DAS PURĀṆA PAÑCALAKṢAṆA

Versuch einer Textgeschichte.

Von

Willibald Kirfel.

1 9 2 7

KURT SCHROEDER / VERLAG / BONN.

Vorwort.

Als ich vor mehr als drei Jahren die Purāṇa auf kosmogonische Ideen hin durchsah, entdeckte ich in ihnen eine Anzahl wörtlicher Übereinstimmungen. Ich ging denselben nach, legte mir konkordanzartige Listen an, um mir einen vorläufigen Überblick über dieselben zu verschaffen, und erst als ich sah, dass sich hinter ihnen ein textgeschichtliches Problem verbarg, das für die Indologie von Bedeutung zu werden schien, glaubte ich mich zunächst ausschliesslich seiner Lösung widmen zu müssen. Wie nahe waren schon Blau (s. seinen Aufsatz „Puranische Streifen" in: Z. D. M. G. Bd. 62 (1908) S. 337 ff.) und Hertel (s. seinen Aufsatz „Die Geburt des Purūravas" in: W. Z. K. M. Bd. 25 (1911) S. 153 ff.) der Entdeckung dieses Problems gewesen. Hätten sie damals die Texte, die sie für die genannten Arbeiten benutzten, etwas weiter und eingehender mit einander verglichen, so würde das Problem der Purāṇa schon vie früher aufgerollt und ihre Auflösung in die in ihnen enthaltenen Einzeltexte schon längst in Angriff genommen worden sein. Aber herrschte nicht bisher allgemein die Ansicht, dass die Purāṇa in der Hauptsache als individuelle Werke zu betrachten seien?

Dass die vorliegende Arbeit über das sogenannte Pañcalakṣaṇa, den vermutlich ältesten Teil der Purāṇa-Literatur, im Einzelnen noch viel Unvollkommenes enthält, ist mir selbst am meisten klar, kann doch nur ein Teil der hier benutzten Textausgaben als einigermassen zuverlässig und kritisch gelten. Zudem hätte noch eine grössere Zahl guter Manuskripte herangezogen werden müssen; aber selbst wenn aus der Masse der katalogisierten und nicht katalogisierten Purāṇa-Handschriften zur Zeit schon die besten ausgewählt und herangezogen werden könnten, so würde das Material des kritischen Apparates doch einen solchen Umfang angenommen haben, dass die Veröffentlichung der Arbeit schliesslich an praktischen Schwierigkeiten gescheitert wäre. Hat sich doch so schon ihre Drucklegung nur dadurch ermöglichen lassen, dass die Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft einen erheblichen Teil der Un-

kosten übernommen hat. Gegenüber den Unvollkommenheiten, die sich in der Hauptsache nur auf unsichere Lesarten beziehen werden, schien mir die Veröffentlichung der textgeschichtlichen Ergebnisse und damit die Inangriffnahme des Purāṇa-Problems von so grosser Bedeutung, dass sie nicht weiter hinausgeschoben werden durfte. Aus den gleichen Gründen werden dieser Arbeit in absehbarer Zeit noch mehrere andere nachfolgen.

In seinem letzten Buche „Ancient Indian Historical Tradition, London 1922" beschäftigt sich auch Pargiter mit einem Teil unserer Probleme, aber erst Ende August 1925 wurde mir das Buch zugänglich, nachdem ich es vorher in den deutschen Bibliotheken vergeblich gesucht hatte. Damals war mein Druckmanuskript schon sozusagen abgeschlossen; ich bin also ganz selbständig zu meinen Ergebnissen gekommen, die, wie man sehen wird, zum Teil von Pargiters Anschauungen abweichen.

Zum Schluss verbleibt mir noch die angenehme Pflicht, all denen meinen Dank auszusprechen, die zum Zustandekommen dieses Buches irgendwie beigetragen haben. An erster Stelle habe ich zu danken der Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft, die, wie schon erwähnt, die materielle Möglichkeit der Veröffentlichung erst geschaffen hat. Für Mitteilungen bin ich verpflichtet Herrn Prof. Dr. F. W. Thomas, Oxford und Herrn Prof. Dr. M. Winternitz, Prag. Ganz besonderen Dank schulde ich aber Herrn Geheimrat Prof. Dr. H. Jacobi, der mich in der liebenswürdigsten und aufopferndsten Weise beim Korrekturenlesen unterstützt und auf viele Versehen aufmerksam gemacht hat.

Bonn, im Juli 1927.

Inhaltsverzeichnis.

Abkürzungen.

A. = Agnipurāṇam. Poona 1900. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 41
Bd.1 = Brahmāṇḍapurāṇam. Mumbayyām: Srī-Veṅkaṭeśvara-mudraṇayantrālaye. saṃvat 1969, śake 1838 [1913].
Bd.2 = Brahmāṇḍapurāṇam. Ms. S. 119 der Universitätsbibliothek Bonn. Moderne unvollständige Abschrift von verschiedener Hand, nach 1857.
Bhg. = Bhāgavatapurāṇam. Paṇaśīkaropāhva-Lakṣmaṇaśarma-tanujanuṣā Vāsudevaśarmaṇā saṃśodhitaḥ. [Bombay]: Nirṇayasāgarākhyamudraṇayantrālaye śake 1831, sana 1910.
Bh(v).= Bhaviṣyapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-mudraṇālaye 1897.
Br. = Brahmapurāṇam. Poona 1895. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 28.)
De. = Devībhāgavatapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-mudraṇālaye saṃvat 1951, śake 1816 [1895].
Ga. = Garuḍapurāṇam ... Pañcānana-Tarkaratnena saṃpāditam ... Vīrasiṃha-Śāstriṇā ... Dhīrānanda-Kāvyanidhinā ca pariśodhitam. Kalikātārājadhānyām śakābdāḥ. 1812 [1890].
H. = Harivaṃśaḥ. In: The Mahábhárata. An Epic Poem. Calcutta 1834—1839. Vol. IV. p. 445 ff.
Kū. = The Kúrma Purána ... ed. by Nílmaṇi Mukhopádhyáya. Calcutta 1890. (Bibliotheca Indica.)
L. = Liṅgapurāṇam. ... Pañcānana-Tarkaratena saṃpāditam, ... Vīrasiṃha-Śāstriṇā ... Dhīrānanda-Kāvyanidhinā ca pariśodhitam. Kalikātārājadhānyām. śakābdāḥ 1812 [1890].
M. = Mānava-dharma Śástra. Institutes of Manu with the comm. of Medhátithi etc. by ... Vishvanáth Náráyan Mandlik ... Bombay 1886.
Mh. = Mahábhárata. An epic poem. Calcutta 1834—1839.
Mhk. = The Mahábhárata. A new edition mainly based on the South Indian texts. Kumbhakonam 1906—1910.
Mr. = The Márcaṇḍeya Purána . . ed. by K. M. Banerjea. Calcutta 1862. (Bibliotheca Indica.)
Mt. = Matsyapurāṇam. Poona 1907. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 54.)
P.1 = Padmapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-yantrālaye saṃvat 1951, śake 1816 [1895].
P.2 = Padmapurāṇam. Ed.... by ... Vishwanáth Náráyaṇa Maṇḍlic ... Vol. III. Poona 1894. (Ānandaśrama Sanskrit Series. Extra Nr.)
Śidh. = Śivapurāṇam. (Dharmasaṃhitā) ... Pañcānana-Tarkaratnena saṃpāditam ... Vīrasiṃha-Śāstriṇā ... Dhīrānanda-Kāvyanidhinā pariśodhitam. Kalikātārājadhānyām śakābdāḥ 1812 [1890].

T. = Text.
V. = Variante unter dem Text.
Vā. = Vāyupurāṇam. Poona 1905. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 49.)
Var. = The Varáha Purána . . . ed. by . . . Hrishíkeśa Sástrí. Calcutta 1893 (Bibliotheca Indica).
Vi.1 = Viṣṇupurāṇam . . . Śri-Jīvānanda-Vidyāsāgara . . . saṃskṛtam . . . Kalikātānagaryyām 1882.
Vi.2 = Viṣṇupurāṇam. Mumbāpuryām: Orientalākhye mudrāyantrālaye. śāke 1811 [1889].

Die Erläuterung der übrigen beim Druck angewandten Eigentümlichkeiten findet man auf p. XX ff.

Nachträglich haben sich noch folgende Druckfehler gefunden:

p. XIX Anmerkung: 1)—3) statt 6)–8).

p. XXI Ende der 4. Zeile von unten: -at statt -t

p. 360 Krit. App. zu Śl. 48—49 linke Spalte: H. 1372, 1373 statt 1312, 1313.

Einleitung.

Wenn sich in zwei oder mehreren Purāṇa's ein und dasselbe Textstück in sozusagen gleichem Wortlaut und in der Hauptsache nur in Lesarten variierend wiederfindet, so liegt der Schluss nahe, dass dieses gemeinsame Stück letzten Endes auf eine einzige Quelle zurückgeht. Entweder ist nun irgend eines dieser Purāṇa's die Quelle gewesen und die übrigen haben diesem jenes Textstück entnommen, oder diese Quelle hat ursprünglich ganz ausserhalb derselben gelegen. Da die Purāṇa's als solche augenscheinlich Sammlungen von Texten des heterogensten Inhaltes sind, wird man in den allermeisten Fällen, wo sich derartige Übereinstimmungen zeigen, nur die letztere Möglichkeit gelten lassen können, d. h. die grösste Wahrscheinlichkeit wird dafür sprechen, dass dieses Textstück, zumal wenn es nach Form und Inhalt ein abgeschlossenes Ganze bildet, einmal eine selbständige Existenz gehabt hat und dann rein mechanisch in die in Betracht kommenden Purāṇa's aufgenommen worden ist. Es ist selbstverständlich, dass sich das Gesagte auch auf singuläre Teile der Purāṇa's oder anderer ähnlicher Textsammlungen beziehen kann, mag sich nun ausserhalb derselben noch eine Parallele erhalten haben oder nicht, zunächst wird es aber hauptsächlich für die Stücke zu gelten haben, die wir in zwei oder mehreren Purāṇa's parallel antreffen. Stossen wir nun auf derartige längere Textstücke, so ergibt sich uns gleich die Möglichkeit, deren Lesarten auf ihre Richtigkeit hin zu prüfen und die Texte selbst auf Verderbnisse und individuelle Zusätze, die bei der Vergleichung ja sofort in die Augen springen, zu untersuchen. In einem solchen Falle ist es natürlich gleichgültig, ob dieses gemeinsame Textstück etwas Einheitliches darstellt, d. h. nach Form und Inhalt auf einen einzigen Autor schliessen lässt, oder ob es schon eine Sammlung von Texten bildet, die nach den genannten Kriterien die Annahme verschiedenen Ursprungs rechtfertigt.

Eine derartige rein deduktive Methode der Textvergleichung bietet zunächst den Vorteil, dass sie ganz voraussetzungslos vor-

gehen und sich von aller einheimischen Tradition, die in den Purāṇa's selbst eine besondere Rolle spielt und zum grossen Teil sicher auf eine „pia fraus“ zurückgeht, sowie von allen bis dahin aufgestellten Theorien und Thesen vollkommen freihalten kann. Diese Methode geht infolgedessen nicht mehr von dem Einzel-Purāṇa aus, betrachtet auch dieses nicht mehr als individuellen Text, sondern nimmt als Ausgangspunkt die Textstücke, die in sozusagen übereinstimmendem Wortlaut zwei- oder mehrmal in den verschiedenen Purāṇa's und verwandten Texten wiederkehren. Die gemeinsamen Stücke deckt sie also gewissermassen auf einander, verringert dadurch schon die eigentliche Purāṇa-Textmasse und löst schliesslich deren äussere Form ganz auf, so dass als letztes Ergebnis nur mehr Einzeltexte übrig bleiben. Auf den ersten Blick mag dieses Verfahren vielleicht etwas gewagt erscheinen, bei näherer Prüfung wird es sich aber als die einzige Möglichkeit erweisen, in den Urwald der Purāṇa's und all der Texte, die zu ihnen gehören, einen Weg zu bahnen. Schon jetzt wird man fühlen, dass dieses Verfahren, wenn es erfolgreich ist, zu gewissen prinzipiellen Schlüssen führen muss.

Nach der soeben skizzierten Methode kann ich jetzt also die Ergebnisse meiner Purāṇa-Forschungen darlegen, ohne vorher die traditionellen Angaben über diese Texte eingehend zu diskutieren. Bezüglich ihrer sei der Leser auf F. E. Pargiters fleissiges Buch „Ancient Indian historical tradition, London 1922“ verwiesen[1]), dessen einleitende Kapitel gerade diese Materie eingehend behandeln. Wie weit ich sonst in wesentlichen Punkten mit Pargiter, der bei einer früheren Arbeit ähnlich verfahren hat[2]), übereinstimme oder von ihm abweiche, wird sich im Verlauf dieser Ausführungen von selbst ergeben.

Brahmāṇḍa- und Vāyupurāṇa.

Das erste Ergebnis der purāṇischen Textvergleichung ist die Erkenntnis, dass Bḍ. und Vā. ursprünglich ein einziges Purāṇa gebildet haben müssen. Nicht nur haben beide die gleiche Grundeinteilung in: prakriyā-, anuṣaṅga-, upodghāta- und upasaṃhārapāda, sondern — und das ist das Wesentlichste — auch der grösste Teil ihrer Textmasse stimmt im Wortlaut mit einander überein. Nur

---

1) Siehe auch: F. E. Pargiter in: Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol. 10, p. 447—455.

2) The Purāṇa Text of the dynasties of the Kali age. Oxford 1913.

den kleineren Teil nehmen Sonderstücke ein, die sich aber zwanglos aus dem Zusammenhang auslösen lassen, mithin also rein mechanisch eingefügt sein müssen. Der Schluss ist also berechtigt, dass dieses gemeinsame Textstück, das ich künftig einfach Bḍ.-Vā. nenne, ursprünglich ein einziges Purāṇa gebildet hat, und dass durch mechanische Einfügung der Sonderstücke in zwei verschiedene Handschriften die beiden heute als Bḍ. und Vā. bekannten Purāṇa's entstanden sind. An dieser Tatsache ändern die vielen abweichenden Lesarten, die grösstenteils Verderbnisse sind, die zahlreichen kleinen Sonderinterpolationen, die Umstellungen kleinerer Textstücke, die meistenteils schon in alter Zeit durch Blättervertauschung verursacht worden sein mögen, willkürliche Ergänzungen kleiner Verderbnisse und Lücken in beiden Texten nichts. Anderseits zeigt dieselbe aber auch, dass die traditionelle Achtzehnzahl der Purāṇa's sowie ihre Einteilung nach den drei guṇa's oder die in viṣṇuitische, śivaitische und gemischte — Bḍ. gilt als gemischt und Vā. als śivaitisch — mit der wirklichen Entstehung und dem Grundwesen der Purāṇa's nichts zu tun haben, dass diese vielmehr spätere Spekulationen und höchstens auf ihre letzte endgültige Form als Textsammlungen anwendbar sind.

Schon Pargiter hat darauf aufmerksam gemacht, dass Bḍ. und Vā. ursprünglich ein Purāṇa gebildet haben[1]), doch hat er, soweit ich sehe, nirgendwo eine Kapitelkonkordanz geliefert, die am besten diese These hätte beweisen können. Gerade eine solche Konkordanz, und mag sie noch so kurz sein, ist für die Purāṇa-Forschung besonders wichtig, da sie auf den ersten Blick den gemeinsamen Grundkern und die individuellen Sonderstücke überschauen lässt. Zunächst will ich nun eine solche mit Angabe der jeweiligen Verszahl folgen lassen. In der Hauptsache dürfte sie schon genügen, um ohne allzu grosse Mühe für einen Vers des einen Textes die Parallele in dem anderen auffinden zu lassen. Die grosse Zahl gibt die Kapitel d. h. adhyāya, die kleinere kursive darunter die Anzahl der Śloka an.

1) Ancient Indian historical tradition p. 23; ders. in: Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol. 10, p. 448a.

(Pāśupatayoganirūpaṇam), 16 über liturgische Reinheitszeremonien (śaucācāralakṣaṇanirūpaṇam), 17 über die Regeln der letzten Lebensstufe (paramāśramavidhikathanam), 18 über Bussvorschriften für den Asketen (yatiprayaścittavidhikathanam), 19 über Unglück verheissende Vorzeichen (ariṣṭanirūpaṇam), 20 über den Laut Om und die Verdienste der Meditation über denselben (oṃkāraprāptilakṣaṇanirūpaṇam), 21 und 22 über die Struktur eines Kalpa und die Namen und Charakteristika von 30 Kalpa's (kalpanirūpaṇam und kalpasaṃkhyānirūpaṇam), 23 über 5 weitere Kalpa's sowie Śiva's Erscheinungsformen während der einzelnen Zeiten (Māheśvarāvatārayogaḥ), 24 enthält Brahman's und Viṣṇu's Preishymnus an Śiva und seine Veranlassung (Śārvastavam), 25 schildert die Entstehung und Vernichtung Madhu's und Kaiṭabha's (Madhu-Kaiṭabhotpattivināśavarṇanam), 26 behandelt die Entstehung der Laute (svarotpattinirūpaṇam), 30.$_{79-321}$ enthält die Schilderung von Dakṣa's Geburt und Opfer, Vīrabhadra's Geburt und der durch diesen verursachten Vernichtung des Opfers Dakṣa's sowie des letzeren Wunscherlangung und Preislied an Śiva (Dakṣaśāpavarṇanam), 32 beschreibt die Zustände in den einzelnen Yuga's (yugadharmāḥ), 34.$_{58}$—42, 43.$_{10-38}$, 44, 45.$_{20^b-66}$, 48 handeln über wirkliche oder vermeintliche Geographie (Jambūdvīpavarṇanam und bhuvanavinyāsaḥ), 104 erzählt von Vyāsa's Zweifel und seiner Lösung (Vyāsasaṃśayāpanodanam) und 105—112 bilden einen Traktat zur Verherrlichung Gayā's (Gayāmāhātmyam).

Werden die angegebenen Sonderstücke also aus beiden Purāṇa's ausgeschieden, so müssen zwei gleiche im Wortlaut übereinstimmende Textreste übrig bleiben, die sich etwa wie zwei verschiedene Handschriften eines bestimmten Werkes zu einander verhalten. Im Grossen und Ganzen trifft dieses auch tatsächlich zu, jedoch haben wir in unserem Falle eine lange und, wie das bisher zugängliche Material zu erkennen gibt, nicht besonders glückliche Überlieferungsgeschichte zu berücksichtigen. Vergleicht man nämlich die Ślokenzahlen der entsprechenden Kapitel mit einander, so fällt sofort auf, dass manche ziemlich vollkommen mit einander übereinstimmen, während wieder andere mehr oder weniger von einander abweichen. Geringe Abweichungen finden, so weit ich sehe, meist schon ihre Erklärung in einer etwas auseinander gehenden Verszählung, bei stärkeren haben wir es durchweg mit kleineren Zusätzen oder mit Lücken in diesem oder jenem Texte zu tun. Derartige Zusätze finden sich z. B. Bḍ. I. 5. $_{83-141}$ (p. 68 f.[1]), I. 9.$_{1-8}$ (p. 112), I. 9.$_{14\ 31}$ (p. 113 f.), Vā. 9.$_{68-122}$ (p. 107 ff.), Lücken anderseits z. B. hinter Bḍ. I. 3.$_{23}$

1) Die Zahlen in ( ) beziehen sich auf die Seiten unseres Textes.

(p. 47 ff.), II. 3.80[a] (p. 180 ff.), II. 66.16[b] (p. 357), II. 72.180[b] (p. 504 f.), II. 74.103 (p. 533 ff.) oder Vā. 27.19[I] (p. 122 f.), 27.36 (p. 124 f.) usw. Ausserdem enthalten beide Reststücke noch eine grosse Anzahl von Stellen, bei denen sowohl kleine Zusätze wie Lücken vorliegen können. Ob das eine oder andere zutrifft, wird wohl meist schon aus dem Zusammenhang erschlossen, in anderen Fällen aber vielleicht erst nach eingehender Vergleichung alter Handschriften entschieden werden können. Da sich die weitere Untersuchung nur auf den Urkern Bd-Vā. beziehen kann, so ist zunächst notwendig, kurz seinen Inhalt anzugeben, und dies mag aus Gründen der Übersicht hier in Form eines tabellarischen Überblicks erfolgen. Die Kapitelunterschrift wird nach dem Vā. beigefügt.

Inhalt:	Bd.	Vā.
Prakriyāpāda:		
Inhaltsübersicht (anukramaṇikā)	I. 1	1
Schilderung des zwölfjährigen Soma-Opfers (dvādaśavārṣikasatranirūpaṇam)	2	2
Die Schöpfung (sṛṣṭiprakaraṇam)	3—5	4—6
Anuṣaṅgapāda:		
Der Übergang vom vergangenen zum gegenwärtigen Kalpa (pratisaṃdhikīrtanam)	6	7
Die Einteilung in die 4 Zeitalter Kṛtayuga usw. (caturāśramavibhāgaḥ)	7	8
Die Erschaffung der Götter usw. (devādisṛṣṭikathanam)	8	9
Die Schöpfungen Rudra's, Dharma's und der 9 Ṛṣi's Bhṛgu usw. (manvantaravarṇanam)	9	10
Schilderung der 8 Namen und Körper, die Rudra von Brahman erhalten hat (Mahādevatanuvarṇanam) .	10	27
Die Geschlechter der 9 Ṛṣi's (ṛṣivaṃśānukīrtanam) .	11	28
Das Geschlecht Agni's (Agnivaṃśavarṇanam) . . .	12	29
Dakṣa's Fluch (Dakṣaśāpavarṇanam)	13	30.1-78, 31
Das Geschlecht des Manu Svāyaṃbhuva (Svāyaṃbhuvavaṃśavarṇanam)	14	33
Die Beschreibung des Jambūdvīpa (Jambūdvīpavarṇanam)	15	34.1—57 43.1—9 45.1—20[a]
Die Einrichtung der Welt (bhuvanavinyāsaḥ)	16—19	45.67—137 46—49
Der Lauf der Himmelskörper (jyotiḥpracāraḥ) . . .	20—23	50—52
Das Aussehn der Himmelskörper (jyotiḥsaṃniveśaḥ) .	24	53
Preishymnus an Nīlakaṇṭha (Nīlakaṇṭhastavaḥ) . . .	25	54
Preishymnus über die Entstehung des Liṅga (liṅgodbhavastavaḥ)	26	55

Mag die vorstehende Inhaltsübersicht noch so dürftig und lückenhaft sein, so lässt sie doch auf den ersten Blick einen Zug erkennen, der von charakteristischer Bedeutung ist. Sie zeigt nämlich, dass das ganze Material nach einem gewissen chronologischen Prinzip geordnet ist. Der eigentliche Text beginnt mit der Schöpfung am Anfang des gegenwärtigen Kalpa's und endet mit dem Untergang derselben und der Neuschöpfung zu Beginn der nächsten gleichen Weltperiode. In diesen grossen Zeitrahmen ist nun der ganze Stoff in mythisch-chronologischer Folge eingeordnet. Auf die erste Entfaltung der Materie folgt die Erschaffung der einzelnen Wesensklassen und die allmähliche Entwicklung aller Einrichtungen und Zustände des Lebens, die Geschlechter der Ṛṣi's und Agni's, die Schöpfung des 1. Manu Svāyaṃbhuva nebst der Schilderung aller Einrichtungen und Dinge, die mit ihm irgendwie in Beziehung gebracht werden. Es folgen die Schöpfungen und Geschlechter der 5 weiteren Manu's, hierauf die Schöpfung und Nachkommenschaft Vaivasvata's, des letzt vergangenen Manu und die stammbaumartigen Listen der sich auf ihn zurückführenden beiden indischen Herrschergeschlechter, des Sūrya- und des Soma- oder Candravaṃśa. Unmittelbar schliessen sich die Listen der Könige an, die nach dem zeitlichen Standpunkt, den die Erzählung einnimmt, in Zukunft Indien beherrschen sollen, dann folgt ein Abschnitt über die 7 Manu's der Zukunft, die Schilderung des Weltuntergangs nach Verlauf der letzten Manuperiode und endlich wieder die Neuentfaltung des Kosmos am Ende der Brahma-Nacht. Aber nicht nur diese äussere Stoffanordnung, sondern auch viele Bemerkungen innerhalb des Textes weisen immer wieder auf die mythischen Zeiträume indischer Chronologie und damit auf das in jenem durchgeführte Prinzip hin.

Ein derartiges Schema der Stoffanordnung kann aber nicht das Endergebnis einer längeren Entwicklungsperiode darstellen, d. h. eines Prozesses, der nach der gewöhnlichen Annahme eine lange Zeit gedauert haben soll und an dem infolgedessen eine ganze Reihe von Paurāṇika's hätten teilhaben müssen — bei längerer Zeitdauer und einer Vielzahl von Mitarbeitern ist die Durchführung eines solchen Prinzips ja ganz unmöglich —, vielmehr muss sie das Werk eines einzelnen Mannes sein, denn nur ein Einzelner vermag derartig planmässig vorzugehen. Entweder ist dieser Eine nun selbst der Verfasser des ganzen Textes oder nur ein Diaskeuast, der bereits vorliegende Textstücke sammelt, ordnet und durch eigene Beiträge, Erweiterung oder Überarbeitung mit einander zu einer Einheit ver-

Mag die vorstehende Inhaltsübersicht noch so dürftig und lückenhaft sein, so lässt sie doch auf den ersten Blick einen Zug erkennen, der von charakteristischer Bedeutung ist. Sie zeigt nämlich, dass das ganze Material nach einem gewissen chronologischen Prinzip geordnet ist. Der eigentliche Text beginnt mit der Schöpfung am Anfang des gegenwärtigen Kalpa's und endet mit dem Untergang derselben und der Neuschöpfung zu Beginn der nächsten gleichen Weltperiode. In diesen grossen Zeitrahmen ist nun der ganze Stoff in mythisch-chronologischer Folge eingeordnet. Auf die erste Entfaltung der Materie folgt die Erschaffung der einzelnen Wesensklassen und die allmähliche Entwicklung aller Einrichtungen und Zustände des Lebens, die Geschlechter der Ṛṣi's und Agni's, die Schöpfung des 1. Manu Svāyaṃbhuva nebst der Schilderung aller Einrichtungen und Dinge, die mit ihm irgendwie in Beziehung gebracht werden. Es folgen die Schöpfungen und Geschlechter der 5 weiteren Manu's, hierauf die Schöpfung und Nachkommenschaft Vaivasvata's, des letzt vergangenen Manu und die stammbaumartigen Listen der sich auf ihn zurückführenden beiden indischen Herrschergeschlechter, des Sūrya- und des Soma- oder Candravaṃśa. Unmittelbar schliessen sich die Listen der Könige an, die nach dem zeitlichen Standpunkt, den die Erzählung einnimmt, in Zukunft Indien beherrschen sollen, dann folgt ein Abschnitt über die 7 Manu's der Zukunft, die Schilderung des Weltuntergangs nach Verlauf der letzten Manuperiode und endlich wieder die Neuentfaltung des Kosmos am Ende der Brahma-Nacht. Aber nicht nur diese äussere Stoffanordnung, sondern auch viele Bemerkungen innerhalb des Textes weisen immer wieder auf die mythischen Zeiträume indischer Chronologie und damit auf das in jenem durchgeführte Prinzip hin.

Ein derartiges Schema der Stoffanordnung kann aber nicht das Endergebnis einer längeren Entwicklungsperiode darstellen, d. h. eines Prozesses, der nach der gewöhnlichen Annahme eine lange Zeit gedauert haben soll und an dem infolgedessen eine ganze Reihe von Paurāṇika's hätten teilhaben müssen — bei längerer Zeitdauer und einer Vielzahl von Mitarbeitern ist die Durchführung eines solchen Prinzips ja ganz unmöglich —, vielmehr muss sie das Werk eines einzelnen Mannes sein, denn nur ein Einzelner vermag derartig planmässig vorzugehen. Entweder ist dieser Eine nun selbst der Verfasser des ganzen Textes oder nur ein Diaskeuast, der bereits vorliegende Textstücke sammelt, ordnet und durch eigene Beiträge, Erweiterung oder Überarbeitung mit einander zu einer Einheit ver-

bindet. Dass tatsächlich die letztere Möglichkeit vorliegt, wird durch Vergleich mit anderen Purāṇa's zur Gewissheit.

Für eine gewisse chronologische Festlegung dieser Diaskeuastentätigkeit enthält Bḍ-Vā. noch einen gewichtigen Anhaltspunkt, der es ermöglicht, den terminus a quo zu bestimmen. Der Abschnitt nämlich, der die Listen der indischen Herrscher der Zukunft enthält, bricht mit Candragupta I. ab und muss also wohl zwischen diesem und Samudragupta, d. i. etwa zwischen 320 und 335 n. Chr. abgeschlossen worden sein[1]). Ob dieser Abschnitt nun, wie Pargiter zu beweisen sucht, einem Bhaviṣyap. entnommen[2]) und aus dem Prākrit ins Sanskrit übertragen worden ist[3]) oder ob er, was mir das Wahrscheinlichere zu sein scheint, auf einen selbständigen Text zurückgeht, ist für unsere Frage von nur sekundärer Bedeutung. Uns interessiert im Augenblick nur die Tatsache, dass etwa das Jahr 335 für die angedeutete Diaskeuastentätigkeit den terminus a quo bedeutet, wobei aber nochmals betont werden soll, dass sich dieses Datum nicht auf alles im Bḍ-Vā. verwendete und aufgenommene Textmaterial beziehen kann.

Nun lehrt ein Blick auf die Stoffanordnung in anderen Purāṇa's, dass auch in ihnen ein gewisses chronologisches Schema nachweisbar ist, jedoch ist es nicht mit der Konsequenz durchgeführt, wie im Bḍ-Vā. So beginnt z. B. auch das Vi. mit der Schöpfung und endet, wenn man die Schlusskapitel von Adhy. VI. 7 an abstreicht, mit dem Weltuntergang. Der wesentliche Unterschied ist jedoch der, dass hier die Manvantara's der Vergangenheit und Zukunft nicht auseinander gerissen sind, und das Kṛṣṇa-Epos, welches das ganze 5. Buch einnimmt, erst auf die in der Zukunft herrschenden Königsgeschlechter folgt, also an chronologisch unrichtiger Stelle steht. Während das Vi. diesen letzteren Abschnitt aber an der passenden Stelle aufweist, also gleich an den Somavaṃśa anschliesst[4]), nimmt er im Mt., abgesehen von den ersten Parallelversen am Ende des Adhy. 50, erst die Adhy. 271—273 ein, findet sich also an einem ganz fremden Platze und steht mit den Nachbarkapiteln[5]) in keinem organischen Zusammenhang. Da dieser fragliche Abschnitt

1) The Purāṇa text of the dynasties of the Kali age p. XIII.

2) Ebenda p. XII ff.

3) Ebenda p. X f.

4) Das 4. Buch des Vi., welches über Sūrya- und Somavaṃśa handelt, ist, wie auch schon Pargiter gesehen, eine jüngere Prosaparaphrase.

5) Der voraufgehende Adhyāya trägt die Unterschrift „prāsādānukīrtanam“ und der nachfolgende „tulāpuruṣadānam“.

im Mt. kürzer und, wie Pargiter bereits nachgewiesen hat[6]), älter als im Bḍ-Vā. ist, so ist die Schlussfolgerung gegeben, dass er ursprünglich einen selbständigen Text gebildet hat und erst als solcher in die Textsammlungen der Purāṇa's aufgenommen worden ist. Nach dem Gesagten erscheint also die Möglichkeit, dass er nur durch Zufall im Bḍ-Vā. an die richtige Stelle gerückt sei, als gänzlich ausgeschlossen und ist die Annahme, dass vorhandenes Textmaterial von einer diaskeuastischen Hand in bestimmter Weise geordnet und teilweise überarbeitet worden ist, sowie die ungefähre Bestimmung des Jahres 335 als terminus a quo für diese Tätigkeit vollauf berechtigt. Hiermit fällt Pargiters These, dass Bḍ. und Vā. in der Vierteilung in prakriyā-, anuṣaṅga-, upodghāta- und upasaṃhārapāda ein altes Einteilungsprinzip der Purāṇa's[7]) bewahrt hätten, es ergibt sich vielmehr, dass der Bearbeiter des Bḍ-Vā. dasselbe erst auf das vorhandene Material übertragen hat.

Als terminus ad quem für die im Vorstehenden skizzierte Diaskeuastentätigkeit, vielleicht auch für die Abspaltung des Textkerns Bḍ-Vā. in die beiden jetzt existierenden Purāṇa's kann in gewisser Beziehung das Jahr 620 angesehen werden[8]). In Bāṇa's Harṣacarita wird nämlich vor III. 3 ein „. . . munigītam atipṛthu . . . jagadvyāpi pāvanam . . . purāṇam . . ." erwähnt, ob darunter aber, wie man angenommen hat, das Vā. in seiner uns heute vorliegenden Gestalt oder nur der Textkern Bḍ-Vā. oder ein zwischen beiden liegendes Mittelglied in der Entwicklung nach Vā. hin oder endlich gar ein ganz anderer Text gemeint ist, lässt sich nicht entscheiden. Wann tatsächlich die Abspaltung des Urkerns durch Einfügung der oben charakterisierten Sonderstücke und kleineren Interpolationen in die beiden uns jetzt vorliegenden Purāṇa's erfolgt ist, lässt sich zur Zeit nicht feststellen.

Wie schon vorhin bemerkt wurde, bezieht sich diese zeitliche Fixierung aber nicht auf alle in den Textkern Bḍ-Vā. aufgenommenen Textstücke. Dass manche derselben wirklich älter sind, ergibt sich aus einem Vergleich von Bḍ-Vā. mit den übrigen Purāṇa's, über dessen Ergebnisse im Folgenden gehandelt werden soll.

Das Verhältnis der Purāṇa's zum Bḍ.-Vā. und zu einander.

Folgen wir jetzt weiter unserer Methode und vergleichen Bḍ-Vā. mit den übrigen Purāṇa's, so ergibt sich, dass, abgesehen von

---

6) The Purāṇa text of the dynasties of the Kali age p. XIII.
7) Ancient Indian historical tradition p. 23 f. 8) Ebenda 49.

den Fällen, in denen nur zwei verschiedene Purāṇa's in einem Kapitel oder grösseren Textstück Parallelen aufweisen, hinsichtlich dreier grösserer Abschnitte mehrere Purāṇa's textlich mit einander übereinstimmen oder sich zu Textgruppen zusammenordnen. Diese drei Abschnitte sind das Pañcalakṣaṇa, charakterisiert durch die in ihm behandelten Themen: sarga, pratisarga, vaṃśa, manvantara und vaṃśānucarita, das Textstück über Kosmographie und Geographie und der Śrāddhakalpa [1]). Soweit ich nun sehe, tritt in allen drei Fällen bei Bḍ-Vā. die Tätigkeit des Diaskeuasten und Überarbeiters in gleicher Weise zu Tage. Da sich unsere weiteren Untersuchungen nur auf das Pañcalakṣaṇa, den anscheinend ältesten Bestandteil der ganzen Purāṇa-Literatur, erstrecken werden, so soll zunächst eine Übersicht in tabellarischer Form darüber unterrichten, wie sich die einzelnen Purāṇa's hinsichtlich dieses Abschnittes zu einander verhalten und zu Textgruppen ordnen. Diese Übersicht mag zugleich zur praktischen Orientierung über die ganze Anordnung des gedruckten Textes dienen.

Die kursiven Zahlen sollen anzeigen, dass die betreffenden Textstücke für unsere gegenwärtige Darstellung nicht in Frage kommen oder in anderem Zusammenhang stehen (in letzterem Falle sind sie unterstrichen); sind sie ausserdem in [ ] eingeschlossen, so bedeutet dies, dass sie mit den in der gleichen Textgruppe verzeichneten inhaltlich nicht übereinstimmen. Die fetten Zahlen bezeichnen diejenigen Purāṇa-Abschnitte, die im Wortlaut oder Inhalt mit einander übereinstimmen und in unserer Darstellung berücksichtigt werden. Ein * soll anzeigen, dass der Text in dem betreffenden Purāṇa nur auszugsweise oder fragmentarisch, aber doch noch mit vielen Übereinstimmungen erhalten ist, und ein †, dass das betreffende Purāṇa nur ein Stück jenes Textes enthält; ( ) bedeuten, dass das in Frage kommende Textstück in der Erweiterung oder Überarbeitung noch restweise vorhanden ist, [ ] zeigen an, dass das betreffende Purāṇa nur eine einfache Inhaltsangabe (Ga.) oder Prosaparaphrase (Vi.) des in Betracht kommenden Abschnittes bietet, und ⟨ ⟩, dass die angegebenen Verse eine Dublette darstellen. Das junge Bhg. und das Saurap., das hinsichtlich der zum Pañcalakṣaṇa gehörenden Kapitel offenbar nur einen Auszug aus anderen Purāṇa's darstellt und für unsere Darstellung wertlos ist, werden in der tabellarischen Übersicht nicht weiter berücksichtigt.

1) Beide Abschnitte werden, nach den in dieser Arbeit beobachteten Grundsätzen bearbeitet, in absehbarer Zeit vorgelegt werden.

1. Abschnitt.

Textgruppe I.				Textgruppe II A.				
Brahmap.	**Harivaṃśa**	**Śivap. Dharmas.**	**Agnip.**	**Garuḍap.**	**Padmap.1**	**Padmap.2**	**Varāhap.**	**Viṣṇup.**
[1.1—1.20]	*[1—26]*	*[1.1—51.2]*	*[1.17.6a]*	*[1.1—4.3]*	*I. 1.1—2.83*	*V. 1.1 - 2.82*	*[1.1—2.20]*	*[I. 1.1—35]*
—	—	—	—	—	—	—	—	—
1.21—30	—	—	—	—	—	—	—	**I. 2**.1—8
1.31—56	**27—53**	**51**.3—28	***17**.6b—17	***4**.4—10	**I. 2**.84—119	**V. 2**.83—117	—	**I. 2**.10—66
—	—	—	*[18.1—19.29]*	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	**I. 3**.1—25a	**V. 3**.1—20a	—	**I. 3**.1—25
—	—	—	—	—	**I. 3**.25b—60a	**V. 3**.20b—52a	**†2**.21—26	**I. 4**.1—52
—	—	—	***20**.1—6	**†4**.14b—19	**I. 3**.60b—83a	**V. 3**.52b—75	**†2**.27—41	**I. 5**.1—24
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	**†4**.20—35	**I. 3**.83b—124	**V. 3**.76—116	—	**I. 5**.25—65
—	—	—	—	—	**I. 3**.125—163a	**V. 3**.117—153a	—	**I. 6**.1—41
—	—	—	***20**.17b—20a	**†5**.19—32	**I. 3**.163b—195a	**V. 3**.155b—188a	***2**.43—56	**I. 7**.1—33
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	***20**.20b—22	—	**I. 3**.196b—206	**V. 3**.188b—201	—	**I. 8**.1—13
—	—	—	—	—	—	—	—	*[I. 8.14-9.14*
—	—	—	***20**.9-17a	**5**.9—18	—	—	—	**I. 10**.1—20
—	—	—	—	—	*I. 4.1—5.95*	*V. 4.1—5.108*	—	*[11.1—12.10*

Textgruppe II B.					Textgr. III.
Mārkaṇḍ.	Kūrmap.	Brahmāṇḍ.	Liṅgap.	Vāyup.	Matsyap.
[*1.1—45.28*]	[*1.1—4.5*]	*I. 1.1—2.48*	[*1.1—70.2*]	*1.1—2.45*	*1.1—2.21*
—	—	—	—	*3.1—24*	—
—	—	—	—	—	—
45.29—73	†**4**.6—66	†**I. 3**.1—38	**70**.3—66	**4**.5—92	**2**.22—**4**.32
46.1—20	—	—	—	—	—
46.21—44	***5**.1—23	**I. 4**.1—34	**70**.67—114	**5**.1—54	—
47.1—14a	†**6**.1—25	**I. 5**.1—141	**70**.115—195a	***6**.1—79	—
47.14b—36	**7**.1—18a	**I. 6**.1—77	—	**7**.1—80	—
—	*7.18b—37*	—	—	—	—
48.1—45	†**7**.38—67	—	—	—	—
49.1—80	—	**I. 7**.1—195	—	**8**.1—209	—
50.1—32	—	**I. 8**.1—66	**70**.195b—261a	**9**.1—67	—
—	—	—	**70**.324b—344	**9**.68—122	—
50.33—51.121	—	—	—	—	—
52.1—15a	†**8**.1—28	**I. 9**.1—92	**70**.261b—324	**10**.1—67	—
—	[*9.1—12.321*]	—	—	*10*.68—*26*.50	—
52.15b—31	***13**.1—20	**I. 10**.1—**12**.53	—	**27**.1—**29**.49	—
—	[*13.21—24*]	*13.1—36.82*	—	*30.1—62.70*	—

2. Abschnitt.

Textgruppe I.

Brahmap.	Harivaṃśa	Sivap. Dharmas.	Agnip.	Garuḍap.	Viṣṇup.	Brahmāṇḍap.	Vāyup.
2.1—57	**54—114**	**52**.1—**53**.21	***18**.1—31	***6**.1—13	†**I. 13**.1—9a *I. 13.9b—94* **I. 14**.1—7 [*I. 14.8—49*] **I. 15** 1—10 *I.15.11—71* **I. 15**.72—84	**I. 36**.83—116 [*I. 36.117—37.22a*] **I. 37**.22b—60	**62**.71—98 *62.99—63 21*] **63**.22—56
—	—	—	—	—	—	*I. 38.1—II. 1.125*	*64.1—65.120*
3.1—126	**115—256**	**54**.1—94b	***18**.29b—**19**.21	†**6**.14—62	**I. 15**.85—142 [*I. 15.143-20.39*] **I. 21**.1—40	**II. 2**.1—32 (**II. 3**.1—131) (**II. 4**.1—37) (**II. 5**.1—106) (**II. 6**.1—39) (**II. 7**.1—479)	**65**.121—159 (**66**.1—152) (**67**.1—47) (**67**.48—135) (**68**.1—39) (**69**.1—355)
4.1—18	**257—282**	**54**.95—**55**.12	***19**.22—29a	—	**I. 22**.1—13	**II. 8**.1—26a	**70**.1—21
—	—	—	—	—	—	*II. 8.26b—102*	*70.22—91*
—	—	—	—	—	—	—	—
4 19—122	**283—405**	**56**.1—**57**.26	—	—	—	**I. 36**.117—**37**.22a	**62**.99—**63**.21
—	—	—	—	—	*I. 22.14—88*	—	—
—	—	—	—	—	—	*II. 9.1—59.32*	*71.1—84.31*

3. Abschnitt.

Textgruppe I.					Textgrupp	
Brahmap.	Harivaṃśa	Śivap. Dharmas.	Brahmāṇḍap.	Vāyup.	Matsyap.	Padmap
5.1—41a	**446—447a**	**58**.2b—36	—	—	**9**.1—39	**I. 7**.81—1
5.41b—64	**447b - 544**	**58**.37—82	(**III. 1**.3—116)	(**100**.3—118)	—	—
—	—	—	—	—	*10.1—35*	*I 8.1—3*

	Textgruppe II.			
Kūrmap.	Liṅgap.	Matsyap.	Padmap.1	Padmap.2
†14.1–65	—	4.33–55	—	—
	—	—	—	—
15.1 [*15.2—97*] *16.1–46 [*16.242-17.69*] †18.1–18	63.1–21 †63.22-41 —	5.1–32 6.1–47 7.1–65	I. 6.1–33a I. 6.33b–79 I. 7.1–66	V. 6.1–33 V. 6.34–80 V. 7.1–66
—	—	8.1–12	I. 7.68–80	V. 7.68–80
—	—	—	—	—
—	—	*9.1—39*	*I. 7.81—115*	*V. 7.81—115*
—	—	10.1–35	I. 8.1–35	V. 8.1–34
—	—	—	—	—
[*19.1—28*]	—	—	—	—

pe II.		Textgruppe III.	
.1	Padmap.2	Kūrmap.	Viṣṇup.
15	V. 7.81–115	51.1–36	III. 1.5–47
	—	—	III. 2.1–60
5	*V. 8.1—34*	—	—

4. Abschnitt.

Textgruppe I.

Brahmap.	Harivaṃśa	Śivap. Dharmas.	Brahmāṇḍap.	Vāyup.	Bhaviṣyap.	Mārkaṇḍeyap.	Garuḍap.	Viṣṇup.
6.1—54	545—612	59.1—41	II. 59.33—86	84.32—86	I. 79.17b—83	106.3—29a	—	[III.2.2—13]
7.1—109	613—729	60.1—91	60.2—63.89	85.3b—88.90	—	[*111.4-136.38*]	[138.1—26a]	[IV.1.1—3.12]
8.1—95	730—834	61.1—74	63.90—64.24	88.91—89.23	—	—	[138.26b—58]	[IV.3.13—5.14]
—	*835—1310*	*62.1—65.5*	—	—	—	—	—	—
9.1—36	1311—1362	—	65.1—50	90.1—49	—	—	[139.1—2a]	[IV.6.1—19]
10.1—68 ⟨13.83—91⟩	1363—1424 ⟨1757—1776⟩	—	66.1—90	91.1—118	—	—	[139.2b—7a]	[IV.6.20—7.18]
11.1—26 11.32—61 ⟨13.64b—79⟩	1475—1512 1518—1598 ⟨1734b—1754a⟩	—	67.1—105	92.1—99	—	—	[139.7b—14]	[IV.8.1—9.7]
11.27—31 12.1—51	1513—1517 1599—1650	—	68.1—107	93.1—104	—	—	[139.15—18]	[IV.9.8—10.18]
—	—	—	—	—	—	—	—	—
13.153b—212a	1842—1903	—	69.1—57	94.1—56	—	—	[139.19—24]	[IV.11.1—7]
13.212b—213 15.1—29	1904—1905 1969—1998	—	70.1—49	95.1—48	—	—	[139.25—35]	[IV.12.1—17]
15.30—45a 16.9—11	1999—2014a 2040—2042	—	71.1—21a	96.1—20a	—	—	[139.36—39]	[IV.13.1—8]
16.12—49a 16.58b—59 17.1—40	2043—2080a 2089—2130	—	71.21b—99	96.20b—98	—	—	—	[IV.13.9—71]
14.3—57 15.45b—16.8 ⟨16.49b—58a⟩	1908—1968 2014b—2039 ⟨2080b—2089a⟩	—	71.100—195	96.99—191	—	—	[139.40—62]	[IV.14.1—15]
—	—	—	71.196—265	96.192—258	—	—	—	[IV.15.1—26]
—	†2136—2198	—	72.1—195	97.1—203	—	—	—	—
— 13.141b	†2359—2373a 1829b	—	73.1—126	98.1—126	—	—	—	—
13.142—153a 13.14b—49	1830—1841 1668b—1711	—	74.1—34 74.35—103	99.1—34 99.35—119a	—	—	[139.63—74]	[IV.16.1—18.8]
13.3—14a 13.50—64a 13.80—82 13.93—141a	1655—1668a 1712—1734a 1754b—1756 1053—1085a 1777—1829a	—	—	99.119b—250a	—	—	[140.1—40]	[IV.19.1—20.12]

Textgruppe II.

Agnip.	Kūrmap.	Liṅgap.	Matsyap.	Padmap.1	Padmap.2
[273.1—4]	20.1—4a	†65.2—17a	11.1—39	I.8.36—75a	V.8.35--74
*273.4—26a *273.26b—39	†20.4b—77 *21.1—61	†65.17b—48 †66.1—54	11.40—12.57	I.8.75b—163	V.8.75—162
—	—	—	*13.1—22.94*	*I.9.1—11.95*	*V.9.1—11.97*
*274.1—12a					
*274.12b—15 ⟨*278.16–18⟩	[22.1—2]	*66.55—58			
*274.16—19 ⟨*278.10—14⟩	[22.3]	[66.59—60a]	23.1—47 24.1—71	I.12.1—42 I.12.43—98a	V.12.1—51 V.12.52—109
*274.20—23	†22.4—12a	66.60b—67.27			
—	—	—	*25.1—43.4*	—	—
*275.1—11	†22.12b—23.47	†68.1—20	43.5—53	I.12.98b—140	V.12.110—152
*275.12—23	*24.1—32	68.21—51	44.1—46	I.13.1—30	V.13.1—30
*275.24—26 *275.38b—40a	*24.33—39	69.1—12b	44.47—60 45.1—3	I. 13.31—44a 70—72	V. 13.34—45a 72b—75
*275.40b—44	—	[69.13—15a]	45.4—21	I.13.73—94	V.13.75b--95
*275.27—38a *275.45—51	†24.40—69	†69.15b—42a	45.22—33 44.61—85 46.1—29	I.13.96b-106a 44b—69 107b—134	V.13.97b-107a 45b—72a 108b—138
*276.1—8	[24.70—84]	[69.43—94]	47.1—29	I.13.135—167a	V.13.139--170
*276.9—25	—	—	47.30—168	I.13.167b—267	V.13.171—272a
—	—	—	47.169—181 47.182—263	I.13.268—279 —	V.13.272b-284a —
*277.1—17	—	—	48.1—29 48.30—103	— —	— —
*278.1—9 *278.15 *278.19—41	—	—	49.1—50.57	—	—

Da die beigegebenen Tabellen über die Lage der zum Pañcalakṣaṇa gehörigen Abschnitte im Textganzen der je in Betracht kommenden Purāṇa's Auskunft geben, so ist dieser Punkt hier nicht weiter zu erörtern.

Um nun die Texte, welche die Tabelle in den einzelnen Textgruppen verzeichnet, in überlieferungsgeschichtlicher Beziehung, d. h. hinsichtlich ihrer Übereinstimmung und Abweichung in Lesarten, sowie inbezug auf Interpolationen und Lücken möglichst klar und übersichtlich darstellen zu können, bedarf es einer besonderen Kollationierungsmethode. Da unsere Arbeit es sich zum Ziele setzt, die zum Pañcalakṣaṇa gehörigen Texte hinsichtlich ihrer Überlieferung — soweit das bisher zugängliche Material dies natürlich gestattet — möglichst getreu wiederzugeben, ohne durch Konjekturen einzelne auf Verderbnis beruhende Schwierigkeiten beseitigen zu wollen, so muss die Kollationierung so verfahren, dass schon bei ihr die eben genannten Punkte klar ins Auge springen. Daraus ergibt sich also, dass die Methode, nach der sie vorzugehen hat, für die Anlage und die Ergebnisse dieser oder ähnlicher Arbeiten nicht ohne Bedeutung sein kann. Infolgedessen will ich zunächst an einigen Beispielen zeigen, wie die mit den vorhandenen Mitteln erreichbare Textform zustande kommt. Zugleich sollen diese Beispiele dem Leser vor Augen führen, was bei einem Verse als zuverlässig oder zweifelhaft überliefert, d. h. verdorben oder überarbeitet gelten kann und insofern praktischer Weise durch verschiedene Type, Antiqua und Kursive, auch äusserlich kenntlich gemacht wird. Sodann sollen sie dem Leser aber auch erklären, wie bei einem Verse die vollständige oder teilweise Übereinstimmung zweier Textgruppen durch grosse und kleine Typen oder — und das ist bei den Textgruppen II A und II B des ersten Abschnittes der Fall — durch Sperrung zum Ausdruck gebracht wird. Ein paar weitere Einzelheiten, die der Leser sonst noch hinsichtlich der äusseren Textform zu beachten hat, werden unten angegeben werden.

1. Br. 14.16^{b}	prapāta	puṣpa	varṣa	ś	ca	Śūrasya	janane	mahā	n	|
V.	„	„	„	-ṃ	„	„	bhavane	„	t[1])	|
H. 1924^{b}	„	„	„	„	„	„	„	„	„	|
Bḍ. II. 71.147^{b}	„	„	„	„	„	„	„	„	„	|
Vā. 96.146^{a}	„	„	„	„	„	„	„	„	„	|

1) Sehr häufig findet man bei den hier benutzten Texten die richtigeren Lesarten in den Varianten unter dem Texte.

Hieraus ergibt sich der vollkommen sichere Text:

papāta puṣpavarṣaṃ ca Śūrasya bhavane mahat |

(Cfr. p. 457, Sl. 43[b].)

---

2. Br. 14.4[b] nâsti vyādhibhayaṃ tatra nâvarṣas tapam eva ca |
V. „ „ „ „ na câvṛṣṭibhayaṃ tathā |
H. 1909[b] „ „ „ „ nâvarṣa- „ -m acyuta |
L. 69.19[b] „ „ „ „ nâvṛṣṭi- „ „ apy uta |
Bḍ. II. 71.103[b] „ „ „ „ na câvṛṣṭi- „ -ṃ tathā |
Vā. 96.102[b] „ vyādhir „ „ „ „ „ „ „ „ |

Hieraus ergibt sich der ziemlich sichere Text:

nâsti vyādhibhayaṃ tatra na câvṛṣṭibhayaṃ tathā |

(Cfr. p. 450, Śl. 3[b].)

---

3. Br. 13.104[a] hutvâgniṃ vidhivat sā tu pavitrā mitabhojanā |
H. 1797[b] „ -īn „ „ „ „ -a- „ „ |
Mt. 50.18[a] „ -iṃ „ samyak „ -ī-kṛ-„ „ |
V. „ „ „ „ „ -a-„ „ „ |
Vā. 99.212[b] hutāgny anidrā hy abhavat „ „ -mi-„ „ |

Hieraus ergibt sich der Text:

hutvâgniṃ vidhivat *sā tu* pavitr*a*mitabhojanā |

(Cfr. p. 549, Sl. 99[b].)

---

4. Br. 13.157[b] Bhadraśreṇyasya dāyādo Durdamo nāma viśrutaḥ |
H. 1848[b] „ „ „ „ „ „ „ |
Bḍ. II. 69.7[a] „ -senasya „ „ -mado „ pārthivaḥ |
Vā. 94.7[a] „ -śreṇyasya „ „ „ „ „ |
Kū. 22.17[a] „ „ „ „ -damo „ „ |
L. 68.7[a] „ „ „ „ „ „ „ |
Mt. 43.11[b] „ „ putro 'bhūd „ „ „ „ |
P.2 V. 12.115[a] „ -senasya „ „ -darśo „ „ |
V. „ „ „ „ -damo „ „ |
P.1 I. 12.103[b] „ „ „ -tras tu„ „ „ dhārmikaḥ |

Es ergibt sich der Text:

Bhadra*śreṇy*asya dāyādo Dur*damo* nāma *pārthivaḥ*. |

(Cfr. p. 411, Śl. 7[a].)

---

5. Br. 15.39[b] varayāmāsa nṛpatiṃ tām iyeṣa ca sa prabhuḥ |
H. 2008[b] „ „ „ „ „ „ „ |
Bḍ. II. 71.12[a] „ rājānaṃ „ „ sa pārthivaḥ |
Vā. 96.11[b] cinta- „ „ „ „ „ „ |
Mt. 44.55[b] jñāpa- „ „ „ „ mahāvrataḥ |
V. „ „ „ „ „ „ -hīpatiḥ |

P.1 I. 13.39^b jñāpayāmāsa rājānaṃ tām iyeṣa nṛpas tataḥ |
P.2 V. 13.40^b „ „ „ „ „ „ „ „ |

Es ergibt sich der Text:

*vara*yāmāsa *rājānaṃ* tām iyeṣa *ca sa prabhuḥ* |
(Cfr. p. 434, Śl. 10^b.)

---

6. Br. 13.14^b Kakṣeyos tanayās tv āsaṃs traya eva mahārathāḥ |
H. 1668^b „ „ „ „ „ „ „ „ |
Bḍ. II. 74.12^b Anoś caiva sutā vīrās trayaḥ paramadhārmikāḥ |
Mt. 48.10^a „ „ „ „ „ „ „ |
Vā. 99.12^b Anoḥ putrā mahātmānas „ „ „ |

Br. 13.15^a Sabhānaraś Cākṣuṣas ca Paramanyus tathaiva ca |
H. 1669^a „ „ „ „ „ „ „ |
Mt. 48.10^b „ „ „ „ -meṣus „ „ |
Vā. 99.13^a „ ca Pakṣaś „ „ -pakṣas „ „ |
Bḍ. II. 74.13^a „ Kālacakṣuḥ Parākṣas cêti viśrutāḥ |

Da in der Mitte der ersten Ślokahälfte von Br. und H. eine durch Blättervertauschung verursachte Textfuge vorliegt, an der der Zusammenhang zerrissen ist und Nichtzusammengehöriges an einanderstösst, so muss der Text lauten:

Anoś caiva sutā vīrās trayaḥ *paramadhārmikāḥ* |
Sabhānaraś Cākṣuṣaś ca Param*anyus* tathaiva ca ||
(Cfr. p. 523, Śl. 12^b, 13^a.)

---

7. Br. 7.45^b teṣāṃ Vikukṣir jyeṣṭhas tu vikukṣitvād ayodhatām |
H. 661^b „ jyeṣṭho Vikukṣis „ „ „ „ |
Śidh. 60.34^a „ Vikukṣir jyeṣṭhas „ so 'yodhyām abhavan nṛpaḥ |
Bḍ. II. 63.9^a „ jyeṣṭho Vikukṣis „ Nimir Daṇḍaś ca te trayaḥ |
Vā. 88.9^a „ „ „ -ṣiś ca Ne- „ „ „ „ „ |

Da sich die Purāṇa's hier in zwei Gruppen spalten, so muss der Text lauten:

teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣis tu vikukṣitvād ayodhatām |	teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣi*s tu* Nimir Daṇḍaś ca te trayaḥ |

(Cfr. p. 308, Śl. 44^a.)

---

8. Bḍ. I. 9.32^b dvidhākṛtvā svakaṃ deham ardhena puruso 'bhavat |
Vā. 10.7^b „ -âkarot sa taṃ „ „ „ „ |
Kū. 8.7^a „ „ punar „ „ „ „ |
L. 70.267^a „ -ākṛtvā svakaṃ „ „ „ „ |

Da der entsprechende Vers in der übergeordneten Textgruppe I (cfr. p. 5, Śl. 24^b)

„dvidhā kṛtvâtmano deham ardhena puruṣo 'bhavat“
lautet, erhält er in der Textgruppe II B die Form:

dvidhā kṛtvā svakaṃ deham ardhena puruṣo 'bhavat |
(Cfr. p. 114, Sl. 7^{b}.)

---

9. Kū. 20.22^{a} Dṛḍhāśvasya Pramodas tu Haryaśvas tasya câtmajaḥ |
L. 65.37^{a} „ „ „ „ „ vai sutaḥ |
Mt. 12.33^{a} „ „ -daś ca „ „ câtmajaḥ |
P.1 I. 8.138^{b} „ „ -das tu „ „ „ |
P.2 V. 8.137^{b} „ „ -daś ca „ „ „ |
V. „ „ -das tu „ „ „ |

Da der entsprechende Vers in der übergeordneten Textgruppe I (cfr. p. 315, Śl. 90^{a})

„Dhaundhumārir Dṛḍhāśvaś ca Haryaśvas tasya câtmajaḥ“
lautet, erhält er in der Textgruppe II die Form:

Dṛḍhāśvasya Pramodas *tu* Haryaśvas tasya câtmajaḥ |
(Cfr. p. 345, Śl. 59^{b}.)

---

10. Bḍ. I. 8.47^{b} ete grāmyāḥ smṛtāḥ sapta āraṇyāḥ sapta câpare |
L. 70.240^{b} etān „ -yān paśūn āhur „ -yān vai nibodhata |
Vā. 9.47^{a} „ „ „ „ „ „ -yāṃś ca „ |

Da der Vers mit dem entsprechenden der gleichgeordneten Textgruppe II A (cfr. p. 28, Śl. 26^{b}) wörtlich übereinstimmt, so wird er in beiden Textgruppen gesperrt gedruckt, um diese Übereinstimmung äusserlich kenntlich zu machen.

etān grāmyān paśūn āhur āraṇyāṃś ca nibodhata |
(Cfr. p. 105, Śl. 47^{a}.)

11. Bḍ. I. 5.30^{a} sasarja sṛṣṭaṃ tadrūpaṃ kalpādiṣu yathā purā |
L. 70.189^{a} „ „ -tiṃ „ „ -pāṃ „ „ „ „ |
Vā. 6.35^{b} „ „ „ „ „ „ „ „ „ |

Da der entsprechende Vers in der gleichgeordneten Textgruppe II A (cfr. p. 20, Śl. 1^{a}) lautet:

„sṛṣṭiṃ cintayatas tasya kalpādiṣu yathā purā“,
so werden die übereinstimmenden Worte in beiden Textgruppen gesperrt:

sasarja sṛṣṭiṃ tadrūpāṃ kalpādiṣu yathā purā |
(Cfr. p. 62, Sl. 25^{b}.)

---

12. Bḍ. I. 8.54^{a} vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanūṃsi ca |
L. 70.247^{a} „ „ „ „ „ „ „ „ |
Vā. 9.52^{b} „ „ „ „ „ „ „ „ |

Da der Vers mit dem entsprechenden der übergeordneten Textgruppe I (cfr. p. 4, Śl. 21^{a}) und dem der gleichgeordneten Textgruppe II A

(cfr. p. 29, Śl. 31[a]) wörtlich übereinstimmt, wird er in den beiden Textgruppen II A und II B gross und gesperrt gedruckt, um äusserlich kenntlich zu machen, dass diese beiden Textgruppen mit einander und mit I übereinstimmen.

vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca.

(Cfr. p. 106, Śl. 53[b].)

Wie schon durch die angeführten Beispiele gezeigt wurde, werden in der vorliegenden Arbeit unsichere Überlieferung sowie Übereinstimmung und Abweichung der einzelnen Textgruppen äusserlich durch verschiedene Typen kenntlich gemacht. Abschliessend sollen jetzt alle Besonderheiten des äusseren Textbildes, die der Leser zu beachten hat, kurz charakterisiert werden.

1. Gehen inbezug auf eine Stelle die in Frage kommenden Texte soweit auseinander, dass die Überlieferung als zweifelhaft gelten muss, so werden die unsicheren Worte, Silben oder Buchstaben durch die kursive Type kenntlich gemacht.

2. Der Text, der im allgemeinen den in Textgruppe I genannten Purāṇa's gemeinsam ist oder doch aus irgend welchen Gründen als ihnen ursprünglich zugehörig angesehen werden kann, ist an der grossen Type äusserlich erkennbar.

3. Der Text, den die in den Textgruppen II und III genannten Purāṇa's aufweisen, zeigt die kleine Type, soweit er von dem der Textgruppe I abweicht. Alle wörtlichen Übereinstimmungen dieser beiden Gruppen mit I werden ebenfalls durch die grosse Type ausgedrückt.

4. Alle wörtlichen Übereinstimmungen zwischen den beiden gleichgeordneten Textgruppen II A und II B des 1. Abschnittes sind am Sperrdruck erkennbar. Das Gleiche gilt von den Übereinstimmungen der Textgruppe III des 3. Abschnittes mit den Sonderversen der Untergruppe Bḍ.-Vā. der Textgruppe I desselben Abschnittes — z. B. p. 264 Śl. 50_{38}[a], 50_{39}[b] und p. 282 Śl. 20[b], 21[a] usw. — sowie den der beiden Versgruppen: 2. Abschnitt, 2. Kapitel, Textgruppe Ia, A, Śl. 137—144 (p. 185) und 3. Abschnitt, Textgruppe III, A, Śl. 25—34 (p. 280). Alle wörtlichen Übereinstimmungen zwischen der Textgruppe I einerseits und II A und II B des 1. Abschnittes anderseits sind durch grossen und zugleich gesperrten Druck hervorgehoben.

5. Um die wörtliche Übereinstimmung von Einzelversen und Versgruppen innerhalb der gleichen Textgruppe, die der Versgruppen: 1. Abschnitt, Textgruppe II B, 7. Kapitel, Śl. 9[b]—16[a] (p. 114 f.) und

2. Abschnitt, 1. Kapitel, Textpruppe I, Śl. 1_1^b—1_5 (p. 141) sowie endlich die der beiden unter 4. genannten Stellen — der Leser würde jene sonst nur schwer auffinden können — auch äusserlich anzudeuten, werden Seitenschleifen verwendet.

6. Die wichtigsten Texte der Gruppe I sind Br., H. und Śidh., soweit es vorliegt, einerseits und die aus dem Urkern Bḍ.-Vā. entstandenen Bḍ. und Vā. anderseits. Gehen die Texte der Gruppe I auseinander, so geschieht dies durchweg in der Richtung dieser beiden Untergruppen, deren abweichende Lesart alsdann, durch mittleren Vertikalstrich getrennt, gegenüber gestellt wird. Um aber bei der Textgruppe I des 3. Abschnittes den inhaltlichen Zusammenhang der Untergruppe Bḍ.-Vā. trotz seiner teilweisen Unkorrektheit nicht zerreissen zu müssen, wird deren Versfolge beibehalten. Infolgedessen tritt mehrfach der Fall ein, dass die übereinstimmenden oder sich entsprechenden Verse der beiden Untergruppen nicht zusammenstossen. Auch in diesen Fällen weist die grosse Type der Untergruppe Bḍ.-Vā. darauf hin, dass Entsprechungen mit der anderen Untergruppe vorliegen (cfr. p. 262 Śl. 50_3^a und p. 259 Śl. 45^a; p. 262 Śl. 50_{10}^b ff. und p. 272 Śl. 82 f. und 79^b f.).

7. Die Sonderverse der unter 6. erwähnten Untergruppen der Textgruppe I werden durchweg durch kleine Type und frontalen Vertikalstrich[1]) kenntlich gemacht. Können diese Sonderverse im allgemeinen auch als Interpolationen bzw. Zusätze angesehen werden, so soll diese Massnahme doch nicht ausdrücken, dass sie in jedem Falle als sekundäre Bestandteile betrachtet werden müssen, da doch immerhin die Möglichkeit besteht, dass sie im Einzelfalle der einen oder anderen Untergruppe verloren gegangen sein können. Beim 5. Kapitel des 4. Abschnittes sind die beiden in Betracht kommenden Untergruppen Mt., $P._1$ und $P._2$ einerseits und Bḍ.-Vā. anderseits, und deren Verhältnis zu einander ist in der äusseren Form der Darbietung natürlich dementsprechend zum Ausdruck gebracht[2]). Grosse und kleine Type bedeuten in der ersten Textgruppe grundsätzlich also nur ein Mittel, die gemeinsamen und individuellen Teile der Untergruppen klar hervortreten zu lassen.

1) Bei der Yayāti-Geschichte (p. 387 ff.) ist der frontale Vertikalstrich durchweg weggelassen, weil auch noch andere Texte die nicht in der Untergruppe Br. und H. enthaltenen Sonderpartien von Bḍ.-Vā. aufweisen und bisweilen Lesarten haben, die von den der letztgenannten Untergruppe abweichen und deshalb dieser gegenüber gestellt werden müssen.

2) Da z. B. p. 483 ff. H. mit dem der Unterpruppe Mt.-P. entgegengesetzten Sonderstück von Bḍ.-Vā. zusammengeht, muss er hier ebenfalls in Kleindruck erscheinen.

8. Da das Br., d. h. natürlich nur der hier in Frage kommende Teil desselben, besonders wichtig ist und sich wahrscheinlich auch auf ihn die indische Tradition vom Alter dieses Purāṇa beziehen dürfte, so werden in der Textgruppe I alle die Verse, bei denen es ausfällt, durch Zurückschiebung hinter die allgemeine Versfront äusserlich kenntlich gemacht. (Vgl. p. 148 Śl. 31[b]; p. 155 Śl. 4[a]; p 159 Śl. 25 usw.)

9. Durch [] wird auf offenbare Lücken in einer der Quellen — z. B. p. 122 Śl. 20[b] ff. usw. — aber auch auf kleine meist den Zusammenhang störende Einschiebungen — z. B. p. 3 hinter Śl. 13, p. 159 hinter Śl. 22, p. 237 hinter Śl. 31 usw. — aufmerksam gemacht.

10. Der kritische Apparat, der in seiner ganzen Anlage dem Textbild genau entspricht, bringt stets zunächst die Angaben der für den betreffenden Vers je in Betracht kommenden Quellen[1]). Ganz abgesehen davon, dass sie schnelles Nachschlagen oder Nachprüfen einer Stelle ermöglichen, wollen sie den Leser auch darüber orientieren, ob irgend eine jener Quellen vielleicht noch individuelle in unserer Arbeit nicht weiter berücksichtigte Sonderverse oder gar Sonderstücke enthält. Mithin erzetzen diese Angaben eine Verskonkordanz aller je in Betracht kommenden Texte. Sodann bietet der Apparat sämtliche abweichende Lesarten, mit deren Hilfe es ohne weiteres möglich ist, den speziellen manchmal unverständlichen Text der Quellen im Augenblick wieder herzustellen. Nur offenkundige Druckfehler sind nicht weiter berücksichtigt.

Die nach den vorstehenden Grundsätzen emendierten und angeordneten Texte des Pañcalakṣaṇa bilden jetzt gewissermassen die Prämissen für unsere weiteren Schlussfolgerungen in vornehmlich textgeschichtlicher Hinsicht. Die Behandlung der weiteren sich aus unserer Arbeit ergebenden oder doch mit ihr in Zusammenhang stehenden religionswissenschaftlichen, philosophischen, historischen usw. Fragen muss schon aus Raumgründen einer späteren Zeit vorbehalten bleiben.

Ergebnisse.

Die vorhin angedeuteten vornehmlich textgeschichtlichen Ergebnisse beziehen sich zunächst auf die einzelnen Abschnitte unserer Arbeit und mögen auch in deren Reihenfolge dargelegt werden.

---

1) a, b und bzw. c bezeichnen die Halb-Śloka's und I und II die beiden Pāda's eines Halb-Sloka. Bei den Quellenangaben zeigen () an, dass der betr. Śloka oder Halb-Śloka nur inhaltliche Übereinstimmung aufweist, und ⟨ ⟩, dass die betr. Stelle unter dem Text steht. Im allgemeinen gebe ich Br. vor H. und Bḍ. vor Vā. den Vorzug.

1. Abschnitt. Sarga und Pratisarga.

1. Von den vier Texten dieses Abschnittes ist der der Gruppe I der einfachste und kürzeste. Schon das nach den obigen Grundsätzen angeordnete äussere Bild des Abschnittes lässt auf den ersten Blick erkennen, dass die Texte der Gruppen II A und III nur wenige — an der grossen Type erkennbare — Übereinstimmungen mit dem der Gruppe I aufweisen, dass dieser dagegen aber mit Ausnahme der bemerkenswerten Śloka's 12—14 im Texte der Gruppe II B fast vollständig enthalten ist. Die Lage dieser Übereinstimmungen im Textganzen von II B sowie die ebenfalls in diesem schon enthaltenen Eingangsverse des 2. Abschnittes — man vergleiche die durch Seitenschleifen hervorgehobenen Stellen auf p. 114 f. und p. 141 — beweisen mit Sicherheit, dass der Text der Gruppe I weder ein Auszug aus dem der Gruppe IIB noch ein Fragment desselben sein kann. Hieraus ergibt sich, dass er dem Überarbeiter oder den Überarbeitern von IIB oder vielleicht sogar erst dem Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. wörtlich vorgelegen haben muss. Schon diese äusseren Gründe berechtigen zu der Schlussfolgerung, dass unter den in Betracht kommenden Texten dieses Abschnittes der der Gruppe I der bei weitem älteste ist.

2. Neben diesen äusseren Gründen sprechen auch innere Kriterien für die Priorität des Textes der Gruppe I gegenüber denen der übrigen Gruppen. Inhaltlich wird er nämlich durch die primitive Weltei-Theorie und die Siebenzahl der Ṛṣi's charakterisiert, erinnert insofern also deutlich an die kosmogonischen Abschnitte der Brāhmaṇa-Literatur[1]). Erstere, in den schon erwähnten Śloka's 12—14 ausgesprochen, ist in den Texten der Gruppen II A und II B durch die Theorie des Sāṃkhya ersetzt, und statt der Siebenzahl der Ṛṣi's finden wir in ihnen neun, ja in dem Text der Gruppe III sogar 10 genannt. Auch letzterer enthält trotz starker Überarbeitung noch Spuren, die darauf hinweisen, dass ihm ursprünglich die Fassung von I zu Grunde gelegen hat. Einerseits bringt er nämlich noch die Weltei-Theorie, anderseits zeigt sich bei ihm aber auch schon ein deutlicher Einfluss der Sāṃkhya-Philosophie, der allerdings nicht auf einen der Texte von II A oder II B zurückzugehen scheint. Eine Spur des Eindringens dieser Philosophie findet sich endlich auch in Śloka 5 des Textes der Gruppe I, jedoch erweist sich dieser Vers offenkundig als ein Zusatz von späterer Hand, da er nur in Br. und

1) Cfr. Śatapathabrāhmaṇa VI. 1. 1.1 ff. usw.; siehe P. Deussen: Allg. Geschichte der Philosophie²; Leipzig 1907, Bḍ. 1.2 p. 165 ff.

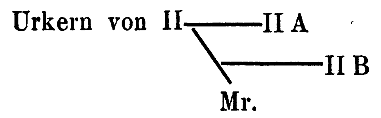
H. enthalten ist und in beiden eine recht merkwürdige Stelle einnimmt; er fehlt also in Śidh. und auch unter den mit I wörtlich übereinstimmenden Eingangsversen des Textes der Gruppe IIB. Mithin ist der Schluss gegeben, dass der Einfluss der Sāṃkhya-Philosophie auf die anscheinend ältesten Bestandteile der Purāṇa-Literatur ein nur sekundärer ist.

3. Die beiden Texte der Gruppen IIA und IIB haben einen — in unserer Arbeit am Sperrdruck erkennbaren — Textkern gemeinsam. In dem Text von IIA ist dieser Kern, der ursprünglich wahrscheinlich eine selbständige Existenz geführt hat, anscheinend schon leicht überarbeitet und durch Zusätze erweitert, in dem von IIB ist diese Erweiterung eine ungleich stärkere, ja man kann erkennen, dass letztere in ihrer vorliegenden Gestalt das Endergebnis eines längeren Entwicklungsprozesses darstellt. Für die Richtigkeit unserer Annahme, dass jener Textkern ursprünglich einen selbständigen in sich abgeschlossenen Traktat gebildet habe, scheint das A. noch einen Beweis zu enthalten. Wie schon die Übersichtstabelle zeigt und auch die Quellenangaben im kritischen Apparat bestätigen, hat der Bearbeiter der in Frage kommenden Adhyāya's den zusammenhängenden Text des 1. und 2. Abschnittes in der Fassung der Gruppe I gekannt und exzerpiert. Da er erst hierauf eine Art Exzerpt des 1. Abschnittes in der Fassung der Gruppe IIA folgen lässt, so scheint der Schluss berechtigt, dass jener Kern zur Zeit der Entstehung der betreffenden Adhyāya's im A. noch eine selbständige Existenz hatte und noch nicht Bestandteil irgend eines Purāṇa war. Mit Sicherheit lässt sich sagen, dass jenem Exzerptor die Textfassung der Gruppe II B nicht vorgelegen, diese also wahrscheinlich noch nicht existiert hat.

4. Wenn wir von dem Ga. und Var., die nur Fragmente des Textes der Gruppe II A aufweisen, absehen, so bieten $P._1$ und $P._2$, die sich nicht etwa wie zwei Rezensionen, sondern nur wie zwei verschiedene Handschriften des gleichen Textes (P.) zu einander verhalten, eine wörtliche Parallele zu dem Vi. Ein näherer Vergleich dieser beiden Purāṇa's zeigt sehr bald, dass der Text des letzten etwas umfangreicher ist als der des P. Abgesehen von dem Anfang des 1. Kapitels, in dem das P. eine offenkundige Lücke aufweist, da ihm alte und zum Verständnis notwendige Verse fehlen, bilden die übrigen Sonderverse des Vi., wie sich schon aus ihrem Inhalt ergibt, in ihrer Mehrzahl sicher spätere Zusätze. Da mit Kapitel 9 die wörtliche Übereinstimmung beider Purāṇa's abbricht, so können die ersten 8 Kapitel des Textes der Gruppe IIA im P. und Vi.

im allgemeinen als ein zusammenhängender abgeschlossener Text angesehen werden, wenn auch dieser allem Anschein nach schon über den — in unserer Ausgabe gesperrten — Textkern hinaus erweitert ist. Das P. dürfte nun eine, wenn auch im Anfange fragmentarische, so doch etwas ursprünglichere Form dieses Textes bewahrt haben, da das Vi., wie bereits angedeutet, einige weitere, allerdings unwesentliche Interpolationen aufweist.

5. Wie die Übersichtstabelle weiterhin zeigt, bilden die zum 1. Abschnitt gehörigen Adhyāya's des Kū. und Mr. eine Art Mittelglied zwischen den Textgruppen II A und II B. In beiden Fällen haben wir es aber nicht mit sogenannten Mischrezensionen zu tun, d. h. mit Texten, die sich gewissermassen aus Bestandteilen beider Textfassungen zusammensetzen, sondern höchstwahrscheinlich mit Übergangsstadien in dem Entwicklungsprozess von II A oder dem dieser Fassung zu Grunde liegenden Textkern nach II B hin. Während dieser Charakter beim Kū. schon aus äusseren Raumgründen in unserer Arbeit nicht klar herausgebracht werden konnte und eine Spezialuntersuchung den Kern desselben von allem späteren, hauptsächlich śivaitischen Beiwerk reinigen und hinsichtlich seines Verhältnisses zu dieser oder jener der beiden hier in Frage stehenden Textgruppen genauer fixieren muss, tritt das Mr., wie sich aus äusseren und inneren Gründen ergibt, als Glied in der Entwicklung nach der Fassung der Textgruppe II B hin klar hervor. Hieraus folgt, dass dieser Abschnitt im Mr. älter, möglicherweise sogar erheblich älter sein kann als der der Textgruppe II B. Ist diese Schlussfolgerung richtig, so würde sich hinsichtlich des Verhältnisses von Mr., II A und II B zu einander etwa folgendes Schema ergeben.

6. In der Textgruppe II B verhält sich das L. — es handelt sich hier natürlich nur um den langen Adhy. 70 — ähnlich zu dem Bḍ.-Vā. wie in der Textgruppe II A das P. zu dem Vi., wobei allerdings zu berücksichtigen ist, dass die hier benutzte Ausgabe dieses Purāṇa keinen Anspruch auf Kritik, sondern nur den Wert eines gedruckten Manuskriptes haben kann, unsere Schlussfolgerungen sich also auch nur auf die hier vorliegende Fassung desselben beziehen und noch keine absolute Geltung haben können. Ein Vergleich desselben mit dem Bḍ.-Vā. lehrt nun, dass es mit Ausnahme einiger weniger Verse sekundären Charakters, deren

Lage aus der Verskonkordanz des kritischen Apparates leicht ersichtlich ist, eine wörtliche Parallele zu diesem letzteren bildet. Zugleich ergibt sich, dass das L. dem Bḍ.-Vā. gegenüber ein Fragment darstellt, in dem mit Ausnahme der Eingangsverse, die, wie unter 1. gezeigt, anderen Ursprungs sind, bestimmte alte Stücke fehlen, die — man vergleiche die gesperrten Stellen S. 31—34 und 81—101 — sowohl in dem Text der Gruppe II A wie auch im Bḍ.-Vā. und im Mr. enthalten sind. Eine weitere Parallelität zum P. zeigt sich darin, dass auch ihm am Schlusse — siehe S. 121 ff. — ein Kapitel fehlt. Trotzdem darf das L. nicht als Auszug aus den Bḍ.-Vā. angesehen werden, da es offenbar den ganzen Text bringen will und, abgesehen von den fehlenden Teilen, die in ihm nicht enthaltenen Sonderverse des Bḍ.-Vā. einen offenkundig interpolatorischen, also dem L. gegenüber sekundären Charakter tragen. Im Hinblick auf diese Tatsachen scheint es mir nun das Wahrscheinlichste zu sein, dass das L. eine Art Vorstufe des Bḍ.-Vā. bewahrt hat, die dem Diaskeuasten dieses letzteren Textes entweder vollständig oder nur fragmentarisch vorgelegen hat und von ihm erweitert, eventuell mit Hilfe anderer Texte zugleich ergänzt worden ist.

7. Es ist eine offensichtliche Merkwürdigkeit des Textes der Gruppe II B, dass sich in ihm wörtliche Parallelen, ja Fragmente — durch Schleife oder Vertikalstrich äusserlich kenntlich gemacht — mehrfach und zuweilen an solchen Stellen vorfinden, an denen wir sie meist nicht erwarten. Da nun das Bḍ.-Vā. einerseits deutlich auf eine diaskeuastische Hand hinweist, anderseits das L., wenn auch ein Fragment, so doch, soweit es eben vorliegt, mit ihm wörtlich übereinstimmt und die unter 6. angedeuteten Gründe es als möglich erscheinen lassen, dass sich in ihm eine Art älterer Vorlage oder Vorstufe erhalten hat, so müssen gewisse wörtliche Parallelen schon in ihr enthalten gewesen und von dem Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. kritiklos mitübernommen worden sein. Damit ist dann aber zugleich die Schlussfolgerung gegeben, dass hinter der Vorlage bereits eine gewisse Textgeschichte liegen muss.

8. Die Tatsache, dass sich an manchen Stellen des Textes der Gruppe II B wörtliche Parallelen von gleicher Länge vorfinden, drängt dazu, eine möglichst befriedigende Erklärung für diese merkwürdige Erscheinung zu suchen, und mit einem hohen Grad von Wahrscheinlichkeit werden wir diese in der Annahme einer einfachen Blättervertauschung zu finden haben. Auf diese Möglichkeit dürfte gerade ein Vergleich der wörtlichen Übereinstimmungen des 6. Kap. (p. 106 ff.) mit dem teilweise fragmentarischen Anhang des

3. Kap. (p. 67 ff.) besonders deutlich hinweisen; denn er zeigt, dass zwischen Textstücken der gleichen Länge wieder solche von ungefähr derselben Ausdehnung ausgefallen sind, also eine starke Textverwirrung eingetreten sein muss. Diese Tatsache lässt sich nun doch wohl am einfachsten durch eine Vertauschung von Manuskriptblättern erklären, und ein Vergleich der Śloka's 74_{12} ff. auf p. 69 mit den Śloka's 62^b ff. auf p. 107 scheint noch Spuren aufweisen zu können, dass das hier in Frage kommende Blatt an ersterer Stelle nicht mit dem Śloka-Anfang, sondern innerhalb des ersten Halbverses und auch das dort fehlende vorhergehende Blatt mit den letzten Worten eines Śloka begonnen hat, die fehlenden Worte infolgedessen willkürlich ergänzt und dem Zusammenhang notdürftig angepasst worden sind. Aus der Länge der vorhandenen und fehlenden Versgruppen können wir nun die ungefähre Blattgrösse des Manuskriptes, das unserem Texte wahrscheinlich zu Grunde gelegen hat, erschliessen, und zwar scheint das einzelne Blatt durchweg nur 6—7 Halbśloka's enthalten zu haben. Demnach muss es verhältnismässig klein gewesen sein, und gerade dieser Umstand dürfte auf sein besonderes Alter hinweisen. Analog werden wir dann auch das Vorkommen der anderen Parallelstellen in der Textgruppe II B, die in ihrer überwiegenden Mehrzahl die ungefähr gleiche Länge aufweisen, auf Vertauschung oder Einfügung eines Manuskriptblattes zurückführen dürfen, besonders dort, wo die betreffende Parallele nicht am rechten Platze zu stehen scheint. In ähnlicher Weise werden sich dann auch Textlücken in einzelnen Purāṇa's erklären lassen können. So fehlen z. B. im 4. Kap. des Textes der Gruppe II A (p. 22) im Vi. die Śloka's 15 ff., trotzdem sich sowohl aus den Parallelpurāṇa's wie auch aus dem Vi. selbst mit vollster Sicherheit ergibt, dass sie alter Bestand sind. Wie andere Lücken von gleicher Länge, z. B. die anscheinend ebenfalls zum alten Bestand gehörigen Śloka's 12_1 ff. auf p. 26 oder die in P.$_1$ fehlenden und in P.$_2$ nur als Varianten angeführten Śloka's 28_1 ff. auf p. 33, so dürfte sich auch diese durch die einfache Annahme erklären lassen, dass hier ein Blatt ausgefallen oder beim Abschreiben überschlagen worden ist. Eine andere möglicherweise auch auf alte Zeit zurückgehende Blattvertauschung scheint auch im L. — siehe 3. Kap. Śl. 71 ff. (p. 67 f.) — vorzuliegen, wie man aus den Nachweisen des kritischen Apparates ersehen kann.

9. Einen seltenen, aber interessanten Einblick in die Art und Weise der indischen Textentstehung gewährt ein Vergleich der wörtlichen Parallelen des 3. Kap. (p. 60 ff.) mit denen des 5. Kap.

(p. 78). An beiden Stellen finden wir den gleichen Text, dessen älteste Gestalt offenbar in den ein zusammenhängendes Ganze bildenden gemeinsamen Versen vorliegt. Im 3. Kap. sind die drei zusammenhängenden Textstücke, die möglicherweise wieder einzelnen Manuskriptblättern entsprechen, durch grössere Interpolationen, bei denen man mit Sicherheit ältere und jüngere Bestandteile unterscheiden kann, von einander getrennt. Unter Berücksichtigung der gesperrten Stellen, die jedenfalls zu den ältesten Bestandteilen der Texte der Gruppen II A und II B gehören, lassen sich hier den Jahresringen eines Baumes vergleichbar deutlich vier übereinanderliegende Textschichten von einander abheben. Auch im 5. Kapitel zeigen sich zwei kleinere — in unserem Text hinter die Textfront zurückgesetzte — Interpolationen, aber an einer anderen Stelle und nicht übereinstimmend mit denen des 3. Kap. Derartige Beobachtungen, die man vielleicht auch noch anderwärts machen kann, werfen insofern ein eigenartiges Licht nicht nur auf die Entstehung der Purāṇa's selbst, sondern der älteren indischen Literatur im allgemeinen, als sie zeigen, wie sich sogar innerhalb desselben Textes Versgruppen zu verschiedenen Rezensionen entwickeln können.

2. Abschnitt. Vaṃśa.

1. Wie im 1. Abschnitt, so zeigt sich auch in diesem, dass die Purāṇa-Gruppe: Br., H. und Śidh. sowie auszugsweise auch A. im allgemeinen die älteste und kürzeste Textform bewahrt hat.

2. Wenn wir von dem Ga., das nur Auszüge und Fragmente der beiden ersten Kapitel in der Form der Textgruppe I bietet, hier absehen, so enthält das Vi., wie schon die 2. Tabelle zeigt, fast den ganzen Text der unter 1. genannten Purāṇa's; allerdings sind in ihm mehrfach zusammengehörige Textstücke durch umfangreichere Interpolationen von eiander getrennt. Der Anfang unseres 1. Kap. ist in Adhy. I. 11 und 12 des Vi. weitläufig überarbeitet, enthält aber noch Spuren des älteren den anderen Purāṇa's gemeinsamen Textes, wie sich auch aus den Stellennachweisen des kritischen Apparates zu Vers 7 und 8 (p. 143) ergibt.

3. Das Bḍ.-Vā. enthält den ganzen Text der unter 1. genannten Purāṇa's vollständig. Wie schon bei der Darlegung der Ergebnisse des 1. Abschnittes angedeutet wurde, finden sich die Eingangsverse des 1. Kap. schwach überarbeitet bereits im 7. Kap. jenes Abschnittes und sind durch ein grosses Textstück von den Anschlussversen getrennt. Aber auch diese und die nächsten Verse des 1. Kap. sind noch stark mit Interpolationen durchsetzt, die sich

zum grössten Teil auf die Einordnung der erwähnten Personen und Ereignisse in das mythisch-chronologische Kalpa-System beziehen. Von Śloka 30 des 2. Kap. an zeigt sich der Text des Bḍ.-Vā. — siehe Textgruppe Ia — überaus stark erweitert und überarbeitet. Da der entsprechende Text der Gruppe I, wenn auch bisweilen in der Versfolge etwas verschoben, sonst aber doch nur wenig verändert und fast restlos in jenem erhalten geblieben ist, so muss man daraus schliessen, dass der ganze Text eben jener Gruppe dem Diaskeuasten von Bḍ,-Vā. vorgelegen hat. Dieser hat ihn dann nach der schon angedeuteten mythologisch-historischen Seite hin erweitert und dadurch seinem System angepasst.

4. Die Tatsache, dass die Vena-Pṛthu-Geschichte im Bḍ.-Vā. an einer anderen Stelle steht als in den Purāṇa's der älteren Fassung, ist von gewisser Bedeutung und verrät ebenfalls die Hand des Diaskeuasten, der in jenem die längere Fassung der Geschichte unmittelbar auf die kürzere, die es an dieser Stelle mit letztern gemeinsam hat, folgen lässt. Offenbar hat dieser Abschnitt in den Purāṇa's der älteren Fassung den ursprünglichen und richtigeren Platz bewahrt, woraus folgt, dass er wahrscheinlich einmal einen zwar kleinen, aber selbständigen und mit den Nachbarstücken nicht in unmittelbarem Zusammenhang stehenden Text gebildet, also einen individuellen Ursprung hat. Dieses geht auch schon daraus hervor, dass er dem A. nicht bekannt gewesen sein kann, da dieses sonst mindestens einen Auszug desselben bewahrt haben würde. Da dieses Purāṇa nun den Text des 1. und 2. Abschnitts in unmittelbarer Aufeinanderfolge bis zur Vena-Pṛthu-Geschichte im Exzerpt bringt, so kann dem Verfasser dieses Exzerptes derselbe auch nur soweit und zwar als zusammenhängendes Ganze vorgelegen haben. Hiermit stimmt ferner überein, dass auch das Vi. dem A. insofern parallel geht, als es im 1. Abschnitt den alten Text der Gruppe I durch den der Gruppe II A ersetzt und im 2. Abschnitt — siehe auch die Tabelle — den gleichen, wenn auch interpolierten Text ebenfalls bis zu dieser Geschichte bietet. Ganz analog verhält es sich z. B. mit Adhy. 27 des Br., der in einer Reihe von Purāṇa's wiederkehrt, ehedem gleichfalls ein kleiner selbständiger Text gewesen sein muss und von dem Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. in ebenderselben Weise behandelt worden ist, wie ich demnächst an anderer Stelle nachzuweisen gedenke. Diese und ähnliche Beispiele, deren sich in der purāṇischen Literatur sicher noch weitere auffinden lassen werden, weisen darauf hin, dass wir in den meisten Fällen, in denen wir dem Inhalt nach parallele Fassungen einer Geschichte oder

dgl. in unmittelbarer Aufeinanderfolge antreffen, durchweg mit einer Art diaskeuastischer Tätigkeit und infolgedessen planmässigen Kombinierung ursprünglich verschiedener Texte zu rechnen haben.

5. Der Text der Gruppe II, die im 1. Kap. ebenso wie Gruppe III des 1. Abschnitts nur aus dem Mt. gebildet wird, zeigt in seinen beiden ersten Kapiteln eine unverkennbare Verwandtschaft mit dem der Gruppe I. Diese Verwandtschaft kann auf zwei Möglichkeiten beruhen, entweder auf der Überarbeitung eines vorliegenden Textes oder einer willkürlichen Ergänzung einer stark zerstörten Handschrift. Der erstere Fall ist m. E. der wahrscheinlichere, zumal Abschnitt C des 2. Kap. sowohl im Mt. wie auch im P gegenüber der entsprechenden Stelle in der Textgruppe I eine planmässige Erweiterung und Umgestaltung, wobei nur wenige Spuren der älteren Fassung erhalten geblieben sind, deutlich erkennen lässt. Auf die angedeutete Möglichkeit dürfte auch hinweisen, dass die Kapitel 3 und 4 trotz ihrer inhaltlichen Übereinstimmung keine wörtlichen Parallelen mehr aufweisen, also gänzlich überarbeitet sind. Der Umstand, dass das L. und P. erst beim 2. Kap. einsetzen, das Mt. also, wie schon eingangs erwähnt, im 1. Kap. des 2. Abschnitts ebenso wie im 1. Abschnitt für sich allein steht, scheint darauf hinzudeuten, dass diese beiden Stücke, wie noch jetzt als Kapitel, so auch ursprünglich ein Ganzes gebildet haben und darum eigentlich nicht getrennt werden dürften.

3. Abschnitt. Manvantara.

1. In der ersten Hälfte des Textes der Gruppe I (p. 254—58), die über die Manvantara's der Vergangenheit handelt, finden wir den gleichen Text nur in Br., H. und Śidh., da das Bḍ.-Vā. an der Stelle, wo wir bei seiner systematisch-chronologischen Stoffanordnung (Bḍ. I. 36 = Vā. 62) eben diesen Text erwarten würden, nur eine lange Liste der schemenhaften Göttergestalten, die während dieser Zeiträume existiert haben sollen, aufweist. Trotz des etwas abweichenden Inhalts finden sich in ihr noch ein paar Anklänge an den Text der genannten drei Purāṇa's, die allein schon den Gedanken nahe legen könnten, dass eben dieser Text dem Diaskeuasten bekannt gewesen und von ihm mit Absicht durch den erwähnten listenartigen Abschnitt ersetzt worden sei. Dass dieses aber tatsächlich der Fall gewesen sein muss, lehrt die zweite Hälfte der Textgruppe I (p. 258 ff.), die von den Manvantara's der Zukunft handelt. Hier weist nämlich das Bḍ.-Vā. fast den ganzen mit jener älteren Purāṇa-Gruppe übereinstimmenden Text auf, wenn dieser auch durch

Zusätze erweitert und die Versfolge stellenweise etwas verschoben ist. Wenn der Diaskeuast des Bḍ.-Vā. aber die zweite Hälfte dieses Textes benutzt und grösstenteils übernommen hat, so muss er, da derselbe ein einheitliches Ganze bildet, auch die erste gekannt, sie jedoch absichtlich bei Seite geschoben haben. Dies war um so einfacher, als er, wie schon oben (p. XIV ff.) ausgeführt wurde, sein Material in streng mythisch-chronologischer Weise ordnete und nach dieser Seite hin ergänzte. Hieraus ergibt sich mit Sicherheit, dass die Fassung der Gruppe Br., H. und Śidh. älter ist als die entsprechenden Abschnitte des Bḍ.-Vā.

2. Der Text der Gruppe II, der die Manvantara's der Vergangenheit behandelt, zeigt so viele Übereinstimmungen mit dem der Gruppe I, dass eine innere Verwandtschaft der beiden nicht von der Hand zu weisen ist. Das äussere Textbild entspricht im ganzen vollständig dem der gleichen Textgruppe in den ersten Kapiteln des 2. Abschnittes, und so wird denn im vorliegenden Falle wohl ebenso wie im 2. Abschnitt — siehe hierzu p. XXXV — bewusste Überarbeitung anzunehmen sein.

3. Es ist offensichtlich kein Zufall, dass das Bḍ.-Vā. sowohl im 2. Abschnitt, 2. Kap., Textgr. Ia, A, Śl. 137—144 (p. 185) als auch in der 2. Hälfte des 3. Abschnittes (p. 264 ff.) wörtliche — in unserem Textbild gesperrte — Übereinstimmungen mit dem Text der Gruppe III aufweist. Diese Übereinstimmungen können nun entweder in der Abhängigkeit der beiden Texte von einander oder in einer solchen von einer dritten ausserhalb liegenden Quelle begründet sein. Eine Abhängigkeit des Vi., das allein den Abschnitt B der Textgruppe III bildet, von dem Bḍ.-Vā. scheint mir unwahrscheinlich zu sein, da die Übereinstimmungen in letzteren mehrfach durch Sonderverse von einander getrennt sind. Ob die umgekehrte Möglichkeit oder eine Abhängigkeit von einer dritten Quelle vorliegt, lässt sich z. Zt. nicht entscheiden.

4. Die Tatsache, dass sich die Purāṇa's im 3. Abschnitt zu 3 Textgruppen zusammen ordnen, scheint mit darauf hinzuweisen, dass derselbe ursprünglich ein für sich stehender selbständiger Text gewesen ist. Hierfür spricht ferner, dass das A., das in allen anderen Teilen des Pañcalakṣaṇa mit der Gruppe Br., H. und Śidh. zusammengeht, im Adhy. 150 ein kurzes Kapitel über die Manvantara's und die Spaltung der Veda's bietet, das offensichtlich ein Auszug aus den ersten 3 Adhy. von Aṃśa 3 des Vi. darstellt, wenn sich in jenem auch nur mehr wenige Anklänge an das letztere er-

halten haben[1]). Also kann dieser Abschnitt in der Fassung der eben genannten Purāṇa-Gruppe und folglich auch in unmittelbarem Zusammenhang mit den beiden ersten Abschnitten dieser Gruppe, die ja auszugsweise im A. enthalten sind, dem Verfasser des Manvantara-Exzerptes nicht vorgelegen haben. Auf die Richtigkeit unserer These weisen insofern auch inhaltliche Gründe hin, als zwischen dem 1. und 2. Abschnitt einerseits und dem 3. anderseits keine inneren Beziehungen bestehen. Würden die drei ersten Abschnitte nämlich auf einen einzigen Verfasser zurückgehen, so würde dieser infolge der allgemein menschlichen Anlage zur Systematisierung das ganze Material in mythologisch-chronologischer Ordnung geboten haben, wie es schon der Verfasser der beiden ersten Abschnitte und vor allem der Diaskeuast des Bḍ.-Vā. getan hat. Ferner würden zwischen den Erwähnungen einzelner Manvantara's im 2. Abschnitt und der systematischen Darstellung des 3. keine inneren Unstimmigkeiten bestehen, die der Leser — er vergleiche etwa p. 144 f. und 163 ff. mit p. 178 ff. und 254 ff. — sofort erkennen wird, und die zweifellos den Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. dazu veranlasst haben, Kap. 2 des 2. Abschnittes — siehe p. 174 ff. — so stark zu ergänzen und die erste Hälfte des 3. Abschnittes fallen zu lassen.

4. Abschnitt. Vaṃśānucarita.

1. Die 3. Tabelle zeigt im Überblick, dass die Versfolge des Br. und H. von der des Bḍ.-Vā. im einzelnen erheblich abweicht. Derartige Verschiedenheiten können entweder in absichtlicher Textumordnung oder in einer nicht beabsichtigten auf Blättervertauschung oder anderen zerstörenden Momenten beruhenden Textverwirrung begründet sein. Im ersteren Falle soll mit einer Umordnung der Sinn in der Regel verändert oder sogar verbessert werden, im letzteren wird der Textsinn durchweg beeinträchtigt, wenn nicht gar zerstört. Bevor wir uns hier mit den vorliegenden Abweichungen in der Versfolge eingehender beschäftigen, sollen dieselben zunächst durch umstehende Tabelle, die nur Br. und H. sowie Bḍ. und Vā. berücksichtigt und auch zur allgemeinen Orientierung dienen mag, näher ins Licht gerückt werden. Für die ersten beiden Adhyāya's, die in den vier hier in Betracht kommenden Haupttexten kaum Abweichungen in der Versfolge aufweisen, soll die Tabelle konkordanzartig mehr das Verhältnis eben dieser Texte zu einander, d. h. das Vorhandensein oder Fehlen von Versen in dem einen oder anderen und für die übrigen Adhyāya's mehr die Verschiedenheit der Versfolge betonen.

1) Der Adhy. ist infolgedessen in unserer Arbeit auch nicht weiter berücksichtigt worden.

Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.
9. 1^{a}	1311^{a}	**II. 65.** 1^{a}	**90.** 1^{a}
1^{b}	1311^{b}	—	—
—	$1312—1313^{b}$	$1^{b}—2$	$1^{b}—2$
2	1314	3	3
—	1315	4	4
3—4	1316—1317	5—6	5—6
—	1318	7	7
5—6	1319—1320	8—9	8—9
—	1321	10	10
7	1322	11	11
—	1323	12	12
8—10	1324—1326	13—15	13—15
—	1327	16	16
11	1328	17	17
—	1329	18	18
12	1330	19	19
—	1331—1332	20—21	20—21
13	1333	22	22
—	1334^{a}	—	—
15^{a}	1334^{b}	23^{a}	23^{a}
(15^{b})	1335	$23^{b}—24^{a}$	$23^{b\,c}$
14	1336	25	24
$16—21^{a}$	1337—1342	$26—31^{a}$	$25—30^{a}$
—	1343	$31^{b}—32^{a}$	$30^{b}—31^{a}$
$21^{b}—26^{a}$	1344—1348	$32^{b}—37^{a}$	$31^{b}—36^{a}$
—	—	37^{b}	36^{b}
$26^{b}—34^{a}$	1349—1357	$38—46^{a}$	37—45
—	$1358—1360^{a}$	$46^{b}—48$	46—47
$34^{b}—36$	$1360^{b}—1362$	49—50	48—49
10. 1—8	1363—1370	**66.** 1—8	**91.** 1—8
—	1371—1373	—	—
—	$1374—1382^{a}$	9—16	$9—16^{a}$
—	$1382^{b}—1409$	— 1)	$16^{b}—48^{a}$
—	1410^{a}	19^{b}	48^{b}
9—23	$1410^{b}—1425$	20—32	49—62
24^{a}	1426^{a}	—	—
24^{b}	1426^{b}	33^{a}	63^{a}
25^{a}	1427^{a}	—	—
$25^{b}—49^{a}$	$1427^{b}—1451$	$33^{b}—57$	$63^{b}—86$
$49^{b}—50^{a}$	1452	59	88
—	—	60^{a}	89^{a}
$50^{b}—54$	$1453—1457^{a}$	$60^{b}—64$	$89^{b}—92$
55^{a}	1457^{b}	58^{a}	87^{a}
55^{b}	1458^{a}	—	—
56^{a}	1458^{b}	58^{b}	87^{b}
$56^{b}—57^{a}$	1459	65	93
65—66	$1470^{b}-1472^{a}$	66—67	94—95
67^{a} 2)	1472^{b} 3)	—	—
$57^{b}—59$	$1460—1462^{a}$	—	—

Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.
10 $60-63^{a}$ 4)	$1462^{b}—1468$	**II. 66.** $68^{b}-74$	**91.** $96^{b}-102$
63^{b}	1469^{a}	—	—
64^{a}	1469^{b}	68^{a}	96^{a}
64^{b}	1470^{a}	—	—
$67^{b}—68^{a}$	1473	75	103
—	—	76—89	$104-118^{b}$
68^{b}	1474	90	118^{c}
11. 1—2	1475—1476	**67.** 1—2	**92.** $1—2^{a}$
32—36	1518—1522	3—8	$2^{b}—7$
—	1523—1537	9—22	8—20
37—43	1538—1544	23—29	21—26
—	1547—1582	30—64	$27—61^{a}$
44^{a}	1545^{a}	—	—
$44^{b}—45$	$1545^{b}—1546$	$65—66^{a}$	$61^{b}—62$
46—61	1583—1598	$66^{b}—79$	$63—75^{a}$
$3—24^{a}$	$1477—1498^{a}$	$80—96^{a}$	$75^{b}—90$
—	$1498^{b}-1505^{a}$	$96^{b}—102$	$91—97^{a}$
—	$1505^{b}—1509$	—	—
$24^{b}—26$	1510—1512	103—105	$97^{b}—99$
—	—	**68.** 1—6	**93.** 1—6
27—31	1513—1517	7—11	7—11
12. 1—17	$1599—1616^{a}$	12—28	12—27
[24—25	1623—1624]	29—31	28—30
26—27	1625—1626	32—33	31—32
—	—	34—35	33—34
$28—31^{a}$	$1627—1630^{a}$	$36—39^{a}$	$35—38^{a}$
—	—	39^{b}	38^{b}
31^{b}	1630^{b}	40^{a}	39^{a}
[32—36	1631—1635]	$40^{b}—69^{a}$	$39^{b}—68$
37—38	1636—1637	$69^{b}—71^{a}$	69—70
—	—	$71^{b}—90^{a}$	71—88
18—22	$1616^{b}—1621$	$90^{b}—95$	89—93
23	1622	—	—
39—49	1638—1648	$96—106^{a}$	94—103
50	1649	—	—
51	1650	$106^{b}—107$	104
—	1842	**69.** 1	**94.** 1
13. $153^{b}-204^{a}$	1843—1895	$2—53^{a}$	2—52
$204^{b}—207^{a}$	1896—1898	—	—
—	—	$53^{b}—55^{a}$	53—54
$207^{b}—208^{a}$	1899	$55^{b}—56^{a}$	55
—	—	$56^{b}—57$	56
$208^{b}—212^{a}$	1900—1903	—	—
—	—	**70.** $1—14^{a}$	**95.** 1—13
212^{b}	1904^{a}	14^{b}	14^{a}
$213^{a\,b}$	1904^{b} 1905^{a}	—	—

1) Bḍ. hat hier eine Lücke.

2) Ist fast gleichlautend mit Br. 10 57^{a}.

3) Ist fast gleichlautend mit H. 1471^{b}.

4) Br. enthält hier im Text selbst eine Lücke, die durch die unter demselben stehenden Verse ausgefüllt wird.

Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.	Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.
12. 213c	1905b	**II. 70.**15a	**95.**14b	**14.**57	1968	**II. 71.**195	**96.**191
15. 1—29	1969—1998	15b—49	15—48	—	—	196—265	192—257
				—	—	—	258
30—45a	1999—2014a	**71.** 1-18a	**96.** 1-17a				
16. 9—48a	2040—2079a	18b—57	17b—55	—	—	**72.** 1—5	**97.** 1—5
48b—49a	2079b-2080a	—	—	—	2131—2135	—	—
49b—58a 1)	2080b-2089a 2)	—	—	—	2136—2198	6—61	6—62
17. 1—40	2091—2130	58—98	56-97	—	—	62—195	63—203
16. 58b—59	2089b—2090	99	98				
14. 24b-25a	1934b-1935a	100	99	—	--	**73.** 1—125	**98.** 1-126a
—	—	101	100	**13.** 141b	1829b	126	126b
1—2a	1906—1907a	—	—	142—153a	1830—1841	**74.** 1—11	**99.** 1—11
2b	1907b	—	—	—	—	12a	12a
3—13	1908—1921	102—115	101—114	14b—36	1668b-1693a	12b—33	12b—34a
15. 45b—62	2014b—2031	116—136a	115—134	—	—	34	34b c
16. 1—8	2032—2039	136b—143	135—141	—	—	35—101	35—99
—	—	144	142	37a—38a	1693b—1694	102—103	100—101
14. 14—20a	1922—1928a	145—151a	143—149	38b—48	1695—1705a	—	102—112
—	1928b—1929	151b—152a	150—151a	—	—	—	113
—	—	152b—153	151b—152	—	1705b-1710a	—	114—118
23—24a	1933—1934a	154	153	—	1710b	—	—
—	—	155	154	49a	1711a	—	119a
21b—22a	1931b-1932a	156	155	49b	1711b	—	—
—	—	157—158a	156—157a	—	—	—	119b
20b	1930b	158b	157b	—	1655	—	120
21a	1931a	—	—	3—8	1656—1662	—	121—127a
—	—	159—160a	158—159a	9—14a	1663—1668a	—	—
34b—35	1945—1946	—	—	50	1712	—	—
36—41a	1947—1952a	160b—165	159—163	—	1713	—	—
42a	1953a	—	—	—	1714	—	127b-128a
42b	1953b	166a	164a	51—52a	1715—1716a	—	128b-129
—	—	166b—177a	164b-175a	—	1716b	—	130a
41b	1952b	177b	175b	52b	1717a	—	—
43a	1954a	178a	176a	—	1717b	—	—
43b	1954b	—	—	—	1718	—	130b-131a
44	1955	178b—179a	176b c	53—57	1719—1723	—	131b-134a
—	—	179b—180a	177	—	1724—1726a	—	134b—136
—	—	181b—182a	178	58—59a	1726b—1727	—	137—139a
45	1956	182b—183a	179	—	1728—1729a	—	139b—140
46	1957	180b—181a	180	—	—	—	141—155
—	—	183b—187	181—184	59b	1729b	—	—
25b—28a	1935b-1938a	188—190	185—187	60	1730	—	156
29	1939—1940a	191	188	—	—	—	157
30—31	1940b-1942a	—	—	61a	1731a	—	158a
32a	1942b	192a	189a	61b—64a	1731b-1734a	—	—
28b c	1938b-1939a	192b—193a	189b c	64b—79 3)	1734b-1754a 4)	—	—
32b—33	1943—1944a	193b—194	190	—	—	—	158b—165
34a	1944b	—	—	80a	—	—	—
47—56	1958—1967	—	—	80b—82a	1754b-1756a	—	166—167

1) Ist fast gleichlautend mit Br. 14.3, 7—13.

2) Ist fast gleichlautend mit H. 1908, 1912, 1916—1921.

3) Ist fast gleichlautend mit Br. 11.35, 39, 40, 46b—50a, 51a, 52, 53a, 54—56a, 57b, 58, 60, 61a.

4) Ist fast gleichlautend mit H. 1521, 1540—1544, 1545b, 1546a, 1583b—1587a, 1588a, 1589—1593a, 1594b, 1595, 1597, 1598a.

Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.	Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.
—	—	—	**99.**168-169^{a}	**13.**102^{b}-103^{a}	1796	—	—
13.82^{b}	1756^{b}	—	169^{b}	103^{b}—108^{a}	1797—1801	—	**99.**212-217
83—91^{b} [1])	1757-1776 [2])	—	—	108 ⟨ ⟩	1802—1807	—	218—223
—	—	—	170—193	—	1808—1813^{a}	—	224—228
93—97^{a}	1777—1781	—	194—198	109^{a}	1813^{b}	—	229^{a}
—	1782	—	199	—	1814^{a}	—	—
97^{b}	1783^{a}	—	200^{a}	109^{b}	1814^{b}	—	—
—	1783^{b}—1784	—	200^{b}—201	110^{a}—116	1815—1821	—	229^{b}—235
⟨ ⟩	1785—1790^{a}	—	202—207^{a}	—	—	—	236^{a}
98^{a}	1790^{b}	—	—	117—118^{a}	1822—1823^{a}	—	236^{b}—237
98^{b}—100	1791—1793^{a}	—	207^{b}—209	118^{b}	1823^{b}	—	—
—	—	—	210^{a}	—	—	—	238—239
101^{a}	1793^{b}	—	210^{b}	119—122	1824—1827	—	240—243^{a}
—	1794^{a}	—	211^{a}	—	—	—	243^{b}-249^{a}
101^{b}	1794^{b}	—	—	123	1828	—	249^{b}-250^{a}
—	1795^{a}	—	210^{a}	124—140	—	—	—
102^{a}	1795^{b}	—	211^{b}	141^{a}	1829^{a}	—	—

Die vorstehende Übersicht lehrt, dass die Textvertauschungen im Br. vollkommen denen des H. entsprechen, wenn letzterer auch durch Einschiebung grösserer und kleinerer Textstücke über den Rahmen des Br. hinaus erweitert ist. Ein Blick auf den Inhalt besonders der Teile, die die stärksten Abweichungen in der Versfolge aufweisen, lehrt weiterhin, dass in diesen beiden Texten in der Hauptsache die Stammbäume der Yādava's und Paurava's stellenweise mit einander vermischt worden sind, der Textsinn infolgedessen stark beeinträchtigt, ja bisweilen ganz unverständlich sein muss. Eine solche Veränderung der Versfolge kann natürlich nicht auf einer absichtlichen Umordnung, sondern nur auf einer nicht gewollten Manuskriptverwirrung bzw. -Zerstörung beruhen. Da das Br. und der H., wie schon bemerkt, in der Umstellung der Versfolge eine vollkommene Parallele bilden, so müssen sie beide auf eine einzige Handschrift zurückgehen, die dann im H. und an einer Stelle auch im Br. — siehe p. 555 f. — durch Einschiebung individueller Sonderstücke erweitert worden ist. Da ferner das Bḍ. und Vā., wie schon oben gezeigt, in ihrer ganzen Anlage für den gemeinsamen Textkern auf die Tätigkeit eines Diaskeuasten hinweisen, so muss auch letzten Endes dieser Textkern auf eine einzige Handschrift zurückgehen. Für das hier in Frage stehende Textstück hat dem Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. nun entweder eine Handschrift mit kor-

1) Ist fast gleichlautend mit Br. 10.15—19, 20^{b}, 21^{a}, 22, 24, 25^{a}, 27^{b}.

2) Ist fast gleichlautend mit H. 1417—1422^{a}, 1423^{a}, 1424, 1427^{b}, 1460^{a}, 1463^{b}—1465, 1468—1470^{a}, 1473.

rekter Versfolge vorgelegen oder eine solche mit verwirrter, die dann von ihm hätte wieder in Ordnung gebracht und ergänzt werden müssen. Ob wir nun mit der ersten oder der zweiten Möglichkeit zu rechnen haben, lässt sich vorläufig nicht entscheiden. Sollte die letztere vorliegen, so würde das darauf hinweisen, dass sowohl der Auszug des Ga. als auch die jüngere Prosaparaphrase des Vi. letzthin auf diese verbesserte uns im Bḍ.-Vā. vorliegende Version zurückgehen. Zugleich würde dieser Fall für den Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. einen gewissen kritischen Sinn bekunden, der, wie sich zeigen lässt, dem Exzerptor unseres Abschnittes im A. nicht zukommt.

2. Nach Ausweis unserer Tabelle zeigt das Exzerpt im A. eine ähnliche Abweichung in der Versfolge und damit auch eine ähnliche Textverwirrung, wie sie im Br. und H. vorliegt. Dementsprechend finden wir also auch in ihm eine Verquickung der Stammbäume der Yādava's und Paurava's, die nur darauf beruhen kann, dass dem Verfasser des Exzerptes im A. eine Handschrift vorgelegen hat, die in ihren Abweichungen in der Versfolge entweder mit der des Br. und H. übereinstimmte oder in ganz ähnlicher Weise verwirrt und verdorben war.

3. Auch im 4. Kap. unseres Abschnittes weist die Purāṇa-Gruppe Mt. und P. eine Umstellung auf, die allerdings viel einfacherer Art ist als die im Br. und H. Da sie in beiden Purāṇa's vollständig gleich ist, so muss auch sie bereits auf die Handschrift zurückgehen, die für diesen Abschnitt denselben zugrunde gelegen hat. Wenn auch der Text dieser Gruppe an dieser Stelle einen stark inkorrekten Charakter trägt, so dürfte die Umstellung wahrscheinlich nur auf einer einfachen Blattvertauschung beruhen.

4. Wie die dritte Tabelle ferner zeigt, finden sich im Br. und genau an der entsprechenden Stelle im H. drei Dubletten eingeschoben, von denen die beiden ersten nur durch ein kleines Textstück von drei Śloka's von einander getrennt sind. Schon die Tatsache, dass sich in beiden Texten genau an derselben Stelle Dubletten vorfinden, die, wie schon die Anmerkungen auf S. XXXIX und XL erkennen lassen, den Parallelstellen nicht genau entsprechen, weist darauf hin, dass bereits in die Handschrift, die diesem Abschnitt in beiden Texten zugrunde liegt, Bestandteile einer anderen Handschrift irrtümlicherweise hineingeraten sind. Es ist ferner bemerkenswert, dass sich diese Dubletten gerade in dem Teile unseres Abschnittes vorfinden, der zugleich die grösste Unordnung in der Versfolge, mithin die grösste Zerstörung aufweist. Für die Text-

geschichte des Abschnittes haben sie aber die Bedeutung, dass sie beweisen können, ob an diesen Stellen eine Interpolation vorliegt oder nicht, d. h. ob in einer anderen Handschrift alter Zeit bereits eine solche gestanden hat oder nicht. Wie unsere Tabelle ferner zeigt, weist auch das A. an der gleichen Stelle eine Dublette oder vielmehr das Exzerpt einer Dublette auf, und neben der gleichen Abweichung in der Versfolge ist dies das klarste Argument für die enge Verwandtschaft der Vorlage dieses Exzerptes mit der Handschrift, von der Br. und H. ausgegangen sind, wenn es auch inhaltlich der bereits erweiterten Fassung des H. näher steht als der zweifellos älteren des Br.

5. Wie schon die vorstehende tabellarische Übersicht auf p. XXXVIIIff. erweisen kann, findet sich im Br. weder die Geschichte von Urvaśī und Purūravas (p. 356 ff) noch die von der Räumung von Benares (p. 372 ff.). Deutet schon dieser Umstand darauf hin, dass sie nachträglich in den H. und das Bḍ.-Vā. eingefügt sein müssen, so hat der H. noch die Fugen erhalten, die dies mit Sicherheit beweisen dürften. Wie nämlich ein Blick auf die Stellennachweise des kritischen Apparates zu Śl. 8 und 9 auf p. 356 und zu Śl. 46—49 auf p. 359 f. erkennen lässt, enthält der H. sowohl vor wie nach der Urvaśī-Geschichte die gleichen Verse. Die gleiche Beobachtung können wir auch bei der zweiten Geschichte machen, wie ein Vergleich der Stellennachweise zu Śl. 29 und 30 auf p. 372 und zu 64 und 65 auf p. 376 lehrt. Diese im H. erhaltenen Dubletten, die nicht auf späteren Schreibfehlern beruhen können und im Bḍ.-Vā. fehlen, deuten darauf hin, dass die Wiederholung der Verse aus der Zeit stammt, in der diese beiden Geschichten eingefügt worden sind. Dass auch die Geschichte von der Geburt des Dhanvantari (p. 370 f.) im H. sekundär sein muss, lehrt einerseits ihr Fehlen im Br., anderseits beweisen die unter 4. erwähnten Dubletten im Br. und H., die höchstwahrscheinlich einer anderen alten Handschrift entstammen und eingeschoben sind, mit Gewissheit, dass eben diese zweite Handschrift die Geschichte nicht gekannt hat, diese mithin in der uns vorliegenden Fassung des Br. nicht ausgefallen sein kann und im H. eingefügt sein muss.

6. Die Yayāti-Episode liegt im Br. und H. in einer kürzeren und im Bḍ.-Vā., dem sich das Mt. und das Mh. anschliessen, in einer längeren Version vor. Die wesentlichen Bestandteile der Geschichte finden sich in beiden Fassungen in gleichem Wortlaut wieder, und der eigentliche Unterschied zwischen beiden ist nur der, dass das Br. und der H. anstatt ausgedehnter dialogischer

Wiederholungen nur eine kurze Inhaltsangabe derselben in ein paar Śloka's bieten. Von besonderem Interesse ist das Verhältnis des Bḍ.-Vā. zu der mit ihm übereinstimmenden, aber doch noch etwas weiteren Fassung des Mt. und Mh. Es fällt zunächst nämlich auf, dass die beiden letztgenannten Texte die Yayāti-Geschichte nicht nur in der weiteren Fassung der Textgruppe I (p. 387 ff.), sondern auch in der der Textgruppe II (p. 407 f.) enthalten. In diesem Punkte weicht das Mt. von dem P. ab, und dieses deutet schon darauf hin, dass in jenem eine Sonderinterpolation vorliegen muss. Dass im Mt. die Version der Textgruppe II, die der von I vorausgeht, eingefügt worden ist, geht schon daraus hervor, dass sie nicht in allen Handschriften dieses Purāṇa enthalten ist. Hinsichtlich der Version der Textgruppe I ist inbezug auf das Mt. und Mh. zunächst zu bemerken, dass sie einen Teil eines Abschnittes von 18 Adhyāya's (Mt. 25.$_4$—42.$_{28}$ = Mh. I. 3183—3690 ⟨Adh. 76—93⟩) bildet, der in beiden Texten in gleichem Wortlaut vorliegt, im Mt. den Titel „Yayāticarita“ führt und im Mh. von Adhy. 76—85 (3183—3534) „Yayātyupākhyāna“ und von da bis zum Schlusse „Uttara-Yayātyupākhyāna“ genannt wird. Auch dieser Abschnitt ist, wie sich aus ihm selbst und seiner Umgebung ergibt, einmal ein selbständiger Text gewesen und sowohl im Mt. wie Mh. eingeschoben worden. Nicht nur weichen Anlage und Stilart von den Nachbarstücken deutlich ab, sondern es tritt plötzlich auch ein Personenwechsel ein. Während nämlich vorher und nachher die Ṛṣi's die Fragesteller und der Sūta der Beantworter ist, übernehmen nunmehr König Śatānīka und Śaunaka[1]) diese Rollen. Eine Szene dieses dialogisch-dramatischen Gedichts (Mt. 33—34.$_{28}$=Mh. I. 3466—3531, d. i. Adhy. 84—85.$_{32}$= Mhk. I. 78.$_1$—79.$_{32}$) liegt nun in etwas kürzerer und in der Versfolge ein wenig abweichender Form im Bḍ.-Vā. vor, und daraus darf wahrscheinlich geschlossen werden, dass die angedeutete Szene des Bḍ.-Vā. von dem Verfasser des Yayāticarita benutzt und etwas erweitert worden ist. Trifft dieses zu, so lässt sich bei unserer Yayāti-Geschichte folgende Entwicklungslinie feststellen: Br.-H., Bḍ.-Vā., Mt.-Mh.

7. Ausser den unter 4. genannten Dubletten zu mehreren Stellen der Br.H.-Version, die wohl nur durch das Eindringen von Bestandteilen einer fremden Handschrift in das ihr zugrunde liegende Manuskript erklärbar sind, finden sich im 4. Abschnitt noch mehrere

---

1) Im H. sind Janamejaya und Vaiśampāyana Fragesteller und Antwortgeber.

andere Stellen, die einen ähnlich fragmentarischen Charakter haben. Soweit die dort inbetracht kommenden Versgruppen ausser in einer der beiden Hauptversionen: Br.-H. oder Bḍ.-Vā. auch in den Parallel-Purāṇa's Kū. oder L. vorliegen — cfr. p. 420 f. —, dürfen wir wahrscheinlich annehmen, dass sie ursprünglich zum alten Bestand gehörten und in der einen oder anderen Version entweder verloren gegangen oder, was für das Bḍ.-Vā. vielleicht eher zutreffen dürfte, aus irgend welchen Gründen absichtlich ausgemerzt worden sind. Ein zweites, offenbar eingeschobenes und mit den Nachbarstücken nicht in Zusammenhang stehendes Fragment (p. 463), handelt von dem Angriff Kālayavana's auf die Stadt Mathurā und die Flucht der in ihr ansässigen Vṛṣṇi's und Andhaka's unter Kṛṣṇa's Führung nach Kuśasthalī. In einem dritten Falle (p. 555 f.) handelt es sich um ein individuelles Textstück, das die Nachkommenschaft des Pārīkṣita schildert und in den verwirrten Text des Br. eingeschoben ist.

8. Das 5. Kap., das fast ausschliesslich über mythologische Dinge handelt, ist ein späterer Zusatz, da es sowohl im Br. als auch im H. fehlt. Wenn das Kap. auch an die Textstücke anschliesst, die im Br. und H. eine starke Verwirrung aufweisen und ferner der H. in dem auf das Pañcalakṣaṇa folgenden Text einige mit dem Bḍ.-Vā. übereinstimmende Teile enthält — siehe p. 483 ff. und 517 ff. —, so finden sich doch keine Spuren, die darauf hinweisen könnten, dass der Abschnitt im Br. und mithin auch in dem dem H. zugrunde liegenden Manuskripte verloren gegangen sein könnte. Zugleich mag darauf hingewiesen werden, dass das Kapitel inhaltlich mit der Geschichte von Kṛṣṇa's Kampf um den Syamantaka usw. im Gegensatze steht und schon aus inneren Gründen nicht von dem gleichen Autor verfasst sein kann [1]).

9. Es ist bemerkenswert, dass das Mt. und das P., die in den ersten Kapiteln unseres Abschnittes mit Versen des Kū. und L. zusammen eine besondere Textgruppe bilden, für den Yaduvaṃśa fast den gleichen Text wie die übrigen Purāṇa's aufweisen. Eine Ausnahme bildet eigentlich nur die Geschichte von Kṛṣṇa's Kampf mit Jāmbavat und der Wiederauffindung des Syamantaka (p. 446 ff.), die in den beiden Purāṇa's einen sehr fragmentarischen Eindruck macht. Allerdings scheint es nicht ausgeschlossen zu sein, dass diese Geschichte in dem Text dieser Purāṇa's mit Absicht verkürzt und verändert worden ist, um sie mit der späteren Erzählung von Kṛṣṇa's

---

1) Siehe auch Kirfel in: Beiträge zur Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte Indiens. Festgabe Hermann Jacobi. Bonn 1926, p. 298 ff.

Geburt und übermenschlicher Natur inhaltlich einigermassen in Einklang zu bringen. Der Umstand, dass gerade der Yaduvaṃśa mit den anderen Purāṇa's eine so starke wörtliche Übereinstimmung aufweist, und nur er in mehreren Purāṇa's (Kū., L., P.) vorliegt, während der Puruvaṃśa fehlt, könnte die Vermutung nahelegen, dass diese beiden Vaṃśa's ursprünglich getrennte Texte gewesen sind. Da der Puruvaṃśa textlich aber nicht den besten Eindruck macht, so besteht die Möglichkeit, dass derselbe den drei genannten Purāṇa's verloren gegangen ist.

5. Kurze Zusammenfassung der Ergebnisse.

Zum Schlusse sind inbezug auf das ganze Pañcalakṣaṇa die Ergebnisse unserer Untersuchungen kurz zusammenzufassen. Abgesehen von den Auszügen in A. und Ga. sowie der Prosaparaphrase des Vi. finden wir in den Purāṇa's nur drei vollständige Fassungen dieses Textes, nämlich die des Br. und H., die des Bd.-Vā. und die des Mt., alle anderen enthalten nur kleinere oder grössere Teile desselben. Hinsichtlich des Wortlauts stehen sich die erste und zweite Fassung am nächsten, aber auch die dritte weist so viele Übereinstimmungen mit den beiden anderen auf, dass sie nur als eine durch Zerstörung oder — wahrscheinlicher — Überarbeitung veränderte Form derselben angesehen werden kann. Von den beiden erstgenannten Fassungen ist die des Br. und H. zweifellos die älteste, — also nicht die des Bd.-Vā., wie Pargiter[1]) meint — wenn auch der Schlussteil auf ein stark verwirrtes, mit mehreren Dubletten durchsetztes und darum stellenweise kaum verständliches Manuskript zurückgeht. Ihr schliesst sich auch das Śidh. an, bricht aber mit dem Sūryavaṃśa ab und lässt auf diesen analog dem H. einen Śrāddha-Abschnitt folgen, der eine kürzere und wahrscheinlich ältere Form der entsprechenden H.-Stelle bildet. Mit Ausnahme des Manvantara-Abschnittes bietet auch das A. die Fassung des Br. und H. samt den in ihr vorhandenen Dubletten als Exzerpt.

Die Fassung des Bd.-Vā., der der H. bereits näher steht als das Br., bietet Teile eines grösseren Textgebildes, dessen ganze Anlage auf die Tätigkeit eines Diaskeuasten hinweist. Dieser hat offenbar den ganzen Text jener älteren Gruppe gekannt, grössenteils übernommen und durch eigene Zutaten ergänzt und erweitert, so dass er in den grossen mythisch-chronologischen Rahmen eines Kalpa hineinpasste. Anstatt des verwirrten Somavaṃśa-Textes hat ihm

1) l. c. 78 f.

entweder ein Manuskript mit korrekter Versfolge vorgelegen, oder er hat den Text desselben neu geordnet und verbessert.

Das Vi. hat nur den 2. Abschnitt der älteren Fassung, allerdings mit starken Interpolationen durchsetzt, bewahrt, im übrigen weist es nur sekundäre Texte auf. In seiner vorliegenden Form gehört es mithin zur jüngeren Purāṇa-Literatur und besitzt nicht die textliche Bedeutung, die man ihm bisher eingeräumt hat, angeblich, weil es die Grundeinteilung nach den traditionellen Themen am treuesten bewahrt habe.

Alle übrigen hier inbetracht kommenden Purāṇa's haben entweder einen oder mehrere Abschnitte der älteren Fassung in mehr oder weniger korrektem Zustande erhalten oder bieten wie etwa das Mr. nur einen sekundären Text des 1. Abschnittes, der in der Linie der Entwicklung eben dieses Abschnitts aber von Bedeutung und Interesse ist.

Die vollständige oder nur teilweise Übereinstimmung zwischen den verschiedenen Purāṇa-Abschnitten, die zugleich die Prinzipien für die Zusammenordnung bestimmter Purāṇa's zu bestimmten Textgruppen liefert, weist bereits darauf hin, dass das Pañcalakṣaṇa kein einheitliches Textgebilde, d. h. die literarische Komposition eines einzigen Autors sein kann, und tatsächlich konnte auf Grund äusserer und innerer Kriterien gezeigt werden, dass selbst die älteste Textschicht nicht einheitlichen Ursprungs ist, sondern schon eine Sammlung mehrerer literarischer Erzeugnisse bildet, die sich noch scharf gegeneinander abgrenzen. Haben wir aber in dem Textabschnitt, der einerseits in der Mehrzahl der in Frage kommenden Purāṇa's zusammenliegt, aus textlichen Gründen zusammengehört, ja in seinen Hauptfassungen sogar durchweg im wesentlichen wörtlich übereinstimmt, anderseits hinsichtlich seines Inhalts der Tradition von den charakteristischen Merkmalen eines Purāṇa zu entsprechen scheint, bereits eine Sammlung verschiedener Texte vor uns, so zwingt uns diese Tatsache, die einzelnen Abschnitte desselben bezw. dessen Inhalt mit jener Tradition, die in dem bekannten, in der indischen wie indologischen Literatur häufig zitierten Śloka [1]) niedergelegt ist, einmal kurz zu vergleichen. Auf p. 36 seines oben [2]) erwähnten Buches äussert Pargiter die Ansicht, dass dieser Sloka in die Zeit zurückreichen müsse, in der das Purāṇa noch aus den in ihm genannten Stücken bestanden und infolgedessen noch nicht die Texte aufge-

1) sargaś ca pratisargaś ca vaṃśo manvantarāṇi ca |
vaṃś(y)ānucaritaṃ caiva purāṇaṃ pañcalakṣaṇam ||

2) p. XI.

nommen habe, die solche Gegenstände behandeln, die mit jenen Themen nichts zu tun haben, wie etwa Kosmographie und Geographie, Astrologie und Medizin, Recht und Sitte usw. usw., also Stoffe, die heute den grössten Teil der Purāṇa's einnehmen. Tatsächlich stimmen nun die in dem erwähnten Śloka genannten Themen in der Hauptsache mit dem Inhalt unserer vier Abschnitte überein. Nur der Begriff „pratisarga" macht einige Schwierigkeiten. Wenn wir die Erklärung zu Rate ziehen, die das Prapañcahṛdaya[1]) unserem Śloka gibt, so bedeutet der Begriff „pratisarga", „pradarśitasya trividhasya pratilomasargaḥ [d. i.] pralayaḥ", eine Auslegung, die sich auch Vācaspatimiśra zu Sāṅkhyakārika 15.16 zu eigen macht. Unter dem Begriff „pratisarga" können aber nicht die in einzelnen Purāṇa's enthaltenen Adhyāya's über den Weltuntergang gemeint sein, da diese im Gegensatz zur Themenfolge in den betreffenden Texten eine ganz andere Stelle einnehmen und sowohl aus Gründen der Textform wie des Inhalts einer späteren Zeit zugeschrieben werden müssen. Sollte nun das Wort „pratisarga" schon in älterer Zeit mit der Bedeutung „pralaya" verbunden gewesen sein, so kann es sich als Purāṇa-Charakteristikum wohl nur auf die kurzen Erwähnungen des Weltunterganges in den sekundären Texten des 1. Abschnittes — siehe die verschiedenen Stellen unter diesem Stichwort im Sachregister! — bezogen haben. In diesem Falle würde sich die traditionelle Angabe also nicht so sehr auf bestimmte Abschnitte als auf bestimmte in dem Pañcalakṣaṇa behandelte oder erwähnte Punkte beziehen können. Sie würde mit anderen Worten eine nicht dispositionsartige, sondern mehr sachliche Charakterisierung des Inhalts eines vorhandenen Textes bedeuten, vorausgesetzt natürlich, dass diese Purāṇa-Definition in Wirklichkeit nicht aus weit späterer Zeit stammt und infolgedessen nur auf die in den abgeschlossenen Purāṇa's enthaltenen Textsammlungen bezug hat. Aber noch eine zweite Bedeutung des Wortes „pratisarga" mag hier kurz erwähnt werden. Im Anfang des 3. Kap. der Textgruppe II des 2. Abschnittes (p. 231) und im Śloka 6 der Textgruppe II des 3. Abschnitts (p. 273) hat dasselbe offenbar die Bedeutung „Weiterschöpfung", also einen Sinn, der der traditionellen Auslegung desselben ganz entgegengesetzt ist. Sollte den oben erwähnten Erklärungen entgegen mit pratisarga diese Bedeutung verbunden gewesen sein, so würde man zunächst an das 1. oder 3. Kap. des

---

1) Ed. Gaṇapati Śāstrī 1915 (Trivandrum Sanskrit Series No. XLV) p. 45 f.

2. Abschnittes denken müssen. Aber auch diese Auslegung würde inbezug auf die Textfolge und die Erklärung des Prapañcahṛdaya einige Schwierigkeiten machen. Da die erstere Auffassung noch am besten mit den Ausführungen dieses Traktates vereinbar ist, so ist sie gewählt worden, in der Hauptsache, um den wesentlichen Inhalt der einzelnen Abschnitte bereits durch die Überschrift charakterisieren zu können. Die eventuelle Annahme, dass jenseits der ältesten Textschicht unseres Pañcalakṣaṇa noch ein uns nicht erhaltenes Ur-Purāṇa liegen könnte, das in idealer Vollständigkeit und klarer Disponierung die fünf traditionellen Themen behandelt hätte, wie etwa Pargiter anscheinend meint [1]), ist kaum mehr als eine willkürliche Annahme, da ausser ein paar sekundären Versen [2]) tatsächlich nichts Handgreifliches auf diese Möglichkeit hindeutet und wir nur von den realen Grundlagen der Textgeschichte ausgehen dürfen, um hinter das eigentliche Purāṇa-Geheimnis zu kommen.

Stützen wir uns aber auf die Textgeschichte, deren Grundlagen die Texte selbst liefern, so dürfen wir eine Folgerung ziehen, die immerhin von einer weittragenden Bedeutung ist. Schon der Umstand, dass sich innerhalb der vier Abschnitte unseres Pañcalakṣaṇa mehrere Texte verschiedenen Ursprungs vorfinden, müsste darauf hindeuten, dass dieselben nur auf schriftlichem Wege überliefert worden sind, wenn sich in ihnen selbst nicht so überaus viele und untrügliche Anzeichen erhalten hätten, die dies mit voller Sicherheit bestätigten. Auf Schritt und Tritt können wir nämlich die Entwicklung der Texte, die nur auf dem Wege des Schrifttums erfolgt sein kann, beobachten, ja in ihnen sogar Spuren nachweisen, die uns Rückschlüsse auf die Grösse und Beschaffenheit der Manuskripte gestatten, auf die jene letzhin zurückgehen. Wenn sich dieses aber mit Sicherheit für den Pañcalakṣaṇa-Abschnitt der Purāṇa's und, wie ich gleich vorweg nehmen will, auch für andere Teile der purāṇischen und epischen Literatur zeigen lässt, wenn ferner die Tätigkeit eines Diaskeuasten für das Bḍ.-Vā. nachweisbar ist, der gegebenes Material in eine bestimmte Ordnung bringt, wenn endlich H. Losch soeben ganz parallele Verhältnisse für die Yājñavalkyasmṛti [3]) aufweisen kann und das Gleiche wahrscheinlich in absehbarer Zeit auch für Kāmandaki's Nītisāra möglich sein wird, kurz, die gleichen Voraussetzungen also auch für andere Texte zu-

---

1) p. 36. 2) Siehe Pargiter p. 22 f.

3) Die Yājñavalkyasmṛti. Ein Beitrag zur Quellenkunde des indischen Rechts. Leipzig 1927.

treffen, so ist dadurch die Hypothese von der Jahrhunderte langen mündlichen Tradition grösserer Texte in Indien erschüttert. Man mag längere Texte Menschenalter hindurch mündlich überliefert haben, zugleich ist dieses aber auch schriftlich geschehen, sonst wären uns dieselben unrettbar verloren gegangen. Wie bei jeder anderen Literatur des Altertums [1]), die uns erhalten geblieben ist, so ist dies auch bei der indischen nur auf dem Wege des Schrifttums geschehen. Der Glaube an die ungewöhnlich starke Gedächtniskraft der alten Inder und die durch sie ermöglichte Überlieferung grösserer Textmassen entstammt der Zeit der Romantik und verdient endlich durch eine Hypothese abgelöst zu werden, die den realen Tatsachen mehr entspricht.

Zum Schlusse dürfen wir aber noch eine praktische Folgerung für die Zukunft ziehen. Zeigt sich nämlich, wie im vorliegenden Falle, dass man mit einer besonderen Methodik tiefer in das Wesen der indischen Textgeschichte einzudringen und wie beim Bḍ.-Vā. sogar die Tätigkeit eines Diaskeuasten zu beobachten vermag, so wird man die Frage aufwerfen dürfen, ob in den übrigen uns erhaltenen Werken der indischen Literatur nicht ähnliche Probleme zu lösen sind, wobei die bisher gezogenen Schranken der vedischen wie der klassischen Zeit vielleicht keine Grenzen bilden werden. Immerhin wird man aber die Forderung stellen müssen, dass bei allen künftigen Untersuchungen im Bereich dieser Literaturgattungen neben anderen in erster Linie auch textgeschichtliche Richtlinien massgeblich sein müssen.

---

1) Für Hesiod und Homer z. B. siehe jetzt Fr. Marx: Die Überlieferung über die Persönlichkeit Homers in: Rheinisches Museum. N. F. LXXIV (1926) p. 396 ff. Vergl. besonders p. 424 ff.

Maṅgalam.

(Br. 1.21-30; Vi. I. 2.1-8.)

Avikārāya śuddhāya nityāya paramātmane |
sadaikarūparūpāya Viṣṇave sarvajiṣṇave! || 1 ||
namo Hiraṇyagarbhāya Haraye Śaṃkarāya ca |
Vāsudevāya tārāya sar[1]gastbityantakāriṇe[2])! || 2 ||
ekānekasvarūpāya sthūlasūkṣmātmane namaḥ |
avyaktavyaktabhūtāya[1]) Viṣṇave muktihetave! || 3 ||
sargasthitivināśānāṃ[1]) jagato yo[2]) jaganmayaḥ[3]) |
mūlabhūto, namas tasmai Viṣṇave paramātmane! || 4 ||
ādhārabhūtaṃ viśvasyâpy aṇīyāṃsam aṇīyasām |
praṇamya sarvabhūtastham acyutaṃ puruṣottamam || 5 ||
jñānasvarūpam atyantaṃ[1]) nirmalaṃ paramārthataḥ |
tam evârthasvarūpeṇa bhrāntidarśanataḥ sthitam, || 6 ||
Viṣṇuṃ grasiṣṇuṃ viśvasya sthitisarge[1]) tathā prabhum |
sarvajñaṃ[2]) jagatām īśam ajam akṣayam[3]) avyayam, || 7 ||
[ādyaṃ susūkṣmaṃ viśveśaṃ brahmādīn praṇipatya ca |
itihāsapurāṇajñaṃ vedavedāṅgapāragam || 8 ||
sarvaśāstrārthatattvajñaṃ Parāśarasutaṃ prabhuṃ |
guruṃ praṇamya vakṣyāmi purāṇaṃ vedasaṃmitam] || 9 ||
kathayāmi yathā pūrvaṃ Dakṣādyair munisattamaiḥ |
pṛṣṭaḥ provāca bhagavān abjayoniḥ pitāmahaḥ. || 10 ||

---

1 = Br. 1.21, Vi. I. 2.1.
2 = Br. 1.22, Vi. I. 2.2. 1) Vi.1 svar-. 2) Br. -karmaṇe.
3 = Br. 1.23, Vi. I. 2.3. 1) Vi.2 rūpāya.
4 = Br. 1.24, Vi. I. 2.4. 1) Br. T. -vināśāya. 2) Vi.1 'sya. 3) Br.
5 = Br. 1.25, Vi. I. 2.5. [T. 'jarāmaraḥ.
6 = Br. 1.26, Vi. I. 2.6. 1) Vi. -ta-.
7 = Br. 1.27, Vi. I. 2.7. 1) Br.T. sthitau sarge. 2) Vi. praṇamya.
8 = Br. 1.28, [3) Vi. akṣaram.
9 = Br. 1.29,
10 = Br. 1.30, Vi. I. 2.8.

1. Abschnitt.

Sarga und Pratisarga.

Textgruppe I.

(A. 17.6b-17; Br. 1.31-56; H. 27-53; Śidh. 51.3-28.)

Śṛṇu*dhvaṃ tāṃ* [1]) kathāṃ divyāṃ [2]) *sarva*[3]pāpapra*mocin*īm [4]) |
kathyamānāṃ mayā citrāṃ bahvarthāṃ śruti[5]*vistar*ām. || 1 ||
yaś cêmāṃ [1]) dhārayen nityaṃ [2]) śṛṇuyād vâpy abhīkṣṇaśaḥ, |
svavaṃśadhā[3]raṇaṃ kṛtvā svargaloke mahīyate. || 2 ||
avyaktaṃ kāraṇaṃ [1]) yat, tan nityaṃ sadasadātmakam |
pradhānaṃ, puruṣas [2]) tasmān [3]) nirmame viśvam Īśvaraḥ [4]). || 3 ||
taṃ *budhyadhvaṃ* [1]) *muniśreṣṭhā* [2]) Brahmāṇam amitaujasam |
sraṣṭāraṃ sarvabhūtānāṃ Nārāyaṇaparāyaṇam. || 4 ||
ahaṃkāras tu mahatas,
tasmād bhutāni jajñire,
bhūtabhedāś ca bhūtebhya,
iti sargaḥ sanātanaḥ. || 5 ||
vistarāvayavaṃ caiva
yathāprajñaṃ yathāśruti [1]) |
kīrtyamānaṃ *śṛṇudhvaṃ vai* [2])
*pūr*veṣāṃ [3]) kīrtivardhanam! || 6 ||

---

1 = Br. 1.31; H. 27; Śidh. 51.3. 1) H. śṛṇu rājan; Śidh. mune śṛṇu. 2) Br. -dhvaṃ saṃpravakṣyāmi. 3) Br. kathāṃ; H. puṇyāṃ. 4) Br.T. Śidh. -praṇāśinīm. H. -canīṃ. 5) H. saṃmitām. Śidh. -śruta-.

2 = Br. 1.32; H. 28; Śidh. 51.4. 1) Br. yas tv i-. 2) H. -yet tāta; Śidh. -yet tāṃ ca. 3) Śidh. -vaṃśoddha-.

3 = Br. 1.33; H. 29; Śidh. 51.5. 1) Śidh. pradhānaṃ puruṣo. 2) H. -ṣaṃ. 3) Śidh. -dhānapuruṣo bhūtvā. 4) Śidh. lokabhāvanaḥ.

4 = Br. 1.34; H. 30; Śidh. 51.6 = ba. 1) H. Śidh. taṃ vai viddhi. 2) H. mahārāja; Śidh. muniśreṣṭha.

5 = Br. 1.35; H. 31.

6 = Br. 1.36; H. 32. 1) H. -taṃ. 2) Br.T. vaḥ; H. śṛṇu mayā. 3) Br. sarveṣāṃ.

dhanyaṃ yaśasyaṃ śatrughnaṃ svargyam āyuḥpravardhanam | kīrtanaṃ[1]) sthirakīrtīnāṃ sarveṣāṃ puṇyakarmaṇām[2]). |	

*y*as[1])māt kalpāyate kalpaḥ[2]) samagraṃ śucaye[3]) śuciḥ, || 7 ||

	tasmai Hiraṇyagarbhāya puruṣāyêśvarāya ca | ajāya sthāṇurūpāya variṣṭhāya prajābhuve |
ā Vṛṣṇivaṃśād vakṣyāmi bhūtasargam anuttamam || 8 ||	namaskṛtya pravakṣyāmi bhu*v*aḥ sargam anuttamam. ||8 ||
	Brahmā sraṣṭā, Hariḥ pātā saṃhartā ca Maheśvaraḥ, | tasya sargasya nânyo 'sti kāle kāle yathā gate. || 9 ||

tataḥ[1]) Svayaṃbhūr bhagavān sisṛkṣur vividhāḥ prajāḥ |
apa eva sasarjâdau, tāsu vīryam[2]) avāsṛjat[3]). || 10 ||
āpo nārā iti proktā, āpo vai Narasūnavaḥ, |
ayanaṃ tasya tāḥ pūrvaṃ, tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 11 ||
hiraṇyavarṇam abhavat tad aṇḍam udakeśayam, |
tatra[1]) jajñe svayaṃ Brahmā Svayaṃbhūr iti naḥ śrutam[2]). || 12 ||
Hiraṇyagarbho[1]) bhagavān uṣitvā parivatsaram |
tad aṇḍam akarod dvaidhaṃ, divaṃ bhuvam athâpi ca[2]). || 13 ||

[adho 'thôrdhvaṃ prayuktāni
bhuvanāni caturdaśa. |]

tayoḥ śakalayor madhya[1]) ākāśam asṛjat[2]) prabhuḥ, |
apsu pāriplavāṃ pṛthvīṃ[3]), diśaś ca daśadhā dadhe[4]). || 14 ||

7ab = Br. 1.37a=b; H. 33. 1) Br. kīrtitaṃ. 2) Br.T. -yavardhanam.

7c = H. 34a; Śidh. 51.7a. 1) H. tas-. 2) Śidh. -grāśucayaḥ. 3) H. kalyāya te kalyaḥ.

8 = H. 34b.

8 = Śidh. 51.7b, 8.
9 = Śidh. 51.9.

10 = A. 17.6b, 7a; Br. 1.37b, 38a; H. 35; Śidh. 51.10. Cfr. Bhv. I. 2.13; M. 1.8. 1) Śidh. so'pi. 2) H. bījam. 3) Br.T. athâsṛjat.

11 = A. 17.7b, 8a; Br. 1.38b, 39a; H. 36; Śidh. 51.11. Cfr. Bhv. I. 2.18b, 19a; M. 1.10.

12 = A. 17.8b, 9a; Br. 1.39b, 40a; H. 37; Śidh. 51.12. Cfr. Bhv. I. 2.16b, 16a; M. 1.9. 1) A. tasmin. 2) Śidh. iti viśrutaḥ.

13 = A. 17.9b, 10a; Br. 1.40b, 41a; H. 38; Śidh. 51.13. Cfr. Bhv. I. 2.21b, 22a; M. 1.12. 1) Br. -yavarṇo. 2) Śidh. -vaṃ bhūmiṃ ca nirmame.

[] = Śidh. 51.14a.

14 = A. 17.10b, 11a; Br. 1.41b, 42a; H. 39; Śidh. 51.14b, 15a. Cfr. Bhv. I.

tatra kālaṃ[1]) mano vācaṃ[2]) kāmaṃ krodham[3]) atho ratim |
sasarja sṛṣṭiṃ tadrūpāṃ
sraṣṭum icchan prajāpatiḥ[1]). || 15 ||
Marīcim Atry-Aṅgirasau[1]) Pulastyaṃ Pulahaṃ Kratum |
Vasiṣṭhaṃ ca[2]) mahātejāḥ so 'sṛjat sapta mānasān[3]). || 16 ||
sapta brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ |
Nārāyaṇātmakānāṃ vai[1])
saptānāṃ Brahmajanmanām. || 17 ||
tato 'sṛjat punar[1]) Brahmā Rudraṃ[2]) roṣātmasaṃbhavam[3]) |
Sanatkumāraṃ ca vibhuṃ[4]) pūrveṣām[5]) api pūrvajam[6]). || 18 ||
saptai*te*[1]) *janayanti sma*[2]) *prajā*[3]), Rudr*aś*[4]) ca bho dvijāḥ[5]) |
ataḥ[6]) Sanatkumāraś ca[7]) tejaḥ saṃkṣipya tiṣṭhataḥ[8]). || 19 ||
teṣāṃ sapta mahāvaṃśā divyā devagaṇānvitāḥ[1]) |
kriyāvantaḥ prajāvanto
maharṣibhir alaṃkṛtāḥ. || 20 ||
vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca |
vayāṃsi[1]) ca sasarjâdau parjanyaṃ ca sasarja ha[2]). || 21 ||
ṛco yajūṃṣi sāmāni nirmame yajñasiddhaye, |
Sādhyā*s*[1]) tair *ayajan*[2]) devān, ity evam anuśuśruma[3]). || 22 ||

2.22b, 23a; M. 1.13. 1) H. -dhye; Śidh. -dhyaṃ. 2) Br. akarot. 3) Śidh. pariplutā pṛthvī. 4) Śidh. divi.

15a = A. 17.11b; Br. 1.42b; H. 40a; Śidh. 51.15b. Cfr. Bhv. I. 2.45b; M. 1.25a. 1) Śidh. kālo. 2) Śidh. -caḥ. 3) Śidh. -makrodhāv.

15b = A. 17.12a; Br. 1.43a; H. 40b. Cfr. Bhv. I. 2.60; M. 1.34. 1) Br.T.H. -patīn.

16 = A. 17.15a (b); Br. 1.43b, 44a; H. 41; Śidh. 51.16. Cfr. Bhv. I. 2.61; M. 1.35. 1) A. H. Śidh. -rasaṃ. 2) Śidh. tu. 3) A. mānasān sapta brāhmaṇān iti niścitam.

17a = Br. 1.44b; H. 42a; Śidh. 51.17a.

17b = Br. 1.45a; H. 42b. 1) Br. tu.

18 = A. 17(14b); Br. 1.45b, 46a; H. 43; Śidh. 51.17b, 18a. 1) Br. purā. 2) Śidh. -drān. 3) Śidh. evâtmasaṃbhavān. 4) Śidh. ṛṣiṃ. 5) Śidh. sarveṣām. 6) A. Sanatkumāraṃ Rudraṃ ca sasarja krodhasaṃbhavam.

19 = A. 17.16a = a; Br. 1.46b, 47a; H. 44; Śidh. 51.18b, 19a. 1) Br. saptasv etā; Śidh. sapta tv ete. 2) Br. ajāyanta; Śidh. prajāyante. 3) Śidh. paścâd. 4) A. Br. T. Śidh. -drāś. 5) A. sattama; H. Bhārata; Śidh. sarvataḥ. 6) Br.H. Skandaḥ. 7) Śidh. tu. 8) Br. V. Śidh. -ti.

20a = Br. 1.47b; H. 45a; Śidh. 51.19b. 1) Śidh. -vyadevarṣipūjitāḥ.

20b = Br. 1.48a; H. 45b.

21 = A. 1712b, 13a; Br. 1.48b, 49a; H. 46; Śidh. 51.20. Cfr. Bhv. I. 2.65; M. 1.30. 1) Śidh. payāṃsi. 2) A. câtha vaktrataḥ.

22 = A. 17.13b, 14a I = ab I; Br. 1.49b, 50a; H. 47; Śidh. 51.21. 1) Br. -dhyān; Śidh. pūjyās. 2) Br. ajanayad. 3) Br. T. anusaṃjaguḥ.

mukhād devān ajanayat
pitṝṃś caivâtha vakṣasaḥ |
prajanāc ca manuṣyān vai,
jaghanān nirmame 'suran. || 22 1 ||

uccāvacāni bhūtāni gātrebhyas tasya jajñire[1]) |
Āpavasya prajāsargaṃ sṛjato hi[2]) prajāpateḥ. || 23 ||
sṛjyamānāḥ prajā naiva[1]) vi[2]vardhante yadā, tadā |
dvidhā kṛtvâtmano deham ardhena[2]) puruṣo 'bhavat, || 24 ||
ardhena nārī, tasyāṃ sa[1]) sasṛje[2]) vividhāḥ prajāḥ[3]); |
divaṃ ca pṛthivīṃ caiva mahimnā vyāpya tiṣṭhati[4]). || 25 ||
Virājam asṛjad Viṣṇuḥ[1]), so 'sṛjat puruṣaṃ[2]) Virāṭ, |
puruṣaṃ taṃ[3]) manuṃ vidyād[4]), tasya[5]) manvantaraṃ smṛtam. || 26 ||
dvitīyaṃ mānasasyaivaṃ[1]) manor antaram ucyate[2]). |
sa Vairājaḥ prajāsargaṃ sasarja puruṣaḥ prabhuḥ. || 27 ||
Nārāyaṇavisargasya[1]) prajās tasyâpy ayonijāḥ. |
āyuṣmān kīrtimān dhanyaḥ[2]) prajāvāṃś ca bhaven naraḥ[3]), || 28 ||
ādisargaṃ viditvêmaṃ[1]) yatheṣṭāṃ prā[2]pnuyād gatim. || 29 ||

|. 221 = Śidh. 51.22.

23 = A. 17.(14a II); Br. 1.50b, 51a; H. 48; Śidh. 51.23. 1) A. bhūtam uccāvacaṃ bhujāt. 2) Śidh. vai.

24 = A. 17.16b = b; Br. 1.51b, 52a; H. 49; Śidh. 51.24. Cfr. Bhv. I. 2.58b; M. 1.32a. 1) Śidh. -jāś caiva. 2) Śidh. na. 3) Śidh. strī caiva.

25 = A. 17.17 = a; Br. 1.52b, 53a; H. 50; Śidh. 51.25a = aIIbII. Cfr. Bhv. I. 2.59a; M. 1.32b. 1) Br. tu. 2) Br. so 'sṛjad; Śidh. sasṛje 'tha. 3) A. sa Brahmā vai câsṛjat prajāḥ. Śidh. prajāḥ sarvā. 4) Br. V. H. tiṣṭhataḥ; Śidh. viśvataḥ.

26 = Br. 1.53b, 54a; H. 51; Śidh. 51.25b, 26a I=ab I. 1) Śidh. -ṇuṃ. 2) Śidh. sa sṛṣṭaḥ puruṣo. 3) Śidh. dvitīyaṃ. 4) H. Śidh. viddhi. 5) H. tad vai.

27 = Br. 1.54b, 55a; H. 52; Śidh. 51.26a II, b = aIIb. 1) Br. -syaitan. 2) Śidh. eva ca.

28 = Br. 1.55b, 56a; H. 53; Śidh. 51.27. 1) H. -sargaḥ sa. 2) Br. T. puṇya-. 3) Śidh. bhavaty ataḥ.

29 = Br. 1.56b; Śidh. 51.28. 1) Sidh. -tyaivaṃ 2) Br. câ-.

Textgruppe II A.

1. Kapitel.

(P.1 I. 2. 84-119; P.2 V. 2. 83-117; Vi. I. 2. 10-66; cfr. Ga. 4. 4-10.)

paraḥ parāṇāṃ paramaḥ[1]) paramātmā *pitāmahaḥ*[2]) |
rūpavarṇādi*rahito*[3]) viśeṣaṇa[4]vivarjitaḥ. || 1 ||
apakṣaya[1]vināśābhyāṃ pariṇāmardhi[2]janmabhiḥ |

guṇair vivarjitaḥ sarvaiḥ	varjitaḥ, śakyate vaktuṃ
sa bhātîti hi kevalam. || 2 ||	yaḥ sadâstîti kevalam. || 2 ||
sarvatrâsau samaś câpi	sarvatrâsau samastaṃ ca
vasan anupamo[1]) mataḥ |	vasaty atrêti vai yataḥ, |
bhāvayan brahmarūpeṇa	tataḥ sa Vāsudevêti
vidvadbhiḥ paripaṭhyate. || 3 ||	vidvadbhiḥ paripaṭhyate. || 3 ||

tad brahma[1]) paramaṃ nityam ajaṃ akṣayam avyayam |
ekasvarūpaṃ ca sadā heyābhāvāc ca nirmalam. || 31 ||
tad etat[1]) sarvam evaitad[2]) vyaktāvyaktasvarūpavat. ||
tathā puruṣarūpeṇa kālarūpeṇa *ca*[1]) sthitam. || 4 ||
parasya brahmaṇo rūpaṃ puruṣaḥ prathamo dvija |
vyaktāvyakte tathaivânye rūpe Kālas tathâparam. || 41 ||
pradhānapuruṣavyaktakālānāṃ paramaṃ hi yat |
paśyanti sūrayaḥ *śu*[1]ddhaṃ, tad Viṣṇoḥ paramaṃ padam. || 42 ||
pradhānapuruṣavyaktakālās[1]) tu pravibhāga[2]śaḥ |
rūpāṇi sthitisargāntavyaktisadbhāvahetavaḥ. || 43 ||
vyaktaṃ Viṣṇus tathâvyaktaṃ puruṣaḥ Kāla eva ca, |
krīḍato bālakasyêva ceṣṭāṃ[1]) tasya niśāmaya! || 44 ||

---

1 = P.1 I. 2.84; P.2 V. 2.83; Vi. I. 2.10. 1) Vi.2 puruṣaḥ 2) Vi. -tmātmasaṃsthitaḥ. 3) Vi. -dinirdeśa-. 4) P.2 viśeṣeṇa.

2a = P.1 I. 2.85a; P.2 V. 2 84a; Vi. I. 2.11. 1) P.2 api vṛddhi-. 2) P.2 -mavi-.

2b = P.1 I. 2.85b; P.2 V. 2 84b.	2b = Vi. I. 2.11b.
3 = P.1 I. 2.86; P.2 V. 2.85.	3 = Vi. I. 2 12.
1) P.2 anuyamo.	

31a = P.1 I. 2.87a; P.2 V. 2.86a; Vi. I. 2.13a. 1) P.1 P.2 taṃ guhyaṃ.

31b = Vi. I. 2.13b.

4a = Ga. 4.4a; Vi. I. 2.14a. 1) Vi.2 eva. 2) Vi.1 evâsīd.

4b = Ga. 4.4b; P.1 I. 2.87b; P.2 V. 2.86b; Vi. I. 2.14b. 1) P.1.P.2 saṃ-.

41 = Vi. I. 2.15.

42 = Vi. I. 2.16. 1) Vi.2 si-.

43 = Vi. I. 2.17 1) Vi.2 -las. 2) Vi.2 -tibhāva-

44 = Ga. 4.5; Vi. I. 2.18. 1) Gā. -ṭās.

avyaktaṃ kāraṇaṃ yat, tat pradhānam ṛṣisattamaiḥ |
procyate prakṛtiḥ sūkṣmā nityaṃ sadasadātmakam, || 4 5 ||
akṣayaṃ nânyadādhāram ameyam ajaraṃ dhruvam |
śabdasparśavihīnaṃ tad, rūpādibhir asaṃhatam. || 4 6 ||
triguṇaṃ taj jagadyonir anādiprabhavāpyayam, |
tenâgre sarvam evâsīd vyāptaṃ vai pralayād anu. || 4 7 ||
vedavādavido *viprā*[1]) niyatā brahmavādinaḥ |
paṭhanti caitam[2]) evârthaṃ pradhānapratipādakam: || 4 8 ||

nâho na rātrir na nabho na bhūmir
nâsīt tamo jyotir, abhūn na cânyat, |
śrotrādibuddhyân[1]upalabhyam ekaṃ
prādhānikaṃ brahma pumāṃs tadâsīt. || 4 9 ||
Viṣṇoḥ svarūpāt parato hi te 'nye
rūpe pradhānaṃ puruṣaś ca vipra, |
tasyaiva te 'nyena dhṛte viyukte
rūp*eṇa*[1]) yat, tad dvija Kālasaṃjñam. || 4 10 ||

prakṛtau saṃsthitaṃ vyaktam atītapralaye tu yat, |
tasmāt prākṛtasaṃjño 'yam ucyate pratisaṃcaraḥ. || 4 11 ||
anādir bhagavān Kālo, nânto 'sya dvija vidyate, |
avyucchinnās tatas tv ete sargasthityantasaṃyamāḥ. || 4 12 ||
guṇasāmye tatas tasmin pṛthak puṃsi vyavasthite |
kālasvarūparūpaṃ tad Viṣṇor Maitreya vartate[1]). || 4 13 ||
tatas tat paramaṃ brahma paramātmā jaganmayaḥ |
sarvagaḥ sarvabhūteśaḥ sarvātmā parameśvaraḥ || 4 14 ||
pradhānaṃ puruṣaṃ câpi praviśyâtmecchayā Hariḥ |
kṣobhayāmāsa saṃprāpte sargakāle vyayāvyayau. || 4 15 ||
yathā saṃnidhimātreṇa gandhaḥ kṣobhāya jāyate |
manaso nôpakartṛtvāt, tathâsau parameśvaraḥ. || 4 16 ||
sa eva kṣobhako brahman kṣobhyaś ca puruṣottamaḥ, |
sa saṃkocavikāśābhyāṃ pradhānatve 'pi ca sthitaḥ. || 4 17 ||
vikārāṇusvarūpaiś[1]) ca Brahmarūpādibhis tathā |
vyaktasvarūpaś ca tathā
Viṣṇuḥ sarveśvareśvaraḥ. || 5 ||

taṃ natvâhaṃ pravakṣyāmi,
yathā sṛṣṭiṃ cakāra ha || 5 ||

---

4 5 = Vi. I. 2.19.
4 6 = Vi. I. 2.20.
4 7 = Vi. I. 2.21.
4 8 = Vi. I. 2.22. 1) Vi.1 vidvan.
2) Vi.1 vai taṃ.
4 9 = Vi. I. 2.23. 1) Vi.2 -dhyādy-.
4 10 = Vi. I. 2.24. 1) Vi 2 -rūpādi.
4 11 = Vi. I. 2.25.
4 12 = Vi. I. 2.26.
4 13 = Vi. I. 2.27. 1) Vi.2 b fehlt.
4 14 = Vi. I. 2.28.
4 15 = Vi. I. 2.29.
4 16 = Vi. I. 2.30.
4 17 = Vi. I. 2.31; cfr. Kū. 4.15; Mr. 46.12.
5 = Vi. I. 2.32. 1) Vi.2 -paś.

5 = P.1 I. 2.88a; P.2 V. 2.87a.

pūrvaṃ tu padmaśayanād utthāya jagataḥ prabhuḥ. |	guṇasāmyāt tatas tasmāt kṣetrajñādhiṣṭhitān mune |

guṇavyañjanasaṃbhūt*iḥ*[1]) sargakāle *dvijottama*[2]), ‖ 6 ‖

pradhānatattvam udbhūtaṃ
mahāntaṃ tat samāvṛṇot. \|

sāttviko rājasaś caiva tāmasaś ca tridhā mahān[1]), \|
pradhānatattvena samaṃ tvacā bījam ivâ[2]vṛtam[3]). ‖ 7 ‖
vaikārikas taijasaś ca bhūtādiś caiva tāmasaḥ \|
trividho 'yam ahaṃkāro mahattattvād ajāyata. ‖ 8 ‖

bhūtendriyāṇāṃ pañcānāṃ tathā karmendriyaiḥ saha | pṛthivy āpas tathā tejo vāyur ākāśam eva ca | ekaikasya[1]) svarūpeṇa kathayāmi yathottaram. ‖ 9 ‖	bhūtendriyāṇāṃ hetuḥ sa triguṇatvān mahāmune, | yathā pradhānena mahān, mahatā sa tathâvṛtaḥ ‖ 9 ‖ bhūtādis tu vikurvāṇaḥ śabda[1]tanmātra[2]kaṃ tataḥ | sasarja, śabdatanmātrād ākāśaṃ śabdalakṣaṇam. ‖ 91 ‖

śabdamātraṃ tathâ[1]kāśaṃ bhūtādiḥ sa[2]) samāvṛṇot. \|
ākāśas tu[3]) vikurvāṇaḥ[4]) sparśamātraṃ sasarja ha, ‖ 10 ‖
balavān abhavad[1]) vāyus, tasya sparśo guṇo mataḥ, \|
\| ākāśaṃ śabdamātraṃ tu[1]) sparśamātraṃ samāvṛṇot. ‖ 11 ‖
tato vāyur[1]) vikurvāṇo rūpamātraṃ sasarja ha, \|
jyotir utpadyate vāyos[2]), tad rūpaguṇam ucyate. ‖ 12 ‖
sparśamātras[1]) tu vai[2]) vāyū rūpamātraṃ samāvṛṇot, \|
jyotiś câpi vikurvāṇaṃ rasamātraṃ sasarja ha. ‖ 13 ‖
saṃbhavanti tato 'mbhāṃsi, rasādhārāṇi tāni ca, \|
rasamātrāṇi câmbhāṃsi rūpamātraṃ samāvṛṇot. ‖ 14 ‖

6ᵃ = P.1 I. 2.88ᵇ; P.2 V. 2.87ᵇ. \| 6ᵃ = Vi. I. 2.33ᵃ.
6ᵇ = P.1 I. 2.89ᵃ; P.2 V. 2.88ᵃ; Vi. I. 2.33ᵇ. 1) P.1P.2 -taḥ. 2) narādhipa.
\| 7ᵃ = Vi. I. 2.34ᵃ.
7ᵇᶜ = P.1 I. 2.89ᵇ, 90ᵃ; P.2 V. 2.88ᵇ, 89ᵃ; Vi. I. 2.34ᵇᶜ. 1) P.2 -hat. 2) P.1P.2 -maṃ tathā bījādibhir. 3) P.1 -taḥ.
8 = P.1. I. 2.90ᵇ, 91ᵃ; P.2 V. 2.89ᵇ, 90ᵃ; P.2 V. 2.89ᵇ, 90ᵃ; Vi. I. 2.35.

9 = P.1 I. 2.91ᵇ, 92; P.2 V. 2.90ᵇ, 91. 1) P.1 -kaśaḥ.	9 = Vi. I. 2.36. 91 = Vi. I. 2.37ᵃᵇ. 1) Vi.2 sarga-. 2) Vi.1 -tri-.

10 = P.1 I. 2.93; P.2 V. 2.92ᵃ = a; Vi. I. 2.37ᶜ, 38ᵃ. 1) P.1 athâ-. 2) P.1 Vi.2 khaṃ. 3) P.1 athâkāśaṃ. 4) P.1 -ṇaṃ.
11ᵃ = P.1 I. 2.94ᵃ; P.2 V. 2.92ᵇ; Vi. I. 2.38ᵇ. 1) P.1 eṣa vai; P.2 eva vai.
\| 11ᵇ = Vi. I. 2.39ᵃ. 1) Vi. śabdatanmātram.
12 = P.1 I. 2.95; P.2 V. 2.93; Vi. I. 2.39ᵇᶜ. 1) P.1 jyotī rūpaṃ tu tad vāyus; P.2 jyotī rūpeṇa taṃ (tad) vāyos.
13 = P.1 I. 2.96; P.2 V. 2.94; Vi. I. 2.39ᵈ, 40ᵃ. 1) P.1P.2 -śarūpas; Vi.1 -traṃ. 2) Vi.2 caiva.
14 = P.1 I. 2.97ᵃ = aᴵ bᴵᴵ; P.2 V. 2.95ᵃ = aᴵ bᴵᴵ; Vi. I. 2.40ᵇᶜ.

vikurvāṇāni câmbhāṃsi gandhamātraṃ sasarjire, |
saṃghāto jāyate tasmāt, tasya gandho guṇo mataḥ[1]). || 15 ||
tasmiṃs tasmiṃs tu tanmātrā, tena tanmātratā smṛtā. |
tanmātrāṇy aviśeṣāṇi, aviśeṣās tato tu[1]) te. || 151 ||
na śāntā, nâpi ghorās te, na mūḍhāś câviśeṣaṇāḥ[1]); |
bhūtatanmātrasargo 'yaṃ ahaṃkārāt tu tāmasāt. || 152 ||
taijasānîndriyāṇy āhur devā vaikārikā daśa |
ekādaśaṃ manaś câtra devā vaikārikāḥ smṛtāḥ. || 16 ||
tvak cakṣur nāsikā jihvā śrotram atra ca pañcamam |
śabdādīnām avāpty[1]artham buddhiyuktāni *pañca vai*[2]). || 17 ||
pāyūpastha*ṃ*[1]) *hasta*[2]padau *kīrtitā vāk ca*[3])pañcamī[4]) |
visargaśilpagatyuktiḥ *karma*[5]) *teṣāṃ*[6]) ca kathyate[7]). || 18 ||
ākāśavāyutejāṃsi salilaṃ pṛthivī tathā |
śabdādibhir guṇair *brahman saṃ*yuktāny[1]) uttarottaraiḥ. || 19 ||
śāntā ghorāś ca mūḍhāś ca viśeṣās tena te smṛtāḥ. || 20 ||
nānāvīryāḥ pṛthag bhūtās *tatas te*[1]) saṃhatiṃ vinā |
nâśaknuvan prajāḥ sraṣṭum asamāgamya kṛtsnaśaḥ. || 21 ||
sametyânyonyasaṃyogaṃ[1]) parasparasamāśrayāḥ[2]) |
ekasaṃghātalakṣyāś[3]) ca saṃprāpyaikyam aśeṣataḥ || 22 ||
puruṣādhiṣṭhitatvāc ca avyaktānu'graheṇa ca[2]) |
mahadādyā[3]) viśeṣāntā hy aṇḍam utpādayanti te[4]). || 23 ||
tatkrameṇa vivṛddhaṃ[1]) tu jalabudbudavat samam[2]). |
bhūtebhyo 'ṇḍaṃ mahābuddhe bṛhat tad udakeśayam |
prākṛtaṃ brahmarūpasya Viṣṇoḥ saṃsthānam uttamam. || 231 ||
tatrâvyaktasvarūpo 'sau vyaktarūpī jagatpatiḥ[1]) |
Viṣṇur[2]) brahmasvarūpeṇa svayam eva vyavasthitaḥ. || 24 ||

---

15 = P.1 I. 2.97b, 98a; P.2 V. 2.95b, 96a; Vi. I. 2.40de. 1) P.1P.2 mato guṇaḥ; [Vi.2 -nottamaḥ.
| 151 = Vi. I. 2.41, 42a. 1) Vi. hi.
| 152 = Vi. I. 2.42b, 43a. 1) Vi.2 -ṣiṇaḥ.
16 = P.1 I. 2.98b, 99a; P.2 V. 2.96b, 97a; Vi. I. 2.43b, 44a.
17 = P.1 I. 2.99b (100a); P.2 V. 2.97b, 98a; Vi. I. 2.44bc. 1) P.2 śabdādijñānasiddhy-; Vi.2 -vāpy-. 2) Vi. vai dvija; P.1 eteṣāṃ tu mataṃ kṛtyaṃ śabdādigrahaṇaṃ punaḥ.
18 = P.1 I. 2.(100b), 101a; P.2 V. 2.98b, 99a; Vi. I. 2.45. 1) Vi. -sthau. 2) Vi. karau. 3) Vi. vāk ca Maitreya. 4) P.1 vākpāṇipādapāyūni côpasthaṃ tatra pañcamam. 5) P.1 -tir guṇā; P.2 -tir guṇa-. 6) P.1 eṣāṃ; P.2 -doṣau. 7) P.1 viparyayāt.
19 = P.1 I. 2.101b, 102a; P.2 V. 2.99b, 100a; Vi. I. 2.46. 1) P.1P.2 vīra yuktānîty-.
20 = P.1 I. 2.102b; P.2 V. 2.100b; Vi. I. 2.47.
21 = P.1 I. 2.103; P.2 V. 2.101; Vi. I. 2.48. 1) Mr. saptaite.
22 = P.1 I. 2.104; P.2 V. 2.102; Vi. I. 2.49. 1) P.1P.2 -gāt. 2) P.1P.2 -yāt. 3) P.1 -lakṣāś; P.2 ekasaṃhāralakṣyāś; Vi.1 -lakṣmāś.
23 = P.1 I. 2.105; P.2 V. 2.103; Vi. I. 2.50. 1) P.1P.2 vyaktânu-; Vi. pradhānānu-. 2) P.1P.2 -grahaṇe tathā; Vi.2 vā. 3) P1.P.2 Vi.2 -ādayo. 4) P1.P.2 vai.
23a = P.1 I. 2.106a; P.2 V. 2.104a; Vi. I. 2.51a. 1) P.1P.2 vivṛttaṃ.
| 23bc = Vi. I. 2.51bc. [2) P.1P.2 Brahmā.
24 = P.1 I. 2.106b, 107a; P.2 V. 2.104b, 105a; Vi. I. 2.52. 1) P.1P.2 Janārdanaḥ.

Merur ulbam[1]) abhūt tasya jarāyuś ca mahīdharāḥ, |
garbhodakaṃ samudrāś ca tasyâsan sumahātmanaḥ[2]). || 25 ||
tasmin aṇḍe[1]) 'bhavat[2]) *sarvaṃ*[3]) sadevāsuramānuṣa*m*[4]), |
tatra dvīpāḥ[5]) samudrāś ca[6]) sajyotir lokasaṃgrahaḥ. || 26 ||
vārivahnyanilākāśais tato[1]) bhūtādinā bahiḥ |
vṛtaṃ daśaguṇair aṇḍaṃ, bhūtādir mahatā tathā. || 27 ||
avyaktenâvṛto brahmaṃs[1]) taiḥ sarvaiḥ sahito mahān |

ebhir āvaraṇaiḥ sarvaiḥ	ebhir āvaraṇair aṇḍaṃ
sarvabhūtaiś ca saṃyutam. || 28 ||	saptabhiḥ prākṛtair vṛtam. || 28 ||

nārikelaphalasyântar[1]bījaṃ bāhyada[2]lair iva |

	juṣan rajoguṇaṃ tatra
	svayaṃ viśveśvaro Hariḥ |
Brahmā svayaṃ ca jagato	Brahmā bhūtvâsya jagato
visṛṣṭau sampravartate. || 29 ||	visṛṣṭau sampravartate. || 29 ||

sṛṣṭiṃ[1]) ca pāty[2]) anuyugaṃ yāvat kalpavikalpanā, |

sa saṃjñāṃ yāti bhagavān	
eka eva Janārdanaḥ, || 30 ||	
sattvabhug guṇavān devo	sattvabhug bhagavān Viṣṇur
hy aprameyaparākramaḥ. |	aprameyaparākramaḥ. |
tamodrekaṃ ca kalpānte	tamodrekī ca kalpānte
rūpaṃ raudraṃ karoti ca, || 31 ||	Rudrarūpī Janārdanaḥ. || 31 ||

*Maitreya*â[1]khilabhūtāni bhakṣayaty atibhīṣaṇaḥ. |
bhakṣayitvā ca[2]) bhūtāni jagaty ekārṇavīkṛte || 32 ||
nāgaparyaṅkaśayane śete *sa parameśvaraḥ*[1]), |
prabuddhaś ca punaḥ sṛṣṭiṃ karoti Brahmarūpadhṛk[2]). || 33 ||
sṛṣṭisthityantakaraṇād Brahma-Viṣṇu-Śivātmak*ām*[1]) |
| sa saṃjñāṃ yāti bhagavān eka eva Janārdanaḥ. || 34 ||

---

25 = P.1 I. 2.107b, 108a; P.2 V. 2.105b, 106a; Vi. I. 53. 1) Vi.1 unnam. 2) P.1P.2 -sāṃś ca mahātmanaḥ.

26 = Ga. 4.10a = a; P.1 I. 2.109a, 108b; P.2 V. 2.107a, 106b; Vi. I. 2.54ba. 1) Ga. aṇḍasyântar. 2) Ga. jagat. 3) P.1P.2 -van vīra; Vi. vipra. 4) P.1P.2 -ṣāḥ; Vi. -ṣaḥ. 5) Vi. sādridvīpa-. 6) Vi. tu.

27 = P.1 I. 2.109b, 110a; P.2 V. 2.107b, 108a; Vi. I. 2.55. 1) P.1P.2 vṛtair.

28a = P.1 I. 2.110b; P.2 V. 2.108b; Vi. I 2.56a. 1) P.1P.2 rājaṃs.

28b = P.1 I. 2.111a; P.2 2.109a. | 28b = Vi. I 2 56b.

29a = P.1 I. 2.111b; P.2 V. 2.109b; Vi. I. 2.56c. 1) P.1P.2 -laṃ yadvad. 2) P.2 -pha-.

29b = P.1 2.112a; P.2 V. 2.110a. | 29bc = Vi. I. 2.57.

30a = P.1 I. 2.112b; P.2 V. 2.110b; Vi. I. 2.58a. 1) Vi. -ṣṭaṃ. 2) P.2, Vi.2 yāty.

30b = P.1 2.113a; P.2 V 2.111a.

31 = P.1 I. 2.113b, 114a; P.2 V. 2.111b, 112a. | 31 = Vi. I. 2.58b, 59a.

32 = P.1 I. 2.114b, 115a; P.2 V. 2.112b, 113a; Vi. I. 2.59b, 60a. 1) P.1P.2 rājendrâ-. 2) Vi.1 sa bhakṣayitvā; Vi.2 saṃbhak-.

33 = P.1 I. 2.115b, 116a; P.2 V. 2.113b, 114a; Vi. I. 2.60b, 61. 1) P.1P.2 -te sarvasvarūpadhṛk. 2) P.1P.2 prakaroti ca rūpadhṛk.

34a = P.1 I. 2.116b; P.2 V. 2.114b; Vi. I. 2.62a. 1) P.1P.2 -kaḥ. | 34b = Vi. I. 2.62b.

srasṭā sṛjati câtmānaṃ Viṣṇuḥ pālyaṃ[1]) ca pāti ca |
upasaṃhriyate(!) câ*nte*[2]) saṃhartā ca svayaṃ prabhuḥ[3]). || 35 ||
pṛthivy āpas tathā tejo vāyur ākāśam eva ca |
| sarvendriyāntaḥkaraṇaṃ puruṣākhyaṃ hi yaj jagat. || 36 ||
sa eva sarvabhūteśo viśvarūpo yato 'vyayaḥ, |
sargādikaṃ tato 'syaiva bhūtastham upakārakam. || 37 ||
sa eva sṛjyaḥ sa ca sargakartā, sa eva pāty atti ca pālyate[1]) ca[2]) ||
Brahmādyavasthābhir aśeṣamūrtir Viṣṇur[3]) variṣṭho varado vareṇyaḥ. || 38 ||

2. Kapitel.

(Mr. 46. 21-44; P.1 I. 3. 1-25a; P.2 V. 3. 1-20a; Vi. I. 3. 1-25; cfr. Kū. 5. 1-23.)

Hiraṇyagarbho devādir
anādir upacārataḥ |
bhūpadmakarṇikāsaṃstho
Brahmâgre samajāyata. || 1 ||

Maitreya (Bhīṣma) uvāca:
nirguṇasyâprameyasya
śuddhasyâpi mahā[1]tmanaḥ |
kathaṃ sargādikartṛtvaṃ
Brahmaṇo hy upapadyate[2])? || 1 ||
Parāśara (Pulastya) uvāca:
śaktayaḥ sarvabhāvānām
acintya[1]jñānagocarāḥ |
yato, 'to[2]) Brahmaṇas tās tu
sargādyā bhāvaśaktayaḥ. || 1.1 ||
[bhavanti tapatāṃ śreṣṭha
pāvakasya yathôṣṇatā, |
tan nibodha, yathā sarge
bhagavān saṃpravartate || 1.2 ||
Nārāyaṇākhyo bhagavān
Brahmā[1]) lokapitāmahaḥ]. |
utpannaḥ procyate vidvān[2])
nitya evôpacārataḥ || 1.3 ||

---

35 = Ga. 4.10b, 11; P.1 I. 2.117; P.2 V. 2.115. Vi. I. 2.63. 1) Vi. -yaś.
2) P.1P.2 câpi. 3) Ga. Hariḥ.
36a = P.1 I. 2.118a; P.2 V. 2.116a; Vi. I. 2.64a.
| 36b = Vi. I. 2 64b.
37 = P.1 I. 2.118b, 119a; P.2 V. 2.116bc; Vi. I. 2.65.
38 = P.1 I. 2.119bc; P.2 V. 2.117; Vi. I. 2.66. 1) P.1P 2 pālyaṃ pratipālyate.
2) P.1 yataḥ; P.2 gataḥ. Vi.2 pātyate 'dyaḥ. 3) P.1P.2 Brahmā.

---

1 = Mr. 46.21.

1 = P.1 I. 3.1; P.2 V. 3.1; Vi. I. 3.1. 1) P.1 -syâtha mahā-; Vi. -syâpy amalā-. 2) Vi.1 -ṇo 'bhyupagamyate.
11 = P.1 I 3.2; P.2 V. 3.2; Vi. I. 3.2ab. 1) P.1 -yā-. 2) P.1P.2 yat tato.
12 = Vi. I. 3.2c, 3.
13 = P.1 I. 3.3a = b; P.2 V. 3.3a = b; Vi. I. 3.4. 1) Vi.1 -ma-. 2) Vi.-van.

tasya varṣaśataṃ tv ekaṃ paramāyur mahātmanaḥ | brāhmyeṇaiva hi mānena, tasya saṃkhyāṃ nibodha me! ‖ 2 ‖	nijena tasya[1]) mānena ā[2])yur varṣaśataṃ smṛtam, | tat parākhyaṃ[3]), tadardhaṃ ca[4]) parārdham abhidhīyate[5]). ‖ 2 ‖ [Kālasvarūpaṃ Viṣṇoś ca yan mayôktaṃ tavânagha, | tena tasya nibodha tvaṃ parimāṇopapādanam ‖ 21 ‖ anyeṣāṃ caiva jantūnāṃ carāṇām, acarāś ca ye, | bhūbhūbhṛtsâgarādīnāṃ aśeṣāṇāṃ ca sattama!] ‖ 22 ‖
nimeṣair daśabhiḥ kāṣṭhā tathā pañcabhir ucyate, | kalā[1]) triṃśac ca vai kāṣṭhā, muhūrtaṃ triṃśat tāḥ kalāḥ. ‖ 3 ‖ ahorātraṃ muhūrtānāṃ nṝṇāṃ triṃśat tu vai smṛtam, | ahorātraiś ca triṃśadbhiḥ pakṣau dvau māsa ucyate. ‖ 4 ‖	kāṣṭhā pañcadaśā[1]khyātā nimeṣā muni[2]sattama[3]), | kāṣṭhās[4]) triṃśat kalā[5]), triṃśat[6]) kalā[7]) mauhūrtiko vidhiḥ[8]). ‖ 3 ‖ tāvatsaṃkhyair ahorātraṃ muhūrtair mānuṣaṃ smṛtam, | ahorātrāṇi tāvanti māsaḥ pakṣadvayātmakaḥ. ‖ 4 ‖

taiḥ ṣaḍbhir ayanaṃ, varṣaṃ dve 'yane[1]) (!) dakṣiṇottare. |

tad devānām ahorātraṃ, dinaṃ tatrôttarāyaṇam. ‖ 5 ‖	ayanaṃ dakṣiṇaṃ rātrir devānām uttaraṃ dinam ‖ 5 ‖

divyair varṣasahasrais tu kṛtatretādisaṃjñitam |
caturyugaṃ dvādaśabhis, tadvibhāgaṃ nibodha[1]me[2])! ‖ 6 ‖

catvāri tu sahasrāṇi varṣāṇāṃ kṛtam ucyate, śatāni saṃdhyā catvāri saṃdhyāṃśaś ca tathāvidhaḥ. ‖ 7 ‖	catvāri trīṇi dve caikaṃ kṛtādiṣu yathākramam | divyābdānāṃ sahasrāṇi yugeṣv āhuḥ purāvidaḥ. ‖ 7 ‖

---

2 = Mr. 46.22.	2 = Kū. 5.3; P.1 I. 3.3b, 4a; P.2 V. 3.3b, 4a; Vi. I. 3.5. 1) P.2 svasva-. 2) Kū. câ-. Vi.1 hy ā- 3) Kū. -rārdhaṃ. 4) Kū. vā; P.1 P.2 parārdhaṃ ca. 5) P1. P2. tadardhaṃ parikīrtitam.
	21 = Vi. I. 3.6ab.
	22 = Vi. I. 3.6cd.
3 = Mr. 46.23. 1) Mr. T. -lās.	3 = Kū. 5.4; P.1 I. 3.4b, 5a; P.2 V. 3.4b, 5a; Vi. I. 3.7. 1) Kū. T. Vi.1 -daśa. 2) Kū. dvija-; P.1 nṛpa-. 3) Kū. P.2 -māḥ. 4) Kū. -ṭhā. 5) P.2 Vi.2 -lās. 6) Vi. tās tu. 7) P.2 kālo; Vi. triṃśad. 8) Kū. -kī gatiḥ.
4 = Mr. 46.24.	4 = Kū. 5.5; P.1 I. 3.5b, 6a; P.2 V. 3.5b, 6a; Vi. I. 3.8.

5a = Kū. 5.6a; Mr. 46.25a; P.1 I. 3.6b; Vi. I. 3.9a. 1) P.1 Vi.2 -ṣam ayane.
5b = Mr. 46.25b. | 5b = Kū. 5.6b; P.1 I. 3.7a; Vi. I. 3.9b.
6 = Kū. 5.7; Mr. 46.26; P.1 I. 3.7b, 8a; Vi. I. 3.10. 1) Mr. śṛṇuṣva. 2) Kū. -ta.
7 = Mr. 46.27; cfr. Kū. 5.8. | 7 = P.1 I. 3.8b, 9a; Vi. I. 3.11.

tretā trīṇi sahasrāṇi
divyābdānāṃ, śatatrayam |
tatsaṃdhyā tatsamā caiva
saṃdhyāṃśaś ca tathāvidhaḥ. || 8 ||
dvāparaṃ dve sahasre tu
varṣāṇāṃ, dve śate tathā |
tasya saṃdhyā samākhyātā,
dve śatābde tadaṃśakaḥ. || 9 ||
kaliḥ sahasraṃ divyānām
abdānāṃ dvijasattama, |
saṃdhyā saṃdhyāṃśakaś caiva
śatakau samudāhṛtau || 9 1 ||
eṣā dvādaśasāhasrī
yugākhyā kavibhiḥ kṛtā, |
etat sahasraguṇitam
aho Brāhmyam udāhṛtam. || 10 ||

tat[1]pramāṇaiḥ śataiḥ saṃdhyā
pūrvā tatrâbhidhīyate, |
saṃdhyāṃśakaś ca tattulyo
yugasyânantaro hi yaḥ[2]). || 8 ||
saṃdhyāsaṃdhyāṃśayor antar
yaḥ kālo *muni*[1]sattama, |
yugākhyaḥ sa tu vijñeyaḥ
kṛtatretādisaṃjñitaḥ. || 9 ||
kṛtaṃ tretā dvāparaṃ[1]) ca
kaliś[2]) caiva caturyugam. |
procyate tat sahasraṃ tu[3])
Brahmaṇo divasaṃ mune[4]). || 10 ||

Brahmaṇo divase *brahman*[1]) manavaś ca[2]) caturdaśa |
bhavanti, parimāṇaṃ ca[3]) teṣāṃ kālakṛtaṃ śṛṇu[4])! || 11 ||
saptarṣayaḥ surāḥ Śakro[1]) manus tatsūnavo nṛpāḥ[2]) |
ekakāle hi[3]) sṛjyante saṃhriyante ca pūrvavat. || 12 ||
caturyugānāṃ saṃkhyātā sādhikā hy ekasaptatiḥ |
manvantaraṃ manoḥ kālaḥ surādīnāṃ ca *sattama*[1]). || 13 ||
aṣṭau śatasahasrāṇi divyayā saṃkhyayā *yutam*[1]) |
dv*ā*[2]pañcāśat tathânyāni sahasrāṇy adhikāni ca[3]), || 14 ||
triṃśat koṭyas tu saṃpūrṇāḥ saṃkhyātāḥ saṃkhyayā *dvija*[1]) ||
saptaṣaṣṭis tathânyāni niyutāni mahām*une*[2]), || 15 ||
viṃśatiś ca sahasrāṇi kālo 'yam a[1]dhikaṃ vinā |
manvantarasya saṃkhyêyaṃ mānuṣair iha vatsaraiḥ[2]). || 16 ||

---

8 = Mr. 46.28.

9 = Mr. 46.29.

9 1 = Mr. 46.30.

10 = Mr. 46.31.

8 = P.1 I. 3.9b, 10a; P.2 V. 3.6b, 7a; Vi. I. 3.12. 1) P.2 sva-. 2) Vi. saḥ.

9 = P.1 I. 3.10b, 11a; P 2 V. 3.7b, 8a; Vi. I. 3.13. 1) P.1P.2 kālo yo nṛpa-.

10 = P.1 I. 3.11b, 12a; P.2 V. 3.8b, 9a; Vi. I. 3.14. 1) P.2, Vi.2 -raś. 2) P.1, Vi.1 -liṇo. 3) Vi. ca. 4) P.1P.2 nṛpa.

11 = Kū. 5.12a = a; Mr. 46.32; P.1 I. 3.12b, 13a; P.2 V. 3.9b, 10a; Vi.I. 3.15. 1) Kū. viprā; P.1P.2 rājan. 2) Mr. mānavaḥ syuś. 3) Mr. -ti bhāgaśas. 4) Mr. sahasraṃ tad vibhajyate.

12 = Mr. 46.33; P.1 I. 3.13b, 14a; P.2 V. 3.10b, 11a; Vi. I. 3.16. 1) Mr. devāḥ saptarṣayaḥ sendrā. 2) P.1P.2 -pa. 3) Mr. Manunā saha; P.2 ha.

13 = Mr. 46 34; P.1 I. 3.14b, 15a; P.2 V. 3.11b, 12a; Vi. I. 3.17. 1) Mr. -raṃ tasya saṃkhyāṃ mānuṣābdair nibodha me; P.1P.2 pārthiva.

14 = Mr. 46.37; P.1 I. 3.15b, 16a; P.2 V. 3.12b, 13a; Vi. I. 3.18. 1) P.1P.2 smṛtaḥ; Vi.2 gatiḥ; Vi.2 smṛtam. 2) Mr. P.1 dvi-. 3) Mr. Vi 2 tu.

15 = Mr. 46.35; P.1 I. 3.16b, 17a; P.2 V. 3.13b, 14a; Vi. I. 3.19ab. 1) P.1P.2 nṛpa. 2) Mr. -tāni ca saṃkhyayā; P.1P.2 Vi.2 -mate.

16 = Mr. 46.36a(b); P.1 I. 3.17b, 18a; P.1 V. 3.14b, 15a; Vi. I. 3.19cd. 1) Mr. sā-

caturdaśaguṇo hy eṣa[1]) kālo Brāhmaṃ[2]) ahaḥ smṛtam[3]) |

<table>
<tr><td>tasyânte pralayaḥ prokto
brahman naimittiko budhaiḥ. |
bhūrloko 'tha bhuvarlokaḥ
svarlokaś ca vināsinaḥ. || 17 ||
tathā vināśaṃ āyāti
maharlokaś ca tiṣṭhati, |
tadvāsino 'pi tāpena
janalokaṃ prayānti vai. || 18 ||</td><td>brāhmo[2]) naimittiko nāma
tasyânte pratisaṃcaraḥ. || 17 ||
tadā hi[1]) dahyate sarvaṃ
trailokyaṃ bhūrbhuvādikaṃ, |
janaṃ prayānti tāpārtā
maharlokanivāsinaḥ. || 18 ||</td></tr>
<tr><td>ekārṇave tu trailokye
Brahmā svapiti vai niśi. |</td><td>ekārṇave tu trailokye
Brahmā Nārāyaṇātmakaḥ[1]) |
bhogiśayyāgataḥ śete
trailokyagrāsavṛṃhitaḥ. || 18 1 ||
janasthair yogibhir devaś
cintyamāno 'bjasaṃbhavaḥ[1]) |</td></tr>
<tr><td>tatpramāṇaiva sā rātris,
tadante sṛjyate punaḥ. || 19 ||</td><td>tatpramāṇāṃ hi tāṃ rātriṃ,
tadante sṛjate[2]) punaḥ. || 19 ||</td></tr>
</table>

evaṃ tu Brahmaṇo varṣam, evaṃ[1]) varṣaśataṃ ca[2]) tat, |
śataṃ hi tasya varṣāṇāṃ paramāyur mahātmanaḥ[3]). || 20 ||

[pañcāśadbhis tathā varṣaiḥ
parārdham iti kīrtyate. |]

ekaṃ[1]) asya[2]) vyatītaṃ[3]) tu parārdhaṃ Brahmaṇo '*nagha*[4]), |
tas[5]yânte 'bhūn mahā[6]kalpaḥ Pādma ity abhi*viśrutaḥ*[7]). || 21 ||
dvitīyasya parārdhasya vartamānasya vai *dvija*[1]) |
Vārāha iti kalpo 'yaṃ prathamaḥ parikalpitaḥ[2]). || 22 ||

---

2) Vi. -ṣair vatsarair dvija; Mr. etan manvantaraṃ proktaṃ divyair varṣair nibodha me.

17a = Mr. 46.38a; P.1 I. 3.18b; P.2 V. 3.15b; Vi. I. 3.20a. 1) P.2 so 'yaṃ manupramāṇena. 2) Mr., Vi.1 -mya(m). 3) Vi.1 -taḥ.

<table>
<tr><td>17bc = Mr. 46.38b, 39a.</td><td>17b = P.1 I. 3.19a; P.2 V. 3.16a; Vi. I. 3.20b.</td></tr>
<tr><td>18 = Mr. 46.39b, 40a.</td><td>18 = P.1 I. 3.19b, 20a; P.2 V. 3.16b, 17a; Vi. I. 3.21. 1) P.2, Vi.2 tadādi.
18 1 = P.1 I. 3.20b, 21a; P.2 V. 3.17b, 18a; Vi. I. 3.22. 1) P.1P.2 brahmavidāṃ varaḥ.</td></tr>
<tr><td>19 = Mr. 46.40b, 41a.</td><td>19 = P.1 I. 3.21b, 22a; P.2 V. 3.18b, 19a; Vi. I. 3.23. 1) P.1P.2 jagadvibhuḥ. 2) Vi.1 sṛjyate.</td></tr>
</table>

20 = Mr. 46.41b, 42a; P.1 I. 3 22b, 23a; P.2 V. 3.19b, 20a; Vi. I. 3.24. 1) Mr. ekaṃ. 2) Mr. tu. 3) Mr. param ity abhidhīyate.

[] = Mr. 46.42b.

21 = Kū. 5.22b, 23b; Mr. 46.43; P.1 I. 3.23b, 24a; Vi. I. 3.25ab. 1) Mr. evam. 2) Kū. atra. 3) Mr. parārdhaṃ. 4) Kū. dvijāḥ; Mr. vyatītaṃ dvijasattama. 5) Mr. yas-. 6) Kū. yo 'tītaḥ so 'ntimaḥ. 7) Kū. ity ucyate budhaiḥ; Vi. abhidhīyate.

22 = Kū. 5(23c) = b; Mr. 46.44; P.1 I. 3.24b, 25a; Vi. I. 3.25cd. 1) P.1 nṛpa. 2) Kū. -ho vartate kalpas tasya vakṣyāmi vistaram; Vi.1 parikīrtitaḥ.

3. Kapitel.

(Mr. 47. 1-14a; P.1 I. 3. 25b-60a; P.2 V. 3. 20b-52a; Var. 2. 21-26; Vi. I. 4. 1-52.)

Krauṣṭukir uvāca:	Maitreya uvāca:
yathā sasarja vai Brahmā	Brahmā[1]) Nārāyaṇākhyo 'sau[2])
bhagavān ādikṛt prajāḥ, |	kalpādau bhagavān[3]) yathā |
prajāpatiḥ patir devas,	sasarja sarvabhūtāni,
tan me vistarato vada! ‖ 1 ‖	tad ācakṣva mahāmune! ‖ 1 ‖
Mārkaṇḍeya uvāca:	Parāśara (Pulastya) uvāca:
kathayāmy eṣa te brahman,	prajāḥ sasarja bhagavān
sasarja bhagavān yathā |	Brahmā[1]) Nārāyaṇātmakaḥ |
lokakṛc chāśvataḥ kṛtsnam	prajāpatipatir devo
jagat sthāvarajaṅgamam. ‖ 2 ‖	yathā[2]), tan me niśāmaya[3])! ‖ 2 ‖]
Padmāvasāne pralaye	atīta[1]kalpāvasāne
niśāsuptotthitaḥ prabhuḥ |	niśāsuptotthitaḥ prabhuḥ[2]) |

sattvodriktas *tathā*[1]) Brahmā śūnyaṃ lokam avaikṣata[2]). ‖ 3 ‖

	[Nārāyaṇaḥ paro 'cintyaḥ
	pareṣām[1]) api sa prabhuḥ[2]) |
	Brahmasvarūpī[3]) bhagavān
	anādiḥ sarvasaṃbhavaḥ]. ‖ 31 ‖

imaṃ[1]) côdāharanty atra ślokaṃ Nārāyaṇaṃ prati \|
Brahmasvarūpiṇaṃ devaṃ jagataḥ prabhavāpyayaṃ[2]): ‖ 4 ‖

āpo nārā vai tanava	āpo nārā iti proktā,
ity apāṃ nāma śuśruma, |	āpo vai Narasūnavaḥ, |
tāsu śete sa yasmāc ca,	ayanaṃ tasya tāḥ pūrvaṃ,
tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. ‖ 5 ‖	tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. ‖ 5 ‖

---

1 = Mr. 47.1.	1 = P.1 I. 3.25b, 26a; Var. 2.21(a)b = a; Vi. I. 4.1. 1) Var. vistareṇa mamâcakṣva ādisargaṃ sureśvara | Brahmā. 2) Var. -khyo 'yaṃ. 3) Var. câbhavad.
2 = Mr. 47.2.	2 = P.1 I. 3.26b; P.2 V. 3.20b = a; Var. 2.(22); Vi. I. 4.2. 1) Var. sasarja sarvabhūtāni yathā. 2) P.1 anādiḥ sarvasaṃbhavaḥ; P.2 tatrâdiḥ .... 3) Var. kathyamānaṃ mayā devi tad aśeṣaṃ Kṣite śṛṇu.
3a = Mr. 47.3a.	3a = P1 I. 3.27a; P2 V. 3 21a; Var. 2.23a; Vi. I. 4.3. 1) Var. gata-. 2) Var. tu niśi suptaḥ sthitaḥ śubhe.

3b = Mr. 47.3b; P.1 I. 3.27b; P.2 V. 3.21b; Var. 2.23b; Vi. I. 4.3b. 1) Mr. tadā; Vi.2 tato. 2) P.2 apaśyata.

	31 = Var. 2.24; Vi. 4.4. 1) Var. parāṇām. 2) Var. -pi pūrvajaḥ. 3) Var. -po.

4 = Mr. 47.4; Var. 2.25; Vi. I. 4.5. 1) Var. idaṃ. 2) Mr. Var. -vyayam.

5 = Mr. 47.5.	5 = Var. 2.26; Vi. I. 4.6.

vibuddhaḥ salile tasmin
vijñāyântargatām mahīm |

toyāntaḥ[1]) sa mahīṃ jñātvā
jagaty ekārṇave prabhuḥ[2]) |

anumānāt[1]) tad[2]uddhāraṃ kartukāmaḥ prajāpatiḥ[3]). || 6 ||
akarot sa tanum[1]) anyāṃ[2]) kalpâdiṣu yathā purā[3]) |
matsyakūrmādikāṃ[4]), tadvad[5]) vārāhaṃ vapur āsthitaḥ[6]). || 7 ||
vedayajñamayaṃ rūpam[1]) aśeṣa[2]jagataḥ sthitau[3]) |

rūpaṃ kṛtvā viveśâpsu
sarvagaḥ sarvasaṃbhavaḥ. || 8 ||
samuddhṛtya ca pātālān
mumoca salile bhuvam, |
janalokasthitaiḥ siddhaiś
cintyamāno jagatpatiḥ. || 9 ||

sthitaḥ sthirātmā sarvātmā
paramātmâ prajāpatiḥ. || 8 ||
janalokagataiḥ siddhaiḥ
Sanakādyair abhiṣṭutaḥ |
praviveśa tadā toyam
ātmādhāro[1]) dharādharaḥ. || 9 ||

[nirīkṣya taṃ tadā devī Pātālatalam āgatam |
tuṣṭāva praṇatā bhūtvā bhaktinamrā Vasuṃdharā. || 10 ||
Pṛthivy uvāca:
namas te sarvabhūtāya, *namas te paramātmane*[1])! |
māṃ uddharâsmād adya tvaṃ, tvatto 'haṃ pūrvam utthitā. || 11 ||
| tvatto 'ham uddhṛtā[1]) pūrvaṃ, tvanmayâhaṃ Janārdana, |
| tathânyāni ca bhūtāni gaganādīny aśeṣataḥ. || 11.1 ||
paramātman namas te 'stu[1]), puruṣ*ātman*[2]) namo 'stu te, |
pradhānavyakta*rūpāya*[3]) kālabhūtāya te namaḥ! || 12 ||
tvaṃ kartā sarvabhūtānāṃ, tvaṃ pātā, tvaṃ vināśakṛt, |
sargādiṣu prabho Brahma[1]-Viṣṇu-Rudrātmarūpadhṛk! || 13 ||

6a = Mr. 47.6a.

6a = P.1 I. 3.28a; P.2 V. 3.22a; Vi. I. 4.7a. 1) P.2 -te. 2) P.1P.2 nimagnāṃ vārisaṃplave.

6b = Mr. 47 6b; P.1 I. 3.28b; P.2 V. 3.22b; Vi. I. 4.7b. 1) P.1P.2 pravicintya. 2) Mr. sam-. 3) Mr. -mas tadā kṣiteḥ.

7 = Mr 47.7; P.1 I 3 29(a)b; P.2 V. 3.23(a)b; Vi. I. 4.8. 1) Mr. -nūr; Vi. -nūm. 2) Mr. -yāḥ. 3) P.1P.2 Viṣṇurūpaṃ tadā jñātvā pṛthvīṃ voḍhuṃ svatejasā. 4) Mr.- -kās; P.2 -kāṃś. 5) P.1 cânyāṃ; P.2 cânyān. 6) P1P2 -hīṃ tanuṃ āviśat.

8a = Mr. 47.8a; P.1 I. 3.30a; P.2 V. 3.24a; Vi. I. 4.9a. 1) Mr. divyaṃ. 2) P.1 āśritya. 3) Mr. vedayajñamayo vibhuḥ.

8b = Mr. 47.8b.

9 = Mr. 47.9.

8b = P.1 I. 3.30b; Vi. I. 4.9b.

9 = P.1 I. 3.31a = b; P.2 V. 3.24b = b; Vi. I. 4.10. 1) P.1P.2 toyādhāre.

10 = P.1 I. 3.31b, 32a; P.2 V. 3.25; Vi. I. 4.11.

11 = P.1 I. 3.32b, 33a; P.2 V. 3.26; Vi. I. 4.12 1) Vi. tubhyaṃ śaṅkhagadādhara.

|11.1 = Vi. I. 4.13. 1) Vi.2 udgatā.

12 = P.1 I. 3.33b, 34a; P.2 V. 3.27; Vi. I. 4.14. 1) Vi. namas te paramātmātman. 2) P.2 -puruṣāya. 3) Vi. -bhūtāya.

13 = P.1 I. 3.34b, 35a; P.2 V. 3.28; Vi. I. 4.15. 1) P.1P.2 sargādau yaḥ paro Brahmā.

sambhakṣayitvā[1]) sakalaṃ jagaty ekārṇavīkṛte |
śeṣe tvam eva Govinda cintyamāno manīṣibhiḥ. || 14 ||
bhavato yat paraṃ rūpaṃ[1]), tan na jānāti kaścana, |
avatāreṣu yad rūpaṃ, tad arcanti[2]) divaukasaḥ || 15 ||
tvām ārādhya paraṃ brahma yātā muktiṃ mumukṣavaḥ; |
Vāsudevam anārādhya ko[1]) mokṣam samavāpsyati[2])? || 16 ||
yat kiṃcin[1]) manasā grāhyaṃ, yad grāhyaṃ cakṣurādibhiḥ, |
buddhyā ca yat paricchedyaṃ, tad rūpam akhilaṃ tava. || 17 ||
tvanmayâhaṃ tvadādhārā tvatsṛṣṭā tvām upāśritā, |
Mādhavīm iti loko 'yam abhidhatte tato hi mām. || 18 ||
jayâkhilajñānamaya, jaya sthūlamayâvyaya, |
jayânanta, jayâvyakta, jaya vyaktamaya prabho! || 18 1 ||
parāparātman[1]) viśvātman jaya yajñapate 'nagha! |
tvaṃ yajñas, tvaṃ vaṣaṭkāras, tvam oṃkāras, tvam agnayaḥ, || 18 2 ||
tvaṃ vedās, tvaṃ tadaṅgāni, tvaṃ yajñapuruṣo Hare. |
sūryādayo grahās tārā nakṣatrāṇy akhilaṃ jagat[1]) || 18 3 ||
mūrtāmūrtam adṛśyaṃ ca kaṭhinaṃ[1]) puruṣottama, |
yac côktaṃ, yac ca naivôktaṃ mayâtra parameśvara, |
tat sarvaṃ tvaṃ, namas tubhyaṃ, bhūyo bhūyo namo namaḥ! || 18 4 ||
evaṃ[1]) saṃstūyamānas tu pṛthivyā pṛthivīdharaḥ, |
sāmasvaradhvaniḥ śrīmān jagarja parighargharam. || 19 ||
tataḥ samutkṣipya dharāṃ svadaṃṣṭrayā[1])
Mahāvarāhaḥ sphuṭapadmalocanaḥ |
rasātalād utpalapatra[2]saṃnibhaḥ samutthito nīla ivâcalo mahān. || 20 ||
utthiṣṭhatā tena mukhānilāhataṃ[1]) tat saṃ[2]plavâmbho; janalokasaṃśrayān |

	prakṣālayāmāsa hi tān mahādyutīn
Sanandanādīn apakalmaṣān munīṃś	Sanandanādīn apakalmaṣān munīn. ||
cakāra bhūyo 'pi pavitrāspadam.	

prayānti toyāni khurā[1]gravikṣate rasātale 'dhaḥ kṛtaśabdasaṃtati[2]) |

balāhakānāṃ ca tatis tu tasya	śvāsānilās tāḥ paritaḥ[1]) prayānti,
śvāsānilās tāḥ paritaḥ prayāti. || 22 ||	siddhā jane[2]) ye niyataṃ[3]) vasanti. ||

---

14 = P.1 I. 3.35b, 36a; Vi. I. 4.16. 1) P.1 bhakṣayitvā ca.
15 = P.1 I. 3.36b, 37a; P.2 V. 3.29; Vi. I. 4.17. 1) Vi.1 tattvaṃ. 2) P.2 -pa tadarthaṃ tri-.
16 = P.1 I. 3.37b, 38a; P.2 V. 3.30; Vi. I. 4.18. 1) P.1 hi. 2) P.1 avāpsyati; P 2 -yate.
17 = P.1 I. 3.38b, 39a; P.2 V. 3.31; Vi. I. 4.19. 1) P.1P.2 yad rūpaṃ.
18 = P.1 I. 3.39b, 40a; P.2 V. 3.32; Vi. I. 4.20.
18 1 = Vi. I. 4.21.
18 2 = Vi. I. 4.22. 1) Vi.2 parāvarātman.
18 3 = Vi. I. 4.23. 1) Vi.2 ca yat.
18 4 = Vi. I. 4.24. 1) Vi.2 tv adṛśyaṃ ca.
19 = P.1 I. 3.40b, 41a; P.2 V. 3.33; Vi. I. 4.25. 1) P.2 sa ca.
20 = P.1 I. 3.41bc; P.2 V. 3.34; Vi. I. 4.26. 1) P.2T. svakilayā; Vi.2 sadaṃṣṭrayā. 2) P.2 -phulla-.
21a = P.1 I. 3.42a; P.2 V. 3.35a; Vi. I. 4.27a. 1) P.2 -tāṃs. 2) P.1P2 tadâ-.
21b = P.1 I. 3.42b; P.2 V. 3.35b. V. | 21b = P.2 V. 3.35b; Vi. I. 4.27b.
22a = P.1 I. 3.43a; P.2 V. 3.36a; Vi. I. 4.28a. 1) Vi.1 kṣurā- 2) P.1 -tiḥ.

utthiṣṭhatas tasya jalārdrakukṣer Mahāvarāhasya mahīm vidārya[1] |
vidhunvato[2] vedamayam śarīram vyomān[3]tarasthā munayo juṣanti. || 23 ||

| taṃ tuṣṭuvus toṣaparītacetaso,
| loke jane ye nivasanti yoginaḥ, |
| Sanandanādyā natinamrakaṃdharā
| dharādharaṃ dhīra[1]taroddhatekṣaṇam. || 23₁ ||

jayê[1]śvarāṇāṃ parameśa Keśava[2])
prabho[3]) gadāśaṅkhadharâ[4]sicakradhṛk ! |
prasūti[5]nāśasthitihetur īśvaras
tvam eva! nânyat[6]) paramaṃ ca yat padam. || 24 ||

pādeṣu vedās tava yūpadaṃṣṭra[1]), danteṣu yajñāś citayaś[2]) ca vaktre, |
hutāśajihvo 'si tanūruhāṇi darbhāḥ, prabho yajñapumāṃs tvam eva! || 25 ||

| vilocane rātryahanī mahātman
| sarvāśrayaṃ brahmapadaṃ[1]) śiras te |
| sūktāny aśeṣāṇi śaṭākalāpo
| ghrāṇaṃ samastāni havīṃṣi deva! || 25₁ ||
| sruktuṇḍa, sāmasvaradhīranāda,
| prāgvaṃśakāyâkhilasatrasaṃdhe! |
| pūrteṣṭadharmaśravaṇo 'si deva,
| sanātanâtman bhagavan prasīda ! || 25₂ ||
| padakramakrāntabhuvaṃ bhavantam
| ādi[1]sthitiṃ câkṣara viśvamūrte |
| viśvasya vidmaḥ, parameśvaro 'si,
| prasīda, nātho 'si carācarasya! || 25₃ ||
| daṃṣṭrāgravinyastam aśeṣam etad
| bhūmaṇḍalaṃ nātha vibhāvyate te |
| vigāhataḥ padmavanaṃ vilagnaṃ
| sarojinīpatram ivôḍhapaṅkam. || 25₄ ||

dyāvāpṛthivyor atulaprabhāva yad antaraṃ, tad vapuṣā tathaiva[1]) |
vyāptaṃ jagad vâpi samastam etad[2]), hitāya viśvasya vibho bhava tvam ||

paramātmā[1]) tvam evaiko, nânyo 'sti jagataḥ pate! |
tavaiṣa[2]) mahimā, yena vyāptam etac carācaram. || 27 ||

| yad etad dṛśyate mūrtam, etad jñānātmanas tava |
| bhrāntijñānena paśyanti jagadrūpam ayoginaḥ. || 27₁ ||

22ᵇ = P.₁ I. 3.43ᵇ; P.₂ V. 3.36ᵇ V. | P.₂ V. 3.36ᵇ; Vi. I. 4.28ᵇ. 1) Vi.₁ parataḥ. 2) P.₂ janā. 3) Vi.₂ -tā-.

23 = P.₁ I. 3.44; P.₂ V. 3.37; Vi. I. 4.29. 1) Vi. -dhārya. 2) Vi.₂ vibhut[vato. 3) P.₁ Vi. romān-.
| 23₁ = Vi. I. 4.30. 1) Vi.₂ tāra-.

24 = P.₁ I. 3.45; P.₂ V. 3.38; Vi. I. 4.31. 1) P₁.P.₂ jane-. 2) P.₂ -vaḥ. 3) P.₁P.₂ -bhur. 4) P.₁ -darā-; P.₂ -varā-. 5) P.₁ -bhūti-. 6) Vi. nyanyat.

25 = P.₁ I. 3.46; P.₂ V. 3.39; Vi. I. 4.32. 1) P₁.P₂. -ṭrā. 2) P₁.P₂. -ñāḥ [śrutayaś.
| 25₁ = Vi. I. 4.33. 1) Vi.₂ -param.
| 25₂ = Vi. I. 4.34.
| 25₃ = Vi. I. 4.35. 1) Vi.₂ -vantam antam ādiṃ sthitiṃ.
| 25₄ = Vi. I. 4.36.

26 = P.₁ I. 3.47; P.₂ V. 3.40; Vi. I. 4.37. 1) P.₂ T. tavaiva. 2) Vi. vyāptisamarthadīpte.

27 = P.₁ I. 3.48, 49ᵃ; P.₂ V. 3.41; Vi. I. 4.38. 1) Vi. paramārthas. 2) Vi.₂ -va-.
| 17₁ = Vi. I. 4.39.

jñānasvarūpam akhilam jagad etad abuddhayaḥ |
arthasvarūpaṃ paśyanto bhrāmyante mohasaṃ[1]plave. || 28 ||
ye tu jñānavidaḥ śuddha[1]cetasas te 'khilaṃ jagat, |
jñānâtmakaṃ prapaśyanti tvadrūpaṃ parameśvara. || 29 ||
prasīda sarvabhūtâtman[1]), bhavāya jagatas tv[2]) imām |
uddharôrvīm ameyâtman nimagnām[3]) abjalocana[4])! || 30 ||
sattvodrikto 'si bhagavan Govinda, pṛthivīm imām |
samuddhara bhavāyêśa, kuru sarvajagaddhitam[1])! || 31 ||

| sargapravṛttir bhavato jagatām upakāriṇī |
| bhavatv eṣā, namas te 'stu, śaṃ no dehy abjalocana! || 31 1 ||

evaṃ saṃstūyamāno *'tha*[1]) paramâtmā mahīdharaḥ ||
ujjahāra kṣitiṃ[2]) kṣipraṃ nyastavān *sa*[3]) mahārṇave[4]). || 32 ||

---

tasyôpari jalaughasya[1]) mahatī naur iva sthitā[2]), |
vitatatvāc ca[3]) dehasya na mahī yāti saṃplavam. || 33 ||
tataḥ kṣitiṃ samā*ṃ* kṛt*vā*[1]) pṛthivyāṃ so 'cinod[2]) girīn |
yathāvibhāgaṃ bhagavān anādiḥ *puruṣottama*ḥ[3]). || 34 ||

prāk sarge dahyamāne tu
tadā saṃvartakâgninā[1]) |
tenâgninā viśīrṇās te
parvatā bhuvi sarvaśaḥ. || 35 ||
śailā ekārṇave magnā
vāyunâpas tu saṃhatāḥ; |
niṣaktā yatra yatrâsaṃs,
tatra tatrâcalâbhavan. || 35 1 ||

[prāk sargadagdhān akhilān
parvatān pṛthivītale |
amoghena prabhāveṇa
sasarjâmoghavāñchitaḥ. || 35 ||]

bhūvibhāgaṃ[1]) tataḥ kṛtvā sapta dvīpān[2]) yathātatham[3]) |
bhūrā[4]dyāṃś caturo lokān pūrvavat samakalpayat. || 36 ||

---

28 = P.1 I. 3.49b, 50a; P.2 V. 3.42; Vi. I. 4.40. 1) P1.P.2 tamasaḥ.
29 = P.1 I. 3.50b, 51a; P.2 V. 3.43; Vi. I. 4.41. 1) P.2 -do vṛddhāś.
30 = P.1 I. 3.51b, 52a; P.2 V. 3.44; Vi. I. 4.42. 1) Vi. sarva sarvâtman. 2) Vi. -tām. 3) Vi. śaṃ no dehy. 4) P.2 jalasaṃplave.
31 = P.1 I. 3.52b, 53a; P.2 V. 3.45; Vi. I. 4.43. 1) Vi. śaṃ no dehy abjalocana.
| 31 1 = Vi. I. 4.44.
32 = P.1 I. 3.53b, 54a; P.2 V. 3.46; Vi. I. 4.44. 1) P.1P.2 -mānaś ca; Vi.2 nas tu. 2) Vi.2 mahīṃ. 3) Vi. -vāṃś ca. 4) Vi.2 mahāmbhasi.

---

33 = Mr. 47.10; P.1 I. 3.54b = a; P.2 V. 3.47a = a; Vi. I. 4.46. 1) Vi. samudrasya. 2) P.2 -vâsthitā. 3) Mr. Vi.2 tu.
34 = Mr. 47.11a = a; P.1 I. 3.55; P.2 V. 3.47b, 48a; Vi. I. 4.47. 1) Mr. samīkṛtya. 2) Mr. 'sṛjad; P.1 aci-; P.2 ucci-. 3) Vi. parameśvaraḥ.

35a = Mr. 47.11b.
35b = Mr. 47.12a.
35 1 = Mr. 47.12b, 13a.

35 = Vi. I. 4.48.

36 = Mr. 47.13b, 14a; P.1 I. 3.56; P.2 V. 3.48b, 49a; Vi. 4.49.
1) P.2 T. bhūribhārāṃ; V. bhūribhāgaṃ. 2) Vi.1 -paṃ.
3) Mr. -popaśobhitam. 4) Vi.1 bhuvā-.

Brahmaṇe Viṣṇunā pūrvam
etad eva pradarśitam |
tuṣṭena devadevena:
tvaṃ devaḥ puruṣottamaḥ, || 37 ||
tvayā mayā jagac cêdaṃ
dhāryaṃ pālyaṃ ca yatnataḥ. |
yeṣāṃ tv asuramukhyānāṃ
varo datto mayâdhunā || 38 ||
devānāṃ hitakāmena,
hantavyās te tvayā vibho! |
ahaṃ sṛṣṭiṃ kariṣyāmi,
sā ca pālyā tvayā vibho. |
evam ukto gato Viṣṇur,
devādīn asṛjad[1]) vibhuḥ. || 39 ||

Brahmarūpadharo devas
tato 'sau rajasā vṛtaḥ |
cakāra sṛṣṭiṃ bhagavāṃś
caturvaktradharo Hariḥ. || 37 ||
nimittamātram evâsīt[1])
sṛjyānāṃ sargakarmaṇi[2]), |
pradhānakāraṇībhūtā
yato vai sṛjyaśaktayaḥ. || 38 ||
nimittamātraṃ muktvaikaṃ
nânyat kiṃcid ave[1]kṣyate, |
nīyate tapatāṃ śreṣṭha
svaśaktyā vastu vastutām. || 39 ||

4. Kapitel.

(A. 20 1-6; Ga 4.14b-18; Kū 7.1-18a; Mr. 47.14b-36; P.1 I. 3.60b-83a; P.2 V. 3 53a-75; Var. 2.27-41; Vi. I. 5.1-24.

[Maitreya uvāca:
yathā sasarja devo 'sau devarṣipitṛdānavān |
manuṣyatiryagvṛkṣādīn bhūvyomasalilaukasaḥ, || 11 ||
yadguṇaṃ yatsvarūpaṃ ca yatsvabhāvaṃ[1]) jagad dvija |
sargādau sṛṣṭavān Brahmā, tan mamâcakṣva tattvataḥ[2])! || 12 ||
Parāśara uvāca:
Maitreya kathyāmy eṣa, śṛṇuṣva susamāhitaḥ, |
yathā sasarja devo 'sau devādīn akhilān prabhuḥ[1]).] || 13 ||

sṛṣṭiṃ cintayatas tasya kalpādiṣu yathā purā |
abuddhipūrvakaḥ sargaḥ[1]) prādurbhūtas tamomayaḥ. || 1 ||
tamo moho mahāmohas tāmisro hy[1]) andhasaṃjñitaḥ[2]) |
avidyā pañcaparvaiṣā[3]) prādurbhūtā mahātmanaḥ. || 2 ||
pañcadhâvasthitaḥ sargo dhyāyato *'pratibodhavān*[1]), |
saṃvṛtas tamasā caiva
bījakumbhavad āvṛtaḥ, |
bahir antaś câprakāśaḥ
stabdhaniḥsaṃjña[1]) eva ca. ||3||

bahir antaś câprakāśaḥ[1])
saṃvṛtātmā nagā[2]tmakaḥ. || 3 ||

37 = P.1 I. 3.57; P.2 V. 3.49b, 50a.
38 = P.1 I. 3.58; P.2 V. 3.50b, 51a.
39 = P.1 I. 3.59, 60a; P.2 V. 3.51b, 52a.
1) P.2 akhilaṃ.

37 = Vi. I. 4.50.
38 = Vi. I. 4.51. 1) Vi.2 -âsau. 2) Vi.2 [-ṇām.
39 = Vi. I. 4.52. 1) Vi.2 ape-.

11 = Vi. I. 5.1.
12 = Vi. I. 5.2. 1) Vi.2 -bhāvaṃ ca yadrūpaṃ ca. 2) Vi.2 vistārāt.
13 = Vi. I. 5.3; Vi.2 vibhuḥ.

1 = Kū. 7.1; Mr. 47.14b, 15a; P.1 I. 3.60b = b; P.2 V. 3.53a = b; Var. 2.27; Vi. I. 5.4. 1) Mr. tasmāt; P.1P.2 Var. tasya.

2 = Kū. 7.2; Mr. 47.15b, 16a; P.1 I. 3.61a = a; P.2 V. 3.53b = b; Var. 2.28; Vi. I. 5.5. 1) Kū.T. -sraś cân-. 2) P.1 -jñakaḥ. 3) Kū. pañcamī teṣāṃ; P.2 -yā yaṃ ca sarveṣāṃ.

3a = Kū. 7.3a; Mr. 47.16b; P.1 I. 3.61b; P.2 V. 3.54a; Var. 2.29a; Vi. I. 5.6a.

mukhyā nāgā yataś côktā[1]), mukhyasargas tatas tv ayam[2]). |
taṃ dṛṣṭvâsādhakaṃ sargam amanyad aparaṃ *punaḥ*[3]). || 4 ||
tasyâbhidhyāyataḥ sargaṃ[1]) tiryaksroto 'bhyavar[2]tata[3]). |
yas[4]māt tiryak pravṛttaḥ sa[5]), tiryaksrotas[6]) tataḥ[7]) smṛtaḥ. ||5||
paśvādayas te vikhyātās[1]) tamaḥprāyā hy avedinaḥ |
utpathagrāhiṇaś caiva[2]), te 'jñāne jñānamāninaḥ || 6 ||
ahaṃkṛtā[1]) ahaṃmānā aṣṭāviṃśadvidhātmakāḥ[2]). |
antaḥ prakāśās te sarva[3]) āvṛtās tu[4]) parasparam. || 7 ||
tam apy asādhakaṃ[1]) matvā[2]) dhyāyato 'nyas tato 'bhavat[3]) |
ūrdhvasrotas[4]) tṛtīyas tu[5]) sāttvikordhvam (!) avartata[6]), || 8 ||
te sukhaprītibahulā bahir antas tv[1]) anāvṛtāḥ, |
prakāśā bahir antaś ca ūrdhvasrotobhavāḥ smṛtāḥ[2]). || 9 ||
tuṣṭātmanas[1]) tṛtīyas tu deva[2]sargas tu[3]) sa[4]) smṛtaḥ, |
tasmin sarge 'bhavat prītir niṣpanne[5]) Brahmaṇas tadā[6]). || 10 ||

---

1) Kū. -taḥ so 'bhimāninaḥ; P.1 -tas tu mahātmanaḥ; P.2 -taḥ pratibuddhavān; Var. -taḥ pratibodhavān.

3bc = Kū. 7.3b, 4a. 1) Kū. T. -śastabdha niḥsaṅga.

3b = Mr. 47.17a; P.1 I. 3.62a; P.2 V. 3.54b; Vi. I. 5 6b. 1) Vi. -to 'prakāśaś ca. 2) P.2 -namā-.

4 = Kū. 7.4b, 5a; Mr. 47.17b, 18a; P.1 I. 3.62b, 63a; P.2 V. 3.55; Var. 2 (29b); Vi. I. 5.7. 1) Kū. -gā iti proktā. 2) Kū. -gas tu sa smṛtaḥ. 3) Kū. P.1P.2 prabhuḥ; Var. sa mukhyasargo vijñeyaḥ sargavidbhir vicakṣaṇaiḥ.

5 = Kū 7 5b, 6a; Mr. 47.18b, 19a; P.1 I. 3.63b, 64a; P.2 V. 3.56; Var. 2.30(ab); Vi. I. 5.8. 1) P1, Vi.2 -gas. P.2 -to nastas. 2) Mr. -to hy avar-; Vi. -tâbhyavar-. 3) Var. punar anyam abhūt tasya dhyāyataḥ sargam uttamam. 4) P.2 tas-. 5) Mr. -vṛttiḥ sā; P.1P.2 -vṛttiḥ syāt; Var. tiryaksrotas tu vai yasmāt. 6) P.2 -jātas; Vi.1 -tās. 7) Var. tu vai.

6 = Kū. 7.6b = aI bI; Mr. 47.19b, 20a; P.1 I. 3.64b, 65a; P.2 V. 3.57; Var. 2.31a = aI bI; Vi. I. 5.9. 1) Kū, Var. -tā. 2) Kū. -ṇo dvijāḥ; Var. -ṇaḥ kṛtāḥ.

7 = Mr. 47.20b, 21a; P.1 I. 3.65bc; P.2 V. 3.58; Vi. I. 5.10. 1) P.1P.2 -tās tv. 2) Vi.1 -śadbadhā-; Vi.2 -śadbadhānvitāḥ. 3) Mr., Vi. -ve. 4) P.1P.2 te; Vi.2 tāś ca.

8 = Kū. 7.7; Mr. 47.21b, 22a; P.1 I. 3 66; P.2 V. 3.59; Var. 2.31b, 32a; Vi. I. 5.11. 1) Var. -nam. 2) Kū. jñātvā. 3) Kū. sargam anyaṃ sasarja ha; Var. tiryaksrotaś caturmukhaḥ. 4) Vi. -tās. 5) Kū -ta iti prokto; Var. -tas tridhā yas tu. 6) Kū. devasargas tu sātvikaḥ; Var. -ko dharmavartanaḥ.

9 = Kū. 7.8; Mr. 47.22b, 23a; P.1 I. 3.67; P.2 V. 3 60; Vi. I. 5.12. 1) P.1P.2 -tar; Vi.2 -taś ca. 2) Kū. svabhāvād devasaṃjñitāḥ; Mr. -taḥsamudbhavāḥ; P.1 -tās tataḥ smṛtāḥ; P.2 -tas tataḥ smṛtaḥ.

10 = Mr. 47.23b, 24a; P.1 I. 3.68; P.2 V. 3.61; Var. 2.(33a); Vi. I. 5.13. 1) Vi.2 tuṣṭyātmakaḥ. 2) P.2 veda-. 3) Mr. -go hi. 4) P.1P.2 saṃ-; Vi.2 yaḥ. 5) P 2 niṣyande. 6) Var. tadā sṛṣṭvânyasargaṃ tu tadā dadhyau prajāpatiḥ.

tato 'nyaṃ sa tadā dadhyau sādhakaṃ sargam uttamam |
asādhakāṃs tu tāñ jñātvā[1]) mukhyasargādisaṃbhavān[2]). || 11 ||
tathâ[1]bhidhyāyatas tasya satyābhidhyāyinas tataḥ[2]) |
prādur babhūva[3]) câ[4]vyaktād arvāksrotas tu sādhakaḥ[5]). || 12 ||
yasmād arvāk pravartante[1]), tato 'rvāksrotasas tu te. |
te ca[2]) prakāśabahulās tamodriktā rajodhikāḥ, || 13 ||
tasmāt te duḥkhabahulā bhūyo bhūyaś ca kāriṇaḥ |
prakāśā bahir antaś ca manuṣyāḥ sādhakāś ca te[1]). || 14 ||
pañcamo 'nugrahaḥ sargaḥ, sa caturdhā vyavasthitaḥ[1]): |
viparyayeṇa siddhyā ca śaktyā[2]) tuṣṭyā tathaiva ca. || 15 ||
vi[1]vṛttaṃ vartamānaṃ ca te 'rthaṃ[2]) jānanti vai punaḥ |
bhūtādikānāṃ bhūtānāṃ, ṣaṣṭhaḥ sargaḥ sa ucyate. || 16 ||
te parigrāhiṇaḥ[1]) sarve saṃvibhāgaratās tathā[2]) |
coda[3]nāś câpy aśīlāś[4]) ca jñeyā bhūtādikās tū[5]) te. || 17 ||
ity ete kathitāḥ sargāḥ ṣaḍ atra muni[1]sattama[2]): |
prathamo mahataḥ sargo, vijñeyo[3]) Brahmaṇas tu saḥ[4]). || 18 ||
tanmātrāṇāṃ[1]) dvitīyas tu[2]), bhūtasargo hi sa smṛtaḥ[3]). |
vaikārikas tṛtīyas tu[4]) sargaś cain[5]driyakaḥ smṛtaḥ. || 19 ||

---

11 = Mr. 47.24b = a; P.1 3.69; P.2 V. 3.62; Var. 2.33b = b; Vi. I. 5.14. 1) Var. matvā. 2) Vi. -vam.

12 = Kū. 7.9; Mr. 47.25; P.1 I. 3.70; P.2 V. 3.63; Var. 2.(34); Vi. I. 5.15. 1) Kū. tato '. 2) Kū. tadā; Var. tataḥ saṃcintayāmāsa arvāksrotas tu sa prabhuḥ. 3) Kū. -dur āsīt; Mr. -dur babhau; P.1P.2. Vi.2 -dur bhūtas. 4) Kū. Mr. P.1P.2 Vi.2 tadâ-. 5) Vi.1 -kam; Var. arvāksrotasi côtpannā manuṣyāḥ sādhakā matāḥ.

13 = Kū. 7.10a = b; Mr. 47.26; P.1 I. 3.71; P.2 V. 3.64; Var. 2.35a = b; Vi. I. 5.16. 1) Mr. -vāg vyavartanta. 2) Kū. tatra.

14 = Kū. 7.(10b); Mr. 47.27; P.1 I. 3.72; P.2 V. 3.65; Var. 2.35b = a; Vi. I. 5.17. 1) Vi.2 tu te; Kū. duḥkhotkaṭāḥ sattvayutā manuṣyāḥ parikīrtitāḥ.

15 = Kū. 7(11b); Mr. 47.28; P.1 I. 3.73; P.2 V. 3.66. 1) Kū. tasyâbhidhyayataḥ sargaṃ sargo bhūtādiko 'bhavat. 2) Mr. śāntyā.

16 = Mr. 47.29; P.1 I. 3.74; P.2 V. 3.67. 1) Mr. nir-. 2) P.1 tena; P.2 te 'nu-.

17 = Kū. 7.12; Mr. 47.30; P.1 I. 3.75; P.2 V. 3.68. 1) P.1P.2 -grāhiṇah. 2) Kū. punaḥ; P.1P.2 -savibhāgatarās tu te. 3) Kū. khādi-; 4) Kū. T. aśālāś; P.1P.2 -nājāpy aśīlāś. 5) Kū. bhūtādyāḥ parikīrtitāḥ; Mr. -kāś ca.

18 = A. 20.1a = b; Ga. 4.14b = b; Kū. 7.13(a)b; Mr. 47.31a = b; P.1 I. 3.76; P.2 V. 3.69; Var. 2.36abI = abI; Vi. I. 5.18. 1) P.1P.2 nṛpa-. 2) Var. ṣaḍ ete subhage tava; Kū. ity ete pañca kathitāḥ sargā vai dvijapuṅgavāḥ. 3) Ga. virūpo; P.1 dvitīyo. 4) P.1P.2 yaḥ.

19 = A. 20.1b, 2a; Ga. 4.15; Kū. 7.14; Mr. 47.31b, 32a; P.1 I. 3.77; P.2 V. 3.70; Var. 2.36bII, 37a = aIb; Vi. I. 5.19. 1) Var. -trākhyo. 2) Var. -tīyakaḥ; Vi. -yaś ca. 3) Kū. T. saṃsmṛtaḥ; Mr. -gaḥ sa ucyate; Vi. -gas tu sa smṛtaḥ. 4) Mr. -yaś ca. 5) A. Kū. Vi. -ga ain-; Ga. cên-.

ity eṣa prākṛtaḥ sargaḥ saṃbhūto 'bud[1]dhipūrvakaḥ. |
mukhya[2]sargaś caturthas tu, mukhyā vai sthāvarāḥ smṛtāḥ. ||
tiryaksrotas[1]) tu[2]) yaḥ proktas, tairyagyonyaḥ[3]) sa pañcamaḥ[4]).
tathôr[5]dhvasrotasāṃ[6]) ṣaṣṭho[7]), devasargas tu sa smṛtaḥ. || 21 ||
tato 'rvāksrotasāṃ[1]) sargaḥ saptamaḥ, sa tu mānuṣaḥ[2]). |
aṣṭamo 'nugrahaḥ sargaḥ, sāttvikas tāmasaś ca saḥ[3]). || 22 ||
pañcaite vaikṛtāḥ sargāḥ, prākṛtās tu[1]) trayaḥ smṛtāḥ. |
prākṛto vaikṛtaś caiva[2]) kaumāro navamaḥ smṛtaḥ[3]). || 23 ||
ity ete vai[1]) samākhyātā nava sargāḥ prajāpateḥ, |
prākṛtā vaikṛtāś caiva[2]) jagato mūlahetavaḥ. |
sṛjato jagadīśasya[3]) kim anyac chrotum icchasi[4])? || 24 ||

---

20 = A. 20.2b, 3a; Ga. 4.16; Ku. 7.15; Mr. 47.32b, 33a; P.1 I. 3.78; P.1 V. 3.71 Var. 2.37b, 38a; Vi. I. 5.20. 1) A. Ga. Kū. Mr. P.1 Var. bud-. 2) A. Mr. -yaḥ-.

21 = A. 20.3b, 4a; Ga. 4.17; Kū. 7.16; Mr. 47.33b, 34a; P.1 I. 3.79; P.2 V. 3.72; Var. 2.38b, 39aI = abI; Vi. I. 5.21. 1) A.T. Ga. Vi.1 -tās. 2) P.1P.2 Var. ca. 3) Kū. P.1P.2 tiryagyonyaḥ; Var. tairyaksrotaḥ. 4) A. tataḥ smṛtaḥ; Ga P.1P.2 Var. Vi. ucyate. 5) Ga. Vi.2, tad ūr-; Mr., Var. tator-. 6) P.2 -retasām; Vi.1 ūrdhvasrotās tataḥ. 7) Var. śreṣṭhaḥ.

22 = A. 20.4b, 5a; Ga. 4.18; Kū. 7.17; Mr. 47.34b, 35a; P.1 I. 3.80; P.2 V. 3.73; Var. 2.39aIIb = aIIb; Vi. I. 5.22. 1) Vi.1 -saḥ. 2) Var. mānavaḥ. 3) A. yaḥ; Ga. P.1P.2 tu saḥ; Kū. -mo bhautikaḥ sargo bhūtādīnāṃ prakīrtitaḥ.

23 = A. 20.5b, 6a; Ga. 4.19; Kū. 7.(18a) = b; Mr. 47.35b, 36a; P.1 I. 3.81; P.2 V. 3.74a = a; Var. 2.40; Vi. I. 5.23. 1) A. ca. 2) Ga. -tā vaikṛtāś câpi. 3) A. -mas tathā; Kū. navamaś caiva kaumāraḥ prākṛtā vaikṛtās tv ime.

24 = A. 20.6b = b; Mr. 47.36b = a; P.1 I. 3.82, 83a; P.2 V. 3.74b, 75; Var. 2.41; Vi. I. 5.24. 1) P.1P.2 ete tava; Vi.2 tu. 2) A. Brahmato nava sargās tu. 3) Var. ity ete kathitaḥ sargaḥ. 4) P.2 arhasi.

5. Kapitel.

(Ga. 4.20—35; Kū. 7.38—67; Mr.48.1—45; P.1 I. 3.83b—124; P.2 V. 3.76—116; Vi. I. 5.25—65.)

Krauṣṭukir uvāca:
samāsāt kathitā sṛṣṭiḥ
samyag bhagavatā mama, |
devādīnāṃ bhavaṃ brahman
vistarāt tu bravīhi me! || 1 ||

Maitreya (Bhīṣma) uvāca:
saṃkṣepāt kathitaḥ[1]) sargo[2])
devādīnāṃ mune[3]) tvayā[4]), |
vistarāc chrotum icchāmi
tvatto munivarottama! || 1 ||

Mārkaṇḍeya uvaca:
kuśalākuśalair brahman
bhāvitā pūrvakarmabhiḥ |

Parāśara (Pulastya) uvāca:
karmabhir bhāvitāḥ pūrvaiḥ[1])
kuśalākuśalais[2]) tu tāḥ[3]),

khyātyā tayā[1]) hy anirmuktāḥ saṃhāre hy[2]) upasaṃhṛtāḥ[3]) || 2 ||

devādyāḥ sthāvarāntāś ca
prajā brahmaṃś caturvidhāḥ

sthāvarāntāḥ[1]) surādyās tu[2])
prajā brahmaṃś[3]) caturvidhāḥ |

Brahmaṇaḥ kurvataḥ sṛṣṭiṃ jajñire mānasās[1]) *tu tāḥ*[2]). || 3 ||
tato devāsurapitṝn mānuṣāṃś ca[1]) catuṣṭayam |
sisṛkṣur ambhāṃsy etāni[2]) svam ātmānam ayūyujat[3]). || 4 ||
yu[1]ktātmanas tamomātrā[2]) udriktâbhūt[3]) prajāpateḥ, |
sisṛkṣor[4]) jaghanāt pūrvam asurā jajñire[5]) tataḥ[6]). || 5 ||
utsasarja tatas tāṃ tu[1]) tamomātrātmikāṃ tanum[2]), |

---

1 = Mr. 48.1.

1 = P.1 I. 3.83b, 84a; P.2 V. 3.76; Vi. I. 5.25. 1) P.1P.2 -tāḥ. 2) P.1P.2 -gā. 3) P.1 guros; P.2 guro. 4) P.1 tathā; Vi.2 tvayā mune.

2a = Mr. 48.2a.

2a = P.1 I. 3.84b; P.2 V. 3.77a; Vi. I. 5.26a. 1) P.1P.2 sarve. 2) P.2 -lās. 3) P.1P.2 te.

2b = Mr. 48.2b; P1. I. 3.85a; P.2 V. 3.77b; Vi. I. 5.26b. 1) Mr. -tā tayā; P.2 -tās tvayā. 2) Mr. pralaye hy; P.2 -rādy-. 3) P.2 -hatāḥ.

3a = Mr. 48.3a.

3a = Ga. 4.20a; P.1 I. 3.85b; P.2 V. 3.78a; Vi. I. 5.27a. 1) P.2 -rādyāḥ. 2) Vi.2 ca. 3) Ga. Rudra; P.1P.2 rājaṃś.

3b = Ga. 4.20b; Mr. 48.3b; P.1 I. 3.86a; P.2 V. 3.78b; Vi. I. 5.27b. 1) Vi.2 -sīs. 2) Ga. -sāḥ sutāḥ; Mr. tadā; Ga. P.1P.2 smṛtāḥ.

4 = Ga. 4.21; Kū. 7.38bc; Mr. 48.4; P.1 I. 3.86b, 87a; P.2 V. 3.79; Vi. I. 5.28. 1) P.1P.2 tu. 2) Kū. -kṣur bhagavān īśaḥ. 3) Kū., T. ayojayat.

5 = Ga. 4.22; Kū. 7.39; Mr. 48.5; P.1 I. 3.87b, 88a; P.2 V. 3.80; Vi. I. 5.29. 1) Ga. P.1P.2 mu-. 2) Ga. tato mātrā; P.1P.2 tato jātā. 3) Kū. hy ud-; P.1P.2 durātmānaḥ. 4) Kū. tato 'sya. 5) P.1P.2 jajñire tv asurās. 6) Kū. sutāḥ.

6a = Ga. 4.23a; Kū. 7(40a); Mr. 48.6a; P.1 I. 3.88b; P.2 V. 3.81a; Vi. I. 5.30a. 1) P.1P.2 tatyāja tāṃ tato duṣṭāṃ. 2) Kū. -jâsurān sṛṣṭvā tāṃ tanuṃ puruṣottamaḥ.

sâpaviddhā[1]) tanus tena
sadyo rātrir ajāyata. || 6 ||
anyām tanum upādāya
sisṛkṣuḥ prītim āpa saḥ, |
sattvodrekās tato devā
mukhatas tasya jajñire. || 7 ||
utsasarja ca bhūteśas
tanuṃ tām apy asau vibhuḥ, |
sā câpaviddhā divasaṃ
sattvaprāyam ajāyata. || 8 ||

sā tu[1]) tyaktā tanus[2]) tena[3])
*Maitreyâ*bhūd[4]) vibhāvarī. || 6 ||
sisṛkṣur anyadehasthaḥ
prītim āpa[1]), tataḥ surāḥ |
sattvodriktāḥ samudbhūtā
mukhato[2]) Brahmaṇo *dvija*[3]). || 7 ||
tyaktā sâpi[1]) tanus tena
sattvaprāyam[2]) abhūd dinam; |
tato hi balino rātrāv
asurā, devatā divā. || 8 ||

sattvamātrātmikām eva[1]) tato 'nyāṃ jagṛhe tanum,[2]) |
pitṛvan manyamānasya pitaras tasya jajñire[3]). || 9 ||
utsasarja pitṝn sṛṣṭvā[1]) tatas[2]) tām api sa prabhuḥ[3]), |
sā côtsṛṣṭâbhavat saṃdhyā dinanaktāntara[4]sthitā[5]). || 10 ||

rajomātrātmikām anyāṃ
tanuṃ bheje 'tha sa prabhuḥ[1]), |
tato manuṣyāḥ saṃbhūtā
rajomātrāsamudbhavāḥ[2]). || 11 ||
sṛṣṭvā manuṣyān sa vibhur
utsasarja tanuṃ tataḥ, |
jyotsnā samabhavat sā ca
naktānte 'harmukhe ca yā. || 12 ||

rajomātrātmikām anyāṃ
jagṛhe sa tanuṃ tataḥ, |
rajomātrotkaṭā jātā
manuṣyā *dvija*[1]sattama[2]). || 11 ||
tām apy āśu[1]) sa tatyāja
tanuṃ sadyaḥ[2]) prajāpatiḥ, |
jyotsnā samabhavat[3]) sâpi[4]),
prāksaṃdhyā yâ[5]bhidhīyate[6]). || 12 ||

6b = Kū. 7.40b; Mr. 48.6b. 1) Kū. sā côtsṛṣṭā.

7 = Mr. 48.7.

8 = Mr. 48.8.

6b = Ga. 4.23b; P.1 I. 3.89a; P.2 V. 3.81b; Vi. I. 5.30b. 1) P.2 ca. 2) P.2, Vi. tatas. 3) Ga. tamomātrā tanūs tyaktā. 4) Ga. Śaṅkarâbhūd; P.1P.2 rājendrâbhūd.

7 = Ga. 4.24; P.1 I. 3.89b, 90a; P.2 V. 3.82; Vi. I. 5.31. 1) P.1P.2 āpus. 2) Ga. -tās tu mukhataḥ saṃbhūtā. 3) Ga. Hara; P.1 nṛpa; P.2 brāhmaṇādayaḥ.

8 = Ga. 4.25; P.1 I. 3.90b, 91a; P.2 V. 3.83; Vi. I. 5.32. 1) Ga. sattvaprāyā; Vi.1 sā tu. 2) Ga. saṃtyaktā sâpy.

9 = Ga. 4(26a) = a; Kū. 7.44; Mr. 48.9; P.1 I. 3.91b, 92a; P.2 V. 3.84; Vi. I. 5.33. 1) P.1P.2 caiva. 2) Ga. -mātrāṃ tanūṃ gṛhya pitaraś ca tato 'bhavan. 3) Kū. -raḥ saṃprajajñire.

10 = Ga. 4.26b = b; Kū. 7.45a(b); Mr. 48.10; P.1 I. 3.92b, 93a; P.2 V. 3.85; Vi. I. 5.34. 1) P.1P.2 kṛtvā. 2) Mr. sṛṣṭvā pitṝn utsasarja tanuṃ. 3) Kū. viśvadṛk. 4) P.1 -tarā. 5) P.1P.2, Vi. -tiḥ; Kū. sâpaviddhā tanus tena sadyaḥ saṃdhyā vyajāyata.

11 = Kū. 7.(48); Mr. 48.11 1) Kū. -kāṃ Brahmā tanum anyāṃ tato 'srjat. 2) Kū. tato 'sya jajñire putrā manuṣyā rajasâvṛtāḥ.

12 = Mr. 48.12.

11 = Ga. 4.(27a); P.1 I. 3.93b, 94a; P.2 V. 3.86; Vi. I. 5.35. 1) P.1P.2 -yāḥ Kuru-. 2) Ga. -mātrāṃ tanūṃ gṛhya manuṣyās tv abhavaṃs tataḥ.

12 = Ga. 4.27b = b; Kū. 7.49; P.1 I.

ity etās tanavas tasya devadevasya dhīmataḥ |
khyātā rātryahanī caiva saṃdhyā jyotsnā ca vai dvija. ||12$_1$||
jyotsnā saṃdhyā tathaivâhaḥ sattvamātrātmakaṃ trayam,
tamomātrātmikā rātriḥ, sā vai tasmāt triyāmikā. || 12$_2$ ||
tasmād devā divā, rātrāv asurās tu balānvitāḥ, |
jyotsnāgame ca manujāḥ, saṃdhyāyāṃ pitaras tathā || 12$_3$ ||

bhavanti balino 'dhṛṣyā
vipakṣāṇāṃ na saṃśayaḥ. |
tad viparyayam āsādya
prayānti ca viparyayam. || 13 ||

jyotsnā*game tu*[1]) balino
manuṣyāḥ, pitaras tathā |
Maitreya[2]) saṃdhyāsamaye
tasmād *ete*[3]) bhavanti vai. || 13 ||

jyotsnā rātryahanī saṃdhyā catvāry etāni vai prabhoḥ[1]) |
Brahmaṇas tu śarīrāṇi triguṇopāśrayāṇi tu[2]). || 14 ||

catvāry etāny athôtpādya
tanum anyāṃ prajāpatiḥ |
rajastamomayīṃ rātrau
jagṛhe kṣuttṛḍanvitaḥ. || 15 ||
tad andhakāre kṣutkṣāmān
asṛjad bhagavān ajaḥ |
virūpān śmaśrulān, attum
ārabdhās te ca tāṃ tanum. || 16 ||

rajomātrātmikām eva
tato 'nyāṃ jagṛhe tanum, |
tataḥ kṣud[1]) Brahmaṇo jātā,
jajñe kopas tayā[2]) *ta*taḥ[3]). || 15 ||
kṣutkṣāmān[1]) andhakāre tu[2])
so[3]) 'sṛjad bhagavāṃs tataḥ[4]); |
virūpāḥ śmaśrulā jātāḥ[5])
samadhāvanta taṃ[6]) prabhum. ||16||

3.94^b, 95^a; P.2 V. 3.87; Vi. I. 5.36. 1) Kū. T. tām athâśu. 2) P.1P.2 ādyāṃ. Vi.2 ādyaḥ. 3) Kū. sā câbhavad. 4) Ga. sā tyaktā câbhavaj jyotsnā; Kū. viprāḥ; P.1P.2 câpi. 5) P.2 -thâ-.

12$_1$ = Mr. 48.13.
12$_2$ = Mr. 48.14.
12$_3$ = Mr. 48.15.

13 = Mr. 48.16.

13 = P.1 I. 3.95^b, 96^a; P.2 V. 3.88; Vi. I. 5.37. 1) Vi.1 -nāyām eva.; Vi.2 -nodgame. 2) P.1P.2 rājendra. 3) P.1P.2 -māt te pra-.

14 = Ga. 4.28^a = a; Mr. 48.17; P.1 I. 3.96^b, 97^a; P.2 V. 3.89^a = b; Vi. I. 5.38. 1) Ga. śarīrāṇi tu tasya vai; P.1, Vi.2 vibhoḥ. 2) Mr. -ṇopaśritāni tu; P.1P.2 Vi.2 ca.

16 = Mr. 48.18

15 = Ga. 4.(28^b); P.1 I. 3.97^b, 98^a; P.2 V. 3.89^b, 90^a; Vi. I. 5.39. 1) P.2 -tas tu. 2) P.2 -thā. 3) P.1P.2 kṛtaḥ; Ga. rajomātrāṃ tanūṃ gṛhya kṣud abhūt kopa eva ca.

16 = Mr. 48.19.

16 = Ga. 4.(29^{a1}) = a; P.1 I. 3.98^b, 99^a; P.2 V. 3.90^b, 91^a; Vi. I. 5.40. 1) P.1P.2 -mo hy. 2) Vi. 'tha. 3) P.2 te. 4) Ga. -mān asṛjad Yakṣān. 5) P.1 -pā attukāmās te; P.2 -śrujātās te. 6) Vi.2 te 'bhya-; Vi.1 te 'bhyadhāvaṃs tataḥ.

rakṣāma iti tebhyo 'nye
ya ūcus, te tu rākṣasāh, |
khādāma iti ye côcus,
te yakṣā yakṣaṇād(!) dvija. || 17 ||
tān dṛṣṭvā hy apriyeṇâsya
keśāḥ śīryanta vedhasaḥ |
samārohaṇahīnāś ca
śiraso Brahmaṇas tu te. || 18 ||

ra[1]kṣatām(!) eṣa[2]) yair uktaṃ,
rākṣasās te tato 'bhavan[3]), |
ūcuḥ khādāma ity anye
ye, te yakṣās tu jakṣaṇāt[4]). || 17 ||
apriyān atha[1]) tān dṛṣṭvā
keśāḥ śīryanta[2]) vedhasaḥ, |
hīnāś ca śiraso bhūyaḥ
samārohanta tacchiraḥ[3]). || 18 ||

sarpaṇāt te 'bhavan sarpā, hīnatvād ahayaḥ smṛtāḥ[1]). |

sarpān dṛṣṭvā tataḥ krodhāt
krodhātmano[1]) vinirmame. ||19||

tataḥ kruddho *jagatsraṣṭā*
krodhātmano[1]) *vinirmame*[2]).||19

varṇena kapiśe[1]nôgrā bhūtās te[2]) piśitāśanāḥ[3]). |

dhāyato gāṃ tatas tasya
gandharvā jajñire sutāḥ. || 20 ||

dhayato[1]) gāṃ samu*dbhūtā*[2])
gandharvās tasya tatkṣaṇāt || 20 ||

pibanto jajñire[1]) vācaṃ, gandharvās tena te *smṛtāḥ*[2]). |

aṣṭāsv etāsu sṛṣṭāsu
devayoniṣu sa prabhuḥ || 21 ||

etāni sṛṣṭvā bhagavān
Brahmā tacchaktico[1]ditaḥ || 21 ||

tataḥ svacchandato[1]) 'nyāni vayāṃsi vayaso[2]) 'sṛjat. |

---

17 = Mr. 48.20.

17 = Ga. 4.(29aII.bI); P.1 I. 3 99b, 100a; P.2 V. 3.91b, 92a; Vi. I. 5.41. 1) Vi. maivaṃ bho rakṣa-. (Vi.1 kṣya-) 2) P.2 eva. 3) Vi. -kṣasās tu te; Ga. rākṣasān rakṣaṇāc ca saḥ. 4) P.1P.2 tu te 'bhavan; Ga. yakṣākhyā yakṣaṇāj jñeyâḥ; Vi.2 yakṣaṇāt.

18 = Mr. 48.21.

18 = P.1 I. 3.100b, 101a; P 2 V. 3.92b, 93a; Vi. I. 5.42. 1) P.1 atibhītasya; P.2 T. api yenâsya; V. api bhītasya. 2) P.1P.2 -ti. 3) P.1P.2 -ti te śiraḥ; Vi.2 -ta te śiraḥ.

19a = Ga. 4.(29bII) = a; Mr. 48.22a; P.1 I. 3.101b; P.2 V. 3.93b; Vi. I. 5.43a. 1) Ga. sarpā vai keśasarpaṇāt.

19b = Mr. 48.22b. 1) Mr. T. -māno.

19b = P.1 I. 3.102a; P.2 V. 3.94a; Vi. I. 5.43b. 1) Vi.2 -māno. 2) P.1P.2 -dhena vai sraṣṭrā krodhātmāno vinirmitāḥ.

20a = Mr. 48.23a; P.1 I. 3.102b; P.2 V. 3.94b; Vi. I. 5.44a. 1) Mr. -lenô-. 2) Mr. -grās te bhūtās. 3) P.1 Vi.2 -śinaḥ.

20b = Mr. 48.23b.

20b = P.1 I. 3.103a; P.2 V. 3.95a; Vi. I. 5.44b. 1) P.1P.2 Vi.1 -yanto. 2) Vi. -utpannā.

21a = Ga. 4.30b; Mr. 48.24a; P.1 I. 3.103b; P.2 V. 3.95b; Vi. I. 5.45a. 1) Mr. jajñire pibato; Vi.2 -bato jaj-. 2) Ga. 'nagha P.1P.2 'bhavan; Vi. dvija.

21b = Mr. 48 24b.

21b = P.1 I. 3.104a; P.2 V. 3.96a; Vi. I. 5.45b. 1) Vi.1 -tino-.

22a = Kū. 7 (53a) Mr. 48.25a; P.1 I. 3.104b; P.2 V. 3.96b; Vi. I. 5.46a. 1) Mr. -dehato. 2) Mr. paśavo; Kū. vayāṃsi vayasaḥ sṛṣṭvā avīn vai vakṣaso.

mukhato 'jā*ḥ*[1]) sasarjâtha[2]), | avayo vakṣasaś[1]) cakre,
vakṣasaś câvayo 'sṛjat, || 22 || | mukhato 'jā*ḥ* sa[2]) sṛṣṭavān, || 22 ||
gāvaś caivôdarād Brahmā | sṛṣṭavān udarād gāś ca
pārśvābhyāṃ ca vinirmame[1]) | pārśvābhyāṃ[1]) ca prajāpatiḥ. |
padbhyāṃ câśvān[1]) samātaṅgān rāsabhān[2]) gavayān[3]mṛgān[4]) ||
uṣṭrān aśvatarāṃś caiva nyaṅkūn[1]) anyāś ca[2]) jātayaḥ[3]). |
oṣadhyaḥ phalamūlinyo[4]) romabhyas tasya jajñire. || 24 ||
tasmād ādau tu kalpasya | tretāyugamukhe Brahmā
tretāyugamukhe tadā | | kalpasyâdau *dvij*ottama[1]) |
evaṃ paśvoṣadhīḥ sṛṣṭvā | sṛṣṭvā paśvoṣa[2])dhīḥ saṃyag
hy ayajac câdhvare vibhuḥ. || 25 || | yuyoja sa[3]) tadâdhvare. || 25 ||
gaur ajaḥ puruṣo meṣo[1]) aśvāśvataragardabhāḥ,[2])
etān grāmyān[3]) paśūn ā[4]hur, āraṇyāṃś ca nibodha me! || 26 ||
śvāpado[1]) dvikhuro[2]) hastī[3]) vānaraḥ[4]) pakṣipañcamāḥ[5]), |
audakāḥ[6]) paśavaḥ ṣaṣṭhāḥ, saptamās tu[6]) sarīsṛpāḥ. || 27 ||
gāyatraṃ[1]) ca ṛcaś[2]) caiva trivṛtstomaṃ[3]) rathaṃtaram |
agniṣṭomaṃ ca yajñānāṃ nirmame prathamān mukhāt. || 28 ||
yajūṃṣi traiṣṭubhaṃ chandaḥ[1]) stomaṃ pañcadaśaṃ tathā |

22b = Kū. 7.53bI = I; Mr. 48 25b. 1) Kū. 'jān. 2) Kū T. -jânyān. | 22b = Ga. 4.31a; P.1 I. 3.105a; P.2 V. 3.97a; Vi. I. 5.46b. 1) P.2T. bāhutaś; P.1P.2 -jāṃś ca.

23a = Kū. 7.(53bII); Mr. 48.26a. 1) Kū. udarād gāś ca nirmame. | 23a = Ga. 4.31b; P.1 I. 3.105b; P.2 V. 3.97b; Vi. I. 5.47a. 1) P.1P.2 mahiṣāṃś.

23b = Ga. 4.32a; Kū. 7.54a; Mr. 48.26b; P.1 I. 3.106a; P.2 V. 3. 98a; Vi. I. 5.47b. 1) P.2 ca śvān; Vi. aśvān. 2) Vi.1 śarabhān. 3) Mr. śaśakān. 4) Ga. gardabhoṣṭrādikāṃs tathā.

24 = Ga. 4.32b = b; Kū. 7.54b, 55a; Mr. 48.27; P.1 I. 3.106b, 107a; P.2 V. 3.98b, 99a; Vi. I. 5.48. 1) P.2 paśūn; Vi. aśvān. 2) Mr. -va nānārūpāś ca. 3) Kū.T. aratneś ca prajāpatiḥ. 4) Kū. P.2 -lāni.

25 = Mr. 48.28ba. | 25 = P.1 I. 3.107b, 108a; P.2 V. 3.99b, 100a; Vi. I. 5.49. 1) P.1P.2 nṛpottama. 2) P.2 -tvâpaś cauṣa-. 3) P.2 -yak sa yuyoja.

26 = Ga. 4.33; Mr. 48.29; P.1 I. 3.108b, 109a; P.2 V. 3.100b, 101a; Vi. I. 5.50. 1) Ga. -ṣaḥ; P.1 gām ajaṃ mahiṣaṃ meṣam; P.2 -ṣa; Vi.1 -ṣā meṣā. 2) P.1 -bhān; Vi.1 aśvā aśvatarāḥ kharāḥ. 3) P.1 -ya-; P.2 anyān. 4) Ga., Vi. prā-.

27 = Ga. 4.34; Mr. 48 30; P.1 I. 3.109b, 110a; P.2 V. 3.101b, 102a; Vi. I. 5.51. 1) Ga. Mr. P.2 -daṃ. 2) Ga. Mr. P.2 -raṃ. 3) Ga. -ti-. 4) Ga. Mr. -rāḥ; P.2 -raṃ. 5) Vi.1 -maḥ; P.1 pañcamaḥ khagaḥ; P.2 -maṃ. 6) P.1 uṣṭrakāḥ; P.2 kṣudrakāḥ; Vi.2 udakāḥ. 7) Ga. -māś ca.

28 = Kū. 7.55b, 56a; Mr. 48.31; P.1 I. 3.110b; 111a; P.2 V. 3.102b, 103a; Vi. I. 5.52. 1) Mr. -trīṃ. 2) Mr. ca tryṛcaṃ; P.2 -travatsyavaś. 3) Mr. -sāma; P.2 bṛhat sāma; P.1 -soma.

29 = Kū. 7.56b, 57a; Mr. 48.32; P.1 I 3 111b, 112a; P.2 V. 3.103b, 104a; Vi. I. 5.53. 1) Kū. P.2 Vi 1 -da-.

bṛhat sāma tathôktham ca dakṣiṇād asṛjan mukhāt. || 29 ||
sāmāni jagatīcchandaḥ[1]) stomaṃ saptada[2]śaṃ tathā |
vairūpam atirātraṃ ca paścimād asṛjan[3]) mukhāt. || 30 ||
ekaviṃśam atharvāṇam āptor[1]yāmāṇam eva ca |
a[2]nuṣṭubhaṃ sa[3]vairājam uttarād asṛjan mukhāt. || 31 ||
| vidyuto 'śanimegâṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca |
| vayāṃsi ca sasarjâdau kalpasya bhagavān vibhuḥ. || 31 ||
uccāvacāni bhūtāni gātrebhyas tasya jajñire, |

sṛṣṭvā catuṣṭayaṃ pūrvaṃ[1])
devā*surapitṝn prajāḥ*[2]), || 32 ||
tato 'sṛjat sa[1]) bhūtāni
sthāvarāṇi carāṇi ca, |

devā[1]surapitṝn sṛṣṭvā
manuṣyāṃś ca prajāpatiḥ, || 32 ||
tataḥ punaḥ sasarjâdau
sa kalpasya[1]) pitāmahaḥ: |

yakṣān piśācān gandharvāṃs tathaivâpsarasāṃ gaṇān[1]), || 33 ||
nara[1]kinnararakṣāṃsi vayaḥpaśu[2]mṛgoragān. |
avyayaṃ ca vyayaṃ caiva yad idaṃ sthāṇu[3]jaṅgamam, || 34 ||
| tat sasarja tadā[1]) Brahmā bhagavān ādikṛd vibhuḥ[2]). |
teṣāṃ ye[1]) yāni karmāṇi prāk sṛṣṭyāṃ[3]) pratipedire, || 35 ||
tāny eva prati[1]padyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ. |
hiṃsrāhiṃsre mṛdukrūre dharmādharmāv[2]) ṛtānṛte || 36 ||
tadbhāvitāḥ prapadyante, tasmāt tat tasya rocate. |
indriyārtheṣu bhūteṣu[1]) śarīreṣu ca sa prabhuḥ[2]) || 37 ||

---

30 = Kū. 7.57bc; Mr. 48.33; P.1 I. 3.112b, 113a; P.2 V. 3.104b, 105a; Vi. I. 5.54. 1) Kū.T. jāgataṃ chanda-; P.2 -chanda-. 2) P.2 pañca-. 3) Mr. nirmame paścimān.

31 = Kū. 7.58; Mr. 48.34; P.1 I. 3.113b, 114a; P.2 V. 3.105b, 106a; Vi. I. 5.55. 1) Kū.T. āsor; P.2 sāmor. 2) P.1 ā-. 3) Vi.1 ca.

| 31l = Mr. 48.35.

32a = Kū. 7.59a; Mr. 48.36a; P.1 I 3.114b; P.2 V. 3.106b; Vi. I. 5.56a.

32b = Kū. 7.60a; Mr. 48.36b. 1) Kū. sargaṃ. 2) Kū. devarṣipitṛmānuṣam, V. -mānavam.

33a = Kū. 7.60b; Mr. 48.37a. 1) Kū. -jac ca.

32b = P.1 I. 3.115a; P.2 V. 3.107a; Vi. I. 5.56b. 1) P.1 surā-.

33a = P.1 I. 3.115b; P.2 V. 3.107b; Vi. I. 5.57a. 1) P.1P.2 āsau sa kalpādau.

33b = Kū. 7.59c; Mr. 48.37b; P.1 I. 3.116a; P.2 V. 3.108a; Vi. I. 5.57b. 1) Kū. -saḥ śubhāḥ.

34 = Kū. 7.61; Mr. 48.38; P.1 I. 3.116b, 117a; P.2 V. 3.108b, 109a; Vi. I. 5.58. 1) P.1P.2 siddha-. 2) P.1 siṃhān pakṣi-; P.2 hayān pakṣi-. 3) Kū. dvayaṃ sthāvara-.

| 35a = P.1 I. 3.117b; P.2 V. 3.109b; Vi. I. 5.59a. 1) P.2T. tat tat samasṛjad. 2) P.2T. dvijāḥ.

35b = Kū. 7.62a; Mr. 48.39a; P.1 I. 3.118a; P.2 V. 3.110a; Vi. I. 5.59b. 1) P.2 ca. 2) Kū. Mr. sṛṣṭeḥ.

36 = Kū. 7.62b, 63a; Mr. 48.39b, 40a; P.1 I. 3.118b, 119a; P.2 V. 3.110b, 111a; Vi. I. 5.60ab. 1) Kū. Vi.1 te pra-. 2) P.2 -me.

37 = Kū. 7.63b, (64a); Mr. 48.40b, 41a; P.1 I. 3.119b, 120a; P.2 V. 3.111b, 112a Vi. I. 5.60c, 61a. 1) P.2 sarveṣu. 2) Kū. mahābhūteṣu nānātvām indriyārtheṣu mūrtiṣu.

nānātvaṃ viniyogaṃ ca[1]) dhātaiva vyasṛjat[2]) svayam, |
nāmarūpaṃ ca bhūtānāṃ kṛtyānāṃ ca[3]) prapañcanam[4]). || 38 ||
vedaśabdebhya evâdau devādīnāṃ cakāra saḥ, [1]) |

ṛṣīṇāṃ nāmadheyāni[1])	ṛṣīṇāṃ nāmadheyāni
yāś ca *deveṣu*[2]) sṛṣṭayaḥ, ‖ 39 ‖	yathā veda[1]śrutāni vai ‖ 39 ‖
śarvaryante prasūtānām	yathāniyogaṃ[1]) yogyāni
anyeṣāṃ ca[1]) dadāti saḥ[2]). |	*anye*ṣām[2]) api so 'karot. |

yathartāv ṛtu[1]liṅgāni nānārūpāṇi paryaye || 40 ||
dṛśyante, tāni tāny eva tathā bhāvā yugādiṣu. |

evaṃvidhāḥ sṛṣṭayas tu	karoty evaṃvidhāṃ sṛṣṭiṃ
Brahmaṇo 'vyaktajanmanaḥ	kalpādau sa punaḥ punaḥ |
śarvaryante prabuddhasya	sisṛkṣuḥ[1]) śaktiyukto 'sau
kalpe kalpe bhavanti vai. ‖ 41 ‖	sṛjyaśakti[2]pracoditaḥ. ‖ 41 ‖

---

38 = Kū. 7.64b, 65a; Mr. 48.41b, 42a; P.1 I. 3.120b, 121a; P.2 V. 3.112b, 113a; Vi. I. 5.61b, 62a. 1) Kū. viniyogaṃ ca bhūtānāṃ; P.2 tu. 2) Kū. Mr. vyadadhāt. 3) Kū. prākṛtānāṃ. 4) Vi.2 pravartanam.

39a = Kū. 7.65b; Mr. 48.42b; P.1 I. 3.121b; P.2 V. 3.113b; Vi. I. 5.62b. 1) Kū. nirmame sa maheśvaraḥ.

39b = Kū. 7.66a; Mr. 48.43a. 1) Kū. ārṣāṇi caiva nāmāni. 2) Kū. vedeṣu.

40a = Kū. 7.66b; Mr. 48.43b. 1) Kū. -naṃ tāny evaibhyo. 2) Kū. -ty ajaḥ.

39b = P.1 I. 3.122a; P.2 V. 3.114a; Vi. I. 5.63a. 1) P.1 -vede.

40a = P.1 I. 3.122b; P.2 V. 3.114b; Vi. I. 5.63b. 1) P.2 -yogyasya; Vi. -niyoga-. 2) Vi. sarveṣām.

40b = Kū. 7.67a; Mr. 48.44a; P1 I. 3.123a; P.2 V. 3.115a; Vi. I. 5.64a. 1) Kū. yāvanti prati-; P.2 yathāyathartu-.

41a = Kū. 7.67b; Mr. 48.44b; P.1 I. 3.123b; P.2 V. 3.115b; Vi. I. 5.64b.

41bc = Mr. 48.45.

41bc = P.1 I. 3.124; P.2 V. 3.116; Vi. I. 5.65. 1) Vi. -kṣā-. 2) P.2 -sṛṣṭi-.

6. Kapitel.

(P.1 I. 3.125—163a; P.2 V. 3.117—155a; Vi. I. 6.1—41.)

Maitreya (Bhīṣma) uvāca:
arvāksrotas[1]) tu[2]) kathito bhavatā, yas tu[3]) mānuṣaḥ, |
brahman, vistarato brūhi, Brahmā tam asṛjad yathā, || 1 ||
yathā sa[1]) varṇān a[2]sṛjad guṇāṃś ca sa[3]) mahāmune, |
yac ca teṣāṃ smṛtaṃ karma viprādīnāṃ, tad ucyatām. || 2 ||
Parāśara (Pulastya) uvāca:
sattvā[1]bhidhyāyinas *tasya*[2]) sisṛkṣor Brahmaṇo *jagat*[3]) |
ajāyanta dvija[4]śreṣṭha sattvodriktā mukhāt prajāḥ[5]). || 3 ||
vakṣaso rajasôdriktās tathânyā[1]) Brahmaṇo 'bhavan, |
rajasas[2]) tamasaś[3]) caiva[4]) samudriktās[5]) tathôrutaḥ[6]). || 4 ||
padbhyām anyāḥ prajā Brahmā sasarja dvija[1]sattama[2]) |
tamaḥ[3]pradhānās, tāḥ sarvāś[4]) cāturvarṇyam idaṃ tataḥ. || 5 ||
brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyāḥ śūdrāś ca dvija[1]sattama |
pādoruvakṣaḥsthalato[2]) mukhataś ca samudgatāḥ[3]). || 6 ||
yajñaniṣpattaye sarvam etad Brahmā cakāra ha[1]) |
cāturvarṇyaṃ mahābhāga[2]) yajñasādhanam uttamam. || 7 ||
yajñair[1]) āpyāyitā devā, vṛṣṭyutsargeṇa mānavāḥ[2]), |
āpyāyayante dharmajña[3]) yajñāḥ[4]) kalyāṇahetavaḥ. || 8 ||
niṣpādyante[1]) narais tais[2]) tu svadharma[3]*nir*ataiḥ[4]) *sadā*[5]) |
viruddhā[6]caraṇāpetaiḥ[7]) sadbhiḥ sanmārgagāmibhiḥ. || 9 ||

---

1 = P.1 I. 3.125; P.2 V. 3.117; Vi. I. 6.1. 1) P.1 -tās. 2) P.2 -taś ca. 3) P.2 -yaś ca.

2 = P.1 I. 3.126; P.2 V. 3.118; Vi. I. 6.2. 1) Vi. ca. 2) P.2 -thā varṇān sama-. 3) Vi.1 yadguṇāṃś; Vi.2 yadrūpāṃś ca.

3 = P.1 I. 3.127; P.2 V. 3.119; Vi. I. 6.3. 1) Vi. satyā-. 2) P.1P.2 V. Vi.1 pūrvaṃ. 3) P.1P.2 -ṇaḥ prajāḥ. 4) P.1P.2 Kuru-. 5) P.2 T. dvijāḥ.

4 = P.1 I. 3.128; P.2 V. 3.120; Vi. I. 6.4. 1) Vi.1 tathā vai. 2) P.2T. rājanyās; Vi. -sā. 3) P.2 T., Vi. tamasā. 4) P.2T. vaiśyās. 5) P.2 tamodriktās. 6) Vi.1 -jāḥ.

5 = P.1 I. 3.129; P.2 V. 3.121; Vi. I. 6.5. 1) P.1P.2T. Kuru-. 2) P.2T. -yāṃ samasṛjad Brahmā śūdrān nṛpavarottama. 3) P.2T. tataḥ. 4) P.2T. te sarve.

6 = P.1 I. 3.130; P.2 V. 3.122; Vi. I. 6.6. 1) P.1P.2 nṛpa-. 2) P.2 -jā. 3) P.2 -bhavāḥ.

7 = P.1 I. 3.131; P.2 V. 3.123; Vi. I. 6.7. 1) Vi. vai. 2) P.1 -rāja.

8 = P.1 I. 3.132; P.2 V. 3.124; Vi. I. 6.8. 1) P.1, P.2 -jñenâ-. 2) Vi. vai prajāḥ. 3) P.1 āpyāyante dharmayajñā; P.2 āpyāyanaṃ vai kurvanti. 4) P.1 yataḥ.

9 = P.1 I. 3.133; P.2 V. 3.125; Vi. I. 6.9. 1) P.1 -padyante. 2) P.1P.2 V. te. 3) P.1 sukarma-; P.2 svakarma-. 4) Vi.- ābhiratais. 5) Vi.1 tataḥ; Vi.2 tadā. 6) Vi.1 viśuddhā-. 7) Vi.1 -ṇopetaiḥ.

svargapavargau mānuṣyāt prāpnuvanti narā *mune*[1], |
yac câ[2]bhirucitaṃ sthānaṃ, tad yānti manujā *dvija*[3]). || 10 ||
prajās tā Brahmaṇā sṛṣṭāś cāturvarṇyavyavasthitau |
samyakśraddhāsamācārapravaṇā[1]) *muni*[2]sattama, || 11 ||
yathecchāvāsa[1]niratāḥ sarvabādhāvivarjitāḥ |
śuddhāntaḥkaraṇāḥ śuddhā[2]) *dharmā*[3]nuṣṭhānanirmalāḥ. || 12 ||
śuddhe ca tāsāṃ manasi śuddhe 'ntaḥ[1]saṃsthite[2]) Harau |
śuddha[3]jñānaṃ prapaśyanti, Viṣṇvā[4]khyaṃ yena tatpadam. || 13 ||

tataḥ kālātmako yo 'sau	tataḥ kālātmako yo 'sau,
Vairiñcyā[1]vāsa ucyate, |	sa câṃśaḥ kathito Hareḥ, |
saṃsārapātam atyarthaṃ	sa pātayaty aghaṃ[1]) ghoram
ghoram alpālpasāravat || 14 ||	alpam alpālpasāravat[2]). || 14 ||

adharmabīj*abhūtaṃ ca*[1]) *tamo*[2]lobhasam*udbhavam*[3]) |
prajāsu tāsu *Maitreya*[4]) rāgādi*karma*sādhakam[5]). || 15 ||
tataḥ sā sahajā[1]) siddhis tāsāṃ[2]) nâ[3]tīva jāyate |
raso[4]llāsādayaś[5]) cânyāḥ siddhayo 'ṣṭau bhavanti yāḥ, || 16 ||
tāsu kṣīṇāsv aśeṣāsu vardhamāne ca pātake |
dvandvābhibhavaduḥkhārtās tā bhavanti tataḥ prajāḥ. || 17 ||
tato durgāṇi tāś cakrur v ā r k ṣ a ṃ p ā r v a t a m a u d a k a m |
k ṛ t r i m a ṃ[1]) c a t a t h ā d u r g a ṃ puraṃ kharvaṭakādikam[2]). || 18 ||
gṛhāṇi ca yathānyāyaṃ teṣu cakruḥ purādiṣu |
śītātapādibādhānāṃ praśamāya mahāmate[1]). || 19 ||
pratīkāram[1]) imaṃ[2]) kṛtvā śītādes tāḥ prajāḥ punaḥ |
v ā r t o p ā y a ṃ tataś cakrur h a s t a s i d d h i ṃ c a k a r m a j ā m. || 20 ||
v r ī h a y a ś c a y a v ā ś c a i v a g o d h ū m ā a ṇ a v a s t i l ā ḥ |

---

10 = P.1 I. 3.134; P.2 V. 3.126; Vi. I. 6.10. 1) P.1P.2 nṛpa. 2) Vi.1 yathâ-. 3) P.1P.2 vibho.
11 = P.1 I. 3.135; P.2 V. 3.127; Vi. I. 6.11. 1) P.1 -śuddhāḥ samācārācaraṇā; P.2 -ācaraṇān. 2) P.1P.2 nṛpa-.
12 = P.1 I. 3.136; P.2 V. 3.128; Vi. I. 6.12. 1) P.2 -cāra-. 2) P.2T. puṇyā. 3) Vi. sarvā-.
13 = P.1 I. 3.137; P.2 V. 3.129; Vi. I. 6.13. 1) P.1.P2V. śuddhāntaḥ-. 2) P.2 -karaṇe. 3) Vi 1 -dhaṃ. 4) P.1P 2 Brahmā-.
14 = P.1 I. 3.138; P 2 V. 3.130. 1) P.1 Viriñcā-.
14 = Vi I. 6.14. 1) Vi 2 agho. 2) Vi.2 C. var. lec. atyalpa-.
15 = P.1 I. 3.139; P.2 V. 3.131; Vi. I. 6.15. 1) P.1 tat; Vi.1 -saṃbhūtaṃ; Vi.2 -pūtaṃ tu. 2) P.2 moha-. 3) P.1 -gatam; P.2 -anvitam. 4) P.1P.2 rājendra. 5) P.1 -kramasādhanam; P.2T. jarādikrama-; V. -karmasādhanam; Vi. -dikam asā-.
16 = P.1 I. 3.140; P.2 V. 3.132; Vi. I. 6.16. 1) P.2 sāhasajā; Vi.1 sahasā. 2) P.1Vi.1 teṣāṃ. 3) P.2 câ-. 4) P.2T. rāgo 'l. 5) P.1P.2 rājan vaśyādayaś.
17 = P.1 I. 3.141; P.2 V. 3.133; Vi. I. 6.17.
18 = P.1 I. 3.142; P.2 V. 3.134; Vi. I. 6.18. 1) P.1 dhānvanaṃ. 2) P.1Vi 2 -di yat.
19 = P.1 I. 3.143; P.2 V. 3.135; Vi. I. 6.19. 1) Vi.1 -mune.
20 = P.1 I. 3.144; P.2 V. 3.136; Vi. I. 6.20. 1) P.1P.2 pratihāram; Vi.2 pratikaram. 2) Vi.1 idaṃ.

priyaṅgavo hy u[1]dārāś ca koradūṣāḥ sacīnakāḥ || 21 ||
māṣā[1]) mudgā masūrāś ca niṣpāvāḥ *sa*[2]kula[3]tthakāḥ |
āḍhakyaś caṇakāś caiva śaṇāḥ[4]) saptadaśa[5]) smṛtāḥ. || 22 ||
ity etā o[1]ṣadhīnāṃ tu grāmyāṇāṃ jātayo *mune*[2]), |
oṣadhyo yajñiyāś caiva grāmyāraṇyāś[3]) caturdaśa: || 23 ||
vrīhayaḥ sayavā māṣā godhūmā aṇavas tilāḥ |
priyaṅgusaptamā hy etā aṣṭamās tu[1]) kula[2]tthakāḥ, || 24 ||
śyāmākās tv atha nīvārā jartilāḥ[1]) sa[2]gavedhukāḥ[3]) |
tathā veṇuyavāḥ proktās tadvan markaṭakā *mune*[5]). || 25 |
grāmyāraṇyāḥ[1]) smṛtā hy etā oṣadhyaś ca[2]) caturdaśa |
yajñaniṣpattaye, yajñas[3]) tathâsāṃ hetur uttamaḥ. || 26 ||
etāś ca saha yajñena prajānāṃ kāraṇaṃ param, |
parāparavidaḥ[1]) prājñās tato yajñān vitanvate. || 27 ||
ahany ahany anu[1]ṣṭhānaṃ yajñānāṃ *muni*sa[2]ttama |
upakārakaraṃ puṃsāṃ kriyamāṇa*sya*[3]) śāntidam[4]). || 28 ||
yeṣāṃ tu[1]) kāla[2]sṛṣṭo[3]) 'sau pāpa[4]bindur mahāmate |
cetaḥsu vavṛdhe[1]), cakrus te na yajñeṣu[2]) mānasam. || 28.1 ||
vedavādāṃs tathā vedān[1]) yajñakarmādikaṃ[2]) ca yat, ||
tat sarvaṃ ninda[3]mānās te yajñavyāsedhakāriṇaḥ || 28.2 ||
pravṛttimārgavyucchitti[1]kāriṇo vedanindakāḥ |
durātmāno durācārā babhūvuḥ kuṭilā[2]śayāḥ. || 28.3 ||
saṃsiddhāyāṃ tu vārtāyāṃ prajāḥ sṛṣṭvā prajāpatiḥ |
maryādāṃ sthāpayāmāsa yathāsthānaṃ yathāguṇam || 29 ||

---

21 = P.1 I. 3.145; P.2 V. 3.137; Vi. I. 6.21. 1) P.1P.2 -gukovi-.
22 = P.1 I. 3.146; P.2 V. 3.138; Vi. I. 6.22. 1) P.2 māṣa-. 2) P.2 -vāś ca. 3) P.1 kulu-. 4) Vi.2 -ṇa. 5) Vi.2 -śāḥ.
23 = P.1 I. 3.147; P.2 V. 3.139; Vi. I. 6.23. 1) Vi.1 -tāś cau-. 2) P.1P.2 nṛpa. 3) P.1 -yā vanyāś.
24 = P.1 I. 3.148; P.2 V. 3.140; Vi. I. 6.24. 1) P.2 -māś ca. 2) P.1 kulu-.
25 = P.1 I. 3.149; P.2 V. 3.141; Vi. I. 6.25. 1) P.1 -ro vartulas. 2) P.2 -lāś ca. 3) P.1 -kaḥ. 4) P.1 atha. 5) P.1P.2 nṛpa.
26 = P.1 I. 3.150; P.2 V. 3.142; Vi. I. 6.26. 1) P.1 -yā vanyāḥ. 2) Vi.1 -yas tu. 3) P.1P.2 tadvat.
27 = P.1 I. 3.151; P.2 V. 3.143; Vi. I. 6.27. 1) P.2 etair eva mahā-.
28 = P.1 I. 3.152; P.2 V. 3.144; Vi. I. 6.28. 1) Vi.1 -nānu-. 2) P.1P.2 pārthivo-. 3) P.1P.2 -māṇaṃ ca; Vi.2 -māṇāgha-. 4) P.1P.2V. phalārthinām.
28.1a = P.1 I. 3.153a; P.2 V. 3.145a; Vi. I. 6.29a. 1) P.1 ca. 2) P.2 cakāra. 3) Vi.1 -rūpo. 4) P.1 papā-; P.2 para.
28.1b = P.2V., Vi. I. 6.29b. 1) P.2 cetas tv avamathe. 2) P.2 -jñena.
28.2 = P.2V.; Vi. I. 6.30. 1) P.2 devān. 2) Vi.1 -niṣpādakaṃ. 3) P.2 nindya-.
28.3 = P.2V.; Vi. I. 6.31. 1) P.2 gurumārgavyutthitaṃ tu. 2) P.2 -le-.
29a = Vi. I. 6.32a.
29b = P.1 I. 3.153b; P.2 V. 3.145.b; Vi. I. 6.32b.

varṇānām āśramāṇāṃ ca dharmān[1]) dharmabhṛtāṃ vara |
lokāṃś ca sarvavarṇānāṃ samyagdharmānupālinām. || 30 ||
prājāpatyaṃ brāhmaṇānāṃ smṛtaṃ sthānaṃ kriyāvatām[1]), |
sthānam aindraṃ kṣatriyāṇāṃ saṃgrāmeṣv anivartinām, || 31 ||
vaiśyānāṃ mārutaṃ sthānaṃ svadharmam anuvartinām, |
gāndharvaṃ śūdrajātīnāṃ[1]) paricaryā*nu*[2]vartinām[3]). || 32 ||
aṣṭāśītisahasrāṇāṃ[1]) yatī[2]nām ūrdhvaretasām |
smṛtaṃ te[3]ṣāṃ tu yat[4]) sthānaṃ, tad eva guruvāsinām. || 33 ||
saptarṣīṇāṃ tu[1]) yat sthānaṃ, smṛtaṃ tad vai vanaukasām, |
prājāpatyaṃ gṛhasthānāṃ, nyāsināṃ brahma[2]saṃjñitam. || 34 ||
yoginām amṛtaṃ sthānaṃ, *yad*[1]) *Viṣṇoḥ*[2]) paramaṃ padam. |
ekāntinaḥ sadôdyuktā dhyāyino[3]) yogino hi ye, || 35 ||
teṣāṃ tat[1]) paramaṃ sthānaṃ, yat tat[2]) paśyanti sūrayaḥ. ||
gatāgatā[3]) nivartante candrādityā[4]dayo grahāḥ, || 36 ||

adyâpi na[1]) nivartante	adyâpi na nivartante
Nārāyaṇa[2]parāyaṇāḥ. |	dvādaśākṣaracintakāḥ. |

tāmisram andhatāmisraṃ mahāraurava-raurava*u*[1]) || 37 ||
asipatravanaṃ ghoraṃ kālasūtram avīcimat |
vinindakānāṃ vedasya yajñavyāghātakāriṇām |
sthānam etat samākhyātaṃ, svadharmatyāginaś ca ye || 38 ||

---

30 = P.1 I. 3.154; P.2 V. 3.146; Vi. I. 6.33. 1) P.2 dharmā-.
31 = P.1 I. 3.155; P.2 V. 3.147; Vi. I. 6.34. 1) P.1P.2 tu pārthiva.
32 = P.1 I. 3.156; P.2 V. 3.148; Vi I. 6.35. 1) P.2 sarvaśūdrāṇāṃ. 2) P.1, Vi.2 -yāsu. 3) Vi.2 vartatām.
33 = P.1 I. 3.157; P.2 V. 3.149; Vi. I. 6.36. 1) Vi.1 -rāṇi. 2) Vi.1 munī- 3) P.2 ye-. 4) Vi.1 marut-.
34 = P.1 I. 3.158; P.2 V. 3.150; Vi. I. 6.37. 1) P.1P.2 ca. 2) P.1 brāhma-
35 = P.1 I. 3.159; P.2 V. 3.151; Vi. I. 6.38. 1) Vi.2 tad. 2) P.1.P2 Brahmaṇaḥ. 3) P.2 vyāpino; Vi. sadā brahmadhyāyino.
36 = P.1 I. 3.160; P.2 V. 3.152; Vi. I. 6.39. 1) Vi.2 tu. 2) P.2 yan na; Vi.1 yat tu. 3) Vi. gatvāgatvā. 4) Vi. -drasūryā-.

37a = P.1 I. 3.161a; P.2 V. 3.153a. 1) P.2 no. 2) P.2 prāṇāyāma-.	37a = Vi. I. 6.40a.

37b = P.1 I. 3.161b; P.2 V. 3.153b; Vi. I. 6.40b. 1) P.1P.2 -vam.
38 = P.1 I. 3.162, 163a; P.2 V. 3.154, 155a; Vi. I. 6.41.

7. Kapitel.

(A. 20.17b-20a; Ga. 5.19-32; Mr. 50.1-32; P 1 I. 3.163b-195a; P 2 V. 3.155b-187a; Vi. I. 7.1-33; cfr. Var. 2.43-56.

tato 'bhidhyāyatas tasya jajñire mānasīḥ[1]) prajāḥ[2]) |
taccharīrasamutpannaiḥ kā*ryais ta*iḥ[3]) kā[4]raṇaiḥ saha. || 1 ||
kṣetrajñāḥ samavartanta gātrebhyas tasya dhīmataḥ; |
te sarve samavartanta, ye mayā prāg udāhṛtāḥ[1]), || 2 ||
devādyāḥ sthāvarāntāś ca traiguṇyaviṣaye sthitāḥ[1]). |
evaṃ bhūtāni sṛṣṭāṇi sthāvarāṇi carāṇi[2]) ca. || 3 ||
yadâsya tāḥ prajāḥ sarvā na vyavardhanta dhīmataḥ, |
athânyān mānasān putrān sadṛśān ātmano[1]) 'sṛjat: || 4 ||
Bhṛguṃ Pulastyaṃ Pulahaṃ[1]) Kratum Aṅgirasaṃ tathā |
Marīciṃ Dakṣam Atriṃ ca Vasiṣṭhaṃ caiva māna*sam*[2]). || 5 ||
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ. |
tato 'sṛjat punar Brahmā Rudraṃ krodhātmasaṃbhavam |
Saṃkalpaṃ caiva Dharmaṃ ca pūrveṣām api pūrvajam. || 6 ||
Sanandanādayo ye ca pūrvaṃ sṛṣṭās tu[1]) vedhasā[2]), |
na te lokeṣv asajjanta[3]) nirapekṣāḥ prajāsu te[4]). || 7 ||
sarve te hy ā[1]gatajñānā[2]) vītarāgā vimatsarāḥ. |
teṣv evaṃ nirapekṣeṣu lokasṛṣṭau mahātmanaḥ || 8 ||
Brahmaṇo 'bhūn mahākrodhas trailokyadahanakṣamaḥ[1]). |
tasya krodhāt samudbhūtaṃ[2]) jvālāmālāva[3]dīpitam |
Brahmaṇas tu[4]) tadā jyotis[5]) trailokyam akhilaṃ dahat[6]). || 9 ||

---

1 = Mr. 50.1; P.1 I. 3.163b, 164a; P.2 V. 3.155b, 156a; Vi. I. 7.1. 1) P.1 -sāḥ; P.2 -sī. 2) P.2 -jā. 3) P.1P.2 kāyasthaiḥ; Vi.2 svaiḥ. 4) P.1P.2 ka-.

2 = Mr. 50.2; P.1 I. 3.164b, 165a; P.2 V. 3.156b, 157a; Vi. I. 7.2. 1) Vi.1 -īritāḥ.

3 = Mr. 50.3; P.1 I. 3.165b, 166a; P.2 V. 3.157b, 158a; Vi. I. 7.3. 1) Mr. -yāḥ smṛtāḥ 2) Vi. carāṇi sthāvarāṇi.

4 = Mr. 50.4; P.1 I. 3.166b, 167a; P.2 V. 3.158b, 159a; Vi. I. 7.4. 1) P.2 -nā.

5 = Mr. 50.5; P.1 I. 3.167b, 168a; P.2 V. 3.159b, 160a; Vi. I. 7.5. 1) P.1 māṃ Pulahaṃ caiva; P.2 ca Pulahaṃ caiva. 2) P.1P.2Vi.2 -sān.

6a = Mr. 50.6a; P.1 I. 3.168b; P.2 V. 3.160b; Vi. I. 7.6a.

6bc = Mr. 50.6b, 7a.

7 = Mr. 50.7b, 8a; P.1 I. 3.169; P.2 V. 3.161; Vi. I. 7.6b, 7a. 1) P.2 -tāś ca. 2) Mr. -tāḥ Svayaṃbhuvā. 3) Mr. -ṣu sajjanto; P.2 asajyanta. 4) Mr samāhitāḥ.

8 = Mr. 50.8b, 9a; P.1 I. 3.170; P.2 V. 3.162; Vi. I. 7.7b, 8a. 1) Mr. te 'nâ-; Vi.2 te câ-. 2) P.1P.2 -ve hy āgatavijñānā.

9 = Mr. 50.9b = a; P.1 I. 3.171, 172a; P.2 V. 3.163, 164a; Vi. I. 7.8b, 9. Mr. tatrôtpanno 'rkasaṃnibhaḥ. 2) Vi.1 -ta-. 3) Vi. -lāvi. 4) Vi. -ṇo 'bhūt. 5) Vi. sarvaṃ. 6) Vi. mune.

bhru[1]kuṭīkuṭilāt tasya lalāṭāt krodhadīpitāt[2]) |
samutpannas tadā Rudro madhyāhnārkasamaprabhaḥ[3]), || 10 ||
ardhanārīnaravapuḥ pracaṇḍo[1]) 'tiśarīravān[2]). |
vibhajâtmānam, ity uktvā *taṃ Brahmā*[3]ntardadhe tataḥ[4]). || 11 ||
tathôkto 'sau dvidhā[1]) strītvaṃ puruṣatvaṃ tathâkarot[2]), |
bibheda puruṣatvaṃ ca daśadhā caikadhā ca saḥ[3]) || 12 ||
saumyāsaumyais tathā rūpaiḥ[1]) śāntaiḥ[2]) strītvaṃ ca sa prabhuḥ |
bibheda bahudhā devaḥ[3]) svarūpair[4]) asitaiḥ sitaiḥ. || 13 ||
tato Brahmâtmasaṃ[1]bhūtaṃ pūr[2]vaṃ Svāyaṃbhuvaṃ prabhu*m*[3]) |
ātmānam eva kṛtavān[4]) prajāpā*lye*[5]) manuṃ *dvija*[6]). || 14 ||
Śatarūpāṃ ca tāṃ nārīṃ taponirdhūta[1]kalmaṣām |
Svāyaṃbhuvo manur devaḥ[2]) patnītve[3]) jagṛhe *vibhuḥ*[4]). || 15 ||
tasmāc ca puruṣād devī[1]) Śatarūpā[2]) vyajāyata |

Priyavrat-Ottānapādau,	Priyavrat-Ottānapādau[1])
prakhyātāv ātmakarmabhiḥ. || 16 ||	Prasūty-Ākūtisaṃjñitam[2]) || 16 ||
kanye dve ca tathā Ṛddhiṃ	kanyādvayaṃ ca dharmajña
Prasūtiṃ ca. tataḥ pitā |	rūpaudāryaguṇānvitam. |
dadau Prasūtiṃ Dakṣāya	dadau Prasūtiṃ Dakṣāya[1]),
tathā Ṛddhiṃ Ruceḥ purā. || 17 ||	Ākutiṃ Rucaye[2]) purā[3]). || 17 ||

---

10 = P.1 I. 3.172b, 173a; P.2 V. 3.164b, 165a; Var. 2.48b(a); Vi. I. 7.10. Cfr. Mr. 50.9bII = bII. 1) Vi.2 bhrū-. 2) Var. parameṣṭhinaḥ. 3) Var. yo 'sau Rudrêti vikhyātaḥ putraḥ krodhasamudbhavaḥ.

11 = Kū. 11.3; Mr. 50.10; P.1 I 3.173b, 174a; P.2 V. 3.165b, 166a; Var. 2.49; Vi. I. 7.11. 1) Kū. duṣprekṣyo; Mr. puruṣo. 2) Kū. Var. 'tibhayaṃkaraḥ. 3) Mr. -tvā sa tadâ-; Kū. Var. -tvā Brahmā câ-. 4) Kū. bhayāt; Var. Vi.2 punaḥ.

12 = Kū. 11.4; Mr. 50.11; P.1 I. 3.174b, 175a; P.2 V. 3.166b, 167a; Var. 2.50; Vi. I. 7.12. 1) Mr. sa côkto vai pṛthak. 2) Var. cakāra saḥ. 3) Kū punaḥ; Mr. tu saḥ.

13 = Mr. 50.12; P.1 I. 3.175b, 176a; P.2 V. 3.167b, 168a; Vi. I. 7.13. 1) Mr. śāntaiḥ. 2) Mr. puṃstvaṃ; Vi. śāntāśāntaiḥ (Vi.2 -taḥ). 3) P.1P.2 caiva. 4) Mr. puruṣair.

14 = Ga. 5.19; Mr. 50.13; P.1 I. 3.176b, 177a; P.2 V. 3.168b, 169a; Vi. I. 7.14. 1) P.1P.2 -mā svay(P.2 s)aṃbhūtaṃ. 2) P.2 sar-. 3) Ga. Mr. Vi.1 -bhuḥ. 4) Mr. ātmanaḥ sadṛśaṃ kṛtvā. 5) Mr. -lo; P.1P.2 prājāpatye; Vi.1 -lya; Vi.2 -pālaṃ. 6) Ga. Hara; Mr. -jaḥ; P.1P.2 nṛpa.

15 = Ga. 5.20; Mr. 50.14; P.1 I. 3.177b, 178a; P.2 V. 169b, 170a; Vi. I. 7.15. Ga. -ponihata. 2) P.1P.2 nāma. 3) Vi.2 patnyarthaṃ. 4) Ga. tataḥ; P.1P.2 prabhuḥ.

16a = Ga. 5.21a; Mr. 50.15a; P.1 I. 3.178b; P.2 V. 3.170b; Vi. I. 7.16a. 1) Mr. putrau. 2) P.2 svarūpāc ca.

16b = Mr. 50.15b.

16b = Ga. 5.21b; P.1 I. 3.179a; P.2 V. 3.171a; Vi. I. 7.16b. 1) P.1P.2 -pāda-. 2) Ga. -te.

17 = Mr. 50.16.

17 = Ga. 5.(22); P.1 I. 3.179b = b; P.2 V. 3.171b = b; Vi. I. 7.17. 1) Vi.2 -yâpy. 2) Vi.1 tath-Ākūtiṃ Ruceḥ. 3) Ga. Devahūtiṃ

prajāpatiḥ sa jagrāha, tayor jajñe[1])sa-Dakṣiṇaḥ |
putro Yajño[2]) mahābhāga[3]) dampatyor[4]) mithunaṃ tataḥ[5]). || 18 ||
Yajñasya Dakṣiṇāyāṃ tu putrā dvādaśa jajñire |
Yāmā iti samākhyātā devāḥ Svāyaṃbhuve manau[1]) || 19 ||
| [tasya putrās tu Yajñasya Dakṣiṇāyāṃ sabhāsvarāḥ]
Prasūtyāṃ ca tathā[1]) Dakṣaś catasro[2]) viṃśatiṃ[3]) tathā |
sasarja kanyās, tāsāṃ tu[4]) samyaṅ nāmāni me śṛṇu[5]): || 20 ||
Śraddhā Lakṣmīr Dhṛtis Tuṣṭiḥ Puṣṭir Medhā Kriyā tathā |
Buddhir Lajjā Vapuḥ Śāntir *Ṛ*ddhiḥ[1]) Kīrtis trayodaśī[2]). || 21 ||
patnyarthaṃ[1]) pratijagrāha Dharmo Dākṣāyaṇīḥ prabhuḥ. |
tābhyaḥ śiṣṭā[2]) yavī[3]yasya ekādaśa sulocanāḥ: || 22 ||
Khyātiḥ Saty[1]) atha Saṃbhūtiḥ Smṛtiḥ Prītiḥ Kṣamā tathā[2]) |
Saṃna[3]tiś c-Āna[4]sūyā ca Ūrjā Svāhā Svadhā tathā. || 23 ||
Bhṛgur Bhavo[1]) Marīciś ca tathā caiv-Aṅgirā muniḥ |
Pulastyaḥ[2]) Pulahaś caiva Kratuś ca ṛṣivaras[3]) tathā || 24 ||
Atrir Vaśiṣṭho Vahniś ca[1]) pitaraś ca yathākramam |
Khyātyādyā jagṛhuḥ kanyā munayo munisattam*āḥ*[2]). || 25 ||
Śraddhā Kāmaṃ, *Calā*[1]) *Darpaṃ*[2]), Niyamaṃ Dhṛtir ātmajam[3]), |
Saṃtoṣaṃ ca tathā Tuṣṭir, Lobhaṃ Puṣṭir asū[4]yata. || 26 ||

---

manus tāsu Ākūtiṃ Rucaye dadau | Prasūtiṃ caiva Dakṣāya Devahūtiṃ ca Kardame.

18 = Ga. 5.(23aI); Mr. 50.17; P.1 I. 3.180; P.2 V. 3.172; Vi. I 7.18. 1) Mr. Vi.1 Yajñaḥ. 2) Mr. Vi.1 jajñe. 3) Vi.2 -go. 4) Mr. -patī-; Vi.1 dāmpatyaṃ. 5) Ga. Rucer Yajño Dakṣiṇâbhūd.

19 = Ga. 5.23(aIIb); Mr. 50.18; P.1 I. 3.181; P.2 V. 3.173; Vi. I. 7.19. 1) Mr. -ve 'ntare; Ga. Dakṣiṇāyāṃ ca Yajñataḥ | abhavan dvādaśa sutā Yāma nāma mahābalāḥ.

[ ] = Mr. 50.19a.

20 = Ga. 5.(24a); Mr. 50.19b, 20a; P.1 I. 3.182; P.2 V. 3.174; Vi. I. 7.20. 1) P.2 Vi.2 -dā. 2) P.2 jātāś catvāro. 3) Mr. P.2 Vi.1 -tis. 4) Mr. ca. 5) Ga. caturviṃśatikanyāś ca sṛṣṭavān Dakṣa uttamaḥ.

21 = Ga. 5.24b, 25a; Mr. 50.20b, 21a; P.1 I. 3.183; P.2 V. 3.175; Vi. I. 7.21. 1) Mr. P.2 Vi.1 Siddhiḥ. 2) Vi.1 -śa.

22 = Ga. 5.25b = a; Mr. 50.21b, 22a; P.1 I. 3.184; P.2 V. 3.176; Vi. I. 7.22. 1) Mr. -the. 2) P.2 sṛṣṭā. 3) Vi.2 -ṭāḥ kanī-.

23 = Ga. 5.26; Mr. 50.22b, 23a; P.1 I. 3.185; P.2 V. 3.177; Vi. I. 7.23. 1) P.2T. Śānty. 2) Mr. tathā Kṣamā. 3) Mr. -ta-. 4) Ga. P.2 Vi.2 -nu-.

24 = Ga. 5.27; Mr. 50.23b, 24a; P.1 I. 3.186; P.2 V. 3.178; Vi. I. 7.24. 1) P.2 -go. 2) P.1P.2 ahaṃ ca. 3) Mr. ca ṛṣayas; P.1 munivaras.

25 = Ga. 5.28; Mr. 50.24b, 25a; P.1 I. 3.187; P.2 V. 3.179; Vi. I. 7.25. 1) Mr. Vaśiṣṭho 'tris tathā Vahniḥ. 2) P.1P.2 rājasattama; Vi. munisattama.

26 = Ga. 5.29; Mr. 50.25b, 26a; P.1 I. 3.188; P.2 V. 3.180; Vi. I. 7.26. 1) Mr. Śrīś ca. 2) P.1 Balaṃ Lakṣmīr. 3) P.2 tathā Lakṣmīr Darpaṃ ca Niyamaṃ Dhṛtiḥ. 4) Mr. ajā-.

Medhā Śrutaṃ[1]), **Kriyā** Daṇḍaṃ **Nayaṃ**[2]) Vinayam **eva ca**, |
Bodhaṃ Buddhis, tathā Lajjā Vinayaṃ, Vapur ātmajam || 27 ||
Vyvasāyaṃ prajajñe vai[1]), **Kṣemaṃ** Śāntir **asūyata**, |
Sukham Ṛddhir[2]), **Yaśaḥ** Kīrtir, **ity ete Dharmasūnavaḥ**[3]). || 28 ||
Kāmān Nandī[1]) **sutaṃ**[2]) **Harṣaṃ Dharmapautram**[3]) **asūyata**[4]). |
Hiṃsā bhāryā tv Adharmasya, ta*syāṃ*[5]) jajñe tath-Â[6]**nṛtam** || 29 ||
kanyā ca Nikṛtis[1]), **tābhyāṃ Bhayaṃ Narakam eva ca**[2]) |
Māyā ca,[3]) **Vedanā caiva mithunaṃ** *tv idam*[4]) **etayoḥ**[5]). || 30 ||
tayor jajñe 'tha vai[1]) Māyā Mṛtyuṃ **bhūtāpahāriṇam**, |
Vedanā sva[2])**sutaṃ**[3]) **câpi Duḥkhaṃ jajñe 'tha Rauravāt**; || 31 ||
Mṛtyor Vyādhi-Jarā-Śoka-Tṛṣṇā-Krodhāś ca jajñire. |
duḥkhottarāḥ[1]) **smṛtā hy ete sarve câ**[2]**dharmalakṣaṇāḥ**. || 32 ||
naiṣāṃ bhāryâsti putro vā, te sarve[1]) hy ūrdhvaretasaḥ. |
| raudrāṇy etāni[1]) rūpāṇi Viṣṇor *muni*[2]varātmaja |
| nityaṃ[3]) pralayahetutvaṃ jagato 'sya prayānti vai. || 33 ||
[Mārkaṇḍeyap. 50.33—51.121.] | [Viṣṇup. I. 7.34-45.]

---

27 = Ga. 5.30; Mr. 50.26b, 27a; P.1 I. 3.189; P.2 V. 3.181; Vi. I. 7.27.
1) P.2 Śriyaṃ. 2) P.2 Naghaṃ (?).
28 = Ga. 5.31; Mr. 50.27b, 28a; P.1 I. 3.190; P.2 V. 3.182; Vi. I. 7.28.
1) P.2 -yaṃ Kriyā jajñe. 2) Mr. P.2 Vi.1 Siddhir. 3) Mr. -yonayaḥ.
29 = A. 20.17b = b; Ga. 5.(32) = a; Mr. 50.28b, 29a; P.1 I. 3.191; P.2 V. 3.183; Vi. I. 7.29ab. 1) Vi.1 -dā. 2) Mr. -mād atimudaṃ. 3) P.2 -putrād. 4) Ga. Kāmasya ca Ratir bhāryā, tatputro Harṣa ucyate. 5) A. Vi.2 tayor; P.1P.2 tasya. 6) P.1 tadâ-.
30 = A. 20.18; Mr. 50.29b, 30a; P.1 I. 3.192; P.2 V. 3.184; Vi. I. 7.29c, 30a.
1) Mr. Nirṛtis. 2) Mr. tasyāṃ sutau dvau Narakaṃ Bhayaṃ.
3) P.2 -âtha. 4) Mr. dvayaṃ; P1.P.2 dvandvam. 5) P.1P.2 eva ca.
31 = A. 20.19; Mr. 50.30b, 31a; P.1 I. 3.193; P.2 V. 3.185; Vi. I. 7.30b, 31a.
1) P.2 tathā. 2) A. ca; Mr. -nātma-. 3) P.1 -nāyās tataś.
32 = A. 20.20a = a; Mr. 50.31b, 32a; P.1 I. 3.194; P.2 V. 3.186; Vi. I. 7.31b, 32a.
1) Mr. -khodbhavāḥ. 2) Mr. vâ-.
33a = Mr. 50.32b; P.1 I. 3.195a; P.2 V. 3.187a; Vi.1 I 7.32b. 1) Mr. Vi.2 sarve te.
| 33bc = P.1 I. 3.195b, 196a; P.2 V. 3.187b, 188a; Vi. I. 7.33. 1) Vi.1 -ṇi tāni. 2) P.1P.2 Brahmaṇo nṛ-; Vi.1 -ṇur muni-.
| 3) Vi.1 -ya-.

8. Kapitel.

(Mr. 52 1—15a; P.1 I. 3. 196b—206; P.2 V. 3. 188b—201; Vi. I. 8.1—18; cfr. A. 20.20b—22; Kū. 10 22—30.)

| *ity eṣa*[1]) tāmasaḥ sargo Brahmaṇo *'vyaktajanmanaḥ*[2]). |
Rudrasargaṃ pravakṣyāmi, tan me nigadataḥ śṛṇu[1])! || 1 ||
[tanayāś ca tathaivâṣṭau patnyaḥ putrāś ca te tathā] |
kalpādāv ātmanas tulyaṃ sutaṃ pradhyāyatas tataḥ[1]) |
prādur āsīt prabhor aṅke[2]) kumāro nīlalohitaḥ. || 2 ||
rudan vai[1]) susvaraṃ so 'tha dravaṃś ca *dvija*[2]sattama, |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā[3]) rudantaṃ pratyuvāca ha[4]). || 3 || !
nāma de[1]hîti taṃ so 'tha pratyuvāca prajā[2]patim. |
Rudras tvaṃ deva[3]) nāmnâ[4]si, mā rodīr, dhairyam āvaha! || 4 ||
evam uktaḥ punaḥ[1]) so 'tha saptakṛtvo ruroda ha[2]), |
tato 'nyāni dadau tasmai sapta nāmāni vai[3]) prabhuḥ[4]), || 5 ||
sthānāni caiṣāṃ[1]) aṣṭānāṃ patnīḥ putrāṃs ca vai prabhuḥ[2]). |
Bhavaṃ Śarvam[3]) ath-Ê[4]śānaṃ tathā[5]) Paśupatiṃ *dvija*[6]) || 6 ||
Bhīmam Ugraṃ Mahādevam uvāca sa pitāmahaḥ. |
| cakre nāmāny athaitāni sthānāny eṣāṃ cakāra saḥ[1]). ||7||

| 1a = Mr. 52.1a; Vi. I. 8.1a. 1) Vi. kathitas. 2) Vi. -ṇas te mahāmune.

1b = Mr. 52.1b; P.1 I. 3.196b; P.2 V. 3.188b; Vi. I. 8.1b. 1) P.1P.2 yatha Brahmā cakāra ha.

[ ] = Mr. 52.2a. |

2 = Mr. 52.2b, 3a; P.1 I. 3.197; P.2 V. 3.189; Vi. I. 8.2. 1) Mr. prabhoḥ; P.1P.2 tataḥ. 2) Mr. -sīd athâṅke 'sya.

3 = Mr. 52 3b, 4a; P.1 I. 3.198; P.2 V. 3 190; Vi. I. 8.3. 1) Mr. ruroda. 2) P.1P.2 nṛpa-. 3) P.1 devo. 4) Vi.2 vai.

4 = Mr. 52 4b, 5a; P.1 I. 3.199; P.2 V. 3.191; Vi. I. 8.4. 1) P.1 dhe-. 2) Mr. jagat-. 3) P.1 rodanād Rudra-. 4) P.1 -nāmâ-; P.2 devanāmâ-.

5 = Mr. 52.5b, 6a; P.1 I. 3.200; P.2 V. 3.192; Vi. I. 8.5ab. 1) Mr. tataḥ. 2) Vi. vai. 3) Vi.2 sa. 4) P.2 -bho.

6 = A. 20.21a = b; Mr. 52.6b, 7a; P.1 I. 3.201; P.2 V. 3.193; Vi. I. 8.5c, 6a. 1) P.1 mūrtīnāṃ caivam. 2) Mr. vai dvija; P.1 sthānāny aṣṭau cakāra ha; P.2 tathaiva ca; Vi.2 vibhuḥ. 3) Mr. Sarvaṃ. 4) Mr. tath-Ê-; Vi.1 mahe-. 5) P.2 Śivaṃ. 6) Mr. prabhuḥ; P.1P.2 nṛpa.

7a = A. 20.21b = a; Mr. 52.7b; P.1 I. 3.202a; P.2 V. 3.194a; Vi. I. 8.6b. | 7b = Mr. 52.8a; Vi. I. 8.7a. 1) Mr. ha.

sūryo jalaṃ mahī vahnir vāyur[1]) ākāśam eva ca |
dīkṣito brāhmaṇaḥ soma[2]), ity etās tanavaḥ[3]) kramāt. || 8 ||
Suvarcalā[1]) tathaiv-Ômā[2]) Vikeśī[3]) câparā[4]) Śivā[5]) |
Svāhā Diśas[6]) tathā Dīkṣā[7]) Rohiṇī ca yathākramam[8]). || 9 ||
sūryādīnāṃ nara[1]śreṣṭha Rudrādyair nāmabhiḥ saha[2]) |
| patnyaḥ smṛtā[1]) mahābhāgās[2]), tadapatyāni me śṛṇu, |
| yeṣāṃ sūtiprasūtaiś ca[3]) idam āpūritaṃ jagat: || 10 ||
Śanaiścaras tathā Śukro Lohitāṅgo Manojavaḥ |
Skandaḥ Svargo[1]) 'tha Saṃtāno Budhaś cânukramāt sutāḥ[2]). || 11 ||
evaṃprakāro Rudro 'sau Satīṃ bhāryām avindata, |
Dakṣakopāc ca tatyāja sā Satī svaṃ kalevaram. || 12 ||
Himavadduhitā sâbhūn[1]) Menāyāṃ dvija[2]sattama, |
[tasyā bhrātā̂ tu Maināka̕ sakhâmbhodher anuttamaḥ.] |
upayeme punaś c-*Ômām*[1]) ananyāṃ[2]) bhagavān Bhavaḥ[3]). || 13 ||
devau[1]) Dhātṛ[2]-Vidhātārau Bhṛgoḥ Khyātir asūyata |
Śriyaṃ ca, devadevasya patnī Nārāyaṇasya yā[3]). || 14 ||
[Padmap. I. 4.1—5.95 = V. 4.1—5.108.] | [Viṣṇup. I. 8.14—9.147.]

---

8 = Kū. 10.26; Mr. 52.8b, 9a; P.1 I. 3.202b, 203a; P.2 V. 3.194b, 195a; Vi. I. 8.7bc. 1) Vi.2 vāyur vahnir. 2) Kū. -ṇaś candra. 3) P.1 ete na tavaḥ; Kū. -tā aṣṭamūrtayaḥ.
9 = Kū. 10.27; Mr. 52.9b, 10a; P.2 V. 3.195b, 196a; Vi. I. 8.8 1) Mr. -nā. 2) P.2 tathā c-Ôṣā; Vi.2 tathaiv-Ôṣā. 3) Vi.1 Sukeśī. 4) P.2 ca tathā. 5) Kū. -śī ca Śivā tathā; Mr. Svadhā. 6) P.2 -hâdeśas. 7) Kū. -śaś ca Dīkṣā ca. 8) Kū. -ṇī cêti patnayaḥ.
10a = Mr. 52.10b; P.2 V. 3.196b; Vi. I. 8.9a. 1) Mr. dvija-. 2) P.2 kramāt.
| 10bc = P.2 V. 3.197; Vi. I. 8.9bc. 1) P.2 -nyaś ca tā. 2) Vi. -ga.
| 3) Vi.1 -tair vā.
11 = Kū 10.29; Mr. 52.11; P.2 V. 3.198; Vi. I. 8.10. 1) Kū. Mr. Sargo; P.2 Svargāskando. 2) Kū. caiṣāṃ sutāḥ smṛtāḥ; Mr. -taḥ; Vi.2 mṛtāḥ.
12 = Mr. 52.12; P.1 3.203b, 204a; P.2 V. 3.199; Vi. I. 8.11; cfr. A. 20 22a = b.
13a = Mr. 52.13a; P.1 I. 3.204b; P.2 V. 3.200a; Vi. I. 8.12a; cfr. A. 20.22b. 1) P.2 -mavatas tu sā bhūtā. 2) P.1 nṛpa-.
[ ] = Mr. 52 13b. |
13b = Mr. 52.14a; P.1 I. 3.205a; P.2 V. 3.200b; Vi. I. 8.12b. 1) Mr. caināṃ; P.1P.2 caiva. 2) P.1P.2 yācitvā. 3) P.2 uta.
14 = Mr. 52.14b, 15a; P.1 I. 3.205b, 206a; P.2 V. 3.201; Vi. I. 8.13. 1) P.1 Dākṣī. 2) Mr. Vi.1 Dhātā-. 3) P.2 Vāsudevaparigraham.

9. Kapitel (Anhang).

(Ga. 5.9—18; Kū. 13.1—20; Mr. 52.15b—31; Vi. I. 10.1—20; cf. A. 20.9—17a.)

Maitreya uvāca:
kathitaṃ me tvayā sarvaṃ, yat pṛṣṭo 'si mahāmune, |
Bhṛgusargāt prabhṛty eṣa sargo me kathyatāṃ punaḥ! || 1.1 ||
Parāśara uvāca:
Bhṛgoḥ Khyātyāṃ samutpannā Lakṣmīr Viṣṇuparigrahaḥ[1]), |
tathā[2]) Dhātṛ[3])-Vidhātārau Khyātyāṃ jātau sutau Bhṛgoḥ[4]) || 1.2 ||

Āyatir Niyatiś caiva Meroḥ[1]) kanye mahātmanaḥ |
Dhātṛ[2])-Vidhātros te bhārye[3]), tayor[4]) jātau sutāv ubhau. || 1 ||

Prāṇas caiva Mṛkaṇḍuś ca	Prāṇaś caiva Mṛkaṇḍuś ca
pitā mama mahāyaśāḥ. |	Mārkaṇḍeyo Mṛkaṇḍutaḥ |
Manasvinyām ahaṃ tasmāt,	tato[1]) Vedaśirā jajñe[2]),
putro Vedaśirā mama. || 2 ||	
Dhūmravatyāṃ samabhavat,	
Prāṇasyâpi nibodha me! |	Prāṇasyâpi sutaṃ śṛṇu[3])! || 2 ||
Prāṇasya Dyutimān putra	Prāṇasya Dyutimān[1]) putro
utpannas tasya câtmajaḥ. || 2.1 ||	Rājavāṃś ca tato 'bhavat, |
ajarāś ca tayoḥ putrāḥ	tato vaṃśo mahābhāga
pautrāś ca bahavo 'bhavan. |	vistāraṃ Bhārgavo gataḥ. |

patnī Marīceḥ[1]) Saṃbhūtiḥ Paurṇa[2]māsam asūyata. || 3 ||
Virajāḥ *Parvataś*[1]) caiva tasya putrau mahātmanaḥ[2]), |

tayoḥ putrāṃs tu rakṣiṣye	vaṃśasaṃkīrtane putrān
vaṃśasaṃkīrtane dvija. || 4 ||	vadiṣye 'haṃ tayor dvija[1]). || 4 ||

Smṛteś[1]) c-Aṅgirasaḥ *putrāḥ*[2]) prasūtāḥ[3])kanyakās tathā[4]) |
Sinīvālī Kuhūś caiva Rākā c-Ânumatis[5]) tathā[6]). || 5 ||

1.1 = Vi. I. 10.1.
1.2 = Kū. 13.1; Vi. I. 10.2. 1) Kū. Nārāyaṇapriyā. 2) Kū. devau. 3) Kū. -tā-. 4) Kū. Meror jāmātarau śubhau.
1 = Ga. 5.9ab; Kū. 13.2; Mr. 52.16b, 16a; Vi. I. 10.3. 1) Ga. manoḥ. 2) Ga. Mr. -tā-. 3) Vi.2 bhārye Dhātṛ-Vidhātros te. 4) Kū.T. tayor Dhātṛ-Vidhātṛbhyāṃ yau ca.

2 = Mr. 52.16b, 17a.	2 = Ga. 5.9c = a; Kū. 13.3; Vi. I. 10.4.
21 = Mr. 52.17b, 18a.	1) Kū. tathā. 2) Kū. nāma.
3a = Mr. 52.18b.	3) Kū. Dyutimān sutaḥ.
	3ab = Vi. I. 10.5. 1) Vi.1 Kṛtimān.

3b(c) = Ga. 5.10a; Kū. 13.4a; Mr. 52.19a; Vi. I. 10.6a. 1) Kū. Marīcer api. 2) Kū. Pūrṇa-.
4a = Ga. 5.10b; Kū. 13.5b; Mr. 52.19b; Vi. I. 10.6b. 1) Ga. Vi. Sarvagaś. 2) Kū. Pūrṇa-(V. Paurṇa-)māsasya tau sutau.

4b = Mr. 52.20a.	4b = Vi. I. 10.7a. 1) Vi.2 dvijottama.

5 = Ga. 5.11; Kū. 13.8b, 9a; Mr. 52.20b, 21a; Vi. I. 10.7b, 8a. 1) Kū. Mr. Vi. -tiś. 2) Mr.Vi.1 patnī; Vi.2 putrān. 3) Mr.Vi.2 -tā. 4) Kū. putrī jajñe lakṣaṇasaṃyutā. 5) Mr. Bhānumatī. 6) Kū. -līṃ Kuhūṃ caiva Rākām Anumatīṃ api.

Anusūyā[1]) tathaiv-Atrer jajñe putrāu akalmaṣāu |
Somaṃ Durvāsasaṃ caiva[2]) Dattātreyaṃ ca yoginam. || 6 ||
Prītyāṃ Pulastyabhāryāyāṃ Dattolis[1]) tatsuto 'bhavat[2]), |
pūrvajanmani so[3]) 'gastyaḥ smṛtaḥ Svāyambhuve 'ntare. || 7 ||
Kardamaś c-Āvarīyāṃś[1]) ca Sahiṣṇuś ca sutatrayam[2]) |
Kṣamā tu suṣuve bhāryā[3]) Pulahasya prajāpateḥ. || 8 ||
Kratoś ca[1]) Saṃnatir bhāryā Bāla[2]khilyān asūyata, |
ṣaṣṭir[3]) yāni sahasrāṇi yatīnām[4]) ūrdhvaretasām[5]). || 9 ||
| aṅguṣṭhaparvamātrāṇāṃ jvaladbhāskaratejasām[1]). |
Ūrjāyāṃ ca[1]) Vasiṣṭhasya[2]) saptâjāyanta vai sutāḥ: || 10 ||
Rajogātr-Ordhvabāhuś ca[1]) *Savanaś*[2]) c-Ânaghas tathā |
Sutapāḥ Śukra, ity ete sarve saptarṣayaḥ *smṛtāḥ*[3]). || 11 ||
yo 'sāv agnir Abhimānī[1]) Brahmaṇas tanayo 'grajaḥ[2]), |
tasmāt Svāhā[3]) sutān lebhe trīn udāraujaso *dvija*[4]): || 12 ||
Pāvakaṃ Pavamānaṃ ca Śuciṃ câpi jalāśinam[1]), |
teṣāṃ tu[2]) santatāv anye catvāriṃśac ca pañca ca. || 13 ||
evam e[1]konapañcāśad vahnayaḥ[2]) parikīrtitāḥ |
kathyante vahnayaś[3]) caite, pitā putratrayaṃ ca yat. || 14 ||

---

6 = A. 20.12b = b; Ga. 5.12; Kū. 13.7b, 8a; Mr. 52.21b, 22a; Vi. I. 10.8b, 9a. 1) Kū. Anasūyā. 2) A. putraṃ.

7 = A. 20.13a = a; Ga. 5.13a = a; Kū. 13 (9b), 10a; Mr. 52.22b, 23a; Vi. I. 10.9b, 10a. 1) Vi.2 Dambholis. 2) Kū -yo bhagavān Dambhojim asṛjat prabhuḥ. 3) Vi. yo.

8 = Ga. 5.13b, 14a; Kū. 13.6ba; Mr. 52.23b, 24a; Vi. I. 10.10b, 11a. 1) Ga. Karmaṇaś c-Ārthavīraś; Kū. -maṃ ca Varīyāṃsaṃ; Mr. c-Ârvavīraś ca; Vi.2 c-Ôrvarīvāṃś ca. 2) Kū. Sahiṣṇuṃ munisattamam. 3) Kū. putrāu.

9 = Ga. 5.14b, 15a; Kū. 13.(11); Mr. 52.24b, 25a; Vi. I. 10.11b, 12a. 1) Mr. tu. 2) Ga. Mr. Bāli-. 3) Ga. -ṭiṃ. 4) Mr. ṛṣīnām; Vi.2 munīnām. 5) Kū. putrāṇāṃ ṣaṣṭisāhasraṃ Saṃtatiḥ suṣuve Kratoḥ, te côrdharetasaḥ sarve Bālakhilyā iti smṛtāḥ.
| 10a = Ga. 5.15b; Vi I. 10.12b. 1) Ga. -varcasām.

10b = A. 20.15aI = I; Ga. 5.16a; Kū. 13.(12a); Mr. 52.25b; Vi. I. 10.13a. 1) Ga. Mr. tu. 2) A. -ṭhác ca. 3) Kū. Vasiṣṭhaś ca tath-Ôrjāyāṃ sapta putrān ajījanat.

11 = A. 20.15aII = aI; Ga. 5.16bc; Kū. 13.13; Mr. 52.26; Vi. I. 10.13b, 14a. 1) A. Rājāgātra-Ūrdhvabāhukaḥ; Kū. Rajomātr-Ordhvabāhuś ca. 2) Ga. Śaraṇaś; Mr. Sabalaś; Vi.1 Vasanaś. 3) Ga. -yo matāḥ; Kū. sapta putrā mahaujasaḥ; Vi. -yo 'malāḥ.

12 = Ga. 5.17(a)b; Kū. 13.14; Mr. 52.27; Vi. I. 10.14b, 15a. 1) Kū. 'sau Rudrātmako vahnir. 2) Kū. dvijāḥ; Ga. Svāhāṃ prādāt sa Dakṣo 'pi saśarīrāya Vahnaye. 3) Kū. Svāhā tasmāt. 4) Ga. Hara; Kū. udārān mahaujasaḥ.

13 = Ga. 5.17c = a; Kū. 13.15a, 16b; Mr. 52.28; Vi. I. 10.15b, 16a. 1) Ga. -naḥ; Kū. -kaḥ Pavamānaś ca Śucir Agniś ca rūpataḥ. 2) Vi.2 ca.

14 = Kū. 13.17b = a; Mr. 52.29ba; Vi. I. 10.16b, 17a. 1) Kū. ete cai-. 2) Mr. durjayāḥ. 3) Mr. bahuśaś.

pitaro Brahmaṇā sṛṣṭā vyākhyātā ye[1]) mayā tava, |
Agniṣvāttā Barhiṣado 'nagnayaḥ Sāgnayaś ca ye[2]), || 15 ||
tebhyaḥ Svadhā sute[1]) jajñe Menāṃ vai Dhāriṇīṃ[2]) tathā. |
te ubhe brahmavādinyau yoginyau câpy ubhe dvija[3]). || 16 ||
uttamajñānasampanne sarvaiḥ samudite[1]) guṇaiḥ. |
ity eṣā Dakṣakanyānāṃ kathitâpatyasaṃtatiḥ, |
śraddhāvān saṃsmarann etām[2]) anapatyo na jāyate. || 16.1 ||

---

15 = A. 20.16b = b; Kū. 13.19b = b; Mr. 52.30; Vi. I. 10.17b, 18a.
1) Mr. ye vyākhyātā. 2) A. -yo hy ajāt; Kū. dvidhā teṣāṃ vyavasthitiḥ.
16 = Ga. 5.18; Kū. 13.20; Mr. 52.31; Vi. I. 10.18b, 19a. 1) Ga. pitṛbhyaś ca Svadhā; Kū. sutāṃ. 2) Ga. Vi.2 -raṇīṃ. 3) Ga. Menâgāt tu Himācalam; Kū. -yau munisattamāḥ.
| 16.1 = Vi. I. 10.19b, 20. 1) Vi.1 -tair. 2) Vi.2 etān.

Textgruppe II B.

1. Kapitel.

(Bḍ. I. 3.1—38; Kū. 4.6—66; L. 70.3—66; Mr. 45.29—78; Vā. 4.5—92.)

*Ś*ṛṇut*ê*m*ā*ṃ[1]) kathāṃ divyāṃ *sarva*[2]pāpapra*mo*cinīm[3]),
kathyamānāṃ mayā citrāṃ bahvarthāṃ *ś*ruti*saṃmat*ām! || 1 ||
yaś cê[1]māṃ dhārayen nityaṃ śṛṇuyād vâpy abhīkṣṇaśaḥ, |

| śrāvayec câpi viprebhyo yatibhyaś ca viśeṣataḥ
| śuciḥ parvasu yuktātmā tīrtheṣv āyataneṣu ca, |
| dīrgham āyur avāpnoti sa purāṇānukīrtanāt; || 2 1 ||

svavaṃśa[1]dhāraṇaṃ kṛtvā svargaloke mahīyate. || 2 ||
vistārāvayavaṃ teṣāṃ[1]) yathā*vṛtt*aṃ[2]) yathāśru*tam* |
kīrtyamānaṃ nibodhadhvaṃ[3]) *pūr*[4]veṣāṃ kīrtivardhanam || 3 ||
dhanyaṃ yaśasyaṃ śatrughnaṃ[1]) svargyam āyurvivardhanam[2]) |
kīrtanaṃ sthirakīrtīnāṃ sarveṣāṃ puṇyakarmaṇām[3])! || 4 ||

| sargaś ca pratisargaś ca vaṃśo manvantarāṇi ca |
| vaṃśyānucaritaṃ cêti purāṇaṃ pañcalakṣaṇam. || 4 1 ||

yasmāt kalpāyate kalpaḥ | kalpebhyo 'pi hi yaḥ kalpaḥ
samagraṃ śucaye suciḥ, | | śucibhyo niyataḥ śuciḥ, |

| purāṇaṃ saṃpravakṣyāmi Mārutaṃ vedasaṃmitam. || 4 2 ||
| prabodhaḥ pralayaś caiva sthitir utpattir eva ca |
| prakriyā prathamaḥ pādaḥ kathyavastuparigrahaḥ, || 4 3 ||
| upodghāto 'nuṣaṅgaś ca upasaṃhāra eva ca |
| [dharmyaṃ yaśasyam āyuṣyaṃ sarvapāpapraṇāśanam.] || 4 4 ||

---

1 = Bḍ. I. 3.1; Vā. 4.5. 1) Bḍ.1 śṛṇu teṣāṃ; Vā. pṛṣṭāṃ caitāṃ. 2) Vā. ślakṣṇāṃ. 3) Bḍ. -canīm; Vā. -ṇāśinīm.

2a = Bḍ. I. 3.2a; Vā. 4.6a. 1) Bḍ. ya i-.

| 2.1 = Vā. 4.6b, 7.

2b = Bḍ. I. 3.2b; Vā. 4.8a. 1) Bḍ. -śaṃ.

3 = Bḍ. I. 3.3; Vā. 4.8b, 9a. 1) Bḍ.1 viśvatārā yā ca pañca; Bḍ.2 viśvetarāyāṃ vayavaṃ. 2) Vā.T. -śabdaṃ. 3) Bḍ. -dhārthaṃ. 4) Vā. saṛ-.

4 = Bḍ. I. 3.4; Vā. 4.9b, 10a. 1) Bḍ. āyuṣyaṃ. 2) Bḍ. śatrughnam eva ca. 3) Vā. -kāriṇām.

| 4 1 = Vā. 4.10b, 11a.
| 4 2a = Vā. 4.11b.

4 2a = Bḍ. I. 3.5a.

| 4 2b = Vā. 4.12a.
| 4 3 = Vā. 4.12b, 13a.
| 4 4 = Vā. 4.13b, 14a.

| evaṃ hi pādāś catvāraḥ samāsāt kīrtitā mayā. |
| vakṣyāmy etān punas tāṃs tu vistareṇa yathākramam. || 45 ||

---

tasmai Hiraṇyagarbhāya,

lokatantrāya dhīmate |
praṇamya samyag vakṣyāmi
bhūtasargaṃ[1] anuttamam. || 5 ||

tasmai Hiraṇyagarbhāya
puruṣāyêśvarāya ca, |
ajāya prathamāyaiva[1]
variṣṭhāya[2] prajāsṛje[3], |
Brahmaṇe lokatantrāya
namaskṛtya[4] Svayaṃbhuve, || 5 ||

mahadādyaṃ viśeṣāntaṃ savairūpyaṃ salakṣaṇam, |

pramāṇaiḥ pañcabhir gamyaṃ
srotobhiḥ ṣaḍbhir[1] anvitam. || 6 ||
puruṣādhiṣṭhitaṃ nityam
anityam iva ca sthitam |
tac chrūyatāṃ mahābhāga
paramеṇa samādhinā, || 7 ||
pradhānaṃ kāraṇaṃ yat, tad
avyaktākhyaṃ maharṣayaḥ, |
yad āhuḥ prakṛtiṃ sūkṣmāṃ
nityāṃ sadasadātmikāṃ, || 8 ||
dhruvam akṣayyam ajaram
ameyaṃ nânyasaṃśrayam |
gandharūparasair hīnaṃ
śabdasparśavivarjitam! || 9 ||

pañcapramāṇaṃ ṣaṭ*srotaṃ*[1]
puruṣādhiṣṭhitaṃ ca yat[2], || 6 ||
ā saṃyamāt[1] pravakṣyāmi
bhūtasargam anuttamam. |
avyaktaṃ kāraṇaṃ yat, tan[2]
nityaṃ sadasadātmakam[3] || 7 ||
pradhānaṃ prakṛtiṃ caiva[1]
yam[2] āhus tattvacintakāḥ, |
gandhavarṇa[3]rasair hīnaṃ,
śabdasparśavivarjitam, || 8 ||
ajaraṃ[1] dhruvam akṣayyaṃ
nityaṃ svātmany avasthitam |
jagadyoniṃ[2] mahā[3]bhūtaṃ
paraṃ[4] brahma sanātanam, |
vigrahaṃ[5] sarvabhūtānām,
avyaktam abhavat kila[6]. || 9 ||

| 45 = Vā. 4.14b, 15a.

5 = Mr. 45.29. 1) Mr.T. -vargam.

5 = Bḍ. I. 3.5b, 6; Vā. 4.15b, 16. 1) Bḍ.2 -yeha. 2) Vā. viśiṣṭāya. 3) Vā. -jātmane. 4) Vā.T. kṛtvā.

6a = Bḍ. I. 3.7a; Mr. 45.30a; Vā. 4.17a.

6b = Mr. 45.30b. 1) Mr.T. sadbhir.

6b = Bḍ. I. 3.7b; Vā. 4.17b. 1) Bḍ. -śrāntaḥ; Vā. -śvetaṃ. 2) Vā. nutam.

7 = Mr. 45.31.

7 = Bḍ. I. 3.8; Kū. 4.6a = b; L. 70.3(a) = b; Vā. 4.18. 1) Vā. -śayāt. 2) Vā. tu. 3) L. -taṃ cêśvarāt tasmād abhavat kāraṇaṃ param.

8 = Mr. 45.32.

8 = Bḍ. I. 3.9; Kū. 4.6b, 7a; L. 70.3b, 4a; Vā. 4.19. 1) Kū. L. -tiś cêti. 2) L. yad. 3) Bḍ. -rūpa-.

9 = Mr. 45.33.

9 = Bḍ. I. 3.10 = bc; Kū. 4.7b, 8; L. 70.4b, 5; Vā. 4.20, 21a. 1) Vā. ajātaṃ. 2) Kū. -nir. 3) Bḍ.2 -nigatam; Vā. -had. 4) Kū.T.

anādyantam ajaṃ sūkṣmaṃ[1]) triguṇaṃ[2]) prabhavāpya[3]yam |
asāṃpratam[4]) avijñeyaṃ[5]) brahmâgre samāvartata[6]), || 10 ||

pralayasyânu tenêdaṃ
vyāptam āsīd aśeṣataḥ. |
guṇasāmyāt tatas tasmāt

kṣetrajñādhiṣṭhitān mune || 11
guṇabhāvāt sṛjyamānāt
sargakāle tataḥ punaḥ |
pradhānaṃ tattvam udbhūtaṃ
mahāntaṃ tat samāvṛṇot. || 12 ||
yathā bījaṃ tvacā, tadvad
avyaktenâvṛto mahān |
sāttviko rājasaś caiva
tāmasaś ca tridhôditaḥ. || 13 ||

tas[1])yâtmanā sarvam idaṃ
vyāptam āsīt tamomayam[2]). |
guṇasāmye tadā tasmin
avibhāge[3]) *tamomaye*[4]) |
sargakāle pradhānasya
kṣetrajñādhiṣṭhitasya vai || 11 ||
guṇabhāvād *vācya*māno[1])
mahān prādur[2]) babhūva ha |
sūkṣmeṇa mahatā so 'tha[3])
avyaktena samāvṛtaḥ[4]). || 12 ||
sattvodrikto[1]) mahān agre
sattva[2]mātra[3]prakāśakaḥ[4]) |
mano[5]) mahāṃś ca[6]) vijñeyam[7])
ekaṃ[8]) tatkāraṇaṃ smṛtam[9]). || 13 ||

liṅgamātraṃ[1]) samutpannaṃ[2]) kṣetrajñādhiṣṭhitaṃ *mahat*[3]). |
dharmādīni ca[4]) rūpāṇi[5]) lokatattvārthahetavaḥ. || 14 ||
saṃkalpo 'dhyavasāyaś ca tasya vṛttidvayaṃ smṛtam, |

---

para-. 5) Bḍ.2 Kū. L. -haḥ. 6) Kū. ātmanâdhiṣṭhitaṃ mahat; L. Īśvarājñāpracoditam.

10 = Bḍ. I. 3.11; Kū. 4.9; L. 70.6; Mr. 45.34; Vā. 4.21b, 22a. 1) Mr. jagadyoniṃ. 2) Mr. -ṇa-. 3) Kū. L. -vāvya-. 4) L. aprakāśam. 5) Bḍ. -pratikam ajñeyam. 6) Bḍ. -ma yat sadasat param.

11 = Mr. 45.35.

12 = Mr. 45.36.

13 = Mr. 45.37

11 = Bḍ. I. 3.12, 13a; Kū. 4.10a = b; L. 70.7, 8a; Vā. 4.22b, 23. 1) L. as-. 2) L. -taṃ tv āsīc Chivecchayā. 3) Bḍ. avibhātaṃ; Vā. guṇabhāve. 4) Bḍ.1 -mayam; Kū. -min puruṣe câtmani sthite.

12 = Bḍ. I. 3.13b, 14a; L. 70.8b, 9a; Vā. 4.24. 1) Bḍ.1 bhāsamāne; Bḍ.2 āsamāne. 2) Bḍ. mahātattvaṃ. 3) Bḍ. -maḥ sa tu mahān agre; L. câtha. 4) L. -tam.

13 = Bḍ. I. 3.14b, 15a; L. 70.9b, 10a; Vā. 4.25. 1) Bḍ.1 -vodreko; Bḍ.2 -rekān. 2) L. sattā-. 3) Vā.T. -traṃ. 4) Vā. -kam. 5) Bḍ.1 sattvān; Bḍ.2 sato. 6) Bḍ. -hān sa; L. -hāṃs tu. 7) Bḍ. -ya; Vā.T. -yo. 8) Bḍ. -kas; Vā. -yomanas. 9) Bḍ. -ṇaḥ smṛtaḥ.

14 = Bḍ. I. 3.15b, 17a; L. 70.10b, 11a; Vā. 4.26. 1) Vā.T. -tra-. 2) L. samutpannaṃ liṅg-; T.Vā. -naḥ. 3) L. hitam; Vā. -tas tu saḥ. 4) Vā. -nāṃ tu. 5) Bḍ. bhūtāni.

mahān sṛṣṭiṃ vi[1]kurute codya[2]mānaḥ sisṛkṣayā. |
mano mahān matir[3]) Brahmā pūr[4]) buddhiḥ[5]) khyātir Īśvaraḥ[6]) || 15 ||
prajñā citiḥ smṛtiḥ saṃvid[1]) *vipuraṃ côcyate budhaiḥ*[2]). |
manute sarvabhūtānāṃ yas[3]māc ceṣṭāphalaṃ[4]) vibhuḥ[5]), || 16 ||
saukṣmyatvena[1]) vibuddhānāṃ[2]), tena tan[3]) mana ucyate. |
tattvānām agrajo[4]) yasmān mahāṃś ca parimāṇataḥ || 17 ||
śeṣebhyo guṇatattvebhyo[1]), mahān iti tataḥ[2]) smṛtaḥ. |
bibharti[3]) mānaṃ manute vibhāgaṃ manyate 'pi ca[4]) || 18 ||
puruṣo bhoga[1]saṃbandhāt, tena câsau matiḥ[2]) smṛtaḥ. |
bṛhattvād bṛṃhaṇatvāc ca bhāvānāṃ sakalā[3]śrayāt || 19 ||
yasmād bṛṃhayate[1]) bhāvān, Brahmā tena nirucyate. |
āpūrayati[2]) yasmāc ca kṛtsnān[3]) dehān[4]) anugrahaiḥ || 20 ||
tattvabhāvāṃś ca niyatāṃs[1]), tena pūr[2]) iti côcyate. |
budhyate puruṣaś câtra sarvān[3]) bhāvān hitāhitān[4]) || 21 ||
yasmād bodhayate caiva, tena buddhir[1]) nirucyate. |
khyātiḥ pratyupabhogaś ca yasmāt saṃvartate tataḥ || 22 ||
bhogasya jñānaniṣṭhatvāt, tena khyātir iti smṛtaḥ. |
khyāyate tadguṇair vâpi nāmā[1]dibhir anekaśaḥ, || 23 ||
tasmāc ca mahataḥ saṃjñā khyātir ity abhidhīyate. |
sākṣāt sarvaṃ vijānāti mahātmā, tena c-Êśvaraḥ, || 24 ||
yas[1])māj jāta*guhā*[2]) caiva, prajñā tena sa ucyate. |
jñānādīni ca rūpāṇi kratu[3]karmaphalāni ca || 25 ||
cinoti yasmād bhogārthaṃ, tenâsau citir ucyate. |
vartamānāny a[1]tītāni tathaivânā[2]gatāny api || 26 ||

15 = Bḍ. I. 3.16, 17b; L. 70.11b, 12a = bc; Vā. 4.27 = bc. 1) Bḍ. -hāsṛṣṭiṃ ca.; Vā. -hāṃs tu sṛṣṭiṃ. 2) Bḍ.1 vīta-; Bḍ.2 cintayānaḥ; Vā.T. nodya-. 3) Bḍ. mahātmani. 4) Bḍ. -ma dur-; L. -ma pūr; Vā.T. -mā bhū-. 5) Bḍ. -dhi-. 6) Bḍ.1 -rāt; Bḍ.2 -rāḥ.

16 = Bḍ. I. 3.18; L. 70.12b, 13a; Vā. 4.28. 1) Bḍ. -jñā sandhiś ca sarvasvaṃ. 2) Bḍ. saṃkhyāyatanaraśmibhiḥ; L. viśveśaś câti sa smṛtaḥ. 3) Bḍ. tas-. 4) Bḍ. -lo. 5) L. tataḥ.

17 = Bḍ. I. 3.19; L. 70.13b, 14a; Vā. 4.29. 1) Bḍ. bhoktā trātā; L. saukṣmāt tena; Vā. saukṣmatvena. 2) Bḍ. vibhaktātmā; L. vibhaktas tu. 3) Bḍ. vartanaṃ; L. yena tan. 4) Bḍ.1 saṃgraha; Bḍ.2 āgrahe.

18 = Bḍ. I. 3.20; L. 70.14b, 15a; Vā. 4.30. 1) L. viśeṣebhyo guṇebhyo 'pi; Vā.T. -yo 'pi guṇebhyo 'sau. 2) Bḍ. iva tanuḥ. 3) Bḍ. vibhakti; Bḍ.1 -bharti. 4) Bḍ. vā.

19 = Bḍ. I. 3.21; L. 70.15b, 16a; Vā. 4.31. 1) Vā. -ṣopabhoga-. 2) Bḍ. sati. 3) Bḍ. akhilā; Vā. salilā-.

20 = Bḍ. I. 3.22; L. 70.16b, 17a; Vā. 4.32 1) L. dhārayate. 2) L. yaḥ pūrayati; Vā. āpūrayitvā. 3) Bḍ. sarvān. 4) L. devān.

21 = Bḍ. I. 3.23a = b; L. 70.17b, 18a; Vā. 4.33. 1) L. nayate tattvabhāvaṃ ca. 2) Vā. bhūr. 3) Vā. -va-. 4) Bḍ. pṛthak pṛthak; L. hitaṃ tathā.

22 = L. 70.18b, 19a; Vā. 4.34. 1) L. buddhis tena.

23 = L. 70.19b, 20a; Vā. 4.35. 1) L. jñānā-.

24 = L. 70.20b, 21a; Vā. 4.36.

25 = L. 70.21b, 22a; Vā 4.37. 1) Vā.T. tas-. 2) L. jñānānugaś; Vā.T. jātā grahāś. 3) L. bahu-; Vā.T. ṛtu-.

26 = L. 70.22b, 23a; Vā. 4.38. 1) L. -mānavya-. 2) Vā. tathā cānā-.

smarate sarvakāryāṇi, tei â^aau smṛtir ucyate. |
kṛtsnaṃ ca vindate jñānaṃ yas[1]mān, māhātmyam ucyate[2]); || 27 ||
tasmād vinder vidaś[1]) caiva saṃvid ity abhidhīyate, |
vidyate sa[2]) ca sarvasmin[3]) sarvaṃ tasmiṃś[4]) ca vidyate[5]), || 28 ||
tasmāt saṃvid iti prokto mahān *vai buddhimattaraiḥ*[1]). |
jñānāt tu[2]) jñānam ity āhu[3]) bhagavān jñānasaṃnidhiḥ, |
dvandvānāṃ vipurībhāvād vipuraṃ[4]) procyate budhaiḥ. || 29 ||
[sarveśatvāc ca lokānām avaśyaṃ ca tathêśvaraḥ |
bṛhatvāc ca smṛto Brahmā, bhūtatvād Bhava ucyate. || 29 1 ||
kṣetrakṣetrajñavijñānād ekatvāc ca sa Kaḥ smṛtaḥ! |
yasmāt pury anuśete ca, tasmāt puruṣa ucyate, |
nôtpāditatvāt pūrvatvāt Svayaṃbhūr iti côcyate]. || 29 2 ||
paryāyavācakaiḥ śabdais tattvam ādyam anuttamam |
vyākhyātaṃ tattvabhāvajñair deva[1]sadbhāvacintakaiḥ. || 30 ||

---

tatas tasmād ahaṃkāras
trividho vai vyajāyata, |

vaikārikas taijasaś ca
bhūtādiś ca sa tāmasaḥ, || 31 ||

mahatā câvṛtaḥ so 'pi
yathā vyaktena vai mahān. |

mahān sṛṣṭiṃ vikurute[1])
codyamānaḥ[2]) sisṛkṣayā, |
saṃkalpo 'dhyavasāyaś ca
tasya vṛttidvayaṃ smṛtam. || 30 1 ||
dharmādīni ca rūpāṇi[1])
lokatattvārthahetavaḥ, |
triguṇas tu sa vijñeyaḥ
sattvarājasatāmasaḥ. || 31 ||
triguṇād rajasodriktād
ahaṃkāras tato 'bhavat, |
mahatā câ[1]vṛtaḥ sargo
bhūtādir bāhyatas[2]) tu saḥ. || 31 1 ||
tasmāc ca tamas[1]ôdriktād
ahaṃkārād ajāyata |
bhūtatanmātrasargas tu
bhūtādis tāmasas tu saḥ[2]). || 31 2 ||

---

27 = L. 70.23b, 24a; Vā. 4.39. 1) Vā. tas-. 2) L. uttamam.
28 = L. 70.24b, 25a; Vā. 4.40. 1) L. Vā. V. videś. 2) L. 'pi. 3) L. -vatra. 4) L. tasmin sarvaṃ. 5) L. vindati.
29 = L. 70.25b, 26; Va. 4.41, 42a. 1) L. -to mahadbhir munisattamāḥ. 2) L. jānāter. 3) L. āhur. 4) L. bandhanādiparībhāvād Īśvaraḥ.
29 1 = Vā. 4.42b, 43a.
29 2 = Vā. 4.43b, 44.
30 = L. 70.27; Vā. 4.45. 1) Vā. evaṃ.

31 = Mr. 45.38.

30 1 = L. 70.28; Vā. 4.46. Cfr. l. 15.
31 = Vā. 4.47. Cfr. Śl. 14.
31 1 = L. 70.29; Vā. 4.48. 1) L. ca. 2) Vā. vikṛtas.
31 2 = Kū. 4.23b; L. 70.30; Vā. 4.49. 1) L. -mād eva tamo-. 2) Kū. -go 'yaṃ bhūtāder abhavad dvijāḥ.

bhūtādis tu vikurvāṇaḥ
śabda[1]tanmātrakaṃ tataḥ |
sasarja, śabdatanmātrād
ākāśaṃ śabdalakṣaṇam. || 32 ||

bhūtādis tu vikurvāṇaḥ
śabdamātraṃ sasarja ha, |
ākāśaṃ śu[1]ṣiraṃ tasmād
udriktaṃ[2]) śabdalakṣaṇam[3])|| 32 ||

ākāśaṃ śabdamātraṃ tu bhūtādiś câvṛṇot punaḥ[1]). |

sparśatanmātram evêha
jāyate nâtra saṃśayaḥ. || 33 ||

ākāśas tu vikurvāṇaḥ[1])
sparśamātraṃ sasarja ha, || 33 ||

balavān jāyate vāyus[1]), tasya[2]) sparśo[3]) guṇo mataḥ[4]). |

ākāśaṃ śabdamātraṃ tu
sparśamātraṃ samāvṛṇot. || 34 ||

vāyuś câpi vikurvāṇo rūpamātraṃ sasarja ha, |
jyotir utpadyate vāyos, tad rūpaguṇam ucyate. || 35 ||
sparśamātras[1]) tu vai vāyū[2]) rūpamātraṃ samāvṛṇot, |
jyotiś câpi vikurvāṇaṃ rasamātraṃ sasarja ha. || 36 ||
saṃbhavanti tato *hy āpas*[1]), *tā vai sarva*[2]*r*asātmikāḥ[3]). |
rasamātrās[4]) tu tā hy āpo(!) rūpamā*tro 'gnir*[5]) āvṛṇot. || 37 ||
āpaś câpi[1]) vikurvatyo[2]) gandhamātraṃ sasarjire, |
saṃghāto jāyate tasmāt, tasya gandho guṇo mataḥ[3]). || 38 ||
| [rasamātraṃ tu tat toyaṃ gandhamātraṃ samāvṛṇot] |
tasmiṃs tasmiṃs tu[1]) tanmātraṃ[2]), tena tanmātratā smṛtā, |
aviśeṣavācakatvād aviśeṣās tatas tu te[3]). || 39 ||

na śāntā, nâpi ghorās te,
na mūḍhāś câviśeṣaṇāḥ[1]). |
bhūtatanmātrasargo 'yam
ahaṃkārāt tu tāmasāt. || 40 ||

śānta[1]ghoramūḍhatvād
aviśeṣās tataḥ punaḥ, |
bhūtatanmātrasargo 'yaṃ
vijñeyas tu parasparāt[2]). || 40 ||

---

32 = Mr. 45.39, 40a. 1) Mr.T. śabdas-.

32 = Kū. 4.24; L. 70.31; Vā. 4.50. 1) L. mu-. 2) L utpannaṃ; Vā. udriktaṃ. 3) Kū.T. -śo jāyate tasmāt, tasya śabdo guṇo mataḥ.

33a = Mr. 45.40b; Vā. 4.51a. 1) Mr. tataḥ.

33b = Mr. 45.41a.

33b = Kū. 4.25a; Vā. 4.51b. 1) Vā. śabdamatraṃ tadâkāśaṃ.

34a = Kū. 4.25b; Mr. 45.41b; Vā. 4.52a. 1) Kū. vāyur utpadyate tasmāt. 2) Vā. sa vai. 3) Vā. Mr. -śa-. 4) Kū. -śaṃ guṇaṃ viduḥ.

34b = Kū. 4.29a; L. 70.32a; Vā. 4.52b.

35 = Kū. 4.26; L. 70.32b, 33a; Mr. 45.42; Vā. 4.53.

36 = Kū. 4.27a = b; L. 70.33b, 34a; Mr. 45.43; Vā. 4.54. 1) Vā. -traṃ. 2) Vā. -yo.

37 = Kū. 4.27b = a; L. 70.34b, 35a; Mr. 45.44; Vā. 4.55. 1) Kū. -to 'mbhāṃsi. 2) Kū. rasādhārāṇi; Mr. câsan vai tā; Vā. -paḥ paścāt tāpai. 3) Kū. tāni ca. 4) Mr. -traṃ. 5) Mr. -traṃ sam-; Vā. -mātrābhir.

38 = Kū. 4.28; L. 70.35b, 36a; Mr. 45.45; Vā. 4.56. 1) Vā. āpo rasān. 2) Kū. vikurvāṇā. 3) Vā. -ṇaḥ smṛtaḥ.

| [ ] = Vā. 4.57a.

39 = L. 70.36b, 37a; Mr. 45.46; Vā. 4.57b, 58a. 1) L. ca. 2) Vā. -trā 3) Mr. -taś ca te; Vā. -taḥ smṛtāḥ.

40 = Mr. 45.47. 1) Mr.T. -ṣataḥ.

40 = L. 70.37b, 38a; Vā. 84.58b, 59a. 1) L. praśānta-. 2) L. -param

vaikārikād ahaṃkārāt sattvodriktāt tu sāttvikāt |
vaikārikaḥ sa sargas tu yugapat saṃpravartate. || 41 ||
buddhīndriyāṇi pañcaiva, pañca karmendriyāṇi ca[1]) |

taijasānîndriyāṇy āhur	sādhakānîndriyāṇi syur
devā vaikārikā daśa. || 42 ||	devā vaikārikā daśa. || 42 ||

ekādaśaṃ manas tatra, devā vaikārikāḥ smṛtāḥ[1]). |
śrotraṃ tvak cakṣuṣī jihvā nāsikā caiva pañcamī || 43 ||
śabdādīnām avāptyarthaṃ buddhiyuktāni vakṣyate[1]). |
pādau pāyur upasthaś ca hastau vāk pañcamī[2]) bhavet, || 44 ||
gatir visargo hy ānandaḥ śilpaṃ vākyaṃ ca karma tat[1]). |
ākāśaṃ śabdamātraṃ tu[2]) sparśamātraṃ samāviśat[3]), || 45 ||
dviguṇas tu tato[1]) vāyuḥ śabdasparśātmako 'bhavat[2]). |
rūpaṃ[3]) tathaivâvi[4]śataḥ śabdasparśa[5]guṇāv ubhau, || 46 ||
tri[1]guṇas tu[2]) tataś câ[3]gniḥ[4]), sa śabdasparśarūpavān. |
śabdaḥ sparśaś ca rūpaṃ[5]) ca rasamātraṃ samāviśat, || 47 ||
tasmāc caturguṇā hy āpo[1]) vijñeyās tu[2]) rasātmikāḥ[3]). |
śabdaḥ *sparśaś ca rūpaṃ ca raso gandhaṃ* sam[4]āviśat, || 48 ||
saṃyuktā[1]) gandhamātreṇa ā*cinvan*to[2]) mahīṃ imām; |
tasmāt pañcaguṇā bhūmiḥ sthūlā[3]) bhūteṣu *śasy*ate[4]). || 49 ||
śāntā ghorāś ca mūḍhāś ca viśeṣās tena te smṛtāḥ, |
parasparānupraveśād dhārayanti parasparam || 50 ||
bhūmer antas tv idaṃ[1]) sarvaṃ lokālokaṃ ghanā[2]vṛtam, |
viśeṣāś cên[3]driyagrāhyā niyatatvāc ca te smṛtāḥ. || 51 ||

---

41 = L. 70.38b, 39a; Mr. 45.48; Vā. 4.59b, 60a.

42a = L. 70.39b; Mr. 45.49a; Vā. 4.60b. 1) Vā. -yāṇy api.

42b = Mr. 45.49b. | 42b = L. 70.40a; Vā. 4.61a.

43 = L. 70.40b, 41a; Mr. 45.50; Vā. 4.61b, 62a. 1) L. svaguṇenôbhayātmakam.

44 = L. 70.41b, 42a; Mr. 45.51; Vā. 4.62b, 63a. 1) L. tāni vai. 2) L. Vā. vāg daśamī.

45 = Kū. 4.29a = b; L. 70.42b, 43a; Mr. 45.52; Vā. 4.63b, 64a. 1) Vā. ca. 2) L. Vā. ca. 3) Kū. samāvṛṇot.

46 = Kū. 4.29b, 30a; L. 70.43b, 44a; Mr. 45.53; Vā. 4.64b, 65a. 1) Mr. -ṇo jāyate. 2) Mr. tasya sparśo guṇo mataḥ. 3) Vā. evaṃ. 4) L. Vā. -va vi-. 5) Kū. -śau.

47 = Kū. 4.30b, 31a; L. 70.44b, 45a; Mr. 45.54; Vā. 4.65b, 66a. 1) Mr. dvi-. 2) Kū. -ṇaḥ syāt. 3) L. Mr. tv a-. 4) Kū. tato vahniḥ. 5) L. Vā. saśabdasparśarūpaṃ (Vā. -paś).

48 = Kū. 4.31b, 32a; L. 70.45b, 46a; Mr. 45.55; Vā. 4.66b, 67a. 1) Kū. L. -ṇā āpo. 2) Vā. tā. 3) Kū. -makāḥ. 4) L. sabdasparśaṃ ca rūpaṃ ca raso vai gandham; Vā.T. sa śabdasparśarūpeṣu gandhas teṣu sam-; V. śabdaḥ sparśaś ca rūpaś ca gandhas teṣāṃ saṃ-.

49 = Kū. 4.32b = b; L. 70.46b, 47a; Mr. 45.56; Vā. 4.67b, 68a. 1) L. saṃgatā; Mr. saṃhatā. 2) L. āviśanto; Mr. āvṛṇvaṃs te. 3) Vā. -la-. 4) Kū. śabdyate; Vā. dṛśyate.

50 = Kū. 4.33; L. 70.47b, 48a; Mr. 45.57; Vā. 4.68b, 69a.

51 = L. 70.48b, 49a; Mr. 45.58; Vā. 4.69b, 70a. 1) Mr. imaṃ. 2) L. -kācalā-; Vā. -kaghanā-. 3) Vā. -ṣā in-.

guṇaṃ pūrvasya pūrvasya[1]) prāpnuvanty uttarottaram[2]), ||
teṣāṃ yāvac ca *yad*[1]) yac ca, *tat tat*[2]) tāvadguṇaṃ smṛtaṃ. || 52 ||
upalabhy*âpsu vai*[1]) gandhaṃ kecid *brūyur apāṃ guṇam*[2]); |
pṛthivyām eva *taṃ*[3]) vidyād *apāṃ*[4]) vāyoś ca saṃśrayāt. || 52 1 ||

nānāvīryāḥ pṛthagbhūtāḥ
saptaite saṃhatiṃ vinā |

ete sapta mahātmāno hy
anyonyasya samāśrayāt[1]) |

nâśaknuvan prajāḥ sraṣṭum asamāgamya kṛtsnaśaḥ. || 53 ||

sametyânyonyasaṃyogam
anyonyāśrayiṇaś ca te |
ekasaṃghātacihnāś ca
saṃprāpyaikyam aśeṣataḥ||54||

te sametya mahātmāno hy
anyonyasyaiva saṃśrayāt || 54 ||

puruṣādhiṣṭhitatvāc ca avyaktānugraheṇa ca |
mahadādyā[1]) viśeṣāntā hy aṇ[2]ḍam utpādayanti te. || 55 ||

jalabudbudavat tatra
kramād vai vṛddhim āgatam |
bhūtebhyo 'ṇḍaṃ mahābuddhe
bṛhat tad udakeśayam. || 56 ||

ekakālaṃ[1]) samutpannaṃ
jalabudbudavac ca tat, |
viśeṣebhyo 'ṇḍam abhavad
bṛhat[2]) tad udakeśayam[3]) || 56 ||

| tasmin kāryasya[1]) karaṇaṃ saṃsiddhaṃ Brahmaṇas tadā[2]),
prākṛte 'ṇḍe vivṛddhe tu[3]) kṣetrajño Brahmasaṃjñitaḥ[4]). || 57 ||
sa vai śarīrī prathamaḥ, sa vai[1]) Puruṣa ucyate, |
Ādikartā ca[2]) bhūtānāṃ Brahmâgre samavartata[3]). || 58 ||

tena sarvam idaṃ vyāptaṃ
trailokyaṃ sacarācaram. || 59 ||

Hiraṇyagarbhaḥ so 'ṇḍe[1]) 'smin
prādurbhūtaś caturmukhaḥ |
sarge ca pratisarge ca
kṣetrajño Brahmasaṃjñitaḥ[2]) || 59 ||

52a = L. 70.49b; Mr. 45.59a; Vā. 4.70b. 1) L. sargasya. 2) L. -rāḥ.
52b = L. 70.50a; Vā. 4.71a. 1) L. tad. 2) L. yac ca.
52 1 = L. 70.50b, 51a; Vā. 4.71b, 72a. 1) Vā. -bhya śucer. 2) Vā. vāyor anaipuṇāt. 3) Vā. tad. 4) Vā. eṣāṃ.

53a = Mr. 45.59b.

53a = Kū. 4.34a; L. 70.51b; Vā. 4.72b. 1) Vā. -vīryā nānābhūtāḥ pṛthak pṛthak.

53b = Kū. 4.34b; Mr. 45.60a; Vā. 4.73a.

54 = Mr. 45.60b, 61a.

54 = Vā. 4.73b

55 = Kū. 4.35; L. 70.52; Mr. 45.61b, 62a; Vā. 4.74. 1) Kū. L. Vā. -ādayo. 2) Vā. -tā aṇ-.

56 = Mr. 45 62b, 63a.

56 = Kū. 4.36; L. 70.53; Vā. 4.75. 1) L. -la-. 2) L. mahat. 3) Vā. -kaṃ ca yat.

57 = Bḍ. I. 3.23b, 24a; Kū. 4.37; L. 70.63a = a; Mr. 45.63b = b; Vā. 4.76. 1) Bḍ.1 -miṃs tu kārya-; Bḍ.2 -miṃs tat kārya-; Vā. tat tasmin kārya-. 2) Bḍ. -ṇaḥ purā; Kū. parameṣṭhinaḥ; L. svecchayaiva tu. 3) Bḍ.1 prākṛtaṃ devi vartaṃ māṃ; Bḍ.2 -taṃ devavavṛttaṃ tu; Mr. -dhaḥ san; Vā. vibuddhe san. 4) Bḍ. -saṃmitaḥ.
58 = Bḍ. I. 3.24b, 25; Kū. 4.38; L. 70.63b = a; Mr. 45.64; Vā. 4.77. 1) Bḍ.1 purā; Bḍ.2 paraḥ. 2) Bḍ. sa. 3) Bḍ.1 -vartinām.

59 = Mr. 45.65a.

59 = Bḍ. I. 3.26; Vā. 4.78. 1) Vā. so 'gre. 2) Bḍ. -saṃmitaḥ.

karaṇaiḥ saha sṛjyante[1])
pratyāhāre[2]) tyajanti ca |
bhajante ca punar dehāṃs
te[3]) samāhārasaṃdhiṣu. || 59₁ ||

Merur ulbam abhūt tasya[1])
jarāyuś câpi parvatāḥ, |

hiraṇmayas tu yo Merus,
tasyôlbaṃ san[1]) mahātmanaḥ, |

garbho[1]dakaṃ samudrāś ca[2]) tasyâsan *paramātmanaḥ*[3]). || 60 ||

tasminn aṇḍe jagat sarvaṃ[1])
sadevāsuramānuṣam |
dvīpādy adrisamudrāś ca
sajyotir lokasaṃgrahaḥ. || 61 ||

t[1]asminn aṇḍe tv[2]) ime lokāḥ
sapta vai saṃpratiṣṭhitāḥ[3]),
saptadvīpā ca pṛthivī[4])
samudraiḥ saha saptabhiḥ || 61 ||
parvataiḥ sumahadbhiś ca
nadībhiś ca sahasraśaḥ. |

antas tasmiṃs[1]) tv ime lokā, antar viśvam idaṃ jagat, || 61₁ ||
candrādityau sanakṣatrau sagrahau[1]) saha vāyunā, |
lokālokaṃ ca yat[2]) kiṃcid aṇḍe tas[3]min samarpitam[4]). || 61₂ ||
adbhir daśaguṇābhis tu[1]) bāhyato 'ṇḍaṃ samāvṛtam, |
āpo daśaguṇenaiva[1]) tejasā bāhyato vṛtāḥ. || 61₃ ||

jalānilānalākāśais
tato bhūtādinā bahiḥ |
vṛtaṃ daśaguṇair[1]) aṇḍam
ekaikatvena taiḥ punaḥ. || 64 ||

tejo daśaguṇenaiva
bāhyato vāyunâ[1]vṛtam, |
vāyur daśaguṇenaiva
bāhyato nabhasâvṛtaḥ. || 62 ||

59₁ = Bḍ. I. 3.27; Vā. 4.79. 1) Bḍ.1 pṛcchante; Bḍ.2 yacchanto. 2) Bḍ.1 -rais. 3) Vā. -hān a-.

60a = Kū. 4.40a; Mr. 45.65b. 1) Mr. -rus tasyânusaṃbhūto.

60a = Bḍ. I. 3.28a; Vā. 4.80a. 1) Bḍ. -yôddhartur; Bḍ.2 -yordhvaṃ tu; Vā. tan.

60b = Bḍ. I. 3.28b; Kū. 4.50b; Mr. 45.(66a); Vā. 4.80b. 1) Bḍ. garto-. 2) Bḍ.1 saṃbudās tu; Bḍ.2 -drās tu. 3) Bḍ.1 hareyuś (Bḍ.2 harā-) câpi pañca tāḥ; Vā. jarādyasthīni parvatāḥ; Mr. samūdrā garbhasalilaṃ tasyâṇḍasya mahātmanaḥ.

61 = Kū. 4.41a = a; Mr. 45.66b, 67a. 1) Kū. 'bhavad viśvaṃ.

61 = Bḍ.I.3.29; L.70.65bI=aI; Vā.4.81. 1) Bḍ. y-. 2) Bḍ.L. -ḍa(e)i-. 3) Vā. -kā antarbhūtās tu sapta vai. 4) Bḍ. pṛthivī saptabhir dvīpaiḥ.

61₁ = Bḍ. I. 3.30; L. 70.65IIb = bII; Vā. 4.82. 1) Bḍ. -taḥsthasya.

61₂ = Bḍ. I. 3.31; Kū. 4.41b = a; L. 70.66; Vā. 4.83. 1) Bḍ. saṃgrahaḥ. 2) L. -kadvayaṃ. 3) L. -ḍe hy as-; Vā. -cic câṇḍe tas-. 4) Bḍ. pratiṣṭhitam.

61₃ = Bḍ. I. 3.32a = b; Kū. 4.42; L 70.54; Vā 4.84. 1) Kū. -ca. 2) L. -naitās; Vā. -ṇā hy evaṃ.

62 = Mr. 45.67b, 68a. 1) Mr.T. aṇḍaṃ daśaguṇair.

62 = Bḍ. I. 3.32b, 33a; Kū. 4.43a = a; L. 70.55; Vā. 4.85. 1) L. vāyunā bāhyato.

mahatā tatpramāṇena
sahaivânena veṣṭitaḥ, |
m a h ā ṃ s taiḥ s a h i t a ḥ s a r v a i r
a v y a k t e n a samāvṛtaḥ. || 65 ||

ākāśenâvṛto[1]) vāyuḥ,
khaṃ tu[2]) bhūtādināvṛtam[3]), |
b h ū t ā d i r mahatā câpi[4]),
a v y a k t e n â[5]v ṛ t o m a h ā n. || 63 ||

e*tair*[1]) ā v a r a ṇ a i r a ṇ ḍ a ṃ s a p t a b h i ḥ p r ā k ṛ t a i r[2]) v ṛ t a m, |
etā ā[3]vṛtya cânyonyam[4]) aṣṭau[5]) prakṛtayaḥ sthitāḥ. || 64 ||

eṣā sā prakṛtir nityā,
tadantaḥ puruṣaś ca saḥ; |
Brahmākhyas kathito yas te,
samāsāt śrūyatāṃ punaḥ. || 65 ||
yathā magno jale kaścid
unmajjan jalasaṃbhavam |
jalaṃ ca kṣipati, Brahmā
sa tathā prakṛtīr[1](?) vibhuḥ. || 66 ||

prasargakāle sthitvā ca[1])
grasanty etāḥ[2]) parasparam. |
evaṃ parasparotpannā[3])
dhārayanti parasparam || 65 ||
ādhārādheyabhāvena
vikārās te[1]) vikāriṣu. || 66 ||.

avyaktaṃ kṣetram uddiṣṭaṃ[1]) Brahmā[2]) kṣetrajña[3]) ucyate; |
etat samastaṃ jānīyāt
kṣetrakṣetrajñalakṣaṇam. || 67 ||
ity eṣa[1]) prākṛtaḥ sargaḥ kṣetrajñādhiṣṭhitas tu saḥ[2]), |
abuddhipūrvaḥ prathamaḥ[3]) prādurbhūtas[4]) taḍid yathā[5]). || 68 ||
etad Dhiraṇyagarbhasya janma yo veda[1]) tattvataḥ, |
āyuṣmān kīrtimān dhanyaḥ prajāvāṃś[2]) ca bhavaty uta[3]). || 68 ||
[nivṛttikāmo 'pi naraḥ śuddhātmā labhate gatim |
purāṇaśravaṇān nityaṃ, sukhaṃ ca kṣemam āpnuyāt.] || 68₂ ||

---

63 = Mr. 45.68b, 69a.

63 = Bḍ. I. 3.(33b), 34a; Kū. 4.43b, 44a; L. 70.56; Vā. 4.86. 1) Vā. na vṛto. 2) Vā. ca. 3) Bḍ. -śam āvṛtaṃ sarvaṃ bahir bhūtādinā tathā. 4) Bḍ. caiva; Kū. tadvad. 5) Bḍ. pradhānenâ-.

64 = Bḍ. I. 3.34b, 35a; Kū. 4.46b = a; L. 70.59; Mr. 45.69b, 70a; Vā 4.87. 1) Bḍ. Mr. ebhir. 2) Kū. prākṛtaiḥ saptabhir. 3) Bḍ.1 icchayâ-; Bḍ.2 ity athâ-; Vā. etāś câ-. 4) Mr. anyo'nyam âvṛtavatā. 5) Bḍ.1 araṇe; Bḍ.2 aṇḍe.

65 = Mr. 45.70b, 71a.

65 = Bḍ. I. 3.35b, 36a; L. 70.60, 61a; Vā. 4.88. 1) L. tu. 2) Bḍ.1 -taś ca; Bḍ.2 -sante tāḥ. 3) Bḍ.1 -raiś caiva; Bḍ.2 -raṃ caiva.

66 = Mr. 45.71b, 72a. 1) T. -tir.

66 = Bḍ. I. 3.36b; L. 70.61b; Vā. 4.89a. 1) Vā. -raś ca.

67a = Bḍ. I. 3.37a; Mr. 45.72b; Vā. 4.89b. 1) Bḍ. ity uktaṃ. 2) Bḍ. -ma. 2) Bḍ. -jñam.

67b = Mr. 45.73a.

68 = Bḍ. I. 3.37b, 38a; Kū. 4.66bc; Mr. 45.73bc; Vā. 4.90. 1) Bḍ. evaṃ. 2) Kū. saṃkṣepāt kathito mayā. 3) Kū. -vakāṃ viprā; Vā. -vaṃ prāg āsīt. 4) Vā. -tā. 5) Kū. Brāhmīṃ sṛṣṭiṃ nibodhata.

68₁ = Bḍ. I. 3.38bc; Vā. 4.91. Bḍ. vetti. 2) Bḍ. -jñāvāṃś. 3) Bḍ. na saṃśayaḥ.

68₂ = Vā. 4.92.

2. Kapitel.

(Bḍ. I. 4.1-34; L. 70.67-114; Vā. 5.1-54.)

yad visṛṣṭes tu[1]) saṃkhyātaṃ mayā kālāntaraṃ dvijāḥ, |
etat kālāntaraṃ jñeyam ahar vai pārameśvaraṃ. || 1 ||
rātriś tv e[1]tāvatī jñeyā Parameśasya kṛtsnaśaḥ[2]); |
ahas tasya tu yā sṛṣṭiḥ, pralayo rātrir ucyate[3]). || 2 ||
nâhas tu[1]) vidyate tasya, na rātrir, iti dhāraṇā[2]); |
upacāras tu[3]) kriyate lokānāṃ hitakāmyayā. || 3 ||
| [prajāḥ prajānāṃ pataya ṛṣayo munibhiḥ saha |
| ṛṣīn Sanatkumārākhyān Brahmasāyujyagaiḥ saha.] || 3ı ||
indriyāṇîndriyārthāś ca mahābhūtāni pañca ca |
tanmātrā indriyagaṇo buddhiś ca manasā saha[1]): || 4 ||
ahas tiṣṭhanti te sarve[1]) Parameśasya dhīmataḥ |
aharante pralīyante, rātryante viśvasaṃbhavaḥ. || 5 ||
svā[1]tmany avasthite vyakte[2]) vikāre pratisaṃhṛte[3]) |
sādharmyeṇâvatiṣṭhete pradhānapuruṣāv ubhau[4]). || 6 ||
tamaḥsattvaguṇāv etau[1]) samatvena vyavasthitau |
anupṛktāv abhūtāṃ tāv otaprotau[2]) parasparam. || 7 ||
guṇasāmye layo jñeyo[1]), vaiṣamye[2]) sṛṣṭir ucyate, |
tile yathā bhavet[3]) *tailaṃ*[4]) *ghṛtaṃ payasi vā sthitam*[5]). || 8 ||
tathā[1]) tamasi sattve ca rajo *'vyaktāśritaṃ*[2]) sthitam[3]), |
upāsya rajanīṃ kṛtsnāṃ parāṃ māheśvarīṃ tadā[4]) || 9 ||

---

1 = L. 70.67; Vā. 5.1 1) L. yat tu sṛṣṭau pra-.
2 = L. 70.68; Vā. 5.2. 1) L. -triś cai-. 2) L. -taḥ. 3) L. -ṭī rātriś ca pralayaḥ smṛtaḥ.
3 = L. 70.69; Vā. 5.3. 1) Vā. ahaś ca. 2) L. dhārayet. 3) Vā. -raḥ pra-.
| 3.1 = Vā. 5.4.
4 = L. 70.70; Vā 5.5. 1) L. tasmāt sarvāṇi bhūtāni buddhiś ca saha daivataiḥ.
5 = L. 70.71; Vā. 5.6. 1) L. sarvāṇi.
6 = Bḍ. I. 4.1; L. 70.72; Vā. 5.7. 1) Bḍ. ā-. 2) Vā. sattve. 3) Bḍ. Vā. V. -hate. 4) Bḍ. -ṣau tadā.
7 = Bḍ. I. 4.2; L. 70.73; Vā. 5.8. 1) L. -tvarajopetau. 2) Bḍ. anudriktāv anucarau tena proktau (Bḍ.2 protau); Vā. atrôdriktau prasūtau ca tau tathā ca.
8 = Bḍ. I. 4 3; L. 70.74; Vā. 5.9. 1) Bḍ.1 -ya. 2) Bḍ. ādhikye. 3) Vā. tileṣu vā yathā. 4) Bḍ. sattvavṛddhau sthitir abhūd. 5) Bḍ.1 dhruvaṃ padmaśikhāsthitam; Bḍ.2 Viṣṇu-Padma-Śivāsthitam.
9 = Bḍ. I. 4.4a = a; L. 70.75; Vā. 5.10. 1) Bd.1 yadā; Bḍ.2 yathā. 2) Bḍ -jo 'py anugata(ṃ); L. rajasy anusṛtaṃ. 3) L. jagat. 4) L. tathā.

aharmukhe pravṛtte[1]) ca paraḥ prakṛtisaṃbhavaḥ |
kṣobhayāmāsa yogena pareṇa Parameśvaraḥ. || 10 ||
pradhānaṃ puruṣaṃ caiva praviśyâṇḍaṃ[1]) Maheśvaraḥ |

	pradhānāt kṣobhyamāṇāt tu rajo vai samavartata, | rajaḥ pravartakaṃ *tatra*[2]) bījeṣv api[3]) yathā jalaṃ. || 11 || guṇa[1]vaiṣamyam āsādya *prasūyante*[2]) *hy adhi*[3]ṣṭhitāḥ, |
Maheśvarāt trayo devā jajñire jagadīśvarāt, || 11 ||	guṇebhyaḥ kṣobhyamāṇebhyas trayo *devā vijajñire*[4]), || 11 1 ||

śāśvatāḥ[1]) paramā guhyāḥ[2]) sarvātmānaḥ śarīriṇaḥ. || 12 ||
rajo Brahmā, tamo hy Agniḥ, sattvaṃ Viṣṇur[1]) ajāyata[2]); |
rajaḥprakāśako Brahmā sraṣṭṛ[3]tvena vyavasthitaḥ[4]), || 12 1 ||
tamaḥprakāśako 'gnis tu[1]) Kālatvena vyavasthitaḥ, |
sattvaprakāśako Viṣṇur audāsīnye[2]) vyavasthitaḥ. || 12 2 ||
eta eva trayo lokā[1]), eta eva trayo guṇāḥ, |
eta eva trayo vedā[2]), eta eva trayo 'gnayaḥ. || 13 ||
parasparāśritā[1]) hy ete, parasparam anuvratāḥ, |
parasparena vartante, dhārayanti[2]) parasparam. || 14 ||
anyonyamithunā[1]) hy eta[2]), anyonyam upajīvinaḥ, |
kṣaṇaṃ viyogo na hy eṣāṃ, na tyajanti parasparam. || 15 ||
Īśvaro hi[1]) paro devo, Viṣṇus tu[2]) mahataḥ paraḥ, |
Brahmā *tu rajasôdriktaḥ*[3]) *sargāyêha*[4]) pravartate. |
paraś ca[5]) puruṣo jñeyaḥ, prakṛtiś ca[6]) parā smṛtā. || 16 ||

---

10 = L. 70.76; Vā. 5.11. 1) L. -taś.

11a = L. 70.77a; Vā. 5.12a; 1) L. -viśya sa.

11b = L. 70.77b.

11bc = Bḍ. I. 4.4b = c; Vā. 5 12b, 13a. 1) Bḍ tac ca 2) Bḍ. iva.

11 1 = Bḍ. I. 4.5; Vā. 5.13b, 14a. 1) Bḍ.1 -ṇā. 2) Bḍ.1 prasaṅgena; Bḍ 2 saprasaṅge. 3) Bḍ. prati-. 4) Bḍ. jñeyâpi sādare.

12 = Bḍ. I. 4.6a; L. 70.78a; Vā. 5 14b. 1) Vā. āśritāḥ. 2) Bḍ.2 Vā. -yā.

12 1 = Bḍ. I. 4.6b, 7a; Vā. 5.15. 1) Bḍ. sattvaṃ Viṣṇū, rajo Brahmā, tamo Rudraḥ. 2) Bḍ.1 prajāpatiḥ; Bḍ 2 tv ajāyata. 3) Bḍ.2 sṛṣṭi-. 4) Bḍ.1r-ko Viṣṇur Brahmasraṣṭṛtvam āpnuyāt.

12 2 = Bḍ I. 4 8; Vā 5.16. 1) Bḍ.1 Viṣṇuḥ; Bḍ.2 Rudraḥ. 2) Bḍ. -ṇuḥ sthititvena.

13 = Bḍ. I. 4.9; L. 70.78b, 79a; Vā. 5.17. 1) L. devā. 2) L. lokā

14 = Bḍ. I. 4.10; L. 70.79b, 80a; Vā. 5.18. 1) Bḍ. -parānvayā. 2) Bḍ. prerayanti.

15 = Bḍ. I. 4.11; L. 70.80b, 81a; Vā. 5.19. 1) Bḍ.1 -yaṃ mithunaṃ. 2) L. ete; Vā. -te hy.

16 = L. 70.81b, 82; Vā. 5.20. 1) L. -ras tu. 2) L. -ṇuś ca. 3) L. -mā ca rajasā yuktaḥ. 4) L. sargādau hi. 5) L. -raḥ sa. 6) L. -tiḥ sā-

adhiṣṭhito 'sau[1]) hi Maheśvareṇa pravartate codyamānaḥ[2]) samantât, | anupravartanti mahāntam eva[3]) cirasthitāḥ sve viṣaye priyatvāt[4]). || 17 ||
pradhānaṃ[1]) guṇavaiṣamyāt sargakāle[2]) pravartate, |
Īśvarā[3]dhiṣṭhitāt pūrvaṃ[4]) tasmāt sadasadātmakāt || 18 ||
| Brahmā buddhiś ca[1]) mithunaṃ yugapat saṃbabhūvatuḥ[2]): |
| tasmāt tamo 'vyaktamayaṃ[3]), kṣetrajño Brahmasaṃjñitaḥ[4]). || 18₁ ||
saṃsiddhaḥ[1]) kāryakaraṇe[2]) Brahmâgre sama[3]vartata |
tejasâpratimo[4]) dhīmān avyaktaḥ saṃprakāśakaḥ[5]). || 19 ||
sa vai śarīrī[1]) prathamaḥ[2]) kāraṇatve[3]) vyavasthitaḥ[4]), |
apratīghena[5]) jñānena aiśvaryeṇa ca so 'nvitaḥ[6]), |
dharmeṇa[7]) câpratīghena[8]) vairāgyeṇa samanvitaḥ[9]). || 20 ||
| [tasy-Êśvarasyâpratighaṃ jñānaṃ vairāgyalakṣaṇam, |
| dharmaiśvaryakṛtā buddhir Brāhmī jajñe 'bhimāninaḥ. || 20₁ ||]
avyaktāj jāyate câsyâ[1]), manasā yad[2]) yad icchati[3]), |
vaśīkṛtatvāt trai[4]guṇyāt[5]) sāpekṣatvāt[6]) sva[7]bhāvataḥ. || 21 ||
Caturmukhas tu Brahmatve, KÂlatve c-Ântako 'bhavat[1]), |
Sahasramūrdhā Puruṣas, tisro 'vasthāḥ Svayaṃbhuvaḥ. || 22 ||
| sattvaṃ[1]) rajaś ca Brahmatve, Kālatve ca rajas tamaḥ, |
| sāttvikaṃ[2]) Puruṣatve ca, guṇavṛttiḥ[3]) Svayaṃbhuvaḥ. || 22₁ ||
Brahmatve sṛjate lokān[1]), Kālatve saṃkṣipaty[2]) api, || 23 ||
Puruṣatve hy u[1]dāsīnas, tisro 'vasthāḥ Prajāpateḥ[2]). |
Brahmā kamalagarbhā[3]bhaḥ, Kālo jātyâñjanaprabhaḥ[4]), || 24 ||

---

17 = L. 70.83; Vā. 5.21. 1) L. -tā sā. 2) L. -mane. 3) L. -pravṛttas tu mahāṃs tad‿enāṃ. 4) L. cirasthiratvād viṣayaṃ śritaḥ svayam.

18 = Bḍ. I. 4.12; L. 70.84; Vā. 5.22. 1) Bḍ.1 L. -na-. 2) L. -laḥ. 3) Bḍ. adṛṣṭā-. 4) Bḍ. -ve.

| 18₁ = Bḍ. I. 4.13; Vā. 5.23. 1) Bḍ.1 -dhitva-; Bḍ.2 -dhis tu. 2) Bḍ. -va ha. 3) Vā. -tamayaḥ. 4) Bḍ. -jñakaḥ.

19 = Bḍ. I. 4.14; L. 70.85; Vā. 5.24. 1) Bḍ. -dha-. 2) Bḍ.1 -ṇo; Vā. -ṇair. 3) L. Rudraś câgre hy a-. 4) Vā. -sā prathamo. 5) Vā. -śate.

20 = Bḍ. I. 4.15 = ac; L. 70.86a, 88; Vā. 5.25, 26a. 1) Bḍ. -ra-. 2) Bḍ. -mo. 3) Bḍ.1 dhāraṇatva-; Bḍ.2 -tve. 4) L. -maḥ, sa vai puruṣa ucyate. 5) L. apratīpena. 6) L. samanvitaḥ. 7) Bḍ. jñānenâ-. 8) Bḍ. -pratimenêha; L. câpratīpena. 9) Bḍ. ca saptatiḥ; L. ca te 'nvitāḥ.

| 20₁ = Vā. 5.26b, 27a.

21 = Bḍ. I. 4.16; L. 70.89; Vā 5.27b, 28a. 1) Bḍ.1 -tatvāvatenâsya; L. teṣāṃ. 2) Vā. ca. 3) L. īhitam. 4) Vā. vai-. 5) L. -yaṃ. 6) Vā. sureśatvāt. 7) Bḍ. -tvāc ca.

22 = Bḍ. I. 4.17; L. 70.90; Vā. 5.28b, 29a. 1) Bḍ -kṛd Bhavaḥ; L. -kaḥ smṛtaḥ.

| 22₁ = Bḍ. I. 4.18; Vā. 5.29b, 30a. 1) Bḍ. sarvaṃ. 2) Bd. -kaḥ. 3) Bḍ. -vṛttaṃ.

23 = Bḍ. I. 4.19a; L. 70.91a; Vā. 5.30b. 1) Vā. lokān sṛjati Brahmatve. 2) Bḍ. -kṣayaty.

24 = Bḍ. I. 4.19b, 20a; L. 70.91b, 92a; Vā. 5.31. 1) Bḍ. -tve. u-. 2) Bḍ. Svayaṃbhuvaḥ. 3) Bḍ. -lapatrā-. 4) L. -bho Rudraḥ kālāgnisaṃnibhaḥ.

Puruṣaḥ puṇḍarīkākṣo, rūpaṃ tat[1]) paramātmanaḥ. |
ekadhā sa dvidhā caiva tridhā ca bahudhā punaḥ[2]). || 25 ||
yoge[1]śvaraḥ śarīrāṇi karoti vikaroti ca |
nānākṛtikriyārūpa*nāmavanti*[2]) svalīlayā. || 26 ||
tridhā yad vartate loke, tasmāt triguṇa ucyate, |
caturdhā pravibhaktatvāc caturvyūhaḥ prakīrtitaḥ. || 27 ||
yad āpnoti, yad ādatte, yac câtti viṣayaṃ prabhuḥ[1]),
yac câsya[2]) satataṃ bhāvas, tasmād ātmā nirucyate. || 28 ||
ṛṣiḥ sarvagatatvāc ca[1]) *śarīrī*[2]) *so 'sya yat*[3]) prabhuḥ; |
svāmitvam[4]) asya yat[5]) sarvaṃ, Viṣṇuḥ sarvapraveśanāt. || 29 ||
bhagavān bhaga[1]sadbhāvād[2]), *rāgo rāgasya śāsanāt*[3]), |
paramaḥ samprakṛṣ[4]ṭatvād, avanād[5]) om iti smṛtaḥ. || 30 ||
sarvajñaḥ sarvavijñānāt, sarvaḥ sarvaṃ[1]) yatas tataḥ[2]), |
| narāṇām *ayanaṃ yasmāt, tena*[1]) Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 31 ||
tridhā vibhajya câ[1]tmānaṃ trailokye[2]) sampravartate, |
sṛjate grasate caiva *vīkṣate*[3]) ca tribhiḥ svayaṃ[4]). || 32 ||
| agre[1]) Hiraṇyagarbhaḥ sa[2]) prādurbhūtaś *caturmukhaḥ*[3]). |
āditvāc c-Â[1]didevo 'sāv[2]), ajātatvād Ajaḥ smṛtaḥ. |
pāti yasmāt prajāḥ sarvāḥ, Prajāpatir ataḥ[3]) smṛtaḥ. || 33 ||

---

25 = Bḍ. I. 4.20b, 21a; Kū. 4.54b = b; L. 70.92b, 93a; Vā. 5.32a = a. 1) Bḍ. rūpeṇa. 2) Kū. guṇaiḥ.

26 = Bḍ. I. 4.21b, 22a; Kū. 4.55; L. 70.93b, 94; Vā. 5.32b, 33a. 1) Bḍ. yogī-; L. mahe-. 2) Bḍ. -pam āśrayanti; L. -āvanti; Vā. -vṛttiḥ.

27 = Bḍ. I. 4.22b, 23a; L. 70.95; Vā. 5.33b, 34a.

28 = Bḍ. I. 4.(23)b, 24a; L. 70.96; Vā. 5.34b, 35a. 1) L. yac câti viṣayān ayaṃ; Bḍ. yadā śete tadārdhā(n)te, yad bhuṅkte viṣayān prabhuḥ; Vā. câsti viṣayaṃ prati. 2) Bḍ.1 yat svasthāḥ; Bḍ.2 yat svāsthya; Vā. tac (yac) câsya.

29 = Bd. I. 4.24b, 25a; L. 70.97; Vā. 5.35b, 36a. 1) Bḍ. -taś câtra. 2) Bḍ. -re. 3) Bḍ.1 so 'bhyayāt; Vā. śarīrādyāt svayaṃ. 4) Bḍ.1 -mī sarv-; Bḍ.2 -mī svam. 5) Vā.T. tat.

30 = Bḍ. I. 4.25b, 26a; Kū. 4.63b = aIbII; L. 70.98; Vā 5.36b, 37a. 1) Bḍ.1 agra-. 2) Kū. sarvavijñānād; L. -vadbhāvān. 3) Bḍ. -vān nāgo-nāga- (Bḍ.2 -gaḥ) svasaṃśrayāt; L. -vān nirmalatvāc Chivaḥ smṛtaḥ. 4) Bḍ.1 hṛṣ; Bḍ.2 -dṛṣ-; Vā. paraś ca tu prakṛṣ-. 5) Bḍ. devatād.

31a = Bḍ. I. 4.26b; Kū. 4.64a; L. 70.99a; Vā. 5.37b. 1) Bḍ.1 -va-. 2) Kū. L. -vamayo yataḥ.

| 31b = Bḍ. I. 4.27a; Kū. 4.62b; Vā. 5.38a. 1) Bḍ. -ṇāṃ svā(a)panaṃ Brahmā tasmān.

32 = Bḍ. I. 4.27b, 28a; Kū. 4.56b, 57a; L. 70.99b, 100a; Vā. 5.38b, 39a. 1) Vā. svā-. 2) Bḍ.1 sakalaḥ; Bḍ.2 sākalpe; Va. -yaṃ. 3) Bḍ.1 pālyate; Bḍ.2 vīkṣyate; L. rakṣate. 4) Bḍ.2 -bhis tu ayam; Kū. ca viśeṣataḥ; Vā. -bhis tu yat.

| 33a = Bḍ. I. 4 28b; Vā. 5.39b. 1) Bḍ. so 'gre. 2) Bḍ. san. 3) Bḍ. -taḥ svayaṃprabhuḥ.

33bc = Bḍ. I. 4.29a = b; Kū. 4.59; L. 70.100b, 101a; Vā. 5.40. 1) Kū. L.

deveṣu ca mahān[1]) devo, mahādevas tataḥ[2]) smṛtaḥ, |
sarveśa[3]tvāc ca *lok*ānām[4]) avaśyatvāt *tath*-Êśvaraḥ[5]) || 34 ||
bṛhatvāc ca smṛto Brahmā, bhūtatvād bhūta ucyate[1]), |
kṣetrajñaḥ kṣetravijñānād, *vibhuḥ sarvagato yat*aḥ[2]). || 35 ||
yasmāt pury *anuśete*[1]) ca, tasmāt puruṣa ucyate, |
anāditvāc ca[2]) pūrvatvāt Svayambhūr iti sa[3]) smṛtaḥ. || 36 ||
ijya[1]tvād ucyate yajñaḥ, kavir vikrāntadarśanāt, |
kramaṇaḥ kramaṇīyatvāt, pālakaś câpi[2]) pālanāt. || 37 ||
ādityasaṃjñaḥ Kapilas tv[1]) agrajo 'gnir iti smṛtaḥ, |
hiraṇyam asya[2]) garbho 'bhūd, dhiraṇyasyâpi garbhajaḥ, || 38 ||
tasmād Dhiraṇyagarbhaḥ sa[1]) purāṇe smin[2]) nirucyate. |
Svayambhuvo ni[3]vṛttasya kālo varṣāgrajas[4]) tu yaḥ, || 39 ||
na śakyaḥ parisaṃkhyātum api[1]) varṣaśatair api, |
kalpasaṁkhyānivṛttas tu[2]) parārdho[3]) Brahmaṇaḥ smṛtaḥ. || 40 ||
tāvac cheṣo[1]) 'sya kālo 'nyas, tasyânte parisṛjyate[2]). |
koṭikoṭi[3]sahasrāṇi antar[4]bhūtāni yāni vai[5]) || 41 ||
samatītāni kalpānāṃ tāvac cheṣāḥ[1]) pare[2]) tu ye. |
yas tv ayaṃ[3]) vartate kalpo, vārāhaṃ[4]) taṃ nibodhata || 42 ||
prathamaḥ[1]) sāṃpratas teṣāṃ kalpo 'yaṃ[2]) vartate dvijāḥ[3]), |
tas[4]min Svāyambhuvādyās tu manavaḥ syūś[5]) caturdaśa. || 43 ||
atītā vartamānāś ca bhaviṣyā ye ca vai punaḥ, |
tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā samantataḥ[1]) || 44 ||
pūrṇaṃ[1]) yugasahasraṃ vai[2]) paripālyā[3]) nar[4]eśvaraiḥ |
prajābhis tapasā caiva, teṣāṃ śṛṇuta vistaram. || 45 ||

-tvād ā-. 2) Bḍ.1 ādyo hi svavasaś caiva; Bḍ.2 ādir āditadeṣo 'sya. 3) Kū L. iti.

34 = Kū 4 60a = a; L. 70 101b, 102a; Vā. 5.41. 1) Kū. -hā-. 2) Kū -va iti 3) L. -vaga-. 4) devānām. 5) L. -tvāc ca īśvaraḥ.

35 = Kū. 4 60b = a; L. 70.102b, 103a; Vā. 5.42. 1) Kū. paratvāt parameśvaraḥ. 2) L. ekatvāt kevalaḥ smṛtaḥ.

36 = L. 70.103b, 104a; Vā. 5.43. 1) L. puryāṃ sa śete. 2) Vā. nôtpāditatvāt. 3) L. saṃ-.

37 = L. 70.104b, 105a; Vā. 5.44. 1) L. yājya-. 2) Vā. -tvād varṇakasyâbhi-.

38 = L. 70.105b, 106a; Vā. 5.45. 1) L. -lo hy. 2) L. -raṇmayasya.

39 = Bḍ. I. 4.29b, 30a; L. 70.106b, 107a; Vā. 5.46. 1) Bḍ. -bhaś ca; L. -bhatvaṃ. 2) Bḍ. -ṇeṣu. 3) L. 'pi. 4) Bḍ. -gratas; L. viśvātmanas.

40 = Bḍ. I. 4.30b, 31a; L. 70.107b, 108a; Vā. 5.47. 1) Bḍ. manu-. 2) L. kālasaṃkhyā vivṛttasya. 3) Vā parākhyo.

41 = Bḍ I. 4.31b, 32a; L. 70.108b, 109a; Vā. 5.48. 1) Bḍ. tāvat tv eṣo. 2) Bḍ. pratibuddhyate. 3) Bḍ. -varṣa-. 4) Bḍ. gṛha-; L. ahar-. 5) Bḍ.1 ca.

42 = Bḍ. I. 4.32b, 33a; L. 70 109bc; Vā. 5.49. 1) Bḍ. -ṣāt. 2) Vā. parās. 3) Bḍ. yat svayaṃ. 4) Bḍ. -has.

43 = Bḍ. I. 4.33b = a; L. 70.110; Vā. 5.50. 1) Bḍ. -maṃ. 2) Bḍ vai. 3) Bḍ. ca yaḥ. 4) L. yas-. 5) L. -vas te.

44 = L. 70.111; Vā. 5 51. 1) L. saparvatā.

45 = Bḍ. I. 4.34 = a; L. 70.112; Vā. 5.52. 1) Bḍ. -ṇe. 2) Bḍ. -re tu. 3) Bḍ. -yaṃ. 4) L. mah-.

manvantareṇa caikena sarvāṇy evântarāṇi tu[1]) |
kathitāni bhaviṣyanti[2]) kalpaḥ kalpena caiva hi[3]) || 46 ||
atī.āni ca kalpāni sodarkāṇi[1]) sahânvayaiḥ; |
anāgateṣu tadvac ca tarkaḥ kāryo vijānatā. || 47 ||

---

3. Kapitel.

(Bḍ. I. 5.1—141; Kū. 6.1—25; L. 70.115—195a; Vā. 6.1—79.)

āsīd ekārṇavaṃ ghoraṃ | āpo *hy agre*[1]) *samabhavan*[2])
avibhāgaṃ tamomayam, | *naṣṭe 'gnau*[3]) pṛthivītale, |
sāntarālaikalīne[1]) 'smin[2]) na prājñāyata kiṃcana[3]). || 1 ||

(cfr. 4. Kap. Śl. 62b—65.)

ekārṇave tadā tasmin naṣṭe sthāvarajaṅgame[1]) |
tadā[2]) *samabhavad*[3]) Brahmā sahasrākṣaḥ sahasrapāt || 2 ||
sahasraśīrṣā puruṣo rukmavarṇo hy[1]) atīndriyaḥ |
Brahmā Nārāyaṇākhyas tu[2]) suṣvāpa salile tadā, || 3 ||
sattvodrekāt prabuddhas[1]) tu śūnyaṃ lokam avaikṣata[2])!
imaṃ côdāharanty atra ślokaṃ Nārāyaṇaṃ prati: || 4 ||

āpo nārā iti proktā,
apo vai Narasūnavaḥ, |
ayanaṃ tasya tāḥ proktās[1]),
tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. ||5||

āpo nārā vai[1]) tanava[2]),
ity apāṃ nāma śuśruma |
apsu śete yatas tasmāt[3])
tena[4]) Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 5 ||

---

46 = L. 70.113; Vā. 5.53. 1) L. ca; Vā. vai. 2) Vā. bhaviṣyāṇi bhaviṣyaiś ca. 3) Vā. ha.
47 = L. 70.114; Vā 5.54. 1) Vā. sodakāni.

1a = Kū. 6.1a.

1a = Bḍ. I. 5.1a; L. 70.115a; Vā. 6.1a. 1) Bḍ. āpo 'gre; Vā. āpo hy agneḥ. 2) Bḍ. sarvagā āsan. 3) Bḍ. etasmin; L. naṣṭe ca.

1b = Bḍ. I. 5.1b; Kū. 6.1b; L. 70.115b; Vā. 6.1b. 1) Bḍ.1 sāntavātaiḥ pralīne; Bḍ.2 -vātaikalīne; Kū. śāntavātādikaṃ; L. sāntatāraikanīre. 2) Kū. sarvaṃ. 3) Vā. naṣṭe sthāvarajaṅgame.
2 = Bḍ. I. 5.2; Kū. 6.2; L. 70.116; Vā. 6.2. 1) Vā. na prājñāyata kiṃcana. 2) Bḍ. vibhur. 3) Bḍ. bhavati sa; L. bhavati vai; Vā.T. sa bhagavān.
3 = Bḍ. I. 5.3; Kū. 6.3; L. 70.117; Vā. 6.3. 1) L. tv. 2) Vā. -yaḥ sa.
4 = Bḍ I. 5.4; Kū. 6.4a = b; L. 70.118; Vā. 6.4. 1) Bḍ. -kān (ka-) niṣiddhas. 2) L. udaikṣata; Vā. udīkṣya saḥ.

5 = Bḍ. I. 5.5; Kū. 6.5. 1) Kū. tā yasmāt.

5 = L. 70.119a, 120a; Vā. 6.5. 1) L nārāś ca. 2) L. sūnava. 3) Vā. -te ca ya tasmāt. 4) L. tato.

cfr. 5. Kap. Śl. 1—6.

tulyaṃ[1]) yugasahasrasya naiśaṃ[2]) kālam upāsya saḥ[3]) |
śarvaryante[4]) prakurute Brahmatvaṃ sargakāraṇāt[5]). || 6 ||
Brahmā tu salile tasmin vāyur[1]) bhūtvā tadā caran[2]) |
niśāyām iva khadyotaḥ prāvṛṭkāle tatas tataḥ[3]) || 7 ||
tatas tu salile tasmin vijñāyântargatāṃ[1]) mahīm[2]) |
anumānād asaṃmūḍho[3]) bhūmer uddharaṇaṃ prati[4]) || 8 ||
akarot sa[1]) tanuṃ tv[2]) anyāṃ kalpādiṣu yathā purā. |
tato mahātmā manasā[3]) divya[4]rūpam acintayat. || 9 ||
salilenâplutāṃ bhūmiṃ dṛṣṭvā sa tu samantataḥ[1]): |
kiṃ nu[2]) rūpaṃ ahaṃ[3]) kṛtvā uddhareyaṃ mahīm imām[4])? || 10 ||
jalakrīḍāsu ruciraṃ[1]) vārāhaṃ rūpam asmarat[2]) |
adhṛṣyaṃ[3]) sarvabhūtānāṃ[4]) vāṅmayaṃ brahma[5]saṃjñitam. || 11 ||
daśayojanavistīrṇaṃ *śatayojanam ucchritam*[1]), |
nīlameghapratīkāśaṃ meghastanitanihsvanam, || 11₁ ||
mahāparvatavarṣmāṇaṃ śvetaṃ[1]) tīkṣṇogradaṃṣṭriṇam, |
vidyudagni*prakāśākṣam*[2]) ādityasamatejasam, || 11₂ ||
pīnavṛttāyataskandhaṃ *siṃhavikrānta*gāmi*nam*[1]), |
pīnonnatakaṭīdeśaṃ *suślakṣṇaṃ śubhalakṣaṇam*[2]). || 11₃ ||
rūpam āsthāya *vipu*lam[1]) vārāham amitaṃ Hariḥ |
pṛthivyuddharaṇārthāya praviveśa[1]) Rasātalam. || 12 ||
sa *vedapād yūpa*[1]daṃṣṭraḥ kratu*vakṣāś*[2]) citī[3]mukhaḥ |
agnijihvī[4]) darbharomā brahmaśīrṣo mahātapāḥ, || 12₁ ||

---

6 = Bḍ. I. 5.6; Kū. 6.6; L. 70.120b, 121a; Vā. 6.6. 1) L. catur-. 2) Bḍ.1 vasan; Bḍ.2 vaśaṃ. 3) Bḍ. L. -yataḥ. 4) Bḍ.1 svarṇapatre; Bḍ.2 sarvaṃ yan na. 6) Bḍ. -matvādarśakāraṇāt.

7 = Bḍ. I. 5.7; L. 70.121b, 122a; Vā. 6.7. 1) Bḍ.1 arvāg; Bḍ.2 eko. 2) Bḍ.2 -dâcarat; L. samācarat. 3) L. tu saḥ.

8 = Bḍ. I. 5.8; Kū. 6.7; L. 70.122b, 123a; Vā. 6.8. 1) Bḍ.1 -gate; Bḍ.2 -gataṃ. 2) Bḍ. mahat. 3) Kū. -nāt taduddhāraṃ. 4) Kū. kartukāmaḥ prajāpatiḥ; L. -ṇaṃ punaḥ.

9 = Bḍ. I. 5.9; L. 70.123b, 124a; Vā. 6.9. 1) Bḍ.1 oṃkārāṣṭa-; Bḍ.2 cakārâdya. 2) L. -nūm; Vā.T. hy. 3) L. bhagavān. 4) Vā. divyaṃ.

10 = Bḍ. I. 5.10; L. 70.124b, 125a; Vā. 6.10. 1) Bḍ. sa samacintayat. 2) Bḍ. L. tu. 3) Vā. mahat. 4) Bḍ. salilād uddhare mahīm; Vā. -yam ahaṃ mahīm.

11 = Bḍ. I. 5.11; Kū. 6.8; L. 70.125b; 126a; Vā. 6.11. 1) Bḍ. -ḍāsamucitaṃ; L. -ḍānusadṛśaṃ. 2) Kū. āsthitaḥ; L. āviśat. 3) Bḍ. adṛśyam. 4) Kū. manasâpy anyair. 5) Vā. dharma-.

11₁ = Bḍ. I. 5.12; Vā. 6.12. 1) Bḍ. āyataṃ śatayojanam.
11₂ = Bḍ. I. 5.13; Vā. 6.13. 1) Bḍ. -ta. 2) Bḍ. -gnipratīkāśam.
11₃ = Bḍ. I. 5.14; Vā. 6.14. 1) Bḍ. Viṣṇuvikramagāmi ca. 2) Bḍ. vṛṣalakṣaṇapūjitam.
12a = Bḍ. I. 5.15a; Vā. 6.15a. 1) Bḍ. āsthāya rūpam atulaṃ.

12b = Bḍ. I. 5.15b; Kū. 6.9a; L. 70.126b; Vā. 6.15b. 1) Kū. -viśya sa.
12₁ = Bḍ. I. 5.16; Vā. 6.16. 1) Bḍ. dīkṣāsamāptīṣṭi-. 2) Bḍ.1 -danto; Bḍ.2 -dantaś. 3) Bḍ.1 juhū-. 4) Bḍ. -vo.

ahorātrekṣaṇadharo vedāṅgaśrutibhūṣaṇaḥ |
ājyanāsaḥ[1]) sruva[2]tuṇḍaḥ sāmaghoṣasvano mahān, || 122 ||
satyadharmamayaḥ śrīmān dhar[1]mavikramasaṃsthitaḥ[2]) |
prāyaścitta*nakho*[3]) ghoraḥ paśujānur mahā*kṛtiḥ*[4]), || 123 ||
udgātrāntro[1]) homaliṅgaḥ phalabījī[2]) mahauṣadhiḥ |
ved[3]yāntarātmā *mantrasphig ājyaspṛk*[4]) somaśoṇitaḥ, || 124 ||
vedaskandho havirgand*ho*[1]) havyakavyā*di*[2]vegavān |
prāgvaṃśakāyo dyutimān nānādīkṣābhir anvitaḥ, || 125 ||
dakṣiṇāhṛdayo yogī *mahāsatra*mayo[1]) vibhuḥ |
upākarme*ṣṭiruciraḥ*[2]) pravarg*yāvarta*[3]bhūṣaṇaḥ, || 126 ||
nānāchandogatipatho guhyopaniṣadāsanaḥ |
chāyā[1]patnīsahāyo vai *giriśṛṅgam*[2]) *ivôcchritaḥ*[3]). || 127 ||

cfr. 5. Kap. Śl. 7—8

bhūtvā[1]) yajñavarāho vai[2]) apaḥ[3]) sa[4]) prāviśat prabhuḥ[5]). |
adbhiḥ[6]) saṃchāditāṃ *bhūmiṃ*[7]) sa tām[8]) āśu[9]) prajāpatiḥ || 13 ||
upagamyôjjahārai*nām*[1]), apas[2]) tāś *ca*[3]) sa *vinyasan*[4]) |
sāmud*rā*[5]) *vai*[6]) samudreṣu nāde*yāś*[7]) ca nadīṣu *ca*[8]) || 14 ||
Rasātalatale magnāṃ Rasātalatale[1]) gatām |
prabhur lokahitārthāya daṃṣṭrayâbhyujjahāra gām. || 15 ||
tataḥ svasthānam ānīya pṛthivīṃ pṛthivīdha[1]raḥ |
mumoca pūrvavad asau[2]) dhārayitvā dharādharaḥ. || 16 ||
tasyôpari jalaughasya mahatī[1]) naur iva sthitā |
vitatatvāc[2]) ca dehasya[3]) na mahī yāti saṃ[4]plavam. || 17 ||

---

122 = Bd. I. 5.20; Vā. 6.17. 1) Bd. ājyagandhaḥ. 2) Bd. sruvas-.
123 = Bd. I. 5.21; Vā. 6.18. 1) Bd. kar-. 2) Bd. -satkṛtaḥ. 3) Vā. -ratho. 4) Bd. -nakhaḥ.
124 = Bd. I. 5.22; Vā. 6.19. 1) Vā. -trantro. 2) Bd. -ja-; Vā. sthānabījī. 3) Bd. vād-. 4) Bd. -tmasatrasya nāsmika-.
125 = Bd. I. 5.17; Vā. 6.20. 1) Bd. -dhir. 2) Vā. -yāti-.
126 = Bd. I. 5.18; Vā. 6.21. 1) Bd.1 śraddhāsattvamayo; Bd.2 sadbhāgatvamayo. 2) Bd.1 -maruciś caiva; Bd.2 -mo rucivara-. 3) Vā.T. -vargyavitta-.
127 = Bd. I. 5.19; Vā. 6.22. 1) Bd. māyā-. 2) Vā. maṇiśṛṅga. 3) Bd.1 ivôcchrayaḥ; Bd.2 ihôcchrayaḥ.

13 = Bd. I. 5.23; L. 70.127a = b; Vā. 6.23. 1) Bd.1 bhaktā; Bd.2 bhuktvā. Bd.1 -hāntā; Bd.2 -has tāś. 3) Bd. câpaḥ. 4) Bd. saṃ-; 5) Bd. punaḥ. 6) Bd. agni-. 7) Vā. ūrvīṃ. 8) Bd.1 samām. 9) Bd. icchan; Vā. aśnan.
14 = Bd. I. 5.24ab; L. 70.127b, 128a; Vā. 6.24. 1) Bd. -yâjuhāvaitām; Vā. -yojjahārâśu. 2) Bd.1 adyaś; Bd.2 L. āpaś. 3) Bd.1 câdya-; Bd.2 câsya; L. câpi; Vā. tās tu. 4) Bd.1 -samanyasat; Bd.2 samaṃ tataḥ; L. samāviśat. 5) Bd. -drāś; Vā. -drīr.. 6) Bd. ca. 7) Vā. -yīś. 8) Vā. -dīṣv atha.
15 = L. 70.(128b), 129a; Vā. 6.25. 1) L. -puṭe.
16 = Kū 6.23; L 70.129b, 130a; Vā. 6.26. 1) Vā -vīka-. 2) Kū. rūpaṃ manasā; Vā pūrvaṃ manasā.
17 = Kū. 6.24; L. 70.130b, 131a; Vā. 6.27. 1) Kū. -to. 2) Vā. caritatvāc. 3) L. tatsamā hy arudehatvān. 1) Vā. vi-.

tatôddhṛtya kṣitiṃ[1]) devo jagataḥ sthāpanecchayā |
pṛthivyāḥ pravibhāgāya manaś cakre 'mbujekṣaṇaḥ. || 18 ||

cfr. 5. Kap. Śl. 9-12a.

pṛthivīṃ[1]) tu[2]) samīkṛtya[3]) pṛthivyāṃ so 'cinod girīn |
prāksarge dahyamāne[4]) tu[5]) tadā saṃvartakāgninā[6]) || 19 ||
tenâgninā *viśīrṇās*[1]) te parvatā bhuvi sarvaśaḥ[2]). |
śaityād[3]) ekārṇave tasmin vāyunâpas[4]) tu[5]) saṃhṛtāḥ[6]); || 20 ||
niṣiktā yatra yatrâsaṃs, tatra tatrâcalo 'bha[1]van. |
tadâ[2]calatvād acalāḥ, parvabhiḥ parvatāḥ smṛtāḥ, || 21 ||
girayo *'dbhir*[1]) nigīrṇatvāc, cayanāc ca śi[2]loccayāḥ. |
tatas teṣu *vikīrṇeṣu*[3]) *lokodadhigiriṣv*[4]) atha[5]) || 22 ||
Viśvakarmā vibhajate kalpādiṣu punaḥ punaḥ |
sasamudrām imāṃ pṛthvīṃ saptadvīpāṃ saparvatām. || 23 ||
bhūrādyāṃś caturo lokān punaḥ so 'tha vya[1]kalpayat. |
lokān prakalpayitvā ca[2]) prajāsargaṃ sasarja ha. || 24 ||
Brahmā Svayaṃbhūr bhagavān sisṛkṣur vividhāḥ prajāḥ |
sasarja sṛṣṭiṃ tadrūpāṃ[1]) kalpādiṣu yathā purā. || 25 ||
tasyâbhidhyāyataḥ sargaṃ tadā vai buddhipūrvakam |
pradhāna[1]samakāle[2]) vai[3]) prādurbhūtas tamomayaḥ. || 26 ||
tamo moho mahāmohas tāmisraś cân[1]dhasaṃjñitaḥ |
avidyā pañcaparvaiṣā prādurbhūtā mahātmanaḥ. || 27 ||
pañcadhâvasthitaḥ[1]) sargo dhyāyataḥ so[2]) 'bhimāninaḥ, |
sarvatas[3]) tamasā caiva bīja*kumbhavad*[4]) āvṛtaḥ[5]), || 28 ||

---

18 = L. 70.131b, 132a; Vā. 6.28. 1) L. tata utkṣipya tāṃ.

19 = Bḍ. I. 5.24c, 25a; Kū. 6.25; L. 70.132b, 133a; Vā. 6.29. 1) Bḍ. pṛthak tās. 2) Kū. sa; L. ca. 3) L. samāṃ kṛtvā. 4) Bḍ. Vā. dahyamānās. 5) Kū. -gadagdhān akhilān. 6) Kū. tataḥ sarge 'dadhan manaḥ.

20 = Bḍ. I. 5.25b, 26a; L. 70.133b, 134a; Vā. 6.30. 1) Bḍ. vilīnās. 2) L. bhūrivistarāḥ. 3) Bḍ. satyād. 4) Bḍ.1 -nā yat; Bḍ.2 -nâyas. 5) L. -nā tena. 6) Bḍ. -hitāḥ; L. -hatāḥ.

21 = Bḍ. I. 5.26b; L. 70.134b, 135a; Vā. 6.31. 1) L. -lābha-. 2) Vā. skannā.

22 = Bḍ. I. 5.27a = b; L. 70.135b, 136a; Vā. 6.32. 1) L. hi; Vā. 'ntar-. 2) L. chayānatvāc chi-. 3) Bḍ. prakīrṇeṣu; Vā. viśīrṇeṣu. 4) Bḍ. girī(ṃ)s; L. koṭiśo hi giriṣv. 5) Bḍ. tathā.

23 = Bḍ. I. 5.27b, 28a; L. 70.136b, 137a; Vā. 6.33.

24 = Bḍ. I. 5.28b, 29a; L. 70.137b, 138a; Vā. 6.34. 1) Bḍ. punar a-; Vā. pra-. 2) L. -yitvâtha.

25 = Bḍ. I. 5.29b, 30a; L. 70.138b, 139a; Vā. 6.35. 1) Bḍ. -ṭaṃ tadrūpaṃ.

26 = Bḍ. I. 5.30b, 31a; L. 70.139b, 140a; Vā. 6.36. 1) Bḍ.1 -dhāna-; Bḍ.2 -dhānaṃ; L. buddhyāś ca. 2) Vā. -laṃ. 3) Bḍ. ca.

27 = Bḍ. I. 5.31b, 32a; L. 70.140b, 141a; Vā. 6.37. 1) Bḍ. -sro hy an-; Vā. -sro (hy) an-.

28 = Bḍ. I. 5.32b, 33a; L. 70.141b, 142a; Vā. 6.38. 1) Vā. -dhā câśritaḥ. 2) Bḍ.1 sā-. 3) L. saṃvṛtas. 4) Bḍ. -jakumbhalatā-; L. bījāṅkuravad; Vā. dīpaḥ kumbhavad. 5) Bḍ. -tāḥ.

bahir antaś câprakāśaḥ[1] stabdho[2] niḥsaṃjña eva ca. |
yasmāt teṣāṃ vṛtā[3] buddhir duḥkhāni[4] karaṇāni ca, || 29 ||
tasmāt te saṃ[1]vṛtātmāno nagā mukhyāḥ prakīrtitāḥ. |
mukhyasargaṃ[2] tathābhūtaṃ[3] dṛṣṭvā Brahmā hy asādhakam[4] || 30 ||
aprasannamanāḥ[1] so 'tha tato 'nyaṃ[2] so 'hy[3] amanyata[4]. |
tasyâbhidhyāyataś caiva[5] tiryaksroto 'bhya[6]vartata. || 31 ||
yas[1]māt tiryak pravṛttaḥ sa[2], tiryaksrotas[3] tataḥ smṛtaḥ[4]; |

paśvādayas te vikhyātā	tamobahutvāt te sarve hy
	ajñānanabahulāḥ smṛtāḥ |
utpathagrāhiṇo dvijāḥ. || 32 ||	utpatha[1]grāhiṇaś caiva[2]
	te 'jñāne jñāna[3]māninaḥ || 32 ||

[tiryaksrotas tu dṛṣṭvā vai dvitīyaṃ viśvam Īśvaraḥ |]
ahaṃkṛtā ahaṃmānā aṣṭāviṃśadvidhātmakāḥ, || 32₁ ||
ekādaśendriyavidhā navadhā codayas[1] tathā |
aṣṭau ca[2] tārakādyāś ca teṣāṃ śaktividhāḥ[3] smṛtāḥ, || 32₂ ||
antaḥ prakāśās te sarva[1] āvṛtāś ca bahiḥ punaḥ. |
yasmât tiryak pravarteta, tiryaksrotaḥ[2] *sa ucyate*[3]. || 32₃ ||
tiryaksrotas tu[1] dṛṣṭvā[2] vai dvitīyaṃ viśvaṃ Īśvaraḥ |
abhiprāyam athôdbhūtaṃ dṛṣṭvā sargaṃ[3] tathāvidham. || 32₄ ||
tasyâbhidhyāyato *'nyaṃ vai*[1] sāttvikaḥ samavartata[2], |
ūrdhvasrotās tṛtīyas tu, sa vai[3] côr[4]dhvaṃ vyavasthitaḥ[5]. || 33 ||

---

29 = Bḍ. I. 5.33b, 34a; L. 70.142b, 143a; Vā. 6.39. 1) Vā. -taḥ prakāśaś ca. 2) Bḍ. tathā; L. -śastabdho; Vā. śuddho. 3) Bḍ. kṛtā; Vā. taiḥ saṃvṛtā. 4) Vā. mukhyāni.

30 = Bḍ. I. 5.34b, 35a; L. 70.143b, 144a; Vā. 6.40. 1) Bḍ.1 -māc ca; Bḍ.2 mād a-. 2) Bḍ.1 -ge. 3) Bḍ. tadôdbhūtaṃ. 4) Vā. Brahmā dṛṣṭvā. 5) Bḍ. -mâtmasaṃbhavah.

31 = Bḍ. I. 5.35b, 36a; L. 70.144b, 145a; Vā. 6.41. 1) Bḍ.1 apratīsamanāḥ; Bḍ.2 apratītamanāḥ. 2) Bḍ.1 tadôtpattim; Vā. tato nyāso. 3) Bḍ.1 -tim a-; Vā. 'bhya-. 4) Bḍ.2 -yam atimanyataḥ. 5) Bḍ. cânyas; Vā. tatra. 6) L -tā hy a-.

32a = Bḍ. I. 5.36b; L. 70.145b; Vā. 6.42a. 1) Vā. tas-. 2) Bḍ. vivarteta; Vā. -yag vyavartanta. 3) L. -tās. 4) Vā. -tam.

32b = L. 70.146a.	32bc = Bḍ. I. 5.37; Vā. 6.42b, 43a. 1) Bḍ.1 utpādya-. 2) Vā. câpi. 3) Vā. te dhyānād dhyāna-.

32₁ = Bḍ. I. 6.38a = b; Vā. 6.43b, 44a.

32₂ = Bḍ. I. 5.38b, 39a; Vā. 6.44b, 45a. 1) Bḍ. -dhātmādayas. 2) Bḍ. tu. 3) Bḍ.1 -vadhāḥ.

32₃ = Bḍ. I. 5.39b, (40); Vā. 6.45b, 46a. 1) Bḍ. -ve. 2) Vā. -tāḥ. 3) Bḍ. tiryaksrotasa (Bḍ.2 -ta yad) ucyante vaśyā(Bḍ 2 paśyā)t mānas trisaṃjñakāḥ.

32₄ = Bḍ. I. 5.41; Vā. 6.46b, 47a. 1) Vā. ca. 2) Bḍ.1 sṛṣṭvā; Bḍ 2 pṛthvā. 3) Vā. sarvaṃ.

33 = Bḍ. I. 5.42; L. 70.146b, 147a; Vā. 6.47b, 48a. 1) Bḍ.1 yo 'ntyas; Bḍ.2 yo 'nyas; Vā. nityaṃ. 2) Bḍ. -ajāyata. 3) Bḍ. tad vai. 4) Vā. sa caivôr-. 5) Bḍ. -tam.

yasmād *vyavartatôrdhvaṃ tu*[1]), ūrdhvasrotās tataḥ smṛtaḥ[2]). |
te[3]) sukha[4]prītibahulā bahir antaś ca saṃvṛtāḥ[5]). || 34 ||
prakāśā bahir antaś ca ūrdhvasrotodbhavāḥ[1]) smṛtāḥ, |
te sattvasya ca yogena
sṛṣṭāḥ sattvodbhavāḥ smṛtāḥ. || 35 ||
nava dhātvādayas te vai
tuṣṭātmāno budhāḥ smṛtāḥ[1]). ||35||
ūrdhvasrotās[1]) tṛtīyo vai[2]), deva[3]sargas[4]) tu sa smṛtaḥ[5]). |
ūrdhvasrotaḥsu sṛṣṭeṣu deveṣu sa tadā[6]) prabhuḥ || 36 ||
prītimān abhavad Brahmā, tato 'nyaṃ so 'bhya[1]manyata. |
sasarja sargam anyaṃ sa[2]) sādhakaṃ prabhur[3]) Īśvaraḥ. || 37 ||
tato '[1]bhidhyāyatas tasya[1]) satyābhidhyāyinas tadā |
prādurbabhūva[3]) câvyaktād[4]) arvāk[5]srotas[6]) tu sādhakaḥ[7]). ||38
yasmād arvāṅ[1]) nyavartanta[2]), tato 'rvāksrotasas tu te[3]). |
te ca prakāśabahulās tamaḥpṛktā[4]) rajodhikāḥ, || 39 ||
tas[1]māt te duḥkhabahulā bhūyo bhūyaś ca kāriṇaḥ |
prakāśā[2]) bahir antaś ca manuṣyāḥ sādhakāś ca te. || 40 ||
lakṣaṇaiḥ tāra[1]kādyais te[2]) aṣṭadhā ca[3]) vyavasthitāḥ |
siddhātmāno manuṣyās te gandharva[4]sahadharmiṇaḥ. || 41 ||
ity eṣa taijasaḥ sargo hy arvāksrotāḥ prakīrtitaḥ. |
pañcamo 'nugrahaḥ sargaś caturdhā sa[1]) vyavasthitaḥ: ||42||
viparyayeṇa śaktyā ca tuṣṭyā siddhyā[1]) tathaiva ca |

---

34 = Bḍ. I. 5.43; L. 70.147b, 148a; Vā. 6.48b, 49a. 1) Bḍ. -mād ūrdhvaṃ nyavartanta; L. -māt pravartate côrdhvam. 2) Bḍ.1 tad ūrdhvasrotasaṃjñakam. 3) Bḍ. tāḥ. 4) Bḍ.1 -khaṃ. 5) Bḍ.1 ca vāvṛtāḥ; Bḍ.2 tathâvṛtāḥ.

35a = Bḍ. I. 5.44a; L. 70.148b; Vā. 6.49b. 1) Bḍ. -srotaḥ prajāḥ; L. -tobhavāḥ.

35b = L. 70.149a.

35b = Bḍ. I. 5.44b; Vā. 6.50a. 1) Vā. tena vātādayo jñeyāḥ sṛṣṭātmāno vyavasthitāḥ.

36 = Bḍ. I. 5.45; L 70.149b, 151a; Vā. 6.50b, 51a. 1) Bḍ.1 -tas. 2) Bḍ.1 yaḥ; Bḍ.2 'yaṃ. 3) Bḍ. smṛtaḥ; Vā. tena. 4) Bḍ.1 sarvaḥ. 5) Bḍ. sadaivikaḥ. 6) L. varadaḥ.

37 = Bḍ. I. 5.46; L. 70.151b, 152a; Vā. 6.51b, 52a. 1) Bḍ.1 nâbhi-; Bḍ.2 abhi-. 2) L. hi; Bḍ. sargam anyaṃ sisṛksus tam. 3) Bḍ. punar.

38 = Bḍ. I. 5.47; L.70.152b, 153a; Vā. 6.52b, 53a. 1) Bḍ. tasyâ-; Vā. athâ-. 2) Bḍ. sargaṃ. 3) Bḍ. -babhau; L. -āsīt. 4) Bḍ.1 bhautasargaḥ; Bḍ.2 tataḥ sargaḥ; L. tadâvyaktād. 5) Bḍ. so 'rvāk-. 6) L. -tās. 7) Vā. susādhakam.

39 = Bḍ. I. 5.48; L. 70.153b, 154a; Vā. 6.53b, 54a. 1) Bḍ. -māt te 'rvāk. 2) Bḍ. pravartante; Vā. vyavarteta. 3) Vā. -srota ucyte. 4) Bḍ.1 -masprṣṭa-; Vā. -mahsattva-.

40 = Bḍ. I. 5.49; L. 70.154b, 155a; Vā. 6.54b, 55a. 1) Bḍ.2 yas-. 2) L. saṃvṛtā.

41 = Bd. I. 5.50; 70.155b, 156a; Vā. 6.55b, 56a. 1) Bḍ. nāra-. 2) Bḍ. tair; L. -yas te. 3) L. tu. 4) Bḍ. -vaiḥ.

42 = Bḍ. I. 5 51a = b; L. 70.156b, 157a; Vā. 6.56, 57a. L. tu.

43 = Bḍ. I. 5.51b, 52a; L. 70.157b, 158a; Vā. 6.57b, 58a. 1) Bḍ. siddhamukhyās;.

nivṛttaṃ[2]) vartamānaṃ[3]) ca te 'rthaṃ[4]) jānanti vai punaḥ[5]). || 43 ||
bhūtādikānāṃ *sattv*ānāṃ[1]) ṣaṣṭhaḥ sargaḥ sa ucyate[2]). |
te parigrāhiṇaḥ sarve saṃvibhāgaratāḥ punaḥ || 44 ||
khā[1]danāś câpy aśīlāś ca jñeyā bhūtādikāś ca[2]) te. |
viparyayeṇa bhūtādir aśaktyā ca vyavasthitaḥ, || 45 ||
prathamo mahataḥ sargo, vijñeyo Brahmaṇas[1]) tu saḥ[2]). |
tanmātrāṇāṃ dvitīyas tu, bhūtasargaḥ sa ucyate. || 46 ||
vaikārikas tṛtīyas tu sarga[1]) aindriyakaḥ smṛtaḥ[2]) |
ity eṣa[3]) prākṛtaḥ[4]) sargaḥ saṃbhūto[5]) buddhipūrvakaḥ[6]). ||47||
mukhyasargaś caturthas tu[1]), mukhyā vai sthāvarāḥ smṛtāḥ. |
tiryaksrotāś ca yaḥ sargas[2]), tairyagyonyaḥ sa[3]) pañcamaḥ. ||48||
tathôrdhvasrotasāṃ ṣaṣṭho, devasargas tu sa smṛtaḥ[1]). |
tato[2]) 'rvāksrotasāṃ sargaḥ saptamaḥ, sa tu mānuṣaḥ. || 49 ||
aṣṭamo 'nugrahaḥ sargaḥ, sāttvikas tāmasaś ca[1]) saḥ. |
pañcaite vaikṛtāḥ sargāḥ, prākṛtās tu[2]) trayaḥ smṛtāḥ. || 50 ||
prākṛto vaikṛtaś caiva kau[1]māro navamaḥ smṛtaḥ. |
prākṛtās *tu trayaḥ sargāḥ, kṛtās te 'buddhipūrvakāḥ*[2]), || 51 ||
buddhipūrvaṃ[1]) pravartante[2]) ṣaṭ *sargā*[3]) Brahmaṇas tu te[4]). |
vistarānugrahaṃ sargaṃ[5]) kīrtyamānaṃ[6]) nibodhata! || 52 ||
caturdhâvasthitaḥ[1]) so 'tha[2]) sarvabhūteṣu kṛtsnaśaḥ: |
| viparyayeṇa śaktyā ca *tuṣṭyā*[3]) siddhyā tathaiva ca. || 53 ||
| sthāvareṣu viparyāsas, tiryagyoniṣu śaktitā[1]), |
| siddhā[2]tmāno manuṣyās tu, tuṣṭir[3]) deveṣu kṛtsnaśaḥ. || 53 I ||

L. siddhyā tuṣṭyā. 2) Bḍ. -tâ; Vā. vivṛttaṃ. 3) Bḍ. -nāś. 4) L. teṣāṃ. 5) Bd. prajāyante punaḥ punaḥ; Vā. -ti tattvataḥ.

44 = Bḍ. I. 5.52b = a; L. 70.160b, 161a; Vā. 6.58b, 59a. 1) L. bhūtānāṃ. 2) L. saptamaḥ sarga eva ca.

45 = Bḍ. I. 5.53a = a; L. 70.161b, 162a; Vā. 6.59b, 60a. 1) Bḍ. svā-. 2) Vā. tu.

46 = Bḍ. I. 5.53b, 54a; L. 70.162b, 163a; Vā. 6.60b, 61a. 1) Vā. mahatas. 2) L. smṛtaḥ.

47 = Bḍ. I. 5.54b, 55a; L. 70.163b, 164a; Vā. 6.61b, 62a. 1) Vā. -va. 2) Bḍ. caindriyaḥ sarga ucyate. 3) Bḍ. ete. 4) Bḍ. -tāḥ. 5) Bḍ. -gā utpannā. 6) Bḍ. -kāḥ; Bḍ. -kam.

48 = Bḍ. I. 5.55b, 56a; L. 70.164b = a; Vā. 6.62b, 63a. 1) L. -thaś ca. 2) Bḍ. -tasasargas tu. 3) Bḍ. -yonas tu; Vā. tiryagyoniḥ sa.

49 = Bḍ. I. 5.56b, 57a; L. 70.165a = b; Vā. 6.63b, 64a. 1) Bḍ. -sāṃ sargaḥ ṣaṣṭho daivata ucyate. 2) Bḍ. tatrôrdhva-; Vā. tathârvāk-.

50 = Bḍ. I. 5.57b, 58a; L. 70.165b, 166a; Vā. 6.64b, 65a. 1) Va. tu. 2) Bḍ.1 -tādyās.

51 = Bḍ. I. 5.58b, (59a); L. 70.166b, (167a); Vā. 6.65b, 66a. 1) L. ku-. 2) Bḍ. -tâ buddhipūrvās tu trayaḥ sargās tu vaikṛtāḥ; L. abuddhipūrvakāḥ sargāḥ prākṛtās tu trayaḥ smṛtāḥ.

52 = Bḍ. I. 5.59b, 60a; L. 70.167b, 168a; Vā. 6.66b, 67a. 1) Bḍ. -vāḥ. 2) Bḍ.1 -teyus. 3) Bḍ.1 tad vargā; Bḍ.2 ṣaḍ vargā; L. punar. 4) Bḍ. brāhmaṇās tu vai. 5) Bḍ.1 -rāc ca yathā sarve; Bḍ.2 vistarāvayavaṃ sarvaṃ; L. vistarānugrahaḥ sargaḥ. 6) L. -māno.

53 = Bḍ. I. 5.60b, 61a; L. 70.168b = a; Vā. 6.67b, 68a. 1) Bḍ.1 -dhā ca sthitaḥ. 2) Bḍ.1 so 'pi; Bḍ.2 so vai. 3) Bḍ. buddhyā.

53 I = Bḍ. I. 5.61b, 62a; Vā. 6.68b, 69a. 1) Bḍ. -taḥ. 2) Vā. -dhyā-. 3) Bḍ. puṣṭir.

ity ete prākṛtāś caiva vaikṛtāś ca nava smṛtāḥ. |

parasparānuraktāś ca	sargāḥ parasparasyâtha
kāraṇaiś ca budhaiḥ smṛtāḥ. ‖ 54 ‖	prakārā bahavaḥ smṛtāḥ. ‖ 54 ‖

agre[1]) sasarja vai Brahmā mānasān ātmanaḥ samān: |
Sanandanaṃ ca Sanakaṃ[2]) vidvāṃsaṃ ca Sanātanam[3]). ‖ 55 ‖
vijñānena nivṛttās te, *vaivartena*[1]) mahaujasaḥ, |
saṃbuddhāś[2]) caiva nānātve[3]) apavṛt*tās*[4]) *trayo 'pi te*[5]). ‖ 56 ‖
asṛṣṭvaiva prajāsargaṃ pratisargaṃ gatāḥ punaḥ[1]). |
ta*dā*[2]) teṣu vyatīteṣu[3]) tato[4]) 'nyān sādhakān *sutān*[5]). ‖ 57 ‖
mānasān asṛjad Brahmā punaḥ sthānābhimāninaḥ, |

ābhūtasaṃplavāvasthā	ābhūtasaṃplavāvasthān[1])
yair iyaṃ vidhṛtā mahī. ‖ 58 ‖	nāmatas[2]) tān nibodhata[3])! ‖ 58 ‖

cfr. 5. Kap. Śl. 18b—21a:

āpo(!) 'gni*ṃ* pṛthivī*ṃ* vāyu*m*[1]) antarikṣa*ṃ*[2]) divaṃ tathā[3]) |

samudrāṃs ca nadīś caiva	svarga*ṃ*[1]) diśaḥ[2]) samudrā*ṃś*[3]) ca
tathā śailavanaspatīn, ‖ 59 ‖	nad*ān śailān*[4]) vanaspatîn, ‖ 59 ‖

oṣadhīnāṃ tathâtm*āno* hy *ātmāno*[1]) vṛkṣavīrudhām, |
lavāḥ[2]) kāṣṭhāḥ kalāś caiva muhūrt*ān*[3]) saṃdhirātryah*ān*[4]). ‖ 60 ‖
ardhamāsā*ṃś*[1]) ca māsā*ṃś*[1]) ca ayanābdayugāni ca, |
sthānābhimāninaḥ sarve[2]) sthānākhyāś caiva te smṛtāḥ. ‖ 61 ‖

54a = L. 70.169a; Vā. 6.69b.

54b = L. 70.169b.	54b = Vā. 6.70a.

55 = Bd. I. 5.62b = a; Kū. 7.12; L. 70.170b, 174a; Vā. 6.70b, 71a. 1) Bd. atho 2) Kū. Ṣanakaṃ Sanātanaṃ caiva; L. -naṃ Sanakaṃ caiva. 3) Kū. tathaiva ca Sanandanam.

56 = Bd. I. 5.63; L. 70.175; Vā. 6.71b, 72a. 1) Bd. vaivart(y)ena tu jñānena nivṛttās te; L. vyavartanta. 2) Bd.1 I. -buddhya; Bd.2 -dhyaś. 3) Bd.1 nāmâtho; Bd.2 nānāte hy; Vā. -tvād. 4) L. apra-; Vā. -viddhās. 5) Bd. -yas tu te; L. -tāś ca yoginaḥ.

57 = Bd. I. 5.64; L. 70.176; Vā. 6.72b, 73a. 1) Bd. tatas tataḥ. 2) Bd. Brahmā; L. tatas. 3) Bd. vyarakteṣu. 4) Vā. tadâ-. 5) Bd. sṛjan; Vā. -kāṃś ca tān.

58a = Bd. I. 5.(65a); L. 70.177a; Vā. 6.73b. 1) Bd. sthānābhimānino devāḥ punar Brahmānuśāsanam.

58b = L. 70.177b.	58b = Bd. I. 5.65b; Vā. 6.74a. 1) Bd.1 abhūtasṛṣṭyavasthā ye; Bd.2 -plavasthā ye. 2) Bd. sthāninas. 3) Bd. -dha me.

59a = Bd. I. 5.66a; L. 70.178a; Vā. 6.74b. 1) Bd. Vā. 'gniḥ pṛthivī vāyur. 2) Bd.1 -kṣo. 3) Bd.2 tathā divam; Vā. diśas tathā.

59b = L. 70.178b.	59b = Bd. I. 5 66b; Vā. 6.75a. 1) Bd. -go. 2) Vā. -vaḥ. 3) Bd. -drāś. 4) Bd. nadyaś caiva.

60 = Bd. I. 5.67; L. 70.179; Vā. 6.75b, 76a. 1) L. -no vallīnāṃ. 2) Bd.1 latāḥ. 3) Bd. L. Vā. -tāḥ. 4) Bd. Vā. -ahāḥ.

61 = Bd. I. 5.68; L. 70.180; Vā. 6.76bc. 1) Bd. Vā. -sāś. 2) Bd.1 sthāne srotaḥsv abhimānāḥ; Bd.2 sthāne srotasya sīmānā

sthānātmanaḥ sa sṛṣṭvā tu tato 'nyān sa tadâsṛjat: |
devāṃś *caiva pitṝṃś caiva, yair imā vardhitāḥ prajāḥ*[1]). || 61ı ||

cfr. 6. Kap. Śl. 661b—664a.

Marīci- Bhṛgv- Aṅgirasa*ḥ*[1]) Pulastyaṃ[2]) Pulahaṃ[3]) Kratum[4]) |
Dakṣam Atriṃ[5]) Vasiṣṭhaṃ[6]) ca so 'sṛjan nava mānasān[7]). || 62 ||
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ. |
teṣāṃ Brahmā[1]tmakānāṃ vai[2]) sarveṣāṃ brahmavādinām[3]) || 63 ||
tato sṛjat punar Brahmā Rudraṃ roṣātmasaṃbhavam |
Saṃkalpaṃ caiva Dharmaṃ ca, *pūrveṣām api pūrvajam*[1]). || 64 ||

cfr. 6. Kap. Śl. 821—828.

so 'sṛjad Vy[1]avasāyaṃ[2]) tu, Dharmaṃ[3]) *bhūtasukhāvaham*[4]) |
Saṃkalpaṃ[5]) caiva saṃkalpāt[6]) sarvalokapitāmahaḥ[7]). || 65 ||
prāṇād Brahmâ[1]sṛjad Dakṣaṃ[2]), cakṣurbhyāṃ ca Marīcinam, |
Bhṛgus tu[3]) hṛdayāj jajñe, ṛṣiḥ salilajanmanaḥ[4]), || 66 ||
śiraso 'ṅgiras*aṃ*[1]) caiva, śrotrād Atriṃ tathâsṛjat[2]), |
Pulastyaṃ[3]) ca tathôdānād, vyānāc ca[4]) Pulahaṃ punaḥ[5]) || 67 ||
samānajo[1]) Vasiṣṭhaś ca, a[2]pānān nirmame Kratum, |
ity ete Brahmaṇaḥ *putrā*[3]) *divyā*[4]) *vai dvādaśa*[5]) *smṛtāḥ*. || 68 ||
Dharmādayaḥ prathamajā *vijñeyā*[1]) Brahmaṇaḥ sutāḥ |
Bhṛgvādayas tu ye[2]) sṛṣṭā navaite[3]) brahmavādinaḥ || 69 ||
gṛhamedhipurāṇās[1]) te, *dharmas taiḥ saṃpravartitaḥ*[2]). |
dvādaśaite pras*ūy*ante saha Rudreṇa vai[3]) prajāḥ[4]). || 70 ||
Ṛbhuḥ[1]) Sanatkumāraś ca dvāv etāv ūrdhvaretasau |
pūrvotpa*nn*au[2]) *purā*[3]) hy etau[4]), sarveṣām api pūrvajau. || 71 ||

61ı = Bḍ. I. 5.69; L. 70.(181a) = b. 1) L. devān ṛṣīṃś ca mahato gadatas tān nibodhata.

62 = Bḍ. I. 5.70; L. 70.181b, 182a; cfr. Kū. 7.34. 1) Bḍ. Bhṛgv-Aṅgirā Marīciś ca; L. -rasaṃ. 2) Bḍ. -styaḥ. 3) Bḍ. -haḥ. 4) Bḍ. -tuḥ. 5) Bḍ. -kṣo 'triś ca. 6) Bḍ. -ṭhaś. 7) L. manasāu nava.

63 = Bḍ. I. 5.71; L. 70.182b, 183a. 1) Bḍ. Brahmā yathâ-. 2) Bḍ. tu. 3) Bd. -yoginām.

64 = Bḍ. I. 5.72; L. 70.(184a). 1) Bḍ. sarveṣām eva parvatau; L. tato 'sṛjac ca Saṃkalpaṃ Dharmaṃ caiva sukhāvaham.

65 = Bḍ. I. 5.73; L. 70.184b, 185a. 1) Bḍ.1 dhy. 2) L. -yāt. 3) Bḍ. Brahmā. 4) Bḍ. bhūtaṃ sukhātmakam; L. devo Maheśvaraḥ, cfr. L. 70.184a. 5) Bḍ. -pāc. 6) Bḍ. -po. 7) Bḍ.1 jajñe so 'vyaktayoninaḥ; Bḍ.2 jajñe 'sau 'vyaktayoninā. [4) Bḍ. -yoninaḥ.

66 = Bḍ. I. 5.74; L. 70.186. 1) Bḍ. Dakṣo '. 2) Bḍ. vācaṃ. 2) Bḍ. ca.

67 = Bḍ. I. 5.75; L. 70.187. 1) Bḍ. -saś c-Âṅgirāś; L. -rasaś. 2) Bḍ. Atris tathaiva ca. 3) Bḍ. -yaś. 4) Bḍ. -nāt tu. 5) Bḍ. -has tathā.

68 = Bḍ. I. 5.76; L. 70.188; cfr. Kū. 7.39. 1) Bḍ.1 -nato. 2) Bḍ.1 hy a-. 3) Bḍ.1 śreṣṭhāḥ. 4) Bḍ.1 putrā; Bḍ.2 pautrā. 5) L. ekādaśa.

69 = Bḍ. I. 5.77; L. 70.189. 1) L. -jāḥ sarve te. 2) L. te. 3) Bḍ. na ca te.

70 = Bḍ. I. 5.78; L. 70.190a(b). 1) Bḍ.2 L. -dhinaḥ purāṇās. 2) Bḍ. vijñeyā Brahmaṇaḥ sutāḥ. 3) Bḍ.1 ca. 4) Bd. dvijāḥ; L. teṣāṃ dvādaśa te vaṃśā divyā devaguṇānvitāḥ.

71 = Bḍ. 5.79; L. 70.170b, 171a; 191b, 192a. 1) Bḍ. Kratuḥ. 2) Bḍ. -pattau. 3) L. paraṃ. 4) Bḍ. caitau; L. tebhyaḥ.

cfr. 6. Kap. Śl. 829-8212

vyatīte[1]) *pratha*me[2]) kalpe purāṇau lokasādhakau[3]) |
virājet*ām* ubhau[4]) loke tejaḥ saṃkṣipya *dhiṣ*ṭhitau[5]). || 72 ||
tāv ubhau yoga*dha*r[1]māṇāv āropyâtmānam ātmani[2]) |
prajā[3]dharmaṃ ca kāmaṃ ca *vartayete mahaujasau*[4]). || 73 ||
yathôtpannas tathaivêha[1]) kumāra iti cô[2]cyate, |
ta*smāt*[3]) Sanatkumarêti nām*a tasya*[4]) pratiṣṭhitam[5]). || 74 ||
teṣāṃ dvādaśa te vaṃśā divyā devagaṇānvitāḥ |
kriyāvantaḥ prajāvanto maharṣibhir alaṃkṛtāḥ. || 74_1 ||
prāṇajāṃs tu sa dṛṣṭvā vai Brahmā dvādaśa sāttvikān[1]) |
tato 'surān pitṝn devān manuṣyāṃś câsṛjat prabhuḥ. || 74_2 ||
mukhād devān ajanayat pitṝṃś caivâtha vakṣasaḥ, |
prajananān manuṣyān vai, jaghanān nirmame 'surān. || 74_3 ||
naktaṃ sṛjan punar Brahmā jyotsnāyā mānuṣātmanaḥ |
saṃdhyāyāś[1]) ca pitṝṃś caiva devadevaḥ sasarja ha. || 74_4 ||
mukhyāmukhyān sṛjan devān asurāṃś ca tataḥ punaḥ |
manasaś ca manuṣyāṃś ca[1]) pitṛvan mahataḥ pitṝn. || 74_5 ||

cfr. 6. Kap. Śl. 53b—56a

vidyuto 'śanimeghāṃś ca lohitendradhanūṃṣi ca |
ṛco yajūṃṣi sāmāni nirmame yajñasiddhaye. || 74_6 ||
uccāvacāni bhūtāni mahasas tasya jajñire,
Brahmaṇas tu prajāsargaṃ ⟨sṛjato hi prajāpateḥ. || 74_7 ||
sṛṣṭvā catuṣṭayaṃ pūrvaṃ⟩ devarṣipitṛmānavam |
punaḥ sṛjati bhūtāni carāṇi sthāvarāṇi ca. || 74_8 ||

cfr. 6. Kap. Śl. 56b—59a

yakṣān piśācān gandharvān sarvaśo 'psarasas tathā |
narakinnararakṣāṃsi vayaḥpaśumṛgoragān, || 74_9 ||
avyayaṃ ca vyayaṃ caiva dvayaṃ sthāvarajaṅgamam. |
teṣāṃ ye[1]) yāni karmāṇi prāk sṛṣṭāni Svayaṃbhuvā, || 74_{10} ||
tāny eva pratipadyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ, |
hiṃsrāhiṃsre mṛdukrūre dharmādharmau kṛtākṛte. || 74_{11} ||

72 = Bḍ. I. 5.80; L. 70.171b,172a; 192b, 193a. 1) Bḍ. -tau. 2) Bḍ. saptame; L. tv aṣṭame. 3) L. -sākṣiṇau. 4) Bḍ. -jete 'tra vai; L. 70.172 tau vārāhe tu bhūr. 5) Bḍ. -jasâkṣipya câtmanaḥ.

73 = Bḍ. I. 5.81; L. 70.172b, 173a; 193b, 194a. 1) L. 70.172 mokṣakar-; L. 70.193 -gakar-. 2) Bḍ. -nā. 3) L. -jāṃ. 4) L. tyaktvā vairāgyaṃ āsthitau.

74 = Bḍ. I. 5.82; L. 70.173b, 174a; 194b, 195a. 1) L. -naḥ sa evêha. 2) L. -raḥ sa ihô-. 3) Bḍ. tataḥ. 4) L. -masyêha. 5) L. -kīrtitaṃ.

74_1 = Bḍ. I. 5.83; L. 70.191a = b.
74_2 = Bḍ. I. 5.84. 1) Bḍ.2 sādhakān.
74_3 = Bḍ. I. 5.85.
74_4 = Bḍ. I. 5.86. 1) Bḍ.1 sudhāyāś.
74_5 = Bḍ. I. 5.87. 1) Bḍ.2. manaś ca manuṣyāṃś câpi.
74_6 = Bḍ. I. 5.88.
74_7 = Bḍ. I. 5.89abI.
74_8 = Bḍ. I. 5.89bII, 90a.
74_9 = Bḍ. I. 5.90b, 91a.
74_{10} = Bḍ. I. 5.91b, 92a. T. te.
74_{11} = Bḍ. I. 5.92b, 93a.

cfr. 6. Kap. Śl. 62b—65b

teṣām eva pṛthak sūtam avibhaktaṃ trayaṃ viduḥ, |
etad evaṃ ca naivaṃ ca na côbhe nânubhe tathā. || 7412 ||
karma svaviṣayaṃ prāhuḥ sattvasthāḥ samadarśinaḥ |
nāmātmapañcabhūtānāṃ kṛtānāṃ ca prapañcanām || 7413 ||
veda[1]śabdena pañcaite nirmame sa maheśvaraḥ |
ārṣāṇi caiva nāmāni yāś ca deveṣu sṛṣṭayah, |
śarvaryante[2]) prasūyante, punas tebhyo 'dadhāt prabhuḥ. || 7414 ||

cfr. 6. Kap. Śl. 8213—8222

ity esaḥ[1]) kāraṇād bhūto lokasargaḥ Svayaṃbhuvaḥ. |
mahadādyā viśeṣāntā vikārāḥ prākṛtāḥ svayam. || 7415 ||
candrasūryaprabho loko grahanakṣatramaṇḍitaḥ |
nadībhiś ca samudraiś ca parvataiś ca sahasraśaḥ || 7416 ||
puraiś ca vividhai ramyaiḥ sphītair janapadais tathā, |
asmin Brahmavane 'vyakto Brahmā carati[1]) sarvavit. || 7417 ||
avyaktabījaprabhavas tasyaivânugrahe sthitaḥ |
buddhi[1]skandhamayaś caiva indriyāntarakoṭaraḥ[2]) || 7418 ||
mahābhūtapraśākhaś[1]) ca viśeṣaiḥ patravāṃs tu saḥ |
dharmādharmasupuṣpas tu sukhaduḥkhaphalodayaḥ || 7419 ||
ājīvaḥ sarvabhūtānāṃ Brahmavṛkṣaḥ sanātanaḥ. |
etad Brahmavanaṃ caiva Brahmavṛkṣasya tasya tat || 7420 ||
avyaktaṃ kāraṇaṃ yat, tan[1]) nityaṃ sadasadātmakam |
pradhānaṃ prakṛtiṃ caiva yam[2]) āhus tattvacintakāḥ || 7421 ||
ity eso 'nugrahaḥ sargo brahmanaimittikaḥ smṛtaḥ. |
abuddhipūrvakāḥ sargā Brahmaṇaḥ prākṛtās trayaḥ. || 7422 ||
mukhyādayas tu ṣaṭ sargā vaikṛtā buddhipūrvakāḥ, |
vaikalpāt saṃpravartante Brahmaṇas te 'bhimanyāvaḥ. || 7423 ||
ity ete prākṛtāś caiva vaikṛtāś ca nava smṛtāḥ |
sargāḥ parasparotpannāḥ, kāraṇaṃ tu budhaiḥ smṛtam. || 7424 ||
dyauḥ pradhānaṃ[1]) yasya vedā vadanti,
viyan nābhim[2]) candrasūryau ca netre, |
diśaḥ śrotre viddhi pādau kṣitiṃ ca,
so[3]) 'cintyātmā sarvabhūtapraṇetā. || 7425 ||

7412 = Bḍ. I. 5.93b, 94a.
7413 = Bḍ. I. 5.94b, 95a.
7414 = Bḍ. I. 5.95b, 96. 1) Bḍ.1 diva-; Bḍ.2 deva-. 2) Bḍ.1 -yāṃ na.
7415 = Bḍ. I. 5.97. 1) Bḍ.1 evaṃ.
7416 = Bḍ. I. 5.98.
7417 = Bḍ. I. 5.99. 1) Bḍ.2 carita-.
7418 = Bḍ. I. 5.100. 1) Bḍ.2 -dhiḥ. 2) Bḍ.2 -koṣṭakaḥ.
7419 = Bḍ. I. 5.101. 1) Bḍ.1 -praśākaś.
7420 = Bḍ. I. 5.102.
7421 = Bḍ. I. 5.103. 1) Bḍ.1 yatra. 2) Bḍ.1 -tiṃ māyāṃ caivâ-.
7422 = Bḍ. I. 5.104.
7423 = Bḍ. I. 5.105.
7424 = Bḍ. I. 5.106.
7425 = Bḍ. I. 5.107. 1) Bḍ.1 mūrdhānaṃ vai. 2) Bḍ.1 -bhiś. 3) Bḍ.2 hy a-.

cfr. 6. Kap. Śl. 8223—8224.

vaktrād yasya brāhmaṇāḥ samprasūtā
yadvakṣastaḥ[1]) kṣatriyāḥ pūrvabhāge, |
vaiśyāś côrvor[2]) yasya padbhyāṃ ca śūdrāḥ,
sarve varṇā gātrataḥ samprasūtāḥ. || 7426 ||
Nārāyaṇaḥ[1]) paro[2]) 'vyaktād, aṇḍam avyaktasambhavam[3]), |
aṇḍāj jajñe punar[4]) Brahmā, lokās tena kṛtāḥ svayam. || 7427 ||
[Brahmāṇḍap. I. 5.110—141a = 4. Kap. Śl. 33—64.]
eṣa vaḥ kathitaḥ pādaḥ samāsān, na tu vistarāt, |
anenâdyena pādena purāṇaṃ pari[1]kīrtitam. || 7428 ||

7426 = Bḍ. I. 5.108; Vā. 6.77. 1) Bḍ. vakṣasaś caiva; Vā. -tās tad-. 2) Bḍ. -yā ūrubhyāṃ.
7427 = Bḍ. I. 5.109; Vā. 6.78. 1) Bḍ. -ṇāt. 2) Bḍ.2 -ṇapare. 3) Bḍ. -jñitam. 4) Bḍ. aṇḍajas tu svayaṃ.
7428 = Bḍ. I. 5.141b = b; Vā. 6.79. 1) Vā. sampra-.

4. Kapitel.

(Bḍ. I. 5.110—141a; 6.1—77; Vā. 7.1—80).

ity eṣa[1]) prathamaḥ[2]) pādaḥ[3]) prakriyārthaḥ[4]) prakīrtitaḥ[5]). |
śrutvā tu saṃhṛṣṭamanāḥ *Kāpeyaḥ saṃśayāyati*[6]) || 1 ||
ārādhya[1]) sūtaṃ vacasā[2]) *paprācch*âthôttarāṃ[3]) kathām: |
ataḥ[4]) prabhṛti kalpajña[5]) pratisaṃdhiṃ[6]) pracakṣva naḥ[7]), || 2 ||
samatītasya kalpasya vartamānasya *câ*nayoḥ[1]) |
kalpayor antaraṃ yac ca[2]) pratisaṃdhiś ca yas[3]) tayoḥ. |
etad veditum icchāma[4]) *yathāvat*[5]), kuśalo hy asi! || 3 ||
[Kāpeyenaivam uktas tu sūtaḥ pravadatāṃ varaḥ |
trailokyasyôdbhavaṃ kṛtsnam ākhyātum upacakrame.] || 4 ||
sūta uvāca:
atra vo[1]) *varṇayiṣyā*mi *yāthātathyena suvratāḥ* |
kalpaṃ bhūtaṃ bhaviṣyaṃ ca pratisaṃdhiś ca yas tayoḥ[2]), || 5 ||
manvantarāṇi kalpeṣu yeṣu[1]) yāni ca suvratāḥ. |
yaś câyaṃ vartate kalpo vārāhaḥ sāṃprataḥ śubhaḥ, || 6 ||
asmāt kalpāt *tu*[1]) yaḥ kalpaḥ pūrvo[2]) 'tītaḥ sanātanaḥ, |
tasya câsya ca kalpasya madhye[3]) 'vasthāṃ nibodhata! || 7 ||
pratyā*hṛ*te[1]) pūrvakalpe pratisaṃdhiṃ *vinâ*naghā*ḥ*[2]) |
anyaḥ pravartate kalpo jan*āl lokāt* punaḥ[3]) punaḥ. || 8 ||
vyucchinn*a*[1]pratisaṃdhes[2]) tu kalpāt kalpaḥ parasparam, |
vyucchidyante *pra*jāḥ[3]) sarvāḥ kalpānte sarvaśas tadā. || 9 ||

---

1 = Bḍ. I. 6.1; Vā. 7.1. 1) Bḍ. evaṃ. 2) Bḍ. -maṃ. 3) Bḍ. -daṃ. 4) Bḍ. -kṛtyarthaṃ. 5) Bḍ. -tam. 6) Vā. Kāśyapeyaḥ sanātanaḥ.

2 = Bḍ. I. 6.2; Vā. 7.2. 1) Vā. saṃbodhya, V. saṃrodhya. 2) Bḍ. vacasā sutaṃ. 3) Bḍ.1 tasyârthaṃ tv aparāṃ; Bḍ.2 yad yasyârthottarāṃ. 4) Bḍ. atha. *5) Bḍ. Vā.V. -jñaḥ. 6) Bḍ.1 -dhiḥ. 7) Bḍ. -cakṣate.

3 = Bḍ. I. 6.3; Vā. 7.3. 1) Vā. côbhayoḥ. 2) Bḍ.1 yatra. 3) Vā. -dhir yatas. 4) Bḍ. -mi. 5) Vā. a(mo hy a)tyanta-.

4 = Bḍ. I. 6.4.

5 = Bḍ. I. 6.5; Vā. 7.(4). 1) Bḍ.1 vai. 2) Vā. vo 'haṃ pravakṣyāmi pratisaṃdhiś ca yas tayoḥ | samatītasya kalpasya vartamānasya côbhayoḥ.

6 = Bḍ. I. 6.6; Vā. 7.5. 1) Bḍ. yāni.

7 = Bḍ. I. 6.7; Vā. 7.6. 1) Vā. -pāc ca. 2) Bḍ. pūrvaḥ kalpo. 3) Bḍ.1 Vā.T. madhyā-.

8 = Bḍ. I. 6.8; Vā. 7.7. 1) Bḍ. -gate; Vā.V. -hate. 2) Vā. -dhiṃ ca tatra vai. 3) Bḍ. -nalokādayaḥ.

9 = Bḍ. I. 6.9; Vā. 7.8. 1) Bḍ.2 -naḥ; Vā. -nāt. 2) Bḍ. Vā.V. -dhis. 3) Vā. kriyāḥ.

tasmāt kalpāt tu kalpasya pratisaṃdhir *na vi*dyate[1]). |
manvantare[2]) yugākhyānām avyuc[3]chinnās *tu*[4]) saṃdhayaḥ, || 10 ||
parasparāḥ[1]) pravartante manvantarayugaiḥ saha. |
uktā ye prakriyārthena pūrvakalpāḥ samāsataḥ. || 11 ||
teṣāṃ parārdhakalpānāṃ pūrvo hy asmāt[1]) tu yaḥ paraḥ |
āsīt kalpo vyatīto[2]) vai, parārdh*aṃ*, *na paras* tu *sa*ḥ[3]). || 12 ||
kalpās tv anye bhaviṣyā ye hy[1]) aparārdha[2]guṇīkṛtāḥ, |
prathamaḥ sāṃpratas teṣāṃ kalpo 'yaṃ[3]) vartate dvijāḥ. || 13 ||
as[1]min pūr*v*e[2]) parārdhe tu dvitīy*aḥ*[3]) para ucyate, |
etāvān[4]) *sthiti*kālas tu[5]), pratyāhāras tataḥ smṛtaḥ. || 14 ||
asmāt kalpāt tu yaḥ[1]) pūrvaṃ kalpo 'tītaḥ *sanā*[2]tanaḥ |
caturyugasahasrānte *saha*[3]) manvantaraiḥ purā, || 15 ||
kṣīṇe kalpe ta*dā*[1]) tasmin dāhakāle hy[2]) upasthite, |
tasmin *kalpe*[3]) tadā devā āsan Vaimānikās tu ye || 16 ||
nakṣatragrahatārāś *ca*[1]) candrasūry*ādayaś*[2]) ca ye[3]), |
aṣṭāviṃśatir evaitāḥ koṭyas tu sukṛtātmanām || 17 ||
manvantare *ya*[1]thaikasmiṃś, caturdaśasu vai tathā |
trīṇi koṭiśatāny āsan koṭyo dvinavatis tathā || 18 ||
aṣṭ*âdhikā saptatiś* ca[1]) sahasrāṇāṃ purā smṛtāḥ[2]) |
[vaimānikānāṃ devānāṃ kalpe 'tīte tu ye 'bhavan] || 19 ||
ekaikasmiṃs tu kalpe vai devā Vaimānikāḥ smṛtāḥ. |
atha manvantareṣv āsaṃś caturdaśasu vai[1]) divi || 20 ||
devāś ca pitaraś caiva *ṛṣayo*[1]) *manavas*[2]) tathā |
teṣām anucarā *ye ca*[3]) *manuputrās*[4]) tathaiva ca. || 21 ||
varṇāśrami*bhir*[1]) *īḍyāś*[2]) ca tasmin kāle tu ye[3]) surāḥ, |
[manvantareṣu ye hy āsan devaloke divaukasaḥ] || 22 ||

---

10 = Bḍ. I. 6.10; Vā. 7.9. 1) Vā. nigadyate. 2) Vā. -ra-. 3) Bḍ.1 avic-. 4) Vā. -nāś ca.

11 = Bḍ. I. 6.11; Vā. 7.10. 1) Bḍ. -rāt.

12 = Bḍ. I. 6.12; Vā. 7.11. 1) Bḍ.1 yasmāt. 2) Bḍ. -pe vyatīte. 3) Bḍ. -dhāt paramas tu yaḥ.

13 = Bḍ. I. 6.13; Vā. 7.12. 1) Vā. anyā bhaviṣyā ye kalpā. 2) Bḍ.2 -dhā-.; Vā. -dhād. 3) Bḍ. yo.

14 = Bḍ. I. 6.14; Vā. 7.13. 1) Vā. yas-. 2) Vā. -vaḥ. 3) Vā. -ye. 4) Bḍ. eṣa. 5) Bḍ. saṃsthitakālas tu; Vā.T. sthitikālasya; V. -laś ca.

15 = Bḍ. I. 6.15; Vā. 7.14. 1) Bḍ.1 tataḥ. 2) Bḍ. purā-. 3) Vā. aho.

16 = Bḍ. I. 6.16; Vā. 7.15. 1) Bḍ. tatas. 2) Bḍ. -la. 3) Bḍ. kāle.

17 = Bḍ. I. 6.17; Vā. 7.16. 1) Vā. -rās tu. 2) Vā. -yagrahāś. 3) Bḍ. tu te.

18 = Bḍ. I 6.18; Vā. 7.17. 1) Vā. ta .

19 = Bḍ. I. 6.19a = a; Vā. 7.18. 1) Bḍ.1 athâdhikā sap-; Vā. aṣṭādhikāḥ saptaśatāḥ. 2) Vā. smṛtāḥ purā.

20 = Bḍ. I. 6.19b, 20a; Vā 7.19. 1) Bḍ. khe.

21 = Bḍ. I. 6.20b, 21a; Vā. 7.20. 1) Vā. munayo. 2) Bḍ. -yo 'mṛtapās. 3) Bḍ. -rāś caiva. 4) Bḍ. patnyaḥ putrās.

22 = Bḍ. I. 6.21b = a; Vā. 7.21. 1) Bḍ. Vā.V. -mabhir. 2) Bḍ. -mātiriktāś. 3) Bḍ.1 khe.

tais[1]) taiḥ *sāyujyagaiḥ*[2]) sārdhaṃ prāpte *saṃkālane*[3]) *tadā*[4]) |
tulyaniṣṭh*ās tu te sarve*[5]) prāpte hy ābhūtasaṃplave. || 23 ||
tatas te 'vaśyabhāvitvād buddhvā[1]) paryāyam ātmanaḥ |
trailokyavāsino devā ihasthānā[2]bhimāninaḥ. || 24 ||
sthitikāle tadā pūrṇe hy ā[1]sanne paścime '*nt*are[2]) |
kalpāvasānikā devās tasmin prāpte hy upaplave || 25 ||
t*enau*tsukya[1]viṣādena tyaktvā[2]) sthānāni bhāvataḥ[3]) |
maharlokāya saṃvignās tatas te dadhire m*anaḥ*[4]). || 26 ||
te yuktā[1]) upapadyante maha*si*[2]*sthaiḥ*[3]) śarīra*kaiḥ*[4]) |
viśuddhibahulāḥ sarve mānasīṃ siddhim āsthitāḥ. || 27 ||
taiḥ kalpavāsibhiḥ sārdhaṃ mahān āsāditas *tadā*[1]) |
brāhmaṇaiḥ kṣatriyair vaiśyais tadbha*vaiś*[2]) câparair janaiḥ || 28 ||
ga[1]tvā tu te maharlokaṃ devasaṃghāś caturdaśa |
tatas te janalokāya sodvegā dadhire ma*naḥ*[2]). || 29 ||
viśuddhibahulāḥ sarve mānasīṃ siddhim āsthitāḥ |
taiḥ kalpavāsibhiḥ sārdhaṃ *jana*[1]) āsāditas tu *yaiḥ*[2]). || 30 ||
[daśakṛtva ivâvṛtya tasmād gacchanti svas tapaḥ.] |
tatra kalpān daśa sthitvā satyaṃ gacchanti vai[1]) punaḥ. || 31 ||
etena kramayogena y*ayus te* kalpavāsinaḥ[1]) |
evaṃ devayugānāṃ tu sahasrāṇi parasparam[2]). || 32 ||
ga*tvā te*[1]) Brahmalokaṃ vai aparāvartinīṃ gatim |
ādhipatyaṃ vinā te[2]) vai aiśvaryeṇa tu tatsamāḥ, || 33 ||
bhavanti Brahmaṇas[1]) tulyā rūpeṇa viṣayeṇa ca |
tatra te hy avatiṣṭhante prītiyuktāś *ca*[2]) *saṃyamān*[3]). || 34 ||
ānandaṃ Brahmaṇaḥ prāpya mucyante Brahmaṇā saha |
avaśya[1]bhāvinârthena prākṛtenaiva te[2]) svayam. || 35 ||
nānātvenâbhisaṃbaddhās[1]) tadā tatkālabhāvitāḥ[2]) |

---

23 = Bḍ. I. 6.22; Vā. 7.22. 1) Vā. te. 2) Vā. saṃyojakaiḥ. 3) Bḍ. vastu(Bḍ.2 asta)maye. 4) Vā. tathā. 5) Bḍ. -ṭhâbhavan.
24 = Bḍ. I. 6.23; Vā. 7.23. 1) Bḍ. -dhyāḥ. 2) Bḍ. iha tān a-.
25 = Bḍ. I. 6.24; Vā. 7.24. 1) Bḍ. -ṇe ā-. 2) Bḍ. -mottare.
26 = Bḍ. I. 6.25; Vā. 7.25. 1) Bḍ. tatosukā-. 2) Bḍ. -kta-. 3) Bḍ. bhāgaśaḥ. 4) Vā. matim.
27 = Bḍ. I. 6.26; Vā. 7.26. 1) Bḍ. -tān. 2) Bḍ.1 -tīṃ; Bḍ.2 -tāṃ. 3) Bḍ. ca. 4) Bḍ.1 -rike; Bḍ.2 -rake.
28 = Bḍ. I. 6.27; Va. 7.27. 1) Va. tu yaiḥ. 2) Vā. -bhaktaiś.
29 = Bḍ. I. 6.28; Vā. 7.28. 1) Vā. ma-. 2) Vā. matim.
30 = Bḍ. I. 6.30; Vā. 7.29. 1) Vā. mahān. 2) Bḍ.1 vai; Bḍ.2 ye.
31 = Bḍ. I. 5.110a = a; 6.31a = a; Vā. 7.30. 1) Bḍ. I. 5.110 te.
32 = Bḍ. I. 6.29; Vā. 7.31. 1) Vā. yānti kalpanivāsinaḥ. 2) Vā. -rāt.
33 = Bḍ. I. 5.110b, 111a; 6.31b, 32a; Vā. 7.32. 1) Bḍ. I. 5.110 te lokā; Vā. gatāni. 2) Bḍ. I. 6.32 vimāne.
34 = Bḍ. I. 5.111b, 112a; 6.32b, 33a; Vā. 7.33. 1) Bḍ. -ṇā; Bḍ.2 I. 5.111 -ṇas. 2) Bḍ.2 I. 5.112 tu. 3) Bḍ.1 I. 5.112 svasaṃyutāḥ; Vā. prasaṃgamāt.
35 = Bḍ. I. 5.112b = b; 6.33b, 34a; Vā. 7.34. 1) Vā. -śyaṃ. 2) Bḍ.1 I. 5. 112 -taṃ tanute; Bḍ.2 -taṃ tena te.
36 = Bḍ. I. 5.113; 6.34b, 35a; Vā. 7.35 1) Bḍ.1 I. 5.113 -bandhyās; Bḍ. I.

svapato buddhipūrvaṃ hi[3]) *bodho*[4]) bhava*ti vai yathā*[5]), || 36 ||
tatkālabhāvi teṣāṃ tu[1]) tathā jñānaṃ[2]) pravartate |
pratyāhār*ais*[3]) tu bhedānāṃ yeṣāṃ[4]) bhinnāni[5]) śuṣ*miṇ*ām[6]), || 37 ||
taiḥ[1]) sārdhaṃ prati*sṛjyan*te[2]) kāryāṇi ka[3]raṇāni ca |
nānātvadarś*ināṃ*[4]) teṣāṃ Brahamalokanivāsinām, || 38 ||
vin*ivṛttā*dhi[1]kārāṇāṃ svena dharmeṇa tiṣṭhatām. |
te tulyalakṣaṇāḥ siddhāḥ[2]) śuddhā[3]tmāno nirañjanāḥ || 39 ||
pr*ākṛte*[2]) k*araṇopetā*ḥ[2]) svātmany eva vyavasthitāḥ. |
prākhyāpayitvā câ[3]tmānaṃ; prakṛtis teṣu[4]) *tattvata*ḥ[5]) || 40 ||
puruṣ*ānyabahu*tvena[1]) pratītā na[2]) pravartate |
pravartite[3]) punaḥ sarge[4]) teṣāṃ *sākāraṇātmanām*[5]). || 41 ||
saṃyoge[1]) pr*akṛtir*[2]) j*ñeyā*[3]) yu[4]ktānāṃ tattvadarśinām |
tatrâp[5]avargiṇāṃ[6]) teṣām a[7]punarmārga[8]gāminām || 42 ||
a[1]bhāvaḥ punarutp*attau*[2]) śāntānām arciṣām iva. |
tatas teṣu gateṣûrdhvaṃ trailokyāt su[3]mahā[4]tmasu || 43 ||
etaiḥ[1]) sārdhaṃ ma[2]harlok*as*[3]) tadā nâsāditas[4]) tu vai[5]). |
tacchi*ṣṭāś*[6]) cêha[7]) tiṣṭhanti[8]) kalpadāha upasthite[9]) || 44 ||

6.34 mānārcanābhiḥ saṃbaddhās. 2) Vā. -vinaḥ. 3) Bḍ. I. 6.35 tu. 4) Vā. yathā. 5) Bḍ.1 I. 5.113 yadā; Bḍ. I. 6.35 tadā; Vā. -ti jāgrataḥ.

37 = Bḍ. I. 5.114; 6.35b, 36a; Vā. 7.36. 1) Bḍ. I. 5.114 -labhāvite teṣāṃ; Bḍ.1 I. 6.35 tathā tu bhāvite sevāṃ (Bḍ.2 teṣāṃ). 2) Bḍ.1 I. 6.35 tathânandaḥ. 3) Vā. -re. 4) Bḍ.1 I. 5.114 teṣāṃ; Bḍ.2 eṣāṃ. 5) Bḍ. I. 5.114 hi na tu; Vā.T. bhinnābhi-. 6) Vā.T. -sūkṣmaṇām. V. śuṣmaṇām.

38 = Bḍ. I. 5.115; 6.36b, 37a; Vā. 7.37. 1) Bḍ.1 I. 5.115 taiś ca; Bḍ.2 etaiḥ. 2) Bḍ. I. 5.115 pravartante; Bḍ. I. 6.36 vardhate teṣāṃ. 3) Bḍ.1 I. 5.115 Vā.V. kā-. 4) Vā. -darśanāt.

39 = Bḍ I. 5.116; 6.37b, 38a; Vā. 7.38. 1) Bḍ. I. 5.116 -tā(a)vi-; Vā. vinaṣṭasvādhi-. 2) Bḍ.1 I. 5.116 tulyalakṣaṇasiddhās tu. 3) Bḍ. I. 5.116 śubhā-.

40 = Bḍ. I. 5.117, 6.38b, 39a; Vā. 7.39. 1) Vā. prakṛtau. 2) Vā. kāraṇātītāḥ. 3) Vā. hy ā-. 4) Bḍ.1 tv eṣa. 5) Vā. sarvaśaḥ.

41 = Bḍ. I. 5.118, 6.39b, 40a; Vā. 7.40. 1) Vā. -ṣāvyavahṛtv(ttv)ena. 2) Bḍ. I. 6.39 tat. 3) Bḍ. I. 5.118 -vartate. 4) Bḍ.1 I. 5.118 -gas. 5) Vā. -ṣāṃ vā kāraṇaṃ punaḥ.

42 = Bḍ. I. 5.119, 6.40b, 41a; Vā. 7.41. 1) Bḍ.1 I. 5.119 -gaḥ. 2) Vā. prākṛte. 3) Vā. teṣāṃ. 4) Bḍ. I. 6.40 mu-. 5) Bḍ.1 -trô-; Vā. atrâ-. 6) Bḍ.1 I. 5.119 -giṇī. 7) Bḍ. I. 6.41 na. 8) Bḍ. I. 5.119 -bhāra-.

43 = Bḍ. I. 5.120, 6.41b, 42a; Vā. 7.42. 1) Bḍ.1 I. 6.41 ā-. 2) Bḍ. I. 6.41 utpannaḥ; Bḍ. I. 5.120 abhāvataḥ punaḥ satyaṃ. 3) Bḍ. I. 5.120 -yāt tu; Bḍ. I. 6.42 -yeṣu. 4) Bḍ.1 I. 5.120 mudāt-.

44 = Bḍ. I. 5.121, 6.42b, 43a; Vā. 7.43. 1) Bḍ.1 I. 5.121 te; Bḍ.2 Vā. taiḥ. 2) Bḍ. I. 5.121 yair ma-; Vā. ye ma-. 3) Vā. -kāt. 4) Vā. -tāḥ, V. -to. 5) Vā. janāḥ, V. -naḥ. 6) Bḍ. -chiṣyā. 7) Bḍ. I. 5.121 yêha; Bḍ.1 I. 6.44 vai; Bḍ.2 ye. 8) Bḍ. I. 6.43 bhaviṣyanti. 9) Vā. kalpād deham upāsate.

gandharvādyāḥ piśācāntā[1]) mānuṣā brāhmaṇādayaḥ |
paśavaḥ pakṣiṇaś caiva sthāvarāḥ sa[2]sarīsṛpāḥ. || 45 ||
tiṣṭhatsu teṣu tatkālaṃ pṛthivītalavāsiṣu |
sahasraṃ yat tu raśmīnāṃ sūryasyêha *vibhāsa*te[1]), || 46 ||
te[1]) saptaraśmayo bhūtvā hy ekaiko jāyate raviḥ. |
krameṇôttiṣṭha[2]mānās te trīṃl lokān pradahanty uta || 47 ||
jaṅgamān[1]) sthāvarāṃś[2]) caiva nadīḥ[3]) sarvāṃś[4]) ca parvatān[5]). |
pūrve[6]) śuṣkā hy[7]) anāvṛṣṭyā sūryais[8]) taiś[9]) ca[10]) pradhūpitāḥ[11])|| 48 ||
tadā te[1]) vivaśāḥ sarve nirdagdhāḥ sūryaraśmibhiḥ |
jaṅgamāḥ sthāvarāś caiva[2]) dharmādharmātmakās[3]) tu vai. || 49 ||
dagdhadehās tadā[1]) te tu[2]) *dhūta*pāpā yugātyaye[3]) |
khyātyā[4]) *tayā*[5]) *hy* a[6]nirmuktāḥ śubhapāpānu[7]bandhayā. || 50 ||
tatas te hy upapadyante tulyarūpair[1]) jane[2]) janāḥ |
[viśuddhibahulāḥ sarve mānasīṃ siddhim āsthitāḥ.] || 51 ||
uṣitvā rajanīṃ tatra[1]) Brahmaṇo 'vyaktajanmanaḥ |
punaḥ sarge bhavantîha Brahmaṇo mānas*āḥ*[2]) prajāḥ[3]). || 52 ||
tatas teṣ*ûpapa*nneṣu[1]) jane trailokyavāsiṣu |
nirdagdheṣu ca lokeṣu tadā[2]) sūryais tu saptibhiḥ || 53 ||
vṛṣṭyā kṣitau plāvitāyāṃ vi*jaleṣv*[1]) *arṇaveṣu*[2]) ca |
sa[3]mudrāś caiva meghāś ca āpaḥ sarvāś ca[4]) pārthivāḥ || 54 ||
vrajanty ekārṇavatvaṃ hi[1]) salilākhyās tad*āśritāḥ*[2]). |

---

45 = Bḍ. I. 5.122, 6.43b, 44a; Vā. 7.44. 1) Bḍ. -śācāś ca. 2) Bḍ. I. 6.44 -rāś ca.

46 = Bḍ. I. 5.123, 6.44b, 45a; Vā. 7.45. 1) Bḍ. I. 5.123 vinaśyati; Bḍ. I. 6.45 svayam eva vibhāvyate.

47 = Bḍ. I. 5.124, 6.45b, 46a; Vā. 7.46. 1) Bḍ. I. 6.45 tat. 2) Bḍ. I. 5.124 -ṇa śata-.

48 = Bḍ. I. 5.125, 6.46b, 47a; Vā. 7.47. 1) Bḍ. I. 6.46 -māḥ; Vā.T. -maṃ. 2) Bḍ. I. 6.46 -rāś; Vā.T. -raṃ. 3) Bḍ I. 6.46 nadyaḥ. 4) Bḍ.1 I. 6.46 -ve; Bḍ.2 Vā. -vāś. 5) Bḍ.1 I. 6.46 -tāḥ. 6) Bḍ. I. 5.125, Bḍ.2 I. 6.47 śuṣke; Bḍ.1 -kāḥ. 7) Bḍ. pūrvam. 8) Bḍ.1 I. 5.125 yais taiś. 9) Bḍ. I. 6.47 te. 10) Bḍ.1 I. 5.125 caiva. 11) Bḍ I. 5.125 pratāpitāḥ.

49 = Bḍ. I. 5.126, 6.47b, 48a; Vā. 7.48. 1) Bḍ. I. 6.47 tu. 2) Vā. sarve. 3) Bḍ. I. 5.126 -mādikās.

50 = Bḍ. I. 5.127, 6.48b, 49a; Vā. 7.49. 1) Vā. tatas. 2) Vā. vai. 3) Bḍ. I. 6.48 yugāntare; Vā. gatāḥ pāpayugātyaye. 4) Bḍ.1 khyātā; Vā. yonyā. 5) Bḍ. I. 5.127, Bḍ.1 I. 6.49 tapā 6) Bḍ.1 vinir-; Bḍ.2 svanir-. 7) Bḍ.1 I. 5.127, Bḍ. I. 6.49 śubhayā câti-.

51 = Bḍ. I. 5.128a, 6.49b = a; Vā. 7.50. 1) Vā -pā. 2) Bḍ. I. 5.128; Bḍ.1 I. 6.49 janair.

52 = Bḍ. I. 5.128b, 129a, 6.50; Vā. 7.51. 1) Bḍ. I. 5.128 te ca. 2) Bḍ. I. 5.129 mānasyo Brahmaṇaḥ; Bḍ. I. 6.50 mānasā Brahmaṇaḥ; Vā. -sī-. 3) Bḍ. I. 6.50 sutāḥ

53 = Bḍ. I. 5.129b, 130a, 6.51; Vā. 7.52. 1) Bḍ. I. 5.129 teṣu prapanneṣu; Vā.T. teṣv apravṛtteṣu, V. teṣu pra-. 2) Bḍ. janais. 3) Vā. teṣu.

54 = Bḍ. I. 5.130b, 131a, 6.52; Vā. 7.53. 1) Bḍ.1 vijaneṣv; Vā. viśīrṇeṣv. 2) Vā. ālayeṣu. 3) Bḍ. I. 6.52 sā-. 4) Bḍ. I. 5.131 -paś caivâtha.

55 = Bḍ. I. 5.131b, 132a, 6.53; Vā. 7.54. 1) Bḍ. I. 6.53, Bḍ.1 I. 5.131 śara-

āgatāgatikaṃ *caiva*[3]) yadā tu[4]) salilaṃ bahu, || 55 ||
saṃchādyêmāṃ sthitāṃ bhūmim arṇavākhyā[1]) *tadâbhavat*[2]). |
ābhāti[3]) yasmāt *svābhāso*[4]), *bhāśabdo*[5]) vyāpti[6]dīptiṣu. || 56 ||
sarvataḥ[1]) samanup*lāvya*[2]) tāsāṃ[3]) câmbho[4]) vibhāvyate, |
tad ambhas[5]), tanute yasmāt sarvāṃ pṛthvīṃ samantataḥ. || 57 ||
dhātus tanoti vistāre[1]), *tenâmbhas*[2]) tanavaḥ smṛtāḥ, |

śara[1]) ity eṣa[2]) śīrṇe tu,	aram ity eṣa śīghraṃ tu,
nānārtho dhātur ucyate. || 58 ||	nipātaḥ kavibhiḥ smṛtaḥ. || 58 ||

ekārṇave bhavanty āpo, na śīghrās[1]) tena te[2]) narāḥ. |
tasmin yugasahasrānte saṃsthite Brahmaṇo 'hani || 59 ||
tāvat kālaṃ[1]) *rajanyāṃ ca vartantyāṃ*[2]) salilātmanaḥ[3]) |
tatas tu[4]) salile tasmin naṣṭe[5]) 'gnau pṛthivītale || 60 ||
praśāntavāte 'ndhakāre nirāloke samantataḥ, |
yenaivâ[1]dhiṣṭhitaṃ hîdaṃ, Brahmā sa[2]) Puruṣaḥ prabhuḥ. || 61 ||
vibhāgam asya lokasya *prakartuṃ punar aic*chata[1]). |
ekārṇave tadā[2]) tasmin naṣṭe sthāvarajaṅgame || 62 ||
tadā bhavati sa[1]) Brahmā sahasrākṣaḥ sahasrapāt |
sahasraśīrṣā Puruṣo rukmavarṇo hy atīndriyaḥ[2]). || 63 ||
Brahmā Nārāyaṇākhyas tu suṣvāpa salile tadā, |
sattvodrekāt prabuddhas tu[1]) śūnyaṃ lokam avaikṣata[2]). || 64 ||
imaṃ côdāharanty atra ślokaṃ Nārāyaṇaṃ prati : |
āpo Narā*khyās*[1]) tanava ity apāṃ nāma[2]) śuśruma, |
āpūrya nābhiṃ[3]) tatrâste, tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 65 ||

(cfr. 3. Kap. Śl. 2—5)

---

māṇā vrajanty eva (Bḍ.2 I. 6.53 ekaṃ); Bḍ.2 I. 5.131 śīryamāṇā vrajāḥ sapta. 2) Bḍ. I. 6.53 tathânugāḥ; Bḍ.1 I. 5.131 tathâcalāḥ, Bḍ.2* tayâkṛtāḥ. 3) Vā. tad vai. 4) Bḍ. I. 6.53 tat.

56 = Bḍ. I. 5.132b, 133a, 6.54; Vā. 7.55. 1) Bḍ.1 -yaṃ. 2) Vā. -dā ca sā. 3) Vā. -bhānti. 4) Bḍ. I. 5.133 -māc câbhāsād (Bḍ.2 -sā); Vā. nâbhānti. 5) Vā. bhāsanto. 6) Bḍ.1 I. 5.133 -daḥ kānti-.

57 = Bḍ. I. 5.133b, 134a, 6.55; Vā. 7.56. 1) Bḍ. I. 5.133 sa sarvaḥ. 2) Bḍ. I. 5.133 -prāptā; Bḍ. I. 6.55 -prāptyā. 3) Bḍ.1 I. 5.133 māsāṃ. 4) Bḍ.1 I. 5.134 bhābhyo. 5) Bḍ. I. 5.134, Bḍ.1 I. 6.55 antas.

58a = Bḍ. I. 5.134b, 6.56a; Vā. 7.57a. 1) Bḍ.1 I. 5.134 -raṃ. 2) Bḍ.1 I. 5.134 tato 'pa-; Bḍ.2 tena tās. Bḍ.1 I. 6.56 na caitās; Bḍ.2 tena tāḥ.

58b = Bḍ. I. 5.135a, 6.56b. 1) Bḍ. I. 5.135 śāra. 2) Bḍ.1 I. 5.135 eva.	58b = Vā. 7.57b.

59 = Bḍ. I. 5.135b, 136a, 6.57; Vā. 7.58. 1) Bḍ. I. 5.135 śīrṇās. 2) Bḍ. I. 5.135 tā.

60 = Bḍ. I. 5.136b, 137a, 6.58; Vā. 7.59. 1) Bḍ. I. 6.58 -le. 2) Vā. rajanyāṃ vartamānāyāṃ tāvat tat-. 3) Bḍ.1 I. 6.58; Vā. -nā. 4) Bḍ. I. 5.137 te. 5) Bḍ. -ṭā-.

61 = Bḍ. I. 5.137b, 138a, 6.59; Vā. 7.60. 1) Bḍ. I. 6.59 etenâ-. 2) Bḍ. I. 5.138 -maṇaḥ.

62 = Bḍ. I. 5.138b, 139a, 6.60; Vā. 7.61. 1) Vā. -sya punar vai kartum icchati. 2) Bḍ. I. 5.139 tatas.

63 = Bḍ. I. 5.139b, 140a, 6.61ab; Vā. 7.62. 1) Vā. sa bhavati. 2) Bḍ.1 I. 6.61 jitendriyaḥ; Bḍ 2 atandritaḥ.

64 = Bḍ. I. 5.140b, 141a; Vā. 7.63. 1) Bḍ.2 sa; Bḍ.1 tu sa. 2) Bḍ.1 aikṣata; Vā. avekṣya ca.

sahasraśīrṣā sumanāḥ sahasrapāt sahasracakṣurvadanaḥ sahasrabhuk[1] |
sahasrabāhuḥ prathamaḥ prajāpatis trayī*mayo*[2]), *yaḥ*[3]) Puruṣo nirucyate. ||66||
ādityavarṇo bhuvanasya goptā eko hy *apūrvaḥ*[1]) prathama*ṃ turāṣāṭ*[2]) |
Hiraṇygarbhaḥ Puruṣo mahātmā, *sa paṭh*yate[3]) vai *tama*saḥ[4]) parastāt. ||67||
kalpādau rajasôdrikto Brahmā bhūtvâsṛjat prajāḥ, |
kalpānte tamasôdriktaḥ Kālo bhūtvâgrasat punaḥ. || 68 ||
sa vai Nārāya*ṇākhyaṣ tu*[1]) sattvodrikto *'rṇave svapan*[2]), |
tridhā vibhajya câtmānaṃ trailokye saṃ*pra*vartate[3]): || 69 ||
sṛjati[1]) grasate caiva vīkṣ*ate*[2]) ca tribhiḥ *svayam*[3]). |
ekārṇave tadā *loke*[4]) naṣṭe sthāvarajaṅgame || 70 ||
caturyugasahasrānte sarvataḥ sali[1]lāvṛte |
Brahmā Nārāyaṇākhyas tu *aprakāśā*rṇave[2]) svapan[3]). || 71 ||
caturvidhāḥ prajā grastvā[1]) Brahmarātryāṃ[2]) *mahārṇave*[3]) |
paśyanti taṃ maharlokāt[4]) suptaṃ Kālaṃ[5]) maharṣayaḥ. || 72 ||
Bhṛgvādayo yat*hôddiṣṭās* tasmin kāle[1]) maharṣayaḥ, |
Satyādayās tathā tv aṣṭau kalpe *'tīte*[2]) maharṣayaḥ |
ta*dā*[3]) vivar*ta*[4]mānais tair mah*ān*[5]) parigataḥ par*aḥ*[6]). || 73 ||
gatyarthād ṛṣater[1]) dhātor nāmanirvṛttir[2]) *ucyate*[3]). |
ya[4]smād ṛ*ṣati satt*vena[5]) mahāṃs[6]), tasmān maharṣayaḥ. || 74 ||
maharlokasthitair dṛṣṭaḥ Kālaḥ suptas tadā ca taiḥ, |
Satyā[1]dyāḥ sapta ye tv[2]) āsan kalpe 'tīte maharṣayaḥ || 75 ||
evaṃ Brāhm*īṣu rātrīṣu hy atītāsu*[1]) sahasraśaḥ |
dṛṣṭavantas tathā *hy anye*[2]) Kālaṃ suptaṃ[3]) maharṣayaḥ. || 76 ||

---

65 = Bd. I. 6.61c, 62; Vā. 7.64, 65. 1) Bd. Nārās tat-. 2) Bd. arthān anu-. 3) Bd. -yamāṇās.
66 = Bd. I. 6.63; Vā. 7.66. 1) Bd. -kṛt. 2) Vā. -yīpathe. 3) Bd.1 'yaṃ.
67 = Bd. I. 6.64; Vā. 7.67. 1) Bd. amūrtāḥ. 2) Bd. -mas tv asau Virāṭ. 3) Bd. saṃpadyate. 4) Bd. manasaḥ.
68 = Bd. I. 6.65; Vā. 7.68.
69 = Bd. I. 6.66; Vā. 7.69. 1) Bd. -ṇo bhūtvā. 2) Bd. jalāśaye. 3) Vā. samavartata.
70 = Bd. I. 6.67; Vā. 7.70. 1) Vā. sṛjyate. 2) Bd. Vā.V. vīkṣyate. 3) Bd.2 trayam; Vā. tu tān. 4) Bd. tasmin.
71 = Bd. I. 6.68; Vā. 7.71. 1) Bd.1 sa ja-. 2) Bd.1 sa cakāśe bhave; Bd.2 sa cākāśe 'rṇave. 3) Bd.1 svayam.
72 = Bd. I. 6.69; Vā. 7.72. 1) Bd.1 sarvā; Bd.2 grastā. 2) Bd.1 -maśaktyā; Vā. Brāhmyāṃ rātryāṃ. 3) Bd. tamovṛtāḥ. 4) Bd.1 -ke; Bd.2 -kāḥ. 5) Bd. Kālaṃ suptaṃ.
73 = Bd. I. 6.70; Vā. 7.73 = ac. 1) Vā. -yo yathā sapta kalpe hy asmin. 2) Bd.1 līne. 3) Vā. tato. 4) Bd. -vartya-. 5) Bd. -hat. 6) Bd. -taṃ parāṃ.
74 = Bd. I. 6.71; Vā. 7.74. 1) Vā. ṛṣayo. 2) Bd.1 -niṣpattir. 3) Vā. āditaḥ. 4) Vā. ta-. 5) Bd.2 ṛṣatsaratvena; Vā. ṛṣiparatvena. 6) Bd. -hat.
75 = Bd. I. 6.72; Vā. 7.75. 1) Bd.1 sattvā-. 2) Vā. hy.
76 = Bd. I. 6.73; Vā. 7.76. 1) Bd.1 Brahmā tāsu tāsu rajanīṣu; Bd.2

kalpasyâdau *tu* bahu*śo*[1]) yasmāt saṃsthāś caturdaśa |
kalpayāmāsa vai Brahmā, tasmāt kalpo nirucyate. || 77 ||
sa sraṣṭā sarvabhūtānāṃ kalpādiṣu punaḥ punaḥ |
vyaktāvyakto Mahādevas, tasya sarvam idaṃ jagat. || 78 ||
ity eṣa pratis*aṃdhir vaḥ*[1]) kīrtitaḥ kalpayor dvayoḥ, |
sāṃpratātītayor[2]) madhye prāg avasthā babhūva yā[3]), || 79 ||
kīrtitā[1]) tu samāsena *pūrve*[2]) kalpe yathātatham[3]), |
sāṃpratam saṃ[4]pravakṣyāmi kalpam etaṃ nibodhata! || 80 ||

Brahmasv atītāsu rajanīṣu. 2) Bḍ.1 tadânītāḥ; Bḍ.2 tadâtītāḥ. 3) Vā. saptaṃ Kālaṃ.

77 = Bḍ. I. 6.74; Vā. 7.77. 1) Bḍ. subahulā.

78 = Bḍ. I. 6.75; Vā. 7.78.

79 = Bḍ. I. 6.76; Vā. 7.79. 1) Bḍ. pratisaṃbandhaḥ. 2) Bḍ.1 -taṃ hi tayor. 3) Bḍ.1 ha.

80 = Bḍ. I. 6.77; Vā. 7.80. 1) Bḍ.1 -tas; Bḍ.2 -tās. 2) Bḍ.1 -va-; Vā. kalpe. 3) Vā. tathā. 4) Vā.T. te; V. tu.

5. Kapitel.

(Bḍ. I. 7.1—195; Mr. 59.1—80; Vā 8.1—209.)

cfr. 3. Kap. Śl. 6—9a

tulyaṃ yugasahasrasya[1]) naiśaṃ kālam upāsya saḥ |
śarvaryante prakurute Brahmatvaṃ[2]) sargakāraṇāt. || 1 ||
Brahmā tu salile tasmin vāyur bhūtvā tadā caran[1]) |
andhakār*ārṇave*[2]) tasmin naṣṭe sthāvarajaṅgame. || 2 ||
jalena samanu*vyāpte*[1]) sarvataḥ pṛthivītale |
a[2]vibhāgena bhūteṣu satyamātre[3]) sthiteṣu ca || 3 ||
niśāyām iva khadyotaḥ prāvṛṭkāle tatas tataḥ |
tad*ākāśe caran so 'tha*[1]) *vīkṣya*[2]*māṇaḥ Svayaṃbhuvaḥ*[3]). || 4 ||
pratiṣṭhāyā hy upāyaṃ tu[1]) mārgamāṇas tadā prabhuḥ[2]). |
tatas tu satile tasmiñ jñātvā tv[3]) antargatāṃ mahīm || 5 |
an*umānāt tu*[1]) *saṃbuddho*[2]) bhūmer uddharaṇa*ṃ prati*[3]) |
cakārânyāṃ tanuṃ[4]) caiva pūrvakalpādiṣu smṛtām[5]). || 6 ||

cfr. 3. Kap. Śl. 13—14

sa *tu*[1]) rūpāṃ varāhasya kṛtvâpaḥ *prāviśat prabhuḥ*[2]). |
adbhiḥ saṃchāditām *urvīṃ samīkṣyâtha*[3]) prajāpatiḥ || 7 ||
uddhṛtyôrvīm athâ*dbhyas tu*[1]) *apas tās tu sa vinyasan*[2]), ||
sāmudrīs[3]) *tu*[4]) samudreṣu nādeyī*r nimnagāsv api*[5]). || 8 ||

cfr. 3. Kap. Śl. 19—22a

pṛthivīṃ[1]) tu samīkṛtya[2]) pṛthivyāṃ so 'cinod girīn. |
prāksarge dahyamāne tu *tadā*[2]) saṃvartakāgninā, || 9 ||
tenâgninā vi[1]līnās te parvatā bhuvi sarvaśaḥ. |
śaityād[2]) ekārṇave tasmin vāyunâpas[3]) tu saṃhṛ[4]tāḥ. || 10 ||
niṣiktā[1]) yatra yatrâsaṃs, tatra tatrâcalo 'bhavat, |
skan*nā*[2]calatvād acalāḥ parvabhiḥ parvatāḥ smṛtāḥ, || 11 ||
girayo '*dbhir*[1]) nigīrṇatvāc, *ca*[2]yanāc *ca*[3]) śiloccayāḥ. |

---

1 = Bḍ. I. 7.1; Vā. 8.1. 1) Bḍ. -sraṃ vai. 2) Bḍ.1 -mā tût-.
2 = Bḍ. I. 7.2; Vā. 8.2. 1) Bḍ. -dâcarat. 2) Vā. -kāre tadā.
3 = Bḍ. I. 7.3; Vā. 8.3. 1) Bḍ. -nuplāvya. 2) Bḍ. pra-. 3) Vā. samantāt su-. 4) Vā.T. tu.
4 = Bḍ. 7.4; Vā. 8.4. 1) Bḍ. tadā kāmena tarasā. 2) Bḍ. manya-. 3) Bḍ. svayaṃ dhiyā.
5 = Bḍ. I. 7.5; Vā. 8.5. 1) Bḍ. so 'py upāyaṃ pratiṣṭhāyāṃ. 2) Bḍ. bhuvaḥ. 3) Vā. hy.
6 = Bḍ. I. 7.6; Vā. 8.6. 1) Bḍ. andham anyatamaṃ. 2) Bḍ.1 buddhvā; Bḍ.2 buddho. 3) Bḍ.1 -ṇakṣamaḥ; Bḍ.2 -ṇaṃ kṣamam. 4) Bḍ. cakāra taṃ tu devo 'tha. 5) Bḍ.1 -taḥ.
7 = Bḍ. I. 7.7; Vā. 8.7. 1) Bḍ. satyaṃ. 2) Bḍ. -vâmbho 'nupraviśya ca. 3) Bḍ. -tām icchan pṛthivīṃ sa.
8 = Bḍ. I. 7.8; Vā. 8.8. 1) Bḍ.1 atha nyastā; Bḍ.2 ayāty astām. 2) Bḍ.1 sāpatyātum atinyasat; Bḍ.2 apatsāsumatinyaset. 3) Bḍ. Vā.V. sāmudrās. 4) Bḍ. ca. 5) Bḍ.1 -deyāś ca nadīṣu ca; Bḍ.2 -deyā nimnagādiṣu. [3) Bḍ. purā.
9 = Bḍ. I. 7.9; Vā 8.9. 1) Bḍ. pṛtak tās; Vā. -vīs. 2) Vā. sa vinyasya.
10 = Bḍ. I. 7.10; Vā. 8.10. 1) Vā. pra-. 2) Bḍ.1 śailyād. 3) Bḍ.1 -nā ye. 4) Bḍ.1 -hi; Bḍ.2 -ha-.
11 = Bḍ. I. 7.11; Vā. 8.11. 1) Vā.T. niṣakta. 2) Bḍ. skandhā-.

tatas tu tāṃ[4]) samuddhṛtya kṣitim antarjalāt prabhuḥ || 12 ||
svasthāne sthāpayitvā ca vibhāgam akarot punaḥ, |
sapta sapta tu varṣāṇi tasyā dvīpeṣu saptasu. || 13 ||
viṣamāṇi samīkṛtya śilābhir *acinod*[1]) girīn |
dvīpeṣu teṣu varṣāṇi catvariṃśat tathaiva *ca*[2]). || 14 ||
tāvantaḥ parvatāś caiva varṣānte samavasthitāḥ |
sargādau saṃni[1]viṣṭās te svabhāvenaiva nânyathā. || 15 ||
sapta dvīpāḥ[1]) samudrāś ca anyonyasyânu[2]maṇḍalam |
saṃniviṣṭāḥ[3]) svabhāvena samāvṛtya parasparam. || 16 ||
bhūrā*d*yāṃś[1]) caturo lokāṃś[2]) candrādityau grahaiḥ saha |
pūrva*van*[3]) nirmame Brahmā sthānānî*māni*[4]) sarvaśaḥ. || 17 ||
kalpasya câsya Brahmā *vai*[1]) *hy asṛjat*[2]) sthāninaḥ *purā*[3]) |
āpo(!) 'gni*ṃ*[4]) pṛthivī*ṃ*[5]) vāyu*m*[6]) antarikṣaṃ divaṃ tathā || 18 ||
svargaṃ diśaḥ samudrāṃś ca nadīḥ sarvāṃś ca parvatān |
oṣadhīnāṃ *tathâtmānam*[1]) ātmān*am*[2]) vṛkṣavīrudhām || 19 ||
lavāḥ[1]) kāṣṭhāḥ kalāś caiva muhūrtāḥ[2]) saṃdhirātryah*ān*[3]) |
ardhamāsāṃś ca māsāṃś ca ayanāb*da*[4]yugāni ca || 20 ||
sthānābhimāninaś caiva sthānāni ca pṛthak pṛthak. |
sthānātmanaḥ *sa*[1]) sṛṣṭvā *vai*[2]) yugāvasthā[3]) vinirmame: || 21 ||

cfr. 3. Kap. Śl. 59—61

kṛtaṃ tretā dvāparaṃ ca kaliṃ[1]) caiva tathā yugam. |
kalpasyâdau kṛtayuge prathama*ṃ*[2]) so 'sṛjat prajāḥ || 22 ||
prāg uktā yā[1]) mayā tubhyaṃ pūrve k*alpe*[2]), prajās tu tāḥ |
tasmiṃ saṃvartamāne tu kalpe dagdhās tadâgninā. || 23 ||
aprāptā yās tapolokaṃ *janalokaṃ samāśritāḥ*[1]) |
pra[2]vartante, punaḥ sarge bījarthaṃ tā bhāvanti hi. || 24 ||

---

12 = Bḍ. I. 7.12; Vā. 8.12. 1) Bḍ. hi. 2) Bḍ.1 a-. 3) Bḍ.1 tu. 4) Bḍ.1 tāvā.
13 = Bḍ. I. 7.13a = b; Vā. 8.13.
14 = Bḍ. I. 7.13b, 14a; Vā. 8.14. 1) Bḍ.1 abhito; Bḍ.2 acitān. 2) Bḍ. tu.
15 = Bḍ. I. 7.14b, 15a; Vā. 8.15. 1) Bḍ. kānti-.
16 = Bḍ. I. 7.15b, 16a; Vā. 8.16. 1) Bḍ. saptadvīpām. 2) Vā.T. -sya tu. 3) Vā. -kṛṣṭāḥ.
17 = Bḍ. I. 7.16b, 17a; Vā. 8.17. 1) Vā. -ākhyāṃś. 2) Bḍ. -kāś. 3) Vā. pūrvaṃ tu. 4) Bḍ.1 sthāvarāṇîha; Bḍ.2 sthānānîha ca.
18 = Bḍ. I. 7.17b, 18a; Vā. 8.18. 1) Bḍ.2 ca. 2) Bḍ.1 câsṛjad yaḥ; Bḍ.2 sṛjataḥ. 3) Bḍ. surān. 4) Bḍ.2 Vā. 'gniḥ. 5) Vā. -vī. 6) Vā. -yur.
19 = Bḍ. I. 7.18b, 19a; Vā. 8.19. 1) Bḍ.1 -nām ātmanaś ca; Bḍ. tathâtmānaḥ. 2) Bḍ. ātmano.
20 = Bḍ. I. 7.19b, 20a; Vā. 8.20. 1) Bḍ.1 -vā-. 2) Vā. -taṃ. 3) Vā. -ham. 4) Bḍ.1 -dān.
21 = Bḍ. I. 7.20b, 21a; Vā. 8.21. 1) Bḍ. tu. 2) Bḍ. ca. 3) Vā. -sthāṃ.
22 = Bḍ. I. 7.21b, 22a; Vā. 8.22. 1) Bḍ. tiṣyaṃ. 2) Vā. -me.
23 = Bḍ. I. 7.22b, 23a; Vā. 8.23. 1) Bḍ.1 -tāś ca. 2) Vā.T. pūrvakālaṃ, V. -le.
24 = Bḍ. I. 7.23b, 24a; Vā. 8.24. 1) Bḍ. -kaṃ pṛthivyāṃ yāḥ samāsata. 2) Bḍ. ā-.

bījār[1]tham *tāḥ*[2]) sthitās tatra punaḥ sargasya kāraṇāt. |
tatas tāḥ sṛjyamānās tu saṃtānārthaṃ bhavanti hi || 25 ||
dharmārthakāmamokṣāṇāṃ iha tāḥ sādh*itāḥ*[1]) smṛtāḥ. |
devāś ca pitaraś caiva ṛṣayo[2]) mānavas[3]) tathā || 26 ||
tatas te tapasā yuktāḥ sthānāny āpūrayan*ti hi*[1]), |
Brahmaṇo *mānasās*[2]) te vai siddhātmāno bhavanti hi. || 27 ||
ā[1]saṅgādveṣayuktena karmaṇā te divaṃ gatāḥ |
āvartamānā iha te[2]) saṃbhavanti yuge yuge. || 28 ||
svakarmaphalaśeṣeṇa khyātāś caiva ta*dâ*[1]tmikāḥ |
saṃbhavanti janāl lokāt[2]) karmasaṃśayabandhanāt[3]). || 29 ||
āśayaḥ[1]) kāraṇaṃ ta*tra*[2]) boddhavyaṃ[3]) karmaṇāṃ[4]) tu saḥ. |
taiḥ kārmabhis[5]) tu jāyante janalokāc[6]) chubhāśubhaiḥ. || 30 ||
gṛhṇanti te śarīrāṇi nānārūpāṇi yoniṣu |
devādyāḥ sthāvarāntāś[1]) ca ut[2]padyante parasparam. || 31 ||
(cfr. 6. Kap. Śl. 58—59.) teṣāṃ ye yāni[1]) karmāṇi prā*k sṛṣṭeḥ*[2]) pratipedire, |
tāny eva pratipadyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ. || 32 ||
hiṃsrāhiṃsre mṛdukrūre dharmādharme ṛtānṛte |
tadbhāvitāḥ prapadyante, tasmāt tat tasya rocate. || 33 ||
kalpeṣv āsan vyatīteṣu rūpanāmāni yāni ca, |
tāny evânāgate kāle prāyaśaḥ pratipedire, || 34 ||
tasmā*t tu*[1]) nāmarūpāṇi tāny eva pratipedire, |
punaḥ punas te kalpeṣu jāyante nāmarūp*ataḥ*[2]). |
tataḥ sarge hy *avaṣṭabdhe*[3]) sisṛkṣor Brahmaṇas tu vai || 35 ||

Krauṣṭukir uvāca:
arvākśrotas tu kathito, bhavatā, yas tu mānuṣaḥ |
brahman vistarato brūhi, Brahmā samasṛjad yathā, || 35₁ ||
yathā ca varṇān asṛjad yadguṇāṃś ca mahāmate |
yac ca yeṣāṃ smṛtaṃ karma viprādīnāṃ, vadasva tat! || 35₂ ||

Mārkaṇḍeya uvāca:
Brahmaṇaḥ sṛjataḥ pūrvaṃ
satyābhidhyāyinas tathā |
prajās tā[1]) dhyāyatas tasya
satyābhidhyāyinas tadā |

---

25 = Bḍ. I. 7.24b, 25a; Vā. 8.25. 1) Bḍ. vīkṣyār-. 2) Vā. -rthena.
26 = Bḍ. I. 7.25b, 26a; Vā. 8.26. 1) Vā. -dha(dhi)kāḥ. 2) Bḍ. kramaśo. 3) Vā. manavas.
27 = Bḍ. I. 7.26b, 27a; Vā. 8.27. 1) Bḍ. -rayan purā. 2) Bḍ. manavas.
28 = Bḍ. I. 7.27b, 28a; Vā. 8.28. 1) Vā. ye. 2) Bḍ. -nās te dehe.
29 = Bḍ. I. 7 28b, 29a; Vā. 8 29. 1) Vā. tathâ-. 2) Bḍ.1 -ne lokāḥ. 3) Bḍ. kalpāgamanibandhanāḥ.
30 = Bḍ. I. 7.29b, 30a; Vā. 8.30. 1) Bḍ.1 apsu yaḥ. 2) Bḍ. teṣāṃ. 3) Bḍ. bodhayan. 4) Bḍ.1 -ṇā. 5) Bḍ. karmabhis tais. 6) Vā. janāl lokāḥ.
31 = Bḍ. I. 7.30b, 31a; Vā. 8.31. 1) Vā. -dyasthāvarānte. 2) Bḍ. tu â-.
32 = Bḍ. I. 7. 31b = a; Vā. 8.32. 1) Bḍ. medhyāni. 2) Bḍ. prāyaśaḥ.
33 = Vā. 8.33. 34 = Vā. 8.34.
35 = Bḍ. I. 7.32, 33a; Vā. 8.35, 36a. 1) Bḍ. -mād yan; Bḍ.2 -māc ca. 2) Bḍ. -rūpiṇaḥ. 3) Bḍ. -go hy upasṛṣṭim.

35₁ = Mr. 49.1. 35₂ = Mr. 49.2.

mithunānāṃ sahasraṃ tu so 'sṛjad vai *mukhāt tadā*[1]), || 36 ||
janās[1]) te hy upapadyante sattvodriktāḥ sutejasaḥ[2]). |
sahasram anyad vakṣasto[3]) mithunānāṃ sasarja ha, || 37 ||
te sarve rajasôdriktāḥ śuṣmiṇaḥ câpy *amarṣiṇaḥ*[1]). |

sasarjânyat sahasraṃ tu duḥsthānām ū[1]rutaḥ punaḥ, || 38 ||	sṛṣṭvā sahasram anyat tu dvandvānām ūrutaḥ[1]) punaḥ || 38 ||

rajastamobhyām udriktā īhā[1]śīlās tu te[2]) smṛtāḥ. |
padbhyāṃ sahasram anyat tu[3]) mithunānāṃ sasarja ha, || 39 ||
udriktās tamasā sarve niḥ[1]śrīkā hy alpa*teja*[2]saḥ. |
ta*to vai*[3]) harṣamāṇās te dvandvotpannās tu prāṇinaḥ || 40 ||
anyonyā hṛccha[1]yāviṣṭā maithunāyôpacakramuḥ. |
tataḥ prabhṛti kalpe 'smin mithun*otpattir ucyate*[2]). || 41 ||
māsi māsy ārtavaṃ yad yat, tat[1]) tad āsīd dhi[2]) yoṣitām. |
tasmāt tadā na suṣuvuḥ sevitair api maithunaiḥ. || 42 ||
āyuṣo 'nte prasūyante mithunāny eva *tāḥ*[1]) sakṛt. |
| ku*ṭ*akāḥ *kuvi*(ci?)kāś[1]) caiva utpadyante mumūrṣitāḥ[2]). |
| [kuto kulam athôtpādya tāḥ śarīrāṇi tatyajuḥ] || 43 ||
tataḥ prabhṛti kalpe 'smin mithunānāṃ hi[1]) saṃbhavaḥ, |
dhyānena[2]) manasā tāsāṃ prajānāṃ jāyate 'sakṛt[3]). || 44 ||
śabdādiviṣayaḥ śuddhaḥ pratyekaṃ pañcalakṣaṇaḥ[1]), |

ity eṣā mānuṣī sṛṣṭir, yā pūrvaṃ vai prajāpateḥ. || 45 ||	ity evaṃ mānasī *pūrvaṃ* *prāksṛṣṭir yā prajāpateḥ*[1]). || 45 ||

36a = Mr. 49.3a.	36a = Bd. I. 7.33b; Vā. 8.36b. 1) Bd. tāḥ prajā.

36b = Bd. I. 7.34a; Mr. 49.3b; Vā. 8.37a. 1) Bd. tu mukhāt samabhavat kila; Mr. mukhāt so 'thâsṛjan mune.

37 = Bd. I. 7.34b, 35a; Mr. 49.4; Vā. 8.37b, 38a. 1) Mr. jātās. 2) Mr. svatejasaḥ; Vā. sucetasaḥ. 3) Bd. cakṣuṣo (Bd.2 vakṣaso) 'nyat sahasraṃ tu.

38a = Bd. I. 7.35b; Mr. 49.5a; Vā. 8.38b. 1) Vā. aśuṣmiṇaḥ.

38b = Mr. 49.5b. 1) T. -nāṃ ma-.	38b = Bd. I. 7.(36a); Vā. 8.39a. 1) Bd. sahasram anyad asṛjad bāhūnām (Bd.2 dvandvānām) asatāṃ.

39 = Bd. I. 7.36b = a; Mr. 49.6; Vā. 8.39b, 40a. 1) Bd.1 gṛha-. 2) Bd.1 tataḥ. 3) Mr. -yac ca.

40 = Mr. 49.7; Vā. 8.40b, 41a. 1) Mr. ni-. 2) Mr. -ceta-. 3) Mr. tataḥ saṃ-.

41 = Mr. 49.8; Vā. 8.41b, 42a. 1) Mr. kṛcchra-. 2) Mr. mithunānāṃ hi saṃbhavaḥ.

42 = Mr. 49.9; Vā. 8.42b, 43a. 1) Mr. yat tu na. 2) Mr. -sīt tu.

43a = Bd. I. 7.37a; Mr. 49.10a; Vā. 8.43b. 1) Bd. vā; Vā. te.

| 43bc = Bd. I. 7.37b, 38a; Vā. 8.44a = a. 1) Bd. kūṭakākūṭakāś. 2) Vā. -ṣitāḥ.

44 = Bd. I. 7.38b, 39a; Mr. 49.10b, 11a; Vā. 8.44b, 45a. 1) Bd. maithunānāṃ ca. 2) Vā. dhyāte tu. 3) Bd. kṛte.

45a = Bd. I. 7.39b; Mr. 49.11b; Vā. 8.45b. 1) Bd. Mr. -ṇam.

tasyânvavāye[1]) saṃbhūtā, yair idaṃ pūritaṃ[2]) jagat. |
saritsaraḥsamudrāṃś ca sevante parvatān api, || 46 ||
tadā tā hy alpa[1]śītoṣṇā[2]) yuge[3]) tasmiṃś caranti vai, |

	pṛthvīrasodbhavaṃ[1]) nāma
	āhāraṃ hy[2]) āhāranti vai[3]) |
tṛptiṃ svābhāvikīṃ prāptā	tāḥ prajāḥ kāmacāriṇyo
viṣayeṣu mahāmate. || 47 ||	mānasīṃ siddhim *āsthitāḥ*[4]). || 47 ||

dharmādharmau na tāsv āstāṃ, nirviśeṣāḥ prajās tu tāḥ, |
tulyam āyuḥ sukhaṃ rūpaṃ tāsām āsīt[1]) kṛte yuge. |
dharmādharmau na tāsv āstāṃ[2]) kalpādau *tu kṛte*[3]) yuge. || 47₁ ||
svena svenâdhikāreṇa jajñire te kṛte[1]) yuge. |
catvāri tu sahasrāṇi varṣāṇāṃ divyasaṃkhyayā || 47₂ ||
ādyaṃ[1]) kṛtayugaṃ prāhuḥ saṃdhyāṃsau ca[2]) catuḥśatau[3]). |
tataḥ sahasraśas tāsu prajāsu prathitāsv api[4]) || 47₃ ||

na tāsāṃ pratighāto 'sti, na *dvandvaṃ*[1]), nâpi *ca klamaḥ*[2]), |
parvatodadhisevinyo[3]) hy aniketāśrayās tu tāḥ[4]) || 48 ||
| viśokāḥ sattvabahulā ekāntasukhinaḥ[1]) prajāḥ. |
tā vai ni[1]kāmacāriṇyo nityaṃ muditamānasāḥ. || 49 ||

piśācoragarakṣāṃsi	
tathā matsariṇo janāḥ |	
paśavaḥ pakṣiṇaś caiva	paśavaḥ pakṣiṇaś caiva
nakrā matsyāḥ sarīsṛpāḥ |	na tadâsan sarīsṛpāḥ |
avārakā hy aṇḍajā vā	nôdbhijjā *nārakāś*[1]) caiva,
te hy adharmaprasūtayaḥ. || 50 ||	*te hy adharamaprasūtayaḥ*[2]). || 50 ||

45b = Mr. 49.12a.

45b = Bḍ. I. 7.40a; Vā. 8.46a. 1) Bḍ. -sair bhāvaiḥ preṣṭhaṃ tiṣṭhanti câprajāḥ.

46 = Bḍ. I. 7.40b, 41a; Mr. 49.12b, 13a; Vā. 8.46b, 47a. 1) Bḍ. tathânvayās tu; Mr. -vāya-. 2) Mr. pūjitaṃ.

47a = Bḍ. I. 7.41b; Mr. 49.13b; Vā. 8.47b. 1) Mr. tās tadā hy alpā-; Vā. tadā nâtyambu-. 2) Bḍ. -saṃtoṣā. 3) Bḍ. yuddhe.

47b = Mr. 49.14a.

47bc = Bḍ. I. 7.42; Vā. 8.48. 1) Bḍ. -vī rasavatī. 2) Bḍ. vy-. 3) Bḍ. ca. 4) Bḍ. icchataḥ.

| 47₁ = Bḍ. I. 7.43a = b; Vā. 8.49, 50a. 1) Vā. tasmin. 2) Bḍ.1 tadā na staḥ; B.2 tadā nâstāṃ. 3) Bḍ. prathame.

| 47₂ = Bḍ. I. 7.44; Vā. 8.50b, 51a. 1) Bḍ. tu yuge.

| 47₃ = Bḍ. I. 7.45; Vā. 8.51b, 52a. 1) Bḍ. ādau. 2) Vā. saṃdhyānāṃ tu. 3) Vā. -tam. 4) Bḍ. iha.

48 = Bḍ. I. 7.46; Mr. 49.14b, 15a; Vā. 8.52b, 53a. 1) Mr. dveṣo. 2) Bḍ. Vā.T. kramaḥ; Mr. -pi matsaraḥ. 3) Bḍ. vāsinyo. 4) Mr. -tās tu sarvaśaḥ.

| 49a = Bḍ. I. 7.47a; Vā. 8.53b. 1) Vā. -khita-.

49b = Bḍ. I. 7.47b; Mr. 49.15b; Vā. 8.54a. 1) Bḍ.1 tāḥ śaśvat; Bḍ.2 tā mai 'pi; Mr. niṣ-.

50 = Mr. 49.16, 17a.

50 = Bḍ. I. 7.48; Vā. 8.54b, 55a. 1) Bḍ. -vijā nôtkaṭāś. 2) Bḍ. dharmasya prakriyā tu sā.

na[1]) mūlaphalapuṣpāṇi[2]) nârtavā *vatsarāṇi ca*[3]), |
sarvakāma[4]sukhaḥ kālo, nâtyartham hy uṣṇaśītatā[5]) || 51 ||

kālena gacchatā teṣāṃ
citrā siddhir ajāyata |
tataś ca teṣām pūrvāhṇe
madhyāhne ca vitṛptatā. || 52 ||
punas tathêcchatāṃ tṛptir
anāyāsena sâbhavat, |
icchatāṃ ca tathâyāso
manasaḥ samajāyata || 52₁ ||
apāṃ saukṣmyaṃ tatas tāsāṃ
siddhir nānārasollasā[1])
samajāyata caivânyā
sarvakāmapradāyinī. || 52₂ ||

manobhilaṣitāḥ kāmā-[1])
tāsāṃ sarvatra sarvadā |
uttiṣṭhanti pṛthivyāṃ vai
tābhir[2]) dhyā*tā*[3]) ra*sotthitāḥ*[4]). |
balavarṇakarī *tāsāṃ*
siddhiḥ, sā roga[5]nāśinī, || 52 ||

asaṃskāryaiḥ śarīraiś ca[1]) prajās tāḥ sthirayauvanāḥ, |
tāsāṃ vi*nā tu*[2]) saṃkalpāj[3]) jāyante mithunāḥ[4]) prajāḥ, || 53 ||
samaṃ janma ca rūpaṃ ca mri[1]yante caiva tāḥ samam[2]). |
tadā satyam alobhaś ca kṣamā tuṣṭiḥ[1]) sukhaṃ damaḥ. || 54 |
nirviśeṣās *tu*[1]) tāḥ sarvā rūpāyuḥśī*la*[2]ceṣṭitaiḥ. |
abuddhipūrvikā vṛttiḥ[3]) prajānāṃ *jāyate*[4]) svayam. || 54₁ ||
apravṛttiḥ kṛtayuge[1]) karmaṇoḥ[2]) śubhapāpayoḥ |
varṇāśramavyavasthāś ca na tadâsan na saṃkaraḥ[3]). || 54₂ ||
anicchādveṣayuktās tā[1]) vartayanti[2]) parasparam |
tulyarūpāyuṣaḥ sarvā adhamottamavarjitāḥ[3]). || 55 ||

---

51 = Bḍ. I. 7.49; Mr. 49.17b, 18a; Vā. 8.55b, 56a. 1) Bḍ. sa-. 2) Vā. -paṃ ca. 3) Bḍ.1 varttanāya tv aśeṣataḥ; Bḍ.2 varttanāya tv ṛco ṛcaḥ; Vā. -vam ṛtavo na ca. 4) Bḍ.1 sarvaikānta-; Mr. -kala-. 5) Bḍ. -laḥ(m); Mr. gharmaśītatā.

52 = Mr. 49.18b, 19a.
52₁ = Mr. 49.19b, 20a.
52₂ = Mr. 49.20b, 21a. 1) Mr.T. nāmnāvayo na sā.

52 = Bḍ. I. 7.50, 51a; Vā. 8.56b, 57. 1) Bḍ. -taḥ kāmas. 2) Bḍ. teṣāṃ. 3) Bḍ.1 dhyānai; Bḍ.2 dhyānaṃ. 4) Bḍ. rasātalāt. 5) Bḍ. -rī teṣāṃ jarārogapra-.

53 = Bḍ. I. 7.51b, 52a; Mr. 49.21b, 22a; Vā. 8.58. 1) Bḍ. tu. 2) Vā. viśuddhāt. 3) Mr. -paṃ. 4) Bḍ. -nāt.
54a = Bḍ. I. 7.52b; Mr. 49.22b; Vā. 8.59a. 1) Bḍ. prī-. 2) Bḍ. -māḥ.
54b = Bḍ. I. 7.53a; Vā. 8.59b. 1) Bḍ. saṃtuṣṭiś ca.
54₁ = Bḍ. I. 7.53b, 54a; Vā. 8.60. 1) Bḍ. ca. 2) Bḍ. -śilpa-. 3) Vā. -vakaṃ vṛttaṃ. 4) Bḍ. bhavati.
54₂ = Bḍ. I. 7.54b, 55a; Vā. 8.61. 1) Bḍ.1 -dvāre. 2) Bḍ.1 -ṇaḥ. 3) Bḍ.1 tat karāḥ.
55 = Bḍ. I. 7.55b, 56a; Mr. 49.23; Vā. 8.62. 1) Mr. -ṣasaṃyuktā; Vā. te. 2) Mr. vartante tu. 3) Mr. -matāṃ vinā.

sukhaprāvā vi[1]śokāś ca utpadyante kṛte yuge |
nityaprahṛṣṭamanaso mahāsattvā mahābalāḥ. || 551 ||
lābhālābhau na tāsv āstām[1]) mitrāmitre[2]) priyāpriye[3]), |
manasā viṣayas tāsāṃ nirīhāṇāṃ pravartate. || 552 ||
nâtihiṃsanti câ[1]nyonyaṃ, nânugṛhṇanti *caiva hi*[2]). |
dhyā[3] aṃ paraṃ kṛtayuge, tretāyāṃ *jñānam*[4]) ucyate, || 553 ||
pravṛttaṃ dvāpare yajñaṃ dānaṃ kaliyuge varam[1]) |
sattvaṃ kṛtaṃ, rajas tretā, dvāparaṃ tu rajastamaḥ[2]), || 554 ||
ka*lis*[1]) tamas tu vijñeyaṃ yugavṛ *tavaśena tu*[2]). |
kālaḥ kṛta[3]yuge tv eṣa, tasya saṃ*kh*yāṃ[4]) nibodhata! || 555 ||
catvāri tu sahasrāṇi varṣāṇāṃ tat kṛtaṃ yugam, |
saṃ[1]dhyāṃśau tasya divyāni śatāny aṣṭau ca saṃkhyayā. || 556 ||

catvāri *tu*[1]) sahasrāṇi varṣāṇāṃ mānuṣāṇi tu |
āyuḥpramāṇaṃ jīvanti
na ca kleśād vipattayaḥ. || 56 ||

tadā tāsāṃ[1]) *babhūvâyur*[2]),
na ca kleśavipattayaḥ[3]). || 56 ||

tataḥ kṛtayuge tasmin sasaṃdhyāṃśe gate tadā[1]) |
pādāvaśiṣṭo bhavati yugadharmas tu sarvaśaḥ. || 561 ||
saṃdhyāyām[1]) *apy* atītāy*ām*[2]) *antakālo*[3]) yugasya tu[4]) |
pādataś câvaśiṣṭe tu[5]) saṃdhyādharme *yugasya tu*[6]) || 562 ||
evaṃ kṛte tu *niḥśeṣe*[1]) *siddhis tv* an[2]tardadhe tadā, |
tasyāṃ[3]) ca *sid*dhau[4]) *bhr*aṣṭāyāṃ[5]) mānasyām a[6]bhavat tataḥ[7])|| 563

---

551 = Bḍ. I. 7.56[b] = a; Vā. 8.63. 1) Vā. hy a-.
552 — Bḍ. I. 7.57; Vā. 8.64. 1) Bḍ. na vā syātāṃ. 2) Bḍ. -trau. 3) Bḍ. -yau.
553 = Bḍ I. 7 58; Vā. 8.65. 1) Bḍ.1 vâ-; Vā. na lipsanti hi tā-. 2) Bḍ 1 vai tadā; Bḍ.2 vai bahu. 3) Bḍ jñā-. 4) Bḍ. yajña.
554 = Bḍ. I. 7 59; Vā. 8 66. 1) Bḍ -re yuddhaṃ steyam eva kalau yuge. 2) Vā. -mau.
555 = Bḍ. I. 7.60[b], 61[a]: Vā. 8 67. 1) Vā. kalau. 2) Bḍ. guṇavṛttaṃ guṇeṣu tat. 2) Vā. -te. 3) Bḍ. -dhyāṃ
556 = Bḍ I. 7.61[b], 62[a]; Vā. 8 68. I) Bḍ. sā-.

56[a] = Bḍ I. 7 62[b]; Mr. 49.24[a]. 1) Bḍ -ry eva.
56[b] = Mr. 49.24[b].

56[b] = Bḍ. I. 7 63[a]; Vā 8.69[a]. 1) Bḍ.1 tāsu 2) Bḍ. bhavanty āśu. 3) Bḍ. nôtkrośāc ca viparyayāḥ.

561 = Bḍ. I. 7 63[b], 64[a]; Vā. 8.69[b], 70[a]. 1) Vā samdhyāṃśe hi gate tu vai.
562 = Bḍ. I. 7.64[b], 65[a]; Vā. 8.70[b], 71[a]. 1) Bḍ.1 -yās. 2) Bḍ.1 tu vyatītāyāḥ; Bḍ 2 vyavatītāyāḥ. 3) Bḍ. sāṃdhyaḥ kālo-. 4) Bḍ.1 saḥ; Bḍ 2 yaḥ. 5) Bḍ. pādamiśrāvaśiṣṭena. 6) Bḍ. -me punaḥ punaḥ.
563 = Bḍ I. 7.65[b], 66[a]; Vā 8.71[b], 72[a]. 1) Bḍ. -tayuge tasmin (Bḍ 2 'tīte). 2) Bḍ. niḥśeṣe. 3) Bḍ.2 yasmāc. 4) Bḍ.1 saṃdhau. 5) Bḍ naṣṭāyāṃ. 6) Bḍ.1 -sī câ-. 7) Bḍ. prajā.

siddhir anyā[1]) yuge tasmiṃs tretākhye 'nant[2]tare kṛtāt[3]) |
sargādau yā mayâṣṭau tu mānasyo vai prakīrtitāḥ, |
aṣṭau tāḥ kramayogena siddhayo yānti saṃkṣayam. || 564 ||
kalpādau mānasī hy eṣā[1]) siddhir bhavati sā kṛte |
manvantareṣu sarveṣu caturyugavibhāgaśaḥ. || 565 ||
varṇāśramācārakṛtaḥ karmasiddhyu[1]dbhavaḥ smṛtaḥ[2]). |
saṃdhyā kṛtasya pādena saṃdhyāpādena[3]) câṃśataḥ[4]), || 566 ||
kṛtasaṃdhyāṃśakā hy ete, trīṃs trīn pādān parasparān[1]) |
hīyante[2]) yugadharmās[3]) te tapaḥśrutabalāyuṣaḥ[4]). || 567 ||
tataḥ[1]) kṛtāṃśe kṣīṇe[2]) tu babhūva tadanantaram |
tretāyugasamutpattiḥ[3]) sāṃśā ca[4]) ṛṣisattamāḥ. || 568 ||

kvacit kvacit punaḥ sâbhūt
kṣitir bhāgyena sarvaśaḥ, |
kālena gacchatā nāśam
upayānti yathā prajāḥ. || 57 ||
tathā tāḥ kramaśo nāśaṃ
jagmuḥ sarvatra siddhayaḥ. |

tāsu sarvāsu naṣṭāsu
nabhasaḥ pracyutā narāḥ, |
prāyaśaḥ kalpavṛkṣās te
saṃbhūtā gṛhasaṃjñitāḥ. || 58 ||

tasmin kṣīṇe kṛtāṃśe tu[1])
tacchiṣṭāsu prajāsv iha[2]) |
kalpādau saṃpravṛttāyās
tretāyāḥ pramukhe tadā || 57 ||
praṇaśyati tadā siddhiḥ
kālayogena nânyathā. |
tasyāṃ siddhau praṇaṣṭāyām
anyā siddhir ajāyata[1]). || 571 ||
apāṃ saukṣmye[1]) pratigate[2])
tadā meghātmanā tu vai[3]) |
meghebhyaḥ stanayitnu[4]bhyaḥ
pravṛttaṃ vṛṣṭisarjanam. || 572 ||
sakṛd eva tayā vṛṣṭyā
saṃyukte[1]) pṛthivītale |
prādur[2]āsaṃs tadā[3]) tāsāṃ
vṛkṣās tu[4]) gṛhasaṃjñitāḥ[5]). || 58 ||

---

564 = Bd. I. 7.66b, 67; Vā. 8.72b, 73. 1) Bd. -ya-. 2) Vā. -tāyām an-. 3) Vā. -tā.
565 = Bd. I. 7.68; Vā. 8.74. 1) Bd. ekā.
566 = Bd. I. 7.69; Vā. 8.75. 1) Vā. -dho-. 2) Bd. kṛtaḥ. 3) Bd.1 saṃkṣepeṇa; Bd.2 saṃdhyāśeṣeṇa. 4) Bd.1 vaśāt tataḥ.
567 = Bd. I. 7.70; Vā. 8.76. 1) Bd.1 trīn ādāya paras param. 2) Vā. hasanti. 3) Vā. -mais. 4) Vā. -ṣaiḥ.
568 = Bd. I. 7.71; Vā. 8.77. 1) Bd. kṛte. 2) Bd. 'tīte. 3) Vā. tretāyāṃ yugam anyat tu. 4) Bd.2 Vā. kṛtāṃśam.

57 = Mr. 49.26.

58 = Mr. 49.26, 27a.

57 = Bd. I. 7.72; Vā. 8.78. 1) Bd. vai. 2) Bd.1 tāsu śiṣṭāsu saptasu; Bd.2 tac chiṣyān saptamāsv iha.
571 = Bd. I. 7.73; Vā. 8.79. 1) Vā. avartata.
572 = Bd. I. 7.74; Vā. 8.80. 1) Bd. apāṃśau tau. 2) Bd. -gatau. 3) Vā. tau. 4) Bd. -yitṛ-.
58 = Bd. I. 7.75; Vā. 8.81. 1) Bd. -siddhe. 2) Bd. prajā. 3) Bd. tatas. 4) Bd. -ṣāś ca. 5) Vā. -saṃsthitāḥ.

sarva[1]pratyupabhogas tu[2]) tāsāṃ tebhyaḥ pra[3]jāyate, |
vartayanti[4]) sma[5]) tebhyas tās tretāyugamukhe prajāḥ[6]). || 59 ||

tataḥ kālena vai rāgas
tāsām ākasmiko 'bhavat. |

māsi māsy ārtavotpattyā
garbhotpattiḥ punaḥ punaḥ || 60 ||

rāgotpattyā tatas tāsāṃ
vṛkṣās te gṛhasaṃjñitāḥ. || 61 ||
brahman anv apareṣāṃ tu
petuḥ śākhā mahīruhām. |

tataḥ kālena mahatā
tāsām eva viparyayāt |
rāgalobhā[1]tmako bhāvas
tadā hy ākasmiko 'bhavat. || 59_1 ||
yat tat bhavati nārīṇāṃ
jīvitānte tadârtavam, |
tadā tad vai na bhavati
punar yugabalena tu. || 59_2 ||
tāsāṃ punaḥ pravṛttaṃ tu[1])
māsi[2]) māsi[2]) tadārtavam |
tatas tenaiva yogena
var*tate*[3]) maithun*aṃ* tadā. || 59_3 ||
*tāsā*ṃ[1]) tatkālabhāvitvān
māsi māsy upagacchatām |
akāle hy[2]) ārtavotpatt*yā*[3])
garbhotpattir *ajāyata*[4]). || 60 ||
viparyayeṇa *tāsā*ṃ[1]) tu
tena kālena[2]) bhāvinā[3]) |
praṇaśyanti tataḥ sarve
vṛkṣās te gṛhasaṃ*jñ*itāḥ[4]). || 61 ||
tatas teṣu pranaṣṭeṣu
vibhrāntā vyākulendriyāḥ |
abhidhyāyanti tā*ṃ*[1]) siddhi*ṃ*[2])
satyābhidhyāyinas tadā. || 61_1 ||
prādurbabhūvus *tāsā*ṃ[1]) tu[2])
vṛkṣās te gṛhasaṃjñitāḥ[3]). |

---

59 = Bḍ. I. 7.76; Mr. 49.27b, 28a; Vā. 8.82. 1) Bḍ. -vaḥ; Mr. -ve. 2) Mr. -gāś ca. 3) Bḍ. -yo vyajāyata. 4) Bḍ. -te. 5) Vā. hi. 6) Mr. tadā.

60a = Mr. 49.28b.

60b = Mr. 49.29a.

61 = Mr. 49.29b.

62a = Mr. 49.30a.

59_1 = Bḍ. I. 7.77; Vā. 8.83. 1) Bḍ. saṅgalolā-.

59_2 = Bḍ. I. 7.78; Vā. 8.84.

59_3 = Bḍ. I. 7.79; Vā. 8.85. 1) Bḍ. tan. 2) Vā. -se. 3) Bḍ.$_2$ Vā. -tatāṃ; Bḍ.$_2$ Vā. V. maithune, Vā. T. mi-.

60 = Bḍ. I. 7.80; Vā. 8.86. 1) Bḍ. teṣāṃ. 2) Bḍ.$_1$ câ-. 3) Vā. -tir. 4) Bḍ. tadâbhavat.

61 = Bḍ. I. 7.81; Vā. 8.87. 1) Bḍ. teṣāṃ. 2) Bḍ. tatkāla-. 3) Bḍ.$_1$ -vita; Bḍ.$_2$ -vina. 4) Vā. -saṃsthitāḥ.

61_1 = Bḍ. I. 7.82; Vā. 8.88. 1) Bḍ. tāḥ. 2) Bḍ. -dhīḥ.

62a = Bd. I. 7.83a; Vā. 8.89a. 1) Bḍ.

vastrāṇi ca prasūyante phaleṣv[1]) ābharaṇāni ca. || 62 |
teṣv eva[1]) jāyate *tāsāṃ*[2]) gandhavarṇa[3]rasānvitam |
amākṣikaṃ[4]) mahāvīryaṃ puṭake puṭake madhu. || 63 ||
tena tā[1]) vartayanti sma mu[2]khe tretāyugasya vai |
| hṛṣṭatuṣṭās[1]) tayā siddhyā prajā vai[2]) vigatajvarāḥ. || 64 ||
tataḥ[1]) kālāntareṇaiva[2]) punar lobhāvṛtās tu tāḥ[3]) |

vṛkṣāṃs[1]) tāḥ paryagṛhṇanta	vṛkṣāṃs tāḥ[1]) paryagṛhṇanta
mamatvāviṣṭacetasaḥ. || 65 ||	madhu vā mākṣikaṃ balāt. || 65 ||
neśus tenâpacāreṇa	tāsāṃ tenâpacāreṇa
te 'pi tāsāṃ mahīruhāḥ, |	punar lobha[1]kṛtena vai |
	pranaṣṭā madhu[2]nā sārdhaṃ
	kalpavṛkṣāḥ kvacit kvacit. || 65$_1$ ||
	tasyām evâlpaśiṣṭāyām
	siddhyām[1]) kālavaśāt tadā |
tato dvandvāny ajāyanta	*prāvartanta tadā*[2]) tāsāṃ
śītoṣṇakṣunmukhāni vai. || 66 ||	dvandvāny abhy[3]utthitāni tu. || 66 ||
	śītavātātap*ais* tīvr*ais*[1])
	tatas tā duḥkhitā bhṛśam |
	dvandvais *tāḥ*[2]) pīḍyamānās tu
	cakrur āvaraṇāni ca[3]). || 66$_1$ ||
	kṛtvā dvandvaprat*īkāra*ṃ[1])
	niketāni *hi bhejire*[2]), |
tās tadbandhopaghātārthaṃ	pūrvaṃ nikāmacārās te hy
cakruḥ pūrvaṃ purāṇi tu |	a[3]niketāśrayâ[4]bh*avan*[5]). || 66$_2$ ||

teṣāṃ. 2) Vā.T. ca. 3) Vā.-sthitāḥ.

62b = Bḍ. I. 7.83b; Mr. 49.30b; Vā. 8.89b. 1) Bḍ. Vā.T. -lāny.
63 = Bḍ. I. 7.84; Mr. 49.31; Vā. 8.90. 1) Bḍ.1 tathaiva. 2) Bḍ. Mr. teṣāṃ. 3) Bḍ.1 gandharvāṇāṃ. 4) Bḍ. ānvīṣikaṃ.
64a = Bḍ. I. 7.85a; Mr. 49.32a; Vā. 8.91a. 1) Mr. vā. 2) Vā. su-. | 64b = Bḍ. I. 7.85b; Vā. 8.91b. 1) Bḍ. -puṣṭās. 2) Bḍ. -jās tā.
65a = Bḍ. I. 7.86a; Mr. 49.32b; Vā. 8.92a. 1) Vā. punaḥ. 2) Bḍ. -re 'py evaṃ. 3) Bḍ. -tāḥ prajāḥ; Mr. -ānvitās tu tāḥ.

65b = Mr. 49.33a. 1) Mr. -kṣās.

66 = Mr. 49.33b, 34a.

67a = Mr. 49.34b.

65b = Bḍ. I. 7.86b; Vā. 8.92b. 1) Vā. tān.
65$_1$ = Bḍ I. 7.87; Vā. 8.93. 1) Vā. loka-. 2) Bḍ prabhu-.
66 = Bḍ. I. 7.88; Vā. 8.94. 1) Bḍ.2 -dhyâ-; Vā. saṃdhyâ-. 2) Bḍ. vartante câṇayā; Vā.V. vartatāṃ tu. 3) Bḍ. aty-.
66$_1$ = Bḍ. I. 7.89; Vā. 8.95. 1) Bḍ. -pās tīvrās. 2) Bḍ. taiḥ. 3) Bḍ.1 cakruśur āvṛṇāni vā.
66$_2$ = Bḍ. I. 7.90; Vā. 8.96. 1) Bḍ. -tīyātaṃ. 2) Bḍ. vicetasaḥ. 3) Vā. te a-. 4) Bḍ.1 -tā yathâ-. 5) Vā. bhṛśam.

| yathāyogam[1]) yathāprīti niketeṣv avasan *purā*[2]) |
marudhanvasu[1]) *nimneṣu*[2]) parvateṣu nadīṣu[3]) ca || 67 ||
saṃśrayanti ca *durgāṇi vārkṣaṃ*[1]) ***pārvatam audakam***[2]) |

kṛtrimaṃ ca tathā durgaṃ
mitvā mitvātmano 'ngulaiḥ || 68 ||
mānārthāni pramāṇāni
tās tu pūrvaṃ pracakrire: |
paramāṇuḥ paraṃ sūkṣmaṃ,
traṣareṇur mahīrajaḥ, || 69 ||
vālāgraṃ caiva likṣāṃ[1]) ca
yūkāṃ câtha yavodaram |
ekādaśaguṇaṃ teṣāṃ
yavamadhyaṃ tathâṅgulam, || 70 ||
ṣaḍaṅgulaṃ padaṃ tac ca
vitastir[1]) dviguṇaṃ smṛtam, |

yathāyogaṃ[1]) yathākāmaṃ
sameṣu viṣameṣu ca || 68 ||
ārabdhās te[1]) niketā*n*[2]) vai
kartuṃ śītoṣṇavāraṇam[3]). |
tatas *te*[4]) *nirmay*āmāsuḥ[5])
kheṭāni ca purāṇi ca || 681 ||
grāmāṃś caiva yathābhāgaṃ
tathaiv*ântaḥpur*āṇi[1]) ca. |
tāsām[2]) āyāmaviṣkambhān[3])
saṃniveśāntarāṇi ca || 682 ||
cakrus tadā yathāprajñaṃ[1])
mitvā mitvâtmano 'ṅgulaiḥ. |
mānār[2]thāni pramāṇāni
tadā prabhṛti cakrire: || 69 ||
yav*ā*[1]ṅgulapradeśāṃs trīn
hasta[2]kiṣku[3]dhanūṃṣi ca |
daśa tv aṅgulaparvāṇi
prādeśa iti *saṃjñitaḥ*[4]). || 70 ||
aṅguṣṭhasya[1]) pradeśinyā
vyāsaḥ prādeśa ucyate, |
tālaḥ smṛto madhyamayā
gokarṇaś câpy anāmayā, || 71 ||

| 67a = Bd. I. 7.91a; Vā. 8.97a. 1) Vā. -yogyaṃ. 2) Vā. punaḥ.
67b = Bd. I. 7.91b; Mr. 49.35a; Vā. 8.97b. 1) Bd. -dhudhunvatsu. 2) Bd. nīṣṭheṣu; Mr. durgeṣu. 3) Mr. darīṣu.
68a = Bd. I. 7.92a; Mr. 49.35b; Vā 8.98a. 1) Bd.1 dhanva-; Bd.2 dhanvaṃ. 2) Vā. dhanvānaṃ śāśvatodakam.

68b = Mr. 49.36a.
69 = Mr. 49.36b, 37a.
70 = Mr. 49.37b, 38a. 1) T. niṣkāṃ.
71 = Mr. 49.38b, 39a. 1) T. -sti-.

68b = Bd. I. 7.92b; Vā. 8.98b. 1) Bd. -joṣaṃ; Vā V. -yogyaṃ.
681 = Bd. I. 7.93; Vā. 8.99. 1) Bd. tān. 2) Vā. tā. 3) Bd. -ṇāt. 4) Bd.1 tān. 5) Bd.2 ra(?)māpayāmāsuḥ; Vā. saṃsthāpayāmāsa.
682 = Bd. I. 7.94; Vā. 8.100. 1) Bd. -va nagarāṇi. 2) Bd. teṣām. 3) Bd. -bhāḥ.
69 = Bd. I. 7.95; Vā. 8.101. 1) Bd. -jñānaṃ. 2) Vā. manor-.
70 = Bd.1 I. 7.96; Vā. 8.102. 1) Bd.1 yayâ-; Vā. yathâ-. 2) Bd.1 -taḥ. 3) Bd.1 -kuṃ. 4) Vā. pradeśaḥ saṃjñitas tu taiḥ.
71 = Bd. I. 7.97; Vā. 8.103. 1) Vā.T. aṣṭâṅgulaḥ.

dve vitastī tathā hasto brāhmyatīrthādiveṣṭanam. ‖ 71 ‖	kaniṣṭhayā vitastis tu dvādaśāṅgula ucyate. | ratnir aṅgulaparvāṇi saṃkhyayā tv ekaviṃśatiḥ, ‖ 711 ‖ catvāri viṃśatiś[1]) caiva hastaḥ syād aṅgulāni tu, | kiṣkuḥ smṛto dviratnis tu dvicatvāriṃśadaṅgulaḥ[2]). ‖ 712 ‖

caturhastaṃ[1]) dhanur daṇḍo nāli[2]kāyugam eva ca. |

dhanuṣāṃ dve sahasre tu gavyūtis, taccaturguṇam ‖ 72 ‖ proktaṃ ca yojanaṃ prājñaiḥ, saṃkhyānārtham idaṃ param. ‖ 73 ‖	dhanuḥsahasre dve tatra gavyūtis tair *vibhāvyate*[1]). ‖ 72 ‖ aṣṭau dhanuḥsahasrāṇi yojanaṃ tair *nirucyate*[1]). | etena yojanenaiva[2]) saṃniveś*as*[3]) tataḥ kṛt*aḥ*[4]). ‖ 73 ‖

caturṇām *atha*[1]) durgāṇāṃ svasam[2]utthāni trīṇi tu[3]), |

caturthaṃ kṛtrimaṃ durgaṃ, tac cakrur yātnatas[1]) tu te. ‖ 74 ‖ puraṃ ca keṭakaṃ caiva tadvad droṇīmukhaṃ dvija | śākhānagarakaṃ câpi tathā karvaṭakaṃ trayī, ‖ 741 ‖ grāmasaṃghoṣavinyāsaṃ teṣu câvasathān pṛthak. |	caturthaṃ kṛtrimaṃ durgaṃ, tasya vakṣyāmy ahaṃ vidhim[1]). ‖ 74 ‖

sotsedha[1]vapra[2]prākāraṃ[3]) sarvataḥ *parikhā*[4]vṛtam. ‖ 75 ‖

| *rucakaḥ*[1]) *svastika*[2]dvāraṃ kumārīpuram eva ca |
| *srotasīsaṃhatadvāraṃ nikhātaṃ punar eva ca*[3]). ‖ 751 ‖

---

	711 = Bḍ. I. 7.98; Vā. 8.104. 712 = Bḍ. I. 7.99; Vā. 8.105. 1) Vā. caturviṃśatibhiś. 2) Vā. -laṃ.

72a = Bḍ. 7 100a; Mr. 49.39b; Vā. 8.106a. 1) Bḍ. -to. 2) Mr. nāḍi-.

72b = Mr. 49.40a. 73 = Mr. 49.40b.	72b = Bḍ. I. 7.100b; Vā. 8.106b. 1) Bḍ. taiḥ kṛtā tadā. 73 = Bḍ. I. 7.101; Vā. 8.107. 1) Bḍ. vibhāvitam. 2) Bḍ. -nenêha. 3) Bḍ. -veśās. 4) Bḍ. -tāḥ.

74a = Bḍ. I. 7.102a; Mr. 49.41a; Vā. 8.108a. 1) Vā. eva. 2) Bḍ. svayam-. 3) Bḍ. ca.

74b = Mr. 49.41b. 1) T. ca kuryāt satas. 741 = Mr. 49.42. 75a = Mr. 49.43a.	74b = Bḍ. I. 7.102b; Vā. 8.108b. 1) Bḍ. -mi nirṇayam.

75(b) = Bḍ. I. 7.103a; Mr. 49.43b; Vā. 8.109a. 1) Vā. saudhocca-. 2) Bḍ. -randhra. 3) Mr. -vaprakāraṃ ca. 4) Bḍ. khātakā-; Vā. cātakā-.

| 751 = Bḍ. I. 7.103b, 104a; Vā. 8.109b, 110a. 1) Vā. tad ekaṃ. 2) Bḍ. pratika-. 3) Bḍ. dvihastaḥ srotasā śreṣṭhaṃ kumārīpuram añcatān.

hast*âṣṭau* ca[1]) daśa śreṣṭhā[2]) *navâṣṭau vâpare matāḥ*[3]) |
kheṭānām *ca purāṇām*[4]) ca grāmāṇāṃ caiva sarvaśaḥ. || 75₂ ||
trividhānāṃ ca durgāṇāṃ parvatodakadhanvinām[1]) |
kṛtrimāṇāṃ[2]) ca durgāṇāṃ viṣkambhāyāmam eva ca. || 75₃ ||
yojan*ārdhārdha*[1]viṣkambham aṣṭabhā*gārdham* āyatam[2]) |
prāgudakplavanaṃ śastaṃ
śuddhavaṃśabahirgamam. || 76 ||
paramūrdhārdham āyāmaṃ
prāgudakpravaṇaṃ[1]) puram. || 76 ||
tadardhena tathā kheṭaṃ,
tatpādena ca karvaṭam, |
nyūnaṃ droṇīmukhaṃ tasmād
antabhāgena côcyate. || 77 ||
chinnakarṇaṃ vikarṇaṃ *ca*
vyajanākṛti[1]saṃsthitam |
vṛttaṃ *vajraṃ*[2]) ca dīrghaṃ ca
nagaraṃ na praśasyate. || 77 ||
prākāra[1]parikhāhīnaṃ
puraṃ varmavad ucyate, |
śākhānagarakaṃ cânyan
mantrisāmantabhuktimat. || 78 ||
caturasr*ayuta*ṃ[1]) di*kstha*ṃ[2])
praśastaṃ *vai*[3]) puraṃ puram[4]) |
caturviṃśa*tir ādyaṃ tu*
hastān, aṣṭa[5]śataṃ param. || 78 ||
tathā śūdrajalaprāyā[1])
svasamṛddhikṛṣīvalā[1]) |
kṣetropabhogyabhūmadhye
vasatir grāmasaṃjñitā. || 79 ||
atra madhyaṃ praśaṃsanti
hrasvotkṛṣṭa[1]vivarjitam, |
atha kiṣkuśatāny aṣṭau
prāhur mukhyaṃ niveśanam. || 79 ||
anyasmān nagarāder yā
kāryam uddiśya mānavaiḥ |
kriyate vasatiḥ, sā vai
vijñeyā vasatir navaiḥ. || 80 ||
nagarād ardhaviṣkambhaṃ[1])
kheṭaṃ, *gramaṃ*[2]) *tato 'rdhataḥ*[3]), |
nagarād yojanaṃ kheṭaṃ,
kheṭād grāmo 'rdhayojanam. || 80 ||
duṣṭaprāyo vinā kṣetraiḥ
parabhūmicaro balī |
dvikrośaṃ[1]) paramā sīmā,
kṣetrasīmā caturdhanuḥ, |

75₂ — Bḍ. I. 7.104ᵇ, 105ᵃ; Vā. 8.110ᵇ, 111ᵃ. 1) Bḍ. hastasroto. 2) Bḍ. -ṭho. 3) Bḍ. navahasto 'ṣṭa eva ca. 4) Vā. -nāṃ nagarāṇāṃ.

75₃ = Bḍ. I. 7.105ᵇ, 106ᵃ; Vā. 8.111ᵇ, 112ᵃ. 1) Vā. -bandhanam. 2) Vā. trividhānāṃ.

76ᵃ = Bḍ. I. 7.106ᵇ; Mr. 49.44ᵃ; Vā. 8.112ᵇ. 1) Bḍ. -nād ardha-; Vā. -nānāṃ ca. 2) Bḍ. -gādhikāyatam; Mr. -gāya taṃ puram.

76ᵇ = Mr. 49.44ᵇ.

76ᵇ = Bḍ. I. 7.107ᵃ; Vā. 8.113ᵃ. 1) Bḍ. -plavanaṃ.

77 = Mr. 49.45.

77 = Bḍ. I. 7.107ᵇ, 108ᵃ; Vā. 8.113ᵇ, 114ᵃ. 1) Vā. tu vyañjanaṃ kṛta-. 2) Vā. hīnaṃ.

78 = Mr. 49.46. 1) Mr.T. -raṃ.

78 = Bḍ I. 7.108ᵇ, 109ᵃ; Vā. 8.114ᵇ, 115ᵃ. 1) Bḍ.₁ -rayu ; Vā. -srārjavaṃ. 2) Bḍ. divyaṃ. 3) Bḍ. taiḥ. 4) Bḍ. kṛtam. 5) Bḍ. -śat paraṃ hrasvaṃ vāstuvāṣṭa-.

79 = Mr. 49.47. 1) T. -āḥ.

79 = Bḍ. I. 7.109ᵇ, 110ᵃ; Vā. 8.115ᵇ, 116ᵃ. 1) Bḍ.₁ hrasvaṃ kāṣṭha-.

80 = Mr. 49.48.

80 = Bḍ. I. 7.110ᵇ, 111ᵃ; Vā. 8.116ᵇ, 117ᵃ. 1) Bḍ.₁ -bhaḥ; Bḍ.₂ -bha-. 2) Bḍ. -ṭaṃ pānaṃ. 3) Bḍ.₁ tad ūrdhvataḥ; Vā. T. tato bahiḥ.

grāma evâkrimīsaṃjño
rājavallabhasaṃśrayaḥ. || 81 ||
śakaṭārūḍhabhāṇḍaiś ca
gopālair vipaṇaṃ vinā |
gosamūhas tathā ghoṣo,
yatrêcchā bhūmiketanaḥ. || 82 ||
ta evaṃ nagarādīṃs tu
kṛtvā vāsārtham ātmanaḥ, |
niketanāni dvandvānāṃ
cakrur āvasathāya vai || 83 ||

gṛhākārā yathā pūrvaṃ
teṣām āsan mahīruhāḥ, |
tathā saṃsmṛtya tat sarvaṃ
cakrur veśmāni tāḥ prajāḥ || 84 ||

vṛkṣasyaivaṃ gatāḥ śākhās
tathaivaṃ câparā gatāḥ |

---

81 = Mr. 49.49.

82 = Mr. 49.50.

83 = Mr. 49.51.

84 = Mr. 49.52.

---

viṃśad dhanūṃṣi vistīrṇo
diśāṃ mārgas tu taiḥ kṛtaḥ. || 81 ||
viṃśaddhanur grāmamārgaḥ,
sīmāmārgo daśaiva tu, |
dhanūṃṣi daśa vistīrṇaḥ
śrīmān rājapathaḥ smṛtaḥ[1]), || 82 ||
nṛvājirathanāgānām
asaṃbādhaḥ su[1]saṃcaraḥ. |
dhanūṃṣi caiva[2]) catvāri
śākhārathyās tu[3]) taiḥ *kṛ*tāḥ[4]). || 83 ||
gṛha[1]rathyoparathyāś ca[2])
dvikāś câpy uparathyakāḥ, |
ghaṇṭā[3]pathaś catuṣpādas,
tripadaṃ ca gṛhāntaram, || 831 ||
vṛtti[1]mārgās tv ardha[2]padaṃ[3]),
prāgvaṃśaḥ[4]) padikaḥ smṛtaḥ. |
avaskaraṃ[5]) parīvāra*ṃ*[6])
pada[7]mātraṃ samantataḥ. || 832 ||
kṛteṣu teṣu sthāneṣu
punaś cakrur[1]) gṛhāṇi vai. |
yathā te pūrvam āsan *vai*[2])
vṛkṣās tu gṛhasaṃsthitāḥ, || 84 ||
tathā kartuṃ samārabdhāś
cintayitvā punaḥ punaḥ |
vṛkṣasyârvāg[1]) gatāḥ śākhā
*na*tāś[2]) caiva pa[3]rāgatāḥ, || 841 ||

---

81 = Bḍ. I. 7.111b, 112a; Vā. 8.117b, 118a.
1) Bḍ.1 -śaḥ; Bḍ.2 -śa-.

82 = Bḍ. I. 7.112b, 113a; Vā. 8. 118b, 119a.
1) Bḍ. kṛtaḥ.

83 = Bḍ. I. 7.113b, 114a; Vā. 8.119b, 120a.
1) Bḍ.1 -dhas tu; Bḍ.2 -dhaṃ su-. 2) Bḍ. câpi. 3) Bḍ. -yāś ca. 4) Bḍ. tair mitāḥ.

831 = Bḍ. I. 7.114b, 115a; Vā 8.120b, 121a.
1) Bḍ. trikā. 2) Bḍ. -yāḥ syur. 3) Bḍ. jaṅghā-.

832 = Bḍ. I. 7.115b, 116a; Vā. 8.121b, 122a.
1) Bḍ. dhṛti-. 2) Bḍ.1 tûrdhva-. 3) Bḍ. -ṣaṣṭhaṃ. 4) Bḍ.1 kramaśaḥ; Bḍ.2 prāmaṃśa-. 5) Bḍ. -kāra-. 6) Bḍ. -raḥ; Vā.T -vāhaṃ. 7) Bḍ. pāda-.

84 = Bḍ. I. 7.116b, 117a; Vā. 8.122b, 123a.
1) Bḍ. geha-. 2) Bḍ. āsaṃś ca.

841 = Bḍ. I. 7.117b, 118a; Vā. 8.123b, 124a.
1) Vā. -ṣāś caiva. 2) Bḍ. itaś. 3) Bḍ. -vâpa-.

natāś caivônnatāś caiva,
tadvac chākhāḥ pracakrire. || 85 ||
yāḥ śākhāḥ kalpavṛkṣāṇām
pūrvam āsan dvijottama, |

tā eva śākhā gehānām
śālātvam tena tāsu tat. || 86 ||

ata ūrdhvam gatāś cânyā,
evam tiryaggatāḥ *parāḥ*[1]). |
buddhyâ[2]nviṣya[3]) *ya*[4]thānyāy*am*[5])
vṛkṣaśākhā yathā gatāḥ[6]). || 85 ||
ta[1]thā kṛtās tu taiḥ śākhās,
tasmāc chālās tu tāḥ smṛtāḥ. |
evam prasiddhāḥ śākhābhyaḥ
śālāś caiva gṛhāṇi ca. || 86 ||
tasmāt tāś *ca*[1]) smṛtāḥ śālāḥ
śālātvam caiva tāsu tat[2]). |
prasīd*anti yatas*[3]) *tasu*[4]),
tataḥ[5]) prāsāda*saṃjñitaḥ*[6]), |
tasmād gṛhāṇi śālāś ca
prāsādāś caiva saṃjñitāḥ. || 86i ||

kṛtvā dvandvopa[1]ghātāṃs te[2]) vārtopāyam acintayan[3]) |
naṣṭeṣu madhunā sārdham kalpavṛkṣeṣu vai tadā[4]). || 87 ||
viṣādavyākulās tā vai prajās tṛṣṇākṣudhā*rditāḥ*[1]) |
tataḥ prādurbabhau tāsām siddhis tretāyuge[2]) tadā[3]) || 88 ||
vārtār[1]tha[2]sādhikâpy[3]) anyā vṛṣṭis[4]) tāsām ni[5]kāmataḥ. |
tāsām vṛṣṭyudakānîha yāni nimna[6]gatāni tu[7]). || 89 ||
vṛṣṭyā *nimnā nira*[1]bhavat srotaḥkhātāni nimnagāḥ[2]) |
| [evam nadyaḥ[1]) pravṛttās[2]) tu dvitīye vṛṣṭisarjane] || 90 ||
ye *pa*rastād[1]) apām stokā āpannāḥ[2]) pṛthivītale. |
tato[3]) bhūmeś ca[4]) saṃyogād oṣadhyas tās *tadâ*[5]bhavan, || 91 ||

---

85 = Mr. 49.53.

86 = Mr. 49.54.

85 = Bd. I. 7.118b, 119a; Vā. 8.124b, 125a. 1) Vā. purā. 2) Vā. -dhvâ-. 3) Vā. -yaṃs. 4) Vā. tathā. 5) Vā. -yo. 6) Bd. gatā yathā.
86 = Bd. I. 7.119b, 120a; Vā. 8.125b, 126a. 1) Bd. ya-
86i = Bd. I. 7.120b, 121; Vā. 8.126b, 127. 1) Vā. tā vai. 2) Bd.1 -tvam tāsu tat smṛtam. 3) Vā. -dati manaḥ. 4) Bd.1 teṣu. 5) Vā. manas. 6) Vā. -dayanti tāḥ.

87 = Bd. I. 7.122; Mr. 49.55; Vā. 8.128. 1) Bd. -dvābhi-. 2) Mr. -tam te; Vā. -tān 3) Mr. -yat. 4) Mr. -ṣeṣv aśeṣataḥ.
88 = Bd. I. 7.123; Mr. 49.56; Vā. 8.129. 1) Bd. -jasṛṣṭās tu darśitāḥ; Vā. dhātmikāḥ. 2) Mr. -mukhe. 3) Vā. punaḥ.
89 = Bd. I. 7.124; Mr. 49.57; Vā. 8.130. 1) Bd. sarvār-. 2) Mr. -tāsv a-. 3) Bd. -dhakā hy; Mr. -sādhitā hy. 4) Vā.T. vṛttis. 5) Vā. hi. 6) Bd. miṣṭa-; Vā. -nair. 7) Bd. ca; Mr. vai.
90a = Mr. 49.58a; Vā. 8.131a. 1) Mr. -yâvaruddhair a-; Vā.T. -yā tad a-. 2) Vā. -yāḥ smṛtāḥ.
| 90b = Bd. I. 7.125a; Vā. 8.131b. 1) Bd. nayaḥ. 2) Bd. -tas.
91 = Bd. I. 7.125b, 126a; Mr. 49.58b, 59a; Vā. 8.132. 1) Bd.2 Mr. purastād. 2) Bd. -kāḥ sampātāḥ. 3) Mr. tato; Vā. apām. 4) Bd. -mes tu. 5) Vā. tāsu câ-.

| puṣpamūlaphalinyas tu oṣadhyas tāḥ *pra*[1]jajñire, |
aphālakṛṣṭāś câuuptā grāmyāraṇyāś caturdaśa || 92 ||
ṛtupuṣpaphalāś caiva vṛkṣā gulmāś ca jajñire. |
prādurbhāvas[1]) tu[2]) tretāyāṃ *vār*tāyām[3]) auṣadhasya tu[4]). || 93 ||
ten[1]auṣadhena vartante prajās tretāyuge[2]) tadā[3]). |

rāgalobhau samāsādya
prajāś câkasmikau tadā || 94 ||

tataḥ punar abhūt tāsāṃ
rāgo lobhaś ca[1]) sarvaśaḥ[2]) |
avaśyaṃbhāvinârthena
tretāyugavaśena tu[3]), || 94 ||

tatas *tāḥ*[1]) paryagṛhṇanta[2]) nadīkṣetrāṇi parvatān |
vṛkṣāṇ[3]) gulmau[4]sadhīś caiva prasahya tu[5]) yathābalam. || 95 ||

siddhātmānas tu ye pūrvaṃ vyākhyātāḥ prāk[1]) kṛte mayā, |
Brahmaṇo[2]) mānasās[3]) te vā[4]) utpannā ye[5]) janād iha, || 95₁ ||
śāntā *ye*[1]) śuṣmiṇaś caiva karmiṇo duḥkhinas *tathā*[2]), |
tataḥ *pra*[3]vartamānās te tretāyāṃ jajñire punaḥ || 95₂ ||
brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyāḥ śūdrā droha[1]janās tathā |
bhāvitāḥ pūrvajātīṣu *karmabhiś*[2]) ca[3]) śubhā*śubhaiḥ*[4]). || 95₃ ||
itas[1]) teb*hyo*[2]) balā ye tu satyaśīlā hy a[3]hiṃsakāḥ |
vītalobhā jitātmāno, nivasanti *sma*[4]) teṣu vai. || 95₄ ||
parigrahaṃ na[1]) kurvanti *tebhyaś cânye 'lpatejasaḥ*[2]), |
teṣāṃ karmāṇi kurvanti tebhyaś caivâbalās tu[3]) ye. || 95₅ |
paricaryāsu[1]) vartante tebhyaś cânye 'lpatejasaḥ. |
evaṃ vipratipanneṣu prapanneṣu parasparam || 95₆ ||

| 92a = Bḍ. I. 7.126b; Vā. 8.133a. 1) Bḍ. tā hi.
92b = Bḍ. I. 7.127a; Mr. 49.59b; Vā. 8.133b.
93 = Bḍ. I. 7.127b, 128a; Mr. 49.60; Vā. 8.134. 1) Bḍ.1 -bhūtās. 2) Vā. -vaś ca. 3) Bḍ. māyāyām; Mr. ādyo 'yam. 4) Bḍ.1 vā; Bḍ.2 ca.
94a = Bḍ. I. 7.128b; Mr. 49.61a; Vā. 8.135a. 1) Bḍ. tad. 2) Bḍ. -mukhe. 3) Mr. mune.
94b = Mr. 49.61b.
94b = Bḍ. I. 7.129; Vā. 8.135b, 136a. 1) Bḍ. -bhas tu. 2) Bḍ. -vadā. 3) Bḍ ca.
95 = Bḍ. I. 7.130; Mr. 49.62; Vā. 8.136b, 137a. 1) Bḍ. te. 2) Bḍ.1 -ṇaṃs tu; Bḍ.2 -nanti. 3) Bḍ. Mr. -ṣa-. 4) Bḍ.1 Mr. -mo-. 5) Mr. caivaṃ ātmany āyād.
95₁ = Bḍ. I. 7.131; Vā. 8.137b, 138a. 1) Bḍ. -tā vaḥ. 2) Vā. T. -ṇā. 3) Vā. -navās. 4) Bḍ. vai. 5) Vā. yo-.
95₂ = Bḍ. I. 7.132; Vā. 8.138b, 139a. 1) Vā. -tāś ca. 2) Vā. tadā. 3) Bḍ ā-.
95₃ = Bḍ. I. 4.133; Vā. 8.139b, 140a. 1) Vā. T. drohi-. 2) Bḍ.1 khyātyā; Bḍ.2 khyātās. 3) Bḍ. te. 4) Bḍ. -bhapāpayoḥ.
95₄ = Bḍ. I. 4.134; Vā. 8.140b, 141a. 1) Bḍ. tatas. 2) Bḍ.1 te pra-; Bḍ.2 teṣv a-. 3) Bḍ. -lā a-. 4) Bḍ. smṛ-.
95₅ = Bḍ. I. 4.135; Vā. 8.141b, 142a. 1) Vā. pratigṛhṇanti. 2) Bḍ. -vadantas tu upasthitāḥ. 3) Bḍ. -lāś ca.
95₆ = Bḍ. I. 4.136; Vā. 142b, 143a. 1) Vā.T. -sva(su).

tena doṣeṇa tā neśur	**tena doṣeṇa teṣāṃ tā[1])**
o[1]ṣadhyo miṣatāṃ dvija[2]). |	**oṣadhyo miṣatāṃ[2]) tadā** |
	pranaṣṭā ***hri[3]yamāṇā*** **vai**
	muṣṭibhyāṃ sikatā yathā. || 95₇ |
agrasad bhūr yugapat tās	**agrasad bhūr[1]) yugabalād**
tadauṣadhyo mahāmate. || 96 ||	**grāmyāraṇyāś caturdaśa** |
	phalaṃ[2]) gṛhṇauti puṣpaiś ca
	puṣpaṃ patraiś ca[3]) yāḥ **punaḥ.** || 96 ||

tatas[1]) tāsu pranāṣṭāsu vibhrāntās tāḥ prajās tadā[2]) \|

Brahmāṇaṃ śaraṇaṃ jagmuḥ	***Svayaṃbhuvaṃ prabhuṃ jagmuḥ***
kṣudhārthāḥ parameṣṭhinam. || 96 ||	***kṣudhāviṣṭāḥ prajāpatim[1]).*** || 97 ||
	vṛttyartham abhilipsatyo hy[1])
	ādau tretāyugasya tāḥ[2]). |
sa câpi tattvato jñātvā	**Brahmā Svayaṃbhūr bhagavān**
tadā grastāṃ vasuṃdharām |	**jñātvā tāsāṃ manīṣitam** || 97₁ ||
	puṣṭi[1]**pratyakṣadṛṣṭena**
	darśanena vicārya ***ca[2])*** |
	grastāḥ pṛthivyā tv[3]) oṣadhyo
	jñātvā pratyadu[4]hat punaḥ. || 97₂ ||

kṛtvā vatsaṃ[1]) Sumeruṃ tu dudoha pṛthivīm imām[2]), \|
dugdhêyaṃ gaus tadā tena bīj[3]āni pṛthivī[4]tale. \|\| 98 \|\|
jajñire tāni bījāni grāmyāraṇyās tu tāḥ punaḥ[1]) \|
oṣadhyaḥ phalapākāntā ***gaṇāḥ[2])*** **saptada*****śa[3])*** ***smṛtāḥ[4]).*** \|\| 99 \|\|
vrīhayaś ca yavāś caiva godhūmā aṇavas[1]) tilāḥ \|
priyaṃgavo hy udārāś ca[2]) koradūṣāḥ[3]) sacīnakāḥ[4]). \|\| 100 \|\|

	95₇ = Bd. I. 4.137; Vā. 8.143b, 144a. 1) Bd vai śāntā. 2) Bd.₂ nitarāṃ. 3) Bd. gṛh-.
96 = Mr. 49.63. 1) T. au-. 2) T. -jaḥ	96 = Bd. I. 4.138; Vā. 8.144b, 145a. 1) Bd. athâsya. 2) Bd.₁ -lair. 3) tathā mūlaiś câtāḥ.

97a = Bd. I. 4.139a; Mr. 49.64a; Vā. 8.145b. 1) Mr. punas. 2) Mr. punaḥ prajāḥ.

97b = Mr. 49.64b.	97b = Bd. 4.139b; Vā. 8.146a. 1) Bd. kṣudhāviṣṭās tadā sarvā jagmus tā vai Svayaṃbhuvam.
98a = Mr. 49.65a.	97₁ = Bd. I. 4.140; Vā. 8.146b, 147a. 1) Vā. -santa. 2) Vā. tu.
	97₂ = Bd. I. 4.141; Vā. 8.147b, 148a. 1) Vā. yuktaṃ. 2) Bd. saḥ. 3) Vā. -yā o. 4) Bd. -ru-.

98(bc) = Bd. I. 7.142; Mr. 49.65b, 66a; Vā. 8.148b, 149a. 1) Mr. vatsaṃ kṛtvā. 2) Mr. bhagavān vibhuḥ. 3) Mr. sasy-. 4) Bd. vasudhā-.

99 = Bd. I. 7.143; Mr. 49.66b, 67a; Vā. 8.149b, 150a. 1) Bd. prabhuḥ. 2) Bd.₁ -tāḥ kṣaṇa-; Bd.₂ Vā.V. śana; Vā.T. sapta. 3) Bd. -vaśās; Vā. daśās. 4) Bd.Va. tu tāḥ.

100 = Bd. I. 7.144; Mr. 49.67b, 68a; Vā. 8.150b, 151a. 1) Bd. -māś canakās (Bd.₂ -vas). 2) Bd. -va udārās te. 3) Bd.₁ -duṣṭāḥ; Vā. kārūṣāś ca. 4) Bd.₁ savāmakāḥ; Vā.T. savī(tī)nakāḥ.

māṣā mudgā masūrāś ca niṣpāvāḥ[1]) sakulatthakāḥ |
āḍhakyaś[2]) cana[3]kāś caiva śaṇāḥ[4]) saptadaśa[5]) smṛtāḥ. || 101 ||
ity etā oṣadhīnāṃ tu grāmyāṇāṃ jātayaḥ smṛtāḥ[1]). |
oṣadhyo yajñiyāś caiva grāmyāraṇyāś caturdaśa: || 102 ||
vrīhayaḥ sa[1]yavā māṣā[2]) godhūmā aṇavas tilāḥ |
priyaṅgu[3]saptamā hy ete aṣṭamās[4]) tu kulatthikāḥ[5]) || 103 ||
śyāmākās tv atha[1]) nīvārā jartilāḥ[2]) sagavedhukāḥ |
kuruvindā[3]) *veṇuyavās*[4]) *tathā markaṭakāś*[5]) *ca ye*[6]), |
grāmyāraṇyāḥ smṛtā hy etā oṣadhyas tu[7]) caturdaśa. || 104 ||

| utpannāḥ prathamā hy etā[1]) ādau tretāyugasya tu[2]) |
| aphālakṛṣṭā *oṣadhyo*[3]) grāmyāraṇyās tu *sarvaśaḥ*[4]). || 1041 ||
| vṛkṣa[1]gulmalatāvallyo[2]) vīrudhas tṛṇajātayaḥ |
| mūlaiḥ phalaiś ca rohiṇyo[3]) 'gṛhṇan puṣpaiś[4]) ca yāḥ[5]) phalam[6]). || 1042 ||
| pṛthvī dugdhā tu bījāni yāni pūrvaṃ Svayaṃbhuvā, |
| ṛtupuṣpaphalās tā vai oṣadhyo jajñire tv iha. || 1043 ||

yadā prasṛṣṭā oṣadhyo na prarohanti tāḥ[1]) punaḥ, |
tataḥ sa tāsāṃ[2]) vṛttyartham[3]) *vārtopāyaṃ* cakāra ha || 105 ||
Brahmā[1]) Svayaṃbhūr bhagavān *hasta*[2]*siddhiṃ ca*[3]) karmajām. |
tataḥ prabhṛty athau[4]ṣadhyaḥ kṛṣṭapacyās tu jajñire. || 106 ||
saṃsiddhāyāṃ tu[1]) vārtāyāṃ tatas tāsāṃ *prajāpatiḥ*[2]) |
maryādāṃ[3]) sthāpayāmāsa yathā*nyāyaṃ*[4]) *yathāguṇam*[5]). || 107 ||

| ye vai parigrahītāras tāsāṃ āsan *balīyasaḥ*[1]), |
| itareṣāṃ kṛtatrāṇān[2]) sthāpayāmāsa kṣatriyān. || 1071 ||

---

101 = Bḍ. I. 7.145; Mr. 49.68b, 69a; Vā. 8.151b, 152a. 1) Bḍ. -rās tu nīvārāḥ. 2) Bḍ.1 harikāś; Bḍ.2 hīrakāś; Mr. -kāś. 3) Bḍ. cara-. 4) Bḍ. gaṇaḥ; Mr. gaṇāḥ; Vā.T. sapta-. 5) Vā. -śāḥ.

102 = Bḍ. I. 7.146a = a; Mr. 49.69b, 70a; Vā. 152b, 153a. 1) Mr. purā.

103 = Mr. 49.70b, 71a; Vā. 8.153b, 154a. 1) Mr. -yaś ca. 2) Mr. -vāś caiva. 3) Mr. -ga-. 4) Vā. -mī. 5) Mr. -thakāḥ; Vā. -kā.

104 = Bḍ. I. 7.146b, 147; Mr. 49.71b, 72a; Vā. 8:154b, 155. 1) Bḍ. -kāś caiva. 2) Mr. yattilā. 3) Bḍ. -do. 4) Mr. markaṭakās. 5) Bḍ. tāmātīrkāṭakāḥ; Mr. veṇugradhāś. 6) Bḍ. smṛtāḥ. 7) Mr. -yaś ca.

| 1041 = Bḍ. I. 7.148; Vā. 8.156. 1) Bḍ. -masyaitā. 2) Bḍ. ha. 3) Bḍ. -ṭās tāḥ sarvā. 4) Bḍ. -yāś caturdaśa.
| 1042 = Bḍ. I. 7.149; Vā. 8.157. 1) Vā.T. -ṣā. 2) Vā.T. -tā vallī. 3) Bḍ. rohaiś cā-. 4) Bḍ. puṣṭāś. 5) Bḍ. yat. 6) Vā.T. jāyate.
| 1043 = Bḍ. I. 7.150; Vā. 8.158.

105 = Bḍ. I. 7.151; Mr. 49.73; Vā. 8.159. 1) Bḍ. na prathantīha yāḥ. 2) Bḍ. -tas tāsāṃ ca. 3) Bḍ.1 -the; Bḍ.2 -thī; Mr. vṛddhyartham.

106 = Bḍ. I. 7.152; Mr. 49.74; Vā. 8.160. 1) Bḍ. tāsāṃ. 2) Vā. dṛṣṭvā. 3) Bḍ. sva-; Vā. tu. 4) Bḍ. -ti cau-.

107 = Bḍ. I. 7.153; Mr. 49.75; Vā. 8.161. 1) Bḍ. -dhakā(r)yo. 2) Mr. svayaṃ prabhuḥ; Vā. Svayaṃbhuvā. 3) Vā. -dāḥ. 4) Bḍ.1 yayārakṣat; Bḍ.2 Vā. yathārabdhāḥ. 5) Bḍ.Vā. parasparam.

| 1071 = Bḍ. I. 7.154; Vā. 8.162. 1) Vā. vidhātmakāḥ. 2) Vā. -ṇāḥ.

upatiṣṭhanti *tāvanto*[1]) yāvanto nirbhayās[2]) tathā |
satyaṃ brahma[3]) yathābhūtaṃ *bruvanto*[4]) brāhmaṇāś *ca ye*[5]). || 107_{2} ||
ye cânye '*py*[1]) abalās teṣāṃ *vaiśasaṃ karma saṃ*[2]sthitāḥ, |
kīnāśā[3]) nāśayanti sma pṛthivyāṃ *prāg atandritāḥ*[4]), || 107_{3} ||
vaiśyān *ity eva*[1]) tān āhuḥ kīnāśān vṛttisādhakān. |
sevantaś[2]) ca dravantaś ca paricaryāsu ye ratāḥ, || 107_{4} ||
nistejaso 'lpavīryāś ca, śūdrāṃs tān abravīt tu[1]) saḥ. |

varṇānām āśramāṇāṃ ca	teṣāṃ karmāṇi dharmāṃś ca
dharmān dharmabhṛtāṃ vara, ||	Brahmā tu vyadadhāt prabhuḥ. || 108 ||

saṃsthi*tyāṃ tu*[1]) kṛtāyāṃ hi[2]) cāturvarṇyasya *tena vai*[3]) |
punaḥ prajās tu tā mohād dharmāṃs tān[4]) nânvapālayan[5]); || 108_{1} ||
varṇadharmair a[1]jīvantyo vyarudhyanta parasparam. |
Brahmā tam arthaṃ buddhvā tu[2]) yāthātathyena sa[3]) prabhuḥ || 108_{2} ||
kṣatriyāṇāṃ balaṃ daṇḍaṃ yuddham ājīvyam[1]) ādiśat; |
yājanādhyāpane[2]) Brahmā[3]) tṛ īyaṃ ca[4]) pratigraham || 108_{3} ||
brāhmaṇānāṃ vibhus teṣāṃ karmāṇy etāny athâdiśat; |
pāśupālyaṃ vāṇijyaṃ ca[1]) kṛṣiṃ caiva viśāṃ dadau; || 108_{4} ||
śilpājīvaṃ[1]) bhṛtiṃ[2]) caiva śūdrāṇāṃ vyadadhāt prabhuḥ[3]). |
sāmānyāni tu[4]) karmāṇi brahmakṣatraviṣāṃ punaḥ || 108_{5} ||
yajanādhyāpane[1]) dānaṃ sāmānyāni tu teṣu[2]) ca. |
karmājīvaṃ tato[3]) dattvā tebhyaś caiva[4]) parasparam || 108_{6} ||

lokānāṃ sarvavarṇānāṃ	*lokāntareṣu sthānāni*
samyagdharmārthapālinām |	*teṣāṃ siddhyâdadāt prabhuḥ*[1]). |

107_{2} = Bḍ. I. 7.155; Vā. 8.163. 1) Vā. ye tān vai. 2) Bḍ. -mitās. 3) Bḍ. brūta. 4) Bḍ. dhruvaṃ vo. 5) Bḍ. -ṇās tu tāḥ; Vā.T. -nāś ca te.

107_{3} = Bḍ. I. 7.156; Vā. 8.164. 1) Bḍ. hy. 2) Bḍ. saṃrakṣā-karma saṃ-(Bḍ$_{1}$ -ṇi). 3) Bḍ.$_{1}$ krītāni. 4) Bḍ. te vyavasthitāḥ.

107_{4} = Bḍ. I. 7.157; Vā. 8.165. 1) Vā. eva tu. 2) Vā. śocantaś.

108 = Mr. 49.76a.

108 = Bḍ. I. 7.158; Vā. 8.166. 1) Bḍ. -vīc ca.

108_{1} = Bḍ I. 7.159; Vā. 8.167. 1) Vā. -tau prā-. 2) Vā. tu. 3) Vā. -ṇasya sarvaśaḥ. 4) Bḍ.$_{1}$ -maṃ taṃ; Vā. T. tān dharmān. 5) Vā. T. tān apālayan; V. anvapālayan.

108_{2} = Bḍ. I. 7.160; Vā. 8.168. 1) Bḍ.$_{1}$ -maiś ca. 2) Bḍ.$_{1}$ buddhvā tu tat sarvaṃ; Bḍ.$_{2}$ sarvaṃ tad buddhyā tu. 3) Vā. vai.

108_{3} = Bḍ I. 7.161; Vā 8.169. 1) Vā. -vaṃ. 2) Bḍ$_{2}$ -ṇāc; Vā. -naṃ. 3) Vā. caiva. 4) Bḍ$_{1}$ tathā dāna-; Bḍ.$_{2}$ tṛtīyaṃ tu.

108_{4} = Bḍ. I. 7.162; Vā. 8.170. 1) Bḍ. ca vāṇ-.

108_{5} = Bḍ I. 7.163; Vā 8.171. 1) Bḍ.$_{1}$ -va-; Bḍ.$_{2}$ -vyaṃ. 2) Bḍ.$_{1}$ -tāṃ. 3) Bḍ punaḥ. 4) Bḍ. ca.

108_{6} = Bḍ. I. 7.164; Vā. 8.172. 1) Vā. -yayanaṃ. 2) Bḍ. -yāntareṣu. 3) Bḍ. tu vai. 4) Bḍ. teṣām iha

109a = Mr. 49.76b.

109a = Bḍ. I. 7.(165a); Vā. 8.173a. 1) Bḍ.

prājāpatyaṃ brāhmaṇānāṃ[1]) smṛtaṃ sthānaṃ kriyāvatām, || 109 ||
sthānam aindraṃ kṣatriyāṇāṃ saṃgrāmeṣv apalāyinām, |
vaiśyānāṃ mārutaṃ sthānaṃ svadharmam *u*[1]*pajīvi*[2]*nām*,
gāndharvaṃ śūdrajātīnāṃ paricaryā*nu*[3]*vartatām*[4]). || 110 ||
sthānāny etāni varṇānāṃ yogyā[1]cāravatāṃ satām[2]), |
tataḥ sthiteṣu varṇeṣu sthāpayāmāsa câ[3]śramān : || 1101 ||
gṛhastho brahmacā*rī ca*[1]) vānaprastho *yatis tathā*[2]), |
āśramāṃś caturo hy etān pūrva*vat* sthāpayan[3]) prabhuḥ. || 1102 ||
varṇakarmāṇi ye ke[1]cit teṣām iha na *kurvate*[2]), |
kṛta[3]karmā*kṣitiṃ prāhur*[4]) āśrama*sthānavāsinaḥ*[5]). || 1103 ||
Brahmā tān sthāpayāmāsa āśramān nāma nāmataḥ[1]), |
nirdeśārthaṃ[2]) tatas teṣāṃ Brahmā dharmān abhāṣata[2]) || 1104 ||
prasthānāni *ca*[1]) teṣāṃ vai[2]) yamāṃś *ca*[3]) niyamāṃs *tathā*[4]): |
cāturvarṇ*yā*[5]tmakaḥ pūrvaṃ gṛhasthasyâ[6]śramaḥ *smṛ*taḥ[7]) || 1105 ||
trayāṇām āśramāṇāṃ ca *pratiṣṭhā* yonir *eva ca*[1]). |
yathākramaṃ *pra*[2]vakṣyāmi *yam*aiś[3]) ca niyamais *tathā*[4]). || 1106 ||
dārāgnayo '*thâ*[1]titheya *ijyā*[2]śrāddhakriyāḥ prajāḥ. |
ity eṣa vai gṛhasthasya samāsād dharmasaṃgrahaḥ. || 1107 ||
daṇḍī ca mekhalī caiva a[1]dhaḥśāyī tathā *jaṭī*[2]) |
guruśuśrūṣaṇaṃ bhaikṣyaṃ vidyārthe[3]) brahmacāriṇaḥ. || 1108 ||
cīrapatrājināni syur *vana*[1]mūlaphalauṣadham[2]) |
ubhe saṃdhye 'vagāhaś ca homaś câraṇyavāsinām. || 1109 ||

---

teṣāṃ lokāntare mūrdhni sthānāni vidadhe punaḥ.

109b = Bḍ. I. 7.165b; Mr. 49.77a; Vā. 8.173b. 1) Bḍ. dvijātīnāṃ.
110 = Bḍ I. 7.166, 167a; Mr. 49.77b, 78; Vā. 8.174, 175a. 1) Bḍ.1 svasvakarmo-; Bḍ.2 svakarma. 2) Mr. anuvarta-. 3) Bḍ. pāricarye ca; Vā. praticāreṇa. 4) Bḍ. Vā. tiṣṭhatām.
1101 = Bḍ. I. 7.167b, 168c; Vā. 8.175b, 176a. 1) Vā. vyatyā-. 2) Vā. svayam. 3) Bḍ.1 hy ā-; Bḍ.2 so '.
1102 = Bḍ. I. 7.169; Vā. 8.176b, 177a. 1) Vā. -cāritvaṃ. 2) Vā. -sthaṃ sabhikṣukam. 3) Vā. -vam āsthapayat.
1103 = Bḍ. I. 7.170; Vā. 8.177b, 178a. 1) Vā. ko-. 2) Bḍ.1 caturbhavaḥ. 3) Vā.T. kutaḥ. 4) Bḍ. -makṛtāvāsā. 5) Bḍ.1 -mād upabhuñjate; Bḍ.2 -māyêha bhuñjate.
1104 = Bḍ. I. 7.171; Vā. 8.178b, 179a. 1) Bḍ.1 bhrāmatām ataḥ. 2) Bḍ. nirdideśa. 3) Bḍ. prabhāṣate.
1105 = Bḍ. I. 7.172; Vā. 8.179b, 180a. 1) Bḍ. tu. 2) Bḍ. ca. 3) Bḍ. -mān sa-. 4) Vā. ca ha. 5) Bḍ. -ṇā-. 6) Vā.T. -sthaś câ-. 7) Bḍ sthitaḥ.
1106 = Bḍ. I. 7.173; Vā. 8.180b, 181a. 1) Bḍ. vṛttiyonīti caiva hi. 2) Bḍ. ca. 3) Bḍ. vrataiś. 4) Vā. ca te.
1107 = Bḍ. I. 7.174; Vā. 8.181b, 182a. 1) Bḍ. -yaś câ-. 2) Bḍ. -thaya iṣṭāḥ.
1108 = Bḍ. I. 7.175; Vā. 8.182b, 183a. 1) Vā. hy a-. 2) Bḍ. -jinī. 3) Bḍ.1 -thī.
1109 = Bḍ. I. 7.176; Vā. 8.183b, 184a. 1) Bḍ.2 -nya; Vā. dhānya-. 2) Bḍ. -dhaiḥ.

vipa[1]nnamusale bhaikṣam[2]) asteyaṃ śaucam eva ca |
apramādo 'vyavāyaś ca dayā bhūteṣu ca kṣamā || 110₁₀ ||
akrodho[1]) guruśuśrūṣā satyaṃ ca daśamaṃ smṛtaṃ, |
daśalakṣaṇako hy eṣa dharmaḥ proktaḥ Svayaṃbhuvā. |
bhikṣor vratāni pañcâtra pañcaivôpa[2]vratāni ca. || 110₁₁ ||
ācāraśuddhir vinayaḥ śaucaṃ câpratikarma ca |
samyagdarśanam, ity evaṃ pañcaivôpavratāny api. || 110₁₂ ||
dhyānaṃ samādhir manasêndriyāṇāṃ
sasāgarair bhaikṣyam athôpagamya |
maunaṃ pavitropacitair vimuktiḥ
parivrajo dharmam imaṃ vadanti. || 110₁₃ ||
sarve te śreyase proktā āśramā Brahmaṇā svayam |
satyārjavaṃ tapaḥ kṣāntir yogejyā damapūrvikā. || 110₁₄ ||
vedāḥ sāṅgāś ca yajñāś ca vratāni niyamāś ca ye |
na sidhyanti praduṣṭasya bhāvadoṣa upâgate. || 110₁₅ ||
bahiḥ karmāṇi sarvāṇi prasidhyanti kadācana |
antarbhāvapraduṣṭasya kurvato 'pi parākramān. || 110₁₆ ||
sarvasvam api yo dadyāt kaluṣeṇântarātmanā, |
na tena dharmabhāk sa syād, bhāva evâtra kāraṇam || 110₁₇ ||
evaṃ devāḥ sapitara ṛṣayo manavas tathā |
teṣāṃ sthānam[1]) amuṣmiṃs tu[2]) saṃsthitānāṃ pracakṣate[3]). || 110₁₈ ||
aṣṭāśītisahasrāṇi[1]) ṛṣīṇāṃ ūrdhvaretasāṃ |
smṛtaṃ teṣāṃ tu[2]) yat[3]) sthānaṃ, tad eva guruvāsinām. || 111 ||
saptarṣīṇāṃ tu yat sthānaṃ, smṛtaṃ tad vai vanau[1]kasām, |
prājāpatyaṃ gṛhasthānāṃ, nyāsināṃ brahmaṇaḥ kṣayam. |
yoginām amṛ[2]taṃ sthānaṃ, *nānādhīnāṃ*[3]) *na vidyate*[4]) || 112 ||
sthānāny āśramiṇāṃ[1]) tāni ye *svadharme vyavasthitāḥ*[2]); |
catvāra *ete*[3]) panthāno devayānā vi[4]nirmitāḥ || 112₁ ||
panthānaḥ pitṛyāṇās tu smṛtāś catvāra eva te |

110₁₀ = Bḍ. I. 7.177; Vā. 8.184ᵇ, 185ᵃ. 1) Vā. āsa-. 2) Bḍ. -ṣyam
110₁₁ = Bḍ. I. 7.178, 179ᵃ; Vā. 8.185ᵇ, 186. 1) Bḍ. śravaṇaṃ.
2) Bḍ.1 bhaikṣyaveda-; Bḍ.2 bhaikṣaveṣa-.
110₁₂ = Vā. 8.187.
110₁₃ = Vā. 8.188.
110₁₄ = Vā. 8.189.
110₁₅ = Vā. 8.190.
110₁₆ = Vā. 8.191.
110₁₇ = Vā. 8.192.
110₁₈ = Bḍ. I. 7.179ᵇ = b; Vā. 8.193. 1) Bḍ. -nāny. 2) Bḍ. aśuṣmiṃ ca. 3) Bḍ.1 acaṣṭa saḥ; Bḍ.2 pracaṣṭa saḥ.
111 = Bḍ. I. 7.180; Mr. 49.79; Vā. 8.194. 1) Mr. -srāṇām. 2) Vā tu teṣāṃ. 3) Vā. tat.
112 = Bḍ. I. 7.181, 182ᵃ; Mr. 49.80; Vā. 8.195, 196ᵃ. 1) Vā divau-. 2) Bḍ. akṛ-. 3) Bḍ. tān ājitvā. 4) Mr. iti vai sthānakalpanā.
112₁ = Bḍ. I. 7.182ᵇ, 183ᵃ; Vā. 8 196ᵇ, 197ᵃ. 1) Bḍ. -ṇas. 2) Bḍ. Brahmasthānasthitāni tu. 3) Bḍ. eva. 4) Bḍ.1 -nāni.

Brahmaṇā lokatantreṇa ādye manvantare *bhuvi*[1]). |
panthāno devayānā ye[2]), teṣāṃ dvāraṃ raviḥ smṛtaḥ; || 112₂ ||
tathaiva pitṛyāṇānāṃ candramā dvāram ucyate. |
evaṃ varṇāśramāṇāṃ vai[1]) pravibhāge kṛte tadā. || 112₃ ||
yadâ*sya na* vyavar*dh*anta[1]) prajā[2]) varṇā[3]*śramātmi*kāḥ[4]), |
tato 'ny*ā*[5]) mānas*īḥ*[6]) *so 'tha*[7]) tretāmadhye 'sṛjat prajāḥ || 112₄ ||
ātmanas *tu*[1]) śarīrāc ca[2]) tulyāś caivâtmanā tu vai[3]). |
tasmiṃs tretâyuge tv ādye madhyaṃ prāpte krameṇa tu || 112₅ ||
tato 'ny*ā*[1]) mānas*īḥ*[2]) *so 'tha*[3]) prajāḥ sraṣṭuṃ pracakrame. |
tataḥ sattvarajodrıktāḥ prajāḥ so 'thâsṛjat[4]) prabhuḥ || 112₆ ||
dharmārthakāmamokṣāṇāṃ vārtā*yāś caiva sādhakāḥ*[1]). |
devāś ca pitaraś caiva ṛṣayo manavas tathā || 112₇ ||
yugānurūpā dharmeṇa yair imā v*ardhi*[1]tāḥ prajāḥ. |
upasthite tadā tasmin *sṛṣṭivarge*[2]) Svayaṃbhuvaḥ || 112₈ ||
abhidadhy*au*[1]) prajāḥ *sarvā*[2]) nā*nārūpās*[3]) tu[4]) mānasīḥ. |
pūrvoktā yā mayā tubhyaṃ janalokaṃ[5]) samāśritāḥ, || 112₉ ||
kalpe 'tīte *tu te hy āsan*[1]) devādyās tu prajā iha. |
dhyāyatas tasya *tāḥ sarvāḥ*[2]) saṃbhūtyartham upasthitāḥ || 112₁₀ ||
manvantarakrameṇêha kaniṣṭhāḥ[1]) prathame *matāḥ*[2]) |
khyāt*ās tu vaṃśyair* eva tais[3]) *pūrvaṃ yair*[4]) iha bhāvitāḥ. || 112₁₁ ||
kuśalākuśala*prāyaiḥ karmabhis*[1]) tais *tadā*[2]) *prajāḥ*[3]) |
tatkarmaphala*śe*[4]ṣeṇa *upaṣṭabdhāḥ*[5]) prajajñire. || 112₁₂ ||

112₂ = Bd. I. 7.183b, 184ab; Vā. 8.197b, 198a = bc. 1) Bd. purā. 2) Vā. -nāya.

112₃ = Bd. I. 7.184c, 185a; Vā. 8.198b, 199a. 1) Bd.1 ca.

112₄ = Bd. I. 7.185b, 186a; Vā. 8.199b, 200a. 1) Bd.1 yadā prajā nâvardhanta; Bd.2 yadā hy anavyavardhante; Vā. vyavartanta. 2) Bd.1 varṇa-. 3) Bd.1 dharma-. 4) Bd. samāsikāḥ. 5) Bd.1 'nyāṃ; Bd.2 -yā. 6) Bd. -sīṃ; Bd.2 -sī. 7) Bd.1 svāṃ vai; Bd.2 sā vai.

112₅ = Bd. I. 7.186b, 187a; Vā. 8.200b, 201a. 1) Vā. -naḥ sva-. 2) Bd.1 -rebhyas; Bd.2 -rebhyo. 3) Bd. tāḥ.

112₆ = Bd. I. 7.187b, 188a; Vā. 8.201b, 202a. 1) Bd.1 -yāṃ. 2) Bd.1 -sīṃ 3) Vā. -sīs tatra. 4) Bd.1 sa hy asṛjat; Bd.2 so 'sṛjata.

112₇ = Bd. I. 7.188b, 189a; Vā. 8.202b, 203a. 1) Bd. -tānāṃ sādhakāś ca yāḥ; Vā.T. sādhikāḥ.

112₈ = Bd. I. 7.189b, 190a; Vā. 8.203b, 204a. 1) Vā. vici-. 2) Vā. prajādharme.

112₉ = Bd. I. 7.190b, 191a; Vā. 8.204b, 205a. 1) Bd. -dhyāya. 2) Bd. -jā Brahmā. 3) Bd. -vīryāḥ. 4) Bd.1 sva-; Bd.2 tv a-. 5) Bd. janānīkaṃ.

112₁₀ = Bd. I. 7.191b, 192a; Vā. 8.205b, 206a. 1) Bd. purāṇy āsīd. 2) Bd. tānîha.

112₁₁ = Bd. I. 7.192b, 193a; Vā. 8.206b, 207a. 1) Vā. -ṭhe. 2) Bd. -mena tāḥ. 3) Bd. tais tu; Vā. -tyânubandhais tais tais tu. 4) Vā. sarvārthair.

112₁₂ = Bd. I. 7.193b, 194a; Vā. 8.207b, 208a. 1) Bd. -laiḥ kandair

devāsurapitṛtvaiś ca[1]) yakṣair gandharvamānuṣaiḥ |
rākṣasais tu piśācais taiḥ paśupakṣisarīsṛpaiḥ || 112₁₃ ||
vṛkṣanāraka[1]kīṭatvais[2]) tais tair bhāvair[3]) upasthitāḥ. |
ādhārā[4]rthaṃ prajānāṃ ca *ātmano vai*[5]) vinirmame. || 112₁₄ ||

6. Kapitel.

(Bḍ. I. 8.1—66; L. 70.195b—261a, 324b—344; Vā. 9.1—122.)

tato 'bhidhyāyatas tasya jajñire mānasāḥ prajāḥ[1]). |
taccharīrasamutpannaiḥ kāryais taiḥ kāraṇaiḥ saha. || 1 ||
kṣetrajñāḥ samavartanta gātrebhyas[1]) tasya dhīmataḥ. |
tato devāsurapitṝn manusyāṃś[2]) ca catuṣṭayam || 2 ||
sisṛkṣur ambhāṃsy etāni[1]) svam ā[2]tmānam ayūyujat[3]). |
yuktātmanas tatas[4]) tasya tamo[5]mātrāsamudbhavaḥ[6]) || 3 ||
tam[1]) abhidhyāyataḥ sargaṃ prayatno 'bhūt[2]) prajāpateḥ. |
tato 'sya jaghanāt pūrvam asurā jajñire sutāḥ. || 4 ||
asuḥ prāṇaḥ smṛto viprais[1]), tajjanmānas tato 'surāḥ. |
yayā sṛṣṭāḥ surāḥ sarve[2]), tāṃ tanuṃ sa vyapohata. || 5 ||
sâpaviddhā tanus tena sadyo rātrir ajāyata. |
sā tamobahulā yasmāt, tato rātris tri[1]yāmikā, || 6 ||
āvṛtās tamasā rātrau prajās tasmāt sva*panty uta*[1]). |

akṣīṇais. 2) Vā. taiḥ sadā. 3) Bḍ. yutāḥ. 4) Bḍ. -lado-.
5) Bḍ. hy upabādhāḥ.
112₁₃ = Bḍ. I. 7.194b, 195a; Vā. 8.208b = aIbII. 1) Bḍ. -ṝṃś caiva.
112₁₄ = Bḍ. I. 7.195bc; Vā. 8.209. 1) Vā. -ki-. 2) Bḍ.1 -ṭādyais.
3) Bḍ.1 taiḥ sarvair. 4) Bd.1 āhārā-; Vā. ādhīnā-.
5) Bḍ. -nāṃ vai vidātmāno.

1 = Bḍ. I. 8.1; L. 70.195b, 196a; Vā. 9.1. 1) Bḍ. mānasyo jajñire prajāḥ; Vā. -sī(sa) prajāḥ.
2 = Bḍ. I. 8.2; L. 70.196b, 197a; Vā. 9.2. 1) Bḍ. kṣetrasyai-. 2) L. mānuṣāṃś; Vā. mānavaṃ.
3 = Bḍ. I. 8.3; L. 70.197b, 198a; Vā. 9.3. 1) Bḍ. -kṣur ayutāntāni; Vā. -sy etāṃś ca. 2) Bḍ. sa câ-. 3) Vā. svātmanā samayūyujat. 4) L. tatas tu yuñjatas. 5) Bḍ.2 Vā. tato. 6) Bḍ.2 -vān; L. -vaṃ; Vā. -trā Svayaṃbhuvā.
4 = Bḍ. I. 8.4; L. 70.198b, 199a; Vā. 9.4. 1) Bḍ. tadâ-; L. saṃ-. 2) L. prayatnena.
5 = Bḍ. I. 8.5; L. 70.199b, 200a; Vā. 9.5. 1) Bḍ.1 vijñais; L. viprās. 2) Bḍ. sṛṣṭā yayā surās tanvā (Bḍ.2 tena); Vā. -rās tanvā.
6 = Bḍ. I. 8.6; L. 70.200b, 201a; Vā. 9.6. 1) L. ni-.
7 = Bḍ. I. 8.7; L. 70.201b, 202a; Vā. 9.7. 1) Bḍ. svayaṃ punaḥ; Vā.

sṛṣ[2]ṭvâsurāṃs tataḥ so '*tha*[3]) tanum anyām apadyata[4]) || 7 ||
avyaktāṃ sattvabahulāṃ, tatas tāṃ so 'bhyayūyujat[1]). |
tatas tāṃ yuñjatas tasya[2]) priyam āsīt prabhoḥ kila[3]), || 8 ||
tato mukhāt[1]) samutpannā dīvyatas tasya devatāḥ. |
yato 'sya dīvyato jātās, tena devāḥ prakīrtitāḥ. || 9 ||
dhātur divîti[1]) yaḥ proktaḥ, krīḍāyāṃ sa vibhāvyate. |
tasmāt[2]) *tanvās*[3]) *tu divyāyā*[4]) jajñire tena devatāḥ. || 10 ||
devān sṛṣṭvâtha[1]) deveśas[2]) tanum anyām[3]) apadyata[4]). |
utsṛṣṭā sā tanus tena sadyo[5]) 'haḥ sama[6]jāyata[7]), || 11 ||
tasmād ahaḥ kar[1]mayuktā[2]) devatāḥ samupāsate. |
[devān sṛṣṭvā tataḥ so 'tha tanum anyām a[3]padyata |]
s a t t v a m ā t r ā t m i k ā m e v a[4]) tato 'nyāṃ so 'bhyapadyata[5]); || 12 ||
p i t ṛ v a n[1]) m a n y a m ā n a s tān[2]) putrān[3]) prādhyāyata[4]) prabhuḥ[5]), |
pitaro hy upapakṣābhyāṃ[6]) rātryahnor antare 'bhavan[7]). || 13 ||
tasmāt te pitaro devāḥ, pitṛ[1]tvaṃ tena[2]) teṣu tat[3]). |
yayā sṛṣṭās tu pitaras, tāṃ tanuṃ[4]) sa vyapohata. || 14 ||
sâpaviddhā tanus tena sadyaḥ saṃdhyā vya[1]jāyata, |
ta[2]smād ahar devatānāṃ[3]), rātrir yā sâsurī smṛtā, || 15 ||
tayor madhye tu vai pai[1]trī yā tanuḥ, sā[2]) garīyasī. |
tasmād devāsurāḥ sarva[3]) ṛṣayo manavas[4]) tathā || 16 ||
te yuktās tām upāsante[1]) *Brahmaṇo*[2]) madhyamāṃ tanum[3]); |

Svayambhuvaḥ. 2) Vā. dṛṣ-. 3) L. so vai; Vā. tu deveśas. 4) L. agṛhṇata.

8 = Bḍ. I. 8.8; L. 70.202b, 203a; Vā. 9.8. 1) Bḍ.1 -yuñjata; Bḍ.2 -yukta vai; L. -pūjayat. 2) Bḍ. yuñjamānasya. 3) L. prajāpateḥ.

9 = Bḍ. I. 8.9; L. 70.203b, 204a; Vā. 9.9. 1) Vā. -khe.

10 = Bḍ. I. 8.10; L. 70.204b, 205a; Vā. 9.10. 1) Bḍ.1 -vviti; Bḍ.2 L. -viti. 2) L. yasmāt; Vā. tasyāṃ. 3) Bḍ.2 tathā; L. tasya; Vā. -vāṃ. 4) L. dīvyanto; Vā. -yāyāṃ.

11 = Bḍ. I. 8.11; L. 70.205b, 206a; Vā. 9.11. 1) Bḍ. -vā tataḥ. 2) Bḍ. so 'tha. 3) Bḍ. divyām. 4) Bḍ. apohata. 5) Bḍ. ahaḥ. 6) Vā. hastād a-. 7) Bḍ. samabhavad tadā.

12 = Bḍ. I. 8.12, 13a; L. 70.206b, 207a = ac; Vā. 9.12 = ac. 1) L. -ho dhar-. 2) L. -taṃ; Vā. -to. 3) Bḍ.2 pra-. 4) Vā. devas. 5) Bḍ. abhyayuṅkta vai; L. so 'bhyamanyata.

13 = Bḍ. I. 8.13b, 14a; L. 70.207b, 208a; Vā. 9.13. 1) Bḍ. pitêva. 2) L. -mānasya. 3) Bḍ. tāḥ pūrvāḥ. 4) Bḍ. pradhyāya sa; L. -trāṃs tān dhyāyataḥ. 5) L. -bhoḥ. 6) Bḍ.1 hy abhavaṃs tasyā; Bḍ.2 upaveśyâdbhya. 7) Bḍ. madhye rātryahayoḥ pṛthak; Vā. -tarâsṛjat.

14 = Bḍ. I. 8.14b, 15a; L. 70.208b, 209a; Vā. 9.14. 1) Vā. putra-. 2) Bḍ. teṣu. 3) Bḍ. tat smṛtam. 4) L. tanuṃ tāṃ.

15 = Bḍ. I. 8.15b, 16a; L. 70.209b, 210a; Vā. 9.15. 1) Vā. pra- (hy a). 2) L. ya-. 3) Vā. ahas tu devānāṃ.

16 = Bḍ. I. 8.16b, 17a; L. 70.210b, 211a; Vā. 9.16. 1) L. -ye tu pai-. 2) L. sā tu- 3) Bḍ. -rāś caiva. 4) Bḍ. L. mānavās.

17 = Bḍ. I. 8.17b, 18; L. 70.211b, 212a; Vā. 9.17 = ac. 1) Bḍ. yuktās tanum upāsante; L. upāsante mudā yuktā. 2) L. rātryahnor. 3) Bḍ.

tasmād rātryahayoḥ saṃdhim upāsante tathā[4]) dvijāḥ. |
tato 'nyāṃ sa[5]) punar Brahmā tanuṃ vai[6]) *pratya*padyata[7]), || 17 ||
rajomātrātmikāyāṃ[1]) tu manasā so 'sṛjat prabhuḥ, |
rajaḥpr*āyāt*[2]) tataḥ so 'tha mānasān asṛjat sutān. || 18 ||
manas*as* tu[1]) tatas[2]) tasya mānav*ā*[3]) jajñire prajāḥ[4]) |
[mananāc ca manuṣyās te prajanāt prathitāḥ prajāḥ]
sṛ[5]ṣṭvā punaḥ prajāś câpi[6]) svāṃ tanuṃ tām[7]) apohata[8]). || 19 ||
sâpaviddhā tanus tena jyotsnā sadyas tv ajāyata, |
tas[1]mād bhavanti saṃhṛṣṭā jyotsnāyā udbhave prajāḥ. || 20 ||
ity etās tanavas tena hy a[1]paviddhā mahātmanā |
sadyo rātryahanī caiva saṃdhyā jyotsnā ca jajñire || 21 ||
jyotsnā saṃdhyā *tathaivâhas*[1]) sattvamātrātmakaṃ trayam[2]), |
tamomātrātmikā rātriḥ, sā vai tasmāt triyāmikā[3]). || 22 ||
tasmād devā divā[1]) tanvā *tuṣṭyā*[2]) sṛṣṭā mukhāt tu vai; |
yasmāt teṣāṃ divā janma, balinas tena te[3]) divā. || 23 ||
tanvā yad a[1]surān rātrau[2]) jaghanād asṛjat prabhuḥ, |
prāṇebhyo rātri[3]janmāno hy a*sahyā*[4]) niśi tena te. || 24 ||
etāny eva bhaviṣyāṇāṃ devānām asuraiḥ saha |
pitṝṇāṃ mānavānāṃ[1]) ca atītānāgateṣu vai || 25 ||
manvantareṣu sarveṣu nimittāni bhavanti hi. |
jyotsnā rātryahanī saṃdhyā catvāry ambhāṃsi tāni[1]) vai[2]) || 26 ||
bhānti yasmāt, tato 'mbhāṃsi[1]); bhāśabdo 'yaṃ manīṣibhiḥ.[2]) |
vyāptidīptyāṃ[3]) nigaditaḥ. punaś câtha[4]) prajāpatiḥ || 27 ||
so 'm[1]bhāṃsy etāni sṛṣ[2]ṭvā tu[3]) devadānava[4]mānavān[5]) |

---

upāvyuṣṭyor yad antaram. 4) Bḍ.2 sārdhaṃ tām upāsanti vai. 5) Bḍ. 'nyasyāṃ; L. hy anyāṃ. 6) Bḍ. svatanvām. 7) Bḍ. upapadyata; L. samagṛhṇata. [priyāṃs.

18 = Bḍ. I. 8.19a = a; L. 70.212b, 213a; Vā. 9.18. 1) Bḍ. -kā yā. 2) L.

19 = Bḍ. I. 8 19b, 20; L. 70.213b, 214a = ac; Vā. 9.19 = ac. 1) Bḍ 1 manasā tu; Bḍ.2 manus tasya; L. manasvinas. 2) Bḍ. sutās. 3) Bḍ.1 prajanāj; Bḍ.2 prayatā; Vā. mānasā (-syo). 4) L. sutāḥ. 5) Vā. dṛṣ-. 6) Bḍ. so 'tha. 7) Bḍ. sa. 8) Bḍ. vyapohata; Vā apī(au)hata.

20 = Bḍ. I. 8.21; L. 70.214b, 215a; Vā. 9.20. 1) L. yas-.

21 = Bḍ. I. 8.22; L. 70.215b, 216a; Vā. 9.21. 1) Vā. vya-.

22 = Bḍ. I. 8.23; L 70.216b, 217a; Vā. 9.22. 1) Bḍ. -yāhanī caiva; L. -yā ahaś caiva; Vā. -yā tathâhaś ca. 2) Vā. svayam. 3) Bḍ. -mān niyāmikā; L. -mān niśātmikā.

23 = Bḍ. I. 8.24; L. 70.217b, 218a; Vā. 9.23. 1) Bḍ. Vā. T. divya-. 2) Vā. hṛṣṭāḥ. 3) L. vai.

24 = Bḍ. I. 8.25; L. 70.218b, 219a; Vā. 9.24. 1) L. yayâ-. 2) Bḍ -tryā. 3) L. niśi-. 4) Bḍ. hy ajeyā; L. balino.

25 = Bḍ. I. 8.26; L. 70.219b, 220a; Vā. 9.25. 1) Bḍ. mānuṣāṇāṃ.

26 = Bḍ. I. 8.27; L. 70.220b, 221a; Vā. 9.26. 1) Bḍ. -ry etāni tāni; Vā. -ry ābhāsitāni. 2) Bḍ. vā.

27 = Bḍ. I. 8.28a = a; L. 70.221b, 222a; Vā. 9.27. 1) Bḍ bhāti. 2) Bḍ. -do vyāptidīptiṣu; L. śabdo 'yaṃ sumanīṣibhiḥ. 3) L. bhātir dīptau. 4) Vā. câha.

28 = Bḍ. I. 8.28b, 29a; L. 70.222b, 223a; Vā. 9.28. 1) Bḍ. am-. 2) Vā. dṛṣ-.

pitṝṃś caiv*âs*[6]*ṛjat*[7]) *so* 'nyān[8]) ātmano[9]) vividhān[10]) punaḥ[11]). || 28 ||
tām utsṛjya[1]) tanuṃ[2]) jyotsnāṃ[3]) tato 'nyāṃ prāpya sa[4]) prabhuḥ |
mūrtiṃ rajastamaḥprāyāṃ[5]) punar[6]) evâbhyayūyujat[7]). || 29 ||
andhakāre kṣudhâviṣṭāṃs[1]) tato 'nyā*n*[2]) *so 'sṛjat*[3]) *prabhuḥ*[4]), |
tena sṛṣṭāḥ[5]) kṣudhātmānas[6]), te 'm[7]bhāṃsy ādātum udyatāḥ. || 30 ||
ambhāṃsy etāni rakṣāma, uktavantas tu[1]) teṣu ye[2]), |
rākṣasās te smṛtās[3]) *tasmāt*[4]) kṣudhā[5]tmāno[6]) niśācarāḥ. || 31 ||
ye 'bruvan: kṣiṇumo[1]) 'mbhāṃsi, teṣāṃ hṛṣṭāḥ parasparam, |
tena te karmaṇā yakṣā[2]) guhyakāḥ krūrakarmiṇaḥ[3]): || 32 ||
rakṣêti[1]) pālane câpi dhātur eṣa vibhāvyate[2]), |
ya eṣa kṣiti[3]) dhātur vai, kṣapaṇe[4]) sa[5]) nirucyate. |
[rakṣaṇād rakṣa ity uktaṃ, kṣapaṇād yakṣa ucyate.] || 33 ||
tān[1]) dṛṣṭvā hy[2]) apriyeṇâsya keśāḥ śīryanta[3]) dhīmataḥ, |
te śīrṇāś[4]) *côtthit*ā[5]) hy ūrdhvaṃ *tadârohanta* taṃ prabhum[6]). || 34 ||
hīnās *tacc*hiraso[1]) *v*ālā[2]) yasmāc[3]) caivâpasarpiṇaḥ[4]), |
*v*yālātmānaḥ[5]) smṛtā vyālā[6]), hīnatvād ahayaḥ smṛtāḥ, || 35 ||
pannatvāt[1]) pannagāś caiva[2]), sarpāś caivâpasarpaṇāt[3]). |
teṣāṃ pṛthivyāṃ nilayāḥ[4]) sūryācandramasor *adhaḥ*[5]). || 36 ||

---

3) Bḍ.2 sṛṣṭāni. 4) L. -mānuṣa-. 5) Bḍ. -mānuṣān; L. dānavān. 6) Bḍ. caiva; Vā ca vâ-. 7) Bḍ. tathā. 8) Bḍ. cânyān; L. tanvā. 9) Bḍ. vividhān. 10) Bḍ.1 vyasṛjat; Bḍ.2 câsṛjat; Vā. vibudhān. 11) Bḍ. prajāḥ.

29 = Bḍ. I. 8.29b, 30a; L. 70.223b, 224a; Vā. 9.29. 1) Vā. utkṛtya. 2) Bḍ. tato. 3) Vā. kṛtsnāṃ. 4) Vā. asṛjat. 5) Bḍ. -modriktāṃ; L. tamorajaḥprāyāṃ. 6) Bḍ. tatas. 7) Bḍ. tāṃ so 'bhyayuñjata; L. evâbhyapūjayat.

30 = Bḍ. I. 8.(30b), 31a; L. 70.224b, 225a; Vā. 9.30. 1) Vā. -ṭas. 2) Vā. 'nyāṃ. 3) Vā. sṛjate. 4) Vā. punaḥ; Bḍ. tato 'nyāḥ so 'ndhakāre ca (Bḍ.2 tu) kṣudhâviṣṭāḥ prajāḥ sṛjan. 5) Bḍ. tāḥ sṛṣṭās tu. 6) Bḍ. -dhāviṣṭā; L. -no. 7) Bḍ. L. am-.

31 = Bḍ. I. 8.31b, 32a; L. 70.225b, 226a; Vā. 9.31. 1) Vā. -taś ca. 2) Vā. ca. 3) L. -sā nāma te. 4) L. yasmāt; Vā. -tā loke. 5) Vā krodhā- 6) L. -dhāviṣṭā.

32 = Bḍ. I. 8.32b, 33a; L. 70.226b, 227a; Vā. 9.32. 1) L. yakṣamo. 2) Vā. yajñā. 3) L. -kā gūḍhakarmaṇā.

33 = Bḍ. I. 8.33b, 34; L. 70.227b, 228a = ab; Vā 9.33 = ab. 1) Vā. rakṣaṇe. 2) Bḍ.2 vivicyate; L. vibhāṣyate. 3) Vā. kṣiti-. 4) Vā. kṣayaṇe; L. evaṃ ca yakṣatir dhatu[r] bhakṣaṇe. 5) Vā. saṃ-.

34 = Bḍ. I. 8.35; L. 70.228b, 229a; Vā. 9.34. 1) L. taṃ. 2) Bḍ. tv. 3) Bḍ.1 śīrṇāś ca; L. śīrṇās tu. 4) Vā. śītoṣṇāś. 5) Bḍ -ṇā vyutthitā; Vā. côcchritā. 6) Bḍ -vam ārohanta punaḥ punaḥ; L. -vam te caivârurudhuḥ prabhum.

35 = Bḍ. I. 8.36; L. 70.229b, 230a; Vā. 9.35. 1) Bḍ. -nā ye śiraso; Vā- -nā macchiraso. 2) Vā. vyālā. 3) Bḍ. pannāś. 4) Vā. -pitāḥ. 5) Bḍ. bālātmanā. 6) Bḍ.2 L. bālā.

36 = Bḍ. I. 8.37; L. 70.230b = a; Vā. 9.36. 1) L. patatvāt. 2) Bḍ. câpi. 3) Bḍ. vyapasarpāc ca sarpatā; Vā. -piṇaḥ. 4) Bḍ. -ṣāṃ layaḥ pṛthivyāṃ yaḥ (Bḍ.2 vai). 5) Bḍ. -sau ghanāḥ.

tasya krodhodbhavo yo 'sāv agnigarbhaḥ[1]) sudāruṇaḥ, |
sa tu[2]) sarpān[3]) sahôtpannān āviveśa viṣātmakaḥ[4]). || 37 ||
sarpān sṛṣṭvā tataḥ krodhāt[1]) krodhātmāno(!) vinirmame[2]), |
varṇena kapiśenôgrās te bhūtāḥ piśitāśanāḥ, | 38 ||
bhūtatvāt te smṛtā bhūtāḥ, piśācāḥ piśitāśanāt. |
dha[1]yato[2]) gāṃ tatas[3]) tasya gandharvā jajñire *sutāḥ*[4]). || 39 ||
dhayatîty eṣa vai dhātuḥ[1]) pānārthe[2]) paripaṭhyate. |
*piban*to[3]) jajñire vācaṃ[4]), gandharvās tena te smṛtāḥ. || 40 ||
aṣṭāsv etāsu sṛṣṭāsu devayoniṣu sa prabhuḥ |
tataḥ svacchandato 'nyāni[1]) vayāṃsi vayaso[2]) 'sṛjat, || 41 ||
*svacchandataḥ sva*cchandāṃsi[1]), vayaso *'pi*[2]) vayāṃsy *api*[3]). |
paśūn sṛṣṭvā sa dev*eśo*[4]) 'sṛjat pakṣigaṇān api[5]): || 42 ||
mukhato 'jā*ḥ*[1]) sasarjâtha[2]), vakṣasaś câvayo[3]) 'sṛjat[4]), |
gāś caivâthô[5]darād Brahmā pārśvābhyāṃ ca vinirmame. || 43 ||
padbhyāṃ câśvān[1]) samātaṅgān rāsabhān[2]) gavayān mṛgān |
uṣṭrān aśvatarāṃś caiva[3]) tathânyāś[4]) caiva jātayaḥ. || 44 ||
oṣadhyaḥ phalamūlinyo[1]) romabhyas[2]) tasya jajñire. |
evaṃ paśvo[3]ṣadhīḥ sṛṣṭvā nyayuñjat[4]) so 'dhvare prabhuḥ[5]), || 45 ||
tasmād[1]) ādau tu kalpasya tretāyugamukhe *tadā*[2]) |
gaur ajaḥ puruṣo meṣo hy aśvā[3]śvataragardabhāḥ[4]); || 46 ||
etān[1]) grāmyān[2]) paśūn[3]) āhur[4]) āraṇyāṃś ca[5]) nibodhata[6])! |

---

37 = Bḍ. I. 8.38; L. 70.231; Vā. 9.37. 1) Vā. ·bha-. 2) Bḍ. tān. 3) Bḍ.2 ·pā; Vā. sarpa-. 4) Vā. -kān.

38 = Bḍ. I. 8.39; L. 70.232; Vā. 9.38. 1) L. kruddhaḥ. 2) Bḍ. -mitāḥ.

39 = Bḍ. I. 8.40; L. 70.233; Vā. 9.39. 1) Bḍ.1 gā-. 2) Vā. -yanto. 3) Bḍ.2 garutas; L. prasannaṃ gāyatas; Vā. gās tatas. 4) L. yadā; Vā. tadā.

40 = Bḍ. I. 8.41; L. 70.234; Vā. 9.40. 1) Bḍ. dhayêti dhātuḥ kavibhiḥ; Vā. eṣa dhātur vai. 2) L. pānatve. 3) Bḍ. pibato; L. dhayanto. 4) Bḍ.2 vācā; Vā. gās tu.

41 = Bḍ. I. 8.42; L. 70.235; Vā. 9.41. 1) Bḍ. chandataś caiva chandāṃsi. 2) Bḍ. L. -sâ-.

42 = Bḍ. I. 8.(43a) = b; L. 70.236; Vā. 9.42. 1) Vā. chādyatas tāni chadāṃsi. 2) L. -sā ca. 3) L. -si ca. 4) Vā. śūnyān dṛṣṭvā tu devo vai. 5) Bḍ. pakṣiṇas tu sa sṛṣṭvā vai tataḥ paśugaṇān sṛjan.

43 = Bḍ. I. 8.43b, 44a; L. 70.237; Vā. 9.43. 1) Vā. 'jān. 2) Bḍ. sṛjan so 'tha. 3) Bḍ.1 câpy avīḥ; Bḍ.2 câthâvīn; Vā. ca vayo. 4) Bḍ. sṛjan. 5) Bḍ. gāvaś caivô-.

44 = Bḍ. I. 8.44b, 45a; L. 70.238; Vā. 9.44. 1) Bḍ. pādato 'śvān. 2) Bḍ.2 vṛṣabhān; Vā. śarabhān. 3) Bḍ. uṣṭrāṃś caiva varāhāṃś ca. 4) Bḍ. śuno 'nyāṃś; Vā. tāś cânyāś.

45 = Bḍ. I. 8.45b, 46a; L. 70.239; Vā. 9.45. 1) Vā. -lāni. 2) Vā. -matas. 3) Bḍ.1 pañcau-; Bḍ.2 paśvau-. 4) Bḍ. vyayuñjat; L. -ṭvâyūyujat. 5) Bḍ. -reṣu vai.

46 = Bḍ. I. 8.46b, 47a; L. 70.240a = b; Vā. 9.46. 1) Bḍ. asya tv. 2) Bḍ. purā. 3) Bḍ. -ṣo 'thâvir aśvā-; L. Vā. aśvo '. 4) L. Vā. -bhau.

47 = Bḍ. I. 8.47b, 48a; L. 70.240b, 241a; Vā. 9.47. 1) Bḍ. ete. 2) Bḍ. yāḥ. 3) Bḍ.1 smṛtāḥ; Bḍ.2 mṛgāḥ. 4) Bḍ. sapta. 5) L. -yān vai.

śvāpado[7]) dvikhuro[8]) hastī vānaraḥ[9]) pakṣipañcamāḥ[10]), || 47 ||
au[1]dakāḥ paśavaḥ ṣaṣṭhāḥ[2]), saptamās tu sarīsṛpāḥ. |
mahiṣā gavay*oṣṭrāś*[3]) ca *plavaṅgāḥ*[4]) śarabhā[5]) *vṛkāḥ*[6]), || 48 || —
siṃhas tu[1]) saptamas teṣāṃ, ā[2]raṇyāḥ paśavaḥ smṛtāḥ[3]). |
gāyatraṃ[4]) ca ṛcaṃ[5]) caiva trivṛt*sto*maṃ[6]) rathaṃtaraṃ[7]) || 49 ||
agniṣṭomaṃ ca yajñānāṃ nirmame prathamān mukhāt. |
yajūṃṣi[1]) traiṣṭubhaṃ chandaḥ[2]) stomaṃ pañcadaśaṃ tathā || 50 ||
bṛhat sāma tathôkthaṃ[1]) ca dakṣiṇāt so'[2]sṛjan mukhāt. |
sāmāni jagatīchandaḥ[3]) stomaṃ sapta[4]daśaṃ tathā || 51 ||
vairūpyam[1]) atirātraṃ ca paścimād asṛ[2]jan mukhāt. |
ekaviṃśam atharvāṇam āptoryāmāṇam eva[3]) ca || 52 ||
anuṣṭubhaṃ savairājam uttarād[1]) asṛjan mukhāt. |

cfr. 3. Kap. Śl. 746—748.

vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca || 53 ||
vay[1]āṃsi ca sasarjâdau kalpasya bhagavān prabhuḥ[2]). |
ṛco yajūṃṣi sāmāni nirmame yajñasiddhaye. |
uccāvacāni bhūtāni gātrebhyas tasya jajñire || 54 ||
Brahmaṇas tu prajāsargaṃ sṛjato hi prajāpateḥ. |
sṛṣṭvā catuṣṭayaṃ pūrvaṃ devāsurapitṝn pra*jāḥ*[1]), || 55 ||
tato 'sṛjat sa[1]) bhūtāni sthāvarāṇi carāṇi[2]) ca, |

cfr. 3. Kap. Śl. 749-11.

yakṣān piśācān gandharvāṃs tathaivâpsarasāṃ gaṇān[3]), || 56 ||
narakinnararakṣāṃsi vayaḥpaśumṛgoragān. |
avyayaṃ ca vyayaṃ caiva[1]) yad idaṃ sthāṇu[2]jaṅgamam. || 57 ||

---

6) Bḍ. -yāḥ sapta câpare. 7) Bḍ.2 Vā. -dā. 8) Bḍ. dvīpino. 9) L. -rāḥ. 10) Bḍ. -maḥ.

48 = Bḍ. I. 8.48b, 49a; L. 70.241b, 242a; Vā. 9.48a = a. 1) Vā. mun-. 2) Vā. sṛṣṭāḥ. 3) L. -yākhyāś. 4) Bḍ.1 dvikhurāḥ; Bḍ.2 -guraḥ. 5) Bḍ. -bho. 6) Bḍ.1 dviṣaḥ; Bḍ.2 dvipaḥ.

49 = Bḍ. I. 8.49b, 50a; L. 70.242b, 243a; Vā. 9.48b = b. 1) Bḍ. markaṭaḥ. 2) Bḍ.1 -mo hy eṣāṃ câ-. 3) Bḍ. tu te. 4) Bḍ. -trīṃ. 5) Vā. varuṇaṃ. 6) Bḍ. -ma; L. -sāma; Vā. -saumyaṃ. 7) Bḍ. -re.

50 = Bḍ. I. 8.50b, 51a; L. 70.243b, 244a; Vā. 9.49. 1) Vā. chandāṃsi. 2) L. -da-; Vā. karma.

51 = Bḍ. I. 8.51b, 52a; L. 70.244b, 245a; Vā. 9.50. 1) Bḍ. -ktaṃ; Vā. -mam athôktham. 2) L. -ād a-. 3) Bḍ. -tī(ṃ) caiva; L. -dā-. 4) Vā. pañca-.

52 = Bḍ. I. 8.52b, 53a; L. 70.245b, 246a; Vā. 9.51. 1) L. -pam. 2) Bḍ. -māt so 'sṛ-. 3) Bḍ. -yāmaṃ tathaiva.

53 = Bḍ. I. 8.53b, 54a; L. 70.246b, 247a; Vā 9.52 1) Bḍ. caturthād.

54 = Bḍ. I. 8.(54b), 55; L. 70.247b, 248a = ac; Vā. 9.53 = ac. 1) L. tej-. 2) Bḍ. sṛṣṭâsau (Bḍ.1 -ṭvâ-) bhagavān devaḥ parjanyam iti viśrutam.

55 = Bḍ. I. 8.56; L. 70.248b, 249a; Vā. 9.54. 1) Bḍ. -varṣipitṛmānavān; L. -vāsuranarān pitṝn.

56 = Bḍ. I. 8.57a(b); L. 70.249b, 250a; Vā. 9.55. 1) Bḍ.1 -jata; Bḍ.2 -jati; Vā. -taḥ sṛjati. 2) Bḍ. carāṇi sthāvarāṇi. 3) Bḍ. sṛṣṭvā yakṣapiśācāṃś ca gandharvāpsarasas tadā.

57 = Bḍ. I. 8.58; L. 70.250b, 251a; Vā 9.56. 1) L. câpi. 2) Bḍ. -va dvayaṃ sthāvara-.

teṣāṃ ye[1]) yāni karmāṇi prāksṛṣṭyāṃ prati[2]pedire, |
tāny eva pratipadyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ. || 58 ||
hiṃsrāhiṃsre mṛdu[1]krūre dharmādharmāv[2]) ṛtānṛte |
tadbhāvitāḥ prapadyante, tasmāt tat tasya rocate. || 59 || (cfr. 5. Kap. Sl. 32—33.)
mahābhūteṣu nānātvam[1]) indriyārthe[2]ṣu mūrtiṣu |
viniyogam ca bhūtānāṃ dhātaiva vyadadhāt svayam. || 60 ||
kecit puruṣakāraṃ tu prāhuḥ karmasu[1]) mānavāḥ |
daivam ity apare viprāḥ svabhāvaṃ bhūta[2]cintakāḥ. || 61 ||
pauruṣaṃ karma daivaṃ ca phalavṛttisvabhāvataḥ. |
na caikaṃ na[1]) pṛthagbhāvam adhikaṃ na[2]) tato[3]) viduḥ || 62 ||
etad evaṃ[1]) ca naikaṃ[2]) ca na côbhe na ca vâpy ubhe[3]) |
karmasthān[4]) viṣayān[5]) brūyuḥ sattvasthāḥ samadarśinaḥ[6]). || 63 ||
nāma[1]rūpaṃ ca bhūtānāṃ kṛtānāṃ ca prapañcanam |
vedaśabdebhya evâdau nirmame sa maheśvaraḥ. || 64 ||
ṛṣīṇāṃ nāmadheyāni[1]) yāś ca vedeṣu[2]) dṛṣṭayaḥ[3]), |
śarvaryante prasūtānāṃ tāny evaibhyo[4]) dadhāti saḥ[5]). || 65 || (cfr. 3. Kap. Śl. 74₁₂—74₁₄.)
yathartāv ṛtuliṅgāni nānārūpāṇi paryaye |
dṛśyante, tāni tāny eva tathā bhāvā yugādiṣu. || 65₁ ||
evaṃvidhāḥ sṛṣṭayas tu[1]) Brahmaṇo[2]) 'vyaktajanmanaḥ[3]) |
śarvaryante pradṛśyante siddhim āśritya mānasīm. || 65₂ ||
evaṃ bhūtāni sṛṣṭāni sthāvarāṇi carāṇi[1]) ca. |
yadâsya tāḥ prajāḥ sṛṣṭā na vyavardhanta dhīmataḥ[2]), || 66 ||
athânyān mānasān putrān sadṛśān ātmano 'sṛjat. |
Bhṛguṃ Pulastyaṃ Pulahaṃ Kratum Āṅgirasaṃ tathā || 66₁ ||
Marīciṃ Dakṣam Atriṃ ca Vasiṣṭhaṃ caiva mānasam. |
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ. || 66₂ || (cfr. 3. Kap. Śl. 62-64.) (cfr. 7. Kap. Śl. 64—66.)

---

58 = Bḍ. I. 8.59; L. 70.251b, 252a; Vā. 9.57. 1) L. vai. 2) Bḍ. prāk sṛṣṭāni pra-.
59 = Bḍ. I. 8.60; L. 70.252b, 253a; Vā. 9.58. 1) Bḍ.1 mṛjan. 2) Bḍ.2 L. -me.
60 = Bḍ I. 8.61; Kū. 7.64; L. 70.253b, 254a; Vā. 9.59. 1) L. sṛṣṭeṣu. 2) Bḍ. -yārte-.
61 = Bḍ. I. 8.62; L. 70.254b, 255a; Vā. 9.60. 1) Bḍ.1 Vā. karma ca. 2) Vā. daiva-.
62 = Bḍ. I. 8.63; L. 70.255b, 256a; Vā. 9.61. 1) Bḍ. caiva tu. 2) Bḍ.1 -kena. 3) Vā. tayor.
63 = Bḍ. I. 8.64; L. 70.256b, 257a; Vā. 9.62. 1) Vā. evaṃ(kaṃ). 2) Bḍ. -vaṃ. 3) Bḍ. nânubhe na ca; L. nāmabhedena nâpy ubhe. 4) Bḍ. svakarma-; L. -sthā. 5) Bḍ. -yaṃ; L. -maṃ. 6) L. -śanāḥ.
64 = Bḍ. I. 8.65; L. 70.257b, 258a; Vā. 9.63. 1) Bḍ. nānā-.
65 = Bḍ I. 8.66; L. 70.258b, 259a; Vā. 9.64. 1) Bḍ. ārṣāṇi caiva nāmāni. 2) Bḍ. deveṣu. 3) Bḍ.2 L. vṛttayaḥ. 4) Bḍ. punas tebhyo; Vā. evâsya. 5) Bḍ.1 -ty ajaḥ; Bḍ.2 'dadhāt ajaḥ; L. dadāty ajaḥ.
| 65₁ = Vā. 9.65.
65₂ = L. 259b, 260a; Vā. 9.66 1) Vā. -dhāsu sṛṣṭāsu. 2) Vā. -ṇâ-. 3) Vā. -nā.
66 = L. 70.260b, 261a; Vā. 9.67. 1) Vā. carāṇi sthāvarāṇi. 2) L. sattamāḥ
| 66₁ = Vā. 9.68.
| 66₂ = Vā. 9.69.

teṣaṃ Brahmātmakānāṃ vai sarveṣāṃ brahmavādinām | || 66₃ ||
tato 'sṛjat punar Brahmā Rudraṃ *roṣāt*masaṃbhavam
Saṃkalpaṃ caiva Dharmaṃ ca pūrveṣām api pūrvajaṃ[1]).|
agre sasarja vai Brahmā mānasān ātmanaḥ samān: || 66₄ ||
Sanandanaṃ sa-Sanakaṃ vidvāṃsaṃ ca Sanātanam |
Sanatkumāraṃ ca Vibhuṃ Sanakaṃ ca Sanandanam. || 66₅ |
na te lokeṣu sajjante nirapekṣāḥ sanātanāḥ, |
sarve te hy āgatajñānā vītarāgā vimatsarāḥ. || 66₆ ||
teṣv evaṃ nirapekṣeṣu lokavṛttānukāraṇāt |
Hiraṇyagarbho bhagavān parameṣṭhī hy acintayat. || 66₇ ||
tasya roṣāt samutpannaḥ[1]) puruṣo 'rkasamadyutiḥ |
ardhanārīnaravapus tejasā jvalanopamaḥ. || 67 ||
sarvaṃ tejomayaṃ jātam ādityasamatejasam |
vibhajâtmānam ity uktvā tatraivântaradhīyata. || 67₁ ||
evam uktvā[1]) dvidhā bhūtaḥ pṛthak strī, puruṣaḥ pṛthak. |

sa evaikādaśārdhena sthito 'sau parameśvaraḥ. || 68 ||	sa caikādaśadhā jajñe ardham ātmānam Īśvaraḥ. || 68 ||

tenôktās te mahātmānaḥ sarva eva mahātmanā |
jagato bahulībhāvam adhikṛtya hitaiṣiṇaḥ: || 68₁ ||
lokavṛttāntahetor hi prayatadhvam atandritāḥ |
viśvaṃ viśvasya lokasya sthāpanāya hitāya ca. || 68₂ ||
evam uktās tu rurudur dudruvuś ca samantataḥ, |
rodanād dravaṇāc caiva Rudrā nāmnêti viśrutāḥ. || 68₃ ||
yair hi vyāptam idaṃ sarvaṃ trailokyaṃ sacarācaram, |
teṣām anuttarā loke sarvalokaparāyaṇāḥ |
naikanāgāyutabalā vikrāntāś ca gaṇeśvarāḥ. || 68₄ ||
tatra yā sā mahābhāgā Śaṃkarasyârdhakāyinī |

prāg uktā tu mahādevī, strī saivêha Satī hy abhūt, hitāya jagatāṃ devī Dakṣeṇârādhitā purā. || 69 ||	prāg uktā tu[1]) mayā tubhyaṃ strī Svayaṃbhor mukhodgatā. || 69 ||

66₃ = Vā. 9.70.
66₄ = Vā. 9.71. 1) Vā.T. -jaḥ.
66₅ = Vā. 9.72.
66₆ = Vā. 9.73.
66₇ = Vā. 9.74.
67 = L. 70.324b, 325a; Vā. 9.75. 1) L. eṣa devo Mahādevaḥ.
67₁ = Vā. 9.76.
68a = L. 70.325b; Vā. 9.77a. 1) L. svecchayâsau.
68b = L. 70.326a. | 68b = Vā. 9.77b.
68₁ = Vā. 9.78.
68₂ = Vā. 9.79.
68₃ = Vā. 9.80.
68₄ = Vā. 9.81, 82a.
69a = L. 70.326b; Vā. 9.82b.
69bc = L. 70.327. | 69b = Vā. 9.83a. 1) Vā.T. na.

kāyārdhaṃ[1]) dakṣiṇaṃ tasyāḥ śuklaṃ, vāmaṃ tathâsitam. |
ātmānaṃ vibhajasvêti *pro*[2]ktā dev*ī Svayaṃbhuvā*[3]). || 70 ||
sā *tu pro*[1]ktā dvidhā bhūtā śuklā kṛṣṇā ca vai dvijāḥ. |
tasyā nāmāni vakṣyāmi *śṛṇudhvaṃ su*[2]samāhitāḥ: || 71 ||
Svāhā Svadhā Mahāvidyā Medhā Lakṣmīḥ Sarasvatī |
| Satī Dākṣāyaṇī Vidyā Icchā Śaktiḥ Kriyātmikā |
Aparṇā c-Aikaparṇā ca tathā *syād E*ka[1]pāṭalā || 72 ||
Umā Haimavatī *Ṣaṣṭhī*[1]) Kalyāṇī c-Ai*kamātṛkā*[2]) |
Khyātiḥ Prajñā Mahābhāgā loke Gaurîti viśrutā || 73 ||
| Gaṇāmbikā Mahādevī Nandinī Jātavedasī |
| Sāvitrī Varadā Puṇyā Pāvanī lokaviśrutā |
| Ājñā Āveśanī Kṛṣṇā Tāmasī Sāttvikī Śivā. || 73ı ||
*viś*va[1]rūpam athâ*ryāy*āḥ[2]) pṛthag dehavibhāvanāt |
| śṛṇu saṃkṣepatas tasyā yathāvad anupūrvaśaḥ: |
Prakṛtir *Vikṛ*[1]*tā* Raudrī Durgā Bhadrā Pramāthinī || 74 ||
Kālarātrir Mahāmāyā Revatī Bhūtanāyikā. |
dvāparāntavi*kāreṣu devyā nāmāni suvratāḥ*[1]): |
Gautamī Kauśikī Ār[2]yā Caṇḍī Kātyāyanī Satī || 75 ||
Kumārī Yādavī Devī Varadā Kṛṣṇapiṅgalā |
Barhi(r)dhvajā Śūladharā Paramā[1]) Brahmacāriṇī |

Māhendr-Ôpendrabhaginī	Māhendrī c-Êndrabhaginī
Dṛṣadvaty Ekaśūladhṛk || 76 ||	Vṛṣakany-Aikavāsasī || 76 ||

Aparājitā Bahubhujā Pragalbhā Siṃhavāhinī |

Śumbhādidaityahantrī ca	Ekānaṃsā Daityahanī
Mahāmahiṣamardinī |	Māyā Mahiṣamardinī |

Amoghā Vindhyanilayā Vikrāntā Gaṇanāyikā. || 77 ||
Devī[1]nāmavikārāṇi ity etāni yathākramam |
Bhadrakālyā *mayô*[2]ktāni *Devyā nāmāni tattvataḥ*[3]). || 78 ||

---

70 = L. 70.328; Vā. 9.83b, 84a. 1) L. -thaṃ. 2) Vā. sô-. 3) L. devena Śambhunā.
71 = L. 70.329; Vā. 9.84b, 85a. 1) L. sā tathô-. 2) L. śṛṇvantu ca.
72 = L. 70.330. 331a; Vā. 9.85b, 86a = ac. 1) L. -thā caivaika-; Vā. eva.
73 = L. 70.331b, 332a; Vā. 9.86b, 87a. 1) L. caiva. 2) Vā. caiva nāmataḥ.
| 73ı = L. 70.332b, 333b, 334a.
74 = L. 70.333a, 334b = ac; Vā. 9.87b, 88. 1) L. eka-. 2) L. athaitasyāḥ. 3) Vā. Niya-.
75 = L. 70.335, 336a; Vā. 9.89, 90a. 1) L. -tavibhāge ca nāmānîmāni suvratāḥ; Vā. -ni me śṛṇu. 2) L. c-Âr-.
76ab = L. 70.336b, 337a; Vā. 9.90b, 91a. 1) Vā. -ma-.

76c = L. 70.337b.	76c = Vā. 9.91b.

77a = L. 70.338a; Vā. 9.92a.

77b = L. 70.338b.	77b = Vā. 9.92b.

77c = L. 70.339a; Vā. 9.93a.
78 = L. 70.339b, 340a; Vā. 9.93b, 94a. 1) L. vyā. 2) Vā. -yās tavô-. 3) L. samyakphalapradāni ca.

ye paṭhanti narās, teṣāṃ vidyate na parābhavaḥ[1] |
araṇye *parvate*[2]) vâpi pure vâpi gṛhe 'pi vā[3]); || 79 ||
rakṣām etāṃ prayuñjīta jale vâpi[1]) sthale 'pi vā |
vyāghrakumbhīra[2]caurebhyo bhūta[3]sthāne viśeṣataḥ. | 80 ||
ādhiṣv[1]) api ca sarvāsu Devyā nāmāni kīrtayet, |
arbha[2]kagrahabhūtaiś ca Pūtanāmātṛbhiḥ sadā[3]) || 81 ||
abhyarditānāṃ bālānāṃ rakṣām etāṃ prayojayet. |
mahādevī kule[1]) dve tu Prajñā Śrīś ca prakīrtite[2]), |
ābhyāṃ devīsahasrāṇi, yair vyāptam akhilaṃ jagat. || 82 ||

(cfr. 3. Kap. Śl. 65—74 1. / cfr. 7. Kap. Śl. 67—61 a.)

so[1]) 'sṛjad Vyavasāyaṃ tu Dharmaṃ bhūtasukhāvaham |
Saṃkalpaṃ caiva, kalpādau jajñire 'vyaktayonitaḥ. || 82 1 ||
mānasaś ca Rucir nāma vijñeyo Brahmaṇaḥ sutaḥ, |
prāṇāt svād asṛjad Dakṣaṃ cakṣurbhyāṃ ca Marīcinam. || 82 2 ||
Bhṛgus tu hṛdayāj jajñe ṛṣiḥ salilajanmanaḥ, ||
śiraso 'ṅgirasaṃ caiva śrotrād Atriṃ[1]) tathaiva ca || 82 3 ||
Pulastyaṃ ca tathôdānād vyānāc ca Pulahaṃ punaḥ |
samānajaṃ Vaśiṣṭhaṃ tu, apānān nirmame Kratum, || 82 4 ||
abhimānātmakaṃ bhadraṃ nirmame Nīlalohitam, |
ity ete Brahmaṇaḥ putrāḥ prāṇajā dvādaśa smṛtāḥ. || 82 5 ||
ity ete mānasāḥ putrā vijñeyā Brahmaṇaḥ sutāḥ |
Bhṛgvādayas tu ye sṛṣṭā navaite brahmavādinaḥ || 82 6 ||
gṛhamedhi[1]purāṇās te, dharmas taiḥ prāk pravartitaḥ. |
dvādaśaite pravartante saha Rudreṇa vai prajāḥ. || 82 7 ||
Ṛbhuḥ Sanatkumāras tu dvāv etāv ūrdhvaretasau |
pūrvotpannau purā tebhyaḥ sarveṣām api pūrvajau, || 82 8 ||
vyatīte prathame kalpe purāṇe lokasādhakau |
Vairāje tāv ubhau loke tejaḥ saṃkṣipya câsthitau. || 82 9 ||
tāv ubhau yogadharmāṇāv āropyâtmānam ātmani |
prajādharmaṃ ca kāmaṃ ca vartayetāṃ mahaujasau. || 82 10 ||

---

79 = L. 70.340b, 341a; Vā. 9.94b, 95a. 1) L. na ca pātakam. 2) Vā. prāntare. 3) L. vâpy athavā gṛhe.
80 = L. 70.341b, 342a; Vā. 9.95b, 96a. 1) L. vâtha. 2) L. -bhīna-. 3) L. bhaya-.
81 = L. 70.342b, 343a; Vā. 9.96b, 97a. 1) L. āpatsv. 2) L. ārya-. 3) L. -bhis tathā.
82 = L. 70.343b, 344; Vā. 9.97b, 98a. 1) L. kale. 2) Vā. -kīrtyate.

---

82 1 = Vā. 9.99. 1) Vā.T. sâ-.
82 2 = Vā 9.100.
82 3 = Vā. 9.101. 1) Vā T. -tris.
82 4 = Vā. 9.102.
82 5 = Vā. 9.103.
82 6 = Vā. 9.104.
82 7 = Vā. 9.105. 1) Vā T. -dhinaḥ.
82 8 = Vā 9.106.
82 9 = Vā. 9.107.
82 10 = Vā 9.108.

yathôtpannas tathaivêha kumāra iti côcyate, |
tasmāt Sanatkumāro 'yam iti nāmâsya kīrtitam. || 82₁₁ ||
teṣām dvādaśa te vaṃśā divyā devaguṇānvitāḥ |
kriyāvantaḥ prajāvanto maharṣibhir alaṃkṛtāḥ. || 82₁₂
ity eṣa karaṇodbhūto lokān sraṣṭuḥ[1]) Svayaṃbhuvaḥ |
mahadādiviśeṣānto vikāraḥ prakṛteḥ svayam. || 82₁₃ ||
candrasūryaprabhāloko grahanakṣatramaṇḍitaḥ |
nadībhiś ca samudraiś ca parvataiś ca samāvṛtaḥ || 82₁₄ ||
puraiś ca vividhākāraiḥ prītair janapadais tathā, |
tasmin Brahmavane 'vyakte Brahmā carati śarvarīn. || 82₁₅ ||
avyaktabījaprabhavas tasyaivânugrahotthitaḥ |
buddhiskandhamayaś caiva indriyāṅkurakoṭaraḥ || 82₁₆ ||
mahābhūtapraśākhaś ca viśeṣaiḥ patravāṃs tathā |
dharmādharmasupuṣpas tu sukhaduḥkhaphalodayaḥ || 82₁₇ ||
ājīvaḥ sarvabhūtānām ayaṃ vṛkṣaḥ sanātanaḥ. |
etad Brahmavanaṃ caiva Brahmavṛkṣasya tasya ha || 82₁₈ ||
avyaktaṃ kāraṇaṃ yat tu, nityaṃ sadasadātmakam |
ity eṣo 'nugrahaḥ sargo Brahmaṇaḥ prākṛtas tu yaḥ || 82₁₉ ||
mukhyādayas tu ṣaṭ sargā vaikṛtā buddhipūrvakāḥ |
traikāle samavartanta Brahmaṇas te 'bhimāninaḥ. || 82₂₀ ||
sargāḥ parasparasyâtha kāraṇaṃ te budhaiḥ smṛtāḥ |
divyau suparṇau sayujau saśākhau paṭavidrumau, |
ekas tu yo drumaṃ vetti nânyaḥ sarvātmanas tataḥ. || 82₂₁ ||
dyaur mūrdhānaṃ yasya viprāḥ stuvanti,
khaṃ nābhir vai candrasūryau ca netre, |
diśaḥ śrotre caraṇau câsya bhūmiḥ
so 'cintyātmā sarvabhūtaprasūtiḥ, || 82₂₂ ||
vaktrād yasya brāhmaṇāḥ saṃprasūtā
yadvakṣastaḥ kṣatriyāḥ pūrvabhāge, |
vaiśyāś côrv[1]or yasya padbhyāṃ ca śūdrāḥ,
sarve varṇā gātrataḥ saṃprasūtāḥ || 82₂₃ ||
Maheśvaraḥ paro 'vyaktād, aṇḍam avyaktasaṃbhavam. |
aṇḍāj jajñe punar Brahmā, yena lokāḥ kṛtās tv ime. || 82₂₄ ||

cfr. 3. Kap. Śl. 74₁₅—74₂₇.

82₁₁ = Vā. 9.109.
82₁₂ = Vā. 9.110.
82₁₃ = Vā. 9.111. 1) Vā.T. -ṭuṃ.
82₁₄ = Vā. 9.112.
82₁₅ = Vā. 9.113.
82₁₆ = Vā. 9.114.
82₁₇ = Vā 9.115.
82₁₈ = Vā 9.116.
82₁₉ = Vā. 9.117.
82₂₀ = Vā. 9.118.
82₂₁ = Vā. 9.119.
82₂₂ = Vā. 9.120.
82₂₃ = Vā. 9.121. 1) Vā.T côr-.
82₂₄ = Vā. 9.122.

7. Kapitel.

(Bd. I. 9.1—92; Kū. 8.1—28; L. 70.260b—324; Vā. 10.1—67.)

sūta uvāca:
[Rudram Dharmam Manaś[1]) caiva Rucim caiv-Âkṛtim tathā, |
pañca kartṝn hi sa tadā manasā vyasṛjat prabhuḥ. || 11 ||
ete mahābhujāḥ sarve prajānām sthitihetavaḥ. |
oṣadhīḥ pratisaṃdhatte Rudraḥ kṣīṇāyuṣaḥ[1]) punaḥ, || 12 ||
prāptauṣadhiphalair devaḥ samyag iṣṭaḥ phalārthibhiḥ. |
tribhir eva kapālais tu tryambakair oṣadhī'kṣaye || 13 ||
ij'yate munibhir[2]) yasmāt, tasmāt Tryambaka ucyate; |
gāyatrī caiva triṣṭup ca jagatī caiva tāḥ smṛtāḥ || 14 ||
ambikā nāma yā proktā yonayaḥ savanaspateḥ, |
tābhir ekatvabhūtābhis trividhābhiḥ svavīryataḥ || 15 ||
trisādhanaḥ puroḍāśas trikapālas tataḥ smṛtaḥ, |
tryambakaḥ sa puroḍāśas, tenêha Tryambakaḥ smṛtaḥ. || 16 ||
dhatte Dharmaḥ prajāḥ sarvā, Mano jñānakaraṃ smṛtam. |
Ākṛtiḥ paramaṃ[2]) rūpaṃ,Ruciḥ śraddhākaraḥ smṛtaḥ. || 17 ||
evam ete prajāpālāḥ prajānāṃ sthitihetavaḥ |
athâsya sṛjataḥ sargaṃ prajānāṃ parivṛddhaye. || 18 ||]

evaṃ bhūtāni sṛṣṭāni	evaṃ bhūteṣu lokeṣu
sthāvarāṇi carāṇi ca |	Brahmaṇā lokakartṛṇā |
yadâsya tāḥ prajāḥ sṛṣṭā	yadā tā na vyavardhanta[1])
na vyavardhanta dhīmataḥ[1]),||1	prajāḥ kenâpi hetunā, || 1 ||

tamomātrāvṛto Brahmā tadā *śokena*[1]) duḥkhitaḥ. |
tataḥ sa vidadhe buddhim arthaniścayagāminīm. || 2 ||
athâtmani samadrā'kṣīt tamomātrāṃ niyāmikām[2]) |
rajaḥ[3]) sattvaṃ parityajya[4]) vartamānaṃ sva[5]dharmataḥ[6]). || 3 ||

---

11 = Bd. I. 9.1. 1) Bd.2 manum.
12 = Bd. I. 9.2. 1) Bd.1 -ṇaḥ punaḥ.
13 = Bd. I. 9.3. 1) Bd.2 -kaiḥ śeṣavi-.
14 = Bd. I. 9.4. 1) Bd.2 pūj-. 2) Bd.2 bhagavān.
15 = Bd. I. 9.5.
16 = Bd. I. 9.6. [suruce.
17 = Bd. I. 9.7. 1) Bd.2 vā sato jñānakaraḥ smṛtaḥ. 2) Bd.1
18 = Bd. I. 9.8.

1 = Kū. 8.1, 2a. cfr. L. 70.260b, 261a. 1) L. sattamāḥ.

1 = Bd. I. 9.9a = b; Vā. 10.1. 1) Bd. na vyavardhanta (Bd.2 vivardhanti) tāḥ sṛṣṭāḥ; Vā. pravartante.

2 = Bd. I. 9.b = b; Kū. 8.2b, 3; L. 70 261b, 262a; Vā. 10.2. 1) Kū. tadâśocata; Vā. -prabhṛti.

3 = Bd. I. 9.10; Kū. 8.4; L. 70.262b, 263a; Vā. 10 3. 1) Vā. -srā-. 2) Bd.1 -trāṃ tu cāriṇīm; Bd.2 -trānucāriṇam. 3) Vā. rāja-. 4) Kū. ca saṃvṛttaṃ; Vā. parājitya. 5) Vā. sa. 6) Bd. -karmataḥ.

tataḥ sa[1]) tena duḥkhena *Śokaṃ*[2]) cakre jagatpatiḥ. |
tamaś ca[3]) vyanudat paścād[4]), rajas *tamasam*[5]) āvṛṇot[6]), || 4 ||
tat tamaḥ pratinuttaṃ[1]) vai mithunaṃ samajāyata[2]): |
Adharmas[3]) Tamaso[4]) *jajñe*[5]), Hiṃsā Śokād a[6]jāyata[7]). || 5 ||
tatas tasmin samudbhūte mithune *dāru*ṇ[1]ātmake[2]) |
tataḥ sa[3]) bhagavān āsīt prītiś[4]) cainaṃ[5]) aśiśriyat[6]). || 6 ||

---

cfr. 6. Kap. Śl. 66b—66.3a.

[evaṃ prītātmanas tasya svadehārdhād vi[1]niḥsṛtā |
nārī paramakalyāṇī sarvabhūtamanoharā. || 61 ||
sā hi kāmātmanā sṛṣṭā prakṛteḥ soma[1]rūpiṇī, |
Śatarūpêti sā proktā, sā proktaiva punaḥ punaḥ. || 62 ||
tataḥ prajāḥ samudbhūtā yathā proktā mayā purā |
prakriyāyāṃ yathā tubhyaṃ tretāmadhye mahātmanaḥ || 63 ||
yadā prajās tu tāḥ sṛṣṭā na vyavardhanta dhīmataḥ, |
tato 'nyān mānasān putrān ātmanaḥ sadṛśo 'sṛjat: || 64 ||
Bhṛgv-Aṅgiro-Marīcīṃś ca Pulastyaṃ Pulahaṃ Kratum |
Dakṣam Atriṃ Vasiṣṭhaṃ ca nirmame mānasān sutān[1]). || 65 ||
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ, |
Brahmā yatātmakānāṃ tu sarveṣām ātmayoninām. || 66 ||
tato 'sṛjat punar Brahmā Dharmaṃ bhūtasukhāvaham |
prajāpatiṃRuciṃ caiva pūrveṣām eva pūrvajau. || 67 ||
buddhitaḥ sasṛje Dharmaṃ sarvabhūtasukhāvaham, |
manasas tu Rucir nāma jajñe yo 'vyaktajanmanaḥ, || 68 ||
Bhṛgus tu[1]) hṛdayāj jajñe ṛṣiḥ salilayoninaḥ. |
prāṇād Dakṣaṃ sṛjan Brahmā, cakṣurbhyāṃ tu Marīcinam, || 69 ||

---

4 = Bḍ. I. 9.11; Kū. 8.5a = b; L. 70.263b, 264a; Vā. 10.4. 1) Vā. tapyate. 2) Bḍ.1 śucaṃ; Bḍ.2 stuvaṃ; L. duḥkhaṃ. 3) Kū. -mas tu. 4) Vā. tasmād. 5) Bḍ. rajasā tu sam-; Kū. rajaḥ sattvena; L. rajaḥ sattvaṃ tam. 6) Kū. saṃyutaḥ; V. -vṛtaḥ.
5 = Bḍ. I. 9.12; Kū. 8.5b, 6a; L. 70.264b, 265a; Vā. 10.5. 1) Kū. L. -nunnaṃ. 2) Bḍ. saṃprasūyata; Vā. sa vyajāyata. 3) Bḍ. Kū. -mā-; Vā. -māc. 4) Bḍ. -caraṇāt; Kū. -caraṇo; Vā. -caraṇāj. 5) Bḍ. tasya; Kū. viprā. 6) Bḍ. -ko vya-. 7) Kū. -sā câśubhalakṣaṇā.
6 = Bḍ. I. 9.13; L. 70.265b, 266a; Vā. 10.6. 1) Bḍ. varaṇā-; Vā. caraṇā-. 2) Vā. -mani. 3) Bḍ.2 śatagur; L. gatāsur; Vā. -taś ca. 4) Bḍ. Vā. -taś. 5) Bḍ.1 caitam; Vā. caivam. 6) Bḍ. hi śiśriye.

---

61 = Bḍ. I. 9.14. 1) Bḍ.2 -hād buddhi-.
62 = Bḍ. I. 9.15. 1) Bḍ.1 sā su-.
63 = Bḍ. I. 9.16.
64 = Bḍ. I. 9.17.
65 = Bḍ. I. 9.18. 1) Bḍ.2 nava.
66 = Bḍ. I. 9.19.
67 = Bḍ. I. 9.20.
68 = Bḍ. I. 9.21.
99 = Bḍ. I. 9.22. 1) Bḍ.2 sa.

cfr. 6. Kap. Śl. 821-827.

abhimānātmakaṃ Rudraṃ nirmame nīlalohitam |
śiraso 'ṅ[1]girasaṃ caiva śrotrād Atriṃ tathaiva ca || 610 ||
Pulastyaṃ ca tathôdānād vyānāc ca Pulahaṃ punaḥ. |
samānajo Vasiṣṭhaś ca hy, apānān nirmame Kratum. || 611 ||
ity ete Brahmaṇaḥ putrāḥ prajādau dvādaśa smṛtāḥ.
Dharmas teṣāṃ prathamajo devatānāṃ smṛtas tu vai[1]. || 612 ||
Bhṛgvādayas tu ye sṛṣṭās[1]), te vai brahmarṣayaḥ smṛtāḥ, |
gṛhamedhi[2]purāṇās te, dharmas taiḥ prāk pravartitaḥ. || 613 ||
dvādaśaite prasūyante prajāḥ kalpe punaḥ punaḥ. |
teṣāṃ dvādaśa te vaṃśā divyā devaga[1]ṇānvitāḥ || 614 ||
kriyāvantaḥ prajāvanto maharṣibhir alaṃkṛtāḥ. |
yadā tair iha sṛṣṭais tu Dharmādyaiś ca maharṣibhiḥ || 615 ||
sṛjyamānāḥ prajāś caiva na vyavardhanta dhīmataḥ, |
tamomātrāvṛtaḥ so 'bhūc chokapratihataś ca vai. || 616 ||
yathâvṛtaḥ sa vai Brahmā tamomātrā tu sā punaḥ |
putrāṇāṃ ca tamomātrā aparā niḥsṛtâbhavat[1]). || 617 ||
pratisrotātmako 'dharmo Hiṃsā caivâśubhātmikā. |
tataḥ pratihate tasya pratīte varaṇātmake || 618 ||]

---

svāṃ tanuṃ sa tato[1]) Brahmā tām[2]) apohata[3]) bhāsvarām. |
dvidhā kṛtvā[4]) svakaṃ[5]) **deham ardhena puruṣo** 'bhavat, || 7 ||
ardhena nārī, sā tasya Śatarūpā vyajāyata[1]) |
prakṛtiṃ[2]) bhūtadhātrīṃ[3]) tāṃ[4]) kāmād[5]) vai sṛṣṭavān[6]) prabhuḥ[7]). || 8 ||
sā **divaṃ pṛthivīṃ caiva** mahimnā **vyāpya dhiṣṭhitā**[1]). |
Brahmaṇaḥ sā tanuḥ pūrvā **divam āvṛtya tiṣṭhati**[2]), || 9 ||
yā tv ardhā[1]) sṛjyate[2]) nārī Śatarūpā vyajāyata. |

---

610 = Bḍ. I. 9.23. 1) Bḍ.1 -sâsi-.
611 = Bḍ. I. 9.24.
612 = Bḍ. I. 9.25. 1) Bḍ.2 saḥ.
613 = Bḍ. I. 9.26. 1) Bḍ.2 śiṣṭās. 2) Bḍ.2 -medhinaḥ.
614 = Bḍ. I. 9.27. 1) Bḍ.T. -gu-.
615 = Bḍ. I. 9.28.
616 = Bḍ. I. 9.29.
617 = Bḍ. I. 9.30.
618 = Bḍ. I. 9.31.

---

7 = Bḍ. I. 9.32; Kū. 8.6b, 7a; L. 70.266b, 267a; Vā. 10.7. 1) Bḍ. tadā. 2) Bḍ. sam-. 3) Vā. -po(pau)had a-. 4) Kū. Vā. -dhâkarot. 5) Kū. punar; Vā. sa tam.
8 = Bḍ. I. 9.33; Kū. 8.(7b, 8a); L. 70.267b, 268a; Vā. 10.8. 1) Kū. -rī puruṣo Virājam asṛjat prabhuḥ. 2) Bḍ. -tir; Vā. prākṛtāṃ. 3) Bḍ. -trī. 4) Bḍ. -sā. 5) Vā. -mān. 6) Bḍ.1 sṛjataḥ; Bḍ.2 sṛjyataṃ. 7) Bḍ. -bhoḥ; Vā. vibhuḥ; Kū. nārīṃ ca Śatarūpākhyāṃ yoginīṃ sasṛje śubhām.
9 = Bḍ. I. 9.34; Kū. 8.8b = a; L. 70.268b, 269a; Vā. 10.9. 1) Bḍ.1 susthitā; Kū. saṃsthitā. 2) Bḍ. -taḥ.
10 = Bḍ. I. 9.35; Kū. 8.10a = b; L. 70.269b, 270a; Vā. 10.10. 1) L. -dhāt.

cfr. 2. Abschn. 1. Kap. Textgr. I. Śl. 11b—15.

sā devī niyutaṃ taptvā[3]) tapaḥ parama[4]duścaram || 10 ||
bhartāraṃ dīptayaśasaṃ Puruṣaṃ pratya[1]padyata. |
sa vai Svāyaṃbhuvaḥ pūrvaṃ Puruṣo manur ucyate, || 11 ||
tasyaika[1]saptatiyugaṃ manvantaram ihôcyate. |
labdhvā tu[2]) Puruṣaḥ patnīṃ Śatarūpām ayonijām || 12 ||
tayā sa ramate sārdham[1]), tasmāt sā Ratir ucyate. |
prathamaḥ saṃprayogaḥ sa[2]) kalpādau samavartata[3]). || 13 ||
Virājam asṛjad Brahmā, so 'bhavat Puruṣo Virāṭ. |
samrāṭ sa[1]-Śatarūpas tu[2]) Vairājas tu[3]) manuḥ smṛtaḥ. || 14 |
sa Vairājaḥ prajāsargaṃ sasarja[1]) Puruṣo manuḥ. |
Vairājāt Puruṣād vīrāc Cha[2]tarūpā vyajāyata[3]): || 15 ||
Priyavrat-Ottānapādau putrau putravatāṃ varau[1]) |
kanye dve ca[2]) mahābhāge[3]), yābhyāṃ jātā imāḥ prajāḥ[4]), || 16 ||
devī nāmnā[1]) tath-Âkūtiḥ Prasūtiś caiva te śubhe[2]). |
Svāyaṃbhuvaḥ Prasūtiṃ tu Dakṣāya vyasṛjat[3]) prabhuḥ[4]). || 17 ||
prāṇo Dakṣas tu vi[1]jñeyaḥ, Saṃkalpo manur ucyate. |
Ruceḥ prajāpateś caiva[2]) Ākūtiṃ pratyapādayat[3]). || 18 ||
Ākūtyāṃ[1]) mithunaṃ jajñe mānasasya Ruceḥ śubham: |
Yajñaś ca Dakṣiṇā caiva yamalau[2]) saṃ[3]babhūvatuḥ[4]). || 19 ||
Yajñasya Dakṣiṇāyāṃ tu[1]) putrā dvādaśa jajñire |

---

2) L. sṛjato; Vā. sṛjate. 3) Kū. -vī Śatarūpākhyā. 4) Kū. kṛtvā su-.

11 = Bḍ. I. 9.36; Kū. 8.10b = a; L. 70.270b, 271a; Vā. 10.11. 1) Kū. -saṃ manum evânva-.

12 = Bḍ. I. 9.37; L. 70.271b, 272a; Vā. 10.12. 1) L. -yaiva. 2) L. lebhe sa.

13 = Bḍ. I. 9.38; L. 70.272b, 273a; Vā. 10.13. 1) L. -yā sārdhaṃ sa ramate. 2) L. -yogātmā. 3) L. -apadyata.

14 = Bḍ. I. 9.39; L. 70.273b, 274a; Vā. 10.14. 1) L. ca. 2) L. -pā vai; Vā. sa saṃrāṭ sā sarūpāt tu. 3) L. sa.

15 = Bḍ. I. 9.40; Kū. 9.(11a) = b; L. 70.274b, 275a; Vā. 10.15. 1) Vā. -gaḥ sa sarge. 2) Bḍ. -rau Śa-. 3) Kū. tasmāc ca Śatarupā sā putradvayam asūyata.

16 = Bḍ. I. 9.41; Kū. 8.11b = aI bI; L. 70.275b, 276a; Vā. 10.16 1) L. -trau dvau lokasaṃmatau. 2) Bḍ. su-. 3) Kū. kanyādvayam anuttamam. 4) Vā. -tāḥ prajās tv imāḥ.

17 = Bḍ. I. 9.42; Kū. 8 (12) = b; L. 70.276b, 277a; Vā. 10.17. 1) L. nāma. 2) L. ubhe. 3) L pradadau. 4) Kū tayoḥ Prasūtiṃ Dakṣāya manuḥ kanyāṃ dade punaḥ.

18 = Bḍ. I. 9.43a = b; Kū. 8.13a = b; L. 70.277b, 278a; Vā. 10.18. 1) L. -kṣa iti. 2) L. so 'tha. 3) Kū. prajāpatir ath-Âkūtiṃ mānaso jagṛhe Ruciḥ.

19 = Bḍ. I. 9.43b, 44a; Kū. 8.13bc; L. 70.278b, 279a; Vā. 10.19. 1) Kū. -tyā. 2) Kū. yābhyāṃ; Vā. -kau. 3) Bḍ. tau. 4) Kū. saṃvardhitaṃ jagat.

20 = Bḍ. I. 9.44b, 45a; Kū. 8.14; L. 70.279b, 280a; Vā. 10.20. 1) Bḍ. Kū. Vā. ca.

Yāmā iti samākhyātā devāḥ Svāyambhuve 'ntare. || 20 ||
yamasya [1]) putrā Yajñasya, tasmād Yāmās tu [2]) te smṛtāḥ: |
Ajitāś [3]) caiva Śukrāś [4]) ca gaṇau dvau [5]) Brahmaṇaḥ smṛtau [6]) || 21 ||
Yāmāḥ pūrvam parikrāntā *yeṣām* [1]) saṃjñā [2]) divaukasaḥ |
Svāyambhuvasūtāyām tu Prasūtyām lokamātaraḥ || 22 ||

Prasūtyāṃ ca tathā Dakṣaś
catasro viṃśatiṃ tathā |
sasarja kanyā, nāmāni
tāsāṃ samyag nibodhata: || 23 ||

tasyāṃ kanyāś caturviṃśad
Dakṣas tv ajanayat prabhuḥ |
sarvās tāś ca mahābhāgāḥ,
sarvāḥ kamalalocanāḥ, || 23 ||
yogapatnyaś [1]) ca tāḥ sarvāḥ,
sarvās tā yogamātaraḥ, |
sarvāś ca brahmavādinyaḥ,
sarvā viśvasya mātaraḥ: || 23₁ ||

Śraddhā Lakṣmīr Dhṛtis Tuṣṭiḥ Puṣṭir Medhā Kriyā tathā [1]) |
Buddhir Lajjā Vapuḥ [2]) Śāntiḥ Siddhiḥ Kīrtis trayodaśī [3]); || 24 ||
patnyartham [1]) pratijagrāha Dharmo Dākṣāyaṇīḥ prabhuḥ [2]). |
| dvā[1]rāṇy etāni caivâsya [2]) vihitāni Svayambhuvā. || 25 ||
tābhyaḥ [1]) śiṣṭā yavīyasya ekādaśa sulocanāḥ: |
Khyātiḥ Saty atha [2]) Sambhūtiḥ Smṛtiḥ Prītiḥ Kṣamā tathā || 26 ||
Samnatiś [1]) c-Âna[2]sūyā ca Ūrjā Svāhā Svadhā tathā, |

tās tadā [1]) pratyapadyanta [2])
punar anye maharṣayaḥ: || 27 ||

Bhṛgur Bhavo Marīciś ca
tathā caiv-Âṅgirā muniḥ || 27 ||
Pulastyaḥ Pulahaś caiva

Rudro Bhṛgur Marīciś ca
Aṅgirāḥ Pulahaḥ Kratuḥ |
Pulastyo 'trir Vaśiṣṭhaś ca

---

21 = Bḍ. I. 9.45b, 46a; L. 70.280b, 281a; Vā. 10.21. 1) L. etasya. 2) L. -maś ca. 3) L. -taś. 4) Bḍ.2 L. -kraś. 5) Bḍ. dvau gaṇau. 6) L. -ṇā kṛtau.

22 = Bḍ. I. 9.46b, 47a; L. 70.281b, 282a; Vā. 10.22. 1) Vā. yataḥ. 2) L. -vam prajātā ye te 'bhavaṃs tu.

23 = Kū. 8.15ab.

23 = Bḍ. I. 9.47b, 48a; L. 70.282b, 283a; Vā. 10.23.

23₁ = Bḍ. I. 9.48b, 49a; L. 70.283b, 284a; Vā. 10.24. 1) L. bhogavatyaś.

24 = Bḍ. I. 9.49b, 50a; Kū. 8.15c, 16a; L. 70.284b, 285a; Vā. 10.25. 1) Bḍ. tathā Kriyā. 2) Bḍ. -suḥ. 3) Bḍ. -śa.

25a = Bḍ. I. 9.50b; Kū. 8.16b; L. 70.285b; Vā. 10.26a. 1) Vā. -the. 2) Kū. [śubhāḥ.

25b = Bḍ. I. 9.51a; L. 70.286a; Vā. 10.26b. 1) L. dā-. 2) L. vai tasya.

26 = Bḍ. I. 9.51b, 52a; Kū. 8.17ab; L. 70.286b, 287a; Vā. 10.27. 1) Bḍ. yânyāḥ. 2) Bḍ. Satī Khyātiś ca; L. Satī Khyāty atha.

27a = Bḍ. I. 9.52b; Kū. 8.17c; L. 70.287b; Vā. 10.28a. 1) Kū.L. -tatiś. 2) L. -nu-.

27b = Kū. 8.18a.

27b = Bḍ. I. 9.53a; L. 70.288a; Vā. 10.28b. 1) L. -thā; Vā. -taḥ. 2) Bḍ. -gṛhṇanta.

28 = Kū. 8.18bc.

28 = Bḍ. I. 9.53b, 54a; L. 70.288b, 289a; Vā. 10.29.

Kratuḥ paramadharmavit |
Atrir Vasiṣṭho Vahniś ca
pitaraś ca yathākramam ||28||
Khyātyādyā jagṛhuḥ kanyā
munayo jnānasattamāḥ. || 29 ||

pitaro 'gnis tathaiva ca. || 28 ||

Satīṃ Bhavāya prāyacchat
Khyātiṃ ca Bhṛgave tathā[1] |
Marīcaye ca[2] Saṃbhūtiṃ
Smṛtim Aṅgirase dadau || 29 ||

Prītiṃ caiva Pulastyāya Kṣamāṃ vai Pulahāya ca |
Kratave Saṃna[1]tiṃ nāma Ana[2]sūyāṃ tath-Âtraye. || 30 ||
Ūrjāṃ dadau Vasiṣṭhāya Svāhāṃ caiv-Â[1]gnaye dadau |
Svadhāṃ caiva pitṛbhyas tu; tāsv apatyāni bodhata[2]). || 31 ||
etāḥ sarvā[1]) mahābhāgāḥ prajās tv[2]) anusṛtāḥ[3]) sthitāḥ |
manvantareṣu sarveṣu yāvad ābhūtasaṃplavam: || 32 ||
Śraddhā Kāmaṃ vijajñe vai[1]), Darpo Lakṣmīsutaḥ smṛtaḥ |
Dhṛtyās tu Niyamaḥ putras, Tuṣṭyāḥ Saṃtoṣa ucyate[2]). ||33||
Puṣṭyā Lobhaḥ[1]) sutaś câpi, Medhāputraḥ Śrutas[2]) tathā, |
Kriyāyām *abhavat putro*[3]) Daṇḍaḥ Samaya[4]) eva ca. || 34 ||
Buddher[1]) Bodhaḥ sutaś câpi[2]) Apramādaś ca tāv ubhau[3]), |
Lajjāyā[4]) Vinayaḥ putro, Vyavasāyo Vapoḥ[5]) sutaḥ[6]). || 35 ||
Kṣemaḥ Śānti[1]sutaś câpi, Sukhaṃ[2]) Siddher vya[3]jāyata. |
Yaśaḥ Kīrteḥ[4]) sutaś câpi[5]) ity ete Dharmasūnavaḥ. || 36 ||
Kāmasya Harṣaḥ putro vai[1]) devyāṃ *Prītyā*ṃ[2]) vya[3]jāyata. |
ity eṣa vai sukho[4]darkaḥ sargo Dharmasya kīrtitaḥ[5]). || 37 ||
jajñe Hiṃsā tv Adharmād vai Nikṛtiṃ[1]) c-Ânṛtaṃ[2]) sutam[3]). |
Nikṛty-Anṛtayor[4]) jajñe Bhayaṃ Naraka[5]) eva ca || 38 ||

---

29 = Kū. 8.18d.

29 = Bd. I. 9.54b, 55a; L. 70.289b, 290a; Vā. 10.30. 1) L. -taḥ 2) Bḍ 1 tu.

30 = Bḍ. I. 9.55b, 56a; L. 70.290b, 291a; Vā. 10.31. 1) Bḍ.1 -ta-. 2) L. -nu-.

31 = Bḍ. I. 9.56b, 57a; L. 70.291b, 292a; Vā. 10.32. 1) L. apy a-; Vā. vai hy. 2) Bḍ. me śṛṇu; Vā. vakṣyate.

32 = Bḍ. I. 9.57b, 58a; L 70.292b, 293a; Vā. 10.33. 1) Vā. -te sarve. 2) L. -jāsv; Vā prājñāḥ. 3) Vā. svānuṣṭhitāḥ.

33 = Bḍ. I. 9.58b, 59a; Kū. 8 19; L. 70.293b, 294a; Vā. 10.34. 1) Bḍ. prajajñe 'tha; Kū. -dhāyā ātmajaḥ Kāmo. 2) L. eva ca.

34 = Bḍ. I. 9.59b, 60a; Kū. 8.20; L. 70.294b, 295a; Vā. 10.35. 1) Bḍ. Kū. T. Vā. Lābhaḥ. 2) Kū. Śamas. 3) Bḍ. -yās tanayau proktau; Kū. T. -yāś câbha-; Vā. -yās tu Nayaḥ prokto. 4) Bḍ. Damaś ca Śama; Kū. ca Naya.

35 = Bḍ. I. 9.60b, 61a; Kū. 8 21; L. 70.295b, 296a; Vā. 10.36. 1) Kū. -dhyā; L. -dhyāṃ. 2) Ku. L. tadvat. 3) Kū. L Pramādo 'py upajāyata. 4) L -yāṃ. 5) Bḍ.1 L. Vasoḥ; Vā. Vayoḥ; Kū. Vapuṣo Vyavasāyakaḥ.

36 = Bḍ. I. 9.61b, 62a; Kū. 8.22; L. 70.296b, 297a; Vā. 10.37. 1) Bḍ. -teḥ. 2) Kū. T. Siddhaḥ. 3) Kū. a-. 4) Kū. L. -ti-. 5) Kū. tadvad.

37 = Bḍ. I. 9.62b, 63a; Kū. 8.23; L. 70.297b, 298a; Vā. 10.38. 1) Bḍ. -sya tu suto Harṣo; Kū. T. -tro 'bhūd. 2) Bḍ. Siddhyāṃ; Vā. Ratyāṃ. 3) Kū. T. devānando 'py a-; V. vedānandī vya-. 4) L. suto-. 5) Bḍ. sāttvikaḥ.

38 = Bḍ. I. 9.63b, 64a; Ku. 8.24; L 70.298b, 299a; Vā. 10.39. 1) Vā. -tiś.

Māyā ca Vedanā câpi[1]) mithunadvayam[2]) etayoḥ. |
Bhayāj[3]) jajñe 'tha vai[4]) Māyā Mṛtyuṃ bhūtāpahāriṇam. || 39 ||
Vedanāyāḥ[1]) *sutaś*[2]) câpi Duḥkhaṃ jajñe[3]) 'tha[4]) Rauravāt[5]). |
Mṛtyor Vyādhi-Jarā-Śoka-Krodh-Āsūyāś[6]) ca[7]) jajñire. || 40 ||
duḥkhottarāḥ[1]) smṛ[2]tā hy ete sarve câdharmalakṣaṇāḥ. |
naiṣāṃ[3]) bhāryâsti[4]) putro vā[5]), sarve hy anidhanāḥ smṛtāḥ[6]) || 41 ||
ity eṣa tāmasaḥ sargo jajñe dharmaniyāmakaḥ. |

saṃkṣepeṇa mayā proktā,	prajāḥ sṛjêti vyādiṣṭo
visṛṣṭir munipuṃgavāḥ || 42 ||	Brahmaṇā Nīlalohitaḥ. || 42 ||

so 'bhidhyāya Satīṃ bhāryāṃ nirmame hy ā[1]tmasaṃbhavān |
nâdhikān na ca hīnāṃs tān mānasān ātmanaḥ[2]) samān. || 43 ||
sahasraṃ hi[1]) sahasrāṇām as[2]ṛjat kṛttivāsasām[3]), |
tulyān evâ[4]tmanaḥ[5]) sarvān[6]) rūpatejobalaśrutaiḥ: || 44 ||
piṅgalān sa[1]niṣaṅgāṃś ca sakapardān *vi*[2]lohitān |
vi*śikhān*[3]) hari[4]keśāṃś ca dṛṣṭighnāṃś ca[5]) kapālinaḥ || 45 ||
mahā[1]rūpān virūpāṃś ca viśvarūpāṃś ca[2]) rūpiṇaḥ |
rathino var[3]miṇaś caiva carmiṇaś ca[4]) varūthinaḥ || 46 ||
sahasraśatabāhūṃś ca divyān[1]) bhaumāntarīkṣagān |
sthūlaśīrṣān aṣṭadaṃṣṭrān dvijihvāṃs tu[2]) trilocanān || 47 ||
annādān piśitādāṃś[1]) ca ājyapān somapāṃs tathā[2]) |

---

2) Vā. -tāv. 3) Bḍ. ca te; Vā. ubhau. 4) Kū. T. -tes tanayo; L. -tyāṃ tu dvayaṃ. 5) Kū. -kam.

39 = Bḍ. I. 9.64b, 65a; Kū. 8.25; L. 70.299b, 300a; Vā. 10.40. 1) Kū. caiva. 2) Kū. -naṃ tv idaṃ. 3) L. bhūyo. 4) Vā. sā.

40 = Bḍ. I. 9.65b, 66a; Kū. 8.26; L. 70.300b, 301a; Vā. 10.41. 1) Bḍ. -yāṃ; Kū. -nā ca. 2) Bḍ. Vā. tataś; Kū. sutaṃ. 3) Bḍ. jajñe Duḥkhaṃ. 4) Bḍ. tu; L. ca. 5) L. -vaḥ. 6) Kū. T. -dhir Jarā-Śokau Tṛṣṇā Krodhaś; V. -ka- Tṛṣṇā-Krodhāś; Vā. -dhir Jarā Śokaḥ Krodho 'sūyā. 7) Bḍ. -yā vi-.

41 = Bḍ. I. 9.66b, 67a; Kū. 8.27; L. 70.301b, 302a; Vā. 10.42. 1) Bḍ.2 Vā. -khāntarāḥ. 2) L. su-. 3) Bḍ.1 L. teṣāṃ. 4) L. -yâs tu. 5) L. -trāś ca. 6) Kū. -ve te hy ūrdharetasaḥ; L. hy ete 'parigrahāḥ.

42a = Bḍ. I. 9.67b; Kū. 8.28a; L. 70.302b; Vā. 10.43a.

42b = Kū. 8.28b.	42b = Bḍ. I. 9.68a; L. 70.303a; Vā. 10.43b.

43 = Bḍ. I. 9.68b, 69a; L. 70.303b, 304a; Vā. 10.44. 1) Bḍ.1 câ-; Bḍ 2 tv ā-. 2) Bḍ. -nā.

44 = Bḍ. I. 9.69b, 70a; L. 70.304b, 305a; Vā. 10.45. 1) Bḍ. ca. 2) L. so 's-. 3) Bḍ. L. -saḥ. 4) Vā. -yāś caivâ-. 5) Bḍ. -nā. 6) Vā. -ve.

45 = Bḍ. I. 9.70b, 71a; L. 70.305b, 306a; Vā. 10.46. 1) Vā. saṃ-. 2) Bḍ. kapardī nīla-; L. -dān sa-. 3) L. viśiṣṭān; Vā. vivāsān. 4) Bḍ. hīna-. 5) Bḍ. tān.

46 = Bḍ. I. 9.71b, 72a; L. 70.306b, 307a; Vā. 10.47. 1) Vā bahu-. 2) L. -pān sva-. 3) Bḍ.2 L. -naś car-. 4) Bḍ. dhanvino 'tha; L. varmiṇaś ca.

47 = Bḍ. I. 9.72b, 73a; L. 70.307b, 308a; Vā. 10.48 1) Bḍ. -ya-. 2) L. tāṃs; Vā. uddvijihvāṃs.

48a = Bḍ. I. 9.73b; L. 70.308b; Vā. 10.49a. 1) L. -tāśāṃś. 2) L. -pān api.

mīḍhuṣo 'tikapālāṃś ca
śitikaṇṭhordhvaretasaḥ || 48 ||
havyādān śrutadharmāṃś ca
dharmiṇo hy atha varhiṇaḥ |
āsīnān dhāvataś caiva
pañcabhūtān sahasraśaḥ || 49 ||
adhyāpino 'dhyāyinaś ca
japato yuñjatas tathā |
dhūmavanto jvalantaś ca
nadīmanto 'tidīptinaḥ || 50 ||

*meḍhrapāṃś câti*kāyāṃś[1]) ca
śitikaṇṭhogramanyavaḥ[2]) || 48 ||
sopāsaṅgatalatrāṃś[1]) ca
dhanvino hy *upa*var[2]miṇaḥ |
āsīnān dhāvataś[3]) caiva[4])
jṛmbhataś câpy a[5]dhiṣṭhitān || 49 ||
ad*hyāpino 'tha*[1]) japato
yuñjato dhyāyatas tathā |
jvalato varṣataś caiva
dyotamānān pradhūpitān || 50 ||

bu[1]ddhān buddhatamāṃś[2]) caiva brahmiṣṭhāñ[3]) śubhadarśanān[4]) |
nīlagrīvān sahasrākṣān sarvāṃś câtha[5]) kṣapā[6]carān[7]) || 51 ||
adṛśyān sarvabhūtānāṃ mahāyogān mahaujasaḥ |
rudato dravataś caiva evaṃ yuktān[1]) sahasraśaḥ, || 52 ||
ayātayāmān asṛjad[1]) Rudrān etān[2]) surottamān. |
Brahmā dṛṣṭvâ[3]bravīd enaṃ[4]): mā srākṣīr īdṛśīḥ prajāḥ, || 53 ||
sraṣṭavyā nâ[1]tmanas tulyāḥ prajā naivâdhikās tvayā[2])! |
anyāḥ sṛja tvaṃ[3]), bhadraṃ te, prajā vai[4]) mṛtyusaṃyutāḥ, || 54 ||
nârapsyante[1]) hi karmāṇi prajā nigatamṛtyavaḥ! |
evam ukto 'bravīd enaṃ: nâhaṃ mṛtyujarā[2]nvitāḥ || 55 ||
prajāḥ srakṣyāmi, bhadraṃ te, sthito 'haṃ, tvaṃ sṛja prajāḥ[1])! |
ete ye vai mayā sṛṣṭā virūpā nīlalohitāḥ || 56 ||

48b = L. 70.309a.

49 = L. 70.309b, 310a.

50 = L. 70.310b, 311a.

48b = Bḍ. I. 9.74a; Vā. 10.49b. 1) Bḍ.1 atimeḍhrograkāyāṃś; Bḍ.2 pratimedoṣṭakayāṃś; Bḍ. -manyukān.

49 = Bḍ. I 9.74b, 75a; Vā. 10 50. 1) Bḍ.1 saniṣaṅgatanutrāṃś. 2) Bḍ 1 asicar-; Bḍ.2 amivar-. 3) Bḍ.2 pilataś. 4) Bḍ. câpi. 5) Bḍ.2 -bhantaś câthâ-; Vā. -bhinaś caiva dhi-.

50 = Bḍ. I. 9.75b, 76a; Vā. 10.51. 1) Bḍ. adhīyānā(ṃ)ś ca.

51 = Bḍ. I. 9.76b, 77a; L 70.311b, 312a; Vā. 10.52. 1) L. vṛ-. 2) L. buddhimataś. 3) Bḍ.1 -masvān. 4) Bḍ.1 brahmadarśinaḥ; Bḍ.2 Vā.V. ṛtadar-. 5) Bḍ. caiva. 6) Bḍ.1 -mā-. 7) Bḍ. L. -karān.

52 = Bḍ. I. 9.77b, 78a; L. 70 312b, 313a; Vā. 10.53. 1) L. bhramanto 'bhidravantaś ca plavantaś ca.

53 = Bḍ. I. 9.78b, 79a; L. 70 313b, 314a; Vā. 10.54. 1) Bḍ.1 sṛjataṃ; Bḍ.2 -tā. 2) Bḍ.1 -dram etān; Bḍ.2 -ṇa tān; Vā. -drarūpān. 3) Bḍ. dṛṣṭvā Brahmâ-. 4) Vā. etān.

54 = Bḍ. I. 9.79b, 80a; L. 70.314b, 315a; Vā. 10.55. 1) Bḍ. na sraṣṭavyâ-. 2) Bḍ. -kā tathā; L. -jā deva namo 'stu te. 3) Bḍ. -jasva. 4) Bḍ. -jās tvaṃ.

55 = Bḍ. I. 9.80b, 81a; L. 70.315b, 316a; Vā. 10.56. 1) Bḍ. -rabhante. 2) Vā. -sama-.

56 = Bḍ. I. 9.81b, 82a; L. 70.316b, 317a; Vā. 10.57. 1) Bḍ. prabho.

sahasrāṇāṃ sahasraṃ tu[1]), ātmano niḥsṛtāḥ *prajāḥ*[2]), |
ete devā bhaviṣyanti Rudrā nāma mahābalāḥ, || 57 ||
pṛthivyām antarikṣe ca Rudr*anāmnā*[1]) pari[2]śrutāḥ[3]), |
Śata-Rudre[4]) samāmnātā[5]) bhaviṣyantîha[6]) yajñiyāḥ[7]), || 58 ||
yajñabhājo bhaviṣyanti sarve[1]) devagaṇaiḥ[2]) saha. |
manvantareṣu ye devā bhaviṣyantîha chandajāḥ[3]), || 59 ||
taiḥ sārdham[1]) ijyamānās te sthāsyantîhâ yugakṣayāt. |
evam uktas tadā[2]) Brahmā Mahādevena dhīmatā[3]) || 60 ||
pratyuvāca t*adā*[1]) Bhīmam[2]) hṛṣyamāṇaḥ prajāpatiḥ: |
evaṃ bhavatu, bhadraṃ te, yathā te vyāhṛtaṃ pra[3]bho! || 61 ||
Brahmaṇā samanujñāte *tathā*[1]) sarvam abhūt kila, |
tataḥ prabhṛti deveśo[2]) na prā[3]sūyata vai prajāḥ. || 62 ||
ūrdhvaretāḥ sthitaḥ sthāṇur yāvad ābhūtasaṃplavam. |
yasmāc côktaṃ[1]) sthito 'smîti, tasmāt[2]) Sthāṇur iti[3]) smṛtaḥ. || 63 ||

| jñānaṃ *vairāgyam aiśvaryaṃ tapaḥ satyaṃ kṣamā dhṛtiḥ*[1]) |
| *sraṣṭṛtvaṃ*[2]) ātmasaṃbodhas *tv adhiṣṭhātṛtvaṁ eva ca*[3]) || 63₁ ||
| atha yāni daśaitāni nityaṃ tiṣṭhanti Śaṃkare. |
| sarvān devān ṛṣīṃś caiva sametān asuraiḥ saha || 63₂ ||
| atyeti tejasā devo, Mahādevas tataḥ smṛtaḥ. |
| atyeti devān aiśvaryād balena ca mahāsurān |
| jñānena ca munīn sarvân yogād bhūtāni sarvaśaḥ || 63₃ ||

eṣa deva Mahādevaḥ
puruṣo 'rkasamadyutiḥ. || 64 ||

| evam eva Mahādevaḥ
| sarvadevanamaskṛtaḥ |
| prajām anudyamāṃ[1]) sṛṣṭvā
| sargād upararāma ha. || 64 ||
| [Vā. 10.68—26 50.]

---

57 = Bḍ. I. 9.82b, 83a; L. 70.317b, 318a; Vā. 10.58. 1) Bḍ. -sraṃ hi sahasrāṇām. 2) Bḍ. mama niḥsṛtāḥ; Vā. -nopamaniścitāḥ.
58 = Bḍ. I. 9.83b, 84a; L. 70.318b, 319a; Vā. 10.59. 1) Bḍ. -drāṇyas tāḥ; L. dikṣu caiva. 2) Vā. prati-. 3) L. -śritāḥ. 4) L. -drāḥ; Vā. -dra-. 5) L. samātmāno. 6) L. -tîti. 7) L. yājñikāḥ.
59 = Bḍ. I. 9.84b, 85a; L. 70.319b, 320a; Vā. 10.60. 1) L. -va-. 2) Vā. -yugaiḥ 3) L. bhedataḥ.
60 = Bḍ. I 9.85b, 86a; L. 70.320b, 321a; Vā. 10.61. 1) L. sārdhaṃ tair. 2) Bḍ. tato. 3) Bḍ. sa prabhuḥ.
61 = Bḍ. I. 9.86b, 87a; L. 70.321b, 322a; Vā. 10.62. 1) Bḍ. tathā. 2) L. -ca namaskṛtya. 3) L. vi-.
62 = Bḍ. I. 9.87b, 88a; L. 70.322a, 323b; Vā. 10.63 1) Bḍ. tataḥ; Vā. sadā. 2) Bḍ. -vaḥ sa. 3) L. câ-.
63 = Bḍ. I. 9 88b, 89a; L. 70 323b, 324a; Vā. 10.64. 1) Bḍ. -māt proktaṃ; L. -mād uktaḥ. 2) Vā. tataḥ. 3) Bḍ.1 budhaiḥ; Bḍ.2 sa vai.
| 63₁ = Bḍ. I. 9.89b, 90a; Vā. 10.65. 1) Bḍ. -naṃ tapaś ca satyaṃ ca (hy) aiśvaryaṃ dharma eva ca. 2) Bḍ. vairāgyam. 3) Bḍ. -dhaḥ kṛtsnāny etāni Śaṃkare.
| 63₂ = Bḍ. I. 9.90b = b; Vā. 10.66.
| 63₃ = Bḍ. I. 9.91; Vā. 10.67.

64 = L. 70.324b. | 64 = Bḍ. I 9.92. 1) Bḍ.2 aniyamām.

8. Kapitel.

(Bḍ. I. 10.1—88; Vā. 27.1—60.)

Ṛṣaya ūcuḥ (ṛṣir uvāca):
asmin kalpe tvayā nô[1]ktaḥ prādurbhāvo mahātmanaḥ |
mahādevasya Rudrasya sādhakair ṛṣibhiḥ saha. || 1 ||
sūta uvāca:
utpattir ādisargasya mayā proktā samāsataḥ, |
vistareṇâsya[1]) vakṣyāmi nāmāni tanubhiḥ saha. || 2 ||
patnīṣu janayāmāsa Mahādevaḥ sutān bahūn |
kalpeṣv anyeṣv atīteṣu[1]) hy, a[2]smin kalpe tu tāñ[3]) śṛṇu! || 3 ||
kalpādāv ā[1]tmanas tulyaṃ sutaṃ pradhyāyataḥ prabhoḥ[2]) |
prādurāsīt tato 'ṅke 'sya kumāro nīlalohitaḥ. || 4 ||
ruroda[1]) susvaraṃ ghoraṃ nirdahan iva tejasā. |
dṛṣṭvā rudantaṃ sahasā kumāraṃ nīlalohitam || 5 ||
kiṃ rodiṣi kumārêti Brahmā taṃ pratyabhāṣata. |
so 'bravīd: dehi me nāma prathamaṃ tvaṃ[1]) pitāmaha! || 6 ||
Rudras tvaṃ deva nāmnâ[1]si! ity uktaḥ so[2]) 'rudat punaḥ. |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt[3]). || 7 ||
nāma dehi dvitīyaṃ me! ity uvāca Svayaṃbhuvam. |
Bhavas tvaṃ deva nāmnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. || 8 ||
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ pratyuvāca ha[1]). |
tṛtīyaṃ dehi me nāma! ity uktaḥ pratyuvāca tam[2]): || 9 ||
Śar[1]vas tvaṃ deva nāmnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt. || 10 ||
caturthaṃ dehi me nāma! ity uktaḥ so 'bravīt punaḥ[1]): |
Īśāno[2]) deva nāmnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. || 11 ||
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt. |
pañcamaṃ dehi me nāma[1])! i[2]ty uvāca Svayaṃbhuvam[3]). || 12 ||

---

1 = Bḍ. I. 10.1; Vā. 27.1. 1) Vā. cô-.
2 = Bḍ. I. 10.2; Vā. 27.2. 1) Bḍ. -ṇa pra-.
3 = Bḍ. I. 10.3; Vā. 27.3. 1) Vā.T. kalpe 'ṣṭame vyatīte tu. 2) Bḍ.2 Vā. ya-. 3) Vā. tac.
4 = Bḍ. I. 10.4; Vā. 27.4ab. 1) Vā. -dau câ-. 2) Bḍ. -tam adhyāyata prabhuḥ.
5 = Bḍ. I. 10.5; Vā. 27.4c, 5a. 1) Vā. taṃ dadhe.
6 = Bḍ. I. 10.6; Vā. 27.5b, 6a. 1) Vā. vai.
7 = Bḍ. I. 10.7; Vā. 27.6b, 7a. 1) Bḍ.1 -mâ-. 2) Bḍ. sa ity ukto. 3) Bḍ. -si kumarêti Brahmā taṃ pratyabhāṣata.
8 = Bḍ. I. 10.8; Vā. 27.7b, 8a.
9 = Bḍ. I. 10.9; Vā. 27.8b, 9a. 1) Vā. pratyuvācâtha Śaṃkaram. 2) Bḍ.1 so 'bravīt punaḥ.
10 = Bḍ. I. 10.10; Vā. 27.9b, 10a. 1) Vā. Śi-.
11 = Bḍ. I. 10.11; Vā. 27.10b, 12b. 1) Vā. ity uvāca Svayaṃbhuvam. 2) Vā. Īśas tvaṃ.
12 = Bḍ. I. 10.12; Vā. 27.11b, 12a. 1) Bḍ.1 -maṃ nāma dehîti. 2) Bḍ.1 praty-. 3) Vā. ity uktaḥ pratyuvāca tam.

paśūnāṃ tvaṃ patir deva! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt. || 13 ||
ṣaṣṭhaṃ me nāma dehîti[1]) pratyuvāca *Svayaṃbhuvam*[2]): |
Bhīmas tvaṃ deva nāmnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. || 14 ||
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt: |
saptamaṃ dehi me nāma! ity uktaḥ pratyuvāca tam[1]): || 15 ||
Ugras tvaṃ deva nāmnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar a[1]bravīt: || 16 ||
aṣṭamaṃ dehi me[1]) nāma tvaṃ vibho! punar abravīt[2]). |
Mahādevas tu[3]) nāmnâsi! ity ukto virarāma ha. || 17 ||
labdhvā nāmāni caitāni Brahmaṇo[1]) Nīlalohitaḥ |
provāca nāmnām eteṣāṃ sthānāni pradiśêti ha! || 18 ||
tato vi[1]sṛṣṭās tanava eṣāṃ nāmnāṃ Svayaṃbhuvâ: ||
sūryo jalaṃ mahī[2]) vahnir vāyur[3]) ākāśam eva ca || 19 ||
dīkṣito brāhmaṇaś candra, ity evaṃ te 'ṣṭadhā tanuḥ[1]). |
teṣu pūjyaś ca vandyaś ca[2]) [namaskāryaś ca yatnataḥ. || 20 ||
provāca taṃ punar Brahmā kumāraṃ nīlalohitam: |
yad uktaṃ te mayā pūrvaṃ nāma Rudrêti vai vibho, || 21 ||
tasyâdityas tanur nāmnaḥ prathamā prathamasya te. |
ity ukte tasya yat tejaś cakṣus tv āsīt prakāśakam, || 22 ||
viveśa tat tadâdityaṃ, tasmād Rudro hy asau smṛtaḥ. |
udyantam astaṃyantaṃ ca varjayed darśane ravim. || 23 ||
śaśvac ca jāyate yasmāc, chaśvat saṃtiṣṭhate tu yat |
tasmāt sūryāṃ na vīkṣeta āyuṣkāmaḥ suciḥ sadā, || 24 ||
atītānāgataṃ Rudraṃ viprā hy āpyāyayanti yat, |
ubhe saṃdhye hy upāsīnā gṛṇantaḥ sāmaṛgyajuḥ. || 25 ||
udyan sa tiṣṭhate ṛkṣu madhyāhne ca yajuḥṣv atha |
sāmasv athâparāhṇe tu Rudraḥ saṃviśati kramāt || 26 ||
tasmād bhaven nâbhyudito *vā hy* (?) astamita eva ca, |

---

13 = Bḍ. I. 10.13; Vā 27.11a, 13a.
14 = Bḍ. I. 10.14; Vā. 27.13b, 14a. 1) Bḍ. -ṭhaṃ vāi dehi me nāma.
2) Bḍ.1 ity uktaḥ pratyuvāca tam; Vā. uvācâtha taṃ prabhum.
15 = Bḍ. I. 10.15; Vā. 27.14b, 15a. 1) Bḍ. ha.
16 = Bḍ. I. 10.16; Vā. 27.15b, 16a. 1) Bḍ. taṃ rudantaṃ kumāraṃ tu mā rodīr iti so '.
17 = Bḍ. I. 10.17; Vā. 27.16bc. 1) Bḍ. so 'bravīd aṣṭamaṃ. 2) Bḍ. dehi me tvaṃ vibho punaḥ. 3) Bḍ. tvaṃ Mahādevanāmâ.
18 = Bḍ. I. 10.18; Vā. 27.17. 1) Bḍ. -māṇaṃ.
19 = Bḍ. I. 10.19; Vā. 27.18. 1) Vā.T. 'bhi-. 2) Vā. mahī jalaṃ. 3) Bḍ. vāyur vahnir.
20 = Bḍ. I. 10.20; Vā. 27.19I = abI. 1) Vā. ity ete Brahmadhātavaḥ. [2) Vā. syād·
21 = Bḍ. I. 10.21.
22 = Bḍ. I. 10.22.
23 = Bā. I. 10.23.
24 = Bḍ. I. 10.24.
25 = Bḍ. I. 10.25.
26 = Bḍ. I. 10.26.
27 = Bḍ. I. 10.27.

na Rudraṃ prati meheta sarvāvasthaṃ kathaṃcana. || 27 ||
evaṃ yuktān dvijān devo] Rudras tān na hinasti vai. |
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ nīlalohitam: || 28 ||
dvitīyaṃ nāmadheyaṃ te mayā proktaṃ Bhavêti yat, |
etasyâpo dvitīyā te tanur nāmnā bhavatv iti[1]). || 29 ||
ity ukte tv atha tasyâsīc[1]) charīrasthaṃ rasātmakam, |
viveśa tat tad âpas tu[2]); tasmād āpo Bhavaḥ smṛtaḥ. || 30 ||
yasmād bhavanti bhūtāni tābhyas tā bhāvayanti ca, |
bhavanād bhāvanāc caiva bhūtānām ucyate Bhavaḥ[1]). || 31 ||
tasmān mūtraṃ purīṣaṃ ca nâpsu kurvīta sarvadā[1]) |

na niṣṭhīven nâvagāhen	na snāyed apsu nagnaś ca
naiva gacchec ca maithunam, || 32||	na niṣṭhīvet kadācana[2]), || 32 ||
	maithunaṃ naiva seveta
	śiraḥsnānaṃ ca varjayet,	

na caitāḥ[1]) paricakṣīta vahantyo vā sthitā api[2]). || 33 ||

medhyāmedhyās tv apām etās	medhyāmedhyaśarīratvān
tanavo munibhiḥ smṛtāḥ,	naiva duṣyanty apaḥ kvacit,	

vivarṇarasagandhāś ca alpāś ca parivarjayet[1]). || 34 ||
apāṃ yoniḥ samudras tu[1]), tasmāt taṃ kāmayanti tāḥ, |
medhyāś caivâmṛtā hy āpo[2]) bhavanti prāpya sāgaram. || 35 ||
tasmād apo na rundhīta, samudraṃ kāmayanti tāḥ, |
na hinasti Bhavo devaḥ, sadaivaṃ yo 'p[1]su vartate. || 36 ||
tato 'bravīt punar Brahmā kumāraṃ[1]) nīla[2]lohitam: |
Śarvêti yat tṛtīyam te[3]) nāma proktaṃ mayā vibho[4]), || 37 ||
tasya bhūmis tṛtīyasya[1]) tanur nāmnā bhavatv iyam. |
ity ukte yat sthiraṃ tasya śarīre hy asthi[2]saṃjñitam, || 38 ||
viveśa tat tadā bhūmiṃ, yasmād bhūḥ[1]) Śarva ucyate. |

---

28 = Bḍ. I. 10.28; Vā. 27.19bII, 20a = aIIb.
29 = Bḍ. I. 10.29; Vā. 27.20bc. 1) Va. -viṣyati.
30 = Bḍ. I. 10.30; Vā. 27.21. 1) Vā. -te yat sthiraṃ tasya. 2) Vā. tad viveśa tatas toyaṃ.
31 = Bḍ. I. 10.31; Vā. 27.22. 1) Vā. saṃbhavaḥ smṛtaḥ.
32a = Bḍ. I. 10.32a; Vā. 27.23a. 1) Bḍ. karhicit.

32b = Bḍ. I. 10.32b.	32b = Vā. 27.23b.
	33a = Vā. 27.24a.

33b = Bḍ. I. 10.33a; Vā. 27.24b. 1) Vā. prītaḥ 2) Vā. vahan na saṃsthito 'pi vā.
33 = Bḍ. I. 10.33a = b; Vā. 27.24. 1) Vā. prītaḥ. 2) Bḍ. vahan na saṃsthito 'pi vā.

34a = Bḍ. I. 10.33b.	34a = Vā. 27.25a.

34b = Bḍ. I. 10.34a; Vā. 27.25b. 1) Bḍ. varjyā alpāś ca sarvaśaḥ.
35 = Bḍ. I. 10.34b, 35a; Vā. 27.26. 1) Vā. -draś ca. 2) Vā. -tāś caiva.
36 = Bḍ. I. 10.35b, 36a; Vā. 27.27. 1) Bḍ. -vo ya evaṃ hy ap-.
37 = Bḍ. I. 10.36b, 37a; Vā. 27.28ab. 1) Vā. taṃ devaṃ. 2) Vā. kṛṣṇa-. 3) Vā. Śarvas tvam iti yan. 4) Vā. tṛtīyaṃ samudāhṛtam.
38 = Bḍ. I. 10.37b, 38a; Vā. 27.28c, 29a. 1) Vā. -yā tu. 2) Vā. -rasyâsthi-.

tasmāt kṛṣṭe na kurvīta[2]) purīṣaṃ mūtram eva ca[3]), || 39 ||
na chāyāyāṃ tathā mārge[1]) svacchāyāyāṃ na[2]) mehayet, |
śiraḥ prāvṛtya kurvīta antardhāya tṛṇair mahīm. || 40 ||
ya evaṃ[1]) vartate bhūmau, taṃ Śarvo[2]) na hinasti vai. |
tato 'bravīt punar Brahmā kumāraṃ[3]) nīlalohitam: || 41 ||
Īśāna iti yat proktaṃ cathurthaṃ nāma te mayā[1]), |
caturthasya caturthī *syād*[2]) vāyur nāmnā tanus tava. || 42 ||
ity ukte yac charīrasthaṃ pañcadhā prāṇasaṃjñitam, |
viveśa tasya tad[1]) vāyum, Īśānas *tena Mārutaḥ*[2]). || 43 ||
tasmān nai[1]naṃ parivadet pravāntaṃ[2]) vāyum Īśvaram, |
yajñair vyavaharanty enaṃ ye vai paricaranti ca. || 44 ||
evaṃ yuktaṃ Mahe[1]śāno naiva devo hinasti tam. |
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ dhūmralohitam: || 45 ||
nāma yad vai Paśupatir ity uktaṃ pañcamaṃ mayā[1]), |
pañcamī pañcamasyaiṣā tanur nāmnâgnir astu te. || 46 ||
ity ukte yat charīrasthaṃ tejas tasyôṣṇasaṃjñitam, |
viveśa tat tadā hy agniṃ[1]), tasmāt Paśupatis tu saḥ[2]). || 47 ||
[yasmād agniḥ paśuś câsīd yasmāt pāti paśūṃś ca saḥ, |
tasmāt paśupates tasya tanur agnir nirucyate. || 48 ||
tasmād amedhyaṃ na dahen na ca pādau pratāpayet |
adhastān nôpadadhyāc ca na cainam atilaṅghayet. || 49 ||
nainaṃ Paśupatir deva evaṃ yuktaṃ hinasti vai. |
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ śvetapiṅgalaṃ: || 50 ||
ṣaṣṭhaṃ nāma mayā proktaṃ tava Bhīmêti yat prabho, |
ākāśaṃ tasya nāmnâstu tanuḥ ṣaṣṭhī bhavatv iti. || 51 ||
ity ukte suṣiraṃ tasya śarīrastham abhūc ca yat, |
viveśa tat tadâkāśaṃ, tasmād Bhīmasya sā tanuḥ. || 52 ||
yad ākāśe smṛto devas, tasmān nâsaṃvṛtaḥ kvacit |

---

39 = Bḍ. I. 10.38b, 39a; Vā. 27.29b, 30a. 1) Bḍ1. sā; Vā tad viveśa tato bhūmis tasmād. 2) Vā.T. kurvīta no vidvān. 3) Vā. vā.
40 = Bḍ. I. 10.39b, 40a; Vā. 27.30b, 31a. 1) Vā. na sopāne. 2) Vā. -chāyāṃ nâpi.
41 = Bḍ. I. 10.40b, 41a; Vā. 27.31b, 32a. 1) Bḍ. evaṃ yo. 2) Bḍ. Śarvas taṃ. 3) Vā. taṃ devaṃ.
42 = Bḍ. I. 10.(41b), 42a; Vā. 27.32b, 33a. 1) Bḍ. -nêti caturthaṃ te nāma proktaṃ mayêha yat. 2) Bḍ. tu.
43 = Bḍ. I. 10.42b, 43a; Vā. 27.33b, 34a. 1) Vā. tasya tad. 2) Bḍ. -no vāyur ūcyate.
44 = Bḍ. I. 10.43b, 44a; Vā. 27.34b = a. 1) Vā. -mād e-. 2) Vā. āyataṃ.
45 = Bḍ. I. 10.44b, 45a; Vā. 27.34c, 35a. 1) Vā. -tam ath-Ê-.
46 = Bḍ. I. 10.45b, 46a; Vā. 27.35(b)c. 1) Vā. yat te Paśupatîty uktaṃ mayā nāmêha pañcamam.
47 = Bḍ. I. 10.46b, 47a; Vā. 27.36. 1) Vā. -nis. 2) Vā. patiḥ.
48 = Bḍ. I. 10.47b, 48a.
49 = Bḍ. I. 10.48b, 49a.
50 = Bḍ. I. 10.49b, 50a.
51 = Bḍ. I. 10.50b, 51a.
52 = Bḍ. I. 10.51b, 52a.

kuryān mūtraṃ purīṣaṃ vā na bhuñjīta pibeu na ca || 53 ||
maithunaṃ vâpi na cared ucchiṣṭāni ca nôtkṣipet. |
na hinasti ca taṃ devo, yo Bhīme hy evam ācaret. || 54 ||
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ sabalaṃ prabhum: |
saptamaṃ yan mayā proktaṃ nām-Ôgrêti tava prabho, || 55 ||
tasya nâmnas tanus tubhyaṃ dvijo bhavati dīkṣitaḥ. |
evam ukte tu yat tasya caitanyaṃ vai śarīragam, || 56 ||
viveśa dīkṣitaṃ tad vai brāhmaṇaṃ somayājinam, |
tāvat kālaṃ smṛto vipra Ugro devas tu dīkṣitaḥ. || 57 ||
tasmān nêmaṃ parivaden nâślīlaṃ câsya kīrtayet, |
te haranty asya pāpmānaṃ, ye vai parivadanti tam. || 58 ||
evaṃ yuktān dvijān Ugro devas tān na hinasti vai. |
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ bhāskaradyutim: || 59 ||
aṣṭamaṃ nāma yat proktaṃ Mahādevêti te mayā, |
tasya nāmno 'ṣṭasmasyâstu tanus tubhyaṃ tu candramāḥ. || 60 ||
ity ukte yan manas tasya saṃkalpakam abhūt prabhoḥ, |
viveśa tac candramasaṃ, Mahādevas tataḥ śaśī; || 61 ||
tasmād vibhāvyate hy eṣa Mahādevas tu candramāḥ. |
amāvāsyāṃ na vai chindyād vṛkṣagulmauṣadhīr dvijaḥ.] || 62 ||
Mahādevaḥ[1]) smṛtaḥ somas, tasyâtmā hy oṣadhīgaṇaḥ. |
evaṃ yo vartate vidvān[2]) sadā parvaṇi parvaṇi, || 63 ||
na hanti taṃ Mahādevo, ya evaṃ veda[1]) taṃ prabhum. |
gopāyati divâdityaḥ prajā, naktaṃ tu candramāḥ, || 64 ||
ekarātre[1]) sameyātāṃ sūryācandramasāv ubhau, |
amāvāsyāniśāyāṃ tu tasyāṃ yuktaḥ sadā vaset[2]). || 65 ||
Rudrā[1]viṣṭaṃ sarvam idaṃ tanubhir nāmabhiś ca[2]) ha, |
ekākī yaś caraty eṣa sūryo, 'sau Ru[3]dra ucyate. || 66 ||
sūryasya yat prakāśena vīkṣ[1]ante cakṣuṣā prajāḥ, |
śuklā[2]tmā saṃsthito Rudraḥ pibaty ambho gabhastibhiḥ. || 67 ||
adyate pīyate caivâpy[1]) annapānādikāmyayā[2]) |
tanur ambūd[3]bhavā sā vai deheṣv evôpacīyate. || 68 ||

---

53 = Bḍ. I. 10.52b, 53a.
54 = Bḍ. I. 10.53b, 54a.
55 = Bḍ. I. 10.54b, 55a.
56 = Bḍ. I. 10.55b, 56a.
57 = Bḍ. I. 10.56b, 57a.
58 = Bḍ. I. 10.57b, 58a.
59 = Bḍ. I. 10.58b, 59a.
60 = Bḍ. I. 10.59b, 60a.
61 = Bḍ. I. 10.60b, 61a.
62 = Bḍ. I. 10.61b, 62a.
63 = Bḍ. I. 10.62b, 63a; Vā. 27.37ab. 1) Vā. candramās tu. 2) Bḍ cêha.
64 = Bḍ. I. 10.63b, 64a; Vā. 27.37c, 38a. 1) Vā. -va evaṃ vandeta.
65 = Bḍ. I. 10.64b, 65a; Vā. 27.38bc. 1) Bḍ.1 -trau. 2) Bḍ. bhavet.
66 = Bḍ. I. 10.65b, 66a; Vā. 27.39. 1) Vā. tatrâ-. 2) Vā. sa-. 3) Vā. can-.
67 = Bḍ. I. 10.66b, 67a; Vā. 27.40. 1) Vā. -kṣy-. 2) Bḍ.1 muktā-.
68 = Bḍ. I. 10.67b, 68a; Vā. 27.41. 1) Bḍ. -va hy. 2) Vā.T. -nātmakāni yā. 3) Vā. ātma-.

yayā dhatte prajāḥ sarvāḥ sthirībhūtena tejasā[1]) |
pārthivī sā tanus tasya Śārvī[2]) dhārayati[3]) prajāḥ. || 69 ||
yā ca[1]) sthitā śarīreṣu bhūtānāṃ prāṇavṛttibhiḥ, |
vāyvā[2]tmikā tu Ai[3]śānī, sā prāṇaḥ prāṇinām iha[4]). || 70 ||
pītāśitāni pacati bhūtānāṃ jaṭhareṣu yā[1]), |
tanuḥ[2]) Pāśupatī tasya; pācakaḥ so 'gnir[3]) ucyate. || 71 ||
yānîha suṣirāṇi syur deheṣv antargatāni vai |
vāyoḥ saṃcaraṇārthāya[1]), Bhīmā sā pro[2]cyate tanuḥ. || 72 ||
vaitāna[1]dīkṣitānāṃ tu yā sthitir brahmavādinām, |
tanur Ugrātmikā sā tu, ten-Ôgro dīkṣitaḥ smṛtaḥ. || 73 ||
yat tu saṃkalpakaṃ tasya prajāsv iha samā[1]sthitam, |
sā tanur mānasī tasya candramāḥ prāṇiṣu sthitaḥ. || 74 ||
navo navo bhavati hi[1]), jāyamānaḥ punaḥ punaḥ, |
pī[2]yate 'sau[3]) yathākālaṃ[4]) vibudhaiḥ pitṛbhiḥ saha, || 75 ||
Mahādevo 'mṛtātmâsau[1]) candramā ammayaḥ[2]) smṛtaḥ. |
tasya yā prathamā nāmnā tanū Raudrī prakīrtitā, || 76 ||
patnī Suvarcatā tasya[1]), putras tasyāḥ[2]) Śanaiścaraḥ. |
Bhavasya yā dvitīyā tu āpo nāmnā tanuḥ smṛtā[3]), || 77 ||
tasy-Ôṣâtrā[1]) smṛtā patnī putraś câpy[2]) Uśanā smṛtaḥ. |
Sarvasya yā tṛtīyā tu nāma[3]) bhūmis tanuḥ smṛtā, || 78 ||
patnī tasya[1]) Vikeśiti[2]), putraś c-Âṅ[3]gārakaḥ smṛtaḥ. |
Īśānasya caturthasya nāmnā vātas tanus tu yā[4]); || 79 ||
tasya[1]) patnī Śivā nāma, putraś câsyâ Manojavaḥ |
Avijñātagatiś caiva dvau putrau c-Ânilasya tu. || 80 ||
nāmnā Paśupater yā tu tanur agnir dvijaiḥ smṛtā, |
tasya[1]) patnī smṛtā Svāhā, Skandas tasyāḥ[2]) sutaḥ smṛtaḥ. || 81 ||

---

69 = Bḍ. I. 10.68b, 69a; Vā. 27.42. 1) Vā.T. cetasā. 2) Bḍ. sādhvī. 3) Bḍ. -te.
70 = Bḍ. I. 10.69b, 70a; Vā. 27.43. 1) Vā. yāvat. 2) Bḍ. vātā-. 3) Bḍ. cai-. 4) Vā. -ṇāḥ prāṇinā saha.
71 = Bḍ. I. 10.70b, 71a; Vā. 27.44. 1) Bḍ. -ṣv iha. 2) Vā. tataḥ. 3) Vā. pācikā śaktir; V. -ka sâgnir.
72 = Bḍ. I. 10.71b, 72a; Vā. 27.45. 1) Bḍ. ārthāni. 2) Vā. sā Bhīmā côc-.
73 = Bḍ. I. 10.72b, 73a; Vā. 27.46. 1) Bḍ. vaitānyā-.
74 = Bḍ. I. 10.73b, 74a; Vā. 27.47. 1) Vā. samaṃ.
75 = Bḍ. I. 10.74b, 75a; Vā. 27.48ab. 1) Bḍ. -vo yo bhavati. 2) Vā. nī-. 3) Vā. yo. 4) Vā. -laṃ.
76 = Bḍ. I. 10.75b, 76a; Vā. 27.48c, 49a. 1) Bḍ. -mā sa. 2) Vā. hy ammayaś candramāḥ.
77 = Bḍ. I. 10.76b, 77a; Vā. 27.49b, 50a. 1) Bḍ.1 -yāḥ. 2) Bḍ. -traś câsya. 3) Vā. tanur āpaḥ smṛtā tu vai.
78 = Bḍ. I. 10.77b, 78a; Vā. 27.50b, 51a. 1) Bḍ.1 Dhātrī; Bḍ.2 yā tu. 2) Bḍ. ca. 3) Bḍ. -yasya nāmno.
79 = Bḍ. I. 10.78b, 79a; Vā. 27.51b, 52a. 1) Bḍ. tasyāḥ patnī. 2) Bḍ. -śī tu. 3) Bḍ. -tro 'sy-Âṅ-. 4) Vā. svargatasya ca yā tanuḥ.
80 = Bḍ. I. 10.79b, 80a; Vā. 27.52b = a. 1) Bḍ. -yāḥ.
81 = Bḍ. I. 10.80b, 81a; Vā. 27.53. 1) Bḍ. -yāḥ. 2) Vā. câpi.

nāmnā ṣaṣṭhasya yā Bhīmā tanur ākāśa[1]) ucyate, |
diśaḥ patnyaḥ smṛtās tasya Svargaś câsyāḥ[2]) sutaḥ smṛtaḥ. || 82 ||
Ugrā tanuḥ saptamī yā dīkṣito brāhmaṇaḥ smṛtaḥ[1]), |
Dīkṣā patnī smṛtā, tasyāḥ[2]) Saṃtānaḥ putra ucyate. || 83 ||
nāmnâṣṭamasya mahatas tanur yā candramāḥ smṛtaḥ, |
tasya vai Rohiṇī patnī[1]), putras tasyā[2]) Budhaḥ smṛtaḥ. || 84 ||
ity etās tanavas tasya nāmabhiḥ saha[1]) kīrtitāḥ, |
tāsu[2]) vandyo[3]) namasyāś[4]) ca pratināma tanūṣu vai: || 85 ||
sūrye 'psûrvyāṃ tathā vāyāv agnau vyomny atha dīkṣite[1]) |
bhaktais tathā[2]) candramasi, [bhaktyā vandyas tu nāmabhiḥ. || 86 ||
evaṃ yo vetti taṃ devaṃ] tanubhir nāmabhiś ca[1]) ha, |
prajāvān eti sāyujyam Īśvarasya naro hi[2]) saḥ || 87 ||
ity etad vo mayā prok[1]taṃ guhyaṃ Bhīmasya yad[2]) yaśaḥ, |
śaṃ no 'stu dvipade nityaṃ[3]), śaṃ no 'stu ca catuṣpade. || 88 ||
etat proktaṃ nidānaṃ vas[1]) tanūnāṃ nāmabhiḥ saha |
Mahādevasya devasya, Bhṛgos tu śṛṇuta prajāḥ! || 89 ||

---

82 = Bḍ. I. 10.81b, 82a; Vā. 27.54. 1) Bḍ. ṣam. 2) Bḍ. câpi; Vā. câsya.
83 = Bḍ. I. 10.82b, 83a; Vā. 27.55. 1) Vā. -tair brāhmaṇaiḥ smṛtā. 2) Vā. -sya.
84 = Bḍ. I. 10.83b, 84a; Vā. 27.56. 1) Vā. patnī tu Rohiṇī tasya. 2) Vā. -traś câsya.
85 = Bḍ. I. 10.84b, 85a; Vā. 27.57. 1) Vā. pari-. 2) Vā.T. tās tu. 3) Vā. -yā. 4) Vā. -yāś.
86 = Bḍ. I. 10.85b, 86a; Vā. 27.58(a)bI = abI. 1) Vā. bhaktaiḥ sūrye 'psu pṛthivyāṃ vāyvagnivyomadīkṣitaiḥ. 2) Vā. tathā ca vai.
87 = Bḍ. I. 10.86b, 87a; Vā. 27.58bIIc = aIIb. 1) Vā. sa-. 2) Bḍ. Bhavasya
88 = Bḍ. I. 10.87b, 88a; Vā. 27.59. 1) Vā. -yâkhyā-. 2) Vā. tad. 3) Bḍ. vipraḥ.
89 = Bḍ. I. 10.88bc; Vā. 27.60. 1) Bḍ. ca.

9. Kapitel.

(Bḍ. I. 11.1—44, 12.1—53; Vā. 28.1—39, 29.1—49.)

Bhṛgoḥ Khyātir vijajñe 'tha[1]) īśvarau sukhaduḥkhayoḥ |
śubhāśubhapradātārau sarvaprāṇabhṛtām iha || 1 ||
devau Dhātā[1]-Vidhātārau manvantaravicāriṇau. |
tayor jyeṣṭhā tu bhaginī devī Śrīr lokabhāvinī. || 2 ||
sā tu Nārāyaṇaṃ devaṃ patim āsādya śobhanā[1]), |
Nārāyaṇātmajau tasyāṃ[2]) Bal-Onmādau[3]) vyajāyatām[4]). |
[Balasya Tejaḥ putras tu, Unmādasya tu Saṃśayaḥ.] || 3 ||
tasyânye[1]) mānasāḥ putrā āsan vyomavi[2]cāriṇaḥ, |
ye vahanti vimānāni devānāṃ puṇyakarmaṇām. || 4 ||
Meru[1]kanye[2]) smṛte bhārye Vidhātur Dhātur eva ca |
Āyatir Niyatiś caiva, tayoḥ putrau dṛḍhavratau || 5 ||
Prāṇas[1]) caiva Mṛkaṇḍ*uś*[2]) ca brahmakośau sanātanau. |
Manasvinyāṃ Mṛkaṇḍoś ca[3]) Mārkaṇḍeyo babbūva ha, || 6 ||
suto Vedaśirās tasya Dhūmrapatyām[1]) ajāyata. |
Pīvaryāṃ Vedaśirasaḥ putrā vaṃśakarāḥ smṛtāḥ, |
Mārkaṇḍeyā iti[2]) khyātā ṛṣayo vedapāragāḥ. || 7 ||
Prāṇasya[1]) Puṇḍarīkāyāṃ Dyutimān ātmajo 'bhavat, |
Un*nataś ca* Dyutimataḥ *Svanavātaś*[2]) ca tāv ubhau, || 8 ||
tayoḥ putrāś ca pautrāś ca Bhārgavāṇāṃ parasparam[1]). |
Svāyaṃbhuve 'ntare 'tīte[2]) Marīceḥ śṛṇuta prajāḥ! || 9 ||
patnī Marīceḥ Saṃbhūtir vijajñe sâ[1]tmasaṃbhavam |
prajāpateḥ Pūrṇamāsaṃ kanyāś cêmā nibodhata. || 10 ||
Kṛṣ[1]ṭiḥ *Pṛ*[2]ṣṭis tv Iṣā caiva tathā c-*Ā*[3]pacitiḥ śubhā[4]). |
Pūrṇamāsaḥ Sarasvatyāṃ putrau dvāv[5]) udapādayat. || 11 ||
Virajaṃ caiva dharmiṣṭhaṃ Parva*saṃ*[1]) caiva tāv ubhau. |
Virajasyâtmajo vidvān Sudhāmā nāma viśrutaḥ. || 12 ||

---

1 = Bḍ. I. 12.1; Vā. 28.1ab. 1) Bḍ. vai.
2 = Bḍ. I. 12.2; Vā. 28.1c, 2a. 1) Bḍ. -tṛ-.
3 = Bḍ. I. 12.3, 4a; Vā. 28.2bc = ab. 1) Vā. -nam. 2) Bḍ. sādhvī. 3) Vā. -Otsādau. 4) Vā. -ta.
4 = Bḍ. I. 12.4b, 5a; Vā. 28.3. 1) Vā. -yā tu. 2) Vā. ye cânye divya-.
5 = Bḍ. I. 12.5b, 6a; Vā. 28.4. 1) Vā. dve tu. 2) Bḍ. -kalpe.
6 = Bḍ. I. 12.6b, 7a; Vā. 28.5. 1) Vā. Pāṇḍuś. 2) Bḍ. -daś. 3) Bḍ. -ḍasya.
7 = Bḍ. I. 12.7b, 8; Vā. 28.6. 1) Vā. Mūrdhanyāyām. 2) Bḍ. sam-.
8 = Bḍ. I. 12.9; Vā. 28.7. 1) Vā. Pāṇḍoś ca. 2) Vā. utpannau Dyutimantaś ca Sṛjavānaś.
9 = Bḍ. I. 12.10; Vā. 28.8. 1) Bḍ. -rāt. 2) Bḍ. -tā.
10 = Bḍ. I. 12.11; Vā. 28.9ab. 1) Bḍ. hy ā-.
11 = Bḍ. I. 12.12; Vā. 28.9c, 10a. 1) Vā. Kuś-. 2) Bḍ. -tir Vṛ.-. 3) Bḍ. c-Ô-. 4) Bḍ i smṛtā. 5) Vā. dvau putrāv.
12 = Bḍ. I. 12.13; Vā. 28.10b, 11a. 1) Bḍ. -śaṃ.

Sudhāmā sa tu[1]) Vairājaḥ prācyāṃ diśi samā[2]śritaḥ |
lokapālaḥ su[3]dharmātmā Gaurīputraḥ pratāpavān. || 13 ||
Parvasaḥ sarva[1]gaṇānāṃ praviṣṭaḥ sa mahāyaśāḥ, |
Parvasaḥ[2]) Parvasā[3]yāṃ tu janayāmāsa vai sutau: || 14 ||
Yajñavā[1]maṃ ca dhī[2]mantaṃ sutaṃ[3]) Kāśyapaṃ eva ca, |
tayor gotrakarau putrau jātau Saṃnyāsa[4]-Niścitau. || 15 ||
Smṛtiś c-Â[1]ṅgirasaḥ patnī jajñe tāv[3]) ātmasaṃbhavau[3]) |
putrau kanyāś catasraś ca puṇyās, tā lokaviśrutāḥ: || 16 ||
Sinīvālī Kuhūś caiva Rākā c-Ânumatis tathā |
tathaiva Bharatāgniṃ ca Kīrtimantaṃ ca tāv ubhau. || 17 ||
Agneḥ putraṃ tu Parjanyaṃ Sadvatī[1]) suṣuve prabhum[2]). |
Hiraṇyaromā Parjanyo Mārīcyām udapadyata[3]), |
ābhūtasaṃplavasthāyī lokapālaḥ sa vai smṛtaḥ. || 18 ||
jajñe Kīrtimataś câpi Dhenukā tāv a[1]kalmaṣau |
Cariṣṇuṃ[2]) Dhṛtimantaṃ ca[3]), ubhāv Aṅgirasāṃ varau. || 19 ||
tayoḥ putrāś ca pautrāś ca a[1]tītā vai sahasraśaḥ. |
Anasūyā vijajñe vai[2]) pañc-Âtreyān akalmaṣān || 20 ||
kanyāṃ caiva Śrutiṃ nāma, mātā Śaṅkhapadasya yā[1]), |
Kardamasya tu patnī sā[2]) Pau[3]lahasya prajāpateḥ; || 21 ||
Satyanetraś ca Havyaś ca Āpomūrtiḥ Śanaiścaraḥ[1]) |
Somaś ca pañcamas teṣām āsīt. Svāyaṃbhuve 'ntare || 22 ||
Yāmadevaiḥ[1]) sahâtītāḥ pañc-Âtreyāḥ prakīrtitāḥ. |
teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Ātreyāṇāṃ mahātmanām[2]) || 23 ||
Svāyaṃbhuve 'ntare 'tītāḥ[1]) śataśo 'tha sahasraśaḥ. |
Prītyāṃ Pulastyabhāryāyāṃ Dattolis[2]) tatsuto 'bhavat, || 24 ||
pūrvajanmani so 'gastyaḥ smṛtaḥ Svāyaṃbhuve 'ntare, |
Madhyamo Devabāhuś ca Vinīto nāma[1]) te trayaḥ. || 25 ||

---

13 = Bḍ. I. 11.14; Vā. 28.11b, 12a. 1) Vā. -masuta(to). 2) Bḍ. prāñcīṃ diśam upā-. 3) Bḍ. sa.
14 = Bḍ. I. 11.15; Vā. 28.12b, 13a. 1) Bḍ. -śaḥ parva-. 2) Bḍ. -śaḥ. 3) Bḍ. -śa-.
15 = Bḍ. I. 11.16; Vā. 28.13bc. 1) Bḍ. Yajurdhā-. 2) Vā. śrī-. 3) Bḍ. stambha-. 4) Vā. tau jātau Dharma-.
16 = Bḍ. I. 11.17; Vā. 28.14. 1) Bḍ. tv A-. 2) Bḍ. sā hy. 3) Bḍ. -vān.
17 = Bḍ. I. 11.18; Vā. 28.15.
18 = Bḍ. I. 11.19, 20a; Vā. 28.16. 1) Vā.T. Saṃhūtī. 2) Bḍ. tathā. 3) Vā.T. udapādayat.
19 = Bḍ. I. 11.20b, 21a; Vā. 28.17. 1) Bḍ. vīta-. 2) Vā.T. Variṣṭhaṃ. 3) Vā. câpy.
20 = Bḍ. I. 11.21b, 22a; Vā. 28.18. 1) Vā. ye '-. 2) Vā. -yâpi jajñe tān.
21 = Bḍ. I. 11.22b, 23a; Vā. 28.19. 1) Bḍ. sā. 2) Vā. tu yā patnī. 3) Vā. Pu-.
22 = Bḍ. I. 11.23b, 24a; Vā. 28.20ab. 1) Vā.T. Śanīśvaraḥ.
23 = Bḍ. I. 11.24b, 25a; Vā. 28.20c, 21a. 1) Vā. Yāme 'tīte. 2) Vā. hy Atriṇā vai mahātmanā.
24 = Bḍ. I. 11.25b, 26a; Vā. 28.21b, 22a. 1) Vā. Yāme. 2) Bḍ. Dānāgnis; Vā. Dattālis.
25 = Bḍ. I. 11.26b, 27a; Vā. 28.22bc. 1) Bḍ. Atriuāmā ca.

svasā yavīyasī teṣāṃ Sadvatī nāma viśrutā |
Parjanyajananī śubhrā, patnī tv a[1]gneḥ smṛtā śubhā. || 26 ||
Paulastyasya ṛṣeś câpi[1]) Prītiputrasya dhīmataḥ |
Dattoleḥ[2]) suṣuve patnī Sujaṅghī ca[3]) bahūn sutān: || 27 ||
Paulastyā iti vikhyātāḥ, smṛtāḥ Svāyaṃbhuve 'ntare. |
Kṣamā tu suṣuve putrān Pulaha[1]sya prajāpateḥ. || 28 ||
tretā[1]gnivarcasaḥ sarve, yeṣāṃ kīrtiḥ pratiṣṭhitā, |
Kardamaś c-Ôrvarīvāṃś[2]) ca Sahiṣṇuś cêti te trayaḥ || 29 ||
ṛṣir *Va*nakapīvāṃś[1]) ca śubhā kanyā ca Pīvarī. |
Kardamasya Śrutiḥ patnī Ātreyy ajanayat svayam[2]): || 30 ||
putraṃ Śaṅkhapadaṃ caiva[1]) kanyāṃ Kāmyāṃ tathaiva ca. |
sa vai Śaṅkhapadaḥ śrīmāṃl lokapālaḥ prajāpatiḥ || 31 ||
dakṣiṇasyāṃ diśi rataḥ, Kāmyā dattā[1]) Priyavrate. |
Kāmyā Priyavratāl lebhe Svāyaṃbhuvasamān sutān || 32 ||
daśa kanyādvayaṃ caiva, yaiḥ kṣatraṃ saṃpravartitam. |
putro *Dh*anakapīvāṃś ca[1]) Sahiṣṇu*r*[2]) nāma viśrutaḥ[3]). || 33 ||
Yaśodharā[1]) vijajñe vai Kāmadevaṃ[2]) sumadhyamā. |
Kratoḥ Kratusamān[3]) putrān[4]) vijajñe Saṃna[5]tiḥ śubhā. || 34 ||
teṣāṃ na bhāryā[1]) putro vā, sarve te hy ūr[2]dhvaretasaḥ; |
ṣaṣṭy etāni[3]) sahasrāṇi Vālakhilyā iti śrutāḥ. || 35 ||
Aruṇasyâgrato yānti parivārya Divākaram |
ā bhūtasaṃplavāt sarve pataṃgasahacāriṇaḥ. || 36 ||
svasārau tu[1]) yavīyasyau Puṇyā *Satyavatī*[2]) ca te |
Parva*s*asya[3]) snuṣe te vai Pūrṇamāsasutasya tu[4]). || 37 ||
Ūrjāyāṃ tu Vasiṣṭhasya putrā vai[1]) sapta jajñire |
jyāyasī ca svasā[2]) teṣāṃ Puṇḍarīkā sumadhyamā. || 38 ||

---

26 = Bḍ. I. 11.27b, 28a; Vā. 28.23. 1) Bḍ. câ-.
27 = Bḍ. I. 11.28b, 29a; Vā. 28.24ab. 1) Bḍ. ca brahmarṣeḥ. 2) Bḍ. dānāc ca; Vā. Dattāleḥ. 3) Vā. -ghādīn.
28 = Bḍ. I. 11.29b, 30a; Vā. 28.24c, 25a. 1) Bḍ. -lastya-.
29 = Bḍ. I. 11.30b, 31a; Vā. 28.25b, 26a. 1) Vā.T. te câ-. 2) Vā. c-Āmbarīṣaś
30 = Bḍ. I. 11.31b, 32a; Vā. 28.26b, 27a. 1) Bḍ. Kanakapīṭhaś; Vā.T. Dha-. 2) Vā. sutān.
31 = Bḍ. I. 11.32b, 33a; Vā. 28.27b, 28a. 1) Bḍ. nāma.
32 = Bḍ. I. 11.33b, 34a; Vā. 28.28b, 29a. 1) Vā. -yāṃ dattvā.
33 = Bḍ. I. 11.34b, 35a; Vā. 28.29b, 30a. 1) Bḍ. -traṃ Kanakapaṭhisya. 2) Bḍ. -ṇuṃ. 3) Bḍ. -tam.
34 = Bḍ. I. 11.35b, 36a; Vā. 28.30b, 31a. 1) Vā.T. -dhārī. 2) Vā. -vaḥ. 3) Vā. Ṛtoḥ Kratusamaḥ. 4) Vā. -tro. 5) Vā.T. Saṃta-.
35 = Bḍ. I. 11.36b, 37a; Vā. 28 31bc. 1) Vā. naiṣāṃ bhāryâsti. 2) Bḍ. te ūr-. 3) Bḍ.1 tāni ṣaṣṭi.
36 = Bḍ. I. 11.37b, 38a; Vā. 28.32.
37 = Bḍ. I. 11.38b, 39a; Vā. 28.33. 1) Bḍ. tad. 2) Vā. Puṇyātmasumatī. 3) Bḍ. -śasya. 4) Vā. vai.
38 = Bḍ. I. 11.39b, 40a; Vā. 28.34. 1) Bḍ. Vāsiṣṭhāḥ. 2) Bḍ. sutā.

jananī sā Dyutimataḥ Prāṇasya[1]) mahiṣī priyā, |
tasyās tu ye[2]) yavīyāṃso Vāsiṣṭhāḥ sapta viśrutāḥ: || 39 ||
Rajo[1]) Gart-Ordhva[2]bāhuś ca Savanaḥ Pavanaś[3]) ca yaḥ |
Sutapāḥ Śukla[4]) ity ete sarve saptarṣayaḥ smṛtāḥ. || 40 ||
Rajaso vâpy[1]) ajanayan Mārkaṇḍeyī yaśasvinī |
pratīcyāṃ diśi rājānaṃ[2]) Ketumantaṃ prajāpatim. || 41 ||
gotrāṇi nāmabhis teṣāṃ Vāsiṣṭhānāṃ mahātmanām |
Svāyaṃbhuve 'ntare 'tītāny[1]), agnes tu śṛṇuta prajāḥ! || 42 ||
ity eṣa ṛṣisargas tu sānubandhaḥ prakīrtitaḥ, |
vistareṇânupūrvyā ca[1]) agner *vakṣyāmy ataḥ param*[2]). || 43 ||
yo 'sāv agnir[1]) Abhimānī smṛtaḥ[2]) Svāyaṃbhuve 'ntare |
Brahmaṇo mānasaḥ putras, tasmāt Svāhā vyajāyata || 44 ||
Pāvakaṃ[1]) Pavamānaṃ[2]) ca, Śucir agniś[3]) ca yaḥ smṛtaḥ. |
nirmathyaḥ Pavamānas tu, vaidyutaḥ Pāvakaḥ smṛtaḥ, || 45 ||
Śuciḥ sau[1]ras tu vijñeyaḥ, Svāhāputrās tu te trayaḥ[2]). |
nirmathyaḥ[3]) Pavamānas tu, Śuciḥ sau[1]ras tu yaḥ smṛtaḥ, || 46
abyonir[1]) vaidyutaś[2]) caiva, teṣāṃ sthānāni tā[3]ni vai. |
Pavamānātmajaś caiva Kavyavāhana ucyate, || 47 ||
Pāvakiḥ[1]) Saharakṣas tu, Havyavāhaḥ Śuceḥ sutaḥ. |
devānāṃ Havyavāho 'gniḥ, pitṝṇāṃ Kavyavāhanaḥ, || 48 ||
Saharakṣo 'surāṇāṃ tu, trayāṇāṃ te[1]) trayo 'gnayaḥ. |
eteṣāṃ putrapautrās tu catvāriṃśan navaiva tu, || 49 ||
vakṣyāmi nāmabhis[1]) teṣāṃ pravibhāgaṃ pṛthak pṛthak. |
*viśr*uto[2]) Laukikā[3]gnis tu prathamo Brahmaṇaḥ sutaḥ, || 50 ||
Brahmodanā[1]gnis tatputro Bharato nāma viśrutaḥ. |
Vaiśvānaraḥ sutas tasya vahan havyaṃ samāḥ śatam[2]). || 51 ||
*am*ṛto[1]) 'tharvaṇā[2]) pūrvaṃ mathitaḥ[3]) Puṣkarodadhau, |

---

39 = Bḍ. I. 11.40b, 41a; Vā. 28.35. 1) Vā. Pāṇḍos tu. 2) Vā. asyāṃ (V. -yās) tv ime.
40 = Bḍ. I. 11.41b, 42a; Vā. 28.36. 1) Bḍ. Rakṣo. 2) Vā. Rajaḥputro 'rdha-. 3) Vā. c-Âdhanaś. 4) Bḍ. Śaṅkur.
41 = Bḍ. I. 11.42b, 43a; Vā. 28.37. 1) Bḍ. Ratno varāṅgy. 2) Vā. -janyam.
42 = Bḍ. I. 11.43b, 44a; Vā. 28.38. 1) Vā. 'tītās tv.
43 = Bḍ. I. 11.44b, 45; Vā. 28.39. 1) Bḍ.1 -yāc ca; Vā. câpy. 2) Vā. agnes tu śṛṇuta prajāḥ.
44 = Bḍ. I. 12.1; Vā. 29.1. 1) Bḍ. -ner. 2) Vā. hy āsīt.
45 = Bḍ. I. 12.2; Vā. 29.2a = a. 1) Vā. -kaḥ. 2) Vā. -naś. 3) Vā. Pávamānaś.
46 = Bḍ. I. 12.3; Vā. 29.2b, 3a. 1) Vā.T. śau-. 2) Vā. trayas tu te. 3) Vā. -ya-.
47 = Bḍ. I. 12.4; Vā. 29.3b, 4a. 1) Vā. Pāvakā. 2) Vā. -tāś. 3) Vā. yā-.
48 = Bḍ. I. 12.5; Vā. 29.4b, 5a. 1) Vā. -kāt.
49 = Bḍ. I. 12.6; Vā. 29.5b, 6a. 1) Bḍ. Vā. T. tu.
50 = Bḍ. I. 12.7; Vā. 29.6b, 7a. 1) Vā. -tas. 2) Vā. vaidyuto. 3) Bḍ. -ko '.
51 = Bḍ. I. 12.8; Vā. 29.7b, (8a). 1) Bḍ.1 -mo dattā ; Vā. -auda-. 2) Vā. -mukhas tasya mahaḥ kāvyo hy apāṃ rasaḥ.
52 = Bḍ. I. 12.9; Vā. 29.8bc. 1) Bḍ. saṃbhṛto. 2) Vā. -ṇāt. 3) Bḍ.1

so 'tharvā Laukikā[4]gnis tu Dadhyaṅgo[5]) 'tharvaṇaḥ sutaḥ[6]). || 52 ||
atharvā tu Bhṛgur *jñeyo*[1]) hy[2]), Aṅgir-Ātharvaṇaḥ *smṛ*[3]*taḥ*. |
tasmāt sa Laukikā[4]gnis tu Dadhyaṅgo[5]) 'tharvaṇo mataḥ. || 53 ||
atha yaḥ[1]) Pavamānas *tu*[2]) nirmathyaḥ kavibhiḥ smṛtaḥ, |
sa jñeyo Gārhapatyo 'gnis, ta*sya*[3]) putradvayaṃ smṛtam. || 54 ||
Śaṃsyas tv Āhavanīyo 'gniḥ, smṛto yo[1]) havyavāhanaḥ, |
dvitīyas tu sutaḥ proktaḥ, śukro 'gnir yaḥ praṇīyate || 55 ||
tathā Sa*vy*-*Ā*pasa*v*yau ca[1]) Śaṃsyasyâgneḥ sutāv ubhau. |
Śaṃsyas[2]) tu ṣoḍaśa nadīś cakame havyavāhanaḥ, || 56 ||
yo 'sāv Āhavanīyo 'gnir abhimānī dvijaiḥ smṛtaḥ: |
Kāverīṃ Kṛṣṇaveṇāṃ[1]) ca Narmadāṃ Yamunāṃ tathā || 57 ||
Godāvarīṃ Vitastāṃ ca Candrabhāgām Irāvatīm |
Vipāśāṃ Kauśikīṃ caiva Śatadrūṃ Sarayūṃ tathā || 58 ||
Sītāṃ Sarasvatīṃ caiva Hlādinīṃ Pāvanīṃ tathā; |
tāsu ṣoḍaśadhâtmānaṃ pravibhajya pṛthak pṛthak || 59 ||
ātmānaṃ vyadadhāt, tāsu Dhiṣṇīṣv atha babhūva saḥ |

kṛttikācāriṇī Dhiṣṇī	Dhiṣṇyād avyabhicāriṇyas
jajñire tāś ca Dhiṣṇayaḥ. || 60 ||	tāsûtpannās tu Dhiṣṇayaḥ. || 60 ||

Dhiṣṇīṣu jajñire yasmād, Dhiṣṇayas tena kīrtitāḥ. |
ity ete vai nadīputrā Dhiṣṇīṣv eva[1]) vijajñire. || 61 ||
teṣāṃ viharaṇīyā ye upastheyāś ca ye 'gnayaḥ, |
tāñ śṛṇudhvaṃ samāsena kīrtyamānān yathātatham[1]): || 62 ||
cfr. Śl. 70b, 71a. { *Vibh*uḥ[1]) Pravāhaṇo 'gnīdhras *tatrasthā*[2]) Dhiṣṇayo 'pare |
vidhīyante yathāsthānaṃ sautye 'hni[3]) savan*e*[4]) kramāt. || 63 ||
an*irdeśyānya*vā*cyā*nām[1]) agnīnāṃ śṛṇuta kramam: |
samrāḍ agniḥ Kṛśānur yo dvitīyo 'nta[2]ravedikaḥ. || 64 ||
samrāḍag*nimukhān*[1]) aṣṭau upatiṣṭhanti tān dvijā*n*[2]): |

---

edhitiḥ; Bḍ.₂ adhītaḥ. 4) Bḍ. -ko'. 5) Bḍ. darpahā. 6) Bḍ.Vā.V. smṛtaḥ

53 = Bḍ I. 12.10; Vā. 29.9. 1) Bḍ. jajñe. 2) Vā. 'py. 3) Vā.T. su-. 4) Bḍ. -ko'. 5) Bḍ. -gâ.

54 = Bḍ I. 12.11; Vā. 29.10. 1) Bḍ. ātharvaḥ. 2) Vā. -no 'gnir. 3) Vā. tataḥ.

55 = Bḍ I. 12.12; Vā. 29.11. 1) Vā. yaḥ smṛto.

56 = Bḍ. I. 12.13; Vā. 29.12ab. 1) Vā. tathā Sabhy-Āvasathyau vai. 2) Vā. -yās.

57 = Bḍ I. 12.14; Vā. 29.12c, 13a. 1) Vā. -ṇīṃ.

58 = Bḍ. I 12.15; Vā. 29.13b, 14a.

59 = Bḍ I. 12.16; Vā. 29.14b, 15a.

60a = Bḍ I. 12.17a; Vā. 29.15b.

60b = Bḍ I 12.17b | 60b = Vā. 29.16a.

61 = Bḍ I. 12.18; Vā. 29.16b, 17a. 1) Bḍ. -vaṃ.

62 = Bḍ I. 12.19; Vā 29.17bc. 1) Vā. -thā.

63 = Bḍ I 12.20: Vā. 29.18. 1) Vā. Ṛtuḥ. 2) Vā. purastād. 3) Bḍ. sūtyāhe 4) Vā. -na- [-yotta-.

64 = Bḍ I 12.21; Vā 29.19. 1) Bḍ. anuddeśya nivāsyānām. 2) Vā.

65 = Bḍ I 12.22; Vā. 29.20. 1) Vā. -niḥ smṛtā hy. 2) Vā. -jāḥ. 3) Vā. adhastāt parṣad anyas. 4) Vā. 'tra dṛś-.

pariṣatpavamānas[8]) tu dvitīyaḥ so *'nudiś*[4]yate. || 65 ||
pratakkān yo[1]) Nabho nāma, catvare 'sau[2]) vibhāvyate. |
havyas tato hy asaṃmṛṣ[3]ṭaḥ śāmitre 'g*nau*[4]) vibhāvyate || 66 ||
Ṛtudhāmā ca Sujyotir audumbaryaḥ pra[1]kīrtyate |
Viśva*vyacāḥ*[2]) samudro 'gnir brahmasthāne sa kīrtyate, || 67 ||
Brahmajyotir Vasur nā[1]ma brahmasthāne sa ucyate, |
Ajaikapād upastheyaḥ sa[2]) vai śālāmukhīyakaḥ, || 68 ||
anuddeśyo *hy*[1]) Ahirbudhnyaḥ[2]) so 'gnir gṛhapatiḥ smṛtaḥ. |
Śaṃsyasyaite[3]) sutāḥ sarve upastheyā dvijaiḥ smṛtāḥ. || 69 ||
tato viharaṇīyāṃś ca vakṣyāmy aṣṭau *ca*[1]) tatsutān. |
cfr. Śl. 63. {*Vibhuḥ*[2]) Pravāhaṇo 'gnīdhras tatrasthā Dhiṣṇayo 'p[3]are || 70 ||
{vi*dhī*[1]yante yathāsthānaṃ sautye 'hni savane[2]) kramāt. |
hotrī[3]yas *tu*[4]) *smṛ*[5]to hy agnir *vahnir*[6]) yo havyavāhanaḥ, || 71 ||
praśānto 'gniḥ[1]) Pracetās tu dvitīyaś *câtra nāmakaḥ*[2]), |
ta*to* 'g[3]nir Vaiś[4]vadevas tu Brahmaṇācchaṃsir[5]) ucyate, || 72 ||

Uśig agniḥ kavir yas tu	Uśig agniḥ kavir[1]) yas tu
Pot*â*[1]gniḥ sa vibhāvyate, |	
Āvārir agnir Vābhārir	
Vaiṣṭhīyaḥ sa vibhāvyate, || 73 ||	Neṣṭhīyaḥ saṃvibhāvyate, || 73 ||
Avasphūrjo Vivasvāṃs tu,	Avakṣur Acchāvākas tu
Āsthāṃś(?) caiva sa ucyate, |	bhuvaḥ sthāne vibhāvyate, |
aṣṭamaḥ Sudhyur agnir yo	aṣṭamas tu Vyaratnis tu
Mārjālīyaḥ sa ucyate. || 74 ||	Mārjālīyaḥ prakīrtitaḥ, || 74 ||
Dhiṣṇyāvāharaṇā hy ete	Dhiṣṇyā viharaṇīyā ye
sautye 'hnījyanta vai dvijaiḥ. |	saumyenâjyena caiva hi. || 75 ||
apāṃ yoniḥ smṛto 'sau, sa hy	
apsunāmā vibhāvyate. || 75 ||	

tato[1]) yaḥ Pāvako nām*nā*[2]), sa câpāṃ[3]) garbha ucyate, |
agniḥ so 'vabhṛtho[4]) jñeyo, *Vāruṇena sahêj*yate[5]) || 76 ||

---

66 = Bḍ. I. 12.23; Vā. 29.21a, 22a. 1) Bḍ.1 -talkān yo; Vā. gratadvoce. 2) Vā. -vāri sa. 3) Vā. -sūryādyasaṃsṛṣ-. 4) Vā. sa.
67 = Bḍ. I. 12.24; Vā. 29.23a, 22b. 1) Vā. -yāṃ pra-. 2) Vā. -syāya.
68 = Bḍ. I. 12.25; Vā. 29.23b, 24a. 1) Bḍ. -dhā-. 2) Bḍ.1 -stho yaḥ sa.
69 = Bḍ. I. 12.26; Vā. 29.24b, 25a. 1) Vā. 'py. 2) Bḍ.1 -nyo; Vā.T. -naḥ. 3) Vā. -sth(!)aiva.
70 = Bḍ. I. 12.27; Vā. 29.25b, 26a. 1) Bḍ. tu. 2) Vā. Ṛtu-. 3) Bḍ. teṣāṃ Dhiṣṇyas tathâp-.
71 = Bḍ. I. 12.28; Vā. 29.26b, 27a. 1) Vā. vihva-. 2) Vā. -na-. 3) Vā. pautre-. 4) Vā. tat. 5) Vâ. su-. 6) Vā -niḥ smṛto.
72 = Bḍ. I. 12.29; Vā. 29.27b, 28a. 1) Śāntiś câgniḥ. 2) Vā. -yaḥ satya ucyate. 3) Vā. -thâ-. 4) Vā. Viś-. 5) Vā. -masthāne sa.

73 = Bḍ. I. 12.30. 1) Bḍ.T. -to '-.	73 = Vā. 29.29a. 1) Vā.T. Uśīrāgniḥ savīr-.
74 = Bḍ. I. 12.31.	74 = Vā. 29.28b, 29b.
75 = Bḍ. I. 12.32.	75 = Vā. 29.30a.

76 = Bḍ. I. 12.33; Vā. 29.30b, 31a. 1) Vā. tayor. 2) Vā -ma. 3) Bḍ.1 abjo yo; Bḍ.2 alopāṃ. 4) Bḍ.1 -the. 5) Vā. -yaḥ samyak prâpyâpsu hūyate.

Hṛcchayas tatsuto hy agnir, jaṭhare yo nṛṇāṃ *pacan*[1]). |
Man[2]yumāñ jāṭharasyâgner vidvān agniḥ sutaḥ smṛtaḥ. || 77 ||
parasparo*cchr*itaḥ[1]) so 'gnir bhūtānîha vinirdah*et*[2]), |
putras tv a[3]gner Manyumato ghoraḥ Saṃvartakaḥ smṛtaḥ. || 78 ||
pibann apaḥ sa vasati samudre Vaḍavāmukhaḥ; |
samudravāsinaḥ putraḥ Saharakṣo vibhāvyate. || 79 ||
Saharakṣasutaḥ Kṣāmo gṛhāṇi[1]) dahate[2]) nṛṇām, |
Kravyād a[3]gniḥ sutas tasya, puruṣān atti yo mṛtān. || 80 ||
ity ete Pāvakasyâgneḥ putrā eva[1]) prakīrtitāḥ. |
tataḥ Śucis[2]) tu vai[3]) sauro[4]) gandharvair Āyur āhutaḥ[5]), || 81 ||
mathito yas tv araṇyāṃ vai[1]), so 'gnir agni*ḥ* sam*idhyate*[2]). |
Āyur nām*a*[3]) tu[4]) bhagavān asau[5]), yas tu praṇīyate. || 82 ||
Āyuṣo Mahi*ṣaḥ*[1]) putrah, Sa*vano*[2]) nāma tat[3]sutaḥ, |
pākayajñeṣv abhī[4]mānī so 'gnis tu Sa*vana*ḥ[5]) smṛtaḥ. || 83 ||
putraś ca Sa*vana*[1]syâgner Adbhutaḥ sa mahāyaśāḥ, |
Viviciś c-Âd[2]bhutasyâpi putro 'gnes tu[3]) mahān smṛtaḥ, || 84 ||
prāyaścitteṣv abhīmānī[1]) hutaṃ bhuṅkte haviḥ sadā. |
Vivices[2]) tu suto hy Arkas, tasya câgneḥ sutā[3]) ime: || 85 ||
Aṇīkavān Vāj*asṛk*[1]) ca Rakṣohā *Pathi*[2]kṛt tathā |
Surabhir Vasur Annādo[3]) Praviṣṭo yaḥ sa rukmarāṭ[4]). || 86 ||
Śucer agneḥ prajā hy eṣā vahnayaś *ca*[1]) caturdaśa, |
ity ete *vahn*ayaḥ[2]) proktāḥ praṇīyante 'dhvareṣu *ye*[3]). || 87 ||
âdisarge v*ya*[1]tītā vai Yāmaiḥ saha surottamaiḥ, |
Svāyambhuve 'ntare pūrvam agnayas te 'bhimāninaḥ. || 88 ||
ete viharaṇīy*eṣ*u[1]) cetanācetaneṣv *iha*[2]) |
sthānābhimānino loke prāg āsan havyavāhanāḥ. || 89 ||

---

77 = Bḍ. I. 12.34; Vā. 29.31b, 32a. 1) Vā. sthitaḥ. 2) Bḍ.1 Mṛt-.
78 = Bḍ. I. 12.35; Vā. 29.32b, 33a. 1) Bḍ.1 -rotthitaḥ. 2) Bḍ.2 -han; Vā. vimur mahān. 3) Vā. -traḥ so'.
79 = Bḍ. I. 12.36; Vā. 29.33b, 34a.
80 = Bḍ. I. 12.37; Vā. 29.34b, 35a. 1) Bḍ. -ṇāṃ. 2) Vā. sa dahes (?). 3) Vā. -do'.
81 = Bḍ. I. 12.38; Vā. 29.35b, 36a. 1) Vā. hy evaṃ. 2) Vā. -ces. 3) Vā. yaiḥ. 4) Vā. -rer. 5) Vā. asurāvṛtaiḥ.
82 = Bḍ. I. 12.39; Vā. 29.36b, 37a. 1) Bḍ. ca. 2) Bḍ. -iṃ samindhati. 3) Bḍ. -nā. 4) Vā. -mâtha. 5) Vā. paśau.
83 = Bḍ. I. Bḍ. I. 12.40; Vā. 29.37b, 38a. 1) Vā. -mān. 2) Bḍ. Sahaso. 3) Vā. sa Śāvān nāmataḥ. 4) Vā. Abhi-. 5) Bḍ. -hasaḥ.
84 = Bḍ. I. 12.41; Vā. 29.38b, 39a. 1) Bḍ. -hasa-. 2) Bḍ- -dhiś c-Âd-; Vā. -cis tv Ad-. 3) Vā. -neḥ sa.
85 = Bḍ. I. 12.42; Vā. 29.39b, 40a. 1) Vā.T. -tte 'tha bhīmānāṃ. 2) Bḍ. Vividhes. 3) Vā. -ko yo 'gnis tasya sutās tv.
86 = Bḍ. I. 12.43; Vā. 29.40bc. 1) Vā. Vāsṛjavāṃś. 2) Bḍ. Yaṣṭi-; Vā. Pitṛ-. 3) Vā. -su-Ratnādau. 4) Vā. yaś ca rukmavān.
87 = Bḍ. I. 12.44; Vā. 29.41. 1) Vā. -yas tu. 2) Bḍ. câgnayaḥ. 3) Bḍ. vai.
88 = Bḍ. I. 12.45; Vā. 29.42. 1) Vā. hy a-.
89 = Bḍ. I. 12.46; Vā. 29.43. 1) Vā. -ṇīyās tu. 2) Vā. -ṣu vai.

kāmyanaimittikāyajñeṣv[1]) ete karmasv avasthitāḥ, |
pūrvamanvantare 'tītāḥ[2]) Śukrair[3]) Yāmaiḥ sutaiḥ[4]) saha || 90 ||
devair mahātmabhiḥ puṇyaiḥ prathamasyântare manoḥ. |
ity etāni mayôktāni sthānāni sthāninaś ca ha. || 91 ||
tair eva tu prasaṃkhyātam atītānāgateṣv *api*[1]) |
manvantareṣu sarveṣu lakṣaṇaṃ jātavedasām. || 92 ||
sarve tapasvino hy ete, sarve *brahma*bhṛ*tas*[1]) tathā, |
prajānāṃ patayaḥ sarve jyotiṣmantaś ca te smṛtāḥ. || 93 ||
Svārociṣādiṣu jñeyāḥ Sāvarṇyanteṣu saptasu |
manvantareṣu sarveṣu nā*nā*[1]rūpaprayojanaiḥ || 94 ||
vartante vartamānaiś ca *Yāmair devaiḥ*[1]) sahâgnayaḥ, |
anāgataiḥ suraiḥ sārdhaṃ vartsyante[2]) 'nāgatāgnayaḥ. || 95 ||
ity eṣa nica[1]yo 'gnīnām *anukrānto*[2]) yathā*kramam*[3]) |
vistareṇânupūrvyā ca pitṝṇāṃ vakṣyate *punaḥ*[4]). || 96 ||
[Bḍ. I. 13.1—I. 36.82; Vā. 30.1—62.70.]

---

90 = Bḍ. I. 12.47; Vā. 29.44ab. 1) Vā. -jasreṣv. 2) Vā.T. 'tīte. 3) Vā. -lair. 4) Bḍ. yāgaiś ca taiḥ.
91 = Bḍ. I. 12.48; Vā. 29.44c, 45a.
92 = Bḍ. I. 12.49; Vā. 29.45b, 46a. 1) Bḍ. -teṣv iha.
93 = Bḍ. I. 12.50; Vā. 29.46bc. 1) Vā. hy avabhṛthās.
94 = Bḍ. I. 12.51; Vā. 29.47. 1) Bḍ. nāma-.
95 = Bḍ. I. 12.52; Vā. 29.48. 1) Vā. devair iha. 2) Vā. vartante.
96 = Bḍ. I. 12.53; Vā. 29.49. 1) Vā. vina-. 2) Vā mayā prokto. 3) Vā. -tatham. 4) Vā. tataḥ.

Textgruppe III.

(Mt. 2.22—4.32.)

Adhy. 2.

Manur uvāca:

utpattiṃ pralayaṃ caiva vaṃśān manvantarāṇi ca |
vaṃśyānucaritaṃ caiva bhuvanasya ca vistaram || 22 ||
dānadharmavidhiṃ caiva śrāddhakalpaṃ ca śāśvatam |
varṇāśramavibhāgaṃ ca tathêṣṭāpūrtasaṃjñitam || 23 ||
devatānāṃ pratiṣṭhādi yac cânyad vidyate bhuvi, |
tat sarvaṃ vistareṇa tvaṃ dharmaṃ vyākhyātum arhasi! || 24 ||

Matsya uvāca:

mahāpralayakālānta etad āsīt tamomayam |
prasuptam iva câtarkyam aprajñātam alakṣaṇam, || 25 ||
avijñeyam avijñātaṃ jagat sthāsnu cariṣṇu ca. |
tataḥ Svayaṃbhūr avyaktaḥ prabhavaḥ puṇyakarmaṇām || 26 ||
vyañjayan etad akhilaṃ prādurāsīt tamonudaḥ. |
yo 'tīndriyaḥ paro vyaktād aṇur jyāyān sanātanaḥ |
Nārāyaṇa iti khyātaḥ, sa ekaḥ svayam udbabhau; || 27 ||
yaḥ śarīrād abhidhyāya visṛkṣur vividhaṃ jagat |
apa eva sasarjâdau, tāsu vīryam avāsṛjat. || 28 ||
tad evâṇḍaṃ samabhavad dhemarūpyamayaṃ mahat |
saṃvatsarasahasreṇa sūryāyutasamaprabham. || 29 ||
praviśyântar mahātejāḥ svayam evâtmasaṃbhavaḥ |
prabhāvād api tadvyāptyā Viṣṇutvam agamat punaḥ. || 30 ||
tadantar bhagavān eṣa sūryaḥ samabhavat purā, |
ādityaś câdibhūtatvād, Brahmā brahma paṭhan abhūt. || 31 ||
divaṃ bhūmiṃ samakarot tad aṇḍaśakaladvayam, |
sa câkarod diśaḥ sarvā madhye vyoma ca śāśvatam. || 32 ||
jarāyur Merumukhyāś ca, śailās tasyâbhavaṃs tadā, |
yad ulbaṃ, tad abhūn meghas(!) taḍitsaṃghātamaṇḍalam. || 33 ||
nadyo 'ṇḍanādyaḥ[1]) saṃbhūtāḥ pitaro manavas tathā, |
sapta ye 'mī samudrāś ca, te 'pi cântarjalodbhavāḥ |
lavaṇekṣusurādyāś ca nānāratnasamanvitāḥ. || 34 ||
sa sisṛkṣur abhūd devaḥ Prajāpatir ariṃdama, |
tattejasaś ca tatraiṣa Mārtaṇḍaḥ samajāyata. || 35 ||
mṛte 'ṇḍe jāyate yasmān, Mārtaṇḍas tena saṃsmṛtaḥ. |
rajoguṇamayaṃ yat. tad rūpaṃ tasya mahātmanaḥ. |
caturmukhaḥ sa bhagavān abhūl lokapitāmahaḥ, || 36 ||

---

1) T. -nāmnaḥ.

yena sṛṣṭaṃ jagat sarvaṃ sadevāsuramānuṣam, |
tam avehi rajorūpaṃ; mahat sattvam udāhṛtam. || 36 ||

Adhy. 3.

Manur uvāca:
caturmukhatvam agamat kasmāl lokapitāmahaḥ, |
kathaṃ tu lokān asṛjad Brahmā brahmavidāṃ varah? || 1 ||
Matsya uvāca:
tapaś cakāra prathamam amarāṇāṃ pitāmahaḥ, |
āvirbhūtās tato vedāḥ sāṅgopāṅgapadakramāḥ. || 2 ||
purāṇaṃ sarvaśāstrāṇāṃ prathamaṃ Brahmaṇā smṛtam |
nityaṃ śabdamayaṃ puṇyaṃ śatakoṭipravistaram. || 3 ||
anantaraṃ ca vaktrebhyo vedās tasya viniḥsṛtāḥ |
mīmāṃsānyāyavidyāś ca pramāṇāṣṭakasaṃyutāḥ. || 4 ||
vedābhyāsaratasyâsya prajākāmasya mānasāḥ |
manasaḥ pūrvasṛṣṭā vai jātā yat, tena mānasāḥ. || 5 ||
Marīcir abhavat pūrvaṃ, tato 'trir bhagavān ṛṣiḥ, |
Aṅgirāś câbhavat paścāt, Pulastyas tadanantaram, || 6 ||
tataḥ Pulahanāmā vai, tataḥ Kratur ajāyata, |
Pracetāś ca tataḥ putro, Vasiṣṭhaś câbhavat punaḥ, || 7 ||
putro Bhṛgur abhūt tadvan, Nārado 'py acirād abhūt: |
daśêmān mānasān Brahmā munīn putrān ajījanat. || 8 ||
śārīrān atha vakṣyāmi mātṛhīnān prajāpateḥ: |
aṅguṣṭhād dakṣiṇād Dakṣaḥ prajāpatir ajāyata, || 9 ||
Dharmaḥ stanāntād abhavad, dhṛdayād Kusumāyudhaḥ, |
bhrūmadhyād abhavat Krodho, Lobhaś câdharasaṃbhavaḥ, |
buddher Mohaḥ samabhavad, ahaṃkārād abhūn Madaḥ, |
Pramodaś câbhavat kaṇṭhān, Mṛtyur locanato nṛpa, |
Bharataḥ karamadhyāt tu Brahmasūnur abhūt tataḥ. || 11 ||
ete nava sutā rājan kanyā ca daśamī punaḥ |
Aṅgajā iti vikhyātā daśamī Brahmaṇaḥ sutā. || 12 ||
Manur uvāca:
Buddher Mohaḥ samabhavad iti yat parikīrtitam, |
ahaṃkāraḥ smṛtaḥ krodho, buddhir nāma kim ucyate? || 13 ||
Matsya uvāca:
sattvaṃ rajas tamaś caiva guṇatrayam udāhṛtam, |
sāmyāvasthitir eteṣāṃ prakṛtiḥ parikīrtitā. || 14 ||
kecit pradhānam ity āhur, avyaktam apare jaguḥ, |
etad eva prajāsṛṣṭim karoti vikaroti ca. || 15 ||
guṇebhyaḥ kṣobhamāṇebhyas trayo devā vijajñire, |
ekā mūrtis, trayo bhāgā, Brahma-Viṣṇu-Maheśvarāḥ. || 16 ||
savikārāt pradhānāt tu mahattattvaṃ prajāyate, |
mahān iti yataḥ khyātir lokānāṃ jāyate sadā. || 17 ||
ahaṃkāraś ca mahato jāyate mānavardhanaḥ, |
indriyāṇi tataḥ pañca vakṣye buddhivaśāni tu, |
prādurbhavanti cânyāni tathā karmavaśāni tu: || 18 ||
śrotraṃ tvak cakṣuṣī jihvā nāsikā ca yathākramam |
pāyūpasthaṃ hastapādaṃ vāk cêtīndriyasaṃgrahaḥ. || 19 ||
śabdaḥ sparśaś ca rūpaṃ ca raso gandhaś ca pañcamaḥ |
utsargānandanādānagatyālāpāś ca tatkriyāḥ. || 20 ||

mana ekādaśaṃ teṣāṃ karmabuddhiguṇānvitam. |
indriyāvayavāḥ sūkṣmās tasya mūrtiṃ manīṣiṇaḥ || 21 |
śrayanti yasmāt, tanmātrāḥ śarīraṃ tena saṃsmṛtam. |
śarīrayogāj jīvo 'pi śarīrī gadyate budhaiḥ. || 22 ||
manaḥ sṛṣṭiṃ vikurute codyamānaṃ sisṛkṣayā. |
ākāśaṃ śabdatanmātrād abhūc chabdaguṇātmakam. || 23 ||
ākāśavikṛter vāyuḥ śabdasparśaguṇo 'bhavat. |
vāyoś ca sparśatanmātrāt tejaś câvirabhūt tataḥ, || 24 ||
triguṇaṃ tadvikāreṇa tac chabdasparśarūpavat. |
tejovikārād abhavad vāri rājaṃś cāturguṇam, || 25 ||
rasatanmātrasaṃbhūtaṃ, prāyo rasaguṇātmakam. |
bhūmis tu gandhatanmātrād abhūt pañcaguṇānvitā, || 26 ||
prāyo gandhaguṇā sā tu, buddhir eṣā garīyasī. |
ebhiḥ saṃpāditaṃ bhuṅkte puruṣaḥ pañcaviṃśakaḥ, || 27 ||
Īśvarecchāvaśaḥ so 'pi, jīvātmā kathyate budhaiḥ. |
evaṃ ṣaḍviṃśakaṃ proktaṃ śarīram iha mānavaiḥ, || 28 ||
sāṃkhyaṃ saṃkhyātmakatvāc ca Kapilādibhir ucyate. |
etat tattvātmakaṃ kṛtvā jagad vedhā ajījanat, || 29 ||
Sāvitrīṃ[1]) lokasṛṣṭyarthaṃ hṛdi kṛtvā samāsthitaḥ. |
tataḥ saṃjapatas tasya bhittvā deham akalmaṣam || 30 ||
strīrūpam ardham akarod, ardhaṃ puruṣarūpavat. |
Śatarūpā ca sā khyātā Sāvitrī ca nigadyate, || 31 ||
Sarasvaty atha Gāyatrī Brahmāṇī ca paraṃtapa. |
tataḥ svadehasaṃbhūtām ātmajām ity akalpayat. || 32 ||
dṛṣṭvā tāṃ vyathitas tāvat kāmabāṇārdito vibhuḥ: |
aho rūpam, aho rūpam iti câha prajâpatiḥ. || 33 ||
tato Vasiṣṭhapramukhā bhaginīm iti cukruśuḥ; |
Brahmā na kiṃcid dadṛśe tanmukhālokanād ṛte. || 34 ||
aho rūpam aho rūpam iti prāha punaḥ punaḥ, |
tataḥ praṇāmanamrāṃ tāṃ punar evâbhyalokayat. || 35 ||
atha pradakṣiṇaṃ cakre sā pitur varavarṇinī |
putrebhyo lajjitasyâsya tadrūpālokanecchayā. || 36 ||
āvirbhūtaṃ tato vaktraṃ dakṣiṇaṃ pāṇḍugaṇḍavat, |
vismayasphuradoṣṭhaṃ ca pāścātyam udagāt tataḥ. || 37 ||
caturtham abhavat paścād vāmaṃ kāmaśarāturam. |
tato 'nyad abhavat tasya kāmāturatayā tathā || 38 ||
utpatantyās tadâkāśa ālokanakutūhalāt. |
sṛṣṭyarthaṃ yat kṛtaṃ tena tapaḥ paramadāruṇam, || 39 ||
tat sarvaṃ nāśam agamat svasutopagamecchayā. |
tenôrdhvaṃ vaktram abhavat pañcamaṃ tasya dhīmataḥ; |
āvirbhavajjaṭābhiś ca tadvaktraṃ câvṛṇot prabhuḥ. || 40 ||
tatas tān abravīd Brahmā pūtrān ātmasamudbhavān: |
prajāḥ sṛjadhvam abhitaḥ sadevāsuramānuṣīḥ! || 41 ||
evam uktās tataḥ sarve sasṛjur vividhāḥ prajāḥ. |
gateṣu teṣu sṛṣṭyarthaṃ praṇāmāvanatām imām || 42 ||
upayeme sa viśvātmā Śatarūpām aninditām |
sa babhūva tayā sārdham atikāmāturo vibhuḥ, |

---

1) T. -trī.

salajjāṃ cakame devaḥ kamalodaramandire || 43 ||
yāvad abdaśataṃ divyaṃ yathânyaḥ prākṛto janaḥ. |
tataḥ kālena mahatā tasyāḥ putro 'bhavan manuḥ || 44 ||
Svāyaṃbhuva iti khyātaḥ, sa Virāḍ iti naḥ śrutam, |
tadrūpaguṇasāmānyād Adhipuruṣa ucyate, || 45 ||
Vairājā yatra te jātā bahavaḥ saṃśitavratāḥ, |
Svāyaṃbhuvā mahābhāgāḥ sapta sapta tathā pare. || 46 ||
Svārociṣādyāḥ sarve te Brahmatulyasvarūpiṇaḥ, |
Auttamipramukhās tadvad, yeṣāṃ tvaṃ saptamo 'dhunā. || 47 ||

Adhy. 4.

Manur uvāca:
aho kaṣṭataraṃ caitad Aṅgajāgamanaṃ vibho! |
kathaṃ na doṣam agamat karmaṇânena Padmabhūḥ, || 1 ||
parasparaṃ ca saṃbandhaḥ sagotrāṇām abhūt katham |
vaivāhikas tat sutānāṃ, chindhi me saṃśayaṃ vibho! || 2 ||

Matsya uvāca:
divyêyam ādisṛṣṭis tu rajoguṇasamudbhavā |
atīndriyendriyā tadvad atīndriyaśarīrikā || 3 ||
divyatejomayī bhūpa divyajñānasamudbhavā, |
na martyair abhitaḥ śakyā vaktuṃ vai māṃsacakṣubhiḥ || 4 ||
yathā bhujaṃgāḥ sarpāṇām ākāśaṃ viśvapakṣiṇām |
vidanti mārgaṃ, divyānāṃ divyā eva na mānavāḥ. || 5 ||
kāryākārye na devānāṃ śubhāśubhaphalaprade |
yasmāt, tasmān na rājendra tadvicāro nṛṇāṃ śubhaḥ. || 6 ||
anyac ca, sarvavedānām adhiṣṭhātā Caturmukhaḥ, |
Gāyatrī Brahmaṇas tadvad aṅgabhūtā nigadyate. || 7 ||
amūrtaṃ mūrtimad vâpi mithunaṃ tat pracakṣate. |
Viriñcir yatra bhagavāṃs, tatra devī Sarasvatī; |
Bhāratī yatra yatraiva, tatra tatra prajâpatiḥ. || 8 ||
yathâtapo na rahitaś chāyayā dṛśyate kvacit, |
Gāyatrī Brahmaṇaḥ pārśvaṃ tathaiva na vimuñcati. || 9 ||
Vedarāśiḥ smṛto Brahmā, Sāvitrī tadadhiṣṭhitā, |
tasmān na kaścid doṣaḥ syāt Sāvitrīgamane vibhoḥ. || 10 ||
tathâpi lajjāvanataḥ prajāpatir abhūt purā, |
svasutopagamād Brahmā śaśāpa Kusumāyudham. || 11 ||
yasmān mamâbhibhavatā manaḥ saṃkṣobhitaṃ śaraiḥ, |
tasmāt tvaddeham acirād Rudro bhasmīkariṣyati. || 12 ||
tataḥ prasādayāmāsa Kāmadevaś Caturmukham: |
na māṃ akāraṇe śaptuṃ tvam ihârhasi mānada! || 13 ||
aham evaṃvidhaḥ sṛṣṭas tvayaiva caturānana |
indriyakṣobhajanakaḥ sarveṣām eva dehinām. || 14 ||
strīpuṃsor avicāreṇa mayā sarvatra sarvadā |
kṣobhyaṃ manaḥ prayatnena, tvayaivôktaṃ purā vibho. || 15 ||
tasmād anaparādho 'haṃ tvayā śaptas tathā vibho; |
kuru prasādaṃ bhagavan svaśarīrāptaye punaḥ! || 16 ||

Brahmôvāca:
Vaivasvate 'ntare prāpte Yādavānvayasaṃbhavaḥ |
Rāmo nāma yadā martyo matsattvabalam āśritaḥ || 17 ||

avatīryâsuradhvaṃsī Dvārakām adhivatsyati, |
tadbhrātus tatsamasya tvaṃ tadā putratvam eṣyasi. || 18 ||
evaṃ śarīram āsādya bhuktvā bhogān aśeṣataḥ |
tato Bharatavaṃśānte bhūtvā Vatsanṛpātmajaḥ || 19 ||
vidyādharādhipatyam ca yāvad ābhūtasaṃplavam |
sukhāni dharmataḥ prāpya matsamīpaṃ gamiṣyasi. || 20 ||
evaṃ śāpaprasādābhyām upetaḥ Kusumāyudhaḥ |
śokapramodābhiyuto jagāma sa yathāgatam. || 21 ||

Manur uvāca:

ko 'sau Yadur iti prokto yadvaṃśe Kāmasaṃbhavaḥ, |
kathaṃ ca dagdho Rudreṇa kimarthaṃ Kusumāyudhaḥ, || 22 ||
Bharatasyânvaye kasya kā ca sṛṣṭiḥ purâbhavat? |
etat sarvaṃ samācakṣva mūlataḥ, saṃśayo hi me! || 23 ||

Matsya uvāca:

yā sā dehārdhasaṃbhūtā Gāyatrī brahmavādinī, |
jananī yā Manor devī Śatarūpā śatendriyā, || 24 ||
ratir manas tapo buddhir mahān dik saṃbhramas tathā, |
tataḥ sa Śatarūpāyāṃ saptâpatyāny ajījanat. || 25 ||
ye Marīcyādayaḥ putrā mānasās tasya dhīmataḥ, |
teṣām ayam abhūl lokaḥ sarvajñānātmakaḥ purā. || 26 ||
tato 'sṛjad Vāmadevaṃ triśūlavaradhāriṇam |
Sanatkumāraṃ ca vibhuṃ pūrveṣām api pūrvajam. || 27 ||
Vāmadevas tu bhagavān asṛjan mukhato dvijān, |
rājanyān asṛjad bāhvor, viṭchūdrān ūrupādayoḥ. || 28 ||
vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca |
chandāṃsi ca sasarjâdau parjanyaṃ ca tataḥ param. || 29 ||
tataḥ sādhyagaṇān Īśas trinetrān asṛjat punaḥ |
koṭīś ca caturaśītiṃ jarāmaraṇavarjitāḥ. || 30 ||
Vāmo 'sṛjad a[1]martyāṃs tān Brahmaṇā vinivāritaḥ: |
naivaṃvidhā bhavet sṛṣṭir jarāmaraṇavarjitā! || 31 ||
śubhāśubhātmikā yā tu, saiva sṛṣṭiḥ praśasyate. |
evaṃ sthitaḥ sa tenâdau sṛṣṭeḥ Sthāṇur ato 'bhavat || 32 ||

1) T. -jaṃ na-.

2. Abschnitt.

Vaṃśa.

1. Kapitel.

Textgruppe I.

(A. 18.1-31a; Bd. I. 36.83-116b, 37.22b-60; Br. 2.1-57; H. 54—114; Śidh. 52.1-53.21; Vā. 62.71-98; 63.22-56; Vi. I. 13.1-9a; 14.1-7; 15.1-10, 72-84; cfr. Ga. 6.1-13; Kū. 14.1-65.)

cfr. Absch. Textgr. II B. 7. Kap. Śl. 9b—16a.

Saṃsṛṣṭāsu prajāsv[1]) evam[2]) Āpavo vai[3]) prajāpatiḥ |
lebhe vai Puruṣaḥ patnīṃ Śatarūpām ayonijām. || 11 ||
Āpavasya mahimnā tu divam āvṛtya tiṣṭhataḥ |
dharmeṇaiva *muniśreṣṭhāḥ*[1]) Śatarūpā vyajāyata. || 12 ||
sā tu varṣaśat*am*[1]) taptvā tapaḥ paramaduścaram |
bhartāraṃ dīptatapasaṃ Puruṣaṃ pratyapadyata. || 13 ||
sa vai Svāyaṃbhuvo *viprāḥ*[1]) Puruṣo manur ucyate. |
tasyai[2]kasaptatiyugaṃ manvantaram ihôcyate. || 14 ||
Vairājāt[1]) Puruṣād Vīraṃ[2])
Śatarūpā vyajāyata, |
Priyavrat-Ottānapādau
Vīrāt Kāmyā vyajāyata[3]). || 15 ||
Kāmyā nāma sutā śreṣṭhā[1])
Kardamasya prajāpateḥ, |

sūta uvāca:
Cākṣuṣasya nisargaṃ tu
samāsāc chrotum arhatha[1]) |
y[2]asyânvavāye saṃbhūtaḥ
Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān |
prajānāṃ patayaś cânye
Dakṣaḥ Prācetasas tathā. || 1 ||

---

11 = Br. 2.1; H. 54; Śidh. 52.1. 1) Br. H. sa sṛṣṭvā tu prajās tv. 2) Śidh. eva. 3) Śidh. 'tha.
12 = Br. 2.2; H. 55; Śidh. 52.2. 1) H. mahārāja; Śidh. mahātmā sā.
13 = Br. 2.3; H. 56; Śidh. 52.3. 1) Br.H. -ṣāyutaṃ.
14 = Br. 2.4; H. 57; Śidh. 52.4 1) H. -vas tāta; Śidh. Svayaṃbhuvaṃ jajñe. 2) Śidh. yasyai-.

15 = A. 18.(1); Br. 2.5; H. 58; Śidh. 52.5. Cfr. Vi. I. 7.16, P.1. I. 3.178b, 179a, P.2 V. 3.170b, 171a. 1) Śidh. Vairājaḥ. 2) Śidh. Vīrāṃ. 3) Śidh. Vīrakāyām ajāyatām; A. Priyavrat-Ottānapādau manoḥ Svāyaṃbhuvāt sutau | ajījanat sutāṃ Ramyāṃ [V. Kanyāṃ] Śatarūpā taponvitā.

1 = Bd. I. 36. 83, 84a; Vā. 62.71, 72a. 1) Bd. -sāc chṛṇuta dvijāḥ. 2) Vā. t-.

Kāmyāputrāś ca[2]) catvāraḥ:
Samrāṭ Kukṣir[3]) Virāṭ Prabhuḥ[4]). ||16||

Uttānapādaṃ jagrāha putram Atriḥ prajāpatiḥ. |

Dattakaḥ sa[1]) tu putro 'sya
rājā hy āsīt prajāpatiḥ[2]), || 21 ||
Svāyaṃbhuvena manunā
datto 'treḥ kāraṇaṃ prati. |
manvantaram athâsādya
bhaviṣyac[1]) Cākṣuṣasya ha || 22 ||
ṣaṣṭhaṃ tad anuvakṣyāmi
upodghātena vai dvijāḥ. |

Uttānapādāc caturaḥ[1]) Sūnṛtā *suṣuve sutān*[2]) || 2 ||
Dharmasya kanyā suśroṇī[1]) Sūnṛtā[2]) nāma viśrutā, |
utpannā vājimedhena[3]), Dhruvasya jananī śubhā[4]). || 3 ||

Dharmasya patnyāṃ Lakṣmyāṃ[1]) vai
utpannā sā śucismitā. |

Dhruvaṃ ca Kīrtimantaṃ ca[1]) Ayuṣ[2]mantaṃ Vasuṃ tathā[3]) |

Uttānapādo 'janayat
Sūnṛtāyāṃ prajāpatiḥ. || 4 ||

Uttānapādo 'janayat
kanye dve ca śucismite: || 4 ||

---

16 = A. 18.(2); Br. 2.6; H. 59; Śidh. 52.6. 1) H. nāma mahābāho; Śidh. nāma mahābhāgā. 2) Br. -trās tu; Śidh. -trāṃś ca. 3) Śidh. Sāmrākṣākṣir. 4) A. Kāmyā Kardamakanyâtaḥ Samrāṭ Kukṣir Virāṭ Prabhuḥ Surucyām Uttamo jajñe putra Uttānapādataḥ.

2a = Bḍ. I. 36.84b; Br. 2.7a; H. 60b; Vā. 62.72b.

21 = Bḍ. I. 36.85a; Vā. 62.73a. 1) Vā.T. Dakṣakasya; V. Dattakasya. 2) Vā. -teḥ.

22 = Bḍ. I. 36. 85b, 86a; Vā. 62.73b, 74a. 1) Vā. -viṣyaṃ.

2a = Bḍ. I. 36 86b; Vā. 62.74b.

2b = Bḍ. I. 36.87a; Br. 2.7b; H. 61a; Śidh. 52.(7a); Vā. 62.75a. 1) Vā.T. caturā. 2) Bḍ. Sūnṛtâsūta bhāminī; Vā. Sūnṛtā vittabhāvinī; Śidh. Uttānapādo 'janayat putrāñ Chakrasamān prabhuḥ.

3 = Bḍ. I. 36.87b, 88a; Br. 2.8; H. 61b, 62a; Śidh. 52.7b, 8a; Vā. 62.75b, 76a. 1) Vā. dharmajñā. 2) Śidh. Sunītir. 3) Bḍ. Śidh. câpi dharmeṇa; Vā. câdhidharmeṇa. 4) Śidh. tathā.

4a = Bḍ. I. 36.88b; Vā. 62.76b. 1) Vā. Lakṣyāṃ.

4a(b) = A. 18.(3aI); Bḍ. I. 36.89a; Br. 2.9a; H. 62b; Vā. 62.77a.1) Bḍ. ca tv. 2) Vā. Ayas-. 3) A. Sunītyāṃ ca Dhruvaḥ putras.

	Svarāṃ Manasvinīṃ[1]) caiva, tayoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ. |

Dhruvo varṣasahasrāṇi trīṇi[1]) divyāni *vīryavān*[2]) |
tapas tepe *nirāhāraḥ*[3]), prārthayan *sumahad*[4]) yaśaḥ[5]). || 5 ||

	Tretāyuge tu prathame pautraḥ Svāyaṃbhuvasya saḥ[1]) | ātmānaṃ dhārayan yogāt prārthayan sumahad yaśaḥ || 51 ||
tasmai Brahmā dadau prītaḥ sthānam ātmasamaṃ prabhuḥ[1]), | acalaṃ caiva purataḥ saptarṣīṇāṃ prajāpatiḥ. || 6 ||	tasmai Brahmā dadau prīto jyotiṣāṃ sthānam uttamam | ābhūtasaṃplavaṃ hṛdyam[1]) astodayavivarjitam. || 6 ||

tasyâ*bh*imā*n*am[1]) ṛddhiṃ ca mahimānaṃ nirīkṣya ca[2]) |
devā[3]surāṇām ācāryaḥ ślokam apy[4]) Uśanā jagau[5]): || 7 ||
aho 'sya tapaso vīryaṃ, aho śrutam, aho 'dbhutam[1]), |
yam adya purataḥ kṛtvā[2]) Dhruvaṃ saptarṣayaḥ sthitāḥ[3])! || 8 ||

	[Dhruve divaṃ samāsaktam, īśvaraḥ sa divaspatiḥ.]
tasmāc[1]) *Ch*iṣṭiṃ[2]) ca Bhavyaṃ[3]) ca Dhruvāc[4]) Chambhur[5]) vyajāyata. |	Dhruvāt Sṛṣ[1]ṭiṃ ca Bhavyaṃ ca bhūmis tau[2]) suṣuve nṛpau. |

4b = Br. 2.9b; H. 63a.

4c = Bd. I. 36.89b; Vā. 62.77b.
5a = Bd. I. 36.90a; Vā. 62.77c. 1) Bd. Svarā Manasvinī; Vā. Manasvinīṃ Svarāṃ.

5ab(bc) = A. 18.(3aII)b = (b)a; Bd. I. 36.90b, 91a; Br. 2.10; H. 63b, 64a; Śidh. 52.8b, 9a; Vā. 62.77de. 1) Bd. Vā. daśa. 2) A. he mune; Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Śidh. kānane. 3) A. sukīrtaye; Br. mahābhāgaḥ; H. mahārāja; Śidh. sa bālas tu. 4) Bd.Vā. vipulaṃ; Śidh. sthānam avyayam.

51 = Bd. I. 36.91b, 92a; Vā. 62.78. 1) Bd. tu.

6 = A. 18.(4a); Br. 2.11; H. 64b, 65a; Śidh. 52.9b, 10a. 1) A. tasmai prīto Hariḥ prādān munyagre sthānakaṃ sthiram.

6 = Bd. I. 36.92b, 93a; Vā. 62.79. 1) Bd. ā bhūtasaṃplavād divyam.

7 = A. 18.(4b) = b; Bd. I. 36.93b, 94a; Br. 2.12; H. 65b, 66a; Vā. 62.80; cf. Vi. I. 12.97. 1) Bd. Vā. tasyâtimātrām. 2) Bd. tu; Vā.T. ha; V. te. 3) Bd. Vā. Daityā-. 4) Br. prāg. 5) A. ślokaṃ papāṭha hy Uśanā. vṛddhiṃ dṛṣṭvā sa tasya ca.

8 = A. 18.5; Bd. I. 36.94b, 95a; Br. 2.13; H. 66b, 67a; Vā. 62.81a(b); cfr. Vi. I. 12.98. 1) Bd. vratam; Vā. hutam. 2) Bd. kṛtvā yad enam upari. 3) Vā. sthitāḥ saptarṣayaḥ kṛtvā yad enam upari Dhruvam.

[ ] = Bd. I. 36.95b; Vā. 62.81c.

9a = A. 18.6a; Br. 2.14a; H. 67b; Kū. 14.3a; Śidh. 52.10b; Vi. I. 13.1a.

9 = Bd. I. 36.96; Vā. 62.82. 1) Vā. Puṣ-. 2) Vā. T. sā. 3) Vā. tu tāṃ vi-.

svāṃ chāyām āha vai Sṛṣ[1]ṭir
bhava nārīti tāṃ pra[3]bhuḥ. || 9 ||
satyābhivyābṛtes[1]) tasya
sadyaḥ strī sâbhavat tadā |
divyasaṃhananā Chāyā
divyābharaṇabhūṣitā. || 9₁ ||

Śiṣṭer[1]) ādhatta[2]) Succhāyā[3])
pañca putrān akalmaṣān: || 9 ||

Chāyāyāṃ *Sṛṣṭir*[1]) ādhatta
pañca putrān akalmaṣān: |
Prācīnagarbhaṃ Vṛṣabhaṃ[2])
Vṛkaṃ ca Vṛkalaṃ Dhṛtim. || 9₂ ||
patnī Prācīnagarbhasya
Suvarcā suṣuve nṛpam |
nāmn-Ôdāradhiyaṃ putram,
Indro yaḥ pūrvajanmani. || 9₃ ||
saṃvatsarasahasrānte
sakṛd āhāram āharat[1]), |
evaṃ manvantaraṃ yukta[2])
Indratvaṃ prāptavān vi[3]bhuḥ. || 9₄ ||
Udāradheḥ sutaṃ Bhadrâ-
janayat sā Divaṃjayam. || 9₅ ||

Ripuṃ Ripuṃjayaṃ *Vipraṃ*[1])
Vṛkalaṃ[2]) Vṛkatejasam[3]) |

Ripuṃ Ripuṃjayaṃ[1]) jajñe
Varāṅgī sā[2]) Divaṃjayāt. |

Ripor ādhatta[1]) Bṛhatī[2]) Cākṣuṣaṃ[3]) sarvatejasam. || 10 ||

tasya putro manur vidvān
brahmakṣatrapravartakaḥ. || 10₁ ||

---

1) Kū. Vi. Dhruvāc. 2) A.T. Vṛddhiś; Br.T.H.Vi.2 Chliṣṭiṃ; Br. V. Kū. V. Sṛṣṭiṃ; Śidh. Puṣṭiṃ. 3) A. -yaś; Kū Bhāvyaṃ; Śidh. Dhānyaṃ. 4) Kū. T. Bhāvyāc; V. bhāryā; Vi. Bhavyāc; cfr. Com. 5) Śidh. putrau.

9ᵇ = A. 18.6ᵇ; Br. 2.14ᵇ; H. 68ᵃ; Kū. 14.3ᵇ; Śidh. 52.11ᵃ; Vi. I. 13.1ᵇ. 1) A. Vṛddher; Br.H.Vi.2 Śliṣṭer; Śidh. Puṣṭer. 2) Śidh. āv(?)antam. 3) Śidh. ucchāyāḥ

10ᵃ = A. 18.7ᵃ; Br. 2.15ᵃ; H. 68ᵇ; Kū. 14.5ᵃ; Śidh. 52.11ᵇ; Vi. I 13.2ᵃ. 1) A.T. Puṣyaṃ; A.V.H Kipraṃ; Br. T. Vīraṃ. 2) A.T. Vṛkāsaṃ; Kū. Kapilaṃ. 3) Kū. T. Vṛṣa-.

9₁ = Bd. I. 36.97; Vā. 62.83. 1) Vā. -bṛte.

9₂ = Bd. I. 36.98; Vā. 62.84. 1) Vā. Puṣṭir. 2) Vā. T. Vṛṣakam.

9₃ = Bd. I. 36.99; Vā. 62.85.

9₄ = Bd. I. 36.100; Vā. 62.86. 1) Bd. -ran. 2) Vā. yuktam. 3) Bd. pra-.

9₅ = Bd. I. 36.101ᵃ; Vā. 62.87ᵃ.

10ᵃ = Bd. I. 36.101ᵇ; Vā. 62.87ᵇ. 1) Bd. -jayāj. 2) Bd. tu.

10ᵇ = A. 18.7ᵇ; Bd. I. 36.102ᵃ; Br. 2.15ᵇ; H. 69ᵃ; Kū. 14.5; Śidh. 52.12ᵃ; Vā. 62.88ᵃ; Vi. I. 13.2ᵇ. 1) Śidh. āvanta-. 2) Kū. Śidh. -mahiṣī. 3) Bd. Br.T. Cakṣuṣaṃ.

| 10₁ = Bd. I. 36.102ᵇ; Vā. 62.88ᵇ.

ajījanat[1]) Puṣkariṇyāṃ[2]) Vairaṇyāṃ[3]) Cākṣuṣo[4]) manum[5]) |
prajāpater ātmajāyāṃ Vīraṇasya[6]) mahātmanaḥ[7]). || 11 ||
manor ajāyanta daśa Naḍvalāyāṃ[1]) *mahaujasaḥ*[2]) |
kanyāyāṃ *sumahāvīryā*[3]) Vairājasya[4]) prajāpateḥ: || 12 ||
Ūruḥ[1]) Pūruḥ[2]) Śatadyumnas Tapasvī Satyavāk[3]) *Kaviḥ*[4]) |
Agniṣṭud Ati[5]rātraś ca Sudyumnaś cêti te[6]) nava[7]) || 13 ||
Abhimanyuś ca daśamo Naḍvalāyāṃ[1]) mahaujasaḥ[2]). |
Ūror[3]) ajanayat putrān Ṣaḍāgneyī mahāprabhān[4]): || 14 ||
Aṅgaṃ Sumanasaṃ *Svātiṃ*[1]) Kratum *Āṅgirasaṃ*[2]) *Gayam*[3]). |
Aṅgāt Sunīthâpatyaṃ[4]) vai[5]) Venam[6]) ekaṃ vyajāyata[7]). || 15 ||
apacāreṇa[1]) Venasya prakopaḥ[2]) sumahān abhūt[3]), |
prajārtham ṛṣayo 'thâsya[4]) mamanthur dakṣiṇaṃ karam. || 16 ||

---

11 = A. 18.8a = a; Bḍ. I. 36.102c = a; Br. 2.16; H. 69b, 70a; Kū. 14.6b, 7a; Śidh. 52.12b = a; Vā. 62.89; Vi. I. 13.3. Bḍ. Vā. vyajījanat; Kū so 'jī-. 2) Bḍ. Vā. V. -riṇī. 3) A.T. Vīriṇyāṃ; Bḍ. Vāruṇī; Br. Vairiṇyāṃ; H. Vīraṇyāṃ; Kū. T. Surūpaṃ; Śidh. Varuṇaṃ; Vā.T.Vi. Vāruṇyāṃ; V. Vīraṇī. 4) Bḍ. Br. Kū. Vā. Cākṣuṣaṃ. 5) Śidh. manuḥ. 6) H. Kū. V. Vā. Vi. Araṇyasya. 7) Vi.2. Anaraṇyasya dhīmataḥ.

12 = A. 18.8b = a; Bḍ. I. 36.105; Br. 2.17; H. 70b, 71a; Kū. 14.7b, 8a; Śidh. 52.13; Vā. 62.90bc; Vi. I. 13.4. 1) Kū. sutās te; Vā.T. Ladvalāyāṃ. 2) A. sutottamāḥ; Kū.T. sumahaujasaḥ; Bḍ. sutāḥ śubhāḥ; Vā. śubhāḥ sutāḥ; 3) Br. muniśārdūlā; H. Bharataśreṣṭha; Kū. -yo; Śidh. hi muniśreṣṭha; Vā. vai mahābhāga; Vi.1 jagatāṃ śreṣṭha; Vi.2 dvijaśārdūla. 4) Bḍ. Virajasya.

13 = A. 18.9; Bḍ. I. 36.106; Br. 2.18; H. 71b, 72a; Kū. 14.8b, 9a; Śidh. 52.14; Vā. 62.91ab; Vi. I. 13.5. 1) Br.T. Kutsaḥ; Śidh. Ruruḥ. 2) Bḍ. Br. Vā. Vi.1 Puruḥ. 3) Śidh. -yajit. 4) Bḍ. Vā. V. Kṛtiḥ; Kū. Vi.2 Śuciḥ. 5) H. -ṣṭuv Ati-; Śidh. Vi. Agniṣṭomo 'ti-. 6) Bḍ. vai; H. cêty amī. 7) A.T. c-Âtimanyukaḥ; A. Kū. c-Âbhimanyukaḥ; Śidh. c-Âtimanyuḥ Suyaśā daśa.

14 = A. 18.10a = b; Bḍ. I. 36.107; Br. 2.19; H. 72b, 73a; Kū. 14 9b = b; Śidh. 52.15a = b; Vā. 62.91c, 92a; Vi. I. 13.6. 1) H. -lāyāḥ; Vā.Nad-. 2) Bḍ. Vā. manoḥ sutāḥ; H. mahājasaḥ. 3) Br. Pu-; Śidh. Ru-. 4) Kū. -balān; Śidh. -prabhā.

15 = A. 18.10b, 11a; Bḍ. I. 36.108; Br. 2.20; H. 73b, 74a; Kū. 14.10a(b); Śidh. 52.15b, 16a; Vā. 62.92b, 93a; Vi. I. 13.7. 1) Bḍ. Kū. Śidh. Vi.2 Khyātiṃ. 2) A. Br. H. Vā. Vi. Aṅg-. 3) Bḍ. Gayaṃ Śukraṃ Vraj-Ājinau; Br. T. Mayam; Kū. Vā. Vi.1 Śivaṃ, Vi.2 -soṣijau; Śidh. Ṛjim. 4) Śidh. -nīthā bhāryā. 5) H. -gaḥ Sunīthakanyāyāṃ. 6) A. Br. Ga. Kū. Śidh. Vi. Veṇam. 7) Śidh. asūyata; Vi. ajāyata; Kū. Aṅgād Veṇo 'bhavat paścād Vainyo Veṇād ajāyata.

16 = A. 18(11b) 12a; Bḍ. I. 36.109; Br. 2.21; H. 74b, 75a; Śidh. 52.16b, 17a; Vā. 62 93b, 94a; Vi. I. 13.8a = b. 1) Bḍ. tasyâparādhād. 2) Śidh. kopas tu. 3) A. arakṣakaḥ pāparataḥ sa hato munibhiḥ kuśaiḥ. 4) Bḍ. Br. Vi.2 -yo yasya; Śidh. Vā. Vi.1 -yas tasya.

Venasya mathite pāṇau[1]) saṃbabhūva mahān[2]) *nṛpaḥ*[3]). |

tam dṛṣṭvā munayaḥ prāhur:
eṣa vai muditāḥ prajāḥ || 17 ||
kariṣyati mahāteja
yaśaś ca prāpsyate mahat. |

Vainyo nāma mahīpālo,
yaḥ Pṛthuḥ parikīrtitaḥ[1]), || 17 ||

sa dhanvī kavacī jātas[1]), *tejasā nirdahan iva*[2]). || 18 ||
Pṛthur Vainyas tadā[1]) cêmāṃ[2]) rarakṣa[3]) kṣatrapūrvajaḥ, |
rājasūyābhiśiktānām ādyaḥ sa vasudhādhipaḥ[4]). || 19 ||
tasmāc caiva sam[1]utpannau nipuṇau[2]) Sūta-Māgadhau. |
tenêyaṃ gaur *mahārājña*[3]) dugdhā sasyāni[4]) *dhīmatā*[5]) || 20 ||
prajānāṃ vṛttikāmena[1]) devaiḥ sarṣi[2]gaṇaiḥ saha[3]) |
pitṛbhir Dānavaiś caiva gandharvaiḥ sāp[4]sarogaṇaiḥ || 21 ||
sarpaiḥ[1]) puṇyajanaiś caiva[2]) vīrudbhiḥ parvatais tathā[3]); |
teṣu teṣu ca[4]) pātreṣu duhyamānā vasuṃdharā[5]) || 22 ||
prādād yathepsitaṃ kṣīraṃ, tena prāṇān adhārayan[1]). |
Pṛthos tu putrau[2]) dharmajñau[3]) jajñāte[4]) 'ntardhi-Pā*lin*au[5]). || 23 ||

17a = A. 18.12b; Bd. I. 36.(110a); Br. 2.22a; H. 75b; Śidh. 52.17b; Vā. 62.94b; Vi. I. 13.8b. 1) H. Śidh. Vā. Vi.1 pāṇau mathite. 2) A. Pṛthur; Śidh. tataḥ. 3) Br. V. H. ṛṣiḥ; Śidh. Pṛthuḥ; Vi.1 mahāmune; Vi.2 -hāmatiḥ; Bd. janitas tasya pāṇau tu mathite rūpavān Pṛthuḥ.

17b = A. 18.13a; Br. 2.22b; H. 76a.
18a = A. 18.13b; Br. 2.23a; H. 76b.

17b = Bd. I. 36.(110b); Vā. 62.94c. Vi. I. 13.9a. 1) Vi.2 -kīrtyate; Bd. janayitvā sutaṃ tasya Pṛthuṃ prathitapauruṣam.

18b = A. 18.14a; Bd. I. 36.111b; Br. 2.23b; H. 77a; Śidh. 52.18a; Vā. 62.94d. 1) Bd. jajñe; Br. -to. 2) Br. jvalajjvalanasaṃnibhaḥ; H. karāj jvalanasaṃnibhaḥ; Śidh. tejasâdityasaṃnibhaḥ; Vā. tejasā prajvalan iva.

19 = A. 18.14b, 15a; Bd I. 36.112b, 113a; Br. 2.24; H. 77b, 78a; Śidh. 52.18b, 19a; Vā. 62.94e, 95a. 1) A. prajāḥ; Br. tathā. 2) A. sarvā; Bd. lokān; Śidh. pṛthvīṃ; Vā. sarvalokān. 3) Śidh. arakṣat. 4) A. pṛthivīpatiḥ.

20 = A. 18.15b, (16b); Bd. I. 36.113b, 114a; Br. 2.25; H. 78b, 79a; Śidh. 52.19b, 20a; Vā. 62.95b, 96a. 1) Bd. Vā. tasya stavārtham ut-. 2) H. vipulau. 3) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja; Śidh. muniśreṣṭha. 4) H. śas-. 5) Br. bhūbhṛtā; H. Bhārata; Śidh. -dhā sarvahitāya vai; A. dugdhā gaus tena sasyārthaṃ (V. sasyāni) prajānāṃ jīvanāya ca.

21 = A. 18.17a = aIIbII; Bd. I. 36.114b, 115a; Br. 2.26; H. 79b, 80a; Śidh. 52.20b, 21a; Vā. 62.96b, 97a. 1) Bd. Vā. vṛttikāmānāṃ; Śidh. hitakāmena. 2) Bd. carṣi-; Vā. -vair ṛṣi-. 3) A. saha devair munigaṇair; Br. sahaḥ. 4) A. Bd. câp-; Br. Vā. -vair ap-.

22 = A. 18.17b, 18a; Bd. I. 36.115b, 116a; Br. 2.27; H. 80b, 81a; Śidh. 52.21b, (22); Vā. 62.97b, 98a. 1) Vā.T. sarvaiḥ. 2) A. pitṛbhir dānavaiḥ sarpair. 3) A. -tair janaiḥ; Bd. parvatair vṛkṣavīrudhaiḥ. 4) Bd. Vā. tu. 5) Śidh. tena dattena jīvanti sarvadevagaṇāḥ sadā.

23 = A. 18.18b, 19a; Bd. I. 36.116b, 37.22b; Br. 2.28; H. 81b, 82a; Śidh. 53.1a = b;

Śikhaṇḍinī[1]) Havirdhānam Antardhānād vyajāyata, |
Havirdhānāt Ṣaḍāgneyī Dhiṣaṇâjanayat sutān[2]): || 24 ||
Prācīnabarhiṣaṃ Śukraṃ[1]) Gayaṃ Kṛṣṇaṃ Vraj-Ājinau[2]). |
Prācīnabarhir bhagavān mahān āsīt prajāpatiḥ[3]) || 25 ||

Havirdhānān mahārājo[1]),	balaśrutatapovīryaiḥ
yena saṃvardhitāḥ prajāḥ. |	pṛthivyām ekarāḍ asau. |
prācīnāgrāḥ kuśās[2]) tasya	prācīnāgrāḥ kuśās tasya
pṛthivyāṃ *dvijasattamāḥ*[3]) || 26 ||	tasmāt Prācīnabarhy asau. || 26 ||
Prācīnabarhir bhagavān[1])	
pṛthivītalacāriṇaḥ[2]). |	

Samudratanayāyāṃ tu kṛtadāro *'bhavat* prabhuḥ[1]) || 27 ||
mahatas tapasaḥ[1]) pāre Savarṇāyāṃ prajāpatiḥ[2]). |
Savarṇâdhatta Sāmudrī[3]) daśa Prācīnabarhiṣaḥ[4]), || 28 ||

Vā. 62.98b, 63.22a; Vi. 1. 14.1a = b. 1) Vā. tena lokāṃs tv adhārayat. 2) A. Śidh. Pṛthoḥ putrau tu; H. Pṛthuputrau tu; Vi.1 Pṛthoḥ putrau; Vi.2 -trau tu. 3) Bd. Vā. vikrāntau; Vi.1 mahāvīryau. 4) Br. yajñānte. 5) A.Vi.2 -Pālitau; Bd. -Pāvanau; Br. -Pātinau; Śidh. bhuvi pārthivau. Cfr. 1b: Havirdhānī-Havirdhāma-nāmānau tau babhūvatuḥ.

24 = A. 18.19b, 20a; Bd. I. 37.23; Br. 2.29; H. 82b, 83a; Kū. 14.22b, (51a); Śidh. 53.(2a); Vā. 63.22b, 23a; Vi. I. 14.1b, 2a. 1) Kū. Śikhaṇḍinaṃ. 2) Kū. Havirdhānas tath-Âgneyyāṃ janayāmāsa vai sutam; Śidh. Śikhaṇḍinī Havirdhāmāt putraṃ Prācīnabarhiṣam.

25 = A. 18.20b, 21b; Bd. I. 37.24; Br. 2.30; H. 83b, 84a; Kū. 15.(51b). 52a; Vā. 63.23b, 24a; Vi. I. 14.2b, 3a. 1) Bd. H. Śuklaṃ 2) Bd. Praj-Ājinau; Kū. Prācīnabarhiṣaṃ nāmnā dhanurvedasya pāragam. 3) Kū. sarvaśāstrabhṛtāṃ varaḥ

26 = A. 18.21a = b; Br. 2.31a⟨⟩; H. 84b, 85a; Śidh. 53.2bI = bI; Vi. I. 14.3b, 4a. 1) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja. 2) Br. pracīnāgrakuśās. 3) A. yajato yataḥ; H. Janamejaya; Vi. abhavan mune.

26 = Bd. I. 37.25; Vā. 63.24bc.

27a = Br. 2.31b; H. 85b; Śidh. 53.2bII = II; Vi. I. 14.4b. 1) Vi.2 abhavat. 2) Br. -ṇīḥ; Vi. khyāto bhuvi mahābalaḥ.

27(b) = Bd. I. 37.26a; Br. 2.32a; H. 86a; Śidh. 53.3a; Vā. 63.25a; Vi. I. 14.5a. 1) Bd. Vā. -raḥ sa vai prabhuḥ; Vi. -ro mahīpatiḥ.

28 = A. 18.22a = b; Bd. I. 37.26b, 27a; Br. 2.32b, 33a; H. 86b, 87a; Kū. 14.(52b) = b; Śidh. 53.3b = b; Vā. 63.25bc; Vi. I. 14.5b, 6a. 1) H. Vā. tamasaḥ. 2) H. mahīpatiḥ; Vi. -pateḥ. 3) Kū. Śidh. Samudratanayāyāṃ vai (Śidh. tu). 4) Kū. daśa putrān ajījanat.

sarvān[1]) Pracetaso nāma dhanurvedasya pāragān[2]). |
apṛthagdharmacaraṇās te 'tapyanta mahat tapaḥ[3]) || 29 ||
daśa varṣasahasrāṇi samudrasalileśayāḥ. |
tapaś caratsu pṛthivīṃ Pracetaḥsu[1]) mahīruhāḥ[2]) || 30 ||
arakṣya[1]māṇām āvavrur[2]), babhūvâtha prajākṣayaḥ. |
pratyāhṛte[3]) tadā tasmin[4]) Cākṣuṣasyântare manoḥ || 31 ||
nâśakan māruto vātuṃ, vṛtaṃ[1]) khaṃ[2]) abhavad drumaiḥ[3]); |
daśa varṣasahasrāṇi na śekuś ceṣṭituṃ prajāḥ. || 32 ||
tad upaśrutya tapasā[1]) yuktāḥ sarve[2]) Pracetasaḥ |
mukhebhyo vāyum agniṃ ca sasṛjur[3]) jātamanyavaḥ[4]). || 33 ||
unmūlān atha tān vṛkṣān[1]) kṛtvā[2]) vāyur aśoṣayat, |
tān agnir adahad ghora, evam āsīd drumakṣayaḥ[3]). || 34 ||
druma[1]kṣayam atho buddhvā[2]) kiṃcicchiṣṭeṣu[3]) śākhiṣu[4]) |
upagamyâbravīd etān *rājā*[5]) Somaḥ pra*jāpatīn*[6]): || 35 ||

---

29 = A. 18.22b, 23a; Bḍ. I. 37.27b, 28a; Br. 2.33b, 34a; Ga. 6.11; H. 87b, 88a; Kū. 14.(53a); Śidh. 53.4; Vā. 63.26ab; Vi. I. 14.6b, 7a. 1) A. Ga. Śidh. Vā. T. Vi. sarve. 2) A. Ga. Śidh. Vā. T. Vi. -gāḥ. 3) Vi. mahātapaḥ; Kū. Pracetasas te vikhyātā rājānaḥ prathitaujasaḥ.

30 = A. 18.23b = a; Bḍ. I. 37.28b, 29a; Br. 2.34b, 35a; Ga. 6.12a = a; H. 88b, 89a; Śidh. 53.5; Vā. 63.26c, 27a; Vi. I. 14.7b, 15.1a. 1) Bḍ. tapaś ca teṣu pṛthivīṃ tapyatsv atha. 2) Śidh. pṛthivyām abhavan sumahīruhāḥ.

31 = Bḍ. I. 37.29b, 30a; Br. 2.35b = a; H. 89b, 90a; Śidh. 53.6a = a; Vā. 63.27b, 28a; Vi. I. 15.1b = a. 1) Br. H. arakṣa-. 2) Śidh. arakṣyamāṇāyāṃ pṛthvyāṃ; Vā. T. arakṣyamāṇāḥ khaṃ vavrur. 3) H. -hṛtāḥ; Vā. -hate. 4) H. prajāḥ sarvāś.

32 = A. 18.(24bI) = a; Bḍ. I. 37.30b, 31a; Br. 2.36; H. 90b, 91a; Vā. 63.28bc; Vi. I. 15.2. 1) Bḍ. Vi.2 vṛttaṃ. 2) Vi.2 svam. 3) A. bhuḥ khaṃ vyāptaṃ hi tarubhis.

33 = A. 18.(24bII); Bḍ. I. 37.31b, 32a; Br. 2.37; H. 91b, 92a; Śidh. 53.(6b); Vā. 63.29; Vi. I. 15.3. 1) Vi. tad dṛṣṭvā jalaniṣkrāntāḥ. 2) Bḍ. Vā. sarve yuktāḥ; Vi. sarve kruddhāḥ. 3) Vi. te 'sṛjan. 4) A. tāṃs tarūn adahaṃś ca te; Śidh. taṃ dṛṣṭvā tu drumebhyas te prāsṛjan agnimārutau.

34 = Bḍ. I. 37.32b, 33a; Br. 2.38; H. 92b, 93a; Śidh. 53.(7a); Vā. 63.30; Vi. I. 15.4. 1) Bḍ. H. vṛkṣāṃs tān; Br. vṛkṣāṃs tu; H. tān kṛtvā. 2) H. vṛkṣān. 3) Vi. -ras tatrâbhūd drumasaṃkṣayaḥ; Śidh. vṛkṣān unmūlya vāyus tān adahad Dhavyavāhanaḥ.

35 = A. 18.25(a)b; Bḍ. I. 37.33b, 34a; Br. 2.39; H. 93b, 94a; Śidh. 53.7b, 8a; Vā. 63.31; Vi. I. 15.5. 1) Śidh. vṛkṣa-. 2) Śidh. tato dṛṣṭvā; Vi. dṛṣṭvā. 3) Vā. cheṣeṣu. 4) A. mukhajāgnimarudbhyāṃ ca dṛṣṭvā câtha drumakṣayam. 5) Br. etāṃs tadā; H. atha. 6) Bḍ. Vā. Pracetasaḥ; Śidh. pratāpavān.

	dṛṣṭvā prayojanaṃ satyaṃ[1])
	lokasaṃtānakāraṇāt. |

kopaṃ yacchata[1]) rājānaḥ sarve[2]) Prācīnabarhiṣaḥ[3]), |

vṛkṣaśūnyā kṛtā pṛthvī,	vṛkṣāḥ kṣityāṃ janiṣyanti,
śāmyetām agnimārutau[1])! || 36 ||	śāmyetām agnimārutau! || 36 ||

ratnabhūtā ca[1]) kanyêyaṃ vṛkṣāṇāṃ[2]) varavarṇinī[3]) |
bhaviṣyaṃ[4]) jānatā *hy eṣā*[5]) dhṛtā garbheṇa vai mayā[6]), || 37 ||
Māriṣā nāma nāmnaiṣā[1]) vṛkṣāṇām iti nirmitā[2]), |

bhāryā vo 'stu mahābhāgā[1])	bhāryā bhavatu vo hy eṣā
Soma[2]vaṃśavivardhinī. || 38 ||	Somagarbha[1]vivardhitā. || 38 ||

yuṣmākaṃ tejaso 'rdhena mama cârdhena[1]) tejasaḥ[2]) |
asyām utpatsyate vidvān[3]) Dakṣo nāma prajāpatiḥ. || 39 ||
sa imāṃ dagdhabhūyiṣṭhāṃ[1]) yuṣmattejomayena vai |
agninâgnisamo[2]) bhūyaḥ[3]) prajāḥ saṃvardhayiṣyati[4]). || 40 ||
tataḥ Somasya vacanāj jagṛhus te Pracetasaḥ[1]) |
saṃhṛtya[2]) kopaṃ vṛkṣebhyaḥ patnīṃ dharmeṇa Māriṣām[3]). || 41 ||
Māriṣāyāṃ tatas te vai[1]) manasā garbham ādadhuḥ. |

36a = Bḍ. I. 37.34b; Vā. 63.32a. 1) Vā. sarvaṃ.

36a(b) = A. 18.(26a); Bḍ. I. 37.35a; Br. 2.40a; H. 94b; Śidh. 53.8b; Vā. 63.32b; Vi. I. 15.6a. 1) Bḍ. Vā. tyajata. 2) Vā. sarvaṃ. 3) A. -ta dāsyanti kanyāṃ vo Māriṣāṃ varām; Vi. śṛṇudhvaṃ ca vaco mama.

36b = Br. 2.40b; H. 95a; Vi. I. 15 (6b). 1) Vi. saṃdhānaṃ vaḥ kariṣyāmi saha kṣitiruhair aham.

36c = Bḍ. I. 37.35b; Vā. 63. 33a.

37 = A. 18.(26b) 27aI = bI; Bḍ. I. 37.36; Br. 2.41; H. 95b, 96a; Śidh. 53.9; Vā. 63.33b, 34a; Vi. I. 15.7. 1) Śidh. anubhūtānu; Vā. -bhūtā tu. 2) Vi. vārkṣeyī. 3) A. tapasvino muneḥ kaṇḍoḥ Pramlocāyāṃ mayaiva ca. 4) Bḍ. -ṣyaj. 5) A. sṛṣṭā; Br. tāta; H. tattvaṃ; Śidh. sā tu; Vi. pūrvaṃ. 6) Vā. Vi. mayā gobhir vivardhitā.

38a = Bḍ. I. 37.37a; Br. 2.42a; H. 96b; Vā. 63.34b; Vi. I. 15.8a. 1) H. kanyêyaṃ. 2) Bḍ. Vā. vṛkṣair eva vinirmitā.

38b = A. 18.27aII = I; Br. 2.42b; H.97a; Śidh. 53.10a; Vi. I. 15.8b. 1) A. kulaṃkarī; Br. T. H. -bhāgāḥ. 2) Vi. dhruvaṃ.

38b = Bḍ. I. 37.37b; Vā. 63.34c. 1) Bḍ. -garbhā.

39 = A. 18.27bI = bI; Bḍ. I. 37.38; Br. 2.43; H. 97b, 98a; Śidh. 53.11a = a; Vā. 63.35; Vi. I. 15.9. 1) Śidh. câṃśena. 2) Bḍ. -jasā. 3) A. Dakṣaḥ; H. putro.

40 = A. 18.27bII = bII; Bḍ. I. 37.39; Br. 2.44; H. 98b, 99a; Śidh. 53.11b = b; Vā. 63.36; Vi. 15.10. 1) Vi. mama câṃśena saṃyukto. 2) Śidh. brahmatejomayo. 3) H. bhūtvā. 4) Vā. T. -si.

41 = A. 18.(28aI); Bḍ. I. 37.40; Br. 2.45; H. 99b, 100a; Śidh. 53.12abI = abII; Vā. 63.37; Vi. I. 15.72. 1) A. Pracetasas tāṃ jagṛhur; Vi.2 -hus tāṃ Pracetasaḥ. 2) Vā. -hatya; Vi.2 saṃvṛtya. 3) Śidh. bhāryāṃ dharmeṇa tasyās tu.

daśabhyas tu Pracetobhyo Māriṣāyām prajāpatiḥ[2]) || 42 ||
Dakṣo[1]) jajñe mahātejāḥ[2]) Somasyâṃśena *vīryavān*[3]). |
putrān utpādayāmāsa
Somavaṃśavivardhanān[1]). || 43 ||
asṛjan manasā tv[1])ādau
prajā Dakṣo na[2]) maithunāt. ||43||
acarāṃś ca carāṃś caiva[1]) dvipado 'tha catuṣpadaḥ[2]). |
sa sṛṣṭvā[3]) manasā Dakṣaḥ paścād asṛjata[4]) striyaḥ. || 44 ||
dadau sa daśa[1]) Dharmāya, Kaśyapāya trayodaśa, |
śiṣṭāḥ Somāya rājñe ca[1])
nakṣatrākhyā dadau prabhuḥ. ||
kālasya nayane yuktāḥ
saptaviṃśatim Indave[1]). || 45 ||
ebhyo dattvā tato 'nyā vai catasro 'riṣṭanemine, |
dve caiva Bahu[1]putrāya dve caiv-Âṅgirase tathā[2]), |
kanyām ekāṃ Kṛśāśvāya, tebhyo 'patyaṃ nibodhata[3])! || 45 1 ||
antaraṃ Cākṣuṣasyâtra[1]) manoḥ ṣaṣṭhaṃ tu gīyate[2]) |
manor Vaivasvatasyâpi saptamasya prajāpateḥ. || 45 2 ||
tāsu devāḥ[1]) khagā[2]) gāvo[3]) nāgā Ditija-Dānavāḥ[4]) |
gandharvāpsarasaś caiva jajñire 'nyāś ca jātayaḥ[5]). || 46 ||
tataḥ prabhṛti *loke 'smin*[1]) prajā maithunasaṃbhavāḥ, |
saṃkalpād darśanāt sparśāt pūrveṣāṃ[2]) sṛṣṭir ucyate[3]). || 47 ||

---

42 = A. 18.(28a II); Bd. I. 37.41; Br. 2.46a = b; H. 100b, 101a; Śidh. 53(12b II) = b II; Vā. 63.38; Vi. I. 15.73a = b. 1) H. tu. 2) A. Dakṣo 'syāṃ ca tato 'bhavat; Śidh. Dakṣo jajñe prajāpatiḥ.

43a = Bd. I. 37.42a; Br. 2.46b; H. 101b; Śidh. 53.13a; Vā. 63.39a, Vi. I. 15.(73b, 74a). 1) Śidh. so 'pi. 2) Śidh. jajñe Dakṣo mahābhāgaḥ; Vi. jajñe Dakṣo mahāyogo (Vi.2 -bhāgo), yaḥ pūrvaṃ Brahmaṇo 'bhavat, sa tu Dakṣo mahābhāgaḥ. 3) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Śidh. vai mune; Vi. sṛṣṭyarthaṃ sumahāmate.

43b = H. 102a; Vi. I. 15.74b. 1) Vi. prajāsṛṣṭyartham ātmanaḥ.

43b = Bd. I. 37.42b; Vā. 63.39b. 1) Vā. câ-. 2) Bd. 'tha.

44 = A. 18.28b, 29a; Bd. I. 37.43; Br. 2.47; H. 102b, 103a; Śidh. 53.13b, 14a; Vā. 63.40; Vi. I. 15.75a, 76a. 1) Vi.2 avarāṃś ca varāṃś caiva. 2) Vi. -dān. 3) Bd. Vā. visṛjya. 4) Br. asṛjat; H. Vi. apy asṛjat.

45a = A. 18.29b; Bd. I 37.44a; Br. 2.48a; H. 103b; Śidh. 53.14b; Vā. 63.41a; Vi. I. 15.76b. 1) Br.T. daśa sa.

45b = Br. 2.48b; H. 104a; Śidh. 53.15a. 1) H. -ñe 'tha; Śidh. Dakṣo 'pi.

45b = A. 18.30a I = II. Bd. I. 47.44b; Vā. 63.41b; Vi. I. 15.77a. 1) A. Somāya.

45 1 = A. 18.30a IIb = a IIb; Bd. I. 47.45, 46a; Vā. 63.42. 1) Vā. Bāhu- 2) A. hy adāt. 3) Bd. -tyaṃ babhūva ha.

45 2 = Bd. I. 47.46b, 47a; Vā. 63.43. 1) Bd. -syâtha. 2) Vā. tu hīyate.

46 = A. 18.(31a) = a; Bd. I. 37.47b, 48a; Br. 2.49; H. 104b, 105a; Śidh. 53.(15b) = a; Vā. 63.44; Vi. I. 15.(77b), 78a. 1) Bd. Vasudevāḥ; Śidh. devāsurāḥ. 2) Vi. tathā. 3) A. ca nāgādyā; Śidh. nāgā; Vi. Daityā. 4) A. maithunān manasā purā; Śidh. Ditijāś cânyadevatāḥ; Vi. nāgā gāvas tathā khagāḥ. 5) Vi. Dānavādyāś ca jajñire.

47 = Bd. I. 37.48bc; Br. 2.50; H. 105b, 106a; Śidh. 53.16; Vā. 63.45; Vi. I. 15.78b,

munaya (ṛṣaya) ūcuḥ:
devānāṃ Dānavānāṃ ca *gandharvoragarakṣasām*[1] |
saṃbhavaḥ kathitaḥ pūrvaṃ[2]) Dakṣasya ca mahātmanaḥ. || 48 ||
aṅguṣṭhād Brahmaṇo[1]) jāto[2]) |
Dakṣaḥ[3]) *proktas*[4]) *tvayânagha*[5]) |
vāmāṅguṣṭhāt tathā caiva[6])
tasya patnī vyajāyata. || 49 ||
prāṇāt prajāpater janma
Dakṣasya kathitaṃ tvayā. || 49 ||
kathaṃ Prācetasatvaṃ sa[1]) punar lebhe mahātapāḥ[2]), |
etaṃ[3]) naḥ[4]) saṃśayaṃ[5]) *sūta*[6]) vyākhyātuṃ tvam ihârhasi[7]), |
dauhitraś caiva[8]) Somasya kathaṃ[9]) śvaśuratāṃ gataḥ? || 50 ||
(Lomaharṣaṇa) sūta uvāca:
utpattiś ca nirodhaś ca nityaṃ[1]) bhūteṣu *vartate*[2]), |
ṛṣayo 'tra na muhyanti vidyāvantaś[3]) ca ye janāḥ[4]). || 51 ||
yuge yuge[1]) bhavanty ete sarve[2]) Dakṣādayo *nṛpāḥ*[3]) |
punaś caiva nirudhyante, vidvāṃs[4]) tatra na muhyati. || 52 ||
jyaiṣṭhyaṃ[1]) kāniṣṭhyam[2]) apy eṣāṃ[3]) pūrvaṃ nâsīd[4]) *dvijottamāḥ*[5]) |
tapa eva garīyo 'bhūt prabhāvaś caiva kāraṇam. || 53 ||

79a. 1) Br. viprendrāḥ; H. rājendra; Śidh. viprendra; Vi. Maitreya. 2) Bḍ. -vāsāṃ. 3) Br. H. procyate prajāḥ; Vi. abhavan prajāḥ.

48 = Bḍ. I. 37.49; Br. 2.51; H. 107; Vā. 63.46. 1) Bḍ. Vā. devarṣīṇāṃ ca te śubhaḥ. 2) Br. -vas tu śruto 'smābhir.

49 = Br. 2.52; H. 108; Śidh. 53.17a = a; Vi. I. 15 (80a) = a. 1) Vi. dakṣiṇād. 2) Br. T. jajñe; Vi. Dakṣaḥ. 3) Vi. pūrvaṃ. 4) Br. kila; Śidh. côktaḥ; Vi. jātaḥ. 5) Br. śubhavrataḥ; Śidh. purā tvayā; Vi. śrutaṃ mayā. 6) Br. H. caivam.

49 = Bḍ. I. 37.50a; Vā. 63.47a.

50 = Bḍ. I. 37.50b, 51; Br. 2.53; H. 109, 110; Śidh. 53.17b, 18; Vā. 63.47b, 48; Vi. I. 15.(80b), 81. 1) Bḍ. Vā. ca; Śidh. hi; Vi. cetaso bhūyaḥ. 2) Vi. sa saṃbhūto mahāmune. 3) Vi. eṣa. 4) H. Śidh. -tan me; Vi. me. 5) Vi. -śayo. 6) H. vipra; Vi. brahman. 7) H. samyag ākhyātum arhasi; Śidh. ākhyātuṃ vai tvam arhasi; Vi. sumahān hṛdi vartate. 8) Vā. sa dauhitraś ca; Vi.1 yad dauhitraḥ sa; Vi.2 -traś ca. 9) Vi. punaḥ.

51 = Bḍ. I. 37.52; Br. 2.54; H. 111; Śidh. 53.19a = a; Vā. 63.49; Vi. I. 15.82. 1) H. Vi. nityau. 2) Bḍ. Vā. sattamāḥ; Br. bho dvijāḥ; H. pārthiva; Vi.1 sattama; Vi.2 vai mune. 3) H. vidvāṃsaś; Vi.1 ye câtra; Vi.2 ye cânye. 4) H. caiva ye janāḥ; Śidh. Vi. divyacakṣuṣaḥ; Vā. narāḥ.

52 = Bḍ. I. 37.53; Br. 2.55; H. 112; Śidh. 53.19b, 20a; Vā. 63.50; Vi. I. 15.83. 1) Śidh. kalpe kalpe. 2) Br. punar. 3) Bḍ. Vā. dvijāḥ; Śidh. mune. Vi. Dakṣādyā munisattamāḥ. 4) Śidh. sujñas.

53 = Bḍ. I. 37.54; Br. 2.56; H. 113; Śidh. 53.20b = a; Vā. 63.51; Vi. I. 15.84. 1) Bḍ. jyaiṣṭhya-; Śidh. jyeṣṭhaḥ; Vi. kāniṣṭhyaṃ. 2) Br. kāniṣṭhaṃ;

imām visṛṣṭiṃ Dakṣasya	imām visṛṣṭiṃ yo veda
yo vidyāt sacarācarām, |	Cākṣuṣasya carācarām, |

prajāvān[1]) āyur uttīrṇaḥ[2]) svargaloke mahīyate. ‖ 54 ‖

evaṃ[1]) sargaḥ samākhyātaś Cākṣuṣasya samāsataḥ \|
ity ete ṣaḍ visargā hi) krāntā manvantarātmakāḥ ‖ 541 ‖
Svāyaṃbhuvādyāḥ saṃkṣepāc Cākṣuṣāntā yathākramam. \|
ete sargā yathā prājñaiḥ[1]) proktā vai[2]) dvijasattamāḥ ‖ 542 ‖
Vaivasvatavisargeṇa[1]) teṣāṃ jñeyas tu vistaraḥ. \|
anyūnā nâtiriktās te[2]) sarve sargā Vivasvataḥ. ‖ 543 ‖
ārogyāyuḥ pramāṇena[1]) dharmataḥ kāmato 'rthataḥ \|
etān eva guṇān eti, yaḥ paṭhaty[2]) anasūyakaḥ. ‖ 544 ‖
Vaivasvatasya vakṣyāmi sāmpratasya mahātmanaḥ \|
samāsa[1]vyāsataḥ sargaṃ bruvato me nibodhata! ‖ 545 ‖

Śidh. kaniṣṭho; Vi. jyaiṣṭhyam. 3) Śidh. madhyasthaḥ. 4) Vi. nâbhūd. 5) H. janādhipa; Śidh. āsīn mahāmune; Vi. dvijottama.

54a = Br. 2.57a; H. 114a; Śidh. 53.21a. | 54a = Bd. I. 37.55a; Va. 63.52a.

54b = Bd. I. 37.55b; Br. 2.57b; H. 114b; Śidh. 53.21b; Vā. 63.52b. 1) Vā. prajānām. 2) Bd. āyuṣas tīrṇaḥ; Śidh. āyuṣā pūrṇaḥ.

541 = Bd. I. 37.56; Vā. 63.53ab. 1) Vā. eṣa. 2) Bd. nisargāś ca.

542 = Bd. I. 37.57; Vā. 63.53c, 54a. 1) Vā. yathāprajñaṃ. 2) Bd. ye.

543 = Bd. I. 37.58; Vā. 63.54b, 55a. 1) Bd. Vā. V. -nisargeṇa. 2) Vā. anantā nâtiriktāś ca.

544 = Bd. I. 37.59; Vā. 63.55bc. 1) Bd. -ṇebhyo. 2) Bd. paṭhan.

545 = Bd. I. 37.60; Vā. 63.56. 1) Vā. samāsād.

Textgruppe II.

(Mt. 4.33—55).

Svāyaṃbhuvo manur dhīmāṃs tapas taptvā suduścaram |
patnīm evâpa rūpāḍhyām Anantāṃ[1]) nāma nāmataḥ. || 33 ||
Priyavrat-Ottānapādau manus tasyām ajījanat. |
Dharmasya kanyā caturā Sūnṛtā nāma bhāminī || 34 ||
Uttānapādāt tanayān prāpa mantharagāminī. |
Apasyatim Apasyantaṃ Kīrtimantaṃ Dhruvaṃ tathā || 35 ||
Uttānapādo 'janayat Sūnṛtāyāṃ prajāpatiḥ. |
Dhruvo varṣasahasrāṇi trīṇi kṛtvā tapaḥ purā || 36 ||
divyam āpa tataḥ sthānam acalaṃ Brahmaṇo varāt, |
tam eva purataḥ kṛtvā Dhruvaṃ saptarṣayaḥ sthitāḥ. || 37 ||
Dhanyā nāma manoḥ kanyā Dhruvāc Chiṣṭam ajījanat, |
Agnikanyā tu Succhāyā Śiṣṭāt sā suṣuve sutān: || 38 ||
Kṛpaṃ Ripuṃjayaṃ Vṛttaṃ Vṛkaṃ ca Vṛkatejasaṃ. |
Cakṣuṣaṃ Brahmadauhitryāṃ Vīriṇyāṃ sa Ripuṃjayaḥ, || 39 ||
Vīraṇasyâtmajāyāṃ tu Cakṣur manum ajījanat. |
manur vai rājakanyāyāṃ Naḍvalāyāṃ sa Cākṣuṣaḥ || 40 ||
janayāmāsa tanayān daśa śūrān akalmaṣān: |
Ūruḥ Pūruḥ Śatadyumnas Tapasvī Satyavāk Kaviḥ[2]) || 41 ||
Agniṣṭud Atirātraś ca Sudyumnaś câparājitaḥ |
Abhimanyus tu daśamo Naḍvalāyām ajāyata. || 42 ||
Ūror ajanayat putrān Ṣaḍāgneyī tu suprabhān: |
Aṅgaṃ[3]) Sumanasaṃ Khyātiṃ Kratum Aṅgirasaṃ Gayam. || 43 ||
pitṛkanyā Sunīthā tu Venam Aṅgād ajījanat. |
Venam anyāyinaṃ viprā mamanthus, tatkarād abhūt |
Pṛthur nāma mahātejāḥ, sa putrau dvāv ajījanat. || 44 ||
Antardhānas tu Mārīcaṃ Śikhaṇḍinyām ajījanat. |
Havirdhānāt Ṣaḍāgneyī Dhiṣaṇâjanayat sutān: |
Prācīnabarhiṣaṃ Sāṅgaṃ Yamaṃ Śukraṃ Balaṃ Śubham. || 45 ||
Prācīnabarhir bhagavān mahān āsīt prajāpatiḥ, |
Havirdhānāt[4]) prajās tena bahavaḥ saṃpravartitāḥ. || 46 ||
Savarṇāyāṃ tu Sāmudryāṃ daśâdhatta sutān prabhuḥ, |
sarve Pracetaso nāma dhanurvedasya pāragāḥ. || 47 ||
tattaporakṣitā vṛkṣā babhur loke samantataḥ, |
devādeśāc ca tān agnir adahad ravinandana. || 48 ||
Somakanyâbhavat patnī Mārīṣā nāma viśrutā, |

---

1) T. -tā; V. -tīṃ. 2) T. -vāg Ghaviḥ. 3) T. Agniṃ. 4) T. -nāḥ.

tebbyas tu Dakṣam ekaṃ sā putram agryam ajījanat. || 49 ||
Dakṣād anantaraṃ vṛkṣān auṣadhāni ca sarvaśaḥ |
ajījanat Somakanyā nadīṃ Candravatīṃ tathā. || 50 ||
Somāṃśasya ca tasyâpi Dakṣasyâśītikoṭayaḥ, |
vakṣye tāsāṃ tu vistāraṃ, loke yaḥ supratiṣṭhitaḥ: || 51 ||
dvipadaś câbhavan kecit, kecid bahupadā narāḥ, |
valīmukhāḥ śaṅkukarṇāḥ karṇaprāvaraṇās tathā, || 52 ||
aśvaṛkṣamukhāḥ kecit, kecit siṃhānanās tathā, |
śvasūkaramukhāḥ kecit, kecid uṣṭramukhās tathā. || 53 ||
janayāmāsa dharmātmā mlecchān sarvān anekaśaḥ, |
sa sṛṣṭvā manasā Dakṣaḥ striyaḥ paścād ajījanat. || 54 ||
dadau sa daśa Dharmāya, Kaśyapāya trayodaśa,
saptaviṃśatiṃ Somāya dadau nakṣatrasaṃjñitāḥ; |
devāsuramanuṣyādi tābhyaḥ sarvam abhūj jagat. || 55 ||

---

2. Kapitel.

Textgruppe I.

(A. 18.29b-19.21; Bd. II. 2.1-32; Br. 3.1-126; Ga. 6.14-62; H. 115-256; Kū. 15.1, 16.1-46; 18.1-18; Śidh. 54.1-94b; Vā. 65.121-159; Vi. I. 15.85-142; 21.1-40.)

Munaya (ṛṣaya) ūcuḥ:
Devānāṃ Dānavānāṃ ca gandharvoragarakṣasām |
utpattiṃ[1]) vistareṇaiva[2]) *mama brahman* prakīrtaya[3])! || 1 ||
Lomaharṣaṇa (sūta) uvāca:
prajāḥ sṛjêti vyādiṣṭaḥ[1]) pūrvaṃ[2]) Dakṣaḥ, Svayaṃbhuvā |

yathā sasarja bhūtāni,	sasarja sarva[1]bhūtāni
tathā śṛṇuta *bho dvijāḥ*[1])! || 2 ||	gatimanti dhruvāṇi ca. || 2 ||

mānasāny *eva*[1]) bhūtāni[2]) pūrvam evâsṛjat[3]) pra*bhuḥ*[4]): |
ṛṣīn devān[5]) sa[6]gandharvān *asurān atha rākṣasān*[7]) || 3 ||
yakṣabhūtapiśācāṃś ca vayaḥpaśumṛgāṃs tathā[1]). |
yadâsya *manasā*[2]) *sṛṣṭā*[3]) na vyavardhanta[4]) tāḥ[5]) prajāḥ[6]), || 4 ||

---

1 = Br. 3.1; H. 115; Kū. 15.1; Śidh. 54.1; Vi. I. 15.85. 1) Śidh. sṛṣṭiṃ tu. 2) Kū. vistarād brūhi; Śidh. vistareṇêmāṃ; Vi. -ṇêha. 3) Br. Lomaharṣaṇa kīrtaya; H. Vaiśampāyana kīrtaya; Kū. sūta Vaivasvate 'ntare; Śidh. sūtaputra bravīhi me.

2a = Bd. II. 2.1b; Br. 3.2a; H. 116a; Kū. 16.1a; Vā. 65.121a; Vi. I. 15.86a. 1) Kū. saṃdiṣṭaḥ. 2) Bd. Vā. svayaṃ.

2b = Br. 3.2b; H. 116b. Vi. I. 15.86b. 1) H. śṛṇu mahīpate; Vi. śṛṇu mahāmate (Vi.2 -mune).

2b = Bd. II. 2.2a; Kū. 16.(1b); Vā. 65.121b. 1) Vā.3 Dakṣo; Kū. sasarja devān gandharvān ṛṣīṃś caivâsuroragān.

3 = Bd. II. 2.2b, 3a; Br. 3.3; H. 117; Śidh. 54.(2a); Vā. 65.125b, 126a; Vi. I. 15.87. 1) Bd. mānasāni ca; H. manasā caiva; Vi.1 mānasāni tu. 2) Bd. -tāni sa. 3) Bd. asṛjat p-; Vā. sisṛkṣur vividhāḥ; Vi. Dakṣo 'sṛjat. 4) Vā. prajāḥ; Vi. tadā; Śidh. pūrvaṃ hi manasā Dakṣaḥ sṛṣṭiṃ cakre prajāpatiḥ. 5) Vi. devān ṛṣīn. 6) Bd. ca. 7) Bd. Vā. manuṣyoragarākṣasān; Br. asurān yakṣarākṣasān; Vi. asurān pannagāṃs tathā.

4 = Bd. II. 2.3b, 4a; Br. 3.4a = b; H. 118; Kū. 16.2a = b; Śidh. 54.(2bI); Vā. 65.126b, 127a; Vi. I. 15.88a = b. 1) H. pāśusarīsṛpān. 2) Br. mānasī; H. tās tu; Kū. sṛjataḥ; Vi.1 dvija; Vi.2 vipra. 3) Br. viprā; H. Vi. mānasyo; Kū. pūrvaṃ. 4) Br. -dhata; Vi. nâbhyavardhanta. 5) Br. H. vai; Śidh. yadā na vardhate sā tu. 6) Br. -jā.

tadā[1]) saṃcintya dharmātmā[2]) prajā[3]hetoḥ prajāpatiḥ. | apadhyātā bhagavatā Mahādevena dhīmatā[1]), |
sa maithunena[1]) dharmeṇa[2]) sisṛkṣur[3]) vividhāḥ prajāḥ[4]), || 5 ||
Asiknīm āvahat[1]) *patnīṃ*[2]) Vīraṇasya prajāpateḥ |
sutāṃ, sutapasā[3]) yuktāṃ mahatīṃ[4]) lokadhāriṇīm[5]). || 6 ||

yayā dhṛtam idaṃ sarvaṃ jagat sthāvarajaṃgamaṃ
atrâpy udāharantîmau ślokau Prācetasaṃ[1]) prati: || 6_1 ||
Dakṣasyôdvahato bhāryām Asiknīṃ Vairaṇīṃ[1]) purā[2]); |
kūpānāṃ niyutaṃ Dakṣaṃ[3]) sarpiṇāṃ sābhimāninām || 6_2 ||
nadīgiriṣv *asajjantaṃ*[1]) pṛṣṭhato 'nuyayau prabhum[2]). |
taṃ dṛṣṭvā ṛṣibhiḥ proktaṃ pratiṣṭhā-yati vai prajāḥ || 6_3 ||
prathamo 'tra[1]) dvitīyas[2]) tu Dakṣaḥ sa hi prajāpatiḥ[3]). |
athâgacchad yathākālaṃ prahīnāṃ[4]) niyutaṃ tu yat[5]), || 6_4 ||
Asiknīṃ Vairaṇīṃ[1]) tatra[2]) Dakṣaḥ Prācesaso 'vahat. || 6_5 ||

atha[1]) putrasahasrāṇi[2]) Vairaṇyāṃ[3]) pañca vīryavān[4]) | atha putrasahasraṃ sa Vairaṇyām[1]) amitaujasam[2]) |
Asiknyāṃ[1]) janayāmāsa Dakṣa *eva prajāpatiḥ*[2]). || 7 ||

5a = Br. 3.4b; H. 119a; Vi. I. 15.88b. 1) Vi. tataḥ. 2) Vi. sa punaḥ. 3) Vi. sṛṣṭi-.

5a = Bd. II. 2.4b; Ga. 6.(14a); Vā. 65.127b. 1) Ga. nâvardhanta ca tās tasya apadhyātā Hareṇa tu.

5b = Bd. II. 2.5a; Br. 3.5a; H. 119b; Ga. 6.(14b); Kū. 16.(2b); Śidh. 54.3b; Vā. 65.128a; Vi. I. 15.89a. 1) Vā. maithunena ca; Vi. maithunenaiva. 2) Bd. Vā. bhāvena. 3) Śidh. sasarja. 4) Ga. maithunena tataḥ sṛṣṭiṃ kartum aicchat prajāpatiḥ; Kū. T. tadā sasarja bhūtāni maithunenaiva sarvataḥ.

6 = Bd. II. 2.5b, 6a; Br. 3.5b, 6a; Ga. 6.15a = a; H. 120; Kū. 16.(3); Śidh. 54.2bII, 3a = aIIb; Vā. 65.128b, 129a; Vi. I. 15.89b, 90a. 1) Vā. câvahat. 2) Bd. Ga. bhāryāṃ; Kū. Aśiknyāṃ janayāmāsa; Vi. kanyāṃ. 3) Bd. Vā. sumahatā. 4) Bd. Vā. tapasā 5) Śidh. yuktām āhvayat sargakāraṇāt; Kū sutāyāṃ dharmayuktāyāṃ putrāṇāṃ tu sahasrakam.

6_1 = Bd. II. 2.6b, 7a; Vā. 65.129b, 130a. 1) Bd. -tasāṃ.

6_2 = Bd. II. 2.7b, 8a; Vā. 65.130b, 131a. 1) Vā. Vīraṇīṃ. 2) Vā.T. parāṃ. 3) Vā. Dakṣaḥ.

6_3 = Bd. II. 2.8b, 9a; Vā. 65.131b, 132a. 1) Vā. -giriṣu sarjaṃs tāḥ; V. -righasajjaṃs tāḥ. 2) Vā. -bhuḥ.

6_4 = Bd. II. 2.9b, 10a; Vā. 65.132b, 133a. 1) Vā. prathamâtra. 2) Vā. -tīyā. 3) Vā. Dakṣasyêha prajāpateḥ. 4) Vā. kūpānāṃ. 5) Vā. niyute tu saḥ.

6_5 = Bd. II. 2.10b; Vā. 65.133b. 1) Vā. Vairiṇīṃ. 2) Vā. yatra.

7a = Br. 3.6b; Ga. 6.(15b); H. 121a; Śidh. 54.4a; Vi. I. 15.90b. 1) Ga. tasya; Śidh. tasyāṃ. 2) Ga. -hasraṃ tu. 3) Śidh. Vīraṇyāṃ; Vi.1 Vairiṇyāṃ. 4) Ga. -yāṃ samapadyata.

7a = Bd. II. 2.11a; Vā. 65.134a. 1) Vā. Vairiṇyām. 2) Vā.T. -jasā.

tāṃs tu dṛṣṭvā mahābhāgān[1]) saṃ[2]vivardhayiṣūn[3]) prajāḥ |
devarṣiḥ[4]) priyasaṃvādo Nāradaḥ[5]) prābravīd idam[6]) || 8 ||
nāśāya vacanaṃ teṣāṃ śāpāyaivâtmanas tathā[1]), |
yaṃ[2]) Kaśyapaḥ sutavaraṃ[3]) Parameṣṭhī vyajījanat[4]). || 9 ||

Dakṣasya vai duhitari Dakṣaśāpabhayān muniḥ |	mānasaḥ Kaśyapasyâsīd[1]) Dakṣaśāpavaśāt[2]) punaḥ | tasmāt sa Kaśyapasyâtha dvitīyo[3]) mānaso 'bhavat |

pūrvaṃ sa hi[1]) samutpanno Nāradaḥ Parameṣṭhinaḥ[2]). || 10 ||

Asiknyām atha Vairaṇyāṃ
bhūyo devarṣisattamaḥ |
taṃ bhūyo janayāmāsa
pitêva munipuṃgavaṃ. || 10ı ||

tena[1]) Dakṣasya[2]) vai putrā[3]) Haryaśvā iti viśrutāḥ |
*dhar*mārthaṃ[4]) nāśitāḥ sarve vidhinā[5]) ca na saṃśayaḥ. || 11 ||

tasyôdyatas tadā Dakṣo nāśāyâmitavikramaḥ |	tasyôdyatas tadā Dakṣaḥ kruddho nāśāya[1]) vai prabhuḥ |

brahmarṣīn *purataḥ kṛtvā*[1]) yācitaḥ Parameṣṭhinā. 12 ||
tato 'bhisaṃdhiṃ[1]) cakre vai[2]) Dakṣas tu[3]) Parameṣṭhinā: |
kanyāyāṃ Nārado mahyaṃ tava putro bhaved[4]) iti. || 13 ||

7b = Bḍ. II. 2.11b; Br. 3.7a; H. 121b; Śidh. 54.4b; Vā. 65.134b; Vi. I. 15.91a. 1) Śidh. āśritya. 2) Bḍ. Vā. -aḥ Prācetasaḥ prabhuḥ; Vi. sargahetoḥ prajāpatiḥ.

8 = Bḍ. II. 2.12; Br. 3.7b, 8a; H. 122; Śidh. 54 (5a); Vā 65.135ab; Vi. I. 15.91bc. 1) Bḍ.Vā. mahātejāḥ; Vi. tān dṛṣṭvā Nārado vipra. 2) Bḍ. Vā.Vi.1 sa. 3) Bḍ. -yiṣuḥ. 4) Vi. saṃgamya. 5) Vi. devarṣir. 6) Bḍ. Vā. -do Brahmaṇaḥ sutaḥ; Vi. idam abravīt; Śidh. tān sisṛkṣūṃs tato dṛṣṭvā Nāradaḥ prāha vai mune.

9 = Bḍ. II. 2.13; Br. 3.8b, 9a; H 123; Vā. 65.135c, 137a. 1) Bḍ.Vā. -mano bravīt. 2) Bḍ.Vā. yaḥ. 3) Bḍ Vā. -pasutasyâtha; H. -paḥ sutaṃ vīraṃ. 4) Bḍ.Vā. vyajāyata.

10a = Br. 3.9b; H. 124a; Śidh. 54 6bI = I.	10ab = Bḍ. II. 2.14; Vā. 65.137b, 138a. 1) Vā. -pasyêha. 2) Vā. -pabhayāt. 3) Vā. -tīyaṃ.

10b(c) = Bḍ. II. 2.15a; Br. 3.10a; H. 124b; Śidh. 54.5b; Vā. 65.138b. 1) Bḍ Vā. V. sa hi pūrvaṃ; Śidh. tu. 2) H. -meṣṭhinā.

10ı = Br. 3.10b. 11a; H. 125.

11 = Bḍ. II 2.15b, 16a; Br. 3.11b, 12a; H. 126; Vā. 65.139. 1) Vā.T. yena. 2) Bḍ. vṛkṣasya. 3) Bḍ.H. putrā vai; Vā. putrās te. 4) Br. nirmathya; Vā. nindārthaṃ. 5) Vā. vinaṣṭāś.

12a = Br. 3.12b; H. 127a.	12a = Bḍ II. 2.16b; Vā. 65.140a. 1) Bḍ. -dhaḥ śāpāya.

12b = Bḍ. II. 2.17a; Br. 3.13a; H. 127b; Vā. 65 140b. 1) Bḍ. Vā. vai puraskṛtya.

13 = Bḍ. II. 2.17b, 18a; Br. 3.13b, 14a; H. 128; Vā. 65.141. 1) Br. T. -saṃdhiś.

tato Dakṣaḥ sutāṃ prādāt priyāṃ vai Parameṣṭhine, |
tasmāt sa[1]) Nārado jajñe bhūyaḥ[2]) śāpa[3]bhayād ṛṣiḥ. || 14 ||

munaya (ṛṣaya) ūcuḥ:

kathaṃ vi[1]nāśitāḥ putrā[2]) Nāradena maharṣiṇā[3]) |
prajāpati[4]sutās te vai[5]) śrotum[6]) icchāma[7]) tattvataḥ[8]). || 15 ||

Lomaharṣaṇa (sūta) uvāca:

Dakṣasya putrā[1]) Haryaśvā vivardhayiṣavaḥ prajāḥ |
samāgatā mahāvīryā, Nāradas tān uvāca ha[2]): || 16 ||

bāliśā bata yūyaṃ vai,
nâsyā jānītha vai bhuvaḥ |
pramāṇaṃ sraṣṭukāmā vai
prajāḥ Prācetasātmajāḥ[1]), || 17 ||

bāliśā bata yūyaṃ vai
na prajānītha bhūtalam, || 17 ||

antar ūrdhvam adhaś caiva kathaṃ srakṣyatha[1]) vai prajāḥ[2])? |
te tu tadvacanaṃ śrutvā prayātāḥ sarvatodiśam[3]); || 18 ||
adyâpi na nivartante samudrebhya[1]) ivâpagāḥ[2]). |
Haryaśveṣv atha naṣṭeṣu[3]) Dakṣaḥ Prācetasaḥ punaḥ || 19 ||
Vairaṇyām[1]) atha[2]) putrāṇāṃ sahasram asṛjat prabhuḥ[3]). |

vivardhayiṣavas te tu
Śabalāśvās tathā prajāḥ[1]) || 20 ||

prajā vivardhayiṣavaḥ
Śabalāśvāḥ punas tu te || 20 ||

---

2) Vā. -saṃdhitaṃ cakre. 3) Bḍ. -kṣaś ca; Br. Dakṣasya. 4) Vā. bhavatv.

14 = Bḍ. II. 2.18bc; Br. 3.14bc; H. 129; Vā. 65.142. 1) Br.H. sa tasyāṃ. 2) H. Dakṣa-. 3) Vā. śānto.

15 = Bḍ. II. 2.19; Br. 3.15; H. 130; Vā. 65.144. 1) Bḍ. vai; Br. pra-. 2) Bḍ. pūrvaṃ. 3) Bḍ. surarṣiṇā; Vā. mahātmanā. 4) Br. H. -pateḥ. 5) Br. -teḥ sūtavarya; H. -ter dvijasreṣṭha. 6) Vā. prajāḥ. 7) Bḍ. H. icchāmi. 8) Vā. Prācetasātmajāḥ.

16 = Bḍ. II. 2.20; Br. 3.16; H. 131; Śidh. 54.(6bII); Vā. 65.146. 1) Bḍ.Vā. Dakṣaputrāś ca. 2) Śidh. tasmāt tān abravīt tu saḥ.

17 = Br. 3.17; H. 132; Śidh. 54.(7); Vi. I. 15.93a = a. 1) Śidh. ajānantaḥ kathaṃ sṛṣṭiṃ bāliśā vai kariṣyatha,* diśaṃ kāṃcid ajānantas tasmād vijñāyatā bhuvam.

17 = Bḍ. II. 2.21a; Vā. 65.147a.

18 = Bḍ. II. 2.21b, 22a; Br. 3.18; H. 133; Śidh. 54.(8a) = b; Vā. 65.147b, 149a; Vi. I. 15.93b, 95a. 1) Br. T. sṛjatha. 2) Śidh. ity uktā vavrajuḥ sarve āśāṃ vijñātum ojasā. 3) Br.T.H. -śaḥ.

19 = Bḍ. II. 2.22b, 23a; Br. 3.19; H. 134; Vā 65.150a, 151a; Vi. I. 15.95b, 96a. 1) Bḍ. samudrasthā. 2) Vā. bhramanto vāyumiśritāḥ. 3) Bḍ. atha teṣu praṇaṣṭeṣu; Vā. sveṣu putreṣu naṣṭeṣu.

20a = Bḍ. II. 2.23b; Br. 3.20a; H. 135a; Śidh. 54.(8b); Vā. 65.151b; Vi. I. 15.96b. 1) Vā.Vi.1 Vairiṇyām. 2) Bḍ.H.Vā. eva. 3) Śidh. gatais tair janayāmāsa punaḥ pañcaśataṃ sutān.

20b = Br. 3.20b; H. 135b; Śidh. 54. | 20b = Bḍ. II. 2.24a; Vā. 65.152a.

pūrvoktaṃ vacanaṃ te tu[1]) | pūrvam uktaṃ vacas tatra[1])
Nāradena pra[2]coditāḥ[3]). | śrāvitā Nāradena ha. |
anyonyam ūcus te sarve: samyag āha mahān ṛṣiḥ[1]); || 21 ||
bhrātṝṇāṃ padavī[1]) caiva[2]) gantavyā[3]) nâtra saṃśayaḥ! |
jñātvā pramāṇaṃ pṛthvyāś ca[4]) sukhaṃ srakṣyāmahe prajāḥ[5]). || 22 ||
| [ekāgrāḥ[1]) svasthamanasā yathāvad anuśāsitāḥ[2])]
te 'pi tenaiva mārgeṇa prayātāḥ sarvatodiśam[1]), |
adyâpi na nivartante samudrebhya ivâpagāḥ[2]). || 23 ||
ta*taḥ*[1]) prabhṛti vai bhrātā bhrātur anveṣaṇe *rataḥ*[2]) |
prayāto naśyati kṣipraṃ[3]), tan na kāryaṃ vi*paścit*ā[4]) || 24 ||
naṣṭeṣu Śabalāśveṣu Dakṣaḥ kruddho 'śapad[1]) vibhuḥ[2]) |
Nāradaṃ: nāśam ehîti garbhavāsaṃ vasêti ca! || 25 ||
tāṃś caiva[1]) naṣṭān vijñāya | tathā[1]) teṣv api naṣṭeṣu
putrān Dakṣaḥ prajāpatiḥ | mahātmāsu purā[2]) kila[3]) |
ṣaṣṭ*iṃ*[1]) *Dakṣo*[2]) *'sṛjat kanyā*[3]) Vairaṇyām[4]), iti naḥ śrutam[5]). || 26 ||

(9a); Vi. I. 15.97a. 1) H. prajās tadā; Vi. -śvāḥ prajāḥ punaḥ; Śidh. Dakṣasya putrā Haryaśvā vivardhayiṣavaḥ prajāḥ.

21a = Br. 3.21a; H. 136a; Śidh. 54. (9b); Vi. I. 15.97b. 1) H. tāta; Vi. brahman. 2) H. -denaiva. 3) Śidh. tān uvāca punaḥ so 'pi Nāradaḥ kiṃ hi bāliśāḥ.

21a = Bd. II. 2.24b; Vā. 65.152b. 1) Bd. tad vai.

21b = Bd. II. 2.25a; Br. 3.21b; H. 136b; Śidh. 54.(10a); Vā. 65.153a; Vi. I. 15.98a. 1) Bd. ṛṣiḥ svayam; H.Vi. mahāmuniḥ; Śidh. bhuvo mānam ajānantaḥ kathaṃ sṛṣṭir bhaviṣyati.

22 = Bd. II. 2.25b, 26a; Br. 3.22; H. 137; Vā. 65.153b, 154a; Vi. I. 15 98b, 99a. 1) Bd. Br. H. -davīṃ. 2) Br. H. jñātuṃ. 3) Br. H. -tavyaṃ. 4) Bd. -yā vai. 5) Vi. ca prajāḥ srakṣyāmahe tataḥ.

[ ] = Bd. II. 2.26b; H. 138a. 1) Bd. prakāśāḥ. 2) H. anupūrvaśaḥ.

23 = Bd. II. 2.27; Br. 3.23; H. 138b, 139a; Śidh. 54.(10b), 11b; Vā. 65.154bc; Vi. I. 15.99bc. 1) Śidh. te tu tadvacanaṃ śrutvā niryātāḥ sarvatodiśam. 2) Bd. vistārāyāmalipsavaḥ.

24 = Bd. II. 2.28; Br. 3.24; H. 140b, 141a; Śidh. 54.12; Vā. 65.155; Vi. I. 15.100. 1) Br. H. Śidh. tadā. 2) Br. dvijāḥ; H. nṛpa; Vi. dvija. 3) Śidh. mune; Vā. Vi. tathā. 4) Bd. Vā. Vi. vijānatā.

25 = Bd. II. 2.29; H. 139b, 140a; Vā. 65.156. 1) H. 'bravīd; Va. 'bhavad. 2) H. vacaḥ.

26a = Br. 3.25a; H. 141b; Śidh. 54. 13a; Vi. I. 15.101a. 1) Śidh. Vi. câpi.

26a = Bd. II. 2.30a; Kū. 16.(4a); Vā. 65.157a. 1) Bd. -dā. 2) Bd. mahātmā sa prabhuḥ. 3) Kū. teṣu putreṣu naṣṭeṣu māyayā Nāradasya tu.

26b = Bd. II. 2.30b; Br. 3.25b; H. 142a; Kū. 16.4b; Śidh. 54.13b; Vā.

tās tadā pratijagrāha *bhārya*rtham[1]) Kaśyapaḥ prabhuḥ[2]) |
Dharmaḥ Somaś[3]) *ca*[4]) *bhagavāṃs*[5]) tathaivânye[6]) maharṣayaḥ. ||27||
dadau sa daśa Dharmāya, Kaśyapāya trayodaśa, |
saptaviṃśati[1]) Somāya[2]), catasro 'riṣṭanemine[3]), || 28 ||
dve caiva Bahu[1]putrāya, dve caiv-Âṅgirase tathā[2]), |
dve Kṛśāśvāya viduṣe, tāsāṃ nāmāni me śṛṇu[3]): || 29 ||
| imāṃ visṛṣṭiṃ Dakṣasya kṛtsnāṃ yo veda tattvataḥ, |
| āyuṣmān kīrtimān dhanyaḥ prajāvāṃś ca bhavaty uta. || 291 ||

Arundhatī Vasur Yāmī[1]) Lambā Bhānur Marutvatī[2]) |
Saṃkalpā ca Muhūrtā ca Sādhyā Viśvā *tathaiva ca*[3]), || 30 ||
Dharmapatnyo daśa tv etās, tāsv[1]) apatyāni bodhata[2]): |
Viśvedevās tu Viśvāyāḥ, Sādhyā Sādhyān[3]) vyajāyata[4]), || 31 ||
Marutvatyā[1]) Marutvanto, Vasos tu Vasavaḥ sutāḥ[2]), |
Bhānos tu Bhānavaḥ *putrā*[3]), Muhūrtās tu[4]) Muhūrtajāḥ, || 32 ||
Lambāyāś caiva Ghoṣo 'tha[1]), Nāgavīthī ca[2]) Yāmijā[3]), |
pṛthivīviṣayaṃ[4]) sarvam[5]) Arundhatyāṃ[6]) vyajāyata[7]), || 33 ||

65.157b; Vi. I. 15.102b. 1) Śidh. Vā. ṣaṣṭi-. 2) Br. H. tato; Śidh.Vā. kanyâ-. 3) H. kanyāṃ; Śidh. paścād; Vā. Dakṣo. 4) Kū.T.Vā.Vi.1 Vairiṇyām; Śidh.Vī-. 5) Bḍ.Vā. eva viśrutāḥ; Kū. vai prajāpatiḥ.

27 = Bḍ. II. 2.31; Br. 3.26; H. 142b, 143a; Vā. 65.158. 1) Bḍ. patnyartham; Vā. patnyarthe. 2) Bḍ. sutāḥ. 3) Br.H. Somo Dharmaś ca. 4) Vā. tu. 5) Br. bho viprās; H. Kauravya. 6) Bḍ. tathā cânye.

28 = A. 18.29b, 30a; [Bḍ. I. 37.44(ab), 45aII]; Br. 3.27; H 143b, 144a; Śidh. 54.14; [Vā. 63.41a(b), 42aII]; Vi. I. 15.103; cfr. Ga. 6.21. 1) Śidh. -śatiṃ. 2) Bḍ.Vā. kālasya nayane yuktāḥ saptaviṃśatim Indave.

29 = A. 18.30b = b; [Bḍ. I. 37.45b, (46a)]; Br. 3.28; H. 144b, 145a; Śidh. 54.15; [Vā. 63.42b(c)]; Vi.1 I. 15.104; cfr. Ga. 6.22, 23, 24a. 1) Śidh. Brahma-; Vā. Bāhu-. 2) A. hy adāt; Śidh. tadā. 3) Bḍ.Vā. kanyām ekāṃ Kṛśāśvāya tebhyo 'patyaṃ babhūva ha [Vā. nibodhata].

| 291 = Bḍ II. 2.32; Vā. 65.159.
| [Bḍ. und Vā. von hier ab als Textgruppe Ia.]

---

30 = Br. 3.29; Ga. 6.24b, 25a; H. 145b, 146a; Śidh. 54.16; Vi. I. 15.105. 1) Śidh. Jāmir. 2) Ga. Marudvatī. 3) Br. ca bho dvijāḥ; Ga. Vi. ca tā daśa; H. ca Bhārata; Śidh. ca vai mune.

31 = A. 18.32a = b; Br. 3.30; Ga. 6.25b, 27a; H. 146b, 147a; Śidh. 54.17; Vi. I. 15.106. 1) Vi. tad-. 2) Ga. -yaḥ samākhyātāḥ Kaśyapasya vadāmy aham; H. Śidh.Vi. apatyāni me śṛṇu. 3) Śidh. Sādhyān Sādhyā.

32 = A. 18.32b, 33a; Br. 3.31; Ga. 6.27b, 28a; H. 147b, 148a; Śidh. 54.18; Vi. I. 15.107, 108a. 1) Br.Ga.Vi.2 -vatyāṃ. 2) A. -vo 'bhavan; H.Ga.Śidh. -vas tathā; Vi. -vaḥ smṛtāḥ. 3) Ga. Rudra; H -vas tāta; Śidh. sarve. 4) Ga. -tāś ca; Śidh. -tāyā; Vi. -tāyāṃ.

33 = A. 18.33b, 34a; Br. 3.32; Ga. 6.28b, 29a; H. 148b, 149a; Kū. 16.10; Sidh. 54.19; Vi. I. 15.108b, 109a. 1) A. -yā Dharmato Ghoṣo; Kū. câtha

Saṃkalpāyās[1]) tu sarvātmā[2]) jajñe Saṃkalpa eva hi[3]). |

Nāgavīthyāṃ[4]) ca Yāminyāṃ[5]) Vṛṣalaś ca vyajāyata. || 34 ||
parā yāḥ[1]) Somapatnīś ca[2]) Dakṣaḥ Prācetaso dadau, |
sarvā nakṣatranāmnyas tā jyotiṣe parikīrtitāḥ. || 34 1 ||

ye tv an*ye khyātimanto* vai[1]) devā jyotiḥpurogamāḥ, |
Vasavo 'ṣṭau samākhyātās, teṣāṃ vakṣyāmi vistaram: || 35 ||
Āpo[1]) Dhruvaś ca Somaś ca Dha*ra*ś[2]) caiv-Ânilo 'nalaḥ[3]) |
Pratyūṣaś ca Prabhāsaś[4]) ca Vasavo *nāmabhiḥ smṛtāḥ*[5]) || 36 ||
Apasya[1]) putro Vaitaṇḍyaḥ[2]) Śramaḥ Śān[3]to *Mu*nis[4]) tathā; |
Dhruvasya putro bhagavān Kālo lokaprakālanaḥ[5]). || 37 ||
Somasya bhagavān Varcā, Varcasvī yena jāyate[1]); |
Dha*ra*sya[2]) putro Draviṇo[3]) Hutahavyavahas tathā. || 38 ||
Manoharāyāḥ[1]) Śiśiraḥ Prāṇo 'tha Ramaṇas[2]) tathā. |
Anilasya Śivā bhāryā, tasyāḥ[3]) putro Manojavaḥ[4]) || 39 ||
Avijñātagatiś caiva dvau putrāv Anilasya ca[1]). |
Agniputraḥ Kumāras tu[2]) śarastambhe *vyajāyata*[3]), || 40 ||

Ghoṣo vai. 2) Ga. Kū. Vi. -vīthī tu. 3) Ga. Jāmitaḥ; Śidh. Jā-. 4) Śidh. -ṣayas. 5) Śidh. tasyāṃ. 6) A.T. Marutvatyāṃ. 7) Kū. ajā-.

34a = A. 18.(34b) = a; Br. 3.33a; Ga. 6.29b; H. 149b; Kū. 16.(11a); Śidh. 54.20a; Vi. I. 15.109b. 1) Vi. -pāyāṃ. 2) A.Kū. Saṃkalpo; Br. T.H. viśvātmā; Śidh. satyātmā. 3) A. Indor nakṣatrataḥ sutāḥ; Kū. Dharmaputrā daśa smṛtāḥ; Vi. eva tu. 4) H. -yaś. 5) H. -yā.

34b = Br. 3.33b; H. 150a.

34 1 = Br. 3.34; H. 150b, 151a. 1) H. yā rājan. 2) H. -patnyas tu.

35 = Br. 3.35; H. 151b, 152a; Kū. 16.11b, 12a; Vi. I. 15.110. 1) Kū.Vi. anekavasuprāṇā.

36 = A. 18.35; Br. 3.36; Ga. 6.30; H. 152b, 153a; Kū. 16.12b, 13a; Śidh. 54.20b, 21a; Vi. I. 15.111. 1) Śidh. Ayo. 2) Br.T.Ga. Dhavaś. 3) H. caiv-Ânil-Ânalau; Kū. -v-Ânalo 'nilaḥ. 4) Vi. Prabhāvaś. 5) A. 'ṣṭau ca nāmataḥ; Kū. 'ṣṭau prakīrtitāḥ; Śidh. nāmataḥ smṛtāḥ.

37 = A. 18.36a(bI); Br. 3.37; Ga. 6.31; H. 153b, 154a; Kū. 16.13b, 14a; Śidh. 54.21b, 22a; Vi. I. 15.112. 1) Śidh. Ayasya. 2) Ga. -tuṇḍyaḥ; Śidh. Vetaṇḍaḥ. 3) Br. T. Ga. Vi. Śrān-. 4) Ga.Kū.Vi. Dhvanis. 5) Ga. lokasya kālanaḥ; Śidh. lokaprabhāvanaḥ; A. Dhruvasya Kālo lokānto.

38 = A. 18.36(bII), 37a; Br. 3.38ab; Ga. 6.32; H. 154b, 155a; Kū. 16.14b = aIbI; Sidh. 54.22b, 23a; Vi. I. 15.113. 1) A. Varcāḥ Somasya vai sutaḥ. 2) Br.T.Ga. Dhavasya. 3) Ga. Druhiṇo; Kū. Draviṇaḥ sutaḥ.

39 = A. 18.37b, (38aI); Br. 3.38c, 39a; Ga. 6.33; H. 155b, 156a; Kū.16.(15aI) = b; Śidh. 54.23b, 24a; Vi. I. 15.114. 1) Ga. Vi.2 -harāyāṃ. 2) Vi. Varuṇas. 3) Śidh. yasyāḥ. 4) Ga. Pulomajaḥ; Śidh. -traḥ Purojavaḥ; A. Purojavo 'nilasyâsīd; Kū. Manojavo 'nalasyâsīd.

40 = A. 18.38(aII)b; Br. 3.39b, 40a; Ga. 6.34; H. 156b, 157a; Kū. 16.(15aIIb); Śidh. 54. 24b, 25a; Vi. I. 15.115. 1) Ga.H. Śidh. tu; A.

tasya Śākho Viśākhaś ca Naigameyaś ca pṛṣṭha*t*aḥ[1]), |
apatyaṃ Kṛttikānāṃ tu Kārttikeya iti smṛtaḥ[2]). || 41 ||
Skandah Sanatkumāraś ca sṛṣṭaḥ[1]) pādena tejasaḥ[2]). |
Pratyūṣasya viduḥ[1]) putram[2]) ṛṣiṃ[3]) nāmnâtha[4]) Devalam[5]). || 42 ||
dvau putrau Devalasyâpi[1]) kṣamāvantau[2]) manīṣiṇau[3]); |
Bṛhaspates tu bhaginī varastrī brahmacāriṇī[4]) || 43 ||
Yogasiddhā jagat kṛtsnam asaktā[1]) vi*cacāra ha*[2]); |
Prabhāsasya tu[3]) sā bhāryā Vasūnām aṣṭamasya ca[4]), || 44 ||
Viśvakarmā mahābhā*go*[1]) *yas*yāṃ[2]) jajñe prajāpatiḥ[3]), |
kartā śilpasahasrāṇāṃ tridaśānāṃ ca vardhakiḥ, || 45 ||
bhūṣaṇānāṃ ca sarveṣāṃ kartā, śilpavatāṃ varaḥ, |
yaḥ sarv*eṣ*āṃ[1]) vimānāni d*ai*v[2]atānāṃ cakāra ha, || 46 ||
manuṣyāś[1]) côpajīvanti yasya śilpaṃ mahātmanaḥ[2]). |
Surabhī Kaśyapād Rudrān ekādaśa vi*nirmame*[3]) || 47 ||
| Mahādevaprasādena, tapasā bhāvitā satī: |
Ajaikapād Ahirbudhnyas[1]) Tvaṣṭā Rudraś ca vīryavān[2]). || 48 ||

Avijñāto 'nalasya ca; Kū. Avijñātagatis tathā. 2) A. ca. 3) Br.H. śriyā vṛtaḥ; Śidh. śriyā vṛte; Kū. Kumāro hy Anilasyâsīt senāpatir iti smṛtaḥ.

41 = A. 18.39a(b); Br. 3.40b, 41a; Ga. 6.35; H. 157b, 158a; Śidh. 54.25b, 26a; Vi. I. 15.116. 1) Br.T.Ga.H. pṛṣṭhajaḥ; Vi. pṛṣṭhajāḥ. 2) A. Kṛttikātaḥ Kārttikeyo yatiḥ Sanatkumārakaḥ.

42a = H. 158b; cfr. Bḍ. II. 3.24b; Vā. 66.24a. 1) Bḍ.Vā. jajñe. 2) H. -sā.

42b = A. 18.(40aI); Br. 3.41b; Ga. 6.36a; H. 159a; Kū. 16.(16a); Śidh. 54.26b; Vi. I. 15.117a. 1) Śidh. tv abhūt. 2) Śidh. -tra. 3) Śidh. ṛṣir. 4) Ga. Śidh. -mnā tu. 5) Śidh. -laḥ; A. Pratyūṣād Devalo jajñe; Kū. Devalo bhagavān yogī Pratyūṣasyâbhavat sutaḥ.

43 = Br. 3.42; H. 159b, 160a; Śidh. 54.27; Vi. I. 15.117b, 118a. 1) Śidh. Devasyâpi. 2) Śidh. prajāvantau. 3) H. tapasvinau; Śidh. manīṣiṇaḥ. 4) Br.T.H. brahmavādinī; Vi.2 -vairiṇī.

44 = Br. 3.43; H. 160b, 161a; Śidh. 54.28; Vi. I. 15.118b, 119a. 1) Śidh. samantād. 2) Śidh.Vi. vicaraty uta. 3) H. ca. 4) Br. tu.

45 = A. 18.40(aII)b; Br. 3.44; Ga. 6.(36b) = a; H. 161b, 162a; Kū.16.(16b) = a; Śidh. 54.29; Vi. I. 15.119b, 120a. 1) Śidh. Vi. -bhāgas; A. Ga. Kū. Viśvakarmā Prabhāsasya (A. -taḥ). 2) Śidh.Vi. tasyāṃ. 3) Ga. vikhyāto devavardhakiḥ; Kū. śilpakartā prajāpatiḥ.

46 = Br. 3.45; H. 162b, 163a; Śidh. 54.30; Vi. I. 15.120b, 121a. 1) Śidh.H. sarvāsāṃ. 2) H. Śidh.Vi.1 dev-.

47 = A. 18.41; Br. 3.46; H. 163b, 164a; Śidh. 54.31a = a; Vi. I. 15.121b = a. 1) Br. mānuṣāś. 2) A. -nti śilpaṃ vai bhūṣaṇādikam. 3) A. vijajñuṣī.

48 = A. 18.42; Br. 3.47; Ga. 6.37a = b; H. 164b, 165a; Śidh. 54.31b = b; Vi. I. 15.122b = b. 1) Ga. Śidh. Vi.1 bradhnas. 2) A. sattama; H. -drāś ca Bhārata; Vi. buddhimān.

Tvaṣṭuś caiv'âtmajaḥ *śrīmān*[2]) Viśvarūpo mahāyaśāḥ[3]) |
Haraś ca Bahurūpaś ca Tryambakaś câparājitaḥ || 49 ||
Vṛṣākapiś ca Śambhuś ca Kapardī Raivatas tathā |
Mṛgavyādhaś ca Śarvaś[1]) ca Kapālī ca *dvijottamāḥ*[2]). || 50 ||
ekādaśaite *kathitā*[1]) Rudrās tribhuvaneśvarāḥ. |
śataṃ tv evaṃ samā[2]khyātaṃ Rudrāṇām amitaujasām[3]). || 51 ||

| purāṇe muniśārdūlā[1]) yair vyāptaṃ sacarācaram[2]). |
| *dārān śṛṇudhvaṃ viprendrāḥ Kaśyapasya prajāpateḥ*[3])! || 51a ||

Aditir Ditir Danuś caiva[1]) Ariṣṭā Surasā *Khaśā*[2]) |
Surabhir Vinatā caiva Tāmrā Krodhavaśā *Irā*[3]) || 52 ||
Kadrūr[1]) Muniś[2]) ca *bho viprās*[3]), tāsv[4]) apatyāni *bodhata*[5])! |
pūrvamanvantare śreṣṭhā[6]) dvādaśâsan surottamāḥ || 53 ||
Tuṣitā nāma, te 'nyonyaṃ ūcur Vaivasvate 'ntare |
upasthite 'tiyaśasaś[1]) Cākṣuṣasyântare[2]) manoḥ: || 54 ||
hitārthaṃ sarvalokānāṃ[1]) samāgamya parasparam |
āgacchata drutaṃ devā[2]), Aditiṃ saṃpraviśya vai[3]) 55 ||
manvantare prasūyāmas, tan naḥ[1]) śreyo bhaviṣyati[2]). |
evam uktvā[3]) tu te sarve Cākṣuṣasyântare manoḥ || 56 ||

---

49 = A. 18.43; Br. 3.48a = b; Ga. 6.37b, 38a; H. 165b, 166a; Śidh. 54.32; Vi. I. 15.122c, 123a. 1) Ga.Śidh.Vi. câpy. 2) Ga.Vi. putro. 3) Ga.Vi.2 mahātapāḥ.

50 = A. 18.44; Br. 3.48b, 49a; Ga. 6.38b, 39a; H. 166b, 167a; Śidh. 54.33a = a; Vi. I. 15.123b, 124a. 1) A.H. Sarpaś. 2) A. daśa caikakaḥ; Ga.Vi. mahāmune; H. viśāṃpate.

51 = A. 18.(45); Br. 3.49b, 50a; Ga. 6.39b = a; H 167b, 168a; Śidh. 54.33b, 34a; Vi. I. 15.124b, 125a. 1) Br. vikhyātā; Vi. prathitā. 2) Śidh. evaṃ te vaṃśam ā-. 3) A. Rudrāṇāṃ ca śataṃ lakṣaṃ yair vyāptaṃ sacarācaram.

| 51a = Br. 3.50b, 51a; H. 168b, (169a). 1) H. Bharataśreṣṭha. 2) H. -tāḥ sacarācarāḥ. 3) H. lokā Bharataśārdūla Kaśyapasya nibodha me.

52 = Br. 3.51b, 52a; H. 169b, 170a; Śidh. 54.34b, 35a; Vi. I. 15.125b, 126a; cfr. Ga. 6.26. 1) Śidh. -tiś ca Danur; Vi. Danuḥ Kālā. 2) Śidh. Ilā; Vi. tathā. 3) Śidh. Krodhā sāmā Ilā.

53 = Br. 3.52b, 53a; H. 170b, 171a; Śidh. 54.35b, 36a; Vi. I. 15.126b, 127a. 1) Śidh. -drūḥ. 2) Śidh. Śaniś. 3) H. rājendra; Śidh. viprendra; Vi. dharmajña. 4) Vi. tad-. 5) H.Śidh.Vi. me śṛṇu. 6) H. tāta.

54 = Br. 3.53b, 54a; H. 171b, 172a; Śidh. 54.36b, 37a; Vi. I. 15.127b, 128a. 1) Śidh. cânvayaśaś. 2) Śidh. -taraṃ.

55 = Br. 3.54b, 55a; H. 172b, 173a; Śidh. 54.37b, 38a; Vi. I. 15.128b, 129a. 1) Vi. samavāyīkṛtāḥ sarve. 2) Śidh. āgacchaṃs tāṃs tu tān ūcur. 3) Śidh. -viśyatha.

56 = Br. 3.55b, 56a; H. 173b, 174a; Śidh. 54.38b, 39a; Vi. I. 15.129b, 130a. 1) Śidh. satāṃ. 2) Vi.2 bhaved iti; Śidh. uktās.

Mārīcāt[1]) Kaśyapāj jātās tv[2]) Adityā Dakṣakanyayā[3]). |
tatra[4]) Viṣṇuś ca Śakraś[5]) ca jajñāte punar eva *hi*[6]), || 57 ||
Aryamā caiva Dhātā ca Tvaṣṭā Pūṣā tathaiva ca[1]) |
Vivasvān Savitā caiva Mitro[2]) Varuṇa eva ca[3]) || 58 ||
Aṃśo Bhagaś câtitejā[1]) Ādityā dvādaśa smṛtāḥ. |
Cākṣuṣasyântare pūrvam āsan ye[2]) Tuṣitāḥ surāḥ, || 59 ||
Vaivasvate 'n[1]tare te *vai*[2]) Ādityā dvādaśa smṛtāḥ[3]). |
saptaviṃśati yāḥ[4]) proktāḥ Somapatnyo *mahā*vratāḥ[5]), || 60 ||
tāsām apatyāny abhavan dīptāny a[1]mitatejasaḥ[2]). |
Ariṣṭanemi[3]patnīnām apatyānîha ṣoḍaśa[4]): || 61 ||
Bahuputrasya viduṣaś catasro Vidyutaḥ[1]) smṛtāḥ, |
Prātyaṅgirasajāḥ śreṣṭhā[2])ṛco brahmarṣisatkṛtāḥ[3]). || 62 ||
Kṛśāśvasya tu[1]) devarṣer devapraharaṇāḥ smṛtāḥ[2]), |
ete yugasahasrānte jāyante punar eva hi[3]). || 63 ||
sarve devagaṇāś câtra[1]) Trayastriṃśat tu kāmajāḥ[2]), |
teṣām api ca[3]) *bho viprā*[4]) nirodhotpattir ucyate. || 64 ||

---

57 = A. 19.(1b), 2aI = abI; Br. 3.56b, 57a; H. 174b, 175a; Śidh. 54.39b, 40a; Vi. I. 15.130b, 131a. 1) Śidh. Mārīceḥ. 2) H.Vi. te'. 3) A. Cākṣuṣe Tuṣitā devās te 'dityāṃ Kaśyapāt punaḥ. 4) A. āsān. 5) H. Śakraś ca Viṣṇuś. 6) H. ha; Vi. ca.

58 = A. 19.(2aIIb); Br. 3.57b, 58a; Ga. 6.42a=b; H. 175b, 176a; Śidh. 54.40b, 41a; Vi. I. 15.131b, 132a. 1) H. ca Bhārata; A. Tvaṣṭā Dhātā tath-Âryamā. 2) Śidh. -trā-. 3) A. Puṣā Vivasvān Savitā Mitro 'tha Varuṇo Bhagaḥ.

59 = A. 19 (3aI)=a; Br. 3.58b⟨⟩; Ga. 6.42b=a; H. 176b, 177a; Śidh. 54.41b, 42a; Vi. I. 15.132b, 133a. 1) Vi. câditijā; A. Aṃśuś ca dvādaś-Âdityā; Ga. Aṃśumāṃś ca Bhagaś caiva. 2) Br. āsaṃs te.

60 = A. (3aII)=a; Br. 3.⟨⟩59a; H. 177b, 178a; Kū. (16.20a)=a, cfr. 18.15b, 16a; Śidh. 54.42b, 43a; Vi. I. 15.133b, 134a. 1) Śidh. Raivatasyân-. 2) Br. vā; Śidh. tu; A. āsan Vaivasvate 'ntare. 3) Kū. Vaivasvate 'ntare proktā Ādityāś c-Âditeḥ sutāḥ. 4) Kū. 18.16a -śasutāḥ. 5) Kū. -yaś ca suvratāḥ; Śidh. Vi. -tnyo 'tha suvratāḥ.

61 = A. 19.3b=b; Br. 3.59b, 60a; H. 178b, 179a; Kū. 18.16b = b; Śidh. 54.43b, 44a; Vi. I. 15.135. 1) Śidh. dīptayo 'mi-. 2) H. -sām; Vi. -sā. 3) Śidh. Ariṣṭanemeḥ. 4) Kū.T. -yānāṃ hy anekaśaḥ.

62 = A. 19.4abI = abI; Br. 3.60b, 61a; H. 179b, 180a; Kū. 18.17; Śidh. 54.44b = a; Vi. 15.136. 1) Śidh. yūḥ sutaḥ. 2) Br. T. Cākṣuṣasyântare pūrve; Kū. tadvad Aṅgirasaḥ śreṣṭhā. 3) A. śreṣṭhāḥ; Kū. ṛṣayo vṛṣatkṛtāḥ.

63 = A. 19. (4bII)=a; Br. 3.61b, 62a; H. 180b, 181a; Kū. 18.18ab; Śidh. 54.45; Vi. I. 15.137. 1) Br. H. ca. 2) A. Kṛśāśvasya surāyudhāḥ; H.Vi.2 sutāḥ; Kū.T. -vaḥ praharaṇaḥ sutaḥ. 3) H. ha.

64 = Br. 3.62b, 63a; H. 181b, 182a; Śidh. 54.46; Vi. I. 15.138. 1) H. tatra; Vi. tāta; Śidh. devanikāyāś ca. 2) Vi. chandajāḥ. 3) Vi. apīha. 4) H. rājendra; Śidh. viprendra; Vi. satataṃ.

yathā sūryasya *gagana*[1]) udayāstamayāv iha, |
evaṃ devanikāyās te saṃbhavanti yuge yuge[2]). || 65 ||
Dityāḥ[1]) putradvayaṃ jajñe[2]) Kaśyapād, iti naḥ śrutam: |
Hiraṇyakaśipuś caiva[3]) Hiraṇyākṣaś ca vīryavān[4]), || 66 ||
Siṃhikā câbhavat kanyā, Vipracitteḥ[1]) parigrahaḥ, |
| Saiṃhikeyā iti khyātā yasyāḥ putrā mahābalāḥ[1]). || 67 ||
Hiraṇyakaśipoḥ putrāś catvāraḥ *prathi*taujasaḥ[1]): |
Anuhrādaś ca Hrādaś[2]) ca Prahrādaś caiva vīryavān[3]), || 68 ||
Saṃhrādaś ca caturtho 'bhūd. Hrādaputro Hradas tathā[1]), |
Saṃhrādaputraḥ Sundaś ca Nisundaś caiva tāv ubhau. |
Hradasya[1]) *putra*[2]) *Āyuṣmāñ*[3]) *Śibir*[4]) *Bāṣkala eva*[5]) ca. || 69 ||
Virocanaś ca[1]) Prāhrādir, Balir jajñe Virocanāt. |
Baleḥ putraśataṃ tv āsīd Bāṇajyeṣṭhaṃ tapodhanāḥ[2]): || 70 ||
Dhṛtarāṣṭraś ca Sūryaś ca Candramāś c-Êndratāpanaḥ[1]) |
Kumbhanābho Gardabhākṣaḥ Kukṣir, ityevamādayaḥ. || 71 ||

---

65 = A. 19.(5a); Br. 3.63b, 64a; H. 182b, 183a; Śidh. 54.47; Vi. I. 15.139 1) Śidh. nityaṃ hi; Vi. Maitreya. 2) A. udayāstamane sūrye tadvad ete yuge yuge.

66 = A. 19.5b=b; Br. 3.64b, 65a; Ga. 6 (43a)=b; H. 183b, 184a; Śidh. 54.48; Vi. I. 15.140. 1) Śidh. Dityā. 2) Śidh. babhūvatuḥ putrau. 3) A. Ga. -pur Dityāṃ. 4) A. Kaśyapāt; Ga. -kṣo 'bhavat tathā; Vi. durjayaḥ.

67a = A.19.6a; Br. 3.65b; Ga. 6.43b; H. 184b; Śidh. 54.49a; Vi. I. 15.141a. 1) Ga. -citti-.

| 67b = A. 19.(6b); Br. 3.66a; H. 185a. 1) A. Rāhuprabhṛtayas tasyāṃ Saiṃhikeyā iti śrutāḥ.

68 = A. 19.7; Br. 3.66b, 67a; Ga. 6.44ab; H. 187; Kū. 16.45a(46); Śidh. 54.49b, 50a; Vi. I. 15.141b, 142a. 1) Ga. -iaḥ pṛthulaujasaḥ; Śidh. -ro 'py amitaujasaḥ. 2) Br. Hrādaś ca Anuhrādaś. 3) A. câtivaiṣṇavaḥ; Vi.1 buddhimān; Vi.2 dharmāvan; Kū. Prahrādaś c-Ânuhrādaś ca Saṃhrādo Hrāda eva ca.

69a = A. 19.8a; Br. 3.67b; Ga. 6.(44c); H. 188a; Śidh. 54.50b; Vi. I. 15.142b. 1) Śidh. smṛtaḥ; Ga. câbhavat teṣāṃ Prahrādo Viṣṇutatparaḥ; Vi. ca mahāvīryā(o) Daityavaṃśavivardhanāḥ(aḥ).

69b = H. 188b. Cfr. Bd. II. 5.34b; Vā. 67.71a.

69c = A. 19.8b; Br. 3.68a; Ga. 6.45a; H. 189a; Śidh. 54.51a; Vi. I. 21.1. 1) A.T. Ga. Vi. Saṃhrāda-. 2) Br. putrau; H. -tro hy. 3) Br. dvau vīrau; H. Āyur vai; Vi.2 -traś c-Āyuṣmān. 4) Br. Śivaḥ; Ga. H. Vi.1 -viḥ. 5) Br. H. Śidh. Kālas tathaiva.

70 = A. 19.9; Br. 3.68b, 69a; Ga. 6.45bc; H. 189b, 190a; Kū. 18.1a=b; Śidh. 54.51b, 52a; Vi. I. 21.1b, 2a. 1) A. Śidh. Vi. tu. 2) Śidh. Bāṇo jyeṣṭhaś ca tasya tu; A. Vi.1 mahāmune; Vi.2 narādhipāt; Ga. vṛṣadhvaja; H. narādhipa; Kū. mahābalaparākramam.

71 = Br. 3.69b, 70a; H. 190b, 191a; cfr. Bd. II. 6.8b, 5.43a; Vā. 68.8b, 67.83c. 1) Br. Cāndratāpanaḥ.

| Bāṇas teṣām atibalo jyeṣṭhaḥ Paśupateḥ[1]) priyaḥ[2]). |
| purākalpe tu[3]) Bāṇena prasādy-Ômāpatiṃ prabhum |
| pārśvato vihariṣyāmi, ity evaṃ yācito varaḥ[4]). || 71[1] ||

Hiraṇyākṣasutāḥ *pañca*[1]) *vidvāṃsaḥ*[2]) *su*[3]mahābalāḥ: |
Utkaraḥ[4]) Śakuniś caiva Bhūtasaṃtāpanas tathā[5]) || 72 ||
Mahānābhaś[1]) *ca vikrāntaḥ*[2]) Kālanābhas tath*aiva ca*[3]). |
abhavan Danuputrāś ca śataṃ tīvraparākramāḥ || 73 ||
tapasvino[1]) mahāvīryāḥ, prādhānyena bravīmi tān[2]): |
Dvimūrdhā *Śaṅkuniś* caiva[3]) tathā *Śaṅkuśirāḥ*[4]) prabhuḥ[5]) || 74 ||
Śaṅkukarṇo Virādhaś ca Gaveṣṭhī Dundubhis tathā, |
Ayomukhaḥ *Śambaraś*[1]) ca Kapilo *Vāmanas*[2]) tathā, || 75 ||
Mārīcir Maghavāṃś caiva *Irā Gargaśirā Vṛkaḥ*[1]), |
Vikṣobhaṇaś ca Ketuś ca Ketuvīrya-Śatahradau, || 76 ||
Indrajit Sarvajic caiva Vajranābhas tathaiva ca, |
Ekacakro Mahābāhus Tārakaś ca mahābalaḥ, || 77 ||
Vaiśvānaraḥ[1]) Pulomā ca Vidrāvaṇa-Mahāśirāḥ[2]), |
Svarbhānur Vṛṣaparvā ca Tuhuṇḍaś[3]) ca mahāsuraḥ[4]), || 78 ||
Sūkṣmaś caiva Nicandraś ca Ūrṇanābho Mahāgiriḥ, |

| 71[1] = A. 19.10 = bc; Br. 3.70b, 71; H. 191b, 192; Kū. 18.(1b) = a. 1) H. -ti- 2) Kū. teṣāṃ pradhāno dyutimān Bāṇo nāma mahābalaḥ. 3) A. H. hi. 4) A. prāpta Īśvarāt.

72 = A. 19.11a = aI(bI); Br. 3.72; Ga. 6.46ab; H. 194; Śidh. 54.52b, 53a; Vi. I. 21.2b, 3a. 1) Br.T. caiva; Ga. Vi.1 câsan; Vi.2 câpi. 2) Ga. Vi. sarva eva; Śidh. paṇḍitāḥ. 3) Br. ca; Ga.Vi. mahā-. 4) Br.T. Bharbharaḥ, V. Ūrjarāḥ; H. Jharjharaḥ; Śidh. Kukuraḥ; Vi. Utkuraḥ. 5) A. Śambaraḥ Śakunis tv iti.

73 = Br.73; Ga. 6.46c, 47aI = abI; H. 195, cfr. 199b = a; Śidh. 54.53b, 54a; Vi. I. 21.3b, 4aI = abI. 1) Ga. Vi. -nābho; Śidh. -nādaś. 2) Ga. Vi. mahābāhuḥ; 3) Ga. Vi. tathâparaḥ.

74 = A. 19.(11bI) = bI; Br. 3.74; Ga. 6.47aII = bI; H. 196; Śidh. 54.54b, 55a; Vi. I. 21.4aII = bI. 1) Śidh. mahābalā. 2) H. nibodha tān; Śidh. nibodha me. 3) A.T. Śaṅkur āryaś ca, V. Śambarādyāś ca; Br. Śaṅkukarṇaś ca; Ga. Vi. Śaṅkaras tathā; H. Śak-; Śidh. Śakuraś caiva. 4) Br.T. Hayaśirā; Śidh. Baliśivaḥ. 5) Br. vibhuḥ.

75 = Br. 3.75a = b; Ga. 6.47b = b; H. 197; Śidh. 54.55b = b; Vi. I. 21.4b = b. Cfr. Bd. II. 6.4b, 5a; Vā. 68.4b, 5a. 1) Ga. Vi. Śaṅkuśirāḥ. 2) Ga. Vi. -laḥ Śambaras.

76 = Br. 3.75b, 76a; H. 198. Cfr. Bd. II. 6.5b, 6a; Vā. 68. 5b, 6a. 1) Br. Ilvalaḥ Svasṛmas tathā; cfr. Br. 3.88a.

77 = Br. 3.76b, 77a; Ga. 6.48a = b; H. 199a, 200a; Vi. I 21.5a = b. Cfr. Bd. II. 6b, 7a; Vā. 68.6b 7a.

78 = Br. 3.77b, 78aI; Ga. 6.48b = b; H. 200b, 201a; Śidh. 54.56abI = abI; Vi. I. 21.5b = b. Cfr. Bd. II. 6.7b 8a; Vā. 68.7b, 8a. 1) Śidh. Viśvānaraḥ. 2) Śidh. -śarau. 3) Ga.Vi. Pulomā. 4) Vi.1 -balaḥ.

Asilomā *Sukeśaś*[1]) ca *Śaṭhaś* ca Balako *Madaḥ*, || 79 ||
tathā Gaganamūrdhā ca Kumbhanābho mah*āsuraḥ*, |
Pramado *Mayaś* ca Kupatho Hayagrīvaś ca vīryavān, || 80 ||
Vai*sṛpaḥ* sa-Virūpākṣaḥ Supatho 'tha Ha*rā*ha*ra*u, |
Hiraṇyakaśipuś caiva *Śa*tamāyaś ca *Śa*mbaraḥ, || 81 ||
Śarabhaḥ Śalabhaś caiva *Vipracittiś* ca *vīryavān*; |
sarva ete Danoḥ putrāḥ[1]) Kaśyapād abhijajñire[2]). || 82 ||

| Vipracittipradhānās te Dānavāḥ sumahābalāḥ, |
| eteṣāṃ yad apatyaṃ[1]) tu, na tac chakyaṃ *dvijottamāḥ*[2]) |
| prasaṃkhyātuṃ *bahutvāc ca*[2]) putrapautram anantakam. || 821 ||

Svarbhānos *tu P*rabhā[1]) kanyā, Pulomnas tu Śacī sutā[2]) |
Upadānavī[3]) Hayaśirāḥ, Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇī[4]). || 83 ||
Pulomā Kā*lik*ā[1]) caiva Vaiśvānarasute ubhe[2]), |
bahvapatye mahāvīrye[3]) Mārīces tu parigrahaḥ[4]). || 84 ||
tayoḥ[1]) putrasahasrāṇi ṣaṣṭir Dānava*nandanāḥ*[2]). |
caturdaśa śatāny anyān Hiraṇyapuravāsinaḥ || 85 ||
Mārīcir janayāmāsa mahatā tapasânvitaḥ. |
Paulomāḥ Kāla*keyā*ś[1]) ca Dānavās *te*[2]) mahābalāḥ[3]). || 86 ||

---

79 = H. 201b, 202a; cfr. Bḍ. II. 6.9; Vā. 68.9. 1) H.T. ca Keśī.
80 = H. 202b, 203a; cfr. Bḍ. II. 6.10; Vā. 68.10.
81 = H. 203b, 204a; cfr. Bḍ. II. 6.11; Vā. 68.11.
82 = A. 19.(11bII) = b; Br. 3.78aII, 79a = aIIb; Ga. 6.49 = bIaII; H. 204b, 205a; Śidh. 54.56bII, 57a = aIIb; Vi. I. 21.6a = a. 1) Ga.Vi. ete Danoḥ sutāḥ khyātā. 2) Śidh. anujajñire; A. śatam āsan Danoḥ sutāḥ.

| 821 = Br. 3.79b, 80a; H. 205b, 206. 1) Br.T. -ṣāṃ putrapautraṃ. 2) H. narādhipa. 3) H. p. mahīpāla.

83 = A. 19.12; Br. 3.80b, 81a; Ga. 6.50; H. 207; Śidh. 54.57b, 58a; Vi. I. 21.6b, 7a. 1) A.Ga. -noḥ Suprabhā. 2) A. smṛtā; Ga.Vi. Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇī; H. sutātrayam. 3) Br.T. Upadīptir; Ga. Aupadānavī. 4) Ga.Vi. prakhyātā varakanyakāḥ.
84 = A. 19.13a(bI); Br. 3.81b, 82a; Ga. 6.(51); H. 208; Śidh. 54.58b, 59a; Vi. I. 21.(7b, 8a). 1) A.H. Kālakā. 2) Ga.Vi. Vaiśvānarasute côbhe Pulomā Kālakā tathā. 3) Br. mahāpatye; V. mahāsattve; Ga.Vi.2 ubhe te tu mahābhāge; Vi.1 ubhe sute mahābhāge. 4) Śidh. -he; A. Kaśyapasya tu bhārye dve.
85 = A. 19.13(aII) = a; Br. 3.82b, 83a; Ga. 6.52a = a; H. 209; Śidh. 54.59b = a; Vi. I. 21.8b = a. Cfr. Bḍ. II. 6.26b, 27a; Vā. 68.26. 1) Ga.Vi. tābhyāṃ. 2) A. tayoḥ putrāś ca koṭayaḥ; Ga.Vi. Dānavasattamāḥ; H. -ṭiṃ Dānavanandanān.
86 = Br. 3.83b, 84a; Ga. 6.52b = b; H. 210; Śidh. 54.60; Vi. I. 21.9a = b. 1) Ga.Vi.2 Kālakañjāś; Śidh. Kālakhañjāś. 2) Ga.Vi. Mārīcatanayāḥ; Śidh. Dānavānāṃ. 3) Ga.Vi. smṛtāḥ.

avadhyā devatānāṃ hi[1]) Hiraṇyapuravāsinaḥ |
pitāmahaprasādena, ye[2]) hatāḥ Savyasācinā. || 87 ||
Prabhāyā Nahuṣaḥ putro, Jayantaś[1]) ca Śacīsutaḥ |
Puruṃ jajñe 'tha Śarmiṣṭhā, Duṣmantam Upadānavī. || 88 ||
tato 'pare mahāvīryā Dānavās[1]) tv atidāruṇāḥ[2]) |
Siṃhikāyām athôtpannā[3]) Vipracitteḥ sutās[4]) tathā, || 89 ||
Daitya-Dānavasaṃyogāj jātās tīvraparākramāḥ |
Saiṃhikeyā iti khyātās trayodaśa mahābalāḥ: || 90 ||
Vyaṃśaḥ[1]) Śalyaś ca bal*inau*[2]) Nalaś[3]) caiva mahābalaḥ[4]) |
Vātāpir Namuciś caiva Ilvalaḥ Svasṛmas[5]) tathā, || 91 ||
Añjiko[1]) Narakaś caiva Kālanābhas tathaiva ca, |
Rāhur jyeṣṭhas tu teṣāṃ vai sūryacandrapramardanaḥ, |
Saramānas tathā[2]) *caiva Svarakalpaś*[3]) *ca vīryavān*[4]), || 92 ||
Mūkaś caiva Tuhuṇḍaś ca Hradaputrau babhūvatuḥ, |
Mārīcaḥ Sundaputraś ca Tāḍakāyāṃ vyajāyata, || 93 ||
ete vai[1]) Dānavāḥ śreṣṭhā Danu[2]vaṃśavivardhanāḥ[3]); |
teṣāṃ putrāś ca pautrāś[4]) ca śataśo 'tha sahasraśaḥ[5]). || 94 ||
Saṃhrādasya[1]) tu Daityasya[2]) Nivātakavacāḥ kule[3]) |
samutpannāḥ sumahatā[4]) tapasā bhāvitātmanaḥ. || 95 ||

---

87 = Br. 3.84b, 85a; H. 211; Śidh. 54.61. 1) H. ca. 2) H. kṛtāḥ pitāmahenâjau ni-.

88 = H. 212. Cfr. Bd. II. 6.24b, 25a; Vā. 68.24. 1) H. -traḥ Sṛñjayaś ca.

89 = Br. 3.85b, 86a; Ga. 6.53a = b; H. 213; Śidh. 54.62a = b; Vi. I. 21.9b, 10a. 1) Vi. dāruṇās. 2) Vi. atinirghṛṇāḥ; Vi.2 câti-. 3) Ga. samutpannā. 4) Ga. -cittisutās.

90 = Br. 3.86b, 87a; H. 214; Śidh. 54.62b, 63a.

91 = Br. 3.87b, 88a; Ga. 6.53b, 54a; H. 215; Śidh. 54.63b, 64a; Vi. I. 21.10b, 11a. 1) Br. Vaṃśyaḥ; Śidh. Rāhuḥ. 2) Ga.Vi. balavān; Śidh. Subalino. 3) Ga.H.Vi. Nabhaś; Śidh. Balaś. 4) Br. tathā balaḥ. 5) Śidh. Svasṛpas.

92 = Br. 3.88b, 89a = ac; Ga. 6.54b = a; H. 216, 217a; Śidh. 54.64b, (65aI) = ac; Vi. I. 21.11b, (12a) = a(c). Cfr. Bd. II. 6.20b; Vā. 68.20 = b. 1) Ga.Vi. Añjako; H. Añj.-; Śidh. Ajiko. 2) H. Śukaḥ Potaraṇaś. 3) H. Vajranābhaś. 4) Śidh. Śaramāṇas Śarakalpas; Vi. Svarbhānuś ca mahāvīryaś Cakrayodhī mahābalaḥ.

93 = H. 217b, 218a; cfr. Bd. II. 5.35; Vā. 67.71b, 72b.

94 = Br. 3.89b, 90a; H. 218b, 219a; Śidh. 54 65aIIb = aIIb; Vi. I. 21.12b, 13a. 1) Vi. te. 2) Br.H. Danor. 3) Śidh. ete vaṃśavivardhanāḥ. 4) Vi. eteṣāṃ putrapautrāś. 5) Śidh. ca Danuvaṃśavivardhanāḥ.

95 = A. 19.14a = a; Br. 3.90b, 91a; Ga. 6.(54c) = a; H. 219b, 220a; Śidh. 54.66; Vi. I. 21.13b, 14a. 1) A.Vi. Prahrādasya. 2) A. catuṣkoṭyo. 3) Ga. Nivātakavacā Daityāḥ Prahlādasya kule 'bhavan. 4) Śidh. -pannā mahatā tasmiṃs.

tisraḥ koṭyaḥ sutās teṣāṃ Maṇivatyāṃ nivāsinaḥ[1]), |
avadhyās te 'pi[2]) devānām Arjunena nipātitāḥ. || 96 ||
ṣaṭ sutāḥ *su*[1]mahā*sattvās*[2]) Tāmrāyāḥ parikīrtitāḥ[3]): |
Kākī[4]) Śyenī ca Bhāsī ca Sugrīvī Śucir Gṛdhrikā[5]). || 97 ||
Kākī[1]) *kākān*[2]) ajanayad[3]), ulūkapratyulūkakān[4]), |
Śyenī śyenāṃs tathā Bhāsī bhāsān gṛdhrāṃś ca Gṛdhry api[5]), || 98 ||
Śucir[1]) audakān pakṣigaṇān[2]), Sugrīvī tu *vyajāyata*[3]) |
aśvān uṣṭrān gardabhāṃś ca. Tāmrāvaṃśaḥ prakīrtitaḥ[4]). || 99 ||
Vinatāyās tu putrau dvau[1]) *Aruṇo Garuḍas tathā*[2]). |
Suparṇaḥ[3]) patatāṃ[4]) śreṣṭho[5]), dāruṇaḥ[6]) *svena karmaṇā*[7]). || 100 ||
Surasāyāḥ[1]) sahasraṃ tu sarpāṇām amitaujasām[2]) |
anekaśirasāṃ *teṣāṃ*[3]) khecarāṇāṃ mahātmanām. || 101 ||
Kādraveyās *tu*[1]) balinaḥ[2]) sahasram amitaujasaḥ[3]) |
Suparṇavaśagā nāgā[4]) jajñire 'ne[5]kamastakāḥ, || 102 ||
yeṣāṃ[1]) pradhānāḥ *satataṃ*[2]): Śeṣa-Vāsuki-Takṣakāḥ, |

---

96 = Br. 3.91b, 92a; H. 220b, 221a; cfr. Vā. 67.74bc. 1) H. -vāsinām. 2) H. te 'py avadhyāś ca.

97 = A. 19.(14b, 15aI); Br. 3.92b, 93a; Ga. 6.55; H. 221b, 222a; Śidh. 54.67; Vi. I. 21.14b, 15a. 1) Ga. -sutāś ca; Śidh. Kharamukhā. 2) Br.H. sumahābhāgās; Ga.Śidh. mahāsattvās. 3) A. Tāmrāyāḥ ṣaṭ sutāḥ syuś ca. 4) Br. Krauñcī; Ga.Vi. Śukī. 5) A. Bhāsy api Gṛdhrikā ca Śucigrīvā; Śidh. Sugrīvī Gṛdhrikā Śukī.

98 = A. 19.(15aII); Br. 3.93b, 94a; Ga. 6.56; H. 222b, 223a; Śidh. 54.68; Vi. I. 21.15b, 16a. 1) Br. Krauñcī; Ga.Vi. Śukī. 2) Ga.Vi. śukān. 3) Br.T. tu janayāmāsa; V. krauñcān ajanayad. 4) Ga.H.Vi. -kī pra-; Śidh. -kikān; A. tābhyaḥ kākādayo 'bhavan. 5) Śidh. Gṛdhrī tu gṛdhrakān.

99 = A. 19.(15bI) = b; Br. 3.94b, 95a; Ga. 6.57; H. 223b, 224a; Śidh. 54.69; Vi. I. 21.16b, 17a. 1) Ga.Vi. Śucy; Śidh. Śukī. 2) Śidh. śukānyadevāṃs tu. 3) Br. dvijottamāḥ; H. paraṃtapa; Śidh. śubhapakṣiṇaḥ. 4) A. aśvāś côṣṭrāś ca Tāmrāyā.

100 = A. 19.(16aI), 15bII = a; Br. 3.95b, 96a; Ga. 6.58a = a; H. 224b, 225a; Śidh. 54.70; Vi. I. 21.17b, 18a. 1) A. -tāyāḥ sahasraṃ tu; Br. dvau putrau. 2) Br.T.Ga.Vi. vikhyātau Garuḍ-Aruṇau; Kū. -yāś ca putrau dvau prakhyatau Garuḍ-Aruṇau. 3) Br.T. Garuḍaḥ. 4) H. -taga-. 5) Śidh. śraiṣṭhyād. 6) Śidh. Aruṇaḥ. 7) Vi. pannagāśanaḥ.

101 = A. 19.(16aII); Br. 3.96b, 97a; Gā. 6.58b = a; H. 225b, 226a; Kū. 18.9; Śidh. 54.71; Vi. I. 21.18b, 19a. 1) Vi. -sāyāṃ. 2) A. sahasraṃ tu sarpāś ca Surasābhavāḥ; Kū. abhavad dvijāḥ. 3) Br. viprāḥ; H. tāta; Kū. tadvat; Vi. brahman.

102 = A. 19.(16bI) = a; Br. 3.97b, 98a; Ga. 6.59a = a; H. 226b, 227a; Vi. I. 21.19b, 20a. 1) Ga.H. ca. 2) Ga. phaṇinaḥ. 3) Kādraveyāḥ sahasraṃ tu. 4) Vi. brahman. 5) Br.Vi. -nai.

103 = A. 19.16bII = aII; Br. 3.98b, 99a; Ga. 6.59b, 60a; H. 227b, 228a; Śidh.

Airāvato[3]) Mahāpadmaḥ Kambal-Āśvatarāv *ubhau*[4]) || 103 ||
Elāpatras *tathā Padmaḥ*[1]) Karkoṭaka-Dhanaṃjayau, |
Mahānīla-Mahākarṇau[2]) Dhṛtarāṣṭra[3]-Balāhakau[4]), || 104 ||
Kuharaḥ Puṣpadaṃṣṭraś[1]) ca Durmukhaḥ Sumukhas tathā, |
| Śaṅkhaś ca Śaṅkhapālaś ca Kapilo Vāmanas tathā, |
Nahuṣaḥ[2]) Śaṅkha[3]romā ca Ma[4]ṇir ityevamādayaḥ. || 105 ||
| teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Garuḍena nipātitāḥ[1]) |
| caturdaśa sahasrāṇi krūrāṇām anilāśinām[2]). || 105₁ ||
gaṇaṃ[1]) Krodhavaśaṃ[2]) vi*ddhi*[3]), tasya[4]) sarve ca daṃṣṭriṇaḥ[5]), |
sthalajāḥ[6]) pakṣiṇo 'bjāś ca *Dharāyāḥ*[7]) *prasavāḥ smṛtāḥ*[8]). || 106 ||
gās tu vai[1]) janayāmāsa Surabhir mahiṣāṃs[2]) tathā[3]), |
Irā[4]) vṛkṣalatā[5]vallīs tṛṇajātīś[6]) ca sarvaśaḥ[7]). || 107 ||
Khaśā[1]) tu[2]) yakṣarakṣāṃsi, Munir[3]) Apsarasas tathā[4]), |
Ariṣṭā tu mahāsattvān[5]) gandharvān *samajījanat*[6]). || 108 ||
ete Kaśyapadāyādāḥ kīrtitāḥ sthāṇujaṃgamāḥ[1]), |
teṣāṃ[2]) putrāś ca pautrāś ca śataśo 'tha sahasraśaḥ[3]). || 109 ||

54.72; Vi. I. 21.20b, 21a. 1) Ga.H.Vi. teṣāṃ. 2) Ga. -naṃ bhūteśa; Śidh. -nā rājānaḥ; Vi. -nabhūtās tu (Vi.2 te). 3) Ga.Vi. Śaṅkhaḥ Śveto. 4) Ga.Vi. -vatarau tathā.

104 = Br. 3.99b, 100a; Ga. 6.60b = a; H. 228b, 229a; Śidh. 54.73; Vi. I. 21.21b = a. 1) Br. -traś ca Śaṅkhaś ca; Ga.Vi. tathā Nāgaḥ; H. Śaṅkhaḥ. 2) Śidh. -varṇau. 3) Śidh. -rāṣṭro. 4) Śidh. -hakaḥ.

105 = Br. 3.100b, 101; H. 229b, 230; Sidh. 54.74. 1) Sidh. -dantaś. 2) Śidh. Bahuśaḥ. 3) Śidh. Khara-. 4) Śidh. Pā-.

| 105₁ = Br. 3.102; H. 231. 1) Br. śataśo 'tha sahasraśaḥ.
| 2) H. uragāśinām.

106 = A. 19.17a(I, II) = aIbII; Br. 3.103; Ga. 6.60c = a; H. 232; Śidh. 54.75; Vi. I. 21.22b, 23a. 1) Br.T. -naḥ. 2) Br.T. -vaśo; Ga.Sidh. -vaśā. 3) Br. viprās; Ga.Śidh. vipra. 4) Ga. te ca; Vi. tasyāḥ. 5) A. daṃṣṭriṇaḥ krodhavaśagā. 6) Śidh. aṇḍajāḥ. 7) Śidh. varāyāḥ; Vi. dāruṇāḥ. 8) A. pakṣiṇo jale; Śidh. paśavaḥ smṛtāḥ; Vi. piśitāśanāḥ.

107 = A. 19.(17bI, II) = ab; Br. 3.104; Ga. 6.61b, 62a; H. 233; Kū. 18.12ab; Śidh. 54.77; Vi. I. 21.23c, 24a. 1) Kū. tathā; Śidh. śaśāṃs tu. 2) Br.T.Kū. -hiṣīs; Śidh. -ṣī. 3) A. Surabhyāṃ gomahiṣyādi. 4) Śidh. Ilā. 5) Śidh. vṛkṣatalā-. 6) H. sthāṇujātīś; Śidh. tṛṇajātīṃś. 7) Śidh. sarvataḥ; A. Irotpannās tṛṇādayaḥ.

108 = A. 19.18a(b); Br. 3.105; Ga. 6.62bc: H. 234; Kū. 18.12c, (10a); Śidh. 54.78a(b); Vi. I. 21.24b, 25a. 1) A. Khasāyāṃ; Ga. Khagā. 2) Ga. ca; Kū. tathā vai. 3) A. Muner. 4) A. -raso 'bhavan. 5) Br.T. mahāsiddhā, V. mahāsattvā. 6) Br.H. amitaujasaḥ; A. Ariṣṭāyās tu gandharvāḥ Kaśyapād dhi sthiraṃ varam; Kū. -ṭā janayāmāsa gandharvāṇāṃ sahasrakam; Śidh. Ariṣṭāsuta sarvāṃś ca prabhāvair mānavottama.

109 = A. 19.(19a) = b; Br. 3.106; H. 235; Kū. 18.15a = a; Śidh. 54.79; Vi.

eṣa manvantare *viprāḥ*[1]) *sargaḥ*[2]) Svārociṣe smṛtaḥ. |
Vaivasvate *tu*[3]) mahati Vāruṇe vitate kratau || 110 ||
juhvānasya brahmaṇo vai prajāsarga[1]) ihôcyate. |
pūrvaṃ yatra tu brahmarṣīn utpannān[2]) sapta mānasān || 111 ||
putratve[1]) kalpayāmāsa svayam eva pitāmahaḥ, |
tato virodhe[2]) devānāṃ Dānavānāṃ[3]) *ca bho dvijāḥ*[4]). || 112 ||
Ditir vinaṣṭaputrā vai toṣayāmāsa Kaśyapam[1]). |
tāṃ Kaśyapaḥ[2]) prasannātmā, samyag ārādhitas tayā[3]), || 113 ||
vareṇa chandayāmāsa, sā ca vavre varaṃ tadā[1]) |
putram Indravadhārthāya samartham amitaujasam[2]). || 114 ||
sa ca tasyai[1]) varaṃ prādāt prārthitaḥ sumahātapāḥ[2]).
dattvā ca varam *avyagro*[3]) Mārīcaḥ[4]) *tām abhāṣata*[5]): || 115 ||
Indraṃ[1]) *putro*[2]) nihantā te, garbhaṃ vai śaradāṃ śatam[3]) |
yadi dhārayase, śaucatatparā vratam āsthitā[4]). || 116 ||
tathêty abhihito bhartā tayā devyā mahātapāḥ[1]). |
dhārayāmāsa garbhaṃ tu śuciḥ sā *varavarṇinī*[2]). || 117 ||

tato 'bhyupāgamad Dityāṃ garbham ādhāya Kaśyapaḥ |	tatas tv ādhāya so Dityāṃ garbhaṃ taṃ saṃśitavrataḥ |

I. 21.25b, 26a. 1) Śidh. śṛṇu jaṃgamān. 2) Br. T. Vi.2 yeṣāṃ; Śidh. eṣāṃ. 3) A. eṣāṃ putrādayo 'saṃkhyā devair vai Dānavā jitāḥ.

110 = Br. 3.107; H. 236; Śidh. 54.80; Vi. I. 21.26b, 27a. 1) H. Śidh. tāta; Vi. sargo. 2) Vi. brahman. 3) Br. 'ti-; Vi. ca.

111 = Br. 3.108; H. 237; Śidh. 54.81; Vi. I. 21.27b, 28a. 1) Śidh. prajāḥ sarga. 2) Br. samutpannān brahmarṣīn; Vi. saptarṣīn utpannān.

112 = Br. 3.109; H. 238; Śidh. 54.82; Vi. I. 21.28b, 29a. 1) Śidh. putrān vai. 2) Vi. gandharvabhogi-. 3) H. Daityānāṃ. 4) H. caiva Bhārata; Śidh. -nāṃ maharṣayaḥ; Vi. -nāṃ ca sattama.

113 = A. 19.19b = a; Br. 3.110; H. 239; Śidh. 54.83; Vi. I 21.29b, (30a). 1) Śidh. vai Kaśyapaṃ samupasthitā. 2) Br. Kaśyapas tu. 3) Vi. tayā cārādhitaḥ samyak Kaśyapas tapatāṃ varaḥ.

114 = A. 19 (20a) = b; Br. 3.111; H. 240; Śidh. 54.84; Vi. I. 21.30b, 31a. 1) Vi. -vre tato varam. 2) A. putram Indraprahartāram icchantī prāpa Kaśyapāt.

115 = Br. 3.112; H. 241; Śidh. 54.85a = a; Vi. I. 21.31b, 32a. 1) Br. tasmai. 2) Vi. -dād bhāryāyai munisattama. 3) Br. T. atyugro; Vi. atyugraṃ. 4) Vi. Kaśyapas. 5) Br. samabhāṣata; Vi. tām uvāca ha.

116 = Br. 3.113; H. 242b, 243a; Vi. I. 21.(32b, 33a). 1) Vi. Śakraṃ. 2) H. suto. 3) Vi. te yadi garbhaṃ śaracchatam. 4) Vi. samāhitātiprayatā śucinī dhārayiṣyasi.

117 = Br. 3.114; H. 243b, 244a; Śidh. 54.85b = b; Vi. I. 21.(33b, 34a). 1) Vi. ity evam uktvā tāṃ devīṃ saṃgataḥ Kaśyapo muniḥ. 2) Br. munisattamāḥ; H. vasudhādhipa; Vi. dadhāra sā ca taṃ garbhaṃ samyak śaucasamanvitā.

rocay[1]an vai gaṇa[2]śreṣṭhaṃ
devānām amitaujasām. || 118 ||
tejaḥ saṃbhṛtya durdharṣam
avadhyam amarair api |
jagāma parvatāyaiva
tapase saṃśitavrataḥ[1]) || 118₁ ||

jagāma Kaśyapaṣ taptuṃ
tapasā hṛṣṭamānasaḥ. || 118 ||

tasyāś caivântara[1]prepsur abhavat[2]) Pākaśāsanaḥ, |
ūne[3]) varṣaśate câsyā dadarśântaram *acyutaḥ*[4]). || 119 ||
akṛtvā pādayoḥ śaucaṃ Ditiḥ śayanam āviśat[1]) |
nidrāṃ câhā[2]rayāmāsa; tasyāḥ[3]) kukṣiṃ praviśya saḥ[4]) || 120 ||
Vajrapāṇis *tato*[1]) garbhaṃ saptadhā[2]) taṃ *nyakṛ*ntata[3]) |
sa pāṭyamāno *garbho 'tha*[4]) *vajreṇa*[5]) *praruroda ha*[6]), || 121 ||
mā rodīr iti taṃ[1]) Śakraḥ[2]) punaḥ punar a*thâbravīt*[3]). |
so 'bhavat saptadhā garbhas, tam Indro *ruṣ*itaḥ[4]) punaḥ || 122 ||
ekaikaṃ saptadhā cakre vajreṇaivârikarṣaṇaḥ[1]). |
Maruto nāma *te devā*[2]) babhūvuḥ sumahābalāḥ[3]). || 123 ||
ya*thô*ktaṃ vai[1]) Maghavatā, tathaiva[2]) Maruto 'bhavan, |
*devāś cai*ko[3]napañcāśat sahāyā Vajrapāṇinaḥ[4]). || 124 ||

---

118 = Br. 3.115; H. 244b, 245a.
1) Br. rodha-. 2) Br. -ṇaṃ.
118₁ = Br. 3.116; H. 245b, 246a.
1) Br.T. -sitavratā.

118 = Śidh. 54.86.

119 = Br. 3.117; H. 246b, 247a; Śidh. 54.87; Vi. I. 21.35b, 36a. 1) Sidh. Vi.1 -raṃ. 2) Śidh. -suḥ so 'bhavat; Vi. -sur atiṣṭhat. 3) Br.T. jāte. 4) Śidh. eva saḥ; Vi.1 ātmanā; Vi.2 -naḥ.

120 = Br. 3.118; H. 247b, 248a; Śidh. 54.88; Vi. I. 21.36b, 37a. 1) Śidh. -tir arvākśirās tataḥ. 2) H. câkā; Śidh. Vi.2 āhā-. 3) Br. tasyāṃ. 4) Śidh. ha.

121 = A. 19.(20b) = a; Br. 3.119; H. 248b, 249a; Śidh. 54.89; Vi. I. 21.37b, 38a. 1) Śidh. tu taṃ; Vi. mahā-. 2) Vi. cicchedâtha. 3) Br. nyakṛntayat; Śidh. -dhā samakṛntata; Vi. sa saptadhâ; A. pādāprakṣālanāt suptā tasyā garbhaṃ jaghāna ha. 4) H. Vi. vajreṇa. 5) H. garbhas tu. 6) Vi. -ṇa praruродâtidāruṇam.

122 = Br. 3.120; H. 249b, 250a; Śidh. 54.90; Vi. I. 21.38b, 39a. 1) Śidh. -dīs tvaṃ punaḥ. 2) Vi. śatruḥ. 3) Śidh. -nar evâbhyabhāṣata; Vi. -naḥ punar abhāṣata. 4) Śidh. -dras trasitaḥ; Vi. draḥ kupitaḥ.

123 = A. 19.(21a) = b; Br. 3.121; H. 250b, 251a; Śidh. 54.91; Vi. I. 21.39b, 40a. 1) Vi. -jreṇâ(d)rividāriṇā. 2) H. Vi. devās te. 3) Br. dvijasattamāḥ; H. Bharatarṣabha; Vi. -vur ativeginaḥ; A. chidram anviṣya c-Ên-dras tu te devā Maruto 'bhavan.

124 = A. 19.21b = b; Br. 3.122; H. 251b, 252a; Śidh. 54.92a = b; Vi. I. 21.40bc. 1) H. yathaivôktaṃ; Vi. yad uktaṃ vai. 2) Vi. tenaiva 3) A. Śakrasyaiko-; H.Vi. devā eko-; Śidh. khagā eko-. 4) A. dīptatejasaḥ.

teṣām evaṃ pravṛddhānāṃ[1] |
bhūtānāṃ dvijasattamāḥ[2] |
rocayan vai gaṇaśreṣṭhaṃ[3])
devānām amitaujasām, || 124$_{1}$ ||
nikāyeṣu nikāyeṣu

teṣām eva pravṛddhānāṃ

Hariḥ prādāt *prajāpatiḥ*[1] |

Hariḥ prādāt prajāpatiḥ |

kramaśas tāni rājyāni Pṛthupūrvāṇi *bho dvijāḥ*[1]. || 125 ||
sa Hariḥ[1] puruṣo vīraḥ Kṛṣṇo jiṣṇuḥ prajāpati*ḥ* |
parjanyas tapano vyaktas[2] tasya sarvam idaṃ jagat. || 126 ||

bhūtasargam imaṃ samyag
jānato *dvijasattamāḥ*[1] |
Marutāṃ ca śubhaṃ janma
śṛṇvataḥ paṭhato 'pi ca[2] |
nâvṛttibhayam astîha,
paralokabhayaṃ kutaḥ. || 127 ||

bhūtasargam imaṃ samyak
kathitaṃ śṛṇu câgrataḥ || 127 ||

124$_{1}$ = Br. 3.123; H. 252^{b}, 253^{a}.
1) Br. pravṛttānāṃ.
2) H. Janamejaya.
3) Br. -śreṣṭhān.
125^{a} = Br. 3.124^{a}; H. 253^{b}. 1) Br.T. -patīn; H. -patim.

125^{a} = Śidh. 54.92^{b}.

125^{b} = Br. 3.124^{b}; H. 254^{a}; Śidh. 54.93^{a}. 1) H. Bhārata; Śidh. -pūrvaṃ śṛṇuṣva tat.
126 = Br. 3.125; H. 254^{b}, 255^{a}; Śidh. 54.93^{b}, 94^{a}. 1) Śidh. ariṣṭa-. 2) Br.T. 'nantas; Śidh. -yas tu dhanādhyakṣas.

127 = Br. 3.126 = ac; H. 255^{b}, 256. 1) H. Bharatarṣabha. 2) H. vā.

127 = Śidh. 54.94^{b}.

Textgruppe Ia.

A.

(Bḍ. II. 3.1—131; Vā. 66.1—152.)

ṛṣaya ūcuḥ:
Devānāṃ Dānavānāṃ ca Daityānāṃ caiva sarvaśaḥ |
utpattiṃ vistareṇaiva[1]) brūhi Vaivasvate 'ntare! || 1 ||
sūta uvāca:
Dharmasyaiva pra[1]vakṣyāmi nisargaṃ, taṃ nibodhata: |
Arundhatī Vasur Yāmī[2]) Lambā Bhānur Marutvatī |
Saṃkalpā ca Muhūrtā ca Sādhyā Viśvā tathaiva ca, || 2 ||
Dharmapatnyo daśa tv etā[1]) Dakṣaḥ Prācetaso dadau. |
Sādhyā putrās[2]) tu Dharmasya, Sādhyā[3]) dvādaśa jajñire, || 3 ||
Sādhyā nāma mahābhāgāś chandajā yajñabhāginaḥ. |
devebhyas tān parān devān devajñāḥ[1]) paricakṣate. || 4 ||
Brahmaṇā[1]) vai mukhāt sṛṣṭā Jayā devāḥ prajepsayā, |
sarve mantraśarīrās te smṛtā manvantareṣv iha: | 5 ||
Darśaś ca Paurṇamāsaś ca Bṛhad yac ca Rathaṃtaram |
Cittiś[1]) caiva Vicittiś[2]) ca Ākūtiḥ Kūtir eva ca || 6 ||
Vijñātā caiva Vijñāto Mano Yajñas tathaiva ca[1]), |
nāmāny etāni teṣāṃ vai Jayānāṃ prathitāni ca. || 7 ||
Brahmaśāpena te jātāḥ punaḥ Svāyaṃbhuve 'jitāḥ. |
Svārociṣe vai Tuṣitāḥ Satyāś caiv-Ôttame punaḥ, || 8 ||
Tāmase Harayo nāma, Vaikuṇṭhā Re[1]vatāntare, |
Sādhyāś ca[2]) Cākṣuṣe nāmnā Chandajā jajñire surāḥ. || 9 ||
Dharmaputrā mahābhāgāḥ Sādhyā ye dvādaśâmarāḥ, |
pūrvaṃ sma[1]) anusūyante Cakṣuṣasyântare manoḥ. || 10 ||
Svārociṣe 'ntare 'tītā devā ye vai mahaujasaḥ, |
Tuṣitā nāma te 'nyonyam ūcur vai[1]) Cākṣuṣe 'ntare, || 11 ||

---

1 = Bḍ. II. 3.1; Vā. 66.1. 1) Vā. -reṇêha.
2 = Bḍ. II. 3.2, 3a; Vā. 66.2, 3a. 1) Vā. -sya tāvad. 2) Bḍ. Jāmā.
3 = Bḍ. II. 3.3b, 4a; Vā. 66.3b, 4a. 1) Bḍ. Dharmasya patnyo daśa tā. 2) Vā. putrāṃs. 3) Vā. -dhyān.
4 = Bḍ. II. 3.4b = b; Vā. 66.4bc. 1) Bḍ. daivajñaḥ.
5 = Bḍ. II. 3.5; Vā. 66.5. 1) Vā.T. -maṇo.
6 = Bḍ. II. 3.6; Vā. 66.6. 1) Bḍ. Vittiḥ. 2) Bḍ. Viv-.
7 = Bḍ. II. 3.7; Vā. 66.7. 1) Vā. Yajñaś ca te smṛtāḥ.
8 = Bḍ. II. 3.8; Vā. 66.8.
9 = Bḍ. II. 3.9; Vā. 66.9. 1) Vā. Rai-. 2) Bḍ. te Sādhyāś.
10 = Bḍ. II. 3.10; Vā. 66.10. 1) Bḍ. sam-.
11 = Bḍ. II. 3.11; Vā. 66.11. 1) Bḍ. ūcuva.

kiṃcicchiṣṭe tadā tasmin devā vai Tuśitâbruvan: |
etām eva[1]) mahābhāgāṃ[2]) vayaṃ Sādhyāṃ[3]) praviśya ha[4]) || 12 ||
manvantare bhaviṣyāmas, tan naḥ śreyo bhaviṣyati. |
evam uktvā tu te sarve Cākṣuṣasyântare manoḥ || 13 ||
tasyāṃ[1]) dvādaśa saṃbhūtā Dharmāt Svāyaṃbhuvāt punaḥ. |
Nara-Nārāyaṇau tatra jajñāte punar eva hi, || 14 ||
Vipaścid Indro yaś câsīt[1]) tathā Satyo Hariś ca tau, |
Svārociṣe 'ntare pūrvam āstāṃ tau Tuṣitau surau[2]). || 15 ||
Tuṣitānāṃ tu Sādhyatve nāmāny etāni cakṣate[1]): |
Mano 'numantā Prāṇaś ca Naro 'pānaś[2]) ca vīryavān || 16 ||
Cittir Hayo Nayaś[1]) caiva Haṃso Nārāyaṇas tathā |
Prabhavo 'tha Vibhuś caiva[2]) Sādhyā dvādaśa jajñire. || 17 ||
Svāyaṃbhuve 'ntare pūrvaṃ tataḥ Svārociṣe punaḥ |
nāmāny āsan punas tāni Tuṣitānāṃ nibodhata: || 18 ||
Prāṇ-Āpanāv Udānaś ca Samāno Vyāna eva ca |
Cakṣuḥ Śrotraṃ Raso Ghrāṇaṃ[1]) Sparśo Buddhir Manas tathā, || 19 ||
nāmāny etāni vai pūrvaṃ[1]) Tuṣitānāṃ smṛtāni ca[2]). |
Vasos tu Vasavaḥ putrāḥ Sādhyānām anujāḥ[3]) smṛtāḥ || 20 ||
Dharo Dhruvaś ca Somaś ca Āpaś[1]) caiv-Ânalo 'nilaḥ |
Pratyūṣaś ca Prabhāsaś[2]) ca Vasavo 'ṣṭau prakīrtitāḥ. || 21 ||
Dharasya putro Draviṇo Hutahavyavahas[1]) tathā, |
Dhruvaputro 'bhavat tāta[2]) Kālo lokaprakālanaḥ. || 22 ||
Somasya bhagavān Varcā Budhaś ca grahabodhanaḥ, |
Rohiṇyāṃ tau samutpannau triṣu lokeṣu viśrutau. || 23 ||
Dhār-Ormi-Kalilāś[1]) caiva trayaś[2]) candramasaḥ sutāḥ. |
Āpasya[3]) putro Vaitaṇḍyaḥ Śamaḥ Śāntas tathaiva ca || 24 ||
Skandaḥ Sanatkumāraś ca jajñe pādena tejasaḥ. |

---

12 = Bḍ. II. 3.12; Vā. 66.12ab. 1) Vā. itaretaraṃ. 2) Vā. -gān. 3) Vā. -dhyān. 4) Bḍ. vai.

13 = Bḍ. II. 3.13; Vā. 66.12c, 13a.

14 = Bḍ. II. 3.14; Vā. 66.13b, 14a. 1) Vā. tasmād.

15 = Bḍ. II. 3.15; Vā. 66.14bc. 1) Bḍ. câbhūt. 2) Bḍ Tuṣitāsutau.

16 = Bḍ. II. 3.16; Vā. 66.15. 1) Vā. vakṣyate. 2) Vā.T. -ro Yānaś.

17 = Bḍ. II. 3.17; Vā. 66.16. 1) Bḍ. Vitir Nayo Hayaś. 2) Bḍ. Vibhuś câpi Prabhuś câpi.

18 = Bḍ. II. 3.18; Vā. 66.17.

19 = Bḍ. II. 3.19; Vā. 66.19a, 18b, cfr. 18a. 1) Vā.T. tathā Prāṇaḥ; V. naso 'prāṇam.

20 = Bḍ. II. 3.20; Vā. 66.19b, 20a. 1) Vā. pūrvaṃ tu. 2) Vā. ha. 3) Vā. Manujāḥ.

21 = Bḍ. II. 3.21; Vā. 66.20bc. 1) Bḍ. Āyuś. 2) Bḍ. Prabhātaś.

22 = Bḍ. II. 3.22; Vā. 66.21. 1) Bḍ.Vā.T. Hutahavyo Rajas. 2) Vā. -tro Bhavo nāmnā.

23 = Bḍ. II. 3.23a = a; Vā. 66.22.

24 = Bḍ. II. 3.23b, 24a; Vā. 66.23. 1) Bḍ. Dhar-Ormī Kalilaś. 2) Bḍ. pañca. 3) Bḍ. Āyasya.

Agniputraḥ Kumāras tu śarastambhe vyajāyata[1]) || 25 ||
tasya Śākho Viśākhaś ca Naigameyaś ca pṛṣṭhajāḥ. |
Anilasya Śivā bhāryā, tasyāḥ putro Manojavaḥ, || 26 ||
Avijñāta[1]gatiś caiva dvau putrāv Anilasya ca. |
Pratyūṣasya viduḥ putram ṛṣiṃ nāmnâtha Devalam[2]), || 27 ||
dvau putrau Devalasyâpi kṣamāvantau manīṣiṇau. |
Bṛhaspates tu bhaginī varastrī[1]) brahmacāriṇī[2]) || 28 ||
Yogasiddhā jagat kṛtsnam asaktā vicaraty uta[1]) |
Prabhāsasya tu sā bhāryā[2]) Vasūnām aṣṭamasya ha. || 29 ||
Viśvakarmā sutas tasyā jātaḥ śilpiprajāpatiḥ[1]), |
sa kartā sarvaśilpānāṃ tridaśānāṃ ca vardhakiḥ || 30 ||
bhūṣaṇānāṃ ca sarveṣāṃ kartā kārayitā ca saḥ, |
sarveṣāṃ ca vimānāni devatānāṃ karoti saḥ, || 31 ||
mānuṣāś côpajīvanti yasya śilpāni śilpinaḥ. |
Viśvedevās tu Viśvāyāṃ[1]) jajñire daśa viśrutāḥ: || 32 ||
Kratur Dakṣaḥ Śravaḥ Satyaḥ Kālaḥ Kāmo Munis[1]) tathā |
Kuruvān Prabhavāṃś caiva[2]) Rocamānaś ca, te daśa || 33 ||
Dharmaputrāḥ surā[1]) hy ete[2]) Viśvāyāṃ jajñire śubhāḥ. |
Marutvatyāṃ Marutvanto[3]), Bhānavo Bhānujāḥ smṛtāḥ, || 34 ||
Muhūrtāś ca Muhūrtāyāṃ, Ghoṣaṃ[1]) Lambā vy[2]ajāyata. |
Saṃkalpāyāṃ tu saṃjajñe vidvān Saṃkalpa eva ca[3]). || 35 ||
Nāgavīthyas tu Yā[1]myāṃ ca[2]) pathatrayasamāśritāḥ[3]) |
pṛthivīviṣayaṃ sarvam Arundhatyāṃ vyajāyata[4]). || 36 ||

---

25 = Bḍ. II. 3.24b, 25a; Vā. 66.24ab. 1) Bḍ.Vā.V. Agneḥ putraṃ Kumāraṃ tu Svāhā jajñe śriyā vṛtam (Vā. surāvṛtam).
26 = Bḍ. II. 3.25b, 26a; Vā. 66.24c, 25a.
27 = Bḍ. II. 3.26b, 27a; Vā. 66.25b, 26a. 1) Bḍ. Avijñāna-. 2) Vā. -duḥ putra ṛṣir nāmnā tu Devalaḥ.
28 = Bḍ. II. 3.27b, 28a; Vā. 66.26b, 27a. 1) Bḍ.Vā.V. Bhuvanā. 2) Bḍ. Vā.V. -vādinī.
29 = Bḍ. II. 3.28b, 29a; Vā. 66.27b, 28a. 1) Bḍ. aśaktā carati sma ha. 2) Bḍ. tu bhāryā sā; Vā. tu yā bhāryā.
30 = Bḍ. II. 3.29b = a; Vā. 66.28b, 29a. 1) Bḍ. tasyāḥ prajāpatipatir vibhuḥ.
31 = Vā. 66.29b, 30a.
32 = Bḍ. II. 3.30a = b; Vā. 66.30b, 31a. 1) Bḍ.Vā. -śvāyā.
33 = Bḍ. II. 3.30b, 31a; Vā. 66.31b, 32a. 1) Vā. Dhunis. 2) Purūravo Mārdravaso.
34 = Bḍ. II. 3.31b, 32a; Vā. 66.32b, 33a. 1) Vā. smṛtā. 2) Bḍ. ete. 3) Vā.T. -yāṃ tu Maruto.
35 = Bḍ. II. 3.32b, 33a; Vā. 66.33b, 34a. 1) Bḍ. -ṣa. 2) Bḍ. hy. 3) Bḍ. tu.
36 = Bḍ. II. 3.33b, 34a; Vā. 66.34b, 35a. 1) Vā. Jā-. 2) Bḍ. Jāmāyāḥ. 3) Bḍ. -trayam upāśritāḥ. 4) Bḍ. ajāyata.

eṣa sargaḥ samākhyāto vidvān Dharmasya śāśvataḥ. |
muhūrtāś caiva tithyaś ca pa[1]tibhiḥ saha suvratāḥ || 37 ||
nāmataḥ sampravakṣyāmi, bruvato me nibodhata! |
ahorātravibhāgaś ca nakṣatrāṇi samāśritaḥ[1]), || 38 ||
muhūrtāḥ sarvanakṣatrā ahorātrabhidas[1]) tathā |
ahorātrakalānām tu ṣaḍaśīty[2]adhikāḥ smṛtāḥ[3]). || 39 ||
raver gativiśeṣeṇa sarvartuṣu ca nityaśaḥ[1]) |
tato vedavidaś caitām gatim[2]) icchanti parvasu. || 40 ||
aviśeṣeṣu kāleṣu jñeyaḥ[1]) savitṛmānataḥ[2]): |
Raudraḥ Sārpas[3]) tathā Maitraḥ Pitryo[4]) Vāsava eva ca || 41 ||
Āpyo 'tha Vaiśvadevaś ca Brāhmo madhyāhnasaṃśritaḥ |
Prājāpatyas tathaiv-Êndra Indrāgnī[1]) Nirṛtis tathā || 42 ||
Vāruṇaś ca tath-Âryamṇo Bhagyaś[1]) câpi dinā[2]śritāḥ. |
ete dinamuhūrtāś ca divākaravinirmitāḥ || 43 ||
śaṅkucchāyāviśeṣeṇa veditavyāḥ pramāṇataḥ. |
Ajaikapād-Ahirbudhnya[1]-Pūṣ-Āśvi[2]-Yamadevatāḥ || 44 ||
Āgneyaś câpi vijñeyaḥ Prājāpatyas tathaiva ca |
Brāhmaḥ Saumyas[1]) tath-Âdityo Bārhaspatyaś ca[2]) Vaiṣṇavaḥ || 45 ||
Sāvitraś ca[1]) tathā Tvāṣṭro[2]) Vāyavyaś cêti saṃgrahaḥ; |
ete[3]) rātrer[4]) muhūrtāḥ syuḥ kramoktā daśa pañca ca. || 46 ||
indor gatyudayā jñeyā nāḍikāḥ pādikās[1]) tathā |
kālāvasthās tv imās tv, ete muhūrtā devatāḥ smṛtāḥ. || 47 ||
sarvagrahāṇām trīṇy eva sthānāni vihitāni ca |
dakṣiṇottaramadhyāni tāni vidyād yathākramam. || 48 ||
sthānam Jāradgavam madhye, tath-Airāvatam uttaram, |
Vaiśvānaram dakṣiṇato nirdiṣṭam iha tattvataḥ. || 49 ||

---

37 = Bḍ. II. 3.34b, 35a; Vā. 66.35b, 36a. 1) Bḍ. prati-.
38 = Bḍ. II. 3.35b, 36a; Vā. 66.36b, 37a. 1) Vā.T. samāsataḥ.
39 = Bḍ. II. 3.36b, 37a; Vā. 66.37b, 38a. 1) Vā. -travidas. 2) Vā. ṣaṭśatīty. 3) Vā.T. -dhikā smṛtā.
40 = Bḍ. II. 3.37b, 38a; Vā. 66.38b, 39a. 1) Vā.T. sarveṣu ṛtum icchataḥ; V. sarvai ṛtubhir nityaśaḥ. 2) Vā. tithim.
41 = Bḍ. II. 3.38b, 39a; Vā. 66.39b, 40a. 1) Vā. yojyaḥ. 2) Vā. sa pitṛdānataḥ. 3) Vā.T. Sārvas; V. sarpas. 4) Vā.T. piṇḍya-; V. Pitryam.
42 = Bḍ. II. 3.39b, 40a; Vā. 66.40b, 41a. 1) Vā. tathā Aindras tath-Êndro.
43 = Bḍ. II. 3.40b, 41a; Vā. 66.41b, 42a. 1) Bḍ. Bhagaś; Vā.T. Bhagāś. 2) Bḍ. -na-.
44 = Bḍ. II. 3.41b, 42a; Vā. 66.42b, 43a. 1) Bḍ. -budhnyāḥ. 2) Vā. Ajās tath-Âhirbudhnaś ca Puṣā hi.
45 = Bḍ. II. 3.42b, 43a; Vā. 66.43b, 44a. 1) Bḍ. Saumyaś câpi; Vā. Brahma-Saumyas. 2) Vā. -tyo 'tha.
46 = Bḍ. II. 3.43b, 44a; Vā. 66.44b, 45a. 1) Vā. -vitro 'tha. 2) Vā. Tvaṣṭro. 3) Vā. eka-. 4) Vā. -tri-.
47 = Bḍ. II. 3.44b, 45a; Vā. 66.45bc. 1) Bḍ. nālikā āditās.
48 = Bḍ. II. 3.45b, 46a; Vā. 66.46.
49 = Bḍ. II. 3.46b, 47a; Vā. 66.47.

Aśvinī Kṛttikā Yāmyaṃ[1]) Nāgavīthîti viśrutā[2]), |
Brāhmaṃ Saumyaṃ tath-Ârdrā ca Gajavīthîti śabditā, || 50 ||
Puṣy-Āśleṣe tath-Âdityaṃ[1]) vīthī c-Ai[2]rāvatī matā, |
tisras tu vīthayo hy etā uttaro mārga ucyate. || 51 ||
pūrvottare ca Phalgunyau[1]) Maghā caiv-Ârṣabhī[2]) smṛtā, |
Hastaś Citrā[3]) tathā Svātī Govīthîty abhi[4]śabditā, || 52 ||
Jyeṣṭhā Viśākh-Ânurādhā vīthī Jāradgavī smṛtā[1]); |
etās tu vīthayas tisro madhyamo mārga ucyate. || 53 ||
Mūlaṃ *Pūrv-Ottar-Āṣāḍhe*[1]) Ajavīthy abhiśabditā[2]), |
Śravaṇaṃ ca Dhaniṣṭhā ca Mārgī[3]) Śatabhiṣak tathā || 54 ||
Vaiśvānarī Bhādrapade Revatī caiva kīrtitā, |

etās tu vīthayas tisro	smṛtā vīthyas tu tisras tā
dakṣiṇo[1]) mārga ucyate. || 55 ||	mārgo vai dakṣiṇo budhaiḥ. ||

saptaviṃśati[1]) yāḥ kanyā Dakṣaḥ Somāya tā dadau, |
sarvā nakṣatranāmnyas tā jyotiṣe[2]) pari[3]kīrtitāḥ, || 56 ||
tāsām apatyāny abhavan dīptāny ami[1]tatejasaḥ[2]). |
yās tu śeṣās tadā kanyāḥ pratijagrāha Kaśyapaḥ || 57 ||
caturdaśa[1]) mahābhāgāḥ, sarvās tā lokamātaraḥ: |
Aditir Ditir Danuḥ Kālā Ariṣṭhā Surasā[2]) tathā || 58 ||
Surabhir Vinatā caiva Tāmrā[1]) Krodhavaśā Irā[2]) |
Kadrūr Muniś ca dharmajñā[3]), prajās tāsāṃ nibodhata! || 59 ||
Cāriṣṇave[1]) 'ntare 'tīte[2]) ye dvādaśa surottamāḥ[3]), |
Vaikuṇṭhā nāma te Sādhyā babhūvuś Cākṣuṣe 'ntare. || 60 ||
upasthite 'ntare hy asmin punar Vaivasvatasya ha |

---

50 = Bḍ. II. 3.47b, 48a; Vā. 66.48a = a. 1) Vā. -yā. 2) Vā. -vīthir iti smṛtā.

51 = Bḍ. II. 3.48b, 49a; Vā. 66.48bc. 1) Vā. -ṣe Punarvasū; Vā. Puṣyo 'śleṣā-Punarvasū. 2) Vā. -thir Ai-.

52 = Bḍ. II. 3.49b, 50a; Vā. 66.49. 1) Vā. -re Phālgunyau ca. 2) Vā.T. -v-Âryamī. 3) Vā. Hasta-Citre. 4) Bḍ. -thîti tu.

53 = Bḍ. II. 3.50b, 51a; 66.50. 1) Bḍ. matā.

54 = Bḍ. II. 3.51b, 52a; Vā. 66.51. 1) Vā. Mūlaṃ c-Âṣāḍhe dve câpi. 2) Bḍ. -dite. 3) Vā. Gārgī.

55a = Bḍ. II. 3.52b; Vā. 66.52a.

55b = Bḍ. II. 3.53a. 1) Bḍ.T. -ṇe. | 55b = Vā. 66.52b.

56 = Bḍ. II. 3.53b, 54a; Vā. 66.53ab. 1) Bḍ. aṣṭāviṃśati; Vā. -śat tu. 2) Bḍ. jyau-. 3) Vā. -ṣe caiva.

57 = Bḍ. II. 3.54b, 55a; Vā. 66.53c, 54a. 1) Bḍ. abhanvadīptayo 'mi-. 2) Vā. -jasā.

58 = Bḍ. II. 3.55b, 56a; Vā. 66.54b, 55a. 1) Bḍ. -sā. 2) Bḍ. -nuḥ Kāṣṭhāriṣṭānāyuḥ Khaśā.

59 = Bḍ. II. 3.56b, 57a; Vā. 66.55bc. 1) Bḍ. -natā Tāmrā Muniḥ. 2) Bḍ. tathā. 3) Bḍ.Vā.V. -drūr mātā ca nāgānāṃ.

60 = Bḍ. II. 3.57b, 58a; Vā. 66.56. 1) Bḍ. Svāyaṃbhuve. 2) Bḍ. tāta. 3) Vā. purogamāḥ.

ārādhitā hy A[1]dityā te sametyâhuḥ[2]) parasparam: || 61 ||
etām eva mahābhāgām Aditiṃ saṃpraviśya vai |
Vaivasvate 'ntare hy asmin yogād ardhena tejasā[1]) || 62 ||
gacchema[1]) putratām asyās, tan naḥ śreyo bhaviṣyati. |
[Adityās tu prasūtānām Ādityatvaṃ bhaviṣyati. |]
evam uktvā tu te sarve Cākṣuṣasyântare manoḥ[2]) || 63 ||
jajñire dvādaś-Âdityā, Mārīcāt Kaśyapāt punaḥ, |
Śatakratuś ca Viṣṇuś ca jajñāte punar eva hi. || 64 ||
Vaivasvate 'ntare hy asmin Nara-Nārāyaṇau surau[1]),
teṣām api hi devānāṃ nidhanotpattir ucyate, || 65 ||
yathā sūryasya loke 'smin udayāstamayāv ubhau, |
Prajāpateś ca Viṣṇoś ca Bhavasya ca mahātmanaḥ. || 66 ||
dṛṣṭānu[1]śravike yasmāt s[2]aktāḥ śabdādilakṣaṇe |
aṣṭātmake 'ṇimādye ca, tasmāt te jajñire surāḥ. || 67 ||
ity eṣa viṣaye rāgaḥ saṃbhūtyāḥ kāraṇaṃ smṛtam. |
Brahma-śāpena saṃbhūtā Jayāḥ Svāyaṃbhuve 'jitāḥ, || 68 ||
Svārociṣe vai Tuṣitāḥ Satyāś caiv-Ôttame punaḥ, |
Tāmase Harayo devā jātāś, Cāriṣṇave[1]) tu vai || 69 ||
Vaikuṇṭhāś, Cākṣuṣe Sādhyā, Ādityāḥ *sāṃprate*[1]) punaḥ. |
Dhāt-Âryamā ca Mitraś ca Varuṇo 'ṃśo Bhagas tathā || 70 ||
Indro Vivasvān Pūṣā ca Parjanyo daśamaḥ smṛtaḥ, |
tatas Tvaṣṭā, tato Viṣṇur ajaghanyo ja[1]ghanyajaḥ; || 71 ||
ity ete dvādaś-Âdityāḥ Kaśyapasya sutāḥ smṛtāḥ[1]). |
Surabhī[2]) Kaśyapād Rudrān[3]) ekādaśa *vijajñuṣī*[4]) || 72 ||
Mahādevaprasādena tapasā bhāvitā satī:
Aṅgārakaṃ tathā Sarpaṃ Nirṛtiṃ Sadasaspatim || 73 ||
Ajaikapād-Ahirbudhnyau[1]) dvāv ekaṃ ca[2]) Jvaraṃ tathā |
Bhuvanaṃ c-Êśvaraṃ Mṛtyuṃ Kapāliṃ[3]) caiva[4]) viśrutam || 74 ||

---

61 = Bḍ. II. 3.58b, 59a; Vā. 66.57. 1) Bḍ. -tā A-. 2) Bḍ. -metyôcuḥ.
62 = Bḍ. II. 3.59b, 60a; Vā. 66.58. 1) Vā.T. -saḥ.
63 = Bḍ. II. 3.60b, 61a = ac; Vā. 66.59, 60a. 1) Vā. gacchāmaḥ. 2) Bḍ. vartamāne 'ntare tadā.
64 = Bḍ. II. 3.61b, 62a; Vā. 66.60b, 61a.
65 = Bḍ. II. 3.62b, 63a; Vā. 66.61b, 62a. 1) Bḍ. tadā.
66 = Bḍ. II. 3.63b = a; Vā. 66.62bc.
67 = Bḍ. II. 3.64; Vā. 66.63. 1) Vā. śreṣṭhānu-. 2) Vā. -māc ch-.
68 = Bḍ. II. 3.65; Vā. 63.64.
69 = Bḍ. II. 3.66; Vā. 63.65ab. 1) Bḍ. cāriṣṭave.
70 = Bḍ. II. 3.67; Vā. 63.65c, 66a. 1) Bḍ. saptame.
71 = Bḍ. II. 3.68; Vā. 63.66b, 67a. 1) Vā. 'ja-.
72 = Bḍ. II. 3.69; Vā. 63.67b, 68a. 1) Bḍ. sutā vibhoḥ. 2) Bḍ. -rabhyāṃ. 3) Bḍ. -drā. 4) Bḍ.Vā. vijajñire.
73 = Bḍ. II. 3.70; Vā. 63.68b, 69a.
74 = Bḍ. II. 3.71; Vā. 63.69b, 70a. 1) Vā. -naṃ. 2) Vā. Ūrdhvaketuṃ. 3) Vā.T. Kapālaṃ. 4) Bḍ. Kapālîti ca.

devān ekādaśaitāṃs tu Rudrāṃs tribhuvaneśvarān; |
tapasôgreṇa[1]) mahatā Surabhī[2]) tān ajījanat. || 75 ||
tato duhitarāv anye Surabhī dve vy[1]ajāyata |
Rohiṇīṃ[1]) caiva subhagāṃ Gāndharvīṃ ca yaśasvinīm[3]). || 76 ||
Rohiṇyāṃ[1]) jajñire kanyāś catasro lokaviśrutāḥ: |
Surūpā Haṃsakālī[2]) ca Bhadrā Kāmadughā tathā. || 77 ||
suṣuve gāḥ Kāmadughā[1]), Surūpā tanayadvayam, |
Haṃsakālī[2]) tu mahiṣān[3]), Bhadrāyās tv avijātayaḥ[4]). || 78 ||
viśrutās tu mahābhāgā Gāndharvyā[1]) vājinaḥ sutāḥ |
Uccaiḥśravādayo[2]) jātāḥ, khecarās te manojavāḥ: || 79 ||
śvetāḥ śoṇāḥ piśaṅgāś ca sāraṅgā haritārjunāḥ |
uktā[1]) devopavāhyās te Gāndharvī[2]yonayo hayāḥ. || 80 ||
bhūyo jajñe Surabhyās tu śrīmāṃś Candraprabho vṛṣaḥ[1]) |
sragvī kakudmī[2]) dyutimān amṛtālayasaṃbhavaḥ, || 81 ||
Surabhy-anumate datto dhvajo Māheśvaras tu saḥ; |
ity ete Kaśyapa-sutā Rudr-Ādityāḥ prakīrtitāḥ, || 82 ||
Dharmaputrāḥ smṛtāḥ Sādhyā Viśve ca Vasavas tathā. |
[Ariṣṭanemi-patnīnām apatyānîha ṣoḍaśa. || 83 ||
Bahuputrasya viduṣaś catasro Vidyutaḥ smṛtāḥ, |
Pratyaṅgirasajāḥ śreṣṭhā ṛco brahmarṣisatkṛtāḥ. || 84 ||
Kṛśāśvasya tu devarṣer Devapraharaṇāḥ smṛtāḥ, |
ete yugasahasrānte jāyante punar eva hi. || 85 ||
sarve devagaṇā viprās Trayastriṃśat tu chandajāḥ, |
eteṣām api devānāṃ nirodhotpattir ucyate. || 86 ||
yathā sūryasya loke 'smin udayāstamayāv ubhau, |
ete devanikāyās te saṃbhavanti yuge yuge. || 87 ||

ṛṣaya ūcuḥ:

Sādhyāś ca Vasavo Viśve Rudr-Ādityās tathaiva ca |
abhijātyā prabhāvaiś ca karmabhiś caiva viśrutāḥ. || 88 ||

---

75 = Bḍ. II. 3.72; Vā. 66.70bc. 1) Vā. tapasā tena. 2) Bḍ. -bhis.
76 = Bḍ. II. 3.73; Vā. 66.71. 1) Bḍ. -bhir devy a-. 2) Bḍ.Va. -hiṇī. 3) Vā. -va Rudrābhā Gāndhārī ca yaśasvinī.
77 = Bḍ. Bḍ. II. 3.74; Vā. 66.72ab. 1) Bḍ. -yā. 2) Vā.T. -kīlā.
78 = Bḍ. II. 3.75; Vā. 66.72c, 73a. 1) Vā. -ve K. tu. 2) Vā. -kīlā. 3) Vā. nṛmahiṣā. 4) Vā. -yās tu vyajāyata.
79 = Bḍ. II. 3.76; Vā. 66.73b, 74a. 1) Vā. Gandharvā. 2) Vā. Uccaiḥśravās tadā.
80 = Bḍ. II. 3.77; Vā. 66.74bc. 1) Vā. Rudrā. 2) Vā. Gandharva-.
81 = Bḍ. II. 3.78; Vā. 66.75a, 76a. 1) Vā. -drābhasuprabhaḥ. 2) Bḍ.
82 = Bḍ. II. 3.79; Vā. 66.76b, 77a.'
83 = Bḍ. II. 3.80a = a; Vā. 66.77b, 78a.
84 = Vā. 66.78bc.
85 = Vā. 66.79.
86 = Vā. 66.80.
87 = Vā. 66.81.
88 = Vā. 66.82.

Prajāpateś ca Viṣṇoś ca Bhavasya ca mahātmanaḥ |
antaraṃ jñātum icchāmo, yaś ca yasmād viśiṣyate: || 89 ||
yaś ca yasmāt prabhavati, yaś ca yasmin pratiṣṭhitaḥ, |
jyāyān yo madhyamaś caiva kanīyān yaś ca teṣu vai, || 90 ||
pradhānabhūto yas teṣāṃ guṇabhūtaś ca teṣu yaḥ, |
karmabhiś câbhijātyā ca prabhāveṇa ca yo mahān; |
etat prabrūhi naḥ sarvaṃ, tvaṃ hi vettha yathāyatham! || 91 ||
suta uvāca:
atra vo varṇayiṣye 'ham antaraṃ teṣu yat smṛtam, |
yad Brahma-Viṣṇu-Rudrāṇāṃ śṛṇudhvaṃ me vivakṣataḥ! || 92 ||
rājasī tāmasī caiva sāttvikī caiva tāḥ smṛtāḥ |
tanvaḥ Svayaṃbhuvaḥ proktāḥ, kāle kāle bhavanti yāḥ. || 93 ||
etāsām antaraṃ vaktuṃ naiva śakyaṃ dvijottamāḥ |
guṇavṛddhinibaddhatvād dvidhānugrahabandhataḥ. || 94 ||
pravṛttiṃ ca nivṛttiṃ ca guṇavṛddhim iha dvijāḥ |
yathāśaktyā pravakṣyāmi tanūnāṃ, tan nibodhata! || 95 ||
Brāhmī tu rājasī teṣāṃ, Kālākhyā tāmasī smṛtā, |
sāttvikī Pauruṣī caiva; karma tāsāṃ nibodhata! || 96 |
ekā tu kurute tāsāṃ rājasī sarvataḥ prajāḥ, |
ekā caivârṇavasthā tu sânugṛhṇāti sāttvikī, |
ekā sā kṣipate kāle tāmasī grasate prajāḥ. || 97 ||
rajasā tu samudrikto Brahmā saṃbhavate yadā, |
Puruṣākhyā tadā tasya sāttvikī vinivartate. || 98 ||
yadā bhavati kālātmā udrekāt tamasas tu saḥ, |
Brahmākhyā sā tadā tv asya rājasī vinivartate. || 99 ||
sattvodrekāt tu Puruṣo yadā bhavati sa prabhuḥ, |
Kālākhyā sā tadā tasya punar na bhavatīti vai. || 100 ||
kramāt tasya nivartante rūpaṃ nāma ca karma ca |
trailokye vartamānasya sargānugrahanigrahaiḥ. || 101 ||
yadā bhavati Brahmā ca, tadā cântaram ucyate; |
yadā ca puruṣo Brahmā, na caiva puruṣas tu saḥ. || 102 |
maṇir vibhajate varṇān vicitrān sphaṭike yathā, |
vaimalyād āśrayavaśāt tadvarṇaḥ syāt tadañjanaḥ, || 103 ||

89 = Vā. 66.83.
90 = Vā. 66.84.
91 = Vā. 66.85.
92 = Vā. 66.86.
93 = Vā. 66.87.
94 = Vā. 66.88.
95 = Vā. 66.89.
96 = Vā. 66.90.
97 = Vā. 66.91.
98 = Vā. 66.92.
99 = Vā. 66.93.
100 = Vā. 66.94.
101 = Vā. 66.95.
102 = Vā. 66.96.
103 = Va. 66.99.

tadā guṇavaśāt tasya Svayambhor anurañjanam; |
ekatve ca pṛthaktve ca proktam etan nidarśanam. || 104 ||]

yathêndhanavaśād vahnir
ekas tu bahudhā bhavet, |
bhavaty ekas tathā tadvan
mūrtīnām sa pitāmahaḥ. ||

eko bhūtvā yathā meghaḥ
pṛthaktvenâvatiṣṭhate |
rūpato varṇataś caiva,
tathā guṇavaśāt tu saḥ |
bhavaty eko dvidhā caiva
tridhā mūrtivināśanāt. || 105 ||

eko Brahm-Ântakṛc[1]) caiva Puruṣaś cêti tu trayaḥ[2]), |
ekasyaitāḥ smṛtās tisras tanavas tu Svayambhuvaḥ: || 106 ||
Brāhmī ca Pauruṣī caiva Kālākhyā cêti tāḥ smṛtāḥ[1]). |
tatra yā[2]) rājasī tasya tanuḥ, sā vai prajākarī, || 107 ||
tāmasī yā[1]) tu Kālākhyā, prajākṣayakarī tu sā, |
sāttvikī Pauruṣī yā tu, *sā tv* anugrahikā[2]) smṛtā. || 108 ||
cfr. 132a. {rājasyā[1]) Brahmaṇo *'ṃśena*[2]) Mārīcaḥ[3]) Kaśyapo 'bhavat, |
tāmasī c-Ântakṛd yā tu, tadaṃśenâbhavad Bhavaḥ, || 109 ||
sāttvikī Pauruṣī yā tu[1]), tad[2]aṃśo Viṣṇur ucyate; |
trailokye tāḥ smṛtās tisras tanavas *tu*[3]) Svayambhuvaḥ. || 110 ||
nānāprayojanārthā[1]) hi kālāvasthāḥ[2]) karoti yaḥ[3]), |
Brahmatvena prajāḥ sṛṣṭvā[4]) Viṣṇutvenâ[5]nugṛhya ca || 111 ||
Vaiṣṇavyâ[1]nugṛhītās tā *Raudryâ*[2]nugrasate punaḥ. |
ekaḥ Svayambhuvaḥ Kālas[3]) tribhis trīn vai[4]) karoti saḥ: || 112 ||
sṛj*ate* cânu[1]gṛhṇāti prajāḥ saṃharate tathā[2]).—
ity etāḥ *kathi*tās[3]) tisras tana*vas tu*[4]) Svayambhuvaḥ, || 113 ||
Prājāpatyā ca Raudrī[1]) ca Vaiṣṇavī *caiva*[2]) tā*ḥ smṛtāḥ*[3]). |
et*ās tanvaḥ*[4]) smṛtā vede[5]) dharmaśāstre purātane || 114 ||

---

104 = Vā. 66.100.
105 = Bḍ. II. 3.80b, 81a. | 105 = Vā. 66.101, 102a.
106 = Bḍ. II. 3.81b, 82a; Vā. 66 102b, 103a. 1) Bḍ. -kaś. 2) Bḍ.1 tatra yaḥ; Vā. ye trayaḥ.
107 = Bḍ. II. 3.82b, 83a; Vā. 66.103b, 104a. 1) Vā. Antakārī ca te trayaḥ. 2) Bḍ. yā tatra.
108 = Bḍ. II.3.83b, 84a; Vā. 66.104bc. 1) Bḍ.1 matā sā yā; Vā. yā tāmasī. 2) Bḍ.1 tanuḥ pālikā; Vā.T. sānugrahakarī.
109 = Bḍ. II. 3.84b, 85a; Vā. 66.105. 1) Bḍ.1 -jasī. 2) Bḍ. -yā tu. 3) Vā. Marīciḥ.
110 = Bḍ. II. 3.85b, 86a; Vā. 66.106. 1) Vā. sā. 2) Vā. tasyâ-. 3) Bḍ. -vo vai.
111 = Bḍ. II. 3.86b = a; [Bḍ 2]; Vā 66.107ab. 1) Vā.T. -rthām. 2) Vā.T. Kālo 'vasthām. 3) Bḍ. saḥ. 4) Bḍ.2 -ṭā. 5) Bḍ.2 -tvam.
112 = [Bḍ.2] Vā. 66.107c, 108a. 1) Bḍ.2 -vā. 2) Bḍ.2 Rudro 'nu-. 3) Bḍ.2 -bhūr vai kalpo. 4) Bḍ.2 pra-.
113 = Bḍ. II. 3 87; Vā. 66.108b, 109a. 1) Bḍ. sṛjaty athânu-. 2) Bḍ. tathā saṃharati prajāḥ. 3) Bḍ. evam etāḥ smṛtās. 4) Bḍ. -vo hi.
114 = Bḍ. II. 3.88; Vā. 66.109b, 110a. 1) Bḍ. -drā. 2) Bḍ. cêti. 3) Bḍ. tridhā. 4) Vā.T. ekā tanuḥ; V. ekās tanvyaḥ. 5) Bḍ. devā.

sāṃkhyayogaratair *dh*īraiḥ[1]) pṛtha*g*aik*ārthy*a[2]darśibhiḥ |
abhijā*ta*[3]prabhāvajñair *ṛ*ṣibhis[4]) tattvadarśibhiḥ. || 115 ||
ekatve*na*[1]) pṛthaktve*na*[2]) tāsu bhinnāḥ prajās tv i*māḥ*[3]) |
idaṃ param idaṃ nêti bruva*te*[4]) bhinnadarś*i*n*a*ḥ[5]). || 116 ||
Brahmāṇaṃ kāraṇaṃ kecit, kecid āhuḥ[1]) Prajāpatim, |
kecic *Chi*vaṃ[2]) paratvena prāhur, Viṣṇuṃ tathâpare. || 117 ||
avijñānena saṃ*bhū*tāḥ[1]) saktā r*atyā* vicetasaḥ[2]). |
*t*attvaṃ[3]) kālaṃ ca deśaṃ ca kāryaṃ câ[4]vekṣya *karma ca*[5]) || 118 ||
kāraṇaṃ *ca*[1]) smṛtā hy et*ā*[2]) nānārtheṣv iha devatāḥ; |
ekaṃ praśaṃsamānas tu sarvān eva praśaṃsati, || 119 ||
ekaṃ nindati yas te[1]ṣāṃ, sarvān eva sa nindati, |
| ekaṃ yo vetti puruṣaṃ, tam āhur brahmavādinam. || 120 ||
na pradveṣas tataḥ[1]) kāryo devatāsu vijānatā, |
na śaky*am*[2]) īśvar*aṃ*[3]) jñātum aiśvaryeṇa vyavasthit*aṃ*[4]). || 121 ||
ekāt*mā*[1]) sa tridhā bhūtvā saṃmohayati yaḥ[2]) prajāḥ, |
eteṣāṃ ca[3]) trayāṇāṃ tu vic*a*ranty[4]) antaraṃ janāḥ || 122 ||
jijñāsa*v*aḥ[1]) parī*kṣ*ant*aḥ*[2]) saktā *duṣṭā*[3]) vicetasaḥ; |
idaṃ param idaṃ nêti vadanti[4]) bhinnadarśinaḥ. || 123 ||

yātudhānā viśeṣā ye	yātudhānān viśanty etāḥ
picāśāś caiva nântaram, |	piśācāṃś caiva tān nārān, |
ekaḥ sa tu pṛthaktvena	ekatvena pṛthaktvena
svayaṃ bhūtvā ca tiṣṭhati || 124 ||	Svayaṃbhūr vyavatiṣṭhate || 124 ||

guṇamātrātmikābhis tu tanubhir mohayan prajāḥ. |
teṣv ekaṃ yajate y*as tu*[1]), sa tadā yajate trayam. || 125 ||
tasmād devās trayo hy ete nairantarye *vyava*[1]sthitāḥ, |
tasmāt pṛthaktvam ekatvaṃ[2]) saṃkhyāsaṃkhye[3]) gatāgatam || 126 ||

---

115 = Bḍ. II. 3.89; [Vā. 66.110bc. 1) Vā. -gaparair vīraiḥ. 2) Bḍ. ekārtha-; Vā.T. pṛthaktvaikatva-. 3) Bḍ. -jāti-. 4) Bḍ. munibhir.
116 = Bḍ. II. 3.90; Vā. 66.111. 1) Vā. -tve ca. 2) Vā. -tve ca. 3) Vā. iha. 4) Vā. -vanto. 5) Vā. -darśanāḥ.
117 = Bḍ. II. 3.91; Vā. 66.112ab. 1) Vā. prāhuḥ. 2) Bḍ. Bhavaṃ.
118 = Bḍ. II. 3.92; Vā. 66.112c, 113a. 1) Vā. saṃsaktāḥ. 2) Bḍ. saktāriṣṭavicetasaḥ; Vā. ratyādicetasā. 3) Bḍ. sattvaṃ. 4) Vā.T. -yāṇy ā-; V. karyaṃ ca vīkṣya. 5) Vā. tattvataḥ.
119 = Bḍ. II. 3.93; Vā. 66.113bd. 1) Bḍ. tu. 2) Bḍ. ete.
120a = Bḍ. II. 3.94a; Vā. 66.113c, 114a. 1) Bḍ. tv e-.
| 120b = Vā. 66.114b.
121 = Bḍ. II. 3.94b, 95a; Vā. 66.115. 1) Vā. adveṣas tu sadā. 2) Bḍ. -kyā. 3) Bḍ. -rā. 4) Bḍ. -tāḥ.
122 = Bḍ. II. 3.95b, 96a; Vā. 66.116. 1) Bḍ. ekatvāt. 2) Bḍ. saṃpramohayati. 3) Bḍ. vai. 4) Bḍ. vicinvanty.
123 = Bḍ. II. 3.96b, 97a; Vā. 66.117. 1) Vā. -jñāsantaḥ. 2) Bḍ. parīhante. 3) Bḍ.2 ruṣṭa-; Vā. rūpā-. 4) Bḍ. saṃrambhād.
124 = Bḍ. II. 3.97b, 98a. | 124 = Vā. 66.118.
125 = Bḍ. II. 3.98b, 99a; Vā. 66.119. 1) Bḍ. yo vai.
126 = Bḍ. II. 3.99b, 100a; Vā. 69.120ab. 1) Bḍ. -ryeṇa dhi-. 2) Vā.T. -tva-. 3) Vā. -saṃkhyā saṃkhyā-.

ekatvaṃ[1]) vā bahutvaṃ vā teṣu ko jñātum arhati? |
yasmāt[2]) sṛṣṭvânugṛhṇī*te*[3]) grasate caiva sa[4]) *prajāḥ*[5]) || 127 ||
guṇātmakatvāt *trai*kāl*ye*[1]), tasmād ekaḥ sa ucyate. |
Rudraṃ Brahmāṇam Indraṃ ca lokapālān ṛṣīn manūn[2]) || 128 ||
devaṃ tam ekaṃ bahudhā prāhur Nārāyaṇaṃ dvijāḥ. |
Prājāpatyā ca Raudrī[2]) ca tanur yā caiva Vaiṣṇavī || 129 ||
manvantareṣu vai tisra[1]) āvartante punaḥ punaḥ. |
kṣetrajñā[2]) api cânye 'sya[3]) vibh*or jāyan*ty[4]) anugrahāt || 130 ||
tejasā yaśasā buddhyā śrutena ca balena ca |
jāyante tatsamāś caiva, tān apî*ha*[1]) nibodhata! || 131 ||
rājasyā Brahmaṇo 'ṃśena Mārīcaḥ[1]) Kaśyapo 'bhavat, |
tāmasyās tasya câṃśena Kālātmā Rudra[2]) ucyate, || 132 ||
sāttvikyā *Puruṣāṃ*śena[1]) yajñe[2]) Viṣṇur a*bhūt tadā*[3]); |
triṣu kāleṣu tasyaitā Brahmaṇas tanavo *'ṃśaj*āḥ[4]). || 133 ||

(cfr. 109a: 131–133)

manvantareṣv iha sraṣṭum āvartante punaḥ punaḥ |
manvantareṣu sarveṣu prajāḥ sthāvarajaṃgamāḥ. || 133₁ ||
yugādau sakṛd utpannās tiṣṭhantîhâ prasaṃyamāt, |
prāpte prāpte tu kalpānte Rudraḥ saṃharati prajāḥ. || 133₂ ||

(cfr. 149,3a: 133₁–133₂)

Kālo bhūtvā *punaś* câsau[1]) Rudraḥ saṃharate p*rajāḥ*[2]) |
saṃprāpte caiva kalpānte saptaraśmir divākaraḥ. || 134 ||
bhūtvā saṃvartakādityas *trīṃl lokān sa*[1]) *dahaty uta*[2]) |

Viṣṇuḥ prajānugrahakṛt sadā pālayati prajāḥ. || 135 ||	Viṣṇuḥ prajânugṛhṇāti nāmarūpaviparyayaiḥ. || 135 ||

tasyāṃ tasyām avasthāyāṃ tat tad[1]) utpādya kāraṇam |
sattvodriktā tu yā proktā Brahmaṇaḥ Pauruṣī tanuḥ, || 136 ||

---

127 = Bḍ. II. 3.100b, 101a; Vā. 69.120c, 121a. 1) Bḍ. alpatvaṃ. 2) Bḍ. tasmāt. 3) Bḍ. -gṛhṇāti. 4) Vā.T. te. 5) Bḍ. sarvaśaḥ.
128 = Bḍ. II. 3.101b, 102a; Vā. 69.121b, 122a. 1) Bḍ.1 -katvavaikalpye; Bḍ.2 -traikalpe. 2) Vā. Danūn.
129 = Bḍ. II. 3.102b, 103a; Vā. 69.122b, 123a. 1) Bḍ. ai-. 2) Vā. -tyā tanur yā.
130 = Bḍ. II. 3.103b, 104a; Vā. 69.123b, 124a. 1) Bḍ.2 -re tu kartṛṇi; Vā. tare ca kalpe ca. 2) Vā. -jño. 3) Vā. câneṣya. 4) Vā. vibhajed ity.
131 = Bḍ. II. 3.104b, 105a; Vā. 66.124bc. 1) Bḍ. -îmān.
132 = Bḍ. II. 3.105b, 106a; Vā. 66.125ab. 1) Vā. Marīciḥ. 2) Bḍ. Kālo Rudraḥ sa.
133 = Bḍ. II. 3.106b, 107a; Vā. 66.125c, 126a. 1) Bḍ. -kyāś ca tathâṃśena. 2) Bḍ. yajño. 3) Bḍ. -ṇur ajāyata. 4) Bḍ. dvijāḥ.
133₁ = Bḍ. II. 3.107b, 108a.
133₂ = Bḍ. II. 3.108b, 109a.
134 = Bḍ. II. 3.109b, 110a; Vā. 66.126b, 127a. 1) Bḍ. yugātmâsau. 2) Bḍ. punaḥ.
135a = Bḍ. II. 3.110b; Vā. 66.127b. 1) Bḍ. -kāṃś ca. 2) Vā. -tyo lokāṃs trīn sa tadā dahan.
135b = Bḍ. II. 3.111a. | 135b = Vā. 66.128a.
136 = Bḍ. II. 3.111b, 112a; Vā. 66.128b, 129a. 1) Bḍ. tata.

cfr. 3. Abschnitt, Textgruppe III, A. Śl. 25—34.

tasyâṃśena vijajñe sa *iha*[1]) Svāyambhuve 'ntare |
Ākūtyāṃ[2]) manaso[3]) deva utpannaḥ prathamo[4]) vibhuḥ. || 137 ||
tataḥ punaḥ sa vai devaḥ prāpte Svārociṣe 'ntare |
Tuṣitāyāṃ samutpanno hy Ajitas Tuṣitaiḥ saha. || 138 ||

Auttame hy antare câpi hy	Auttame cântare caiva
	Tuṣitas tu punaḥ[1]) sa vai |
	Vaśavartibhir utpanno
Ajitas tu punaḥ sa vai[1]). |	Vaśavartī Hariḥ punaḥ. |

Satyāyām abhavat Satyaḥ Satyaiḥ saha[1]) surottamaiḥ. || 139 ||
Tāmasasyântare *caiva*[1]) samprāpte[2]) punar eva hi |
*Hariṇ*yāṃ[3]) Haribhiḥ sārdhaṃ Harir eva babhūva ha. || 140 ||
Cāriṣṇave 'ntare câpi Harir devaiḥ[2]) punas tu saḥ |
Vikuṇṭh*āyām ajo*[3]) jajñe hy Abhūta[4]rajasaiḥ saha. | 141 ||

Vaikuṇṭhaḥ sa punar devaḥ samprāpte Cākṣuṣe 'ntare |
Dharmo Nārāyaṇaḥ Sādhyaḥ Sādhyaiḥ saha surair abhūt, |
sa tu Nārāyaṇaḥ Sādhyaḥ prāpte Vaivasvate 'ntare. || 141ı ||

Mārīcāt Kaśyapād Viṣṇur Adityāṃ sambabhūva ha |
tribhiḥ kramair imāṃl lokāñ jitvā Viṣṇur *trivi*kramaḥ[1]) || 142 ||
pratyapādayad Indrāya d*evebhyaś*[1]) caiva sa prabhuḥ. |
ity etās tanav*as tasya*[2]) vyatītāḥ sapta saptasu |
manvantareṣv atīteṣu, yābhiḥ saṃrakṣitāḥ prajāḥ. || 143 ||
yasmād vi*ṣṭ*aṃ[1]) idaṃ sarvaṃ Vāmanenêha jāyatā[2]), |
tasmāt sa vai smṛto Viṣṇur viśer dhātoḥ[3]) praveśanāt. || 144 ||
ity etad Brahmaṇaś *caiva Vāmanasya mahātmanaḥ*[1]) |
ekatvaṃ ca pṛthaktvaṃ ca vi[2]śiṣṭatvaṃ ca kīrtitaṃ. || 145 ||
devatānām ihâṃśena jāyante yās tu devatāḥ[1]), |
tāsāṃ tās[2]) tejasā buddhyā śrutena ca balena ca |
| jāyante tatsamāś caiva tā vai teṣām anugrahāt. || 146 ||

---

137 = Bḍ. II. 3.112b, 113a; Vā. 66.129bc. 1) Bḍ. -na ca vijñeyo. 2) Bḍ. manoḥ. 2) Bḍ. Ākṛtyâṃ. 3) Bḍ. -sā. 4) Bḍ. -maṃ; Vā.T. -me.
138 = Bḍ. II. 3.113b, 114a; Vā. 66.130.
139a = Bḍ. II. 3.114b. 1) Bḍ.1 prabhuḥ. | 139ab = Vā. 66.131. 1) Vā.T. viduḥ.
139b(c) = Bḍ. II. 3.115a; Vā. 66.132a. 1) Bḍ. saha' Satyaiḥ.
140 = Bḍ. II. 3.115b, 116a; Vā. 66.132bc. 1) Bḍ.Vā T. câpi. 2) Bḍ. sa devaḥ. 3) Vā. bhāryāyāṃ.
141 = Bḍ. II. 3.116b, 117a; Vā. 66.133ab. 1) Bḍ. Vāivasvate 'n-. 2) Vā. -vaḥ. 3) Bḍ. Vaikuṇṭho nāmato. 4) Bḍ.1 vidhūta-; Bḍ.2 Vibhūta-
| 141ı = Vā. 66.133c, 134.
142 = Bḍ. II. 3.117b, 118a; Vā. 66.135. 1) Vā. urukramam'; V. -maḥ.
143 = Bḍ. II. 3.118b, 119; Vā. 66.136. 1) Bḍ. daivataiś. 2) Bḍ. -vo jātā.
144 = Bḍ.1 II. 3.120a = a [Bḍ.2]; Vā. 66.137. 1) Bḍ. viśvam. 2) Bḍ.1 jāyate līyate punaḥ. 3) Bḍ.2 viśeṣāntāḥ.
145 = [Bḍ.2]; Vā. 66.138. 1) Bḍ.2 -ṇaḥ proktaṃ Viṣṇoś caiva Bhavasya ca. 2) Bḍ.2 va-.
146ab = Bḍ.1 II. 3.(120b), 121a; [Bḍ.2]; Vā. 66.139ab. 1) Bḍ.1 yasyâṃśenâmarāḥ sarve jāyante tridiveśvarāḥ. 2) Bḍ.1 vardhante; Bḍ.2 teṣāṃ te.
| 146c = Vā. 66.139c.

yad yad vibhūtimat sattvaṃ śrīmad ūrjitam eva vā, |
tat tad evâvagacchadhvaṃ Viṣṇos tejo'ṃśasaṃbhavam. || 147 ||
sa eva jāyate 'ṃśena, kecid icchanti mānavāḥ, |
| tato 'pare bruvantîmam anyonyāṃśena jāyate, || 148 ||
evaṃ[1]) vivadamānās *tu*[2]) *dṛṣṭāntāc ca*[3]) bruvanti h*a*[4]). |
yasmān[5]) na vidyate bhedo *manasaś cetasaś ca ha*[6]), || 149 ||
tasmād anugrahās teṣāṃ kṣetrajñās te bhavanty uta. |
ekas tu prabhuśaktyā vai bahudhā bhavat-Îśvaraḥ. || 1491 ||
bhūtvā yasmāc ca bahudhā bhavaty ekaḥ punas tu saḥ, |
tasmāt sumanaso bhedāj jāyante tejasaś ca ha || 1492 ||
(cfr. 133.1b, 133.2a.) manvantareṣu sarveṣu prajāḥ sthāvarajaṃgamāḥ. |
sargādau sakṛd utpannās tiṣṭhantîha praśaṃsayā, |
prāpte prāpte tu kalpānte Rudraḥ saṃharati prajāḥ. || 1493 ||
jāyante mohayan*to*[1]) '*ṃśair*[2]) īśvarā yogamāyayā. |
| aiśvaryeṇa carantas te mohayanti hy anīśvarāḥ, || 150 ||
tasmāt *teṣāṃ*[1]) pracāre *tu*[2]) yuktāyuktaṃ na vidyate. |
bhūtāpavādin*aḥ*[3]) *kaṣṭā*[4]), madhyasthā bhūta*vādi*naḥ[5]), || 151 ||
bhūtānuvādinaḥ[1]) śaktās *trayo vedāḥ*[2]) pravādinām. |
parīkṣya *yo na gṛhṇāti*[3]) *gṛhṇāti ca viparyayāt*[4]) || 152 ||
*dṛḍha*pūrvaśrutatvāc ca[1]) pra*vādāc caiva laukikāt*[2]) |
caturbhiḥ kāraṇair[3]) et*air*[4]) yathātattvaṃ na vindati[5]). || 153 ||
pūrvam arthāntare nyastāḥ kālāntaragatā api, |
tenânyat santam apy arthaṃ dveṣān na pratipadyate. || 1531 ||

---

147 = Bḍ. II. 3.121b, 122a; Vā. 66.140; cfr. Bhagavadgītā 10.41.
148a = Bḍ. II. 3.122b; Vā. 66.141a.
| 148b = Vā. 66.141b.
149 = Bḍ. II. 3.123; Vā. 66.142ab. 1) Bḍ.1 eke. 2) Vā. te. 3) Vā. dṛṣṭvā tān vai. 4) Bḍ.1 hi. 5) Bḍ.1 eṣān. 6) Bḍ.1 -das trayāṇāṃ dyusadām iha; Bḍ.2 cetasā naiṣa jāyate.
| 1491 = Vā. 66.142c, 143a.
| 1492 = Vā. 66.143b, 144a.
| 1493 = Vā. 66.144bc, 145a.
150a = Bḍ. II. 3.124; Vā. 66.145b. 1) Bḍ.1 -yanty; Bḍ.2 -yante. 2) Vā. 'yān.
| 150b = Vā. 66.145c.
151 = Bḍ. II. 3.125; Vā. 66.145d, 146a. 1) Vā. doṣa-. 2) Vā. -reṣu. 3) Bḍ. bhūtānuvādinām (Bḍ.2 -naḥ). 4) Bḍ.1 ādyā; Vā. -no duṣṭā 5) Bḍ.1 -nām; Bḍ.2 -vāhinaḥ; Vā. -bhāvinaḥ.
152 = Bḍ. II. 3.126; Vā. 66.146b, 147a. 1) Vā. -tāpavādinaḥ. 2) Bḍ.1 -yaś caiva; Bḍ.2 śaktās trayo. 3) Bḍ. cânugṛhṇanti. 4) Bḍ. -nigṛhṇanti khalān svayam.
153 = Bḍ. II. 3.127(a); Vā. 66.147bc. 1) Bḍ.1 mattaḥ pūrve ca te tasmāt; Bḍ.2 -vaś ca tatvāś ca. 2) Bḍ. prabhavaś ca tato 'dhikāḥ. 3) Bḍ.1 taṭhâdhikaraṇair; Bḍ.2 rathārttiḥ kāraṇair. 4) Vā. ebhir. 5) Bḍ.1 yathā tattvanidarśakāḥ.
| 1531 = Vā. 66.148.

devānāṃ[1]) dravyabhū*to yo*[2]) guṇabhūtaś ca[3]) teṣu yaḥ[4]) |
karmaṇāṃ mahatāṃ kartā[5]) *abhijātyā ca yo mahān*[6]) || 154 ||
śrutajñaiḥ kāraṇair etaiś caturbhiḥ parikīrtitāḥ[1]) |
asaṃjñakas tā[2]) jānāti[3]) devatāḥ pravibhāgaśaḥ[4]). || 156 ||

<table>
<tr><td>imaṃ côdāharanty atra
ślokaṃ yogeśvaraṃ[1]) prati: |</td><td>imau côdāharanty atra
ślokau yogeśvaraṃ prati: |
ātmanaḥ pratirūpāṇi
pareṣāṃ ca sahasraśaḥ |</td></tr>
</table>

kuryād yogabalaṃ prāpya taiś ca sarvaiḥ sahâ[1]caret, || 157 ||
prāpnuyād viṣayāṃś caiva *tathaivôgra*[1]tapaś caran[2]) |
saṃharec ca[3]) punaḥ sarvān sūry*o jyotir*[4]*ga*ṇān[5]) iva. || 158 ||

---

154 = Bḍ. II. 3.128; Vā. 66.149ab. 1) Bḍ.2 -vāyāṃ; Vā. daśānāṃ. 2) Bḍ.1 devabhūtāś ca; Bḍ.2 dravyabhūtāyāṃ. 3) Vā. tu. 4) Bḍ.1 te vai sarvapravartakāḥ. 5) Bḍ.1 te hi. 6) Bḍ. kartāro jagadīśvarāḥ.

156 = Bḍ. II. 3.129; Vā. 66.149c, 150a. 1) Vā. -tyate. 2) Bḍ.1 bāliśās te na; Va. aśaktaruṣṭo. 3) Bḍ.1 -nanti. 4) Bḍ.1 daivatāni prabhāgaśaḥ.

157a = Bḍ. II. 3.130a. 1) Bḍ.1 -rān. | 157ab = Vā. 66.150b, 151a.

157b(c) = Bḍ. II. 3.130b; Vā. 66.151b. 1) Bḍ. -vair mahāṃś.

158 = Bḍ. II. 3.131; Vā. 66.152. 1) Bḍ. punaś côrdhvaṃ. 2) Bḍ. caret. 3) Bḍ. -hareta. 4) Vā. -yatejo. 5) Vā. guṇān.

B.

(Bd. II. 4.1—37; Vā. 67.1—47.)

etac chrutvā vacas tasya Naimiṣeyās tapasvinaḥ |
papracchur ṛṣayaḥ śreṣṭhaṃ vacanasya yathākramam: || 11 ||
saptasv iha kathaṃ devā jātā manvantareṣv iha |
Indra-Viṣṇupradhānās te'Ādityās tu mahaujasaḥ, |
etat prabrūhi naḥ sarvaṃ vistarād Romaharṣaṇa! || 12 ||
evam uktas tadā sūto vinayī brahmavādibhiḥ |
uvāca vadatāṃ śreṣṭho, yathā pṛṣṭho maharṣibhiḥ: || 13 ||

Brahmaṇo[1]) vai mukhāt sṛṣṭā Jayā[2]) devāḥ prajepsayā |
sarve mantraśarīrās te smṛtā manvantareṣv iha: || 1 ||
Darśaś ca Paurṇamāsaś ca Bṛhatsāma[1]) Rathaṃtaram |
[Ākūtaḥ prathamas teṣām,
tatas tv Ākutir eva ca |]
Vittiś caiva Suvittiś ca[1]) Ākūtiḥ Kūtir eva ca || 2 ||

	Adhīṣṭas tu tato jñeyaḥ,
	Adhītiś caiva tattvataḥ |
Vijñātaś caiva Vijñātā	Vijñātiś caiva Vijñātā[1])
Mano Yajñaś ca dvādaśaḥ. |	manavo ye ca dvādaśa || 21 ||
	[jñeyo dvādaśaputraś ca
	yaś câbdena samājayet. |
	taṃ dṛṣṭvā câbravīd Brahmā:
	Jayā devān asūyata ||] 22 ||
dārāgnihotrasaṃbandhaṃ	dārāgnihotrasaṃyogam
vitatya yajatêti ca |	ijyām ārabhatêti ca! |

evam uktvâ tu tān[1]) Brahmā tatraivântaradhīyata[2]). || 3 ||
tatas te nâbhyanandanta tad vākyaṃ Parameṣṭhinaḥ |
saṃnyasyêha ca[1]) karmāṇi vāsanāḥ karmajāś ca vai[2]). || 4 ||

---

11 = Vā. 67.1.
12 = Vā. 67.2.
13 = Vā 67.3.

1 = Bd. II. 4.1; Vā. 67.4. 1) Bd. -ṇā. 2) Vā. yathā.

2a = Bd. II. 4.2a; Vā. 67.5a. 1) Vā. Bṛhad yac ca.
| [ ] = Vā. 67.5b.

2b = Bd. II. 4.2b; Vā. 67.6a. 1) Bd. Citiś ca Sucitiś caiva hy.

21 = Vā. 67.6bc. 1) Vā.T. -to.
22 = Vā. 67.7.

3ab = Bd. II 4.3. | 3a = Vā. 67.8a.

3c(b) = Bd. II. 4.4a; Vā. 67.8b. 1) Vā. taṃ. 2) Bd. -vântaradhāt prabhuḥ.

4 = Bd. II. 4.4b, 5a; Vā. 67.9. 1) Vā. tu. 2) Bd.2 -nākarmajāti vai; Vā. vāṅmanaḥkarmajāni tu.

yameṣv evâvatiṣṭhante doṣaṃ dṛṣṭvā tu karmasu |
kṣayātiśayayuktaṃ *tu*[1]) te dṛṣṭvā karmaṇāṃ phalam. || 5 ||
jugupsantaḥ prasūtiṃ ca *nistandrā*[1]) nirmamâbhavan, |
aja*nma*[2]) kāṅkṣamāṇās te *vira*ktā[3]) doṣadarśinaḥ. || 6 ||
arthaṃ dharmaṃ ca kāmaṃ ca hitvā te vai vyavasthitāḥ |
paramaṃ jñānam āsthāya tatsaṃkṣipya susaṃsthitāḥ. || 7 || | pauruṣaṃ jñānam āsthāya tejaḥ saṃkṣipya câsthitāḥ. || 7 ||
teṣāṃ *tu*[1]) tam abhiprāyaṃ jñātvā Brahmā *cukopa ha*[2]). |
tān abravīt ta*to*[3]) Brahmā nirutsāhān surān atha: || 8 ||
prajārtham iha yūyaṃ vai *mayā* sṛṣṭā*ḥ stha*[1]) nânyathā, |
prasūyadhvaṃ yajadhvaṃ cêty uktavān asmi *vaḥ*[2]) purā. || 9 ||
yasmād vākyam anādṛtya mama vairāgyam āsthitāḥ |
jugupsamānāḥ svaṃ janma saṃtatiṃ nâbhyananda*tha*[1]) || 10 ||
karmaṇāṃ *ca*[1]) kṛto *n*yāso[2]) hy amṛtatvābhikāṅkṣayā, |
tasmād yūyam *ihâvṛttiṃ*[3]) saptakṛ*tvo hy avāp*syatha[4]). || 11 ||
te śaptā Brahmaṇā devā Jayās taṃ vai prasādayan: |
kṣamâsmākaṃ mahādeva, yad ajñānāt kṛtaṃ *vi*[1]bho! || 12 ||
praṇ*atān vai*[1]) sānunayaṃ Brahmā tān abravīt punaḥ: |
loke *mayânanujñātaḥ*[2]) kaḥ svātantryam ihârhati? || 13 ||
mayā *parigataṃ* sarvaṃ[1]); katham acchandato mama |
pratipatsyanti bhūtāni śubhaṃ vā yadi vâśubham?[2]) || 14 ||
loke yad asti kiṃcid vai *śaṃ vâśaṃ vā*[1]) vyavasthitam, |
buddhyâtmanā mayā vyāptaṃ; ko māṃ loke 'ti*saṃdh*ayet[2])? || 15 ||
bhūtānām *īh*itaṃ[1]) yac ca yac câpy eṣāṃ vic*int*itam[2]) |
tath*ôpac*aritaṃ[3]) yac ca, tat sarvaṃ viditaṃ mama. || 16 ||
mayā *baddh*am[1]) idaṃ sarvaṃ jagat sthāvarajaṃgamam |
āśāmayena bandhena[2]), kas taṃ[3]) chettum ihôtsahet[4])? || 17 ||

---

5 = Bḍ. II. 4.5b, 6a; Vā. 67.10. 1) Bḍ. ca.
6 = Bḍ. II. 4.6b, 7a; Vā. 67.11. 1) Bḍ. niḥsattvā. 2) Vā.T. ajas tvaṃ, V. ajasraṃ. 3) Bḍ. nirmuktā.
7a = Bḍ. II. 4.7b; Vā. 67.12a.
7b = Bḍ. II. 4.8a. | 7b = Vā. 67.12b.
8 = Bḍ. II. 4.8b, 9a; Vā. 67.13. 1) Vā. ca. 2) Bḍ. tu kopitaḥ. 3) Vā. tadā.
9 = Bḍ. II. 4.9b, 10a; Vā 67.14. 1) Vā. prajāsraṣṭâsmi. 2) Vā. yat.
10 = Bḍ. II. 4.10b, 11a; Vā. 67.15. 1) Bḍ. -data; Vā. nâbhinandatha.
11 = Bḍ. II. 4.11b, 12a; Vā. 67.16. 1) Bḍ. na. 2) Bḍ. 'bhyāso. 3) Vā. anādṛtya. 4) Vā. -tvas tu yāsyatha.
12 = Bḍ. II. 4.12b, 13a; Vā. 67.17. 1) Bḍ. -nātmakaṃ pra-.
13 = Bḍ. II. 4.13b, 14a; Vā. 67.18 1) Vā. praṇipatya. 2) Bḍ. -ke 'py athânubhuñjīta.
14 = Bḍ. II. 4.14b, 15a; Vā. 67.19. 1) Bḍ. -yā gataṃ tu sarvaṃ hi. 2) Bḍ. vôttaram.
15 = Bḍ. II. 4.15b, 16a; Vā. 67.20. 1) Vā. sac câsac ca. 2) Bḍ. 'tivartayet.
16 = Bḍ. II. 4.16b, 17a; Vā. 67.21. 1) Vā. tarkitaṃ. 2) Vā. vidhāritam. 3) Vā. -thā vicāritaṃ.
17 = Bḍ. II. 4.17b, 18a; Vā. 67.22. 1) Vā. sthitaṃ. 2) Vā. tattvena. 3) Vā. kathaṃ. 4) Vā -sahe.

yasmāc *câhaṃ vivṛtto*[1]) vai sargā[2]rtham iha nânyathā, |
iha[3]) karmāṇy anārabhya ko me[4]) chandād vimokṣyate?[5]) || 18 ||

evaṃ saṃbhāṣya tān[1]) devān
Jayān adhyātmacetasaḥ |
atha vīkṣya punaś câha
dhruvaṃ daṇḍyān prajāpatiḥ: || 19 ||

paribhāṣya tato devān
Jayān vai naṣṭacetasaḥ |
abravīt sa punas tān vai
dhṛtān daṇḍe prajāpatiḥ: || 19 ||

yasmān mām a[1]bhisaṃdhāya saṃnyāso vaḥ[2]) kṛtaḥ purā[3]), |
yasmāt[4]) sa viphalo yatno[5]) hy apāras tv eṣa, yaḥ[6]) kṛtaḥ, |
bhavitâtaḥ[7]) sukhodarko divyabhāvena[8]) jāyatām. || 20 ||
ātmacchandena vo janma bhaviṣyati surottamāḥ, |
manvantareṣu saṃsiddhāḥ[1]) saptasv āvirbhavi[2]ṣyatha || 21 ||
Vaivasvatānteṣu surās tathā Svāyambhuvādiṣu. |
evaṃ ca[1]) Brahmaṇā tatra śloko gītaḥ purātanaḥ: || 22 ||

trayī vidyā Brahmamayaprasūtiḥ
śrāddhaṃ tapo yajñam anupradānam, |
etāni nityaiḥ sahasā rajobhir
bhūtvā vibhur vasate 'nyatpraśastam. || 23 ||

trayīṃ vidyāṃ brahmacaryaṃ
prasūtiṃ śrāddham eva ca |
yajñaṃ caiva tu dānaṃ ca
eṣām eva tu kurvatām, |
sa hi sma virajā bhūtvā
vasate 'nyapraśaṃsayā. || 23 ||

evaṃ ślokārtham uktvā tu
Jayān devān athâbravīt: |

sa evaṃ ślokam uktvā tu
Jayān devān athâbravīt: |

Vaivasvate 'ntare 'tīte matsamīpam ihaiṣ[1]yatha, || 24 ||
tato yūyaṃ mayā sārdhaṃ siddhiṃ prāpsyatha śāśvatīm! |
evam uktvā tu tān *Brahmā*[1]) tatraivântaradhīyata. || 25 ||
tato devās[1]) tirobhūta īśvare[2]) hy akutobhayāḥ[3]) |
prapannā aṇimādyaiś ca yuktā[4]) yogabalānvitāḥ[5]). || 26 ||

tatas tena ruṣā śaptās
te 'bhavan dvādaś-Âjitāḥ |
Jayā iti samākhyātāḥ
kṛtā evaṃ visaṃnibhāḥ. || 27 ||

tatas teṣāṃ tu yās tanvas
tâbhavan dvādaśa hradāḥ |
Jayā iti samākhyātā
jātāś côdadhisaṃnibhāḥ. || 27 ||

---

18 = Bd. II. 4.18b, 19a; Vā. 67.23. 1) Bd. -mād vahati dṛpto. 2) Bd. sarvā-. 3) Bd. iti. 4) Bd. kāmaṃ. 5) Bd. -kṣate.

19 = Bd 2 4.19b, 20a. 1) Bd.2 purā bhāṣya tato. | 19 = Vā. 67.24.

20 = Bd. II. 4.20b, 21; Vā. 67.25. 1) Bd. māna-. 2) Bd -sādiḥ. 3) Bd. surāḥ. 4) Bd. tasmāt. 5) Bd. vipulāyatto. 6) Bd. vyāpāras tv atha mat-. 7) Bd. bhavitā ca. 8) Vā. devā bhāveṣu.

21 = Bd. II. 4.22; Vā. 67.26. 1) Vā. saṃmūḍhāḥ. 2) Vā. ṣaṭsu sarve gami-.

22 = Bd. II. 4.23; Vā. 67.27. 1) Vā. tāñ jñātvā.

23 = Bd. II. 4.24. | 23 = Vā. 67.28.

24a = Bd. II. 4.25a. | 24a = Vā. 67.29a.

24b = Bd. II. 4.25b; Vā. 67.29b. 1) Vā. iheṣ-.

25 = [Bd.2]; Vā. 67.30. 1) Bd.2 buddhyā.

26 = Bd. II. 4.26; Vā. 67.31. 1) Bd. -vas. 2) Bd. -ro. 3) Bd. -yaḥ. 4) Bd. -nnādhāraṇām ādyāṃ yuktvā. 5) Bd. -tām.

27 = Bd. II. 4.27. | 27 = Vā. 67.32.

tataḥ Svāyambhuve tasmin sarge 'tīte te[1]) vai surāḥ ‖ 28 ‖	tataḥ Svāyambhuve tasmin sarge te jajñire surāḥ ।

| Ajitāyāṃ Ruceḥ putrā Ajitā dvādaśātmakāḥ: ‖ 28 ‖
| Vidhiś ca Munayaś caiva Kṣemo Nando 'vyayas tathā ।
| Prāṇo 'pānaḥ Sudhāmā ca Ṛtuḥ Śaktir Dhruvaḥ Sthitiḥ[4]), ‖ 28₁ ‖
| ity ete mānasāḥ sarve Ajitā dvādaśa smṛtāḥ, ।
| te ca yajñe suraiḥ sārdhaṃ yajñabhājas tadā smṛtāḥ ‖ 28₂ ‖
| Svāyambhuve 'ntare pūrvaṃ tataḥ Svārociṣe punaḥ ।
| Tuṣitā nāma te hy āsan prāṇākhyā yajñiyāḥ surāḥ. ‖ 28₃ ‖
punas te Tuṣitā devā *jātāḥ Svārociṣe 'ntare*[1]). ।
| Tuṣitāyāṃ samutpannāḥ punaḥ putrāḥ Svarociṣaḥ. ‖ 29 ‖
Uttamasya manoḥ[1]) putrāḥ Satyāyāṃ jajñire *śubhāḥ*[2]), ।
tataḥ Satyāḥ smṛtā devā *Au*ttame[3]) cântare tadā[4]) ‖ 30 ‖
| abhavan yajñabhājas te tṛtīye dvāparāntare, ।
| te tu Satyāḥ punar devāḥ saṃprāpte Tāmase 'ntare ‖ 30₁ ‖
Hari*ṇyāṃ nāma Tuṣitā*[1]) jajñire dvādaśaiva tu, ।
Harayo nāma te devā yajñabhājas ta*dâ*[2]bhavan. ‖ 31 ‖
tatas te Harayo devāḥ prāpte Cāriṣṇave[1]) 'ntare ।
Vi[2]kuṇṭhāyāṃ *pu*nas[3]) te vai Cariṣṇor[4]) jajñire surāḥ ‖ 32 ‖
Vaikuṇṭhā nāma te devāḥ pañcamasyântare manoḥ. ।
tatas te vai punar devā Vaikuṇṭhāḥ prāpya Cākṣuṣam ‖ 33 ‖
| Sādhyāyāṃ dvādaśa sutā jajñire dharmasūnavaḥ. ।
tatas te vai punaḥ Sādhyāḥ saṃkṣīṇe Cākṣuṣe 'ntare ।
upasthite punaḥ[1]) sarge manor[2]) Vaivasvatasya ha ‖ 34 ‖
| ādye tretāyugamukhe prāpte Vaivasvatasya tu ।
aṃśena Sādhyāṣ te 'dityāṃ Mārīcāt Kaśyapāt punaḥ ।
jajñire dvādaś-Âdityā vartamāne 'ntare surāḥ[1]). ‖ 35 ‖

---

28 = Bḍ. II. 4.28a. 1) Bḍ.T. ta. | 28 = Vā. 67.33.
| 28₁ = Vā. 67.34ab. 1) Vā.T. Kratu-Śakti-Vyavasthitāḥ.
| 28₂ = Vā. 67.34c, 35a.
| 28₃ = Vā. 67.35b, 36a.
29a = Bḍ. II. 4.28b; Vā. 67.36b. 1) Vā. Uttame tv antare svayam.
| 29b = Vā. 67.36c.
30 = Bḍ. II. 4.29; Vā. 67.37. 1) Vā.T. tu te, V. Ruceh. 2) Bḍ. tadā. 3) Vā. Uttame. 4) Bḍ. manoḥ.
| 30₁ = Vā. 67.38.
31 = Bḍ. II. 4.30; Vā. 67.39. 1) Vā. Harṣā ye Tamasaḥ putrā. 2) Vā. tathâ-.
32 = Bḍ. II. 4.31; Vā. 67.40ab. 1) Bḍ. Cāriṣṭhave. 2) Vā. Vai-. 3) Vā. tatas. 4) Bḍ. variṣṭhā.
33 = Bḍ. II. 4.32; Vā. 67.40c, 41a.
| 34a = Vā. 67.41b.
34ab(bc) = Bḍ. II. 4.33; Vā. 67.42. 1) Vā. manoḥ. 2) Vā. punar.
| 35a = Vā. 67.43a.
35ab(bc) = Bḍ. II. 4.34; Vā. 67.43b, 44a. 1) Vā. punaḥ.

yadā *tv ete*[1]) samutpannāś Cākṣuṣasyântare manoḥ, |
śaptāḥ[2]) Sva*yaṃ*bhu*vā*[3]) Sādhyā jajñire dvādaśâmarāḥ. |
| evamādyā Jayās te vai śāpāt samabhavaṃs tadā || 36 ||
evaṃ śṛṇoti yo martyo, | ya imāṃ saptasaṃbhūtiṃ
jayas tasya bhavet sadā, | devānāṃ devaśāsanāt |
paṭhed yaḥ[1]) śraddhayā yuktaḥ pratyavāyaṃ na[2]) gacchati || 37 ||
ity etā *vṛtta*[1]yaḥ sapta *devā*[2]nāṃ *janma*[3]lakṣaṇāḥ |
parikrāntā mayā *vo* 'dya[4]), kiṃ bhūyaḥ śrotum icchatha? || 38 ||

36ab = Bḍ. II. 4.35; Vā. 67.44b, 45a. 1) Bḍ. caite. 2) Vā. tataḥ. 3) Vā. Svāyaṃbhuve.
| 36c = Vā. 67.45b.
37a = Bḍ. II. 4.36a. | 37a = Vā. 67.46a.
37b = Bḍ. II. 4.36b; Vā. 67.46b. 1) Bḍ. Jayānāṃ.
2) Bḍ. pratyadhyāyaṃ tu.
38 = Bḍ. II. 4.37; Vā. 67.47. 1) Vā. bhūta-. 2) Vā. Jayā-. 3) Vā. sapta-. 4) Bḍ -yā; Vā. câdya.

C.

(Bḍ. II. 5.1—106; Vā. 67.48—135.)

ṛṣaya ūcuḥ:
Daityānāṃ Dānavānāṃ ca gandharvoragarakṣasām |
sarpa-bhūta-piśācānāṃ paśū[1]nāṃ pakṣivīrudhām || 1 ||
utpattiṃ nidhanaṃ caiva vistarāt kathayasva naḥ! |
evam uktas tadā sūta *uvāca* ṛṣisattamān[1]): || 2 ||
Diteḥ putradvayaṃ jajñe Kaś*yapād iti naḥ śrutam*[1]) |
Kaśyapasyâtmajau tau *tu*[2]) sarvebhyaḥ pūrvajau smṛtau. || 3 ||
sautye 'hany atirâtrasya Kaśyapasyâśvamedhike[1]) |
hiraṇyakaśipur nāma prathitaṃ pṛthag[2]āsanam. || 4 ||
cfr. Śl. 14b. {Dityā garbhād viniḥsṛtya tatrâsīnaḥ samantataḥ[1]), |
Hiraṇyakaśipus tasmāt karmaṇā tena sa smṛtaḥ. || 5 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Hiraṇyakaśipor janma nāma[1]) caiva mahātmanaḥ |
prabhāvaṃ caiva Daityasya vistarād brūhi naḥ prabho! || 6 ||
sūta uvāca:
Kaśyapasyâśvamedho 'bhūt puṇye[1]) vai Puṣkare purā[2]) |
ṛṣibhir devatābhiś ca gandharvair upaśobhitaḥ. || 7 ||
utkṛṣṭenaiva[1]) vidhinā ākhyānādau yathāvidhi |
āsanāny upakḷptāni kāñcanāni[2]) tu pañca vai. || 8 ||
kuśapūtāni[1]) trīṇy atra kūrcaḥ phalakam eva ca, |
mukhyartvijas *tu*[2]) catvāras, teṣāṃ tāny upakalpayan[3]). || 9 ||

kḷptaṃ tatrâsanaṃ yat tu[1]) hotur arthe hiraṇmayam — || 10 ||	śubhaṃ tatrâsanaṃ yat tu hotur arthe prakalpitam | hiraṇmayaṃ tathā divyaṃ divyāstaraṇasaṃstṛtam — || 10 ||

1 = Bḍ. II. 5.1; Vā. 67.48ab. 1) Bḍ. vasū-.
2 = Bḍ. II. 5.2; Vā. 67.48c, 49a. 1) Bḍ. -taḥ pratyuvāca ṛṣisattamam.
3 = Bḍ. II. 5.3; Vā. 67.49b, 50a. 1) Bḍ. kanyā caikā mahābalā. 2) Vā. vai.
4 = Bḍ. II. 5.4; Vā. 67.50b, 51a. 1) Bḍ. -dhikāḥ. 2) Vā. prathamaṃ hy ṛtvig-.
5 = Bḍ. II. 5.5; Vā. 67.51bc. 1) Vā. -noccasaṃsadi.
6 = Bḍ. II. 5.6; Vā. 67.52. 1) Vā. nāma janma.
7 = Bḍ. II. 5.7; Vā. 67.53. 1) Vā. -ṇyo. 2) Bḍ. tadā.
8 = Bḍ. II. 5.8; Vā. 67.54. 1) Bḍ. utsṛṣṭe sve ca. 2) Bḍ. sauvarṇāni.
9 = Bḍ. II. 5.9; Vā. 67.55. 1) Bd. kulaspadâpi. 2) Vā. -jaś ca. 3) Vā.T. -kalpayet.
10 = Bḍ. II. 5.10a; cfr. Śl. 12b. 1) Bḍ.1 caikam. | 10 = Vā. 67.56.

antarvatnī[1]) Ditiś caiva patnītvaṃ samupāgatā, |
daśa varṣasahasrāṇi garbhas tasyā avartata. || 11 ||
sa tu garbho viniḥsṛtya[1]) mātur vai udarāt tadā, — |
upakḷptāsanaṃ yat tu hotur arthe hiraṇmayam, || 12 ||
niṣasāda sa garbho 'tra, tatrâsīnaḥ śaśaṃsa ca |
ākhyānam *ānupūrvyeṇa*[1]) maharṣiḥ Kaśyapo[2]) yathā. || 13 ||
taṃ dṛṣṭvā *ṛṣayas*[1]) tasya nāmâkurva*ṃs*[2]) *tu tadvidham*[3]), |
Hiraṇyakaśipus tasmāt karmaṇā tena sa smṛtaḥ[4]). || 14 || (cfr. Śl. 5b.)
Hiraṇyākṣo 'nujas tasya Siṃhikā tasya cânujā, |
Rāhoḥ sā jananī devī Vipracitteḥ parigrahaḥ. || 15 ||
Hiraṇyakaśipur Daityaś cacāra paramaṃ tapaḥ |
śataṃ varṣasahasrāṇāṃ nirāhāro hy adhaḥśirāḥ. || 16 ||
taṃ Brahmā chandayāmāsa Daityaṃ tuṣṭo[1]) vareṇa tu : |
sarvāmaratvam avadhaṃ[2]) sarvabhūtebhya eva *ca*[3]). || 17 ||
yogād devān vinirjitya sarvadevatvam āsthitaḥ. |

kāraye 'ham ihaiśvaryaṃ
balavīryasamanvitaḥ, |
Dānavās tv asurāś caiva
devāś ca saha cāraṇaiḥ || 18 ||
bhavantu vaśagāḥ sarve
matsamīpānubhojanāḥ, |
ārdraśuṣkair avadhyaś ca
divā rātrau tathaiva ca. || 18_1 ||
evam uktas tadā Brahmâ-
nujajñe sāntaraṃ varam:
mahān ayaṃ varas tāta
vṛto Ditisuta tvayā. || 19 ||
ehîdānīṃ, pratijñānaṃ
bhaviṣya*ty*[1]) evam eva tu. |
dattvā câbhimataṃ tasmai
tatraivântaradhīyata[2]) || 19_1 ||

Dānavāś câsurāś caiva
devāḥ samā bhavantu vai |
Māruter yan mahaiśvaryam,
eṣa me dīyatāṃ varaḥ. || 18 ||

evam ukto 'tha Brahmā tu
tasmai dattvā yathepsitam |

dattvā tasmai varān divyāṃs
tatraivântaradhīyata. || 19 ||

---

11 = [Bḍ.2]; Vā. 67.57. 1) Bḍ.2 -dhānād.
12 = [Bḍ.2]; Vā. 67.58ab. 1) Bḍ.2 -bhe hi visṛtya.
13 = Bḍ. II. 5.10b, 11a; Vā. 67.58c, 59a. 1) Vā. -napañcamān vedān. 2) Vā. Kāś-.
14 = Bḍ. II. 5.11b, 12a; Vā. 67.59b, 60a. 1) Vā. munāyas. 2) Bḍ. -ma kurvanti. 3) Bḍ. vardhitam. 4) Vā. viśrutaḥ.
15 = Bḍ. II. 5.12b, 13a; Vā. 67.60bc.
16 = Bḍ. II. 5.13b, 14a; Vā. 67.61.
17 = Bḍ. II. 5.14b, 15a; Vā. 67.62ab. 1) Bḍ. varayāmāsa Brahmāṇaṃ tuṣṭaṃ Daityo. 2) Vā. vipreśāḥ. 3) Bḍ. hi.
18a = Bḍ. II. 5.15b; Vā. 67.62c.
18bc = Bḍ. II. 5.16.
18_1 = Bḍ. II. 5.17ab.
19 = Bḍ. II. 5.17c, 18a.
19_1 = Bḍ. II. 5.18b, 19a. 1) Bḍ.2 -yatv. 2) Bḍ.1 -adhād atha.

18bc = Vā. 67.63.
19 = Vā. 67.64ab.

so 'pi Daityas tadā sarvaṃ
jagat[1]) sthāvarajaṃgamam |
mahimnā vyāpya saṃtasthe
bahumūrtir amitrajit. || 192 ||
sa eva tapati vyomni
candrasūryatvam āsthitaḥ, |
sa eva vāyur bhūtvā ca
vavau jagati sarvadā, || 193 ||
sa gopālo 'vipālaś ca
karṣakaś ca sa eva ha, |
sa jñātā sarvalokeṣu
mantravyākhyākaras tathā, || 194 ||
netā goptā gopayitā
dīkṣito yājakaḥ sa tu. |
tasya devāḥ surāḥ sarve
tadâsan somapāyinaḥ. || 195 ||
evaṃprabhāvo Daityo 'sâv,
ato bhūyo nibodhata! |
tasmai sarve namaskāraṃ
kurvantîjyaḥ sa eva ca. || 196 ||

Hiraṇyakaśip*or*[1]) Daitya*iḥ* ślo*ko*[2]) gītaḥ purā *tv iha*[3]): |
Hiraṇyakaśipū rājā[4]) yāṃ yām āśāṃ ni*raikṣata*[5]), || 20 ||
tasyai tasyai tadā[1]) devā namaś cakrur maharṣibhiḥ. |
| evaṃprabhāvo Daityendro Hiraṇyakaśipur dvijāḥ, |
tasyâsīn Narasiṃhas *tu*[1]) Viṣṇur mṛtyuḥ[2]) purā kila. || 21 ||

narāt tu yasmāj janmâsya naramūrtiś ca yat prabhuḥ, |
tasmāt sa Narasiṃho vai gīyate vedavādibhiḥ. || 211 ||
sāgarasya ca velāyām ucchritas tapaso vibhuḥ, |
śarīraṃ tasya devasya hy āsīd devamayaṃ prabho || 212 ||
nāmnā Sudarśanaṃ caiva viśrutaś ca mahābalaḥ, |
tataḥ sa bāhuyuddhena Daityendraṃ taṃ mahābalam || 213 ||

---

192 = Bd. II. 5.19b, 20a. 1) Bd.1 -vaṃ gat.
193 = Bd. II. 5.20b, 21a.
194 = Bd. II. 5.21b, 22a.
195 = Bd. II. 5.22b, 23a.
196 = Bd. II. 5.23b, 24a.
20 = Bd. II. 5.24b, 25a; Vā. 67.64c, 65a. 1) Vā. -pur. 2) Vā. -tyaḥ ślokair. 3) Vā. purātanaiḥ. 4) Vā. rājā Hiraṇyakaśipur. 5) Vā. niṣevate.
21a = Bd. II. 5.25b; Vā. 67.65b. 1) Vā. diśe. | 20b = Vā. 67.66a.
21b(c) = Bd. II. 5.26a; Vā. 67.66b. 1) Vā. -haḥ sa. 2) Bd. mṛtyur Viṣṇuḥ.
211 = Bd. II. 5.26b, 27a.
212 = Bd. II. 5.27b, 28a.
213 = Bd. II. 5.28b, 29a.

nakh*air bibheda saṃkruddho*[1] nârdra[2]śuṣkā nakhāḥ smṛtāḥ[3] || 22 ||
Hiraṇyākṣasutāḥ pañca vikrāntāḥ sumahābalāḥ: |
Utkuraḥ[1] Śakuniś caiva Kālanābhas tathaiva ca || 23 ||
Mahānābhaś *ca*[1] vikrānto Bhūtasaṃtāpanas tathā; |
Hiraṇyākṣasutā hy ete devair api durāsadāḥ. || 24 ||
teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Daiteyāḥ sagaṇāḥ smṛtāḥ[1], |
śataṃ tāni[2] sahasrāṇi nihatās Tārakāmaye. || 25 ||
Hiraṇyakaśipoḥ putrāś catvāraḥ su[1]mahābalāḥ: |
Prah*r*ādaḥ[2] pūrvajas teṣām Anuh*r*ādas[3] tath*aiva ca*[4] || 26 ||
Saṃhrādaś caiva Hrādaś ca[1]. Hrā[2]daputr*au*[3] nibodhata! |

Sundo Nisundaś ca tathā	Hrādo Nisundaś ca tathā
Hrādaputrau babhūvatuḥ, || 27 ||	Hradaputrau babhūvatuḥ, |
	Sund-Opasundau vikrāntau
	Nisundatanayāv ubhau. || 27 ||
brahmaghnau tau mahāvīrau,	brahmaghnas tu mahāvīryo
Mūkas tu Hrādadāyakaḥ |	Mūkas tu Hradadāyakaḥ[1]: |

Mārīcaḥ Sundaputras tu Tāḍakāyām ajāyata[1], || 28 ||
Daṇḍake nihataḥ so[1] 'tha Rāghaveṇa balīyasā, |
Mūko vinihataś câpi Kai[2]rāte Savyasācinā. || 29 ||
| Saṃhrādasya tu Daityasya Nivātakavacāḥ kule |
utpannā mahatā caiva tapasā bhāvitāḥ svayam. || 30 ||
tisraḥ koṭyaḥ sutās teṣāṃ[1] Maṇivatyāṃ[2] nivāsinām |
avadhyā devatānāṃ vai nihatāḥ Savyasācinā. || 31 ||

| Anuhrādasuto Vāyuḥ Sinīvālī tathaiva ca, |
teṣāṃ tu śatasāhasro gaṇo Hālāhalaḥ smṛtaḥ.		31₁	
Virocanas tu Prāhrā[2]diḥ, pañca tasyâtmajāḥ smṛtāḥ:	
Gaveṣṭhī Kālanemiś ca Jambho Bāṣkala eva ca,		31₂	

---

22 = Bḍ. II. 5.29b; Vā. 67.66c. 1) Vā. -khais tu tena nirbhinnā-. 2) Bd. -drāḥ. 3) Bḍ: -khā iti.
23 = Bḍ. II. 5.30; Vā. 67.67. 1) Bḍ. Śaṃbaraḥ.
24 = Bḍ. II. 5.31; Vā. 67.68. 1) Bḍ. su-.
25 = Bḍ. II. 5.32; Vā. 67.69. 1) Bḍ.2 Jāleyasagaṇāḥ smṛtāḥ; Vā. Bāḍeyaḥ sa gaṇaḥ smṛtaḥ. 2) Bḍ. sa śatāni.
26 = Bḍ. II. 5.33; Vā. 67.70ab. 1) Vā. -ras tu. 2) Bḍ.Vā. -hlādaḥ. 3) Vā. -hlādas. 4) Bd. tathâparaḥ.
27a = Bḍ. II. 5.34a; Vā. 67.70c. 1) Vā. -daś ca Hradaś caiva. 2) Vā. Hra-. 3) Vā. -trān.

27b = Bḍ. II. 5.34b.	27bc = Vā. 67.71.
28a = Bḍ. II. 5.35a.	28a = Vā. 67.72a. 1) T. -dāyinaḥ.

28b = Bḍ. II. 5.35b; Vā. 67.72b. 1) Vā. -kām upapadyate.
29 = Bḍ. II. 5.36; Vā. 67.73. 1) Vā.T. Tāḍakā nihatā sâ-. 2) Vā.T. Ki-.
| 30a = Bḍ. II. 5.37a.
30b = Bḍ. II. 5.37b; Vā. 67.74a.
31 = Vā. 67.74bc. 1) Vā.T. -yas tu teṣāṃ vai. 2) Vā.T. -varta-.
| 31₁ = Vā. 67.75.
| 31₂ = Vā. 67.76ab. 1) Vā. -hlā-.

| Śambhuḥ ṣaṣṭho 'nujas[1]) teṣāṃ, smṛtāḥ Prahrādi[2]sūnavaḥ. |
| yathāpradhānaṃ vakṣyāmi teṣāṃ putrān durāsadān: || 31₃ ||
| Śumbhaś caiva Niśumbhaś ca Viṣvakseno mahaujasaḥ ||

arayo devatānāṃ te	Gaveṣṭhinaḥ sutā hy ete,
Jambhasya Śatadundubhiḥ |	Jambhasya Śatadundubhiḥ || 31₄ ||
tathā Dakṣo 'suraś Caṇḍaś	tathā Dakṣaś ca Khaṇḍaś ca
catvāro Daityanāyakāḥ. || 32 ||	catvāro Jambhasūnavaḥ. |
	Virodhaś ca Manuś caiva
	Vṛkṣāyuḥ Kuśalīmukhaḥ || 32 ||

Bāṣkalasya sutā hy ete, Kālanemeḥ[1]) sutāñ śṛṇu: |
Brahmajit Kṣatrajic[2]) caiva Devāntaka-Narāntakau, || 33 ||
Kālanemisutā hy ete; Śambhos tu śṛṇuta prajāḥ: |

	Dhanuko 'hy Asilomā ca
	Nābalaś ca sa-Gomukhaḥ |
Rājājaś caiva Gomāṃś[1]) ca	Gavākṣaś caiva Gomāṃś ca
Sambhoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ[2]). || 34 ||	Śambhoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ. || 34 ||

Virocanasya putras tu[1]) Balir ekaḥ pratāpavān. |
Baleḥ putraśataṃ jajñe, rājānaḥ sarva eva te. || 35 ||
teṣāṃ pradhānāś catvāro vikrāntāḥ sumahābalāḥ. |
Sahasrabāhur *jyeṣṭhas* tu[1]), Bāṇo *draviṇasaṃmataḥ*[2]). || 36 ||
Kumbhanābho[1]) Gardabhākṣaḥ[2]) Kukṣir[3]) ityevamādayaḥ, |
Śakunī Pūtanā caiva kanye dve tu Baleḥ sute[4]). || 37 ||
Baleḥ putrāś ca pautrāś ca śataśo 'tha sahasraśaḥ |
Bāleyā[1]) nāma vikhyātā[2]) gaṇā[3]) vikrāntapauruṣāḥ[4]). || 38 ||
Bāṇasya c-Êndradhanvā tu[1]) Lauhi*tyā*m[2]) udapadyata[3]). |
Ditir vi*naṣṭa*[4]putrā vai toṣayāmāsa Kaśyapam. || 39 ||
tāṃ[1]) Kaśyapaḥ prasannātmā, samyag ārādhitas tayā[2]), |
vareṇa chandayāmāsa, sā ca vavre varaṃ tataḥ. || 40 ||

| 31₃ = Vā. 67.76c, 77a. 1) Vā.T. -bhus tu anujas. 2) Vā.T. Prahrāda-.
| 31₄ = Vā. 67.77b, 78a.

32 = Bḍ. II. 5.38. | 32 = Vā. 67.78b, 79a.

33 = Bḍ. II. 5.39; Vā. 67.79b, 80a. 1) Vā. -mi-. 2) Bḍ. Kratujic.

34a = Bḍ. II. 5.40a; Vā. 67.80b.

34b = Bḍ. II. 5.40b. 1) Bḍ.1 -maś. 2) Bḍ.1 -trau prakīrtitau. | 34bc = Vā. 67.81ab.

35 = Bḍ. II. 5.41; Vā. 67.82. 1) Bḍ.1 -traś ca; Bḍ.2 -trasya.

36 = Bḍ. II. 5.42; Vā. 67.83ab. 1) Bḍ.1 śreṣṭho 'bhūd; Bḍ.2 śreṣṭhas tu. 2) Bḍ. rājā pratāpavān.

37 = Bḍ. II. 5.43; Vā. 67.83c, 84a. 1) Bḍ. -garto. 2) Bḍ.1 Dayobhojaḥ; Bḍ.2 Gardabhojaḥ. 3) Bḍ. Kuñcir; Vā. Kuśir. 4) Bḍ.1 smṛte.

38 = Bḍ. II. 5.44; Vā. 67.84b, 85a. 1) Bḍ.2 Vāteyau; Vā. Balir yo. 2) Bḍ.2 -tau; Vā. -to. 3) Bḍ.2 -ṇau; Vā. -ṇo. 4) Bḍ.2Vā. -ṣaḥ.

39 = Bḍ. II. 5.45; Vā. 67.85b, 86a. 1) Vā. c-Êndramanaso. 2) Bḍ. -hinyām; Vā. Lauhityam. 3) Vā. upapadyate. 4) Bḍ. vihita-.

40 = Bḍ. II. 5.46; Vā. 67.86b, 87a. 1) Vā. sa. 2) Bḍ. tv atha.

sa tu[1]) tasyai varaṃ prādāt prārthi*to*[2]) bhagavān p*rabhu*ḥ[3]). |

ukte[1]) vare tu sā tuṣṭā	kim icchasîti câpy ugro
Ditis taṃ samabhāṣata ‖ 41 ‖	Mārīcas tām abhāṣata ‖ 41 ‖

Mārīcaṃ Kaśyapaṃ devī[1]) bhartāraṃ prāñjalis ta*dā*[2]): |
hataputrâsmi bhagavan Ādityais tava sūnubhiḥ; ‖ 42 ‖
Śakrahantāram icch*āmi*[1]) putraṃ dīrghatapo'rjitam[2]). |
ahaṃ[3]) tapaś cariṣyāmi garbham ādhātum arhasi. ‖ 43 ‖
| putram Indravadhe yuktaṃ tvaṃ me vai dātum arhasi. |
tasyās tad vacanaṃ śrutvā Mārīcaḥ Kaśyapas tadā[1]) |
pratyuvâca mahātejā Ditiṃ paramaduḥkhitām[2]): ‖ 44 ‖
evaṃ bhavatu, bhadraṃ te[1]), śucir bhava tapodhane! |
janayiṣyasi putraṃ tvaṃ[2]) Śakrahantāram āhave. ‖ 45 ‖
pūrṇaṃ varṣasahasraṃ tu[1]) śucir yadi bhaviṣyasi, |
putraṃ trilokapracaram[2]) atha tvaṃ[3]) janayiṣyasi. ‖ 46 ‖
evam uktvā mahātejās tayā sama*vasat*[1]) tadā[2]). |
tām *āliṅgya*[3]) *svabha*[4]vanaṃ jagāma bhagavān ṛṣiḥ. ‖ 47 ‖
gate bhartari sā devī Ditiḥ paramaharṣitā |
Kuśaplavanam[1]) āsādya tapas tepe sudāruṇam. ‖ 48 ‖
| Śakras tu samupaśrutya saṃvādaṃ taṃ tayoḥ prabhuḥ |
| Kuśaplavanam āgamya Ditiṃ vākyam abhāṣata: ‖ 48₁ ‖
| śuśrūṣāṃ te kariṣyāmi mânujñāṃ dātum arhasi, |
| samidhaś câhariṣyāmi puṣpāṇi ca phalāni ca. ‖ 48₂ ‖
| yathā tvaṃ manyase, vatsa, śuśrūṣābhirato bhava, |
| sarvakarmasu niṣṇāta ātmano hitam ācara! ‖ 48₃ ‖

varaṃ śrutvā tu tadvākyaṃ	tapas tasyāṃ tu kurvatyāṃ
mātuḥ Śakraḥ praharṣitaḥ |	paricaryāṃ cakāra ha |
śuśrūṣābhirato bhūtvā	Sahasrākṣaḥ suraśreṣṭhaḥ
kaluṣeṇântarātmanā. ‖ 49 ‖	parayā guṇasampadā. ‖ 49 ‖

41a = Bḍ. II. 5.47a; Vā. 67.87b. 1) Bḍ. atha. 2) Vā. -taṃ. 3) Bḍ. punaḥ.
41b = Bḍ. II. 5.47b. 1) Bḍ.2 labdhe. | 41b = Vā. 67.87c.
42 = Bḍ. II. 5.48; Vā. 67.88. 1) Vā. tuṣṭaṃ. 2) Vā. tathā.
43 = Bḍ. II. 5.49; Vā. 67.89. 1) Vā. iccheyaṃ. 2) Vā. -'nvitam. 3) Bḍ. sâhaṃ.
| 44a = Bḍ. II. 5.50a.
44bc(ab) = Bḍ. II. 5.50b, 51a; Vā. 67.90. 1) Vā. tathā. 2) Bḍ. -taḥ.
45 = Bḍ. II. 5.51b, 52a; Vā. 67.91. 1) Bḍ. garbhe tu. 2) Vā.T. -yati satputraṃ.
46 = Bḍ. II. 5.52b, 53a; Vā. 67.92. 1) Vā.T. -ṣaśataṃ tāvac ch-. 2) Vā.T -pravaraṃ. 3) Bḍ. manmathaṃ.
47 = Bḍ. II. 5.53b, 54a; Vā. 67.93. 1) Bḍ. tathā samabhavat. 2) Vā. prabhuḥ. 3) Bḍ. ālabhya. 4) Vā. tribhu-.
48 = Bḍ. II. 5.54b, 55a; Vā. 67.94. 1) Vā.T. kuśalaṃ vanam.
| 48₁ = Bḍ. II. 5.55b, 56a.
| 48₂ = Bḍ. II. 5.56b, 57a. 1) Bḍ.2 a-.
| 48₃ = Bḍ. II. 5.57b, 58a.
49 = Bḍ. II. 5.58b, 59a. | 49 = Vā. 67.95.

śuśrūṣate tu tāṃ Śakraḥ
sarvakālam anuvrataḥ |
phalapuṣpāṇy upādāya
samidhaś ca dṛḍhavrataḥ. || 50 ||

agniṃ samit kuśaṃ kāṣṭhaṃ
phalaṃ mūlaṃ tathaiva ca |
nyavedayat Sahasrākṣo
yac cânyad api kiṃcana. || 50 ||

gātrasaṃvāhan*aiś caiva*[1]) śramāpanayan*ais*[2]) tathā |
Śakraḥ sarveṣu kāleṣu[3]) Ditiṃ paricacāra ha. || 51 ||

kiṃcicchiṣṭe vrate devī
tuṣṭā Śakram uvāca ha:

evam ārādhitā Śakram
uvācâtha Ditis tathā: |

prītâ*haṃ te*[1]) suraśreṣṭha, daśa varṣāṇi putraka || 52 ||
avaśiṣṭāni, bhadraṃ te, bhrātaraṃ drakṣyase tataḥ. |

tam ahaṃ tvatkṛte putra
saha dhāsye jayaiṣiṇam, || 53 ||

jayalipsuṃ samādhāsye
labdhvâhaṃ tādṛśaṃ sutam, || 53 ||

trailokyavijayaṃ putra *bhokṣyase*[1]) saha tena vai. |

nâhaṃ putrâbhijānāmi
madbhaktigatamānasam. || 54 ||

evam uktvā Ditiḥ Śakraṃ madhyaṃ prāpte divākare |

nidrayâpahṛtā devī
śiraḥ kṛtvā tu jānuni || 55 ||
keśān kṛtvā tu pādasthān
sā(?) suṣvāpa devatā, |
adhastād yat tu[1]) nābher vai
sarvaṃ tad aśuci smṛtam: || 55ı |
tatas tām aśuciṃ jñātvā
so 'ntaraṃ tad amanyata. |
dṛṣṭvā tu[1]) kāraṇaṃ sarvaṃ
tasya buddhir ajāyata || 56 ||
garbhaṃ nihantuṃ vai devyā;
sa hi doṣo 'tra dṛśyate. |
tato viveśa Dityā vai hy
upasthenôdaraṃ Vṛṣā. || 57 ||

nidrayâpahṛtā devī
jānvoḥ kṛtvā śiras tadā. || 55 ||

dṛṣṭvā tām aśuciṃ Śakraḥ
pādayor gatamūrdhajām || 56 ||
tasyās tad antaraṃ labdhvā
jahāsa ca mumoda ca. |
tasyāḥ śarīraṃ vivṛtaṃ
viveśâtha Puraṃdaraḥ. || 57 ||

praviśya câ*pi* taṃ[1]) dṛṣṭvā garbham Indro mahaujasam |

---

50 = Bḍ. II. 5.59b, 60a. | 50 = Vā. 67.96.
51 = Bḍ. II. 5.60b, 61a; Vā. 67.97ab. 1) Bḍ. -vāhanaṃ kāle. 2) Bḍ. -yane. 3) Vā. lokeṣu.
52a = Bḍ. II. 5.61b. | 52a = Vā. 67.97c.
52b = Bḍ. II. 5.62a; Vā. 67.98a. 1) Vā. -tā te 'haṃ.
53a = Bḍ. II. 5.62b; Vā. 67.98b.
53b = Bḍ. II. 5.63a. | 53b = Vā. 67.99a.
54a = Bḍ. II. 5.63b; Vā. 67.99b. 1) Vā. prāpsyāmi.
54b = Bḍ. II. 5.64a. |
55a = Bḍ. II. 5.64b; Vā. 67.100a.
55b = Bḍ. II. 5.65a. | 55b = Vā. 67.100b.
55ı = Bḍ. II. 5.65b, 66a. 1) Bḍ.T. ta.
56 = Bḍ. II. 5.66b, 67a. 1) Bḍ.T. ta. | 56 = Vā. 67.101a.
57 = Bḍ. II. 5.67b, 68a. | 57 = Vā. 67.101b, 102a.
58a = Bḍ. II. 5.68b; Vā. 67.102b. 1) Vā. câmitaṃ.

bhītas taṃ saptadhā garbhaṃ | abhinat saptadhā taṃ tu
bibheda ripum ātmanaḥ. || 58 || | kuliśena mahāyaśāḥ. || 58 ||
bhidyamānas tadā garbho[1]) vajreṇa Śataparvaṇā |
ruroda *sa*[2]*s*varaṃ bhīmaṃ vepamānaḥ punaḥ punaḥ. || 59 ||
mā rodīr iti taṃ[1]) garbhaṃ Śakraḥ punar a[2]bhāṣata. |
taṃ garbhaṃ saptadhā kṛtvā hy ekaikaṃ saptadhā punaḥ || 60 ||
kuliśena bibhed-Êndras, tato Ditir abudhyata. |
na hantavyo na hantavya ity evaṃ Ditir abravīt. || 61 ||
niṣpapā*tôdarād*[1]) Vajrī mātur vacanagauravāt, |
prāñjalir vajrasahito Ditiṃ Śakro 'bhyabhāṣata. || 62 ||
aśucir devi suptâsi pādayor gatamūrdhajā, |
tad antaram *ahaṃ labdhvā*[1]) Śakra[2]hantāram[3]) āhave || 63 ||
bhinnavān garbham[1]) etaṃ te bahudhā, kṣantum arhasi. |
tasmiṃs tu viphale garbhe Ditiḥ paramaduḥkhitā || 64 ||
Sahasrākṣaṃ *durādharṣaṃ* vākyaṃ[1]) sānunayâ[2]bravīt: |
mamâparādhād garbho 'yaṃ yadi te viphalīkṛtaḥ, || 65 ||
nâparādho 'sti deveśa *tava*[1]), putra mahābala! |
śatror vadhe na doṣo 'sti *bhetavyaṃ na ca te vibho*[2]), || 66 ||
priyaṃ tu *kṛtam*[1]) icchāmi, śreyo garbhasya me ku*ru*[2]). |
bhavantu mama putrāṇāṃ sapta sthānāni vai divi, || 67 ||
vātaskandhān imān sapta carantu mama putrakāḥ, |
marutaś *cêti*[1]) vikhyātā gaṇās[2]) te sapta saptakāḥ. || 68 ||
pṛthivyāṃ prathamaskandho dvitīyaś caiva[1]) bhāskare, |
Some tṛtīyo vijñeyaś, caturtho jyotiṣāṃ gaṇe, || 69 ||
graheṣu pañcamaś caiva, ṣaṣṭhaḥ saptarṣimaṇḍale, |
dhruve tu saptamaś caiva vātaskandhaḥ paras tu saḥ[1]). || 70 ||
tān ete vicarantv adya kāle kāle mamâtmajāḥ |
vātaskan*dhādhipā*[1]) bhūtvā carantu mama putrakāḥ. || 71 ||

58b = Bḍ. II. 5.69a. | 58b = Vā. 67.102c.
59 = Bḍ. II. 5.69b, 70a; Vā. 67.103ab. 1) Bḍ. sa garbho bhidyamānas tu. 2) Bḍ. su-.
60 = Bḍ. II. 5.70b, 71a; Vā. 67.103c, 104a. 1) Bḍ. mâ roda mā roda iti. 2) Bḍ. -kro 'bhya-.
61 = Bḍ. II. 5.71b, 72a; Vā. 67.104b, 105a.
62 = Bḍ. II. 5.72b, 73a; Vā. 67.105bc. 1) Bḍ. -pāta tato.
63 = Bḍ. II. 5.73b, 74a; Vā. 67.106ab. 1) Bḍ. -ram anuprāpya. 2) Bḍ. garbhaṃ. 3) Bḍ. hatāram.
64 = Bḍ. II. 5.74b, 75a; Vā. 67.106c, 107a. 1) Bḍ. aham.
65 = Bḍ. II. 5.75b, 76a; Vā. 67.107b, 108a. 1) Vā. -kṣaṃ tato vākyaṃ sā. 2) Vā. -nayam a-.
66 = Bḍ. II. 5.76b, 77a; Vā. 67.108b, 109a. 1) Vā.T. ṛṣi-. 2) Bḍ.2 tenaivaṃ naśane vibhoḥ; Vā. tena tvāṃ na śapāmi bhoḥ.
67 = Bḍ. II. 5.77b, 78a; Vā. 67.109b, 110a. 1) Vā.T. kartum. 2) Bḍ. kutaḥ.
68 = Bḍ. II. 5.78b, 79a; Vā. 67.110bc. 1) Bḍ. te tu. 2) Bḍ. gatās.
69 = Bḍ. II. 5.79b, 80a; Vā. 67.111. 1) Bḍ. câpi.
70 = Bḍ. II. 5.80b, 81a; Vā. 67.112. 1) Bḍ.1 -dhāś ca sapta ye; Bḍ.2 -dhābhavaś ca yaḥ.
71 = Bḍ. II. 5.81b, 82a; Vā. 67.113. 1) Vā. -dhān imān.

pṛthivyāṃ prathamaskandha ā meghe[1]bhyo ya āvahaḥ, |
carantu mama putrās te, sapta ye[2]) prathame gaṇe. || 72 ||
dvitīyaś câpi meghe[1]bhya ā sūryāt pravahas *tataḥ*[2]), |
vātaskandho hi vijñeyo[3]) dvitīyaś caratāṃ gaṇaḥ. || 73 ||
sūryād ūrdhvam[1]) adhaḥ[2]) somād udvaho yaḥ[3]) *sa*[4]) vai smṛtaḥ, |
vātaskandhas tṛtīyaś[5]) ca putrāṇāṃ caratāṃ gaṇaḥ. || 74 ||
somād ūrdhvam *adha*[1]rkṣebhyaś caturthaḥ *saṃ*[2]vahas tu yaḥ[3]), |
caturtho mama putrāṇāṃ gaṇas tu caratāṃ vibho. || 75 ||
ṛkṣe[1]bhyaś ca tathaivôrdhvam ā grahād vivahas tu yaḥ, |
vātaskandhaḥ pañcamas tu putrāṇāṃ[2]) caratāṃ gaṇaḥ. || 76 ||

grahebhya ūrdhvam ā ṛṣibhyaḥ	ūrdhvaṃ grahād ṛṣibhyas tu
ṣaṣṭho hy anuvahaś ca yaḥ, |	ṣaṣṭho yo vai parāhataḥ, |
vātaskandhas tatra mama	carantu mama putrās tu,
putrāṇāṃ caratāṃ gaṇaḥ. || 77 ||	tatra ṣaṣṭhe gaṇe tu ye. || 77 ||
ṛṣibhya ūrdhvam ādhrauvaṃ	saptarṣayas tathaivôrdhvam
saptamo yaḥ prakīrtitaḥ, |	ā dhruvāt saptamas tu yaḥ, |

vātaskandhaḥ parivahas, tatra tiṣṭhantu me sutāḥ. || 78 ||
et*ān* sarv*āṃś* carant*v*[1]) ete kāle kāle mamâtmajāḥ, ||
tvatkṛtena ca nāmnā vai bhavantu marutas tv ime. || 79 ||

tatas teṣāṃ tu nāmāni	tatas teṣāṃ tu nāmāni
matputrāṇāṃ Śatakrato |	mātāputrau pracakratuḥ |
tadvidhaiḥ karmabhiś caiva	tatkṛte karmabhiś caiva
samavehi pṛthak pṛthak: || 80 ||	maruto vai pṛthak pṛthak: || 80 ||
Śakrajyotis tathā Satyaḥ	Sattvajyotis, tath-Âdityaḥ
Satyajyotis tathâparaḥ |	Satyajyotis tathâparaḥ ||
Citrajyotiś ca Jyotiṣmān	Tiryagjyotiś ca Sajyotir
Sutapāś Caitya eva ca. || 81 ||	Jyotiṣmān Haritas[1]) tathā. || 81 ||

prathamo *'yaṃ*[1]) gaṇaḥ prokto, dvitīyaṃ *tu*[2]) nibodhata: |
Ṛtajit Satyajic caiva Suṣeṇaḥ Senajit tathā || 82 ||

---

72 = Bḍ. II. 5.82b, 83a; Vā. 67.114. 1) Vā. medhe-. 2) Vā. -me.
73 = Bḍ. II. 5.83b, 84a; Vā. 67.115. 1) Vā. medhye-. 2) Vā. tu yaḥ. 3) Vā. -dhaṃ dvitīyaṃ tu.
74 = Bḍ. II. 5.84b, 85a; Vā. 67.116. 1) Vā.T. sūryordhvaṃ tu. 2) Vā. tataḥ. 3) Bḍ. 'tha yas. 4) Vā. tu. 5) Vā. -skandhaṃ tṛtīyaś tu taṃ prāhuś.
75 = Bḍ. II. 5.85b, 86a; Vā. 67.117. 1) Vā. tatha-. 2) Vā. su-. 3) Bḍ. saḥ.
76 = Bḍ. II. 5.86b, 87a; Vā. 67.118. 1) Vā. yakṣe-. 2) Vā. pañcamaṃ pañcamaḥ saumyaḥ skandhas tu.

77 = Bḍ. II. 5.87b, 88a.	77 = Vā. 67.119.
78a = Bḍ. II. 5.88b.	78a = Vā. 67.120a.

78b = Bḍ. II. 5.89a; Vā. 67.120b.
79 = Bḍ. II. 5.89b, 90a; Vā. 67.121. 1) Vā. etat sarvaṃ caranty.

80 = Bḍ. II. 5.90b, 91a.	80 = Vā. 67.122.
81 = Bḍ. II. 5.91b, 92a.	81 = Vā. 67.123. 1) Vā.T. aparas.

82 = Bḍ. II. 5.92b, 93a; Vā. 67.124. 1) Vā. -mas tu. 2) Vā. me.

Sutamitro hy Amitraś ca	Satyamitro hy A[1]mitraś ca
Suramitras tathâparaḥ. |	Harimitras tathâparaḥ. |

gaṇa eṣa dvitīyas tu, tṛtīyaṃ *ca*[1]) nibodhata: || 83 ||

	Ṛtaḥ Satyo Dhruvo Dhartā
	Vidhartâtha Vidhārayaḥ |
Dhātuś ca Dhanadaś caiva hy	Dhvāntaś caiva Dhuniś caiva hy
Ugro Bhīmas tathaiva ca || 84 ||	Ugro Bhīmas tathaiva ca. || 84 ||
Varuṇaś ca tṛtīyaṃ ca	
mayā proktaṃ nibodhata! |	
Abhiyuktākṣikaś caiva	Abhiyuḥ Sākṣipaś caivam
Sāhvayaś ca gaṇaḥ smṛtaḥ || 85 ||	Āhvayaś ca gaṇaḥ smṛtaḥ |
Īdṛk caiva tath-Ânyādṛk	Īdṛk caiva tath-Ânyādṛg
Sasarid-Druma-Vṛkṣakāḥ[1]) |	Yādṛk ca Pratikṛt tathā || 85 ||
Mitaś ca Samitaś caiva	Ṛk tathā Samitiś caiva
pañcamaś ca tathā gaṇaḥ. || 86 ||	Saṃrambhaś ca tathā gaṇaḥ |
Īdṛk ca Puruṣaś caiva	Īdṛk ca Puruṣaś caiva
Nānyādṛk Samacetanaḥ |	Anyādṛkṣāc ca Cetasaḥ || 86 ||
Saṃmitaḥ Samavṛttiś ca	Samitāsamidṛkṣāc ca
Pratihar*tā ca* vai[1]) gaṇāḥ. || 87 ||	Pratidṛkṣāc ca vai gaṇāḥ. |
	Marutidrasaratas caiva (?)
	tathā Devo Diśo 'paraḥ || 87 ||
yajñaiś citvâstuvan sarve	Yajuś caiv-Ânudṛk Sāmas
tathânye mānuṣā viśaḥ. |	tathânyo Mānuṣīviśaḥ |

Daityā[1]) devāḥ samākhyātāḥ[2]) saptaite saptakā gaṇāḥ[3]). || 88 ||
ete hy ekonapañcāśan Maruto nāmataḥ smṛtāḥ |
prasaṃkhyātās ta*dā*[1]) tābhyāṃ Dityā *Śak*reṇa[2]) caiva vai[1]). || 89 ||
kṛtvā *teṣāṃ tu*[1]) nāmāni Ditir Indram uvāca ha |
vātaskandhāṃś[2]) carantv ete bhrātaro[3]) mama[4]) putrakāḥ[5]). || 90 ||
vicarantu ca bhadraṃ te devaiḥ saha mamâtmajāḥ. |
tasyās tad vacanaṃ śrutvā Sahasrākṣaḥ puraṃdaraḥ || 91 ||
uvāca prāñjalir bhūtvā: mātar bhavatu tat tathā, |
sarvam etad yathôktaṃ te bhaviṣyati na saṃśayaḥ. || 92 ||

83[a] = Bḍ. II. 5.93[b]. | 83[a] = Vā. 67.125[a]. 1) Vā.T. 'bhi-.

83[b] = Bḍ. II. 5.94[a]; Vā. 67.125[b]. 1) Vā. me.

84 = Bḍ. II. 5.94[b]. | 84 = Vā. 67.126[ab].

85 = Bḍ. II. 5.95. | 85 = Vā. 67.126[c], 127[a].

86 = Bḍ. II. 5.96. 1) Bḍ.2 Īdṛk ca Paridṛk tathā. | 86 = Vā. 67.127[b], 128[a].

87 = Bḍ. II. 5.97. 1) Bḍ.1 ca ṣaḍ; Bḍ.2 Pratihakṣā ca vai. | 87 = Vā. 67.128[b], 129[a]

88[a] = Bḍ. II. 5.98[a]. | 88[a] = Vā. 67.129[b].

88[b] = Bḍ. II. 5.98[b]; Vā. 67.129[c]. 1) Bḍ. Daitya-. 2) Bḍ. -tā. 3) Bḍ. saptasaptakāḥ.

89 = Bḍ. II. 5.99; Vā. 67.129,. 1) Vā. tathā. 2) Vā. c-Êndreṇa. 3) Vā. hi.

90 = Bḍ. II. 5.100; Vā. 67.130[ab]. 1) Bḍ. caitāni. 2) Vā. -dhaṃ. 3) Bḍ.2 mahendra. 4) Vā. mama putrāś ca putraka. 5) Vā. -ka.

91 = Bḍ. II. 5.101; Vā. 67.130[c], 131[a].

92 = Bḍ. II. 5.102; Vā. 67.131[b], 132[a].

deva[1]bhūtā mahātmānaḥ kumārā *deva*[2]saṃmatāḥ |
devaiḥ saha bhaviṣyanti yajñabhājas tavâtmajāḥ. || 93 ||
tasmāt te Maruto devāḥ sarve c-Êndrānujā *varāḥ*[1]) |
vijñeyāś câmarāḥ sarve Ditiputrās ta*pa*[2]svinaḥ. || 94 ||
evaṃ tau niścayaṃ kṛtvā mātāputrau tapo*vane*[1]) |
jagmatus tridivaṃ hṛṣṭau, Śakra*ś câ*[2]*bhūd gatajvaraḥ*[3]). || 95 ||
Marutāṃ ca[1]) śubhaṃ janma śṛṇuyād yaḥ paṭhec *ca*[2]) vā, |

vāde vijayam āpnoti labdhātmā ca bhavaty uta. || 96 ||	nâvṛṣṭibhayam āpnoti bahvāyuś ca bhavaty uta. || 96 ||

---

93 = Bḍ. II. 5.103; Vā. 67.132bc. 1) Bḍ. evaṃ-. 2) Bḍ. loka-.
94 = Bḍ. II. 5.104; Vā. 67.133. 1) Vā. -jāmarāḥ. 2) Bḍ. tara-.
95 = Bḍ. II. 5.105; Vā. 67.134. 1) Vā. -podhanau. 2) Bḍ. -kram ā-. 3) Vā. Śakro 'pi tridivaṃ gataḥ.
96a = Bḍ. II. 5.106a; Vā. 67.135a. 1) Vā. hi. 2) Vā. paṭheta.
96b = Bḍ. II. 5.106b. | 96b = Vā. 67.135b.

D.

(Bḍ. II. 6.1—39; Vā. 68.1—39.)

| ata ūrdhvaṃ pravakṣyāmi Danuputrān, nibodhata! |
abhavan Danuputrās tu vaṃśe khyātā mahāsurāḥ |
Vipracittipradhānās te śataṃ tīvra[1]parākramāḥ. || 1 ||
sarve labdhavarāś caiva su[1]taptatapasas tathā |
satyasaṃdhāḥ parākrāntāḥ krūrā māyāvinaś ca te; || 2 ||
mahābalā *ayajvāno hy abrahmaṇyāś ca Dānavāḥ*[1]). |
kīrtyamānān mayā sarvān prādhānyena nibodhata: || 3 ||
Dvimūrdhā Śaṃbaraś caiva[1]) tathā Śaṅkur Nirāmayaḥ[2]) |
Śaṅkukarṇo Vipādaś ca[3]) Gaveṣṭh*ir*[4]) Dundubhis tathā || 4 ||
Ayomukhas tu[1]) Maghavān Kapilo Vāmanas[2]) tathā[3]) |
Mārīcir Akṣakaś[4]) caiva Mahāmāyo 'śirā Bhṛśī[5]) || 5 ||
Vikṣobhaś[1]) ca Suketuś ca Ketuvīrya-Śatahradau[2]) |
Indrajid Viśvajic[3]) caiva tathā Bhadraś ca Devajit[4]) || 6 ||
Ekacakro Mahābāhus[1]) Tārakaś ca mahābalaḥ |
Vaiśvānaraḥ Pulomā ca Prāpaṇo[2]) 'tha Mahāśirāḥ || 7 ||
Svarbhānur Vṛṣaparvā ca Puruṇḍaś[1]) ca[2]) mahāsuraḥ |
Dhṛtarāṣṭraś ca Sūryaś ca Candramāś Can[3]dratāpanaḥ[4]) || 8 ||
Sūkṣmaś caiva Nicandraś ca Ūrṇa[1]nābho Mahāgiriḥ |
Asilomā Sukeśaś ca Śaṭhaś[2]) ca Balako Madaḥ[3]) || 9 ||

| 1a = Vā. 68.1a.
1(bc) = Bḍ. II. 6.1; Vā. 68.1b, 2a. 1) Bḍ.1 'cintanīya-; Bḍ.2 sarve tīvra-.
2 = Bḍ. II. 6.2; Vā. 68.2b, 3a. 1) Bḍ. te.
3 = Bḍ. II. 6.3; Vā. 68.3bc. 1) Bḍ.1 -lās te javanā brahmiṣṭhā ye ca sāgnayaḥ; Bḍ.2 -lās tejābalā brahmiṣṭhāḥ pañcamāgnayaḥ.
4 = Bḍ. II. 6.4; Vā. 68.4. 1) Vā. Śaṅkukarṇaś ca. 2) Bḍ. atho vibhuḥ. 3) Vā. Mahāviśvo. 4) Bḍ. Gaviṣṭho.
5 = Bḍ. II. 6.5; Vā. 68.5. 1) Vā. Ajāmukho 'tha. 2) Vā. bhagavān Śilo Vāmanasas. 3) Bḍ. -no Mayaḥ. 4) Bḍ. Asipāś. 5) Vā. Mahāgārgyo 'ṅgirāvṛtaḥ.
6 = Bḍ. II. 6.6; Vā. 68.6. 1) Vā. -bhyaś. 2) Bḍ. -tāhvayau; Vā. Suvīryaḥ Suhradas tathā. 3) Bḍ. Vividaś. 4) Vā.T. Suravimardanaḥ, V. Śūraś ca Devajit.
7 = Bḍ. II. 6.7; Vā. 68.7. 1) Vā. -raḥ Suvāhaś ca. 2) Vā.T. Pravīṇo; V. Pravāṇo.
8 = Bḍ. II. 6.8; Vā. 68.8. 1) Vā. Muṇḍakaś. 2) Bḍ. cā-. 3) Bḍ. -mā In-. 4) Vā. Candra Indraś ca Tāpinaḥ.
9 = Bḍ. II. 6.9; Vā. 68.9. 1) Bḍ. Cūrṇa-. 2) Vā. Sadaś. 3) Bḍ. Mūlakodaraḥ; Vā. -ko daśa.

tathā[1]) Gaganamūrdhā ca Kumbhanābho[2]) Mahodaraḥ[3]) |
Pramado*has*[4]) *ca* Kupatho Haya[5]grīvaś ca vīryavān || 10 ||
Vaisṛpaś sa[1]-Virūpākṣaḥ Supatho 'tha[2]) Halāhalau[3]) |
Ajo[4]) Hiraṇmayaś caiva Śatamāyuś[5]) ca Śambaraḥ || 11 ||
Śarabhaḥ Śalabhaś caiva Sūryā-Candramasāv ubhau; |
asurāṇāṃ *smṛtāv*[1]) etau surāṇāṃ *ca prabhāviṇau*[2]). || 12 ||
iti putrā Danor vaṃśe[1]) pradhānāḥ parikīrtitāḥ. |
teṣām aparisaṃkhyeyaṃ putrapautr*am*[2]) anantakam. || 13 ||
ity ete *tv*[1]) asurāḥ *prok*tā[2]) Daiteyā Dānavās *tathā*[3]). |
*Svarbh*ānus[4]) tu smṛto Daity*o hy Anubhānur* Danoḥ sutaḥ[5]), || 14 ||
ime *tu*[1]) vaṃśānugatā Danoḥ putr*ās tu ye*[2]) smṛtāḥ. |
Ekākṣ*a Ṛṣabho* 'riṣṭaḥ[3]) Pralamba-Narakāv api || 15 ||
Indrabādhanakeśī ca *Meruḥ Śaṃbo 'tha Dhenukaḥ*[1]) |
Gaveṣṭh*iś*) ca Gavākṣaś ca Tālaketuś ca vīryavān, || 16 ||
ete manuṣy*āvadhyās*[1]) tu Dan*u*putr*ānvayāḥ*[2]) smṛtāḥ. |
Daitya-Dānava-saṃ*yoge*[3]) jātā bhī[4]maparākramāḥ, || 17 ||
Siṃhikāyām athôtpannā Vipracitt*eḥ*[1]) sutā*s tv* ime[2]) |
Saiṃhikeyā *iti*[3]) khyātāś caturdaśa mahāsurāḥ. || 18 ||
Śal*aś ca Śalabhaś caiva Savyasivyas*[1]) tathaiva ca, |
Ilvalo Namuciś[2]) caiva Vātāpiś ca Sitāṃśukaḥ[3]), || 19 ||
Harakalpaḥ Kālanābho Bhaumaś ca Kanakas[1]) tathā, |
Rāhur jyeṣṭhas tu teṣāṃ vai sūryacandra[2]pramardanaḥ. || 20 ||
ity ete Siṃhikāputrā devair api durāsadāḥ |
dāruṇābhijanāḥ krūrāḥ sarve brahma*dviṣ*aś[1]) ca te. || 21 ||

---

10 = Bḍ. II. 6.10; Vā. 68.10. 1) Bḍ. Jambho. 2) Bḍ. -māno. 3) Bḍ. -dakaḥ. 4) Bḍ. Pramado 'dmaś; Vā.T. Pramodāhaś. 5) Bḍ. hy Aśva-.

11 = Bḍ. II. 6.11; Vā. 68.11. 1) Bḍ. Vaimṛgaḥ sa-; Vā. Asuraś ca. 2) Bḍ. -thaś ca. 3) Vā. mahāsuraḥ. 4) Bḍ. Akṣo. 5) Bḍ. Śatagrīvaś.

12 = Bḍ. II. 6.12; Vā. 68.12. 1) Vā. surāv. 2) Vā. sāṃpratāv imau.

13 = Bḍ. II. 6.13; Vā. 68.13. 1) Bḍ. vaṃśa-. 2) Vā. -trādy.

14 = Bḍ. II. 6.14; Vā. 68.14ab. 1) Bḍ. eta. 2) Bḍ. krāntā. 3) Vā. -vāś ca ye. 4) Vā. Sutvānas. 5) Bḍ. -tā Daityā Asutvāno Danoḥ sutāḥ.

15 = Bḍ. II. 6.15; Vā. 68.14c, 15a. 1) Bḍ. ca. 2) Bḍ. -trānvayāḥ. 3) Bḍ. Ekākṣe 'śvapro 'bhāriṣṭaḥ.

16 = Bḍ. II. 6.16; Vā. 68.15b, 16a. 1) Bḍ. Puruṣaḥ Śeṣavān Uruḥ. 2) Bḍ. Gariṣṭhaś.

17 = Bḍ. II. 6.17; Vā. 68.16b, 17a. 1) Vā. -yadharmās. 2) Vā. -noḥ putrā mayā. 3) Vā. -saṃgharṣe. 4) Bḍ. bho-.

18 = Bḍ. II. 6.18; Vā. 68.17b, 18a. 1) Vā. -citti-. 2) Bḍ. sutā ime. 3) Bḍ. -yāḥ samā-.

19 = Bḍ. II. 6.19; Vā. 68.18b, 19a. 1) Vā. Śatagālaś ca balavān Nyāsaḥ Śāmbas. 2) Vā.T. Anulomaḥ Śuciś. 3) Bḍ. -pis tu Supuñjikaḥ.

20 = Bḍ. II. 6.20; Vā. 68.19b, 20a. 1) Vā. Narakas. 2) Vā. candrasūrya-.

21 = Bḍ. II. 6.21; Vā. 68.20b, 21a. 1) Bḍ. -mahaṇaś.

daś*ânyāni*[1]) sahasrāṇi Saiṃhikeyo gaṇ*aḥ* smṛtaḥ[2]), |
nihat*o*[3]) Jāmadagnyena Bhārgaveṇa balīyasā. || 22 ||
Svarbhānos tu Prabhā kanyā, Pulomn*as tu*[1]) Śacī sutā, |
Upadānavī *Jamasyâpi*[2]) Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇī[3]). || 23 ||
Pulomā Kālikā caiva Vaiśvānara-sute ubhe |
Prabhāyā[1]) Nahuṣaḥ putro Jayantaś *ca*[2]) Śacīsutaḥ. || 24 ||
Purum jajñe 'tha Śarmiṣṭhā, Duṣyantam Upadānavī, |
Vaiśvānarasute *hy* ete[1]) Pulomā Kālik*ā*[2]) *tathā*[3]). || 25 ||
bahvapatye[1]) tu te[2]) kanye Mārīcasya parigrahaḥ[3]), |
ta*yoḥ*[4]) putrasahasrāṇi ṣaṣṭir Dānavapuṃgavāḥ. || 26 ||
caturdaśa tathânyāni Hiraṇyapuravāsinām |
Paulomāḥ Kālakeyāś ca Dānavāḥ sumahābalāḥ, || 27 ||
avadhyā devatānām te nihatāḥ Savyasācinā. |
Mayasya jātā *Hem*āyā*ṃ*[1]) *putrāḥ ṣaṭ ca* mahābalāḥ[2]): || 28 ||
Māyāvī Dundubhiś caiva *Vṛṣaś*[1]) ca Mahiṣas tathā, |
*K*ālikaś *c-Āja*[2]karṇaś ca kanyā Mandodarī tathā; || 29 ||
Daityānām Dānavānām ca sarga eṣa prakīrtitaḥ. |
Anā[1]yuṣāyāḥ putrās *tu*[2]) smṛtāḥ pañca mahābalāḥ: || 30 ||
Ar*arur Bala-Vṛtrau ca Vijvaraś ca Vṛṣas*[1]) tathā. |
Ar*a*ros[2]) tanayaḥ krūro Dhundhur nāma mahāsuraḥ, || 31 ||
nihataḥ Kuva[1]lāśvena Uttaṅkavacanād *bile*[2]). |
Bala[3]-putrau mahāvīryau tejasâpratimāv ubhau || 32 ||
Nikumbhaś[1]) Cakravarmā ca, sa Karṇaḥ pūrvajanmani. |
Vijvara[2]syâpi putrau dvau Kālakaś ca *Kha*[3]raś ca tau. || 33 ||

---

22 = Bḍ. II. 6.22; Vā. 68.21b, 22a. 1) Bḍ. -śa tāni. 2) Bḍ. -yā gaṇāḥ smṛtāḥ. 3) Bḍ. nihatā.
23 = Bḍ. II. 6.23; Vā. 68.22b, 23a. 1) Vā. -no 'tha. 2) Bḍ. Sadasyâtha. 3) Bḍ. Vṛṣaparvaṇaḥ.
24 = Bḍ. II. 6.24; Vā. 68.23b, 24a. 1) Bḍ. -yām. 2) Bḍ. tu.
25 = Bḍ. II. 6.25; Vā. 68.24b, 25a. 1) Bḍ. -te ete. 2) Bḍ. -lakā. 3) Vā. -mā-Kālike ubhe.
26 = Bḍ. II. 6.26; Vā. 68.25b, 26a. 1) Vā. ubhe hy api. 2) Bḍ. ubhe. 3) Vā. -grahe. 4) Vā. tābhyām.
27 = Bḍ. II. 6.27; Vā. 68.26b, 27a.
28 = Bḍ. II. 6.28; Vā. 68.27b, 28a. 1) Bḍ. Rambhāyām. 2) Vā.T. -tā ye putrāḥ sarve vīraparākramāḥ; V. -tā Hemāyāḥ. putrāḥ pañca mahābalāḥ.
29 = Bḍ. II. 6.29; Vā. 68.28b, 29a. 1) Bḍ. putraś. 2) Vā. Bāliko Vajra-.
30 = Bḍ. II. 6.30; Vā. 68.29b, 30a. 1) Vā. Danā-. 2) Bḍ. te.
31 = Bḍ. II. 6.31; Vā. 68. 30b, 31a. 1) Vā. Arūrur Bali-Janmau ca Virakṣaś ca Viṣas. 2) Vā. Arūros.
32 = Bḍ. II. 6.32; Vā. 68.31b, 32a. 1) Vā. Kuba-. 2) Vā. -nāt kila. 3) Vā. Baleḥ.
33 = Bḍ. II. 6.33; Vā. 68.32b, 33a. 1) Vā. Kumbhilaś. 2) Vā. Virakṣa-. 3) Vā. Va-.

Vṛṣasya *tu punaḥ*[1]) putrāś catvāraḥ krūrakarmiṇaḥ[2]): ||
Śrāddha*hā*[3]) Yajñahā caiva Brahmahā Paśuhā tathā || 34 ||
krāntā hy Anāyuṣā[1]putrā, Vṛtrasyâpi nibodhata! |
jajñire *śvasanād ghorād*[2]) Vṛtrasy-Êndreṇa yudhyataḥ[3]) || 35 ||
Bakā nāma samā[1]khyātā rākṣasāḥ sumahābalāḥ, |
śataṃ tāni sahasrāṇi Mahendrānucarāḥ smṛtāḥ; || 36 ||
sarve brahmavidaḥ saumyā dhārmikāḥ sūkṣmamūrtayaḥ |
prajāsv antargatāḥ sarve nivasanti *sudhārmi*kāḥ[1]). || 37 ||
| Daityānāṃ Dānavānāṃ ca sarga eṣa prakīrtitaḥ. |

Krodhā tv apratimān putrān
jajñe vai gāyanottamān: || 38 ||
Siddhaḥ Pūrṇaś ca Vahvī ca
Pūrṇāṃśaś caiva vīryavān |
Brahmacārī Śataguṇaḥ
Suparṇaś caiva saptamaḥ || 39 ||
Viśvāvasuś ca Bhānuś ca
Sucandro daśamas tathā, |
ity ete devagandharvāḥ
Krodhāyāḥ parikīrtitāḥ. || 40 ||

Pravāhy ajanayat putrān
yajñe vai gāyanottamān: || 38 ||
Satvanaḥ Sattvātmakaś caiva
Kalāpaś caiva vīryavān |
Kṛtavīryo Brahmacārī
Supāṇḍuś caiva saptamaḥ || 39 ||
Panaś caiva Taraṇyaś ca
Sucandro daśamas tathā, |
ity ete devagandharvā
vijñeyāḥ parikīrtitāḥ. || 40 ||

---

34 = Bḍ. II. 6.34; Vā. 68.33bc. 1) Vā. Viṣasya tv abhavan. 2) Bḍ. -karmaṇaḥ. 3) Bḍ. -ddhādo.
35 = Bḍ. II. 6.35; Vā. 68.34. 1) Bḍ. Anāyuṣaḥ; Vā. Danāyuṣā-. 2) Bd. 'sumahāghorā. 3) Bḍ. -tā.
36 = Bḍ. II. 6.36; Vā. 68.35. 1) Vā. bhartāro manasā.
37 = Bḍ. II. 6.37; Vā. 68.36. 1) Bḍ. krudhāvṛtāḥ.
38 = Bḍ. II. 6.38a.
39 = Bḍ. II. 6.38b, 39a.
40 = Bḍ. II. 6.39bc.
38 = Vā. 68.37.
39 = Vā. 68.38.
40 = Vā. 68.39.

E.

(Bḍ. II. 7.443b—465a; Vā. 69.324—343.)

. . . .

sarpāṇāṃ Surasā jajñe[1]) śatam *ekaṃ*[2]) śirobhṛtām[3]), |
sarpāṇāṃ Takṣako rājā nāgānāṃ câpi Vāsukiḥ, || 1 ||
tamobahula ity eṣa gaṇaḥ Krodhavaś*ānvayaḥ*[1]) |
Pulahasyâtmaj*aḥ*[2]) sargas, Tāmrāyās *tu*[3]) nibodhata! || 2 ||
ṣaṭ kanyās[1]) tv abhivikhyātās Tāmrāyāś ca vijajñire: |
Śyenī[2]) Bhāsī tathā[3]) Krauñcī Dhṛtarāṣṭrī Śukī tathā[4]) || 3 ||
Aruṇasya *ca Gṛdhrī*[1]) tu vīryavantau mahābalau |
Saṃpātiṃ ca Jaṭāyuṃ ca prasūtā pakṣisattamau. || 4 ||

Saṃpāter Vijayāḥ putrā	Saṃpātir ajanat putraṃ
dvirāsyāḥ Prasahāś ca ye |	kanyām ekāṃ tathaiva ca, |

Jaṭāyuṣaś *ca ye*[1]) putrāḥ *kā*ka[2]gṛdhrāśvakarṇinaḥ[3]). || 5 ||
bhāryā Garutmataś caiva[1]) Bhāsī Krauñcī tathā Śukī
Dhṛtarāṣṭrī *ca bhadrā ca*[2]), tāsv apatyāni vacmi te[3]). || 6 ||
Śukī Garutmataḥ putrān suṣuve ṣaṭ pariśrutān: ||

	Triśiraṃ Sumukhaṃ caiva
	Balaṃ Pṛṣṭhaṃ mahābalam. |
Sukhaṃ Sunetraṃ Viśikhaṃ	Triśaṅkhanetraṃ sumukhaṃ
Surūpaṃ Surasaṃ Balam. || 7 ||	Surūpaṃ Surasaṃ Balam. || 7 ||

te[1]ṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Garuḍānāṃ mahātmanām |
caturdaśa sahasrāṇi krū[2]rāṇāṃ pannagāśinām. || 8 ||
putrapautravisargāc ca teṣāṃ vai vaṃśavistaraiḥ[1]) |
vyāptāni yāni sthānāni[2]) tāni vakṣye yathākramam. || 9 ||
Śālmalidvīpam akhilaṃ Devakūṭaṃ ca parvatam |
Maṇimantaṃ ca śailendraṃ Sahasraśikharaṃ tathā || 10 ||

---

1 = Bḍ. II. 7.443b, 444a; Vā. 69.324ab. 1) Vā. Surasâtha vijajñe tu. 2) Bḍ.1 naika-; Bḍ.2 eka-. 3) Bḍ.2 -dharaṃ; Vā. -mṛtam.
2 = Bḍ. II. 7.444b, 445a; Vā. 69.324c, 325a. 1) Vā. -śātmakaḥ. 2) Vā- -jāt. 3) Vā. tan.
3 = Bḍ. II. 7.445b, 446a; Vā. 69.325b, 326a. 1) Vā. bahvanyās. 2) Bḍ.1 Gṛdhrī. 3) Bḍ.1 Śukī. 4) Bḍ.1 Śyenī ca Dhṛtarāṣṭrikā.
4 = Bḍ. II. 7.446b, 447a; Vā. 69.326bc. 1) Vā. bhāryā Śyenī.
5a = Bḍ. II. 7.447b. | 5a = Vā. 69.327a.
5b = Bḍ. II. 7.448a; Vā. 69.327b. 1) Bḍ.1 purāḥ; Bḍ.2 suraḥ. 2) Bḍ. kaṅka-. 3) Bḍ.1 -dhrāś ca karṇikāḥ; Bḍ.2 karkikaḥ.
6 = Bḍ. II. 7.448b, 449a; Vā. 69.328. 1) Vā. câpi. 2) Bḍ. tathā Śyenī. 3) Bḍ.2 kṣyati; Vā. -kṣyate (-cmy aham).
7a = Bḍ. II. 7.449b; Vā. 69.329a.
7b = Bḍ. II. 7.450a. | 7bc = Vā. 69.329b, 330a.
8 = Bḍ. II. 7.450b, 451a; Vā. 69.330b, 331a. 1) Vā. e-. 2) Bḍ.1 pu-.
9 = Bḍ. II. 7.451b, 452a; Vā. 69.331b, 332a. 1) Vā. -raḥ. 2) Vā. deśāni (sthānāni).
10 = Bḍ. II. 7.452b, 453a; Vā. 69.332b, 333a.

Parṇamālaṃ Sukeśaṃ ca Śataśṛṅgaṃ tathâcalam |
Kaurajaṃ[1]) Pañcaśikharaṃ Hemakūṭaṃ ca parvatam. || 11 ||
pracaṇḍavāyupraja[1]vair dīpitaiḥ padmarāgibhiḥ |
śailaśṛṅgāṇi[2]) vyāptāni Gāruḍais tair mahātmabhiḥ. || 12 ||
Bhāsīputrāḥ smṛtā bhāsā ulūkāḥ kākakukkuṭāḥ |
mayūrāḥ kalaviṅkāś ca kapotā lāvatittirāḥ. || 13 ||
Krauñcī vādhrī[1]ṇasāñ Śyenī kurarān sārasān bakān[2]) |
ityevamādayo 'nye 'pi kravyādā ye ca pakṣiṇaḥ. || 14 ||
Dhṛtarāṣṭrī *tu*[1]) haṃsāṃś ca kalahaṃsāṃś ca bhāminī |
cakravākāṃś ca vihagān sarvāṃś caivaudakān dvijān. || 15 ||
etān eva[1]) vijajñe '*tha*[2]) putrapautram *anantakam*[3]). |
Garuḍasyâtmajāḥ proktā; Irāyāḥ śṛṇuta prajāḥ! || 16 ||
Irā *pra*[1]jajñe kanyā vai tisraḥ kamalalocanāḥ |
vanaspatīnāṃ vṛkṣāṇāṃ vīrudhāṃ caiva mātaraḥ: || 17 ||

Latā caiv-Âlatā cêti
Vīrudhā cêti te trayaḥ[1]). |
Latā vanaspatī*ñ*[2]) jajñe
Puṣpād api phalāvahān, || 18 ||
puṣpaiḥ phalagrahair vṛkṣān
Alatā samasūyata |
gulmās tathā latāvallyas
tvaksārās tṛṇajātayaḥ. |

Latā caivâtha Vallī ca
Vīrudhā cêti tās tu vai. |
Latā vanaspatīñ jajñe hy
apuṣpān pulinasthitān || 18 ||
yuktān puṣpaphalair vṛkṣāṃl
Latā vai samprasūyate. |
atha Vallī tu gulmāṃś ca
tvaksārās tṛṇajātayaḥ. |

vīrudh*as*[1]) tad apaty*aṃ hi*[2]), vaṃśaś câtra samāpyate. || 19 ||
ete Kaśyapadāyādā vyākhyātāḥ sthāṇujaṃgamāḥ, |
teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca, yair idaṃ saṃta[1]taṃ jagat. || 20 ||
eṣa[1]) sargaikadeśasya kīrtito 'vayavo mayā, |
Mārīco 'yaṃ[2]) prajāsargaḥ samāsena prakīrtitaḥ, |
na śakyaṃ vyāsato vaktuṃ varṣāṇāṃ ca śatair api[3]). || 21 ||

. . . .

---

11 = Bḍ. II. 7.453b, 454a; Vā. 69.333b, 334a. 1) Bḍ. -raraṃ.
12 = Bḍ. II. 7.454b, 455a; Vā. 69.334b, 335a. 1) Vā. -bha-. 2) Vā. -jālāni.
13 = Bḍ. II. 7.455b, 456a; Vā. 69.335b, 356a.
14 = Bḍ. II. 7.456b, 457a; Vā. 69.336b, 337a. 1) Vā. vārdhī-. 2) Bḍ. -cā vādhrīṇasāḥ śyenāḥ kurarāḥ sārasā bakāḥ.
15 = Bḍ. II. 7.457b, 458a; Vā. 69 337b, 338a. 1) Vā. ca.
16 = Bḍ. II. 7.458b, 459a; Vā. 69.338b, 339a. 1) Bḍ. Śyeny anantaṃ. 2) Bḍ. tu. 3) Bḍ. dvijottamāḥ.
17 = Bḍ. II. 7.459b, 460a; Vā. 69.339bc. 1) Bḍ. vi-.
18 = Bḍ. II. 7.460b, 461a. 1) Bḍ.1 tatra yā: Bḍ.2 iti te trayaṃ. 2) Bḍ.1 -tir; Bḍ.2 -tīr.
18 = Vā. 69.339d, 340a.
19ab = Bḍ. II. 7.461b, 462a.
19ab = Vā. 69.340b, 341a.
19c = Bḍ. II. 7.462b; Vā. 69.341b. 1) Vā.T. -dhā. 2) Vā.T. apatyāni; V. -tye hi.
20 = Bḍ. II. 7.463; Vā. 69.342. 1) Vā. pūri-.
21 = Bḍ. II. 7.464, 465a; Vā. 69.343. 1) Vā. iti. 2) Bḍ.1 -co vaḥ. 3) Vā. api varṣaśatair dvijāḥ.

Textgruppe II.

A.

(L. 63.1—21; Mt. 5.1—32; P.1. I. 6.1—33a; P.2.V. 6.1—33. cfr. Kū. 16.1—16.)

Devānāṃ Dānavānāṃ ca gandharvoragarakṣasām |
utpattiṃ *vistareṇaiva*[1]) *sūta*[2]) brūhi yathā*tatham*[3])! || 1 ||
sūta (Pulastya) uvāca:
saṃkalpād darśanāt sparśāt pūrveṣāṃ sṛṣṭir ucyate, |
Dakṣāt Prācetasād ūrdhvaṃ sṛṣṭir maithunasaṃbhavā[2]). || 2 ||
prajāḥ sṛjêti vyādiṣṭaḥ pūrvaṃ Dakṣaḥ Svayaṃbhuvā |
yathā sasarja caivâ*dau*[1]), tathaiva[2]) śṛṇu*ta dvijāḥ*[3])! || 3 ||
yadā tu sṛjatas tasya devarṣigaṇapannagān |
na vṛddhim agamal lokas, tadā maithunayogatas || 4 ||
Dakṣaḥ putrasahasrāṇi *tad-Âsikn*yām[1]) ajījanat. |
tāṃs tu dṛṣṭvā mahābhāgā*n*[2]) sisṛkṣ*ur*[3]) vividhāḥ prajāḥ || 5 ||
Nāradaḥ prāha Haryaśvān Dakṣa-putrān samāgatān: |
bhuvaḥ pramāṇaṃ sarvatra[1]) jñātvôrdhvam adha eva *ca*[2]) || 6 ||
tataḥ sṛṣṭiṃ viśeṣeṇa kurudhvam *ṛṣi*sattamāḥ[1])! |
te tu tadvacanaṃ śrutvā prayātāḥ sarvatodiśam, || 7 ||
adyâpi na nivartante samudrād iva sindhavaḥ. |
Haryaśveṣu *pra*naṣṭeṣu[1]) punar Dakṣaḥ prajāpatiḥ || 8 ||

---

1 = L. 63.1; Mt. 5.1; P.1 I. 6.1; P.2 V. 6.1. 1) L. brūhi sūtâdya; P.1 P.2 vistareṇêmāṃ. 2) P.1P.2 guro. 3) L. yathākramam anuttamam; P.1P.2 yathāvidhi.

2 = L. 63.2; Mt. 5.2; P.1 I. 6.2; P.2 V. 6.2. 1) P.2 prajā maithunasaṃbhavāḥ.

3 = Mt. 5.3; P.1 I. 6.3a = b; P.2 V. 6.3a = b. 1) P.1P.2V. caivâsau. 2) P.2 tac caiva. 3) P.1P.2 śṛṇu Kaurava.

4 = L. 63.3ab; Mt. 5.4ab; P.1 I. 6.3b, 4a; P.2 V. 6.3b, 4a.

5 = L. 63.3c, 4a; Mt. 5.4c, 5a; P.1 6.4b, 5a; P.2 V. 6.4b, 5a. 1) L. pañca Sūtyām; Mt. Pāñcajanyām; P.2 yath-Â-; V. Pañcaśaktyām. 2) Mt. mahābhāgaḥ; P.2 mahābhāga. 3) P.1P.2 sisṛkṣūn.

6 = L. 63.4b, 5a; Mt. 5.5b, 6a; P.1 I. 6.5b, 6a; P.2 V. 6.5b, 6a. 1) L.P.1 sarvaṃ tu. 2) P.1P.2 vā.

7 = L. 63.5b, 6a; Mt. 5.6b, 7a; P.1 I. 6.6b, 7a; P.2 V. 6.6b, 7a. 1) L. munisattamāḥ.

8 = L. 63.6b, 7a; Mt. 5.7b, 8a; P.1 I. 6.7b, 8a; P.2 V. 6.7b, 8a. 1) L. ca naṣṭeṣu.

Vairiṇyām eva [1]) putrāṇāṃ sahasram asṛjat prabhuḥ; |
Śabalā nāma te viprāḥ [2]) sametāḥ sṛṣṭihetavaḥ [3]). || 9 ||
Nārado 'nugatān prāha punas tān pūrvavan *muniḥ* [1]): |
bhuvaḥ pramāṇaṃ sarva*tra* [2]) jñātvā bhrātṝn *atho* punaḥ [3]) || 10 ||
āgatya *câtha* [1]) sṛṣṭiṃ *vai* [2]) kariṣyatha viśeṣataḥ! |
te 'pi tenaiva mārgeṇa jagmur bhrātṛ*pathā* [3]) tadā [4]). || 11 ||
tataḥ prabhṛti na bhrātuḥ kanīyān mārgam icchati, |
anviṣyan [1]) duḥkham āpnoti, tena tat parivarjayet. || 12 ||
tatas teṣ*v api* naṣṭeṣu [1]) ṣaṣṭiṃ [2]) kanyāḥ prajāpatiḥ |
Vairiṇyāṃ [3]) janayāmāsa Dakṣaḥ Prācetasas tadā [4]). || 13 ||
prādāt [1]) sa daśa Dharmāya [2]), Kaśyapāya trayodaśa, |
saptaviṃśati [3]) Somāya [4]), catasro 'riṣṭanemaye [5]) || 14 ||
dve caiva Bhṛgu [1]putrāya, dve Kṛśāśvāya dhīmate |
dve caiv [2]-Aṅgirase *tadvat* [3]); tāsāṃ nāmāni vistarāt [4]) || 15 ||
śṛṇudhvaṃ [1]) devamātṝṇāṃ prajāvistāram āditaḥ: |
Arundhatī [2]) Vasur Yāmī [3]) Lambā Bhānur Marutvatī [4]) || 16 ||
Saṃkalpā ca Muhūrtā ca Sādhyā Viśvā ca bhāminī [1]) |
Dharmapatnyaḥ samākhyātās [2]), tāsāṃ putrān nibodha*ta* [3])! || 17 ||

---

9 = L. 63.7b, 8a; Mt. 5.8b, 9a; P.1 I. 6.8b, 9a; P.2 V. 6.8b, 9a. 1) L. Sūtyām eva ca; P.1P.2 Vīriṇyām eva. 2) P.1 Śabalāśvā nāma te ca. 3) P.1 -ṭikarmaṇi.

10 = L. 63.8b, 9a; Mt. 5.9b, 10a; P.1 I. 6.9b, 10a; P.2 V. 6.9b, 10a. 1) L sūryavarcasaḥ; Mt. -vat sā tān. 2) L.P.1 sarvaṃ tu. 3) L. punaḥ punaḥ; P.2 tathaiva ca.

11 = L. 63.9b, 10a; Mt. 5.10b, 11a; P.1 I. 6.10b, 11a; P.2 V. 6.10b, 11a. 1) L. vâtha. 2) Mt. ca; P.1P.2 ca punaḥ sṛṣṭiṃ. 3) L. bhrātṛgatiṃ; P.1 bhrātranugās; P.1 bhrātṝn yathā. 4) L. tathā.

12 = Mt. 5.11bc; P.1 I. 6.11b, 12a; P.2 V. 6.11b, 12a. 1) P.1 anveṣṭā; P.2 anveṣa-.

13 = Kū. 16.(4); L. 63.10b, 11a; Mt. 5.12; P.1 I. 6.12b, 13a; P.2 V. 6.12b, 13a 1) Mt. teṣu vinaṣṭeṣu. 2) L. ṣaṣṭi-. 3) P.1P.2 Vīriṇyāṃ. 4) Mt. tathā; Kū. teṣu putreṣu naṣṭeṣu māyayā Nāradasya tu | ṣaṣṭiṃ Dakṣo 'sṛjat kanyā Vairiṇyāṃ vai prajāpatiḥ. ||

14 = Kū. 16.5; L. 63.11b, 12a; Mt. 5.13; P.1. I. 6.13b, 14a; P.2 V. 6.13b, 14a. 1) Kū. dadau. 2) L. daśakaṃ Dharmaṃ. 3) Kū.L. viṃśat sapta ca; Mt.P.2 -tiṃ; P.1 viṃśatiṃ sapta. 4) Kū. yuktāḥ. 5) P.1P.2 Ariṣṭanemine.

15 = Kū. 16.6; L. 63.12b, 13a; Mt. 5.14; P.1 I. 6.14b, 15a; P.2 V. 6.14b, 15a. 1) Kū. Bahu-. 2) P.2 vai c-. 3) P.1P.2 prādāt. 4) Kū. vakṣye 'tha vistaram.

16 = Kū. 16.7a = b; L. 63.13b, 14a; Mt. 5.15; P.1 I. 6.15b, 16a; P.2 V. 6.15b, 16a. 1) P.1 śṛṇu tvaṃ; P.2 śṛṇuṣva. 2) Kū.L.Mt. Marutvatī. 3) L. Yāmir; P.1 Jāmir; P.2 Jāmī. 4) Kū.L.Mt. Arundhatī.

17 = Kū. 16.7b, 8a; L. 63.14b, 15a; Mt. 5.16; P.1 I. 6.16b, 17a; P.1 V. 6.16b, 17a. 1) L. bhāninī; P.2T. bhāvitā. 2) Kū. -nyo dāśa tv etās. 3) L. vadāmi vaḥ; P.1P.2 nibodha me.

Viśvedevās tu Viśvāyāḥ[1]), Sādhyā Sādhyān ajījanat, |
Marutvatyāṃ Marutvanto, Vasos tu Vasavas tathā[2]), || 18 ||
Bhānos tu Bhānavo *jātā*[1]), Muhūrtāyāṃ[2]) Muhūrta*k*āḥ[3]), |
Lambāyāṃ[4]) Ghoṣanāmāno, Nāgavīthī[5]) tu Yāmijā[6]) || 19 ||
pṛthivītalasaṃbhūtam Arundhatyām ajāyata[1]), |
Saṃkalpāyās[2]) tu Saṃkalpo[3]); Vasu-sṛṣṭiṃ nibodhata[4])! || 20 ||
jyotiṣmantas tu[1]) ye devā vyāpakāḥ sarvatodiśam, |
Vasavas te samākhyātās, teṣāṃ sargaṃ *nibodhata*[2]): || 21 ||
Āpo Dhruvaś ca Somaś ca Dharaś caiv-Ânilo 'nalaḥ |
Pratyūṣaś ca Prabhāsaś ca Vasavo 'ṣṭau prakīrtitāḥ. || 22 ||
Āpasya putrāś catvāraḥ: Śānto Vaitaṇḍa[1]) eva ca |
Śāmbo 'tha *Munibabhruś* ca[2]) yajñarakṣādhikāriṇaḥ. || 23 ||
Dhruvasya Kālaḥ putras *tu*[1]), Varcāḥ Somād ajāyata, |
Draviṇo Havyavāhaś ca Dharaputrāv *im*au[2]) smṛtau. || 24 ||
Kalyāṇinyāṃ[1]) tataḥ Prāṇo Ramaṇaḥ Śiśiro 'pi ca, |
Manohar*ā* Dhar*āt putrān avā*pâtha Hareḥ sutā[2]). || 25 ||
Śivā[1]) Manojavaṃ putram Avijñātagatiṃ tathā[2]) |
avāpa c-Ânal*āt*[3]) putr*āv* agniprāyaguṇ*au pun*aḥ[4]). || 26 ||
Agniputraḥ Kumāras tu śarastambe vyajāyata, |
ta*sya*[1]) Śākho Viśākhaś[2]) ca Naigameyaś[3]) *ca Pṛṣṭhajāḥ*[4]). || 27 ||

---

18 = Kū 16.8b, 9a; L. 63.15b, 16a; Mt. 5.17; P.1 I. 6.17b, 18a; P.2 V. 6.17b, 18a. 1) Kū. -yāḥ. 2) Kū.T. Vasvās tu V. t.; P.2 -vaḥ smṛtāḥ.

19 = L. 63.16b, 17a; Mt. 5.18; P.1 I. 6.18b, 19a; P.2 V. 6.18b, 19a. 1) L. -vaḥ proktā; Mt. -vas tadvan. 2) L. P.1 -tāyā. 3) P.1P.2 Muhūrtajāḥ. 4) L. -āyā. 5) L. Nāgavīthis. 6) L. Yāmijaḥ; P.1P.2 Jāmijā.

20 = L. 63.17b = b; Mt. 5.19; P.1 I. 6.19b, 20a; P.2 V. 6.19b, 20a. 1) P.2 vyajāyata. 2) P.2 Saṃkalpāyāṃ. 3) P.1P.2 Saṃkalpā. 4) L. Vasu-sargaṃ vadāmi vaḥ; Mt. teṣāṃ sargaṃ ni-; P.1 nidhāraya; P.2 Vasoḥ sṛṣṭiṃ nibodha me.

21 = L. 63.18; Mt. 5.20; P.1 I. 6.20b, 21a; P.2 V. 6.20b, 21a. 1) P.1 -taś ca. 2) L. sarvabhūtahitaiṣiṇaḥ; P.1P.2 t. nāmāni me śṛṇu.

22 = L. 63.19; Mt. 5.21; P.1 I. 6.21b, 22a; P.2 V. 6.21b, 22a.

23 = Mt. 5.22; P.1 I. 6.22b, 23a; P.2 V. 6 22b, 23a. 1) Mt. vai Daṇḍā. 2) Mt. Maṇivaktraś ca; P.1 api Śānto munir Babhrur.

24 = Mt. 5.23; P.1 I. 6.23b, 24a; P.2 V. 6.23b, 24a. 1) P.2 -traś ca. 2) Mt. ubhau.

25 = Mt. 5.24; P.1 I. 6.24b, 25a; P.2 V. 6 24b, 25a. 1) P.1P.2 kalpāntasthas. 2) P.1P.2 Manoharo Dhavaś câtha Śivo vâtha Hareḥ sutaḥ.

26 = Mt. 5.25; P.1 I. 6.25b, 26a; P.2 V. 6.25b, 26a. 1) P.1P.2 Śivo. 2) P.1 P.2V. -gatipradam. 3) P.1 c-Ânalaḥ; P.2 c-Ânilaḥ. 4) P.1P.2 putrān agniprāyaguṇāṃs tataḥ.

27 = Mt. 5.26; P.1 I. 6.26b = b; P.2 V. 6.26b, 27a. 1) P.1 tatra. 2) P.2 Śākh-Opaśākhaś. 3) P.1 Nigameṣu-. 4) P.1P.2 Svayaṃbhuvaḥ.

apatyaṃ Kṛttikānāṃ *tu*[1]) Kārttikeyas tataḥ smṛtaḥ, |
Pratyūṣasya[2]) ṛṣiḥ[3]) putro *munir*[4]) nāmâtha[5]) Devalaḥ. || 28 ||
Viśvakarmā Prabhāsasya putraḥ śilpī prajāpatiḥ |
prāsādabhavanodyānapratimābhūṣaṇādiṣu || 29 ||
taḍāgā[1]rāmakūpeṣu smṛtaḥ[2]) so 'maravardhakiḥ[3]). |
Ajaikapād Ahirbudhnyo[4]) Virūpākṣo 'tha Raivataḥ[5]) || 30 ||
Haraś ca Bahurūpaś ca Tryambakaś ca Sureśvaraḥ |
Sāvitraś ca Jayantaś ca Pinākī câparājitaḥ, || 31 ||
ete Rudrāḥ samākhyātā ekādaśa gaṇeśvarāḥ. |
eteṣāṃ mānasānāṃ tu triśūlavaradhāriṇām || 32 ||
koṭayaś caturaśītis[1]), *tat*[2]putrāś câkṣayā matāḥ |
dikṣu sarvāsu ye rakṣāṃ prakurvanti gaṇeśvarāḥ. |
ete vai putrapautrāś ca[3]) Surabhīgarbhasaṃbhavāḥ. || 33 ||

---

28 = Mt. 5.27ab; P.1 I. 6.27; P.2 V. 6.27b, 28a. 1) P.1P.2 ca. 2) Mt. Pratyūṣasa. 3) P.1P.2V. Ṛbhuḥ; P.2T. vibhuḥ. 4) Mt. vibhur. 5) Mt. nāmnâtha.

29 = Mt. 5.27c, 28a; P.1 I. 6.28; P.2 V. 6.28b, 29a.

30 = L. 63.20a = b; Mt. 5.28b, 29a; P.1 I. 6.29; P.2 V. 6.29b, 30a. 1) P.1 taṭākā-. 2) P.2 sthitaḥ. 3) P.1 tridaśānāṃ ca vardhakiḥ. 4) L. Ahibradhno. 5) L. -kṣaḥ sa- Bhairavaḥ.

31 = L. 63.20b, 21a; Mt. 5.29b, 30a; P.1 I. 6.30; P.2 V. 6.30b, 31a.

32 = L. 63.21b = a; Mt. 5.30b, 31a; P.1 I. 6.31; P.2 V. 6.31b, 32a.

33 = Mt. 5.31b, 32; P.1 I. 6.32, 33a; P.2 V. 6.32b, 33. 1) P.1 koṭyaś caturaśītis tu. 2) P.2T. -tir mat-. 3) Mt. putrapautrasutāś caite.

B.

(L. 63.22—41; Mt. 6.1—47; P.1 I. 6.33b—79; P2 V. 6.34—80; cfr. Kū. 16.17—20, 18.11, 12.)

Kaśyapasya pravakṣyāmi patnībhyaḥ putrapautrakān[1]: |
Aditir Ditir Danuś[2]) caiva[3]) Ariṣṭā Surasā tathā[4]) || 1 ||
Surabhir Vinatā caiva[1]) Tāmrā[2]) Krodhavaśā Irā[3]) |
Kadrūḥ[4]) Khasā Munis[5]) tadvat[6]), tāsāṃ putrān nibodhata[7])! || 2 ||
Tuṣitā nāma ye devāś[1]) Cākṣuṣasyântare manoḥ, |
Vaivasvate 'n[2]tare caite hy[3]) Ādityā dvādaśa smṛtāḥ[4]): || 3 ||
Indro[1]) Dhātā Bhagas Tvaṣṭā Mitro 'tha Varuṇo 'ryamā[2]) |
Vivasvān Savitā Pūṣā[3]) Aṃśumān Viṣṇur eva ca || 4 ||
ete sahasrakiraṇā ādityā dvādaśa smṛtāḥ, |
Mārīcāt Kaśyapāj jajñe[1]) putrān Aditir uttamān[2]). || 5 ||
Kṛśāśvasya ṛṣeḥ putrā devapraharaṇāḥ smṛtāḥ. |
ete devagaṇā viprāḥ[1]) pratimanvantareṣu ca || 6 ||
utpadyante pralīyante kalpe kalpe tathaiva ca. |
Ditiḥ putradvayaṃ lebhe Kaśyapād iti naḥ śrutam[1]). || 7 ||
Hiraṇyakaśipuṃ[1]) caiva[2]) Hiraṇyākṣaṃ[3]) tathaiva ca[4]). |
Hiraṇyakaśipos tadvaj jātaṃ putracatuṣṭayam: || 8 ||

---

1 = Kū. 16.17a = b; L. 63.22; Mt. 6.1; P.1 I. 6.33b, 34a; P.2 V. 6.34. 1) L. putrapautrakam; P.1 putrapautrādipātniṣu. 2) L. Aditiś ca Ditiś. 3) Kū. tadvad. 4) L. -sā Muniḥ.

2 = Kū. 16.17b, 18a; L. 63.23; Mt. 6.2; P.1 I. 6.34b, 35a; P.2 V. 6.35. 1) L. Mt.P.2 tadvat. 2) L. Surabhi-Vinatā Tāmrā tadvat. 3) Kū. tv Irā; L. Ilā. 4) Kū. -drur; P.1 Kadrū. 5) L. Kadrūs Tviṣā Danus; Mt. Kadrūr Viśvā M.; P.1 Kadrū Kh. M. 6) Kū. Muniś ca dharmajñā. 7) L. putrān vadāmi vaḥ; P.1P.2 tāsu putrān nibodha me; Kū. tatputrān vai nibodhata.

3 = Kū. 16.19b, 20a; L. 63.24; Mt. 6.3; P.1 I. 6.35b, 36a; P.2 V. 6.36. 1) Kū. te pūrvaṃ. 2) L. -tān-. 3) Kū. proktā; L. te vai; P.1 caiva Ād-; P.2 te vā Ād-. 4) Kū. -yāś c-Âditeḥ sutāḥ.

4 = Kū. 16.18b, 19a; L. 63.25; Mt. 6.4; P.1 I. 6.36b, 37a; P.2 V. 6.37. 1) Kū. Aṃśo. 2) Mt. Yamaḥ. 3) Kū. -śā hy.

5 = L. 63.26 = a; Mt. 6.5; P.1 I. 6.37b, 38a; P.2 V. 6.38. 1) Mt. āpa; P.1 jātāḥ. 2) P.1 pūtrās te 'ditinandanāḥ.

6 = Mt. 6.6; P.1 I. 6.38b, 39a; P.2 V. 6.39. 1) P.1 -ṇās tāta.

7 = Kū. 16.20b = b; L 63.27a = b; Mt. 6.7; P.1 I. 6.39b, 40a; P.2 V. 6.40. 1) Kū. balagarvitam.

8 = Kū. 16.20c = a; L. 63 27b = a; Mt. 6.8; P.1 I. 6.40b, 41a; P.2 V. 6.41. 1) Mt.T.P.2 -kaśipuś. 2) Kū. jyeṣṭhaṃ. 3) Mt.T.P.2 -yākṣas. 4) Kū. tathânujam.

Prahlādaś[1]) c-Ânuhlādaś[1]) ca Saṃhlādo[1]) Hlāda[1]) eva ca. |
Prahlāda¹putra Āyuṣmāñ Śibir Bāṣkala[2]) eva ca || 9 ||
Virocanaś caturthaś *ca*[1]), sa Baliṃ putraṃ āptavān. |
Baleḥ putraśataṃ tv āsīd Bāṇajyeṣṭhaṃ *tato dvijāḥ*[2]): || 10 ||
Dhṛtarāṣṭras tathā Sūryaś *Candraś* Candrāṃśutāpanaḥ[1]) |
Nikumbhanā*bho*[2]) Gurvakṣaḥ Kuk*ṣir*[3]) Bhīmo Bibhīṣaṇaḥ[4]), || 11 ||
evam*ādyās*[1]) tu[2]) bahavo Bāṇa*jyeṣṭhā* guṇādhikā*ḥ*[3]), |
Bāṇaḥ Sahasrabāhuś ca[4]) sarvāstraga*ṇa*[5]saṃyutaḥ, || 12 ||
tapasā toṣito yasya pure vasati Śūla*bhṛ*t[1]), |
Mahākālatvam agamat sāmyaṃ[2]) ya*ś* ca[3]) Pinākinaḥ. || 13 ||
Hiraṇyākṣasya putro 'bhūd Ulūkaḥ Śakunis tathā[1]) |
Bhūtasaṃtāpanaś caiva Mahānābhas[2]) tathaiva ca. || 14 ||
etebhyaḥ putrapautrāṇāṃ koṭayaḥ saptasaptatiḥ[1]) |
mahābalā mahākāyā nānārūpā mahaujasaḥ. || 15 ||
Danuḥ putraśataṃ lebhe Kaśyapād bala¹darpitam; |
Vipracittiḥ pradhāno 'bhūt teṣāṃ[2]) madhye mahābalaḥ[3]), || 16 ||
Dvimūrdhā Śakuniś caiva[1]) tathā Śaṅkuśirodharaḥ |
Ayomukhaḥ Śambaraś ca Kapilo[2]) Vāmanas tathā || 17 ||
Mārīcir Megh*avāṃś*[1]) caiva *Irāgarbha*śirās[2]) tathā |
*V*idrā*vaṇa*ś[3]) ca Ketuś ca Ketuvīryaḥ Śata*hrad*aḥ[4]) || 18 ||
Indrajit Saptajic[1]) caiva Vajranābhas tathaiva ca |

---

9 = Mt. 6.9; P.1 I. 6.41b, 42a; P.2 V. 6.42. 1) Mt.V.P.2 -hrād-. 2) P.1P.2 Bāṣkalir.

10 = Mt. 6.10; P.1 I. 6.42b, 43a; P.2 V. 6.43. 1) P.1P.2 tu. 2) P.1 tato nṛpa; P.2 tathaiva ca.

11 = Mt. 6.11; P.1 I. 6.43b, 44a; P.2 V. 6.44. 1) P.1P.2 Sūryo Vivasvān Aṃśutāpanaḥ. 2) P.1P.2T. -nāmā. 3) Mt. Kukṣi-; P.2T. Kulī. 4) P.1P.2 'tha Bhīṣaṇaḥ.

12 = Mt. 6.12; P.1 I. 6.44b, 45a; P.2 V. 6.45. 1) P.1P.2V. evam anye. 2) P.2 te. 3) P.1P.2 Bāṇo jyeṣṭho guṇādhikaḥ. 4) P.1 tu; P.2 sahasrabāhubhyāṃ(bhiḥ). 5) P.1P.2 -guṇa-.

13 = Mt. 6.13; P.1 I 6.45b, 46a; P.2 V. 6.46. 1) P.1 -dhṛt; P.2 -dhṛk. 2) P.1 sārthyam. 3) P.1P.2 yasya.

14 = Mt. 6.14; P.1 I. 6.46b, 47a; P.2 V. 6.47. 1) P.1P.2 V. Andhako nāma nāmataḥ. 2) P.1 Mahānāgas; P.2 Mahābhīmas.

15 = Mt. 6.15; P.1 I. 6.47b, 48a; P.2 V. 6.48. 1) P.2T. saptaviṃśatiḥ.

16 = L. 63.28; Mt. 6.16; P.1 I. 6.48b, 49a; P.2 V. 6.49. 1) P.1P.2 vara-. 2) Mt. yeṣāṃ; P.1 eṣāṃ. 3) L. dvijottamāḥ.

17 = Mt. 6.17; P.1 I. 6.49b, 50a; P.2 V. 6.50. 1) P.1P.2 Dviraṣṭamūrdhā Śakunis. 2) Mt. Kapiśo.

18 = Mt. 6.18; P.1 I. 6.50b, 51a; P.2 V. 6.51. 1) P.1P.2 Māgadhaś. 2) P.1 Harir Gajaśirās; P.2 Haragarjaśirās. 3) P.1P.2 Nidrādharaś. 4) P.1P.2 Śatakratuḥ.

19 = Mt. 6.19; P.1 I. 6.51b, 52a; P.2 V. 6.52. 1) P.1P.2 Indramitragrahaś. 2) P.1P.2 Ekavastro.

Ekacakro[2]) mahābāhur Vajrākṣas Tārakas tathā || 19 ||
Asilomā Pulomā ca *Bindur Bāṇo*[1]) mahāsuraḥ |
Svarbhānur Vṛṣaparvā ca, evamādyā Danoḥ sutāḥ. || 20 ||
Svarbhānos tu Prabhā[1]) kanyā Śacī caiva Pulomajā, |
Upadānavī Mayasyâsīt tathā Mandodarī Kuhūḥ, || 21 ||
Śarmiṣṭhā S*u*darī[1]) caiva Can*d*r*ā*[2]) ca Vṛṣaparvaṇaḥ. |
Pulomā Kālakā[3]) caiva Vaiśvānarasute hi te[4]) || 22 ||
bahvapaty*e*[1]) mahāsattv*e*[2]) Mārīcasya parigrah*e*[3]). |
tayoḥ ṣaṣṭiḥ sahasrāṇi[4]) Dānavānām abhūt purā[5]). || 23 ||
Paulomān Kālakeyāṃś[1]) ca Mārīco 'janayat purā, |
avadhyā ye 'ma[2]rāṇāṃ vai Hiraṇyapuravāsinaḥ; || 24 ||
Caturmukhāl labdhavarā*s* *t*e[1]) hatā Vijayena tu. |
Vipracittiḥ Saiṃhikeyān Siṃhikāyām[2]) ajījanat, || 25 ||
Hiraṇyakaśipor ye vai bhāgineyās trayodaśa: |
Vyaṃsaḥ Śalyaḥ[1]) ca rājendra Nalo Vātāpir eva ca || 26 ||
Ilvalo Namuciś caiva *Śvasṛpaś*[1]) c-Âñjanas[2]) tathā |
Narakaḥ Kālanābhaś ca *S*aramāṇ*a*s[3]) tathaiva ca || 27 ||
Kā*la*vīryaś[1]) ca vikhyāto Danuvaṃśavivardhanāḥ[2]). |
Saṃhlādasya[3]) tu Daityasya Nivātakavacāḥ *smṛtāḥ*[4]), || 28 ||
avadhyāḥ sarvadevānāṃ[1]) gandharvoragarakṣasām, |
ye hatā balam[2]) āśritya tv[3]) Arjunena raṇājire. || 29 ||
ṣaṭ kanyā janayāmāsa Tāmrā Mārīca*bījataḥ*[1]): |
Śukī[2]) Śyenī[3]) ca Bhāsī[4]) ca Sugrīvī[5]) Gṛdhrikā[6]) Śuciḥ[7]). || 30 ||

---

20 = Mt. 6.20; P.1 I. 6.52b, 53a; P.2 V. 6.53. 1) P.1P.2 V. Vikurvāṇo.
21 = Mt. 6.21; P.1 I. 6.53b, 54a; P.2 V. 6.54. 1) P.1P.2 Suprabhā.
22 = Mt. 6.22; P.1 I. 6.54b, 55a; P.2 V. 6.55. 1) P.1P.2 Sundarī. 2) P.1 Caṇḍā. 3) P.2 -lake. 4) P.1 ubhe.
23 = Mt. 6.23; P.1 I. 6.55b, 56a; P.2 V. 6.56. 1) P.1 bahvapatyo. 2) P.1 mahāsattvo. 3) P.1 parigrahaḥ. 4) Mt. P.1 ṣaṣṭisahasrāṇi; P.2 sahasrāṇām. 5) P.1 purâbhavan.
24 = Mt. 6.24; P.1 I. 6.56b, 57a; P. V. 6.57. 1) P.1P.2 Kālakhañjāṃś. 2) P.1P.2 na-.
25 = Mt. 6.25; P.1 I. 6.57b, 58a; P.2 V. 6.58. 1) P.1P.2 -varā ye. 2) P.1 Simhikāyāṃ nava putrān; P.2 Saiṃhikeyam ugraṃ putram.
26 = Mt. 6.26; P.1 I. 6.58b, 59a; P.2 V. 6.59. 1) P.1P.2 Kaṃsaḥ Śaṅkhaś; Mt. Vyaṃsaḥ Kalpaś.
27 = Mt. 6.27; P.1 I. 6.59b, 60a; P.2 V. 6.60. 1) P.1P.2 Khasṛmaś. 2) Mt. c-Âjanas. 3) P.1P.2 Paramāṇus.
28 = Mt. 6.28; P.1 I. 6.60b, 61a; P.2 V. 6.61. 1) P.1P.2 Kalpavīryaś. 2) P.1P.2 -naḥ. 3) P.2 Saṃhrā-. 4) P.1P.2 kule.
29 = Mt. 6.29; P.1 I. 6.61b, 62a; P.2 V. 6.62. 1) P.2 -bhūtānāṃ. 2) Mt.T. Bhargam. 3) P.1P.2 -tya Arj-.
30 = Kū. 18.11; L. 63.29; Mt. 6.30; P.1 I. 6.62b, 63a; P.2 V. 6.63. 1) Kū.L. Tāmrā ca janayāmāsa ṣaṭ kanyā dvijapuṅgavāḥ; P.1 Mārīcavīr-

Śukī śukān ulūkāṃś ca janayāmāsa dharmataḥ, |
Śyenī śyenāṃs *tathā* Bhāsī[1]) kurarān apy ajījanat[2]), || 31 ||
Gṛdhrī gṛdhrān kapotāṃś[1]) ca pārāvatavihaṃgamān, |
haṃsasārasak*āraṇḍa*[2]plavāñ Chucir ajījanat, || 32 ||
ajāśvameṣoṣṭrakharān Sugrīvī câpy ajījanat. |
eṣa Tāmrānvayaḥ prokto[1]), Vinatāyā[2]) nibodhata[3])! || 33 ||
Garuḍaḥ patatāṃ śreṣṭho[1]) Aruṇaś ca[2]) patatriṇām[3]), |
Saudāmanī[4]) tathā kanyā[5]) yêyaṃ nabhasi viśrutā[6]). || 34 ||
Saṃpātiś ca Jaṭāyuś ca Aruṇasya sutāv ubhau, |
Saṃpātiputro Babhruś ca Śīghragaś câpi[1]) viśrutaḥ. || 35 ||
Jaṭāyuṣaḥ Karṇikāraḥ[1]) Śatagāmī ca viśrutau, |
Sāraso Rajjuvālaś ca Bheruṇḍaś câpi tatsutāḥ. || 36 ||
teṣām an*antam*[1]) abhavat[2]) pakṣiṇāṃ putrapautrakam[3]). |
Surasāyā*ḥ*[4]) sahasraṃ tu sarpāṇām abhavat purā. || 37 ||
sahasraśirasāṃ Kadrūḥ[1]) sahasraṃ *prāpa*[2]) suvratā[3]), |
pradhānās teṣu vikhyātāḥ ṣaḍviṃśatir *ariṃdamāḥ*[4]): || 38 ||
Śeṣa-Vāsuki-Karkoṭa-Śaṅkh-Airāvata-Kambalāḥ |
Dhanaṃjaya-Mahānīla-Padm-Āśvatara-Takṣakāḥ || 39 ||
Elāpatra-Mahāpadma-Dhṛtarāṣṭra-Balāhakāḥ |
Śaṅkhapāla-Mahāśaṅkha-Puṣpadaṃṣṭra-Śubhānanāḥ[1]) || 40 ||

---

yataḥ. 2) Kū.L.P.1 Śukīṃ. 3) Kū.L.P.1 Śyenīṃ. 4) Kū.L.P.1 Bhāsīṃ. 5) Kū. -vām; Kū.V.L. Sugrīvīṃ; P.1 Sugṛdhrīṃ; P.2 Sugṛdhrī. 6) Kū. Granthikāṃ; L.P.1 Gṛdhrikāṃ. 7) Kū.L.P.1 Śucim.

31 = L. 63.30; Mt. 6.31; P.1 I. 6.63b, 64a; P.2 V. 6.64. 1) P.1P.2 śyenāṃś ca Bhāsī ca. 2) L. Kuraṅgāṃś ca vyajījanat.

32 = L. 63.31; Mt. 6.32; P.1 I. 6.64b, 65a; P.2 V. 6.65. 1) P.1P.2 Sugṛdhrī. 2) Mt. -krauñcāś ca.

33 = L. 63.32a = a; Mt. 6.33; P.1 I. 6.65b = b; P.2 V. 6.66a = b. 1) P.1 ete Tāmrāsutāḥ proktā. 2) Mt. Vinatāyāṃ; P.2 Vinītāyā. 3) P.1 niśāmaya.

34 = L. 63.(32b), 33a; Mt. 6.34; P.1 I. 6.66; P.2 V. 6.66b, 67a. 1) Mt. nātho; P.1 patagaśreṣṭho. 2) P.1 'ruṇaś cêśaḥ; P.2 Aruṇas tu. 3) L. Vinatā janayāmāsa Garuḍaṃ c-Âruṇaṃ śubhā. 4) L. -dāminīṃ. 5) L. kanyāṃ. 6) L. sarvalokabhayaṃkarīm.

35 = Mt. 6.35; P.1 I. 6.67; P.2 V. 6.67b, 68a. 1) P.1 câti-.

36 = Mt. 6.36; P.1 I. 6.68a = a; P.2 V. 6.68b = a. 1) P.1P.2 Jaṭāyoḥ Karṇikāraś ca.

37 = L. 63.33b = a; Mt. 6.37; P.1 I. 6.68b, 69a; P.2 V. 6.69. 1) P.1 asaṃkhyam. 2) P.2 asaṃkhyanāmānaḥ. 3) P.2 putrapautrakāḥ. 4) P.1P.2 -rasāyāṃ.

38 = L. 63.34; Mt. 6.38; P.1 I. 6.69b, 70a; P.2 V. 6.70. 1) L. Kadrūḥ sahasraśirasāṃ. 2) Mt. cāpi. 3) Mt. suvrata. 4) L.Mt.V. anuttamāḥ; Mt.P.1P.2 ariṃdama.

39 = L. 63.35; Mt. 6.39; P.1 I. 6.70b, 71a; P.2 V. 6.71.

40 = L. 63.36; Mt. 6.40; P.1 I. 6.71b, 72a; P.2 V. 6.72. 1) P.2 -danta-Subhāvanaḥ.

Saṅkhu*r*omā[1]) ca Nahuṣo[2]) *Vāmanaḥ*[3]) Pāṇinas[4]) tathā |
Kapilo Durmukhaś câpi Patañjali*r iti smṛtāḥ*[5]). || 41 ||
eṣām anantam abhavat sarveṣāṃ putrapautrakam, |
prāyaśo yat purā dagdhaṃ Janamejayamandire. || 42 ||
rakṣogaṇaṃ Krodhavaśā *sunāmānam* ajījanat[1]), |
daṃṣṭriṇāṃ niyutaṃ teṣāṃ Bhīmasenād agāt kṣayam. || 43 ||
Rudrāṇāṃ ca gaṇ*aṃ*[1]) tadvad gomahiṣ*yau*[2]) varāṅganā[3]) |
Surabhir janayāmāsa Kaśyapāt saṃyatavratā[4]). || 44 ||
Munir munīnāṃ ca gaṇaṃ gaṇaṃ apsarasāṃ tathā, |
tathā kinnaragandharvān Ariṣṭâjanayad[1]) bahūn. || 45 ||
tṛṇavṛkṣalatāgulmam I*r*ā[1]) sarvam ajījanat, |
Khasā[2]) tu yakṣarakṣāṃsi janayāmāsa koṭiśaḥ. || 46 ||
ete Kaśyapadāyādāḥ śataśo 'tha sahasraśaḥ[1]) |
eṣa manvantare *rājan*[2]) sargaḥ Svārociṣe[3]) smṛtaḥ. || 47 ||
tata[1]) ekonapañcāśan Marutaḥ Kaśyapād Ditiḥ |
janayāmāsa dharmajñān[2]) sarvān amaravallabhān. || 48 ||

---

41 = L. 63.37; Mt. 6.41; P.1 I. 6.72b, 73a; P.2 V. 6.73. 1) L. Śaṅkhalomā. 2) Mt. Bahulo. 3) P.1P.2 Ramaṇaḥ. 4) L. Phaṇitas; P.1 Paṇinas; P.2 Pāṇinis. 5) L. smṛtaḥ; P.1 Patañjalimukhās tathā; P.2 Pātañjalimukhas tathā.

42 = Mt. 6.42; P.1 I. 6.73b, 74a; P.2 V. 6.74.

43 = Kū. 18.12d = a; L. 63.38a = a; Mt. 6.43; P.1 I. 6.74b, 75a; P.2 V. 6.75. 1) Kū. -śāj janayāmāsa sattamāḥ; L. Mahāmāyaṃ vyajījanat; Mt. svanāmānam.

44 = L. 63.38b, 39a; Mt. 6.44; P.1 I. 6.75b, 76a; P.2 V. 6.76. 1) P.2 ganāṃs. 2) Mt. -mahiṣyo. 3) Mt. -nāḥ; P.1 daṃṣṭrigomāyukākādīn mahiṣīr govarāṅganāḥ; P.2 -nām. 4) L. iti naḥ śrutam; P.1 tritayaṃ purā; P.2 nṛpa tatparān.

45 = L. 63.39b, 40a; Mt. 6.45; P.1 I. 6.76b, 77a; P.2 V. 6.77. 1) P.2 ariṣṭhāñ janayad.

46 = L. 63.40b, 41a; Mt. 6.46; P.1 I. 6.77b, 78a; P.2 V. 6.78. 1) L. Ilā. 2) L. Tviṣā; Mt. Viśvā.

47 = L. 63.(41b); Mt. 6.< >; P.1 I. 6.78b, 79a; P.2 V. 6.79. 1) L. ete tu Kāśyapeyāś ca saṃkṣepāt parikīrtitāḥ. 2) P.1P.2 Bhīṣma. 3) P.2 Svarociṣaḥ.

48 = Mt. 6.47; P.1 I. 6.79bc; P.2 V. 6.80. 1) P.1P.2 tatas tv. 2) P.1 dharmajña.

O.

(Mt. 7.1—65; P. I. 7.1—66; P.2 V. 7.1—66.)

ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca:)
Diteḥ putrāḥ kathaṃ jātā Maruto devavallabhāḥ, |
devair jagmuś ca sāpatnaiḥ[1]) kasmāt sakhyam anuttamam[2])? || 1 ||
sūta (Pulastya) uvāca:
purā devāsure[1]) yuddhe hateṣu Hariṇâsuraiḥ |
putrapautreṣu śokārtā gatvā[2]) bhūr[3]lokam uttamam || 2 ||

Syamantapañcake kṣetre	Puṣkare tu[1]) mahātīrthe
Sarasvatyās taṭe śubhe |	Sarasvatyās taṭe śubhe |

bhartur ārādhanaparā[1]) tapa ugraṃ cacāra[2]) ha. || 3 ||
Ditir vai[1]) Daityamātā *tu* ṛṣi[2]*rūpeṇa*[3]) suvratā[4]) |
phalāhārā tapas tepe kṛcchraṃ[5]) cāndrāyaṇādikam[6]) || 4 ||
yāvad varṣaśataṃ sāgraṃ jarāśokasamākulā. |
tataḥ[1]) sā tapasā taptā[2]) Vasiṣṭhādīn apṛcchata: || 5 ||
kathayantu bhavanto me putraśokavināśanam |
vrataṃ saubhāgyaphaladam iha loke paratra ca. || 6 ||

ūcur Vasiṣṭhapramukhā	ūcur Vasiṣṭhapramukhā
Madanadvādaśīvratam, |	jyeṣṭhasya Pūrṇimāvratam,

yasya prasādād[1]) abhavat suta[2]śokavivarjitā. || 7 ||
ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):

śrotum icchāmahe sūta	śrotum icchāmy ahaṃ brahmañ
Madanadvādaśīvratam, |	jyeṣṭhasya Purṇimāvrataṃ, |

sutān ekonapañcāśad yena lebhe punar Ditiḥ[1]). || 8 ||
sūta (Pulastya) uvāca:
yad Vasiṣṭhādibhiḥ pūrvaṃ Dite*ḥ kathitam uttamam*[1]), |
vistareṇa tad evêdaṃ matsakāśān ni*bodhata*[2]). || 9 ||

---

1 = Mt. 7.1; P.1 I. 7.1; P.2 V. 7.1. 1) P.2T. sāpatnyaṃ. 2) Mt. -māt te sakhyam utta[ma]m.
2 = Mt. 7.2; P.1 I. 7.2; P.2 V. 7.2. 1) P.1 daivāsure. 2) P.1 gatā. 3) Mt.T.P.1 bhū-.
3a = Mt. 7.3a. | 3a = P.1 I. 7.3a; P.2 V. 7.3a. 1) P.1 Puṣkareṣu.
3b = Mt. 7.3b; P.1 I. 7.3b; P.2 V. 7.3b. 1) P.2T. bhānum ārādhayāmāsa. 2) P.2 cakāra.
4 = Mt. 7.4; P.1 I. 7.4; P.2 V. 7.4. 1) Mt. tadā Ditir. 2) Mt. -tā ṛṣi-. 3) P.1P.2 -kāryeṇa. 4) P.2T. -vrata. 5) P.1P.2 -cchra-. 6) P.1P.2 -bhiḥ.
5 = Mt. 7.5; P.1 I. 7.5; P.2 V. 7.5. 1) P.2 ataḥ. 2) P.2 taptatapasā.
6 = Mt. 7.6; P.1 I. 7.6; P.2 V. 7.6.
7a = Mt. 7.7a. | 7a = P.1 I. 7.7a; P.2 V. 7.7a.
7b = Mt. 7.7b; P.1 I. 7.7b; P.2 V. 7.7b. 1) Mt.T. -yāḥ prabhāvād. 2) P.2 putra-.
8a = Mt. 7.8a. | 8a = P.1 I. 7.8a; P.2 V. 7.8a.
8b = Mt. 7.8b; P.1 I. 7.8b; P.2 V. 7.8b. 1) Mt. Ditiḥ punaḥ.
9 = Mt. 7.9; P.1 I. 7.9; P.2 V. 7.9. 1) P.1 Dityai saṃkathitaṃ vratam; P.2 Diteḥ kathitapūrvakam. 2) P.1 niśāmaya; P.2 nibodha vai.

Caitre māsi site pakṣe
dvādaśyām niyatavrataḥ |

Jyeṣṭhe māsi site pakṣe
paurṇamāsyāṃ yatavratā |

sthāpayed avraṇaṃ kumbhaṃ sitataṇḍulapūritam || 10 ||
nānāphalayutaṃ tadvad ikṣudaṇḍasamanvitam |
sitavastrayugacchannaṃ sitacandanacarcitam; || 11 ||
nānābhakṣyasamopetaṃ sahiraṇyaṃ tu śaktitaḥ |
tāmrapātraṃ guḍopetaṃ tasyôpari[1]) niveśayet. || 12 ||

tasmād upari Kāmaṃ tu
kadalīdalasaṃsthitam |
kuryāc charkarayôpetāṃ
Ratiṃ tasya ca vāmataḥ. || 13 ||

tasmād upari Brahmāṇaṃ
sauvarṇaṃ padmakoṭare |
kuryāc charkarayôpetāṃ[1])
Sāvitrīṃ tasya vāmataḥ. || 13 ||

gandha*ṃ* dhūpaṃ[1]) ta*yor*[2]) dadyād gītaṃ vādyaṃ[3]) ca kārayet. |

tadabhāve kathāṃ kuryāt
Kāma-Keśavayor naraḥ. || 14 ||
Kāmanāmnā Harer arcāṃ
snāpayed gandhavāriṇā, |
śuklapuṣpākṣatatilair
arcayen Madhusūdanam. || 15 ||
Kāmāya pādau saṃpūjya
jaṅghe Saubhāgyadāya ca |
ūrū Smarāyêti punar
Mamnathāyêti vai kaṭim || 16 ||

tadabhāve kathāṃ[1]) kuryād
yathā padme pitāmahaḥ. || 14 ||
Brahmanāmnīṃ[1]) ca pratimāṃ
kṛtvā guḍamayīṃ śubhām,
śuklapuṣpākṣatatilair
arcayet Padm[2]asaṃbhavam. || 15 ||
Brāhmāya pādau saṃpūjya
jaṅghe Saubhāgyadāya ca[1])
Viriñcayôruyugmaṃ ca
Manmathāyêti vai kaṭim || 16 ||

Svacchodarāyêty[1]) udaram A*naṅgāy*êty[2]) uro Hareḥ[3]) |
mukhaṃ Padmamukhāyêti bāhū[4]) *Pañcaśarāya* vai[5]) || 17 ||
namaḥ sarvâtmane maulim arcayed iti *Keśavam*[1]). |
tataḥ prabhāte taṃ[2]) kumbhaṃ brāhmaṇāya nivedayet, || 18 ||
brāhmaṇān[1]) bhojayed bhaktyā svayaṃ tu lavana*ṃ vinā*[2]), |
bh*aktya*[3]) *tu* dakṣiṇāṃ[4]) dadyād, imaṃ mantram udīrayet: || 19 ||

10a = Mt. 7.10a.
10a = P.1 I. 7.10a; P.2 V. 7.10a.
10b = Mt. 7.10b; P.1 I. 7.10b; P.2 V. 7.10b.
11 = Mt. 7.11; P.1 I. 7.11; P.2 V. 7.11.
12 = Mt. 7.12; P.1 I. 7.12; P.2 V. 7.12. 1) P.2T. sahiraṇyaṃ.
13 = Mt. 7.13.
13 = P.1 I. 7.13; P.2V. 7.13. 1) P.2 -tam.
14a = Mt. 7.14a; P.1 7.14a; P.2 V. 7.14a. 1) P.2 -dhadhūpaṃ. 2) Mt. tato. 3) P.2 -tavādyaṃ.
14b = Mt. 7.14b.
15 = Mt. 7.15.
16 = Mt. 7.16.
14b = P.1 I. 7.14b; P.2 V. 7.14b. 1) P.1P.2 -thaṃ.
15 = P.1 I. 7.15; P.2 V. 7.15. 1) P.1 -māhvayāṃ. 2) P.2 Puṣpa-.
16 = P.1 I. 7.16; P.2 V. 7.16. 1) P.2 -dāyine.
17 = Mt. 7.17; P.1 I. 7.17; P.2 V. 7.17. 1) P.2 Vṛkodarāyêty. 2) P.1P.2 V. Atandrāyêty. 3) P.1 Vidheḥ. 4) P.2 bahuṃ vai; P.1 bāhū vai. 5) P.1P.2V. Vedapāṇaye; P.2T. Padmabāhave.
18 = Mt. 7.18; P.1 I. 7.18; P.2 V. 7.18. 1) P.1 arcayec câpi Paṅkajam; P.2 pūjayec câpi Kañjajam. 2) P.1 tat.
19 = Mt. 7.19; P.1 I. 7.19; P.2 V. 7.19. 1) P.1 -maṇaṃ. 2) Mt. ca lavanād ṛte. 3) Mt. bhuktvā. 4) P.1 pradakṣiṇaṃ; P.2 pradakṣiṇām.

prīyatām atra bhagavān	prīyatām atra bhagavān
Kāmarūpī Janārdanaḥ, |	sarvalokapitāmahaḥ, |

hṛdaye sarva*lok*ānāṃ[1]) yas tv[2]) ānando 'bhidhīyate. ‖ 20 ‖
anena vidhinā sarvaṃ[1]) māsi māsi vrataṃ caret[2]), \|

upavāsī trayodaśyām	upavāsī paurṇamāsyām
arcayed Viṣṇum avyayam. ‖ 21 ‖	arcayed Brāhmam avyayam. ‖ 21 ‖

phalam ekaṃ ca saṃprāśya dvādaśyāṃ[1]) bhūtale svapet, \|
tatas trayodaśe māsi ghṛtadhenusamanvitām ‖ 22 ‖

śayyāṃ dadyād Anaṅgāya	śayyāṃ dadyād Viriñcāya
sarvopaskarasaṃyutām. |	sarvopaskarasaṃyutām, |
kāñcanaṃ Kāmadevaṃ ca	Brahmāṇaṃ kāñcanaṃ kṛtvā
śuklāṃ gāṃ ca payasvinīm ‖ 23 ‖	Sāvitrīṃ rājatīṃ[1]) tathā ‖ 23 ‖
	padmātmakaḥ sṛṣṭikartā
	Sāvitrīm upalabhya tu[1]) |
vāsobhir dvijadāṃpatyaṃ	vastrair dvijaṃ sapatnīkaṃ
pūjya[1]) śaktyā[1]) vibhūṣaṇaiḥ ‖ 24 ‖	pūjya śaktyā[2]) vibhūṣaṇaiḥ ‖ 24 ‖
śayyāgandhādikaṃ dadyāt,	śaktyā gavādikaṃ dadyāt,
prīyatām ity udīrayet. |	prīyatām ity udīrayet, |
homaḥ śuklatilaiḥ kāryaḥ,	homaṃ śuklais tilaiḥ kuryād,
Kāmanāmāni kīrtayet. ‖ 25 ‖	Brahmanāmāni kīrtayet. ‖ 25 ‖

gavyena *sarp*iṣā[1]) tadvat pāyasena ca dharmavit \|
viprebhyo[2]) bhojanaṃ dadyād vittaśāṭhyāvivarjitaḥ[3]), \|
ikṣudaṇḍān atho[4]) dadyāt puṣpamā*lāś*[5]) ca śaktitaḥ[6]). ‖ 26 ‖

yaḥ kuryād vidhinânena	yaḥ kuryād vidhinânena
Madanadvādaśīm imâm, |	paurṇamāsyāṃ striyo 'pi vā |
sa sarvapāpanirmuktaḥ	sarvapāpavinirmuktaḥ
prāpnoti Harisātmyatām, ‖ 27 ‖	prāpnoti Brahma sātmyatām[1]), ‖ 27 ‖

20a = Mt. 7.20a.	20a = P.1 I. 7.20a; P.2 V. 7.20.a.

20b = Mt. 7.20b; P.1 I. 7.20b; P.2 V. 7.20b. 1) Mt. sarvabhūtānāṃ. 2) Mt. ya.
21a = Mt. 7.21a; P.1 I. 7.21a; P.2 V. 7.21a. 1) P.2 yas tu. 2) P.2 samācaret.

21b = Mt. 7.21b.	21b = P.1 I. 7.21b; P.2 V. 7.21b.

22 = Mt. 7.22; P.1 I. 7.22; P.2 V. 7.22. 1) P.1 śarvaryām; P.2 śayyāyāṃ.

23 = Mt. 7.23.	23 = P.1 I. 7.23; P.2 V. 7.23. 1) P.1 rajatais.
24 = Mt. 7.24a. 1) Mt. pūjyam.	24 = P.1 I. 7.24; P.2 V. 7.24. 1) P.2T. sa eva viśvakartā sa Sāvitrī ca phalasya tu. 2) P.1P.2 V. bhaktyā.
25 = Mt. 7.24b, 25a.	25 = P.1 I. 7.25; P.2 V. 7.25.

26 = Mt. 7.25b, 26; P.1 I. 7.26; P.2 V. 7.26, 27a. 1) Mt. haviṣā. 2) P.2 dvijebhyo. 3) Mt.T. -śāṭhyaṃ vivarjayet. 4) P.2 ikṣudaṇḍaṃ tato. 5) P.2 puṣpamālyaṃ. 6) P.1 viprebhyo 'tha dhanaṃ dadyāt puṣpamālāṃ ca śaktitaḥ.

27 = Mt. 7.27.	27 = P.1 I. 7.27; P.2 V. 7.27b, 28a. 1) P.2T. brahma sāṃpratam.

iha loke varān[1]) putrān saubhāgyam *dhruvam*[2]) aśnute. |

yaḥ Smaraḥ saṃsmṛto Viṣṇur	yo Brahmā saṃ[1]smṛto Viṣṇur |
ānandātmā maheśvaraḥ || 28 ||	ānandātmā[1]) maheśvaraḥ || 28 ||
sukhārthī, Kāmarūpeṇa	sukhārthī, Kāmarūpeṇa
smared aṅgajam īśvaram. |	smared devaṃ pitāmaham. |

evaṃ[1]) śrutvā cakārâsau Ditiḥ sarvam aśeṣataḥ. |
Kaśyapo vratamāhātmyād āgatya parayā mudā || 29 ||
cakāra karkaśāṃ bhūyo rūpa*yauvanaśālinīm*[1]). |
varair ācchandayāmāsa, sā tu vavre *paraṃ*[2]) varam: || 30 ||
putraṃ Śakravadhārthāya samartham[1]) amitau[2]jasam |
varayāmi mahātmānaṃ sarvāmaraniṣūdanam. || 31 ||
uvāca Kaśyapo vākyam Indrahantāram ūrjitam |
pradāsyāmy aham evêha[1]), kiṃ tv etat kriyatāṃ śubhe. || 32 ||
Āpastambaḥ karotv iṣṭiṃ[1]) putrīyām adya su*vrate*[2]), |

vidhāsyāmi tato garbham	vidhāsyāmi tato garbhaṃ
Indra-śatruniṣūdanam. || 33 ||	spṛṣṭvâhaṃ te stanau śubhe[1]);
	bhaviṣyaty *eva te*[2]) garbho
	devi[3]) *Indra*[4]niṣūdanaḥ. || 33 ||

Āpastambas[1]) tataś cakre putreṣṭiṃ draviṇādhikām, |
Indraśatrur[2]) bhavasvêti juhāva *ca sa*vistaraṃ[3]). || 34 ||
devāś ca mu*muhur*[1]) Daityā vimukhāś *caiva*[2]) Dānavāḥ; |
Dityāṃ garbham athâdhatta, Kaśyapaḥ prāha tāṃ punaḥ: || 35 ||
mukhaṃ te candrapratimaṃ stanau bilvaphalopamau |
adharau vidrumākārau varṇaś câtīva śobhanaḥ. || 35 ||
tvāṃ dṛṣṭvâhaṃ viśālākṣi vismarāmi svakāṃ tanum, |
tad evaṃ garbhaḥ suśroṇi hastenôptas tanau tava. || 35b ||

28a = Mt. 7.28a; P.1 I. 7.28a; P.2 V. 7.28b. 1) P.2 śriyaṃ. 2) Mt. saubhāgyaphalam; P.2T. dharmaṃ saubhāgyam.

28b = Mt. 7.28b. | 28b = P.1 I. 7.28b; P.2 V. 7.29a. 1) P.1 P.2 sa. 2) P.2 so 'nantātmā.

29a = Mt. 7.29a. | 29a = P.1 I. 7.29a; P.2 V. 7.29b.

29bc = Mt. 7.29b, 30a; P.1 I. 7.29b, 30a; P.2 V. 7.30. 1) Mt. etac.

30 = Mt. 7.30b, 31a; P.1 I. 7.30b, 31a; P.2 V. 7.31. 1) P.1P.2 rūpalāvaṇyasaṃyutām. 2) Mt. tato; P.1 varaṃ.

31 = Mt. 7.31b, 32a; P.1 I. 7.31b, 32a; P.2 V. 7.32. 1) P.2 samṛddham. 2) P.1 ca mahau-.

32 = Mt. 7.32b, 33a; P.1 I. 7.32b, 33a; P.2 V. 7.33. 1) P.1P.2 etena.

33a = Mt. 7.33b; P.1 I. 7.33b; P.2 V. 7.34a. 1) P.1 Āpastavīṃ tu kṛtvêṣṭiṃ. 2) P.1P.2 sustani.

33b = Mt. 7.34a. | 33bc = P.1 I. 7.34; P.2 V. 7.34b, 35a. 1) P.2 te tataḥ śubham. 2) P.1 -ṣyati śubho. 3) P.2 divi. 4) P.1 Śakra-.

34 = Mt. 7.34b, 35a; P.1 I. 7.35; P.2 V. 7.35b, 36a. 1) P.1 Āpastambīṃ. 2) P.1P2 -tro. 3) P.1 ca havistaran; P.2V. bahuvistaram.

35 = Mt. 7.35b, 36a; P.1 I. 7.36; P.2 V. 7.36bc. 1) Mt. devā mumudire. [2) Mt. -āḥ syuś ca.

351 = P.1 I. 7.37; P.2 V. 7.37.
352 = P.1 I. 7.38; P.2 V. 7.38.

tvayā yatno vidhātavyo asmin[1]) garbhe varānane |
saṃvatsaraśataṃ tv ekam asmin eva tapovane. || 36 ||
saṃ*dhy*āyāṃ[1]) naiva bhoktavyaṃ garbhiṇyā varavarṇini, |
na sthātavyaṃ, na gantavyaṃ vṛkṣamūleṣu sarvadā[2]). || 37 ||
nôpaskareṣ*ûpa*viśen[1]) musalolūkhalādiṣu |
jal*aṃ*[2]) ca nâvagāheta, śūnyāgāraṃ ca varjayet[3]), || 38 ||
valmīk*eṣu*[1]) na tiṣṭheta, na côdvignamanā bhavet, |
vilikhen na nakhair bhūmiṃ[2]) nâṅgāreṇa[3]) na[4]) bhasmanā[5]), || 39 ||
na śayāluḥ[1]) sadā tiṣṭhed, vyāyāmaṃ ca vi[2]varjayet, |
na tuṣāṅgārabhasmāsthikapāleṣu samāviśet. || 40 ||
varjayet kalahaṃ lok*air*[1]) gātrabhaṅgaṃ[2]) tathaiva ca, |
na muktakeśī[3]) tiṣṭheta, nâśuciḥ syāt kadācana. || 41 ||
na śayītôttaraśirā[1]) *na câpara*[2]śirāḥ kvacit, |
na vastrahīnā nôdvignā na cârdra[3]caraṇā satī. || 42 ||
nâmaṅgalyāṃ vaded vācaṃ[1]) na ca hāsyādhikā bhavet |
kuryāc *ca*[2]) guru*bhir nityaṃ*[3]) *pūjāṃ*[4]) māṅgalyatatparā. || 43 ||
sarvauṣadhībhiḥ sṛṣṭena[1]) vāriṇā snānam ācaret |

kṛtarakṣā subhūṣā ca vāstupūjanatatparā. || 44 ||	kṛtarakṣā tu śuśrūṣā vācā pūjanatatparā || 44 ||

tiṣṭhet prasannavadanā bhartṛ[1]priyahite ratā, |

dānaśīlā tṛtīyāyāṃ pārvaṇyaṃ naktam ācaret. || 45 || itivṛttā bhaven nārī viśeṣeṇa tu garbhiṇī, | yas tu tasyā bhavet putraḥ śīlāyurvṛddhisaṃyutaḥ, || 451 ||	na garhayec ca bhartāraṃ sarvāvasthāsv[1]) api kvacit; kṛśâhaṃ durbalā[2]) caiva vārdhakyaṃ mama câgatam || 45 || stanau me calitau sthānān mukhaṃ ca valibhaṅguram |

---

36 = Mt. 7.36b, 37a; P.1 I. 7.39; P.2 V. 7.39. 1) Mt.P.1 hy asmin.

37 = Mt. 7.37b, 38a; P.1 I. 7.40; P.2 V. 7.40. 1) Mt. saṃkhyāyāṃ. 2) P.2 -mūle kadācana.

38 = Mt. 7.38b, 39a; P.1 I. 7.41; P.2 V. 7.41. 1) P.1P.2 V. -ṣu niviśen. 2) Mt. jale. 3) P.2 -raṃ ca no viśet.

39 = Mt. 7.39b, 40a; P.1 I. 7.42; P.2 V. 7.42. 1) Mt. -kāyāṃ. 2) P.1 na nakhena likhed bhūman. 3) P.2 śūnyāgāre. 4) P.1 ca. 5) P.1 bhasmani.

40 = Mt. 7.40b, 41a; P.1 I. 7.43; P.2 V. 7.43. 1) P.2 na câlasā. 2) P.2 caiva.

41 = Mt. 7.41b, 42a; P.1 I. 7.44; P.2 V. 7.44. 1) P.1P.2 loke. 2) P.1 gātrābhyaṃgaṃ. 3) Mt. -keśā.

42 = Mt. 7.42b, 43a; P.1 I. 7.45; P.2 V. 7.45. 1) P.2 na svapec côttaraśirā. 2) P.1P.2 V. caivâdhaḥ-; P.2T. na 'vāpara-. 3) P.2 nâdhauta-.

43 = Mt. 7.43b, 44a; P.1. I. 7.46; P.2 V. 7.46. 1) P.2 -yaṃ vaded vākyaṃ. 2) Mt. -yāt ta. 3) Mt. guruśuśrūṣāṃ. 4) Mt. nityaṃ.

44a = Mt. 7.44b; P.1 I. 7.47a; P.2 V. 7.47a. 1) Mt. koṣṇena.

44b = Mt. 7.45a. | 44b = P1. I. 7.47b; P.2 V. 7.47b.

45a = Mt. 7.45b,; P.1 I. 7.48a; P.2 V. 7.48a. 1) Mt. bhartuḥ.

45b = Mt. 7.46a. | 45bc = P.1 I. 7.48b, 49a; P.2 V. 7.48b, 49a.

451 = Mt. 7.46b, 47a. | 1) P.1 -stham. 2) P.2 -bhagā.

anyathā garbhapatanam avāpnoti na saṃśayaḥ, | tasmāt tvam anayā vṛttyā garbhe 'smin yatnam ācara! || 46 ||	evaṃvidhā tvayā câhaṃ kṛtêti[1]) na vadet kvacit. || 46 ||

svasty astu te, gamiṣyāmi tathêty uktas tayā punaḥ |
paśyatāṃ sarvabhūtānāṃ tatraivântaradhīyata. || 47 ||

tataḥ sā Kaśyapoktena vidhinā samatiṣṭhata. |	tato bhartṛvac*aḥ śrutvā*[1]) vidhinā samatiṣṭhata. |

atha bhītas[1]) tath-Êndro 'pi Diteḥ pārśvam upāg*amat*[2]), |
vihāya devasadanaṃ tā*ṃ*[3]) *ś*uśrūṣur avasthitaḥ. || 48 ||
Diteś chidrāntara[1]prepsur abhavat Pākaśāsanaḥ, |

vinīto 'bhavad avyagraḥ praśāntavadano bahiḥ, || 49 ||	viparīto 'ntar a[1]vyagraḥ prasannavadano bahiḥ, || 49 ||

ajānan *kila*[1]) tatkāryam ātmanaḥ śubham ācaran. |
tato varṣaśatānte sā nyūne tu divasais tribhiḥ || 50 ||
mene kṛtārtham ātmānaṃ prītyā vismitamānasā |
akṛtvā pādayoḥ śaucaṃ *śayānā*[1]) muktamūrdhajā || 51 ||
nidrābharasamākrāntā divâparaśirāḥ kvacit. |
tatas tad antaraṃ labdhvā pravi*śyântaḥ*[1]) Śacīpatiḥ || 52 ||
vajreṇa saptadhā cakre taṃ garbhaṃ tridaśādhipaḥ. |
tataḥ saptaiva[1]) te jātāḥ kumārāḥ sūryavarcasaḥ. || 53 ||
rudantaḥ sapta te bālā niṣiddhā *Dānav*āriṇā[1]), |
bhūyo 'pi *rudataś caitān*[2]) ekaikaṃ[3]) saptadhā Hariḥ || 54 ||
ciccheda Vṛtrahantā[1]) vai punas *tûdarasaṃsthitān*[2]). |
evam ekonapañcāśad bhūtvā[3]) te rurudur bhṛśam. || 55 ||
Indro nivārayāmāsa: mā *rudadhvaṃ*[1]) punaḥ punaḥ. |
tataḥ sa cintayāmāsa kim etad[2]) iti Vṛtrahā: || 56 ||

---

46 = Mt. 7.47b, 48a.	46 = P.1 I. 7.49b, 50a; P.2 V. 7.49b, 50a. 1) P.2 kṛtâhaṃ.

47 = Mt. 7.48b, 49a; P.1 I. 50b, 51a; P.2 V. 7.50b, 51a.

48a — Mt. 7.49b.	48a = P.1 I. 7.51b; P.2 V. 7.51b. 1) P.1 tataḥ sā bhartṛvācoktā-.

48bc = Mt. 7.50; P.1 I. 7.52; P.2 V. 7.52. 1) P.1 jñātvā. 2) P.1P.2 -gataḥ. 3) Mt. tacch-.

49a = Mt. 7.51a; P.1 I. 7.53a; P.2 V. 7.53a. 1) P.2 chidraṃ pari-.

49b = Mt. 7.51b.	49b = P.1 I. 7.53b; P.2 V. 7.53b. 1) P.2 dara-.

50 = Mt. 7.52; P.1 I. 7.54; P.2 V. 7.54. 1) P.1 iva; P.2 kiṃ tu.
51 = Mt. 7.53; P.1 I. 7.55; P.2 V. 7.55. 1) Mt. prasuptā.
52 = Mt. 7.54; P.1 I. 7.56; P.2 V. 7.56. 1) Mt. praviṣṭas tu.
53 = Mt. 7.55; P.1 I. 7.57; P.2 V. 7.57. 1) P.1 sapta ca.
54 = Mt. 7.56; P.1 I. 7.58; P.2 V. 7.58. 1) Mt. Giridāriṇā. 2) P.1P.2 rudamānāṃs tān. 3) P.1 ekaikān.
55 = Mt. 7.57; P.1 I. 7.59; P.2 V. 7.59. 1) P.1 vajrahasto. 2) Mt. punas tadudare sthitaḥ. 3) P.2 bhūtās.
56 = Mt. 7.58; P.1 I. 7.60; P.2 V. 7.60. 1) Mt. rodiṣṭa. 2) P.1 vitarkam.

dharmasya[1]) kasya māhātmyāt punaḥ saṃjīvitās tv amī? |

viditvā dhyānayogena	viditvā puṇyayogena
Madanadvādaśīvratam ‖ 57 ‖	Paurṇamāsīphalaṃ tv idam ‖ 57 ‖
nūnam etat pariṇatam	nūnam etat pariṇatam
adhunā Kṛṣṇapūjanāt. |	athavā Brahmapūja*nāt*[1]). |

vajreṇâpi hatāḥ[1]) santo na vināśam *upāya*yuḥ[2]). ‖ 58 ‖
eko 'py anekatām āpa yasmād udara*go 'py alam*[1]), |
avadhyā nūnam ete vai tasmād devā bhavantv iti. ‖ 59 ‖
yasmān mā rud*a ity*[1]) uktā rudanto garbhasaṃ*sthitā*ḥ[2]), |
Maruto nāma te nāmnā bhavantu makha[3]bhāginaḥ. ‖ 60 ‖
tataḥ prasādya deveśaḥ kṣamasvêti Ditiṃ punaḥ: |
arthaśāstraṃ samāsthāya mayaitad duṣkṛtaṃ kṛtam. ‖ 61 ‖
kṛtvā Marudgaṇaṃ devaiḥ samānam amarādhipaḥ |
Ditiṃ vimānam āropya sasutām a*naya*d[1]) divam. ‖ 62 ‖
yajñabhāgabhuj*o*[1]) *jātā*[2]) Marutas te tato *dvijāḥ*[3]), |
na jagmur aikyam asurair, atas te suravallabhāḥ. ‖ 63 ‖

57a = Mt. 7.59a; P.1 I. 7.60a; P.2 V. 7.60a. 1) P.1 karmaṇaḥ.

57b = Mt. 7.59b.	57b = P.1 I. 7.60b; P.2 V. 7.60b.
58a = Mt. 7.60a.	58a = P.1 I. 7.61a; P.2 V. 7.61a.
	1) P.2 -pūjanam.

58b = Mt. 7.60b; P.1 I. 7.61b; P.2 V. 7.61b. 1) P.1 -ṇâbhihatāḥ. 2) Mt. avāpnuyuḥ.
59 = Mt. 7.61; P.1 I. 7.62; P.2 V. 7.62. 1) P.1P.2 -daragopanam.
60 = Mt. 7.62; P.1 I. 7.63; P.2 V. 7.63. 1) Mt. rudatêty. 2) P.1P.2 garbhasaṃbhavāḥ. 3) P.1 sukha-; P.2 śubha-.
61 = Mt. 7.63; P.1 I. 7.64; P.2 V. 7.64.
62 = Mt. 7.64; P.1 I. 7.65; P.2 V. 7.65. 1) P.1P.2 agamad.
63 = Mt. 7.65; P.1 I. 7.66; P.2 V. 7.66. 1) P.2P.2 -bhujaḥ. 2) P.1 sarve; P.2 kṛtvā. 3) P.1P.2 'bhavan.

3. Kapitel.

Textgruppe I.

(A. 19.22—29a; Bḍ. II. 8.1—26a; Br. 4.1—18; H. 257—282; Śidh. 54.95—55.12; Vā. 70.1—21; Vi. I. 22.1—13a).

| Evaṃ prajāsu sṛṣṭāsu Kaśyapena mahātmanā |
| pratiṣṭhitāsu sarvāsu sthāvarāsu carāsu[1]) ca || 1ı ||

abhiṣicyâdhirāj*ye tu*[1]) | abhiṣicyâdhipatyeṣu
Pṛthuṃ Vainyaṃ[2]) pitāmahaḥ[3]) | | teṣāṃ mukhyān[1]) prajāpatiḥ |
tataḥ[1]) krameṇa rājyāni vyādeṣṭum[2]) upacakrame[3]). || 1 ||
dvijānāṃ[1]) vīrudhāṃ caiva[2]) nakṣat*ragrahayos tathā*[3]) |
yajñānāṃ tapasāṃ caiva Somaṃ rājye 'bhyaṣecayat[4]). || 2 ||
apāṃ tu[1]) Varuṇaṃ rājye[2]) rājñāṃ Vaiśravaṇaṃ *prabhum*[3]), |
Bṛhaspatiṃ tu viśveṣāṃ dadāv Aṅgirasāṃ[4]) patiṃ. || 3 ||
Bhṛgūṇāṃ adhipaṃ caiva Kāvyaṃ rājye 'bhyaṣecayat, |
Ādityānāṃ *tathā*[1]) Viṣṇuṃ[2]), Vasūnām atha Pāvakam[3]), || 4 ||

1ı = Bḍ. II. 8.1; Vā. 70.1. 1) Bḍ. carāsu sthāvarāsu.

1a = A. 19.(22a); Br. 4.1a; H. 257a; Śidh. 54.95a; Vi. II. 22.(1a). 1) Br. -rājendraṃ. 2) Br. Vaiṇyam; Śidh. -tu-Vaṇyaṃ. 3) A. etat sarvaṃ Harir Brahmā abhiṣicya Pṛthuṃ nṛpam; Vi. yadâbhiṣiktaḥ sa Pṛthuḥ pūrvaṃ rājye maharṣibhiḥ.

1a = Bḍ. II. 8.2a; Vā. 70.2a. 1) Vā. -yaḥ.

1b = A. 19.22b; Bḍ. II. 8.2b; Br. 4.1b; H. 257b; Śidh. 54.95b; Vā. 70.2b; Vi. I. 22.1b. 1) A. dadau. 2) Bḍ. ādeṣṭum. 3) A. anyeṣām adhipo Hariḥ; Vi. dadau lokapitāmahaḥ.

2 = A. 19.(23aI) = b; Bḍ. II. 8.3; Br. 4.2; H. 258; Śidh. 55.1; Vā 70.3; Vi. I. 22.(2). 1) Vā. dvijātīnāṃ. 2) Vā. ca. 3) Bḍ.Vā. -trāṇāṃ grahaiḥ saha; Vi. nakṣatragrahaviprāṇāṃ vīrudhāṃ câpy aśeṣataḥ. 4) A. dvijauṣadhīnāṃ candras tu; Vi. Somaṃ rājye 'dadhād Brahmā yajñānāṃ tapasām api.

3 = A. 19.23aIIbI = a; Bḍ. II. 8.7b, 4a; Br. 4.3a = a; H. 259; Śidh. 55.2a = a; Vā. 70.7b, 4a; Vi. I. 22.3aII, I = a. 1) Bḍ. ca; Vi. jalānāṃ. 2) A. -ruṇo nṛpaḥ; Vi. tathā. 3) A. -vaṇo rājā; Bḍ. tathā; Br T. patim; Vi. rājye. 4) H. Āṅgirasaṃ.

4 = A. 19.23bII, 24aI = b; Bḍ. II. 8.4b, 5a; Br. 4.3b = b; H. 260; Śidh. 55.2b = b; Vā. 70.4b, 5a; Vi. I. 22.3b = b. 1) Bḍ Vā. punar; Vi. patiṃ. 2) A. sūryāṇāṃ Viṣṇur īśvaraḥ 3) A. -nāṃ Pāvako rājā.

prajāpatīnāṃ Dakṣaṃ tu[1]), Marutām atha Vāsavam[2]), |

Daityānāṃ Dānavānāṃ ca[1])	Daityānām atha rājānaṃ
Prahlādam amitaujasam. ‖ 5 ‖	Prahlādaṃ Ditinandanaṃ. ‖ 5 ‖

Nārāyaṇaṃ tu Sādhyānāṃ Rudrāṇāṃ Vṛṣabhadhvajam[1]) |
Vipracittiṃ ca[2]) rājānaṃ Dānavānām athâdiśat. ‖ 6 ‖
Vaivasvataṃ pitr̄ṇāṃ ca[1]) Yamaṃ rājye 'bhyaṣecayat[2]) |
yākṣāṇāṃ rākṣasānāṃ ca pārthivānāṃ tathaiva[2]) ca ‖ 7 ‖
sarvabhūtapiśācānāṃ Giriśaṃ[1]) śūlapāṇinam[2]), |
śailānāṃ Himavantaṃ ca[3]), nadīnām atha sāgaram[4]), ‖ 8 ‖
gandhānāṃ Marutāṃ[1]) caiva, bhutānām aśarīriṇām |
śabdākāśa[2]*vatāṃ caiva*[3]) Vāyuṃ balavatāṃ varam ‖ 9 ‖
sāgarāṇāṃ nadīnāṃ[1]) ca meghānāṃ varṣitasya ca. |

Ādityānām anyatamaṃ
Parjanyam abhiṣiktavān. |

gandharvāṇām adhipatiṃ cakre Citrarathaṃ *prabhum*[1]), ‖ 10 ‖

nāgānāṃ Vāsukiṃ cakre[1]),	sarveṣāṃ daṃṣṭriṇāṃ Śeṣaṃ, |
sarpāṇām atha Takṣakam[2]), |	nāgānām atha Vāsukim, |
sarveṣāṃ daṃṣṭriṇāṃ Śeṣaṃ	sarīsṛpāṇāṃ sarpāṇāṃ
rājānam abhyaṣecayat. ‖ 11 ‖	nāgānāṃ caiva[1]) Takṣakam, ‖11‖

5a = A. 19.24bI, aII; Bḍ. II. 8.5b; Br. 4.4a; H. 261a; Śidh. 55.3a; Vā. 70.5b; Vi. I. 22.4a. 1) A. -kṣo 'tha; Bḍ.Vā. ca. 2) A. Marutāṃ Vāsavaḥ prabhuḥ; Vi. Vāsavaṃ Marutām api.

5b = A. 19.(24bII); Br. 4.4b; H. 261b; Śidh. 55.3b; Vi. I. 22.4b. 1) Br. vai. 2) Vi. -dam adhipaṃ dadau; A. Prahlādo Dānavādhipaḥ. | 5b = Bḍ. II. 8.6a; Vā. 70.6a.

6 = Bḍ. II. 8.6b, 7a; H. 264; Vā. 70.6b, 7a. 1) Bḍ. ca Vṛṣadhvajam. 2) H. tu.

7 = A. 19.(25aI) = a; Bḍ. II. 8.8b, 8a; Br. 4.5; H. 262; Śidh. 55.4a, 5a; Vā. 70.8a, 7c; Vi. I. 22.5a = a. 1) Vi. pitr̄ṇāṃ dharmarājaṃ taṃ; A. pitr̄ṇāṃ ca Yamo rājā. 2) Bḍ.Vā. dhanasya.

8 = A. 19.(25aIIb); Bḍ. II. 8.9; Br. 4.6; H. 263; Śidh. 55.5b, 6a; Vā. 70.8b, 9a. 1) Br.H. girīśaṃ. 2) A. bhūtādīnāṃ Haraḥ prabhuḥ. 3) A. Himavāṃś caiva śailānāṃ. 4) A. -nāṃ sāgaraḥ prabhuḥ.

9 = Bḍ. II. 8.12; H. 265; Vā. 70.11b, 12a. 1) Vā. Mārutam. 2) Bḍ. samakāla-. 3) Bḍ.Vā. -balānāṃ ca.

10a = Bḍ II. 8.14a; H. 266a; Vā. 70.13b. 1) H. nadānāṃ.

| 10b = Bḍ. II. 8.14b; Vā. 70.13c.

10(bc) = A. 19.(26aI); Bḍ. II. 8.10a; Br. 4.7a; H. 266b; Vā. 70.9b. 1) Bḍ. tathā; H. vibhum; Vā. tadā; A. Gandharvāṇāṃ Citraratho.

11 = A. 19.26aII, bI = a; Br. 4.7b = a; H. 267. 1) A. -nām atha | 11 = Bḍ. II. 8.13; Vā. 70.12b, 13a. 1) Bḍ. paunagānāṃ va.

vāraṇānāṃ tu rājānam Airāvatam athâdiśat[1]), | Uccaiḥśravasam aśvānāṃ, Garuḍaṃ caiva pakṣiṇām[2]). || 12 ||	 Uccaiḥśravasam aśvānāṃ rājānaṃ câbhyaṣecayat, | pakṣiṇām atha sarveṣāṃ Garuḍaṃ patatāṃ varam. || 12 ||

mṛgāṇām atha śārdūlaṃ[1]), govṛṣaṃ[2]) tu[3]) gavām api[4]) |
vanaspatīnāṃ rājānaṃ
plakṣam evâbhyaṣecayat[1]). || 13 ||

sarvāpsaroganānāṃ ca[1]) Kāmadevaṃ tathā prabhum[2]), |
ṛtūnām atha māsānāṃ *divas*ānāṃ[3]) tathaiva ca || 14 ||

pakṣāṇāṃ ca kṣapāṇāṃ ca muhūrtatithiparvaṇām |	pakṣāṇāṃ ca vipakṣāṇāṃ muhūrtānāṃ ca parvaṇām |

kalākāṣṭhāpramāṇānām *ṛtor*[1]) ayanayos tathā |
gaṇitasyâtha yogasya cakre saṃvatsaraṃ prabhum. || 15 ||

evaṃ vibhajya rājyāni
krameṇaiva[1]) pitāmahaḥ |

Vāsukiḥ. 2) A. -ṇāṃ Takṣako rājā.

12 = A. 19.(27aI = a; 28aI, 26bII); Br. 4.8; H. 268; Vi. I. 22.(5b), 6bI = abI. 1) A. Airāvato gajendrāṇāṃ; Vi. Airāvataṃ gajendrāṇām aśeṣāṇāṃ patiṃ dadau. 2) H. -ḍaṃ ca patatriṇām; A. -śravās tathâśvānāṃ, Garuḍaḥ pakṣiṇām atha.

12 = Bḍ. II. 8.10b, 11b; Vā. 70.10a, 11b.

13a = A. 19.(27bIaII); Bḍ. II. 8.11a; Br. 4.9a; H. 269a; Śidh. 55.6b; Vā. 70.10b; Vi. I. 22.(7aII, 6bII). 1) A. atha śārdūlaḥ; Vi. -ṇāṃ siṃham īśvaram. 2) A. govṛṣo; Vi. vṛṣabhaṃ. 3) A. 'tha; Bḍ.Vā. ca. 4) Bḍ. kakudminām; Br. -vāṃ patiṃ; Vā. catuṣpadām.

13b = A. 19.(27bII); Br. 4.9b; H. 269b; Śidh. 55.(7a); Vi. I. 22.7b. 1) H. evâdiśat prabhum; Śidh. -nāṃ vṛkṣaṃ tu evaṃ rājye 'bhyaṣecayat; A. Plakṣo vanaspatīśvaraḥ.

14 = Bḍ. II. 8.15; H. 270; Vā. 70.14. 1) H. gandharvāpsarasāṃ caiva. 2) Vā.T. tathaiva ca. 3) Bḍ.Vā. ārtavānāṃ.

15a = H. 271a. | 15a = Bḍ. II. 8.16a; Vā. 70.15a.

15bc = Bḍ. II. 8.16b, 17a; H. 271b, 272a; Vā. 70.15bc. 1) Bḍ.Vā. gater.

15i = Br. 4.10; H. 272b, 273a; Śidh. 55.7b; Vi. I. 22.8aI = aI, 8aIIb.

diśām pālān[2]) atha tataḥ[3])	
sthāpayāmāsa *sarvataḥ*[4]): ‖ 15₁ ‖	
pūrvasyāṃ diśi putraṃ tu[1])	prajāpater[1]) Vai[2]rajasaḥ
Vairājasya prājapateḥ ǀ	pūrvasyāṃ diśi viśrutaṃ ǀ
diś*aḥ*[2]) pālaṃ Sudhanvānaṃ	putraṃ nāmnā Sudhanvā[3]naṃ
rājānam[3]) so 'bhyaṣecayat[4]). ‖16‖	rājānaṃ so 'bhyaṣecayat. ‖ 16 ‖

dakṣiṇasyāṃ *diśi tathā*[1]) Kardamasya prajāpateḥ[2]) ǀ
putraṃ Śaṅkhapadaṃ nāma rājānaṃ *so 'bhyaṣecayat.* ‖ 17 ‖
paścimasyāṃ[1]) diśi tathā Rajasaḥ putram acyutam ǀ
Ketumantaṃ mahātmānaṃ rājānaṃ so 'bhyaṣecayat[2]). ‖ 18 ‖
tathā Hiraṇyaromāṇaṃ Parjanyasya prajāpateḥ[1]) ǀ
udīcyāṃ diśi durdharṣaṃ rājānaṃ[2]) so[3]) 'bhyaṣecayat. ‖ 19 ‖
ǀ manuṣyāṇām adhipatiṃ cakre Vaivasvataṃ manum. ǀ
tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā sapattanā ǀ
yathāpradeśam adyâpi dharmeṇa[1]) prati[2]pālyate. ‖ 20 ‖
ǀ Svāyaṃbhuve 'ntare pūrvaṃ Brahmaṇā te 'bhiṣecitāḥ, ǀ
ǀ nṛpā hy ete[1]) 'bhiṣicyante, manavo ye bhavanti vai ‖ 20₁ ‖

---

1) H. krameṇa sa. 2) H. -śāpālān; Śidh. -śāpālāṃs. 3) Śidh. tataś caiva; Vi. -lān anantaram [prajapatipatir Brahmā]. 4) Br. sa prabhuḥ; H. Bhārata; Śidh. sarvaśaḥ.	
16 = A. 19.(28aII) = b; Br. 4.11; H. 273b, 274a; Śidh. 55.8a(b); Vi. I. 22.9. 1) Vi. rājānaṃ. 2) H. -śā-. 3) Vi. sutaṃ vai. 4) A. Sudhanvā pūrvapālakaḥ; Śidh. Sudhanvānaṃ tu rājye tu Kardamasya prajāpateḥ.	16 = Bḍ. II. 8.17b, 18a; Vā. 70.16. 1) Vā. -tir. 2) Bḍ. Vi-. 3) Vā. -dhāmā-.

17 = A. 19.(28bI) = a; Bḍ. II. 8.18b, 19a; Br. 4.12; H. 274b, 275a; Śidh. 55.9a = a; Vi. I. 22.10. 1) H. mahātmānaṃ; Śidh. tathā putraṃ. 2) Śidh. sthāpayad daivataṃ vibhuḥ; A. dakṣiṇasyāṃ Śaṅkhapadaḥ.
18 = A. 19.(28bII) = b; Bḍ. II. 8.19b, 20a; Br. 4.13; H. 275b, 276a; Śidh. 55.9b, 10a; Vā. 70.17; Vi. I. 22.11. 1) H.Śidh. -māyāṃ. 2) Bḍ. câbhyaṣecayat; Sidh. vyādiśat prabhuḥ; Vi. abhiśiktavān; A. Ketumān pālako jale.
19 = A. 19.(29a) = a; Bḍ. II. 8.20b, 21a; Br. 4.14; H. 276b, 277a; Śidh. 55.10b, 11a; Vi. I. 22.12. 1) A. Hiraṇyaromakaḥ saumye pratisargo 'yam īritaḥ. 2) Śidh. rājānaṃ Durdharṣaṃ. 3) Bḍ. -dharṣaputraṃ rājye.
ǀ 20a = Bḍ. II. 8.21b; Vā. 70.18a.
20bc(ab) = Bḍ. II. 8.22; Br. 4.15; H. 277b, 278a; Vā. 70.18bc; Vi. I. 22.13a = a. 1) Vi. -taḥ. 2) Bḍ. pari-.
ǀ 20₁ = Bḍ. II. 8.23; Vā. 70.19. 1) Bḍ. -pāś caite.

| manvantareṣv atīteṣu gatā hy eteṣu pārthivāḥ. |
evam anye 'bhiṣicyante prāpte manvantare punaḥ. |
atītānāgatāḥ sarve smṛtā manvantareśvarāḥ. || 20₂ ||

rājasūyābhiṣiktas tu[1]) **Pṛthur** *ebhir*[2]) nar*ādhipaiḥ*[3]) |
vedadṛṣṭena vidhinā *rāja*rājye[4]) *narādhipaḥ*[5]). || 21 ||

| tato manvantare 'tīte Cākṣuṣe 'mitatejasi |
Vaivasvatāya manave *pṛthivyāṃ*[1]) rājyam ā[2]diśat. || 21₁ ||
tasya vistaram ākhyāsye[1]) manor Vaivasvatasya ha |
bhavatāṃ câmukūlyāya, yadi śr*otum ihêcchatha*[2]); |
mahad hy etad[3]) adhiṣṭhānaṃ purāṇe[4]) *pariniṣṭhitam*[5]). || 21₂ ||
[dhanyaṃ yaśasyam āyuṣyaṃ svargavāsakaraṃ śubham.]

| 20₂ = Bḍ. II. 8.24, 25a; Vā. 70.20.

21 = Bḍ. II. 8.25b, 26a; Br. 4.16; H. 278b, 279a; Vā. 70.21. 1) Bḍ.Vā. -ye 'bhiṣiktaś ca. 2) Br. etair. 3) Bḍ. narottamaḥ; Vā. narottamaiḥ. 4) Bḍ. hy adhirājaḥ; Br.T. rājā rājye, V. rājarājye; Vā. kṛto rājā. 5) Bḍ.Vā. pratāpavān; H. -pa.

| 21₁ = Br. 4.17; H. 279b, 280a. 1) H. Brahmā. 2) H. athâ-.

| 21₂ = Br. 4.18; H. 280b, 281; Śidh. 55.11b, 12 = ac. 1) Śidh. ākhyātaṃ. 2) H. tavânukūlyād rājendra yadi śuśrūṣase 'nagha. 3) Br. -had etad. 4) Śidh. -ṇaṃ. 5) Br. tad adhiṣṭhitam; Śidh. parikīrtitam.

| [] = H. 282.

Textgruppe II.

(Mt. 8.1—12; P.1. I. 7.68—80; P.2 V. 7.68—80.)

Ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):
ādisargaś ca *yaḥ*[1]) *sūta*[2]) kathito vistareṇa *tu*[3]) |
pratisargaś ca yo[4]) yeṣām adhipāṃs, tān vadasva *naḥ*[5])! || 1 ||
sūta (Pulastya) uvāca:
yadâbhiṣiktaḥ saka*le* '*pi* rājye[1]) Pṛthur dharitryām adhipo babhūva, |
ta*th*au[2]ṣadhīnām adhipaṃ cakāra *dvija*[3]vratānāṃ tapasāṃ ca *Som*am[4]) ||2||
nakṣatratārādvijavṛkṣagulmalatāvitānasya ca rukmagarbham[1]), |
apām adhīśaṃ Varuṇaṃ, dhanānāṃ rājñāṃ[2]) prabhuṃ Vaiśravaṇaṃ ca tadvat, || 3 ||
Viṣṇuṃ ravīṇām adhipaṃ, Vasūnām Agniṃ ca lokādhipatiṃ[1]) cakāra. |
prajāpatīnām adhipaṃ ca Dakṣaṃ cakāra, Śakraṃ[2]) Marutām adhīśam,||4||
Daityādhipānām atha Dānavānāṃ Prahlādam, īśaṃ ca Yamaṃ pitṝṇām, |
piśācarakṣaḥpaśubhūtayakṣavetālarājaṃ[1]) *tv* atha[2]) Śūlapāṇim, || 5 ||
Prāleyaśailaṃ ca patiṃ girīṇām īśaṃ, samudraṃ *saritām adhīśam*[1]), |
gandharvavidyādharakinnarāṇām īśaṃ punaś Citrarathaṃ cakāra. || 6 ||
nāgādhipaṃ Vāsukim ugravīryaṃ, sarpādhipaṃ Takṣakam ādideśa, |
*digvāraṇ*ānām[1]) adhipaṃ cakāra gajendram Airāvaṇa[2]nāmadheyam. || 7 ||
Suparṇam īśaṃ patatām, athâśvarājānam[1]) Uccaiḥśravasaṃ cakāra, |
siṃhaṃ mṛgāṇāṃ, vṛṣa[2]bhaṃ gavāṃ ca, plakṣaṃ punaḥ sarvavanaspatīnām. || 8 ||
pitāmahaḥ pūrvam athâbhyaṣiñcad *e*tān[1]) punaḥ sarvadiśādhināthān: |
pūrveṇa[2]) dikpālam athâbhyaṣiñcan nāmnā Sudhar[3]māṇam arātiketum,||9||

---

1 = Mt. 8.1; P.1 I. 7.68; P.2 V. 7.68. 1) P.1P.2 tvayā. 2) P.1P.2 brahman. 3) P.1P.2 me. 4) Mt. ye. 5) P.1P.2 me.

2 = Mt. 8.2; P.1 I. 7.69; P.2 V. 7.69. 1) Mt. sakalādhirājye. 2) Mt. tadau-. 3) Mt. yajña-. 4) Mt. candram.

3 = Mt. 8.3; P.1 I. 7.70; P.2 V. 7.70. 1) Mt. -garbhaḥ. 2) P.2 rājyaṃ.

4 = Mt. 8.4; P.1 I. 7.71; P.2 V. 7.71. 1) Mt.T. -patiś. 2) P.2 Śaktaṃ.

5 = Mt. 8.5; P.1 I. 7.72; P.2 V. 7.72. 1) P.2 -rājñām. 2) P.1 hy atha; P.2 atha.

6 = Mt. 8.6; P.1 I. 7.73; P.2 V. 7.73. 1) Mt. sasarinnadānām.

7 = Mt. 8.7; P.1 I. 7.74; P.2 V. 7.74. 1) Mt. diśāṃ gajānām. 2) Mt. Airāvata-.

8 = Mt. 8.8; P.1 I. 7.75; P.2 V. 7.75. 1) P.1 athârvatām rājānam; P.2 athârvaṇāṃ rājānam. 2) P.2 ṛṣa-.

9 = Mt. 8.9; P.1 I. 7.76; P.2 V. 7.76. 1) Mt. -cac caitān. 2) P.1 pūrveśa-. 3) P.1 Suvar-.

tato 'dhipaṃ dakṣiṇataś cakāra sarveśvaraṃ Śaṅkhapadābhidhānam, |
sa Ketumantaṃ[1]) dig*adhīśam* iśaś[2]) cakāra paścād bhuvanāṇḍagarbhaḥ,||10||
Hiraṇyaromāṇam udagdigīśaṃ prajāpātir[1]) Megha[2]sutaṃ eakāra. |
adyâpi kurvanti diśām adhīśāḥ *śatrūn da*[3]hantas tu bhuvo 'bhirakṣām.||11||
caturbhir ebhiḥ[1])Pṛthunāmadheyo nṛpo[2]) 'bhiṣiktaḥ prathamaṃ[3]) pṛthivyām|
manvantare câdhigate[4]) ta eva Vaivasvataṃ cakrur imaṃ pṛthivyām. ||12||
gate 'ntare Cākṣuṣanāmadheye Vaivasvatākhye ca punaḥ pravṛtte |
prajāpatiḥ so 'sya carāca[1]rasya babhūva sūryānvayavaṃśacihnaḥ[2]). || 13 ||

---

10 = Mt. 8.10; P.1 I. 7.77; P.2 V. 7.77. 1) P.2 Suketumantaṃ. 2) Mt. ca digīśam īśaś; P.1 -śam īśaṃ; P.2 Suketumantaṃ diśi paścimāyāṃ.
11 = Mt. 8.11; P.1 I. 7.78; P.2 V. 7.78. 1) P.1 -patiṃ. 2) Mt.T. Deva-. 3) P.1P.2 sadā va-.
12 = Mt. 8.12a⟨⟩; P.1 I. 7.79; P.2 V. 7.79. 1) P.1 etaiḥ. 2) P.2 -yaḥ śriyâ-. 3) P.1 -maḥ. 4) Mt. câpi gate; P.1 gate 'ntare Cākṣuṣanāmadheye.
13 = Mt. 8.12bc; P.1 I. 7.80; P.2 V. 7.80. 1) P.2T. parāva-. 2) sūryānvayajaḥ sacihnaḥ; P.2 sūryāvarajaḥ sacihnaḥ.

4. Kapitel.

Textgruppe I.

(Bḍ. I. 36.117—37.22a; Br. 4.19—122; H. 283—405; Śidh. 56.1—57.26; Vā. 62.99—63.21.)

Ṛṣaya ūcuḥ:

vistareṇa Pṛthor janma *kīrtayasva mahāmate*[1]), |
yathā mahātmanā tena dugdhā[2]) pūrvaṃ[3]) vasuṃdharā, || 1 ||

yathā ca pitṛbhir[1]) dugdhā,
yathā devair, maha[2]rṣibhiḥ, |
yathā Daityaiś ca nāgaiś ca,
yathā yakṣair, yathā drumaiḥ, ||2||
yathā śailaiḥ piśācaiś ca
gandharvaiś ca dvijottamaiḥ |
rākṣasaiś ca mahāsattvair,
yathā dugdhā vasuṃdharā. || 3 ||

yathā devaiś ca nāgaiś ca,
yathā brahmarṣibhiḥ saha |
ya*thā yakṣaiḥ sa*[1]gandharvair
apsarobhir yathā purā || 2 ||
yathā yathā ca ta*ir*[1]) *dugdhā*[2])
vidhinā yena yena ca. || 3 ||

teṣāṃ pātraviśeṣāṃś ca
vaktum arhasi suvrata[1])
vatsān[2]) kṣīraviśeṣāṃś ca
dogdhāraṃ cânupūrvaśaḥ, || 4 ||

teṣāṃ pātraviśeṣāṃś ca
dogdhāraṃ kṣīram eva ca |
tathā vatsaviśeṣāṃś ca
t*an*[1]) naḥ prabrūhi pṛcchatām; ||4||

yasm*āc*[1]) ca kāraṇ*āt*[2]) pāṇir Venasya mathitaḥ purā |
kruddhair maharṣibhiḥ *pūrvaiḥ*[3]), kāraṇaṃ *tac ca kīrtaya*[4]) || 5 ||

sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:

kīrtayiṣyāmi vo viprāḥ[1]) Pṛthor Vainyasya *saṃbhava*m[2]), |

---

1 = Bḍ. I. 36.117; Br. 4.19; H. 283; Vā. 62.99. 1) Bḍ. -hāvrata; Br. Lomaharṣaṇa kīrtaya; H. Vaiśampāyana kīrtaya. 2) Bḍ. pūrvaṃ; Vā. -nā dugdhā pūrvaṃ. 3) Bḍ. dugdhā; Br. vêyaṃ; H. cêyaṃ; Vā. tena.

2 = Br. 4.20; H. 284. 1) Br.T. vâpi nṛbhir. 2) H. yatha-.

3 = Br. 4.21; H. 285.

4 = Br. 4.22; H. 286. 1) H. Vaiśampāyana kīrtaya. 2) Br.T. vatsa-.

2 = Bḍ. I. 36.118; Vā. 62.100ab. 1) Bḍ. yakṣai rākṣasa-.

3 = Bḍ. I. 36.119a; Vā. 62.100c. 1) Bḍ. vai. 2) Bḍ. sūta.

4 = Bḍ. I. 36.119b, 120a; Vā. 62.101. 1) Bḍ. tvaṃ

5 = Bḍ. I. 36.121; Br. 4.23; H. 287; Vā. 62.102. 1) Bḍ.Vā. -mimś. 2) Bḍ. Vā. -ṇe. 3) Br. H. -bhis tāta. 4) Bḍ. -ṇaṃ brūhi tad dhi naḥ; Vā. -bhiḥ pūrvaṃ tat sarvaṃ kathayasva naḥ.

6 = Bḍ. I. 36.122; Br. 4.24; H. 288; Vā. 62.103. 1) Bḍ. Vā. kath-(Vā. varṇ-)

ekāgrāḥ[3]) prayatāś[4]) caiva *śuśrūṣadhvaṃ*[5]) *dvijottamāḥ*[6]). || 6 ||

nâśuceḥ kṣudramanaso	nâśucer nâpi[1]) pāpāya
nâśiṣyāyâvratāya[1]) vā[2]) |	nâśiṣyāyâhitāya ca |
kīrtayeyam *idaṃ viprāḥ*[3])	varṇayeyam[2]) i*daṃ brahma*[3])
kṛtaghnāyâhitāya vā[4]). || 7 ||	nâvratāya kathaṃcana. || 7 ||

svargyaṃ[1]) yaśasyam āyuṣyaṃ *dhan*yaṃ[2]) vedaiś ca saṃmitam |
rahasyam ṛṣibhiḥ proktaṃ śṛṇu*dhvaṃ vai*[3]) *yathātatham*[4])! || 8 ||
yaṣ cêmaṃ[1]) *kath*ayen[2]) *nityaṃ*[3]) Pṛthor Vainyasya *saṃbhav*am[4]) |
brāhmaṇebhyo namaskṛtya, na sa śocet kṛtākṛtam[5]). || 9 ||

āsīd dharmasya goptā vai[1])	goptā dharmasya rājâsau
pūrvam Atrisamaḥ prabhuḥ	babhūv-Atrisamaḥ prabhuḥ |

Atrivaṃśa[1]samutpannas *tv*[2]) Aṅgo nāma prajāpatiḥ. || 10 ||
ta[1]sya putro 'bhavad Veno[2]) nâtyarthaṃ dhārmik*as tathā*[3]) |
jāto Mṛtyusutāyāṃ vai Sunīthāyāṃ prajāpatiḥ[4]). || 11 ||
sa mātāmahadoṣeṇa Venaḥ[1]) Kālātmajātmajaḥ |
sva[2]dharmaṃ[3]) pṛṣṭhataḥ kṛtvā kāmāl[4]) lobheṣv avartata[5]). || 12 ||
maryādāṃ[1]) sthāpa[2]yāmāsa dharmāpetāṃ[3]) sa pārthivaḥ[4]), |
veda[5]*dharmān*[6]) atikramya so 'dharma[7]nirato 'bhavat. || 13 ||

---

ayiṣyāmi vo viprāḥ; Br. śṛṇudhvaṃ kīrtayiṣyāmi; H. hanta te kīrtayiṣyāmi. 2) Br.H. vistaram. 3) H. -grah. 4) H. -taś. 5) Br. puṇyārthaṃ vai; H. śṛṇuṣva. 6) Br.T. dvijarṣabhāḥ; H. Janamejaya.

7 = Br. 4.25; H. 289. 1) Br. -siṣya-syâvratasya. 2) Br.T. ca. 3) H. ahaṃ rājan. 4) Br. ca	7 = Bḍ. I. 36.123; Vā. 62.104. 1) Bḍ. nâśudhāya na. 2) Bḍ. varttanīyam. 3) Vā. imaṃ puṇyaṃ.

8 = Bḍ. I. 36.124; Br. 4.26; H. 290; Vā. 62 105. 1) Bḍ. dhanyaṃ. 2) Bḍ.Vā. puṇyaṃ. 3) H. śṛṇu rājan. 4) Bḍ.Vā. śṛṇuyād yo 'nasūyakaḥ.

9 = Bḍ. I. 36.125; Br. 4.27; H. 291; Vā. 62.106ab. 1) Bḍ. caivaṃ; H. cainaṃ. 2) Bḍ.Vā. śrāvayen; Br.T. kīrtayen. 3) Bḍ.Vā. martyaḥ. 4) Br.H. vistaram. 5) H. -kṛtaiḥ.

10a = Br. 4.28a; H. 292a; Śidh. 56.1a. 1) Br. saṃgoptā.	10a = Bḍ. I. 36.126a; Vā. 62.106c.

10b = Bḍ. I. 36.126b; Br. 4.28b; H. 292b; Śidh. 56.1b; Vā. 62.107a. 1) Br. -śe. 2) Bḍ.Vā. -no hy.

11 = Bḍ. I. 36.127; Br. 4.29; H. 293; Śidh. 56.2; Vā. 62.107b, 108a. 1) Vā. ya-. 2) Br.Śidh. u. ff. Veṇo. 3) Br.H. -makovidaḥ; Śidh. -miko 'bhavat. 4) Śidh. -teḥ.

12 = Bḍ. I. 36.128; Br. 4.30; H. 294; Sidh. 56.3; Vā. 62.108b, 109a. 1) Br.H. tena. 2) Bḍ.Vā. sa. 3) H. -mān. 4) Br. kāma-. 5) Bḍ. Śidh. lokeṣv a[var]tate; Vā. -bhe vyavartata.

13 = Bḍ. I. 36.129; Br. 4.31; H. 295; Śidh. 56.4; Vā. 62.109b, 110a. 1) Bḍ. Vā.V. sthāpanāṃ. 2) Br. bheda-. 3) Bḍ. -māyaitāṃ; Vā.T. -taṃ; Br.T. -mopetāṃ. 4) Śidh. -maśāstranirodhinīm. 5) Śidh. varṇa-. 6) Bḍ.Vā. -śāstrāṇy. 7) Vā. hy adharme.

niḥsvādhyāyavaṣaṭkārāḥ[1]) prajās tasmin[2]) praśāsati[3]) |
prāvartan, *na*[4]) *papuḥ*[5]) somaṃ hutaṃ[6]) yajñeṣu devatāḥ[7]). || 14 ||
na yaṣṭa[1]vyaṃ na hotavyam iti tasya prajāpateḥ[2]) |
āsīt pratijñā krūrêyaṃ vināśe pratyupasthite. || 15 ||
aham ijyaś[1]) ca *pūjyaś*[2]) ca yajñe *deva*[3]*avijātibhiḥ*[4]), |
mayi yajñā[5]) vidhātavyā[6]), mayi hotavyam ity api. || 16 ||
tam atikrāntamaryādam ādadānam asāmpratam[1]) |
ūcur maharṣayaḥ sarve Marīcipramukhās tadā[2]): || 17 ||
vayaṃ dīkṣāṃ prave[1]kṣyāmaḥ saṃvatsara*gaṇān*[2]) bahūn[3]), |
adharmaṃ kuru mā Vena[4]), *e*ṣa[5]) dharmaḥ sanātanaḥ[6]). || 18 ||
nidhane[1]) *'treḥ*[2]) prasūtas tvaṃ[3]) prajāpatir[4]) asaṃśaya*m*[5]), |
prajāś ca[3]) *pālayiṣye 'ham*[7]) *iti* te[8]) samayaḥ kṛtaḥ[9]). || 19 ||
tāṃs tathā[1]) *bruvataḥ*[2]) sarvān maharṣīn[3]) abravīt tadā[4]) |
Venaḥ prahasya[5]) durbuddhir *imam artham anarthavit*[6]): || 20 ||
sraṣṭā dharmasya kaś cânyaḥ, śrotavyaṃ[1]) kasya vā[2]) mayā, |
śrutavīrya[3]*tapaḥ*[4]satyair mayā vā kaḥ samo bhuvi? || 21 ||

---

14 = Bḍ. I. 36.130; Br. 4.32; H. 296; Śidh. 56.5; Vā. 62.110bc. 1) Bḍ. -kāre. 2) Bḍ. tasmin rājyaṃ; H.Śidh. tasmin rājani. 3) Br. prajāpatau; H.Śidh. śāsati. 4) Bḍ. na pibanti; Br. pravṛttaṃ na; Śidh. prāvartanta; Vā. āsan na ca. 5) Bḍ. tadā. 6) Bḍ. mahā-; Śidh. kuto. 7) Śidh. dīkṣitāḥ.

15 = Bḍ. I. 36.131; Br. 4.33; H. 297; Śidh. 56.6a = a; Vā. 62.111. 1) Bḍ. dāta-. 2) Śidh. ity ājñāpayati prajāḥ.

16 = Bḍ. I. 36.132; Br. 4.34; H. 298; Vā. 62.112. 1) Bḍ. ījyaś. 2) Br.H. yaṣṭā ca. 3) Br.H. -ñaś cêti; Vā. sarvayajñe. 4) Br. Bhṛgūdvaha; H. Kurūdvaha. 5) Br.T.Vā. -ño. 6) Br.T.Vā. -tavyo.

17 = Bḍ. I. 36.133; Br. 4.35; H. 299; Śidh. 56.6b, 7a; Vā. 62.113. 1) Bḍ. avadānasusaṃvṛtam. 2) Vā. tathā.

18 = Bḍ. I. 36.134; Br. 4.36; H. 300; Śidh. 56.7b, 8a; Vā. 62.114ab. 1) Vā. prava-. 2) Bḍ. -raśataṃ; Vā. -raśatān. 3) Bḍ. nṛpa. 4) Bḍ. tvaṃ mā kārṣir adharmaṃ vai; Vā. mâdharmaṃ Vena kārṣīs tvam. 5) Bḍ.H.Vā. naiṣa. 6) Śidh. satām api.

19 = Bḍ. I. 36.135; Br. 4.37; H. 301; Śidh. 56.8b, 9a; Vā. 62.114c, 115a. 1) H. anvaye. 2) Bḍ. saṃ-; Śidh. -naṃ hi; Vā. -ne ca, V. ne 'tra. 3) Vā. -sūto 'si. 4) Śidh. prajānāṃ. 5) Bḍ.Vā. -śayaḥ; Śidh. paripālakaḥ. 6) Śidh. tvaṃ. 7) Bḍ.Vā. pālayiṣye prajāś cêti. 8) Bḍ. pūrvaṃ te; Br. itīha; Śidh. iti taiḥ. 9) Vā. cêti tvayā pūrvaṃ pratiśrutam.

20 = Bḍ. I. 36.136; Br. 4.38; H. 302; Śidh. 56.9b, 10a; Vā. 62.115b, 116a. 1) Śidh. tadā. 2) Bḍ.Vā. vādinaḥ. 3) Bḍ. brahmarṣīn; Śidh. mumūrṣur. 4) Śidh. tataḥ. 5) Vā. sa prahasya tu. 6) Bḍ. viditena ca kovidaḥ; Śidh. vicintayan; Vā. idaṃ vacanakovidaḥ.

21 = Bḍ. I. 36.137; Br. 4.39; H. 303; Śidh. 56.10b = a; Vā. 62.116b, 117a. 1) Śidh. -vyaḥ. 2) Śidh. Vā. vai. 3) Vā. vīryaśruta-. 4) Bḍ. vīryeṇa tapasā.

prabhavaṃ[1]) sarvabhūtānāṃ[2]) dharmāṇāṃ ca viśeṣataḥ |

saṃmūḍhā na vidur nūnaṃ[1]) bhavanto māṃ *a*cetasaḥ[2]). ‖ 22 ‖	mandātmāno[1]) na[2]) nūnaṃ māṃ yūyaṃ[3]) jānīta tattvataḥ. ‖ 22 ‖

icchan daheyaṃ pṛthivīṃ, plāvayeyaṃ jal*ais tathā*[1]) |

dyāṃ bhuvaṃ caiva[1] rundheyaṃ[2], nâtra kāryā vicāraṇā. ‖	sṛjeyaṃ vā graseyaṃ vā, nâtra kāryā vicāraṇā. ‖ 23 ‖
yadā na śakyate mohād avalepāc ca pārthivaḥ[1]) |	yadā na śakyate stambhān *mānāc* ca[1]) bhṛś*amo*hitaḥ[2]) |

anu[1]netuṃ tadā[2]) Venas[3]), tataḥ kruddhā maharṣayaḥ. ‖ 24 ‖
nigṛhya taṃ[1]) mahā*tmāno*[2]) visphurantaṃ mahābalam[3]) |

tato 'sya savyam ūruṃ te mamanthur jātamanyavaḥ. ‖ 25 ‖	tato 'sya vāmahastaṃ te[1]) mamanthur bhṛśakopitāḥ. ‖ 25 ‖
tasmin *ni*[1]mathyamāne vai rājña ūrau[2]) tu[3]) jajñivān |	tasmāt pramathyamānād vai jajñe pūrvam *iti* śrut*iḥ*[1]) |

hrasvo 'timātraṃ[1]) puruṣaḥ kṛṣṇaś câpi[2]) babhūva ha[3]). ‖ 26 ‖
sa bhītaḥ prāñjalir *bhūtvā*[1]) tasthivān[2]) *vyākulendriyaḥ*[3]). |

22a = Bd. I. 36.138b; Br. 4.40a; H. 304a; Vā. 62.118a. 1) Vā.T. -vaḥ. 2) Bd.Vā. -lokānāṃ.

22b = Br. 4.40b; H. 304b; Śidh. 56.11a. 1) Śidh. dharmaṃ. 2) Br.T. vicetasaḥ; Śidh. viśeṣataḥ.	22b = Bd. I. 36.138a; Vā. 62.117b. 1) Vā T. mahātmānam. 2) Vā. a-. 3) Bd. yayam.

23a = Bd. I. 36.139a; Br. 4.41a; H. 305a; Śidh. 56.(11b); Vā. 62.118b. 1) Bd.Vā. jalena vā; Śidh. itthaṃ saṃsādhayan pṛthvīṃ śrāvayeyaṃ tathā jalam.

23b = Br. 4.41b; H. 305b; Śidh. 56.12a. 1) Br. vai bhuvaṃ ca. 2) Śidh. vidhyeyaṃ.	23b = Bd. I. 36.139b; Vā. 62.118c.
24a = Br. 4.42a; H. 306a; Śidh. 56.12b. 1) Śidh. -te netuṃ daivamohena mohitam	24a = Bd. I. 36 140a; Vā. 62.119a. 1) Bd. -bhād ānārya-. 2) Bd. -saṃhitaḥ.

24b = Bd I. 36.140b; Br. 4 42b; H. 306b; Śidh. 56.13a; Vā. 62.119b. 1) Br. apa-. 2) Vā. nṛpo. 3) Śidh. -ṇaṃ.
25a = Bd. I. 36 141a; Br. 4 43a; H. 307a; Śidh. 56.13b; Vā. 62.120a. 1) Br. taṃ nigṛhya. 2) Bd. ca bāhubhyāṃ; Śidh. durātmānaṃ; Vā. yathâualam.

25b = Br. 4.43b; H. 307b; Śidh. 56.14a.	25b = Bd. I. 36.141b; Vā. 62.120b. 1) Vā. taṃ.
26a = Br. 4.44a; H. 308a; Śidh. 56.14b. 1) H. -miṃs tu; Śidh. -min su-. 2) Śidh. -roḥ. 3) H. vi-; Śidh. pra-.	26a = Bd. I. 36.142a; Vā. 62.121a. 1) Vā.T. abhiśrutaḥ; V. -śrutiḥ.

26b = Bd. I. 36.142b; Br. 4.44b; H. 308b; Śidh. 56.15a; Vā. 62.121b. 1) Br.H. -traḥ 2) Br. cêti; H. câti. 3) Vā. tathā dvijāḥ.
27 = Bd. I. 36.143; Br. 4.45; H. 309; Śidh. 56.15b, 16a; Vā. 62.122. 1) Bd.

tam *Atrir*[4]) vihvalaṃ dṛṣṭvā niṣīdêty abr*avīt*[5]) *tadā*[6]). || 27 ||
Niṣādavaṃśakartâsau[1]) babhū*vânantavikramaḥ*[2]), |
dhīvarān asṛjac câpi[3]) Venakalmaṣasaṃbhavān. || 28 ||
ye cânye Vindhyanilayās Tu*khh*ārās[1]) Tumburās[2]) *tathā*[3]) |
adharmarucayaś *câpi*[4]), viddhi tān[5]) Venakalmaṣān[6]). || 29 ||
tataḥ punar mahātmānaḥ[1]) pāṇiṃ Venasya dakṣiṇam |
araṇīm iva saṃrabdhā[2]) mamanthur jātamanyavaḥ[3]). || 30 ||
Pṛthus tasmāt samut*pannaḥ*[1]) karāj jvalanasaṃnibh*aḥ*[2]) |

| pṛthoḥ karatalād vâpi yasmāj jātaḥ, Pṛthus tataḥ. |

dīpyamānaḥ sva[1]vapuṣā sākṣād agnir iva jvalan[2]) || 31 ||

| [sa dhanvī kavacī jātaḥ Pṛthur eva mahāyaśāḥ |]

ādyam ā[1]jagavaṃ nāma dhanur gṛhya mahāravam |
śarāṃś ca *divyān*[2]) rakṣārthaṃ kavacaṃ ca mahāprabham. || 32 ||
tasmin jāte 'tha bhūtāni saṃprahṛṣṭāni[1]) sarvaśaḥ |
samāpetur[2]) mahā*rājaṃ*[3]), Venaś ca[4]) tridivaṃ *yayau*[5]). || 33 ||

Vā. -liś caiva. 2) H.Vā. sthitavān; Śidh. tasthau ca. 3) Bḍ. ākulendriyaḥ; Br. dvijasattamāḥ; H. Janamejaya; Śidh. ṛṣisattamaḥ. 4) Bḍ.Vā. ārtaṃ. 5) Bḍ.Vā. abruvan. 6) Bḍ.Vā. kila; Śidh. vacaḥ.

28 = Bḍ. I. 36.144; Br. 4.46; H. 310; Śidh. 56.16b, 17a; Vā. 62.123. 1) Śidh. -tā sa. 2) Br.H.Śidh. -va vadatāṃ varāḥ (H. -ra; Śidh. -raḥ). 3) Vā. so 'pi.

29 = Bḍ. I. 36.145; Br. 4.47; H. 311; Śidh. 56.17b, 18a; Vā. 62.124. 1) Bḍ. Vā. Tumburās; Br.V. Tuṣārās; Śidh. Pulindās. 2) Bḍ. Tuburāḥ; Br.V. Tamburās; Śidh. Tumbarās; Vā. Tuvarāḥ. 3) Bḍ. Khaśāḥ; Vā. Khasāḥ; Br.T. -yās tathā parvatasaṃśrayāḥ. 4) Br. -yo viprās; H. -yas tāta; Śidh. ye ca. 5) Br. te tu vai; Vā. saṃbhūtā. 6) Br. -maṣāḥ; H. -nasaṃbhavān; Vā.T. -maṣāt.

30 = Bḍ. I. 36.146; Br. 4.48; H. 312; Śidh. 56.18b, 19a; Vā. 62.125. 1) Bḍ.Vā. punar maharṣayas tasya. 2) Śidh. saṃdhāya; Vā. -rambhān. 3) Śidh. -thus te maharṣayaḥ.

31a = Bḍ. I. 36.147a; Br. 4.49a; H. 313a; Śidh. 56.19b; Vā. 62.126a. 1) H.Śidh. -tasthau. 2) Bḍ. Śidh. jalajasaṃnibhāt; Vā. karāsphālanatejasaḥ.

| 31b = Bḍ. I. 36.147b; Vā. 62.126b.

31b(c) = Bḍ. I. 36.148a; Br. 4.49b; H. 313b; Śidh. 56.20a; Vā. 62.126c. 1) Bḍ. ca; Śidh. su-. 2) Śidh. -nisamojjvalaḥ; Vā. ivojvalan.

| [] = H. 314a.

32 = Bḍ. I. 36.148b, 149a; Br. 4.50; H. 314b, 315a; Śidh. 56.20b, 21a; Vā. 62.127. 1) Br.T. atha so '. 2) Bḍ.Vā. bibhrad

33 = Bḍ. I. 36.149b, 150a; Br. 4.51; H. 315b, 316a; Śidh. 56.21b, 22a; Vā. 62.128. 1) Śidh. muditāni tu. 2) Vā.T. samutpanne. 3) Br. mahābhāgā; H.Vā.V. -rāja; Vā.T. -rājñi; Śidh. -tur diśo devā. 4) Br. -ṇas tu. 5) Bḍ.Vā. gataḥ.

samutpannena *rājarṣiḥ*[1]) satputreṇa mahātmanā[2]) |
trātaḥ[3]) sa puruṣavyāghraḥ[4]) puṃnāmno Narakāt tadā. || 34 ||
taṃ samudrāś ca nadyaś[1]) ca ratnāny ādāya sarvaśaḥ |
toyāni câbhiṣekārthaṃ[2]) sarva evôpa[3]tasthire. || 35 ||
pitāmahaś ca bhagavān *devair Āṅ*[1]*girasaiḥ saha*[2]) |
sthāvarāṇi ca bhūtāni jaṅgamāni ca sarvaśaḥ || 36 ||
samāgamya tadā Vainyam abhyaṣiñcan narādhipam |
mahatā rājarājyena[1]) prajāpālaṃ[2]) mahādyutim[3]). || 37 ||

so'[1]bhiṣikto mahātejā
vidhivad dharmakovidaiḥ |

so 'bhiṣikto mahārājo
devair Aṅgirasaḥ sutaiḥ |

ādhirāj*ye*[1]) *tadā* rāj*ñāṃ*[2]) Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān. || 38 ||
pitrâparañjitās tasya prajās tenânurañjitāḥ; |

anurāgāt tatas tasya
nāma rāj*êty* ajāyata[1]) || 39 ||

tato rājêti nāmâsya
a[1]nurāgād ajāyata. || 39 ||

āpas tastambhire tasya[1]) samudram abhiyāsyataḥ[2]), |
parvatāś ca *dadur mārgaṃ*[3]), dhvajabhaṅ[4]gaś ca nâbhavat. || 40 ||
akṛṣṭapacyā pṛthivī, sidhyanty annāni cintayā[1]), |
sarvakāmadughā gāvaḥ, puṭake puṭake madhu. || 41 ||

---

34 = Bḍ. I. 36.150b, 151a; Br. 4.52; H. 316b, 317a; Śidh. 56.(22b), 23a; Vā. 62.129. 1) Br. bho viprāḥ; H. Kauravya. 2) Vā sa satputreṇa dhīmatā; Śidh. satputreṇa sujātena evaṃ sarvam idaṃ jagat. 3) Śidh. trātā. 4) H. -vyāghra.

35 = Bḍ. I. 36.151b, 152a; Br. 4 53; H. 317b, 318a; Śidh. 56.23b, 24a; Vā. 62.130. 1) Bḍ.Vā. taṃ nadyaś ca samudrāś. 2) Bḍ.Vā. abhiṣekāya toyaṃ ca. 3) Śidh. evâva-.

36 = Bḍ. I. 36.152b, 153a; Br. 4.54; H. 318b, 319a; Śidh. 56.24b = a, 25a; Vā. 62.131. 1) Śidh. -vaiś c-Âṅ-. 2) Bḍ.Vā. Aṅgirobhiḥ sahâmaraiḥ.

37 = Bḍ. I. 36.153b, 154a; Br. 4 55; H. 319b, 320a; Śidh. 56.25; Vā. 62.132. 1) Bḍ.Br. -rājena. 2) Śidh. -pālo; Vā. mahārājaṃ. 3) Br. prajās tenânurañjitāḥ; Śidh. -dyutiḥ.

38a = Br. 4 56a; H. 320b; Śidh. 56.26a. 1) Śidh. a-.

38a = Bḍ. I. 36.154b; Vā. 62.133a.

38b = Bḍ. I. 36.155a; Br. 4.56b; H. 321a; Śidh. 56.26b; Vā. 62.133b. 1) Bḍ.Vā. -rājo. 2) Bḍ. mahābhāgaḥ; Śidh. -mahātejāḥ; Vā. mahārājaḥ.

39a = Bḍ. I. 36.155b; Br. 4.57a; H. 321b; Śidh. 56.27a; Vā. 62.134a.

39b = Br. 4.57b; H. 322a; Śidh. 56.27b. 1) Br. -jâbhyajāyata; Śidh. nānāścaryam abhūt tadā.

39b = Bḍ. I. 36.156a; Vā. 62.134b. 1) Bḍ. hy a-.

40 = Bḍ. I. 36.156b, 157a; Br. 4.58; H. 322b, 323a; Śidh. 56.28(a)b; Vā. 62.135. 1) Vā. câsya. 2) Śidh. saṃstambhitā dadyur mārgaṃ samabhipadyata. 3) Bḍ. câvadīryanta; Vā. ca viśīryante. 4) Śidh. -saṅ-.

41 = Bḍ. I. 36.157b, 158a; Br. 4.59; H. 323b, 324a; Śidh. 56.29; Vā. 62.136. 1) Br.T. -tanāt.

etasminn eva kāle tu[1]) yajñe paitāmahe śubhe[2]) |
sūtaḥ sūtyāṃ[3]) samutpannaḥ sautye 'hani mahāmatiḥ[4]). || 42 ||
tasminn eva mahāyajñe jajñe[1]) prājño 'tha māgadhaḥ. |

sāmageṣu ca gāyatsu srugbhāṇḍe[1]) vaiśvadevake |
sāmagāne[2]) samutpannas, tasmān māgadha ucyate. || 42₁ ||
aindreṇa haviṣā câpi haviḥ pṛktaṃ Bṛhaspateḥ |
juhāv-Êndrāya de[1]vena, tataḥ sūto vyajāyata. || 42₂ ||
pramādas tatra saṃjajñe prāyaścittaṃ ca karmasu |
śiṣyahavyena yat pṛktam abhibhūtaṃ guror haviḥ || 42₃ ||
adharottaracāreṇa jajñe tadvarṇavaikṛtam. |
yac ca kṣatrāt samabhavad brāhmaṇyaṃ[1]) hīnayonitaḥ, || 42₄ ||
sūtaḥ pūrveṇa sādharmyāt tulyadharmaḥ prakīrtitaḥ; |
madhyamo hy eṣa sūtasya dharmaḥ kṣatropajīvanam, || 42₅ ||
rathanāgāś[1]vacaritaṃ jaghanyaṃ ca cikitsitam. |

Pṛthoḥ[1]) stavārthaṃ tau tatra samāhūtau maha[2]ṛṣibhiḥ. || 43 ||
tāv ūcur ṛṣayaḥ[1]) sarve: stūyatām eṣa pārthivaḥ, |
karmaitad anurūpaṃ vāṃ[2]), pātraṃ câyaṃ[3]) narādhipaḥ[4]). || 44 ||
tāv ūcatus tadā sarvāṃs[1]) tān ṛṣīn sūtamāgadhau: |
āvāṃ devān ṛṣīṃś caiva prīṇayāvaḥ svakarmabhiḥ[2]). || 45 ||
na câsya vidvo[1]) vai karma[2]) na tathā[3]lakṣaṇaṃ yaśaḥ, |
stotraṃ yenâsya kuryāva[4]) rājñas[5]) tejasvino dvijāḥ. || 46 ||
ṛṣibhis tau niyuktau tu: bhaviṣyaiḥ[1]) stūyatām iti, |

---

42 = Bḍ. I. 36.158b, 159a; Br. 4.60; H. 324b, 325a; Śidh. 56.30; Vā. 62.137ab.
1) Vā. ca. 2) Bḍ. yajatas tasya vai mukhe. 3) Bḍ. some sute.
4) Bḍ. sūtaḥ sautye tadāhani.

43a(42₁a) = Bḍ. I. 36.159b; Br. 4.61a; H. 325b; Śidh. 56.31a; Vā. 62.137c.
1) Bḍ. samutpanne punar jajñe; Śidh. mahāyajñe prāpte jajñe.

42₁bc = Bḍ. I. 36 160; Vā. 62.138ab. 1) Bḍ. śubhāṇḍe. 2) Bḍ. samāgate.
42₂ = Bḍ. I. 36,161; Vā. 62.138cd. 1) Bḍ. dai-.
42₃ = Bḍ. I. 36.162; Vā. 62.139ab.
42₄ = Bḍ. I. 36.163; Vā. 62.139c, 140a. 1) Bḍ. -yāṃ.
42₅ = Bḍ. I. 36.164; Vā. 62.140b, 141a.
43a = Bḍ. I. 36.165a; Vā. 62.141b. 1) Vā. -gāś ca.

43b = Bḍ I. 36.165b; Br. 4.61b; H. 326a; Śidh. 56.31b; Vā. 62.142a. 1) Bḍ. -thu. 2) H.Vā. sura-.

44 = Bḍ. I. 36.166; Br. 4.62; H. 326b, 327a; Śidh. 56.32; Vā. 62.142bc.
1) Bḍ.Vā. munayaḥ. 2) Bḍ. ca; Śidh. vā. 3) Śidh. vā yan.
4) Vā. -traṃ stotrasya câpy ayam.

45 = Bḍ. I. 36.167; Br. 4.63; H. 327b, 328a; Śidh. 56.33aI = aI; Vā. 62.143.
1) Bḍ. tataḥ sarvās; Śidh. -tus tān ānamya. 2) Bḍ. -mataḥ.

46 = Bḍ. I. 36.168; Br. 4.64; H. 328b, 329a; Śidh. 56.33aII = aII; Vā. 62.144.
1) Bḍ.Br. vidmo; H. -va; Vā. karma. 2) Vā. vidvo. 3) Br.T. -ma nāma vā; Śidh. na vidmo. 4) Vā. -vo. 5) Bḍ. procus.

47a(46₁a) = Bḍ. I. 36.170a; Br. 4.65; H. 329b; Śidh. 56(33b); Vā 62.145a.
1) Śidh. tāv ūcus te bhaviṣyaiś ca lakṣaṇaiḥ.

| *dānadh*arma[1]rato nityaṃ satyavāk saṃ*jite*[2]ndriyaḥ || 46₁ ||
| jñānaśīlo vadānyaś *ca*[1]) saṃgrāmeṣv aparājitaḥ |

yāni karmāṇi kṛtavān Pṛthuḥ paścān[1]) mahābalaḥ. || 47 ||

| satyavāg dānaśīlo 'yaṃ satyasaṃdho nareśvaraḥ |
| śrīmāñ jaitraḥ kṣamāśīlo vikrānto dṛṣṭaśāsanaḥ || 47₁ ||
| dharmajñaś ca kṛtajñaś ca dayāvān priyabhāṣaṇaḥ |
| mānyamānayitā yajvā brahmaṇyaḥ satyasaṃgaraḥ |
| śamaḥ śāntaḥ ca nirato vyavahārasthito nṛpaḥ. || 47₂ ||

tataḥ prabhṛti *vai loke*[1])
staveṣu *munisattamāḥ*[3]) |
āśīrvādāḥ prayujyante
sūtamāgadhabandibhiḥ[3]). || 48 ||

| tadā*di*[1]) pṛthivīpālāḥ
| stūyante sūtamāgadhaiḥ, |
| āśīrvādaiḥ prabodhyante
| sūtamāgadhabandibhiḥ. || 48 ||

tayoḥ[1]) stav[2]ānte suprītaḥ Pṛthuḥ prādāt prajeśvaraḥ |
Anūpadeśaṃ sūtāya Magadhaṃ[3]) māgadhāya ca. || 49 ||
taṃ dṛṣṭvā paramaprītāḥ prajāḥ[1]) *prāh*ur[2]) maharṣayaḥ[3]): |

vṛttīnām[1]) eṣa vo dātā
bhaviṣyati narādhipaḥ[2]). || 50 ||

| eṣa *vo vṛ*ttido[1]) Vainyo
| bhav*iṣyati*[2]) narādhipaḥ. || 50 ||

tato Vainyaṃ mahā*bhāg*aṃ[1]) prajāḥ sama[2]bhidudruvuḥ: |
tvaṃ[3]) no vṛttiṃ vidhatsvêti maharṣi[4]vacanāt tadā[5]). || 51 ||
so 'bhidrutaḥ prajābhis tu prajāhita[1]cikīrṣayā |

| 46₁ᵇ = Bḍ. I. 36.169ᵃ; Vā. 62.145ᵇ. 1) Bḍ. eṣa karma-. 2) Bḍ. saṃyate-.
| 47ᵃ = Bḍ. I. 36.169ᵇ; Vā. 62.145ᶜ. 1) Vā. tu.

47ᵇ = Bḍ. I. 36.170ᵇ; Br. 4.65ᵇ; H. 330ᵃ; Vā. 62.146ᵃ. 1) Vā. câpi.

| 47₁ = H. 330ᵇ. 331ᵃ.
| 47₂ = H. 331ᵇ, 332.

48 = Br. 4.66; H. 333; Śidh. 56.(34ᵃ). 1) H. -ti lokeṣu. 2) H. Janamejaya. 3) Śidh. tac chrutvâśīs tu cakrāte rājñas tau sūta-māgadhau.

| 48 = Bḍ. I. 36.172ᵇ, 173ᵃ; Vā. 62.148. 1) Vā. tadā vai.

49 = Bḍ. I. 36.171ᵇ, 172ᵃ; Br. 4.67; H. 334; Śidh. 56.34ᵇ, 35ᵃ; Vā. 62.147. 1) Bḍ. Vā. tata. 2) Br. stuv-. 3) Vā. -dhān.

50ᵃ = Bḍ. I. 36.173ᵇ; Br. 4.68ᵃ; H. 335ᵃ; Śidh. 56.35ᵇ; Vā. 62.149ᵃ. 1) Bḍ.Vā -jā ūcur; Br.T. procur. 2) Br. manīṣiṇaḥ; Śidh. -tā devā Brahmapurogamāḥ.

50ᵇ = Br. 4.68ᵇ; H. 335ᵇ; Śidh. 56.36ᵃ. 1) H. vṛttānām. 2) Śidh. nareśvaraḥ.

| 50ᵇ = Bḍ. I. 36.174ᵃ; Vā. 62.149ᵇ. 1) Bḍ. vṛttiprado. 2) Vā. bhavatv iti.

51 = Bḍ. I. 36.174ᵇ, 175ᵃ; Br. 4.69; H. 336; Śidh. 56.36ᵇ, 37ᵃ; Vā. 62.150ᵃᵇ. 1) Br. mahātmānaṃ; H. -rāja. 2) Śidh. -yaṃ prajāḥ sarvā jīvanāyâ-. 3) Br. tvāṃ. 4) Vā. -ṣer. 5) Śidh. tam ūcur brāhmaṇāḥ kila.

52ᵃ = Bḍ. I. 36.175ᵇ; Br. 4.70ᵃ; H. 337ᵃ; Śidh. 56.(37ᵇ); Vā. 62.150ᶜ. 1) Śidh. so 'pasṛtyâtha sahasā prajāpati-.

dhanur gṛhya pṛṣatkāṃś ca	dhanur gṛhītvā bāṇāṃś ca
Pṛthivīm ārdayad[1]) balī[2]) ‖ 52 ‖	Vasudhām ārdayad[1]) balī. ‖ 52 ‖

tato Vainyabhaya[2]trastā gaur bhūtvā prādravan Mahī, |
tāṃ Pṛthur dhanur ādāya dravantīm anvadhāvata. ‖ 53 ‖
sā lokān Brahmaloká[1]dīn gatvā[2]) Vainyabhayāt tadā |
pradadarśâ[3]grato Vainyaṃ *pragṛhītaśarāsan*am[4]) ‖ 54 ‖
jvaladbhir niśitair[1]) bāṇair dīptatejasam acyutam[2]) |
mahāyogaṃ mahātmānaṃ durdharṣam amarair api. ‖ 55 ‖
alabhantī tu sā[1]) trāṇaṃ Vainyam evânvapadyata[2]) |
kṛtāñjalipuṭā *bhūtvā*[3]) pūjyā lokais tribhi*ḥ s*adā[4]) ‖ 56 ‖
uvāca Vainyaṃ[1]): nâdharmaṃ strīvadhe paripaśyasi[2])? |
kathaṃ dhārayitā câsi prajā rājan mayā vinā[3])? ‖ 57 ‖
mayi lokāḥ sthitā rājan, mayêdaṃ dhāryate jagat, |
mad *ṛte ca*[1]) vinaśyeyuḥ[2]) prajāḥ[3]) pārthiva, *viddhi tat*[4])! ‖ 58 ‖
na[1]) mām arhasi[2]) hantuṃ vai[3]), śreyaś cet tvaṃ[4]) cikīrṣasi |
prajānāṃ, pṛthivīpāla, śṛṇu cêdaṃ vaco mama! ‖ 59 ‖
upāyataḥ samārabdhāḥ sarve sidhyanty upakramāḥ; |
| upāyaṃ paśya, yena tvaṃ dhārayethāḥ prajā nṛpa[1]). ‖ 60 ‖

52b = Br. 4.70b; H. 337b; Śidh. 56.38a. 1) Br.T. ādravad. 2) Śidh. ca dharāṃ pratyadyayāṃ punaḥ.	52b = Bḍ. I. 36.176a; Vā. 62.151a. 1) Bḍ. ādravad.

53 = Bḍ. I. 36.176b, 177a; Br. 4.71; H. 338; Śidh. 56.38b, 39a; Vā. 62.151b, 152a. 1) H. -yāt; Vā. asyârdanabhaya-.

54 = Bḍ. I. 36.177b, 178a; Br. 4.72; H. 339; Śidh. 56.39b = a; Vā. 62.152bc. 1) Śidh. -kāṃl lokapālā-. 2) Śidh. yayau. 3) Bḍ. saṃdadarśâ-; Vā. dadarśa câ-. 4) Bḍ. karmukodyatapāṇikam; Vā. karmukodyatadhāriṇam.

55 = Bḍ. I. 36.178b, 179a; Br. 4.73; H. 340; Vā. 62.153. 1) Vā. viśikhair. 2) Br.T. -samantataḥ.

56 = Bḍ. I. 36.179b, 180a; Br. 4.74; H. 341; Śidh. 56.40; Vā. 62.154. 1) Vā. tadā. 2) Śidh. -ṇaṃ taṃ vai śaraṇam īyivān. 3) Bḍ.Vā. devī. 4) Br.H. -bhis tadā; Śidh. -tvā idaṃ vacanam abravīt.

57 = Bḍ. I. 36.180b, 181a; Br. 4.75; H. 342; Śidh. 56.41a = b; Vā. 62.155. 1) Bḍ. Vainaṃ; H. cainaṃ. 2) Bḍ. -yati; H. -dhaṃ kartum arhasi. 3) Bḍ. -jā yā vardhitā mayā; Br. vinā mayā.

58 = Bḍ. I. 36.181b, 182a; Br. 4.76; H. 343; Śidh. 56.41b, 42a; Vā. 62.156. 1) Bḍ. kṛte na; Br.H. madvināśe; Śidh. kṛte ca. 2) Śidh. -śyanti. 3) Śidh. sarve. 4) Bḍ. vardhitāḥ; Śidh. pārthivāḥ; Vā. -vasattama.

59 = Bḍ. I. 36.182b, 183a; Br. 4.77; H. 344; Śidh. 56.42b = a; Vā. 62.157. 1) Bḍ. sa. 2) Bḍ. nârhasi. 3) Bḍ.Vā. vai hantuṃ. 4) Bḍ. -yas tvaṃ ca.

60a = Bḍ. I. 36.183b; Br. 4.78a; H. 345a; Śidh. 56.43a; Vā. 62.158a.
| 60b = Br. 4.78b; H. 345b; Śidh. 56.43b. 1) Br. -jām imām.

hatvâpi māṃ na śaktas tvaṃ prajānāṃ *pālane*[1]) nṛpa; |
anubhūtā[2]) bhaviṣyāmi, *yaccha*[3]) kopaṃ mahādyute[4])! || 61 ||
avadhyāś[1]) ca striyaḥ[2]) prāhus tiryagyoniga[3]teṣv api |
sattveṣu[4]), pṛthivīpāla, na dharmaṃ[5]) tyaktum arhasi. || 62 ||
evaṃ bahuvidhaṃ vākyaṃ śrutvā rājā[1]) mahāmanāḥ |
k*opa*ṃ[2]) nigṛhya dharmātmā Vasudhām idam[3]) abravīt: || 63 ||
ekasyârthāya[1]) yo hanyād ātmano vā parasya vā[2]) |

bahūn vā[1]) prāṇino *'thaika*ṃ[2]),	ekaṃ prāṇaṃ[1]) bahūn vâpi,
bhavet tasyêha[3]) pātakam, || 64 ||	karma[2]) tasyâsti pātakam. || 64 ||
sukham edhanti bahavo	yasmiṃs tu nihate bhadre
yasmiṃs tu nihate 'śubhe[1]), |	*edhante*[1]) bahavaḥ sukham |

tasmin hate nâsti śubhe[1]) pātakaṃ côpa[2]pātakam. || 65 ||
| [ekasmin yatra nidhanaṃ prāpite duṣṭakāriṇi |
| bahūnāṃ bhavati kṣemaṃ, tatra puṇyaprado vadhaḥ. ||]
so 'haṃ prajānimittaṃ tvāṃ haniṣyāmi[1]) Vasuṃdhare, |
yadi me vacanaṃ[2]) nâdya[3]) kariṣyasi jagaddhitam[4]). || 66 ||
tvāṃ nihatyâdya[1]) bāṇena macchāsanaparāṅmukhīm |
ātmānaṃ prathayitv*âha*ṃ[2]) prajā dhārayitā svayam[3]). || 67 ||

---

61 = Bḍ. I. 36.184; Br. 4.79; H. 346; Śidh. 56.44a = b; Vā. 62.158b, 159a.
1) Br. poṣaṇe; H. prajā dhārayituṃ. 2) Bḍ. antarbhūtā; Br. anukulā; Vā. annabhūtā. 3) Bḍ.Vā. jahi. 4) Br.T. -mate; Śidh. mahīpate.

62 = Bḍ. I. 36.185; Br. 4.80; H. 347; Śidh. 56.44b, 45a; Vā. 62.159bc.
1) Br.Śidh. -yāṃ. 2) Br.Śidh. -yaṃ. 3) Vā. -śā-. 4) Br. yady evaṃ; Sidh. sa tvaṃ tu; Vā. matvaivaṃ. 5) Bḍ.Vā. dharmaṃ na.

63 = Bḍ. I. 36.186; Br. 4.81; H. 348; Śidh. 56.45b, 46a; Vā. 62.160. 1) Bḍ. tasyā. 2) Bḍ.Vā. krodhaṃ. 3) Śidh. idaṃ vacanam.

64a = Bḍ. I. 36.187a; Br. 4.82a; H. 349a; Śidh. 56.46b; Vā. 62.161a.
1) Br.T.Śidh. -ârthe tu. 2) Bḍ. ca; Śidh. bahūn pāpaṃ tu tasya tas.

64b = Br. 4.82b; H. 349b; Śidh. 56.(47a). 1) H. vai. 2) Br. 'nantaṃ. 3) Śidh. bahūnāṃ hanti vâpy ekaṃ tasya nâstīha.	64b = Bḍ. I. 36.187b; Vā. 62.161b. 1) Bḍ. prāṇī. 2) Vā. kāmaṃ.
65a = Br. 4.83a; H. 350a. 1) H. sati.	65a = Bḍ. I. 36.188a; Vā. 62.162a. 1) Bḍ. jīvante; Vā.T. labhante.

65b = Bḍ. I. 36.188b; Br. 4.83b; H. 350b; Vā. 62.162b. 1) Br.T. -ti bhadre; Vā. śubhe nâsti. 2) H. nôpa-.
| [ ] = H. 351.

66 = Bḍ. I. 36.189; Br. 4.84; H. 352; Śidh. 56.47b, 48a; Vā. 62.163. 1) Vā. vadhiṣyāmi. 2) Br.T.H. -canān. 3) Śidh. tv adya. 4) Śidh. ca no hitam.

67 = Bḍ. I. 36.190; Br. 4.85; H. 353; Vā. 62.164. 1) Bḍ. -yâśu. 2) Bḍ.Vā. -tvêha. 3) Vā.T. dhārayiṣyāmy ahaṃ prajāḥ.

sā tvaṃ *śāsa*nam[1]) āsthāya[2]) mama dharmabhṛtāṃ vare[3]) |

saṃjīvaya prajāḥ sarvāḥ,	saṃjīvaya prajā nityaṃ,
samarthā hy asi dhāraṇe. || 68 ||	śaktā hy asi na saṃśayaḥ. || 68 ||

duhitṛtvaṃ ca me gaccha, *tata*[1]) e*na*m[2]) ahaṃ śaram[3]) |
niyaccheyaṃ[4]) tvadvadhārtham[5]) udyantaṃ[6]) ghoradarśanam[7]). ||69||
| pratyuvāca tato Vainyam evam uktā satī Mahī: |
sarvam[1]) etad ahaṃ *vīra*[2]) vidhāsyāmi na saṃśayaḥ[3]). || 70 ||
[upāyataḥ samārabdhāḥ sarve sidhyanty upakramāḥ ; |
upāyaṃ paśya, yena tvaṃ dhārayethāḥ prajā imāḥ. ||]
vatsaṃ tu mama taṃ[1]) paśya[2]), kṣareyaṃ[3]) yena vatsalā, |
samāṃ ca kuru sarvatra māṃ tvaṃ[4]) dharmabhṛtāṃ vara[5]), || 71 ||
yathā viṣyan[1]damānaṃ me[2]) kṣīraṃ sarvatra bhāvayet[3]). |
tata utsārayāmāsa *śailāñ*[4]) *śatasahasraśaḥ*[5]) || 72 ||
dhanuṣkoṭyā tadā[1]) Vainyas, tena śailā vivardhitāḥ. |
| [Pṛthur Vainyas tadā cakre mahīṃ rājā samāṃ tataḥ. |]
manvantareṣv atīteṣu viṣamâsīd vasuṃdharā, || 73 ||
svabhāvenâbhavaṃs[1]) tasyāḥ[2]) samāni viṣamāṇi ca. |
Cākṣuṣasyântare pūrvam āsīd etat[3]) purā[4]) kila. || 74 ||

68a = Bḍ. I. 36.191a; Br. 4.86a; H. 354a; Śidh. 56.48b; Vā. 62.165a.
1) Bḍ.Vā. vacanaṃ; Śidh. ājñāṃ saṃ-. 2) Vā āsādya. 3) Śidh. saṃjīvaya prajāḥ.
68b = Br. 4.86b; H. 354b. | 68b = Bḍ. I. 36.191b; Vā. 62.165b.
69 = Bḍ. I. 36.192; Br. 4.87; H. 355; Vā. 62.166. 1) Bḍ. caivaṃ; Vā. evam. 2) Bḍ.Vā. etam. 3) Vā. mahad varam. 4) Vā.T. -yacche tvāṃ. 5) Vā.T. tu dharmārthaṃ; V. tv adharmārthaṃ. 6) H. udyataṃ; Vā. prayuktaṃ. 7) Vā.T. -śane.
| 70a = Bḍ. I. 36.193a; Vā. 62.167a.
70b = Bḍ. I. 36.193b; Br. 4.88a; H. 356a; Śidh. 57.(1a); Vā. 62.167b.
1) Vā. evam. 2) Bḍ.Vā. rājan. 3) Śidh. tac chrutvā pṛthivī prāha na māṃ tvaṃ hantum arhasi.
| [] = H. 356b, 357a.
71 = Bḍ. I. 36.194ab; Br. 4.88b, 89a; H. 357b, 358a; Śidh. 57.1b, 2a; Vā. 62.168ab. 1) Br.T. saṃ-; Śidh. me mataṃ. 2) Vā.T. yaccha. 3) Śidh. -re 'ham. 4) H. tvaṃ māṃ. 5) Śidh. -tra parvatair āvṛtā yataḥ.
72 = Bḍ. I. 36.194c, 195a; Br. 4.89b, 90a; H. 358b, 359a; Śidh. 572.b, 3a; Vā. 62.168c, 169a. 1) Bḍ.Śidh. vispan-; H. -thâbhisyan. 2) Śidh. -mānâhaṃ; Vā.T. ca. 3) Śidh. -ye. 4) Śidh. girīñ. 5) Bḍ.Vā. śilājālāni sarvaśaḥ.
73a = Bḍ. I. 36.195b; Br. 4.90b; H. 359b; Śidh. 57.3b; Vā. 62.169b.
1) Bḍ. tathā; Vā. tato.
| [] = H. 360a.
73b = Bḍ. I. 36.196a; H. 360b; Vā. 62.170a.
74 = Bḍ. I. 36.196b, 198b; H. 361; Vā. 62.170b, 172b. 1) Bḍ. -vat; H. -van. 2) H. hy asyā. 3) H. evaṃ; Vā. etad āsīt. 4) H. tadā.

na hi pūrvavi[1]sarge vai viṣame[2]) pṛthivītale |
pra[3]vibhāgaḥ purāṇāṃ vā[4]) grāmāṇāṃ vâbhavat tadā[5]). || 75 ||
na sas[1]yāni na gorakṣā[2]) na kṛṣir na vaṇikpathaḥ |
| naiva satyānṛtaṃ *câsīn*[1]) na lobho na ca matsaraḥ. || 76 ||
Vaivasvate 'ntare tasmin[1]) *sāṃpratam*[2]) samupasthite[3]) |
Vainyāt prabhṛti *loke 'smin*[4]) sarvasyaitasya saṃbhavaḥ. || 77 ||

yatra ya[1]tra samaṃ tv asyā[2])
bhūmer āsīt tadā[3]) *dvijāḥ*[4]), |
tatra tatra prajāḥ sarvā
nivāsaṃ samarocayan. || 78 ||

samatvaṃ yatra yatrâsīd
bhūmeḥ[1]) kasmiṃś cid[2]) eva hi, |
tatra tatra prajās tā vai
nivasanti *sma*[3]) sarva*dā*[4]). || 78 ||

āhāraḥ[1]) phalamūl*āni*[2]) prajānām a[3]bhavat *tadā*[4]) |
kṛcchre*ṇa mahatā yukta*[5]), ity evam anuśuśruma[6]). || 79 ||

sa[1]) kalpayitvā vatsaṃ tu
manuṃ Svāyaṃbhuvaṃ prabhum[2]
sva[3]pāṇau puruṣavyāghro[4])
dudoha pṛthivīṃ tataḥ[5]). || 80 ||
sasyajātāni sarvāṇi
Pṛthur[1]) Vainyaḥ pratāpavān, |

sa kalpayitvā vatsaṃ tu
Cākṣuṣaṃ manum īśvaraḥ |
Pṛthur[1]) dudoha sasyāni
sv*a*[2]tale pṛthivīṃ tataḥ. || 80 ||
sasyāni tena dugdhāni
Vainyena tu vasuṃdharām[1]) |
manuṃ ca Cākṣuṣaṃ kṛtvā
vatsaṃ pātre ca bhūmaye, |

---

75 = Bḍ. I. 36.197; Br. 4.91; H. 362; Śidh. 57.4; Vā. 62.171. 1) Bḍ. -ni-. 2) Śidh. viṣaye. 3) Br.T. pra-. 4) H. ca; Śidh. vai. 5) Bḍ.Vā. vâpi vidyate; H. vā tadâbhavat.

76a = Bḍ. I. 36.198a; Br. 4.92a; H. 363a; Śidh. 57.5a; Vā. 62.172a. 1) H.Śidh. śas-. 2) Bḍ.Br. -kṣ(y)aṃ.
| 76b = Br. 4.92b; H. 363b. 1) tatra.

77 = Bḍ. I. 36.199a, 201b; Br. 4.93; H. 364; Vā. 62.172c, 174c. 1) H. câsmin 2) H. -prate. 3) Bḍ.Vā. sarvasyaitasya saṃbhavaḥ. 4) Br. vai viprāḥ; H. rājendra.

78 = Br. 4.94; H. 365; Śidh. 57.(5b) = a. 1) Śidh. ta-. 2) Śidh. samatvaṃ syād. 3) Śidh. -mer vāsas tv abhūd. 4) H. -dânagha.

78 = Bḍ. I. 36.199b, 200a; Vā. 62.173. 1) Vā. bhūyas. 2) Vā. tasmiṃs tad. 3) Bḍ. ca. 4) Bḍ. -śaḥ.

79 = Bḍ. I. 36.200b, 201a; Br. 4.95; H. 366; Śidh. 57.6a = b; Vā. 62.174ab, cfr. 175a. 1) Vā. -ra-. 2) Bḍ. -le tu; Vā. -laṃ tu. 3) Śidh. câ-. 4) Bḍ.Vā. kila. 5) Bḍ.Vā. -ṇaiva tadā tāsām. 6) Vā. 175a -ṇa mahatā so 'pi pranaṣṭāsv oṣadhīṣu vai.

80 = Br. 4.96; H. 367; Śidh. 57.6b, 7a. 1) Śidh. saṃ-. 2) Śidh. -bhuḥ. 3) Śidh. sa. 4) H. -vyāghra; Śidh. -śreṣṭho. 5) Śidh. tadā.

80 = Bḍ. I. 36.202; Vā. 62.175bc. 1) Vā. punar. 2) Bḍ. sve.

81 = Br. 4.97; H. 368; Śidh. 57.7b, 8a.

81 = Bḍ. I. 36.203a = c; Vā. 62.176.

tenânnena prajāḥ sarvā[2])	tenânnena ta*tas*[2]) tā vai
vartante 'dyâpi sarvaśaḥ[3]). ‖ 81 ‖	vartayante *prajāḥ sadā*[3]). ‖ 81 ‖

ṛṣibhiḥ śrūyate[1]) câpi[2]) punar dugdhā vasuṃdharā, |
vatsaḥ Somo 'bhavat[3]) teṣāṃ[4]) dogdhā câpi Bṛhaspatiḥ[5]), ‖ 82 ‖
pātram āsīt tu chandāṃsi[1]) *gāyatryādīni sarvaśaḥ*[2]), |
kṣīram āsīt *tadā teṣāṃ* tapo[3]) brahma[4]) ca śāśvatam. ‖ 83 ‖
punas tato[1]) devagaṇaiḥ Puraṃdarapurogamaiḥ[2]) |
kāñcanaṃ[3]) pātram ādāya *dugdhêyaṃ śrūyate mahī*[4]). ‖ 84 ‖
vatsas tu Maghavān āsīd, dogdhā tu[1]) Savitā pra[2]bhuḥ[3]), |
kṣīram ūrjaskaraṃ caiva[4]), vartante yena[5]) devatāḥ[6]). ‖ 85 ‖
pitṛbhiḥ śrūyate câpi[1]) punar dugdhā vasuṃdharā[2]) |
rājataṃ pātram ādāya svadhām[5]) *amitavikramaiḥ*[6]). ‖ 86 ‖
| [svadhāmṛtaṃ ca pitṝṇām āsīd dogdh-Âryamā tathā, |]
Yamo *Vaivasvatas teṣām*[1]) *āsīd*[2]) vatsaḥ pratāpavān[3]), |
| Antakaś câbhavad dogdhā *kālo lokaprakālanaḥ*[4]). ‖ 87 ‖

---

1) Śidh. gor hi. 2) H. -jās tāta. 3) Śidh. vartayanty adya nityaśaḥ.	1) Vā.T. -dharā. 2) Vā. tadā. 3) Bḍ. -ti śubhāḥ prajāḥ.

82 = Bḍ. I. 36.203b, 204a; H. 369; Śidh. 57.8b = aIbI; Vā. 62.177. 1) Vā. T. stūyate. 2) Śidh. -bhis tu tato dugdhā; Vā. -te vâpi. 3) Bḍ. Vā. -mas tvabhūt. 4) Śidh. tataḥ. 5) H. -dhā c-Âṅgirasaḥ sutaḥ.

83 = Bḍ. I. 36.204b, 205a; H. 370(a)b; Śidh. 57.9a = aIbII; Vā. 62.178. 1) Bḍ. chandāṃsi pātram āsīt tu; Śidh. pātraṃ chandāṃsi dogdhā vai. 2) H. Bṛhaspatir mahātejāḥ pātraṃ chandāṃsi Bhārata. 3) H. -sīd anupamaṃ tayor. 4) Śidh. dugdhaṃ.

84 = Bḍ. I. 36.205b, 206a; H. 371; Śidh. 57.(9b), 10a; Vā. 62.179ab. 1) H. tataḥ punar; Vā.T. punaḥ stutvā. 2) Śidh. tato devagaṇair dugdhā vatsaṃ kṛtvā Puraṃdaram. 3) Bḍ.Vā. sauvarṇaṃ. 4) Bḍ. -dhā saṃśrūyate mahī; Śidh. dogdhā caiva tu Bhāskaraḥ; Vā. amṛtaṃ duduhe tadā.

85 = Bḍ. I. 36.206b, 207a; Br. 4.(101); H. 372; Śidh. 57.10b = b; Vā. 62.(179c) = a. 1) Bḍ. ca. 2) Bḍ. vi-. 3) Br. devānāṃ kāñcanaṃ pātraṃ vatsas teṣāṃ Śatakratuḥ; Vā. tenaiva vartayante ca devā Indrapurogamāḥ. 4) Bḍ. -jaṃ ca madhu ca; Br.T. ojaskaraṃ caiva. 5) Bḍ. tena; Śidh. yena vartanti. 6) Br. dogdhā ca bhagavān raviḥ.

86 = Bḍ. I. 36.207b, 208a; H. 373; Śidh. 57.11a = a; Vā. 62.186a = a. 1) Śidh. -bhiś ca punar dugdhā. 2) Śidh. pātram ādāya rājatam. 3) H. sudhāṃ. 4) Bḍ. āśu vitṛptaye; Vā. pitṛbhiḥ stūyate mahī.
| [ ] = Vā. 62.186b.

87 = Bḍ. I. 36.208b, 209a; H. 374; Śidh. 57.(11b) = a; Vā. 62.186c = a. 1) Bḍ. Vaivasvato Yamas tv āsīt. 2) Bḍ. teṣāṃ; Vā. Yamo vatso 'bhavat teṣāṃ. 3) Vā. māso tṛptis tu sarvadā; Śidh. vatsaṃ kṛtvā Mayaṃ caiva dogdhā Kālas tu câtakaḥ. 4) Bḍ. -dhā pitṝṇāṃ balavān prabhuḥ.

nāgaiś ca [1]) śrūyate [2]) dugdhā [3]) vatsaṃ kṛtvā tu Takṣakam |
alābuṃ [4]) pātram ādāya viṣaṃ kṣīraṃ *tadā mahī* [5]). || 88 ||

teṣām Airāvato dogdhā	teṣāṃ ca [1]) Vāsukir dogdhā
Dhṛtarāṣṭraḥ pratāpavān |	Kādraveyaḥ pratāpavān [2]) |

nāgānāṃ *vai dvija*śreṣṭha [1]) sarpāṇāṃ *caiva sarvaśaḥ* [2]) || 89 ||
tenaiva vartayanty ugrā mahākāyā *viṣ*ol[1]baṇāḥ |
tad[2]āhārās tadācārās tadvīryās tadupāśrayāḥ [3]). || 90 ||
asuraiḥ śrūyate câpi punar dugdhā vasuṃdharā [1]) |

āyasaṃ pātram ādāya	āyasaṃ pātram ādāya
māyāṃ śatrunibarhiṇīm [1]). || 91 ||	kila māyāś ca sarvaśaḥ. || 91 ||

Virocanas tu Prāhrādir vatsas teṣām *abhūt* tadā [1]), |

ṛtvig Dvimūrdhā Daityānāṃ,	ṛtvig Dvimūrdhā Daityānāṃ,
Madhur dogdhā mahābalaḥ. || 92 ||	dogdhâbhūd Ditinandanaḥ. || 92 ||
tayaite māyayâdyâpi	payasā te ca māyābhiḥ
sarve māyāvino 'surāḥ |	sarve māyāvino 'surāḥ |
vartayanty amitaprajñās,	vartayanti mahāvīryās,
tad eṣām amitaṃ balam. || 93 ||	tad eṣāṃ paramaṃ balam. || 93 ||

| yakṣaiś ca [1]) śrūyate rājan [2]) punar dugdhā vasuṃdharā |
āmapātre *punar dugdhā* [1]) *tv a*ntardhānam iyaṃ mahī [2]) || 94 ||

---

88 = Bḍ. I. 36.212b, 213a; H. 375; Śidh. 57.13aI, 12bII, I, 13aII; Vā. 62.180aI, II = aIbII. 1) Bḍ. -gais tu. 2) Vā. stūyate. 3) Śidh. nāgair dugdhā vasumatī. 4) Bḍ.Śidh. -bu-. 5) H. narottama; Śidh. mahārṣe.

89a = H. 376a; Śidh. 57.13b.	89a = Bḍ. I. 36.213b; Va. 62.180b. 1) Bḍ. vai. 2) Vā. -yā mahaujasaḥ.

89b = Bḍ. I. 36.214a; H. 376b; Vā. 62.181a. 1) H. Bharataśreṣṭha. 2) H. ca mahīpate.

90 = Bḍ. I. 36.214b, 215a; H. 377; Śidh. 57.14a = b; Vā. 6.2181bc. 1) Vā. mahol-. 2) Śidh. vāyv-. 3) H. tadapāśrayāḥ; Śidh. -rāḥ sadā sarpā viṣolbaṇāḥ; Vā.T. tu tadāśrayāḥ.

91a = Bḍ. I. 36.209b; H. 378a; Śidh. 57.(14bI). 1) Śidh. asuraiś ca punar dugdhā.

91b = H. 378b; Śidh. 57.(14bII). 1) Śidh. pātraṃ kṛtvā tadāyasam.	91b = Bḍ. I. 36.210a.

92a = Bḍ. I. 36.210b; H. 379a; Śidh. 57.(15a). 1) Bḍ. -ṣāṃ mahāyaśāḥ; Śidh. māyā dugdhaṃ tu vatsaṃ hi kṛtvā pautraṃ Virocanam.

92b = H. 379b; Śidh. 57.(15b). 1) Śidh. dogdhā Daityo Madhus tatra tato māyādhikāsurāḥ.	92b = Bḍ. I. 36.211a.
93 = H. 380.	93 = Bḍ. I. 36.211b, 212a.

| 94a = H. 381a; Śidh. 57.16aI = I. 1) Śidh. jajñaiḥ saṃ-. 2) Śidh. dugdhā.

94b = Bḍ. I. 36.215b; H. 381b; Śidh. 57.16aII, bI; Vā. 62.182a. 1) H. ma-

vatsaṃ Vaiśravaṇaṃ *kṛtvā*[1]) yakṣaiḥ[2]) puṇyajanais tadā[3]), |
dogdhā Rajata[4]nābhas tu, pitā Maṇivar[5]asya yaḥ[6]) || 95 ||
yakṣātmajo mahātejās *Triśīrṣaḥ*[1]) sumahā*tapāḥ*[2]); |
tena te vartayantîti paramarṣir uvāca[3]) ha. || 96 ||
rākṣasaiś ca piśācaiś ca[1]) punar dugdhā vasuṃdharā |

| śāvaṃ kapālam ādāya prajā bhoktuṃ narādhipa. || 97 ||

Brahm*opetas tu* dogdhā vai[1]) teṣām āsīt Ku*berakaḥ*[2]), |
vatsaḥ[3]) Sumālī *balavān*[4]), kṣīraṃ rudhiram eva *ca*[5]) || 98 ||

tena kṣīreṇa yakṣāś ca
rākṣasāś câmaropamāḥ |
vartayanti piśācāś ca
bhūtasaṅghās tathaiva ca. || 99 ||

kapālapātre nirdugdhā hy[1])
antardhānaṃ ca rākṣasaiḥ; |
tena kṣīreṇa rakṣāṃsi
vartayantîha sarvaśaḥ. || 99 ||

padmapātre punar dugdhā gandharvaiḥ sâ[1]psaroganaiḥ |
vatsaṃ Citrarathaṃ kṛtvā śucīn gandh*āṃs tathaiva ca*[2]). || 100 ||
teṣāṃ *Vas*uruciś[1]) tv[2]) āsīd dogdhā *putro muneḥ śuciḥ*[3]) |
gandharvarājo 'tibalo mahātmā sūryasaṃnibhaḥ. || 101 ||
śailaiś ca śrūy[1]ate dugdhā[2]) punar devī[3]) vasuṃdharā |
tatrauṣadhīr[4]) mūrtimatī ratnāni vividhāni ca[5]). || 102 ||

---

hārāja; Śidh. vasuṃdharā. 2) Bḍ. -napriyaṃ mahī; H. purântardhānam akṣayam; Śidh. antardhānaṃ ca vai dugdhaṃ.

95 = Bḍ. I. 36.216; H. 382; Śidh. 57.16bII = aI; Vā. 62.182b, 183a. 1) Śidh. tathā. 2) Vā. yajñaiḥ. 3) Bḍ.Vā. tathā. 4) Vā.T. ca Jatu-. 5) Bḍ. -dhar-. 6) Vā. saḥ.

96 = Bḍ. I. 36.217; H. 383; Vā. 62.183bc. 1) Bḍ.Vā. -tejā vaśī ca (Vā. sa). 2) Bḍ. -yaśāḥ; Vā. -balaḥ. 3) Bḍ. -mārthatayā ca.

97a = Bḍ. I. 36.218a; H. 384a; Śidh. 57.17a; Vā. 62.184a. 1) Bḍ. Piśāś caiva.

| 97b = H. 384b.

98 = Bḍ. I. 36.218b, 219a; H. 385; Śidh. 57.(17b, 18a); Vā. 62.184b, 185a. 1) Bḍ. Brahmā Brāhyos tu vai dogdhā; H. dogdhā Rajatanābhas tu. cfr. 95bI. 2) H. Kurūdvaha; Śidh. kṣīraṃ rudhiram evâpi dogdhā Rākṣasanāyakaḥ. 3) Vā. rakṣaḥ. 4) H. Kauravya. 5) H. hi; Śidh. vatsaṃ Sumālinaṃ kṛtvā tena te vartayanty atha.

99 = H. 386.

99 = Bḍ. I. 36.219b, 220a; Vā. 62.185bc. 1) Vā. -dhā a-.

100 = Bḍ. I. 36.220b, 221a; H. 387; Śidh. 57.18b, 19a; Vā. 62.187. 1) Bḍ. -vaiś câ-; Vā. -vair a-. 2) Bḍ. gandhāmahī tadā; H. gandhān nararṣabha; Śidh. dogdhā Vasurucis tathā.

101 = Bḍ. I. 36.221b, 222a; H. 388; Vā. 62.188. 1) H. ca Suruciś; Vā. Viśvāvasus. 2) H. câ-. 3) Bḍ. śubhaḥ; H. Bharatasattama.

102 = Bḍ. I. 36.222b, 223a; H. 389; Śidh. 57.19b = aI, bII; Vā. 62.189.

vatsas tu Himavān āsīd[1]), dogdhā Merur[2]) mahāgiriḥ, |
| pātram tu śailam evâsīt, tena śailāḥ[3]) pratiṣṭhitāḥ[3]). || 103 ||
| *śrūyate vṛkṣavīrudbhiḥ*[1]) punar dugdhā vasuṃdharā |
pālāśam[2]) pātram ādāya[3]) chinnadagdha[4]prarohaṇam. || 104 ||
kāmadhuk puṣpitaḥ *śālaḥ*[1]) *plakṣo*[2]) *vatso yaśasvinām*[3]), |

sarvakāmadughā dogdhrī[1])	sarva[1]kāmadughā dogdhrī
sarvasasyaprarohaṇī. || 105 ||	pṛthivī bhūtabhāvinī. || 105 ||

sêyam[1]) Dhātrī Vidhātrī ca *Pāvanī*[2]) ca vasuṃdharā |
| dugdhā hitārtham lokānām Pṛthunêti hi[1]) naḥ śrutam. |
carācarasya *sarva*[1]sya pratiṣṭhā yonir eva ca || 106 ||
āsīd iyam[1]) samudrāntā medinîti pariśrutā[2]). |
| vasu dhārayate yasmād[1]), vasudhā tena côcyate[2]). |
Madhu-Kaiṭabhayoḥ[1]) *kṛtsnā*[2]) medasā *sam*pariplutā[3]), || 107 ||
tenêyam medinī *devī procyate*[1]) brahmavādibhiḥ. |
tato' bhyupagamād rājñaḥ Pṛthor Vainyasya *dhīmataḥ*[2]) || 108 ||
duhitṛtvam anuprāptā *devī Pṛthvîti côcyate*[1]). |

---

1) Vā. srū-. 2) H. rājan. 3) H. dugdhā. 4) Bḍ. tadau-; H. auṣadhīr vai. 5) Śidh. ratnāny oṣadhayaḥ śubhāḥ.

103 = Bḍ. I. 36.223b, 224a; Br. 4.108b = a; H. 390; Śidh. 57.20a = a; Vā. 62.190. 1) Vā. -vāṃs teṣām. 2) H.Vā. Merur dogdhā. 3) Vā. -aḥ.

104 = Bḍ. I. 36.224b, 225a; Br. 4.109b = b; H. 391; Vā. 62.191. 1) H. vīrudbhiḥ śrūyate rājan. 2) Br.Vā. -śa-. 3) Br. kṣīram ca. 4) Vā.T. dugdham chinna-.

105a = Bḍ. I. 36.225b; Br. 4.(109a); H. (392a); Vā. 62.192a. 1) Vā. śailaḥ. 2) Vā.T. pakṣo. 3) Vā. -svinī; Br. plakṣo vatsas tu vṛkṣāṇām doghdhā śālas tu puṣpitaḥ; H. dudoha puṣpitaḥ sālo vatsaḥ plakṣo 'bhavat tadā.

105b = Br. 4.111a; H. 393b. 1) H. dugdhā.	105b = Bḍ. I. 36.226a; Vā. 62.192b. 1) Bḍ. sarṣa-.

106a = Bḍ. I. 36.226b; Br. 4.110a; H. 392b; Vā. 62.193a. 1) Bḍ. saiva; Vā. saiṣā. 2) Bḍ.Vā. dhāraṇī.

| 106b = Bḍ. I. 36.227a; Vā. 62.193b. 1) Vā. -nā iti.

106b(c) = Bḍ. I. 36.227b; Br. 4.110b; H. 393a; Vā. 62.193c. 1) Bd.Vā. loka-.

107a = Bḍ. I. 37.1a; Br. 4.111b; H. 394a; Śidh. 57.20b; Vā. 63.1a, cfr. 3a. 1) Bḍ. iha. 2) Bḍ. vasudhêti yathāśrutam; Br. -nī parviśrutā; Śidh. -nī ca pariśrutā.

| 107b = Bḍ. I. 37.1b; Vā. 63.1b. 1) Bḍ. -su dhatte yatas tasmād. 2) Bḍ. -dhā sêti gīyate.

107b(c) = Bḍ. I. 37.2a; Br. 4.112a; H. 394b; Śidh. 57.21a; Vā. 63.2a. 1) H. -yāḥ. 2) Bḍ.Vā. pūrvam. 3) Br.T. samabhiplutā; Br.V. Śidh. ca pariplutā; H. -sâbhipariplutā.

108 = Bḍ. I. 37.2b, 3a; Br. 4.112b, 113a; H. 395; Vā. 63.2b = b. 1) Bḍ. -nîty uktā niruktyā; Br. ucyate. 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

109 = Bḍ. I. 37.3b, 4a; Br. 4.113b, 114a; H. 396; Śidh. 57.21b, 22a; Vā. 63.3b, 4a. 1) Bḍ. pṛthivī paṭhyate tataḥ; Śidh. dharā pṛthvy

Pṛthunā[2]) pravibhaktā[3]) ca śodhitā[4]) ca vasuṃdharā[5]) || 109 ||

sasyākaravatī sphītā purapattanamālinī[1]). || 110 ||	sasyākaravatī rājñā[1]) pattanākaramālinī | cāturvarṇyasamākīrṇā rakṣitā tena dhīmatā. || 110 ||

evaṃprabhāvo Vainyaḥ sa rājâsīd[1]) *rāja*[2]sattamaḥ[3]) |
namasyaś caiva pūjyaś ca bhūtagrām*air na*[4]) *saṃśayaḥ*[5]). || 111 ||
brāhmaṇaiś ca mahābhāgair vedavedāṅgapāragaiḥ[1]) |
Pṛthur eva namaskāryo brahmayoniḥ sanātanaḥ. || 112 ||
pārthivaiś ca mahābhāgaiḥ *pārthivatvam*[1]) *abhīpsubhiḥ*[2]) |
ādirājo[3]) namaskāryaḥ Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān, || 113 ||
yodhair api ca *vikrāntaiḥ*[1]) prāptukāmair[2]) jayaṃ yudhi[3]). |

ādikartā[1]) *raṇānāṃ* ca[2]) yodhānāṃ prathamo *nṛpaḥ*[3]). 114	ādikartā *raṇ*ānāṃ[1]) vai namasyaḥ Pṛthur eva hi. || 114 ||

yo hi yoddhā[1]) raṇaṃ yāti kīrtayitvā Pṛthuṃ nṛpaṃ, |
sa ghorarūpān[2]) saṃgrāmān[3]) kṣemī tarati[4]) kīrtimān. || 115 ||
vaiśyair api ca *vittāḍhyair*[1]) vaiśya[2]vṛtti*vidhāyibhiḥ*[3]) |
Pṛthur eva namaskāryo vṛttidātā[4]) mahāyaśāḥ. || 116 ||

---

ucyate tataḥ; Vā. pṛthvîty ucyate tataḥ. 2) Vā. prathitā. 3) Bd.-vibhāgaś. 4) Vā. śobhitā. 5) Bd. dharāyāḥ sādhitaḥ purā; Śidh. kṛtā sasvaravandanā.

110 = Br. 4.114b; H. 397a. 1) Br.-śālinī.	110 = Bd. I. 37.4b, 5a; Vā. 63.4bc. 1) Bd.-jñaḥ.

111 = Bd. I. 37.5b, 6a; Br. 4.115; H. 397b, 398a; Śidh. 57.22b, 23a = b; Vā. 63.5. 1) Bd.Vā. rājâsīd Vainyaḥ sa. 2) Bd. dvija-; Vā. nṛpa-. 3) Bd. -māḥ; Śidh. -sīn mukhato nṛṇām. 4) Bd. Vā. -grāmeṇa H. a-. 5) Bd. Vā. sarvaśaḥ; Śidh. ca vṛttikāmair nṛpaiḥ sadā.

112 = Bd. I. 37.6b, 7a; Br. 4.116; H. 398b, 399a; Śidh. 57.23b = a; Vā. 63.6. 1) Śidh. vaiśyaiḥ śūdrair dhanepsubhiḥ.

113 = Bd. I. 37.7b, 8a; Br. 4.117; H. 399b, 400a; Vā. 63.7; cfr. Śidh. 57.24aII = aII. 1) Bd. Vā. prārthayadbhir. 2) Bd. Vā. mahad yaśaḥ; Br. ihêcchubhiḥ. 3) Vā. -jā.

114a = Bd. I. 37.8b; Br. 4.118a; H. 400b; Śidh. 57.24a; Vā. 63.8a. 1) Bd. Vā. saṃgrāme. 2) Śidh. pārthivatvam; Vā. prārthayānair. 3) Śidh. abhīpsubhiḥ.

114b = Br. 4.118b; H. 401a; Śidh. 57.24b. 1) Br. ādirājo; H. Pṛthur eva. 2) Br. H. namaskāryo. 3) Śidh. mune.	114b = Bd. I. 37.9a; Vā. 63.8b. 1) Vā. narāṇāṃ.

115 = Bd. I. 33.9b, 10a; Br. 4.119; H. 401b, 402a; Śidh. 57.25; Vā. 63.9. 1) Śidh. yodho. 2) Bd. Br. Śidh. -pāt; Vā.T. -pe. 3) Bd. Br. Śidh. -māt; Vā.T. -me. 4) Br.T. bhavati.

116 = Bd. I. 37.10b, 11a; Br. 4.120; H 402b, 403a; Śidh. 57.(26a) = a; Vā. 63.10. 1) Bd. Vā. rājarṣir. 2) H. -yaiḥ paṇya-. 3) Bd. -tim

| tathaiva śūdraiḥ śucibhis trivarṇaparicāribhiḥ |
| Pṛthur eva[1]) namaskāryaḥ śreyaḥ param *abhī*[2]psubhiḥ[3]). || 116_{1} ||

ete vatsaviśeṣāś ca dogdhāraḥ kṣīram eva ca |

pātrāṇi ca mayôktāni, kiṃ bhūyo varṇayāmi vaḥ[1])? ||117 | pātrāṇi ca mayôktāni sarvāṇy eva yathākramam. ||117||

| Brahmaṇā prathamaṃ dugdhā purā pṛthvī mahātmanā |
Vāyuṃ kṛtvā ta*dā*[1]) vatsaṃ bījāni vasudhātale. || 117_{1} ||
tataḥ Svāyaṃbhuve pūrvaṃ tadā manvantare punaḥ |
vatsaṃ Svāyaṃbhuvaṃ kṛtvā *dugdh-Âgnīdhreṇa vai mahī*[1]). || 117_{2} ||
tataḥ[1]) Svārociṣe *vâpi prāpte manvantare 'dhunā*[2]) |
vatsaṃ[3]) Svārociṣaṃ kṛtvā *dugdhā*[4]) sasyāni *medinī*[5]). || 117_{3} ||
Uttame '*nuttame*[1]nâpi dugdhā Devā*n*[2]ujena tu |
manuṃ kṛtv-Ôttamaṃ vatsaṃ sarvasasyāni dhimatā. || 117_{4} ||
punaś ca pañcame pṛthvī Tāmasasyântare manoḥ |
dugdhêyaṃ Tāmasaṃ vatsaṃ kṛtvā *tu*[1]) Balabandhunā. || 117_{5} ||
Cāriṣṇa[1]vasya *vai ṣaṣṭhe*[2]) saṃprāpte cântare manoḥ |
dughdā mahī Purāṇena vatsaṃ Cāriṣṇa[1]vaṃ prati. || 117_{6} ||
Cākṣuṣe '*pi ca*[1]) saṃprāpte tadā manvantare punaḥ |
dugdhā mahī Purāṇena vatsaṃ kṛtvā tu Cākṣuṣam. || 117_{7} ||
Cākṣuṣasyântare 'tīte prāpte Vaivasvate punaḥ |
Vainyenêyaṃ *mahī*[1]) dugdhā, yathā te kathi[2]taṃ mayā. || 117_{8} ||
etair dugdhā purā pṛthvī vyatīteṣv antareṣu vai |
devādibhir manuṣyaiś ca ta*thā*[1]) bhūtādibhiś ca *ha*[2]). || 117_{9} ||
evaṃ sarveṣu vijñeyā[1]) atītānāgateṣv iha |
devā manvantareṣ*v asya*[2]) Pṛthos tu śṛṇuta prajāḥ. || 117_{10} ||

---

ihâsthitaiḥ; Vā. -tisamāsthitaiḥ; Śidh. vaiśyo 'pi kṛṣibhāgī syāc chūdraḥ puṇyaphalaṃ labhet. 4) Bd. -dānāu.

| 116_{1} = Br. 4.121; H. 403b, 404a; Śidh. 57.26b=b. 1) Sidh. -thuḥ sadā. 2) Br. ihê-. 3) Śidh. -yo bhūtikāmais tu parvasu.

117a = Bd. I. 37.11b; Br. 4.122a; H. 404b; Vā. 63.11a.

117b = Br. 4.122b; H. 405. 1) H. te. | 117b = Bd. I. 37.12a; Vā. 63.11b.

| 117_{1} = Bd. I. 37.12b, 13a; Vā. 63.12. 1) Bd. tathā.
| 117_{2} = Bd. I. 37.13b, 14a; Vā. 63.13. 1) Bd. -vā sarvasasyāni caiva hi.
| 117_{3} = Bd. I. 37.14b, 15a; Vā. 63.14. 1) Vā. manau. 2) Vā. -ṣe dugdhā mahī Caitreṇa dhīmatā. 3) Vā. manuṃ. 4) Vā. vatsaṃ. 5) Vā. vai purā.
| 117_{4} = Bd. I. 37.15b, 16a; Vā. 63.15. 1) Bd. -mena tu te-. 2) Vā. [-vabhu-.
| 117_{5} = Bd. I. 37.16b, 17a; Vā. 63.16. 1) Vā. vai.
| 117_{6} = Bd. I. 37.17b, 18a; Vā. 63.17. 1) Bd. Cāriṣṭa-. 2) Vā. devasya.
| 117_{7} = Bd. I. 37.18b 19a; Vā. 63.18. 1) Bd. câpi.
| 117_{8} = Bd. I. 37.19b, 20a; Vā. 63.19. 1) Bd. purā. 2) Vā. kīrti-.
| 117_{9} = Bd. I. 37.20b, 21a; Vā. 63.20. 1) Bd. tato. 2) Vā. yā.
| 117_{10} = Bd. I. 37.21b, 22a; Vā. 63.21. 1) Vā. -yā hy. 2) Bd. -re svasthāḥ.

Textgruppe II.

(Mt. 10.1–35; P.1 I. 8.1—35; P.2 V. 8.1—35a.)

Ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):
bahubhir dharaṇī bhuktā bhūpālaiḥ śrūyate purā, |
pārthivāḥ pṛthivīyogāt, pṛthivī kasya yogataḥ, || 1 ||
kimartham ca kṛtā saṃjñā bhūmeḥ, kiṃ[1]) pāribhāṣikī |

gaur itîyaṃ ca vikhyātā	gaur itîyaṃ ca saṃjñā vā
sūta kasmād, bravīhi naḥ! || 2 ||	bhuvaḥ kasmād, bravīhi me! || 2 ||

sūta (Pulastya) uvāca:
vaṃśe Svāyambhuvasyâsīd[1]) Aṅgo[2]) nāma prajāpatiḥ, |
Mṛtyos tu duhitā tena pariṇītâ*ti*durmukhī[3]) || 3 ||
Sunīthā nāma, tasyās tu Veno nāma sutaḥ purā |
adharmanirataḥ *kāmī*[1]) balavān vasudhādhipaḥ || 4 ||
lok*asyâ*[1]dharmakṛc *câpi*[2]) parabhāryāpahārakaḥ. |
dharmācārasya[3]) siddhyartham jagato *'rthe*[4]) maharṣibhiḥ || 5 ||
anunīto 'pi na dadāv *aśuddhātmâbhayaṃ*[1]) tataḥ. |
śāpena mārayitvainam[2]) arājakabhayārditāḥ || 6 ||
mamanthur brāhmaṇās tasya balād deham a[1]kalmaṣāḥ. |
tatkāyān mathyamānāt tu nipetur[2]) mlecchajātayaḥ || 7 ||
śarīre mātur aṃśena kṛṣṇāñjanasamaprabhāḥ[1]). |
pitur aṃśasya câṃśena[2]) dhārmiko dharma*kāraka*ḥ[3]) || 8 ||
utpanno dakṣiṇād dhastāt sadhanuḥ saśaro gadī |
divyatejomayavapuḥ[1]) saratnakavacāṅgadaḥ || 9 ||
pṛthor[1]) evâbhavad *yatnāt*[2]), *tataḥ*[3]) *Pṛth*ur[4]) ajāyata; |
sa viprair abhiṣikt*as tu*[5]) tapaḥ kṛtvā sudu*ṣkar*am[6]) || 10 ||

---

1 = Mt. 10.1; P.1 I. 8.1; P.2 V. 8.1.
2a = Mt. 10.2a; P.1 I. 8.2a; P.2 V. 8.2a. 1) P.1 sā.
2b = Mt. 10.2b. | 2b = P.1 I. 8.2b; P.2 V. 8.2b.
3 = Mt. 10.3; P.1 I. 8.3, P.2 V. 8.3. 1) P.1 purā kṛtayugasyâsīd; P.2 -śe Svāyambhuve câsīd. 2) P.2 Aṃśo. 3) Mt. -tā sudurmukhā.
4 = Mt. 10.4; P.1 I. 8.4; P.2 V. 8.4. 1) Mt. cāsīd.
5 = Mt. 10.5; P.1 I. 8.5; P.2 V. 8.5. 1) Mt. loke 'py a-. 2) Mt. jātaḥ. 3) P.1P.2 atha tasya pra-. 4) Mt. jagato 'tha; P.1 jagadartham.
6 = Mt. 10.6; P.1 I. 8.6; P.2 V. 8.6. 1) Mt. anujñāṃ sa yadā. 2) P.2 -tvêmam.
7 = Mt. 10.7; P.1 I. 8.7; P.2 V. 8.7. 1) P.2 tv a-. 2) P.1 janitā.
8 = Mt. 10.8; P.1 I. 8.8; P.2 V. 8.8. 1) P.2 -prabhaḥ. 2) P.1 saṅgena. 3) Mt. dharmacāriṇaḥ.
9 = Mt. 10.9; P.1 I. 8.9; P.2 V. 8.9. 1) P.1 -mayaḥ putraḥ.
10 = Mt. 10.10; P.1 I. 8.10; P.2 V. 8.10. 1) P.1P.2 -thur. 2) P.1P.2V. -van nāmnā; P.2T. yasmān. 3) P.1 sa ca; P.2T. nāmnā; V. yasmād. 4) P.1P.2 Viṣṇur. 5) Mt. -kto 'pi; P.1 -ktaḥ saṃs. 6) Mt. -dāruṇam.

Viṣṇor vareṇa sarvasya prabhutvam agamat prabhuḥ[1]). |
niḥsvādhyāyavaṣaṭkāraṃ nirdharmaṃ vīkṣya bhūtalam || 11 ||
*ved*dhum[1]) evôdyataḥ kopāc chareṇâmitavikramaḥ. |
tato gorūpam āsthāya bhūḥ palāyitum udyatā, || 12 ||
pṛṣṭhato 'nugatas[1]) tasyāḥ Pṛthur dīpta[2]śarāsanaḥ. |
tataḥ sthitvaikadeśe tu kiṃ karomîti câ[3]bravīt. || 13 ||
Pṛthur apy avadad vākyam: īpsitaṃ dehi suvrate |
sarvasya jagataḥ śīghraṃ sthāvarasya carasya ca; || 14 ||
tathêti câ[1]bravīd Bhūmir[2]); dudoha sa narādhipaḥ |
svake pāṇau Pṛthur vatsaṃ kṛtvā Svāyaṃbhuvaṃ manum. || 15 ||
tad annam abhavad dugdhaṃ[1]), prajā jīvanti yena[2]) *tu*[3]). |
tatas tu ṛṣibhir dugdhā, vatsaḥ Somas tadâbhavat, || 16 ||
dogdhā Bṛhas[1]patir abhūt, pātraṃ vedas, tapo rasaḥ. |
devaiś ca vasudhā dugdhā, dogdhā Mitras[2]) tadâbhavat, || 17 ||
Indro vatsaḥ samabhavat, kṣīram ūrjas*valaṃ*[1]) balam, |
devānāṃ kāñcanaṃ pātraṃ, pitṝṇāṃ rājataṃ tathā, || 18 ||
Antakaś câbhavad dogdhā, Yamo vatsaḥ, svadhā rasaḥ. |
alābupātraṃ[1]) nāgānāṃ, Takṣako vatsako[2]) 'bhavat, || 19 ||
viṣaṃ kṣīraṃ, tato dogdhā Dhṛtarāṣṭro 'bhavat punaḥ. |
asurair api dugdhêyam āyase śatrupīḍanam[1]) || 20 ||
pātre māyām, abhūd vatsaḥ Prāhl[1]ādis tu Virocanaḥ, |
dogdhā Tri[2]mūrdhā tatrâsīn, māyā yena pravartitā. || 21 ||
yakṣaiś ca vasudhā dugdhā purântardhānam īpsubhiḥ |
kṛtvā Vaiśravaṇaṃ[1]) vatsam āmapātre[2]) mahīpate. || 22 ||
pretarakṣogaṇair dugdhā dharā[1]) rudhiram ulbaṇam, |
Raup[2]yanābho 'bhavad dogdhā, Sumālī vatsa eva tu[3]). || 23 ||
gandharvaiś ca pu*nar*[1]) dugdhā vasudhā sāpsarogaṇaiḥ |
vatsaṃ Ci[2]trarathaṃ kṛtvā gandhān padmadale tathā, || 24 ||

---

11 = Mt 10.11; P.1 I. 8.11; P.2 V. 8.11. 1) Mt. punaḥ.
12 = Mt. 10.12; P.1 I. 8.12; P.2 V. 8.12. 1) Mt. dagdhum.
13 = Mt. 10.13; P.1 I. 8.13; P.2 V. 8.13. 1) P.1 pṛṣṭhe tv anvagamat. 2) P.1 -thuḥ seṣu-. 3) P.2 sâ-.
14 = Mt. 10.14; P.1 I. 8.14; P.2 V. 8.14.
15 = Mt. 10.15; P.1 I. 8.15; P.2 V. 8.15. 1) Mt. tathaiva sâ-. 2) P.2 -miṃ.
16 = Mt. 10.16; P.1 I. 8.16; P.2 V. 8.16. 1) Mt.T. -vac chuddhaṃ. 2) P.2 tena. 3) Mt. vai.
17 = Mt. 10.17; P.1 I. 8.17; P.2 V. 8.17. 1) P.1P.2V. vācas-; P.2T. vanas-. 2) P.1 Marud dogdhā.
18 = Mt. 10.18; P.1 I. 8.18; P.2 V. 8.18. 1) Mt. ūrjaskaraṃ.
19 = Mt. 10.19; P.1 I. 8.19; P.2 V. 8.19. 1) P.1 bilaṃ ca pātraṃ. 2) P.2 brahmako.
20 = Mt. 10.20; P.1 I. 8.20; P.2 V. 8.20. 1) Mt.T. Śakrapīḍinīm.
21 = Mt. 10.21; P.1 I. 8.21; P.2 V. 8.21. 1) P.2 Prāhr-. 2) Mt. Dvi-.
22 = Mt. 10.22; P.1 I. 8.22; P.2 V. 8.22. 1) Viśvāvasuṃ. 2) P.1 maṇimantaṃ
23 = Mt. 10.23; P.1 I. 8.23; P.2 V. 8.23. 1) P.1P.2 vasā. 2) P.2 Rūp-. 3) P.1 ca.
24 = Mt. 10.24; P.1 I. 8.24; P.2 V. 8.24ab. 1) Mt. purā. 2) Mt. Cai-.

dogdhā Vararucir nāma nāṭyavedasya pāragaḥ. |	dogdhā Vasurucir[1]) nāmâtharvavedasya pāragaḥ. |

giribhir vasudhā dugdhā ratnāni vividhāni ca || 25 ||
auṣadhāni ca divyāni, dogdhā Merur mahīdharaḥ[1]), |
vatso 'bhūd Dhimavāṃs tatra, pātraṃ śailamayaṃ punaḥ. || 26 ||
vṛkṣaiś ca vasudhā dugdhā kṣīraṃ chinnaprarohaṇam |
pālāśapātre, dogdhā tu śālaḥ puṣpa*latā*[1]kulaḥ, || 27 ||
plakṣo 'bhavat tato[1]) vatsaḥ sarvavṛkṣavanā[2]dhipaḥ. |
evam anyaiś ca vasudhā tadā[2]) dugdhā yathepsitam[3]) || 28 ||
āyur dhanāni saukhyaṃ ca Pṛthau rājyaṃ praśāsati. |
na daridras[1]) ta*thā*[2]) *rogī*[3]) n*âdhano*[4]) na ca pāpakṛt || 29 ||
nôpasarg*o*[1]) *na câghātaḥ*[2]) Pṛthau rāj*yaṃ pra*[3]śāsati; |
nityaṃ pramuditā lokā[4]) duḥkhaśokavivarjitāḥ. || 30 ||
dhanuṣkoṭyā ca śailendrān utsārya sa mahābalaḥ |
bhuvas talaṃ[1]) samaṃ cakre lokānāṃ hitakāmyayā. || 31 ||
na pura[1]grāmadurgāṇi, na câyudhadharā narāḥ, |
kṣayātiśaya[2]duḥkhaṃ ca nârthaśāstrasya[3]) câdaraḥ, || 32 ||
dharmaikatānāḥ[1]) puruṣāḥ[2]) Pṛthau rājyaṃ praśāsati. |
kathitāni ca pātrāṇi yat kṣīraṃ ca mayā[3]) tava, || 33 ||
yeṣāṃ yatra[1]) rucis, tat tat[2]) tebhyo deyaṃ[3]), vijānatā |
yajñaśrāddheṣu[4]) sarveṣu mayā tubhyaṃ niveditam. || 34 ||
duhitṛtvaṃ gatā yasmāt Pṛthor dharmavato mahī[1]) |
tadânurāgay[2]ogāc ca Pṛthivī viśrutā[3]) budhaiḥ. || 35 ||

25a = Mt. 10.25a.	25a = P.1 I. 8.25a; P.2 V. 8.24c. 1) P.2 tu Surucir.

25b = Mt. 10.25b; P.1 I 8.25b; P.2 V. 8.25a.
26 = Mt. 10.26; P 1 I. 8.26; P.2 V. 8.25b, 26a. 1) Mt. mahācalaḥ.
27 = Mt. 10.27; P.1 I. 8.27; P.2 V. 8.26b, 27a. 1) P.1P.2 puṣpavanā-.
28 = Mt. 10.28; P.1 I. 8.28; P.2 V. 8.27b, 28a. 1) P.2 tatra. 2) Mt. sarvavṛkṣo dhanā-. 2) P.1 tathā. 3) P.1 -thecchataḥ.
29 = Mt. 10.29; P.1 8.29; P.2 V. 8.28b, 29a. 1) P.1 na dāridyaṃ. 2) Mt. tadā. 3) Mt. kaścin. 4) Mt. na rogī.
30 = Mt. 10.30; P.1 I. 8.30; P.2 V. 8.29b, 30a. 1) P.1 -gā. 2) Mt. nôpasargabhayaṃ kiṃcit. 3) Mt. rājani. 4) P.2 -tāḥ sarve.
31 = Mt. 10.31; P.1 I. 8.31; P.2 V. 8.30b, 31a. 1) P.1 bhūmaṇḍalaṃ.
32 = Mt. 10.32; P.1 I. 8.32; P.2 V. 8.31b, 32a. 1) P.2 punar. 2) P.1 mriyante yatra. 3) P.2 -sāstreṣu.
33 = Mt. 10.33; P.1 I. 8.33; P.2 V. 8.32b, 33a. 1) Mt.T. -aikavāsanā. 2) Mt. lokāḥ. 3) P.1 yathā.
34 = Mt. 10.34; P.1 I. 8.34; P.2 V. 8.33b, 34a. 1) P.1 yena. 2) P.1P.2 tatra. 3) Mt. deyaṃ tebhyo; P.1 tebhyo dattaṃ; P.2 teṣāṃ deyaṃ. 4) P.1 -śrīdeṣu.
35 = Mt. 10.35; P.1 I. 8.35; P.2 V. 8.34b, 35a. 1) P.1 -thoḥ pṛthvī mahāmate. 2) P.1 tasyânusāra-. 3) P.2 -vîti stutā.

3. Abschnitt.

Manvantara.

Textgruppe I.

(Bḍ. III. 1.3—116; Br. 5.1—64; H. 406—544; Śidh. 58. 2b—82; Vā. 100.3—118; cfr. Mr. 94.)

Ṛṣaya ūcuḥ:
manvantarāṇi sarvāṇi vistareṇa *mahāmate*[1]) |
teṣāṃ pūrvavisṛṣṭiṃ ca *Lomaharṣaṇa*[2]) kīrtaya! || 1 ||
yāvanto manavaś caiva yāvantaṃ kālam eva ca |
manvantar*āṇi bho sūta*[1]) śrotum icchām*a*[2]) *tattvataḥ*[3])! || 2 ||
sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:
na śakyo vista*ro viprā*[1]) vaktuṃ varṣaśatair api |
manvantarāṇāṃ *sarveṣāṃ*[2]) saṃkṣep*āc chṛṇuta dvijāḥ*[3])! || 3 ||
Svāyaṃbhuvo manuḥ *pūrvaṃ*[1]) manuḥ[2]) Svārociṣas tathā[3]) |
Auttamas[4]) Tāmasaś caiva Raivataś Cākṣuṣas tathā[5]) || 4 ||
Vaivasvataś *ca bho viprāḥ*[1]) sāṃpratam[2]) manur ucyate, |
Sāvarṇiś ca[3]) manus *tadvad*[4]) Bhautyo[5]) Raucyas tath*aiva ca*[6]) ||5||
tathaiva Merusā[1]varṇāś[2]) catvāro manavaḥ *smṛtāḥ*[3]). |
atītā vartamānāś ca tathaivânāgatāś ca ye[4]), || 6 ||
kīrtitā manavas *tubhyaṃ*[1]) mayaivaite[2]) yathā śrutāḥ[3]). |
ṛṣīṃs teṣāṃ[4]) pravakṣyāmi putrān devagaṇāṃs tathā: || 7 ||

---

1 = Br. 5.1; H. 406; Śidh. 58.2b = a. 1) H. tapodhane; Śidh. -ṇânu kīrtaya. 2) H. Vaiśampāyana.

2 = Br. 5.2; H. 407; Śidh. 58.3aI, II = aIbII. 1) H.-taram ahaṃ brahman. 2) H.Śidh. -mi. 3) Śidh. mānada.

3 = Br. 5.3; H. 408. 1) H. -ras tāta. 2) H. Kauravya. 3) H. -paṃ tv eva me śṛṇu.

4 = Bḍ. I. 36.3; Br. 5.4; H. 409; L. 7.22; Śidh. 58 3b = a; Vā. 62.3ab. 1) H. tāta; Śidh. -nuś caiva; L. Manuḥ Svāyaṃbhuvas tv ādyas. 2) L.Śidh. tataḥ. 3) L. dvijāḥ. 4) Bḍ.Br.T. Uttamas; H. Auttamis. 5) Vā. tathā Raivata-Cākṣuṣau.

5 = Br. 5.5; H. 410; Śidh. 58.4. 1) H. -tas tu Kauravya; Śidh. -to muniśreṣṭha. 2) H. -to. 3) H. -ṇis tu. 4) H. tāta; Śidh. -nuś caiva. 5) Br. Raibhyo, V. Bhāvyo. 6) Śidh. -thâparaḥ.

6 = Br. 5.6; H. 411; Śidh. 58.5. 1) Śidh. -vam eva Sā-. 2) Br. -varṇyaś; Śidh. -ṇiś. 3) Śidh. -vas tathā. 4) Br. -tā dvijāḥ.

7 = Br. 5.7; H. 412; Śidh. 58.6. 1) H. tāta; Śidh. -vaś câpi. 2) H. -yaite tu. 3) H. -śrutam. 4) Br. tv eṣāṃ.

Marīcir Atrir bhagavān Aṅgirāḥ Pulahaḥ Kratuḥ |
Pulastyaś ca Vasiṣṭhaś ca saptaite Brahmaṇaḥ sutāḥ. || 8 ||
uttarasyāṃ diśi tathā *dvijāḥ*[1]) saptarṣayas tathā[2]). |
Yāmā nāma tathā devā[3]) āsan Svāyambhuve 'ntare. || 9 ||
Āgnīdhraś-c-Âgnibāhuś ca Medhā[1]) Medhātithir Vasuḥ |
Jyotiṣmān Dyutimān Havyaḥ Sa*vanaḥ*[2]) *Putra*[3]) eva ca[4]), || 10 ||
manoḥ Svāyambhuvasyaite daśa putrā mahaujasaḥ. |
etad *vai*[1]) prathamaṃ *viprā*[2]) manvantaraṃ udāhṛtam. || 11 ||
Aurvo[1]) Vasiṣṭhaputraś ca[2]) Stambaḥ Kāś[3]yapa eva ca |

Prāṇo Bṛhaspatiś caiva	Bhārgavaś ca tathā[1]) Prāṇa[2])
	Ṛṣabho 'ṅgirasas tathā |
Datto *Niś*[1]cyavanas tathā, || 12 ||	Paulastyaś caiva Dattātrir[3])
	Ātreyo Niścalas tathā |
	Paulaho 'th-Ârvarīvāṃś ca[4]),
	ete saptarṣayas tathā. || 12 ||

ete maharṣay*as tatra*[1]) Vāyuproktā mahāvratāḥ |
devāś ca Tuṣitā nāma smṛtāḥ Svārociṣe 'ntare. || 13 ||
Havi*dh*raḥ[1] Sukṛtir, Jyotir Āpo[2]) Mūrtir Aya*sm*ayaḥ[3]) |
Prathītaś ca Nabhas[4]yaś ca Nabha Ūrjas[5]) tathaiva ca || 14 ||
Svārociṣasya putrās te manor *viprā*[1]) mahātmanaḥ |
kīrtitāḥ *pṛthivīpālā*[2]) mahāvīryaparākramāḥ. || 15 ||
dvitīyam etat kathitaṃ *viprā*[1]) manvantaraṃ mayā[2]). |
idaṃ tṛtīyaṃ[3]) vakṣyāmi, ta*d budhyadhvaṃ*[4]) *dvijottamāḥ*[5])! || 16

---

8 = Br. 5.8; H. 413; Śidh. 58.7.
9 = Br. 5.9ᵃ = a; H. 414; Śidh. 58.8. 1) H. rājan; Śidh. mune. 2) H. smṛtāḥ. 3) H. -vās tv.
10 = Br. 5.9ᵇ, 10ᵃ; H. 415; Śidh. 58.9. 1) Br.T. Medhyo. 2) Br. Savalaḥ. 3) Śidh. Śubhra. 4) Br.T. -laḥ putrasaṃjñakaḥ; V. manuputras tathaiva ca.
11 = Br. 5.10ᵇ, 11ᵃ; H. 416. 1) H. etat te. 2) H. rājan.
12ᵃ = Bḍ. I. 36.17ᵃ; Br. 5.11ᵇ; H. 417ᵃ; Vā. 62.16ᵃ. 1) Bḍ.Vā. Ūrjo. 2) Vā. tu. 3) Br.T. Kaś-.
12ᵇ = Br. 5.12ᵃ; H. 417ᵇ. 1) Br. Datto 'tric.
12ᵇ⁻ᵈ = Bḍ. I. 36.17ᵇ, 18; Vā. 62.16ᵇ, 17. 1) Vā.T. tadā. 2) Vā. Droṇo. 3) Bḍ. Datto 'trir. 4) Vā. -hasya ca Dhāvāṃs tu.
13 = Br. 5.12ᵇ, 13ᵃ; H. 418; Śidh. 58.10. 1) Br. -yo viprā; H. -yas tāta.
14 = Br. 5.13ᵇ, 14ᵃ; H. 419; Śidh. 58.11. 1) Br.T. Havighnaḥ; Śidh. Harighnaḥ. 2) Śidh. Ayo. 3) Br. api smṛtaḥ; Śidh. Ayaḥ Smayaḥ. 4) Śidh. Manas-. 5) Śidh. -bhaḥ Sūryas.
15 = Br. 5.14ᵇ, 15ᵃ; H. 420; Śidh. 58.12. 1) H. -os tāta; Śidh. -noḥ putrā. 2) H. -la; Śidh. -tā muniśārdūla.
16 = Br. 5.15ᵇ, 16ᵃ; H. 421; Śidh. 58.13. 1) H. tava; Śidh. mune. 2) Śidh.

Vasisthaputrāḥ saptâsan Vāsiṣṭhā iti viśrutāḥ |
Hiraṇyagarbhasya sutā Ūrjā nāma[1]) sutejasaḥ[2]). || 17 ||
ṛṣayo 'tra mayā proktāḥ[1]), kīrtyamānān nibodha*ta*[2]) |
Auttameyān *muniśreṣṭ*hā[3]) daśa putrān[4]) man*oram*ān[5]): || 18 ||
Iṣa[1]) Ūrjas[2]) Tanūrjaś[3]) *ca*[4]) Madhur Mādhava eva ca |
Śuciḥ Śukraḥ Sahaś[5]) caiva Nabhasyo[6]) Nabha eva ca. || 19 ||
*Bhānava*s[1]) tatra devāś ca; manvantaram[2]) udāhṛtam[3]). |
manvantaraṃ caturthaṃ tu[4]) kathayiṣyāmi *sāmpratam*[5]). || 20 ||
Kāvyaḥ[1]) Pṛthus tathaiv-Âgnir Ja*n*yur[2]) Dhātā[3]) *dvijottamāḥ*[4]) |
Kapīvān Akapīvāṃś ca[5]) tatra saptarṣayo *dvijāḥ*[6]), || 21 ||
purāṇe kīrtitā *viprāḥ*[1]) putrāḥ pautrāś ca *bho dvij*āḥ[2]). |
Satyā[3]) devagaṇāś caiva[4]) Tāmasasyântare manoḥ[5]). || 22 ||
[putrāṃś caiva pravakṣyāmi Tāmasasya manor nṛpa: |]
Dyutis Tapasyaḥ Sutapās Tapo*mū*las[1]) *Tapośana*ḥ[2]) |
Taporatir Akalmāṣas Tanvī Dhanvī Paraṃtapāḥ[3]). || 23 ||
Tāmasasya manor[1]) ete daśa putrā *mahābalāḥ*[2]) |
Vāyuproktā *muniśreṣṭhāś*[3]), caturthaṃ[4]) caitad[5]) antaram[6]). || 24 ||
Veda[1]bāhur Yadudhraś ca[2]) munir Vedaśirās tathā |
Hiraṇyaromā Parjanya Ūrdhvabāhuś ca soma*paḥ*[3]) || 25 ||

tava. 3) Śidh. tṛtīyaṃ tava. 4) H.Śidh. tan nibodha. 5) H. narādhipa; Śidh. yathātatham.

17 = Br. 5. 16b, 17a; H. 422; Śidh. 58.14. 1) Br.T. jātāḥ. 2) Śidh. mahaujasaḥ.

18 = Br. 5.17b, 18a; H. 423; Śidh. 58 15. 1) Śidh. samākhyātāḥ. 2) H. Śidh. nibodha tān (Śidh. me). 3) H. mahārāja; Śidh. Auttameyā ṛṣiśreṣṭha. 4) Br. -trān manor imān; Śidh. -trā manoramāḥ.

19 = Br. 5.18b, 19a; H. 424; Śidh. 58.16. 1) H. Īṣa. 2) Śidh. -jā. 3) Śidh. Tamūrjaś. 4) Br. -jas tu. 5) Śidh. Śukravahaś. 6) Śidh. -bhaso.

20 = Br. 5.19b, 20a; H. 425; Śidh. 58.17. 1) Śidh. Ṛṣabhas. 2) Śidh. -tara. 3) Śidh. -tāḥ. 4) Br.T. vaḥ; H.Śidh. te. 5) H.Śidh. tac chṛṇu.

21 = Br. 5.20b, 21a; H. 426; Śidh. 58.18abI = abI. 1) Śidh. Gāgyaḥ. 2) Br. Jahnur; Śidh. Janyo. 3) H. Dhāmā. 4) H. ca Bhārata; Śidh. Kapīnakaḥ. 5) Śidh. saptarṣayas tu. 6) H. -yo 'pare.

22 = Br. 5.21b, 22a; H. 427; Śidh. 58.18bII, 19aI = b. 1) H. -tās tāta. 2) H. Bhārata. 3) Br.T. tathā. 4) Śidh. tathā. 5) Śidh. caiva.

[ ] = H = 428a. |

23 = Br. 5.22b, 23a; H. 428b, 429a; Śidh. 58.(19b), 20a. 1) Br.T. -pobhūtaḥ; V. -pomūlam. 2) Br. Sanātanaḥ; Śidh. -tiḥ Potaḥ Sautapasyaḥ Tapaḥśūlaś ca Tāpanaḥ. 3) Br. T. H. -paḥ; Śidh. mahārṣe.

24 = Br. 5.23b, 24a; H. 429b, 430a; Śidh. 58.20b, 21a. 1) Śidh. sutā hy. 2) Br. -trāḥ prakīrtitāḥ; Śidh. -hāvratāḥ. 3) H. mahārāja; Śidh. mahākāle. 4) H. pañcamaṃ; Śidh. -the. 5) H. tadan-; Śidh. vai tad. 6) Śidh. -tare.

25 = Br. 5.24b, 25a; H. 430b, 431a; Śidh. 58.21b, 22a. 1) Br. Veda-. 2) Śidh. Jayaś caiva. 3) Br.T.H. -majaḥ.

Satyanetras tath-Âtreya[1]) ete saptarṣayo 'pare |
devāś c-Â[2]bhūtarajasas tathā Prakṛtayo *'pare*[3]) || 26 ||
Pār[1]iplavaś ca Raibhyaś ca manor antaram ucyate[2]). |
atha putrān imāṃs tasya *budhyadhvaṃ*[3]) gadato mama: || 27 ||
Dhṛtimān Avyayo Yuktas[1]) Tattva[2]darśī Nirutsukaḥ [3]) |
A[4]raṇyaś ca Prakāśaś ca Nirmohaḥ[5]) Satyavā*n*[6]) Kṛtī[7]), || 28 ||
Raivatasya manoḥ putrāḥ; pañcamaṃ caitad[1]) antaram. |
ṣaṣṭhaṃ tu[2]) saṃpravakṣyāmi, ta*d budhyadhvaṃ*[3]) *dvijottamāḥ*[4]):||29||
Bhṛgur Nabho[1]) Vivasvāṃś ca Sudhāmā[2]) Virajās tathā |
Atināmā Sahiṣṇuś ca saptaite *tu*[3]) maharṣayaḥ. || 30 ||
Cākṣuṣasyântare *viprā*[1]) manor devā*s tv* im*e smṛtāḥ*[2]): |
Ādyāḥ[3]) Prabhūtā Ṛbhavaḥ[4]) Pṛthu*kāś* ca[5]) divaukasaḥ || 31 ||
Lekhāś ca nāmat*o viprāḥ*[1]) pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ. |
ṛṣer Aṅgirasaḥ putrā mahātmāno mahaujasaḥ[2]) || 32 ||
Nā[1]ḍvaleyā *muniśreṣṭhā*[2]) daśa putrās tu[3]) viśrutāḥ |
Ū[4]ruprabhṛtayo *viprāś*[5]) Cākṣuṣasyântare manoḥ. || 33 ||
ṣaṣṭham manvantaraṃ *proktaṃ*[1]); saptamaṃ tu nibodhata: |
Atrir Vasiṣṭho bha*gavān*[2]) Kaśyapaś ca mahān ṛṣiḥ || 34 ||
Gautamo *'tha*[1]) Bharadvājo Viśvāmitras tathaiva ca |
tathaiva putro bhagavān Ṛcīkasya mahātmanaḥ || 35 ||

---

26 = Br. 5.25b, 26a; H. 431b, 432a; Śidh. 58.22b, 23a. 1) Śidh. -traratāś cânye. 2) Śidh. ca. 3) Br. -yaḥ smṛtāḥ; Śidh. -yas tathā.

27 = Br. 5.26b, 27a; H. 432b, 433a; Śidh. 58.23b, 24a. 1) Br.T. Vār-. 2) Śidh. eva ca. 3) H.Śidh. nibodha.

28 = Br. 5.27b, 28a; H. 433b, 434a; Śidh. 58.24b, 25a. 1) Śidh. 'vyaktaḥ. 2) Śidh. Satya-. 3) Śidh. -utsavaḥ. 4) Br.T. Ā-. 5) Śidh. Nirdohaḥ. 6) Br. Satyavāk. 7) Śidh. -tiḥ.

29 = Br. 5.28b, 29a; H. 434b, 435a; Śidh. 58.25b, 26a. 1) Br. tadan-. 2) H.Śidh. te. 3) H.Śidh. tan nibodha. 4) H. narādhipa; Śidh. mahāmune.

30 = Br. 5.29b, 30a; H. 435b, 436a; Śidh. 58.26b, 27a. 1) Śidh. Naho. 2) Śidh. -dharmā. 3) Br. -te ca; V. -te 'ti-; Śidh. -taivaite.

31 = Br. 5.30b, 31a; H. 436b, 437a; Śidh. 58.27b, 28a. 1) H. tāta; Śidh. -pra. 2) H.Śidh. devān imān śṛṇu. 3) H. Āpyāḥ. 4) Br.T. Ābālaprathitās te vai; V. Aprasūtāś ca ṛṣayaḥ; Śidh. -sūtā Ṛ-. 5) Br. pṛtaktvena; V. Pṛthuśājyā; Śidh. Pṛthūgrāś ca.

32 = Br. 5.31b, 32a; H. 437b, 438a; Śidh. 58.28b, 29a. 1) H. -khā nāma mahārāja; Śidh. -khāś ca nāma viprendra. 2) Śidh. -hābalāḥ.

33 = Br. 5.32b, 33a; H. 438b, 439aI = abI; Śidh. 58.29b, 30aI = abI. 1) Śidh. Na-. 2) H. mahārāja; Śidh. -ṣṭha. 3) Sidh. -trāś ca. 4) Br.Śidh. Ru-. 5) H. rājan; Śidh. vipra.

34 = Br. 5.33b, 34a; H. 439aIIb = aIb; Śidh. 58.30aIIb = aIb. 1) H. smṛtam; Śidh. -ṭhe manvantare smṛtāḥ. 2) Śidh. Bhavyaś ca.

35 = Br. 5.34b, 35a; H. 440; Śidh. 58.31a = a. 1) H. -maś ca.

saptamo Jamadagniś ca [1]) ṛṣayaḥ sāṃpratam [2]) divi. |
Sādhyā Rudrāś ca Viśve ca Vasavo Marutas tathā [3]) || 36 ||
Ādityāś c-Âśvinau caiva [1]) devau Vaivasvatau smṛtau [2]) |
manor Vai[3]vasvatasyaite vartante sāṃprate 'ntare [4]). || 37 ||
Ikṣvākupramukhāś caiva daśa putrā [1]) mahātmanaḥ |
eteṣāṃ kīrtitānāṃ tu maharṣīṇāṃ mahaujasām. || 38 ||
teṣāṃ [1]) putrāś ca pautrāś ca [2]) dikṣu sarvāsu *bho dvijāḥ* [3]) |
manvantareṣu sarveṣu prāg *āsan* [4]) sapta saptakāḥ. || 39 ||
sthitā [1]) *dharma* [2]vyavasthārthaṃ lokasaṃrakṣaṇāya ca |
manvantare vyatikrānte catvāraḥ saptakā gaṇāḥ [3]). || 40 ||
kṛtvā karma divaṃ yānti brahmalokam anāmayam. |
tato 'nye tapasā yuktāḥ sthānaṃ tat pūrayanty uta [1]) |
atītā vartamānāś ca krameṇaitena *bho dvijāḥ* [2]). || 41 ||

ṛṣaya ūcuḥ:

. . . .

manvantarāṇi sarvāṇi pūrvāṇy evâparaiḥ saha |
saptarṣīṇām athaiteṣāṃ sāṃpratasyântare manoḥ || 41₁ ||
vistarāvayavaṃ caiva nisargasya mahātmanaḥ |
vistareṇânupūrvyā ca sarvam eva bravīhi naḥ [1]). || 41₂ ||

sūta uvāca:

bhavatāṃ kathayiṣyāmi sarvam etad yathātatham. |
pādaṃ tv imaṃ sasaṃhāraṃ caturthaṃ munisattamāḥ || 41₃ ||
manor Vaivasvatasyêmaṃ sāṃpratasya mahātmanaḥ |
vistareṇânupūrvyā ca nisargaṃ śṛṇuta dvijāḥ! || 41₄ ||
manvantarāṇāṃ saṃkṣepaṃ bhaviṣyaiḥ saha saptabhiḥ |
pralayaṃ caiva lokānāṃ bruvato me nibodhata! || 41₅ ||

---

36 = Br. 5.35b, 36a; H. 441; Śidh. 58.31b.(32a). 1) Śidh. Jamadagniḥ saptamas tu. 2) H. -tā. 3) Śidh. Ādityān Maruto Rudrān Aśvinau Bhāskarān Vasūn.

37 = Br. 5.36b, 37a; H. 442; Śidh. 58.(32b), 33a. 1) Br. câpi. 2) Śidh. Mahārājika-Sādhyāṃś ca Sādhyāṃś caiva gaṇān vibhuḥ. 3) Śidh. -no Vav-. 4) Śidh. -taṃ tu ye.

38 = Br. 5.37b, 38a; H. 443; Śidh. 58.33b = a. 1) Śidh. putrapautrā.

39 = Br. 5.38b, 39a; H. 444; Śidh. 58.34. 1) H. rājan. 2) Śidh. manoḥ samabhavan vipra. 3) H. Bhārata; Śidh. Śaunaka. 4) H. -deśaṃ; Śidh. vṛṣaḥ.

40 = Br. 5.39b, 40a; H. 445; Śidh. 58.35. 1) Br. loke. 2) H. loka-. 3) Śidh. sapta saptakāḥ.

41 = Br. 5.40b, 41a; H. 446, 447a; Śidh. 58.36 = ab. 1) Śidh. -sā sthānaṃ tatpūrvaṃ saṃprayānti ca. 2) H. Bhārata.

41₁ = Bḍ. III. 1.3; Vā. 100.3.
41₂ = Bḍ. III. 1.4; Vā. 100.4. 1) Vā. me.
41₃ = Bḍ. III. 1.5; Vā. 100.5.
41₄ = Bḍ. III. 1.6; Vā. 100.6.
41₅ = Bḍ III. 1.7; Vā. 100.7.

etāny uktāni vai *samyak*[1]) sapta sapta*su*[2]) *vai mayā*[3]), |
manvantarāṇi saṃkṣepāc chṛṇutâ[4]nāgatāni me[5])! || 42 ||

Sāvarṇā *manavo*[1]) *bhavyāḥ*[2]) pañca, tāṃś ca nibodha*ta*[3]): |
eko Vaivasvatas teṣāṃ, catvāras *tu*[4]) prajāpateḥ || 43 ||
Parameṣṭhisutā *viprā*[1]) Merusāvarṇ*a*tāṃ[2]) gatāḥ, |
Dakṣasyaite[3]) *hi*[4]) dauhitrāḥ priyāyās tanayā nṛpāḥ[5]), || 44 ||
mahat*ā*[1]) tapasā yuktā Merupṛṣṭhe *mahaujasaḥ*[2]). |
Ruceḥ prajāpateḥ putro Raucyo nāma manuḥ smṛtaḥ, |
Bhūtyāṃ côtpādito devyāṃ Bhautyo nāma Ruceḥ sutaḥ[3]). || 45 ||

Sāvarṇasya pravakṣyāmi manor Vaivasvatasya ha |
bhaviṣyasya bhaviṣyaṃ tu[1]) samāsāt, tan nibodhata! || 45I ||

anāgatāś ca saptai*te*[1]) smṛtā *divi*[2]) maharṣayaḥ |
manor antaram āsādya
Sāvarṇ*asyê*ha *bho dvijāḥ*[1]): || 46 ||
Rāmo Vyāsas tath-Âtreyo
Dīptim*ān*[1]) *iti vi*[2]śrutaḥ[3]) |

Kauśiko Gālavaś caiva
Jāmadagnyaś ca Bhārgavaḥ || 46 ||
Dvaipāyano Vasiṣṭhaś ca
Kṛpaḥ Śāradvatas tathā |
Ātreyo Dīptimāṃś caiva
Ṛṣyaśṛṅgas tu Kāśyapaḥ |

Bhāradvājas[1]) tathā Drauṇir Aśvatthāmā mahā*dyutiḥ*[2]) || 47 ||

---

42 = Bḍ. III. 1.8; Br. 5.48; H. 447b, 448a; Vā. 100.8. 1) Br. bho viprāḥ; H. Kauravya. 2) Br. sapta ca; H. -tâtītāni. 3) Bḍ. prajāḥ; Br. tattvataḥ; H. Bhārata. 4) H. -ṇi ṣaṭ câpi nibodhâ-. 5) Br. -tāny api.

43 = Br. 5.49; H. 448b, 449a; Śidh. 58.37. 1) Śidh. munayo. 2) Br. -vo viprāḥ; H. -vas tātā. 3) H.Śidh. -dha me. 4) H. -raś ca.

44 = Br. 5.50; H. 449b, 450a; Śidh. 58.38. 1) H. -tās tāta; Śidh. -pra. 2) Br. -ṇyatāṃ; H. -ṇitāṃ. 3) Śidh. -sya te. 4) Śidh. ca. 5) H. -pa; Śidh. -yās tu te.

45 = Br. 5.51, 52a; H. 450b, 451; Śidh. 58.39, 40a. 1) H. mahāntas. 2) Śidh. vasanti hi. 3) Śidh. -mâbhavat punāḥ.

45I = Bḍ. III. 1.9; Vā. 100.9. 1) Vā.T. bhaviṣyanti.

46a = Bḍ. III. 1.10a; Br. 5.42a; H 452a; Śidh. 58.41a; Vā. 100.10a. 1) Bḍ.Śidh.Vā. saptaiva. 2) Bḍ.Vā. -tās tv iha. Cfr. Br. 5.52b; Śidh. 58.40b saptaite kalpe 'smin manavaḥ smṛtāḥ

46b = Br. 5.42b; H. 452b. 1) H. -ṇer iha tān śṛṇu.

47a = Br. 5.43a; H. 453a; Śidh. 58.41b. 1) Br. Dīptimanto. 2) Br. bahu-; Śidh. subahu-. 3) Br. -tāḥ.

46b = Bḍ. III. 1.10b; Vā. 100.10b.

47ab = Bḍ. III. 1.11; Vā 100.11.

47b(c) = Bḍ. III. 1.12a; Br. 5.43b; H. 453b; Śidh. 58.42a; Vā. 100.12a. 1) Śidh. -jis. 2) Bḍ.Vā. mahāyaśāḥ.

Gautamasyâtmajaś[1]) caiva
Śaradvān nāma Gautamaḥ[2]) |
Kauśiko Gālavaś caiva
Ruruḥ[3]) Kāśyapa eva ca, |
ete sapta mahātmāno bhaviṣyā *munisattamāḥ*[1]). || 48 ||

Brahmaṇaḥ sadṛśāś caite
dhanyāḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ |
abhijātyâtha tapasā
mantravyākaraṇais tathā. || 48_1 ||
Brahmalokapratiṣṭhās tu
smṛtā brahmarṣayo 'malāḥ |
bhūtabhavyabhava[j]jñānaṃ
buddhvā caiva ca ye svayam, || 48_2 ||
tapasā tu prasiddhā ye
saṃgatāḥ pravicintakāḥ |
mantravyākaraṇādyaiś ca
aiśvaryāt sarvaśaś ca ye, || 48_3 ||
etān bhāryānvito jñātvā
naiṣṭhikāni ca nāma ca |
saptaite saptabhiś caiva
guṇaiḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ, || 48_4 ||
dīrghāyuṣo mantrakṛta
īśvarā dīrghacakṣuṣaḥ |
buddhyā pratyakṣadharmāṇo
gotraprāvartakās tathā. || 48_5 ||
kṛtâdiṣu yugākhyeṣu
sarveṣv eva punaḥ punaḥ |

Sutapāś c-Âmitābhāś ca
*M*ukhyāś[1]) caiva gaṇās trayaḥ, |
teṣāṃ gaṇās[2]) tu devānām
ekaiko viṃśakaḥ smṛtaḥ. || 48_1 ||
nāmatas tu pravakṣyāmi
nibodhadhvaṃ samāhitāḥ: |
Ṛtus[1]) Tapaś ca Śukraś ca
*Dyu*tir *Jyo*tiḥ[2]) Prabhākaraḥ[3]) || 48_2 ||
Prabhāso *Bhā*[1]sakṛd Dharmas
Tejo Raśmi*ḥ* *Kra*[2]tur Virāṭ |
Arciṣmān Dyotano Bhānur
Yaśaḥ Kīrtir Budho Dhṛtiḥ, |
viṃśatiḥ Sutapā hy ete
nāmabhiḥ parikīrtitāḥ. || 48_3 ||
Prabhur Vibhur Vibhāsaś ca
Jetā Hant-Ârihā Ṛtuḥ[1]) |
Sumatiḥ Pramatir Dīptiḥ
Samākhyāto Maho Mahān || 48_4 ||
Deh*o*[1]) Munir *Nayo*[2]) *Jyeṣṭhaḥ*[3])
Samaḥ Satyaś ca Viśrutaḥ, |
ity ete hy Amitābhās tu
viṃśatiḥ parikīrtitāḥ. || 48_5 ||

48ab = Br. 5.44; H. 454; Śidh. 58.42b, 43a. 1) Br.T. -maś câjaraś. 2) Śidh. -vān Gautamaḥ kṛtaḥ. 3) Br. Aurvaḥ.

48c = Bḍ. III. 1.12b; Br. 5.45a; H. 455a; Śidh. 58.43b; Vā. 100.12b. 1) Bḍ.Vā. -yāḥ paramarṣayaḥ.

48_1 = H. 455b, 456a.

48_2 = H. 456b, 457a.

48_3 = H. 457b, 458a.

48_4 = H. 458b, 459a.

48_5 = H. 459b, 460a.

48_1 = Bḍ. III. 1.12c, 13a; Vā. 100.13. 1) Bḍ.Vā. Sukhāś. 2) Vā. -ṇās.

48_2 = Bḍ. III. 1.13b, 14a; Vā. 100.14. 1) Vā. Ritas. 2) Bḍ. Kṛtir Nemiḥ. 3) Vā.T. -karau.

48_3 = Bḍ. III. 1.14b, 15, 16a; Vā. 100.15. 1) Bḍ. Mā-. 2) Vā. -mir Ṛ-.

48_4 = Bḍ. III. 1.16b, 17a; Vā. 100.16. 1) Vā. Rituḥ.

48_5 = Bḍ. III. 1.17b, 18a; Vā. 100.17. 1) Bḍ -hī. 2) Bḍ. Inaḥ. 3) Bḍ. Poṣṭā.

pravartayanti te varṇān
āśramāṃś caiva sarvaśaḥ || 486 ||
saptarṣayo mahābhāgāḥ
satyadharmaparāyaṇāḥ. |
teṣāṃ caivânvayotpannā
jāyantîha punaḥ punaḥ || 487 ||
mantrabrāhmaṇakartāro
dharme praśithile tathā. |
yasmāc ca varadāḥ sapta
parebhya eva yācitāḥ, || 488 ||
tasmān na kālo na vayaḥ
pramāṇam ṛṣibhāvane. |
ete(!) saptarṣikoddeśo
vyākhyātas te mayā nṛpa. || 489 ||

Damo *Dātā*[1]) Ṛtaḥ[2]) Somo
Vittaṃ Vaidyo[3]) Yamo Nidhiḥ |
Homo[4]) Havyaṃ Hutaṃ Dānaṃ
Deyaṃ Dātā Tapaḥ Śamaḥ || 486 ||
Dhruvaṃ Sthānaṃ Nidhānaṃ ca
Niyamaś cêti viṃśatiḥ, |
Mukhyā[1]) hy ete samākhyātāḥ
Sāvar*ṇeḥ*[2]) prathame 'ntare. | 487 ||

Mārīcasyaiva te putrāḥ[1]) Kaśyapasya mahātmanaḥ[2]) || 49 ||

sāṃpratasya bhaviṣyanti *Sāvarṇasyântare manoḥ*[1]), |
teṣām indro bhaviṣyas tu Balir Vairocanaḥ purā. || 491 ||

Vīravāṃś[1]) c-Âvar*īyāṃś*[2]) ca *Sumanto*[3]) *Dhṛtimān Vasuḥ*[4]) |
Cariṣṇur[5]) Āryo[6]) *Dhṛṣṇuś*[7]) ca Vāj*aḥ*[8]) Sumatir eva ca |
Sāvarṇasya manoḥ putrā bhavi*ṣyā munisattamāḥ*[9]). || 50 ||

nava cânyeṣu vakṣyāmi Sāvarṇeṣv an[1]tareṣu vai. |
Sāvarṇamanavāś cânye bhaviṣyā Brahmaṇaḥ sutāḥ || 501 ||

---

486 = H. 460b, 461a.

487 = H. 461b, 462a.

488 = H. 462b, 463a.

489 = H. 463b, 464a.

486 = Bḍ. III. 1.18b, 19a; Vā. 100.18. 1) Bḍ. Dānī. 2) Vā.T. Vidaḥ; V. Ritaḥ. 3) Vā.T. Vitta-Vaidyau. 4) Vā. -maṃ.

487 = Bḍ. III. 1.19b, 20a; Vā. 100.19. 1) Bḍ. Sukhā. 2) Bḍ. Sāvarṇye.

49 = Bḍ. III. 1.20b; H. (464b); Śidh. 58.44b; Vā. 100.20a. 1) Śidh. Mārīceś caiva putrās te. 2) H. Sāvarṇāsya manoḥ putrān bhaviṣyān śṛṇu sattama.

| 491 = Bḍ. III. 1.(21a) = a; Vā. 100.20b, 21a. 1) Bḍ. ṣaṣṭir devās tadantare.

50 = Bḍ. III. 1.22a, 21b = ac; Br. 5.45b, 46; H. 465, 466a; Śidh. 58.45, 46a; Vā. 100.21b, 22. 1) Bḍ. Virajāś; Br. Vairī; H. Varīyāṃś. 2) Bḍ. c-Ârvarīvāṃś; Br. caiv-Âdhvarīvāṃś; Śidh. c-Âvanīvāṃs. 3) Br. T. Śamano; H. Saṃmato. 4) Bḍ. Nirmokādyās tathā pare; Vā. Nirmohaḥ Satyavāk Kṛtī; cfr. Śl. 28bII. 5) Br. Ariṣṭaś; Śidh. Var-. 6) Br. câpy; Vā. Ājyo. 7) Br. Adhṛṣṭaś; Śidh.Vā.T. Viṣṇuś; Vā.V. Vṛṣṇuś. 8) Br. Vājī; Śidh. Rājā; Vā. Vācaḥ. 9) Bḍ.Vā. -ṣyanti navaiva tu; H. -ṣyā daśa Bhārata; Śidh. -ṣyā daśa Śaunaka.

| 50.1 = Bḍ. III. 1.22b, 23a; Vā. 100.23. 1) Vā.T. -ṇeś cân-.

Merusāvarṇi*tas*[1]) te vai *catvāro* divyadṛṣṭ*ayaḥ*[2]). |
Dakṣasya te hi dauhitrāḥ Kriyāyā[3]) duhituḥ sutāḥ, || 50₂ ||
mahatā tapasā yuktā Merupṛṣthe mahaujasaḥ |
Brahmādibhis te janitā Dakṣeṇaiva ca dhīmatā. || 50₃ ||
maharlokaṃ gatâvṛ*ttā*[1]) bhaviṣyā Merum āśritāḥ |
mahā*nubhāvās*[2]) te pūrvaṃ jajñire Cākṣuṣe 'ntare: || 50₄ ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Dakṣeṇa janitāḥ putrāḥ kanyāyām ātmanaḥ katham |
Bhavena Brahmaṇā caiva Dharmeṇa ca mahātmanaḥ(!)? || 50₅ ||
sūta uvāca:
ato bhaviṣyān vakṣyāmi Sāvarṇamanavas tu ye, |
teṣāṃ janma prabhāvaṃ ca namas kṛtvā[1]) Pracetase. || 50₆ ||
Vaivasvate hy upaspṛṣṭe kimcicchiṣṭe ca Cākṣuṣe |
jajñire manavas te hi bhaviṣyānāgatāntare || 50₇ ||
Prācetasasya Dakṣasya dauhitrā manavas tu ye |
Sāvarṇā nāmataḥ pañca catvāraḥ paramarṣijāḥ. || 50₈ ||
Saṃjñā-putras tu Sāvarṇ*a*[1]) eko Vaivasvatas tathā |
jyeṣṭhaḥ Saṃjña-suto nāma manur Vaivasvataḥ prabhuḥ, || 50₉ ||
Vaivasvate 'ntare prāpte samutpattis tayoḥ śubhā. |

---

caturdaśaite manavaḥ kīrtitāḥ kīrtivardhanāḥ || 50₁₀ ||
vede smṛtau purāṇe ca sarve te prabhaviṣṇavaḥ |
prajānāṃ patayaḥ sarve bhūtānāṃ patayaḥ sthitāḥ. || 50₁₁ ||
tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā sapa*ttanā*[1]) |
pūrṇaṃ yugasahasraṃ vai paripālyā nareśvaraiḥ || 50₁₂ ||
prajābhis tapasā caiva. vistaraṃ[1]) teṣu vakṣyate. |
caturdaśaiva *te*[2]) jñeyāḥ sargāḥ Svāyaṃbhuvādayaḥ. || 50₁₃ ||
manvantarādhikāreṣu vartante 'tra sakṛt sakṛt |
vinivṛttādhikārās te maharlokaṃ samāśritāḥ || 50₁₄ ||
samatītās tu ye teṣām aṣṭ*au*[1]) ṣa*ṭ* *ca*[2]) tathâpare |
pūrveṣu, sāṃpratas câyaṃ *śāsti*[3]) Vaivasvataḥ prabhuḥ. || 50₁₅ ||

---

50 ₂ = Bḍ. III. 1.23b, 24a; Vā. 100.24. 1) Vā. -ṇinas. 2) Vā. dṛṣṭā ye divyadṛṣṭibhiḥ. 3) Vā. priyāyā.
50 ₃ = Bḍ. III. 1.24b, 25a; Vā. 100.25.
50 ₄ = Bḍ. III. 1.25b, 26a; Vā. 100.26. 1) Vā.T. -tâvṛtya. 2) Vā. [-hābhāvās tu.
50 ₅ = Vā. 100.27.
50 ₆ = Vā. 100.28. 1) Va.T. -kṛtya.
50 ₇ = Bḍ. III. 1.26b = b; Vā. 100.29.
50 ₈ = Bḍ. III. 1.27; Vā. 100.30.
50 ₉ = Bḍ. III. 1.28; Vā. 100.31. 1) Bḍ. -ṇir.
50₁₀ = Bḍ. III. 1.29; Vā. 100.32.
50₁₁ = Bḍ. III. 1.30; Vā. 100.33.
50₁₂ = Bḍ. III. 1.31; Vā 100.34. 1) Vā.T. saparvatā.
50₁₃ = Bḍ. III. 1.32; Vā. 100.35. 1) Bḍ. -ras. 2) Bḍ. -saite vi-.
50₁₄ = Bḍ. III. 1.33; Vā. 100.36.
50₁₅ = Bḍ. III. 1.34; Vā. 100.37. 1) Bḍ. -ṭā. 2) Vā. ṣaṣṭhās. 3) Vā. Śāntir.

ye śiṣṭās, tān pravakṣyāmi saha devarṣi-Dānavaiḥ |
saha prajānisargeṇa sarvāṃs tv a[1]nāgatān dvijān[2]). || 50₁₆ ||
Vaivasvatanisargeṇa teṣāṃ jñeyas tu vistaraḥ, |
anūnā[1]) nâtiriktās te: yasmāt sarve Vivasvataḥ. || 50₁₇ ||
punarukta[1]bahutvāt tu na vakṣye teṣu vistaram |
manvantareṣu bhavyeṣu bhūtesv api tathaiva ca. || 50₁₈ ||
kule kule nisarg*ās*[1]) tu tasm*āj jñeyā*[2]) vibhāgaśaḥ, |
teṣām eva hi siddhyarthaṃ vistareṇa krameṇa ca. || 50₁₉ ||
Dakṣasya kanyā dharmiṣṭhā Suvratā nāma viśrutā |
sarvakanyāvariṣṭhā[1]) tu jyeṣṭhā yā Vīriṇī[2]sutā, || 50₂₀ ||
gṛhītvā tāṃ pitā kanyāṃ jagāma Brahmaṇo 'ntike |
Vairājastham[1]) upāsīnaṃ Dharmeṇa ca Bhavena tu. || 50₂₁ ||
Bhava-Dharma-samīpasthaṃ Dakṣaṃ Brahmâbhyabhāṣata: |
Dakṣa kanyā tavêyaṃ vai janayiṣyati Suvratā[1]) || 50₂₂ ||
caturo vai manūn putrāṃś cāturvarṇyakarāñ chubhān. |
Brahmaṇo vacanaṃ śrutvā Dakṣo Dharmo Bhavas tadā || 50₂₃ ||
tām kanyāṃ manasā jagmus trayas te Brahmaṇā saha. |
satyābhidhyāyināṃ teṣāṃ sadyaḥ kanyā vyajāyata || 50₂₄ ||
sadṛśā*n*[1]) *rū*pat*as*[2]) teṣāṃ caturo vai kumārakān. |
saṃsiddhāḥ kāryakaraṇe saṃbhūtās te śriyânvitāḥ || 50₂₅ ||
upabhogā[1]samarthaiś ca sadyojātaiḥ śarīrakaiḥ. |
te dṛṣṭvā tān svayaṃ *buddhvā*[2]) brahmavyāhāriṇas tadā || 50₂₆ ||
saṃrabdhā vai vyakarṣanta mama putro mamêty uta |
abhidhyāyât[1]manôtpannān ūcur vai te parasparam: || 50₂₇ ||
yo yasya vapuṣā tulyo, bhajatāṃ sa tu taṃ sutam; |
yasya yaḥ sadṛśaś câpi rūpe vīrye ca nāmataḥ, | 50₂₈ ||
taṃ gṛhṇātu sa[1]), bhadraṃ vo, varṇato yasya yaḥ samaḥ. |
dhruvaṃ rūpaṃ pituḥ putraḥ so 'nurudhyati sarvadā, || 50₂₉ ||
tasmād ātmasamaḥ putraḥ pitur mātuś ca vīryataḥ. |
evaṃ te samayaṃ kṛtvā savarṇā[1]) jagṛhuḥ sutān. || 50₃₀ ||

50₁₆ = Bḍ. III. 1.₃₅; Vā. 100.₃₈. 1) Bḍ. te'. 2) Bḍ. -jaḥ.
50₁₇ = Bḍ. III. 1.₃₆; Vā. 100.₃₉. 1) Vā.T. anyūnā.
50₁₈ = Bḍ. III. 1.₃₇; Vā. 100.₄₀. 1) Vā. -tā.
50₁₉ = Bḍ III. 1.₃₈; Vā. 100.₄₁. 1) Vā. -gāṃs. 2) Vā. -mād bhūyo.
50₂₀ = Bḍ. III. 1.₃₉; Vā. 100.₄₂ab. 1) Vā.T. -yavaśiṣṭā. 2) Vā. T. śreṣṭhā dharmaparā.
50₂₁ = Bḍ. III. 1.₄₀; Vā. 100.₄₂c, ₄₃a. 1) Vā.T. -stam.
50₂₂ = Bḍ. III. 1.₄₁; Vā. 100.₄₃b, ₄₄a. 1) Vā.T. -ta.
50₂₃ = Bḍ. III. 1.₄₂; Vā. 100.₄₄b, ₄₅a.
50₂₄ = Bḍ. III. 1.₄₃; Vā. 100.₄₅b, ₄₆a.
50₂₅ = Bḍ. III. 1.₄₄; Vā. 100.₄₆b, ₄₇a. 1) Vā. -śānu. 2) Vā. -pāṃs.
50₂₆ = Bḍ. III. 1.₄₅; Vā. 100.₄₇b, ₄₈a. 1) Vā.T. -ga-. 2) Bḍ. svayaṃbhūtān.
50₂₇ = Bḍ. III. 1.₄₆; Vā. 100.₄₈b, ₄₉a. 1) Vā. -dhyānān.
50₂₈ = Bḍ. III. 1.₄₇; Vā. 100.₄₉b, ₅₀a.
50₂₉ = Bḍ. III. 1.₄₈; Vā. 100.₅₀b, ₅₁a. 1) Vā. su-
50₃₀ = Bḍ. III. 1.₄₉; Vā. 100.₅₁b, ₅₂a. 1) Bḍ. sarveṣam.

yasmāt savarṇās teṣāṃ vai Brahmādīnāṃ kumārakāḥ, |
Savarṇā manavas tasmāt savarṇatvaṃ ca teṣu tat[1]). || 50.31 ||
mananān mānasāc[1]) caiva tasmāt te manavaḥ smṛtāḥ. |
Cākṣuṣasyântare 'tīte prāpte Vaivasvatasya ha || 50.32 ||
Ruceḥ prajāpateḥ putro Raucyo nāmâbhavat sutaḥ |
Bhūtyām utpādito yas tu Bhautyo nāma Kaveḥ[1]) sutaḥ. ||50.33||

Vaivasvate 'ntare jātau[1]) dvau manū tu Vivasvataḥ: |
Vaivasvato manur yaś ca Sāvarṇo yaś ca vi[2]śrutaḥ. || 50.34 ||
jyeṣṭhaḥ[1]) Saṃjñāsuto vidvān manur Vaivasvataḥ prabhuḥ, |
Savarṇāyāḥ sutaś cânyaḥ smṛto Vaivasvato manuḥ. || 50.35 ||
Sāvarṇa[1]-manavo ye ca catvāras tu maharṣijāḥ |
tapasā saṃbhṛtātmānaḥ sveṣu manvantareṣu vai || 50.36 ||
bhaviṣyeṣu bhaviṣyanti sarvakāryārthasādhakāḥ. |

prathamaṃ Merusāvarṇiṃ[1]) pravakṣyāmi, *munīn*[2]) śṛṇu |	prathame[1]) Merusāvarṇer Dakṣaputrasya vai manoḥ ‖50.37‖

Pārā[1]) Marīcigarbhāś ca Su*dh*armāṇaś[2]) ca te trayaḥ |
saṃbhūtāś ca mahātmānaḥ sarve Vaivasvate 'ntare. || 50.38 ||
Dakṣaputrasya putrās te Rohitasya prajāpateḥ |
bhaviṣya*nti*[1]) bhaviṣyās[2]) tu, ekaiko dvādaśo gaṇaḥ: || 50.39 ||
Aiśvar*aś ca* Graho Rāh*ur Vākur* Va*ṃ*śas[1]) tathaiva ca |
Pārā dvādaśa vijñeyā, uttarāṃs tu nibodhata: || 50.40 ||
Vāj*ipo*[1]) Vājijic caiva Prabhūtiś ca Kakud yathā |
Dadhikrāvā Vipakkvas[2]) ca Praṇīto Vijayo Madhuḥ || 50.41 ||
Uta*thy-Ottamakau*[1]) dvau tu dvādaśaite Marīcayaḥ. |
Su*dh*armaṇas[2]) tu vakṣyāmi, nāmatas *tān*[3]) nibodhata: || 50.42 ||

50.31 = Vā. 100.52b, 53a. 1) Vā.T. hi te yataḥ.
50.32 = Bḍ. III. 1.50a = b; Vā. 100.53b, 54a. 1) Vā.T. mānanāc.
50.33 = Bḍ. III. 1.50b, 51a; Vā. 100.54b, 55a. 1) Vā.T. -mâbhavat.
50.34 = Bḍ. III. 1.51b, 52a; Vā. 100.55b, 56a. 1) Vā. rājā. 2) Bḍ. vai.
50.35 = Bḍ. III. 1.52b, 53a; Vā. 100.56b, 57a. 1) Bḍ. jñeyaḥ.
50.36 = Bḍ. III. 1.53b, 54a; Vā. 100.57b, 58a. 1) Vā.T. Savarnā.

51a = H. 466b; Śidh. 58.46b. 1) H. -ṇān. 2) Śidh. manuṃ.
50.37 = Bḍ. III. 1.54b, 55a; Vā. 100.58b, 59a. 1) Vā. -maṃ.

50.38 = Bḍ. III. 1.55bc; Vā. 100.59bc. 1) Bḍ. Parā; Vā. putrā. 2) Vā. -śarmāṇaś.
50.39 = Bḍ. III. 1.56; Vā. 100.60. 1) Vā. -ṣyasya. 2) Vā.T. -ṣyas.
50.40 = Bḍ. III. 1.57; Vā. 100.61. 1) Vā. -ryasaṃgraho Rāho Bāhuvaśas.
50.41 = Bḍ. III. 1.58; Vā. 100.62. 1) Vā. -jiyo. 2) Vā. Dadhikrāvāyapakvāś.
50.42 = Bḍ. III. 1.59; Vā. 100.63. 1) Vā. tejasmān nathavo(?); V. Utasmānnathavau. 2) Vā. -śarmāṇas; Bḍ. mānas. 3) Vā. tu.

| Varṇas tath-Âthagarviś ca Bhu[1]raṇyo Vrajano Mataḥ[2]) |
| Amito Dravaketuś ca Jambho 'th-Âjas tu[3]) Śakrakaḥ[4]) || 50₄₃ ||
| Sunemir Dyutayaś[1]) caiva Sudhar[2]māṇaḥ prakīrtitāḥ. |
| teṣām Indras tadā bhāvyo hy Adbhuto nāma nāmataḥ. || 50₄₄ ||
| Skando 'sau Pārvatīyo[1]) vai Kārtikeyas tu Pāvakiḥ[2]) |

Medhātithiś ca[1]) Paulastyo Vasuḥ Kāśyapa eva ca |
Jyotiṣmān Bhārgavaś[2]) caiva Dyutimān Aṅgirās tathā || 51 ||
*Savana*ś[1]) caiva Vāsiṣṭha Ātreyo Havyavāhanaḥ[2]) |

Paulahaḥ Satya[1]) ity ete
*muna*yo[2]) Rohit*e* 'ntare[3]) || 52 ||
devatānāṃ gaṇās tatra
traya eva *narādhipa*[1] |
Dakṣa[2]putrasya putrās te
Rohitasya prajāpateḥ. || 52₁ ||

Sutapāś Paulahaś[1]) caiva
saptaite Rohite 'ntare[2]). || 52 ||

Dh*ṛṣṭ*aketur[1]) Dīpt*i*ketuḥ[2]) *Pañc*ahasto[3]) Nirā*mayaḥ*[4]) |

Pṛthuśravā[1]) Bhūrid*yumno*[2])
Ṛc*ī*ko *Vṛ*hato[3]) Gayaḥ || 53 ||

Pṛthuśravās tath-Ânīko
Bhūridyumno Bṛhad*rath*aḥ[1])||53||

prathamasya tu Sāvarṇer nava putrā *mahaujasaḥ*[1]). |

| 50₄₃ = Bḍ. III. 1.60; Vā. 100.64. 1) Vā.T. -thâpy Aṅga-Viśvau Mu-. 2) Bḍ. 'mitaḥ. 3) Vā. -bhosthājasra-. 4) Vā. -kāḥ.
| 50₄₄ = Bḍ. III. 1.61; Vā. 100.65. 1) Vā.T. -pāś. 2) Vā. Suśar-.
| 51a = Bḍ. III. 1.62a; Vā. 100.66a. 1) Vā.T. -daḥ Somapratīkāśaḥ; V. -do 'sau māṃ pratīyo. 2) Vā. -kaḥ.

51ab(bc) = Bḍ. III. 1.62b, 63a; H. 467; Śidh. 58.47; Vā. 100.66b, 67a. 1) H. -this tu. 2) Bḍ. -vāś.

52a = Bḍ. III. 1.63b; H. 468a; Śidh. 58.48a; Vā. 100.67b. 1) Bḍ.Va.V. Vasinaś; Vā.T. Vasitaś. 2) Śidh. Havya eva ca.

52b = H. 468b; Śidh. 58.48b. 1) Śidh. sapta. 2) Śidh. ṛṣayo. 3) H. Rau-; Śidh. -tāntare.

52₁ = H. 469; Śidh. 58.49. 1) Śidh. mahāmune. 2) Śidh. Dīkṣā-.

52b = Bḍ III. 1.64a; Vā. 100.68a. 1) Vā. -vaś. 2) Vā.T. -tāntare.

53a = Bḍ. III. 1.64b; H. 470a; Śidh. 58.50a; Vā. 100.68b; cfr. Mr. 94.9a. 1) Bḍ. Dhṛtiketur; Vā. Dhṛtiketu-: Śidh. Dṛṣṭaketur. 2) H. manoḥ putro Dhṛṣṭaketuḥ; Śidh. Dīptaketuḥ; Vā. -tu-; Mr. Varhaketuḥ. 3) Bḍ.Vā. Śāpahasta-. (Vā- tā); H. Pañcahotro. 4) Bḍ. -yāḥ; H.Śidh. -ākṛtiḥ.

53b = H. 470b; Śidh. 58.50b. 1) H. -thuḥ Śravā. 2) H. -dhāmā. 3) H. Ṛrvāko 'ṣṭahato.

53b = Bḍ. III. 1.65a; Vā. 100.69a. 1) Bḍ. -yaśaḥ.

54a = Bḍ. III. 1.65b; H. 471a; Śidh. 58.51a; Vā. 100.69b. 1) Bḍ.Vā. -trāḥ prakīrtitāḥ.

daśame tv atha paryāye	daśame tv atha paryāye
	Dharmaputrasya vai manoḥ |
dvitīyasyântare manoḥ || 54 ||	dvitīyasya tu Sāvarṇer
	bhāvyasyaivântare manoḥ: || 54 ||

Sudhāmāno[1]) Viruddhāś ca dvāv eva tu gaṇau smṛtau |
tviṣiman[2]taś ca te sarve śatasaṃkhyāś ca te samāḥ, || 54₁ ||
prāṇānāṃ yac chataṃ[1]) proktaṃ[2]) ṛṣibhiḥ puruṣeṣu[3]) vai, |
devās te vai bhaviṣyanti Dharmaputrasya vai manoḥ, |
teṣām Indras tathā vidvān bhaviṣyaḥ Śāntir ucyate. || 54₂. ||

Haviṣmān Paulahaś *caiva* Suk*ṛ*tiś[1]) *caiva*[2]) Bhārgavaḥ |
Āpomūrtis[3]) tath-Âtreyo V*a*siṣṭhaś[4]) c-*Āpava*ḥ[5]) smṛtaḥ || 55 ||
Paulasty*o* 'pra*timaś*[1]) caiva[2]) Nābhāgaś[3]) caiva Kāśyapaḥ |
Aṅgirā Nabhasaḥ Satyaḥ[4]) saptaite[5]) paramarṣayaḥ. || 56 ||
| devatānāṃ gaṇau dvau t*āv*[1]) Ṛ*ṣ*i-Mant*r*āś[2]) ca ye smṛtāḥ |
Sukṣetraś c-[1]Ôttamaujāś ca Bhūriṣeṇaś[2]) ca vīryavān |
Śatānīko Nirā[3]mitro Vṛṣaseno[4]) Jayadrathaḥ || 57 ||
Bhūridyumnaḥ Suvarcāś[1]) *ca daśa tv ete manoḥ su*tāḥ[2]). |

ekādaśe tu paryāye	ekādaśe tu paryāye
tṛtīyasyântare manoḥ || 58 ||	Sāvarṇe vai tṛtīyake || 58 ||

Nir*m*āṇa[1]ratayo devāḥ Kāma*j*ā[2]) vai Manojavāḥ |
gaṇās tv ete trayaḥ khyātā devatānāṃ mahātmanām. || 58₁ ||

54ᵇ = H. 471ᵇ; Śidh. 58.51ᵇ. | 54ᵇᶜ = Bḍ. III. 1.66; Vā. 100.70.

| 54₁ = Bḍ. III. 1.67; Vā. 100.71. 1) Vā.T. Sukhāmanā. 2) Bḍ. Dīptiman-; Vā. -ṣivan-.

| 54₂ = Bḍ. III. 1.68, 69ᵃ; Vā. 100.72, 73ᵃ. 1) Vā.T. prāṇān āyac-chataḥ. 2) Vā. -ta 3) Bḍ. -ṣêti.

55 = Bḍ. III. 1.69ᵇ, 70ᵃ; H. 472; Śidh. 58.52; Vā. 100.73ᵇ, 74ᵃ. 1) Bḍ.Vā. śrīmān Sukīrtiś. 2) Bḍ. câtha; Vā. câpi. 3) Śidh. Āyomuktis. 4) Bḍ.Śidh Vā. Vasiṣṭhaś. 5) H. câṣṭamaḥ; Śidh. cāvyayaḥ; Vā. câpi yaḥ.

56 = Bḍ. III. 1.70ᵇ, 71ᵃ; H. 473; Śidh. 58.53; Vā. 100.74ᵇᶜ. 1) H. -yaḥ Prāmatiś; Śidh. -yaḥ Prayatiś; Vā.T. -yaḥ Pratipaś; V. -yo 'pra-. 2) Bḍ. câpi. 3) H. Nabhogaś; Śidh. Nābhāraś. 4) Bḍ.Vā. Abhimanyuś c-Âṅgirasaḥ. 5) H. -taiva.

| 57ᵃ = H. 474ᵃ; Śidh. 58.54ᵃ. 1) H.T. tau; Śidh. -nāś câpi. 2) Śidh. dviṣimantas.

57ᵇᶜ⁽ᵃᵇ⁾ = Bḍ. III. 1.71ᵇ, 72ᵃ; H. 474ᵇ, 475ᵃ; Śidh. 58.54ᵇ, 55ᵃ; Vā. 100.75; cfr. Mr. 94.15. 1) H. manoḥ suto-; Śidh. Akṣatvān no-. 2) H. Kuniṣañjaś; Bḍ.Mr. -senaś. 3) Vā. Nira-. 4) Mr. -ko 'tha Vṛṣabho hy Anamitro.

58ᵃ = Bḍ. III. 1.72ᵇ; H. 475ᵇ; Śidh. 58.55ᵇ; Vā. 100.76ᵃ; cfr. Mr. 94.16ᵃ. 1) Mr. Suparvā. 2) Bḍ.Vā. daśaite mānavāḥ smṛtāḥ; Mr. tasyaite tanayā manoḥ.

58ᵇ = H. 476ᵃ; Śidh. 58.56ᵃ. | 58ᵇ = Bḍ. III. 1.73ᵃ; Vā. 100.76ᵇ.

| 58₁ = Bḍ. III. 1.73ᵇ, 74ᵃ; Vā. 100.77. 1) Bḍ. Nirvāṇa-. 2) Bḍ. -gā.

ekaikas trimśatas teṣām gaṇas[1]) tu tridivaukasām. |
māsasyâhāni trimśat tu yāni vai kavayo viduḥ, || 58₂ ||
Nirmāṇa[1]ratayo devā, rātrayas tu Vihamgamāḥ. |
gaṇas *tṛtīyo* yaḥ prokto[2]) devatānām bhaviṣyati, || 58₃ ||
Manojavā muhūrtās tu iti devāḥ prakīrtitāḥ. |
ete hi Brahmaṇaḥ putrā bhaviṣyā mānavāḥ[1]) smṛtāḥ || 58₄ ||
teṣām Indro Vṛṣo[1]) nāma bhaviṣyaḥ surarāṭ tataḥ. || 58₅ ||

tasya[1]) sapta ṛṣīmś câpi[2]) kīrtyamānān nibodha*ta*[3]): |
Haviṣmān Kāśyapaś câpi[4]) Vapuṣmāmś[5]) *caiva*[6]) Bhārgavaḥ[7]) || 59 ||
Vāruṇiś[1]) ca tath-Âtreyo[2]) Vāsiṣṭho[3]) *'nagha*[4]) *eva ca*[5]) |
Puṣṭiś c-Âṅ[6]giraso jñeyaḥ[7]) Paulastyo Niścaras tathā[8]) || 60 ||

Paulahaś c-Âgnitejāś ca
bhāvyāḥ sapta maharṣayaḥ[1]). |
Brahmaṇas tu sutā *devā*,
gaṇās teṣām trayaḥ smṛtāḥ[2]).|| 61 ||

Paulaho hy Agnitejāś ca
devā hy ekādaśe 'ntare. || 61 ||

S*arvatra*gaḥ[1]) Su*ś*[2]armā ca Devānīkaḥ Pur*o*vahaḥ[3]) |
Kṣemadhanvā[4]) *Dṛḍhāy*uś ca[5]) Ādarśaḥ Pauṇḍrako[6]) ma*nu*ḥ[7]) || 62 ||

58₂ = Bḍ. III. 1.74b, 75a; Vā. 100.78. 1) Vā. -ṇās.
58₃ = Bḍ. III. 1.75b, 76a; Vā. 100.79. 1) Bḍ. Nirvāṇa-. 2) Vā. -ṇās te vai trayaḥ proktā.
58₄ = Bḍ. III. 1.76b, 77a; Vā. 100.80. 1) Vā.T. manavaḥ.
58₅ = Bḍ. III. 1.77b; Vā. 100.81a. 1) Bḍ. Vṛṣā.

59 = Bḍ. III. 1.78; H. 476b, 477a; Śidh. 58.56b, 57a; Vā. 100.81b, 82a. 1) Bḍ.Vā. teṣām. 2) Śidh. tasyâpi sapta ṛṣayaḥ; Vā -tarṣayaś câpi. 3) H.Śidh. -dha me. 4) H. -pasyâpi. 5) H. Haviṣmān. 6) H.Vā. yaś ca. 7) Śidh. Vāruṇaḥ.

60 = Bḍ. III. 1.79; H. 477b, 478a; Śidh. 58.57b, (58a); Vā. 100.82b, 83a. 1) Bḍ. •Āruṇiś; H. Taruṇaś; Śidh. Ātreyo 'tha; Vā. Vāruniś. 2) Śidh. Vaśiṣṭhaś ca; Vā. caiva c-Âtreyo. 3) Bḍ. Vasiṣṭho; H. -ṭhas; Śidh. Anaghas tv. 4) Bḍ.Vā.V. Naga; H. -tanayas; Śidh. Aṅgirās; Vā.T. Bhaga. 5) H.Śidh. tathā. 6) Bḍ. -tir Āṅg-. 7) H. Aṅgirāś c-Ôdadhiṣṇāś ca. 8) Śidh. Cārudhṛṣyaś ca Paulastyo Nisvaro 'gnis tu tejasaḥ.

61 = H. 478b, 479a; Śidh. 58.(58b). 59a. 1) Śidh. saptaite ṛṣayaḥ proktās trayo devagaṇāḥ smṛtāḥ. 2) Śidh. sutās te tu ataḥ śṛṇu mahāmate.

61 = Bḍ. III. 1.80a; Vā. 100.83b.

62 = Bḍ. III. 1.80b, 81a; H. 479b, 480a; Śidh. 58.59b, (60a); Vā. 100.84; cfr. Mr. 94.21. 1) Bḍ.Vā.T. Sarvavegaḥ; H. Samvarttayaḥ. 2) Bḍ.Vā. -dharmā. 3) H. Purūvahaḥ; Mr. Purūdvahaḥ; Śidh. tu Kṣemakaḥ. 4) Mr. Hema-; Bḍ.Vā. Kṣemadharmā.. 5) Bḍ.Vā. Gra(ṛ)heṣuś ca. 6) H. Paṇḍako. 7) Bḍ. Maruḥ; Vā. mataḥ; Mr. bhāvinas tatsutā nṛpāḥ; Śidh. Dṛḍheṣuḥ Paṇḍako Darśa Ūrur Vāho manoḥ sutāḥ·

Sāvarṇasya tu putrā vai	Sāvarṇasya tu te putrāḥ
tṛtīyasya nava smṛtāḥ. |	Prājāpatyasya vai *nava*[1]). |
caturthasya tu Sāvarṇer[1])	dvādaśe tv atha paryāye
ṛṣīn sapta nibodha me: || 63 ||	Rudraputrasya vai manoḥ || 63 ||

caturtho Rudrasāvarṇo, devāṃs[1]) tasyântare śṛṇu: |
pañcaiva tu gaṇāḥ proktā devatānām anāgatāḥ: || 63₁ ||
Haritā Rohitāś caiva devāḥ Sumanasas tathā |
Sukarmāṇaḥ Su*t*ārāś[1]) ca pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ. || 63₂ ||
Brahmaṇo mānasā hy eta ekaiko daśako gaṇaḥ: |
Aruntijo Haviś caiva vidvā*n yaś* ca[1]) Sahasradaḥ[2]) || 63₃ ||
Parvat*o* '*n*u[1]caraś caiva Ap*ā*ṃśuś[2]) ca Manojavaḥ |
Ūrjā Svāhā Svadhā Tārā, daśaite Haritāḥ smṛtāḥ. || 63₄ ||
Tapo J*ñānī Mṛ*tiś caiva V*arc*ā[1]) Bandhuś ca yaḥ smṛtaḥ |
Rajaś caiva tu Rājaś ca Svarṇapādas tathaiva ca || 63₅ ||
*Vy*u[1]ṣṭir Vidhiś ca vai devā daśaite Rohitāḥ smṛtāḥ. |
*Tu*ṣi[2]tādyās tu ye devās trayastriṃśat prakīrtitāḥ, || 63₆ ||
devān[1]) Sumanaso v*idyān*[2]). nibodhata Sukarmaṇaḥ[3]): |
Suparvā Vṛṣabhaḥ Pṛṣṭ*ā*[4]) Kapi-Dyumn*a*[5]-Vipaścitaḥ || 63₇ ||
Vikramaś ca Kramaś caiva *V*ibhṛtaḥ[1]) Kānta eva ca, |
ete devāḥ Sukarmāṇaḥ. Su*tārāṃś*[2]) *ca* nibodhata: || 63₈ ||
Varṣo Di*vy*as tath-Â*ñj*iṣṭho[1]) Varcasvī Dyutimān *Ka*[2]viḥ |
Śubho Haviḥ Kṛ*ta*[3]prāptir Vyāpṛ*to*[4]) daśamas tathā, || 63₉ ||
Su*t*ārā nāmatas[1]) tv ete devā vai saṃprakīrtitāḥ. |
teṣām Indras tu vijñey*a*[2]) Ṛtadhāmā mahāyaśāḥ. || 63₁₀ ||

Dyutir[1]) Vaśiṣṭhaputras *tu*[2]) Ātreyaḥ Sutapās tathā |
Tapomūrtis tv Āṅgirasas[3]) Tapasvī Kā[4]śyapas tathā || 64 ||

---

63 = H. 480b, 481a; Śidh. 58.60b, 61a.
1) H. Sāvarṇa-.

63 = Bḍ. III. 1.81b, 82a; Vā. 100.85.
1) Vā. manoḥ.

63₁ = Bḍ. III. 1.82b, 83a; Vā. 100.86. 1) Vā. -tha Ṛtusāvarṇe devās.
63₂ = Bḍ. III. 1.83b, 84aI = abI; Vā. 100.87. 1) Vā. Supārāś.
63₃ = Bḍ. III. 1.84aII = bII; Vā. 100.88. 1) Bḍ. -vāṃs caiva. 2) Vā. -śaḥ.
63₄ = Bḍ. III. 1.84b, 85a; Vā. 100.89. 1) Vā.T. -tānu-. 2) Bḍ. -pāśuś; Vā.T. Apo 'ṃśuś. [caiva Vācā.
63₅ = Bḍ. III. 1.85b, 86a; Vā. 100.90. 1) Vā. Tapo Jānir Bhṛtiś
63₆ = Bḍ. III. 1.86b, 87a; Vā. 100.91. 1) Bḍ. Pu-. 2) Vā. Uṣi-.
63₇ = Bḍ. III. 1.87b, 88a; Vā. 100 92. 1) Bḍ. te vai. 2) Bḍ. vedyān; Vā. viddhi. 3) Vā. Sukarmāṇo nibodhata. 4) Vā. -ṣṭaḥ. 5) Vā. -nau.
63₈ = Bḍ. III. 1.88b, 89a; Vā. 100.93. 1) Vā. Nibhṛtaḥ. 2) Bḍ. Sutarāṃś; Vā. sutāṃś caiṣāṃ nibodhata.
63₉ = Bḍ. III. 1.89b, 90a; Vā. 100.94. 1) Vā. Varṣoditas tathā Jiṣṭo. 2) Vā. Ha-. 3) Vā. Kṛtāt-. 4) Vā. -tho.
63₁₀ = Bḍ. III. 1 90b, 91a; Vā. 100.95. 1) Vā. Supārā mānatas. 2) Bḍ. -yo.

64 = Bḍ. III. 1.91b, 92a; H. 481b, 482a; Śidh. 58.61b, 62a; Vā. 100.96.

Tapo*dh*anaś ca[1]) Paulastyaḥ Pau²lahaś ca Tapora*ti*ḥ[3]) |
Bhārgavaḥ saptamas teṣām[4]) vijñeyas[5]) tu Tapo*dh*ṛtiḥ[6]). || 65 ||
pañca devagaṇāḥ proktā | ete saptarṣayaḥ siddhā
mānasā Brahmaṇaḥ *sutāḥ*[1]). | an*ty*e[1]) Sāvarṇike 'ntare. |
Devavā*n* *Upadevaś* ca Devaśreṣṭho Vidūrathaḥ || 66 ||
Mitravān Mitra*vinduś*[1]) *ca*[2]) Mitraseno *hy*[3]) *Amitrahā*[4])
Mitrabāhuḥ[5]) Suvarcāś ca dvādaś*asya*[6]) manoḥ sutāḥ. || 67 ||
tray¹odaśe *tu*[2]) paryāye bhāvye[3]) *Raucyā*ntare[4]) *pu*naḥ[5]) || 68 ||

traya eva gaṇāḥ proktā devānāṃ tu Svayaṃbhuvā, |
Brahmaṇo mānasāḥ putrās te hi sarve mahātmanaḥ: || 68₁ ||
Sutrāmāṇaḥ Sudharmāṇaḥ Sukarmāṇaś ca te trayaḥ |
tridaśānāṃ gaṇāḥ proktā bhaviṣyāḥ somapāyinām[1]). || 68₂ ||
trayastriṃśad devatā yāḥ pṛthag ijyās tu[1]) yājñikaiḥ |
ājyena pṛṣadājyena grahaśreṣṭhena caiva hi[2]). || 68₃ ||
ye vai devās[1]) trayastriṃśat, pṛthaktvena nibodhata: |
Sutrāmāṇaḥ Prayājyās tu, Ājyapā[2]) ye tu[3]) sāṃpratam, || 68₄ ||
Sukarmāṇo 'nuyājyās tu[1]), Pṛṣadājyāśinas tu ye |
Upayājyāḥ Sudharmāṇa iti devāḥ prakīrtitāḥ. || 68₅ ||
Divaspatir mahāsattvas teṣām indro bhaviṣyati. |
Pulahātmajaputrās te vijñeyās tu Ruceḥ sutāḥ: || 68₆ ||

Aṅgirāś caiva Dhṛtimān Paulastyo *'py* *Avyayas*[1]) tu *ya*ḥ[2]) |
Paulahas Tattvadarśī ca Bhārgavaś ca Nirutsukaḥ[3]) || 69 ||

---

1) Vā.T. Kṛtir. 2) H.Śidh. ca. 3) Br.H. Aṅgirās Tapaso mūrtis; Vā c-Āṅ-. 4) Śidh. Ka-.

65 = Bd. III. 1.92b, 93a; H. 482b, 483a; Śidh. 58.62b, 63a; Vā. 100.97. 1) H.Śidh. -'śanaś ca; Vā. Tapo 'śayānaḥ. 2) Vā. Pu-. 3) H. -raviḥ. 4) Vā. tv eṣāṃ. 5) H. Vikṣepas. 6) Śidh. -yas Tapaso nidhiḥ; Vā.T. -tu Tapomatiḥ; V. Tapāvṛtiḥ.

66a = H. 483b; Śidh. 58.63b. 1) H. -ṇaś ca te.

66a = Bd. III. 1.93b; Vā. 100.98a. 1) Vā. anye.

66b = Bd. III. 1.94a; H. 484a; Vā. 100.98b. Cfr. Mr. 94.26a. 1) H. Devavāyur Aharaś.

67 = Bd. III. 1.94b, 95a; H. 484b, 485a; Vā. 100.99; cfr. Mr. 94.26b = a. 1) Bd. Mitraseno; H. Mitradevaś; Mr. -vindaś; Vā. Mitrabinduś. 2) Bd. 'tha. 3) Bd. Citraseno hy, H. --naś ca. 4) H. Mitrakṛt; Mr. bhāvinas tatsutā nṛpāḥ. 5) H. -vāhaḥ. 6) Vā. -śaite.

68 = Bd. III. 1.95b; H. 485b; Śidh. 58.64a; Vā. 100.100a. 1) Śidh. dvādaśe. 2) H. 'tha; Śidh. caiva. 3) Vā. -vyā. 4) Bd. -ye 'ntare; H. manvantare 5) H Śidh. manoḥ.

68₁ = Bd. III. 1.96; Vā. 100.100b, 101a.
68₂ = Bd. III. 1.97; Vā. 100.101b, 102a. 1) Vā. -naḥ. [2) Bd. ha.
68₃ = Bd. III. 1.98; Vā. 100.102b, 103a. 1) Vā. prābhaviṣyanta.
68₄ = Bd. III. 1.99; Vā. 100.103b, 104a. 1) Vā. devair devās. 2) Bd. -jyāśā. 3) Vā. nāma.
68₅ = Bd. III. 1.100; Vā 100.104b, 105a. 1) Bd. -yākhyāḥ.
68₆ = Bd. III. 1.101; Vā. 100.105b, 106a.

69 = Bd. III. 1.102; H. 486; Śidh. 58.64b, 65a; Vā. 100.106b, 107a. 1) H.

Niṣpra*kampa*s[1] tath-Âtreyo Nirmohaḥ Kāś[2]yapas tathā |
Sutapāś[3] caiva Vāsiṣṭhaḥ saptaite tu[4] *maharṣayaḥ*[5]. || 70 ||
| traya eva gaṇāḥ proktā devatānāṃ Svayaṃbhuvā. |
| trayodaśasya putrās te vijñeyās tu Ruceḥ sutāḥ[1]: || 70_1 ||
Citraseno Vicitraś[1] ca *Nayo*[2] Dharmabhṛto[3] *Dhṛtaḥ*[4] |
*Sunetra*ḥ[5] Kṣatra*vṛ*ddh*iś*[6] ca Su*tapā*[7] Nirbhayo[8] *Dṛḍhaḥ*[9], || 71 ||
Raucyasyaite manoḥ putrā[1] antare tu trayodaśe. |
caturdaśe[2] tu[3] paryāye Bhautasyai[4]vân[5]tare manoḥ || 72 ||
| devatānāṃ gaṇāḥ pañca proktā ye tu bhaviṣyanti[1] |
| Cākṣuṣāś ca Pavitrāś ca Kaniṣṭhā Bhrāji*r*ās[2] tathā || 72_1 ||
| Vācāvṛddhāś ca, ity ete pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ. |
| *niṣādādyāḥ svarāḥ sapta* sapt*a* tān[1] viddhi Cākṣuṣān, || 72_2 || |
| bṛhadādyāni sāmāni Kaniṣṭhān sapta tān viduḥ, |
| sapta lokāḥ Pavitrās te, Bhrājirāḥ[1] sapta Sindhavaḥ, || 72_3 ||
| Vācāvṛddhān ṛṣīn viddhi manoḥ Svāyaṃbhuvasya *vai*[1]. |
| sarve manvantarendrāś ca vijñeyās tulyalakṣaṇāḥ || 72_4 ||
| tejasā tapasā buddhyā balaśrutaparākramaiḥ. |
| trailokye yāni sattvāni gatimanti dhruvāṇi ca, || 72_5 ||
| sarvaśaḥ svair guṇais, tāni indrās te 'bhibhavanti vai |
| bhūtāpavādino hṛṣṭā madhyasthā bhūtavādinaḥ |
| bhūtānu[1]vādinaḥ sa[2]ktās trayo vedāḥ pravādinām. || 72_6 ||

Havyapas; Śidh. Havyavāṃs; Vā. -yaḥ Pathyavāṃs 2) Bḍ.Vā.T. saḥ. 3) Śidh. Nirutsavaḥ.

70 = Bḍ. III. 1.103; H. 487; Śidh. 58.65b, 66a; Vā. 100.107b, 108a. 1) Bḍ. - -pyas; Śidh. -pañcas. 2) H.Vā. Kaś-. 3) Vā. Svarūpaś. 4) Śidh. -taivaite. 5) Bḍ.Vā.V. trayodaśa; Vā.T. -śe.

| 70_1 = H. 488; Śidh. 58.66b, (67aI) = a(b). 1) Śidh. punar mahātmajās te vai.

71 = Bḍ. III. 1.104; H. 489; Śidh. 58.67aIIb, 68aI; Vā. 100.108b, 109a; cfr. Mr. 94.31. 1) Śidh. Citro Vaicitra eva. 2) Śidh. tayor; Vā.T. Tapo. 3) Bḍ. Dharmo Dhṛto; Vā. -madhṛto. 4) Bḍ.Vā. Bhavaḥ; Śidh. -to Dhraś ca; Mr. ca Nayatir Nirbhayo Dṛḍhaḥ. 5) Bḍ. Anekaḥ; Vā. Aneka-. 6) Bḍ. -viddhaś; Mr. -buddhiś; Śidh. -vṛddhakaḥ; Vā. -baddhaś. 7) Bḍ.Vā. Suraso; Mr. Suvrataś. 8) Śidh. Nirbhayaḥ Sutapā. 9) Bḍ. -yo daśa; Mr. caiva tatsutāḥ; Śidh. Droḍho; Vā.T. Pṛthaḥ.

72 = Bḍ. III. 1.105; H. 490; Śidh. 58.68aIIb = aIb; Vā. 100.109b, 110a. 1) Bḍ.Vā. -trā hy; Śidh. mano Raucyasya te sutāḥ. 2) Śidh. trayo-. 3) H. 'tha. 4) Śidh. Śaivyasyai-. 5) Bḍ.Vā. -tyasyâpy an-.

| 72_1 = Bḍ. III. 1.106; Vā. 100.110b, 111a. 1) Bḍ.Vā. -yati. 2) Bḍ. -jitās; Vā. ca Kaniṣṭhāś ca Pavitrā Bhrājarās.
| 72_2 = Bḍ. III. 1.107; Vā. 100.111b, 112a. 1) Vā. aparâpi manoḥ sūnūn saptaitān.
| 72_3 = Bḍ. III. 1.108; Vā. 100.112bc. 1) Bḍ. -tāḥ; Vā. Bhā-.
| 72_4 = Bḍ. III 1.109; Vā. 100.113. 1) Bḍ. ye.
| 72_5 = Bḍ. III. 1.110; Vā. 100.114ab. [2) Bḍ. śa-.
| 72_6 = Bḍ. III. 1.111, 112a; Vā 100.114c, 115. 1) Bḍ. bhūtābha-.

Agnīdhraḥ Kāśyapaś caiva Paulastyo Māgadhaś ca yaḥ [1]) |
Bhārgavo hy *Agnibāhuś* [2]) ca Śucir Āṅgirasas tathā || 73 ||
Yuktaś caiva tath-Âtreyaḥ Ś*u*kro [1]) Vāsiṣṭha eva ca |
Ajitaḥ Pau[2]lahaś caiva antyāḥ saptarṣayaś ca ye [3]). || 74 ||
eteṣāṃ kalyam [1]) utthāya kīrtanāt sukham edhate |
yaśaś câpnoti sumahad āyuṣmāṃś ca bhave*t tathā* [2]). || 75 ||
atītānāgatānāṃ vai maharṣīṇāṃ sadā naraḥ |
devatānāṃ gaṇāḥ proktāḥ pañca vai *Bharatarṣabha* [1]) || 76 ||
Taraṅgabhīrur *Bradhna*ś [1]) ca Tarasm-Ânugro [2]) eva ca |
A*bh*i[3]mānī Pravīṇaś ca *J*iṣ[4]ṇuḥ Saṃkrandanas tathā || 77 ||
*Te*jasvī [1]) S*a*balaś [2]) caiva *Bhau*tyas[3]yaite manoḥ sutāḥ. |
Sāvarṇā manavo hy ete catvāro Brahmaṇaḥ sutāḥ || 78 ||
Eko Vaivasvataś caiva Sāvarṇo manur ucyate |
Raucyo Bhautyaś ca yau tau tu matau [1]) Paulaha-Bhārgavau. |
Bhautyasyaivâdhi*kāre* [1]) tu *pūrṇe* [2]) kalpas tu pūryate. || 78 ||
ity ete 'nāgatātītā [1]) manavaḥ kīrtitā mayā; |
tair iyaṃ pṛthivī sarvā [2]) *samudrāntā* [3]) sapattanā || 79 ||
pūrṇaṃ [1]) yugasahasraṃ tu [2]) paripālyā [3]) *dvijottamāḥ* [4])
prajā*bhis tapasā caiva* [5]), saṃhāras [6]) teṣu nityaśaḥ. || 80 ||
yugāni saptatis tāni sāgrāṇi kathitāni *ca* [1]) |
kṛta-tretādi[2]yuktāni manor antaram ucyate [3]) || 81 ||

---

73 = Bḍ. III. 1.112b, 113a; H. 491; Śidh. 58.69; Vā. 100.116ab. 1) H. Bhārgavas tathā. 2) H. Atibāhuś; Śidh. -vo 'py Ativāhyaś.
74 = H. 492; Śidh. 58.70. 1) Śidh. Śakro. 2) Śidh. Pu-. 3) Śidh. te.
75 = Br. 5.47; H. 493; Śidh. 58.71a = a. 1) Śidh. -ya. 2) Br. -ven naraḥ.
76 = H. 494; Śidh. 58.71b, 72a. 1) Śidh. -ca śṛṇu mahāmate.
77 = H. 495; Śidh. 58.72b, 73a. 1) H. Vapraś; Śidh. Budhnaś. 2) H. Tarasmān Ugra; Śidh. Tanūgro 'nugra. 3) Śidh. Ati-. 4) Śidh. Viṣ-.
78a = Bḍ. III. 1.115a; H. 496a; Śidh. 58.73b; Vā. 100.116c. 1) Bḍ. Ūrjasvī; Vā. Ojasvī. 2) Bḍ.Vā. Subalaś; Śidh. Śaṃbalaś. 3) Śidh. Śatyas-.
78b = Bḍ. III. 1.115b; Vā. 100.117a.
781ab = Bḍ. III. 1.116ab; Vā. 100.117b, 118a. 1) Vā. manoḥ.
78b(781c) = Bḍ. III. 1.116c; H. 496b; Śidh. 58.74a; Vā. 100.118b. 1) Bḍ Vā. -patye. 2) Bḍ. tūrṇaṃ; Śidh. pūrva-; Vā. pūrṇaḥ.
79 = Br. 5.53a = b; H. 497; Śidh. 58.74b = a. 1) H. nāmato 'tītā. 2) H. tāta. 3) Br. saptadvīpā.
80 = Br. 5.53b, 54a; H. 498; Śidh. 58.75b, 76a. 1) Śidh. -ṇe. 2) Śidh. -rānte. 3) Śidh. -ya. 4) H. narādhipā; Śidh. svadharmataḥ. 5) Br. prajāpateś ca tapasā; H. -bhiś caiva tapasā; Śidh. -sā yuktā. 6) Br.T. -raṃ. 7) Śidh. Brahmalokaṃ vrajanti te.
81 = Br. 5.54b, 55a; H. 522b, 523a; Śidh. 58.(76b). 1) H. te.

caturdaśaite manavaḥ *kīrtitāḥ*[1]) kīrtivardhanāḥ |
vedeṣu sapurāṇeṣu sarveṣu prabhaviṣṇavaḥ || 82 ||
prajānāṃ patayo *viprā*[1]) dhanyam eṣāṃ ca kīrtanam[2]). |
manvantareṣu saṃhārāḥ saṃhārānteṣu saṃbhavāḥ[3]) || 83 ||
na śakyam antaṃ[1]) teṣāṃ vai[2]) vaktuṃ varṣaśatair api. |
visargasya prajānāṃ *vai*[3]) saṃhārasya ca *bho dvijāḥ*[4]) || 84 ||
manvantareṣu saṃhārāḥ śrūyante *dvijasattamāḥ*[1]). |
saśeṣās tatra tiṣṭhanti devā*ḥ sapta*[2]ṛṣibhiḥ saha || 85 ||
tapasā brahmacaryeṇa śrutena ca samanvitāḥ. |
pūrṇe yugasahasre tu kalpo niḥśeṣa ucyate, || 86 ||
tatra sarvāṇi bhūtāni[1]) dagdhāny ādityaraśmibhiḥ[2]). |
Brahmāṇam agrataḥ kṛtvā sahâ[3]dityagaṇair *dvijāḥ*[4]) || 87 ||
praviśanti suraśreṣṭhaṃ Hariṃ[1]) Nārāyaṇaṃ prabhum |
sraṣṭāraṃ[2]) sarvabhūtānāṃ kalpānteṣu punaḥ punaḥ || 88 ||
avyaktaḥ śāśvato devas, tasya sarvam idaṃ jagat[1]). |
atra vaḥ[2]) kīrtayiṣyāmi[3]) manor Vaivasvatasya vai || 89 ||
nis[1]argaṃ *muniśārdūlāḥ*[2]) sāṃpratasya mahādyuteḥ[3]) |
atra[4]) vaṃśaprasaṅgena kathyamānaṃ purātanam, || 90 ||
yatrôtpanno mahātmā sa Harir Vṛṣṇikule prabhuḥ |
sarvāsuravināśāya sarvalokahitāya ca. || 91 ||

---

2) H. -tāni-. 3) Śidh. yugāni saptatir hy ekasāgrāṇy antaram ucyate.

82 = Br. 5.55b, 56a; H. 523b, 524a; Śidh. 58.77a = a. 1) Br. kathitāḥ.

83 = Br. 5.56b, 57a; H. 524b, 525a; Śidh. 58.77b = b. 1) H. rājan. 2) Br. prakīrtanam. 3) Śidh. -te punarbhavaḥ.

84 = Br. 5.57b, 58a; H. 525b, 526a; Śidh. 58.78a = a. 1) Br. śakyate 'ntas; Śidh. antaraṃ. 2) Śidh. -ṣāṃ vak-. 3) H. ca. 4) H. Bhārata.

85 = Br. 5.58b, 59a; H. 526b, 527a. 1) Bharatarṣabha. 2) H. -vā brahmar-.

86 = Br. 5.59b, 60a; H. 527b, 528a; Śidh. 58.78b = b.

87 = Br. 5.60b, 61a; H. 528b, 529a; Śidh. 58.79. 1) Br. bhūtāni sarvāṇi. 2) H. -tyatejasā. 3) Śidh. sadâ-. 4) H. vibho; Śidh. mune.

88 = Br. 5.61b, 62a; H. 529b, 530a; Śidh. 58.80. 1) Br. Hari-. 2) H. yaḥ sṛṣṭā.

89 = Br. 5.62b, 63a; H. 530b, 542b; Śidh. 58.81(a)b. 1) Śidh. bhūyo 'pi bhagavān Rudraḥ saṃhartā Kāla eva hi. 2) H. tasya te. 3) Śidh. kalpānte 'taḥ pravakṣyāmi.

90 = Br. 5.63b, 64a; H. 543; Śidh. 58.(82). 1) Br. vi-. 2) H. Bharataśreṣṭha. 3) H. -te; Śidh. nisargaṃ puṇyam ākhyānaṃ dhanyaṃ kulavivardhanam. 4) H. Vṛṣṇi-.

91 = Br. 5.64b = a; H. 544.

Textgruppe II.

(Mt. 9.1—39; P.1 I. 7.81—115; P.2 V. 7.81—115.)

| evaṃ śrutvā manuḥ prāha punar eva Janārdanam: |
| pūrveṣāṃ caritaṃ brūhi manūnāṃ Madhusūdana! || 1 ||
manvantarāṇi *sarvāṇi*[1]) manūnāṃ caritaṃ ca[2]) yat |
pramāṇaṃ[3]) caiva *kāla*sya[4]) *tat*[5]sṛṣṭiṃ ca samāsataḥ || 2 ||
ekacittaḥ pra*sannā*[1]tmā śṛṇu *Mārtaṇḍa*[2]nandana! |
Yāmā[3]) nāma purā devā āsan Svāyaṃbhuvāntare. || 3 ||
saptaiva ṛṣayaḥ pūrva*m*[1]) ye Marīcyādayaḥ smṛtāḥ: |
Agnīdhraś c-Âgnibāhuś ca Vibhuḥ[2]) Savana eva ca || 4 ||
Jyotiṣmān Dyutimān Havyo[1]) Medhā Medhātithir Vasuḥ |
Svāyaṃbhuvasyâsya manor daśaite vaṃśavardhanāḥ; || 5 ||
pratisargam ime[1]) kṛtvā jagmus *te*[2]) paramaṃ padam. |
etat[3]) Svāyaṃbhuvaṃ proktaṃ, Svārociṣam ataḥ param. || 6 ||
Svārociṣasya tanayāś catvāro devavarcasaḥ: |
Nabho-Nabhasya[1]-Prasṛti[2]-Bhānavaḥ[3]) kīrtivardhanāḥ[4]). || 7 ||
Datto *'gni*ścyavanas[1]) Tambhaḥ Prāṇaḥ Kaśyapa eva ca |
Aurvo[2]) Bṛhaspatiś caiva sapta*ite ṛṣayaḥ smṛtāḥ*[3]), || 8 ||
devāś ca Tuṣitā nāma[1]) smṛtāḥ Svārociṣe 'ntare. |
Hastīndraḥ[2]) Sukṛto Mūrtir Āpo Jyotir Ayaḥ Sma*y*aḥ[3]) || 9 ||
Vasiṣṭhasya sutāḥ sapta[1]), ye prajāpatayaḥ *smṛtāḥ*[2]). |
dvitīyam etat kathitaṃ manvantaram, ataḥ param || 10 ||

| 1 = Mt. 9.1.
2 = Mt. 9.2; P.1 I. 7.81; P.2 V. 7.81. 1) Mt. rājendra. 2) P.1 caritāni. 3) P.2T. pravṛttiṃ. 4) P.1P.2 V. kalpasya. 5) Mt. tāṃ.
3 = Mt. 9.3; P.1 I. 7.82; P.2 V. 7.82. 1) Mt. praśāntā-. 2) P.6P.2 Kaurava-. 3) P.2 Yāmyā.
4 = Mt. 9.4; P.1 I. 7.83; P.2 V. 7.83. 1) Mt. pūrve. 2) Mt.T. Sahaḥ; V. Ṛbhuḥ.
5 = Mt. 9.5; P.1 I. 7.84; P.2 V. 7.84. 1) P.1 Bhavyo.'
6 = Mt. 9.6; P.1 I. 7.85; P.2 V. 7.85. 1) P.1P.2 amī. 2) Mt. -mur yat. 3) P.1 evaṃ.
7 = Mt. 9.7; P.1 I. 7.86; P.2 V. 7.86. 1) P.2 -bho Nabhasyaḥ. 2) P.1 -prabhṛti. 3) P.1 -Bhāvanaḥ; P.2 -tir Bhāvanaḥ. 4) P.1P.2 -dhanaḥ.
8 = Mt. 9.8; P.1 I. 7.87; P.2 V. 7.87. 1) Mt. Niścy-; P.2T. 'triś cya-. 2) P.1P.2 Arvā. 3) P.1P.2 sapta saptarṣayo 'bhavan.
9 = Mt. 9.9; P.1 I. 7.88; P.2 V. 7.88. 1) P.1P.2 tadā devāś ca Tuṣitāḥ. 2) P.1 Havīndraḥ. 3) P.1P.2 Jyotir Athaḥ smṛtaḥ.
10 = Mt. 9.10; P.1 I. 7.89; P.2 V. 7.89. 1) P.2T. pañca; P.1P.2 tadā.

Auttamīyaṃ[1]) pravakṣyāmi tathā manvantaraṃ śubham, |
manur nām-Auttamir *yatra*[2]) daśa putrān ajījanat: || 11 ||
Īṣa Ūrjas Tanūrjaś[1]) ca Śuciḥ Śukras tathaiva ca |
Madhuś ca Mādhavaś caiva Nabhasyo 'tha Nabhās[2]) tathā || 12 ||
Sahaḥ kanīyān[1]) eteṣām udāraḥ[2]) kīrtivardhanaḥ[3]). |
Bhānavas[4]) tatra devāḥ syur[5]), Ūrjāḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ[6]): || 13 ||
Kauk*uruṇ*ḍiḥ[1]) K*uruṇḍiś*[2]) ca Dālbhyaḥ Śaṅkhaḥ Pravāhiṇaḥ[3]) |
Mitaś ca Saṃmitaś[4]) caiva saptaite yogavardhanāḥ. || 14 ||
manvantaraṃ caturthaṃ tu Tāmasaṃ nāma viśrutam. |
Kaviḥ[1]) Pṛthus tathaiv-Âgnir Akapiḥ Kapir[2]) eva ca || 15 ||
tathaiva Janya-Dhāmānau[1]) munayaḥ sapta nāma te[2]), |
Sādhyā devagaṇā yatra[3]) kathitās Tāmase 'ntare. || 16 ||
Akalmaṣas tathā Dhanvī[1]) Tapomūlas Tapodhanaḥ |
Taporatis[2]) Tapasyaś ca Tapodyuti[3]-Paraṃtapau[4]) || 17 ||
Tapobhāgī Tapoyogī dharmācārarataḥ sadā |
Tāmasasya sutāḥ sarve daśa vaṃśavivardhanāḥ. || 18 ||
pañcamasya manos tadvad Raivatasyântaraṃ śṛṇu! |
Devabāhuḥ[1]) Subāhuś ca Parjanyaḥ Somapo[2]) Muniḥ || 19 ||
Hiraṇyaromā Saptāśvaḥ saptaite ṛṣayaḥ smṛtāḥ, |
devāś ca Bhūt[1]tarajasas tathā Prakṛtayaḥ smṛtāḥ[2]). || 20 ||
Avaśas[1]) Tattvadarśī ca Vītimān[2]) Havyapaḥ Kapiḥ[3]) |
Yukto[4]) Nirutsukaḥ Sattvo Nirmoho[5]) 'tha Prakāśakaḥ || 21 ||

---

11 = Mt. 9.11; P.1 I. 7.90; P.2 V. 7.90. 1) P.1P.2 anyac caiva. 2) P.1P.2 tatra.

12 = Mt. 9.12; P.1 I. 7.91; P.2 V. 7.91. 1) Mt. -jaś ca Tarjaś; P.1P.2 Tanūjaś. 2) P.1P.2 -bhas.

13 = Mt. 9.13; P.1 I. 7.92; P.2 V. 7.92. 1) P.1P.2V. Sahasya. 2) P.1P.2V. uttamaḥ; P.2T. udārāḥ. 3) P.2 -dhanāḥ. 4) Mt.T. Bhāvanās. 5) P.2 -vāś ca. 6) P.2 tathā.

14 = Mt. 9.14; P.1 I. 7.93; P.2 V. 7.93. 1) P.1 Kaukabhiṇḍiḥ; P.2 Kaukibhiṇḍi-. 2) Mt.T. ca Dālbhyaś ca; P.1 Katuṇḍaś; P.2 -Katuṇḍaś; V. Kuruṇṭiś. 3) Mt.T. Śaṅgaḥ Pravahaṇaḥ Śivaḥ; P.1 Pravāhitaḥ. 4) Mt.T. Sitaś ca Sasmitaś; P.1 Mitiś ca Saṃmitiś.

15 = Mt. 9.15; P.1 I. 7.94; P.2 V. 7.94. 1) P.1 Kapiḥ. 2) P.1 Kavir.

16 = Mt. 9.16; P.1 I. 7.95; P.2 V. 7.95. 1) Mt. Jalpa-Dhīmānau. 2) Mt. Tāmase; P.1 nāmatas. 3) P.1 ye ca.

17 = Mt. 9.17; P.1 I. 7.96; P.2 V. 7.96. 1) P.1 Tapodhanvī; P.2 Tapodhanvā. 2) P.1P.2 Taporāśis. 3) P.1P.2 Sutapasyaḥ. 4) P.1P.2 -paḥ.

18 = Mt. 9.18; P.1 I. 7.97a = b; P.2 V. 7.97.

19 = Mt. 9.19; P.1 I. 7.97b, 98a; P.2 V. 7.98. 1) P.2T. Vadavādaḥ. 2) P.1 Samayo.

20 = Mt. 9.20; P.1 I. 7.98b, 99a; P.2 V. 7.99. 1) Mt. c-Âbhū-. 2) Mt. śubhāḥ.

21 = Mt. 9.21; P.1 I. 7.99b, 100a; P.2 V. 7.100. 1) Mt. Aruṇas; P.2T.

dharmavīryabalopetā daśaite Raiv[1]atātmajāḥ. |
Bhṛguḥ Sudhāmā Virajāḥ[2]) Sahiṣṇur[3]) Nāda[4]) *eva ca* || 22 ||
Vivasvān *A*tināmā[1]) ca *ṣaṣṭhe*[2]) saptarṣayo '[3]pare. |
Cākṣuṣasyântare devā[4]) Lekhā nāma pariśrutāḥ || 23 ||
Ṛbhavo[1]) 'tha Pṛthagbhūtā[2]) Vārimūlā Divaukasaḥ[3]) |
Cākṣuṣasyântare prāpte[4]) devānāṃ pañca yonayaḥ[5]). || 24 ||
Ruru-prabhṛtayas tadvac Cākṣuṣasya sutā daśa |
proktāḥ Svāyaṃbhuve vaṃśe, ye mayā pūrvam eva te[1]). || 25 ||
antaraṃ Cākṣuṣaṃ[1]) caitan[2]) mayā te parikīrtitam, |
saptamaṃ ca[3]) pravakṣyāmi, yad Vaivasvatam ucyate. || 26 ||
Atriś caiva Vasiṣṭhaś ca Kaśyapo Gautamas tathā |
Bharadvājas tathā yogī Viśvāmitraḥ pratāpavān || 27 ||
Jamadagniś ca saptaite sāṃpratam *ye*[1]) maharṣayaḥ. |
kṛtvā dharmavyavasthānaṃ prayānti paramaṃ padam. || 28 ||
| Sādhyā Viśve ca Rudrāś ca Maruto Vasavo 'śvinau |
| Ādityāś ca surās tadvat sapta devagaṇāḥ smṛtāḥ. || 29 ||
| Ikṣvākupramukhāś câsya daśa putrāḥ smṛtā bhuvi |
| manvantareṣu sarveṣu sapta sapta maharṣayaḥ |
| kṛtvā dharmavyavasthānaṃ prayānti paramaṃ padam. || 30 ||
Sāvarṇa[1]sya pravakṣyāmi manor bhāvi tathântaram; |
Aśvatthāmā Śaradvāṃś[2]) ca Kauśiko[3]) Gālavas tathā || 31 ||
Śatānandaḥ Kāśyapaś ca Rāmaś ca ṛṣayaḥ smṛtāḥ. |
Dhṛtir Varīyān Yavasuḥ[1]) Suvarṇo Vṛṣṭir[2]) eva ca || 32 ||
Cariṣṇur[1]) Īḍyaḥ[2]) Sumatir Vasuḥ Śukraś ca vīryavān |

Varuṇas. 2) Mt. Vittavān; P.2T. Cittimān. 3) P.2T. Kaviḥ. 4) P.1P.2 Mukto. 5) P.2 Vimoho.

22 = Mt. 9.22; P.1 I. 7.100b, 101a; P.2 V. 7.101ab. 1) P.1 Reva-. 2) P.1 Virajaḥ; P.2T. -rajo. 3) P.2T. Viṣṇur. 4) P.1P.2 Nāradas.

23 = Mt. 9.23; P.1 I. 7.101b, 102a; P.2 V. 7.101c, 102a. 1) P.1P.2T Kṛtināmā; P.2 Abhimānī. 2) P.1P.2 sapta. 3) P.2 -yaḥ p. 4) P.2 jātā.

24 = Mt. 9.24; P.1 I. 7.102b, 103a; P.2 V. 7.102b, 103a. 1) P.1 Vibhavo. 2) Mt. Ṛbhādyāś ca. 3) P.1 pṛthak cânukīrtitās tridivaukasaḥ. 4) Mt. proktā. 5) P.1P.2V. pancamo janaḥ; P.2V. nayaḥ.

25 = Mt. 9.25; P.1 I. 7.103b, 104a; P.2 V. 7.103b, 104a. 1) Mt. tu.

26 = Mt. 9.26; P.1 I. 7.104b, 105a; P.2 V. 7.104b, 105a. 1) P.1 câjñuṣam. 2) P.1P.2 caiva. 3) Mt. tat.

27 = Mt. 9.27; P.1 I. 7.105b, 106a; P.2 V. 7.105b, 106a.

28 = Mt. 9.28; P.1 I. 7.106b, 107a; P.2 V. 7.106b, 107a. 1) P.1P.2 te.

| 29 = Mt. 9.29.
| 30 = Mt. 9.30, 31a.

31 = Mt. 9.31b, 32a; P.1 I. 7.107b, 108a; P.2 V. 7.107b, 108a. 1) Mt. -ṇya-. 2) P.2T. Ṛṣyaśṛṅga, V. Bharadvājaś. 3) P.2T. Kauśikyo.

32 = Mt. 9.32b, 33a; P.1 I. 7.108b, 109a; P.2 V. 7.108b, 109a. 1) Mt. Yavasaḥ. 2) P.1P.2T. Dhṛtir; P.2V. Dhṛṣṭir.

33 = Mt. 9.33b, 34a; P.1 I. 7.109b, 110a; P.2 V. 7. 109b, 110a. 1) P.1 Variṣṇur.

bhaviṣyā *daśa*[3]) Sāvarṇer[4]) manoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ. || 33 ||
Raucyādayas tathânye 'pi manavaḥ saṃprakīrtitāḥ: |
Ruceḥ prajāpateḥ putro Raucyo nāma bhaviṣyati, || 34 ||
manur Bhūtisutas tadvad **Bhautyo nāma** bhaviṣyati, |
tatas tu[1]) Merusāvarṇir Brahmasūnur manuḥ smṛtaḥ[2]) || 35 ||
Ṛtaś[1]) ca Ṛtu[2]dhāmā ca Viṣvakseno manus tathā. |
atītānāgatāś caiva manavaḥ pari[3]kīrtitāḥ. || 36 ||
varṣāṇāṃ[1]) yugasāhasram ebhir vyāptaṃ narādhipa; |
sve sve 'ntare sarvam idam utpādya sa[2]carācaram || 37 ||
kalpakṣaye vinirvṛtte[1]) mucyante Brahmaṇā saha. |
ete[2]) yugasahasrānte vinaśyanti punaḥ punaḥ |
Brahmādyā Viṣṇusāyujyaṃ tato[3]) yāsyanti vai *dvijāḥ*[4]). || 38 ||

---

2) P.1 Vīryaḥ; P.2 Ādyaḥ. 3) P.1P.2 bhaviṣyâsyârka-. 4) P.1 -Sāvarṇer; P.2 -Sāvarṇya-.

34 = Mt. 9.34b, 35a; P.1 I. 7.110b, 111a; P.2 V. 7.110b, 111a.

35 = Mt. 9.35b, 36a; P.1 I. 7.111b, 112a; P.2 V. 7.111b, 112a. 1) P.2 -taś ca. 2) P.2 -nuḥ smṛtaś ca yaḥ.

36 = Mt. 9.36b, 37a; P.1 I. 7.112b, 113a; P.2 V. 7.112b, 113a. 1) P.1P.2 Ṛbhuś. 2) Mt. Ṛta-; P.2T. Vīta-. 3) P.2 -vas tava.

37 = Mt. 9.37b, 38a; P.1 I. 7.113b, 114a; P.2 V. 7.113b, 114a. 1) Mt. ṣaḍūnaṃ. 2) P.1P.2 samutpādya carācaram.

38 = Mt. 9.38b, 39; P.1 I. 7.114b, 115; P.2 V. 7.114b, 115. 1) P.1 nivṛtte tu. 2) P.1P.2 amī. 3) Mt. yātā. 4) P.1P.2 nṛpa.

Textgruppe III.

A.

(Kū. 51.1—36; Vi. III. 1.5—47.)

atītānāgatānīha yāni manvantarāṇi vai |
tāny *ahaṃ bhavate samyak kathayāmi yathākramam*[1]) : || 1 ||
Svāyaṃbhuvo manuḥ pūrvo[1]), *manuḥ*[2]) Svārociṣas tataḥ[3]) |
Auttamis[4]) Tamasaś caiva Raivataś Cākṣuṣas tathā, || 2 ||
ṣaḍ ete manavo 'tītāḥ, sāmpratam tu raveḥ sutaḥ |
Vaivasvato 'yaṃ, yasyai[1]tat saptamaṃ vartate 'ntaram[2]). || 3 ||
Svāyaṃbhuvaṃ tu kathitaṃ kalpādāv antaraṃ mayā |
| devās tatha[1]rṣayaś caiva yathāvat kathitā mayā. |
ata ūrdhvaṃ pravakṣyāmi[1]) manoḥ Svārociṣasya tu || 4 ||
| manvantarādhipān samyag devarṣīṃs tatsutāṃs tathā: |
Pārāvatāś ca[1]) Tuṣitā devāḥ Svārociṣe 'ntare. || 5 ||
Vipaścin nāma[1]) devendro babhūvâsuramardanaḥ[2].) |
Ūrjas Tambhas[3]) tathā Prāṇo Dattolir[4]) Ṛṣabhas tathā || 6 ||
Niśvaraś c-*O*[1]rvarīvāṃś ca tatra[2]) saptarṣayo 'bhavan, |
Caitra-Kiṃpuruṣādyāś *ca*[3]) sutāḥ Svārociṣasya tu. || 7 ||
dvitīyam etat *kath*itam[1]) antaraṃ, śṛṇu c-Ôttamam! |
tṛtīye *tv*[2]) antare caiva[3] Auttamir[4]) nāma vai[5]) manuḥ, || 8 ||

---

1 = Kū. 51.1a(b); Vi. III. 1.5. 1) Kū. tāni tvaṃ kathayâsmākaṃ Vyāsaṃ ca dvāpare yuge.
2 = Kū. 51.4; Vi. III. 1.6. 1) Kū. manuḥ Svāyaṃbhuvaḥ pūrvaṃ. 2) Kū. tataḥ. 3) Kū.T. -ṣo mataḥ; Vi. tathā. 4) Kū. Uttamas.
3 = Kū. 51.5; Vi. III. 1.7. 1) Kū T. saptai-. 2) Kū.T. param.
4a = Kū. 51.6a; Vi. III. 1.8a.
| 4b = Vi. III. 1.8b. 1) Vi.2 -tra-.
4b(c) = Kū. 51.6b; Vi. III. 1.9a. 1) Kū. nibodhadhvaṃ.
| 5a = Vi. III. 1.9b.
5b = Kū. 51.7a; Vi. III. 1.10a. 1) Vi. sa-.
6 = Kū. 51.7b, 8a; Vi. III. 1.10b, 11a. 1) Vi. -cic caiva. 2) Vi. Maitreyâsīn mahābalaḥ. 3) Vi. -bas; Vi.2 -jasvalas. 4) Kū. Dānto 'tha; Vi.2 Datto 'gnir.
7 = Kū. 51.8b, 9a; Vi. III. 1.11b, 12a. 1) Kū. Timiraś c-Âr-. 2) Kū. sapta. 3) Kū. tu.
8 = Kū. 51.9b, 10a; Vi. III. 1.12b, 13a. 1) Kū ākhyātam. 2) Kū. 'py. 3) Vi. brahman. 4) Kū. Uttamo. 5) Vi.2 yo.

Suśāntis *tatra* devendro *babhūvâmitrakarṣaṇaḥ*[1]), |
Sudhāmānas tathā Satyāḥ Śivāś câsan Pratardanāḥ[2]) || 9 ||
Vaśavartinaś ca[1]) pañcaite gaṇā dvādaśakāḥ smṛtāḥ. |

Rajo Gātro 'rdhabāhuś ca	Vaśiṣṭhatanayās tatra
Savanaś c-Ânaghas tathā || 10 ||	sapta saptarṣayo 'bhavan || 10 ||
Sutapāḥ Śakra ity ete	Ajaḥ Paraśu-Di[1]vyādyās
sapta saptarṣayo 'bhavan. |	tasy-Auttamimanoḥ sutāḥ. |

Tāmasasyântare devāḥ Surūpā Harayas[1]) tathā || 11 ||
Satyāś ca Sudhiyaś caiva saptaviṃśatikā gaṇāḥ |
Śivir[1]) Indras tathā câsīc[2]) chatayajñopalakṣaṇaḥ, |

babhūva Śaṅkare bhakto	saptarṣayaś ca ye teṣāṃ
Mahādevārcane rataḥ. || 12 ||	tatra nāmāni me śṛṇu: || 12 ||

Jyotirdhāmā Pṛthuḥ Kāvyaś[1]) Caitro 'gnir Vanakas[2]) tathā |
Pīvaraś car[3]ṣayo hy ete sapta tatrâpi cântare. || 13 ||

| tataḥ Khyātiḥ Śātahayo[1]) Jānujaṅghādayas tathā |
| putrās tu Tāmasasyâsan rājānaḥ sumahābalāḥ. || 13₁ ||

pañcame câpi *Maitreya*[1]) Raivato nāma nāmataḥ |
manur Vibhuś ca tatrêndro, *devāṃś caivântare śṛṇu*[2]): || 14 ||
A[1]*mitābh-Ābhūtarajo-Vaikuṇṭhāḥ sa-Sumedhasaḥ*[1]) |
ete devagaṇās tatra caturdaśa caturdaśa. || 15 ||
Hiraṇyaromā Vedaśrīr Ūrdhvabāhus tathaiva ca[1]) |
Vedabāhuḥ Sudhāmā ca Parjanyaś ca[2]) Mahāmuniḥ, |
ete saptarṣayo vipra[3]) tatrâsan Raivate 'ntare. || 16 ||

| Balabandhus tu Sambhāvyaḥ[1]) Satyakādyāś ca tatsutāḥ |
| narendrāḥ sumahāvīryā babhūvur munisattama. || 16₁ ||

---

9 = Kū. 51.10b, 11a; Vi. III. 1.13b, 14a. 1) Vi. -tir nāma tatrêndro Maitreyâsīt sureśvaraḥ. 2) Kū. -tyā Śivaś câtha Pratardanaḥ; Vi.2 Pradarśanāḥ.

10a = Kū. 51.11b; Vi. III. 1.14b. 1) Vi.1 -naś ca; Vi.2 -vartîti.

10b = Kū. 51.12a. | 10b = Vi. III. 1.15a.

11a = Kū. 51.12b. | 11a = Vi. III. 1.15b. 1) Vi.1 Prajāḥ Paramadi-.

11b = Kū. 51.13a; Vi. III. 1.16a. 1) Kū. Surāyāsaharās.

12ab = Kū. 51.13b, 14a; Vi. III. 1.16b, 17a. 1) Vi.2 Śikhī tv. 2) Kū.T. tathaivâsīc.

12c = Kū. 51.14b. | 12c = Vi. III. 1.17b.

13 = Kū. 51.15; Vi. III. 1.18. 1) Kā.T. Pṛthak-Kalpaś. 2) Kū.T. 'gni-Vasanas, V. 'gnir Varuṇas; Vi.1T. Vanakas; Vi.2 Vamakas. 3) Kū.T. tv ar-.

| 13₁ = Vi. III. 1.19. 1) Vi.1 Naraḥ Khyāntiḥ Śantahayo.

14 = Kū. 51.16; Vi. III. 1.20. 1) Kū. viprendrā. 2) Kū. babhūvâsuramardanaḥ.

15 = Kū. 51.17(a)b; Vi. III. 1.21. 1) Vi.2 Pra-. 2) Kū. Amitā Bhūtayas tatra Vaikuṇṭhāś ca surottamāḥ.

16 = Kū. 51.18; Vi. III. 1.22, 23a. 1) Vi. tathâparaḥ. 2) Kū.T. Subāhuś ca sa-Parjanyo. 3) Kū. -prās.

| 16₁ = Vi. III. 1.23b, 24. 1) Vi.1 Susambhāruḥ.

Svārociṣaś c-Auttamiś[1]) ca Tāmaso Raivatas tathā |
Priyavratānvayā[2]) hy ete catvāro manavas tathā[3]). || 17 ||
| Viṣṇum ārādhya tapasā sa rājarṣiḥ Priyavrataḥ |
| manvantarādhipān etān labdhavān ātmavaṃśajān. || 17₁ ||
ṣaṣṭhe manvantare câsic[1]) Cākṣuṣākhyas tathā manuḥ[2]) |
Manojavas tathaivêndro, devān api[3]) nibodha *me*[4]): || 18 ||
Ādyāḥ Prasūtā Bhavyāś[1]) ca Pṛthugāś[2]) ca divaukasaḥ |
mahānubhāvā Lekhāś[3]) ca, pañcaite 'py aṣṭakā gaṇāḥ[4]). || 19 ||
Sumedhā Virajāś caiva Haviṣmān Uttamo Madhuḥ[2]) |
Atināmā[2]) Sahiṣṇuś ca saptâsan ṛṣayaḥ śubhāḥ[3]). || 20 ||
| Ūruḥ Pūruḥ[1]) Śatadyumnapramukhāḥ sumahābalāḥ |
| Cākṣuṣasya manoḥ putrāḥ pṛthivīpatayo 'bhavan. || 20₁ ||
Vivasvataḥ suto vipra[1]) Śrāddhadevo mahādyutiḥ |
manuḥ sa vartate dhīmān[2]) sāmprataṃ saptame 'ntare, || 21 ||
Āditya-*Vasu-Rudrādyā devāś câtra mahāmune*[1]) |
Puraṃdaras tathaiv*âtra Maitreya tridaśeśvaraḥ*[2]). || 22 ||
Vasiṣṭhaḥ Kaśyapo[1]) 'th-Â[2]trir Jamadagni*ḥ sa*[3]-Gautamaḥ |
Viśvāmitro Bharadvājaḥ[4]) sapta saptarṣayo 'bhavan. || 23 ||
| Ikṣvākuś caiva Nābhāgo Dhṛṣṭaḥ[1]) Śaryātir eva ca |
| Nariṣyantaś ca vikhyāto Nābhāgodiṣṭa[2]) eva ca || 23₁ ||
| Karūṣaś ca Pṛṣadhraś ca Vasumān lokaviśrutaḥ |
| manor Vaivasvatasyaite nava putrāś ca dhārmikāḥ. || 23₂ ||
Viṣṇuśaktir anaupamyā sattvodriktā sthitau sthitā[1]) |

tadaṃśabhūtā rājānaḥ sarve ca tridivaukasaḥ ‖ 24 ‖	manvantareṣv aśeṣeṣu devatvenâdhitiṣṭhati. ‖ 24 ‖

---

17 = Kū. 51.19; Vi. III. 1.25. 1) Kū. c-Ôttamaś. 2) Kū. -tānvitā. 3) Kū. -vaḥ smṛtāḥ.
| 17₁ = Vi. III. 1.26.
18 = Kū. 51.20; Vi. III. 1.27. 1) Kū.T. câpi. 2) Kū. -ṣas tu manur dvijāḥ. 3) Kū. -vāṃś caiva. 4) Kū. -dhata.
19 = Kū. 51.21; Vi. III. 1.28. 1) Kū.T. Prabhūta-Bhāvyāś. 2) Kū.T. Prathanāś. 3) Kū. -yāś. 4) Kū.T. pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ.
20 = Kū. 51.22; Vi. III. 1.29. 1) Kū.T. Virajāś ca Haviṣmāṃś ca Somo Manusamaḥ smṛtaḥ. 2) Kū.T. Avināmā. 3) Vi. iti carṣayaḥ.
| 20₁ = Vi. III. 1.30. 1) Vi.1 Uruḥ Puruḥ.
21 = Kū. 51.23; Vi. III. 1.31. 1) Kū. -prāḥ 2) Kū.T. saṃvartano viprāḥ; Vi.1 saṃv-; Vi.2 va-.
22 = Kū. 51.24; Vi. III. 1.32. 1) Kū. -tyā Vasavo Rudrā devās tatra Marudgaṇāḥ. 2) Kū. -vêndro babhūva paravīrahā.
23 = Kū. 51.25; Vi. III. 1.33. 1) Kū.V.Vi.1 Kāśyapo. 2) Kū. câ-. 3) Kū. -niś ca. 4) Vi.2 -tra-Bharadvājau.
| 23₁ = Vi. III. 1.34. 1) Vi.2 Nabhagaś caiva. 2) Vi.1 Nābha Uddiṣṭa.
| 23₂ = Vi. III. 1.35.
24a = Kū. 51.26a; Vi. III. 1.36a. 1) Kū. sthitā sthitau.
24b = Kū. 51.26b. | 24b = Vi. III. 1.36b.

Cfr. 2. Abschnitt, 2. Kapitel, Textgr. Ia. A. Śl. 137—144.

Svāyambhuve 'ntare pūrvaṃ
Ākūtyāṃ[1]) mānasaḥ sutaḥ |
Ruceḥ prajāpater jajñe
tadaṃśenâbhavad dvijāḥ. || 25 ||

aṃśena tasya jajñe 'sau
Yajñaḥ Svāyambhuve 'ntare |
Ākūtyāṃ mānaso deva
utpannaḥ prathame 'ntare. || 25 ||

tataḥ punaḥ sa vai[1]) devaḥ prāpte Svārociṣe 'ntare |
Tuṣitāyāṃ samutpanno hy Ajitas Tuṣitaiḥ saha[2]). || 26 ||
Au[1]ttame tv antare caiva[2]) Tuṣitas tu[3]) punaḥ sa vai[4]) |
Satyāyām abhavat Satyaḥ Satyaiḥ saha surottamaiḥ[5]). || 27 ||
Tāmasasyântare caiva saṃprāpte punar eva hi |
Haryāyāṃ Haribhiḥ sārdhaṃ Harir eva babhūva ha[1]). || 28 ||
Raivate 'py antare caiva[1]) Saṃbhūtyāṃ Mānaso 'bhavat[2]) |
saṃbhūto Mānasaiḥ[3]) sārdhaṃ devair *devavaro Hari*ḥ[4]). || 29 ||
Cākṣuṣe 'py[1]) antare caiva[2]) Vaikuṇṭhaḥ puruṣottamaḥ |
Vikuṇṭhāyām asau jajñe Vaikuṇṭhair daivataiḥ *saha*. || 30 ||
manvantare tu[1]) saṃprāpte tathā Vaivasvate dvija[2]) |
Vāmanaḥ Kaśyapād Viṣṇur Adityāṃ saṃbabhūva ha. || 31 ||
tribhiḥ kramair imān lokān jitvā yena mahātmanā |
puraṃdarāya trailokyaṃ dattaṃ nihatakaṇṭakam. || 32 ||
ity etās tanavas tasya saptamanvantareṣu vai |
sapta caivâ[1]bhavan vipra[2]), yābhiḥ saṃ*rakṣ*itāḥ[3]) prajāḥ. || 33 ||
yasmād viṣṭam[1]) idaṃ sarvaṃ[2]) Vāmanena mahātmanā[3]), |
tasmāt sa vai[4]) smṛto[5]) Viṣṇur viśer dhātoḥ praveśanāt[6]). || 34 ||

sarve ca devā manavaḥ samastāḥ
saptarṣayo ye manusūnavaś ca |
indraś ca yo yas tridaśeśabhūto,
Viṣṇor aśeṣās tu vibhūtayas tāḥ. || 341 ||

---

25 = Kū. 51.27. 1) Kū.T. Prakṛtyāṃ: V. Ākulyām. | 25 = Vi. III. 1.37.

26 = Kū. 51.28; Vi. III. 1.38. 1) Kū. -nar asau. 2) Kū. -nas Tuṣitaiḥ saha daivataiḥ.

27 = Kū. 51.29; Vi. III. 1.39. 1) Kū.Vi.2 U-. 2) Kū. Viṣṇuḥ. 3) Kū. Satyaiḥ saha. 4) Kū.T. surottamaḥ. 5) Kū. satyarūpo Janārdanaḥ.

28 = Kū. 51.30; Vi. III. 1.40. 1) Kū. -bhir devair Harir evâbhavad Hariḥ.

29 = Kū. 51.31; Vi. III. 1.41. 1) Vi. devaḥ. 2) Kū.T. saṃkalpān Mānaso Hariḥ. 3) Kū.V.Vi.1 Rājasaiḥ; Vi.2 Mānasaḥ. 4) Kū. -vaiḥ saha mahādyutiḥ.

30 = Kū. 51.32; Vi. III. 1.42. 1) Vi. câ-. 2) Vi. devo.

31 = Kū. 51.33; Vi. III. 1.43. 1) Kū.T. ca. 2) Kū. 'ntare.

32 = Kū. 51.34; Vi. III. 1.44.

33 = Kū. 51.35; Vi. III. 1.45. 1) Vi.1 saptâthavâ-; Vi.2 saptadhai-. 2) Kū. viprā. 3) Kū. saṃkarṣitāḥ.

34 = Kū. 51.36; Vi. III. 1.46. 1) Kū.Vi.1 viśvaṃ; Vi.2 viṣṭaṃ. 2) Kū. kṛtsnaṃ. 3) Vi. tasya śaktyā mahātmanaḥ. 4) Kū. sarvaiḥ. 5) Vi. sa(ṃ)procyate. 6) Kū.T. -to nūnaṃ devaiḥ sarveṣu Daityahā. | 341 = Vi. III. 1.47.

B.

(Vi. III. 2.1—60).

Maitreya uvāca:
proktāny etāni bhavatā sapta manvantarāṇi vai, |
bhaviṣyāṇy api viprarṣe mamâkhyātuṃ tvam arhasi! || 1 ||
Parāśara uvāca:
sūryasya patnī Saṃjñâbhūt, sutā yā[1]) Viśvakarmaṇaḥ, |
manur Yamo Yamī caiva tadapatyāni vai mune. || 2 ||
asahantī tu sā bhartus tejaś Chāyāṃ yuyoja vai |
bhartuḥ śuśrūṣaṇe 'raṇyaṃ svayaṃ ca tapase yayau. || 3 ||
Saṃjñêyam ity ath-Ârkaś ca Chāyāyām ātmajatrayam |
Sanaiścaraṃ manuṃ cânyaṃ Tapatīṃ câpy ajījanat. || 4 ||
Chāyāsaṃjñā dadau śāpaṃ Yamāya kupitā yadā, |
tadânyêyam asau buddhir ity āsīd Yama-Sūryayoḥ. || 5 ||
tato Vivasvān ākhyāte tayaivâraṇyasaṃsthitām |
samādhidṛṣṭyā dadṛśe tām aśvāṃ tapasi sthitām. || 6 ||
vājirūpadharaḥ so 'pi tasyāṃ devāv ath-Âśvinau |
janayāmāsa Revantaṃ retaso 'nte ca Bhāskaraḥ. || 7 ||
āninye ca punaḥ Saṃjñāṃ svasthānaṃ bhagavān Raviḥ, |
tejasaḥ śamanaṃ câsya Viśvakarmā cakâra ha[2]). || 8 ||
bhramim āropya sūryaṃ tu tasya tejoviśātanam |
kṛtavān aṣṭamaṃ bhāgaṃ na vyaśātayatâ[3]vyayam. || 9 ||
yat sūryād Vaiṣṇavaṃ tejaḥ śātitaṃ Viśvakarmaṇā, |
jājvalyamānam apatat tad bhūmau munisattama. || 10 ||
Tvaṣṭaiva tejasā tena Viṣṇoś cakram akalpayat |
triśūlaṃ caiva Rudrasya śibikāṃ Dhanadasya ca || 11 ||
śaktiṃ Guhasya devānām anyeṣāṃ ca yad āyudham; |
tat sarvaṃ tejasā tena Viśvakarmā vyavardhayat. || 12 ||
Chāyāsaṃjñāsuto yo 'sau dvitīyaḥ kathito manuḥ. |
pūrvajasya savarṇo 'sau, Sāvarṇis tena sôc[4]yate. || 13 ||
tasya manvantaraṃ hy etat Sāvarṇa[5]kam. athâṣṭamam |
tac chṛṇuṣva mahābhāga, bhaviṣyaṃ kathayāmi te: || 14 ||
Sāvarṇis tu manur yo 'sau, Maitreya, bhavitā tataḥ |
Sutapāś c-Âmitābhāś ca Mukhyāś câpi tadā surāḥ, || 15 ||
teṣāṃ gaṇas tu devānām ekaiko viṃśakaḥ smṛtaḥ. |
saptarṣīn api vakṣyāmi bhaviṣyān munisattama: || 16 ||
Dīptimān Gālavo Rāmaḥ Kṛpo Drauṇis tathâparaḥ |
matputras tu tathā Vyāsa Ṛṣyaśṛṅgaś ca saptamaḥ. || 17 ||
Viṣṇuprasādād anaghaḥ pātālāntaragocaraḥ |
Virocanasutas teṣāṃ Balir indro bhaviṣyati. || 18 ||

1) Vi.1 tanayā. 2) Vi.2 saḥ. 3) Vi.2 -to'. 4) Vi.1 côc-. 5) Vi.2 -ṇi-.

Virajāś c-Âr[1]varīvāṃś ca Nirmohādyās tathâpare[2]) |
Sāvarṇasya manoḥ putrā bhaviṣyanti nareśvarāḥ. || 19 ||
navamo Dakṣasāvarṇo Maitreya bhavitā manuḥ. |
Pārā Marīcigarbhāś ca Sudharmāṇas[3]) tathā tridhā || 20 ||
bhaviṣyanti tadā devā, ekaiko dvādaśo gaṇaḥ. |
teṣām indro mahāvīryo bhaviṣyaty Adbhuto dvija. || 21 ||
Savano[4]) Dyutimān Bhavyo Vasur Medhādhṛtis[5]) tathā |
Jyotiṣmān saptamaḥ Satyas tatraite ca maharṣayaḥ. || 22 ||
Dhṛtaketur Dīpti[6]ketuḥ Pañcahasto Nirāmayaḥ |
Pṛthuśravādyāś ca tathā Dakṣasāvarṇakātmajāḥ. || 23 ||
daśamo Brahmasāvarṇir bhaviṣyati mune manuḥ |
Sudhāmāno Viruddhāś ca śatasaṃkhyās tathā surāḥ. || 24 ||
teṣam indraś ca bhavitā Śāntir nāma mahābalaḥ; |
saptarṣayo bhaviṣyanti ye tadā, tāñ śṛṇuṣva ca: || 25 ||
Haviṣmān Sukṛtiḥ Satyo[7]) hy Apāṃmūrtis tathâparaḥ |
Nābhāgo 'pratimaujāś ca Satyaketus tathaiva ca || 26 ||
Sukṣetraś c-Ôttamaujāś ca Hariṣeṇādayo daśa, |
Brahmasāvarṇaputrās tu[8]) rakṣiṣyanti vasuṃdharām. || 27 ||
ekādaśaś ca bhavitā Dharmasāvarṇiko manuḥ. |
Vihaṃgamāḥ Kāmagamā Nirmāṇaratayas tathā || 28 ||
gaṇās tv ete[9]) tadā mukhyā devānāṃ ca bhaviṣyatām, |
ekaikas triṃśakas teṣāṃ gaṇaś cêndraś ca vai Vṛṣaḥ. || 29 ||
Niścaraś c-Âgnitejāś ca Vapuṣmān Viṣṇur Ā[10]ruṇiḥ |
Haviṣmān Anaghaś[11]) caite bhāvyāḥ saptarṣayas tathā. || 30 ||
Sarvagaḥ Sarvadharmā ca Devānīkādayas tathā |
bhaviṣyanti manos tasya tanayāḥ pṛthivīśvarāḥ. || 31 ||
Rudraputras tu Sāvarṇo bhavitā dvādaśo manuḥ, |
Ṛtadhāmā ca tatrêndro bhavitā, śṛṇu me surān: || 32 ||
Haritā Lohitā devās tathā Sumanaso dvija |
Sukarmāṇaś ca Tārāś ca daśakāḥ pañca vai gaṇāḥ. || 33 ||
Tapasvī Sutapāś caiva Tapomūrtis Taporatiḥ |
Tapodhṛtir Dyutiś cânyaḥ saptamas tu Tapodhanaḥ || 34 ||
Devavān Upadevaś ca Devaśreṣṭhādayas tathā |
manos tasya mahāvīryā bhaviṣyanti sutā nṛpāḥ. || 35 ||
trayodaśo Raucyanāmā bhaviṣyati mune manuḥ. |
Sutrāmāṇaḥ Sudharmāṇaḥ Sukarmāṇas tathâparāḥ[12]) || 36 ||
trayastriṃśadvibhedās te, devānāṃ ye tu vai gaṇāḥ; |
Divaspatir mahāvīryas teṣām indro bhaviṣyati. || 37 ||
Nirmohas Tattvadarśī ca Niṣprakampo Nirutsukaḥ |
Dhṛtimān Avyayaś cânyaḥ saptamaḥ Sutapā muniḥ, || 38 ||

---

1) Vi.2 c-Ôr-. 2) Cfr. Bd. III. 1.22a. 3) Vi.1 Nirmohādyās. 4) Vi.1 Sabalo. 5) Vi.2 -dhāmṛtis. 6) Vi.2 Dāsa-. 7) Vi.2 -dyo. 8) Vi.2 ca. 9) Vi.2 te te. 10) Vi.2 -ṇu-Vā-. 11) Vi.2 -māṃs tanayaś. 12) Vi.2 -âmarāḥ.

saptarṣayas tv ime; tasya putrān api nibodha me: |
Citrasena-Vicitrādyā bhaviṣyanti mahīkṣitaḥ. || 39 ||
Bhautyaś caturdaśaś câtra[1]) Maitreya bhavitā manuḥ, |
Śucir indraḥ, suragaṇās tatra pañca, śṛṇuṣva tān: || 40 ||
Cākṣuṣāś ca Pavitrāś ca Kaniṣṭhā Bhrājirās tathā |
Vaco[2]vṛddhāś ca vai devāḥ; saptarṣīn api me śṛṇu: || 41 ||
Agnibāhuḥ Suciḥ Śukro Māgadho 'gnīdhra eva ca |
Yuktas tathā Jitaś cânyo; manuputrān ataḥ śṛṇu: || 42 ||
Urur Gabhīra-Bra[3]dhnādyā manos tasya sutā nṛpāḥ |
kathitā, muniśārdūla, pālayiṣyanti ye mahīm. || 43 ||
caturyugānte vedānāṃ jāyate kila saṃ[4]plavaḥ, |
pravartayanti tān etya bhuvi saptarṣayo divaḥ. || 44 ||
kṛte kṛte smṛter vipra praṇetā jāyate manuḥ, |
devā yajñabhujas te tu, yāvan manvantaraṃ tu tat. || 45 ||
bhavanti ye manoḥ putrā, yāvan manvantaraṃ, tu taiḥ |
tadanvayodbhavaiś caiva tāvad bhūḥ paripālyate. || 46 ||
manuḥ saptarṣayo devā bhūpālāś ca manoḥ sutāḥ |
manvantare bhavanty ete Śakraś caivâdhikāriṇaḥ. || 47 ||
caturdaśabhir etais tu gatair manvantarair dvija |
sahasrayugaparyantaḥ kalpo niḥśeṣa ucyate. || 48 ||
tāvatpramāṇā ca niśā tato bhavati sattama. |
Brahmarūpadharaḥ śete Śeṣāhāv ambusaṃ[5]plave || 49 ||
trailokyam akhilaṃ grastvā bhagavān Ādikṛd vibhuḥ |
svamāyāsaṃsthito vipra sarvabhūto Janārdanaḥ. || 50 ||
tataḥ prabuddho bhagavān, yathā pūrvaṃ, tathā punaḥ |
sṛṣṭiṃ karoty avyayā[6]tmā kalpe kalpe rajoguṇaḥ. || 51 ||
manavo bhūbhujaḥ sendrā devāḥ saptarṣayas tathā |
sātviko 'ṃśaḥ sthitikaro jagato dvijasattama. || 52 ||
caturyuge 'py[7]) asau Viṣṇuḥ sthitivyāpāralakṣaṇaḥ |
yugavyavasthāṃ kurute yathā, Maitreya tat śṛṇu! || 53 ||
kṛte yuge paraṃ jñānaṃ Kapilādisvarūpadhṛk |
dadāti sarvabhūtānāṃ sarvabhūtahite rataḥ. || 54 ||
cakravartisvarūpeṇa tretāyām api sa prabhuḥ |
duṣṭānāṃ nigrahaṃ kurvan paripāti jagattrayam. || 55 ||
vedam ekaṃ caturbhedaṃ kṛtvā śākhāśatair vibhuḥ |
karoti bahulaṃ bhūyo Vedavyāsasvarūpadhṛk. || 56 ||
vedāṃs tu dvāpare vyasya kaler ante punar Hariḥ |
Kalkisvarūpī durvṛttān mārge sthāpayati prabhuḥ. || 57 ||
evam eṣa[8]) jagat sarvaṃ paripāti karoti ca |
hanti cânteṣv[9]) anantātmā; nâsty asmād vyatireki yat || 58 ||
bhūtaṃ bhavyaṃ bhaviṣyaṃ ca sarvabhūtān mahātmanaḥ. |
tad atrânyatra vā vipra sadbhāvaḥ kathitas tava. || 59 ||
manvantarāṇy aśeṣāṇi kathitāni mayā tava |
manvantarādhipāś caiva, kim anyat kathayāmi te? || 60 ||

---

1) Vi.2 cânyo. 2) Vi.2 Vācā-. 3) Vi.2 Budh-. 4) Vi.1 vi-.
5) Vi.2 atyupa-. 6) Vi.2 aśeṣā-. 7) Vi.2 tv. 8) Vi.2 etaj. 9) Vi.2 -te tv.

4. Abschnitt.

Vaṃśānucarita.

1. Kapitel.

Textgruppe I.

(Bḍ. II. 59.33—86; Bh. I. 79.17b—83; Br. 6 1- 54; H. 545—612; Mr. 106.3—29a; Śidh. 59.1—41; Vā. 84 32- 86; cfr. Vā. III. 2 2—13.)

Vivasvān Kaśyapāj jajñe Dākṣāyaṇyāṃ[1]) *mahāyaśāḥ*[2]), |
tasya bhāryâ[3]bhavat Saṃjñā[4]) Tvāṣṭrī devī[5]) Vivasvataḥ[6]), || 1 ||
Sure*śvarî*ti[1]) vikhyātā | Sureṇur iti vikhyātā
triṣu lokeṣu bhā*v*inī[2]). | | punaḥ Saṃjñêti viśrutā. |
sā vai[1]) bhāryā bhagavato Mārtaṇḍasya *mahātmana*ḥ[2]). || 2 ||
bhartṛrūpeṇa nâtuṣyad[1]) rūpayauvanaśālinī, |
| [Saṃjñā nāma sutapa-ā sudīptena samanvitā]
ādityasya hi[1]) tad rūpaṃ *maṇḍalasya*[2]) su[3]tejasā || 3 ||
gātreṣu paridagdhaṃ[1]) vai nâtikāntam ivâbhavat. |
na khalv ayaṃ mṛto 'ṇḍa*stha*[2]), iti snehād *abhāṣata*[3]) || 4 ||

---

1 = Bḍ II. 59 33; Br. 6.1; H 545; Śidh. 59 1; Vā. 84.32ab 1) Bḍ. Dākṣāyiṇyāṃ 2) Br dvijottamāḥ; H. arimdama; Śidh. mahān ṛṣiḥ. 3) Bḍ. Saṃjñā 4) Bḍ bhāryā; Vā Tvāṣṭrī. 5) Vā. mahādevī. 6) Śidh. Sureṇukā.

2a = Bh. I 79 17b; Br. 6 2a; H. 546a. 1) Bh. Sureṇur iti. 2) H. bhāminī. | 2a = Bḍ II. 59 34a; Vā 84 32c.

2b = Bḍ. II. 59.34b; Bh. I. 79 19a; Br. 6.2b; H. 546b; Vā 84 33a 1) Bḍ.Bh.Vā. tu. 2) Bḍ.Vā -yâtitejasaḥ.

3a = Bh. I. 79.19b; Br. 6 3a; H. 547a; Śidh. 59 2a; Vā. 84 33b. 1) Vā. nâtuṣyad bhartṛrūpeṇa; Bh sādhvī pativratā devī | [= Br. 6.3b; H. 547b.]

3b = Bh. I 79.20b; Br. 6 4a; H 548a; Śidh. 59.2b; Vā. 84.34a. 1) Bh. ādityasyêha. 2) Bh. mahatā; H. rūpamaṇḍalasya; Śidh. rūpam asahantī; Vā. rūpaṃ Mārtaṇḍasya. 3) Bh. svena; H. -tu; Vā. hi t-.

4 = Bḍ. II. 59 35a = b; Bh. I. 79.21a = a; Br. 6.4b, 5a; H. 548b, 549a; Vā. 84.34b, 35a. 1) Bh. -ṣv apratirūpeṣu; Vā. pariruddhaṃ 2) Bḍ.Vā. mṛto hy aṇḍe; Br. mṛto 'ṇḍasya. Cfr. Blau i. Z D. M. G. 62 (1908), S. 340, Anm. 6. 3) Bḍ.Vā tam abravīt.

*aj*ānan[1] Kaśyapas[2], tasmān[3] Mārtaṇḍa iti côcyate. |
tejas tv abhyadhikaṃ tasya[4] nityam eva[5] Vivasvataḥ, || 5 ||
yenâti[1]tāpayāmāsa trīṃl lokān Kaśyapātmajaḥ[2]. |

trīṇy apatyāni *bho viprāḥ*[1]
Saṃjñāyāṃ tapatāṃ varaḥ || 6 ||
Ādityo janayāmāsa
kanyāṃ dvau ca prajāpatī: |

trīṇy apatyāni Saṃjñāyāṃ[1]
janayāmāsa *vai Raviḥ*[2] || 6 ||
dvau sutau *tu* mahā*vīryau*[1]
kanyāṃ *Kālindim eva ca*[2] |

manur[1] Vaivasvataḥ[2] *pūrvaṃ* śrāddhadevaḥ prajāpatiḥ || 7 ||

Yamaś[1] ca Yamunā caiva
yamajau saṃbabhūvatuḥ. |

tato Yamo Yamī caiva
yamajau[1] saṃbabhūvatuḥ. |

*śyāma*varṇaṃ[1] tu tad rūpaṃ dṛṣṭvā Saṃjñā[2] Vivasvataḥ || 8 ||
asahantī *tu svāṃ*[1] chāyāṃ savarṇāṃ nirmame *tat*aḥ[2] |

māyāmayī[1] tu sā Saṃjñā[2],
tasyāṃ[3] Chāyā samu*tthitā*[4]. || 9 ||

ma*hīmayī*[1] tu sā nārī,
tasyāś Chāyā samudgatā. || 9 ||

---

5 = Bḍ. II. 59.35b, 36a; Br. 6.5b, 6a; H. 549b, 550a; Mr. 106.5a = b; Vā. 84.35b, 36a. 1) H. ajñanāt; Vā. ajñānaḥ. 2) Br. Kāśyapaḥ. 3) Bḍ.Vā. snehān. 4) H. tāta; Mr. yat tejo 'bhyadhikaṃ tasya. 5) Mr. Mārtaṇḍasya.

6a = Bḍ. II. 59.36b; Br. 6.6b; H. 550b; Mr. 106.5b; Vā. 84.36b. 1) Bḍ. Vā. yenâpi; Mr. tenâti-. 2) Mr. sacarācarān.

6b = Br. 6.7a; H. 551a. 1) H. Kauravya.

6b = Bḍ. II. 59.37a; Bh. I. 79.28b; Mr. 106.3a; Śidh. 59.3b; Vā. 84.37a. 1) Mr. asau tasyāṃ; Śidh. ṛṣe 'syāṃ trīṇy apatyāni. 2) Mr. gopatiḥ; Śidh. bhāskaraḥ.

7a = Br. 6.7b; H. 551b.

7a = Bḍ. II. 59.37b; Mr. 106.3b; Vā. 84.37b. 1) Mr. putrau sumahābhāgau. 2) Bḍ. kanyaikā viditaiva ca; Mr. kanyāṃ ca Yamunāṃ mune.

7b = Bḍ. II. 59.38a; Br. 6.8a; H. 552a; Mr. 106.4a; Śidh. 59.4a; Vā. 84.38a. 1) H. Savir. 2) Bḍ.Mr.Vā. -to jyeṣṭhaḥ; Śidh. Saṃjñāyāṃ tu manuḥ.

8a = Br. 6.8b; H. 552b; Śidh. 59.4b. 1) Śidh. Samaś.

8a = Bḍ. II. 59.38b; Mr. 106.4b; Vā. 84.38b. 1) Mr. yamalau.

8b = Bḍ. II. 59.39a; Br. 6.9a; H. 553a; Mr. 106.6a; Śidh. 59.5a; Vā. 84.39a. 1) Bḍ. asahyatejas tad; Mr. golākāraṃ; Śidh. saṃvartulaṃ; Vā. śātavarṇaṃ. 2) Br.H. Saṃjñā dṛṣṭvā; Mr. taṃ dṛṣṭvā Saṃjñā rūpaṃ.

9a = Bḍ. II. 59.39b; Br. 6.9b; H. 553b; Mr. 106.6b; Śidh. 59.5b; Vā. 84.39b. 1) Bḍ.Vā. svakāṃ; Mr. mahat tejaḥ; Śidh. tataḥ. 2) Bḍ Vā. punaḥ; Mr. svachāyāṃ prekṣya sâbravīt; Śidh. ātmanaḥ sâsṛjac chubhā.

9b = Br. 6.10a; H. 554a; Śidh. 59.6a. 1) Śidh. Chāyā satī. 2) Śidh.

9b = Bḍ. II. 59.40a; Vā. 84.40a. 1) Bḍ. -hābhāgā.

prāñjaliḥ praṇatā bhūtvā	prāñjaliḥ prayatā bhūtvā
Chāyā Saṃjnāṃ *dvijottamāḥ*[1]) |	punaḥ Samiñām abhāṣata: |
uvāca: kiṃ mayā kāryaṃ[2]),	
kathayasva śucismite! |	
sthitâsmi tava nirdeśe,	vadasva, kiṃ mayā kāryaṃ!
śādhi māṃ varavarṇini! || 10 ||	sā Saṃjñā tām athâbravīt: || 10 ||

Saṃjñôvāca:

ahaṃ yāsyāmi, bhadraṃ te, svam eva[1]) bhavanaṃ pituḥ, |
tvay*aiva*[2]) bhavane mahyaṃ vastavyaṃ nirvi*kāra*yā[3]). || 11 ||
imau ca bālakau mahyaṃ kanyā *cêyaṃ sumadhyamā*[1]) |
*saṃbhāvy*ās[2]) *te na*[3]) câkhyeyam[4]) idaṃ bhagavate *tvayā*[5]). || 12 ||

Savarṇôvāca:

ā k*eś*agrahaṇād[1]) devi ā śāpān naiva karhicit[2]) |
ākhyāsyāmi mataṃ[3]) tubhyaṃ, gaccha devi yathāsukham[4])! || 13 ||
samā*diś*ya *Savarṇāṃ tu*[1]) tathêty uktā tayā[2]) ca sā |
Tvaṣṭuḥ samīpam agamad vrīḍitêva tapasvinī[3]). || 14 ||

pituḥ samīpagā sā tu	pitā tām āgatāṃ dṛṣṭvā
pitrā nirbhartsitā *tadā*[1]): |	kruddhaḥ Saṃjñām athâbravīt: |

Saṃjñāṃ. 3) H. -yāś. 4) Śidh. avocad bhaktitaḥ śubhe; Br. chāyā samutthitām.	
10 = Br. 6.10b, 11; H. 554b, 555; Śidh. 59.(6b) = b. 1) H. nareśvara. 2) Śidh. kiṃ karomi hi kāryaṃ te.	10 = Bḍ. II. 59.40b, 41a; Vā. 84.40b, 41a.

11 = Bḍ. II. 59.41b, 42a; Br. 6.12; H. 556; Mr. 106.7; Śidh. 59.7; Vā. 84.41b, 42a. 1) Śidh. mamaiva. 2) Bḍ.H.Vā. tvayêha. 3) Bḍ.Br.Vā. nirviśaṅkayā; Mr. nirvikāraṃ tvayâpy atra stheyaṃ macchāsanāc chubhe.

12 = Bḍ. II. 59.42b, 43a; Br. 6.13; H. 557; Mr. 106.8; Śidh. 59.8; Vā. 84.42b, 43a. 1) Bḍ Mr.Vā ca varavarṇinī. 2) Bḍ. bhartavyā; Mr. saṃbhāvyau; Śidh. pālanīyāḥ; Vā. bhartre vai. 3) Bḍ.Vā. naivam; Mr. naiva; Śidh. sukhenaiva. 4) Bḍ.Vā. ākhyeyam. 5) Br.H. kvacit; Śidh. mama ced icchasi priyam.

13 = Br. 6.14; H. 558: Mr. 106.9; Śidh. 59.9; Vā. 84.44. 1) Br.H. ā kacagrahaṇād. 2) Śidh. sahiṣyāmi suduṣkṛtam; Vā. āśayaṃ n. k. c. 3) Br.T. namas. 4) Mr. gamyatāṃ yatra vāñchitam; Vā. -vi svam ālayam.

14 = Bḍ. II. 59.43b, 44a; Br. 6.15; H. 559; Mr. 106.(10a) = a; Śidh. 59.(10a) = b; Vā. 84.45. 1) Bḍ. imau ca bālakau mahyaṃ; Vā. samādāya ca tāṃ Saṃjñā. 2) Bḍ. tathā. 3) Mr. ity uktā Chāyayā Saṃjñā jagāma pitṛmandiram; Śidh. ity ūktā sâgamad devī vrīḍitā saṃnidhau pituḥ.

15a = Br. 6.16a; H. 560a; Śidh.	15a = Bḍ. II. 59.44b; Vā. 84.46a.

| [varṣāṇāṃ tu sahasraṃ vai
| vasati sma[1]) pitur gṛhe[2]). |

bhartuḥ samīpaṃ *gacchêti*[1]) *niyu*ktā *ca*[2]) punaḥ punaḥ. || 15 ||
agac*ch*ad[1]) vaḍavā bhūtvâcchādya[2]) rūpam aninditā[3]); |
Kurūn athôttarān[4]) gatvā[5]) tṛṇāny atha[6]) cacāra *ha*[7]). || 16 ||
dvitīyāyāṃ tu Saṃjñāyāṃ Saṃjñêyam iti cin*tayan*[1]) |

Ādityo janayāmāsa
putram ātmasamaṃ tadā. || 17 ||
pūrvajasya manor *viprāḥ*[1])
sadṛśo 'yam iti prabhuḥ, |

| Ādityo[1]) janayāmāsa
| putrāv ādityavarcasau[2]). || 17 ||
| pūrvajasya manos tulyau[1])
| sādṛśyena tu tau prabhū[2]), |

manur evâbhavan *nāmnā*[1]) Sāvarṇir[2]) iti côcyate[3]). || 18 ||

| Śrutaśravaṃ tu[1]) dharmajñaṃ[2])
| Śrutakarmāṇam eva[3]) ca. |

59.10bI = I. 1) Br. śubhā; Śidh. tatra.

[Bh. I. 79.24a; Mr. 106.(10b); Vā. 84.47b. 1) Bh. vasamānā. 2) Mr. tatrâvasat pitur gehe kaṃcit kālaṃ śubhekṣaṇā].

15b = Bḍ. II. 59.45a; Bh. I. 79.24b; Br. 6.16b; H. 560b; Mr. 106.11a; Śidh. 59.10bII = II; Vā. 84.48a. 1) Bh.Mr. yāhîti; Vā. gaccha tvaṃ. 2) Bh. Mr. pitrôktā sā; Śidh. sā.

16 = Bḍ. II. 59.45b, 46a; Bh. I. 79.25; Br. 6.17; H. 561; Mr. 106.11b = aI, bI; Śidh. 59.11; Vā. 84.48bc. 1) Br.Śidh. āgacchad; Bḍ.Vā. agamad. 2) Bh. tyaktvā. 3) Bh. yaśasvinī; Śidh. tataḥ svakam. 4) Bḍ. Vā. uttarān sā Kurūn; Bh. uttarāṃś ca Kurūn; Mr. Kurūn viprôttarāṃs; Śidh. Kurūṃs tadôttarān. 5) Mr. tataḥ; Śidh. prāpya. 6) Bh. anucacāra; Śidh. nṛṇāṃ madhye. 7) Bḍ.Vā. sā.

17a = Bḍ. II. 59.46b; Bh. I. 79.27a; Br. 6.18a; H. 562a; Mr. 106.(13b); Śidh. 59.(12a); Vā. 84.49a. 1) Bḍ.Vā. cintyā tām; Mr. tasyāṃ ca bhagavān sūryaḥ Saṃjñâyām iti c.; Śidh. Saṃjñāṃ tāṃ tu ravir matvā chāyāyāṃ sa sutaṃ tadā.

17b = Br. 6.18b; H. 562b.

18a = Br. 6.19a; H. 563a. 1) H. tāta.

| 17b = Bḍ. II. 59.47a; Bh. I. 79.27b; Mr. 106.14a; Vā. 84.49b. 1) Mr. tathaiva. 2) Bh. kanyāṃ ca rūpiṇīṃ; Mr. dvau sutau kanyakāṃ tathā.
| 18a = Bḍ. II. 59.47b; Bh. I. 79.28a; Mr. 106.14bI; Vā. 84.50a. 1) Mr. tulyaḥ. 2) Bh. ca tāv ubhau; Vā.T. prabhuḥ.

18b = Bḍ. II. 59.49b; Br. 6.19b; H. 563b; Mr. 106.(14bII); Śidh. 59.(12b); Vā. 84.52a. 1) Bḍ. -vat so 'pi; Vā. -vat sa vai. 2) Br.H.Vā. Sāvarṇa. 3) Mr. tena so 'bhavat; Vā. budhyate; Śidh. janayāmāsa Sāvarṇir manuḥ sa bhavitā kila.

| 18₁ = Bḍ. II. 59.48; Bh. I. 79.28b; Vā. 84.50b. 1) Bh. -vāś ca. 2) Bh.

dvitīyo yaḥ sutas tasyāḥ,
sa vijñeyaḥ[1]) Śanaiścaraḥ. |
Saṃjñā tu pārthivī *sā vai*[1])
sva[2]sya putrasya vai tadā || 19 ||
cakārâbhyadhikaṃ snehaṃ
na tathā pūrvajeṣu vai[1]). |

Śrutaśravā manus tābhyāṃ[4]) |
Sāvarṇir vai[5]) bhaviṣyati || 18_1 ||
Śrutakarmā tu vijñeyo,
graho vai yaḥ[1]) Śanaiścaraḥ. |
Saṃjñā tu pārthivī teṣām
ātmajānām yathâ[1]karot, || 19 ||
na snehaṃ[1]) pūrvajātānāṃ[2])
tathā kṛtavatī tu sā[3]). |

manus ta*syâ*kṣamat, *tat tu*[1]) Yamas ta[2]*syā* na cakṣame[3]), || 20 ||
sa vai roṣāc[1]) ca bālyāc ca bhāvino 'rthasya vai balāt[1]) |
padā[3]) saṃtarjayāmāsa *Saṃjñāṃ*[4]) Vaivasvato Yamaḥ[5]). || 21 ||
taṃ[1]) śaśāpa tataḥ krodhāt *Sāvarṇajananī tadā*[2]): |

caraṇaḥ patatāṃ eṣa
tavêti[1]) bhṛśaduḥkhitā[2]). || 22 ||

padā[1]) tarjayase[2]) yasmāt[3])
pitṛ[4]bhāryāṃ yaśasvinīm[5]), |
tasmāt tavaiṣa caraṇaḥ
patiṣyati na saṃśayaḥ. || 22 ||

19a = Br. 6.20a; H. 564a; Mr. 106.(15b). 1) Mr. yo 'bhavac cânyaḥ sa graho 'bhūc.

19b = Bḍ. II. 59.50a; Br. 6.20b; H. 564b; Śidh. 59.13a; Vā. 84.52b. 1) Br. viprāḥ; H. tāta; Śidh. yā tu. 2) Śidh. ta-.

20a = Bḍ. II. 59.50b; Br. 6 21a; H. 565a; Śidh. 59.13b; Vā. 84.53a. 1) Śidh. pūrvaje sute.

-jñaḥ. 3) Bh. -mā tathaiva. 4) Vā so 'pi. 5) Bh. yo.

19a = Bḍ. II. 59.49a; Bh. 79.28b; Vā. 84 51b. 1) Bh. yo vai.

19b = Bh. I. 79.30b; Mr. 106.16b. 1) Bh. athâ-.

20a = Bh. I. 79.31a; Mr. 106.17a. 1) Mr. snehān na. 2) Bh. pūrvajānāṃ tu. 3) Mr. satī.

20b = Bḍ. II. 59.51a; Bh. I. 79.31b; Br. 6.21b; H. 565b; Mr. 106.17b; Śidh. 59.14a; Vā. 84.53b. 1) Bh. tu kṣamate tasyā; Bḍ.Vā. tac câkṣamat sarvaṃ: Br. tasyāḥ kṣamat, tat tu; Mr. tat kṣāntavān tasyāḥ; Śidh. anujasya ca bhūṣādi. 2) Mr. câs-. 3) Bḍ.Vā. Yamas tad vai na cākṣamat.

21 = Bḍ. II. 59.52; Bh. I. 79.32b, 33a; Br. 6.22; H. 566; Mr. 106.18b, 19a; Śidh. 59.14b. 15a; Vā. 84.53b, 54a. 1) Bḍ.Vā. tāṃ vai r-; H. tāṃ sa r-; Bh.Mr. kopāc; Śidh. saroṣaḥ sa ca. 2) Br. 'rthasya vânagha; H. 'r. gauravāt. 3) Bḍ.Bh. yadā; Śidh. chāyāṃ. 4) Bḍ. Chāyāṃ; Śidh. padā. 5) Mr. Chāyāsaṃjñāṃ Yamo mune.

22a = Bḍ. II. 59.53a; Bh. I. 79.33b; Br. 6.23a; H. 567a; Mr. 106.(19b); Śidh. 59.15b; Vā. 84.54b. 1) Bḍ.Vā. sā. 2) Bḍ.Vā. Sāvarṇi (Vā. °ṇā) -jananī Yamam; Bh. Saṃjñā sā pārthivī bhṛśam; H. -nī nṛpa; Śidh. Chāyā taṃ kaluṣīkṛtā; Mr. tataḥ śaśāpa ca Yamaṃ Saṃjñā sâmarṣiṇī bhṛśam.

22b = Br. 6.23b; H. 567b; Śidh.

22bc = Bḍ. II. 59.53b, 54a; Bh. I. 79.34;

Yamas tu tat[1]) pituḥ sarvaṃ prāñjaliḥ pratyavedayat |	Yamas tu tena śāpena bhṛśaṃ pīḍitamānasaḥ | manunā saha dharmātmā[1]) pituḥ sarvaṃ[2]) nyavedayat |

bhṛśaṃ śāpabhayodvignaḥ Saṃjñāvākyair vi*vej*itaḥ[1]): ‖ 23 ‖

śāpo 'yaṃ vinivarteta, *sa prāha*[1]) pitaraṃ *tadā*[2]), | mātrā snehena sarveṣu vartitavyam suteṣu vai. ‖ 24 ‖	 snehena tulyam asmāsu mātā deva na vartate. ‖ 24 ‖

sêyam[1]) asmān *apahāya*[2]) *kanīyāṃ*saṃ[3]) bubhūṣati[4]). \|
tasyāṃ[5]) mayôdyataḥ pādo, na tu dehe[6]) nipātitaḥ. ‖ 25 ‖
bālyād vā yadi vā mohāt[1]) tad[2]) bhavān kṣantum[3]) arhati[4])! \|
śapto 'ham asmi[5]) lokeśa[6]) jananyā tapatāṃ vara[7]), \|
tava prasādāc *caraṇo*[8]) *na paten*[9]) *mama gopate*[10])! ‖ 26 ‖

Vivasvān uvāca:

asaṃṣayaṃ putra mahad[1]) bhaviṣyaty atra kāraṇam, \|
yena tvām āviśat krodho dharmajñaṃ satyavādinam[2]). ‖ 27 ‖

59.16a. 1) Śidh. na vêti. 2) Śidh. bhṛśaroṣitā.	Mr. 106.20; Vā. 84.55. 1) Bḍ. yadā. 2) Bh. saṃtarjayase. 3) Bḍ. 'kasmāt; Bh. yan māṃ. 4) Bh. -tur. 5) Bh.Mr. garīyasīm.
23a = Br. 6.24a; H. 568a; Śidh. 59.66b. 1) Śidh. tataḥ.	23ab = Bḍ. II. 59.54b, 55a; Bh. I. 79.35; Mr. 106.21; Vā. 84.56. 1) Bh. tan mātuḥ. 2) Mr. sarvaṃ pitre.

23b(c) = Bḍ. II. 59.55b; Br. 6.24b; H. 568b; Śidh. 59.17a; Vā. 84.57a. 1) Bḍ.Vā. vinirjitaḥ; Br. viśaṅkitaḥ; Śidh. viceṣṭitaḥ.

24a = Br. 6.25a; H. 569a. 1) Br. provāca. 2) Br.T. dvijāḥ.	
24b = Br. 6.25b; H. 569b; Śidh. 59 17b.	24b = Bh. I. 79.36a; Mr. 106.22a.

25 = Bh. I. 79.36b, 37a; Br. 6 26; H. 570; Mr. 106.22b, 23a; Śidh. 59.18abI = abI. 1) Śidh. sneham. 2) Br.T. apāsyêha; Bh. niḥsnehāj jyāyaso hy asmān; Mr. visṛjya jyāyaso 'py asmān. 3) Br. Vivasvan; Br.V.H. yavīyāṃsaṃ; Mr. kanīyāṃsau. 4) Br. saṃbubhūṣati; Śidh. vibhuṣati. 5) Bh.H tasyā; Śidh. tasmān. 6) Bh. deva.

26 = Bḍ. II 59 56b, 57; Bh. I 79.37b, 38; Br. 6.27; H. 571a, 572b, 573; Mr. 106.23b, 24a, 26a; Śidh. 59.18bII; 19 = aIIb; Vā. 84.57b, 58. 1) Br.T. laulyān. 2) Br.T. mohāt; Vā. -hān māṃ. 3) Br.T. tat kṣ-; Vā. bhavāṃs trātum. 4) Bh.Br.T. arhasi. 5) Bh. asmiṃl; Mr. tāta. 6) Mr. kopena; Śidh. deveśa. 7) Mr. tanayo yataḥ. 8) Bḍ.Vā. prasādo nas trātu (Bḍ. °tuṃ). 9) Bh -nas trāyatāṃ; Bḍ. etasmān; Vā. hy etasmān. 10) Bḍ.Bh.Vā. mahato bhayāt; Mr. bhagavān yathā.

27 = Bḍ. II. 59.58b, 59a; Bh. I. 79.39; Br. 6.28; H. 574; Mr. 106.27; Śidh.

na śakyam[1] etan mithyā tu[2] kartuṃ[3] māt*ur*[4] vacas tava, |
kṛmayo[5] māṃsam ādāya yāsyanti *tu*[6] *mahītale*[7]. || 28 ||
tataḥ[1] pādaṃ[2] mahāprājña punaḥ[3] samprāpsyase[4] sukham; |
kṛtam evaṃ[5] vaca*ḥ satya*ṃ[6] mātus tava bhaviṣyati, || 29 ||
śāpasya parihāreṇa tvaṃ ca trāto bhaviṣyasi. |
Ādityas *tv* abravīt[1] Saṃjñāṃ[2]: kimarthaṃ tanayeṣu vai[3] || 30 ||
tulyeṣv[1] abhyadhikaḥ[2] sneha ekas*min* kriyate tvayā[3]? |
sā tat pariharantī *tu*[4] nâcacakṣe Vivasvataḥ[5]. || 31 ||
ātmānaṃ sa[1] samādhāya yogāt[2] tathyam[3] apaśyata, |
tāṃ śaptukāmo bhagavān nāśāya[4] *kupitaḥ prabhuḥ*[5] || 32 ||
| mūrdhajeṣu *ca* ja[1]grāha; sa*maye 'tigate tu sā*[2])
tataḥ[1] *sarvaṃ*[2] yathā*vṛtt*am[3] ācacakṣe Vivasvat*aḥ*[4]. ||
Vivasvān *atha tac*[5] chrutvā kruddhas[6] Tvaṣṭāram[7] abhya*g*āt[8]. ||33||

59.20; Vā. 84.59b, 60a. 1) Bh.H. mahat putra; Mr. idaṃ putra. 2) Bh. dharmaśālinam.

28 = Bḍ. II. 59.59b, 60a; Bh. I. 79.41a, 42a; Br. 6 29; H. 575; Mr. 106.29a, 30a; Śidh. 59.21; Vā. 84.60b, 61a. 1) H. aśakyam. 2) Bh. me; H. anyathā kartuṃ; Śidh. vai. 3) H. mayā. 4) Br.H.Śidh. matṛ-. 5) Śidh. Vā. krimayo. 6) Mr. prayāsyanti; Śidh. gamiṣyanti. 7) Bḍ.Vā. ca (Vā. tu) mahīṃ tava; Br. avanim eva ca; H. dharaṇītalam; Mr. -lam.

29 = Bḍ. II. 59.60b, 61a; Bh. I. 79.42bI = bI; Br. 6.30a = b; H. 576; Mr. 106.30bI = bI; Śidh. 59.22(aI) = bI; Vā. 84.61b, 62a. 1) H. tava. 2) H. pādāu. 3) H. tatas. 4) H. tvaṃ prāpsyase. 5) Bh.Mr. tasyā. 6) Br.H. tathyaṃ; Śidh. tad vaco bhavitā nityaṃ.

30 = Bḍ. II. 59.61b, 62a; Bh. I. 79.42bII, 43a = aIIb; Br. 6.30b, 31a; H. 577; Mr. 106.30bII, 31a = aIIb; Śidh. 59.22aIIb = aIIb; Vā. 84.62b, 63a. 1) Br.Śidh. ādityaś câbravīt; H. ādityo 'thâbravīt. 2) Bh.Mr. Chāyāṃ; Śidh. tāṃ tu. 3) Bḍ. tu; Bh. tanayāv ubhau; Śidh. Chāyāṃ krodhasamanvitaḥ.

31 = Bḍ. II. 59.62b, 63a; Bh. I. 79.43b, 44a; Br. 6.31b, 32a; H. 578; Mr. 106.31b, 33a; Śidh. 59.23a = a; Vā. 84.63b, 64a. 1) Śidh. kiṃ tulye 'bh-. 2) Bḍ.H. abhyadhika-; Mr.Vā. apy adhikaḥ. 3) Bh Mr. ekatra k. t.; H. -haḥ kriyatêti punaḥ punaḥ; Śidh. etad ākhyātum arhasi. 4) Bḍ.Vā. vai; Mr. ca; Bh. purā bhavan tasmai. 5) Br.H. Vivasvate.

32 = Bḍ. II. 59.63b, 64a; Bh. I. 79.44b, 45a; Br. 6.32b, 33a; H. 579; Mr. 106.33b, (34a); Vā. 84.64b, 65a. 1) Bḍ.Vā. ātmanā sa; Br.Mr. sa câtmānaṃ. 2) Vā. yogaṃ; Bh. vaktuṃ; Mr. muktas. 3) Bḍ Mr. tattvam; Bh. tasyām. 4) Br. nâśapan; Bh. udyataḥ. 5) Bh. tataḥ; Br. munisattamāḥ; H. Kurunandana; Mr. taṃ śaptum udyataṃ dṛṣṭvā Chāyāsaṃjñā divaspatim.

| 33a = Br. 6.33b; H. 580a. 1) Br. -ṣu nija-. 2) Br. sa tu tāṃ munisattamāḥ.

33bc(ab) = Bḍ. II. 59.64b, 65a; Bh. I. 79.45b, 46a; Br. 6.34; H. 580b, 581a;

Tvaṣṭā tu[1]) taṃ yathānyāyam arcayitvā vibhāvasum[2]) |
nirdagdhukāmaṃ roṣeṇa sāntvayāmāsa vai *tadā*[3]). || 34 ||

Tvaṣṭôvāca:

tavâtitejasâ*viṣṭ*am[1]) idaṃ rūpaṃ na śobhate[2]), |
asahantī *tu* tat Saṃjñā[3]) vane carati[4]) śāḍvale[5]). || 35 ||
dra*kṣyate*[1]) tāṃ bhavān adya svāṃ[2]) bhāryāṃ śubhacāriṇīm |

ślāghy*āṃ*[1]) *yogabalopetāṃ*[2])
yogam āsthāya[3]) gopate. || 36 ||
anukūlaṃ *tu te deva*[1])
yadi syā*n*, *mama yan* mata*m*[2]), |

rūpārthaṃ bhavato 'raṇye
carantīṃ sumahat tapaḥ. || 36 ||
smṛtaṃ me[1]) brahmaṇo vākyaṃ[2])
yadi te deva rocate[3]), |

rūpaṃ nivartay*āmy adya*[1]) *tava*[2]) *kānt*am[3]) ariṃdama[4]). || 37 ||

Mr. 106.(34b), 35a; Śidh. 59.(23b), 24a; Vā. 84.65b, 66a. 1) Bḍ.Vā. sā tat. 2) Bh. Chāyā. 3) Bḍ.Vā. yathātattvam; Mr. bhayena kampatī brahman; Śidh. sā raver vacanaṃ śrutvā. 4) Br.H.Visavate; Mr.Śidh. yathāvṛttaṃ (Śidh. tathyaṃ) nyavedayat. 5) Bḍ. tu yathā; Bh.Mr. tu tataḥ; Śidh. api tat. 6) Bh.Mr. kruddhaḥ śrutvā. 7) Bh.Mr. śvaśuram. 8) Bḍ.Vā. abhyayāt; Bh. āgataḥ.

34 = Bḍ. II. 59.65b, 66a; Bh. I. 79.46b, 47a; Br. 6 35; H. 581b, 582; Mr. 106.35bc; Śidh. 59.24b, 25a; Vā. 84.66b, 67a. 1) Br. dṛṣṭvā tu; Bh.Mr. sa câpi; Śidh. Tvaṣṭā ca. 2) Bh.Mr. divākaram. 3) Bḍ.Bh.Vā. vai (Bh taṃ) śanaiḥ; Mr. suvrataḥ.

35 = Bḍ II. 59.66b, 67a; Bh. I. 79.47b, 48a; Br. 6.36; H. 583; Mr. 106.36; Śidh. 59.25b, 26a; Vā. 84.67b, 68a. 1) Bḍ.Vā. yuktam; Mr. vyāptam; Śidh. dagdhā. 2) Bh.Mr. suduḥsaham. 3) Bh. tu Saṃjñā ca; Br. ca Saṃjñā sā; H.Śidh. ca tat S.; Mr. tataḥ S. 4) Śidh. vasati. 5) Mr. vai tapa ḥ.

36a = Bḍ. II. 59.67b; Bh. I. 79.48b; Br. 6.37a; H. 584a; Mr. 106.37a; Vā. 84.68b. 1) Br.H. draṣṭā hi. 2) Mr. sva-.

36b = Bḍ. II. 59.68a; Br. 6.37b; H. 586a; Śidh. 59.26b; Vā. 84.69a. 1) Bḍ. ślāghya-; Śidh. ślāghyā. 2) Bḍ.Vā. -yauvanasampannāṃ; Śidh. yogabalopetā. 3) Śidh. āsādya.

37a = Bḍ. II. 59.68b; Br. 6.38a; H. 586b; Śidh. 59.27a; Vā. 84.69b. 1) Bḍ.Vā. bhaved evaṃ; Śidh. tu deveśa. 2) Bḍ.Vā. syāt samayo mataḥ; Br. saṃmatam; H. y. tan mataṃ.

36b = Bh. I. 79.49a; Mr. 106.37b.

37a = Bh. I. 79.49b; Mr. 106.38a. 1) Bh. rūpaṃ te. 2) Bh. vākyād. 3) Bh. vai vocate vibho.

37b = Bḍ. II. 59.69a; Br. 6.38b; H. 587a; Mr. 106.38b; Śidh. 59.27b; Vā. 84.70a. 1) Bḍ.Vā nivartaye 'yaṃ te; Br. nirv-; Mr. etat. 2) Bḍ. hy ādyaṃ; Vā. ādyaṃ; Śidh. navaṃ. 3) Bḍ.Vā. śreṣṭham. 4) Mr. divaspate; Śidh. karomy aham.

tato 'bhyupagamāt[1]) Tvaṣṭā[2]) | Viśvakarmā tv[1]) anujñātaḥ
Mārtaṇḍasya Vivasvataḥ | Śākadvīpe Vivasvataḥ |
bhramim āropya tat tejaḥ śātayāmāsa *tasya vai*[1]). || 38 ||
tato[1]) nirbhāsitaṃ[2]) rūpaṃ[3]) tejasā *saṃhatena*[4]) *tu*[5]) |
kāntāt[6]) kāntataraṃ[7]) draṣṭum[8]) *adhikaṃ*[9]) śuśubhe *tadā*[10]). || 39 ||
dadarśa[1]) yogam āsthāya[2]) svāṃ bhāryāṃ vaḍavāṃ *tathā*[3]) |
adhṛṣyāṃ[4]) sarvabhūtānāṃ tejasā[5]) niyamena ca[6]) || 40 ||
| vaḍavāvapuṣā viprāś[1]) carantīm akutobhayām. |
so 'śvarūpeṇa[1]) *Mārtaṇḍas*[2]) tāṃ mukhe samabhāvayat[3]) |
maithunāya viceṣṭantīṃ[4]) parapuṃsopaśaṅkayā[5]). || 41 ||
sā tan *niravamac*[1]) chukraṃ nāsikābhyāṃ[2]) Vivasvataḥ[3]). |
devau *tasyām*[4]) ajāyetām[5]) aśvinau bhiṣajāṃ varau: || 42 ||

38a = Bḍ. II. 59.71b; Br. 6.39a; H. 589b; Śidh. 59.28a; Vā. 84.72b. 1) Bḍ. tato 'bhyupāgamat; Śidh. tac chrutvâpagataḥ. 2) Śidh. krodho.

38a = Bh. I. 79.51b; Mr. 106.40a. 1) Bh. hy.

38b = Bḍ. II. 59.72a; Bh. I. 79.52a; Br. 6.39b; H. 590a; Mr. 106.40b; Śidh. 59.28b; Vā. 84.73a. 1) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Śidh. vai muniḥ; Mr. śātanāyôpacakrame.

39 = Bḍ. II. 59.72b, 73a; Bh. I. 79.53b, 54a; Br. 6.40; H. 590b, 591a; Śidh. 59.29; Vā. 84.73b, 74a. 1) Bh. tatra; Vā. tat tu. 2) Bḍ. taṃ nirmūlita-; Bh. tad bhāsitaṃ; Śidh. vibhrājitaṃ. 3) Bḍ. tejaskaṃ; Vā. tejas. 4) Bḍ.Vā. tejasâpahṛtena; Bh prakṛtena; Śidh. saṃvṛtena. 5) Br. H. vai. Śidh. ca. 6) Bḍ. kāntāṃ Śidh. kṛtaṃ. 7) Bḍ. prabhākaro. 8) Bh. bhūtvā; Śidh. rūpaṃ 9) Bḍ. iyeṣa; Śidh. Tvaṣṭrā tac; Vā. aśubhaṃ. 10) Bḍ śubhadarśanaḥ; Bh.Vā. tataḥ.

40 = Bḍ. II. 59.73b, 74a; Bh. I. 79.54b, 55a; Br. 6.41; H. 598. Mr. 108.6b, 7a; Śidh. 59.30; Vā. 84.74b, 75a. 1) Śidh. tato 'sau. 2) Mr. sa dadarśa samādhisthaḥ. 3) Br.H. tataḥ; Mr. vaḍavākṛtim; Śidh. vai dadarśa ha. 4) Śidh. adhṛṣyaṃ. 5) H. Mr. tapasā. 6) Bh. svena saṃvṛtām.

| 41a = Br. 6.42a; H. 599a. 1) H. rājaṃs.

41bc(ab) = Bḍ. II. 59.74b, 75a; Bh. I. 79.55b, 56a; Br. 6.42b, 43a; H. 599b, 600a; Mr. 108 (7b, 8a); Śidh. 59.31(a)b; Vā. 84.75b, 76a. 1) Bḍ. Bh. Vā. aśvarūpeṇa; Śidh. so 'śvarūpaṃ. 2) Br. H. bhagavāṃs; Śidh. samāsthāya. 3) Bh. -na samāsadat; Śidh. gatvā tāṃ maithunāya ca; Mr. uttarāṃś ca Kurūn gatvā bhūtvâśvo bhānur āgamat. 4) Bḍ maithunāntaniviṣṭā ca; Śidh. Vā. viceṣṭantī; Mr. sā ca dṛṣṭvā tam āyāntaṃ. 5) Bḍ 'bhiśaṅkayā; Bh. Mr. -so viśaṅkayā; Br. -so 'vaśaṅkayā; H. parapuruṣaśaṅkayā.

42 = Bḍ. II. 59.75b, 76a; Bh. I. 79.56b, 57a; Br. 6.43b, 44a; H. 600b, 601a; Mr. 108.9bII, 10a = aIIb; Śidh. 59.32(a)b; Vā. 84.76b, 77a. 1) Bḍ. taṃ nissārayāmāsa; Bh. Vivasvataḥ; Vā. niradhamac. 2) Bḍ. nobhyāṃ śukraṃ; Bh. nāsābhyāṃ; H. nāsikāyāṃ. 3) Bh. samadhā-

Nāsatyaś caiva Dasraś ca[1]) smṛtau dvāv Aśvināv *iti*[2]) |
Mārtaṇḍasya *sutāv*[3]) etāv aṣṭamasya prajāpateḥ[4]). || 43 ||
tāṃ tu rūpeṇa kāntena[1]) darśayāmāsa bhāskaraḥ[2]),|
sā *tu* dṛṣṭv*aiv*a bhartāraṃ[3]) tutoṣa *ca mumoha ca*[4]). || 44 ||
Yamas tu *tena śāpena*[1]) bhṛśaṃ pīḍitamānasaḥ[2]) |
dharmeṇa rañjayāmāsa[3]) dharmarāja *imāḥ prajāḥ*[4]). || 45 ||
sa lebhe[1]) karmaṇā tena[2]) śubhena paramadyuti*ḥ*[3]) |
pitṝṇām ādhipatyaṃ ca lokapālatvam eva ca[4]). || 46 ||
manuḥ prajāpatis tv *āsīt*[1]) Sāvarṇ*i*ḥ[2]) sa *mahāyaśāḥ*[3]) |
bhāvy*aḥ* so 'nāgate[4]) tasmin[5]) manuḥ Sāvarṇike 'ntare[6]). || 47 ||

---

rayat; Śidh. mukhato nāsikāyāṃ tu śukraṃ tan nyadadhan mune. 4) Bd.Vā. tasmād; Mr. tatra; Śidh. tataḥ. 5) Mr. samutpannāv; Śidh. prajāyetām.

43 = Bd. II. 59.76b, 77a; Bh. I. 79.57b = a; Br. 6.44b, 45a; H. 601b, 602a; Mr. 108.10b, 11a; Śidh. 59.33a = a; Vā. 84.77b, 78a. 1) Mr. Nāsatya-Dasrau tanayāv; Śidh. Nāsatyau tau ca Dasrau ca. 2) Bd. dvādaśamūrtitaḥ; Bh. tan smṛtau nāmato 'śvinau; Śidh. api; Mr. aśvavaktrād vinirgatau. 3) Br.H. -yâtmajāv. 4) Mr. aśvarūpadharasya hi.

44 = Bd. II. 59.77b, 78a; Bh. I. 79.58; Br. 6.45b, 46a; H. 602b, 603a; Mr. 108.12b, (13a); Śidh. 59.33b, (34a); Vā. 84.78b, 79a. 1) Bh. ataḥ paraṃ svakaṃ rūpaṃ; Mr tataḥ svarūpam amalaṃ; Śidh. tau tu kāntena rūpeṇa. 2) Mr. bhānumān. 3) Bd. sa tāṃ dṛṣṭvā tadā bhāryāṃ; Bh. tad dṛṣṭvā câpi Saṃjñā tu; Mr. tasya śāntaṃ samālokya; Śidh. ātmānaṃ sā tu taṃ dṛṣṭvā. 4) Bd. tutoṣaitām uvāca ha; Br. munisattamāḥ; H. Janamejaya; Mr. sā rūpaṃ mudam ādade; Śidh. prahṛṣṭā patim ādarāt.

45 = Bd. II. 59.78b, 79a; Bh. I. 79.(69b), 70a; Br. 6.46b, 47a; H. 603b, 604a; Mr. 108.15b, 16a; Śidh. 59.34b, 35a; Vā. 84.79b, 80a. 1) Bh. dṛṣṭvā janaṃ sadā tāta; Br.H.Śidh. karmaṇā tena. 2) Bh. -sam. 3) Mr. dharmo 'bhirocate yasmāt. 4) Bd.Vā. dharmarājas tatas tu saḥ; Bh.Mr. dharmarājas tataḥ smṛtaḥ.

46 = Bd. II. 59.79b, 80a; Bh. I. 79.70b, 71a; Br. 6.47b, 48a; H. 604b, 605a; Mr. 108.(18b), 19a; Śidh. 59.35b, 36a; Vā. 84.80b, 81a. 1) Bd.Vā. so 'labhat; Bh. śuddhena; Śidh. lebhe sa. 2) Bh. tāta. 3) Bd. paramāṃ dyutim; Bh. paramadyutim; Śidh. dharmarājo mahādyutiḥ; Mr. tasmai dadau pitā vipra bhāgavān lokapālatām. 4) Bh. āpa ca; Mr. parituṣṭo divākaraḥ.

47 = Bd. II. 59.80b, 81a; Bh. I. 79.78b, (74a); Br. 6.48b, 49a; H. 605b, 606a; Mr. 108.24; Śidh. 59.36b, 37a; Vā. 84.81b, 82a. 1) Bd.Bh. tv eṣa; Vā. tv evaṃ; Mr. Chāyāsaṃjñāsutaś câpi. 2) Mr.Śidh.Vā. Sāvarṇaḥ. 3) Br.Śidh. tapodhanāḥ; H. tadôcyate; Mr. sumahāyaśāḥ. 4) Br. T. bhāvyaḥ samāgate; Vā.T. bhāvy asau nâgate. 5) Mr. kāle; Śidh. bhāvī so 'vartmake 'nyasmin. 6) Mr.M. Sāvarṇako 'ṣṭamaḥ; Bh. bhaviṣyaḥ sa manus tāta aṣṭamaḥ parikīrtitaḥ.

Merupṛṣṭhe tapo *ghor*am[1]) adyâpi carate prabhuḥ[2]). |
bhrātā Śanaiścaras *ta*sya[3]) grahatvaṃ sa tu[4]) labdhavān[5]). || 48 ||
Tvaṣṭā tu[1]) te*jasā te*na[2]) Viṣṇoś cakram akalpayat[3]), |
tad apratihataṃ yuddhe[4]) Dānavā*nta*cikīrṣayā[5]). || 49 ||
yavīyasī *tayor yā tu*[1]) *Yamī kanyā* yaśasvinī[2]), |
abhavac sā[3]) saric[4]chreṣṭhā Yamunā loka*pā*v*a*nī[5]). || 50 ||

Manur ity ucyate loke
Sāvarṇa[1]) iti côcyate, |
dvitīyo yaḥ sutas tasya
manor bhrātā Śanaiścaraḥ, |
grahatvaṃ sa *tu*[2]) lebhe vai
sarvalokābhipūjita*ḥ*[3]). || 50₁ ||

yas tu jyeṣṭho mahātejāḥ[1])
sargo yasya tu[2]) sāṃpratam, |
vistaraṃ tasya vakṣyāmi
manor Vaivasvatasya ha. || 52 ||

ya idaṃ[1]) janma devānāṃ[2]) śṛṇuyād *vā paṭheta vā*[3]) |
āpadaṃ prāpya[4]) mucyeta prāpnuyāc ca mahad[5]) yaśaḥ[6]). || 51 ||

---

48 = Bḍ. II. 59.81b, 82a; Bh. I. 79.74b, 75a; Br. 6.49b, 50a; H. 606b, 607a; Mr. 108.25; Śidh. 59.37b, 38a; Vā. 84.82b, 83a. 1) Bh. divyam; Br. nityam; Vā. suramye vai. 2) Br. sa caraty uta; H. carati p. 3) Bḍ.Vā. tatra; H. câsya; Śidh. câpi. 4) H. upa-; Śidh. pragrahatvaṃ sa. 5) Mr. graho 'bhūc chāsanād raveḥ.

49 = Bḍ. II. 59.82b, 83a; Bh. I. 79.81b = a; Br. 6.50b, 51a; H. 608b, 609a; Śidh. 59.38b, 39a; Vā. 84.83bc. 1) Bh. Tvaṣṭâpi. 2) Bḍ.Vā. tena rūpeṇa. 3) Bh. Mārtaṇḍasyaiva câjñayā; Śidh. avartayat. 4) Bḍ. mahāmaho 'pratihataṃ; Vā. mahāpratihataṃ y. 5) Bḍ. Dānavān prati vāraṇam; Vā. Dānavaprativāraṇe; Śidh. Dānavānāṃ cikīrṣayā.

50 = Bḍ. II. 59.83b, 84a; Bh. I. 79.72b, 73a; Br. 6.51b, 52a; H. 609b, 610a; Mr. 108.26; Śidh. 59.39b, 40a; Vā. 84.84. 1) Bh. Yamasya bhaginī yā tu; Br.H. tu sā (H. yā) 'py āsīd; Mr. tu yā kanyā; Śidh. jātu. 2) Bḍ.Vā. Yamunā ca y.; Śidh. Yamakanyā y-; Mr. -yâdityasyâbhūd dvijottama. 3) Br.H.Mr. ca. 4) Bh. sâbhavat saritāṃ; H.Vā. lokabhāvinī.

50₁ = Br. 6.52b, 53; H. 610b, 611; Śidh. 59.40b = a. 1) Śidh. -ṇir. 2) Br. ca. 3) H. -tam.

52 = Bḍ. II. 59.54b, 55a; Mr. 108.27; Vā. 84.85. 1) Mr. -bhāgaḥ. 2) Bḍ. -yêti; Mr. -yêha.

51 = Bḍ. II. 59.85b, 86a; Bh. I. 79.82b, (83b); Br. 6.54; H. 612; Mr. 108.28a, 29a; Śidh. 59.41; Vā. 84.86ac. 1) Bḍ.Vā. idaṃ tu; Br. sa idaṃ; Mr. idaṃ yo; Śidh. yad idaṃ. 2) Bh. devasya. 3) Bḍ. paṭhec ca vā; Br. narasattamaḥ; H. vāpi dhārayet; Śidh. dhārayeta vā. 4) H. āpadaḥ sa vimucyeta. 5) Śidh. -yat su-. 6) Mr. mahāyaśaḥ; Bh. sarvapāpavinirmukto yāti sūryasalokatām.

Textgruppe II.

(Mt. 11.1—39; P.1. I. 8.36—75a; P.2. V. 8.35—74; cfr. A. 273.1—4; Kū. 20.1—4a; L. 65.2—17a.)

Ādityavaṃśam akhilaṃ vada *sūta*[1]) yathākramam |
Somavaṃśaṃ ca tattvajña yathāvad vaktum arhasi! || 1 ||
sūta (Pulastya) uvāca:
Vivasvān Kaśyapāt pūrvam Adityām abhavat sutaḥ[1]), |
tasya patnītrayaṃ tadvat: Saṃjñā Rājñī Prabhā tathā. || 2 ||
Raivatasya sutā Rājñī Re[1]vataṃ suṣuve sutam, |
Prabhā Prabhātaṃ suṣuve, Tvāṣṭrī Saṃjñā tathā manum, || 3 ||
Yamaś ca Yamunā caiva yamalau tu babhūvatuḥ. |
tatas tejomayaṃ rūpam asahantī Vivasvataḥ || 4 ||
nārīm utpādayāmāsa svaśarīrād aninditām[1]) |
Tvāṣṭrī svarūparūpeṇa nāmnā Chāyêti bhāminī. || 5 ||
purataḥ saṃsthitāṃ dṛṣṭvā
Saṃjñā tāṃ pratyabhāṣata: |
kiṃ karomîti purataḥ
saṃsthitāṃ[1]) tāṃ abhāṣata: |
Chāye tvaṃ bhaja bhartāraṃ *madīyaṃ ca*[1]) varānane || 6 ||
apatyāni madīyāni mātṛsnehena pālaya! |
tathêty uktvā ca[1]) sā devam agāt kāmāya[2]) suvratā. || 7 ||
kāmayāmāsa devo 'pi Saṃjñêyam iti câdarāt. |
janayāmāsa *Sāvarṇiṃ*[1]) *manuṃ manusva*[2]rūpiṇam, || 8 ||
savarṇatvāc ca Sāvarṇ*ir*[1]) manor Vaivasvatasya ca[2]). |
tataḥ *Śaniṃ*[3]) ca Tapatīṃ Viṣṭiṃ[4]) caiva krameṇa tu[5]) || 9 ||
Chāyāyāṃ janayāmāsa Saṃjñêyam iti Bhāskaraḥ. |
Chāyā svaputre 'bhya[1]dhikaṃ snehaṃ[2]) cakre manau tadā[3]). || 10 ||

---

1 = Mt. 11.1; P.1 I. 8.36; P.2 V. 8.35. 1) P.1P.2 brahman.
2 = Mt. 11.2; P.1 I. 8.37; P.2 V. 8.36. 1) P.1 purā.
3 = Mt. 11.3; P.1 I. 8.38; P.2 V. 8.37, 38a. 1) P.2 Rai-.
4 = Mt. 11.4; P.1 I. 8.39; P.2 V. 8.38b, 39a.
5 = Mt. 11.5; P.1 I. 8.40; P.2 V. 8.39b, 40a. 1) P.2 -tā.
6a = Mt. 11.6a.
6a = P.1 I. 8.41a; P.2 V. 8.40b. 1) P.2 -tā.
6b = Mt. 11.6b; P.1 I. 8.41b; P.2 V. 8.41a. 1) Mt. asmadīyaṃ; P.1 -yaṃ taṃ.
7 = Mt. 11.7; P.1 I. 8.42; P.2 V. 8.41b, 42a. 1) Mt. tu. 2) Mt.T. agamat kvâpi.
8 = Mt. 11.8; P.1 I. 8.43; P.2 V. 8.42b, 43a. 1) P.2 -ṇaṃ. 2) Mt. -sa tasyāṃ tu putraṃ ca manu-.
9 = L. 65.5b = b; Mt. 11.9; P.1 I. 8.44; P.2 V. 8.43b, 44a. 1) P.1 -ṇer; P.2 -ṇo. 2) P.1 tu. 3) P.1 sūtāṃ; P.2 Śanaiścaraṃ. 4) P.1 Tvāṣṭrīṃ. 5) L. yathākramaṃ.
10 = L. 65.6a = b; Mt. 11.10; P.1 I. 8.45; P.2 V. 8.44b, 45a. 1) P.1 tv abhya-. 2) P.2T. manaś. 3) Mt.T. tathā.

pūrvo manus *tac*[1]) cakṣāma*[2]*), Yamas *tu*[3]) krodhamūrchitaḥ |
saṃ[4]tarjayāmāsa[5]) tadā[6]) pādam ud*yamya*[7]) dakṣiṇam. || 11 ||
śaśāpa ca Yamaṃ Chāyā: savraṇaḥ[1]) kṛmisaṃyutaḥ |
pādo 'yam eko bhavitā pūyaśoṇitavisravaḥ! || 12 ||
nivedayāmāsa pitur Yamaḥ śāpena dharṣitaḥ[1]): |
niṣkāraṇam ahaṃ śapto mātrā deva sakopayā. || 13 ||
bālabhāvān mayā kiṃcid udyataś caraṇaḥ sakṛt[1]), |
manunā vāryamāṇâpi mama śāpam adād[2]) vibho. || 14 ||
prāyo na mātā sâsmākam, asamā snehato yataḥ[1]). |
devo 'py āha Yamaṃ bhūyaḥ: kiṃ karomi mahāmate? || 15 ||
saukhyāt[1]) kasya na duḥkhaṃ syād? athavā karmasaṃtatiḥ |
anivāryā Bhavasyâpi; kā kathânyeṣu jantuṣu? || 16 ||
kṛkavākus tava pade sa[1]) kṛmīn[2]) bhakṣayiṣyati |
kledaṃ ca rudhiraṃ caiva vatsâyam apaneṣyati[3]). || 17 ||
evam uktas tapas tepe Yamas[1]) tīvraṃ mahāyaśāḥ[2]) |

Gokarṇatīrthe vairāgyāt	vairāgyāt Puṣkare tīrthe
phalapatrā[1]nilāśanaḥ. || 18 ||	phalaphenānilāśanaḥ || 18 ||
ārādhayan Mahādevaṃ	pitāmahaṃ samārādhya
yāvad varṣāyutāyutam, |	yāvad varṣāyutaṃ[1]) punaḥ, |
varaṃ prādān Mahâdevaḥ	tapaḥprabhāvād deveśaḥ
saṃtuṣṭaḥ śūlabhṛt tadā. || 19 ||	saṃtuṣṭaḥ Padmasaṃbhavaḥ. || 19 ||

vavre sa lokapālatvaṃ pitṛlokaṃ tathâkṣayam[1]) |
dharmādharmātmakasyâsya[2]) jagatas tu parīkṣaṇam, || 20 ||

---

11 = L. 65.6b, 7a; Mt. 11.11; P.1 I. 8.46; P.2 V. 8.45b, 46a. 1) L. na; Mt. tu. 2) P.2 cakṣame; P.1 na cakṣame manus pūrvas. 3) Mt. na Yamaḥ; P.1 tad Yamaḥ. 4) P.2 tāṃ. 5) L. -tāḍayāmāsa. 6) L. ruṣā. 7) P.1P.2 utkṣipya.

12 = Mt. 11.12; P.1 I. 8.47; P.2 V. 8.46b, 47a. 1) Mt. sakṣataḥ; P.1 bhavatu

13 = Mt. 11.13; P.1 I. 8.48; P.2 V. 8.47b, 48a. 1) Mt. -pād amarṣitaḥ

14 = Mt. 11.14; P. I. 8.49; P.2 V. 8.48b, 49a. 1) P.2T. kvacit. 2) P.2 māṃ śaśāpa madād.

15 = Mt. 11.15; P.1 I. 8.50; P.2 V. 8.49b, 50a. 1) Mt. śāpenâhaṃ yato hataḥ.

16 = Mt. 11.16; P.1 I. 8.51; P.2 V. 8.50b, 51a. 1) Mt. maurkhyāt.

17 = Mt. 11.17; P.1 I. 8.52a(b); P.2 V. 8.51b, 52a. 1) Mt. -kur mayā datto yaḥ. 2) P.1 kṛmiṃ. 3) P.1 khañjaṃ ca ruciraṃ caiva pādam etad bhaviṣyati.

18a = Mt. 11.18a; P.1 I. 8.53a; P.2 V. 8.52b. 1) P.1 -tas samāśvastas tapas; P.2 uktvā tu (uktas tu) śaptaś ca (cakre sa) tapas. 2) P.1 cakāra ha.

18b = L. 65.(9a); Mt. 11.18b. 1) L. so 'pi Gokarṇam āśritya phalakenâ-.	18b = P.1 I. 8.53b; P.2 V. 8.53a.
19 = L. 65.9b = a; Mt. 11.19.	19 = P.1 I. 8.54; P.2 V. 8.53b, 54a. 1) P.2T. -ṣaśataṃ.

20 = Mt. 11.20; P.1 I. 8.55; P.2 V. 8.54b, 55a. 1) Mt. -ke nṛpālayam. 2) Mt. -kasyâpi.

evaṃ sa lokapālatvam
agamac Chūlapāṇinaḥ[1]) |

evaṃ sa lokapālatvam
agamat Padmasaṃbhavāt |

pitṝṇām ādhi[1]patyaṃ ca dharmâdharmasya cânagha[2]). || 21 ||
Vivasvān atha taj jñātvā Saṃjñāyāḥ karmaceṣṭitam |
Tvaṣṭuḥ samīpam agamad[1]) ācacakṣe ca[2]) roṣavān. || 22 ||
tam uvāca tatas Tvaṣṭā sāntvapūrvam *idaṃ vacaḥ*[1]): |
tavâsahantī bhagavaṃs tejas[2]) tīvrāṃ tamonuda[3]) || 23 ||
vaḍavārūpam āsthāya matsakāśam ihâgatā[1]). |
nivāritā mayā sā *tu*[2]) tvadbhayena diva*spate*[3]): || 24 ||
yasmād avijñāta*tayā*[1]) matsakāśam ihâgatā; |
tasmān madīyaṃ bhavanaṃ praveṣṭuṃ na tvam arhasi[2]). || 25 ||
evam uktā jagāmâtha[1]) Marudeśam aninditā |
vaḍavārūpam āsthāya bhūtale saṃpratiṣṭhitā[2]). || 26 ||
tasmāt prasādaṃ kuru me, yady[1]) anugrahabhāg aham: |
apaneṣyāmi te tejaḥ kṛtvā yantre[2]) divākara[3]), || 27 ||
rūpaṃ tava kariṣyāmi lokānandakaraṃ prabho. |
tathêty uktaḥ sa raviṇā bhramau[1]) kṛtvā divākaram || 28 ||
pṛthak cakāra tat tejaś[1]), cakraṃ Viṣṇor akalpayat[2]) |
triśūlaṃ câpi Rudrasya vajram Indrasya câdhikam[3]) || 29 ||
Daitya-Dānava-saṃhartuḥ[1]) sahasra[2]kiraṇātmakam. |
rūpaṃ câpratimaṃ cakre Tvaṣṭā padbhyām ṛte mahat, || 30 ||
na śaśākâtha[1]) tad[2]) draṣṭuṃ pādarūpaṃ raveḥ punaḥ. |
adyâpi ca[3]) tataḥ pādau na kaścit kārayet kvacit, || 31 ||

21a = L. 65.(10a); Mt. 11.21a. 1) L. Bhavaprasādād āgatya lokapālatvam uttamam.

21a = P.1 I. 8.56a; P.2 V. 8.55b.

21b = L. 65.10b; Mt. 11.21b; P.1 I. 8.56b; P.2 V. 8.56a. 1) Mt. câdhi-. 2) L. tu śāpamokṣaṃ tathaiva ca.
22 = Mt. 11.22; P.1 I. 8.57; P.2 V. 8.56b, 57a. 1) P.2 āgamya. 2) P.1P.2 sa.
23 = Mt. 11.23; P.1 I. 8.58; P.2 V. 8.57b, 58a. 1) Mt. dvijottamāḥ; P.2 tadā v-. 2) Mt. mahas. 3) Mt. -dam.
24 = L. 65.12b = a; Mt. 11.24; P.1 I. 8.59; P.2 V. 8.58b, 59a. 1) L. tapas tepe tu suvratā. 2) P.1 sā ca; P.2 Saṃjñā. 3) Mt. tvayā caiva divākara.
25 = Mt. 11.25; P.1 I. 8.60; P.2 V. 8.59b, 60a. 1) P.1P.2 avijñātamanā. 2) P.1 na tavârhati; P.2 tavârhitam.
26 = Mt. 11.26; P.1 I. 8.61; P.2 V. 8.60b, 61a. 1) P.1P.2 V. jagāmāsa. 2) P.2 -ti sthitā.
27 = Mt. 11.27; P.1 I. 8.62; P.2 V. 8.61b, 62a. 1) P.2 yad. 2) Mt. -jo yantre kṛtvā. 3) P.1 -ram.
28 = Mt. 11.28; P.1 I. 8.63; P.2 V. 8.62b, 63a. 1) P.1P.2 -me.
29 = Mt. 11.29; P.1 I. 8.64; P.2 V. 8.63b, 64a. 1) P.1 -ra tejaś ca. 2) P.1 prakalpajat; P.2 V. -yan. 3) P.1 câparam.
30 = Mt. 11.30; P.1 I. 8.65; P.2 V. 8.64b, 65a. 1) P.1P.2 -tṛ. 2) P.2 prasanna-.
31 = Mt. 11.31; P.1 I. 8.66; P.2 V. 8.65b, 66a. 1) P.1 -ka ca. 2) P.2 taṃ. 3) Mt. arcāsv api.

yaḥ karoti, sa pāpiṣṭhāṃ[1]) gatim āp[2]noti ninditām, |
kuṣṭharogam avāpnoti loke 'smin duḥkhasaṃyutaṃ[3]). || 32 ||
tasmāc ca[1]) dharmakāmārthī citreṣv āyataneṣu ca |
na kvacit kārayet pādau devadevasya dhīmataḥ. || 33 ||
tataḥ sa bhagavān gatvā bhūrlokam amarādhipaḥ |
kāmayāmāsa kāmārto[1]) mukha eva divākaraḥ || 34 ||
aśvarūpeṇa mahatā tejasā ca samanvitaḥ[1]). |
Saṃjñā ca manasā kṣobham agamad bhayavihvalā || 35 ||
nāsāpuṭābhyām utsṛṣṭaṃ[1]) paro 'yam iti śaṅkayā. |
tasyâtha retaso[2]) jātāv Aśvināv iti naḥ śrutam[3]). || 36 ||
Dasrau suta[1]tvāt saṃjātau Nāsatyau nāsikāgrataḥ. |
jñātvā cirāc ca sā[2]) devaṃ saṃtoṣam agamat param, || 37 ||
vimānenâgamat svargaṃ patyā[1]) saha mudânvitā[2]). |
Sāvarṇo[3]) 'pi manur Merāv adyâpi tapate tapaḥ[4]). || 38 ||
Śanis tapobalāc câpi grahāṇāṃ samatāṃ gataḥ[1]). |
Yamunā Tapatī caiva punar[2]) nadyau babhūvatuḥ, |
Viṣṭir ghorātmikā tadvat kālatvena vyavasthitā. || 39 ||

---

32 = Mt. 11.32; P.1 I. 8.67; P.2 V. 8.66b, 67a. 1) P.1 -ṭho. 2) P.2 prā-. 3) Mt. -taḥ; P.1 -jñitam.
33 = Mt. 11.33; P.1 I. 8.68; P.2 V. 8.67b, 68a. 1) P.1 -mān na.
34 = Mt. 11.34; P.1 I. 8.69; P.2 V. 8.68b, 69a. 1) P.2 -tāṃ.
35 = Mt. 11.35; P.1 I. 8.70; P.2 V. 8.69b, 70a. 1) P.2 samāvṛtaḥ.
36 = Mt. 11.36; P.1 I. 8.71; P.2 V. 8.70b, 71a. 1) P.2 utkṣiptaṃ. 2) Mt. tadretasas tato; P.2 retrasto. 3) Mt. niścitam.
37 = Mt. 11.37ab; P.1 I. 8.72; P.2 V. 8.71b, 72a. 1) P.1P.2. śruti-.. 2) Mt. P.1 taṃ.
38 = Mt. 11.37c, 38a; P.1 I. 8.73; P.2 V. 8.72b, 73a. 1) P.1 svarge patnyā; P.2 palyā. 2) P.1P.2 mudānvitaḥ. 3) P.1 Sāvarṇyo. 4) Mt. adyâpy āste tapodhanaḥ.
39 = Mt. 11.38b, 39; P.1 I. 8.74, 75a; P.2 V. 8.73b, 74. 1) Mt. -lād āpa grahasāmyaṃ tataḥ punaḥ. 2) P.2 ubhe.

2. Kapitel.

Textgruppe I.

A.

(Bḍ. II. 60.2—63.89; Br. 7.1—109; H. 613—729; Śidh. 60.1—91; Vā. 85.3b—88.90; cfr. A. 273.4—26a; Bhg. IX. 1.10—7.6; De. VII. 2.16—28.83; Ga. 138.1—26a; Kū 20.4b—31; L. 65.17b—48; Mr 111.4—136 38; Vi. IV. 1.1—3.12.)

Manor Vaivasvatasyâsan[1]) putrā vai nava[2]) tatsamāḥ. |
Ikṣvākuś caiva[3]) Nābhāgo[4]) Dh*ṛṣṭ*aḥ[5]) Śaryātir eva ca || 1 ||
Nariṣyantas *tathā*[1]) *Prāṃśur*[2]) *Nābhāgāriṣṭa*[3]*saptamāḥ*[4]) |
Karūṣaś ca Pṛṣadhraś ca navaite *mānavāḥ smṛtāḥ*[5]). || 2 ||
akarot putrakāmas tu manur[1]) iṣṭiṃ prajāpatiḥ |

| Mitrā-Varuṇayor *viprāḥ*[1]) pūrvam eva *mahāmatiḥ*[2]) || 3 ||
| anutpanneṣu *navasu*[1]) putreṣv eteṣu *bho dvijāḥ*[2]). |
| tasyāṃ *ca*[3]) vartamānāyām iṣṭyāṃ *ca*[4]) *dvijasattamāḥ*[5]) || 4 ||

Mitrā-Varuṇayor aṃśe manur āhutim[1]) *ājuhot*[2]) |
tatra divyāmbaradharā divyābharaṇabhūṣitā || 5 ||

---

1 = A. 273.5; Bḍ. II. 60.2; Br. 7.1; De. VII. 2.18b = b; H. 613; Kū. 20 4b, 5a; L. 65.17b, 18a; Śidh. 60.1; Vā. 85.3b, 4a. 1) Bḍ. tasmād Vaivasvatāt; Kū.L. manos tu prathamasyâsan; Vā. manoḥ prathamajasyâsan. 2) A. vai na ca; Bḍ. jajñire daśa; Kū.L.Vā. nava putrās tu. 3) De -kur atha; Bḍ. ca Nṛgaś; Śidh. -kuḥ Śivi-; Vā. -kur Nahuṣaś. 4) Bḍ.Vā. caiva; L. -kur Nabhagaś caiva; Śidh. -gau. 5) H.Śidh. Dhṛṣṇuḥ.

2 = A. 273.6; Bḍ. II. 60.3; Br. 7.2; De. VII. 2.19; H. 614; Kū. 20.5b, 6a; L. 65.18b, 19a; Śidh. 60.2a = a; Vā. 85.4bc. 1) Br.Kū.L. -taś ca; H. Nariṣya-Prāṃśu-; Śidh. Nariṣyanto 'tha. 2) Br. ṣaṣṭho vai; H. -ṣaṣṭhās; Kū. ca Nābhāgo; L. vai dhīmān; Śidh. Nābhāgaḥ. 3) A. Nābhāgādyaṣṭa-; Bḍ. Nābhāgo Diṣṭa; Br. Prāṃśū Riṣṭaś ca; De. Nṛgodiṣṭaś ca; Kū. hy Ariṣṭaḥ Karuṣas; L.Vā. Nābhāgo 'riṣṭa; Śidh. Karūṣaś ca. 4) A. -sattamāḥ; Bḍ.Vā. eva ca; Br. De. -ṭaḥ saptamaḥ; Kū. tathā; Śidh. Priyavrataḥ. 5) A. Ayodhyāyāṃ mahābalāḥ; Br. munisattamāḥ; H. Bharatarṣabha; Kū. Pṛṣadhraś ca mahātejā navaite Śakrasaṃnibhāḥ.

3a = Bḍ. II. 60.5a; Br. 7.3a; H. 615a; Śidh. 60.2b; Vā. 85.6a. 1) Bḍ.Vā. athâkarot putrakāmaḥ parām.

| 3b = Br. 7.3b; H. 615b. 1) H. tāta. 2) H. viśāṃpate.
| 4 = Br. 7.4; H. 616; Śidh. 60.3a = aIbII. 1) Br. bahuṣu; Śidh. putreṣu. 2) H. Bhārata. 3) H. tu. 4) Śidh. tatrêṣṭyāṃ. 5) H. Bharatasattama; Śidh. saṃbabhūva ha.

5 = Bḍ. II. 60.5b, 6a; Br. 7.5; H. 617a, 619a; Śidh. 60.3b = b; Vā. 85.6b, 8a. 1) Bḍ. analāhutim. 2) Bḍ. eva yat; Br. āvahat; Br.V.Vā. āvapat.

divyasaṃhananā caiva Ilā[1]) jajña iti[2]) śrutiḥ[3]). |
tām Ilêty[4]) *eva*[5]) hôvāca manur daṇḍadharas tadā[6]): || 6 ||
anugacchasva *māṃ*[1]) *bhadre*[2])! tam[3]) Ilā[4]) pratyuvāca ha |
dharmayuktam idaṃ vākyaṃ[5]) putrakāmaṃ prajāpatim: || 7 ||

Ilôvāca:

Mitrā-Varuṇayor aṃśe jātâsmi vadatāṃ vara, |
tayoḥ sakāśaṃ yāsyāmi, *mā no*[1]) dharmo[2]) hato[3]) *vadhīt*[4])! || 8 ||

saivam[1]) uktvā manuṃ[2]) devaṃ[3])
Mitrā-Varuṇayor Ilā[4]) |

saivam[2]) uktvā punar devī
tayor antikam āgamat. |

gatvântikaṃ varārohā prāñjalir vākyam abravīt: || 9 ||
aṃśe 'smi[1]) yuvayor jātā, devau[2]), kiṃ karavāṇi vām? |
manun*aivâ*ham[3]) uktâ*smi*[4]): anugacchasva mām iti! || 10 ||

tāṃ[1]) tathāvādinīṃ sādhvīm
Ilāṃ dharmaparāyaṇām[2]) |
Mitraś ca Varuṇaś côbhāv
ūcatus *tāṃ dvijottamāḥ*[3]): || 11 ||

tathā tu vadatīṃ[1]) sādhvīm
Iḍām āśritya tāv ubhau |
devau ca Mitrā-Varuṇāv
idaṃ vacanam ūcatuḥ: || 11 ||

anena tava dharm*ajñe*[1]) praśrayeṇa damena ca |
satyena caiva suśroṇi prītau svo[2]) varavarṇini. || 12 ||

---

6 = Bḍ. II. 60.6b, 7a; Br. 7.6; H. 619b, 620a; Śidh. 60.4; Vā. 85.7b, 8a.
1) H.Śidh.Vā. Iḍā. 2) H.Vā. jajñe iti; Śidh. jajñe 'tha. 3) Bḍ. śrutam; Śidh. viśrutā. 4) Śidh.Vā. Iḍêty. 5) Bḍ.Vā. atha. 6) Bḍ. tataḥ; Śidh. tathā; Vā smṛtaḥ.

7 = Bḍ. II. 60.7b, 8a; Br. 7.7; H. 620b, 621; Śidh. 60.5; Vā. 85.8b, 9a.
1) Bḍ. anugacchasva; Vā. anugacchāmi. 2) Bḍ.Vā. bhadraṃ; Śidh. ehi. 3) Bḍ.Vā. te. 4) Śidh. Iḍā. 5) Vā. vācyaṃ.

8 = Bḍ. II. 60.8b, 9a; Br. 7.8; H. 622; Śidh. 60.6; Vā. 85.9b, 10a.
1) Bḍ. mā 'to; Br.H. na māṃ; Śidh. na me '-. 2) Br. dharma-. 3) Br. -hatāṃ; Śidh. hi tad. 4) Br. kuru; H. 'badhīt; Śidh. bhavet.

9a = Br. 7.9a; H. 623a; Śidh. 60.7a.
1) Śidh. evam. 2) Śidh. yayau. 3) Śidh. sā tu. 4) Śidh. ataḥ.

9a = Bḍ. II. 60.9b; Vā. 85.10b. 1) Bḍ. evam.

9b = Bḍ. 60.10a; Br. 7.9b; H. 623b; Śidh. 60.7b; Vā. 85.11a.

10 = Bḍ 60.10b, 11a; Br. 7.10; H. 624; Śidh. 60.8a = a; Vā. 85.11b, 12a.
1) Bḍ. aṃśe 'smin; Śidh. aṅgâsmin. 2) Śidh. brūta. 3) Br.H. -nā câham. 4) Br. uktā vā; H. uktā vai.

11 = Br. 7.11; H. 625; Śidh. 60.8b = a.
1) Br. tau. 2) Śidh. Mitrā-Varuṇāv ūcatuḥ. 3) H. -tur yan, nibodha tat.

11 = Bḍ. II. 60.11b, 12a; Vā. 85.12b, 13a.
1) Bḍ. bruvatīṃ.

12 = Bḍ. II. 60.12b, 13a; Br. 7.12; H. 626; Śidh. 60.9; Vā. 85.13b, 14a.
1) Br.H. dharmeṇa. 2) Bḍ. svau; Śidh. dvau.

āvayos tvaṃ mahābhāge khyātiṃ kanyêti[1]) yāsyasi[2]), |
| manor vaṃśakaraḥ putras tvam eva ca bhaviṣyasi || 13 ||
Sudyumna iti vikhyātas triṣu lokeṣu *pūjitaḥ*[1]) |
jagatpriyo dharmaśīlo manor vaṃśavivardhanaḥ. || 14 ||

nivṛttā sā tu tac chrutvā
gacchantī pitur antikam[1]) |

sā tu devī varaṃ labdhvā
nivṛttā pitaraṃ prati |

Budhenântaram[1]) āsādya maithunāyôpamantritā[2]). || 15 ||
Somaputrād[1]) Budhāc *câsyām*[2]) *Ailo*[3]) jajñe Purūravāḥ. |

janayitvā *tataḥ* sā tam[2])
Ilā[3]) Sudyumnatāṃ[4]) gatā. || 16 ||

Budhāt sā janayitvā tu
Sudyumna*tvaṃ*[1]) punar gatā[2]). || 16 ||

Sudyumnasya tu dāyādās trayaḥ paramadhārmikāḥ: |
Utkalaś[1]) ca Gayaś[2]) caiva Vinatāśvas[3]) *tathaiva ca*[4]). || 17 ||
Utkalasy-Ôtkalaṃ[1]) *rāṣṭraṃ*[2]), Vinatāśvasya[3]) paścim*am*[4]), |
dik pūrvā *tasya*[5]) *rājarṣer*[6]), Gayasya tu[7]) Gayā purī[8]). || 18 ||
praviṣṭe tu[1]) manau *tasmin*[2]) *prajāḥ sṛṣṭvā*[3]) *divākaram*[4]) |
daśadhā tad dadhat[5]) kṣatram[6]) akarot pṛthivīm imām[7]). || 19 ||

13a = Bd. II. 60.13b; Br. 7.13; H. 627a; Śidh. 60.10a; Vā. 85.14b.
1) Br.H. kanyêti; Śidh. caiva; Vā. kanyā. 2) Bd.Vā. -ye prayāsyasi; Śidh. gamiṣyasi.
| 13b = Br. 7.14a; H. 627b; Śidh. 60.10b.
14 = Bd. II. 60.14; Br. 7.14b, 15a; H. 628; Śidh. 60.11; Vā. 85.15.
1) Br H. śobhane; Śidh. viśrutaḥ.
15a = Br. 7.15b; H. 629a; Śidh. 60.12a.
1) Br. antikāt.
15a = Bd. II. 60.15b; Vā. 85.16b.
15b = Bd. II. 60.16a; Br. 7.16a; H 629b; L. 65.24a; Śidh. 60.12b; Vā. 85.17a.
1) Bd. -nôttaram. 2) L. -nāya pravartitā.
16a = Bd II. 60 16b; Br. 7.16b; H. 630a; L. 65.24b; Śidh. 60.13a; Vā. 85.17b.
1) Śidh. Somasya putras. 2) Br. viprās; H. rājaṃs; L. câpi; Śidh. tāsyaṃ tu; Vā. câsyā. 3) Br.H. tasyāṃ; Śidh. putro.
16b = Br. 7.17a; H. 630b; Śidh. 60.13b.
1) H. sutaṃ; Śidh. tu sā. 2) Śidh. putraṃ. 3) Śidh. punaḥ. 4) Śidh. -kaṃ.
16b = Bd. II. 60.17a; Vā. 85.18a.
1) Vā. Sudyumnaṃ. 2) Vā. āgatā.
17 = Bd. II. 60.17b, 18a; Br. 7.17b, 18a; H. 631; Kū. 20.9b = b; L. 65.26b = b; Śidh. 60.14; Vā 85.18b, 19a. 1) Kū. Utkalaṃ; L. Utkalaś. 2) Kū. Gayaṃ; L. Gayaś. 3) Bd. -taś ca; Kū. Vinataṃ. 4) Br. ca bho dvijāḥ; H. ca Bhārata; Śidh. ca vīryavān.
18 = A. 273.8b, 9a; Bd. 60.18b, 19a; Br. 7.18b, 19a; H. 632; L. 65.27a(b); Śidh. 60.15; Vā. 85.19bc. 1) Br.H.Śidh. -sy-Ôtkalā. 2) Br. viprā; H. rājan; Śidh. vipra. 3) Bd. -tasyâpi. 4) A.H. Śidh. -mā; Br. -māḥ. 5) Vā T. dikṣv avātasya. 6) A. rājavaryasya; Br. muniśārdūla; H. Bharataśreṣṭha; Śidh. muniśārdūla. 7) A. ca. 8) Br.Śidh. smṛtā; L. Gayā Gayasya câkhyātā purī paramaśobhanā.
19 = Bd. II. 60.19b, 20a; Br. 7.19b, 20a; H. 633; Śidh. 60.16; Vā. 85.20.

Ikṣvākur *jyeṣṭha*dāyādo[1]) *madhyadeśa*m[2]) avāptavān[3]). |
kanyābhāvāt tu[4]) Sudyumno nai*va*[5]) *bhāg*am[6]) avāptavān[7]). || 20 ||
Vasiṣṭhavacanāt *tv*[1]) āsīt Pratiṣṭhāne[2]) mahā*dyutiḥ*[3]) |
pratiṣṭhā[4]) dharmarājasya Sudyumnasya[5]) *mahātmanaḥ*[6]). || 21 ||
tat Purūravase prādād rājyaṃ[1]) prāpya mahāyaśāḥ[2]) |
mānave*yo*[3]) mahā*bhagaḥ*[4]) strīpuṃsor lakṣaṇa*ir*[5]) *yutaḥ*[6]) || 22 ||
dhṛtavān ya[1]) Ilêty evaṃ
Sudyumnê*ti ca*[2]) viśrutaḥ. |

etac chrutvā tu ṛṣayaḥ papracchus *tadanantaram*[1]) |
mānavaḥ sa tu Sudyumnaḥ strībhāvam agamat katham? || 22₁ ||
sūta uvāca:
purā maheśvaraṃ draṣṭuṃ kumārās Sanakādayaḥ |
Ilāvṛtaṃ samājagmur dadṛśur vṛṣabhadhvajam. || 22₂ ||
Umayā ramamāṇaṃ taṃ vilokya pihite sthale |
pratijagmus tataḥ sarve, vrīḍitâbhūc Chivâpy atha. || 22₃ ||

---

1) Vā. pravisṛṣṭe. 2) Br. viprā; H. tāta; Śidh. tāte. 3) Br.H. divākaram; Śidh. divākaramataṃ. 4) Br. ariṃdamam; H. ariṃdama; Śidh. mune; Vā. divākaraḥ. 5) Bḍ. dadhāt; Br. tat punaḥ; Śidh. tatra tat. 6) Śidh.Vā. kṣetram. 7) Śidh. manuḥ.

20 = Bḍ. II. 60.20b, 21a; Br. 7.20b, 21a; H. 634b, 635a; L. 65.28b, 29a; Śidh. 60.17a = a; Vā. 85.21. 1) Bḍ. -kur eva dāyādo; Śidh. -kuḥ śreṣṭhadāyādo; Vā. -kur eva dāyādān. 2) Bḍ. bhāgaṃ daśamam; Vā. anyān daśa. 3) Bḍ. āptavān; Vā. samāpnuyāt. 4) L. ca. 5) Br. naitad; H.Śidh. nainaṃ. 6) Br. rājyam; H. guṇam. 7) Vā. avāpnuyāt.

21 = Bḍ. II. 60.21b, 22a; Br. 7.21b, 22a; H. 635b, 636a; L. 65.29b, 30a; Śidh. 60.17b, 18a; Vā. 85.22. 1) Bḍ.Vā. câ-; Śidh. -nād ā-. 2) Śidh. Pratiṣṭhānaṃ; Vā. T. pratiṣṭhā no. 3) Br.H.Śidh. mahātmanaḥ. 4) Bḍ. Śidh. pratiṣṭhāṃ. 5) Śidh. Sudyumno 'tha. 6) Br. dvijottamāḥ; H. Kurūdvaha; Śidh. tato dadau.

22 = A. 273.10a = a; Br. 7.22b, 23a; H. 636b, 640a; L. 65.30bc; Śidh. 60.18b, 19a; Vā. 85.23ab. 1) Vā. rāṣṭraṃ. 2) A. Sudyumno rājyam āpya tu. 3) Śidh. mānavo yo; Vā. mānavebhyo. 4) Br. muniśreṣṭhāḥ; H. mahārāja; Śidh. muniśreṣṭha; Vā mahābhāgā. 5) L. lakṣaṇā-; Śidh. lakṣaṇaḥ; Vā lakṣaṇaṃ. 6) L. -ṇānvitaḥ; Śidh. prabhuḥ; Vā. prati.

23a = Br. 7.23b; H. 640b.
1) Br. dhṛtavāṃs tām.
2) H. Sudyumnaś cêti.

22₁ = Bḍ. II. 60.22bc; Vā. 85.24. 1) Bḍ. papracchu sūtajaṃ prati.
22₂ = Bḍ. II. 60.23.
22₃ = Bḍ. II. 60.24.

provāca vacanaṃ devī priyahetoḥ priyaṃ priyā: |
imaṃ[1]) mamâśramaṃ[2]) deva yaḥ pumān sampravekṣyati, || 224 ||
bhaviṣyati dhruvaṃ nārī sa[1]) tulyâpsarasāṃ śubhā. |
tatra sarvāṇi bhūtāni piśācāḥ paśavaś ca ye, || 225 ||
strībūtāḥ saha Rudreṇa krīḍanty apsaraso yathā. |
Umāvanaṃ praviṣṭas tu sa rājā mṛgayāṃ gataḥ || 226 ||
piśācaiḥ saha bhūtais tu Rudre[1]) strībhāvam āsthite. |
tasmāt sa rājā Sudyumnaḥ strībhāvaṃ labdhavān punaḥ |
mahādevaprasādāc ca mānavatvam[2]) avāptavān[3]). || 227 ||

Nāriṣyantāḥ[1]) Śakāḥ[2]) putrā,
Nābhāgasya *tu bho dvijāḥ*[3]) || 23 ||
Ambarīṣo 'bhavat putraḥ[1])
pārthivarṣabhasattamaḥ[2]), |
Dhṛṣṭasya[3]) Dhārṣṭakaṃ[4]) kṣatraṃ[5])
raṇadhṛṣṭaṃ[6]) babhūva ha. || 24 ||

nisargaṃ manuputrāṇāṃ vistareṇa nibodhata ! |
Pṛṣadhro hiṃsayitvā tu guror gāṃ niśy[1]) abhakṣayat[2]) || 241 ||
śāpāc chūdratvam āpannaś Cyavanasya mahātmanaḥ. |
Karūṣasya tu Kārūṣāḥ kṣatriyā yuddhadurmadāḥ, || 242 ||
sahasrakṣatriyagaṇo[1]) vikrāntaḥ saṃbabhūva ha. |
Nābhāg*odiṣṭa*putras[2]) tu vidvān āsīd Bhalandanaḥ. || 243 ||

---

224 = Bḍ. II. 60.25; Vā. 85.25ab. 1) Vā. same; Bḍ. ima. 2) Vā. mamâśrame.
225 = Bḍ. II. 60.26; Vā. 85.25c, 26a. 1) Vā. sā.
226 = Bḍ. II. 60 27; Vā. 85.26b, 27a.
227 = Bḍ. II. 60.28; Vā. 85.27b, 28. 1) Vā. Rudreḥ. 2) Vā. gāṇapatyam. 3) Vā. avāpnuyāt.

23b = A. 273.10b; Br. 7.24a; H. 641a; Śidh. 60.19b. 1) A.H. Śidh.-yataḥ. 2) Śidh. Śakā. 3) A. ca Vaiṣṇavaḥ; H. Bhārata; Śidh. suto 'bhavat

24 = A. 273.11a = a1, b1; Br. 7.24b, 25a; H. 641b, 642a; Śidh. 60.20a = a. 1) A. -ṣaḥ prajāpālo; Śidh. -ṣas tu Vārṣṇeyo. 2) Śidh. Bāhlīkaṃ kṣetram āvasat. 3) A. Dhārṣṭakaṃ; H. Dhṛṣṇos tu. 4) A. Dhṛṣṭataḥ; H. Dhārṣṇakaṃ. 5) A. kulam. 6) Br. -ṇadṛptaṃ; H. raṇe dhṣṭraṃ.

24 1 = Bḍ. II. 61.1; Vā 86.1. 1) Vā. gāvam. 2) Bḍ. niśi tatkṣaye.
24 2 = Bḍ. II. 61.2; Vā. 86.2.
24 3 = Bḍ. II. 61.3; Vā. 86.3. 1) Bḍ. sahasraṃ kṣ-; Vā. -gaṇa-vi-. 2) Vā. Nābhāgo 'riṣṭa-.

Bhalandanasya putro 'bhūt Prāṃśur nāma mahābalaḥ, |
Prāṃśor eko 'bhavat putraḥ Prajā*nir iti viśrutaḥ*[1]). || 244 ||
Prajāner abhavat putraḥ Khanitro nāma vīryavān, |
tasya putro 'bhavac chrīmān Kṣupo nāma mahāyaśāḥ. || 245 ||
Kṣupasya Viṃśaḥ putras tu pratimānaṃ babhūva ha, |
Viṃśaputras tu kalyāṇo Viviṃśo nāma dhārmikaḥ. || 246 ||
Viviṃśaputro dharmātmā Khaninetraḥ pratāpavān, |
Kharandhamas tasya putras tretāyugamukhe 'bhavat. || 247 ||
Kharandhamasutaś câpi Āvikṣin nāma vīryavān, |
Āvikṣito vyatikrāmat (!) pitaraṃ guṇavattayā. || 248 ||
Marutto[1]) nāma dharmātmā cakravartisamo nṛpaḥ, |
Saṃvartena divaṃ nītaḥ sasuhṛt saha bāndhava*iḥ*[2]). || 249 ||
vivādo 'tra mahān āsīt Saṃvartasya Bṛhaspateḥ, |
ṛddhiṃ dṛṣṭvā tu yajñasya kruddhas tasya Bṛhaspatiḥ. || 2410 ||
Saṃvartena *hṛ*te[1]) yajñe cukopa s*u*bhṛśaṃ[2]) tadā, |
lokānāṃ sa hi nāśāya daivatair hi prasāditaḥ. || 2411 ||
Maruttaś[1]) cakravartī sa Nariṣyantam avā*pt*avān[2]), |
Nariṣyantasya dāyādo rājā daṇḍadharo Damaḥ[3]). || 2412 ||
tasya putras tu vik*rānto*[1]) rājâsīd Rāṣṭravardhanaḥ, |
Sudhṛtis[2]) tasya putras tu, Naraḥ Sudhṛti*ta*ḥ[3]) punaḥ. || 2413 ||
Kevalas tasya putras tu, Bandhumān Kevalātmajaḥ, |
atha Bandhumataḥ putro dharmātmā Vegavān nṛpaḥ[1]). || 2414 ||
Budho Vegavataḥ putras, Tṛṇabindur Budhātmajaḥ, |
tretāyugamukhe rājā tṛtīye saṃbabhūva ha. || 2415 ||
kaṇyā *tu tasya Dr*avidā[1]) mātā Viśravaso hi sā, |
putr*aś câ*sya[2]) Viśālo 'bhūd rājā paramadhārmikaḥ || 2416 ||
dāśvān prakhyātavīryaujā [1]), Viśālā yena nirmitā, |
Viśālasya suto rājā Hemacandro mahābalaḥ. || 2417 ||

---

244 = Bḍ. II. 61.4; Vā 86.4; cfr. Br. 27.26b. 1) Bḍ. prajāpatisamo nṛpaḥ; Br. prajāpatir iti smṛtaḥ.
245 = Vā. 86.5.
246 = Vā. 86.6.
247 = Vā. 86.7.
248 = Vā. 86.8.
249 = Bḍ. II. 61.5a = b; Vā. 86.9. 1) Vā. T. Manutto. 2) Bḍ. sahabāndhavaḥ.
2410 = Bḍ II. 61,5b, 6a; Vā. 86.10.
2411 = Bḍ. II. 61.6b, 7a; Va. 86.11. 1) Bḍ. tate. 2) Bḍ. sa bhṛśaṃ.
2412 = Bḍ. II. 61.7b, 8a; Vā. 86 12; cfr. Br. 7.27a. 1) Vā. Manuttaś. 2) Bḍ. avāsavān. 3) Br. Yamaḥ.
2413 = Bḍ. II. 61.8b, 9a; Vā. 86.13. 1) Bḍ. vijñāto. 2) Vā. Sudhṛtī. 3) Vā. -dhṛtinaḥ.
2414 = Bḍ. II. 61.9b, 10a; Vā. 86.14. 1) Bḍ. nṛpa.
2415 = Bḍ. II. 61.10b, 11a; Vā. 86.15.
2416 = Bḍ. II. 61.11b, 12a; Vā 86.16. 1) Bḍ. tasy-Êḍaviḍā. 2) Bḍ. putro yo 'sya.
2417 = Bḍ. II. 61.12b, 13a; Vā. 86.17. 1) Vā. Viśālasya samutpannā.

Sucandra iti vikhyāto Hemacandrād anantaraḥ[1]), |
Sucandra-tanayo rājā Dhūmrāśva iti viśrutaḥ. || 2418 ||
Dhūmrāśva-tanayo vidvān Sṛñjayaḥ samapadyata, |
Sṛñjayasya sutaḥ śrīmān Sahadevaḥ pratāpavān. || 2419 ||
Kṛśāśvaḥ Sahadevasya putraḥ paramadhārmikaḥ, |
Kṛśāśvasya mahātejāḥ Somadattaḥ pratāpavān || 2420 ||
Somadattasya rājarṣeḥ suto 'bhūj Janamejayaḥ |
Janamejayātmajaś caiva Pramatir nāma viśrutaḥ. || 2421 ||
Tṛṇabinduprasā*d*ena[1]) sarve Vaiśālakā nṛpāḥ |
dīrghāyuṣo mahātmāno vīryavantaḥ sudhārmikāḥ. || 2422 ||

Śaryāter mithunaṃ tv āsīd: Ānarto[1]) nāma viśrutaḥ[2]) |
putraḥ Sukanyā kanyā ca[3]), *yā patnī*[4]) Cyavanasya *ha*[5]). || 25 ||
Ānartasya[1]) tu[2]) dāyādo Revo[3]) nāma[4]) *mahādyutiḥ*[5]), |
Ānarta-viṣayaś[6]) *câsīt*[7]) purī câ*sya*[8]) Kuśasthalī. || 26 ||
Revasya[1]) Raivataḥ putraḥ Kakudmī nāma dhārmikaḥ[2]) |
jyeṣṭhaḥ *putraś*atasyâsīd[3]) rājyaṃ[4]) prāpya Kuśasthalīm. || 27 ||
sa kanyāsah*itaḥ* śrutvā[1]) gāndharvaṃ Brahmaṇo 'ntike |
muhūrt*abhūtaṃ* devasya[2]) *mārtyaṃ*[3]) bahuyugaṃ *vibhoḥ*[4]) || 28 ||
ājagāma yuv*aivâtha*[1]) svāṃ purīṃ Yādavair vṛtām |
kṛtāṃ Dvāravatīṃ nāma[2]) bahudvārāṃ manoramām || 29 ||

2418 = Bḍ. II. 61.13b, 14a; Vā. 86.18. 1) Vā.T. -taram
2419 = Bḍ. II. 61.14b, 15a; Vā. 86.19.
2420 = Bḍ. II. 61.15b, 16a; Vā. 86.20.
2421 = Bḍ. II. 61.16b, 17a; Vā. 86.21.
2422 = Bḍ. II. 61.17b, 18a; Vā. 86.22. 1) Bḍ. -prabhāvena.

25 = A. 273 (11b); Bḍ. II. 61.18b, 19a; Br. 7.27b, 28a; H. 642b, 643a; L. 66.(47a) = aIIbI; Śidh. 60.20b, 21a; Vā. 86.23. 1) Vā.T. Ānārto. 2) L. Śaryāter. 3) Br. kanyā Sukanyā ca; H. kanyā Sukanyākhyā; L. Sukanyā nāma dārikā. 4) Bḍ.Vā. bhāryā yā. 5) Bḍ. ca; Śidh. hi; Vā. tu; A. Sukany-Ānartau Śaryāter Vairo hy Ānartato nṛpaḥ.

26 = A. 273 12a = b; Bḍ. 61.19b, 20a; Br. 7.28b, 29a; H. 643b, 644a; Śidh. 60 21b, 22a; Vā. 86.24. 1) Vā. Ānārtasya. 2) Śidh. hi. 3) Br. Raivo. 4) Vā. nāmnā. 5) Bḍ. suvīryavān; Vā. tu vīryavān. 6) Vā. Ānārto viṣayo; Śidh. -viṣaye. 7) Bḍ.Vā. -yo yasya; Br. caiva; Śidh. -ye caiva. 8) A. câsīt; Bḍ.Vā. câpi; Śidh. nāma.

27 = A. 273.12b, 13a; Bḍ. II. 61.20b, 21a; Br. 7.29b, 30a; H. 644b, 645a; Śidh. 60 22b, 23a; Vā. 86.25. 1) Br. Raivasya. 2) Śidh. viśrutaḥ; Bḍ.Vā. -ṭho. 3) bhrātṛśatasyâ-; Br.T.Śidh. putraḥ sa tasyâ-. 4) Vā. rājā.

28 = A. 273 13b, 14a; Bḍ. II. 61.21b, 22a; Br. 7.30b, 31a; H. 645b, 646a; Śidh. 60.23b, 24a; Vā. 86.26. 1) Bḍ.Vā. kanyayā saha śrutvā ca. 2) Bḍ.Vā. muhūrtaṃ devadevasya. 3) A. martye; Br. tasthau; H. gataṃ; Śidh. jātaṃ. 4) A. gatam; Bḍ. vibho; Br. dvijāḥ; H. prabho; Śidh. tadā.

29 = A. 273.14b, 15a; Bḍ. II. 61.22b, 23a; Br. 7.31b, 32a; H. 646b, 647a; Śidh.

Bhoja-Vṛṣṇy-Andhakair guptāṃ Vāsudevapurogamaiḥ. |

tatas tad[1]) Raivato jñātvā	tāṃ kathāṃ Raivataḥ[1]) śrutvā
yathātattvaṃ *dvijottamāḥ*[2]) ‖ 30 ‖	yathātattvam ariṃdamaḥ ‖ 30 ‖

kanyāṃ *tāṃ*[1]) Baladevāya Suvratāṃ[2]) nāma[3]) Revatīm |
dattvā jagāma śikharaṃ[4]) Meros tapasi saṃsthitaḥ[5]). ‖ 31 ‖
reme Rāmo *'pi*[1]) dharmātmā Revatyā sahitaḥ *sukhī*[2]). |

ṛṣaya ūcuḥ:	tāṃ kathām ṛṣayaḥ śrutvā papracchus tadanantaram: ‖ 32 ‖

kathaṃ bahuyuge kāle samatīte[1]) *mahāmate*[2]) |
na jarā[3]) Revatīṃ[4]) prāptā Raivataṃ[5]) *vā*[6]) Kakudminam[7]), ‖ 33 ‖
Meruṃ gatasya vā tasya Śaryāteḥ saṃtatiḥ katham |
sthitā pṛthivyām adyâpi, śrotum icchāma[1]) tattvataḥ! ‖ 34 ‖

sūta uvāca:

na jarā kṣutpipāsā[1]) vā na ca mṛtyu*bhayaṃ tataḥ*[2]), |

ṛtucakraṃ *na* bhavati[1])	na ca rogaḥ prabhavati
brahmaloke sadânaghāḥ[2]). ‖ 35 ‖	brahmaloka[1]gatasya ha[2]). ‖ 35 ‖

Kakudminas tu taṃ lokaṃ[1]) Raivatasya gatasya ha[2]) |
hatā[3]) puṇyajanaiḥ *sarvā*[4]) rākṣasaiḥ sā Kuśasthalī. ‖ 36 ‖

60.24b, 25a; Vā. 86.27. 1) A. javenâtha; Bḍ.Vā. yuvā caiva; Br. sa caivâtha. 2) H. nāmnā.

30a = A. 273.15b; Bḍ. II. 61.23b; Br. 7.32b; H. 647b; Śidh. 60.25b; Vā. 86.28a.

30b = Br. 7.33a; H. 648a; Śidh. 60.26a. 1) Br. tatraiva. 2) H. ariṃdāma; Śidh. gatān bahuyugāṃs tadā.

30b = Bḍ. II. 61.24a; Vā. 86.28b. 1) Bḍ. Revataḥ.

31 = Bḍ. II. 61.24bc; Br. 7.33b, 34a; H. 648b, 649a; Śidh. 60.26b, 27a; Vā. 86.29. 1) Bḍ.Vā. tu. 2) Br. Subhadrāṃ. 3) Śidh. prādāt tatra sa. 4) Śidh. śikhare. 5) H. saṃśitaḥ.

32a = Bḍ. II. 61.25a; Br. 7.34b; H. 649b; Vā. 86.30a. 1) Bḍ.Vā. Rāmaś ca. 2) Bḍ.Vā. kila.

| 32b = Bḍ. II. 61.25b; Vā. 86 30b.

33 = Bḍ. II. 61.26; Br. 7.35; H. 650; Vā. 86 31. 1) Vā. vyatīte. 2) H. dvijottama; Vā. sūtanandana. 3) Vā. jarāṃ. 4) Vā. Revatī. 5) Vā. palitaṃ 6) Br.Vā. ca. 7) Vā.T. kutaḥ prabho.

34 = Br. 7.36; H. 651; Vā. 86.32. 1) Vā. icchāmi.

35a = Bḍ. II. 61.27a; Br. 7.37a; H. 652a; Śidh. 60 27b; Vā. 86.34a. 1) Bḍ. Vā. kṣutpipāse. 2) Br. na mṛtyur munisattamāḥ; H. na mṛtyur Bharatarṣabha; Śidh. na mṛtyur Brahmaṇo 'ntike.

35b = Br. 7.37b; H. 652b. 1) Br. prabhavati. 2) H. -nagha.

38b = Bḍ. II. 61.27b; Vā 86.34b. 1) Bḍ. brahmalokaṃ. 2) Vā. hi.

[Bḍ. II. 61.28—62.44; Vā. 86.35—87.46]

36 = Bḍ. II. 63.1; Br. 7.37c, 38a; H. 653; Śidh. 60.28; Vā. 88 1. 1) Br. -naḥ svarlokaṃ tu; Śidh. -naś ca tatraiva. 2) Śidh. gatasya

taśya[1]) bhrātṛ[1]śatam *tv āsīd*[3]) dhārmikasya mahātmanaḥ[4]), |
*tad v*adhyamānam[5]) rakṣobhir[6]) diśaḥ[7]) *sam*prādravad[8]) *bhayāt*[9]).||37||

vidrutasya ca *viprendrās*[1])
tasya bhrātṛśatasya vai |

teṣām tu te[1]) bhayākrāntāḥ[2]) kṣatriyās tatra tatra ha[3]) |
anvavāyas tu sumahāṃs[1]) tatra[2]) tatra[3]) *dvijottamāḥ*[4]), || 38 ||

yeṣām[1]) hy ete *muniśreṣṭhāḥ*[2])
Śāryātā[3]) iti viśrutāḥ |
kṣatriyā *guṇasampannā*[1])
dikṣu sarvāsu viśrutāḥ[2]), || 39 ||
sarvaśaḥ *sarvagahanam*[1])
praviṣṭās te *mahaujasaḥ*[2]). |
Nābhāgā[3]riṣṭaputrau[4]) dvau
vaiśyau[5]) brāhmaṇatām gatau[6].)||40||
Ka[1]rūṣasya tu Kārūṣāḥ
kṣatriyā yuddhadurmadāḥ. |

Śāryātā[1]) iti vikhyātā
dikṣu sarvāsu dhārmikāḥ. || 39 ||
Dhṛṣṭasya Dhārṣṭa[1]kam sarvam
raṇadṛṣṭam babhūva ha, |
trisahasram tu sa gaṇaḥ
kṣatriyāṇām mahātmanām. || 40 ||
Nabhagasya ca dāyādo
Nābhāgo nāma vīryavān, |

Raivatasya hi. 3) Bḍ. hṛtā. 4) Br. -nair viprā; H. -nais tāta; Śidh. -nais tīvra-.

37 = Bḍ. II. 63.2; Br. 7.38b, 39a; H. 654; Śidh. 60.29a = a; Vā. 88.2. 1) Bḍ.Vā. tad vai. 2) Śidh. putra-. 3) Bḍ.Va. tasya. 4) Śidh. yayau diśaḥ. 5) Bḍ. nibadhyamānam; Vā. nibadhyamānā. 6) Bḍ. nārācair. 7) Bḍ. vidiśaḥ. 8) Bḍ.H. prādravad; Br. prākrāmad; Vā. -van. 9) Br. acyutāḥ; H. acyuta.

38a = Br. 7.39b; H. 655a. 1) H. v. tu rājendra.

38b = Bḍ. II. 63.3a; H. 655b; Vā. 88.3a. 1) Bḍ. tad. 2) Bḍ. -krānta-. 3) Bḍ. -kṣatriyāṇām ca vidrutām. 3) Vā. hi.

38c = Bḍ. II. 63.3b; Br. 7.40a; H. 656a; Śidh. 68.29b; Vā. 88.3b. 1) Vā. -hān. 2) Vā. mahāṃs. 3) Śidh. tasya. 4) H. viśāmpate; Śidh. mahātmanaḥ.

39a = Br. 7.40b; H. 656b. 1) Br. teṣām. 2) H. ete mahārāja. 3) Br. Śaryātā.

39b = Br. 7.41a; H. 657a; Śidh. 60.(30a). 1) H. Bharataśreṣṭha; Sidh. dikṣu sarvāsu. 2) Śidh. gatāḥ sarvatra dhārmikāḥ.

40 = A. 273.17a = b; Br. 7.41b, 42a; H. 657b, 658a; Śidh. 60.30b = b. 1) H. parvatagaṇān. 2) H. -ṭāḥ Kuranandana. 3) A. -gasya ca putrau; Br.Śidh. Nābhāga-. 4) Śidh. -riṣṭasya. 5) Śidh. sutau yau tau. 6) Śidh. -ṇasaṃgatau.

39 = Bḍ. II. 63.4a; Vā. 88.4a. 1) Vā. prayatā.

40 = Bḍ. II. 63.4b, 5a; Vā. 88.4b, 5a. 1) Bḍ. -ṭi-.

Pṛṣadhro hiṃsayitvā tu guror gāṃ *dvijasattamāḥ*[2]) ‖ 41 ‖ śāpāc chūdratvam āpanno, navaite[1]) parikīrtitāḥ ǀ Vaivasvatasya tanayā manor[2]) vai *munisattamāḥ*[3]). ‖ 42 ‖	Ambarīṣas tu Nābhāgir, Virūpas tasya câtmajaḥ. ‖ 41 ‖ Pṛṣadaśvo Virūpasya, tasya putro Rathītaraḥ. ǀ ete kṣatraprasūtā vai punaś c-Âṅgirasaḥ smṛtāḥ, ǀ Rathītarāṇāṃ pravarāḥ kṣā[1]tropetā dvijātayaḥ. ‖ 42 ‖

kṣuvatas[1]) tu manoḥ *pūrvam*[2]) Ikṣvākur ab*havat sutaḥ*[3]), ǀ
tasya putraśataṃ tv āsīd[4]) Ikṣvākor bhūridakṣiṇam. ‖ 43 ‖

teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣis[1]) tu vikukṣitvād ayodhatām[2]) ǀ prāptaḥ paramadharmajñaḥ[1]), so 'yodhyādhipatiḥ prabhuḥ.	teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣi*s tu*[1]) Nimir[2]) Daṇḍaś ca te trayaḥ ǀ

Śakunipramukhās tasya putrāḥ pañcaśataṃ[1]) *smṛtāḥ*[2]) ‖ 44 ‖
Uttarāpathadeśasya[1]) rakṣitāro mah*īkṣitaḥ*[2]), ǀ
catvāriṃśat *tath*âṣṭau[3]) ca dakṣiṇasyāṃ[4]) *tu vai*[5]) diśi ‖ 45 ‖
*Vaśā*ti[1]pramukhās *te tu*[2]) *Dakṣiṇāpatharakṣiṇaḥ*[3]). ǀ
Ikṣvākus tu Vikukṣiṃ vai[4]) aṣṭakāyām athâdiśat: ‖ 46 ‖

---

41 = A. 273.17b = a; Br. 7.42b, 43a; H. 658b, 659a; Śidh. 60.31a, 32a. 1) Śidh. Kā-. 2) H. Janamejaya; Śidh. munisattama. 42 = Br. 7.43b, 44a; H 659b, 660a; Śidh. 60.32b = a. 1) H. nava te. 2) Br. muner. 3) H. Bharatarṣabha.	41 = Bd. II. 63.5b, 6a; Vā. 88.5b, 6a. 42 = Bd. II. 63.6b, 7; Vā. 88.6b, 7. 1) Bd. kṣe-.

43 = Bd. II. 63.8; Br 7.44b, 45a; H 660b, 661a; Śidh. 60.33; Vā. 88.8. 1) Śidh. pūrvajas. 2) Br. -nor viprā; H. -noḥ putra; Śidh. -nor vipra. 3) Bd.Vā. abhiniḥsṛtaḥ; H. tataḥ. 4) H. câsīd.

44a = Br. 7.45b; H. 661b; Śidh. 60.34a. 1) Br.Śidh. Vikukṣir jyeṣṭhas. 2) Śidh. so 'yodhyām abhavan nṛpaḥ. 44b = Br. 7.46a; H. 662a. 1) Br. -majña.	44a = Bd. II. 63.9a; Vā. 88.9a. 1) Vā. -kṣiś ca. 2) Vā. Nemir.

44c = Bd. II. 63.9b; Br. 7.46b; H. 662b; Śidh. 60.34b; Vā. 88.9b. 1) Bd. -śatas; H. pañcāśad; Śidh. pañcadaśa. 2) Bd.Vā. tu te; H. uttamāḥ.
45 = Bd. II. 63.10; Br. 7.47; H. 663; Śidh. 60.35a = a; Vā. 88.10. 1) H. -deśasthā. 2) Br. mahābalāḥ; H. viśāṃpate. 3) Br. daśâṣṭau; H. athâṣṭau. 4) Vā. Dakṣiṇāyāṃ. 5) Br.H. tathā; Vā. ca te.
46 = Bd. II. 63.11; Br. 7.48; H. 664; Vā. 88.11. 1) Bd. Virāṭa-; Vā.

māṃsam ānaya śrāddh*ārtha*ṃ[1]) mṛgān[2]) hatvā mahābala |

śrāddhakarmaṇi côddiṣṭam[1])	śrāddham *adya nu*[1]) kartavyam
akṛte śrāddhakarmaṇi! ‖ 47 ‖	aṣṭakā*y*āṃ[2]) na saṃśayaḥ. ‖ 47 ‖
	sa gato[1]) mṛgayāṃ caiva[2])
	vacanāt tasya dhīmataḥ. |
	mṛgān sahasra*śo*[3]) hatvā
	pariśrāntaś ca vīryavān |
bhakṣayitvā śaśaṃ *viprāḥ*[1])	bhakṣayac chaśakaṃ tatra
Śaśādo mṛgayāṃ[2]) gataḥ. ‖ 48 ‖	Vikukṣir mṛgayāṃ gataḥ. ‖ 48 ‖

āgate *hi*[1]) Vikukṣau tu samāṃse sahasainike |
Vasiṣṭhaṃ codayāmāsa māṃsaṃ prokṣayatām iti. ‖ 481 ‖
tathêti codito rājñā vidhivat *sam*upasthita*ḥ*[1]), |
sa dṛṣṭvôpahataṃ māṃsaṃ kruddho rājānam abravīt: ‖ 482 ‖
*kṣudreṇ*ô[1]pahataṃ māṃsaṃ putreṇa tava pārthiva, |
śaśabhakṣād a*bhojya*ṃ[2]) vai *tava*[3]) māṃsaṃ mahādyute. ‖ 483 ‖
śaśo durātmanā pūrvam a*raṇye*[1]) bhakṣito 'nagha, |
tena māṃsam idaṃ duṣṭaṃ pitṝṇāṃ nṛpasattama. ‖ 484 ‖
Ikṣvākus tu tataḥ kruddho Vikukṣim idam abravīt: |
pitṛkarmaṇi nirdiṣṭo mayā *tvaṃ*[1]) mṛgayāṃ gataḥ ‖ 485 ‖
śaśaṃ bhakṣayase 'raṇye nirghṛṇaḥ pūrvam adya tu[1]),
tasmāt parityajāmi tvāṃ, gaccha tvaṃ svena karmaṇā! ‖ 486 ‖

Ikṣvākuṇā parityakto	evam Ikṣvākuṇā tyakto
Vasiṣṭhavacanāt prabhuḥ |	Vasiṣṭhavacanāt sutaḥ |

---

viṃśati-. 2) Bḍ. te ca; Br.H. cânye. 3) Br. rakṣitāro dvijottamāḥ; H. rakśitāro viśāṃpate. 4) Br. vā.

47a = Bḍ. II. 63.12a; Br. 7.49a; H. 665a; Vā. 88.12a. 1) Bḍ. śrāddhe tvaṃ; Vā. śrāddheyam. 2) H. mṛgam.

47b = Br. 7.49b; H. 665b; Śidh. 60.35b. 1) Br. côddiṣṭo; Śidh. côddiṣṭe hy.

47b = Bḍ. II. 63.12b; Vā. 88.12b. 1) Bḍ. mama tu. 2) Bḍ. aṣṭakanām.

48ab = Bḍ. II. 63.13; Vā. 88.13ab. 1) Vā. gatas tu. 2) Vā. -vyāṃ vai. 3) Bḍ. sahasrakān.

48 = Br. 7.50a; H. 666a; Śidh. 60.36a. 1) H. tāta; Śidh. śīghraṃ. 2) Śidh. śaśādatvaṃ tato.

48c = Bḍ. II. 63.14a; Vā. 88.13c.

481 = Bḍ II. 63.14b, 15a; Vā. 88.14. 1) Vā. sa.
482 = Bḍ. II. 63.15b, 16a; Vā. 88.15. 1) Bḍ. tad upasthitam.
483 = Bḍ. II. 63.16b, 17a; Vā. 88.16. 1) Bḍ. aneno-. 2) Bḍ. aduṣṭaṃ. 3) Bḍ. naiva.
484 = Bḍ. II. 63.17b, 18a; Vā. 88.17. 1) Bḍ. amanā.
485 = Bḍ. II. 63.18b, 19a; Vā. 88.18ab. 1) Bḍ. ca.
486 = Bḍ. II. 63.19b, 20a; Vā. 88.18c, 19a. 1) Vā. nu.

49 = Br. 7.50b, 51a; H. 666b, 667a; Śidh. 60.36b, 37a. 1) Śidh. Ikṣvākuḥ. 2) Śidh. -sthito. 3) H.

49 = Bḍ. II. 63.20b, 21a; Vā. 88.19b, 20a. 1) Bḍ. Śaśādaḥ.

Ikṣvākau[1]) saṃsthite[2]) *viprāḥ*[3]) Śaśādas *tu nṛpo 'bhavat*[4]). ‖ 49 ‖	Ikṣvākau saṃsthite tasmiñ śaśāsa[1]) pṛthivīm imām ‖ 49 ‖

prāptaḥ paramadharmātmā sa c-Âyodhyādhipo 'bhavat. |
tadâkarot sa rājyaṃ vai Vasiṣṭhaparinoditaḥ. ‖ 491 ‖
tatas tenainasā pūrṇo rājyāvastho mahīpatiḥ |
kālena gatavāṃs *tatra sa ca nyūnatarāṃ gatim*[1]) ‖ 492 ‖
jñātvaivam etad ākhyānaṃ nâvidhir bhakṣayet *tu vai*[1]), |
māṃ sa bhakṣayitâmutra yasya māṃsam ihâdmy aham. ‖ 493 ‖
etan māṃsasya māṃsatvaṃ pravadanti manīṣiṇaḥ. |

Śaśādasya[1]) tu dāyādaḥ Kakutstho nāma vīryavān. ‖ 50 ‖
Indrasya vṛṣabhūtasya kakutstho 'jāyatâsurān[1])
pūrvam āḍīvake yuddhe, Kakutsthas tena sa[2]) smṛtaḥ. ‖ 51 ‖
Anenās tu[1]) Kakutsthasya Pṛthuś c-Ânenasaḥ[2]) smṛtaḥ, |
*Viṣṭarāś*vaḥ[3]) Pṛthoḥ putras, tasmād *Ārdras tv ajāyata*[4]). ‖ 52 ‖
Ārdrasya[1]) Yuvanāśvas tu, Śrāvastas tasya[2]) câtmajaḥ[3]) |
jajñe Śrāvastako rājā[4]), Śrāvastī yena nirmitā. ‖ 53 ‖
Śrāvastasya tu dāyādo Bṛhadaśvo *mahīpatiḥ*[1]), |

Kuvalāśvaḥ sutas tasya rājā paramadhārmikaḥ, ‖ 54 ‖	Bṛhadaśva-sutaś câpi Kuvalāśva iti śrutaḥ[1]), ‖ 54 ‖

---

tāta; Śidh. rājā. 4) H. tam athâvasat; Śidh. -do vanam āviśat.

491 = Bḍ. II. 63.21b, 22a; Vā. 88.20b, 21a.
492 = Bḍ. II. 63.22b, 23a; Vā. 88.21b, 22a. 1) Bḍ. -vān so 'tha śakṛnmūtrataraṅgitam.
493 = Bḍ. II. 63.23b, 24a; Vā. 88.22b, 23a. 1) Bḍ. budhaḥ.
50a = Bḍ. II. 63.24b; Vā. 88.23b.

50b = Bḍ. II. 63.25a; Br. 7.51b; H. 667b; Śidh. 60.37b; Vā. 88.24a. 1) Śidh. ayodhasya.

51 = Bḍ. II. 63.25b, 26a; H. 668; Vā. 88.24b, 25a. 1) Bḍ.Vā. jāyate purā. 2) Bḍ. saṃ-.

52 = Bḍ. II. 63.26b, 27a; Br. 7.52; H. 669; Śidh. 60.38; Vā. 88.25b, 26a. 1) Śidh. Arinābhaḥ. 2) Bḍ.H.Vā. -thur Ānenasaḥ; Śidh. -thur Arinabhaḥ sutaḥ. 3) Bḍ. Dṛṣadaśvaḥ; Vā. Vṛṣadaśvaḥ. 4) Bḍ. Vā. Andhras tu vīryavān; Śidh. Indro vyajāyata.

53 = Bḍ. II. 63.27b, 28a; Br. 7.53; H. 670; Śidh. 60.39; Vā. 88.26b, 27a. 1) Bḍ. Andhrāt tu; Śidh. Indrasya; Vā. Āndhras tu. 2) Śidh. Śrāvas tasya. 3) Br. tatsuto dvijāḥ; Śidh. vyajāyata. 4) Śidh. -ñaḥ.

54a = Bḍ. II. 63.28b; Br. 7.54a; H. 671a; Śidh. 60.40a; Vā. 88.27b. 1) Bḍ. Śidh.Vā. mahāyaśāḥ.

54b = Br. 7.54b; H. 671b; Śidh. 60.40b.	54b = Bḍ. II. 63.29a; Vā. 88.28a. 1) Vā. -tiḥ.

yaḥ sa[1]) Dhundhuvadhād rājā[2]) Dhundhumāratvam āgataḥ. || 55 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Dhundhor vadhaṃ[1]) mahāprājña[2]) śrotum icchāma[3]) *tattvataḥ*[4]), |
yadarthaṃ[5]) Kuvalāśvaḥ sa[6]) Dhundhumāratvam āgataḥ[7]). || 56 ||
sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:
Kuvalāśvasya[1]) putrāṇāṃ *śatam uttamadhanvinām*[2]), |
sarve vidyāsu niṣṇātā balavanto durāsadāḥ || 57 ||
babhūvur dhārmikāḥ sarve yajvāno bhūridakṣiṇāḥ. |

Kuvalāśvaṃ[1]) pitā rājye Bṛhadaśvo nyayojayat. || 58 ||	Kuvalāśvaṃ mahāvīryaṃ śūram uttamadhārmikam | Bṛhadaśvo 'bhyaṣiñcat taṃ[1]) tasmin rājye[2]) narādhipaḥ. || 58 ||

putrasaṃkrāmitaśrīs tu[1]) vanaṃ rājā viveśa ha[2]); |

tam Uttaṅko 'tha viprarṣiḥ prayāntaṃ pratyavārayat. ||59||	prayā*t*aṃ tam[1]) Uttaṅkas tu brahmarṣiḥ pratyavārayat. || 59 ||

Uttaṅka uvāca:
bhavatā rakṣaṇaṃ kāryaṃ, tat tāvat[1]) kartum arhasi[2]), |
nirudvignas tapaś cartuṃ[3]) na hi śaknomi[4]) pārthiva[5]). || 60 ||
mamâśramasamīpe *vai*[1]) sameṣu marudhanvasu[2]) |
samudro vālukāpūrṇa *ujjānaka*[3]) *iti śru*taḥ[4]). || 61 ||

---

55 = Bḍ. II. 63.29b; Br. 7.55; H. 672; Śidh. 60.41a; Vā. 88.28b. 1) Bḍ. yas tu. 2) Śidh. bhūto. 3) Śidh. -māro nṛpottamaḥ.

56 = Bḍ. II. 63.30; Br. 7.56; H. 673; Vā. 88.29. 1) Vā. bādhaṃ. 2) H. ahaṃ brahman. 3) H.Vā. icchāmi. 4) Bḍ.Vā. vistarāt. 5) Br. yadvadhāt. 6) Bḍ. -lāśvasya; Br. -lāśvo 'sau. 7) Bḍ. -gatam.

57 = Bḍ. II. 63.31; Br. 7.57; H. 674; Śidh. 60.41b = a; Vā. 88.30. 1) Vā. Bṛhadaśvasya. 2) Bḍ.Vā. sahasrāṇy ekaviṃśatiḥ.

58a = Bḍ. II. 63.32a; Br. 7.58a; H. 675a; Vā. 88.31a.

58b = Br. 7.58b; H. 675b; Śidh. 60.42a. 1) Śidh. babhūvâtha. 2) Śidh. Kuvalāśvo.	58bc = Bḍ. II. 63.32b,33a; Va. 88.31b,32a. 1) Bḍ. hy abhyaṣiñcat. 2) Vā. -ṣṭre.

59a = Bḍ. 63.33b; Br. 7.59a; H. 676a; Śidh. 60.42b; Vā. 88.32b. 1) Śidh. krāmitaśrīko. 2) H.Śidh. samāviśat.

59b = Br. 7.34a; Br. 7.59b; H. 676b.	59b = Bḍ. II. 63.34a; Vā. 88.33b. 1) Bḍ. prayāsyantam.

60 = Bḍ. II. 63.35; Br. 7.60; H. 677; Śidh. 60.43b, (44); Vā. 88.34. 1) Br. tac ca; Śidh. pṛthivyā. 2) Bḍ.Vā.T. arhati; Br. kartuṃ tvam arhasi; Śidh. dharmataḥ śṛṇu. 3) Vā. kartuṃ. 4) Bḍ.H. śaknoṣi. 5) Śidh. tvayā hi pṛthivī rājan rākṣamāṇā mahātmanā bhaviṣyati nirudvignā nâraṇyaṃ gantum arhasi.

61 = Bḍ. II. 63.36; Br. 7.61; H. 678; Śidh. 60.45; Vā. 88.35. 1) Bḍ.Vā. -samīpeṣu; Śidh. -samīpe tu. 2) Bḍ. Meror hi paritas tu vai.

devatānām avadhyaś *ca*[1]) mahākāyo mahābalaḥ |
antarbhūmigatas tatra vālukāntarhito mahān[2]) || 62 ||
rākṣasasya Madhoḥ putro[1]) Dhundhur[2]) nāma[3]) *mahāsur*aḥ[4]) |
śete[5]) lokavināśāya tapa āsthāya dāruṇam. || 63 ||
saṃvatsarasya paryante sa niśvāsaṃ vimuñcati[1]) |
yadā, tadā mahī tatra[2]) calati sma sakānanā[3]). || 64 ||
tasya niśvāsavātena raja uddhūyate mahat |
ādityapatham āvṛtya[1]) saptāhaṃ bhūmikampanam || 65 ||
savisphuliṅgaṃ *sāṅgāra*ṃ[1]) sadhūmam ati[2]dāruṇam. |
tena *rājan*[3]) na śaknomi tasmin sthātuṃ sva āśrame. || 66 ||
taṃ *māraya*[1]) mahā*bāho*[2]) lokānāṃ hitakāmyayā! |
lokāḥ svasthā[3]) bhavanty adya tasmin vinihate tvayā[4]). || 67 ||
tvaṃ hi tasya vadhāy*aikaḥ*[1]) samarthaḥ pṛthivīpate, |
Viṣṇunā ca varo datto ma*hyaṃ*[2]) pūrva*yuge*[3]) 'nagha[4]): || 68 ||

yas taṃ mahāsuraṃ raudraṃ haniṣyati mahābalam, | tasya tvaṃ varadānena teja āpyāyayiṣyasi[1]). || 69 ||	 tejas te[1]) sumahad[2]) Viṣṇus tejasâpyāyayiṣyati[3]). || 69 ||

na hi Dhundhur mahā*vīrya*s[1]) tejasâlpena śakyate |

3) Bḍ.Vā. -ṇas tatra tiṣṭhati; Br.T. Uddālaka; Śidh. -ṇe Dānavo.
4) Bḍ.Vā. bhūpate; Br. smṛtaḥ; Śidh. baladarpitaḥ.

62 = Bḍ. II. 63.37; Br. 7.62; H. 679; Śidh. 60.46; Vā. 88.36. 1) Bḍ.Vā. -dhyas tu; Śidh. -dhyo hi. 2) Śidh. -taḥ sthitaḥ.

63 = Bḍ. II. 63.38; Br. 7.63; H. 680; Śidh. 60.47; Vā. 88.37. 1) Vā. sa manos tanayaḥ krūro. 2) Śidh. -ndhu-. 3) Śidh. -nāmā. 4) Śidh.Vā. sudāruṇaḥ. 5) Vā. śataṃ.

64 = Bḍ. 63.39; Br. 7.64; H. 681; Śidh. 60.48; Vā. 88.38. 1) Vā. pramuñcati. 2) H. bhūś calati; Śidh. sā calati. 3) Br. sma narādhipa; H.Śidh. saśailavanakānanā.

65 = Bḍ. II. 63.40; Br. 7.65; H. 682; Śidh. 60.49; Vā. 88.39. 1) Śidh. āpūrya.

66 = Bḍ. II. 63.41; Br. 7.66; H. 683; Śidh. 60.50; Vā. 88.40. 1) Bḍ.Vā. sajvālaṃ. 2) Śidh. api. 3) Br.H. tāta.

67 = Bḍ. II. 63.42a, 43a; Br. 7.67; H. 684; Śidh. 60.51; Vā. 88.41a, 42a. 1) Bḍ.Śidh.Vā. vāraya. 2) Br.H. mahākāyaṃ. 3) H. susthā. 4) Bḍ.Vā. 'sure.

68 = Bḍ. II. 63.43b, 44a; Br. 7.68; H. 685; Śidh. 60.52; Vā. 88.42b, 43a. 1) Bḍ. vadhārthāya; Śidh. vadhāyaiva; Vā. vadhāyâdya. 2) Bḍ. Vā. mama. 3) Bḍ. pūrvaṃ yato; Vā. pūrvaṃ tato. 4) Br. nṛpa.

69 = Br. 7.69; H. 686. 1) Br. tejaś câkhyāpayiṣyasi.

69 = Bḍ. II. 63.42b; Śidh 60.53a; Vā. 88.41b. 1) Śidh. tejasā. 2) Śidh. svena te; Vā.T. sumahā-- 3) Śidh. teja āpyāyiṣyati.

70 = Bḍ. II. 63.44b, 45a; Br. 7.70; H. 687; Vā. 88.43b, 44a. 1) Br.H. -tejās.

nirdagdhuṃ pṛthivīpāla[2]) *divya*[3]varṣa[4]śatair api[5]). || 70 ||
vīryaṃ hi[1]) sumahat tasya devair api durāsadam[2]). || 71 ||
sa evam ukto[1]) rājarṣir Uttaṅkena mahātmanā |
Bṛhadaśva uvāca:
Kuvalāśvaṃ[2]) sutaṃ[3]) prādāt tasm*ai*[4]) Dhundhuni*barha*ṇe[5]). || 72 ||
bhagavan[1]) nyastaśastro 'ham, ayaṃ tu tanayo mama |
bhaviṣyati dvijaśreṣṭha Dhundhumāro na saṃśayaḥ. || 73 ||
sa taṃ vyādiśya tanayaṃ *rājarṣir Dhundhumāraṇe*[1]) |
jagāma parvatāyaiva[2]) tapase[3]) saṃśitavrataḥ[4]). || 74 ||

Kuvalāśvas tu[1]) putrāṇāṃ śatena saha *pārthivaḥ*[2]) |	Kuvalāśvas tu dharmātmā pitur vacanam āśritaḥ[1]) | sahasrair ekaviṃśatyā putrāṇāṃ saha pārthivaḥ |

prāyād Uttaṅkasahito Dhundhos tasya nibarhaṇe[1]). || 75 ||
tam āviśat ta*dā*[1]) Viṣṇus tejasā bhagavān[2]) *prabhuḥ*[3]) |
Uttaṅkasya niyogād *vai*[4]) lokānāṃ hitakāmyayā. || 76 ||
tasmin prayāte durdharṣe divi śabdo mahān abhūt: |
eṣa śrīmān avadhyo 'dya[1]) Dhundhumāro bhaviṣyati! || 77 ||
divyair *mālya*iś[1]) ca taṃ devāḥ[2]) samantāt samavākiran[3]) |
devadundubhayaś caiva praṇedur *hi tadā bhṛśam*[4]). || 78 ||

---

2) Bḍ -pālair. 3) Bḍ.Vā. api; Br. ciraṃ. 4) Br. yuga-. 5) Vā. iha.

71 = Bḍ II. 63.45b; Br. 7.71a; H. 688a; Vā. 88.44b. 1) Br. ca. 2) Vā.T- -saham.

72 = Bḍ. II. 63.46; Br. 7.71bc; H. 688b, 689; Śidh 60.55b, 56a; Vā. II. 63.45. 1) Bḍ.Vā. evam uktas tu. 2) Śidh -aśvaḥ. 3) Bḍ. tn taṃ. 4) Bḍ.H.Vā. tasmin. 5) Bḍ.Vā.Śidh. -nivāraṇe.

73 = Bḍ. II. 63.47; Br. 7.72; H. 690; Śidh. 60.56b, 57a; Vā. 88.46. 1) Vā. rājā saṃ-.

74 = Bḍ. II. 63.48; Br. 7.73; H. 691; Śidh. 60.(57b); Vā. 88.47. 1) Bḍ ādiśya t. Dhundhumāraṇam uyutam; Vā. Dhundhumāraṇam udyatam. 2) Bḍ. sa vanāyaiva. 3) Br. nṛpatiḥ. 4) Śidh. ity uktvā putram ādiśya yayau sa tapase nṛpaḥ.

75a = Br. 7.74a; H. 692a. 1) Śidh. ca. 2) Br. bho dvijāḥ.	75ab = Bḍ. II 63.49; Vā. 88.48ab. 1) Vā. āsthitaḥ.

75b(c) = Bḍ. II. 63.50a; Br. 7.74b; H. 692b; Śidh. 60.(58a); Vā. 88.48c. 1) Bḍ.Vā. ni*vāra*ṇe; Śidh. Kuvalāśvaś ca s-Ottaṅko yayau Dhundhuvinigrahe.

76 = Bḍ. II. 63.50b, 51a; Br. 7.75; H. 693; Śidh. 60.58b, 59a; Vā. 88.49. 1) Bḍ.Vā. tato. 2) Śidh. -ṇur bhagavān tejasā. 3) Bḍ Vā. -ṇur bhagavān svena tejasā. 4) Bḍ.Vā. -gāt tu.

77 = Bḍ. II. 63.51b, 52a; Br. 7.76; H. 694; Śidh. 88.59b, 60a; Vā. 88.50. 1) Bḍ.Vā. adyaprabhṛty eṣa nṛpo; Śidh. eṣa śrīmān bhūpasuto.

78 = Bḍ. II. 63.52b, 53a; Br. 7.77; H. 695; Śidh. 60.60b = a; Vā. 88.51a = a.

sa gatvā *jayatām śreṣṭhas*[1]) tanayaiḥ saha vīryavān[2]) |
samudraṃ khānayāmāsa vāluk*āpūrṇam*[3]) avyayam[4]). || 79 ||
Nārāyaṇena viprarṣis[1]) tejasâpyāyitas tu[2]) saḥ[3]) |
babhūva sumahātejā[4]) bhūyo balasamanvitaḥ[5]). || 80 ||
tasya putraiḥ khanadbhiś ca[1]) vālukāntarhitas tadā[2]) |
Dhundhur āsādit*as tatra*[3]) diśam ā*śri*tya[4]) paścimām || 81 ||
mukhajenâgninā k*rodhāl*[1]) lokān udvartayan iva. |
vāri susrāva *ve*gena[2]) mahodadhir ivôdaye || 82 ||
somasya[1]), *so 'suraśi*eṣṭho[2]) dhārormikalilo[3]) mahān[4]). |

tasya putraśataṃ dagdhaṃ	tasya putrās tu nirdagdhās
tribhir ūnaṃ tu rakṣasā[1]). || 82 ||	tribhir ūnās tu rakṣasā[1]). || 83 ||

tataḥ sa rājā *dyutimān*[1]) rākṣasaṃ taṃ mahābalam |
āsasāda mahātejā Dhundhuṃ[2]) *Dhu*ndhunibarhaṇaḥ[3]). || 84 ||
tasya vārimayaṃ vegam apibat[1]) sa narādhipaḥ |
yogī yogena[2]) vahniṃ *ca*[3]) śamayāmāsa vāriṇā. || 85 ||

---

1) Bḍ.Vā. puṣpaiś; Br. gandhaiś. 2) Br. mālyaiś ca. 3) Br. taṃ devāḥ s-.; Śidh. samavārayan; Vā. samamamaṃsata adbhutam. 4) Br. dvijasattamāḥ; H. Bharatarṣabha.

79 = Bḍ. II. 63.53b, 54a; Br. 7.78; H. 696; Śidh. 60.61; Vā. 88.51b, 52a. 1) Bḍ.Vā puruṣavyāghras. 2) Śidh pārthivaḥ. 3) Br. vālukāntaram; Śidh. vālukārṇava-; Vā. vālukārṇavam. 4) Śidh. -madhyagaḥ.

80 = H. 697; Śidh. 60.62; Vā. 88.53b(c). 1) H. Kauravya; Śidh. -ṇasya vipraiṣes; Vā. rājarṣis. 2) Vā. -to hi. 3) H. -tas tadā. 4) H. sa babhūva mahātejā; Vā. babhūvâtibalo bhūya. 5) Vā. Uttaṅkasya vaśe sthitaḥ.

81 = Bḍ. II. 63.54b, 55a; Br. 7.79; H. 698; Śidh. 60.63; Vā. 88.54. 1) Śidh. -bhis tu. 2) Śidh. -gatas tu saḥ. 3) Br. -to viprā; H. rājan; Śidh. brahman. 4) Br.H. āvṛtya.

82 = Bḍ. II. 63.55b, 56a; Br. 7.80; H. 699; Śidh. 60.64; Vā. 88.55. 1) Bḍ. Vā. kruddho. 2) Bḍ.Vā. yogena.

83a = Bḍ. II. 63.56b; Br. 7.81a; H. 700a; Vā. 88.56a. 1) Br. saumasya. 2) Br. muniśārdūlā; H. Bharataśreṣṭha; Vā. somapaśreṣṭha. 3) Br. varormikalilo; H. -kalilaṃ. 4) H. mahat.

83b = Br. 7.81b; H. 700b; Śidh. 60 (65a). 1) Śidh. somasya ca tribhir ūnaṃ dagdhaṃ putraśataṃ hi tat.	83b = Bḍ. II. 63.57a; Vā. 88.56b. 1) Bḍ. traya urvaritā mṛdhe; Vā. rākṣasāḥ.

84 = Bḍ. II. 63.57b, 58a; Br. 7.82; H. 701; Śidh. 60.65b, 66a; Vā. 88.57a = aIbII. 1) Bḍ.Vā. -jâtibalo; H. Kauravya; Śidh. viprendra. 2) Vā. Dhundhu-. 3) Bḍ. -barhaṇam; Br. -vināśanaḥ; Śidh. vipravināśanam; Vā. -bandhunibarhaṇaḥ.

85 = Bḍ. II. 63.58b, 59a; Br. 7.88; H. 702; Śidh. 60.66b, 67a; Vā. 88.57b, 58a. 1) Br.Śidh. āpīya. 2) Śidh. vahnibāṇena. 3) Śidh. tu; Vā. va.

ni*hat*ya[1]) taṃ[2]) mahākāyaṃ balenôdakarākṣasam |
Uttaṅkaṃ darśayāmāsa kṛtakarmā[3]) narādhipaḥ. || 86 ||
Uttaṅkas *tu*[1]) varaṃ prādāt tasmai rājñe mahātmane[2]): |
dadau[3]) tasyâkṣayaṃ[4]) vittaṃ śatrubhiś câparāj*ay*am[5]) || 87 ||
dharme ratiṃ[1]) ca satataṃ svarge vāsaṃ tathâkṣayam |
putrāṇāṃ câkṣayāṃl[2]) lokān svarge, ye[3]) rakṣasā hatāḥ. || 88 ||
tasya putrās trayaḥ śiṣṭā, Dṛḍhāśvo jye[1]ṣṭha ucyate, |
*Can*drāśva[2])-Kapilāśva*u* *ca*[3]) kumārau *dvau*[4]) *kanīyas*au[5]). || 89 ||
Dhaundhumārir[1]) Dṛḍhāśva*ś* *ca*[2]), Haryaśvas tasya câtmajaḥ[3]), |
Haryaśvasya Nikumbho 'bhūt kṣatra[4]dharmarataḥ sadā. || 90 ||
Saṃhatāśvo Nikumbhasya *s*uto[1]) raṇaviśāradaḥ, |
*Ak*ṛśāśv*a*-K*ṛś*āśvau[2]) ca[3]) Saṃhatāśvasutāv[4]) *ubhau*[5]). || 91 ||
tasya *Haimavatī kanyā*[1]) satāṃ[2]) mātā[3]) Dṛṣadvatī |
vikhyātā triṣu lokeṣu, putraś câsyāḥ[4]) Prasenajit. || 92 ||

---

86 = Bḍ. II. 63.59b, 60a; Br. 7.84; H. 703; Śidh. 60.67b, 68a; Vā. 88.58b, 59a.
1) Vā. nirasyat. 2) Bḍ. nirasyantaṃ; Śidh. taṃ nihatya.
3) Śidh. Uttaṅkasyêkṣayāmāsa kṛtaṃ karma.

87 = Bḍ. II. 63.60b, 61a; Br. 7.85; H. 704; Śidh. 60.68b, 69a; Vā. 88.59b, 60a.
1) Bḍ.Vā. -kaś ca. 2) Śidh. -mune. 3) Bḍ. dadataś; Śidh. adadac; Vā. adāt. 4) Bḍ.Śidh. câkṣayaṃ; H. tasyâkṣayaṃ dadau.
5) Bḍ.Vā. câpy adhṛṣyatām; Br. cāparājitam.

88 = Bḍ. II. 63.61b, 62a; Br. 7.86; H. 705; Śidh. 60.69b, 70a; Vā. 88.60bc.
1) Śidh. matiṃ. 2) Śidh. putrāṃs tathâkṣayāṃl. 3) Śidh. ye caiva.

89 = Bḍ. II. 63.62b, 63a; Br. 7.87; H. 706; Śidh. 60.70b, 71a; Vā. 88.61.
1) Śidh. -vaś śre-. 2) Bḍ.Vā. Bhadrāśvaḥ; Śidh. Haṃsāśva-.
3) Bḍ.Vā. -śvaś ca; Br.H. -śvau tu. 4) Śidh. ca. 5) Bḍ.Vā. kanīyāṃsau tu tau smṛtau; Br. kanīyāṃsau kumārakau.

90 = Bḍ. II. 63.63b, 64a; Br. 7.88; H. 707; Śidh. 60.71b, 72a; Vā. 88.62.
1) Br. Dhaundhumārer. 2) Br. Dṛḍhāśvasya; Śidh. Dṛḍhāśvo yo; Vā. Dṛḍhāśvas tu. 3) Br. câtmajaḥ smṛtaḥ. 4) Bḍ. kṣātra-; Śidh. putro dhar-.

91 = Bḍ. II. 63.64b, 65a; Br. 7.89; H. 708; Kū. 20 23a = b; L. 65 38a = b; Śidh. 60.72b, 73a; Vā. 88 63. 1) H.Śidh. putro; Vā. śruto. 2) Bḍ. Kṛśāśvaś c-Âkṛtāśvaś; Kū. Kṛtāśvo 'tha Raṇāśvaś; L. Kṛśāśvo 'tha Raṇāśvaś; Śidh. Akṣāśvaś ca Kṛtāśvaś; Vā.T. Kṛśāśvaś c-Âkṣaśāśvaś. 3) Br.H. tu. 4) Kū. Saṃhitāśvasya vai; L. -śvātmajāv; Śidh. Saṃhatāśvasuto. 5) Br. -tau dvijāḥ; H. -tau nṛpa; Kū. sutau; Śidh. 'bhavat.

92 = Bḍ. II. 63.65b, 66a; Br. 7.90; H. 709; Śidh. 60.73b, 74a; Vā. 88.64.
1) Bḍ.Vā. patnī Haimavatī. 2) Bḍ. satī. 3) Br. matā; Vā.T. mati-. 4) Bḍ. câsya; Śidh.Vā. tasyāḥ.

	Yuvanāśvaḥ[1]) sutas tasya triṣu lokeṣu viśrutaḥ[2]).
lebhe Prasenajid bhāryāṃ Gaurīṃ nāma pativratām, |	atyantadhārmikā[3]) Gaurī tasya patnī pativratā |

abhiśastā[1]) tu sā bhartrā nadī *vai*[2]) Bāhudâbhavat[3]). || 93 ||

tasyāḥ[1]) putro mahān āsīd Yuvanāśvo mahīpatiḥ[2]). |	tasyās tu Gaurikaḥ putraś cakravartī babhūva ha. |

Māndhātā Y*u*vanāś*vasya*[1]) trilokavijayī[2]) sutaḥ[3]). || 94 ||

atrâpy udāharantîmaṃ[1]) ślokaṃ[2]) paurāṇikā dvijāḥ: |
yāvat sūrya udayat*i*[3]) yāvac ca pratitiṣṭhati, |
sarvaṃ tad Yauvanāśvasya Māndhātuḥ kṣetram ucyate. || 94₁ ||

tasya Caitrarathī bhāryā Śaśabindoḥ[1]) sutâbhavat |
sādhvī Bindumatī[2]) nāma rūpeṇâ*pratimā* bhuvi[3]) || 95 ||
pativratā ca jyeṣṭhā ca bhrātṝṇām ayutasya *sā*[1]). |

tasyām utpādayāmāsa Māndhātā dvau sutau *tadā*[1]):||96|| Purukutsaṃ ca dharmajñaṃ Mucukundaṃ ca *dhārmik*am[1]). |	tasyām utpādayāmāsa Māndhātā trīn sutān prabhuḥ:||96|| Purukutsam Ambarīṣaṃ Mucukundaṃ ca viśrutam. |

Ambarīṣasya dāyādo Yuvanāśvo 'paraḥ smṛtaḥ. || 96₁ ||
Harito Yuvanāśvasya Hāritās tu yataḥ[1]) smṛtāḥ[2]) |
ete hy Aṅgirasaḥ putrāḥ kṣā³tropetā dvijātayaḥ. |

93ᵃ = Br. 7.91ᵃ; H. 710ᵃ; Śidh. 60 74ᵇ. | 93ᵃᵇ = Bḍ. II. 63.66ᵇ, 67ᵃ; Vā. 88.65. 1) Bḍ. Yuvanāśva-. 2) Vā. -keṣv atidyutiḥ. 3) Vā. -dhārmiko.

93ᵇ⁽ᶜ⁾ = Bḍ. II. 63.67ᵇ; Br. 7.91ᵇ; H. 710ᵇ; Śidh. 60.75ᵃ; Vā. 88.66ᵃ. 1) H.Śidh. abhiśaptā. 2) Bḍ.Śidh.Vā. sā. 3) Bḍ.Śidh.Vā. -dā kṛtā.

94ᵃ = Br. 7.92ᵃ; H. 711ᵃ; Śidh. 60.75ᵇ. 1) Br.T. tasya. 2) Br. narādhipaḥ. | 93ᵃ = Bḍ. II. 63.68ᵃ; Vā. 88.66ᵇ.

94ᵇ = Bḍ. II. 63.68ᵇ; Br. 7.92ᵇ; H. 711ᵇ; Śidh. 60.76ᵃ; Vā. 88.67ᵃ. 1) Bḍ. Vā. Yauvanāśvo vai. 2) Bḍ.Vā. trailokyavijayī; Śidh. triṣu lokeṣu. 3) Bḍ.Vā. nṛpaḥ; Śidh. viśrutaḥ.

94₁ = Bḍ. II. 63.69, 70ᵃ; Bhg. IX. 6.37; Vā. 88.67ᵇ, 68ᵃ; Vi. IV. 2.18ᵇᶜ. 1) Vā. -tīmau. 2) Vā. ślokau. 3) Bḍ. udayate; Bhg.Vi. udeti sma.

95 = Bḍ. II. 63.70ᵇ, 71ᵃ; Br. 7.93; H. 712; Śidh. 60.76ᵇ, 77ᵃ; Vā. 88.70. 1) Śidh. Śaśabindu-. 2) Śidh. Śaśabindor matī. 3) Br.H. rūpeṇâsadṛśī bh.; Śidh. rupeṇâpratimâbhavat.

96ᵃ = Bḍ. II. 63.71ᵇ; Br. 7.94ᵃ; H. 713ᵃ; Śidh. 60.77ᵇ; Vā. 88.71ᵃ. 1) Br. vai; Śidh. ca.

96ᵇ = Br. 7.94ᵇ; H 713ᵇ; Śidh. 60.78ᵃ. 1) Br. dvijāḥ; H. nṛpa. | 96ᵇ = Bḍ II. 63.72ᵃ; Vā. 88.71ᵇ.

97ᵃ = Br. 7.95ᵃ; H. 714ᵃ; Śidh. 60.78ᵇ. 1) Br. pārthivam. | 96₁ᵃ = Bḍ. II. 63.72ᵇ; Vā. 88.72ᵃ.

Purukutsa*sutas tv āsīt*[1]) Trasadasyur mah*īpatiḥ*[2]) || 97 ||
Narmadāyāṃ *samu*tpannaḥ[1]), Saṃbhūtas[2]) tasya câtmajaḥ[3]). |
Saṃbhūtasyâtmajaḥ putro hy Anaraṇyaḥ pratāpavān[1]), || 98 ||
Rāvaṇena hato[1]) yo 'sau trailokyavij*aye*[2]) purā[3]). |
Trasadaśvo[4]) 'naraṇyasya, Haryaśvas tasya câtmajaḥ || 98₁ ||
Haryaśvāt tu Dṛṣadvatyāṃ jajñe *Vasumano*[1]) nṛpaḥ. |

Saṃbhūtasya tu[1]) dāyādas
Tridhanvā[2]) ripumardanaḥ[3]). ||98||

tasya putro 'bhavad rājā
Tridhanvā nāma dhārmikaḥ[1]). ||98₂||

rājñas[1]) Tridhanvanaś[2]) câ*sīd*[3]) vidvāṃs Trayyāruṇaḥ[4]) prabhuḥ[5]), |
tasya Satyavrato nāma kumāro 'bhūn mahābalaḥ. || 99 ||

pāṇigrahaṇa[1]mantrāṇāṃ
vighnaṃ cakre sa durmatiḥ[2]),
yena bhāryā hṛtā pūrvaṃ[3])
kṛtodvāhā[4]) parasya vai[5]) ||100||

tena bhāryā Vidarbhasya
hṛtā hatvā divaukasaḥ[1]) |
pāṇigrahaṇamantreṣu
niṣṭhāṃ[2]) saṃprā[3]piteṣv iha. ||100||

96₁ᵇ = Bḍ. II. 63.73ᵃ; Kū. 20.26ᵇ; L. 65.40ᵃ; Vā. 88.72ᵇ.
97ᵃᵇ = Kū. 20.27ᵃ = a; L. 65.40ᵇ, 41ᵃ; cfr. 43ᵃ; Va. 88.73. 1) Vā. -tāḥ śūrayaḥ. 2) Kū. -tas tatsuto 'bhavat. 3) L. pakṣe kṣa-.
97ᵇ⁽ᶜ⁾ = Br. 7.95ᵇ; H. 714ᵇ; Kū. 20.27ᵇ; L. 65.41ᵇ; Śidh. 60.79ᵃ; Vā. 88.74ᵃ. 1) Kū.L.Vā. -tsasya dāyādas. 2) Kū.L.Vā. mahāyaśāḥ.
98ᵃ = Bḍ. II. 63.73ᵇ; Br. 7.96ᵃ; H. 715ᵃ; Kū. 20.28ᵃ; L. 65.42ᵃ; Śidh. 60.79ᵇ; Vā. 88.74ᵇ. 1) Br.H. samutpannaḥ. 2) Kū.L. Saṃbhūtis. 3) Kū. tatsutaḥ smṛtaḥ.
98ᵇ = Bḍ. II. 63.74ᵃ; L. 65.(43ᵇ); Vā. 88.75ᵃ. 1) L. -tir aparaṃ Anaraṇyam ajījanat.
98₁ = Bḍ. II. 63.74ᵇ, 75ᵃ; L. 65.44; Vā. 88.75ᵇ, 76ᵃ. 1) Vā. Rāvaṇo nihato. 2) Bḍ. yena trailokyaṃ vijitaṃ; Vā. yena trilokīvijaye. 3) L. dvijāḥ. 4) Bḍ. tena dṛśyo '-.; L. Bṛhadaśvo.
98₂ᵃ = Bḍ. II. 63.75ᵇ; L. 65.45ᵃ; Vā. 88.76ᵇ. 1) Bḍ. ca Sumatir; L. -nā; Vā. -mato.
98ᵇ = Br. 7.96ᵇ; H. 715ᵇ; Śidh. 60.80ᵃ. 1) H. ca. 2) H. -daḥ Sudhanvā. 3) H. nāma pārthivaḥ; Śidh. -vâripramardanaḥ.
98₂ᵇ = Bḍ. II. 63.76ᵃ; L. 65.46ᵇ; Vā. 88.77ᵃ. 1) L. bhavabhāvitaḥ.
99 = Bḍ. II. 63.76ᵇ, 77ᵃ; Br. 7.97; H. 716ᵇ, 717ᵃ; L. 66.2ᵇ, 3ᵃ; Śidh. 60.80ᵇ, 81ᵃ; Vā. 88.77ᵇ, 78ᵃ. 1) Bḍ.L.Vā. āsīt. 2) H. Tridharmaṇaś; Vā. Traidhanvanaś. 3) Bḍ L.Vā. câpi; Br.Śidh. tv āsīd. 4) Bḍ.Śidh. Trayyāruṇiḥ; L. Trayyāruṇo. 5) H. sutaḥ; L. nṛpaḥ.
100 = Br. 7.98; H. 717ᵇ, 718ᵃ; Śidh. 60.81ᵇ, 82ᵃ. 1) Br. parigrahaṇa-. 2) Br. sudur-; Śidh. mahātmabhiḥ. 3) Br. kṛtodvāhā. 4) Br. hṛtā caiva. 5) Br. ha.
100 = Bḍ. II. 63.77ᵇ, 78ᵃ; L. 66.3ᵇ, 4ᵃ; Vā. 88.78ᵇ, 79ᵃ. 1) Vā. -kasān; L. -tvâmitaujasam. 2) Bḍ. niṣṭhānaṃ pra-; L. aprā-.

	[Viṣṇuvṛddhaḥ sutas tasya Viṣṇuvṛddhā yataḥ smṛtāḥ |]
bālyāt[1]) kāmāc ca mohāc ca saṃharṣāc[2]) cāpalena ca[3]) |	kāmād balāc ca mohāc ca saṃ*h*arṣeṇa[1]) balena ca |
jahāra kanyāṃ kāmā*t sa*[4]) kasyacit puravāsinaḥ. ‖ 100₁ ‖	bhāvino 'rthasya ca balāt tat kṛtaṃ tena dhīmatā. ‖ 101 ‖
adharmaśaṅkunā tena[1]) *taṃ sa*[2]) Trayyāruṇo 'tyajat[3]) |	tam[1]) adharmeṇa saṃyuktaṃ pitā[2]) Trayyāruṇo 'tyajat |

apadhvaṃsêti bahuśo vada*n*[1]) krodhasamanvitaḥ! ‖ 102 ‖
pitaraṃ so 'bravīt[1]) *tyaktaḥ*[2]): kva gacchāmîti vai muhuḥ[3])? |
pitā ca*in*am[4]) athôvāca: śvapākaiḥ saha vartaya, ‖ 103 ‖
nâhaṃ putreṇa putrārthī tvayâdya kulapāṃsana! |
ity uktaḥ sa nirākrāman[1]) nagarād vacanāt pituḥ[2]), ‖ 104 ‖
na ca *ta*ṃ[1]) vārayāmāsa[2]) Vasiṣṭho bhagavān ṛṣiḥ. |
sa tu Satyavrato *dhīmāñ*[3]) śvapākāvasathāntike[4]) ‖ 105 ‖
pitrā tyakto[1]) 'vasad vīraḥ, pit*ā* câsya[2]) vanaṃ yayau, |
ta*tas tasmiṃs*[3]) *tu viṣaye*[4]) nâvarṣat Pākaśāsanaḥ ‖ 106 ‖
samā dvādaśa *saṃpūrṇās*[1]) tenâdharmeṇa vai tadā. |

	[ ] = Vā. 88.79b.
101 = Br. 7.99; H. 718b, 719a; Śidh. 60.82b, 83a. 1) Śidh. balāt. 2) Br. sāhasāc. 3) Śidh. ca madotkaṭāt. 4) Br. kanyāṃ kāmārtaḥ; H. kāmāt kanyāṃ sa; Śidh. kāmāc ca.	101 = Bḍ. II. 63.78b, 79a; Vā. 88.80. 1) Vā.T. saṃkarṣaṇabalena.
102a = Br. 7.100a; H. 719b; Śidh. 60.83b. 1) Śidh. adharmasaṅginaṃ tat tu. 2) H.Śidh. rājā. 3) Śidh. -ṇis tyajan.	101a = Bḍ. II. 63.79b; L. 66.4b; Vā. 88.81a. 1) L. tenâ-. 2) L. rājā.

102b = Bḍ. II. 63.80a; Br. 7.100b; H. 720a; Śidh. 60.84a; Vā. 88.81b. 1) Śidh.Vā. 'vadat.

103 = Bḍ. II. 63.80b, 81a; Br. 7.101; H. 720b, 721a; L. 66.5; Śidh. 60.84b = a; Vā. 88.82. 1) Br. so 'bravīt pitaraṃ. 2) Bḍ.Vā. ekaḥ. 3) L. dvijāḥ; Śidh. tadā. 4) Br.H. ca tam; L. tv enam.

104 = Bḍ. II. 63.81b, 82a; Br. 7.102; H. 721b, 722a; L. 66.6a = b; Vā. 88.83. 1) L. vicakrāma. 2) Bḍ. vibhoḥ; Vā. vibho.

105 = Bḍ. II. 63.82b, 83a; Br. 7.103; H. 722b, 723a; L. 66.6b = b; Śidh. 60.85a = b; Vā. 88.84ab. 1) Bḍ.Vā. cainaṃ. 2) Vā. dhārayāmāsa. 3) Br. viprāḥ; H. -tas tāta; Śidh. tan tu. 4) Vā. -āntikam.

106 = Bḍ. II. 63.83b, 84a; Br. 7.104; H. 723b, 724a; L. 66.7 = a; Śidh. 60.85b, 86a; Vā. 88.84c, 85a. 1) Vā. mukto. 2) Br.H. pitâpy asya; Śidh. pitā tv asya. 3) Śidh. tasya. 4) Bḍ.Vā. tasmiṃs tu viṣaye tasya; L. t. tasya t. v.

107 = Bḍ. II. 63.84b, 85a; Br. 7.105; H. 724b, 725a; Śidh. 60.86b, 87a; Vā.

dārāṃs tu tasya[2]) viṣaye Viśvāmitro mahātapāḥ || 107 ||
saṃnyasya[1]) sāgarānūpe[2]) cacāra[3]) vipulaṃ tapaḥ. |
tasya patnī gale baddhvā[4]) madhyamaṃ putram aurasam || 108 ||
śeṣ*asya*[1]) bharaṇārthāya vyakrīṇād gośatena vai[2]). |
taṃ[3]) tu[4]) baddhaṃ[5]) gale dṛṣṭvā[6]) vikrayārthaṃ[7]) n*ṛpātmaj*aḥ[8])||109||
maharṣiputraṃ dharmātmā mokṣayāmāsa *suvrataḥ*[1]) |
Satyavrato mahāb*āhur*[2]) bharaṇaṃ tasya câkarot || 110 ||
Viśvāmitrasya tuṣṭyartham anukampārtham[1]) eva ca. |
so 'bhavad Gālavo nāma gale ba*n*dh*ān*[2]) mahātapāḥ |
maharṣiḥ Kauśiko *dhīmāṃs*[3]) tena vīreṇa[2]) mokṣitaḥ. || 111 ||

88.85b, 86a. 1) Br. bho viprās; H. rājendra; Śidh. viprarṣe. 2) Śidh. tasya tu.

108 = Bḍ. II. 63.85b, 86a; Br. 7.106; H. 725b, 726a; Śidh. 60.87b, 88a; Vā. 88.86b, 87a. 1) Śidh. saṃtyajya. 2) Br. sāgarānte tu. 3) Br. cakāra. 4) H. baddhā.

109 = Bḍ. II. 63.86b, 87a; Br. 7.107; H. 726b, 727a; Śidh. 60.88b, 89a; Vā. 88.87b, 88a. 1) Bḍ.Vā. śiṣṭānāṃ. 2) Śidh. vyakrīṇīta śatena ca. 3) Śidh. tān. 4) Br. ca. 5) Śidh. dṛṣṭvā. 6) Śidh. baddhvā. 7) Śidh. vikrīṇantīṃ; Vā. vikrītaṃ taṃ. 8) Bḍ.Vā. narottamaḥ; Śidh. svam ātmajam.

110 = Bḍ. II. 63.87b. 88a; Br. 7.108; H. 727b, 728a; Śidh. 60.89b, 90a; Vā. 88.88b, 89a. 1) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Śidh. vai ṛṣe. 2) Bḍ. Vā. mahābuddhir.

111 = Bḍ. II. 63.88b, 89a; Br. 7.109; H. 728b, 729; Śidh. 60.90b, 91 = ab; Vā. 88.89b, 90. 1) Śidh. anukrośārtham. 2) Bḍ.Vā. baddho; Śidh. galabandhān. 3) Bḍ.H. -kas tāta; Vā. -kas tātas. 4) Vā. vīryeṇa.

B.

(Bḍ. II. 63.90—64.24; Br. 8.1—95; H. 730—834; Śidh. 61.1—74; Vā. 88.91—89.23; cfr. A. 273.26b—39; Bhg. IX. 7.7—13.26; Ga. 138.26b—58; Kū. 21.10—61; L. 66.1—54; Vi. IV. 3.13—5.14).

*Satya*vrata*s tu*[1]) bhaktyā ca[2]) kṛpayā ca pratijñayā |
Viśvāmitrakalatraṃ *ca*[3]) babhāra vinaye sthitaḥ[4]). || 1 ||
hatvā mṛgān varāhāṃś ca mahiṣāṃś ca vane[1]carān
Viśvāmitrāśramābhyāśe[2]) māṃsaṃ *vṛkṣe babandha saḥ*[3]). || 2 ||
upāṃśuvratam āsthāya dīkṣāṃ dvādaśavārṣikīm |
pitur niyogād ava*hat*[1]) *tasmin vanagate nṛpe*[2]). || 3 ||
Ayodhyāṃ[1]) caiva rā*ṣṭra*ṃ[2]) ca tathaivântaḥpuraṃ muniḥ |
yājyopādhyāya[3]saṃyogād[4]) Vasiṣṭhaḥ paryarakṣata. || 4 ||
Satyavratas tu[1]) bālyāc ca[2]) bhāvino 'rthasya vai[3]) balāt |
Vasiṣṭhe 'bhyadhikaṃ manyuṃ dhārayāmāsa *nityaśaḥ*[4]). || 5 ||
pitrā *hi* taṃ[1]) tadā rāṣṭrāt[2]) *parityakta*ṃ[3]) svam ātmajam[4]) |
na[5]) vārayāmāsa munir Vasiṣṭhaḥ[6]) kāraṇena *ha*[7]). || 6 ||
pāṇigrahaṇamantrāṇāṃ niṣṭhā syāt saptame pade |
na ca[1]) Satyavratas *tasmād*[2]) *dhṛ*tavān[3]) saptame pade[4]). || 7 ||

---

1 = Bḍ. II. 63.90; Br. 8.1; H. 730; Śidh. 61.1; Vā. 88.91. 1) Bḍ.Vā. tasya vratena. 2) Śidh. tadbhaktyā. 3) Br. tu; H. tad. 4) Śidh. poṣayāmāsa vai tadā.

2 = Bḍ. II. 63.91; Br. 8.2; H. 731; Śidh. 61.2; Vā. 88.92. 1) Bḍ. jale-. 2) Bḍ.H.Vā. -bhyāse. 3) Bḍ. tanmāṃsam anayat tataḥ; Br. babandha ca; Śidh. tanmāṃsaṃ câkṣipan mune; Vā. tanmāṃsam apacat tataḥ.

3 = Bḍ. II. 63.92; Br. 8.3; H. 732; Vā. 88.93. 1) Br. avasat; Bḍ.Vā. abhajan. 2) Bḍ.Vā. nṛpe tu vanam āsthite.

4 = Bḍ. II. 63.93; Br. 8.4; H. 733; Śidh. 61.3; Vā. 88.94. 1) Śidh. tīrthaṃ gāṃ. 2) Br.Vā. rājyaṃ. 3) Bḍ. yājyotthānyāyā-. 4) H. -saṃbandhāt. 5) Br. Vaisiṣṭaḥ.

5 = Bḍ. II. 63.94; Br. 8.5; H. 734; Śidh. 61.4; Vā. 88.95. 1) Bḍ. su-; Śidh. Satyavratasya. 2) Bḍ.Vā. -yāt tu; H. -yad vai; Śidh. -yād vā. 3) H. vā. 4) Bḍ.Vā. manyunā; H. -yadā.

6 = Bḍ. II. 63.95; Br. 8.6; H. 735; Śidh. 61.5; Vā. 88.96. 1) Bḍ.Śidh. tu taṃ; Vā. rudaṃs. 2) H. rājyāt. 3) Br.H. tyajyamānaṃ. 4) Br. priyaṃ sutam. 5) Br. ni-. 6) Br. bahunā. 8) Bḍ.Vā. vai; Br. na.

7 = Bḍ. II. 63.96; Br. 8.7; H. 736; Śidh. 61.6; Vā. 88.97. 1) Bḍ.Vā. evaṃ. 2) Bḍ. tāṃ vai; Vā. tān vai; Śidh. tasya. 3) Bḍ.Vā. hṛtavān; Br. dhatavān. 4) Śidh. tam upāṃśum abudhyata.

jānan dharmān[1]) Vasiṣṭhas[2]) tu	jānan dharmān Vasiṣṭhas tu
na māṃ[3]) trātîti *bho dvijāḥ*[4]) |	na ca[1]) mantrān ihêcchati |
Satyavratas tadā roṣaṃ	iti Satyavrato[2]) roṣaṃ
Vasiṣṭhe[5]) manasâkarot. ‖ 8 ‖	Vasiṣṭhe[3]) manasâkarot. ‖ 8 ‖

guṇa[1]buddhyā tu bhagavān Vasiṣṭhaḥ kṛtavāṃs tathā[2]), |

na[1]) ca Satyavratas tasya	na tu Satyavrato 'budhyad
tam upāṃśum abudhyata. ‖ 9 ‖	upāṃśuvratam asya vai. ‖ 9 ‖

tasminn *aparitoṣo yaḥ*[1]) pitur āsīn mahātmanaḥ[2]), |
tena dvādaśa varṣāṇi nâvarṣat Pākaśāsanaḥ. ‖ 10 ‖
tena tv idānīṃ vahatā[1]) dīkṣāṃ tāṃ durvahāṃ[2]) bhuvi |
kulasya niṣkṛtiḥ *svasya*[3]) kṛ*tā sā*[4]) *vai*[5]) bhaved iti. ‖ 11 ‖
na taṃ[1]) Vasiṣṭho bhagavān pitrā tyaktaṃ nyavārayat[2]), |

abhiṣekṣyāmy ahaṃ putram	abhiṣekṣyāmy ahaṃ *rājye*[1])
asyêty evaṃmatir muniḥ[1]). ‖ 12 ‖	paścād enam iti prabhuḥ. ‖ 12 ‖

sa tu dvādaśa varṣāṇi tāṃ dīkṣām[1]) udvahan[2]) balī |
avidyamāne māṃse tu Vasiṣṭhasya mahātmanaḥ ‖ 13 ‖
sarvakāmadughāṃ d*ogdhrīṃ*[1]) dadarśa sa[2]) nṛpātmajaḥ, |
tāṃ vai krodhāc ca mohāc[3]) ca śramāc caiva[4]) kṣudhâ*nv*itaḥ[5]) ‖ 14 ‖

---

8 = Br. 8.8; H. 737; Śidh. 61.7. 1) Br. dharmaṃ. 2) Śidh. Vasiṣṭhāt. 3) Śidh. taṃ. 4) H. Bhārata; Śidh. śaṃsati Bhārgavaḥ. 5) Śidh. Vasiṣṭho.	8 = Bḍ. II. 63.97; Vā. 88.98. 1) Bḍ. nava. 2) Vā. -vrate. 3) Vā. Vasiṣṭho.

9a = Bḍ. II. 63.98a; Br. 8.9a; H. 738a; Śidh. 61.8a; Vā. 88.99a. 1) Vā. guru-. 2) Śidh.Vā. tadā; Bḍ. tapaḥ.

9b = Br. 8.9b; H. 738b; Śidh. 61.8b. 1) Śidh. sa.	9b = Bḍ. II. 63.98b; Vā. 88.99b.

10 = Bḍ. II. 63.99; Br. 8.10; H. 739; Śidh. 61.9a = a; Vā. 88.100. 1) Bḍ. -miṃs tu paramo roṣaḥ; Br. -toṣaś ca; Śidh. hy aparitoṣāya; Vā. -miṃś côparate yo yat. 2) Vā.T. mahāmanāḥ.

11 = Bḍ. II. 63.100; Br. 8.11; H. 740; Śidh. 61.9b = b; Vā. 88.101. 1) Br. vihitāṃ; Vā. bahudhā. 2) Vā. durbalāṃ. 3) Br. viprāḥ; H. tāta; Śidh. vipra. 4) Bḍ.Vā. kṛtêyaṃ; Śidh. kṛtavān. 5) Bḍ.Vā. ca.

12a = Bḍ. II. 63.101a; Br. 8.12a; H. 741a; Śidh. 61.10a; Vā. 88.102a. 1) Bḍ.Vā. tato. 2) Bḍ. na vārayat.

12b = Br. 8.12b; H. 741b; Śidh. 61.10b. 1) H. evaṃ matir muneḥ; Śidh. asyânte vai bravīn muniḥ.	12b = Bḍ. II. 63.101b; Vā. 88.102b. 1) Bḍ. naṣṭe.

13 = Bḍ. II. 63.102; Br. 8.13; H. 742; Śidh. 61.11; Vā. 88.103. 1) Bḍ. Śidh.Vā. dīkṣāṃ tām. 2) Br. avahad; Śidh. udvahad.

14 = Bḍ. II. 63.103; Br. 8.14; H. 743; Śidh. 61.12; Vā. 88.104. 1) Bḍ. Vā. dhenuṃ. 2) Bḍ.Br.Vā. sa dadarśa. 3) Śidh. lobhāc. 4) Śidh -mād vai ca. 5) H.Śidh. kṣudhârditaḥ.

daśa[1]dharmagato rājā	dasyudharma[1]gato dṛṣṭvā
jaghāna *munisattamaḥ*[2]). |	jaghāna balinām varaḥ. |

sa[1]) *tu*[2]) māṃsaṃ[3]) svayaṃ caiva Viśvāmitrasya câtmajān[4]) ‖ 15 ‖
bhojayāmāsa, tac chrutvā Vasiṣṭho *'py asya cukrudhe*[1]). \|

kruddhas tu bhagavān vākyam	provāca caiva bhagavān
idam āha nṛpātmajam: ‖ 16 ‖	Vasiṣṭhas taṃ nṛpātmajam: ‖ 16 ‖

pātayeyam ahaṃ krūra[1]) tava śaṅkum *asaṃśayam*[2]), \|

yadi te dvāv imau śaṅkū	yadi te trīṇi śaṅkūni
na syātāṃ[1]) vai kṛtau punaḥ[2]). ‖ 17 ‖	na syur hi puraṣādhama. ‖ 17 ‖

pituś câpari[1]toṣeṇa guror[2]) dogdhrīvadhena ca \|
aprokṣitopayogāc ca[3]) trividhas te vyatikramaḥ. ‖ 18 ‖
evaṃ trī*ṇy asya*[1]) śaṅkūni *tāni dṛṣṭvā*[2]) mahātapāḥ \|
Triśaṅkur iti hôvāca, Triśaṅkus tena[3]) sa smṛtaḥ. ‖ 19 ‖
Viśvāmitras tu[1]) dārāṇām āgato[2]) bharaṇe[3]) kṛte[4]) \|
tena[5]) tasmai varaṃ prādā*n muniḥ*[6]) prītas Triśaṅkave. ‖ 20 ‖
chandyamāno vareṇâtha *va*raṃ[1]) vavre nṛpātmajaḥ, \|
saśarīro vraje svargam ity evaṃ yācito varaḥ. ‖ 21 ‖

15a = Br. 8.15a; H. 744a; Śidh. 61.13a. 1) Br. deśa-; Śidh. dāśa-. 2) H. Janamejaya; Śidh. tāṃ sa vai mune.	15a = Bḍ. II. 63.104a; Vā. 88.105a. 1) Vā. -dharmaṃ.

15b = Bḍ. II. 63.104b; Br. 8.15b; H. 745b; Śidh. 61.13b; Vā. 88.105b. 1) Br. tan-; H. tac. 2) H. ca; Śidh. taṃ. 3) Br. māṃsaṃ sa. 4) Śidh. câtmajam.

16a = Bḍ. II. 63.105a; Br. 8.16; H. 746; Śidh. 61.14a; Vā. 88.106a. 1) Bḍ Vā. -ṣṭhas taṃ tadâtyajat; Śidh. -ṣṭho hy a. c.

16b = H. 746b.	16b = Bḍ. II. 63.105b; Vā. 88.106b.

17a = Bḍ. II. 63.106a; Br. 8.17a; H. 747a; Śidh. 61.14b; Vā. 88.107a. 1) Śidh. krūraṃ; Vā. pātaye krūra he. 2) Bḍ. -kum apohya vai; Śidh. ayasmayam; Vā. ayomayam.

17b = Br. 8.17b; H. 727b; Śidh. 61.15a. 1) Śidh. naśyetāṃ. 2) H. punaḥ kṛtau; Śidh. purā.	17b = Bḍ. II. 63.106b; Vā. 88.107b.

18 = Bḍ. II. 63.107; Br. 8.18; H. 748; Śidh. 61.15bc; Vā. 88.108. 1) Śidh. ca pari-. 2) Br. T. guru-. 3) Śidh. -gāt sa.

19 = Bḍ. II. 63.108; Br. 8.19; H. 749; Śidh. 61.16a = b; Vā. 88.109. 1) Bḍ.Vā. evaṃ sa trīṇi. 2) Bḍ.Vā. dṛṣṭvā tasya. 3) Śidh. -kur iti.

20 = Bḍ. II. 63.109; Br. 8.20; H. 750; Śidh. 61.16b, 17a; Vā. 88.110. 1) Br.T. -mitrasya. 2) Br.T. anena. 3) Br.T. bharaṇam. 4) Br. T. kṛtam. 5) Bḍ.Vā. tatas; H. sa tu. 6) Bḍ.Vā. -dāt tadā.

21 = Bḍ. II. 63.110; Br. 8.21; H. 751; Śidh 61.17b = a; Vā 88.111a = a. 1) Bḍ.Vā. gurum.

anāvṛṣṭibhaye tasmin[1]) gate[2]) dvādaśavārṣike |
pitrye rājye 'bhiṣicyâtha[3]) yājayāmāsa taṃ muniḥ[4]). || 22 ||
miṣatāṃ devatānāṃ ca Vasiṣṭhasya ca Kauśikaḥ |
saśarīraṃ tadā[1]) taṃ *vai*[2]) divam āropayat pra[3]bhuḥ[4]). || 23 ||
tasya Satyara*thā*[1]) nāma *bhārya*[2]) Kaikaya[3]vaṃśajā |
kumāraṃ janayāmāsa Hariścandram akalmaṣam. || 24 ||
sa vai[1]) rājā Hariścandras Traiśaṅkava iti *smṛ*taḥ[2]) |
āhartā rājasūyasya samrāḍ iti *ha viś*rutaḥ[3]). || 25 ||
Hariścandrasya *tu*[1]) *suto*[2]) Rohito nāma vīryavān[3]), |
Harito Rohitasyâtha, Cañcur[4]) Hā*rī*ta[5]) ucyate. || 26 ||
Vija[1]yaś ca Sudevaś ca[2]) Cañcu-putrau[3]) babhūvatuḥ[4]), |
jetā kṣatrasya sarvasya[5]), Vijayas tena sa smṛtaḥ. || 27 ||
Rurukas[1]) tanayas tasya[2]) rājā dharmārthakovidaḥ[3]), |
Ruruk*asya*[4]) Vṛkaḥ putro[5]), *Vṛk*ād[6]) Bāhus *tu* jajñivān[7]). || 28 ||

Haihayās Tālajaṅghāś ca nirasyanti sma taṃ nṛpam[1]), |	Haihayais Tālajaṅghaiś ca nirasto vyasanī nṛpaḥ |

---

22 = Bḍ. II. 63.111; Br. 8.22; H. 752; L. 66.9a = b; Śidh. 61.18; Vā. 88.111b, 112a. 1) Śidh. câsmin. 2) Bḍ.Śidh. jāte. 3) Bḍ.Vā.V. abhiṣicya rājye pitrye; H. pitrye 'bhiṣicya rājye tu; L. rājye 'bhiṣicya taṃ pitrye; Śidh. abhiṣicya pitṛrājye; Vā.T. abhiṣicya tadā rājye. 4) Bḍ. vai yojayāmāsa taṃ muniḥ; Br. pārthivam.

23 = Bd. II. 63.112; Br. 8.23; H. 753; L. 66.9b 10a; Śidh. 61.19; Vā. 88.112b, 113c. 1) Śidh. sadā. 2) H. Śidh. tu. 3) L. -yad vi-. 4) Br. divam āropayāmāsa saśarīraṃ mahātapāḥ.

24 = Bḍ. II. 63.115; Br. 8.24; H. 754; L. 66.10b, 11a; Śidh. 61.20; Vā. 88.117. 1) Bḍ.Vā. Satyaratā; L. Satyavratā. 2) Br.H. patnī. 3) Br. Kaikeya-; Vā. Kekaya-.

25 = Bḍ. II. 63.116; Br. 8.25; H. 755; Śidh. 61.21; Vā. 88.118. 1) Bḍ.Vā. tu. 2) Bḍ.Vā. śrutaḥ. 3) Bḍ.Vā. pariśrutaḥ; H. ca viśrutaḥ.

26 = Bḍ. II. 63.117; Br. 8.26; H. 756a, 758a; L. 66.11b, 12a; Śidh. 61.22a = a; Vā. 88.119. 1) L. ca. 2) Br.H. putro 'bhūd. 3) Br. pārthivaḥ; Śidh. viśrutaḥ. 4) L. Dhundhur. 5) Bḍ Vā. Hārīta.

27 = Bd. II. 63.118; Br. 8.27; H. 758b, 759a; L. 66.12b, 13a; Vā. 88.120. 1) Bḍ. Vina-. 2) Br. muniśreṣṭhāś; L. Sutejāś ca. 3) Br. Cañcuputro; L. Dhundhuputrau. 4) Br. babhūva ha. 5) Bḍ.Vā. sarvasya kṣatrasya; Br. sa sarvapṛthivīṃ; L. j. kṣ. sarvatra.

28 = Bḍ. II. 63 119; Br. 8.28; H. 759b, 760a; L. 66.13b, 14a; Śidh. 61.22b = b; Vā. 88.121. 1) L. Rucakas. 2) L. tasya tanayo; Vā. tanayas tatra. 3) L. paramadhārmikaḥ. 4) Bḍ. Rurukāt tu; L. Rucakasya; Śidh. Rohitasya; Vā. Rurukād. 5) Vā. Dhṛtakaḥ. 6) Bḍ.L.Vā. -tras tasmād. 7) Bḍ. -hur vijajñivān; L.Vā. ca jajñivān.

29a = Br. 8.29a; H. 761a; Śidh. 61.23a. 1) H. nṛpa.	29a = Bḍ. II. 63.120a; Vā. 88.122a.

tatpatnī garbham ādāya
Aurvasyâśramam āviśat. || 29 ||
nâtyartham[1]) dhārmikaś caiva[2])
sa hi[3]) dharmayuge 'bhavat. |

Śakair Yavana-Kāmbojaiḥ
Pāradaiḥ Pahlavaiḥ *saha*[1]). || 29 ||
nâtyartham dhārmiko *'bhūt* sa
dharm*ye satyayuge*[1]) *tathā*. |

Sagaras tu[1]) suto[2]) Bāhor[3]) jajñe[4]) saha gareṇa vai[5]). || 30 ||
Aurvasyâ[1]śramam āsādya Bhārgaveṇâbhi[2]rakṣitaḥ |
āgneyam astraṃ labdhvā *ca*[3]) Bhārgavāt Sagaro nṛpaḥ || 31 ||
jigāya[1]) pṛthivīṃ hatvā[2]) Tālajaṅghān sa-Haihayān |
Śakānāṃ Pahlavānāṃ ca dharmaṃ[3]) nirasad acyutaḥ[4]) || 32 ||
kṣatriyāṇāṃ *tathā teṣāṃ*[1]) Pāradānāṃ ca[2]) dharmavit. || 33 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
kathaṃ sa Sagaro *jāto*[1]) gareṇ*aiva sahâcyutaḥ*[2]) |
kimarthaṃ ca[3]) Śakādīnāṃ kṣatriyāṇāṃ mahaujasām || 34 ||
dharmān[1]) kulocitān[2]) kruddho rājā[3]) nirasad acyutaḥ, |
| etan naḥ[1]) sarvam ācakṣva vistareṇa mahāmate[2])! || 35 ||
sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:
Bāhor vyasaninaḥ *pūrvaṃ*[1]) hṛtaṃ rājyaṃ *abhūt*[2]) kila |
Haihayais Tālajaṅghaiś ca Śakaiḥ sārdhaṃ[3]) *samāgataiḥ*[4]). || 36 ||

29b = Br. 9.29b.

30a = Br. 9.30a; H. 761b; Śidh. 61.23b. 1) Br.T. nāsatyo; Śidh. nātmārthaṃ. 2) H. -kas tāta; Śidh. -ko vipra. 3) Br. ha.

29b = Bḍ. II. 63.120b; H. 760b; Vā. 88.122b. 1) Bḍ.Vā. tathā.

30a = Bḍ. II. 63.121a; Vā. 88.123a. 1) Bḍ. sati yuge.

30b = Bḍ. II. 63.121b; Br. 8.30b; H. 762a; L. 66.(14b); Śidh. 61.24a; Vā. 88.123b. 1) Śidh. Sagaraṃ sa. 2) Śidh. sutaṃ. 3) L. Sagaras tasya putro 'bhūd; Śidh. Bāhur. 4) Br. yajñe; L. rājā. 5) H. saḥ; L. paramadhārmikaḥ.

31 = Bḍ. II. 63.122; Br. 8.31; H. 762b, 763a; Śidh. 61.24a, 25b; Va. 88.124a = b. 1) Bḍ.Vā. Bhṛgor ā-. 2) Bḍ. hy Aurveṇa pari-; Vā. turveṇa pari-. 3) Bḍ.Vā. tu.

32 = Bḍ. II. 63.123; Br. 8.32ab; H. 763b, 764a; Śidh. 61.25b(c); Vā. 88.124b, 125a. 1) Bḍ.Vā. jaghāna. 2) Bḍ.Vā. gatvā. 3) Vā. -mān; 4) Śidh. Śakān Bahūdakāṃś caiva Pāradātagaṇān Khaśān.

33 = Bḍ. II. 63.124a; Br. 8.32c; H. 764b; Vā. 88.125b. 1) Br. kṣ. muniśreṣṭhāḥ; H. Kuruśreṣṭha. 2) H. sa.

34 = Bḍ. II. 63.124b, 125a; Br. 8.33; H. 765; Śidh. 61.28a = a; Vā. 88.126ab. 1) Bḍ.Śidh.Vā. rājā. 2) Bḍ.Vā. gareṇa saha jajñivān; Śidh. gareṇa sahito mune. 3) Bḍ. vā.

35a = Bḍ. II. 63.125b; Br. 8.34a; H. 766a; Vā. 88.126c = a. 1) H. dharmaṃ. 2) H. kulocitaṃ. 3) Br. rājā kruddho.

| 35b = Br. 8.34b; H. 766b; Śidh. 61 (28b). 1) H. me. 2) H. tapodhana; Śidh. jātaḥ sa jaghnivān bhūpān etad akhyātum arhasi.

36 = Bḍ. II. 63.126; Br. 8.35; H. 767; Śidh. 61.29; Vā. 88.127. 1) Bḍ.

Yavanāḥ Pāradāś caiva Kāmbojāḥ Pahlavās tathā[1]) |

ete hy api gaṇāḥ pañca[1])
Haihayārthe[2]) parākraman. || 37 ||
hṛtarājyas tadā[1]) rājā
sa vai Bāhur vanaṃ yayau |

patnyā cânugato duḥkhī
vane[2]) prāṇān avāsṛjat. || 38 ||

Haihayārthaṃ parākrāntā
ete pañca gaṇās tadā. || 37 ||
hṛtarājyas tadā Bāhuḥ
saṃnyasya *sa*[1]) tadā *gṛham*[2]) |
vanaṃ praviśya dharmātmā
saha patnyā tapo 'carat. || 37₁ ||
kadācit apy akalpaḥ sa[1])
toyārthaṃ prasthito nṛpaḥ |
vṛddhatvād durbalatvāc ca hy
antarā[2]) sa mamāra ca. || 38 ||

patnī *tu* Yādavī tasya sagarbhā pṛṣṭhato 'nvagāt[1]), |
sapatnyā tu[2]) garas tasyai[3]) datt*aḥ pūrvam abhūt kila*[4]). || 39 ||
sā tu bhartuś citāṃ kṛtvā va*ne*[1]) *tām*[2]) *adhyarohata*[3]), |
Aurvas tāṃ[4]) Bhārgavo *dṛṣṭvā*[5]) kāruṇyāt *samavārayat*[6]). || 40 ||

tasyâśrame ca *garbhaḥ sa*[1])
gareṇaiva sahâcyutaḥ[2]) |
vyajāyata mahābāhu*ḥ*[3])
Sagar*o*[4]) nāma pārthivaḥ[5]). || 41 ||

tasyâśrame tu taṃ garbhaṃ[1])
sā gareṇa[2]) tadā saha |
vyajāyata mahābāhuṃ
Sagaraṃ nāma dhārmikam. || 41 ||

Vā. tasya; H.Śidh. tāta. 2) Bḍ.Vā. purā. 3) Śidh. sārthaṃ. 4) Br. dvijottamāḥ; H.Śidh. viśāṃpate.

37ᵃ = Bḍ. II. 63.127ᵃ; Br. 8.36ᵃ; H. 768ᵃ; Śidh. 61.30ᵃ; Vā. 88.128ᵃ. 1) H. Khaśāḥ.

37ᵇ = Br. 8.36ᵇ; H. 768ᵇ; Śidh. 61.30ᵇ. 1) Śidh. eteṣāṃ ca gaṇā rājan. 2) H. -yārthaṃ.

38 = Br. 8.37; H. 769; Śidh. 61.31. 1) Śidh. tato. 2) Br. tatra; Śidh. sa vai.

37ᵇ = Bḍ. II. 63.127ᵇ; Vā. 88.128ᵇ.

37₁ = Bḍ. II. 63.128; Vā. 88.129ᵇᶜ. 1) Vā. nu. 2) Vā. nṛpaḥ.

38 = Bḍ. II. 63.129; Vā. 88.130. 1) Vā. kasyacit tv atha kālasya. 2) Vā. ca antarā.

39 = Bḍ. II. 63.130; Br. 8.38; H. 770; Śidh. 61.32; Vā. 88.131. 1) Bḍ. 'py agāt. 2) Br.Śidh. ca. 3) Śidh. tasyā. 4) Bḍ.Vā. datto garbhajighāṃsayā; Br. p. kilânaghāḥ; Śidh. p. tu serṣyayā.

40 = Bḍ. II. 63.131; Br. 8.39; H. 771; Śidh. 61.33; Vā. 88.132. 1) Bḍ.Vā. vahniṃ; Śidh. jvalanaṃ. 2) Bḍ.Vā. taṃ. 3) Bḍ.Vā. samarohayat; Br. T. abhyarohata; Śidh. câvarohata. 5) Br. viprāḥ; H. -vas tāta; Śidh. -vo rājan. 6) Bḍ. -yād dhi nyavartayat; Vā. -yād vinyavartayat.

41 = Br. 8.40; H. 772; Śidh. 61.34. 1) H. taṃ garbhaṃ; Śidh. vai garbho. 2) H. -ta. 3) H. -bāhuṃ;

41 = Bḍ. II. 63.132; Vā. 88.133. 1) Bḍ. tu garbhaṃ sā. 2) Bḍ. gareṇa ca.

Aurvas tu jātakarmādi[1]) tasya kṛtvā[2]) mahātmanaḥ |
adhyāpya vedaśāstrāṇi[3]) tato 'straṃ pratyapādayat || 42 ||
āgneyaṃ *tu*[1]) *mahābāhur*[2]) *amara*ir[3]) api duḥsaham. |
sa tenâstrabalenâjau[4]) balena ca samanvitaḥ || 43 ||
Haihayān vi[1]jaghān*âśu*[2]) kruddho Rudraḥ paś*ūn iva*[3]) |
| ājahāra ca lokeṣu kīrtiṃ kīrtimatāṃ varaḥ. || 44 ||
tataḥ Śakān[1]) sa[2]Yavanān[3]) Kāmbojān[4]) Pāradāṃs[5]) tathā |
Pahlavāṃś caiva niḥśeṣān kartuṃ vyavasito nṛpaḥ[6]). || 45 ||
te *vadh*yamānā[1]) vīreṇa[2]) Sagareṇa mahātmanā |
Vasiṣṭhaṃ śaraṇaṃ *gatvā*[3]) pra*ṇipetur*[4]) *manī*ṣiṇam[5]). || 46 ||
Vasiṣṭh*as*[1]) *tv atha tān*[2]) *dṛṣṭ*vā[3]) samayena[4]) mahādyutiḥ[5]) |
Sagaraṃ vārayāmāsa teṣāṃ dattvâbhayaṃ tadā[6]). || 47 ||
Sagaraḥ svāṃ pratijñāṃ *ca*[1]) guror vākyaṃ niśamya ca |
dharmaṃ jaghāna[2]) teṣāṃ vai[3]) veśānyatvaṃ[4]) cakāra ha. || 48 ||
ardhaṃ Śakānāṃ śiraso muṇḍayitvā[1]) vyasarjayat |
Yavanānāṃ śiraḥ sarvaṃ Kāmbojānāṃ tathaiva ca[2]). || 49 ||

Śidh. -bāho. 4) H. Sagaraṃ. |
5) H. pārthivam. |

42 = Bḍ. II. 63.133; Br. 8.41; H. 773; Śidh. 61.35; Vā. 88.134. 1) Bḍ.Vā. -karmādīn; Br. -dīṃs. 2) Bḍ.Vā. kṛtvā tasya. 3) Bḍ. vedāñ chāstrāṇi; H. vedān akhilāṃs; Śidh. vedaṃ śāstrāṇi.

43 = Br. 8.42; H. 774; Śidh. 61.36; Vā. 88.135ab. 1) Śidh. taṃ; Vā. Jāmadagnyāt. 2) Br. mahābhāgā; Śidh. mahābhāga; Vā. tad āgneyam. 3) Śidh. sāmarair; Vā. asurair. 4) Vā. -balenaiva.

44a = Br. 8.43a; H. 775a; Śidh. 61.37a; Vā. 88.135c = a 1) H. ni-. 2) Vā. jaghāna Haihayān. 3) Śidh. k. hy astrabalena ca; Vā. k. R. paśugaṇān iva.
| 44b = Br. 8.43b; H. 775b; Śidh. 61 37b.

45 = Bḍ. II. 63.134; Br. 8.44; H. 776; Śidh. 61.38a = a; Vā. 88.136. 1) Br. Śakāṃś; Śidh. Śakāḥ. 2) Br. ca. 3) Śidh.-Yavanāḥ. 4) Śidh. Kāmbojāḥ. 5) Śidh. Pahnavās. 6) H. -sitaḥ kila.

46 = Bḍ. II. 63.135; Br. 8.45; H. 777; Śidh. 61.38b = a[I]b[I]; Vā. 88.137. 1) Bḍ. te hanyamānā. 2) Śidh. hanyamānās tadā te tu. 3) Bḍ. Vā. sarve; Śidh. yayuḥ. 4) Bḍ. samprāptāḥ; Vā. prapannāḥ. 5) Bḍ.Vā. śaraṇaiṣiṇaḥ.

47 = Bḍ. II. 63.136; Br. 8.46; H. 778; Śidh. 61 39; Vā. 88.138. 1) Bḍ. Śidh. -ṣṭho. 2) Bḍ. -ṭho vīkṣya tān; Śidh. vañcanāṃ; Vā. tāṃs tathêty. 3) Bḍ. yuktān; Śidh. kṛtvā; Vā. uktvā. 4) Bḍ.Vā V. vinayena. 5) Bḍ. mahāmuniḥ. 6) Bḍ. tathā; Śidh. nṛpam.

48 = Bḍ. II. 63.137; Br. 8.47; H. 779; Śidh. 61.40; Vā. 88.139. 1) Br. Śidh. tu. 2) Bḍ. jaghāna dharmaṃ. 3) Bḍ. vai teṣāṃ. 4) Br. veṣān anyāṃś; Śidh. keśānyatvam.

49 = Bḍ. II. 63.138; Br. 8.48; H. 780; Śidh. 61.41; Vā. 88.140. 1) Śidh. muṇḍaṃ kṛtvā. 2) Br. ha.

Pāradā mukta[1]keśāś ca Pahlavāḥ[2]) śmaśrudhāriṇaḥ |
niḥsvādhyāyavaṣaṭkārāḥ kṛtās tena mahātmanā. || 50 ||
Śakā Yavana-Kāmbojāḥ *Pā*radāḥ[1]) *Pahlavās*[2]) *tathā*[3]) |

Ko*l*isarpāḥ[1]) *sa-Mahiṣā*[2])	Kalisparśā Māhiṣikā
D*a*rvāś[3]) Colāḥ sa-Keralāḥ, ‖51‖	Dārvāś Colāḥ Khasās tathā, ‖51‖

sarve te kṣatriy*agaṇā*[1]), dharmas teṣāṃ nirākṛtaḥ[2]) |
Vasiṣṭhavacanād *rājñā*[3]) Sagareṇa mahātmanā. || 52 ||
sa dharmavijayī rājā vijityêmāṃ vasuṃdharām |
aśvaṃ *pra*cāra[1]yāmāsa vājimedhāya dīkṣitaḥ[2]). || 53 ||
tasya cārayataḥ so 'śvaḥ samudre pūrvadakṣiṇe |
velāsamīpe 'pahṛto bhūmiṃ caiva praveśitaḥ. || 54 ||
sa taṃ deśaṃ *tadā putr*aiḥ[1]) khānayāmāsa pārthivaḥ[2]). |

āsedus te tadā[1]) tatra	āseduś ca tatas tasm*in*
khanyamāne mahārṇave ‖ 55 ‖	*khan*antas[1]) te mahārṇave ‖55‖

tam ādipuruṣaṃ devaṃ[1]) Hariṃ Kṛṣṇaṃ Prajāpatim[2]) |
Viṣṇuṃ Kapilarūpeṇa *svapantaṃ puruṣottamam*[3]). || 56 ||

tasya cakṣuḥsamutthena	tasya cakṣuḥ samāsādya
tejasā[1]) pratibudhyataḥ |	tejas tat pratipadyate, |

dagdhāḥ *putrās tadā sarve*[1]) catvāras tv avaśeṣitāḥ: || 57 ||

---

50 = Bḍ. II. 63.139, Br. 8.49; H. 781; Śidh. 61.42; Vā. 88.141. 1) Śidh. muṇḍa-. 2) Br. Pahlavāñ.

51a = Bḍ. II. 63.140a; Br. 8.50a; H. 782a; Vā. 88.142a. 1) Bḍ.Vā. Pahlavāḥ. 2) Bḍ.Vā. Pāradaiḥ. 3) Bḍ.Vā. saha; Br. Pāradāś ca dvijottamāḥ.

51b = Br. 8.50b; H. 782b. 1) Br. Koṇisarpā. 2) Br. Māhiṣakā. 3) Br. Darvāś.	51b = Bḍ. II. 63.140b; Vā. 88.142b.

52 = Bḍ. II. 63.141; Br. 8.51; H. 783; Sidh. 61.43a = a; Vā. 88.143. 1) Br. kṣatriyā viprā; H Śidh. kṣatriyās tāta. 2) Śidh. dharmahīnāḥ kṛtāḥ purā. 3) Bḍ.Vā. -canāt pūrvaṃ; H. -canād rājan.

53 = Bḍ. II. 63.142; Br. 8.52; H. 785; Śidh. 61.43b, 44a; Vā. 88.144. 1) Bḍ. vai cāra-; Vā. vicāra-; Śidh. saṃskāra-. 2) Śidh. pārthivaḥ.

54 = Bḍ. II. 63.143; Br. 8.53; H. 786; Śidh. 61.44b, 45a; Vā. 88.145.

55a = Bḍ. II. 63.144a; Br. 8.54a; H. 787a; Śidh. 61.45b; Vā. 88.146a. 1) Bḍ.Vā. sutaiḥ sarvaiḥ. 2) Śidh. sarvataḥ.

55b = Br. 8.54b; H. 787b; Śidh. 61.46a. 1) Śidh. tatas.	55b = Bd. II. 63.144b; Vā. 88.146b. 1) Vā. tasmiṃs tad antas.

56 = Bḍ. II. 63.145; Br. 8.55; H. 788; Śidh. 61.46b = a; Vā. 88.147. 1) H. ādidevaṃ puruṣaṃ. 2) Śidh. Kapilaṃ viśvarūpiṇam. 3) Br. -ṣaṃ tadā; H. puruṣasattamam; Bḍ. Vā. Haṃsaṃ Nārāyaṇaṃ prabhum.

57a = Br. 8.56a; H. 789a; Śidh. 61.47a. 1) Śidh. vahninā.	57a = Bḍ. II. 63.146a; Vā. 88.148a.

57b = Bḍ. II. 63.146b; Br. 8.56b; H. 789b; Śidh. 61.47b; Vā. 88.148b.

Barh*i*[1]ketuḥ Su[2]ketuś ca tathā Dharmaratho nṛpaḥ[3] |
śūraḥ Pañca*janaś*[4] caiva[5] tasya vaṃśakarā *nṛpāḥ*[6]. || 58 ||
prādāc ca tas*mai*[1] bhagavān Harir Nārāyaṇo var*ān*[2] |

akṣayaṃ vaṃśam Ikṣvākoḥ
kīrtiṃ câpy anivartinīm[1] || 59 ||
putraṃ Samudraṃ ca vibhuḥ
svarge vāsaṃ tathâkṣayam. |
Samudraś cârgham ādāya
vavande taṃ mahīpatim || 60 ||

akṣayatvaṃ svavaṃśasya
vājimedhaśataṃ tathā || 59 ||
vibhuḥ[1] putraṃ Samudraṃ ca
svarge vāsaṃ tathâkṣayam. |
sa[2] Samudro 'śvam ādāya
vavande saritāṃ patiḥ || 60 ||

sāgaratvaṃ ca lebhe sa karmaṇā tena tasya vai[1]. |
taṃ câśvamedhikaṃ so 'śvaṃ samudrād *upalabdhavān*[2] || 61 ||
ājahārâśvamedhānāṃ śataṃ *sa sumahāyaśāḥ*[1], |
putrāṇāṃ ca sahasrāṇi ṣaṣṭis *tasyêti*[2] naḥ śrutam. || 62 ||

ṛṣaya ūcuḥ:

Sagarasyâtmajā *vīrāḥ*[1] kathaṃ jātā mahābalāḥ[2] |
vikrāntāḥ ṣaṣṭisāhasrā vidhinā kena *vā vada*[3]! || 63 ||

sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:

dve *bhārye*[1] Sagarasyâstāṃ tapasā dagdhakilbiṣe: |
jyeṣṭhā Vidarbhaduhitā Keśinī nāma nāmataḥ[2], || 64 ||

---

1) Br. sarve muniśreṣṭhāś; H. -dhās te vai mahārāja; Sidh. ṣaṣṭisahasrāṇi.

58 = Bḍ. II. 63.147; Br. 8.57; H. 790; Śidh. 61.48; Vā. 88.149. 1) H. Barha-; Śidh. Harṣa-. 2) Vā. Sa-. 3) Bḍ. -rathaś ca yaḥ; Sidh. -rato 'paraḥ; Vā. -rataś ca yaḥ. 4) Br. -nadaś; Vā. -vanaś. 5) H. -no nāma. 6) Bḍ.Vā.T. -rāḥ prabhoḥ; H. Śidh. nṛpa.

59a = Bḍ. II. 63.148a; Br. 8.58a; H. 791a; Śidh. 61.49a; Vā. 88.150a. 1) Bḍ.Vā. tasya. 2) Br.H. varam; Śidh. pañca varān svayam.

59b = Br. 8.58b; H. 791b; Śidh. 61.(49b). 1) Śidh. vaṃśaṃ medhāṃ ca kīrtiṃ ca samudraṃ tanayaṃ dhanam.

59b = Bḍ. II. 63.148b; Vā. 88.150b.

60 = Br. 8.59; H. 792a, 793a.

60 = Bḍ. II. 63.149; Vā. 88.150c, 151a. 1) Vā.T. vibhuṃ. 2) Bḍ. taṃ.

61 = Bḍ. II. 63.150; Br. 8.60; H. 793b, 794a; Śidh. 61.50; Vā. 88.151b, 152a. 1) Br. ha. 2) Bḍ.Vā. prāpya pārthivaḥ.

62 = Bḍ. II. 63.151a, 152b; Br. 8.61; H. 794b, 795; Śidh. 61 51 = a; Vā. 88.152b, 153c. 1) Br.T. -hātapāḥ; Bḍ.Vā. -taṃ caiva punaḥ punaḥ. 2) Bḍ.Vā. tu iti.

63 = Bḍ. II. 63.153; Br. 8.62; H. 796; Śidh. 61.52; Vā. 88.154. 1) Bḍ. nānā, Vā. rājñaḥ. 2) H. mahātmanaḥ. 3) Br. sattama; H. vā dvija.

64 = Bḍ. II. 63.154; Br. 8.63; H. 797; Śidh. 61.53a = a; Vā. 88.155. 1) Bḍ.Śidh.Vā. patnyau. 2) H. viśrutā.

kanīyasī tu *yā tasya*[1]) patnī paramadharmiṇī, |
Ariṣṭanemiduhitā rūpeṇâpratimā bhuvi. || 65 ||
Aurvas tābhyāṃ[1]) varaṃ prādāt ta*pasârādhitaḥ prabhuḥ*: |

ṣaṣṭiṃ putrasahasrāṇi
gṛhṇātv ekā tapasvinī[1]), || 66 ||
ekaṃ vaṃśadharaṃ tv ekā
yatheṣṭaṃ varayatv iti[1]). |
tatraikā jagṛhe putrān
lubdhā śūrān bahūṃs tathā[2]), ||67||
ekaṃ vaṃśadharaṃ tv ekā,
tathêty āha *mahā*muniḥ[1]). |

Keśiny asūta Sagarād
Asamañjasam ātmajam, |
rājā Pañcajano nāma
babhūva sa mahā*balaḥ*[2]). || 68 ||
itarā[1]) suṣuve tumbīṃ[2])
bījapūrṇām[3]) iti śrutiḥ[4]), |
tatra ṣaṣṭisahasrāṇi
garbhās te tilasaṃmitāḥ || 69 ||

ekā janiṣyate putraṃ
vaṃśakartāram īpsitam, |
ṣaṣṭiṃ[1]) putrasahasrāṇi
dvitīyā janayiṣyati. || 66 ||
munes tu vacanaṃ śrutvā
Keśinī putram ekakam |
vaṃśasya kāraṇaṃ śreṣṭh*ā*[1])
jagrāha nṛpasaṃsadi. || 67 ||
ṣaṣṭiṃ[1]) putrasahasrāṇi
Suparṇabhaginī tathā |
mahā*bhāgā pramuditā*
*jagrāha Sumatis ta*thā[2]). || 67₁ ||
atha kāle gate jyeṣṭhā
jyeṣṭhaṃ putraṃ vyajāyata |
Asamañja iti khyātaṃ
Kākutsthaṃ Sagarātmajam. ||68||
Sumatis tv api jajñe vai
garbhaṃ tumbaṃ[1]) yaśasvinī, |
ṣaṣṭiḥ[2]) putrasahasrāṇi[3])
tumbamadhyād viniḥsṛtāḥ. || 69 ||

---

65 = Bḍ. II. 63.155; Br. 8.64; H. 798; Vā. 88.156. 1) Br.H. mahatī.
66a = Bḍ. II. 63.156a; Br. 8.65a; H. 799a; Śidh. 61.53b; Vā. 88.157a.
1) Śidh. tayor. 2) Br. tad budhyadhvaṃ dvijottamāḥ; H. tan nibodha janādhipa; Śidh. toṣito munisattamaḥ.

66b = Br. 8.65b; H. 799b; Śidh. 61.54a.
1) Br.T. ekā nitambinī. 2) Śidh. ekā vavre tarasvinam.
67 = Br. 8.66; H. 800; Śidh. 61.54b, 55a. 1) Śidh. varaśālinī. 2) Br.T. ṣaṣṭisāhasrasaṃmitān; Śidh. lubdhā putrān ś. b. tadā.
68 = Br. 8.67 = ac; H. 801, 802a.
1) Br. tato muniḥ. 2) Br. mahādyutiḥ.
69 = Br. 8.68; H. 802b, 803a; Śidh.

66bc = Bḍ. II. 63.156b, 157a; Vā. 88.157bc.
1) Vā.T. ṣaṣṭi-.
67 = Bḍ. II. 63.157b, 158a; Vā. 88.158.
1) Bḍ. śreṣṭhaṃ.
67₁ = Bḍ. II. 63.158b, 159a; Vā. 88.159.
1) Vā. ṣaṣṭi-. 2) Vā. mahātmanas tu jagrāha Sumatiḥ svamatir yathā.
68 = Bḍ. II. 63.159b, 160a; Vā. 88.160.
69 = Bḍ. II. 63.160b, 161a; Vā. 88. 161.

sambabhūvur yathākālam
vavṛdhuś ca[1]) yathākramam[2]). |
ghṛtapūrṇeṣu kumbheṣu[1]) tān garbhān[2]) *nidadhe*[3]) tataḥ[4]), || 70 ||
dhātrīś caikaikaśaḥ prādāt tāvatīḥ poṣaṇe nṛpaḥ[1]). |
tato *daś*asu[2]) māseṣu samuttasthur yathāsukham[3]) || 71 ||

kumārās te yathākālam	kumārās te mahābhāgāḥ
Sagaraprītivardhanāḥ, |	Sagaraprītivardhanāḥ, |
	kālena mahatā caiva
	yauvanam pratipedire[1]) || 72 ||
ṣaṣṭiḥ[1]) putrasahasrāṇi	ṣaṣṭiputrasahasrāṇi.
tasyaivam abhavan dvijāḥ[2]) || 72 ||	teṣām aśvānusāriṇām |
garbhād alābūmadhyād vai	
jātāni pṛthivīpateḥ[1]). |	
teṣām Nārāyaṇam tejaḥ	
praviṣṭānām[2]) mahātmanām || 73 ||	
ekaḥ Pañcajano nāma	*sa tu jyeṣṭho naravyāghraḥ*[1])
putro rājā babhūva ha. |	Sagarasyâtmasambhavaḥ || 73 ||
*su*taḥ[2]) Pañcajanasyâsīd	Asamañja iti khyāto
Aṃśumān nāma vīryavān, || 74 ||	Barhiketur mahābalaḥ |

61.55b = a. 1) Sidh. sā caiva. 2) Śidh. tumbam. 3) Śidh. -pūrṇam. 4) Śidh. pṛthak kṛtāḥ.

70a = Br. 8.69a; H. 803b; Śidh. 61.56a. 1) Śidh. tato dhātrībhiḥ sarve 'pi vavṛdhus te. 2) Br. yathāsukham.

1) Bd. garbhatumbam. 2) Vā. ṣaṣṭi-. 3) Bd. -srāṇām.

70b = Bd. II. 63.161b; Br. 8.69b; H. 804a; Śidh. 61.56b; Vā. 88.162a. 1) Śidh. kuṇḍeṣu. 2) Śidh. kumārāḥ. 3) Bd. yad adhāt; Vā. yad adhat. 4) H. pitā; Śidh. prītivardhanāḥ.

71 = Bd. II. 63.162; Br. 8.70; H. 804b, 805a; Vā. 88.162b, 163a. 1) H. -tīr eva poṣaṇe. 2) Bd.Vā. navasu. 3) Br. yathākramam.

72a = Br. 8.71a; H. 805b.

72b = Br. 8.71b; H. 806a. 1) Br. ṣaṣṭi-. 2) H. nṛpa.

73 = Br. 8.72; H. 806b, 807a; Śidh. 61.(57a) = b. 1) H. -pate. 2) Śidh. Kapilāgnipradagdhānām teṣām tatra.

74 = Br. 8.73; H. 807b, 808a; Śidh. 61.57b, 58a. 1) Br.T. śūraḥ; Śidh. tataḥ.

72 = Bd. II. 63.163; Vā. 88.163b, 164a. 1) Bd. samupāśritāḥ.

73a = Vā. 88.164b.

73b = Bd. II. 63.164a; Vā. 88.165a. 1) Bd. Keśinyās tanayo yo 'nyaḥ.

74 = Bd. II. 63.164b, 165; Vā. 88.165b, 166. 1) Vā. -rā.

	paurāṇām ahite yuktaḥ pitrā nirvāsitaḥ purāt [1]). | tasya putro 'ṃśumān nāma Asamañjasya vīryavān, || 74 || tasya putras tu dharmātmā Dilīpa iti viśrutaḥ. |
cfr. 84.3b—84.4. Dilīpas tanayas tasya [1]) Khaṭvāṅga iti viśrutaḥ, | yena svargād ihâgatya muhūrtaṃ prāpya jīvitam || 74₁ || trayo 'bhisaṃdhitā [1]) lokā buddhyā satyena câuaghāḥ [2]). |	
Dilīpasya tu dāyādo mahārājo [1]) Bhagīrathaḥ, || 75 || yaḥ sa Gaṅgāṃ saricchreṣṭhām avātārayata prabhuḥ | samudram ānayac cainām [1]) duhitṛtve *'py a*kalpayat [2]), || 76 ||	Dilīpāt tu mahātejā vīro jāto Bhagīrathaḥ, || 75 || yena Gaṅgā saricchreṣṭhā vimānair upaśobhitā | ihânītā [1]) sureśād [2]) vai duhitṛtv*e ca* [3]) kalpitā. || 76 || atrâpy udāharantîmaṃ ślokaṃ paurāṇikā janāḥ: | Bhāgīrathas tu tāṃ Gaṅgām ānayāmāsa karmabhiḥ; || 76₁ ||

tasmād Bhāgīrathī Gaṅgā kathyate vaṃśaci*ntak*aiḥ [1]). \|

Bhagīrathasuto rājā Śruta ity abhiviśrutaḥ [1]), || 77 ||	Bhagīrathasutaś câpi Śruto nāma babhūva ha, || 77 ||

74₁ = Br. 8.74; H. 808b, 809a; Śidh. 61.58bI = aI, 61.66a = b; Vi. IV. 4.39. 1) Br. tasya tanayaḥ.	
75a = Br. 8.75a; H. 809b; Śidh. 61.66b; Vi. IV. 4.39. 1) H. 'nusaṃdhitā; Śidh. 'bhisaṃcitā; Vi. -hitā. 2) H.Śidh. cânagha; Vi. dānena caiva hi.	75a = Bḍ. 63.166a; Vā. 88.167a.
75b = Br. 8.75b; H. 810a; Śidh. 61.58bII. 1) Śidh. putro yasya.	75b = Bḍ. II. 63.166b; Vā. 88.167b.
76 = Br. 8.76; H. 810b, 811b; Śidh. 61.59. 1) Śidh. cêmaṃ. 2) H. -tṛtvena kalpayan; Śidh. -tṛtve prakalpayat.	76 = Bḍ. II. 63.167; Vā. 88.168ab. 1) Vā. ījānena. 2) Vā. samudrād. 3) Vā. -tṛtvena.
	76₁ = Bḍ. II. 63.168; Vā. 88.168c, 169a.

77a = Bḍ. II. 63.169a; Br. 8.77a; H. 812a; Vā. 88.169b. 1) Bḍ.Vā. vaṃśavittamaiḥ.

77b = Br. 8.77b; H. 812b; Śidh. 61.60a. 1) Śidh. jātaḥ Śrutasena iti śrutaḥ.	77b = Bḍ. II. 63.169b; Kū. 21.10a; L. 66.20b; Vā. 88.170a.

Nābhāgas tu Śrutasyâsīt[1]) putraḥ paramadhārmikaḥ. |	Nābhāgas tasya dāyādo nityaṃ dharmaparāyaṇaḥ[1]). |

Ambarīṣas *tu Nābhāgiḥ*[1]), Sindhudvīpas *tato 'bhavat*[2]). ‖ 78 ‖

evaṃ[1]) vaṃśapurāṇajñā gāyantîti pariśrutam: \|
Nābhāger Ambarīṣasya[2]) bhujābhyāṃ paripālitā \|
babhūva vasudhâtyarthaṃ tāpatrayavivarjitā. ‖ 781 ‖

Ayutājit tu[1]) dāyādaḥ Sindhudvīpasya vīryavān, | Ayutājit-sutas tv āsīd Ṛtuparṇo mahāyaśāḥ ‖ 79 ‖	Ayutāyuḥ[1]) sutas tasya Sindhudvīpasya vīryavān, | Ayutāyos tu dāyāda[2]) Ṛtuparṇo mahāyaśāḥ[3]) ‖ 79 ‖

divyākṣahṛdayajño *vai*[1]) rājā Nalasakho balī[2]). \|

	Nalau dvāv iti[1]) vikhyātau purāṇeṣu dṛḍhavratau: | Vīrasenātmajaś caiva[2]) yaś c-Êkṣvākukulodvahaḥ[3]). |
Ṛtuparṇasutas tv āsīd Ārtaparṇir[1]) mah*īpatiḥ*[2]). ‖ 80 ‖	Ṛtuparṇasya putr*o* 'bhūt Sarvakāmo janeśvaraḥ[1]). ‖ 80 ‖

Sudāsas tasya tanayo[1]) rājā Indra-sakho[2]) 'bhavat, \|
Sudāsasya sutaḥ proktaḥ[3]) Saudāso nāma pārthivaḥ[4]), ‖ 81 ‖

78a = Br. 8.78a; H. 813a; Śidh. 61.60b. 1) Śidh. sutas tasya.	78a = Bd II. 63.170a; Kū. 21.10bI = aI; L. 66.21a; Vā. 88.170b. 1) L. Bhavabhaktaḥ pratāpavān.

78b = Bd. II. 63 170b; Br. 8.78b; H. 813b; Kū. 21.10bII = bII; L. 66.21b; Śidh. 61.61a; Vā. 88.171a. 1) Bd.L.Vā. -ṣaḥ sutas tasya. 2) Br.H. -dvīpapitâbhavat.

781 = Bd. II. 63.171, 172a; L. 66.22 = bc; Vā. 88.171b, 172. 1) Bd. pūrve. 2) L. -gen-Âmbarīṣeṇa.

79 = Br. 8.79; H. 814; Śidh. 61.61b, 62a. 2) Śidh. su-.	79 = Bd. II. 63.172b, 173a; Kū. 21.11a = aI, bII; L. 66.23; Vā. 88.173. 1) Vā. Āyutāyuḥ. 2) Vā. Āyu-; L. putro 'yutāyuṣo dhīmān. 3) Kū. mahābalaḥ.

80a = Bd. II. 63.173b; Br. 8 80a; H. 815a; L. 66.24a; Śidh. 61 62b; Vā. 88.174a. 1) Bd.Vā. 'sau. 2) Śidh. 'bhavat.

	80bc = Bd. II. 63.174; L. 66.24b, 25a; Vā. 88.174b, 175a. 1) L. eva. 2) L. -senasutaś cânyo. 3) L. -lodbhavaḥ.
80b = Br. 8.80b; H. 815b; Śidh. 61.63a. 1) Br. Āttaparṇir; Śidh. Anuparṇo. 3) Br. mahāyaśāḥ; Śidh. mahādyutiḥ.	80d = Bd. II. 63.175a; Kū. 21.11bI = I; L. 66 25b; Vā. 88.175b. 1) L. Sārvabhaumaḥ prajeśvaraḥ.

81 = Bd. II. 63.175b, 176a; Br. 8.81; H. 816; Kū. 21.11bII, 12aI = aI, bII; L. 66.26; Vā. 88.176. 1) Kū. Sudāso nāma dhārmikaḥ. 2) L. tv

khyātaḥ[1]) Kalmāṣapādo vai[2]) nāmnā[3]) Mitrasaho 'bhavat[4]).

Kalmāṣapādasya sutaḥ
Sarvakarmêti viśrutaḥ. || 82 ||
Anaraṇyas tu[1]) putro 'bhūd
viśrutaḥ Sarvakarmaṇaḥ. |
Anaraṇya-suto Nighno,
Nighna-*putr*au[2]) babhūvatuḥ:||83||
Anamitro Raghuś caiva
pārthivarṣabhasattamau. |
Anamitra[1]-suto rājā
vidvān Duliduho[2]) bhavat. || 84 ||

Vasiṣṭhas tu mahātejāḥ
kṣetre Kalmāṣapādake || 82 ||
Aśmakaṃ janayāmāsa
Ikṣvākukulavṛddhaye[1]). |
Aśmakasyauraso yas[2]) tu,
Mūlakas tat[3]suto 'bhavat. || 83 ||
atrâpy udāharantîmaṃ
Mūlakaṃ vai nṛpaṃ prati: |
sa hi Rāma-bhayād rājā
strībhiḥ parivṛto 'vasat[1]) || 84 ||
vivastras[1]) trāṇam icchan vai
nārīkavacam[2]) īśvaraḥ[3]). |
Mūlakasyâpi dharmātmā
rājā Śatarathaḥ smṛtaḥ[4]), || 84₁ ||
tasmāc Chatarathāj jajñe
rājā tv Iḍaviḍo[1]) balī, |
āsīt tv Aiḍaviḍaḥ[1]) śrīmān
Kṛta[3]śarmā pratāpavān. || 84₂ ||

Indrasamo; H.Vā. Haṃsamukho. 3) H. -tas tv āsīt. 4) Kū. -sas tasya tanayaḥ.

82a = Bḍ. II. 63.176b; Br. 8.82a; H. 817a; Kū. 21.12aII = I; L. 66.27a; Śidh. 61.63b; Vā. 88.177a. 1) Śidh. tasya. 2) Kū. -pādakaḥ. 3) Br.T. rājā. 4) Bḍ.L.Vā. -sahaś ca saḥ; Śidh. -sahas tathā.

82b = Br. 8.82b; H. 817b; Śidh. 61.64a.

83 = Br. 8.83; H. 818; Śidh. 61.64b = a. 1) Śidh. Anaraṇyasya. 2) Br. Nighnato dvau.

84 = Br. 8.84; H. 819; Śidh. 61.65a = b. 1) Śidh. Anaraṇya-. 2) Śidh. Muṇḍidruho.

82b = Bḍ. II. 63.177a; L. 66.27b; Vā. 88.177b.

83 = Bḍ. II. 63.177b, 178a; L. 66.28; Vā. 88.177c, 178a. 1) L. -lavardhanam. 2) L. -syôttarāyāṃ; Vā. Aśmakasyôrakāmas. 3) L. tu.

84 = Bḍ. II. 63.178b, 179a; L. 66.29a = b; Vā. 88.178b, 179a. 1) L) vane.

84₁ = Bḍ. II. 63.179b, 180a; L. 66.29b, 30a; Vā. 88.179b, 180a. 1) L. bibharti. 2) Bḍ. -kavaca. 3) L. uttamam. 4) L. sutaḥ.

84₂ = Bḍ. II. 63.180b, 181a; L. 66.30b, 31a; Vā. 88.180b, 181a. 1) L. Ilavilo; Vā. c-Aiḍiviḍo. 2) L. Ailaviliḥ. 3) Bḍ. Kṛśaśarmā; L. Vṛddhaśarmā.

Dilīpas tanayas tasya[1])
Rāmasya prapitāmahaḥ, |

dīrghabāhur Dilīpasya[1])
Raghur nāmnâ[2]bhavat sutaḥ[3]),||85||
Ayodhyāyāṃ mahārājo
*Ragh*ur āsīn[1]) mahābalaḥ. |
Ajas tu R*aghuto*[2]) jajñe,
tathā[3]) Daśaratho *'py Ajāt*[4]).||86||

Rāmo Daśarathāj jajñe
dharmātmā sumahā[1]yaśāḥ. |

putro Viśvasahas tasya[1])
putrikasy*a*[2]) vyajāyata[3]); |
Dilīpas tasya putro 'bhūt
Khaṭvāṅga iti viśrutaḥ[4]), || 84₃ ||
yena svargād ihâgatya[1])
muhūrtaṃ prāpya jīvitam |
trayo 'bhisaṃhitā[2]) lokā
buddhyā satyena caiva hi[3]). ||84₄||
Dīrghabāhuḥ sutas tasya[1]),
Raghus tasmād ajāyata, |

(cfr. 741—75a.)

Ajaḥ putro Raghoś câpi,
tasmāj jajñe sa[1]) vīryavān |
rājā Daśaratho nāma
Ikṣvāku-kulanandanaḥ. || 85 ||
Rāmo Dāśarathir[1]) vīro
dharmajño lokaviśrutaḥ |
Bharato Lakṣmaṇaś caiva
Śatrughnaś ca mahābalaḥ. || 86 ||

85a = Br. 8.85a; H. 820a; Sidh. 61.65b. 1) Śidh. Niṣadhas tasya tanayo.

85b = Br. 8 85b; H. 820b; Sidh. 61.67a. 1) Śidh. -hus tatas tasya. 2) Śidh. Raghunāmâ-. 3) Br. suto 'bhavat.

86 = Br. 8.86; H. 821; Śidh. 61.(67b) = b. 1) Br. yaḥ purâsīn. 2) Br. Rāghavo. 3) H. Ajād; Śidh. Ajas tasya tu putro 'bhūt, tasmād. 4) H. 'bhavat.

87a = Br. 8.87a; H. 822a; Śidh. 61.68a. 1) Śidh. dharmārāmo mahā-.

84₃ = Bḍ. II. 63.181b, 182a; L. 66.31b, 32a; Vā. 88.181b, 182a. 1) Bḍ. Viśvasahasrasya; Vā. Viśvamahattasya. 2) Bḍ. putrīkasyāṃ; L. pitṛkanyā; Vā. putrikasya. 3) L. vyajījanat. 4) Vā. -vāṅgada iti śrutiḥ.

84₄ = Bḍ. II. 63.182b, 183a; L. 66.32b, 33a; Vā. 88.182bc. 1) Vā. -gamya. 2) L. -yo 'gnayas trayo. 3) L. -na vai jitāḥ.

85a = Bḍ. II. 63.183b; Kū. 21.16a; L. 66.33b; Vā. 88.183a. 1) Kū. tasmād.

85bc = Bḍ. II. 63.184; L. 66.34a(b); Vā. 88.183bc. 1) L. ca. 2) L. tasmāc chrīmān Ikṣvākuvaṃśakṛt.

86 = Bḍ. II. 63.185; Kū. 21.17; L. 66.35; Vā. 88.184. 1) L. Dāśarathād.

Mādhavam Lavaṇaṃ hatvā gatvā Madhuvanaṃ ca tat |
Śatrughnena purī tatra Mathurā saṃ[1]niveśitā. || 861 ||
Subāhuḥ Śūrasenaś ca Śatrughnasya sutāv[1]) ubhau |
pālayāmāsatus tau tu[2]) Vaidehyau Mathurāṃ purīm. || 862 ||
Aṅgadaś Candraketuś ca Lakṣmaṇasyâtmajāv ubhau, |
Himavatparvatā*bhyāse*[1]) sphītau janapadau tayoḥ: || 863 ||
Aṅgadasy-*Âṅgadīyā tu*[1]) deśe Kārapathe[2]) purī, |
Candraketos tu *Mallasya*[3]) Candra*vaktrā*[4]) purī śubhā. || 864 ||
Bharatasyâtmajau vīrau Takṣaḥ Puṣkara eva ca, |
Gāndhāraviṣaye siddhe tayoḥ puryau[1]) mahātmanoḥ: || 865 ||
Takṣasya dikṣu vikhyātā *ramyā*[1]) Takṣaśilā purī, |
Puṣkarasyâpi vīrasya vikhyātā Puṣkarāvatī. || 866 ||
gāthāṃ caivâtra gāyanti, ye purāṇavido janāḥ, |
Rāme nibaddhāṃ[1]) satyārthāṃ[2]) māhātmyāt tasya dhīmataḥ: || 867 ||
śyāmo yuvā lohitākṣo dīptāsyo mitabhāṣitaḥ |
ājānubāhuḥ sumukhaḥ siṃhaskandho mahābhujaḥ || 868 ||
daśa varṣasahasrāṇi Rāmo rājyam akārayat[1]). |
ṛksāmayajuṣāṃ ghoṣo jyāghoṣaś[2]) ca mahāsvanaḥ || 869 ||
avyucchinno[1]) 'bhavad rā*ṣṭ*re[2]): dīyatāṃ bhujyatām iti. |
Janasthāne vasan kāryaṃ tridaśānāṃ cakāra saḥ. || 8610 ||
tam āgaskāriṇaṃ pūrvaṃ Paulastyaṃ manujarṣabhaḥ |
Sītāyāḥ padam anvicchan nijaghāna mahāyaśāḥ. || 8611 ||
sattvavān guṇasampanno dīpyamānaḥ svatejasā |
ati sūryaṃ ca vahniṃ ca Rāmo Dāśarathir babhau. || 8612 ||
evam eṣa mahābāhur[1]) Ikṣvākukulanandanaḥ[2]) |
Rāvaṇaṃ sagaṇaṃ hatvā divam ācakrame vibhuḥ. || 8613 ||

Rāmasya tanayo jajñe Kuśa ity abhiviśrutaḥ[1]). || 87 ||	śrī-Rāmasyâtmajo jajñe Kuśa ity abhidhīyate, |

---

861 = Bḍ. II. 63.186; Vā. 88.185. 1) Bḍ. vi-.
862 = Bḍ. II. 63.187; Vā. 88.186. 1) Vā. -nasahi tāv. 2) Vā. sutau.
863 = Bḍ. II. 63.188; Vā. 88.187. 1) Bḍ. -parvatasyânte.
864 = Bḍ. II. 63.189; Vā. 88.188. 1) Bḍ. -Âṅgadākhyātā. 2) Bḍ. Kārāyane. 3) Bḍ. vikhyātā. 4) Bḍ. Candracakrā.
865 = Bḍ. II. 63.190; Vā 88.189. 1) Bḍ. puryo.
866 = Bḍ. II. 63.191; Vā. 88.190. 1) Bḍ. nāmnā.
867 = Bḍ. II. 63.192; Vā. 88.191. 1) Bḍ. Rāmeṇa baddhāṃ; Vā. Rāme nibaddhās. 2) Vā. tattvārthā.
868 = Bḍ. II. 63.193; Vā. 88.192.
869 = Bḍ. II. 63.194; L. 66.37a = a; Vā. 88.193. 1) L. cakāra saḥ. 2) Bḍ. yo ghoṣaś.
8610 = Bḍ. II. 63.195; Vā. 88.194. 1) Vā.T. avicchinno. 2) Bḍ. rājye.
8611 = Bḍ. II. 63.196; Vā. 88.195.
8612 = Bḍ. II. 63.197; Vā. 88.196.
8613 = Bḍ. II. 63.(198a); Vā. 88.197. 1) Bḍ. -bāhos. 2) Bḍ. tasya putrau babhūvatuḥ.

87a = Br. 8.87b; H. 822b; Kū. 21.56b; | 87 = Bḍ. II. 63.(198b) = b; Kū. 21.56b

Lavaś cânyo mahāvīryas[1]),
tayor deśau nibodhata[2])! || 87 ||

Kuśasya Kośalā rājyaṃ, purī câpi[1]) Kuśasthalī |
ramyā niveśitā tena Vindhyaparvatasānuṣu. || 87₁ ||
Uttarākośale rājyaṃ Lavasya ca mahātmanaḥ |
Śrāvastī[1]) lokavikhyātā Kuśa-vaṃśaṃ nibodhata! || 87₂ ||

Atithis tu Kuśāj jajñe,
Niṣadhas tasya câtmajaḥ[1]). |

Kuśasya putro dharmātmā hy
Atithiḥ supriyātithiḥ, |
Atither api vikhyāto
Niṣadho nāma pārthivaḥ. || 87₃ ||

Niṣadhasya Nalaḥ putro[1]), Nabhaḥ putro Nalasya tu[2]), |
Nabhas*aḥ*[3]) Puṇḍarīkas tu[4]), Kṣemadhanvā tataḥ smṛtaḥ[5]). || 88 ||
Kṣemadhanva-sutas tv āsīd[1]) Devānīkaḥ pratāpavān, |
āsīd Ahīnagur nāma Devānīkātmajaḥ prabhuḥ. || 89 ||

Ahīnagos tu dāyādaḥ
Sudhanvā[1]) nāma pārthivaḥ[2]), |
Sudhanvanaḥ sutaś *caiva*[3]),
tato jajñe *Ś*alo nṛpaḥ[4]). || 90 ||
Uktho[1]) nāma sa dharmātmā
*Ś*ala[1]putro babhūva ha, |

Ahīnagos tu dāyādaḥ
Pāriyātro[1]) mahāyaśāḥ, |
Dalas tasyâtmajaś câpi,
tasmāj jajñe Balo nṛpaḥ. || 90 ||
Auṅko[1]) nāma sa dhar[2]mātmā
Balaputro babhūva ha, |

L. 66.37ᵇ; Śidh. 61 68ᵇ. 1) Br. abhisaṃjñitaḥ.

= b; L. 66.(38ᵃ) = b; Vā. 88.198. 1) Bḍ. Kuśo Lava iti khyātau. 2) Kū.L. Lavaś ca sumahābhāgaḥ sarva tattvārthavit; (L. sattvavān abhavat) sudhīḥ.

87₁ = Bḍ. II. 63.199; Vā. 88.199. 1) Vā. vâpi.
87₂ = Bḍ. II. 63.200; Vā. 88.200. 1) Bḍ. Śravastir.

88ᵃ = Br. 8.(88); H. 823ᵃ; Kū. 21.57ᵃ; L. 66 38ᵇ; Śidh. 61.69ᵃ. 1) Br. jajñe dhārmātmā sumahāyaśāḥ; Atithes tv abhavat putro Niṣadho nāma vīryavān; Kū. N. tatsuto 'bhavat.

87₃ = Bḍ. II. 63.201; Vā. 88.201.

88 = Bḍ. II. 63.202; Br. 8.89; H. 823ᵇ, 824ᵃ; Kū. 21.57ᵇ, 58ᵃ; L. 66.39; Śidh. 61.69ᵇ, 70ᵃ; Vā. 88.202. 1) Kū. Nalaś ca Niṣadhasyāsīt; L. Nalas tu Niśadhāj jāto 2) Bḍ. Nalasya tu Nabhāḥ sutaḥ; Kū. L. Nabhā(a)s tasmād ajāyata. 3) Br.T.H. Nabhasya. 4) Kū. Puṇḍarīkākṣaḥ; L. Puṇḍarīkākhyaḥ. 5) Kū. Kṣ. tu tatsutaḥ.

89 = Bḍ. II. 63.203; Br. 8.90; H. 824ᵇ, 825ᵃ; Kū. 21.58ᵇ = a; L. 66.40ᵃ = a; Śidh. 61.70ᵇ, 71ᵃ; Vā. 88.203. 1) Bḍ.Vā. -suto rājā. 2) Kū.L. tasya putro 'bhavad vīro.

90 = Br. 8.91; H. 825ᵇ, 826ᵃ; Śidh. 61.71ᵇ = a. 1) Śidh. Sahasvān. 2) Śidh. vīryavān. 3) Br. câpi. 4) H. Nalo nṛpa.

90 = Bḍ. II. 63.204; Vā. 88.204. 1) Vā. Pāripātro.

Vajranābhaḥ sutas tasya *Ukthasya ca*[3]) mahātmanaḥ. ‖91‖	Vajranābhaḥ sutas[3]) tasya Śaṅkhaṇas[4]) tasya câtmajaḥ. ‖91‖

Śaṅkha*ṇa*sya[1]) suto vidvān *Vyuṣitāśva*[2]) iti śrutaḥ, |
Vyuṣitā[3]*śvasutaś* câpi rājā Viśvasahaḥ kila. ‖ 92 ‖
Puṣyas tasya suto vidvān, *Dhruvasaṃ*dhiś *ca*[1]) tatsutaḥ, |
Sudarśanas tasya suto hy[2]), Agnivarṇaḥ Sudarśanāt. ‖ 93 ‖
Agnivarṇa*sya* Śīghras *tu*[1]), Śīghrakasya[2]) Maruḥ[3]) sutaḥ[4]), |
Marus[5]) tu yogam āsthāya Kalāpa*grāma*m[6]) āsthitaḥ. ‖ 94 ‖

ekonaviṃśaprayuge kṣatraprāvartakaḥ prabhuḥ |
Prasuśruto[1]) Maroḥ[2]) putraḥ, Susaṃdhis tasya câtmajaḥ. ‖ 94₁ ‖
Susaṃdheś ca tath-Âmarṣaḥ Sahasvān nāma nāmataḥ,
āsīt Sahasvataḥ putro rājā Viśrutavān iti. ‖ 94₂ ‖

tasyâsīd Viśrutavataḥ putro rājā Bṛhadbalaḥ. ‖ 95 ‖

Nalau dvāv eva vikhyātau purāṇe *munisattamāḥ*[1]): | Vīrasenātmājaś *caiva*[2]) yaś c-Êkṣvāku-kulodvaḥ[3]). ‖95₁‖	
Ikṣvāku-vaṃśaprabhavāḥ prādhānyena prakīrtitāḥ[1]), | ete Vivasvato[2]) vaṃśe rājāno bhūritejasaḥ[3]). ‖ 96 ‖	ete h-Î[1]kṣvāku-dāyādā rājānaḥ prāyaśaḥ[2]) smṛtāḥ, | vaṃśe pradhānā ye tasmin[3]) prādhānyena prakīrtitāḥ[4]). ‖96‖

---

91 = Br. 8.92; H. 826b, 827a. 1) Br. Ukyo. 2) H. Nala-. 3) Br. Nalas tasya.	91 = Bḍ. II. 63.205; Vā. 88.205. 1) Bḍ. Ulūko. 2) Bḍ. -ma dhar-. 3) Vā. -nābhasutas. 4) Vā. Śaṅkhanas.

92 = Bḍ. II. 63.206; H. 827b = a; Vā. 88.206. 1) H. Śaṅkhas tasya; Vā. -nasya. 2) Vā. Dhuṣitāśva. 3) Vā. Dhyuṣitā-.

93 = Bḍ. II. 63.209; H. 828; Vā. 88.209. 1) H. Arthasiddhis tu. 2) H. -naḥ sutas tasyā; Vā. -taḥ.

94 = Bḍ. II. 63.210; H. 829; Vā. 88.210ab. 1) H. Agnivarṇasutaḥ Śīghraḥ. 2) H. Śīghrasya tu. 3) Vā.T. Manuḥ. 4) Vā.Bḍ. smṛtaḥ. 5) Va. Manus. 6) H. Kalāpadvīpam.

94₁ = Bḍ. II. 63.211; Vā. 88.210c, 211a. 1) Bḍ. -suto. 2) Vā. Manoḥ.
94₂ = Bḍ. II. 63.212; Vā. 88.211b, 212a.

95 = Bḍ. II. 63.213a; H. 830a; Vā. 88.212b.

95₁ = Br. 8.93; H. 830b, 831a; L 66.24b, 25a; Śidh. 61.72a = b. 1) H. Bharatarṣabha; L. purāṇeṣu dṛḍhavratau. 2) L. Vīrasenasutaś cânyo; Śidh. -jas tasya. 3) L. -kulodbhavaḥ.	
96 = Br. 8.94; H. 831b, 832a; Śidh. 61.72b, 73a. 1) H. -yenêha kīrtitāḥ. 2) Śidh. Vaivasvate. 3) H. 'mitatejasaḥ; Śidh. -ridakṣiṇāḥ.	96 = Bḍ. II. 63.213b, 214a; L. 66.43; Vā. 88.213. 1) L Vā. J-. 2) Bḍ. śataśaḥ. 3) L. etasmin; Vā. ye te 'smin. 4) Bḍ.Vā. tu kīrtitāḥ.

paṭhan samyag imāṃ sṛṣṭim Ādityasya Vivasvataḥ |
Śrāddhadevasya devasya prajānāṃ puṣṭidasya ca || 97 ||
prajāvān eti[1]) sāyujyam Ādityasya Vivasvataḥ[2]) |
vipāpmā virajāś caiva āyuṣmāṃś ca bhavaty uta[3]). || 98 ||

---

sūta uvāca:
anujasya Vikukṣes tu Nimer vaṃśaṃ nibodhata, |
yo 'sau niveśayāmāsa paraṃ devapuropamam || 98₁ ||
Jayantam iti vikhyātaṃ Gautamasyâśramā*ntikam*[1]), |
yasyânvavāye jajñe vai Janak*o nṛpa*sattamaḥ[2]). || 98₂ ||
N*i*mir[1]) nāma sudharmātmā sarvasattvanamaskṛtaḥ |
āsīt putro mahārāja[2]) Ikṣvākor[3]) bhūritejasaḥ. || 98₃ ||
sa śāpena Vasiṣṭhasya videhaḥ samapadyata; |
tasya putro Mithir nāma janitaḥ parvabhis tribhiḥ || 98₄ ||
araṇyāṃ mathyamānāyāṃ[1]) prādurbhūto mahāyaśāḥ |
nāmnā Mithir iti khyāto, jananāj Janako 'bhavat. || 98₅ ||
Mithir nāma mahāvīryo, yenâsau Mithilâbhavat, |
rājâsau Janako nāma, Janakāc câpy Udāvasuḥ. || 98₆ ||
Udāvasos tu[1]) dharmātmā jā*to 'sau*[2]) Nandivardhanaḥ, |
Nandivardhanataḥ śūraḥ Suketur nāma dhārmikaḥ. || 98₇ ||
Suketor api dharmātmā Devarāto mahābalaḥ, |
Devarātasya dharmātmā Bṛhaduktha iti śrut*aḥ*[1]). || 98₈ ||
Bṛhadukthasya tanayo Mahāvīryaḥ pratāvān, |
Mahāvīryasya Dhṛtimān, Sudhṛtis tasya câtmajaḥ. || 98₉ ||
Sudhṛter api dharmātmā Dhṛṣṭaketuḥ paraṃtapaḥ, |
Dhṛṣṭaketusutaś câpi Haryaśvo nāma viśrutaḥ. || 98₁₀ |
Haryaśvasya Maruḥ putro, Maroḥ putraḥ Pratiṃba[1]kaḥ, |
Pratiṃba[1]kasya dharmātmā rājā Kīrtirathaḥ smṛtaḥ[2]). || 98₁₁ ||
putraḥ Kīrtirathasyâpi Devamīḍha iti śrutaḥ, |

---

97 = Bḍ. II. 63.214b, 215b; Br. 8.95ab; H. 832b, 833a; Śidh. 61.73b, 74a; Vā. 88.214a, 215a.

98 = Bḍ. II. 63.215a, 216; Br. 8.95c = a; H. 833b, 834; Śidh. 61.74b; Vā. 88.214b, 215b. 1) Śidh. ati-. 2) Śidh. -ya na saṃśayaḥ; Bḍ.Vā. manor Vaivasvatasya saḥ. 3) Bḍ. āyuṣmāñ jāyate 'cyutaḥ; Vā. -mān bhavate 'cyutaḥ.

98₁ = Bḍ. II. 64.1; Vā. 89.1.
98₂ = Bḍ. II. 64.2; Vā. 89.2. 1) Vā. -mābhitaḥ. 2) Vā. Janakād ṛṣisattamāt.
98₃ = Bḍ. II. 64.3; Vā. 89.3. 1) Vā. Nemir. 2) Vā. -rājña. 3) Bḍ. c-Êkṣvākor.
98₄ = Bḍ. II. 64.4; Vā. 89.4.
98₅ = Bḍ. II. 64.5; Vā. 89.5. 1) Bḍ. -mānāyā.
98₆ = Bḍ. II. 64.6; Vā. 89.6.
98₇ = Bḍ. II. 64.7; Vā. 89.7. 1) Vā T. su-. 2) Vā. jānito.
98₈ = Bḍ. II. 64.8; Vā. 89.8. 1) Vā. śrutiḥ.
98₉ = Bḍ. II. 64.9; Vā. 89.9.
98₁₀ = Bḍ. II. 64.10; Vā. 89.10.
98₁₁ = Bḍ. II. 64.11; Vā. 89.11. 1) Vā.T. Pratitva-. 2) Vā.T. [sutaḥ.

Devamīḍhasya Vibudho, Vibudhasya *Mahā*dhṛtiḥ[1]). ‖ 9812 ‖
Mahādhṛtisuto rājā Kīrtirātaḥ[1]) pratāpavān, |
Kīrtirātā[1]tmajo vidvān Mahārométi viśrutaḥ. ‖ 9813 ‖
Mahāromṇas tu vikhyātaḥ Svarṇaromā vyajāyata, |
Svarṇaromātmajaś câpi Hrasvaromâbhavan nṛpaḥ ‖ 9814 ‖
Hrasvaromātmajo vidvān *Sīra*dhvaja[1]) iti śrut*aḥ*[2]), |
udbhinnā karṣatā[3]) yena Sītā rājñā yaśasvinī |
Rāmasya mahiṣī sādhvī suvratâ*tipati*vratā[4]). ‖ 9815 ‖

Vaiśampāyana (Śāṃśapāyana) uvāca:

katham Sītā samutpannā kṛṣyamāṇā yaśasvinī |
kimartham cā[1]kṛṣad rājā kṣetram yasmin babhūva ha? ‖ 9816 ‖

sūta uvāca:

agnikṣetre kṛṣyamāṇe aśvamedhe mahātmanaḥ |
vidhinā suprayu*kt*ena[1]) tasmāt sā tu samutthitā. ‖ 9817 ‖
Sīradhvajā*nuj*ātas[1]) tu Bhānumān nāma Maithilaḥ |
bhrātā Kuśadhvajas tasya, sa Kāśya[2]dhipatir nṛpaḥ. ‖ 9818 ‖
tasya Bhānumataḥ putraḥ Pradyumnaś ca pratāpavān, |
Munis tasya sutaś câpi, tasmād Ūrjavahaḥ smṛtaḥ. ‖ 9819 ‖
Ūrjavā(!)hāt[1]) S*ana*dvājaḥ[2]) Śakunis tasya câtmajaḥ, |
Svāgataḥ Śakuneḥ putraḥ, Suvarcās tatsutaḥ smṛtaḥ. ‖ 9820 ‖
Śruto[1]) yas tasya dāyādaḥ, Suśrutas tasya câtmajaḥ, |
Śuśrutasya Jayaḥ putro, Jayasya Vijayaḥ sutaḥ. ‖ 9821 ‖
Vijayasya *Ṛtaḥ*[1]) putra, *Ṛtasya*[2]) Sunayaḥ smṛtaḥ, |
Sunayād Vītahavyas tu, Vītahavyātmajo Dhṛtiḥ. ‖ 9822 ‖
Dhṛtes tu Bahulāśvo 'bhūd, Bahulāśvasutaḥ Kṛtiḥ, |
tasmin saṃtiṣṭhate vaṃśo Janakānāṃ mahātmanām. |
ity ete Maithilāḥ proktāḥ, Somasyâpi nibodhata! ‖ 9823 ‖

[H. 835—1310.]

9812 = Bḍ. II. 64.12; Vā. 89.12. 1) Vā. suto Dhṛtiḥ.
9813 = Bḍ. II. 64.13; Vā. 89.13. 1) Vā.T. Kīrtirājaḥ.
9814 = Bḍ. II. 64.14; Vā. 89.14.
9815 = Bḍ. II. 64.15, 16a; Vā. 89.15. 1) Bḍ. Sariddhvaja. 2) Vā. śrutiḥ. 3) Vā. kṛṣatā. 4) Bḍ. niyatavratā.
9816 = Bḍ. II. 64.16b, 17a; Vā. 89.16. 1) Bḍ. vâ-.
9817 = Bḍ. II. 64.17b, 18a; Vā. 89.17. 1) Bḍ. suprayatnena.
9818 = Bḍ. II. 64.18b, 19a; Vā. 89.18. 1) Vā. Sīradhvajāt tu jātas. 2) Vā. Kāśyā-.
9819 = Bḍ. II. 64.19b, 20a; Vā. 89.19
9820 = Bḍ. II. 64.20b, 21a; Vā. 89.20. 1) Bḍ. -vahāt. 2) Vā. Sutadvājaḥ.
9821 = Bḍ. II. 64 21b, 22a; Vā. 89.21. 1) Bḍ. Suto.
9822 = Bḍ. II. 64.22b, 23a; Vā. 89.22. 1) Bḍ. Kratuḥ. 2) Bḍ. -traḥ Kṛtoś ca.
9823 = Bḍ. II. 64.23b, 24; Vā. 89.23.

Textgruppe II.

(Mt. 11.40—12.57; P.1 I. 8.75b—163; P.2 V. 8.75—162; cfr. Kū. 20.19—25, 21.1—61; L. 65.22—39, 66.14—42.)

Manor Vaivasvatasyâsan[1]) daśa putrā mahābalāḥ: |
Ilas tu prathamas teṣāṃ putreṣṭyāṃ samajāyata[2]), || 1 ||
Ikṣvākuḥ Kuśanābhaś ca Ariṣṭo Dhṛṣṭa eva ca |
Nariṣyantaḥ Karūṣaś ca Śaryātiś ca mahābal*āḥ*[1]) || 2 ||
Pṛṣadhraś câtha Nābhāgaḥ sarve te divyamānuṣāḥ. |
abhiṣicya manuḥ putram[1]) Ilaṃ jyeṣṭhaṃ[2]) sa dhārmika*m*[3]) || 3 ||

jagāma tapase bhūyaḥ sa Mahendravanālayam. |	jagāma tapase bhūyaḥ sa Puṣkara[1]tapovanam. |

athâjagāma siddhyarthaṃ tasya Brahmā varapradaḥ: || 3_1 ||
varaṃ varaya bhadraṃ te mānaveya[1]) yathêpsitam. |
uvāca sa tadā devaṃ padmākṣaṃ padmajaṃ vibhum: || 3_2 ||
vaśe[1]) me dharmasaṃyuktāḥ pṛthivyāṃ sarvapārthivāḥ |
bha*veyur*[2]) īśvarāḥ, svāmin, prasādāt tava kañjaja! | 3_3 ||
tathêty uktvā *ca*[1]) deveśas tatraivântaradhīyata. |
tato 'yodhyāṃ samāgatya[2]) samatiṣṭhad yathā purā. || 3_4 ||
athaikadā rathārūḍha Ilo nijasuto manoḥ. |

atha digjayasiddhyartham Ilaḥ prāyān mahīm imām. || 4 ||	nirjagāmâtha[1]) siddhyartham Ilaḥ[2]) prāyān mahīm imām. || 4 ||

bhraman dvīpāni sarvāṇi kṣmābhṛtaḥ sampra*sādh*ayan[1]) |
jagāmôpavanaṃ Śambhor *aśv*ākṛṣṭaḥ[2]) pratāpavān || 5 ||
kalpadrumalatākīrṇaṃ nāmnā Śaravaṇaṃ mahat, |
ramate yatra deveśaḥ *Śambhuḥ*[1]) somārdhaśekharaḥ. || 6 ||

---

1 = Mt. 11.40; P.1 I. 8.75b, 76a; P.2 V. 8.75. 1) P.1 -syâpi. 2) P.1 putreṣṭyā samakalpi yaḥ; P.2 putreṣu samajāyata.
2 = Mt. 11.41ab; P.1 I. 8.76b, 77a; P.2 V. 8.76. 1) P.1P.2 mahābalaḥ.
3 = Mt. 11.41c, 42a; P.1 I. 8.77b, 78a; P.2 V. 8.77. 1) P.1 pūrvam. 2) P.2 putram. 3) Mt. dhārmikaḥ.

4a = Mt. 11.42b.	3_1a = P.1 I. 8.78b; P.2 V. 8.78a. 1) P.1 Puṣkaraṃ sa.

3_1b = P.1 I. 8.79a; P.2 V. 8.78b.
3_2 = P.1 I. 8.79b, 80a; P.2 V. 8.79. 1) P.2 manave yad.
3_3 = P.1 I. 8.80b, 81a; P.2 V. 8.80. 1) P.2 daśê-. 2) P.2 bhavantu.
3_4 = P.1 I. 8.81b, 82a; P.2 V. 8.81. 1) P.1 tu. 2) P.2 tataś ca svayam āgamya.

4b = Mt. 11.43a.	4 = P. I. 8.82b, 83a; P.2 V. 8.82a = b. 1) P.1 nirjagāmârtha-. 2) P.2 ina-.

5 = Mt. 11.43b, 44a; P.1 I. 8.83b, 84a; P.2 V. 8.82b, 83a. 1) Mt. sampradharṣayan; P.2 kṣamābhṛtaḥ prasādhayan. 2) P.1 athâkṛṣṭaḥ; P.2 rathākṛṣṭaḥ.
6 = Mt. 11.44b, 45a; P.1 I. 8.84b, 85a; P.2 V. 8.83b, 84a. 1) P.1P.2 Somaḥ.

Umayā samayas tatra puıā Śaravaṇe kṛtaḥ: |
pumnāma *sattva*ṃ[1]) yat kiṃcid āgamiṣyati *no*[2]) van*am*[3]), || 7 ||
strītvam eṣyati tat sarvaṃ daśayojanamaṇḍale. |
ajñātasamayo rājā Ilaḥ Śaravaṇ*aṃ gataḥ*[1]) || 8 ||

strītvam āpa viśann eva	strītvaṃ jagāma sahasā
vaḍavātvaṃ hayas tadā, |	vaḍavâśvo 'bhavat kṣaṇāt, |
puruṣatvaṃ hṛtaṃ sarvaṃ,	puruṣatve kṛtaṃ sarvaṃ
strīrūpe vismito nṛpaḥ || 9 ||	strīkāye vismṛtaṃ tataḥ[1]). || 9 ||

Ilêti sâbhavan nārī pīnonnataghanastanī |
unnataśroṇijaghanā padmapatrāyatekṣaṇā || 10 ||
pūrṇenduvadanā tanvī[1]) vilāsollāsite[2]kṣaṇā |
mūlo[3]nnatāyatabhujā nīlakuñcitamūrdhajā || 11 ||
tanulomā su*vad*anā[1]) mṛduga*dgada*[2]bhāṣiṇī |
śyāmagaureṇa[3]) varṇena haṃsavāraṇagāminī || 12 ||
kārmukabhrūyugopetā tanutāmranakhāṅkurā. |
bhramamāṇā[1]) vane tasmiṃś cintayāmāsa bhāminī: || 13 ||
ko me pitā *vā* bhrātā *vā*[1]), kā me *m*ātā[2]) bhaved iha, |
kasya bhartur ahaṃ dattā, kiyad vatsyāmi[3]) bhūtale. || 14 ||
cintayantī *ca*[1]) dadṛśe Somaputreṇa sâṅganā |
Ilā rūpasamākṣiptamanasā varavarṇinī. || 15 ||
Budhas tadāptaye yatnam akarot kāmapīḍitaḥ. |
viśiṣṭākāravān daṇḍī[1]) sakamaṇḍalupustakaḥ || 16 ||
veṇudaṇḍakṛtā*veśaḥ*[1]) pavitraka*khanitra*kaḥ[2]) |
dvijarūpaḥ[3]) śikhī brahma nigadan karṇakuṇḍal*aḥ*[4]) || 17 ||

---

7 = Mt. 11.45b, 46a; P.1 I. 8.85b, 86a; P.2 V. 8.84b, 85a. 1) P.1 puṃnāmasaṃjñaṃ. 2) Mt.T. te. 3) Mt.P.2 vane.
8 = Mt. 11.46b, 47a; P.1 I. 8.86b, 87a; P.2 V. 8.85b, 86a. 1) Mt. Śaravaṇe purā.
9 = Mt. 11.47b, 48a. | 9 = P.1 I. 8.87b, 88a; P.2 V. 8.86b, 87a. 1) P.2 yat kiṃcit puruṣākāraṃ stry abhavad vismito nṛpaḥ.
10 = Mt. 11.48b, 49a; P.1 I. 8.88b, 89a; P.2 V. 8.87b, 88a.
11 = Mt. 11.49b, 50a; P.1 I. 8.89b, 90a; P.2 V. 8.88b, 89a. 1) P.2 nārī. 2) P.1 vilāsiny asitekṣaṇā; P.2 viśālollā-. 3) P.1P.2 pīnno-.
12 = Mt. 11.50b, 51a; P.1 I. 8.90b, 91aI, 91bII; P.2 V. 8 89b, 90a. 1) Mt. sudaśanā. 2) Mt. mṛdugambhīra-. 3) P 1 śyāmāgoreṇa; P.2 syāmā gaureṇa.
13 = Mt. 11.51b, 52a; P.1 I. 8.91bI, 91aII, 92a; P.2 V. 8.90b, 91a. 1) Mt.T. bhramantī ca.
14 = Mt. 11.52b, 53a; P.1 I. 8.92b, 93a; P.2 V. 8.91b, 92a. 1) Mt. pitâthavā bhrātā; P.2 pitā ca mātā ca. 2) P.1 ko me trātā; P.2 ko me bhrātā. 3) Mt.V. kiyadvarṇasya; P.1 kiyadvarṣâsmi; P.2 -ṇo 'sya.
15 = Mt. 11.53b, 54a; P 1 I. 8.93b, 94a; P.2 V. 8.92b, 93a. 1) Mt. cintayantîti.
16 = Mt. 11.54b, 55a; P.1 I. 8.94b, 95a; P.2 V. 8.93b, 94a. 1) P.1 muṇḍī; P.2 muṇḍaḥ.
17 = Mt. 11.55b, 56a; P.1 I. 8.95b, 96a; P.2 V. 8.94b, 95a. 1) Mt. veṇudaṇḍakṛtāneka-. 2) Mt. -gaṇatrikaḥ. 3) P.2 -pa-. 4) P.1 -kuṇḍalī; P.2 rukmakuṇḍalaḥ.

baṭubhiś cânvito yuktaḥ[1]) samitpuṣpakuśodakaiḥ |
kilânv*iṣan* vane[2]) tasmin ājuhāva sa tām Ilām. || 18 ||
bahir vanasyântaritaḥ kila pādapamaṇḍ*ale*[1]) |
sasaṃbhramam akasmāc *ca*[2]) sopālambham ivâvadat[3]): || 19 ||
tyaktvâgnihotraśuśrūṣāṃ kva gatā mandirān mama, |
iyaṃ vihāravelā te *hy* ati[1]krāmati sāṃpratam. || 20 ||
ehy ehi pṛthusuśroṇi saṃbhrāntā kena hetunā? |
iyaṃ sāyantanī velā vihārasyêha[1]) vartate, || 21 ||
kṛtvôpalepanaṃ puṣpair alaṃkuru gṛhaṃ mama! |
sâbravīd[1]): vismṛtâhaṃ *ca* sar[2]vam etat tapodhana, || 22 ||
ātmānaṃ tvāṃ ca bhartāraṃ kulaṃ ca vada me 'nagha! |
Budhaḥ provāca tāṃ tanvīm: Ilā tvaṃ varavarṇini || 23 ||
ahaṃ ca kāmuko nāma bahuvidyo Budhaḥ smṛtaḥ, |
tejasvinaḥ kule jātaḥ pitā me brāhmaṇādhipaḥ. || 24 ||
iti sā tasya vacanāt praviṣṭā Budhamandiram |
ratnastambhasamākīrṇaṃ[1]) divyamāyāvinirmitam. || 25 ||
Ilā kṛtārtham ātmānaṃ mene tadbhavane[1]) sthitā: |
aho vṛttam aho rūpam aho dhanam aho kulam || 26 ||
mama câsya ca bhartur *vā*[1]) aho lāvaṇyam uttamam! |
reme ca sā tena samam atikālam Ilā *vane*[2]) |
sarvabhogamaye gehe yathêndrabhavane tathā. || 27 ||
athânviṣanto rājānaṃ bhrātaras tasya mānavāḥ |
Ikṣvākupramukhā jagmus tadā Śaravaṇāntikam. || 28 ||
tatas te dadṛśuḥ sarve vaḍavām agrataḥ sthitām |
ratnaparyāṇakiraṇa[1]dīp*yamāna*m[2]) anuttamām. || 29 ||
paryāṇa[1]pratyabhijñānāt sarve vismayam āgatāḥ: |
ayaṃ Candraprabho nāma vājī tasya mahātmanaḥ! || 30 ||

---

18 = Mt. 11.56b, 57a; P.1 I. 8.96b, 97a; P.2 V. 8.95b, 96a. 1) Mt.T. yuktaiḥ; P.1 cârthebhir y-. 2) P.1 kāle 'nviṣyāṃ tatas; P.2 kilânveṣī vane. 3) P.2 tv a-.

19 = Mt. 11.57b, 58a; P.1 I. 8.97b, 98a; P.2 V. 8.96b, 97a. 1) P.1 -maṇḍape. 2) Mt. akasmāt tāṃ. 3) P.1 ivâbhavat.

20 = Mt. 11.58b, 59a; P.1 I. 8.98b, 99a; P.2 V. 8.97b, 98a. 1) P.1P.2 te ati-.

21 = Mt. 11.59b, 60a; P.1 I. 8.99b, 100a; P.2 V. 8.98b, 99a. 1) P.2 vihārasyâtivartate.

22 = Mt. 11.60b, 61a; P.1 I. 8.100b, 101a; P.2 V. 8.99b, 100a. 1) Mt. sā tv abravīd. 2) Mt. -haṃ sar-.

23 = Mt. 11.61b, 62a; P.1 I. 8.101b, 102a; P.2 V. 8.100b, 101a.

24 = Mt. 11.62b, 63a; P.1 I. 8.102b, 103a; P.2 V. 8.101b, 102a.

25 = Mt. 11.63b, 64a; P.1 I. 8.103b, 104a; P.2 V. 8.102b, 103a. 1) Mt.T. -samāyuktaṃ.

26 = Mt. 11.64b, 65a; P.1 I. 8.104b, 105a; P.2 V. 8.103b, 104a. 1) Mt. -na-.

27 = Mt. 11.65b, 66; P.1 I. 8.105b, 106; P.2 V. 104b, 105. 1) Mt. ca me bhartur; P.2 bhartur vai. 2) Mt. tataḥ.

28 = Mt. 12.1; P.1 I. 8.107; P.2 V. 8.106.

29 = Mt. 12.2; P.1 I. 8.108; P.2 V. 8.107. 1) P.1 ratnaparyanta-; P.2 ratnaparyāptakiraṇāṃ. 2) Mt. -dīptakāyām.

30 = Mt. 12.3; P.1 I. 8.109; P.2 V. 8.108. 1) P.1P.2 saṃprāpya.

agamad vaḍavārūpam[1]) uttamaṃ kena hetunā? |
tatas tu Maitrāvaruṇiṃ papracchus te purodhasam[2]): || 31 ||
kim ity etad[1]) abhūc citraṃ, vada yogavidāṃ vara! |
Vasiṣṭho *'py* a[2]bravīt sarvaṃ dṛṣṭvā tad[3]) dhyānacakṣuṣā: || 32 ||
samayaḥ Śaṃbhudayitākṛtaḥ Śaravaṇe purā: |
yaḥ pumān praviśed atra[1]), sa nārītvam avāpsyati. || 33 ||
ayam aśvo 'pi nārītvam agād rājñā sahaiva tu. |
*Ila*ḥ[1]) puruṣatām eti yathâsau Dhanadopamaḥ, || 34 ||
tathaiva yatnaḥ kartavya ā[1]rādhyaiva[2]) Pinākinam. |
tatas te mānavā jagmur, yatra devo Maheśvaraḥ, || 35 ||
tuṣṭuvur vividhaiḥ stotraiḥ Pārvatī-Parameśvarau. |
tāv ūcatur: *alaṅghyo 'yaṃ*[1]) samayaḥ, kiṃ tu[2]) sāṃpratam || 36 ||
Ikṣvākor aśvamedhena yat phalaṃ syāt, tad āvayoḥ |
dattvā kiṃpuruṣo vīraḥ sa bhaviṣyaty asaṃśayam. || 37 ||
tathêty ukt*vā*[1]) tatas te tu[2]) jagmur Vaivasvatātmajāḥ; |

Ikṣvākoś câ[1]śvamedhena	iṣṭvâśvamedhena tata
c-Êlaḥ[2]) kiṃpuruṣo 'bhavat. || 38 ||	Ilā kiṃpuruṣo 'bhavat. || 38 ||

māsam ekaṃ pumān vīraḥ strī ca[1]) māsam abhūt punaḥ[2]). |
Budhasya bhavane tiṣṭhann Ilo garbhadharo 'bhavat[3]), || 39 ||
ajījanat putram ekam anekaguṇasaṃyutam. |
Budha *utpādya*[1]) taṃ pu*traṃ*[2]) svarlokam[3]) agamat tataḥ[4]). | 40 ||
Ilasya nāmnā tad varṣam Ilāvṛtam abhūt tadā, |
Som-Ārkavaṃś*ajo rājā*[1]) Ilo[2]) 'bhūn manunandanaḥ[3]). || 41 ||
evaṃ Purūravāḥ P*ūro*r[1]) abhavad vaṃśavardhanaḥ, |
Ikṣvākur Arkavaṃśasya tathaivôkt*o nareśvara*ḥ[2]). || 42 ||

---

31 = Mt. 12.4; P.1 I. 8.110; P.2 V. 8.109. 1) P 2 vāḍavaṃ rūpam. 2) P.1 svapurohitam.
32 = Mt. 12.5; P.1 I. 8.111; P.2 V. 8.110. 1) P.1 kim etad ity. 2) Mt. Vasiṣṭhaś câ-. 3) P.1 taṃ.
33 = Mt. 12.6; P.1 I. 8.112; P.2 V. 8.111. 1) P.1 -śec câtra.
34 = Mt. 12.7; P.1 I. 8.113; P.2 V. 8.112. 1) Mt. punaḥ.
35 = Mt. 12.8; P.1 I. 8.114; P.2 V. 8.113. 1) Mt. kartavyaś câ-. 2) P.1 ārādhya ca.
36 = Mt. 12.9; P.1 I. 8.115; P.2 V. 8.114. 1) P.1P.2 alaṃ caiṣa. 2) Mt. [kiṃ tu.
37 = Mt. 12.10; P.1 I. 8.116; P.2 V. 8.115.
38a = Mt. 12.11a; P.1 I. 8.117a; P.2 V. 8.116a. 1) Mt. uktās. 2) P.1 tu te sarve.

38b = L. 65.22a; Mt. 12.11b. 1) L. -kor a-. 2) L. Ilā.	38b = P.1 I. 8.117b; P. V. 8.116b.

39 = L. 65.23a(b); Mt. 12.12; P.1 I. 8.118; P.2 V. 8.117. 1) L.P.1 strītvaṃ. 2) P 2 abhūn nṛpa. 3) L. Ilā Budhasya bhavanaṃ Somaputrasya câśritā.
40 = Mt. 12.13; P.1 I. 8.119; P.2 V. 8.118. 1) Mt. Budhaś côdpādya. 2) P.1P.2 Pūruṃ. 3) P.1 sa svargam; P.2 -gārtham. 4) P.1 punaḥ.
41 = Mt. 12.14; P.1 I. 8.120; P.2 V. 8.119. 1) Mt. -śayor ādāv; P.2 Somasya vaṃśajo r-. 2) P.2 Ailo. 3) P.1P.2 -d vaṃśavardhanaḥ.
42 = Mt. 12.15; P.1 I. 8.121; P.2 V. 8.120. 1) Mt. puṃsor. 2) Mt. tathaivôktas tapodhanāḥ.

Ilaḥ[1]) kimpuruṣatve ca Sudyumna iti côcyate, |
punaḥ putratrayam abhūt[2]) Sudyumnasyâparājitam[3]): || 43 ||
Utkalo *'tha*[1]) Gayas tadvad Dharitāśvaś ca vīryavān. |
Utkalasy-Ôtkalā nāma, Gayasya tu Gayā *purī*[2]), || 44 ||
Haritāśvasya dik pūrvā *vijñātā*[1]) Kurubhiḥ saha. |
Pratiṣṭhāne 'bhiṣicyâtha sa Purūravasaṃ sutam || 45 ||
jagām-Êlāvṛtaṃ bhoktuṃ divyavarṣaṃ phalāśanaḥ[1]). |
Ikṣvākur jyeṣṭhadāyādo madhyadeśam avāptavān. || 46 ||
Nariṣyantasya putro 'bhūc Chuko nāma[1]) mahābalaḥ[2]), |
Nābhāgasy-Â[3]mbarīṣas tu, Dhṛṣṭasya *tu*[4]) sutatrayam[5]): || 47 ||
Dhṛṣṭaketuḥ *Svadharm*âtho[1]) Raṇadhṛṣṭaś[2]) ca vīryavān[3]). |
Ānarto nāma Śaryāteḥ Sukanyā caiva dārikā. || 48 ||
Ānartasyâbhavat putro Rocamānaḥ pratāpavān, |
Ānarto nāma deśo 'bhūn nagarī ca Kuśasthalī. || 49 ||
Rocamānasya Revo[1]) 'bhūd Revād Raivata[2]) eva ca, |
Kakudmī câparaṃ[3]) nāma, jyeṣṭhaḥ[4]) putraśatasya *ca*[5]). || 50 ||
Revatī tasya[1]) sā kanyā bhāryā[2]) Rāmasya viśrutā. |
Karūṣ*asya tu* Kārūṣā[3]) bahavaḥ prathitā bhuvi[4]). || 51 ||
Pṛṣadhro govadhāc chūdro guruśāpād ajāyata[1]). |
Ikṣvākuvaṃśaṃ vakṣyāmi,
śṛṇudhvam ṛṣisattamāḥ! |

---

43 = L. 65.22b, 26a; Mt. 12.16; P.1 I. 8.122; P.2 V. 8.121. 1) L. Ilā. 2) L. putratrayam abhūt tasya. 3) L. Sudyummasya dvijottamāḥ.

44 = Mt. 12.17; P.1 I. 8.123; P.2 V. 8.122. 1) Mt. vai. 2) Mt.T.P.2T. matā.

45 = Mt. 12.18; P.1 I. 8.124; P.2 V. 8.123. 1) Mt. viśrutā; P.1 dig yāmyā saṃjñātā.

46 = L. 65.28b = b; Mt. 12.19; P.1 I. 8.125; P.2 V. 8.124. 1) Mt. varṣaṃ divyaphalāśanam; P.1 divyaṃ varṣaṃ phalāśanaḥ.

47 = L. 66.49b, 50a; Mt. 12.20; P.1 I. 8.126; P.2 V. 8.125. 1) Mt.T. Chuco nāma; L. jitātmā tu. 2) L. mahābalī. 3) L.P.1 Nābhāgād Am-. 4) Mt. ca. 5) L. Viṣṇubhaktaḥ pratāpavān.

48 = L. 66.(46a), 47a; Mt. 12.21; P.1 I. 8.127; P.2 V. 8.126. 1) L. Dhṛṣṭaś ca Dhṛṣṭaketuś ca; Mt. Dhṛtaketuś Citranātho; P.2 Chatranātho. 2) L. Yamabālaś. 3) L. Raṇadhṛṣṭaś ca te putrās trayaḥ paramadhārmikāḥ.

49 = L. 66.47b = a; Mt. 12.22; P.1 I. 8.128; P.2 V. 8.127.

50 = L. 66.48; Mt. 12.23; P.1 I. 8.129; P.2 V. 8.128. 1) Mt. putro. 2) Mt. Revo Raivata; P.2 Revata. 3) L. câparo. 4) L. jyeṣṭhaputraḥ. 5) L. tu; P.2 vai.

51 = L. 66.49a, 51b; Mt. 12.24; P.1 I. 8.130; P.2 V. 8.129. 1) L.P.2 yasya. 2) L. patnī. 3) P.1 Karūṣāc caiva Kārūṣā; P.2 Kārūṣās tu Karūṣasya. 4) L. sarve prakhyātakīrtayaḥ.

52a = L. 66.(52abl); Mt. 12.25a; P.1 I. 8.131a; P.2 V. 8.130a. 1) L. Pṛṣato hiṃsayitvā gāṃ guroḥ prāpa sukalmaṣam śāpāc chūdratvam āpannaḥ.

52b = Mt. 12.25b.

Ikṣvākoḥ *putratām āpa*[1])	Ikṣvākuputrā nāmnâtha
Vikukṣir *nāma devarāṭ*[2]), ‖ 52 ‖	Vikukṣi-Nimi-Daṇḍakāḥ, ‖ 52 ‖
jyeṣṭhaḥ putraśatasyâsīd,	śreṣṭhāḥ putraśatasyâsan,
daśa pañca ca tatsutāḥ, |	daśa pañca ca[1]) tatsutāḥ, |

Meror uttaratas te *tu*[1]) jātāḥ pārthivasattamāḥ. ‖ 53 ‖
ca*turdaśottaraṃ* câ*nyac* chatam *asya tathâ*bhava*t*[1]) \|
Meror dakṣiṇata*ś caiva*[2]) rājānaḥ saṃprakīrtitāḥ[3]). ‖ 54 ‖
jyeṣṭhaḥ[1]) Kakutsth*a*nāmâbhūt[2]), tatsutas tu[3]) Suyodhanaḥ, \|
tasya putraḥ Pṛthur nāma Viśva*kaś* ca[4]) Pṛthoḥ sutaḥ. ‖ 55 ‖
Ārdras[1]) tasya ca putro 'bhūd, Yuvanāśvas tato 'bhavat, \|
Śrāvastaś[2]) ca mahātejā vatsakas[3]) tatsuto[4]) 'bhavat[5]), ‖ 56 ‖
nirmitā yena Śrāvastī[1]) Gauḍadeśe[2]) *dvijottamāḥ*[3]). \|
Śrāvastād[4]) Bṛhadaśvo[5]) 'bhūt, Kuvalāśvas tato 'bhavat[6]): ‖ 57 ‖
Dhundhumāratvam agamad[1]) Dhundhuṃ *hatvâsuraṃ purā*[2]). \|
tasya putrās trayo jātā: Dṛḍhāśvo *Daṇḍa*[3]) eva ca[4]) ‖ 58 ‖
Kapilāśvaś ca vikhyāto Dhaundhumāriḥ pratāpavān[1]). \|
Dṛḍhāśvasya Pramoda*s tu*[2]) Haryaśvas tasya câtmajaḥ[3]), ‖ 59 ‖

52c = L. 65.(31b); Mt. 12.26a. 1) L. -kor abhavad vīro. 2) L. -dharmavittamaḥ.	52b = P.1 I. 8.131b; P.2 V. 8.130b.
53a = L. 65.32a; Mt. 12.26b.	53a = P.1 8.132a; P.2 V. 8.131a. 1) P.1 pañcāśac câtha.

53b = Mt. 12.27a; P.1 I. 8.132b; P.2 V. 8.131b. 1) P.2 te 'pi.

54 = Mt. 12.27b, 28a; P.1 I. 8.133; P.2 V. 8.132. 1) P.1P.2V. catvāriṃśat tathâṣṭânye śatamadhye ca ye 'bhavan. 2) Mt. -to ye ye; P2. caite. 3) P.1 te prakīrtitāḥ.

55 = Mt. 12.28b, 29a; P.1 I. 8.134; P.2 V. 8.133. 1) P.1P.2 -ṭhāt. 2) Mt. -stho nāmnâbhūt. 3) P.1 sutas tasya. 4) Mt. Viśvagaś ca; P.1 Viśvas tasya; P.2 Viśvāvasvaḥ (suḥ); cfr. L. 65.33a tataḥ Pṛthur muniśreṣṭhā Viśvakaḥ pārthivas tathā.

56 = L. 65.34a = b; Mt. 12.29b, 30a; P.1 I. 8.135; P.2 V. 8.134. 1) Mt.T. Indras. 2) P.2 Śāvastaś; L. Śāvastiś. 3) L. vaṃśakas; P.2 vaṭsukaḥ.. 4) L. tu tato. 5) P.1 Yuvanāśvasya putro 'bhūc Chāvasto nāma vīryavān.

57 = Kū. 20.19b = a; L. 65.34b, 35a; Mt. 12.30b, 31a; P.1 I. 8.136; P.2 V. 8.135. 1) L.P.1P.2 Śāvastī; Kū.T. Sāvastiḥ. 2) P.1 hy Aṅgadeśe. 3) Kū. mahāpurī; P.1P.2 narādhipa. 4) L. vaṃśāc ca; P.1P.2 Śāvastād. 5) P.1 -aśco. 6) L. tu tatsutaḥ.

58 = L. 65.35b, (36a); Mt. 12.31b, 32a; P.1 I. 8.137; P.2 V. 8.136. 1) L. āpanno. 2) L. hatvā mahābalam; Mt. Dhundhunāmnā hataḥ purā; P.2 Dhundhunāśe ca yaḥ pumān. 3) P.1P.2V. Ghṛṇir. 4) L. Dhundhumārasya tanayās trayas trailokyaviśrutāḥ.

59 = Kū. 20.22a = b; L. 65.(36b), 37a; Mt. 12.32b, 33a; P.1 I. 8.138; P.2V. 8.137. 1) L. Dṛḍhāśvaś caiva Caṇḍāśvaḥ Kapilāśvaś ca te smṛtāḥ. 2) Mt.P.2T. -daś ca. 3) L. vai sutaḥ.

Haryaśvasya Nikumbho *'bhūt*[1]), Saṃhatāśvas tato 'bhavat[2]), |
Akṛtāśvo[3]) Raṇāśvaś ca Saṃh*a*tāśvasutāv[4]) ubhau. || 60
Yuvanāśvo Raṇāśvasya Māndhātā *ca tato 'bhavat*[1]), |
Māndhātuḥ Purukutso 'bhūd Dharmasetuś ca pārthivaḥ[2]) || 61 ||
Mucukundaś ca vikhyātaḥ Ś*akramitraḥ*[1]) pratāpavān. |
Purukutsasya putro 'bhūd *Dussaho*[2]) Narmadāpatiḥ, || 62 ||
Saṃbhūtis tasya putro 'bhūt, Tridhanvā ca tato 'bhavat. |
Tridhanvanaḥ suto jātas Trayyāruṇa[1]) iti smṛtaḥ[2]), || 63 ||
t*asya*[2]) Satyavrato nāma, t*asmāt Satyarathaḥ smṛtaḥ*[2]). |
tasya putro Hariścandro, Hariścandrāc ca Rohitaḥ, || 64 ||
Rohitāc ca Vṛko jāto, Vṛkād[1]) Bāhur ajāyata. |
Sagaras tasya putro 'bhūd rājā paramadhārmikaḥ. || 65 ||
dve bhārye Sagarasyâpi: Prabhā Bhānumatī tathā, |
tābhyām ārādhitaḥ pūrvam Aurvo 'gniḥ[1]) putrakāmyayā[2]). || 66 ||
Aurvas tuṣṭas tayoḥ prādād yatheṣṭaṃ varam uttamam: |
ekā[1]) ṣaṣṭisahasrāṇi, sutam ekaṃ tathâparā[2]) || 67 ||
gṛhṇātu[1]) vaṃśakartāraṃ; Prabhâgṛhṇād bahūn sutān[2]), |
ekaṃ Bhānumatī[3]) putram agṛhṇād Asamañjasam. || 68 ||
tataḥ ṣaṣṭisahasrāṇi suṣuve Yādavī[1]) Prabhā[2]), |
khanantaḥ pṛthivīṃ dagdhā Viṣṇunā ye 'śvamārgaṇe[3]). || 69 ||

---

60 = Kū. 20.22b, 23a; L. 65.37b, 38a; Mt. 12.33b, 34a; P.1 I. 8.139; P.2 V. 8.138. 1) Kū.L. -kumbhas tu. 2) Kū. Nikumbhāt Saṃhatāśvakaḥ; L. -śvas tu tatsutaḥ. 3) Kū. Kṛtāśvo; L. Kṛṣāśvo 'tha. 4) Kū. Saṃhitāśvasya vai sutau; L. -hatāśvātmajāv ubhau.

61 = Kū. 20.23b, 25b; L. 65.38b, 39a; Mt 12.34b, 35a; P.1 I. 8.140; P.2 V. 8.139. 1) Kū. Śakratulyabalo yudhi; L. M tasya vai sutaḥ. 2) Kū.L. Ambarīṣaś ca vīryavān; Mt. Dharmasenaś c. p.

62 = Mt. 12.35b, 36a; P.1 I. 8.141; P.2 V. 8.140. 1) Mt.T. Śatrujit ca. 2) Mt. Vasudo; P.2 Saṃbhūto.

63 = Kū. 21.(1b) = b; Mt. 12.36b, 37a; P.1 I. 8.142; P.2 V. 8.141. 1) P.2 Traiyāruṇa. 2) Kū. tasya putro 'bhavad vidvān Trayyāruṇa iti śrutaḥ.

64 = Kū. 21.(2a), cfr. 2b, 3a; Mt. 12.37b, 38a; P.1 I. 8.143; P.2 V. 8.142. 1) Mt. tasmāt. 2) Kū. kumāro 'bhūn mahābalaḥ.

65 = Kū. 21.(3b), 4a; L. 66.14b = b; Mt. 12.38b, 39a; P.1 I. 8.144; P.2 V. 8.143. 1) Kū. Rohitasya Vṛkaḥ putras, tasmād.

66 = Kū. 21.4b, 5; L. 66.15; Mt. 12.39b, 40a; P.1 I. 8.145; P.2 V. 8.144. 1) P.1 Aurvāgniḥ. 2) Kū. ārādhito vahniḥ pradadau varaṃ uttamam.

67 = L. 66.16; Ht. 12.40b, 41a; P.1 I. 8.146; P.2 V. 8.145. 1) P.2 eka-. 2) L. parā tathā.

68 = Kū. 21.6a = b; L. 66.17; Mt. 12.41b, 42a; P.1 I. 8.147; P.2 V. 8.146. 1) L.P.1 agṛhṇād. 2) L. sutān bahūn; Mt. -hūṃs tadā; P.2 -hūṃs tathā. 3) L. Bhānumatiḥ.

69 = Kū. 21.(6b) = a; L. 66.18; Mt. 12.42b, 43a; P.1 I. 8.148; P.2 V. 8.147. 1) L. sā tu vai. 2) Kū. Prabhā ṣaṣṭisahasraṃ tu putrāṇāṃ jagṛhe śubhā. 3) L. Viṣṇuhuṃkāramārgaṇaiḥ.

Asamañjasas[1]) tu tanayo hy[2]) Aṃśumān[3]) nāma viśrutaḥ[4]), |
tasya putro Dilīpas tu, Dilīpāt tu Bhagīrathaḥ, || 70 ||
yena Bhāgīrathī Gaṅgā tapaḥ kṛtvâvatāritā. |

Bhagīrathasutaś câpi Śruto nāma babhūva ha. || 71 ||	Bhagīrathasya tanayo Nābhāga iti viśrutaḥ. || 71 ||

Nābhāgasy-*Ā*mbarīṣo 'bhūt[1]), Sindhudvīpas tato 'bhavat, |
tasy-Âyutāyuḥ putro 'bhūd, Ṛtuparṇas tato 'bhavat. || 72 ||
tasya Kalmāṣapādas tu, Sarvakarmā tataḥ smṛtaḥ. |
tasy-Ânaraṇyaḥ[1]) putro 'bhūn, Nighnas tasya suto 'bhavat, || 73 ||
Nighna-putrāv ubhau jātāv Anamitra-Raghû*ttam*au[1]). |
Anamitro vanam agād arināśakṛte[2]) nṛpaḥ[3]). || 74 ||
Raghor abhūd Dilīpas tu, Dilīpāc *câpy* Ajas[1]) tathā, |
Dīrghabāhur Ajāj jātaḥ prajāpālas tato 'bhavat[2]). || 75 ||
ta*to*[1]) Daśaratho jātas, tasya putracatuṣṭayam |
Nārāyaṇātmakāḥ sarve, Rāmas t*asyâ*grajo[2]) 'bhavat || 76 ||
Rāvaṇāntakaras tadvad Raghūṇāṃ vaṃśavardhanaḥ, |
Vālmīkir *y*asya[1]) caritaṃ cakre Bhārgavasattamaḥ. || 77 ||
tasya putrau Kuśa-Lavāv[1]) Ikṣvākukulavardhanau[2]), |
Atithis tu Kuśāj ja*jñe*[3]), Niṣadhas tasya câtmajaḥ. || 78 ||
Nalas tu Niṣadh*āj jāto*[1]), Nabhās tasmād ajāyata, |
Nabhasaḥ Puṇḍarīko 'bhūt, Kṣemadhanvā tataḥ *smṛtaḥ*[2]). || 79 ||
tasya putro 'bhavad vīro Devānīkas pratāpavān, |
Ahīnagus[1]) tasya sutaḥ[2]), Sahasrāśvas tataḥ paraḥ[3]). || 80 ||

---

70 = Kū. 21.7; L. 66.19; Mt. 12.43b, 44a; P.1 I. 8.149; P.2 V. 8.148.
1) Kū. Asamañjasa-; L. Asamañjasya; P.1 Asamañjas tu; P.2 Asamañjasas. 2) Kū. -putro 'bhūd; L. tanayaḥ. 3) L. so 'ṃśumān; Mt. yo 'ṃśumān; P.2 -yo Aṃśumān. 4) Kū. pārthivaḥ.
71a = Kū. 21.8a; L. 66.20a; Mt. 12.44b; P.1 I. 8.150a; P.2 V. 8.149a.
71b = Kū. 21.10a. | Mt. 12.45a; P.1 I. 8.150b; P.2 V. 8.149b.
72 = Mt. 12.45b, 46a; P.1 I. 8.151; P.2 V. 8.150. 1) P.2 -barīṣas tu.
73 = Mt. 12.46b, 47a; P.1 I. 8.152; P.2 V. 8.151. 1) P.2 tasmād Āraṇyaḥ.
74 = Mt. 12.47b, 48a; P.1 I. 8.153; P.2 V. 8.152. 1) Mt. -Raghū nṛpau. 2) Mt. bhavitā sa kṛte. 3) P.1 nṛpa.
75 = Mt. 12.48b, 49a; P.1 I. 8.154; P.2 V. 8.153. 1) Mt. Dilīpād Ajakas. 2) Mt.T. câjapālas tato nṛpaḥ.
76 = Mt. 12.49b, 50a; P.1 I. 8.155; P.2 V. 8.154. 1) Mt. tasmād. 2) Mt. teṣv agrajo; P.2 tasyâgrato.
77 = Mt. 12.50b, 51a; P.1 I. 8.156; P.2 V. 8.155. 1) Mt. tasya.
78 = Mt. 12.51b, 52a; P.1 I. 8.157; P.2 V. 8.156. 1) P.1 -tro Kuśo nāma. 2) P.1 -naḥ. 3) P.1P.2 jāto.
79 = Mt. 12.52b, 53a; P.1 I. 8.158; P.2 V. 8.157. 1) Mt. Naiṣadhas tasmān. 2) P.2 tataḥ param.
80 = Kū. 21.58b, 59a; L. 66.40; Mt. 12.53b, 54a; P.1 I. 8.159; P. V. 8.158. 1) L. Ahīnaraḥ. 2) L. sutas tasya. 3) Kū.T. -to Mahasvāṃs tatsuto 'bhavat; V. Sahasvān, Sahasrāṃśuḥ suto 'bhavat.

tataś[1]) Candrâvalokas tu[2]), Tārāpīḍas[3]) tato 'bhavat[4]), |
tasyâtmajaś[5]) Candragirir, *Bhānucandras*[6]) *tato*[7]) 'bhavat, |
Śrutāyur abhavat tasmād, Bhārate yo nipātitaḥ[8]). || 81 ||
Nalau dvāv eva[1]) vikhyātau vaṃśe Kaśyapasaṃbhave[1]): |
Vīrasenasutas tadvan Naiṣadhaś ca narādhipaḥ. || 82 ||
ete V*i*vasvat*o* vaṃśe[1]) rājāno bhūridakṣiṇāḥ |
Ikṣvāku-vaṃśaprabhavāḥ prādhānyena prakīrtitāḥ. || 83 ||

---

81 = Kū. 21.59b, 60; L. 66.41, 42a; Mt. 12.54b, 55; P.1 I. 8.160, 161a; P.2 V. 8.159, 160a. 1) Kū. tasmāc; L. śubhaś. 2) L. -lokaś ca. 3) Kū. T. Tārādhīśaś. 4) Kū. ca tatsutaḥ. 5) Kū. Tārādhīśāc. 6) Mt. Bhānuścandras; Kū. Bhānuvittas; P.1P.2 -riś Candras tasya. 7) P.1P.2 suto. 8) Kū. ete c-Êkṣvākuvaṃśajāḥ; L. bṛhadbala iti smṛtaḥ.

82 = Mt. 12.56; P.1 I. 8.161b, 162a; P.2 V. 8.160b, 161a. 1) P.2 api. 2) P.2 yasya viśeṣataḥ; P.2 vaṃśyau Kaśyapasaṃbhavau.

83 = Mt. 12.57; P.1 I. 8.162b, 163; P.2 V. 8.161b, 162. 1) Mt. Vaivasvate vaṃśe; P.2T. ete caiva samākhyātā.

[Mt. 13.1—22.94; P.1 I. 9.1—11.95; P.2 V. 9.1—11.97.]

3. Kapitel.

Textgruppe I.

A.

(Bḍ. II. 65.1—50; Br. 9.1—36; H. 1311—1362; Vā. 90.1—49; cfr. A. 274.1—12a; Bhg. IX. 14.1—14; Ga. 139.1—2a; Vi. IV. 6.1—19.)

Pitā Somasya vai[1]) viprā[2]) jajñe 'trir bhagavān ṛṣiḥ |
Brahmaṇo mānasāt pūrvaṃ
prajāsargaṃ vidhitsataḥ. || 1 ||
tatr-Âtriḥ sarva*bhūt*ānāṃ[1]) tasthau sv*atanayair*[2]) vṛtaḥ[3]) |
karmaṇā manasā vācā śubhāny eva *samācaran*[4]) |
kāṣṭhakuḍyaśilābhūta ūrdhvabāhur mahādyutiḥ, || 2 ||
*anutt*araṃ[1]) nāma tapo yena taptaṃ mahat purā[2]) |
trīṇi varṣasahasrāṇi divyānîti hi[3]) naḥ śrutam. || 3 ||
ta*sy*[1]ôrdhvaretasas ta*tra*[2]) sthitasyânimiṣasya ha[3]) |
somatvaṃ tanur āpede mahā*sattvasya*[4]) *vai dvijaḥ*[5]). || 4 ||
ūrdhvam ācakrame tasya somatvaṃ bhāvitātmanaḥ[1]), |
netrābhyāṃ *vāri susrāva*[2]) daśadhā[3]) dyotayan diśaḥ. || 5 ||
taṃ garbhaṃ[1]) Vidhinâ*diṣ*ṭā[2]) daśa devyo dadhus tadā[3]), |
sametya dhārayāmāsur na ca tāḥ sam[4]aśaknuvan. || 6 ||
sa tābhyaḥ sahasaivâtha digbhyo garbhaḥ prabhānvitaḥ[1]) |
papāta bhāsayaṃl[2]) lokān śītāṃśuḥ sarvabhāvanaḥ. || 7 ||

1a = Bḍ. II. 65.1a; Br. 9.1a; H. 1311a; Vā. 90.1a. 1) Br. bho. 2) H. rājan.

1b = Br. 9.1b; H. 1311b.

2 = Bḍ. II. 65.1b, 2; H. 1312, 1313b; Vā. 90.1b, 2. 1) Bḍ.Vā. sarvalokānāṃ. 2) Bḍ. svenaujasā; Vā. svenamaye. 3) Vā. dhṛtaḥ. 4) H. cacāra saḥ.

3 = Bḍ II. 65.3; Br. 9.2; H. 1314; Vā. 90.3. 1) Bḍ.Vā. suduścaraṃ. 2) Br.T. hi tat purā. 3) H. ha.

4 = Bḍ. II. 65.4; H. 1315; Vā. 90.4. 1) Vā. tatrôr-. 2) H. tasya. 3) Vā. -nimiṣaspṛhā. 4) Bḍ.Vā. mahābuddhiḥ sa. 5) H. Bhārata.

5 = Bḍ. II. 65.5; Br. 9.3; H. 1316; Vā. 65.5. 1) Br. retaḥ somatvam īyivat. 2) Bḍ. n. asravat somo; Vā.T. somaḥ susrāvā netrābhyāṃ. 3) Vā.T. daśa vā.

6 = Bḍ. II. 65.6; Br. 9.4; H. 1317; Vā. 65.6. 1) H. garbha-. 2) Bḍ.H. -vidhinā hṛṣṭā. 3) Br. tataḥ. 4) Vā. tās tam.

7 = Bḍ. II. 65.7; H. 1318; Vā. 65.7. 1) Bḍ. prasādhitaḥ. 2) Vā. yathâvabhāsayaṃl.

yadā na dhāraṇe śaktās tasya garbhasya tā *diśaḥ*[1]), |
tatas tābhiḥ *sahaivâśu*[2]) nipapāta vasuṃdharām. || 8 ||
pa*titaṃ*[1]) Somam ālokya Brahmā lokapitāmahaḥ |
ratham āropayāmāsa lokānāṃ hitakāmyayā. || 9 ||
sa hi vedamayo[1]) *viprā*[2]) dharmātmā[3]) satyasaṃgaraḥ |
yukto[4]) vājisahasreṇa sitenêti hi[5]) naḥ śrutam. || 10 ||
tasmin nipatite devāḥ putre 'treḥ paramātmani[1]) |
tuṣṭuvur Brahmaṇaḥ putrā mānasāḥ sapta *viś*rutāḥ[2]). || 11 ||
ta*tra*i[1]v-Âṅgirasas ta*sya*[2]) Bhṛgo*ś* *cai*vâtmaj*ās* *tathā*[3]) |
ṛgbhir yajurbhiḥ sāmabhir[4]) atharvāṅgirasair api. || 12 ||
ta*sya*[1]) saṃstūyamānasya tejaḥ Somasya bhāsvataḥ |
āpyāyamānaṃ lokāṃs[2]) trīn bhāva[3]yāmāsa sarva*t*aḥ[4]). || 13 ||
sa tena rathamukhyena sāgarāntāṃ vasuṃdharām |
triḥ saptakṛtvo 'tiyaśāś[1]) cakārâbhipradakṣiṇam[2]). || 14 ||
tasya yac c*yā*vitaṃ[1]) tejaḥ pṛthivīm anvapadyata, |
oṣadhyas tāḥ samudbhūtās[2]) tejasā[3]) *prajvalanty* uta[4]). || 15 ||
tābhir *dhāryās*[1]) *trayo*[2]) lokā*ḥ*[3]) prajāś c*âpi*[4]) caturvidhāḥ, |
poṣṭā hi bhagavān Somo jagato hi *dvijottamāḥ*[5]). || 16 ||
sa labdhatej*ā* *bhagavān*[1]) saṃstavais taiś *ca*[2]) karmabhiḥ |
tapas tepe mahābhāgaḥ[3]) padmānāṃ[4]) daśatīr[5]) daśa[6]). 17 ||

---

8 = Bḍ. II. 65.8; Br. 9.5; H. 1319; Vā. 65.8. 1) Bḍ.Vā. tāḥ striyaḥ 2) Bḍ. t. sahâbhiḥ sītāṃśur; Br.T. tābhiḥ sa tyaktas tu; Vā. t. sa tābhiḥ śītāṃśur.
9 = Bḍ. II. 65.9; Br. 9.6; H. 1320; Vā. 90.9. 1) Bḍ.Vā. patantaṃ.
10 = Bḍ. II. 65.10; H. 1321; Vā. 90.10. 1) Vā.T. devamayo. 2) H. -yas tāta. 3) Vā. dharmārthī. 4) Bḍ. yukte. 5) Bḍ. rathe 'dhyāstêti.
11 = Bḍ. II. 65.11; Br. 9.7; H. 1322; Vā. 90.11. 1) Bḍ. paramātmanaḥ. 2) Br. putrās tathânye munisattamāḥ; H. m. s. ye śrutāḥ.
12 = Bḍ. II. 65.12; H. 1323; Vā. 90.12. 1) H. tathaiv-Â-. 2) H. tatra. 3) H. -gor evâtmajaiḥ saha; Vā. -jas tathā. 4) Bḍ.Vā. bahubhir.
13 = Bḍ. II. 65.13; Br. 9.8; H. 1324; Vā. 90.13. 1) Bḍ.Vā. tataḥ. 2) Br. āpyāyanāya lokānāṃ. 3) H. bhāsa-. 4) Bḍ.Vā. sarvaśaḥ.
14 = Bḍ. II. 65.14; Br. 9.9; H. 1325; Vā. 90.14. 1) Vā. vipulaś. 2) Br. -pradakṣiṇām.
15 = Bḍ. II. 65.15; Br. 9.10; H. 1326; Vā. 90.15. 1) Bḍ. yad vardhitaṃ; Br. yac caritaṃ; Vā. yac câpi tat. 2) H. samutpannās. 3) Br. -tā yābhiḥ. 4) Bḍ. khaṃ jvalaty uta; Br. saṃdhāryate jagat; Vā. saṃjvalanty uta.
16 = Bḍ. II. 65.16; H. 1327; Vā. 90.16. 1) Bḍ. -bhiḥ puṣṇāty; Vā. dhāryaty. 2) Bḍ.Vā. ayaṃ. 3) Bḍ.Vā. lokān. 4) H. caiva. 5) H. jagatīpate.
17 = Bḍ. II. 65.17; Br. 9.11; H. 1328; Vā. 90.17. 1) Bḍ.Vā. -jās tapasā.

hiraṇyavarṇā yā devyo dhārayanty ātmanā jagat, |
vibhus[1]) tāsām abhūt[2]) Somaḥ[3]) prakhyātaḥ svena karmaṇā. ||18||
tatas tasmai dadau rājyaṃ Brahmā brahmavidāṃ varaḥ |
bījauṣadhīnāṃ[1]) viprāṇām apāṃ ca *dvijasattamāḥ*[2]). || 19 ||
so 'bhiṣikto mahātejā[1]) *mahā*[2]rājyena rājarāṭ |
trīn lokān[3]) bhāsayāmāsa[4]) svabhāsā[5]) *bhāsvatāṃ*[6]) varaḥ. ||20||
saptaviṃśatir indos tu Dākṣāyaṇyo[1]) mahāvratāḥ |
dadau Prācetaso Dakṣo, nakṣatrāṇîti yā viduḥ. || 21 ||
sa tat prāpya mahad[1]) rājyaṃ Somaḥ somavatāṃ[2]) *varaḥ*[3]) |
samājahre[4]) rājasūyaṃ sahasraśatadakṣiṇam. || 22 ||
| hotâsya bhagavān Atrir, adhvaryur abhavad Bhṛguḥ |
Hiraṇyagarbhaś côdgātā Brahmā brahmatvam īyavān[1]). || 23 ||
sadasyas tatra bhagavān Harir Nārāyaṇaḥ prabhuḥ[1]) |
Sanatkumārapramukhair ādyair brahmarṣibhir vṛtaḥ. || 24 ||
dakṣiṇām adadat[1]) Somas trīṃl lokān iti naḥ śrutam, |
tebhyo brahmarṣimukhyebhyaḥ sadasyebhyaś ca *vai* dvijāḥ[2]). ||25||
taṃ Sinī ca Kuhūś caiva *Dyutiḥ*[1]) Puṣṭiḥ Prabhā Vasuḥ |
Kīrtir Dhṛtiś ca Lakṣmīś ca nava devyaḥ siṣevire. || 26 ||
prāpyâvabhṛtham avyagraḥ[1]) sarvadevarṣipūjitaḥ |
*vira*rājâ*dhi*rājendro[2]) daśadhā bhāsayan[3]) diśaḥ. || 27 ||

---

2) Bḍ. taiḥ sva-; Br. -vaiś ca sva-. 3) H. -bhāga. 4) Bḍ. samānāṃ. 5) Bḍ. navatīr. 6) Br.T. darśanāya saḥ.

18 = Bḍ. II. 65.18; H. 1329; Vā. 90.18. 1) H. vidhis. 2) Bḍ. mudā; Vā. bhavet. 3) H. -d devaḥ.

19 = Bḍ. II. 65.19; Br. 9.12; H. 1330; Vā. 90.19. 1) Vā. -ṣadhiṣu. 2) Br. munisattamāḥ; H. Janameja.

20 = Bḍ. II. 65.20; H. 1331; Vā. 90.20. 1) H. mahārāja. 2) H. rāja-. 3) Bḍ. lokān vai; Vā. lokānāṃ. 4) Bḍ.Vā. bhāvayāmāsa. 5) Bḍ. tejasvī; Vā. svabhāvāt. 6) Bḍ.Vā. tapatāṃ.

21 = Bḍ. II. 65.21; H. 1332; Vā. 90.21. 1) H. Dākṣāyiṇyo.

22 = Bḍ. II. 65.22; Br. 9.13; H. 1333; Vā. 90.22. 1) Br. mahā-. 2) Br. saumyavatāṃ. 3) Bḍ.Vā. prabhuḥ. 4) Bḍ. samārebhe; Vā. samājajñe.

23 = Bḍ. II. 65.23a = b; Br. 9.(15a) = b; H. 1334; Vā. 90.23a = b. 1) Vā. eyivān; Br. Hiraṇyagarbho Brahm-Âtrir Bhṛguś ca ṛtvijo 'bhavat.

24 = Bḍ. II. 65.23b, 24a; Br. 9.(15b); H. 1335; Vā. 90.23bc. 1) Br. sadasyo 'bhūd Dharis tatra munibhir bahubhir vṛtaḥ.

25 = Bḍ. II. 65.25; Br. 9.14; H. 1336; Vā. 90.24. 1) Bḍ.Br. adadāt. 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

26 = Bḍ. II. 65.26; Br. 9.16; H. 1337; Vā. 90.25. 1) Bḍ.Vā. Vapuḥ.

27 = Bḍ. II. 65.27; Br. 9.17; H. 1338; Vā. 90.26. 1) Br. apy agryaṃ. 2) Bḍ. atireje hi rājendro; Vā. atirājâtirājendro. 3) Vā. -âtapayad.

tasya[1]) tat prāpya duṣprāpam[2]) aiśvaryam ṛṣisaṃstutam[3]) |
vibabhrāma[4]) matir viprā[5]) vinayād[6]) anayâ*ha*tā[7]). || 28 ||
Bṛhaspateḥ sa vai bhāryāṃ Tārāṃ nāma yaśasvinīm[1]) |
jahāra *ta*rasā[2]) sarvān[3]) avamaty-Âṅgiraḥ[4]sutān[5]). || 29 ||
sa yācyamāno devaiś ca tathā devarṣibhiḥ saha[1]) |
naiva vyasarjayat Tārāṃ tasmāy Āṅ[2]girase tadā. || 30 ||
Uśanā[1]) tasya jagrāha pārṣṇim Aṅgirasas *tathā*[2]), |
sa hi śiṣyo mahātejāḥ pituḥ pūrvaṃ Bṛhaspateḥ[3]). || 31 ||
tena snehena bhagavān Rudras tasya Bṛhaspateḥ |
pārṣṇigrāho 'bhavad devaḥ pragṛhyâjagavaṃ[1]) dhanuḥ. || 32 ||
tena brahmaśiro nāma[1]) paramāstraṃ mahātmanā |
uddiśya devān[2]) utsṛṣṭaṃ, yenaiṣāṃ nāśitaṃ yaśaḥ. || 33 ||
tatra[1]) tad yuddham abhavat prakhyātaṃ[2]) Tārakāmayam |
devānāṃ Dānavānāṃ ca lokakṣayakaraṃ mahat. || 34 ||
tatra śiṣṭās tu ye[1]) devās Tuṣitāś caiva ye *smṛtāḥ*[2]), |
Brahmāṇaṃ śaraṇaṃ jagmur ādidevaṃ *sanātan*am[3]). || 35 ||
tato[1]) nivāry-Ôśanasaṃ *taṃ vai Rudr*aṃ[2]) ca Śaṃkaram |
dadāv Aṅgirase[3]) Tārāṃ[4]) svayam eva[5]) pitāmahaḥ. || 36 ||

tām antaḥprasavāṃ dṛṣṭvā	antarvatnīṃ ca tāṃ dṛṣṭvā
Tārāṃ[1]) prāha Bṛhaspatiḥ: ||	Tārāṃ tārādhipānanām |

---

28 = A. 274.8a = b; Bḍ. II. 65.28; Br. 9.18; H. 1339; Vā. 90.27. 1) Vā. T. tadā. 2) Br. duṣprāpyam. 3) Br. ṛṣisatkṛtam. 4) Vā. sa vibhrama-. 5) A. -tis tasya; Br.H. -tis tāta. 6) Vā. vinayo. 7) Bḍ. anayâvṛtā; Br. anayāhṛtā; Vā. 'vinayāhatāḥ.

29 = A. 274.8b, 9a; Bḍ. I. 65.29; Br. 9.19; H. 1340; Vā. 90.28. 1) Br. aiśvaryamadamohitaḥ. 2) Bḍ.Vā. sahasā. 3) A.Br. Somo. 4) A. hy avamany-Âṅgiraḥ-; Br. vimaty-Âṅgirasaḥ. 5) Br. sutam.

30 = Bḍ. II. 65.30; Br. 9.20; H. 1341; Vā. 90.29. 1) Bḍ.Vā.T. -bhiś ca ha; Br.T. -bhir muhuḥ. 2) Bḍ.Br. tasmā Āṅ-.

31 = Bḍ. II. 65.31; Br. 9.21a = a; H. 1342b, 1343a; Vā. 90.30. 1) Bḍ.H. -nās. 2) Bḍ. raso bhavaḥ; Vā. -raso dvijāḥ; H. tadā. 3) H.Vā. -vo Bṛhaspateḥ.

32 = Bḍ. II. 65.32; Br. 9.(21b) = b; H. 1343b, 1344a; Vā. 90.31. 1) Br. Rudraś ca pārṣṇi jagrāha gṛhītvājagavaṃ.

33 = Bḍ. II. 65.33; Br. 9.22; H. 1344b, 1345a; Vā. 90.32. 1) Vā. brahmarṣimukhyebhyaḥ. 2) H. Daityān.

34 = A. 274.9b, 10a; Bḍ. II. 65.34; Br. 9.23; H. 1345b, 1346a; Vā. 90.33. 1) A. tatas. 2) Vā. pratyakṣaṃ.

35 = Bḍ. II. 65.35; Br. 9.24; H. 1346b, 1347a; Vā. 90.34. 1) Vā. trayo. 2) Bḍ. te s-; Br. ye dvijāḥ; H. Bhārata. 3) Bḍ.Vā. pitāmaham.

36 = A. 274.10b = aIbI; Bḍ. II. 65.36; Br. 9.25; H. 1347b, 1348a; Vā. 90.35. 1) A. Brahmā; Br. tadā. 2) Bḍ.Vā. Rudraṃ jyeṣṭhaṃ. 3) Bḍ. Vā. Āṅg-. 4) A. Tārām Āṅgirase dadau. 5) Bḍ. etya.

garbham utsṛja sadyas[1]) tvaṃ[2])
vipraḥ prāha Bṛhaspatiḥ: || 37 ||
madīyāyāṃ na te[1]) yonau garbho dhāryaḥ kathaṃcana! |
atho[2]) *Tārâsṛjat*[3]) taṃ *vai*[4]) kumāraṃ dasyuhantamam[5]) || 38 ||
iṣikāstambam āsādya jvalantam iva pāvakam[1]). |
jātamātro *'tha*[2]) bhagavān devānām ākṣipad vapuḥ, || 39 ||
tataḥ saṃśayam āpannās Tārām *ūcuḥ surottamāḥ*[1]): |
satyaṃ brūhi, sutas kasya Somasyâtha Bṛhaspateḥ? || 40 ||
*pṛcch*yamānā[1]) yadā dev*air*[2]) nâha sā sādhv asādhu vā[3]), |
tadā tāṃ śaptum ārabdhaḥ kumāro dasyuhantamaḥ. || 41 ||
taṃ nivārya ta*to*[1]) Brahmā Tārāṃ papraccha saṃśayam[2]): |
yad atra tathyaṃ, tad brūhi Tāre, kasya sutas tv[3]) ayam! || 42 ||
sā prāñjalir uvācêdaṃ[1]) Brahmāṇaṃ varadaṃ *prabhum*[2]) |
Somasyêti mahātmānaṃ[3]); kumāraṃ dasyuhantamam || 43 ||
ta*taḥ* *su*tam *upā*ghrāya[1]) Somo *rājā*[2]) prajāpatiḥ[3]) |
Budha ity akaron nāma tasya[4]) putrasya[5]) dhīmataḥ, || 44 ||
prati*kūla*ṃ[1]) ca gagane samabhyuttiṣṭhate Budhaḥ[2]). |
utpādayāmāsa tadā putraṃ vai rājaputrikā[3]) || 45 ||

---

37 = A. 274.11aI = I; Br. 9.26a; H. 1348b. 1) Br. kruddhaḥ.

37 = A. 274.11aII = bI; Bḍ. II. 65.37; Vā. 90.36. 1) Vā. utsṛjase na. 2) A. tyajâbravīd guruḥ.

38 = Bḍ. II. 65.38abI = abI; Br. 9.26b; H. 1349; Vā. 90.37. 1) Vā. tanau. 2) H. ayonāv. 3) H. utsṛjat; Vā. nâva-. 4) Bḍ. garbhaṃ; Vā. taṃ tu. 4) Vā. -hantamaḥ.

39 = Bḍ. II. 65.38bII, 39a = aIIb; Br. 9.27; H. 1350; Vā. 90.38. 1) Br. garbhaṃ sā côtsasarja ha. 2) Br.H. jātamātraḥ sa.

40 = Bḍ. II. 65.39b, 40a; Br. 9.28; H. 1351; Vā. 90.39. 1) Bḍ.Vā. akathayan surāḥ.

41 = Bḍ. II. 65.40b, 41a; Br. 9.29; H. 1352; Vā. 90.40. 1) Bḍ.Vā. hrīyamāṇā. 2) Bḍ.Vā. devān. 3) Br. vibudhān kila.

42 = Bḍ. II. 65.41b, 42a; Br. 9.30; H. 1353; Vā. 90.41. 1) Bḍ.Vā. tadā. 2) Vā. candrasya śaṃsa yaḥ. 3) H. -to hy.

43 = Bḍ. II. 65.42b, 43a; Br. 9.(31a) = aIbI; H. 1354; Vā. 90.42. 1) Br. uvāca prāñjaliḥ sā taṃ. 2) H. śanaiḥ. 3) Br. Somasyêti pitāmahaṃ.

44 = Bḍ. II. 65.43b, 44a; Br. 9.(31b), 32a; H. 1355; Vā. 90.43. 1) Br. tadā taṃ mūrdhni câghrāya; H. taṃ mūrdhny āghrāya tanayaṃ. 2) H. dhātā; Vā. dātā. 3) Br.T. sutaṃ prati. 4) H. svasya. 5) Br. bālasya.

45 = Bḍ. II. 65.44b, 45a; Br. 9.32b, 33a; H. 1356; Vā. 90.44. 1) Bḍ. pratighasraṃ; H. pratikūlaś; Vā. pratipūrvaṃ. 2) Vā.T. budhaiḥ. 3) Br. vai rājaputrikam; V. -kaḥ.

tasy*âpatyaṃ*[1]) mahātejā[2]) babhūv-Ailaḥ Purūravāḥ. |

Urvaśyāṃ jajñire tasya[1])	Urvaśyāṃ jajñire tasya
putrāḥ sapta mahātmanaḥ. ‖ 46 ‖	putrāḥ ṣaṭ sumahaujasaḥ. ‖ 46 ‖

prasahya dharṣitas tatra *vivaśo*[1]) rājayakṣmaṇā, |
tato yakṣmābhibhūtas tu Somaḥ prakṣīṇamaṇḍalaḥ ‖ 47 ‖
jagāma śaraṇāyâtha pitaraṃ so 'trim eva tu[1]). |
tasya tat pāpaśamanaṃ cakār-Âtrir mahā*yaśāḥ*[2]) |
sa rājayakṣmaṇā muktaḥ śriyā jajvāla sarvaśaḥ. ‖ 48 ‖
etat Somasya vai janma kīrtitaṃ *kīrtivardhanam*[1]) |
vaṃśaṃ *t*asya[2]) *dvija*śreṣṭhāḥ[3]) kīrtyamānaṃ nibodhata[4])! ‖ 49 ‖
dhanyam ārogyam āyuṣyaṃ[1]) puṇyaṃ *saṃkalpasā*dhanam[2]) |
Somasya[3]) janma śrutvaiva *pāpebhyo vi*[4]pramucyate. ‖ 50 ‖

46a = Bḍ. II. 65.45b; Br. 9.33b; H. 1357a; Vā. 90.45a. 1) Bḍ.Vā. tasya putro. 2) H. mahārājo.

46b = Br. 9.34a; H. 1357b. 1) H. yasya. | 46b = Bḍ. II. 65.46a; Vā. 90.45b.

47 = Bḍ. II. 65.46b, 47a; H. 1358; Vā. 90.46ab. 1) H. Somo vai.

48 = Bḍ. II. 65.47b, 48; H. 1359, 1360a; Vā. 90.46c, 47. 1) H. ca. 2) H. mahātapaḥ.

49 = Bḍ. II. 65.49; Br. 9.34b, 35a; H. 1360b, 1361a; Vā. 90.48. 1) Bḍ.Vā. dvijasattamāḥ. 2) Br.H. asya. 3) Br. muniśreṣṭhāḥ; H. mahārāja. 4) H. ataḥ śṛṇu.

50 = Bḍ. II. 65.50; Br. 9.35b, 36; H. 1361b, 1362; Vā. 90.49. 1) Br. āyuṣyam ārogyaṃ. 2) Bḍ.Vā.T. kalmaṣaśodhanam; H. -sādhake 3) Bḍ. saumyasya. 4) Bḍ.Vā. sarvapāpaiḥ pra-.

B.

(Bḍ. II. 66.1—90; Br. 10.1—68, 13.83—91a; H. 1363—1424, 1757—1765; Vā. 91.1—118; cfr. A. 274.12b—15; Bhg. IX. 14.15—16.37; Ga. 139.2b—7a; Kū. 22.1—2; L. 66.55—58; Vi. IV. 6.20—7.18.)

Budhasya tu *muniśreṣṭhā*[1]) vidvān putraḥ Purūravāḥ, | Somasya tu[1]) Budhaḥ putro, Budhasya tu[2]) Purūravāḥ, |
tejasvī dānaśīlaś ca yajvā vipuladakṣiṇaḥ || 1 ||
brahmavādī parākrāntaḥ śatrubhir yudhi durjayaḥ[1]) |
āhartā câgnihotrasya yajñānāṃ[2]) ca mahīpatiḥ[3]) || 2 ||
satyavādī[1]) *puṇyamatiḥ*[2]) kā*nt*aḥ[3]) saṃvṛtamaithunaḥ |
atīva triṣu[4]) lokeṣu *rūpeṇâ*[5]pratim*o 'bhavat*[6]). || 3 ||
taṃ brahmavādinaṃ *dā*ntaṃ[1]) dharmajñaṃ satyavādinam |
Urvaśī varayāmāsa hitvā mānaṃ yaśasvinī. || 4 ||
tayā sahâvasad rājā daśa varṣāṇi *pañca*[1]) ca |
pañca[2]) ṣaṭ[3]) sapta câṣṭau ca daśa câṣṭau ca *vīryavān*[4]) || 5 ||
vane Caitrarathe ramye tathā Mandākinītaṭe |
Alakāyāṃ viśālāyāṃ Nandane ca vanottame || 6 ||
uttarān sa Kurūn prāpya manoratha[1]phaladrumān | uttarāṃs ca Kurūn prāpya Kalāpagrāmam eva ca |
Gandhamādanapādeṣu Meruśṛṅge *tathô*ttar*e*[4]). || 7 ||

1a = Br. 10.1a; H. 1363a. 1) H. mahārāja. | 1a = A. 274.12a; Bḍ. II. 66.1a; Vā. 91.1a. 1) A. evam Somād. 2) A. putraḥ putras tasya.
1b = Bḍ. II. 66.1b; Br. 10.1b; H. 1363b; Vā. 91.1b.
2 = Bḍ. II. 66.2; Br. 10.2; H. 1364; Vā. 91.2. 1) Br. durdamaḥ. 2) Vā. yajvanāṃ. 3) Vā. dadau mahīm.
3 = Bḍ. II. 66.3; Br. 10.3; H. 1365; Vā. 91.3. 1) Bḍ.Vā.V. satyavāg. 2) Bḍ.Vā.V. dharmabuddhiś ca; Vā.T. -vāk karmabuddhiś. 3) Br. samyak; H. kāmyaḥ. 4) Vā. putro. 5) Br.H. yaśasâ-. 6) Br. -maḥ sadā; H. -mas tadā.
4 = Bḍ II. 66.4; Br. 10.4; H. 1366; Vā. 91.4. 1) Br. śāntaṃ; H. kṣantaṃ.
5 = A. 274.13; Bḍ. II. 66.5; Br. 10.5; H. 1367; Vā. 91.5. 1) Bḍ.Vā. câṣṭa. 2) Bḍ.Vā.T. sapta. 3) Br. ṣaṭ pañca. 4) A. mahāmune; Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.
6 = Bḍ. II. 66.6; Br. 10.6; H. 1368; Vā. 91.6.
7a = Br. 10.7a; H. 1369a. 1) Br.T. manorama-. | 7a = Bḍ. II. 66.7b; Vā. 91.7b.
7b = Bḍ. II. 66.7a; Br. 10.7b; H. 1369b; Vā. 91.7a. 1) Bḍ.Vā. nagottame.

eteṣu vanamukhyeṣu surair ācariteṣu ca |
Urvaśyā sahito rājā reme paramayā mudā. || 8 ||

ṛṣaya ūcuḥ (Janamejaya uvāca):
gandharvī c-Ô[1]rvaśī devī rājānaṃ mānuṣaṃ katham |
devān utsṛjya[2]) samprāptā, tan no[3]) brūhi bahuśruta[4])! || 9 ||
sūta (Vaiśampāyana) uvāca:
brahmaśāpābhibhūtā sā mānuṣaṃ sam*apadyata*[1]), |
Ailaṃ tu sā[2]) varārohā samayāt samupasthitā[3]). || 10 ||
ātmanaḥ śāpamokṣārthaṃ *samaya*ṃ[1]) sā cakāra tu[2]): |
anagnadarśanaṃ caiva *sakāmāyāṃ ca* maithunam[3]), || 11 ||
dvau meṣau śayanābhyāse[1]) *tadā baddhau ca* tiṣṭha*taḥ*[2]), |
ghṛtamātr*a*[3]) tathâhāraḥ kālam ekaṃ tu pārthiva. || 12 ||
yady eṣa samayo rājan yāvatkāla*ṃ*[1]) ca te dṛḍha*ḥ*[2]), |
tāvatkālaṃ tu vatsyāmi, *kṛtaḥ*[3]) *samaya eva naḥ*. || 13 ||
tasyās taṃ samayaṃ sarvaṃ sa rājā *pary*apālayat[1]). |
evaṃ sā *câvasat*[2]) ta*tra*[3]) Purūravasi bhā*v*inī[4]) || 14 ||
varṣāṇy *ekona*ṣaṣṭiṃ[1]) tu tatsaktā[2]) śāpamohitā. |
Urva*śyāṃ* mānuṣ*asthāyāṃ*[3]) gandharvāś cintayânvitāḥ: || 15 ||
gandharvā ūcuḥ:
cintayadhvaṃ mahābhāgā, yathā sā tu varāṅganā |
samāgacchet[1]) punar devān Urvaśī svargabhūṣaṇam[2]). || 16 ||

---

8 = Bḍ. II. 66.8; Br. 10.8; H. 1370; Vā. 91.8.

9 = Bḍ. II. 66.9; H. 1374; Vā. 91.9. 1) H. Ur-. 2) Bḍ. utsṛjya taṃ ca. 3) H. me. 4) Bḍ. ca duṣkṛtam.

10 = Bḍ. II. 66.10a = a; H. 1375; Vā. 91.10ab. 1) Bḍ.Vā. samupasthitā. 2) Vā. taṃ. 3) Vā. samayena vyavasthitā.

11 = Bḍ. II. 66.10b, 11a; H. 1376; Vā. 91.10cd. 1) Bḍ.Vā. niyamaṃ. 2) H. ha. 3) Bḍ.Vā. akāmāt saha maithunam.

12 = Bḍ. II. 66.11b, 12a; H. 1377; Vā. 91.11. 1) Bḍ. -bhyāśe. 2) Bḍ. sā tāvad dhy avatiṣṭhate; Vā. sa tāvad vyavatiṣṭhate. 3) Bḍ. Vā. ghṛtamātraṃ.

13 = Bḍ. II. 66.12b, 13a; H. 1378; Vā. 91.12. 1) Bḍ.Vā. yāvatkālaś. 2) Vā. dṛḍham. 3) Bḍ.Vā. eṣa naḥ samayaḥ kṛtaḥ.

14 = Bḍ. II. 66.13b, 14a; H. 1379; Vā. 91.13. 1) H. samapālayat. 2) H. sā vasate. 3) Bḍ.Vā. tasmin. 4) Bḍ. tena sah-Ailenâbhigāminī; Vā. Purūravasi bhāminī.

15 = Bḍ. II. 66.14b, 15a; H. 1380; Vā. 91.14. 1) Bḍ.Vā. atha catuḥṣaṣṭiṃ. 2) Bḍ Vā. tadbhaktyā. 3) Bḍ.Vā. Urvaśī mānuṣaṃ prāptā.

16 = Bḍ. II. 66.15b, 16a; H. 1381; Vā. 91.15. 1) Bḍ.Vā. āgacchet tu. 2) Vā. -bhuṣaṇā.

tato Viśvāvasur nāma *tatrâha vadatāṃ varaḥ*[1]): |
mayā[2]) tu samayas *tābhyāṃ*[3]) kriyamāṇ*aḥ śrutaḥ purā*[4]). || 17 ||
vyutkrāntasamayaṃ[1]) sā vai rājānaṃ tyakṣyate yathā, |
tad ahaṃ *vedmy aśeṣeṇa*[2]); yathā bhetsyaty asau nṛpaḥ[3]), || 18 ||
sasahāyo gamiṣyāmi yuṣmākaṃ kāryasiddhaye. |
evam uktvā gatas tatra Pratiṣṭhānaṃ mahāyaśāḥ. || 19 ||
sa niśāyām athâgamya[1]) meṣam ekaṃ jahāra *vai*[2]), |
mātṛvad vartate sā tu meṣayoś cāruhāsinī. || 20 ||
gandharvāgamanaṃ jñātvā *śāpāntaṃ ca*[1]) yaśasvinī |
rājānam abravīt tatra[2]): putro me 'hriyatêti sā[3])! || 21 ||
evam ukto viniścitya nagn*o naivôdatiṣṭhata*[1]): |
nagnaṃ māṃ drakṣyate[2]) devī, samayo vitatho bhavet. || 22 ||
tato bhūyas tu gandharvā dvitīyaṃ meṣam *ādad*uḥ[1]), |
dvitīye *tu* hṛte[2]) meṣe Ailaṃ dev*y* abravīd *id*am[3]): || 23 ||
putr*au* m*ama hṛtau*[1]) rājan anāthāyā iva prabho! |
evam uktas tadôtthāya nagno rājā pradhāvitaḥ || 24 ||
meṣa*yoḥ* pada*m anvicchan*[1]); gandharvair *vidyud apy*[2]) atha |
utpāditā *su*[3]mahatī *yayau*[4]); tad bhavanaṃ mahat || 25 ||
prakāśitaṃ *tu*[1]) sahasā, tato nagnam av*aikṣata*[2]). |
nagnaṃ dṛṣṭvā tirobhū*t*ā[3]) sâpsarāḥ[4]) kāmarūpiṇī. || 26 ||
tirobhūtāṃ tu tāṃ *dṛṣṭv*ā gandharvā *hy agaman divam*[1]). |
utsṛṣṭāv uraṇau dṛṣṭvā rājâgṛhyâgat*o gṛham*[2]). || 27 ||
apaśya*nn Urvaśīṃ tatra*[1]) vilalāpa suduḥkhitaḥ |

---

17 = Bḍ. II. 66.16b = a; H. 1382; Vā. 91.16. 1) Bḍ. gandharvaḥ suma hāmatiḥ. 2) Vā. tayā. 3) Vā. tatra. 4) Vā. -māṇo mato 'nagbaḥ-
18 = H. 1383; Vā. 91.17. 1) Vā. samayavyutkramāt. 2) Vā. vacmi vaḥ sarvaṃ. 3) Vā. tyakṣyati sā nṛpam.
19 = H. 1384; Vā. 91.18.
20 = H. 1385; Vā. 91.19. 1) H. niśāyām atha câgamya. 2) H. saḥ.
21 = H. 1386; Vā. 91.20. 1) Vā. śayanasthā. 2) Vā. sā tu. 3) Vā. vai.
22 = H. 1387; Vā. 91.21. 1) Vā. nagnas tiṣṭhati vai nṛpaḥ. 2) Vā. n. drakṣyati māṃ.
23 = H. 1388; Vā. 91.22. 1) H. ājahruḥ. 2) Vā. 'pahṛte. 3) Vā. devī tam abravīt.
24 = H. 1389; Vā. 91.23. 1) H. putro me hriyate.
25 = H. 1390; Vā. 91.24. 1) Vā. meṣābhyāṃ padavīṃ rājan. 2) Vā. vyutthitām. 3) Vā. tu. 4) Vā. māyā.
26 = H. 1391; Vā. 91.25. 1) H. vai. 2) Vā. avekṣya sā. 3) Vā. tiro 'bhūt sā. 4) Vā. -psarā.
27 = H. 1392; Vā. 91.26a, 27a. 1) Vā. jñātvā gandharvās tatra tāv ubhau. 2) Vā. -taḥ prabhuḥ.

cacāra pṛthivīṃ *caiva*[2]) mārgamāṇa *itas*[3]) tataḥ. || 28 ||
athâpaśyac ca tāṃ rājā Kurukṣetre mahābalaḥ |
Plakṣatīrthe puṣkariṇyāṃ *Haimavatyāṃ sam*āplutām[1]) || 29 ||
krīḍantīm apsarobhiś ca pañcabhiḥ saha śobhanām. |
tāṃ krīḍantīṃ tato dṛṣṭvā vilalāpa suduḥkhitaḥ[1]). || 30 ||
Urvaśī tāḥ sakhīḥ prāha: *sa eṣa*[1]) puruṣottamaḥ, |
yasminn aham avā*tsaṃ vai*[2]), darśayāmāsa taṃ nṛpam || 31 ||
samāvignās tu tāḥ sarvāḥ. punar eva narādhipaḥ[1]) : |
jāye ho[2]) tiṣṭha manasā[3]) ghore vacasi tiṣṭha h*e*[4])! || 32 ||
evamādīni sū*ktā*ni[1]) parasparam abhāṣata. |
Urvaśī *tv*[2]) abravīd Ai[3]laṃ: sagarbhâhaṃ tvayā *pra*bho[4]), || 33 ||
*saṃ*vatsarāt kumārās te bhaviṣyanti na[1]) saṃśayaḥ, |
niśām ekāṃ *ca nṛpate*[2]) *nivatsyasi ma*yā[3]) saha. || 34 ||
hṛṣṭo jagāma *rāj*âtha[1]) svapuraṃ *su*[2]mahāyaśāḥ. |
gate saṃvatsare *bhūya*[3]) Urvaśī[4]) punar āgamat. || 35 ||
uṣit*vā tu*[1]) tayā sārdham ekarātraṃ mahā*man*āḥ[2]) |
kāmārtaś câbravīd dīno: bhava nityaṃ mamêti vai! || 36 ||
Urvaśy athâbravīd Ai*la*ṃ[1]): gandharvā varadās tava[2]); |
ṭaṃ[3]) vṛṇīṣva mahārāja, brūhi caitāṃs tvam eva hi! || 37 ||
vṛṇīṣva samatāṃ rājan[1]) gandharvāṇāṃ mahātmanām. |
tathêty uktvā varaṃ vavre, gandharvāś ca: tathâstv iti! || 38 ||
pūrayitvâgninā sthālīṃ[1]) gandharvāś ca[2]) tam abruvan: |

---

28 = H. 1393; Vā. 91.27b, 28a. 1) Vā. apaśyaṃs tāṃ tu vai rājā. 2) H. câpi. 3) Vā. -ṇas tatas.
29 = H. 1394; Vā. 91.31c, 32a. 1) Vā. vigāḍhenâmbunâplutām.
30 = H. 1395; Vā. 91.32b, 33a. 1) Vā. apaśyat sā tataḥ subhrū rājānaṃ avidūrataḥ.
31 = H. 1396b, 1397a; Vā. 91.33b, 34a. 1) Vā. ayaṃ sa. 2) Vā. avāsîti.
32 = H. 1397b, 1398a; Vā. 91.35b = b. 1) H. -dhipa. 2) Vā. āyāhi. 3) H. manasi, (cf. Ṛ.V. X. 95.1). 4) H. ha.
33 = H. 1398b, 1399a; Vā. 91.36. 1) Vā. sūkṣmāṇi. 2) H. câ-. 3) Vā. -vīc c-Ai-. 4) H. vibho.
34 = H. 1399b, 1400a; Vā. 91.37. 1) Vā. -ras te bhavitā naiva. 2) Vā. tu vai rājā. 3) Vā. avasat tu tayā.
35 = H. 1400b, 1401a; Vā. 91.38. 1) Vā. saṃprahṛṣṭo jagāmâtha. 2) Vā. tu. 3) Vā. rājā. 4) Vā. -śīṃ.
36 = H. 1401b = a; Vā. 91.39. 1) H. uṣitaś ca. 2) H. mahāyaśāḥ.
37 = H. 1402; Vā. 91.40. 1) Vā. -vīc cainaṃ. 2) Vā. -vās te varaṃ daduḥ. 3) H. tān.
38 = H. 1403; Vā. 91.41. 1) Vā. vṛṇe nityaṃ hi sālokyaṃ.
39 = H. 1404; Vā. 91.42. 1) Vā. sthālīm agneḥ pūrayitvā. 2) Vā. -vā ca. 3) Vā. anena iṣṭvā. 4) Vā. lokaṃ taṃ.

anenêṣṭvā hi[2]) lokān naḥ[3]) prāpsyasi tvaṃ narādhipa. || 39 ||
tān ādāya kumārāṃs[1]) tu nagarāyôpacakrame. |
nikṣipyâgnim araṇyāṃ[2]) ca[3]) saputras tu gṛhaṃ[4]) yayau. || 40 ||

abhyetyâgniṃ tu nâpaśyad,	punar ādāya dṛśyāgnim
aśvatthaṃ tatra dṛṣṭavān, |	aśvatthaṃ tatra dṛṣṭavān, |
śamījātaṃ tu taṃ dṛṣṭvā	samīpatas tu taṃ dṛṣṭvā hy
aśvatthaṃ vismitas tataḥ. || 41 ||	aśvatthaṃ tatra vismitaḥ. || 41 ||
gandharvebhyas tadâśaṃsad	gandharvebhyas tathâkhyātum
agnināśaṃ tatas tu saḥ. |	agninā gāṃ gatas tu saḥ. |

śrutvā tam artham akhilam araṇīṃ[1]) tu samādiśan[2]). || 42 ||
aśvatthād araṇīṃ[1]) kṛtvā mathitvâgniṃ yathāvidhi |
tenêṣṭvā tu salokaṃ naḥ prāpsyasi tvaṃ narādhipa. || 43 ||
mathitvâgniṃ tridhā kṛtvā hy ayajat[1]) sa narādhipaḥ, |
iṣṭvā yajñair bahuvidhair gatas teṣāṃ salokatām. || 44 ||

gandharvebhyo varaṃ labdhvā	vāsāya ca sa gandharvas
tretāgniṃ samakārayat,|	tretāyāṃ sa mahārathaḥ. |

eko 'gniḥ pūrvam āsīd vai[1]), Ailas trīṃs tān[2]) akalpayat[3]): || 45 ||

---

evaṃprabhāvo rājâsīd Ailas tu *narasa*ttama*ḥ*[1]), |
deśe puṇyatame caiva maharṣibhir *abhiṣṭu*te[2]). || 46 ||
rājyaṃ sa kārayāmāsa Prayāge pṛthivīpatiḥ[1]) |
uttare *Jāhnavī*tīre[2]) Pratiṣṭhāne mahāyaśāḥ[1]). || 47 ||

---

40 = H. 1405; Vā. 91.43. 1) Vā. tam ādāya kumāraṃ. 2) H. -ye. Vā. nikṣipya tam araṇyāṃ. 3) H. tu. 4) Vā.T. gṛhān.
41 = H. 14 6. | 41 = Vā. 91.44.
42a = H. 1407a. | 42a = Vā. 91.45a.
42b = H 1407b; Vā. 91.45b. 1) Vā. araṇiṃ. 2) Vā. -śat.
43 = H. 1408a = a; Vā. 91.46. 1) Vā. araṇiṃ.
44 = H. 1408b, 1409a; Vā. 91.47. 1) H. ayajat.
45a = H. 1409b. | 45a = Vā. 91.48a.
45b = Bd. II. 66.19b; H. 1410a; Vā. 91.48b. 1) H. evâsīd. 2) Bd. taṃ trīn. 3) H. tretām akārayat.

---

46 = Bd. II. 66.20; Br. 10.10a, 9a; H. 1410b, 1371a = 1411a; L. 66.(55b); Vā. 91.49. 1) Bd.Vā. dvijasattamāḥ; H. puruṣottama 2) Bd.Vā. alaṃkṛte; L. cakre tv akaṇṭakaṃ rājyaṃ deśe puṇyatame dvijāḥ.
47 = Bd. II. 66.21; Br. 10.9b, 10b; H. 1371b = 1411b, 1412; L. 66.56 = b; Vā. 91.50. 1) L. 66.56a Prayāge munisevite; 56b Pratiṣṭhāne pratiṣṭhitaḥ. 2) Bd.Vā. Yāmune tīre; L. Yamunatīre.

Ailaputrā[1]) babhūvus te
sapta devasutopamāḥ |
divi jātā mahātmāna:
Āyur dhīmān Amāvasuḥ || 48 ||
Viśvāyuś caiva dharmātmā
Śrutāyuś ca tathâparaḥ |
Dṛḍhāyuś ca Vanāyuś ca
*Śat*āyuś[1]) c-Ôrvaśīsutāḥ. || 49 ||

tasya putrā babhūvur hi
ṣaḍ Indropama[1]tejasaḥ |
gandharvaloke viditā:
Āyur Dhīmān Amāvasuḥ[2]) || 48 ||
Viśvāyuś ca[1]) Śrutāyuś[2]) ca
Śatāyuś[3]) c-Ôrvaśīsutāḥ. || 49 ||

Amāvasos tu *dāyādo*[1]) Bhīmo rājâtha *viśva*jit[2]), |
śrīmān Bhīmasya dāyādo rājâsīt Kāñcanaprabhaḥ. || 50 ||
vidvāṃs tu Kāñcanasyâpi Suhotro 'bhūn mahābalaḥ, |
Suhotrasyâbhavaj[1]) Jahnuḥ Keśinyā[2]) garbhasaṃbhavaḥ, || 51 ||

ājahre yo mahāsatraṃ[1])
sar*va*[2]medhaṃ mahāmakham[3]), |
patilobhena yaṃ Gaṅgā
patitve '*bhi*sasāra[4]) ha; || 52 ||
nêcchataḥ plāvayāmāsa
tasya Gaṅgâ*tha* tat[1]) sadas. |

pratigatya tato Gaṅgā
vitate yajñakarmaṇi || 52 ||
*plāv*ayāmāsa[1]) taṃ deśaṃ
bhāvino 'rthasya darśanāt. |

sa[1]) *tayā*[2]) plāvitaṃ dṛṣṭvā yajñavāṭaṃ samantataḥ || 53 ||

---

48 = Br. 10.11a = a, 11bV = b; H. 1312, 1413. 1) H. 1312 tasya putrā

48 = Bḍ. II. 66.22; Br. 10.11bT = b; L. 66.57; Vā. 91.51. 1) L. t. p. saptâbhavan sarve vitata-. 2) L. G. v. Bhavabhaktā mahābalāḥ.

49 = Br. 10.12; H. 1313, 1414. 1) Br. Bahvāyuś.

49 = Bḍ. II. 66.23a; Vā. 91.52a. 1) Bḍ. Viśvāvasuḥ. 2) Vā. Śatāyuś. 3) Bḍ. Ghṛtāyuś; Vā. Gatāyuś.

50 = Bḍ. II. 66.23b, 24a; Br. 10.13; H. 1415; Vā. 91.52b, 53a. 1) Bḍ.Vā. vai jāto. 2) Br. rājarāṭ; H. nagnajit.

51 = Bḍ. II. 66.24b, 25a; Br. 10.14; H. 1416; Vā. 91.53b, 54a. 1) H. Sauhotrir abhavaj. 2) Bḍ. Keśinī-; Vā.V. Kauśikyā-; T. Kauśikā-.

52 = Br. 10.15; 13.83; H. 1417, 1757. 1) Br. 10.15 mahat satraṃ. 2) Br. 10.15 sarpa-. 3) Br. 13.83 -medhamakhaṃ vibhum. 4) Br. 10.15 patitvena sasāra; 13.83 vinītêva sasāra; H. 1757 patiṃ tv abhisasāra.

52 = Bḍ. II. 66.25b; Vā. 91.54b.

53a = Br. 10.16a; 13.84a; H. 1418a, 1758a. 1) Br. 10.16a tadā; 13.84a ca tat.

53a = Bḍ. II. 66.26a; Vā. 91.55a. 1) Bḍ. sādayāmāsa.

53b = Bḍ. II. 66.26b; Br. 10.16b; 13.84b; H. 1418b, 1758b; Vā. 91.55b. 1) Br. 13.84b; H. 1758b tat. 2) Bḍ.Vā. Gaṅgayā.

Sauhotrir[1]) abravīd[2]) Gaṅgāṃ kruddho[3]) rājā dvijottamāḥ[4]): |
eṣa[5]) te viphalaṃ yatnaṃ[6]) piban[7]) ambaḥ karomy aham[8]), || 54 ||
asya Gaṅge 'valepasya sadyaḥ phalam avāpnuhi! |
rājarṣiṇā tataḥ[1]) pītāṃ Gaṅgāṃ dṛṣṭvā maharṣayaḥ[2]) || 55 ||
upaninyur mahābhāgā[1]) duhitṛtvena Jāhnavīm. |
Yu[2]vanāśvasya putrīṃ[3]) tu Kāverīṃ Jahnur āvahat; || 56 ||
Yuvanāśvasya śāpena Gaṅgârdhena[1]) vinirmame[2]) |
Kāverīṃ saritāṃ śreṣṭhāṃ Jahnor[3]) bhāryām aninditām. || 57 ||
Jahnus tu[1]) dayitaṃ putraṃ Sunahaṃ[2]) nāma dhārmikam[3]) |
Kāveryāṃ janayāmāsa, Ajakas tasya câtmajaḥ. || 58 ||
Ajakasya tu dāyādo Balākāśvo mahīpatiḥ[1]) |
babhūva mṛgayāśīlaḥ[2]), Kuśas tasyâtmajo 'bhavat[3]). || 59 ||
Kuśaputrā babhūvur hi[1]) catvāro dharma[2]varcasaḥ: |
Kuśikaḥ[3]) Kuśanābhaś ca Kuśāmbo Mūrtimāṃs tathā[4]). || 60 ||
Pahlavaiḥ[1]) saha saṃvṛddho
rājā vanacarais tadā[2]) |

---

54 = Bḍ. II. 66.27a = a; Br. 10.17; 13.85ab; H. 1419, 1759; Vā. 91 56a, 57a. 1) Br. 13.85a; H. 1759a Jahnur apy. 2) Bḍ. api saṃ-; Br. 10.17aT. aśapad; V. avadat; Vā. varadaḥ. 3) Bḍ.Vā. (-)kruddho Gaṅgāṃ. 4) Br. viprās tadā nṛpaḥ; H. Bharatasattama; Vā. saṃraktalocanaḥ. 5) Vā. etat. 6) Vā. sarvaṃ. 7) Vā.T. pītam; Br. 13.85b; H. 1759b eṣa te triṣu lokeṣu saṃkṣipyâpaḥ pibāmy aham.

55 = Bḍ. II. 66.27b = b; Br. 10.18; 13 85c, 86a; H. 1420, 1760; Vā. 91.56b, 57b. 1) Bḍ. tadā rājarṣiṇā; Br. Jahnurājarṣiṇā. 2) Bḍ.Vā. surarṣayaḥ; Br. 13.86a; H. 1760b tataḥ pītāṃ mahātmāno dṛṣṭvā Gaṅgāṃ maharṣayaḥ.

56 = Bḍ. II. 66.28; Br. 10.19; 13.86b, 87a; H. 1421, 1761; Vā. 91.58. 1) Br. 10.19T.H. mahābhāgāṃ. 2) Bḍ. Yau-. 3) Bḍ.Vā. pautrīṃ.

57 = Bḍ. II. 66.29; Br. 10.20; 13.87b = bI; H. 1422, 1762a = a; Vā. 91.59. 1) Vā. -gā yena. 2) Br. vinirgatā; V. vinirmite; Br. 13.87b; H. 1762a Gaṅgāśāpena dehārdhaṃ yasyāḥ paścān nadīkṛtam. 3) Bḍ. Jahnu-.

58 = Bḍ. II. 66.30; Br. 10.21; 13.88a = a; H. 1423; 1762b = a; Vā. 91.60. 1) Vā. -hnuś ca. 2) Br. Sunadyaṃ; Vā. Suhotraṃ. 3) Br. 13.88a; H. 1762b Jahnos tu dayitaḥ putro Ajako nāma vīryavān.

59 = Bḍ. II. 66.31; Br. 10.22; 13.88b, 89a; H. 1424, 1763; Vā. 91.61. 1) Bḍ.Vā. mahāyaśāḥ. 2) Vā. babhūvuś ca Gayaḥ śīlaḥ. 3) Bḍ.Vā. -tmajaḥ smṛtaḥ; Br. 13.89a; H. 1763b Kuśikas tasya câtmajaḥ.

60 = Bḍ. II. 66.32; Br. 10.23; H. 1425; Vā. 91.62. 1) Bḍ.Vā. -vuś ca. 2) Bḍ. deva-. 3) Bḍ. Kuśāmbaḥ; Vā Kuśāśvaḥ. 4) Bḍ.Vā.V. Amūrtarayaso Vasuḥ; Vā.T. Amūrtārayaśo Vasuḥ.

60₁ = Br. 10.24; 13.89b, 90a; H. 1426, 1764. 1) Br. 10.24 vallabhaiḥ.

Kuśikas tu tapas tepe:	Kuśikas tu[1]) tapas tepe
putram Indrasamaṃ vibhuṃ[3])‖60‖	putrārthī rājasattamaḥ. |
labheyam iti. taṃ Śakras	
trāsād abhyetya jajñivān. |	

pūrṇe varṣasahasre vai *taṃ tu Śakro* hy[1]) apaśyata. ‖ 61 ‖
*aty*ugratapasaṃ[1]) dṛṣṭvā Sahasrākṣaḥ puraṃdaraḥ \|
samarthaḥ putrajanane svayam evâsya śāśvataḥ[2]) ‖ 62 ‖

putratv*e*[1]) kalpayāmāsa	putratvaṃ kalpayāmāsa
sa devendraḥ surottamaḥ[2]). |	svayam eva puraṃdaraḥ. |
sa Gādhir abhavad rājā	Gādhir nāmâbhavat putraḥ
Maghavān[3]) Kauśikaḥ svayam.‖63‖	Kauśikaḥ Pākaśāsanaḥ. ‖ 63 ‖

Paurukutsy a[1]bhavad bhāryā, Gādhis[2]) tasyām ajāyata. \|
Gādheḥ kanyā[2]) mahābhāgā[4]) nāmnā Satyavatī śubhā[5]), ‖ 64 ‖
tāṃ Gādhiḥ *Kāvyaputrāya*[1]) Ṛ[2]cīkāya dadau prabhuḥ. \|
tasyāḥ[3]) prīta*s tu* vai[4]) bhartā Bhārgavo Bhṛgunandanaḥ ‖ 65 ‖
putrārthaṃ[1]) sādhayāmāsa[2]) caruṃ, Gādhes tathaiva ca. \|
uvācâhūya tāṃ bhāryām[3]) Ṛcīko Bhārgavas tadā: ‖ 66 ‖
upayojyaś[1]) carur ayaṃ tvayā, mātrā *tv ayaṃ*[2]) śubhe[3]), \|
tasyāṃ[4]) janiṣyate putro dīptimān kṣatriyarṣabhaḥ ‖ 67 ‖

---

2) Br. 10.24 -caraḥ sadā; Br. 13.89b -caraiḥ saha. 3) Br. 10.24 prabhuḥ; V. -bhum; H. 1426b vibhuḥ; H. 1764b -maprabham.	61a = Bd. II. 66.33a; Vā. 91.63a. 1) Vā. Kuśastambas.
61a = Br. 10.25a; 13.90b; H. 1427a, 1765a.	

61b = Bd. II. 66.33b; Br. 10.25b; H. 1427b; Vā. 91.63b. 1) Bd. Śatakratur; Br. tataḥ Śakro hy; Vā. Śatakratum.

62 = Bd. II. 66.34; Br. 10.26; H. 1428; Vā. 91.64. 1) Bd. tam ugratapasaṃ; Vā. sudurgaṃ tāpasaṃ. 2) H. svam evâṃśam avāsayat.

63 = Br. 10.27; 13.91a = b; H. 1429, 1765b = b. 1) Br. putrārthaṃ. 2) Br. devendraḥ surasattamaḥ. 3) Br. 13.91a Maghavā.	63 = Bd. II. 66.35; Vā. 91.65.

64 = Bd. II. 66.36; Br. 10.28; H. 1430; Vā. 91.66ab. 1) Br.T. Paurā yasyâ-; Br.V.Vā. -kutsâ-. 2) Bd. Gadhes. 3) Bd. pūrvaṃ kanyā; Vā. pūrvakanyāṃ. 4) Vā. -bhāgāṃ. 5) Vā. -vatīṃ śubhāṃ.

65 = Bd. II. 66.37; Br. 10.29; H. 1431; Vā. 91.66c, 67a. 1) Bd. putrakāmāya; H. -dhir Bhṛguputrāya; Vā putraḥ Kāvyāya 2) Vā. Ru-. 3) Vā. tasyāṃ. 4) Br. prītaḥ sa vai; H. prīto 'bhavad; Vā. putras tu vai.

66 = Bd. II. 66.38; Br. 10.30; H. 1432; Vā. 91.67b, 68a. 1) Bd.Vā. putrārthe. 2) H. kalpayāmāsa. 3) Bd. athâvocat priyāṃ tatra; H. u. t. bhartā; Vā. tathā câhūya Nidhṛtim.

67 = Bd. II. 66.39; Br. 10.31; H. 1433; Vā. 91.68b, 69a. 1) Bd. upabho-

ajeyaḥ kṣatriyair *loke*[1]) kṣatriyarṣabhasūdanaḥ. |
tavâpi putraṃ kalyāṇi dhṛtimantaṃ tapodhanam || 68 ||
śamātmakaṃ dvijaśreṣṭhaṃ carur eṣa vidhāsyati. |
evam uktvā tu tāṃ bhāryām Ṛcīko Bhṛgunandanaḥ || 69 ||
tapasy a[1]bhirato nityam araṇyaṃ praviveśa ha. |
Gādhiḥ sadāras tu tadā Ṛcīkāśramam abhyagāt || 70 ||
tīrthayātrāprasaṅgena sutāṃ draṣṭuṃ nareśvaraḥ[1]). |
carudvayaṃ gṛhītvā *tu*[2]) ṛṣeḥ Satyavatī tadā || 71 ||

carum ādāya yatnena	bhartur vacanam avyagrā
sā tu mātre nyavedayat. |	hṛṣṭā mātre nyavedayat. |

mātā tu tasyai[1]) daivena duhitre svaṃ[2]) caruṃ dadau, || 72 ||
tasyāś carum athâjñānād ātma*saṃsthaṃ*[1]) cakāra ha. |
atha Satyavatī garbhaṃ[2]) kṣatriyāntakaraṃ *tadā*[3]) || 73 ||
dhārayāmāsa dīptena vapuṣā ghoradarśan*ā*[1]). |
tām[2]) Ṛcīkas tato dṛṣṭvā yogen*âbhyanusṛtya*[3]) ca || 74 ||
*tadâ*bravīd[1]) dvijaśreṣṭhaḥ svāṃ bhāryāṃ varavarṇinīm: |
mātrâsi vañcitā bhadre caruvyatyāsahetunā, || 75 ||
janiṣyati hi putras te krūrakarmâtidāruṇaḥ, |

bhrātā janiṣyate câpi	mātā janiṣyate câpi[1])
brahmabhūtas tapodhanaḥ; || 76 ||	tathābhūtaṃ tapodhanam; || 76 ||

viśvaṃ hi brahma tapasā mayā ta*smin*[1]) samarpitam. |
evam uktā[2]) mahābhāgā bhartrā Satyavatī tadā || 77 ||

---

jyaś. 2) Bḍ.Vā. ca te; Br. svayaṃ. 3) Bḍ. śubhaḥ; H. tava. 4) Bḍ. tasyā.

68 = Bḍ. II. 66.40; Br. 10.32; H. 1434; Vā. 91.69b, 70a. 1) Bḍ.Vā. yuddhe.

69 = Bḍ. II. 66.41; Br. 10.33; H. 1435; Vā. 91.70b, 71a.

70 = Bḍ. II. 66.42; Br. 10.34; H. 1436; Vā. 91.71b, 72a. 1) Vā.T. -yā-.

71 = Bḍ. II. 66.43; Br. 10.35; H. 1437; Vā. 91.72b, 73a. 1) H. nareśvara. 2) Br. sā; H. tad.

72a = Br. 10.36a; H. 1438a.	72a = Bḍ. II. 66.44a; Vā. 91.73b.

72b = Bḍ. II. 66.44b; Br. 10.36b; H. 1438b; Vā. 91.74a. 1) Br. tu tasyā; H. vyatyasya. 2) Bḍ. sva-.

73 = Bḍ. II. 66.45; Br. 10.37; H. 1439; Vā. 91.74b, 75a 1) Bḍ.Vā. ātmanaḥ sā. 2) Br. sarvaṃ. 3) Bḍ.Vā. śubham.

74 = Bḍ. II. 66.46; Br. 10.38; H. 1440; Vā. 91.75b, 76a. 1) H. darśanam. 2) Vā. tam. 3) Bḍ. -âpy avamṛśya; Br. -nâbhyupasṛtya; Vā. -âpy anumṛśya.

75 = Bḍ. II. 66.47; Br. 10.39; H. 1441; Vā. 91.76b, 77a. 1) Br. tato 'bravīd; H. tām abravīd.

76a = Bḍ. II. 66.48a; Br. 10.40a; H. 1442a; Vā. 91.77b.

76b = Br. 10.40b; H. 1442b.	76b = Bḍ. II. 66.48b; Vā. 91.78a. 1) Vā. vâpi.

77 = Bḍ. II. 66.49; Br. 10.41; H. 1443; Vā. 91.78b, 79a. 1) Bḍ.Vā. tatra. 2) H.Vā. uktvā.

prasādayāmāsa patiṃ: *putro*[1]) me nêdṛśo bhavet |
brāhmaṇāpasadas[2]) tvatta[3])! ity ukto munir abravīt: || 78 ||
naiṣa[1]) saṃkalpitaḥ kāmo mayā bhadre tathâ*stv iti*[2]), |
ugrakarmā bhavet putraḥ pitur mātuś ca kāraṇāt. || 79 ||
punaḥ Satyavatī vākyam evaṃ uk*tâ*[1]bravīd idam: |
icchaṃl lokān api mune sṛjethāḥ, kiṃ punaḥ sutam! || 80 ||
śamātmakam ṛjuṃ *tvaṃ*[1]) *me* putraṃ[2]) dātum *ih*ârhasi[3]), |
kāmam evaṃvidhaḥ pautro[4]) mama syāt tava ca[5]) prabho[6]), || 81 ||
yady[1]) anyathā na śakyaṃ vai kartum e*tad*[2]) dvijottama. |
tataḥ prasādam akarot sa tasyās tapaso balāt: || 82 ||
putre[1]) nâsti viśeṣo me pautre vā[2]) varavarṇini; |
tvayā yathôktaṃ vacanaṃ, tathā bhadre bhaviṣyati. || 83 ||
ta*taḥ*[1]) Satyavatī putraṃ janayāmāsa Bhārgavam |
tapasy abhirataṃ dāntaṃ Jamadagniṃ śamā[2]tmakam. || 84 ||
Bhṛgoś caruviparyāse Raudra-Vaiṣṇavayoḥ purā[1]) |

yajanād Vaiṣṇave 'thâṃśe[1])	jamanād Vaiṣṇavasyâgner
Jamadagnir ajāyata. || 85 ||	Jamadagnir ajāyata. || 85 ||

sā hi Satyavatī puṇyā *saty*adharma[1]parāyaṇā |
Kauśikîti[2]) samākhyātā pravṛttêyaṃ mahānadī. || 86 ||
| [pariśrutā[1]) mahābhāgā Kauśikī saritāṃ varā.] |
Ikṣvākuvaṃśaprabhavo[1]) Reṇur[2]) nāma *narādhipa*ḥ[3]), |

---

78 = Bḍ. II. 66.50; Br. 10.42; H. 1444; Vā. 91.79bc. 1) Bḍ.Vā. suto. 2) Bḍ. -āpaśadas. 3) Vā. tv anya.
79 = Bḍ. II. 66.51; Br. 10.43; H. 1445; Vā. 91.80. 1) Bḍ.Vā.V. naiva. 2) Bḍ.Vā. tathā tvayā.
80 = Bḍ. II. 66.52; Br. 10.44; H. 1446; Vā. 91.81. 1) Br.Vā. uktvâ-.
81 = Bḍ. II. 66.53; Br. 10.45; H. 1447; Vā 91.82. 1) Bḍ.Vā. bhartaḥ. 2) Bḍ.Vā. putraṃ me. 3) Bḍ.Vā. arhasi. 4) Vā.T. putro. 5) Vā. tu vada. 6) Bḍ. tava suvrata.
82 = Bḍ. II. 66.54; Br. 10.46; H. 1448; Vā. 91.83. 1) Vā.T. mayy. 2) Bḍ. evaṃ; Vā. eva.
83 = Bḍ. II. 66.55; Br. 10.47; H. 1449; Vā. 91.84. 1) Bḍ.V.H. bhadre. 2) H. ca.
84 = Bḍ. II. 66.56; Br. 10.48; H. 1450; Vā. 91.85. 1) Bḍ.Vā. tasmāt. 2) Br. samā-.
85a = Bḍ. II. 66.57a; Br. 10.49a⟨⟩; H. 1451a; Vā. 91.86a. 1) Br.T. Bhṛgor jagatyāṃ vaṃśe 'smiñ Jamadagnir ajāyata.

85b = Br. 10.49a⟨⟩; H. 1451b. 1) Br. cāṃśe.	85b = Bḍ. II. 66.57b; Vā. 91.86b.

86 = Bḍ. II. 66.59; Br. 10.49b, 50a; H. 1452; Vā. 91.88. 1) Bḍ.Vā. satyavrata-. 2) Bḍ. -kī tu.
| [] = Bḍ. II. 66.60a; Vā. 91.89a. 1) Bḍ. parisrutā.
87 = Bḍ. II. 66.60b, 61a; Br. 10.50b, 51a; H. 1453; Vā. 91.89b, 90a. 1) Vā.

tasya kanyā mahābhāgā Kā[4]malī nāma Reṇukā. || 87 ||
Reṇukāyāṃ tu Kāmalyāṃ[1]) tapo*vidyā*[2]samanvitaḥ[3]) |
Ārcīko janayāmāsa Jāmadag*nyaṃ*[4]) sudāruṇam || 88 ||
sarvavidyāntagaṃ śreṣṭhaṃ dhanurvedasya pāragam |
Rāmaṃ kṣatriyahantāraṃ pradīptam iva pāvakam. || 89 ||
Aurvasyaivam[1]) Ṛcīkasya Satyavatyāṃ mahā*yaśāḥ*[2]) |
Jamadagnis tapovīryāj jajñe brahmavidāṃ varaḥ || 90 ||
madhyamaś ca Śunaḥśephaḥ Śunaḥpucchaḥ kaniṣṭhakaḥ. |
Viśvāmitraṃ tu dāyādaṃ Gādhiḥ Kuśikanandanaḥ || 91 ||
| janayāmāsa putraṃ tu tapovidyāśamātmakam, |
prāpya brahmarṣisamatāṃ *yo 'yaṃ*[1]) brahma[2]*rṣitāṃ ga*taḥ[3]). || 92 ||
Viśvāmitras tu dharmātmā nāmnā Viśvarathaḥ smṛtaḥ |
jajñe Bhṛguprasādena Kauśikād vaṃśa[1]vardhanaḥ. || 93 ||
Viśvāmitrasya putras tu Śunaḥśepho[1]) 'bhavat *kila*[2]) |
Hari*daśv*asya[3]) yajñe tu paśutve *viniyojitaḥ*[4]). || 94 ||
devair dattaḥ Śunaḥśepho[1]) Viśvāmitrāya vai punaḥ, |
devair dattaḥ sa vai yasmād, Devarātas tato 'bhavat. || 95 ||
| Viśvāmitrasya ca sutā Devarātādayaḥ smṛtāḥ[1]) |
pra[2]khyātās triṣu lokeṣu, teṣāṃ nāmān*y ataḥ param*[3]):		95₁	
Deva*rātaḥ*[1]) Katiś caiva, yasmāt Kātyāyanāḥ smṛtāḥ,	
Śālāvatyāṃ Hiraṇyākṣo, Reṇ*ur*[2]) jajñe 'tha Reṇu*kaḥ*[3])		95₂	

-vaṃśe tv abhavat. 2) Bḍ. Reṇuko; Vā. Suveṇur. 3) Bḍ.Vā. pārthivaḥ. 4) Bḍ. Ka-.

88 = Bḍ. II. 66.61ᵇ, 62ᵃ; Br. 10.51ᵇ, 52ᵃ; H. 1454; Vā. 91.90ᵇᶜ. 1) Bḍ. R. Kamalyāṃ tu. 2) Bḍ Vā. tapodhṛti-. 3) Bḍ. -samādhinā. 4) Bḍ.Vā. Jamadagniḥ.

89 = Bḍ. II. 66.62ᵇ, 63ᵃ; Br. 10.52ᵇ, 53ᵃ; H. 1455; Vā. 91.91.

90 = Bḍ. II. 66.63ᵇ, 64ᵃ; Br. 10.53ᵇ, 54ᵃ; H. 1456; Vā. 91.92ᵃᵇ. 1) H. Aurvasyevam. 2) Bḍ.Vā. mahāmanāḥ.

91 = Bḍ. II. 66.64ᵇ, 58ᵃ; Br. 10.54ᵇ, 55ᵃ; H. 1457; Vā. 91.92ᶜ, 87ᵃ.
| 92ᵃ = Br. 10.55ᵇ; H. 1458ᵃ.

92ᵇ = Bḍ. II. 66.58ᵇ; Br. 10.56ᵃ; H. 1458ᵇ; Vā. 91.87ᵇ. 1) Bḍ.Vā. yagāma. 2) Br. brahmarṣitāṃ; H. saptarṣitāṃ. 3) Bḍ.Vā. -maṇā vṛtaḥ.

93 = Bḍ. II. 66.65; Br. 10.56ᵇ, 57ᵃ; H. 1459; Vā. 91.93. 1) Bḍ. Kauśikānvaya-.

94 = Bḍ. II. 66.66; Br. 10.65; H. 1470ᵇ, 1471ᵃ; Vā. 91.94. 1) Vā.T. -śepo. 2) Bḍ.Vā. -van muniḥ. 3) Bḍ.Vā. Hariścandrasya. 4) Bḍ.Vā. niyataḥ sa vai.

95 = Bḍ. II. 66.67; Br. 10.66; H. 1471ᵇ, 1472ᵃ; Vā. 91.95. 1) Vā. -śepo.
| 95₁ = Br. 10.57ᵇ, 58ᵃ, 13.91ᵇ⟨⟩; H. 1460, 1775ᵃ = a. 1) Br. 13.⟨⟩, H. 1775ᵃ Devarātādayaś câpi (H. cânye) Viśvamitrasya vai sutāḥ. 2) H. vi-. 3) H. -māni me śṛṇu.
| 95₂ = Br. 10.58ᵇ, 59ᵃ; H. 1461. 1) H. Devaśravāḥ. 2) H. Reṇor. 3) Reṇumān.

| Sāṃkṛtir Gālavaś caiva Mudgalaś *caiva*[1]) viśrutāḥ[2]) |

Madhuchando Jayaś caiva
Devalaś ca tath-Âṣṭakaḥ || 96 ||

Madhucchando Jayaś[1]) caiva
Kṛta-Devau Dhruv-Āṣṭakau || 96 ||

Kacchapo *Hāritaś*[1]) caiva Viśvāmitra*sya te sutāḥ*[2]), |
teṣāṃ khyātāni gotrāṇi[3]) Kauśikānāṃ mahātmanām: || 97 ||

Pāṇino Babhravaś caiva
Dhyānajapyās tathaiva ca |
Pārthivā Devarātāś ca
Śālaṅkāyana-Bāṣkalāḥ[1]) || 98 ||
Lohitā[1]) Yāmadūtāś[2]) ca
tathā Kārīṣayāḥ[3]) smṛtāḥ |
Sauśrutāḥ[4]) Kauśikāś *caiva*[5])
tathânye Saindhavāyanāḥ || 99 ||
Devalā Reṇavaś caiva
*Y*ājñavalkyā*ḥ*[1]) *Sa*[2]marṣaṇāḥ[3]) |
Audumbarā *hy A*bhiṣṇ*ā*t*ā*s[4])
Tārakāyaṇa-Cuñculāḥ[5]) || 100 ||
Śālāvatyā Hiraṇyākṣāḥ
Sāṃkṛtyā Gālavās tathā |

Pārthivā Devarātāś ca
Yājñavalkyāḥ Samarṣaṇāḥ |
Udumbarāś ca *Vāt*a*ḍhy*ās
T*ā*l*a*k*āyana-Cāndravāḥ*[1]) || 98 ||
Lohiṇyā[1]) Reṇavaś caiva
tathā Kārīṣavaḥ smṛtāḥ |
Babhravaḥ Pāṇinaś caiva
Dhyānajapyās tathaiva ca || 99 ||
Śālāvatyā[1]) Hiraṇyākṣāḥ
Sāṃkṛ*tā*[2]) Gālavāḥ *smṛtāḥ* |
Devalā Yāmadūtāś ca
Śāl[3]aṅkāyana-Bāṣkalāḥ || 100 ||
Lālāṭyā[1]) Bādarāś cânye
Viśvāmitrasya dhīmataḥ |

96a = Br. 10.59b,; H. 1462a. 1) H. cêti. 2) H. -tāḥ.
96b = Br. 10.60a; H. 1462b.

96 = Bḍ. II. 66.68b; Vā. 91.96b. 1) Bḍ. -dādayaś; Vā.T. Nayaś.

97 = Bḍ. II. 66.69; Br. 10.60b, 61a; 13.91b⟨⟩ = b; H. 1463, 1770a = b; Vā. 91.97. 1) Bḍ.Vā. Kacchapaḥ Pūraṇaḥ. 2) Bḍ.Vā. -mitrasutās tu vai. 3) Bḍ.Vā. t. gotrāṇi bahudhā.

98 = Br. 10.61b, 62a; 13 91b⟨⟩; H. 1464, 1770b, 1771a. 1) Br. ⟨⟩; H. -Sauśravāḥ.

98 = Bḍ. II. 66.70; Vā. 91.98. 1) Vā. -barā Udumlānās Tārakā Yamamuñcatāḥ.

99 = Br. 10.62b, V.⟨⟩; 13.91b⟨⟩; H. 1465, 1771b, 1772a. 1) H. 1771b Lauhityā. 2) Br. 10.62 Yama-; 13.⟨⟩, 10.62bV. Yāmabhūtāś. 3) Br. Kārūṣakāḥ; V. Kārīkayaḥ; H. 1471 -yaḥ. 4) Br. 10.62 V. Sauśravāḥ; Br. 13.⟨⟩; H. 1772a viśrutāḥ. 5) Br. 13.⟨⟩ -kā viprāḥ; H. -kā rājaṃs.

99 = Bḍ. II. 66.71; Vā. 91.99. 1) Bḍ. -yo.

100 = Br. 10.62b⟨⟩; H. 1466. 1) Br. -kyāc; H. -kyā-. 2) Br. ca; H. -gha-. 3) Br. ⟨⟩ -naḥ. 4) Br. ⟨⟩ -bar-Āmbubhiṣṇāvās. 5) Br. ⟨⟩ -yaṇa-Cuculāḥ.

100 = Bḍ II. 66.72; Vā. 91.100. 1) Bḍ. Śyāmāyānā. 2) Vā.T. Syaṅkṛtā. 3) Vā. Sal-.

101 = Br. 10.62b⟨⟩; H. 1467.

101 = Bḍ. II. 66.73; Vā. 91.101. 1) Vā. Dadāti-.

Nārāyaṇir Naraś câny Viśvâmitrasya dhīmataḥ ‖ 101 ‖ Ṛṣyantara-Vi*vāhyāś*[1]) ca Kauśikā bahavaḥ smṛtāḥ. | Pauravasya (!) *muniśreṣṭhā*[2]) brahmarṣeḥ Kauśikasya ca; ‖ 102 ‖ saṃbandho 'py asya[1]) vaṃśe 'smin brahmakṣatrasya viśrutaḥ. ‖ 102₁ ‖	Ṛṣyantara-Vivāhyās te bahavaḥ Kauśikāḥ smṛtāḥ ‖ 101 ‖ Kauśikāḥ Sauśrutāś caiva tathânye Saindhavāyanāḥ | *Paurorava*sya[1]) puṇyasya brahmarṣeḥ Kauśikasya *tu*[2]). ‖ 102 ‖

Viśvāmitr*ātmaj*ānāṃ *tu*[1]) Śunaḥśepho[2]) 'grajaḥ smṛtaḥ |
| Bhārgavaḥ Kauśikatvaṃ hi prāptaḥ sa munisattamaḥ[1]). ‖ 103 ‖
Dṛṣadvatī-sutaś câpi Viśvāmitrāt[1]) tath-Âṣṭakaḥ, |
Aṣṭakasya suto Lauhiḥ[2]) prokto Jahnugaṇo mayā. ‖ 104 ‖

ṛṣaya ūcuḥ:
kiṃlakṣaṇena dharmeṇa tapasêha śrutena vā |
brāhmaṇyaṃ samanuprāptaṃ Viśvāmitrādibhir nṛpaiḥ? ‖ 104₁ ‖
yena yenâbhidhānena brāhmaṇyaṃ kṣatriyā gatāḥ, |
viśeṣaṃ jñātum icchām*as*[1]) tapas*o*[2]) dānatas tathā! ‖ 104₂ ‖
evam uktas tato vākyam abravīd idam arthavat: |
anyāyopagatair dravyair āhūya dvijasattamān |
dharmābhikāṅkṣī yajate na dharmaphalam aśnute. ‖ 104₃ ‖
dharmaṃ caitaṃ samāsthāya[1]) pāpātmā puruṣādhamaḥ |
dadāti dānaṃ viprebhyo lokānāṃ dambhakāraṇāt ‖ 104₄ ‖
japaṃ kṛtvā tathā tīvraṃ dhanalobhān niraṅkuśaḥ |
rāgamohānvito hy ante pāvanārthaṃ dadāti yaḥ, ‖ 104₅ ‖
tena dattāni dānāni[1]) aphalāni bhavanty uta |
tasya dharmapravṛttasya hiṃsakasya durātmanaḥ. ‖ 104₆ ‖

---

102 = Br. 10.62b⟨⟩, 63a; 13.91b⟨⟩; H. 1468, 1772b, 1773a. 1) Br. 10.⟨⟩ Virāntāś. 2) H. mahārāja. 102₁ = Br. 10.63b; 13.91b⟨⟩; H. 1469, 1773b. 1) Br. 13.⟨⟩ -dhasyâtha; H. -dho hy asya.	102 = Bḍ. II. 66.74; Vā. 91.102. 1) Bḍ. yogeśvarasya. 2) Bḍ. vai.

103a = Bḍ. II. 66.68a; Br. 10.64a, 13.91b⟨⟩; H. 1469b, 1774a; Va. 91.96a. 1) Bḍ.Vā. -trasya putrāṇāṃ. 2) Vā. -śepo.
103b = Br. 10.64b, 13.91b⟨⟩; H. 1470a, 1774b. 1) Br. 13.⟨⟩; H. 1774 -puṅgavaḥ.
104 = Br. 10.67b, 68a; 13.91b⟨⟩; Bḍ. II. 66.75; H. 1473, 1775b, 1776a; Vā. 91.103. 1) Br. 10.67b.T. Vaiśvāmitras; 13 ⟨⟩ Viśvāmitras. 2) Vā. yo hi.
104₁ = Bḍ. II. 66.76, 77a; Vā. 91.104.
104₂ = Bḍ. II. 66.77b, 78a; Vā. 91.105. 1) Bḍ Vā.T. -āmi. 2) Vā. tapasā.
104₃ = Bḍ. II. 66.78b, 79; Vā. 91.106.
104₄ = Vā. 91.107. 1) Vā.T. samākhyāya.
104₅ = Bḍ. II. 66.80; Vā. 91.108.
104₆ = Bḍ. II. 66.81; Vā. 91.109. 1) Bḍ. -nāni hy.

evaṃ labdhvā dhanaṃ mohād dadato yajataś ca ha |
saṃkliṣṭakarmaṇo[1]) dānaṃ na tiṣṭhati durātmanaḥ. || 1047 ||
nyāyāgatānāṃ dravyāṇāṃ tīrthe[1]) saṃpratipādanam |
kāmān anabhisaṃdhāya yajate ca dadāti ca, || 1048 ||
sa dānaphalam āpnoti tac ca dānaṃ sukhodayam, |
dānena bhogān āpnoti, svargaṃ satyena gacchati. || 1049 ||
tapasā tu sutaptena[1]) lokān viṣṭabhya tiṣṭhati, |
viṣṭabhya sa tu tejasvī lokeṣv ānantyam aśnute. || 10410 ||
dānāc chreyas tathā yajño, yajñāc chreyas tathā tapaḥ, |
satyaṃ tu tapasaḥ śreyas[1]), tasmāj jñānaṃ guru smṛtam. || 10411 ||
śrūyante[1]) hi tapaḥsiddhāḥ kṣatro[2]petā dvijātayaḥ |
Viśvāmitro narapatir, Māndhātā Saṃkṛtiḥ Kapiḥ || 10412 ||
Kāśyaś[1]) ca Purukutsaś ca Śalo Gṛtsamadaḥ prabhuḥ[2]) |
Ārṣṭiṣeṇo 'jamīḍhaś ca Bhārgavyomas[3]) tathaiva ca || 10413 ||
Kākṣīvāṃś[1]) caiv-Âuśijaś ca[2]) *nṛpaś ca Śiśiras tathā*[3]) |
Rathāntaraḥ Śaunakaś[4]) ca Viṣṇuvṛddhādayo nṛpāḥ. || 10414 ||
kṣatro[1]petāḥ smṛtā hy ete tapasā ṛṣitāṃ gatāḥ, |
ete rājarṣayaḥ sarve siddhiṃ su[2]mahatīṃ gatāḥ. || 10415 ||

atha ūrdhvaṃ pravakṣyāmi Āyor[1]) vaṃśaṃ[2]) mahātmanaḥ. || 105 ||

1047 = Bḍ. II. 66.82; Vā. 91.110. 1) Bḍ. -ṣṭaṃ karmaṇā.
1048 = Bḍ. II. 66.83; Vā. 91.111. 1) Bḍ. -tha.
1049 = Bḍ. II. 66.84; Vā. 91.112.
10410 = Bḍ. II. 66.85a = a; Vā. 91.113. 1) Vā. suguptena.
10411 = Bḍ. II. 66.85b = b; Vā. 91.114. 1) Vā. saṃnyāsas tapasaḥ śreyāṃs.
10412 = Bḍ. II. 66.86; Vā. 91.115. 1) Bḍ. śrūyate. 2) Vā. kṣātro-.
10313 = Bḍ. II. 66.87; Vā. 91.116. 1) Vā. Kapeś. 2) Vā. Satyaś c-Ânṛhavān Ṛthuḥ. 3) Vā. Bhāgānyo 'nyas.
10414 = Bḍ. II. 66.88; Vā. 91.117. 1) Vā. Kakṣīvaś. 2) Vā. Śijayas tathā. 3) Vā. tathânye ca mahârathāḥ. 4) Vā. Rathītaraś ca Rundaś.
10415 = Bḍ. II. 66.89; Vā. 91.118ab. 1) Vā. kṣātro-. 2) Bḍ. tu.
105 = Bḍ. II. 66.90; Br. 10.68b; H. 1474; Vā. 91.118c. 1) Vā. Ayor. 2) Br.H. vaṃśam Āyor.

C.

(Bḍ. II. 67.1—105; Br. 11.1—26, 32—61; 13.64b—79; H. 1475—1512, 1518—1598; 1734b—1754a; Vā. 92.1—99; cfr. A. 274.16—19; Bhg. IX. 17.1—16a; Ga. 139.7b—14; Kū. 22.3; L. 66.59—60a; Vi. IV. 8.1—9.7.)

Āyoḥ putrās *tathā*[1]) pañca | sarve vīrā mahārathāḥ |

Āyoḥ[1]) putrā mahātmānaḥ[2]) | pañcaivâsan mahābalāḥ[3]), |

Svarbhānutanayāyāṃ *ca*[1]) Prabhāyāṃ jajñire[2]) nṛpāḥ[3]): || 1 ||
Nahuṣaḥ prathamas *teṣāṃ*[1]), *Kṣatravṛddhas*[2]) tataḥ *smṛtaḥ*[3]) |
Rambho Rajir Anenāś ca triṣu lokeṣu viśrutāḥ. || 2 ||
Kṣatra[1]vṛddhātmajas *tatra*[2]) Suna[3]hotro mahāyaśāḥ, |
Suna[3]hotrasya dāyādās trayaḥ paramadhārmikāḥ: || 3 ||
Kāśaḥ Śalaś ca dvāv etau tathā Gṛtsamadaḥ prabhuḥ. |
putro Gṛtsamadasyâpi Śunako, yasya Śaunakaḥ. || 4 ||
brāhmaṇāḥ kṣatriyāś caiva vaiśyāḥ śūdrās tathaiva ca |
| etasya vaṃśe saṃbhūtā vicitraiḥ karmabhir dvijāḥ. |
Śalātmajo *hy* Ārṣṭiṣeṇas[1]), *tanayas*[2]) tasya *Kāśyakaḥ*[3]) || 5 ||
| Śaunakāś c-Ârṣṭiṣeṇāś ca kṣatro[1]petā dvijātayaḥ. |
Kāśasya[1]) Kā*śipo*[2]) rāja[3]) putro[4]) Dīrghatapās tathā, |
Dhanvas[5]) tu[6]) Dīrghatapaso, vidvān[7]) Dhanvantaris tataḥ[8]). || 6 ||

1a = Br. 11.1a; H. 1475a. 1) Br. -trāś ca te.

1a = Bḍ. II. 67.1a; Kū. 22.3a; L. 66.59a; Vā. 92.1a. 1) Vā. ete. 2) Kū. L. Āyuṣas tanayā vīrāḥ; Vā. -manaḥ. 3) Kū.L. mahaujasaḥ.

1b = Bḍ. II. 67.1b; Br. 11.1b; H. 1475b; Kū. 22.3b; L. 66.59b; Vā. 92.1b. 1) Bḍ.L. -yāṃ te; Kū. -yāṃ vai; Vā. -tanayā viprāḥ. 2) Kū. iti naḥ. 3) H. nṛpa; Kū. śrutam.

2 = Bḍ. II. 67.2; Br. 11.2; H. 1476; Kū. 22.4 = a; L. 66.60a = a; Vā. 92.2a = a. 1) Br.H. -maṃ jajñe. 2) Br.H. Vṛddhaśarmā; Kū.L. dharmajño; Vā. Putradharmā. 3) Br.H. t. param; Kū.L. lokaviśrutaḥ.

3 = Bḍ. II. 67.3; Br. 11.32; H. 1518; Vā. 92.2b, 3a. 1) Vā. Dharma- 2) Bḍ.Vā. -jñś caiva. 3) Vā.T. Suta-.

4 = Bḍ. II. 67.4; Br. 11.33; H. 1519; Vā. 92.3b, 4a.

5a = Bḍ. II. 67.5a; Br. 11. 34a; H. 1520a; Vā. 92.4b.

| 5b = Bḍ. II. 67.5b; Vā. 92.5a.

5b(c) = Bḍ. II. 67.6a; Br. 11.34b; H. 1520b; Vā. 92.5b. 1) Br. -ja Ārṣṭisenas; H. -aś c-Ârṣṇiṣeṇas. 2) Bḍ. -naḥ Śiśiras; Vā. -ṇaś Carantas. 3) Bḍ.Vā. câtmajaḥ; Br. Kāśyapaḥ.

| 6a = Bḍ. II. 67.6b; Vā. 92.6a. 1) Vā. kṣātro-.

6ab(bc) = Bḍ. II. 67.7; Br. 11.35; 13.64b, 65a: H. 1521, 1734b, 1735a; Vā. 92.6b, 7a. 1) Bḍ.H. 1521 Kāśyasya; H. 1734b Kāśes tu; Br. 13.64b

tapaso 'nte sumahato[1]) jāto vṛddhasya[2]) dhīmataḥ |
punar Dhanvantarir devo
mānuṣeṣv iha jajñivān[1]). || 7 ||

athainam ṛṣayaḥ procuḥ
Janamejaya uvāca: sūtaṃ vākyam idaṃ[1]) punaḥ: || 7 ||
kathaṃ[1]) Dhanvantarir devo mānuṣeṣv iha jajñivān, |
etad veditum icchām*as*[2]), tan *no*[3]) brūhi *yathātatham*[4])! || 8 ||
sūta (Vaiśampāyana) uvāca:
Dhanvantareḥ saṃbhavo 'yaṃ śrūyatām *iha vai dvijāḥ*[1])! |
sa saṃbhūtaḥ samudrā*t tu*[2]) mathyamāne 'mṛte purā. || 9 ||
utpannaḥ kalaśāt[1]) pūrvaṃ sarvataś *ca*[2]) śriyā vṛtaḥ |
abhyasan[3]) siddhikāryaṃ[4]) *hi*[5]) *Viṣṇuṃ dṛṣṭvā hi tasthivān*[6]). || 10 ||
abjas[1]) tvam! iti hôvāca, tasmād Abjas[1]) tu sa smṛta*ḥ*. |
Abjaḥ[1]) provāca Viṣṇuṃ v*ai*[2]): tanayo 'smi tava prabho, || 11 ||
vidhatsva bhāgaṃ sthānaṃ ca mama loke *surottama*[1])! |
evam uktaḥ sa dṛṣṭvā *tu*[2]) tathyaṃ provāca *taṃ*[3]) prabhuḥ: ||12||
kṛto yajñavibhāg*o hi*[1]) yajñiyair[2]) hi suraiḥ *purā*[3]), |
*deve*ṣu[4]) vini[5]yuktaṃ ca vidhihotraṃ maharṣibhiḥ. || 13 ||

Kāśikasya. 2) H. 1521 Kāśyapaḥ; H. 1734b, Vā. Kāśayo. 3) Br. 13.64b tu Kāśeyaḥ.; H. 1521 putro; H. 1734b rājan; Vā. rāṣṭaḥ. 4) H. 1521 rājā. 5) Br. 11.35T. Dhanus; Br. 13.65a; H. 1735a babhūva; Vā. Dharmaś. 6) Bḍ.Vā. ca. 7) H. 1521 Dhanvād. 8) Br. 13.65a, H. -riḥ sutaḥ.

7a = Bḍ. II. 67.8a; Br. 11.36a; H. 1522a; Vā. 92.7b. 1) Bḍ. 'nte mahātejā; Vā. -sā sumahātejā. 2) H. Dhanvasya.

7b = Br. 11.36b; H. 1522b. 1) Br. janmani.

7b = Bḍ. II. 67.8b; Vā. 92.7c. 1) Vā. T. imaṃ.

8 = Bḍ. II. 67.9; H. 1523; Vā. 92.8. 1) Bḍ. kaś ca. 2) H. -āmi. 3) H. me; Vā. tato. 4) Bḍ. paraṃtapa; Vā. priyaṃ tathā.

9 = Bḍ. II. 67.10; H. 1524; Vā. 92.9. 1) H. Bharatarṣabha. 2) Bḍ. Vā. samudrānte.

10 = Bḍ. II. 67.11; H. 1525; Vā. 92.10ab. 1) H. kalasāt; Vā. sakalāt. 2) H. tu. 3) Bḍ.Vā.V. sadyaḥ; Vā.T. sarva-. 4) Bḍ. saṃsiddhakāryaṃ; Vā. -siddhakāyaṃ. 5) Bḍ.Vā.taṃ. 6) Bḍ dṛṣṭvā Viṣṇur avasthitaḥ; Vā. dṛṣṭvā viṣṭambhitaḥ sthitaḥ.

11 = Bḍ. II. 67.12; H. 1526; Vā. 92.10c, 11a. 1) Vā.T. ajas. 2) Bḍ. Vā. taṃ.

12 = Bḍ. II. 67.13; H. 1527; Vā. 92.11b, 12a. 1) H. lokeśvareśvara. 2) H. vai. 3) Bḍ Vā. sa.

13 = Bḍ. II. 67.14; H. 1528; Vā. 92.12b, 13a. 1) Bḍ.Vā. -gas tu. 2) Bḍ. Daiteyair. 3) Bḍ.Vā. tathā. 4) Bḍ.Vā. vedeṣu. 5) Bḍ.Vā. vidhi-.

na śakyam *iha* hom*aṃ*[1]) vai tubhyaṃ[2]) kartuṃ kadācana. |
arvākbhū[3]to 'si dev*ānāṃ*[4]) *putras tvaṃ hi mahīśvaraḥ*[5]), || 14 ||
dvitīyāyāṃ tu saṃbhūtyāṃ loke khyātiṃ gamiṣya*si*[1]), |
aṇimā*diyutā* siddhi*r*[2]) *garbhasthasya*[3]) bhaviṣya*ti*[4]). || 15 ||
tenaiva tvaṃ[1]) śarīreṇa devatvaṃ prāpsyas*i*[2]) prabho, |
caru[3]mantrair *vra*tair[4]) *japy*air[5]) yakṣyanti[5]) tvāṃ dvijātayaḥ. || 16 ||
aṣṭadhā[1]) tvaṃ punaś caiva[2]) āyurvedaṃ vidhāsyasi, |
avaśyaṃ[3]bhāvī hy artho 'yaṃ prāg dṛṣṭas[4]) tv Abjayoninā. || 17 ||
dvitīyaṃ dvāparaṃ prāpya bhavitā tvaṃ na saṃśayaḥ. |
imaṃ[1]) tasmai varaṃ dattvā Viṣṇur antardadhe *pun*aḥ[2]). || 18 ||
dvitīye dvāpare prāpte Saunahotr*aḥ*[1]) *sa* Kāśirāṭ[2]) |
putrakāmas tapas tepe *nṛp*o Dīrgha*tapās* ta*thā*[3]): || 19 ||
| prapadye devatāṃ tāṃ tu, yā me putraṃ pradāsyati; |
Ab[1]jaṃ devaṃ *tu*[2]) putrārthe *hy* ā*rirādhayiṣur*[3]) nṛpaḥ. || 20 ||

tatas tuṣṭaḥ sa bhagavān,
Abjaḥ provāca taṃ nṛpam: |
yad icchasi varaṃ, brūhi,
tat te dāsyāmi suvrata! || 21 ||

vareṇa cchandayāmāsa
prīto[1]) Dhanvantarir nṛpam. ||21||

nṛpa uvāca:
bhagavan, yadi tuṣṭas tvaṃ, putro me *khyā*timān[1]) bhava[2])! |
tathêti samanujñāya tatraivântaradhīyata[3]). || 22 ||
tasya gehe samutpanno devo Dhanvantaris tadā |

---

14 = Bḍ. II. 67.15; H. 1529; Vā. 92.13b, 14a. 1) H. upahomo; Vā. -ha homo. 2) Vā. tulyaṃ. 3) Bḍ.Vā. -vāksū-. 4) Bḍ.Vā. he deva. 5) Bḍ. tava mantro na vai prabho; Vā. nāmamantro 'si vai prabho.
15 = Bḍ. II. 67.16; H. 1530; Vā. 92.14b, 15a. 1) H. -ṣyati. 2) Bḍ. -yutāṃ siddhiṃ; H. -mādiś ca te siddhir. 3) Bḍ. gatas tatra. 4) Bḍ. -ṣyasi.
16 = Bḍ. II. 67.17; H. 1531; Vā. 92.15bc. 1) Bḍ. etenaiva; Vā. tenaiva ca. 2) H. -yase. 3) Bḍ. cātur-. 4) Bḍ.Vā T. ghṛtair. 5) Bḍ. gavyair; Vā.T. gandhair; V. jambair. 6) Bḍ. -te.
17 = Bḍ. II. 67.18; H. 1532; Vā. 92.16. 1) Bḍ. atha vā; Vā. atha ca. 2) Bḍ. c. hy; H. caivam. 3) Bḍ. avaśya-. 4) Vā.T. prāk sṛṣṭas.
18 = Bḍ. II. 67.19; H. 1533; Vā. 92.17. 1) Bḍ.Vā. tasmāt. 2) Bḍ.Vā. tataḥ.
19 = Bḍ. II. 67.20; H. 1534; Vā. 92.18. 1) H. -triḥ. 2) Vā. Prakāśirāṭ. 3) H. Dhānvo dīrghaṃ mahat tadā.
20 = Bḍ. II. 67.21a = b; H. 1535; Vā. 92.19a = b. 1) Vā. A-. 2) H. sa. 3) H. tadârādhitavān.
21 = H. 1536.
21 = Bḍ. II. 67.21b; Vā. 92.19b. 1) Bḍ. tato.
22 = Bḍ. II. 67.22; H. 1537; Vā. 92.20. 1) Bḍ. gatimān; Vā. dhṛtimān. 2) Bḍ. bhaveḥ. 3) Bḍ. -taradhāt prabhuḥ.

Kāśirājo mahārājaḥ sarvarogapraṇāśanaḥ. || 23 ||
āyurvedaṃ Bharadvājāt[1]) prāpyêha[2]) sabhiṣakkriyam[3]) |
tam aṣṭadhā punar vyasya śiṣyebhyaḥ pratyapādayat. || 24 ||
Dhanvantares tu tanayaḥ[1]) Ketumān iti viśrutaḥ, |
atha[2]) Ketumataḥ putro *vīro*[3]) Bhīmarath*aḥ* *smṛtaḥ*[4]). || 25 ||

putro Bhīmarathasyâpi
Divodāsaḥ prajeśvaraḥ, |
Divodāsas tu dharmātmā
Vārāṇasyadhipo 'bhavat[1]). || 26 ||

putro Bhīmarathasyâpi
jāto dhīmān prajeśvaraḥ |
Divodāsa iti khyāto,
Vārāṇasyadhipo 'bhavat. || 26 ||

etasmin eva kāle tu purīṃ Vārāṇasīṃ *purā*[1]) |
śūnyāṃ niveśayāmāsa Kṣemako nāma rākṣasaḥ. || 27 ||
śaptā hi sā *matimatā*[1]) Nikumbhena mahātmanā: |
śūnyā varṣasahasraṃ vai bhavitrîti[2]) *na saṃśayaḥ*[3])! || 28 ||
tasyāṃ tu[1]) śaptamātrāyāṃ Divodāsaḥ prajeśvaraḥ |
viṣayānte purīṃ ramyāṃ Gomatyāṃ saṃnyaveśayat. || 29 ||

ṛṣaya ūcuḥ (Janamejaya uvāca):
Vārāṇasīṃ Nikumbhas tu kimarthaṃ[1]) śaptavān p*urā*[2]), |
Nikumbhaḥ *kaś ca*[3]) dharmātmā, siddh*i*[4]kṣetraṃ śaśāpa yaḥ? ||30||
sūta (Vaiśampāyana) uvāca:
Divodāsas tu rājarṣir nagarīṃ prāpya pārthivaḥ |
vasat*i* *sma*[1]) mahātejāḥ sphītāyāṃ vai[2]) narādhipaḥ. || 31 ||
etasminn eva kāle tu kṛtadāro Maheśvaraḥ, |

---

23 = Bḍ. II. 67.23; Br. 11.37; H. 1538; Vā. 92.21.

24 = Bḍ. II. 67.24; Br. 11.38; H. 1539; Vā. 92.22. 1) Vā. -dvājaś. 2) Vā. cakāra. 3) Br. sa bhiṣakkriyaḥ.

25 = Bḍ. II. 67.25; Br. 11.39, 13.65b, 66a; H. 1540, 1735b, 1736a; Vā. 92.23ab. 1) Bḍ.Vā. -tarisutaś câpi. 2) Br. 13.66aT. tathā. 3) Bḍ. jajñe; Br. 13.66a; H. 1736a vidvān; Vā. vibho. 4) Bḍ.Va. -tho nṛpaḥ.

26 = Br. 11.40, 13.66b = aIbII(67a); H. 1541, (1736b). 1) Br. 13.67a; H. 1736b Divodāsa iti khyātaḥ sarvakṣatra-(H. rakṣaḥ)praṇāśanaḥ.

26 = Bḍ. II. 67.26; Vā. 92.23c = b.

27 = Bḍ. II. 67.27; Br. 11.41; H. 1542, 1737; Vā. 92.24. 1) Br. dvijāḥ; H. nṛpa.

28 = Bḍ. II. 67.28; Br. 11.42; H. 1543, 1738; Vā. 92.25. 1) Bḍ.Vā. purī pūrvaṃ. 2) Br. -trī tu. 3) H. 1738b narādhipa; Bḍ.Vā. punaḥ punaḥ.

29 = Bḍ. II. 67.29; Br. 11.43; H. 1544, 1739; Vā. 92.26. 1) Br. hi.

---

30 = Bḍ. II. 67.30; H. 1547; Vā. 92.27. 1) Bḍ.Vā. kimarthaṃ tāṃ Nikumbhaḥ. 2) H. prabhuḥ. 3) Bḍ.Vā. câpi. 4) Bḍ.Vā. -dha-.

31 = Bḍ. II. 67.31; H. 1548; Vā. 92.28. 1) Bḍ.Vā. vasete sa. 2) H. tu.

Devyāḥ sa priyakāmas tu *nyavasac*[1]) chvaśurāntike. || 32 ||
devājñayā pārṣadā ye[1]) *viśva*[2]rūpās tapodhanāḥ |
pūrvoktai *rūpaviśe*ṣais[3]) toṣayanti sma Pārvatīm[4]). || 33 ||
hṛṣyat*e*[1]) *tair*[2]) Mahādev*ī*[3]), Menā naiva *tu* hṛṣyati[4]), |
jugupsat*e sā nitya*ṃ[5]) vai[6]) devaṃ Devīṃ[7]) tathaiva ca[8]): || 34 ||
sapārṣadas[1]) tv anācāras tava bhartā Maheśvaraḥ |
daridraḥ sarva*dai*v*â*s*au*, *śīlaṃ tasya na vartate*[2])! || 35 ||
mātrā tathôktā vaca*s*ā[1]) strīsvabhāvā*n na* ca*kṣame*[2]), |
smitaṃ kṛtvā tu varadā *Bhava*[3]pārśvam athâgamat, || 36 ||
vi*v*ar*ṇ*a[1]vadanā Devī Mahādevam abhāṣata: |
nêha vatsyāmy ahaṃ deva, naya māṃ svaṃ niveśanam! || 37 ||
tathā kartuṃ[1]) Mahādevaḥ sarvāṃl lokān *avaikṣata*[2]) |
vāsārthaṃ, rocayāmāsa pṛthivyāṃ *tu dvijottamāḥ*[3]) || 38 ||
Vārāṇasyā*ṃ* mahā*devaḥ*[1]) siddh*i*[2]kṣetraṃ Maheśvaraḥ. |
Divodāsena tāṃ jñātvā niviṣṭāṃ nagarīṃ Bhavaḥ || 39 ||
pārśv*e tiṣṭhant*am āhūya *Nikumbh*am *id*am abravīt[1]): |
gaṇeśvara[2]) purīṃ gatvā śūnyāṃ Vārāṇasīṃ kuru! || 40 ||
mṛdunaivâ[1]bhyupāyena, ativīryaḥ sa pārthivaḥ. |
tato gatvā Nikumbhas tu purīṃ Vārāṇasīṃ tadā[2]) || 41 ||
svapne saṃ[1]darśayāmāsa *Maṅkana*ṃ[2]) nāma *nāpit*am[3]): |
śreyas te 'haṃ kariṣyāmi, sthānaṃ me racayâ[4]nagha, || 42 ||

---

32 = Bḍ. II. 67.32; H. 1549; Vā. 92.29. 1) Bḍ. vasan vai; Vā. vasānaḥ.
33 = Bḍ. II. 67.33; H. 1550; Vā. 92.30. 1) Bḍ.Vā. pāriṣadā. 2) H. tv abhi-. 3) Bḍ. pūrvoktarūpasaṃveṣais; H. pūrvoktair upadeśaiś ca. 4) Bḍ.Vā. Maheśvarīm.
34 = Bḍ. II. 67.34; H. 1551; Vā. 92.31. 1) Vā.T. hṛṣyati. 2) H. vai. 3) Bḍ.Vā. -devo. 4) Bḍ. tuṣyati; H. prahṛṣyati. 5) H. -psaty asakṛt tāṃ. 6) Vā. ca. 7) H. devīṃ devaṃ. 8) H. sā.
35 = Bḍ. II. 67.35; H. 1552; Vā. 92.32. 1) Bḍ.Vā. mama pārśve. 2) Bḍ. -te na vai; Bḍ. sarvathaivêha hā kaṣṭaṃ lajjate na vai; Vā. sarva evêha akliṣṭaṃ laḍate 'naghe.
36 = Bḍ. II. 67.36; H. 1553; Vā. 92.33. 1) H. varadā. 2) H. -vāc ca cukrudhe; Vā. na câkṣamat. 3) Bḍ. Harra-; Vā. Haya-.
37 = Bḍ. II. 67.37; H. 1554; Vā. 92.34. 1) Bḍ.Vā. viṣaṇṇa-.
38 = Bḍ. II. 67.38; H. 1555; Vā. 92.35ab. 1) Bḍ.Vā. tathôktas tu. 2) Bḍ. nirīkṣya ha; Vā. avekṣya ha. 3) H. -vyāṃ Kurunandana.
39 = Bḍ. II. 67.39; H. 1556; Vā. 92.35c, 36a. 1) Bḍ.Vā. Vārāṇasīṃ mahātejāḥ. 2) Bḍ.Va. -dha-.
40 = Bḍ. II. 67.40; H. 1557; Vā. 92.36b, 37a. 1) Bḍ.Vā. pārśvasthaṃ sa samāhūya Gaṇeśaṃ Kṣemam abravīt (Vā. Kṣemakaṃ bravīt). 2) H. rākṣaseśa. [2) Bḍ.Vā. purā.
41 = Bḍ. II. 67.41; H. 1558; Vā. 92.37b, 38a. 1) Bḍ.Vā. mṛdunā câ-.
42 = Bḍ. II. 67.42; H. 1559; Vā. 92.38b, 39a. 1) H. ni-. 2) H. Kaṇḍukaṃ. 3) Bḍ. nāmato dvijam. 4) Bḍ.Vā. roçayâ-.

madrūpāṃ pratimāṃ kṛtvā nagaryante *niveśaya*[1])! |
ta*taḥ* [2]) svapne yath*ādṛ*ṣṭaṃ[3]), sarvaṃ kāritavān *dvijāḥ*[4]). || 43 ||
*naga*rīdvār*y anu*jñāpya[1]) rājānaṃ *tu*[2]) yathāvidhi |
pūj*ā tu* mahat*ī caiva*[3]) nityam ev*a* pray*ujyate*[4]). || 44 ||
gandha*ir* dhūp*aiś ca* mālya*iś*[1]) ca pro[2]kṣaṇīyais tathaiva ca |
annapānaprayogaiś ca[3]) aty[4]adbhutam ivâbhavat. || 45 ||
evaṃ saṃpūjyate tatra nityam eva gaṇeśvaraḥ, |
tato varasahasrāṇi n*ā*gar*āṇāṃ pra*[1]yacchati: || 46 ||
putrān hiraṇyam āy*ūṃṣi*[1]) sarva[2]kāmāṃs tathaiva ca. |
rājñas tu mahiṣī *śre*ṣṭhā Suyaśā nāma viśrutā, || 47 ||
putrārtham āgatā sādhvī rājñā devī[1]) pracoditā. |
pūjāṃ tu vipulāṃ kṛtvā devī putram[2]) ayācata. || 48 ||
punaḥ punar athâga*t*ya[1]) bahuśaḥ putrakāraṇāt |
na prayacchati putr*āṃs tu*[2]) Nikumbhaḥ kāraṇena *tu*[3]). || 49 ||

rājā tu yadi naḥ krudhyet,	rājā yadi tu krudhyeta[1]),
kāryasiddhis tato bhavet; |	tataḥ kiṃcit pravartate; |

atha dīrgheṇa kālena krodho rājānam āviśat: || 50 ||
bhūta *eṣa* mahādvāri[1]) nāgarāṇāṃ prayacchati |
prīto varān vai[2]) śataśo, *na kiṃcin naḥ*[3]) prayacchati! || 51 ||
māmakaiḥ pūjyate nityaṃ nagaryāṃ m*ama* caiva *tu*[1]) |
sa yācitaś ca bahuśo[2]) devyā me putra[3]kāraṇāt || 52 ||

---

43 = Bḍ. II. 67.43; H. 1560; Vā 92.39b, 40a. 1) H. tathaiva ca. 2) Bḍ.Vā. tathā. 3) H. yathoddiṣṭaṃ. 4) Bḍ. -jaḥ; H. nṛpa.

44 = Bḍ. II. 67.44; H. 1561; Vā 92.40b, 41a 1) H. purīdvāre tu vijñāpya. 2) H. ca. 3) H. pūjāṃ ca mahatīṃ tatra. 4) H. evâprayojayat.

45 = Bḍ. II. 67.45; H. 1562; Vā. 92.41b, 42a. 1) H. -dhaiś ca dhūpamālyaiś. 2) Bḍ.Vā. pre-. 3) Bḍ.Vā. -pradānayuktaiś. 4) Bḍ. hy aty-.

46 = Bḍ. II. 67.46; H. 1563; Vā. 92.42b, 43a. 1) H. -raṃ tu nagaryyāṃ saṃ-; Vā. nagarāṇāṃ pra-.

47 = Bḍ. II. 67.47; H. 1564; Vā. 92.43b, 44a. 1) H. āyuś ca. 2) H. śarvān.

48 = Bḍ. II. 67.48; H. 1565; Vā 92.44b, 45a. 1) H. devī sādhvī rājñā. 2) Bḍ.Vā. -trān.

49 = Bḍ. II. 67.49; H. 1566; Vā. 92.45b, 46a. 1) Vā. -gamya. 2) H. -traṃ hi. 3) H. hi.

50a = H. 1567a.	50a = Bḍ. II. 67.50a; Vā. 92.46b. 1) Bḍ. krudhyate yadi rājā tu.

50b = Bḍ. II. 67.50b; H. 1567b; Vā. 92.47a.

51 = Bḍ. II. 67.51; H. 1568; Vā. 92.47b, 48a. 1) Bḍ.Va. bhūtaṃ tv idaṃ mahad dvāri; Vā.T. mahādvāri. 2) Bḍ.Va. prītyā varāṃs ca. 3) H. mama kiṃ na; Vā. na.

52 = Bḍ. II. 67.52; H. 1569; Vā. 92.48b, 49a. 1) H. -yāṃ me sadaiva hi. 2) H. vijñāpito mayâtyarthaṃ; Vā. tatrârcitaś ca bahuśo. 3) Vā. tatra.

na dadāti ca putraṃ me kṛtaghno *bahubhojanaḥ*[1]), |
ato[2]) nârhati *pūjāṃ tu*[3]) matsakāśāt viśeṣataḥ[4]), || 53 ||
ta*s*māt tu nāśayiṣyāmi tasya sthānaṃ[1]) durātmanaḥ. |
evaṃ tu sa[2]) viniścitya durātmā rājakilbiṣī || 54 ||
sthānaṃ gaṇapates tasya nāśayāmāsa durmatiḥ. |
bhagnam āyatanaṃ dṛṣṭvā rājānam aśapat[1]) prabhuḥ: || 55 ||
yasmād anaparādha*ṃ me*[1]) tvayā sthānaṃ vināśitam, |

purī śūnyā tathâkasmāt
tava nūnaṃ bhaviṣyati! || 56 ||

akasmāt tu purī śūnyā
bhavitrī te narādhipa! || 56 ||

tatas tena tu śāpena śūnyā Vārāṇasī tadā. |
śaptvā purīṃ Nikumbhas tu Mahādevam athâ*gam*at[1]). || 57 ||
| akasmāc ca purī sā tu vidrutā sarvato diśam. |
tasyāṃ puryāṃ tato devo[1]) nirmame padam ātmanaḥ[2]), |

ramate tatra vai devo
ramamāṇo gireḥ sutām. || 58 ||

tulyāṃ devavibhūtyā[1]) tu
Devyāś caiva mahāmanāḥ[2]). || 58 ||
ramate tatra vai ⟨devī
ramamāṇa*ṃ*[1]) Maheśvar*am*[2]). |
na ratiṃ tatra vai⟩ Devī[3])
aiśvaryāt sā tu vismitā[4]). || 58₁ ||
Devyāḥ[1]) krīḍārtham Īśāno
⟨devāraṇyam athânayat, |
ramate tatra vai devī
ramamāṇā Maheśvaram. || 58₂ ||

---

53 = Bḍ. II. 67.53; H. 1570; Vā. 92.49b, 50a. 1) H. -gnaḥ kena hetunā. 2) H. tato. 3) Bḍ. pūjā tu; H. satkāraṃ. 4) Bḍ.Vā. kathaṃcana

54 = Bḍ. II. 67.54; H. 1571; Vā. 92.50b, 51a. 1) H. sthānam asya. 2) H. sa tu.

55 = Bḍ. II. 67.55; H. 1572; Vā. 92.51b, 52a. 1) Vā. agamat.

56a = Bḍ. II. 67.56a; H. 1573a; Vā. 92.52b. 1) Bḍ. vinâparādhaṃ me; H. anaparādhasya.

56b = H. 1573b.

56b = Bḍ. II. 67.56b; Vā. 92.53a.

57 = Bḍ. II. 67.57; H. 1574; Vā. 92.53b, 54a. 1) Bḍ.Vā. athânayat.

| 58a = H. 1575a.

58a(b) = Bḍ. II. 67.58a; H. 1575b; Vā. 92.54b. 1) Bḍ.Vā. śūnyāṃ purīṃ Mahādevo. 2) Vā.T. paramātmanā; V. -naḥ.

58c = H. 1576a.

58b = Bḍ. II. 67.58b; Vā. 92.55a. 1) Vā. -tyās. 2) Vā. -hātmanaḥ.

58₁ = Bḍ. II. 67.59a; Vā. 92,55b, 56a. 1) Vā. -ṇo. 2) Vā. -raḥ. 3) Bḍ. devī hy. 4) Vā.T. labhate gṛhavismajāt.

58₂ = Bḍ. II. 67.59bI = aI; Vā. 92.56bI ⟨⟩. 1) Bḍ. -yā.

na ratiṃ tatra vai devo labhate gṛhavismayāt. | vasāmy atra na puryāṃ tu devī devam athâbravīt: || 59 ||	na ratiṃ tatra vai Devī labhate gṛhavismayāt, | punar yāmîti tāṃ devīṃ〉 devo vākyam athâbravīt: || 59 ||

nâhaṃ veśma vimokṣyāmi avi[1]muktaṃ hi me gṛham. |

nâhaṃ tatra gamiṣyāmi, gaccha devi gṛhaṃ prati! | prahasyôvāca bhagavāṃs Tryambakas Tripurāntakaḥ. ||60||	prahasyainām athôvāca: avi[1]muktaṃ hi me gṛham | nâhaṃ devi gamiṣyāmi *tv* *anyatrêdaṃ vihāya vai*[2]). ||60|| [mayā saha ramasvêha kṣetre bhāminy anuttame. |]

tasmāt tad Avimuktaṃ hi proktaṃ devena vai svayam. |
evaṃ Vārāṇasī śaptā Avi[1]muktaṃ ca kīrtitam[2]), || 61 ||
yasmin vasati vai[3]) devaḥ sarvadevanamaskṛtaḥ |
yugeṣu triṣu dharmātmā saha Devyā Maheśvaraḥ. || 62 ||
antardhānaṃ kalau yāti tatpuraṃ *tu*[1]) mahātmanaḥ. |
antarhite pure tasmin purī *sā*[2]) vasate punaḥ.
evam Vārāṇasī śaptā niveśaṃ punar āgatā. | || 63 ||

| Bhadraśreṇyasya pūrvaṃ tu purī Vārāṇasī a[1]bhūt. |
Bhadraśreṇyasya[2]) putrāṇāṃ śatam uttamadhanvināṃ || 64 ||
hatvā niveśayāmāsa Divodāso narādhipaḥ[1]), |
Bhadraśreṇyasya[2]) rājyaṃ tu[3]) hṛtaṃ[4]) te[5]na balīyasā. || 65 ||

---

59 = H. 1576b, 1577.	59 = Bḍ. II. 67.59bII = bII; Va. 92〈〉, 56bII.

60a = Bḍ. II. 67.60a; H. 1578a; Vā. 92.57a. 1) Bḍ. hy avi-.

60bc = H. 1578b, 1579a.	60bc = Bḍ. II. 67.60bc; Vā. 92.57b, 58a. 1) Bḍ. hy avi-. 2) Vā. gacchasvêha vasāmy aham. [] = Bḍ. 67.61a.

61 = Bḍ. II. 67.61b, 62a; H. 1579b, 1580a; Vā. 92.58b, 59a. 1) Bḍ. hy avi-. 2) Bḍ. kīrtitā.
62 = Bḍ. II. 67.62b, 63a; H. 1580b, 1581a; Vā. 92.59bc. 1) Bḍ. vased Bhavo.
63 = Bḍ. II. 67.63b, 64; H. 1581b, 1582; Vā. 92.60, 61a. 1) H. hi. 2) H. tu.

---

64 = Bḍ. II. 67, 65a = b; Br. 11.44; H. 1545, 1740a = b; Vā. 92.61b = b. 1) H. 1545 hy a-. 2) Bḍ. -senasya.
65 = Bḍ. II. 67.65b, 66a; Br. 11.45; H. 1546, 1740b = a; Vā. 92.62. 1) H. 1740b = -dāsaḥ prajeśvaraḥ. 2) Bḍ. -drasenasya. 3) Br.H. tad rājyaṃ. 4) Bḍ. hataṃ. 5) H. 1546 ye-.

Bhadraśreṇyasya[1]) putras tu Durdamo[2]) nāma *viśru*taḥ[3]). |
Divodāsena bālêti ghṛṇayā sa[4]) visarjitaḥ. || 66 ||
| Haihayasya tu dāyādyaṃ hṛtavān[1]) vai mahīpatiḥ, |
| ājahre pitṛdāyādyaṃ Divodāsa-hṛtaṃ balāt |
| Bhadraśreṇyasya putreṇa Durdamena mahātmanā. || 66₁ ||
Divodāsād Dṛṣa[1]dvatyāṃ[2]) vīro jajñe[3]) Pratardanaḥ, |
tena putreṇa bālena[4]) prahṛtaṃ tasya vai punaḥ[5]) || 67 ||
vairasyântaṃ[1]) mahā*bhāgāḥ*[2]) *kṣatriye*ṇa[3]) vidhitsatā[4]). |
Pratardanasya putrau dvau Vats*a-Bh*arg*au*[5]) *suv*iśrutau[6]). || 68 ||
Vatsaputro hy[1]) Alarkas tu, Saṃnatis tasya câtmajaḥ. ||
| Alarkaḥ Kāśirājās[1]) tu brahmaṇyaḥ satyasaṃgaraḥ,
Alarkaṃ prati rājarṣiṃ śloko gītaḥ[1]) purātanaiḥ[2]): || 69 ||
ṣaṣṭiṃ[1]) varṣasahasrāṇi ṣaṣṭiṃ[1]) varṣaśatāni ca |
yuvā rūpeṇa saṃpanna *āsīt* Kāśi*kulodvahaḥ*[2]). || 70 ||
Lopāmudrā-prasādena paramāyur avāp*tavān*[1]) |

---

66 = Bḍ. II. 67.66b, 67a; Br. 11.46; 13.70b = b; H. 1583; 1744a = b; Vā. 92.63. 1) Bḍ. -drasenâsya. 2) Bḍ. Durmado. 3) Bḍ.Vā.D. nāma nāmataḥ. 4) Br. 13.70 ghṛṇayâsau; H. 1744a ghṛṇayā sā.
| 66₁ = Br. 11.47, 48a; 13.69, 70a; H. 1584, 1585a, 1742b, 1743.
| 1) H. 1584a kṛtavān.
67 = Bḍ. II. 67.67b, 68a; Br. 11.49; 13.67b, 71b; H. 1586; 1741a, 1745a; Vā. 92.64. 1) H. Dṛśa-. 2) Br. 13.67b, H. 1741a Divodāsasya putras tu. 3) Br. 13.67b; H. 1741a rājā. 4) Br. 11.49 bālena putreṇa; Br. 13.71b bālasya; H. 1745a -ṣu bāleṣu. 5) Br. 11.49 p. tu punar balam; Br. 13.71b tasya bho dvijāḥ; H. 1745a tasya Bhārata.
68 = Bḍ. II. 67.68b, 69a; Br. 11.48b, 50a; 13.72a, 68a; H. 1587a, 1585b, 1745b, 1741b; Vā. 92.65. 1) Br. 11.48b -syânto. 2) Bḍ.H. mahārāja; Vā. mahārājñā; Br. 13.72a muniśreṣṭhāḥ. 3) Bḍ.Vā. tadā tena. 4) Br. 11.48b kṛtaś câtmīyatejasā. 5) Bḍ.Vā. Vatso Gargaś; Br. 13.68a, H. 1741b Vatso Bhārgava; H. 1585b -Bhārgau. 6) Bḍ. ca viśrutau; Vā. ca viśrutaḥ; Br. 13.68a; H. 1741b eva ca.
69a = Bḍ. II. 67.69b; Br. 11.50b; H. 1587b; Vā. 92.66a. 1) H. -putras tv.
| 69b = Br. 11.51a; 13.72b; H. 1588a, 1746a. 1) Br. 11.51a tasya putras.
69c = Bḍ. II. 67.70a; Br. 11.51b; H. 1588b; Vā. 92.66b. 1) Vā.T. -ṣīgīta-ślokau; V. ślokau gītau. 2) Vā. purātanau.
70 = Bḍ. II. 67.70b, 71a; Br. 11.52; 13.73; H. 1589; 1746b, 1747b; Vā. 92.67ab; Vi. IV. 8a(b). 1) Bḍ.Br. 11.52a; Vā. ṣaṣṭi-. 2) Bḍ.Vā. -no hy Alarkaḥ Kāśisattamaḥ; Br. 11.52b -naḥ prāg āsīc ca kulodvahaḥ; Vi. Alarkād aparo nânyo bubhuje medinīṃ purā.
71a = Bḍ. II. 67.71b; Br. 11.53a; 13.74a; H. 1590a; 1748a; Vā. 92.67c. 1) Br. 13.74a, H. avāpa saḥ.

| tasyâsīt sumahad rājyaṃ rūpayauvanaśālinaḥ. || 71 ||
śāpasyânte[1]) mahābāhur[2]) hatvā Kṣemakarākṣasam |
ramyāṃ *niveś*ayāmāsa[3]) purīṃ Vārāṇasīṃ nṛpaḥ[4]). || 72 ||
Saṃnater api dāyādaḥ Sunītho nāma dhārmikaḥ[1]), |
Sunīthasya tu dāyādaḥ Kṣem*o* nāma[2]) mahā*yaśāḥ*[3]) || 73 ||
Kṣemasya[1]) Ketumān putraḥ[2]), Suketus tasya câtmajaḥ[3]), |
Suketu[4]tanayaś câpi Dharmaketur iti śrut*aḥ*[5]). || 74 ||
Dharmaketos tu[1]) dāyādaḥ Satyaketur mahārathaḥ, |
Satyaketu-sutaś câpi[2]) Vibhur nāma prajeśvaraḥ. || 75 ||
Suvibhus[1]) tu Vibhoḥ putraḥ, Sukumāra*ś ca tatsut*aḥ[2]), |
Sukumārasya putras tu Dhṛṣṭaketuḥ[3]) sudhārmikaḥ[4]). || 76 ||
Dhṛṣṭaketos tu[1]) dāyādo Veṇuhotraḥ prajeśvaraḥ, |
Veṇuhotrasutaś câpi *Bhā*rgo[2]) nāma *prajeśvar*aḥ[3]). || 77 ||
*Vats*asya[1]) *Vats*a[2]bhūmis tu, *Bhārgabhūmis*[3]) *tu Bhārgavāt*[4]). |
ete tv Aṅgirasaḥ putrā
jātā vaṃśe 'tha Bhārgave[1]), || 78 ||

| 71ᵇ = Br. 11.53ᵇ; H. 1590ᵇ, 1747ᵃ.

72 = Bḍ. II. 67.72; Br. 11.54, 13.74ᵇ, 75ᵃ; H. 1591, 1748ᵇ, 1749ᵃ; Vā. 92.68. 1) Br. 13.74ᵇ, H. 1748ᵇ vayaso 'nte. 2) Br. 13.74ᵇ muniśreṣṭhā. 3) Bḍ.Vā. āvāsayāmāsa. 4) Br. 11.54ᵇ, H. 1591ᵇ punaḥ.

73 = Bḍ. II. 67.73; Br. 11.55, 13.(75ᵇ); H. 1592; (1749ᵇ), 1750ᵃ; Vā. 92.69. 1) Br. 13.75ᵇ, H. 1749ᵇ Alarkasya tu dāyādaḥ Kṣemako nāma dhārmikaḥ (H. pārthivaḥ). 2) Bḍ. Kṣemākhyo nāma; H. Kṣemyo nāma; Vā. Suketur nāma dhārmikaḥ. 3) Bḍ. dhārmikaḥ.

74 = Bḍ. II. 67.74; Br. 11.56; 13.76ᵃ = a; H. 1593, 1750ᵇ = a; Vā. 92.70ᵃ = b. 1) Br. 13.76ᵃ Kṣemakasya; H. 1750ᵇ Kṣemyasya. 2) Br. 13.76ᵃ tu putro vai. 3) Br. 13.76ᵃ, H. 1750ᵇ -tro Varṣaketus tato 'bhavat. 4) Br. Suketos. 5) Bṛ. smṛtaḥ; Vā. śrutiḥ.

75 = Bḍ. II. 67.75; Br. 11.57, 13.76ᵇ = b; H. 1594, 1751ᵃ = b; Vā. 92.70ᵇ, 71ᵃ. 1) H. -tos ca. 2) Br. 13.76ᵇ Varṣaketoś ca dāyādo; H. 1751ᵃ -tos tu dāyādo.

76 = Bḍ. II. 67.76; Br. 11.58; 13.77; H. 1595, 1751ᵇ, 1752ᵃ; Vā. 92.71ᵇ, 72ᵃ. 1) Br.H. 1751ᵇ Ānartas. 2) Bḍ.Vā. -ras tataḥ smṛtaḥ; Br 13.77, H. 1751ᵇ -ras tato 'bhavat. 3) Br. 13.77, H. 1752ᵃ Satyaketur. 4) Br. 13.77, H. 1752ᵃ mahārathaḥ; Vā. sa dhārmikaḥ.

77 = Bḍ. II. 67.77; Br. 11.59; H. 1596; Vā. 92.72ᵇ, 73ᵃ. 1) H. -toś ca. 2) Bḍ.Vā. Gārgyo vai; Br.V.H. Bhargo. 3) Bḍ.Vā. viśrutaḥ.

78ᵃ = Bḍ. II. 67.78ᵃ; Br. 11.60ᵃ, 13.78ᵇ; H. 1597ᵃ, 1753ᵃ; Vā. 92.73ᵇ. 1) Bḍ.Vā. Gārgyasya. 2) Bḍ. Garga-; Vā. Garbha. 3) Bḍ. vaṃśau Vatsasya; Vā. Vātsyo Vatsasya; Br. 13.78ᵇ Bharga-; H. 1597ᵃ Bhṛgu-. 4) Bḍ.Vā. dhīmataḥ; Br. 11.60ᵃT. Bhārgajaḥ.

78ᵇ = Br. 11.60ᵇ, 13.79ᵃ; H. 1597ᵇ, 1753ᵇ. 1) Br. 11.60 Bhārgava.

brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyās
trayaḥ[1]) putrāḥ *sahasraśaḥ*[2]). |

brāhmaṇāḥ ksatriyāś caiva
tayoḥ putrāḥ sudhārmikāḥ |
vikrāntā balavantaś ca
siṃhatulyaparākramāḥ. |

ity ete Kāśyapāḥ[1]) proktā, *Rajer api*[2]) nibodhata[3])! || 79 ||

Rajiḥ putraśatānîha
janayāmāsa pañca vai. |

Rajeḥ putraśatāny āsan
pañca vīryavato bhuvi. |

Rājêyam iti vikhyātaṃ kṣatram Indrabhayāvaham. || 80 ||
tadā[1]) dai[2]vāsure yuddhe samutpanne[3]) sudāruṇe |
devāś caivâsurāś caiva Pitāmaham athâbruvan: || 81 ||
āvayor bhagavan yuddhe ko vijetā[1]) bhaviṣyati, |
brūhi naḥ sarva*bhūt*eśa[2]) śrotum icchām*ahe*[3]) *vayam*[4])! || 82 ||

Brahmôvāca:

yeṣām arthāya saṃgrāme Rajir āttāyudhaḥ prabhuḥ |
yotsyate, te vijeṣyanti[1]) trīṃl lokān, nâtra saṃśayaḥ. || 83 ||

yato Rajir, dhṛtis tatra,
śrīś ca tatra, yato dhṛtiḥ, |
yato dhṛtis ca śrīś caiva,
dharmas tatra jayas tathā. || 84 ||
te devā[1]) Dānavāḥ prītā
devenôktā Raj*iṃ tadā*[2]) |
abhyayur jayam icchanto
vṛṇvānās taṃ nararṣabham; || 85 ||

Rajir yatas, tato Lakṣmīr,
yato Lakṣmīs, tato dhṛtiḥ, |
yato dhṛtis, tato dharmo,
yato dharmas, tato jayaḥ. || 84 ||
te[1]) devā Dānavāḥ sarve
tataḥ śrutvā Rajer jayam |
abhyayur jayam icchantaḥ
stuvanto rājasattamam. || 85 ||

79a = Br. 11.61a, 13.79b; H. 1598a, 1754a. 1) Br. 13.79b, H. 1754a śūdrāś ca. 2) Br. 13.79b munisattamāḥ; H. 1754a Bharatarṣabha.

79ab = Bḍ. II. 67.78b, 79a; Vā. 92.74.

79b(c) = Bḍ. II. 67.79b; Br. 11.61b; H. 1598b; Vā. 92.75a. 1) H. Kāśayaḥ; Vā. Kāṣā(sya)pāḥ 2) Br.H. Nahuṣasya. 3) H. nibodha ca.

80a = Br. 11.3a; H. 1477a.

80a = Bḍ. II. 67.80a; Vā. 92.75b.

80b = Bḍ. II. 67.80b; Br. 11.3b; H. 1477b; Vā. 92.75c.

81 = Bḍ. II. 67.81; Br. 11.4; H. 1478; Vā. 92.76. 1) Br.H. yatra. 2) Br.H. de-. 3) H. samupoḍhe.

82 = Bḍ. II. 67.82; Br. 11.5; H. 1479; Vā. 92.77. 1) Bḍ.Vā. vijetā ko. 2) Bḍ.Vā. sarvalokeśa. 3) Br.H. icchāma. 4) Br. tattvataḥ; H. te vacaḥ.

83 = Bḍ. II. 67.83; Br. 11.6; H. 1480; Vā. 92.78. 1) Bḍ. -yante.

84 = Br. 11.7; H. 1481.

85 = Br. 11.8; H. 1482. 1) H. deva-. 2) H. Rajer jaye.

84 = Bḍ. II. 67.84; Vā. 92.79.

85 = Bḍ. II. 67.85; Vā. 92.80. 1) Vā. tad.

sa hi Svarbhānudauhitraḥ
Prabhāyāṃ samapadyata |
rājā paramatejasvī
Somavaṃśavivardhanaḥ. || 85₁ ||

te hṛṣṭamanasaḥ sarve *Rajiṃ vai* deva[1]-Dānavāḥ |
ūcur: asmajjayāya tvaṃ gṛhāṇa varakārmukam! || 86 ||

athôvāca Rajis tatra
tayor vai deva-Daityayoḥ |
arthajñaḥ svārtham uddiśya
yaśaḥ svaṃ ca prakāśayan: ||86₁||

yadi Daityagaṇān sarvāñ
jitvā vīryeṇa Vāsavaḥ[1]) |

Rajir uvāca:
ahaṃ jeṣyāmi *bho Daityā*[1])
devāñ Śakrapurogamān, |

indro bhavāmi dharm*eṇa*[1]), tato yotsyāmi[2]) saṃyuge[3]). || 87 ||

devāḥ prathamato *bhūyaḥ*[1]) pratīyur hṛṣṭamānasāḥ: |
evaṃ yatheṣṭaṃ nṛpate kāmaḥ sampadyatāṃ tava! || 87₁ ||
śrutvā suragaṇānāṃ tu vākyaṃ rājā Rajis tadā |
papracchâsuramukhyāṃs tu, yathā devān apṛcchata. || 87₂ ||
Dānavā darpasa*ṃ*pūrṇāḥ[1]) svārtham evâvagamya ha |
pratyūcus taṃ nṛpavaraṃ sābhimānam idaṃ vacaḥ: || 87₃ ||

asmākam indraḥ Prahlād*o*, *y*a[1]syârthe vijayāmahe, |
asmiṃs tu samaye[2]) rājaṃs tiṣṭhethā[3]) *devanodite*[4]). || 88 ||
sa tathêti bruvann eva devair apy abhicoditaḥ[1]). |
bhaviṣyasîndro jitv*êti*[2]) devair *uktas tu pārthiva*ḥ[3]) || 89 ||
jaghāna Dānavān sarvān, ye 'vadhyā[1]) Vajrapāṇinaḥ[2]). |

85₁ = Br. 11.9; H. 1483.

86 = Bḍ. II. 67.86; Br. 11.10; H. 1484; Vā. 92.81. 1) Bḍ.Vā. rājānaṃ deva-; H. Rajiṃ Daiteya-. 2) H. -devatāḥ.

86₁ = Br. 11.11; H. 1485.

87a = Br. 11.12a; H. 1486a. 1) H. Vāsava.

87a = Bḍ. II. 67.87a; Vā. 92.82a. 1) Vā. vo yuddhe.

87b = Bḍ. II. 67.87b; Br. 11.12b; H. 1486b; Vā. 92.82b. 1) Bḍ Vā. dharmātmā; H dharmeśa. 2) Bḍ. yotsye. 3) Bḍ. raṇājire.

87₁ = Br. 11.13; H. 1487. 1) Br. viprāḥ.
87₂ = Br. 11.14; H. 1488.
87₃ = Br. 11.15; H. 1489. 1) H. darpapūrṇās tu.

88 = Bḍ. II. 67.88; Br. 11.16; H. 1490; Vā 92.83. 1) Bḍ.Vā. -das ta-. 2) Br. samare. 3) Br. tiṣṭha tvaṃ. 4) Br.H rājasattama.

89 = Bḍ. II. 67.89; Br. 11.17; H. 1491; Vā. 92.84. 1) Bḍ. abhinoditaḥ; Br. aticoditaḥ. 2) Br. jitvainaṃ; H. jitvaivaṃ. 3) Bḍ Vā. api nimantritaḥ.

90 = Bḍ. II. 67.90; Br. 11.18; H. 1492; Vā. 92.85. 1) Vā. samakṣam. 2) Bḍ. -paṇayaḥ

sa vipranaṣṭāṃ devānāṃ paramaśrīḥ śriyaṃ vaśī || 90 ||
nihatya Dānavān sarvān ājahāra Rajiḥ prabhuḥ. |
tato[1]) *Rajiṃ mahāvīryaṃ*[2]) devaiḥ saha Śatakratuḥ || 91 ||
Raji[1]putro 'ham ity uktvā punar evâbravīd vacaḥ: |
indro 'si *tāta*[2]) devānāṃ sarveṣāṃ nâtra saṃśayaḥ, || 92 ||
yasyâham indraḥ[1]) putras te khyātiṃ yāsyāmi *karmabhiḥ*[2]). |
sa tu Śakra[3]vacaḥ śrutvā vañcitas tena māyayā || 93 ||
tathêty evâ[1]bravīd[2]) rājā prīyamāṇaḥ Śatakratum. |
tasmiṃs tu deva[3]sadṛśe divaṃ prāpte mahīpatau || 94 ||
dāyādyam indrād ājahrur[1]) ācārā*t*[2]) tanayā Rajeḥ. |
pañca[3]) putraśatāny asya ta*d vai*[4]) sthānaṃ Śa*takratoḥ*[5]) |
samā[6]krāmanta bahudhā svargalokaṃ triviṣṭapam. || 95 ||
tato bahutithe kāle[1]) samatīte mahābalaḥ[2]) |
hṛta[3]rājyo 'bravīc Chakro h*ṛ*ta[4]bhāgo Bṛhaspatim: || 96 ||
badarīphalamātraṃ vai puroḍāśaṃ vidhatsva me |
brahmarṣe, yena tiṣṭheyaṃ tejasâpyāyita*s tataḥ*[1]). || 97 ||
Brahman, kṛśo *'ha*ṃ[1]) vimanā hṛtarājyo hṛtāś[2]anaḥ |
hṛtaujā durbalo *mūḍho*[3]) Raj*i*[4]putraiḥ *prasīda me*[5])! || 98 ||
Bṛhaspatir uvāca:
yady evaṃ coditaḥ Śakra tvayā syāṃ pūrvam eva hi, |
nâbhaviṣyat tvatpriyārtham a[1]kartavyaṃ mamânagha. || 99 ||
prayatiṣyāmi devendra tvad*dhitā*[1]rthaṃ *mahādyute*[2]). |
ya*thā*[3]) bhāgaṃ ca rājyaṃ ca a[4]cirāt prati*pat*syase[5]), |
tathā *tāta*[6]) *kar*iṣyāmi[7]), mā bhūt te[8]) viklavaṃ manaḥ!||100||

---

91 = Bḍ. II. 67.91; Br. 11.19; H. 1493; Vā. 92.86. 1) Vā. tathā tu. 2) Bḍ.Vā. taṃ tathâha Rajiṃ tatra.
92 = Bḍ. II. 67.92; Br. 11.20; H. 1494; Vā. 92.87ab. 1) H. Rajeḥ. 2) Bḍ. Vā. rājan.
93 = Bḍ. II. 67.93; Br. 11.21; H. 1495; Vā. 92.87c, 88a. 1) Vā. indra. 2) Bḍ.Vā. śatruhan. 3) H. Śatakratu-.
94 = Bḍ. II. 67.94; Br. 11.22; H. 1496; Vā. 92.88b, 89a. 1) Br. tathaivêty a-. 2) Bḍ. tathêty evâha vai. 3) Br. devaiḥ.
95 = Bḍ. II. 67.95, 96a; Br. 11.23, 24a; H. 1497, 1498a; Vā. 92.89b, 90. 1) Br. ājahrū. 2) Bḍ. ācārya-; Br. rājyaṃ tat-; Vā. ācāraṃ. 3) Bḍ.Vā. tāni. 4) Bḍ Vā tac ca. 5) Bḍ Vā. Śacīpateḥ. 6) Vā. sama-.
96 = Bḍ. II. 67.96b, 97a; H. 1498b, 1499; Vā. 92.91. 1) Bḍ.Vā. -taḥ kāle bahutithe. 2) H. -balam 3) Bḍ.H. hata-. 4) Bḍ.Vā. hata-.
97 = Bḍ. II. 67.97b, 98a; H. 1500; Vā. 92.92. 1) H. -taḥ sadā.
98 = Bḍ. II. 67.98b, 99a; H. 1501; Vā. 92.93. 1) Vā. 'yaṃ. 2) Bḍ. hṛtās-. 3) Bḍ. yuddhe. 4) H. Rajeḥ. 5) H. kṛtaḥ prabho.
99 = Bḍ. II. 67.99b, 100a; H. 1502; Vā. 92.94. 1) Vā.T. nâ-.
100 = Bḍ. II. 67.100b, 101; H. 1503, 1504a; Vā. 92.95, 96a. 1) H. tvatpriyā-.

tataḥ karma cakārâsya *tejaḥsaṃ*vardhanaṃ *mahat*[1]), |
teṣāṃ ca buddhisaṃmoham akarod *buddhi*[2]*sa*ttamaḥ. || 101 ||
te yadā tu susaṃ[1]mūḍhā rāgonmattā[2]) vidharmiṇaḥ |
brahmadviṣaś ca saṃvṛttā hatavīryaparākramāḥ, || 102 ||
tato lebhe surais[1]varyam *indraḥ*[2]) sthānaṃ tathôttamam |
hatvā Rajisutān sarvān kāmakrodhaparāyaṇān. || 103 ||
ya idaṃ cyāvanaṃ[1]) sthānāt[2]) pratiṣṭhāṃ ca[3]) Śatakratoḥ |
śṛṇuyād *dhāra*yed[4]) vâpi, na sa daurātmyam[5]) āpnuyāt. || 104 ||

---

2) H. na saṃśayaḥ. 3) Bḍ. yajña-. 4) H. na. 5) H. -lapsyase. 6) Bḍ.Vā. Śakra. 7) Bḍ.Vā. gamiṣyāmi. 8) H. te bhūd.

101 = Bḍ. II. 67.102; H. 1504b, 1505a; Vā. 92.96b, 97a. 1) H. tejaso vardhanaṃ tadā. 2) H. dvija-.

102 = Bḍ. II. 67.103; Br. 11.24b, 25a; H. 1510; Vā. 92.97b, 98a. 1) Br. tu svasaṃ-; Vā. sasutā. 2) Bḍ. -matto.

103 = Bḍ. II. 67.104; Br. 11.25b, 26a; H. 1511; Vā. 92.98b, 99a. 1) Br. svam aiś-. 2) Bḍ.Vā. aindra-.

104 = Bḍ. II. 67.105; Br. 11.26bc; H. 1512; Vā. 92.99bc. 1) Vā. pāvanaṃ. 2) Vā. sthānaṃ. 3) Br.Vā. pratiṣṭhānaṃ. 4) Bḍ. -c chrāvayed; Vā. vā Rajer. 5) Br. daurgatyam.

D.

(Bḍ. II. 68.1—107; Br. 11.27—31, 12.1—51; H. 1513—1517, 1599—1650; L. 66.60b—67.27; Mh. I. 3466—3531 = Mhk. I. 78.1—79.32; Mt. 33.1—34.28; Vā. 93.1—104; cfr. A. 274.20—23; Bhg. IX. 17.16b—19.29; Ga. 139.15—18; Kū. 22.4—12a; Mh. I. 3155—3177; Vi. IV. 9.8—10.18.)

Ṛṣava ūcuḥ:
Marutena[1]) katham kanyā rājñe dattā mahātmanā |
kiṃvīryāś ca mahātmāno jātā Marutakanyayā[2]). || 11 ||
sūta uvāca:
āh*arat* *sa*[1]) Marutsomam annakāmaḥ prajeśvaraḥ[2]) |
māsi māsi mahātejāḥ ṣaṣṭisaṃvatsarān nṛpaḥ[3]). || 12 ||
tena te Marutas tasya Marutsomena toṣitāḥ |
akṣayyānnaṃ daduḥ prītāḥ sarvakāmaparicchadam. || 13 ||
annaṃ tasya sakṛt *pakv*am[1]) ahorātraṃ[2]) na kṣīyate |
koṭiśo dīyamānaṃ ca sūryasyôdayanād api. || 14 ||
Mitrajyotes[1]) tu kanyāyāṃ[2]) Marutasya[3]) ca dhīmataḥ |
tasmāj jātā mahāsattvā dharmajñā mokṣadarśinaḥ. || 15 ||
saṃnyasya gṛhadharmāṇi vairāgyaṃ samupasthitāḥ |
yatidharmam avāpyêha brahmabhūyāya te gatāḥ. || 16 ||

Rambho 'napatyas tv[1]) āsīc ca, vaṃśaṃ vakṣyāmy Anenasaḥ: | Anenasaḥ suto rājā Pratikṣatro mahāyaśāḥ- || 1 ||	 Anenasaḥ suto[1]) jātaḥ Kṣatradharmaḥ[2]) pratāpavān[3]) | Kṣatradharmasuto[4]) jātaḥ Pratipakṣo mahātapāḥ, || 1 ||

11 = Bḍ. II. 68.1; Vā. 93.1. 1) Vā. Maruttena. 2) Vā.T. Maruttakanyakāḥ.
12 = Bḍ. II. 68.2; Vā. 93.2. 1) Vā. āhavantaṃ. 2) Vā. -ram. [3) Bḍ. napa.
13 = Bḍ. II. 68.3; Vā. 93.3.
14 = Bḍ. II. 68.4; Vā. 93.4. 1) Bḍ. bhuktam. 2) Vā.T. -rātre.
15 = Bḍ. II. 68.5; Vā. 93.5. 1) Vā.T. -jyotes. 2) Bḍ. -yāyā. 3) Vā. Maruttasya.
16 = Bḍ. II. 68.6; Vā. 93.6.

1 = Br. 11.27; H. 1513. 1) H. -patya.

1 = Bḍ. II. 68.7; Vā. 93.7. 1) Vā. Anapāyas tato; V. anapatyas tato. 2) Vā. tadā dharma-. 3) Vā.T. pradattavān. 4) Vā. -dharmas tato.

Prati*kṣatra*[1]-sutaś câpi[2]) Saṃj[3]ayo nāma viśrutaḥ. |
Saṃj[3]ayasya Jayaḥ putro, Vijayas tasya *câtmajaḥ*[4]. || 2 ||
Vijayasya *Kṛtiḥ*[1]) putras, tasya Harya*t*vataḥ[2]) *su*t*aḥ*[3]), |
Harya*t*va*ta*suto[4]) rājā Sahadevaḥ pratāpavān. || 3 ||
Sahadevasya dharmātmā *Ad*īna[1]) iti viśrutaḥ, |
*Ad*īna'sya Jayatseno, *Jayatsenasya*[2]) Saṃkṛtiḥ. || 4 ||
Saṃkṛter api dharmātmā Kṣatradharmā[1]) mahāyaśāḥ. |

Anenasaḥ samākhyātāḥ,
Nahuṣasya[1]) *nibodhata*[2])! || 5 ||

ity ete Kṣatradharmāṇo,
Nahuṣasya nibodhata! || 5 ||

Nahuṣasya tu dāyādāḥ ṣaḍ indro'pamatejasaḥ |
utpannāḥ pitṛkanyāyāṃ Virajāyāṃ mahaujasaḥ[2]): || 6 ||
Yatir[1]) Yayātiḥ[1]) Saṃyātir[1]) Āyātir[1]) *Viyatiḥ*[2]) *Kṛtiḥ*[3]). |
Yatir jyeṣṭhas tu[4]) teṣāṃ vai, Yayātis tu tato *'varaḥ*[5]), || 7 ||
K*a*'kutsthakanyāṃ Gāṃ nāma lebhe pa*ramadhārmikaḥ*[2]); |
Yatis tu[3]) mokṣam[4]) āsthāya[5]) brahmabhūto 'bhavan muniḥ[6]). || 8 ||

teṣāṃ Yayātiḥ pañcānāṃ
vijitya vasudhām imām[1]) |

teṣāṃ madhye tu pañcānāṃ
Yayātiḥ pṛthivīpatiḥ |

---

2 = Bḍ. II. 67.8; Br. 11.28; H. 1514; Vā. 93.8. 1) Bḍ.Vā. Pratipakṣa-. 2) Br. câsīt. 3) H. Sṛñj. 4) Bḍ.Vā.V. jajñivān.

3 = Bḍ. II. 67.9; Br. 11.29; H. 1515; Vā. 93.9. 1) Bḍ.Vā. Jayaḥ. 2) Bḍ. Haryaśvakaḥ; Vā. Haryadvataḥ. 3) Bḍ.Vā. smṛtaḥ. 4) Bḍ. Haryaśvasya suto; Vā. Haryadvatas tato.

4 = Bḍ. II. 67.10; Br. 11.30; H. 1516; Vā. 93.10. 1) Bḍ. Ahīna-; Br.H. Nadīna. 2) Bḍ.Vā. -senas tasya putro 'tha.

5a = Bḍ. II. 67.11a; Br. 11.31a; H. 1517a; Vā. 93.11a. 1) Bḍ.Vā.T. Kṛtadharmā; Vā.V. Kṣatradhanmā; Br.T. Kṣatravṛddho; V. Kṛtavarmā.

5b = Br. 11.31b; H. 1517b. 1) Br.H. Kṣatravṛddhasya. 2) Br. câparaḥ; H. me śṛṇu.

5b = Bḍ. II. 67.11b; Vā. 93.11b.

6 = Bḍ. II. 68.12a = a; Br. 12.1ba; H. 1599ba; Kū. 22.5; L. 66.60b, 61a; Vā. 93.12. 1) Kū.T. pañcêndro-. 2) Kū. mahābalāḥ.

7 = Bḍ. II. 68.12b, 13a; Bhg. IX. 18.1a = a; Br. 12.2; H. 1600a(b), 1601a; Kū. 22.6a = a; L. 66.61b, 62(a)b; Mh. I. 3155a = a; Vā. 93.13. 1) Mh. -tiṃ. 2) Br. Pārśvako; H. pāñciko; Kū.L. pañcamo; Mh. Ayatiṃ; Vā. pañca tu. 3) Br. 'bhavat; H. Bhavaḥ Suyātiḥ ṣaṣṭhas teṣāṃ vai Yayātiḥ pārthivo 'bhavat. Kū. 'śvakaḥ; L. 'ndhakaḥ; Viyātiś cêti ṣaḍ ime sarve prakhyātakīrtayaḥ. Mh. Dhruvam; Vā. dvayaḥ. 4) L. -ṭhraś ca. 5) Br.H. tataḥ param.

8 = Bḍ. II. 68.13b, 14a; Br. 12.3; H. 1601b, 1602a; L. 66.63a; Mh. I. 3156a = b; Vā. 93.14. 1) Bḍ.Vā Kā-. 2) Bḍ.Vā. patnīṃ Yatis tadā. 3) Bḍ. sa Yatir; L. jyeṣṭhas tu; Va. Saṃyātir. 4) Mh. yogam; L. yatir. 5) L. mokṣārthī. 6) L. -vat prabhuḥ.

9a = Br. 12.4a; H. 1602b; Kū. 22.6b | 9a = Bḍ. II. 68.14b; Vā. 93.15a.

Devayānīm Uśanasaḥ sutāṃ bhāryām avāpa saḥ[1]) || 9 ||
Śarmiṣṭhām āsurīṃ caiva tanayāṃ Vṛṣaparvaṇaḥ. |
Yaduṃ ca Turvasuṃ caiva Devayānī vyajāyata, || 10 ||
Druhyuṃ c-Ânuṃ ca Pūruṃ[1]) ca Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇī[2]) |

Left column:

tasmai Śakro dadau prīto
rathaṃ paramabhāsvaram || 11 ||
*a*saṅgaṃ[1]) kāñcanaṃ divyaṃ
divyaiḥ paramavājibhiḥ |
yuktaṃ manojavaiḥ śubhrair
yena kāryaṃ samudvaha*t*[2]). || 12 ||
sa tena rathamukhyena
ṣaḍrātreṇâ[1]jayan mahīm |
Yayātir yudhi durdharṣas
tathā devān sa-Dānavān. || 13 ||
sa rathaḥ Pauravāṇāṃ[1]) tu
sarveṣām abhavat tadā, |
yāvat tu Vasunāmno vai[2])
Kauravāj Janamejayāt. || 14 ||

Right column:

ajījanan mahāvīryān
sutān devasutopamān. |
rathaṃ tasmai dadau *Śak*raḥ[1])
prītaḥ paramabhāsvaram || 11 ||
asaṅgaṃ[1]) kāñcanam divyaṃ
akṣayau[2]) ca maheṣudhī[3]) |
yuktaṃ manojavair aśvair
yena kanyāṃ samudvahat[4]). || 12 ||
sa tena rathamukhyena
jigāya ca tato[1]) mahīm |
Yayātir yudhi durdharṣo
deva-Dānava-mānavaiḥ[2]). || 13 ||
Pau[1]ravāṇāṃ nṛpāṇāṃ ca
sarveṣāṃ so 'bhavad rathaḥ[2]), |
yāvat Sudeśaprabhavaḥ[3])
Kauravo Janamejayaḥ. || 14 ||

L. 66.63b. 1) Kū.L. mahābala-parākramaḥ. | [1) Bd.Vā. ha.

9b = Bd. II. 68.15a; Br. 12.4b; H. 1603a; Kū. 22.7a; L. 66.64a; Vā. 93.15b.

10 = A. 274.22b = b; Bd. II. 68.15b, 16a; Bh. IX. 18.33a = b; Br. 12.5; H. 1603b, 1604a; Kū. 22.7b, 8a; L. 66.64b, 65a; Vā. 93.16; Vi. IV. 10.2a.

11a = A. 274.23a; Bd. II. 68.16b; Bh. IX. 18.33b; Br. 12.6a; H. 1604b; Kū. 22.8b; L. 66.66a; Mh. I. 3160a; Vā. 93.17a; Vi. I. 10.2b. 1) A. Bd Br.Vā. Puruṃ. 2) Kū. câpy ajījanat; Mh. -ṣṭhāyāṃ prajajñire.

Left column notes:

11b = Br. 12.6b; H. 1605a.

12 = Br. 12.7; H. 1605b, 1606a. 1) Br. aṅgadaṃ. 2) Br. -han.

13 = Br. 12.8; H. 1606b, 1607a; L. 66.68b = a. 1) L. ṣaḍmāsenâ-.

14 = Br. 12.9; H. 1607b, 1608a.

1) Br.T. Kauravāṇāṃ. 2) Br. saṃvartavasunāmnas tu.

Right column notes:

11bc = Bd. II 68.17; L. 66.66(b), 67a; Vā. 93.17b, 18a. 1) Vā. Rudraḥ; L. Yayātaye rathaṃ tasmai dadau Śukraḥ pratāpavān toṣitas tena viprendraḥ.

12 = Bd. II. 68.18; L. 66.67b, 68a; Vā. 93.18b, 19a. 1) L susaṅgaṃ. 2) L. akṣaye. 3) Vā. -ṣuvī. 4) Va. -vahan.

13 = Bd. II. 68.19; L. 66.68b, 69a; Vā. 93.19b, 20a. 1) Bd. satataṃ; L. ṣaṇmāsenâjayan. 2) L. -mānuṣaiḥ.

14 = Bd. I. 68.20; L. 66.(70b), 71a; Vā. 93.20b, 21a. 1) L. Kau-. 2) Bd. rathī; L. ca sarveṣāṃ sa bhavad

Kuroḥ[1]) putrasya[2]) rājñas tu[3]) rājñaḥ Pāri[4]kṣitasya ha[5]) |
jagāma sa ratho nāśaṃ śāpād Gārgyasya[6]) dhīmataḥ. || 15 ||
Gārgyasya[1]) hi sutaṃ bālaṃ[2]) sa rājā Janamejayaḥ |

vākkrūraṃ[1]) hiṃsayāmāsa,	durbuddhir hiṃsayāmāsa
brahmahatyām avāpa saḥ. || 16 ||	Lohagandhaṃ[1]) narādhipaḥ[2]). || 16 ||

sa Lohagandho[1]) rājarṣiḥ paridhāvan itas tataḥ |
paurajānapadais tyakto na lebhe śarma karhicit, || 17 ||
tataḥ sa duḥkhasaṃtapto nâlabhat[1]) saṃvidaṃ kvacit. |

	sa prāyāc[1]) Chaunakam[2]) ṛṣiṃ
	śaraṇyaṃ[3]) vyathitas tadā, |
Indrotaṃ[1]) Śaunakaṃ rājā	Indroto[4]) nāma vikhyāto
śaraṇaṃ pratyapadyata. || 18 ||	yo 'sau munir udāradhīḥ. || 18 ||

yā[1]jayāmāsa c-Êndrotaḥ[2]) Śaunako[3]) Janamejayam |
aśvamedhena rājānaṃ pāvanārthaṃ dvijottamāḥ[4]). || 19 ||
sa Lohagandho vyanaśat[1]) tasyâvabhṛtham[2]) etya ha[3]), |
sa ca[4]) divyo[5]) rathas tasmād[6]) Vasoś[7]) Cedipates tadā[8]) |
dattaḥ[9]) Śakreṇa tuṣṭena, lebhe tasmād Bṛhadrathaḥ: || 20 ||

(14, right column, continued:) ratha uttamaḥ. 3) L. -van narendrapravaraḥ.

15 = Bḍ. II. 68.21; Br. 12.10; H. 1608b, 1609a; L. 66.71b, 72a; Vā. 93.21bc. 1) L. Puror. 2) Bḍ. pautrasya; L. vaṃśasya. 3) Br.H. rājendra. 4) Bḍ Br. Pārī-. 5) L. tu. 6) Br.L.Vā.V. Gargasya.

16a = Bḍ. 68.22a; Br. 12.11a; H. 1609b; L. 66.72b; Vā. 93.22a. 1) Br.H.L. Gargasya. 2) Vā.T. bālaḥ.

16b = Br. 12.11b; L. 66.73a; H. 1610a. 1) Br.T. kālena; L. Akrūraṃ.	16b = Bḍ. II. 68 22b; Vā. 93.22b. 1) Bḍ.Vā.T. Lohagandhī. 2) Vā. -pam.

17 = Bḍ. II. 68.23; Br. 12.12; H. 1610b, 1611a; L. 66.73b, 74a; Vā. 93.23. 1) Bḍ Br L. -gandhī

18a = Bḍ. II. 68.24a; Br. 12.13a; H. 1611b; L. 66.74b; Vā. 93 24a. 1) L. na lebhe.

18b = Br. 12.13b; H. 1612a. 1) Br.T. viprendraṃ.	18bc = Bḍ II. 68.24b, 25a; L. 66.75; Vā. 93.24b, 25a. 1) Bḍ sa prāyāc; L. jagāma; Vā. śaśāpa. 2) Vā. Hetukam. 3) Bḍ. śaraṇaṃ. 4) L. Indretir.

19 = Bḍ. II. 68.25b, 26a; Br. 12.14; H. 1612b, 1613a; L. 66.76; Vā. 93.25bc. 1) Bḍ. yo-. 2) Br. ca jñānī; V. cêndreṇa; H. c-Êndrātaḥ; L. c-Êndretis. 3) L. taṃ nṛpaṃ. 4) H.Vā. -ttamaḥ.

20 = Bḍ. II. 68.26b, 27; Br. 12.15, 16a; H. 1613b, 1614; L. 66 77a, 78; Vā. 93.26, 27a. 1) L. -dhān nirmukta. 2) L. enasā ca; Vā. tasyâvasatham. 3) L. mahāyaśāḥ. 4) Bḍ sa vai; L. tasmād. 5) Br. divya-; L. vaṃśāt. 6) Br. -tho rājño; H. -tho rājan; L. paribhraṣṭo. 7) Br.T. vaśaś. 8) Bḍ.Vā. tathā; L. punaḥ. 9) Vā. tataḥ.

Bṛhadrathāt kramenaiva
prāpto[1]) Bārhadrathaṃ nṛpam. |
tato hatvā Jarāsandhaṃ Bhīmas taṃ[1]) ratham uttamam |
pradadau Vāsudevāya prītyā Kauravanandanaḥ[2]). || 21 ||

---

jarāṃ prāpya Yayātis tu
svapuraṃ prāpya caiva hi |

sa jarāṃ prāpya rājarṣir
Yayātir Nahuṣātma aḥ |

putraṃ jyeṣṭhaṃ[1]) variṣṭhaṃ ca Yadum ity abravīd vacaḥ[2]): || 22 ||

cfr. Sl. 49b, 50a.

jarā valī[1]) ca māṃ tāta paliiāni ca paryaguḥ[2]), |
Kāvyasy-Ôśanasaḥ śāpān na ca tṛpto 'smi yauvane. || 23 ||
tvaṃ Yado pratipadyasva pāpmānaṃ jarayā saha, |

yauvanena tvadīyena
careyaṃ viṣayān aham. || 24 ||
pūrṇe varṣasahasre tu
tvadīyaṃ[1]) yauvanaṃ tv aham |
dattvā svaṃ[2]) pratipatsyāmi
pāpmānaṃ jarayā saha. || 241 ||

jarāṃ me pratigṛhṇīṣva!
taṃ Yaduḥ pratyuvāca ha: ||

Yadur uvāca:

anirdiṣṭā mayā[1]) bhikṣā brāhmaṇasya pratiśrutā, |

anapākṛtya tāṃ rājan
na grahīṣyāmi te jarāṃ. || 25 ||

sā *tu*[1]) vyāyāmasādhyā vai,
na grahīṣyāmi te jarām. || 25 ||

jarāyāṃ[2]) bahavo doṣāḥ pānabhojanakāritāḥ[3]), |
tasmāj jarāṃ na te rājan grahītum aham utsahe[4]). || 26 ||

21a = Br. 12 16b; H. 1615a. 1) Br. gato. |
21bc = Bḍ. II. 68.28; Br. 12.17; H. 1615b, 1616a; L. 66.79; Vā. 93.27bc.
1) H. tu. 2) H. -nandana.

22a = Mh. I. 3466a; Mhk. I. 78.1a; Mt. 33.1a. | 22a = Bḍ. II. 68.29a; Vā. 93.28a.
22b = Bḍ. II. 68.29b; Mh. I. 3466b; Mhk. I. 78.1b; Mt. 33.1b; Vā. 93.28b.
1) Bḍ. śreṣṭhaṃ. 2) Mt. dvijaḥ
23 = Bḍ II. 68.30; Mh. I. 3467; Mhk. I. 78.2; Mt. 33.2; Vā. 93 29.
1) Mhk jarāvalī. 2) Bḍ. -yuḥ.
24a = Bḍ II. 68.31a; Mh. I. 3468a; Mhk. I. 78 3a; Mt. 33.3a; Vā. 93.30a.
24b = Mh. I. 3468b; Mhk. I. 78 3b; Mt. 33.3b. | 24b = Bḍ. II. 68 31b; Vā. 93.30b.
241 = Mh. I. 3469; Mhk. I 78.4; Mt 33 4. 1) Mh.Mhk punas te. 2) Mt. saṃ-.
25a = Bḍ II. 68 32a; Br 12 26a; H. 1625a; Vā. 93.31a. 1) Bḍ. hi me.
25b = Br 12.26b; H. 1625b. | 25b = Bḍ. II. 68.32b; Vā. 93.31b. 1) Vā ca.
26 = Bḍ II. 68.33; Br. 12 27; H. 1626; Mh. I 3470; Mhk I 78.5; Vā. 93.32.
1) Vā T. -rāyā. 2) Vā. -ṣā yāna-. 3) Vā. -kāriṇaḥ. 4) Mh.Mhk. grahiṣya iti me matiḥ

sitaśmaśrudharo dīno[1]) jarayā[2]) śithilīkṛtaḥ |
valīsaṃtata[3]gātraś ca[4]) durdarśo[5]) durbalākṛtiḥ[6]) || 27 ||
aśaktaḥ kāryakaraṇe paribhūtas *tu*[1]) yauvane[2]) |
sah[3]ôpa*jīvi*[4]bhiś caiva, tāṃ[5]) jarāṃ nâbhikāmaye || 28 ||
santi te bahavaḥ putrā mattaḥ priyatarā nṛpa, |
*prati*grahītuṃ[1]) dharmajña, putram[2]) anyaṃ vṛṇīṣva[3]) vai! || 29 ||
sa evam ukto Yadunā *rājā*[1]) kopasamanvitaḥ |
uvāca vadatāṃ śreṣṭho *Yayātir*[2]) garhayan sutam: || 30 ||
ka āśramas *ta*vânyo[1]) 'sti ko vā dharmo vid*hīyate*[2]), |
mām anādṛtya durbuddhe yad ahaṃ[3]) tava deśikaḥ[4]). || 31 ||
evam uktvā Yaduṃ *rājā*[1]) śaśāpainaṃ sa manyumān: |
yas[2]) tvaṃ me hṛdayāj jāto vayaḥ svaṃ na prayacchasi, |

arājyā te prajā mūḍha bhavitrîti na *saṃśayaḥ*[1]). || 32 ||	tasmān na[1]) rājyabhāṅ mūḍha[2]) prajā te vai[3]) bhaviṣyati. || 32 ||

| *sa* Turvasuṃ ca Druhyuṃ câpy[1]) Anuṃ ca *dvijasattamāḥ*[2]) |
| evam evâbravīd rājā pratyākhyātaś *ca*[3]) tair api || 32₁ ||

---

27 = Bd. II. 68.34; Mh. I. 3471; Mhk. I. 78.6; Mt. 33.5; Vā. 93.33. 1) Mh.Mhk. -rur nirānando. 2) Mh. rajayā; Mt. jarasā. 3) Mh. -saṃgata; Mhk. valīsaṃgata. 4) Mh.Mhk. tu. 5) Bd. nirāśo. 6) Mh.Mk.Mt. -laḥ kṛśaḥ.

28 = Bd. II. 68.35; Mh. I. 3472; Mhk. I. 78.7; Mt. 33.6; Vā. 93.34. 1) Mh.Mhk.Mt. -taḥ sa. 2) Mh. yauvanaiḥ; Mhk. yauvataiḥ. 3) Vā. maho-. 4) Bd. -pavīti-; Vā. -pabhīti-. 5) Mt. taj-.

29 = Bd. II. 68.36 Br. 12.28; H. 1627; Mh. I. 3473; Mhk. I. 78.8; Mt. 33.7; Vā. 93.95. 1) Bd.Vā. pratigṛhṇantu; Mh.Mhk.Mt. jarāṃ grahītuṃ. 2) Mh.Mhk. tasmād. 3) Mt. vṛṣīṣva.

30 = Bd. II. 68.37; Br. 12.29; H 1628; Vā. 93.36 1) Bd.Vā. tīvra-. 2) Bd.Vā. jyeṣṭhaṃ taṃ.

31 = Bd. II. 68.38; Br. 12.30; H. 1629; Vā. 93.37. 1) Bd.Vā. āśramaḥ kas tavânyo (kaś ca vânyo). 2) Bd.Vā. dharmavidhis tava. 3) Vā.T. āttha. 4) Vā. navadeśika.

32ab = Bd. II. 68.39; Br. 12.31a = a; H. 1630a = a; Mh. I. 3474a = b; Mhk. I. 78.9a = b; Mt. 33.8a = b; Vā. 93.38. 1) Br. viprāḥ; H. tāta. 2) Mh.Mhk. yat.

32c = Br. 12.31b; H. 1630b. 1) H. narādhipa.	32c = Bd. II. 68.40a; Mh. I. 3474b; Mhk. I. 78.9b; Mt. 33.(8b); Vā. 93.39a. 1) Mh.Mhk. -mād a-. 2) Mh.Mhk. -bhāk tāta; Vā. -bhāg mūḍha. 3) Mh.Mhk. tava; Mt. pāpān mātulasaṃbandhād duṣprajā te.

| 32₁ = Br. 12.32; H. 1631. 1) Br. Druhyuṃ ca Turvasuṃ caivâpy. 2) H. Bharatarṣabha. 3) H. tu.

śaśāpa tān ati[1]kruddho Yayātir aparājitaḥ. |
yathāvat[2]) kathitaṃ *pūr*vaṃ[3]) mayâsya dvijasattamāḥ[4]). || 32_2 ||
evaṃ śaptvā sutān sarvāṃś caturaḥ *Pūru[1]pūrvajān* |
tad eva vacanaṃ rājā Pūrum[1]) apy āha *bho dvijāḥ*[2]): || 32_3 ||
taruṇas tava rūpeṇa careyaṃ[1]) pṛthivīm imām |
jarāṃ tvayi samādhāya, tvaṃ Pūro[2]) yadi manyase. || 32_4 ||
sa jarāṃ pratijagrāha pituḥ Pūruḥ[1]) pratāpavān, |
Yayātir api rūpeṇa Pūroḥ[1]) paryacaran mahīm. || 32_5 ||

Turvaso pratipadyasva pāpmānaṃ jarayā saha, |
yauvanena careyaṃ vai viṣayāṃs tava putraka. || 33 ||
pūrṇe varṣasahasre tu punar[1]) dāsyāmi yauvanam |
svaṃ caiva[2]) pratipatsyāmi pāpmānaṃ jarayā saha || 34 ||

Turvasur uvāca:

na kāmaye jarāṃ tāta kāmabhogapraṇāśinīm |
balarūpāntakaraṇīṃ
buddhiprāṇapra[1]ṇāśinīm. || 35 ||

jarāyā[1]) bahavo doṣāḥ
pānabhojanakār*itāḥ*[2]), |
tasmāj jarāṃ na te rājan
grahītum aham utsahe. || 35 ||

Yayātir uvāca:

ya*s*[1]) tvaṃ me hṛdayāj jāto vayaḥ svaṃ na prayacchasi, |
tasmāt prajā samucchedaṃ[2]) Turvaso tava yāsyati. || 36 ||
saṃkīrṇ*acora*dharmeṣu[1]) pratilomaca[2]reṣu ca |
piśitāśiṣu cânyeṣu[3]) mūḍha[4]) rājā bhaviṣyasi. || 37 ||

32_2 = Br. 12.33; H. 1632. 1) H. api. 2) H. -thā te. 3) Br. sarvaṃ. 4) H. mayā rajarṣisattama.
32_3 = Br. 12.34; H. 1633. 1) Br. Puru-; H. pūrva-. 2) H. Bhārata.
32_4 = Br. 12.35; H. 1634. 1) H. caraye. 2) Br. Puro.
32_5 = Br. 12.36; H. 1635. 1) Br. Puruḥ (-roḥ).

---

33 = Bḍ. II. 68.40b = a; Mh. I. 3475; Mhk. I. 78.10bc; Mt. 33.9; Vā. 93.39b, 40a.

34 = Mh. I. 3476; Mhk I. 78.11; Mt. 33.10; Vā. 93.40bc. 1) Vā. te prati-. 2) Mt. tathaiva.

35a = Bḍ. II. 68.41a; Mh. I. 3477a; Mhk. I. 78.12a; Mt. 33.11a; Vā. 93.41a.

35b = Mh. I. 3477b; Mhk. I. 78.12b; Mt. 33.11b. 1) Mt. -mānavi-.

35bc = Bḍ. II. 68.41b, 42a; Vā. 93.41bc. 1) Bḍ. -yāṃ. 2) Vā. kāriṇaḥ.

36 = Bḍ. II. 68.42b, 43a; Mh I. 3478; Mhk. I. 78.13; Mt. 33.12; Vā. 99.42 1) Mh.Mhk. yat. 2) Bḍ. tu vicchedaṃ.

37 = Bḍ. II. 68.43b, 44a; Mh. I. 3479; Mhk. I. 78.14; Mt. 33.13; Vā. 99.43. 1) Bḍ. saṃkīrṇeṣu ca dharmeṇa; Mt. saṃkīrṇāś coradharmeṣu; Mh.Mhk. saṃkīrṇācāradharmeṣu; Vā. asaṃkīrṇā ca dharmeṇa. 2) Bḍ. pratilomana-; Vā.T. pratilomavareṣu. 3) Mh.Mhk. cântyeṣu; Mt. lokeṣu. 4) Mt. nūnaṃ.

gurudāraprasakteṣu tiryagyonigateṣu[1]) ca[2]) |
paśudharmeṣu[3]) mleccheṣu bhaviṣyasi[4]) *na saṃśayaḥ*[5]). || 38 ||
evaṃ *sa*[1]) Turvasuṃ śaptvā Yayātiḥ sutam ātmanaḥ |
Śarmiṣṭhāyāḥ sutaṃ Druhyum idaṃ[2]) vacanam abravīt: || 39 ||
Druhyo[1]), tvaṃ pratipadyasva varṇarūpavināśinīm |
jarāṃ varṣasahasraṃ vai[2]), yauvanaṃ svaṃ dadasva me[3])! || 40 ||
pūrṇe varṣasahasre te[1]) *prati*[2]dāsyāmi yauvanam |
svaṃ câdāsyāmi bhūyo 'haṃ pāpmānaṃ jarayā saha. || 41 ||
Druhyur uvāca:
na gajaṃ[1]) na[2]) rathaṃ nâśvaṃ jīrṇo bhuṅkte na ca striyam |
na saṅgaś[3]) câsya bhavati, *na*[4]) jarāṃ *tena*[5]) kāmaye. || 42 ||
Yayātir uvāca:
yas[1]) tvaṃ me hṛdayāj jāto vayaḥ svaṃ na prayacchasi, |
tasmād[2]) Druhyo[3]) priyaḥ kāmo na te saṃpatsyate kvacit. || 43 ||
*nau*plav*ottara*saṃcāra*s*[1]) *t*atra[2]) nityaṃ bhaviṣyati. |

arāja[1]bh*o*j*a*[2]śabdaṃ tvaṃ[3]) tatra prāpsyasi sānvayaḥ. || 44 ||	arājabhoja[1]vaṃśas tvaṃ tatra nityaṃ vasiṣyasi[2]). || 44 ||

Ano tvaṃ pratipadyasva pāpmānaṃ jarayā saha, |
ekaṃ[1]) varṣasahasraṃ tu careyaṃ yauvanena te! || 45 ||
Anur uvāca:

jīrṇaḥ śiśur ivâ[1]datte kāle 'nnam aśucir yathā, |	jīrṇaḥ śiśur *ivâśakto*[1]) jarayā hy aśuciḥ sadā |

---

38 = Bḍ II. 68.44bc; Mh. I. 3480; Mhk. I. 78.15; Mt. 33.14; Vā. 99.44.
1) Mt. -yonirateṣu. 2) Bḍ.Vā. vā. 3) Bḍ. vāsas te pāpa; Mh. Mhk.T.Mt paśudharmiṣu. 4) Bḍ. -ti. 5) Mh.Mhk. pāpeṣu mleccheṣu tvaṃ bhaviṣyasi; Mt. pāpeṣu prabhaviṣyasi.

39 = Bḍ. II. 68.45, 46a; Mh. I. 3481; Mhk. I. 78.16; Mt. 33.15; Vā. 99.45.
1) Bḍ.Vā. tu. 2) Mt. jyeṣṭhaṃ Druhyuṃ.

40 = Bḍ. II. 68.46b, 47a; Mh. I. 3482; Mhk. I. 78.17; Mt. 33.16; Vā. 99.46.
1) Vā. Druhya. 2) Mh.Mhk.Mt. me. 3) Mt. prayacchatām; Mh.Mhk. d. ca.

41 = Bḍ. II. 68.47b, 48a; Mh. I. 3483; Mhk. I. 78.18; Mt. 33.17; Vā. 99.47.
1) Mh.Mhk. tu punar; Mt.T. tu te pra-.

42 = Bḍ. II. 68.48b, 49a; Mh. I. 3484; Mhk. I. 78.19; Mt. 33.18; Vā. 99.48.
1) Mt T. na rājyaṃ. 2) Bḍ. nâroheta. 3) Bḍ. na sukhaṃ; Mh. Mhk. vāgbhaṅgaś; Mt. rāgas. 4) Mh.Mhk. tāṃ; Mt. taj. 5) Mh. Mhk. nâbhi-; Mt. te na.

43 = Bḍ. II. 68.49b, 50a; Mh. I. 3485; Mhk. I. 78.20; Mt. 33.19; Vā. 93.49.
1) Mh.Mhk. yat. 2) Mt. tad; Vā. Druhya; Mt. tad Druhyo vai.

44a = Bḍ. II. 68.50b; Mh. I. 3487a; Mhk. I. 78.22b; Mt. 33.20a; Va. 93.50a.
1) Mh.Mhk. uḍupaplavasaṃtāro; Mt. naurūpaplavasaṃcāro.
2) Bḍ tava; Mh.Mhk.Mt. yatra.

44b = Mh. I. 3487b; Mhk. I. 78.22c; Mt. 33.20b. 1) Mhk.T. arājā; Mt. arājya-. 2) Mh. -bhāja-. 3) Mh. taṃ.	44b = Bḍ. II. 68.51a; Vā. 93.50b. 1) Bḍ. arāja rājā-; Vā T. arājabhrāja-. 2) Vā. bhaviṣyasi.

45 = Bḍ II. 68.51b, 52a; Mh. I. 3488; Mhk. I. 78.23; Mt. 33.21; Vā. 93.51.
1) Bḍ.Vā. evaṃ.

na juhoti[1]) sa[2]) kāle 'gniṃ[3]), tāṃ jarāṃ nâbhikāmaye. || 46 ||
Yayātir uvāca:
yas[1]) tvaṃ me hṛdayāj jāto vayaḥ svaṃ na prayacchasi, |
jarādoṣas tvayôkto *'yaṃ*[2]) tasmāt tvaṃ[3]) pratipatsyase[4]). || 47 ||
prajā[1]) ca yauvanaṃ[2]) prāptā vinaśiṣyaty[3]) Ano[4]) tava |
agnipraskandanaparas[5]) tvaṃ câpy[6]) evaṃ[7]) bhaviṣyasi. || 48 ||
Pūro[1]) tvaṃ pratipadyasva pāpmānaṃ jarayā saha, |
cfr. Śl. 23 {jarā valī[2]) ca māṃ tāta palitāni ca paryaguḥ[3]). || 49 ||
Kāvyasy-Ôśanasaḥ śāpān, na ca tṛpto 'smi yauvane, |
kaṃ[1]cit kālaṃ careyaṃ vai viṣayān vayasā tava. || 50 ||
pūrṇe varṣasahasre tu[1]) *prati*d[2]āsyāmi yauvanam |
svaṃ caiva pratipatsyāmi[3]) pāpmānaṃ jarayā saha. || 51 ||
evam uktaḥ pratyuvāca *Pūruḥ*[1]) pitaram añjasā: |

yathâttha[1]) tvaṃ[2]), mahārāja,	yathā tu[1]) manyase, tāta,
tat kariṣyāmi te vacaḥ, || 52 ||	kariṣyāmi tathaiva ca, || 52 ||

pratipatsyāmi[1]) te rājan pāpmānaṃ jarayā saha. |
gṛhāṇa yauvanaṃ mattaś cara kāmān yathêpsitān, || 53 ||
jarayâhaṃ praticchanno vayorūpadharas tava |
yauvanaṃ bhavate dattvā cariṣyāmi yath*ârthavat*[1]). || 54 ||

46a = Mh. I. 3489a; Mhk. I. 78.24a; Mt. 33.22a. 1) Mh.Mhk. śiśuvad ā-.	46a = Bḍ. II. 68.52b; Vā. 93.52a. 1) Vā. śiśur ahaṃ tāta.

46b = Bḍ. II. 68.53a; Mh. I. 3489b; Mhk. I. 78.24b; Mt. 33.22b; Vā. 93.52b. 1) Bḍ. juhomi; Vā.T. bhajāmi. 2) Mh.Mhk.Mt. ca. 3) Vā.T. mahārāja.

47 = Bḍ. II. 68.53b, 54a; Mh. I. 3490; Mhk. 78.25; Mt. 33.23; Vā. 93.53. 1) Mh.Mhk. yat. 2) Mh.Mhk. tvayā proktas; Mt. tvayôkto yas. 3) Vā.T. te. 4) Mh.Mhk. -lapsyase; Mt. -padyase; Vā. -patsyate.

48 = Bḍ. II. 68.54b, 55a; Mh. I. 3491; Mhk. I. 78.26; Mt. 33.24; Vā. 93.54. 1) Mh.Mhk.V.Mt. prajāś. 2) Mhk. -vana-. 3) Mh Mhk. -ṣyanty; Mt. vinaśyanti hy. 4) Vā. atas. 5) Mt. -kandanagatas. 6) Bḍ. vâpy. 7) Vā. eva.

49 = Bḍ. II. 68.55b, 56a; Mh. I. 3493b, 3492b; Mhk. I. 78.29b, 28b; Mt. 33 25a, 26a; Vā. 93.55. 1) Vā. Puro. 2) Bḍ.Mhk.Vā. jarāvalī. 3) Bḍ.-yuḥ.

50 = Bḍ. II. 68.56b, 57a; Mh. I. 3493ac; Mhk. I. 78.29ac; Mt. 33.26b, 27a. Vā. 93.56. 1) Mt. kiṃ-.

51 = Bḍ. II. 68 57b, 58a; Mh. I. 3494; Mhk. I. 78.30; Mt. 33 28bc; Vā. 93.57. 1) Bḍ.Vā te. 2) Mh.Mhk. punar. 3) Bḍ.Mt.T. -patsye 'haṃ.

52a = Bḍ. II. 68.58b; Mh. I. 3495a; Mhk. I. 78.31a; Mt. 33.28a; Vā. 93.58a. 1) Bḍ.Vā. putraḥ.

52b = Mh. I. 3495b; Mhk. I. 78 31b; Mt. 33.28b. 1) Mhk.V. yad āttha. 2) Mh.Mhk. māṃ.	52b = Bḍ. II. 58.59a; Vā. 93.58b. 1) Vā. yathânu.

53 = Bḍ. II. 68.59b, 60a; Mh. I. 3496; Mhk. I. 78.34; Mt. 33.29; Vā. 93.59. 1) Bḍ. pratipatsye ca.

54 = Bḍ. II. 68.60b, 61a; Mh. I. 3497; Mhk. I. 78.35; Mt. 33.30; Vā. 93.60. 1) Mh.Mhk. yathâttha māṃ; Mt. yathêcchayā.

Yayātir uvāca:
Pūro[1]) prīto 'smi, *bhadraṃ te*[2]), prītaś[3]) cêdaṃ[4]) dadāmi te |
sarvakāmasamṛddhā te prajā rājye bhaviṣyati[5]). || 55 ||

evam ukt*vā*[1]) *Yayātis tu*[2]) |
smṛtvā Kāvyaṃ[3]) *mahāvratam*[4]) |
saṃkrāmayāmāsa jarāṃ
tadā *Pūrau*[5]) mahātmani || 56 ||

Pūror[1]) anumato rājā
Yayātiḥ sva[2]jarāṃ tataḥ |
saṃkrāmayāmāsa tadā
prasādād Bhārgavasya tu. || 56 ||

Paurave[1]ṇâtha vayasā Yayātir Nahuṣātmajaḥ |
prītiyukto n*ara*[2]śreṣṭhaś cacāra viṣayān *svakān*[3]). || 57 ||
yathākāmaṃ yathotsāhaṃ yathākālaṃ yathāsukham |
dharmāvi*rodhī*[1]) rājendro[2]) yathârhati[3]) sa eva hi[4]). || 58 ||
devān atarpayad yajñaiḥ *pitṝn śrāddhais tathaiva ca*[1]) |
dīnān[2]) anu[3]grahair iṣṭaiḥ kāmaiś ca dvijasattamān || 59 ||
atithīn annapānaiś ca v*aiśyāṃs*[1]) ca pari[2]pālanaiḥ |
ānṛśaṃsyena śūdrāṃś ca dasyūn saṃnigraheṇa[3]) ca, || 60 ||
dharmeṇa ca prajāḥ sarvā yathāvad anurañjayan |
Yayātiḥ pālayāmāsa sākṣād Indra ivâparaḥ. || 61 ||
sa rājā siṃhavikrānto yuvā viṣayagocaraḥ |
avirodhena dharmasya cacāra sukham uttamam, || 62 ||
sa mārgamāṇaḥ kāmānām anta*ṃ*[1]) *nṛpatisattamaḥ*[2]) |
Viśvācyā sahito reme *vane Caitrarathe prabhuḥ*[3]). || 63 ||

---

55 = Bḍ. II. 68.61b, 62a; Mh. I. 3498; Mhk. I. 78.36; Mt. 33.31; Vā. 93.61.
1) Vā. Puro. 2) Mh.Mhk. te vatsa. 3) Mt. varaṃ. 4) Mt. cêmaṃ.
5) Mt.T. -samṛddhārthā bhaviṣyati tava prajā.

56 = Mh. I. 3499; Mhk. I. 78.37; Mt. 34.1. 1) Mt. uktas. 2) Mt. sa rājarṣiḥ. 3) Mt. Kāvyaṃ smṛtvā. 4) Mh.Mhk. mahātapāḥ. 5) Mt. putre.

56 = Bḍ. II. 68.62b, 63a; Vā. 93.62. 1) Vā. Puror. 2) Vā.T. svāṃ.

57 = Bḍ. II. 68.63b, 64a; Mh. I. 3500; Mhk. I. 79.1ac; Mt. 34.2; Vā. 93.63.
1) Bḍ. gaurave-; Vā.T. yauvane-. 2) Mh.Mhk. nṛpa-. 3) Mh. Mhk.Mt. priyān.

58 = Bḍ. II. 68.64b, 65a; Mh. I. 3501; Mhk. I. 79.2; Mt. 34.3; Vā. 93.64.
1) Mh.Mhk. -viruddhaṃ; Mt. -viruddhān; Vā. -virodhād. 2) Mh. -ndra. 3) Bḍ. yathāśakti. 4) Mhk. yatha bhavati so 'nvabhūt.

59 = Bḍ. II. 68.65b, 66a; Mh. I. 3502; Mhk. I. 79.3; Mt. 34.4; Vā. 93.65.
1) Mh.Mhk. śrāddhais tadvat pitṝn api; Mt. śrāddhair api pitāmahān. 2) Bḍ. dārān. 3) Vā. -nāṃś cānu-.

60 = Bḍ. II. 68.66b, 67a; Mh. I. 3503; Mhk. I. 79.4; Mt. 34.5; Vā. 93.66.
1) Mh.Mhk.Mt. viśaś. 2) Mt. prati-. 3) Mt. nigrahaṇena.

61 = Bḍ. II. 68.67b, 68a; Mh. I. 3504; Mhk. I. 79.5; Mt. 34.6; Vā. 93.67.

62 = Bḍ. II. 68.68b, 69a; Mh. I. 3505; Mhk. I. 79.6; Mt. 34.7; Va. 93.68.

63 = Bḍ. II. 68.69b, 70a; Br. 12.37; H. 1636; Mh. I. 3508a = b; Mhk. I. 79.9a = b; Vā. 93.69. 1) Bḍ. atad-; Vā. anta-. 2) Bḍ Vā. -doṣanidarśanāt; H. Bharatasattama. 3) Bḍ.Vā. Vaibhrāje Nandane vane; Mh.Mhk. vyabhrājan Nandane vane.

yadā *tv* a[1]tṛptaḥ kāme*ṣu*[2]) bhogeṣu ca narādhipaḥ, | tadā Pūroḥ[3]) sakāśād vai svāṃ jarāṃ pratyapadyata. || 64 ||	apaśyat sa yadā tā*n*[1]) vai vardhamānān[2]) nṛpas, tadā | gatvā Pūroḥ[3]) sakāśaṃ vai svāṃ jarāṃ pratyapadyata. || 64 ||

sa saṃprāpya[1]) *tu tān*[2]) kāmāṃs tṛptaḥ khinnaś ca pārthivaḥ |
kālaṃ varṣasahasraṃ vai[3]) sasmāra manujādhipaḥ. || 65 ||
parisaṃkhyāya[1]) kāla*jñaḥ*[2]) kalāḥ[3]) kāṣṭhās *tathaiva ca*[4]) |
pūrṇaṃ matvā tataḥ kālaṃ Pūruṃ[5]) putram uvāca ha: || 66 ||
yathāsukhaṃ[1]) yathotsāhaṃ yathākālam[2]) ariṃdama |
sevitā viṣayāḥ putra yauvanena mayā tava. || 67 ||
Pūro[1]) prīto 'smi, bhadraṃ te, gṛhā*ṇa tvaṃ*[2]) svayauvanam |
rājyaṃ *ca tvaṃ*[3]) gṛhaṇêdaṃ[4]). tvaṃ hi me priyakṛt sutaḥ. || 68 ||
pratipede jarāṃ rājā Yayātir Nahuṣ*ātmajaḥ*[1]), |
yauvanaṃ pratipede ca[2]) Pūruḥ[3]) svaṃ punar ātmanaḥ. || 69 ||
abhiṣektukāmaṃ ca nṛpaṃ[1]) Pūruṃ[2]) putraṃ kanīyasam |
brāhmaṇapramukhā varṇā idaṃ vacanam abruvan: || 70 ||
kathaṃ Śukrasya naptāraṃ[1]) Devayānyāḥ sutaṃ prabho |
jyeṣṭhaṃ[2]) Yadum atikramya rājyaṃ[3]) Pūroḥ[4]) pradāsyasi[5])? || 71 ||
Yadur[1]) jyeṣṭhas[2]) tava suto, jātas tam anu Turvasuḥ[3]), |
Śarmiṣṭhāyāḥ suto Druhyus[4]), tato 'nuḥ[5]) Pūrur[6]) eva ca. || 72 ||

---

64 = Br. 12.38; H. 1637. 1) Br. yadā ca. 2) H. kāmānāṃ. 3) Br.T. Puroḥ.	64 = Bḍ. II. 68 70b, 71a; Vā. 93.70. 1) Vā. tāṃ. 2) Vā. -mānān. 3) Vā. Puroḥ.

65 = Bḍ. II. 68.71b, 72a; Mh. I. 3506; Mhk. I. 79.7; Mt. 34.8; Vā. 93.71. 1) Bḍ. saṃprāpya sa. 2) Mh.Mhk.Mt. śubhān. 3) Mh.Mhk.Mt. -hasrāntaṃ.

66 = Bḍ. II. 68.72b, 73a; Mh. I. 3507a, 3509b; Mhk. I. 79.8a, 10b; Mt. 34.9; Vā. 93.72. 1) Mt. paricintya sa. 2) Bḍ. kāle ca; Vā. kālaṃ ca. 3) Mt.Vā. kalā-. 4) Mh.Mhk.Mt. -āś ca vīryavān. 5) Vā. Puruṃ.

67 = Bḍ. II. 68.73b, 74a; Mh. I. 3510; Mhk. I. 79.11; Mt. 34.12; Vā. 93.73. 1) Mh.Mhk. yathākāmaṃ. 2) Mt. -kāmam.

68 = Bḍ. II. 68.74b, 75a; Mh. I. 3516; Mhk. I. 79.17; Mt. 34.13; Va. 93.74. 1) Vā. Puro. 2) Mh.Mhk.Mt. gṛhaṇêdaṃ. 3) Mh.Mhk. cêdaṃ; Mt. caiva. 4) Mh.Mhk. gṛhāṇa tvaṃ.

69 = Bḍ. II. 68.75b, 76a; Mh. I. 3517; Mhk. I. 79.18; Mt. 34.14; Vā. 93.75. 1) Mh.Mhk.Mt. Nāhuṣas tadā. 2) Mt. sa. 3) Vā. Pu-.

70 = Bḍ. II. 68.76b, 77a; L. 66.81; Mh. 3518; Mhk. I. 79.19; Mt. 34.15; Vā. 93.76. 1) Mh.Mhk. nṛpatiṃ. 2) Vā. Pu-.

71 = Bḍ. II. 68.77b, 78a; L. 66.82; Mh. I. 3519; Mhk. I. 79.20; Mt. 34.16; Vā. 93.77. 1) Mt. dauhitraṃ. 2) Vā. śreṣṭhaṃ. 3) L. kanīyān; Vā. Puro. 4) L.Vā. rājyaṃ; Bḍ. dāsyasi. 5) Bḍ. Pūrave; L. arhati; Mh.Mhk. prayacchasi.

72 = Bḍ. II. 68.78b, 79a; Mh. I. 3520; Mhk. I. 79.21; Mt. 34.17; Vā. 93.78. 1) Mt. jyeṣṭho. 2) Mt. Yadus. 3) Mt. sutas Turvasus tad anantaram. 4) Vā. Druhyas. 5) Mt. tathânuḥ. 6) Vā. Purur.

katham jyeṣṭhān[1]) atikramya kanīyān rājyam arhati, |
etat[2]) sambodhayāmas[3]) tvām, dharmam *sam*anupālaya[4])! || 73 ||
Yayātir uvāca:
brāhmaṇapramukhā varṇāḥ sarve śṛṇvantu me vacaḥ, |
jyeṣṭham prati yathā[1]) rājyam na deyam me kathamcana. || 74 ||
mātāpitror vacanakṛd dhitaḥ[1]) pu*traḥ*[2]) *praśasyate*[3]), |
mama jyeṣṭhena Yadunā niyogo nânupālitaḥ. || 75 ||
pratikūlaḥ pitur yaś ca[1]), na sa[2]) putraḥ satām mataḥ, |
sa putraḥ, putravad yaś ca[3]) vartate pitṛmātṛṣu[4]). || 76 ||
Yadunâham avajñātas tathā Turvasunâpi ca[1]) |
Druhyuṇā[2]) c-Ânunā caiva[3]) *mayy*[4]) avajñā kṛtā bhṛśam. || 77 ||
Pūruṇā[1]) tu[2]) kṛtam vākyam mānita*m*[3]) ca viśeṣataḥ, |
kanīyān mama dāyādo, jarā yena dhṛtā[4]) mama. || 78 ||
sarve[1]) kāmā[2]) *mama*[3]) kṛtāḥ Pū[4]ruṇā pu*trarūpi*ṇā[5]), |
Śukreṇa ca varo dattaḥ[6]) Kāvyen-Ôśanasā svayam: || 79 ||
putro yas tvânuvarteta, sa rājā *pṛthivī*pate[1])! |
bhavato 'nu*mato 'py* evam[2]) Pūrū rājye 'bhiṣicyatām[3]). || 80 ||
prajā (prakṛtaya) ūcuḥ:
yaḥ putro guṇasampanno mātāpitror hitaḥ sadā, |

---

73 = Bḍ. II. 68.79b, 80a; L. 66.83 = b; Mh. I. 3521; Mhk. I. 79.22; Mt. 34.18; Vā. 93.79. 1) Mt. jyeṣṭham. 2) Bḍ. sutaḥ; L. ete; Vā.T. dharmato; V. ataḥ; suta. 3) Vā.T. bodhayāmi; V. sambodhayāmi. 4) L. dharmam ca anupālaya; Mh. -mam tvam pratipālaya; Mt. svadharmam anupālaya.

74 = Bḍ. II. 68.80b, 81a; L. 67.1; Mh. I. 3522; Mhk. I. 79.23; Mt. 34.19; Vā. 93.80. 1) Mt.T. yato.

75 = Mḍ. II. 68.81b, 82a; L. 67.3a, 2a; Mh. I. 3524a, 3523a; Mhk. I. 79.25a, 24a; Mt. 34.21a, 20a; Vā. 93.81. 1) Bḍ. vīraḥ; L. -kṛt sadbhiḥ; Vā. dhita-. 2) Mh.Mhk.Mt. pathyaś. 3) Mh.Mhk.Mt. ca yaḥ sutaḥ.

76 = Bḍ. II. 68.82b, 83a; L. 67.2b, 3b; Mh. I. 3523b, 3524b; Mhk. I. 79.24b, 25b; Mt. 34.20b, 21b; Vā. 93.82. 1) L. pratikūlamatiś caiva. 2) L. sva-. 3) L. yas tu. 4) L. mātṛpitṛṣu.

77 = Bḍ. II. 68.83b, 84a; L. 67.4; Mh. I. 3525; Mhk. I. 79.26; Mt. 34.22; Vā. 93.83. 1) Mt. vā. 2) L.Vā. Druhyena. 3) L.Mt.Vā. caivam. 4) L.Mt.T.Vā. apy.

78 = Bḍ. II. 68.84b, 85a; L. 67.5; Mh. I. 3526; Mhk. I. 79.27; Mt. 34.23; Vā. 93.84ab. 1) Vā. Pu-. 2) L. ca; Mt. me. 3) Bḍ.L.Vā. mānitaś. 4) Mh.Mhk. dhṛtā yena jarā.

79 = Bḍ. II. 68.85b, 86a; L. 67.7a = b; Mh. I. 3527; Mhk. I. 79.28; Mt. 34.24; Vā. 93.84c, 85a. 1) Mh.Mhk.Mt. mama; Vā. sarva-. 2) Mh.Mhk.Mt. Vā. -kāmaḥ. 3) Mh.Mhk.Mt. sa ca kṛtaḥ; Vā. sarva-. 4) Vā. -taḥ Pu-. 5) Bḍ. puṇyakāriṇā; Mh.Mhk. mitrarūpiṇā; Vā. putrakāriṇā. 6) Mh. datto.

80 = Bḍ. II. 68.86b, 87a; L. 67.7bc; Mh. I. 3528; Mhk. I. 79.29; Mt. 34.25; Vā. 93.85b, 86a. 1) Bḍ. tu mahāmate; L. sa te rājyadharas tv iti; Mt. -patiḥ; Vā. te mahāmate. 2) L. -vanto 'py anujānantu; Mh. -vato 'nunayāmy evam; Mt. -vantaḥ pratijānantu. 3) L. -ṣicyate.

sarvam arhati[1]) kalyāṇaṃ kanīyān api sa prabhuḥ[2]). || 81 ||
arhaḥ[1]) Pūrur[2]) idaṃ rājyaṃ[3]), yaḥ priyaḥ[4]) priyakṛt[5]) tava, |
varadānena Śukrasya na śakyaṃ vaktum[6]) uttaram[7]). || 82 ||
paurajānapadais[1]) tuṣṭair ity ukto[2]) Nāhuṣas tadā. |
abhiṣicya[3]) tataḥ[4]) Pūruṃ[5]) rājye sve[6]) sutam ātmanaḥ[7]) || 83 ||

diśi dakṣiṇapūrvasyāṃ Turvasuṃ *tu nyaveśayat*[1]), |

*diśi pūrvottara*syāṃ tu[1])
Yaduṃ *jy*eṣṭhaṃ nyayojayat,
[madhye Pūruṃ[2]) ca rājānam
abhyaṣiñcat sa Nāhuṣaḥ,] || 84 ||

dakṣiṇāparato[1]) rājā
Yaduṃ jy[2]eṣṭhaṃ nyaveśayat[3]),
|| 84 ||

pratīcyām uttarasyāṃ ca[1]) Druhyuṃ[2]) c-Ânuṃ ca tāv ubhau[3]). |
saptadvīpāṃ Yayātis tu jitvā pṛthvīṃ sasāgarām |
vyabhajat[4]) pañcadhā rājā[5]) putr*ebhyo*[6]) Nāhuṣas tadā. || 85 ||
tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā sapattanā[1]) |
yathāpradeśaṃ *dharmajñair*[2]) dharmeṇa prati[3]pālyate. || 86 ||

[prajās teṣāṃ purastāt tu
vakṣyāmi *muni*sattam*aḥ*[1]). |]

evaṃ vibhajya pṛthivīṃ
putrebhyo Nāhuṣas tadā |
putrasaṃkrāmitaśrīs tu
prītimān abhavan nṛpaḥ[1]). || 861 ||

---

81 = Bḍ. II. 68.87b, 88a; L. 67.8; Mh. I. 3529; Mhk. I. 79.30; Mt. 34.26; Vā. 93.86bc. 1) Mt. so 'rhati. 2) Mh.Mhk. sattamaḥ.

82 = Bḍ. II. 68.88b, 89a; L. 67.9; Mh. I. 3530; Mhk. I. 79.31; Mt. 34.27; Vā 93.87. 1) Bḍ. arho 'sya; L Mt. arham. 2) Bḍ. Pūrū; Mt. Pūror; Vā. Pu-. 3) Bḍ. -rū rājyasya. 4) L. suto; Mh.Mhk. sutaḥ. 5) L. vākyakṛt. 6) L. kartum. 7) L. anyathā.

83 = Bḍ. II. 68.89b, 90a; L 67.10; Mh. I. 3531; Mhk. I. 79.32; Mt. 34.28; Vā. 93.88. 1) L. evaṃ jānapadais. 2) Bḍ. ukte. 3) Mh. abhyaṣiñcat. 4) L. tato. 5) L. rājye; Vā. Puruṃ. 6) Bḍ. sa rājye; L. Pūruṃ sa; Mt.T. r. sva-; Vā. svarājye. 7) Mt. ātmajam.

84a = Bḍ. II. 68.90b; Br. 12.20a; H. 1617b; Kū. 22.10a; L. 67.11a; Vā. 93.89a; Vi. IV. 10.17a. 1) Br.H. matimān nṛpaḥ; Kū.L. putram ādiśat; Vi. praty athâdiśat.

84bc = Br. 12.19; H. 1618b, 1619a. 1) Br. Yayātir diśi pūrvasyāṃ. 2) H. śr-. 3) Br. Pu-.

84b = Bḍ. II. 68.91a; Kū. 22.10b; L. 67.11b; Vā. 93.89b. 1) Kū. -parayo; L. -nāyām atho. 2) Kū. Vā.T. śr-. 3) Kū.L. nyayojayat.

85 = Bḍ. II. 68.91b, 92; Br. 12.18 = bc; H. 1618a, 1616b, 1617a; Kū. 22.11a = a; L. 67.12, 13a; Vā. 93.90; Vi. IV. 10.17b = a. 1) Kū. -rāyāṃ ca; L. tu. 2) L. -yaṃ; Vi. ca tathā Druhyuṃ. 3) H. ca Nāhuṣaḥ; Kū. akalpayat; Vi. dakṣiṇāpathato Yadum. 4) Br. vibhajya 5) Br. rājyaṃ; L. -jac ca tridhā rājyaṃ. 6) Br.H. putrāṇāṃ.

86 = Bḍ. II. 68.93; Br. 12.20b, 21a; H. 1619b, 1620a; Kū. 22.11b = a; Vā. 93.91. 1) Kū. dharmataḥ paripālitā. 2) Br.H. adyâpi. 3) H. pari-

[ ] = Br. 12.21b; H. 1620b. 1) H. nṛpasattama.

861 = Bḍ. II. 68.94; L. 67.13b = b; Vā. 93.92. 1) L. harṣanirbharamānasaḥ.

dhanur nyasya pṛṣatkāṃś ca *pañcabhiḥ puruṣarṣabhaiḥ*[1] |
jarāvān[2]) abhavad rājā bhāram āveśya bandhuṣu. || 87 ||

| nikṣiptaśastraḥ pṛthivīṃ *nirīkṣya*[1]) pṛthivīpatiḥ |
| prītimān abhavad rajā Yayātir aparājitaḥ. || 87₁ ||

*a*tra[1]) gāthā m*ahārājña*[2]) *purā*[3]) gītā[4]) Yayātinā, |
yābhiḥ pratyāharet[5]) kāmān[6]) *sarvaśo* 'ṅgān*i*[7]) *kūrm*avat[8]): || 88 ||
na jātu kāmaḥ kāmānām upabhogena śāmyati, |
haviṣā kṛṣṇavartmêva bhūya evâbhivardhate. || 89 ||
yat pṛthivyāṃ vrīhiyavaṃ[1]) hiraṇyaṃ paśavaḥ striyaḥ, |
nâlam ekasya tat sarvam[2]), iti kṛtvā[3]) na muhyati[4]). || 90 ||
yadā na kurute bhāvaṃ[1]) sarvabhūteṣu pāpakam[2]) |
karmaṇā manasā vācā, brahma saṃpadyate tadā[3]). || 91 ||
yadā *parān*[1]) na bibheti, yadā[2]) câsmān[3]) na bibhyati, |
yadā nêcchati[4]), na dveṣṭi, brahma saṃpadyate tadā. || 92 ||
yā dustyajā durmatibhir, yā na jīryati jīryataḥ, |
yo 'sau[1]) prāṇāntiko rogas[2]), tāṃ tṛṣṇāṃ tyajataḥ sukham[3]). || 93 ||
jīryanti jīryataḥ keśā, dantā jīryanti jīryataḥ, |

---

87 = Bḍ. II. 68.95; Br. 12.22; L. 67.14a = b; H. 1621; Vā. 93.93. 1) Bḍ.Vā. rājyaṃ caiva suteṣu tu. 2) Bḍ L.Vā. prītimān.

| 87₁ = Br. 12.23; H. 1622. 1) Br. cacāra.

88 = Bḍ. II. 68.96; Br. 12.39; H. 1638; L. 67 14b, 15a; Vā. 93.94. 1) Br. yatra; H. tatra. 2) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja. 3) Br. gītāḥ; H. śṛṇu. 4) Br. kila; H. gītā. 5) Vā. yo 'bhipratyāharan. 6) Bḍ. -māt. 7) Bḍ.Vā. kūrmo 'ṅgānîva; L. -to 'rigāni. 8) Bḍ. Vā. sarvaśaḥ.

89 = Bḍ. II. 68.97; Br. 12.40; H. 1639; L. 8.25, 67.16; Mh. I. 3174, 3511. Mhk. I. 79.12; Mt. 34.10; Vā. 93.95; Vi. IV. 10.9.

90 = Bḍ. II. 68.98; Br. 12.41; H. 1640; L. 67.17; Mh. I. 3175, 3512; Mhk. I. 79.13; Mt. 34.11; Vā. 93.96; Vi. IV. 10.10. 1) H. yat pṛthivyā; Mh. I. 3175a pṛthivī ratnasaṃpūrṇā. 2) Mh. I. 3512; Mhk.Vi. ekasyâpi na paryāptam. 3) Bḍ.Vā. iti paśyan; L.Mh. I. 3175b Mt. iti matvā; Mh. I. 3512b, Mhk. tasmāt tṛṣṇāṃ; Vi. tad ity atitṛṣam. 4) L.Mh. I. 3175b Mt. śamaṃ vrajet; Mh. I. 3512 parityajet; Vi. tyajet.

91 = Bḍ. II. 68.99; Br. 12.42; H. 1641; L. 67.18; Mh. I. 3176; Vā. 93.97; Vi. IV. 10.11a(b). 1) Br.H. yadā bhāvaṃ na kurute; Mh. pāpam; Vā yadā tu k. bh. 2) Bḍ. -teṣv amaṅgalam; Mh. -ṣu. karhicit. 3) Vi. samadṛṣṭes tadā puṃsaḥ sarvā eva sukhā diśaḥ.

92 = Bḍ. II. 68.100; Br. 12.43; H. 1642; L. 67.19; Mh. I. 3177; Vā. 93.98. 1) Br. tebhyo; H. -dânyebhyo; Mh. câyam. 2) L. pare. 3) Bḍ. -ânyasmān; Vā. tv asmān. 4) L. yadā na ninden.

93 = Bḍ. II 68.101; Br. 12.44; H. 1643; L. 67.20; Mh. I. 3513; Mhk. I. 79.14; Vā. 93.99; Vi. IV. 10.12a(b). 1) Bḍ yaiṣā; Vā. doṣaḥ. 2) Vā rāgas. 3) Vi. tāṃ tṛṣṇāṃ saṃtyajan prājñaḥ sukhenaivâbhipūryate.

dhanāśā jīvitāśā[1]) ca jīryato 'pi na jīryati. || 94 ||
yac ca kāmasukhaṃ loke, yac ca divyaṃ mahat sukham, |
tṛṣ[1]ṇākṣayasukhasyaitat[2]) kalāṃ nârhati ṣoḍaśīm[3]). || 95 ||
[pūrṇaṃ varṣasahasraṃ me viṣayāsaktacetasaḥ, |
tathâpy anudinaṃ tṛṣṇā mamaiteṣv abhi[1]jāyate. || 951 ||
tasmād enām[1]) ahaṃ tyaktvā brahmaṇy ādhāya mānasam |
nirdvandvo nirmamo bhūtvā cariṣyāmi mṛgaiḥ saha.] || 952 ||
evam uktvā sa rājarṣiḥ sadāraḥ *praviśad*[1]) vanam |
kālena mahatā câ*pi*[1])
cacāra vipulaṃ tapaḥ. || 96 ||
Bhṛgutuṅge tapas[1]) tīrtvā[2])
tapaso 'nte mahāyaśāḥ |
anaśnan deham utsṛjya
sadāraḥ svargam āptavān. || 97 ||
tasya vaṃśe *muniśreṣṭhāḥ*[1])
pañca rājarṣisattamāḥ, |

Bhṛgutuṅge tapas taptvā
tatraiva ca mahāyaśāḥ |
pālayitvā vrataṃ cârṣaṃ[1])
tatraiva[2]) svargam āptavān. || 97 ||
tasya vaṃśās tu pañcaite
puṇyā devarṣisatkṛtāḥ, |

yair vyāptā pṛthivī *kṛtsnā*[1]) sūryasyêva gabhastibhiḥ[2]). || 98 ||
*dhanya*ḥ[1]) prajāvān āyuṣmān kīrtimāṃś ca bhaven naraḥ |
Yayāteś[2]) caritaṃ *puṇya*ṃ[3]) paṭhañ[4]) śṛṇvan *dvijottamāḥ*[5]). || 99 ||

---

94 = Bḍ. II. 68.102; Br. 12.45; H. 1644; L. 67.21a, 22b; Vā. 93.100; Vi. IV. 10.13. 1) Bḍ.L.Vā.Vi. jīvitāśā dhanāśā.

95 = Bḍ. II. 68.103; Br. 12.46; H. 1645; L. 67.23; Vā. 93.101. 1) Bḍ. kṛṣ-. 2) Br.H. -syaite. 3) Br. nârhanti ṣoḍaśīṃ kalām; H. nârhataḥ ṣoḍaśīṃ kalām.

951 = Mh. I. 3514; Mhk. I. 79.15; Vi. IV. 10.14. 1) Vi. eva j-.

952 = Mh. I. 3515; Mhk. I. 79.16; Vi. IV. 10.15. 1) Vi. etām.

96a = Bḍ. II. 68.104a; Br. 12.47a; H. 1646a; L. 67.24a; Vā. 93.102a. 1) Bḍ.Vā. prasthito.

96b = Br. 12.47b; H. 1646b 1) Br. câyaṃ.

97 = Br. 12.48; H. 1647. 1) Br.T. gatiṃ. 2) Br.T. prāpa; V. cīrtvā.

98a = Br. 12.49a; H. 1648a. 1) H. mahārāja.

97 = Bḍ II. 68.104b, 105a; L. 67.24b, 25a; Vā. 93.102bc. 1) L. sādhayitvā tv anāśanaṃ; Vā. vrataśataṃ. 2) L. sadāraḥ.

98a = Bḍ. II. 68 105b; L 67.25b; Vā. 93 103a.

98b = Bḍ II. 68.106a; Br. 12.49b; H. 1648b; L. 67.26a; Vā. 93.103b. 1) Br.H. sarvā. 2) L. marīcibhiḥ.

99 = Bḍ. II. 68.106b, 107; Br. 12.51; H. 1650; L. 67.26b, 27a; Vā. 93.104. 1) Br. susthaḥ; H. svasthaḥ; L. dhanī. 2) Br.L. Yayāti-. 3) Bḍ.Vā. sarvaṃ; Br. nityam. 4) Br. idaṃ. 5) H. narādhipa; L. -vaṃś ca buddhimān; Vā. -maḥ.

Textgruppe II.

A.

(Mt. 23.1—47; P.1 I. 12.1—42: P.2 V. 12.1—51.)

Somaḥ pitṝṇām adhipaḥ, kathaṃ śāstraviśārada |	Somavaṃśaḥ kathaṃ jātaḥ *sarvaśās*traviśārada[1]),

tadvaṃśe ke tu[1]) rājāno babhūvuḥ kīrtivardhanāḥ? ‖ 1 ‖
sūta (Pulastya uvāca):
ādiṣṭo Brahmaṇā pūrvam Atriḥ sarga[1]vidhau purā \|
an*utt*a*r*aṃ[2]) nāma tapaḥ sṛṣṭyarthaṃ taptavān pra[3]bhuḥ. ‖ 2 ‖
yad ānandakaraṃ brahma *jagat*kleśa*vi*[1]nāśanam \|
Brahma-Viṣṇv-Arka-Rudrāṇām[2]) abhyantaram atīndriyam, ‖ 3 ‖

śāntikṛc chāntamanasas, tad antar nayane sthitam | māhātmyāt tapasā viprāḥ paramānandakārakam ‖ 4 ‖ yasmād Umāpatiḥ sārdham Umayā tam adhiṣṭhitaḥ | taṃ dṛṣṭvā câṣṭamāṃśena, tasmāt Somo 'bhavac ch śuḥ. ‖ 5 ‖ adhaḥ susrāva netrābhyāṃ dhāma tac cāmbusaṃbhavam |	śāntiṃ kṛtvā *tu*[1]) manasā tad-Âtriḥ[2]) saṃyame sthitaḥ | māhātmyaṃ tapaso vâpi paramānandakārakaṃ. ‖ 4 ‖ yasmād Vaṃśapatiḥ sārdhaṃ samaye tad adhiṣṭhita*m*[1]) | taṃ dṛṣṭvā ceṣṭamānena[2]), tasmāt Somo 'bhavad vibhuḥ. ‖ 5 ‖ atha susrāva netrābhyāṃ jalaṃ tatr-Âtrisaṃbhavam |

d*yota*yad[1]) viśvam akhilaṃ jyotsnayā sacarācaram. ‖ 6 ‖
tad diśo jagṛhu*s tatra*[1]) strīrūpeṇa sutecchayā[2]), \|

1a = Mt. 23.1a.	1a = P.1 I. 12.1a; P.2 V. 12.1a. 1) P.1 kathayâtra viśārada.

1b = Mt. 23.1b; P.1 I. 12.1b; P.2 V. 12.1b. 1) Mt.T. vaṃśyā ye ca.
2 = Mt. 23.2; P.1 I. 12.2; P.2 V. 12.2. 1) P.2 sarva-. 2) Mt. anuttamaṃ; P.1 anantaraṃ 3) P.1P.2 vi-.
3 = Mt. 23.3; P.1 I. 12.3; P.2 V. 12.3. 1) P.1 bhagavan kleśa-; P.2 bhagavān kleśa-. 2) P.1 Brahma-Rudr-Êndra-Sūryāṇām.

4 = Mt. 23.4.	4 = P.1 I. 12.4; P.2 V. 12.4. 1) P.1 kṛtvâtma-. 2) P.1 tad Atriḥ.
5 = Mt. 23.5.	5 = P.1 I. 12.5; P.2 V. 12.5. 1) P.1 -ṣṭhitaḥ 2) P.1 caṣṭasomena.
6a = Mt. 23.6a.	6a = P.1 I. 12.6a; P.2 V 12.6a.

6b = Mt. 23.6b; P.1 I. 12.6b; P.2 V. 12.6b. 1) Mt. dīpayan; V. -yad
7a = Mt. 23.7a; P.1 I. 12.7a; P.2 V. 12.7a. 1) Mt. -hur dhāma. 2) P.1 -peṇâsabṛcchayāḥ.

garbho bhūtvôdare tāsām	garbho 'bhūd u[1]dare tāsāṃ
āsthito 'bdaśatatrayaṃ. ‖ 7 ‖	sthitaḥ so 'py Atrisaṃbhavaḥ. ‖ 7 ‖

āśāś *ca*[1]) mumucur garbham aśaktā dhāraṇe[2]), tataḥ |
samādāyâtha taṃ garbham ekīkṛtya Caturmukhaḥ ‖ 8 ‖
yuvānam akarod Brahmā sarvāyudhadharaṃ naram. |
syandane 'tha sahasrā*śve*[1]) *ved*[2]aśaktimaye prabhuḥ ‖ 9 ‖
āropya lokam anayad ātmīyaṃ sa Pitāmahaḥ. |
tat*ra*[1]) brahmarṣibhiḥ proktam: as[2]matsvāmī bhavatv ayam! ‖ 10 ‖
ṛṣibhir devagandharvair *apsarob*his[1]) tathaiva ca |
tuṣṭuve *sāma*[2]daivatyair Brahmādy*air*[3]) vedasaṃgrah*aḥ*[4]). ‖ 11 ‖
stūyamānasya tasyâbhūd adhiko dhāmasaṃbhavaḥ[1]), |
tejovitānād abhavad bhuvi divyauṣadhīgaṇaḥ. ‖ 12 ‖
taddīptir adhikā tasmād rātrau bhavati sarvadā, |
tenauṣadhīśaḥ Somo 'bhūd dvije*śaś câpi* ga*d*yate[1]). ‖ 13 ‖

vedadhāmarasaṃ câpi	vedadhāmā rasaś câyaṃ
yad idaṃ candramaṇḍalam, |	yad idaṃ maṇḍalaṃ śubham, |

kṣīyate vardhate caiva śukle kṛṣṇe ca sarvadā. ‖ 14 ‖
viṃśatiṃ ca tathā sapta Dakṣaḥ Prācetaso dadau |
rūpalāvaṇyasaṃyuktās tasmai kanyāḥ suvarcasaḥ. ‖ 15 ‖
tataḥ padma[1]sahasrāṇāṃ sahasrāṇi daśaiva tu |
tapaś cacāra[2]) Śītāṃśur Viṣṇudhyānaikatatparaḥ. ‖ 16 ‖
tatas tuṣṭa*s tu*[1]) bhagavāṃs tasmai Nārāyaṇo Hariḥ |
varaṃ vṛṇīṣva cô[2]vāca paramātmā Janārdanaḥ. ‖ 17 ‖
tato vavre var*aṃ*[1]) Somaḥ: Śakralok*aṃ*[2]) *jay*āmy[3]) aham, |
pratyakṣam eva bhoktāro bhavantu mama mandire ‖ 18 ‖

7b = Mt. 23.7b.	7b = P.1 I. 12.7b; P.2 V. 12.7b.
	1) P.1 bhūtvô-.

8 = Mt. 23.8; P.1 I. 12.8; P.2 V. 12.8. 1) Mt. -āśās taṃ. 2) P.2 dharaṇe.
9 = Mt. 23.9; P.1 I. 12.9; P.2 V. 12.9. 1) P.1 sahastena; P.2 sahasrākhye. 2) Mt.V P.2T. deva-
10 = Mt. 23.10; P.1 I. 12.10; P.2 V. 12.10. 1) P.1P.2 tato. 2) P.2 hy as-.
11 = Mt 23.11; P.1 I. 12.11a = a; P.2 V. 12.11. 1) Mt. 'oṣadhībhis. 2) Mt. tuṣṭuvuḥ Soma-. 3) Mt. -ādyā 4) Mt. mantrasaṃgrahaiḥ.
12 = Mt 23.12; P.1 I. 12.11b, 12a; P.2 V. 12.12. 1) P.1P.2 adhikaṃ mahad antaram.
13 = Mt. 23.13; P.1 I. 12.12b, 13a; P.2 V. 12.13. 1) P.1P.2 dvijeṣv api hi gaṇyate (P.2V. gadyate).

14a = Mt. 23.14a.	14a = P.1 I. 12.13b; P.2 V. 12.14a.

14b = Mt. 23.14b; P.1 I. 12.14a; P.2 V. 12.14b.
15 = Mt. 23.15; P.1 I. 12.14b, 15a; P.2 V. 12.15.
16 = Mt. 23.16; P.1 I. 12.15b, 16a; P.2 V. 12.16. 1) P.1 śakti-. 2) P.1 cakāra.
17 = Mt. 23.17; P.1 I. 12.16b, 17a; P.2 V. 12.17. 1) P.1 taś ca; P.2 -taḥ sa. 2) Mt. pro-.
18 = Mt. 23.18; P.1 I. 12.17b, 18a; P.2 V. 12.18. 1) Mt. varān. 2) P.1P.2 -loke. 3) P.1P.2 yajāmy.

rājasūye suragaṇā Brahmādy*ā ye caturvidhāḥ*[1]), |
rakṣapālaḥ *suro*[2]) 'smākam āstāṃ śūladharo Haraḥ. || 19 ||
tathêty uktaḥ samājahre[1]) rājasūyaṃ tu Viṣṇunā. |
hot-Âtrir Bhṛgur adhvaryur udgātā *ca*[2]) Caturmukhaḥ, || 20 |
brahmatvam agamat tasya upadraṣṭā Hariḥ svayam. |
sadasyāḥ Sa*nakādy*ās[1]) tu rājasūyavidh*au*[2]) smṛt*āḥ*[3]). || 21 ||
Vasavo 'dhvaryavas ta*dvad*[1]) Viśvedevā*s tath*aiva *ca*[2]), |
trailokyaṃ dakṣiṇā tena ṛtvigbhyaḥ pratipādi*tā*[3]). || 22 ||
tataḥ samāpte 'vabhṛthe tadrūpālokanecch*avaḥ*[1]) |
kāmabāṇābhitaptāṅg*yo*[2]) nava devyaḥ siṣevire: || 23 ||
Lakṣmīr Nārāyaṇaṃ tyaktvā Sinīvālī ca Kardamam |
Dyutir Vibhāvasuṃ *tyaktvā*[1]), *P*uṣṭir[2]) Dhātāram avyayam, || 24 ||
Prabhā Prabhākaraṃ tyaktvā, Haviṣmantaṃ Kuhūḥ svayam, |
Kīrtir Jayantaṃ bhartāraṃ, Vasur Mārīca[1]kaśyapam, || 25 ||
Dhṛtis tyaktvā patiṃ Nandiṃ[1]) Somam evâbhajaṃs tadā; |
svakīyā iva Somo 'pi kāmayāmāsa tās tadā. || 26 ||

nirvṛttayajñakarmāṇaṃ dīkṣitā vedapāragāḥ |
taṃ vā vārayituṃ śaktā na te devaiḥ sa-Vāsavaiḥ. || 261 ||
bhuktabhogās tu munayo jaṭājinadharās tathā |
yuvatīdarśane kṣubdhās tatkṣaṇe ca madaṃ gatāḥ. || 262 ||
gamyāgamyāś ca yuvatīḥ kāmārtāḥ paśavo yathā |
na te dhārayituṃ śaktā varṣāsu ca yathâpagāḥ. || 263 ||

evaṃ kṛtāpacārasya	evaṃ kṛtāpacārās tās
tāsāṃ bhartṛgaṇas tadā |	tāsāṃ bhartṛgaṇās tathā |
na śaśākâpacārāya	na śekur aparādhaṃ te
śāpaiḥ śastrādibhiḥ punaḥ. || 27 ||	śaptuṃ śaktā vidhuṃ na ca. || 27 ||

tathâpy arājata[1]) vidhur daśadhā bhāvayan diśaḥ, |
Somaḥ prāpyâtha duṣprāpyam aiśvaryam ṛṣisaṃs[2]kṛtam |

---

19 = Mt. 23.19; P.1 I. 12.18b, 19a; P.2 V. 12.19. 1) Mt. -dyāḥ santu me dvijāḥ. 2) Mt. -kṣaḥpālaḥ Śivo.
20 = Mt. 23.20; P.1 I. 12.19b, 20a; P.2 V. 12.20. 1) Mt.T. sa ājahre. 2) Mt. 'bhūc.
21 = Mt. 23.21; P.1 I. 12.20b, 21a; P.2 V. 12.21. 1) P.1P.2 V. sarvadevās. 2) P.1P.2V. -dhiḥ. 3) P.1P.2 V. -taḥ.
22 = Mt. 23.22; P.1 I. 12.21b, 22a; P.2 V. 12.22. 1) Mt. camasādhvaryavas tatra. 2) Mt devā daśaiva tu. 3) Mt. -ditam.
23 = Mt. 23.23; P.2 V. 12.23. 1) P.2 -ecchayā. 2) P2. -āṅgā.
24 = Mt. 23.24; P.2 V. 12.24. 1) Mt. tadvat. 2) Mt. Tu-.
25 = Mt. 23.25; P.2 V. 12.25. 1) P.2 Aṃśumālī ca K.
26 = Mt. 23.26; P.2 V. 12.26. 1) P.2 -daṃ.
261 = P.2 V. 12.27.
262 = P.2 V. 12.28.
263 = P.2 V. 12.29.
27 = P.2 V. 12.30.
27 = Mt 23.27.
28 = Mt. 23.28; P.1 I. 12.22b, 23a = bc. P.2 V. 12.31, 32. 1) P.2 tathā vya-

saptalokaika[3]nāthatvaṃ *prāptaḥ sa*[4]) tapasā tadā. ‖ 28 ‖
kadācid udyānagatām apaśyad anekapuṣpābharaṇopa[1]śobhitām[2]) |
bṛhannitambastanabhārakhedāṃ[3]) puṣpā*va*bhaṅge[4]) 'py atidurbalāṅgīm.‖29‖
bhāryāṃ ca tāṃ devaguror anaṅgabāṇābhi[1]rāmāyatacārunetrām |
Tārāṃ sa Tārādhipatiḥ smarārtaḥ keśeṣu jagrāha viviktabhūmau. ‖ 30 ‖
sâpi smarārtā saha tena reme tadrūpakāntyā hṛtamānas*aiva*[1]), |
ciraṃ vihṛtyâtha jagāma Tārāṃ Vidhur gṛhītvā svagṛhaṃ tato 'pi. ‖ 31 ‖
na tṛptir āsīt *sva*[1]gṛhe 'pi tasya Tārānuraktasya sukhāgameṣu, |
Bṛhaspatis tadvirahāgnidagdhas taddhyānaniṣṭhaikamanā babhūva ‖ 32 ‖
śaśāka śāpaṃ na ca dātum asmai, na mantraśastrāgniviṣair aśeṣaiḥ[1])
tasyâpakartuṃ vividhair upāyair naivâbhicārair api vāgadhīśaḥ. ‖ 33 ‖
sa yācayāmāsa tatas tu d*evaṃ*[1]) Somaṃ svabhāryārtham anaṅgataptaḥ. |
sa yācyamāno 'pi dadau na *bhāryāṃ*[2]) Bṛhaspates tatsukhapāśabaddhaḥ[3])‖34‖
Maheśvareṇâtha Caturmukhena sādhyair marudbhiḥ saha lokapālaiḥ. |
dadau yadā tāṃ na kathaṃcid Indus, tadā Śivaḥ krodhaparo babhūva,‖ 35 ‖
yo Vāmadevaḥ prathitaḥ pṛthivyām anekarudrārcita[1]pādapadmaḥ. |
tataḥ saśiṣyo giriśaḥ Pināki Bṛhaspate*ḥ* sn[2]ehavaśānu[3]baddhaḥ ‖ 36 ‖
dhanur gṛhītvâjagavaṃ Purārir jagāma bhūteśvarasiddhajuṣṭaḥ |
yuddhāya Somena viśeṣadīpta[1]tṛtīyanetrānalabhīmavaktraḥ. ‖ 37 ‖

sahaiva jagmuś ca gaṇeśakādyā viṃśaccatuḥṣaṣṭigaṇāstrayuktāḥ. |	sahaiva jagmuś ca gaṇeśvarāṇāṃ viṃśādhikā ṣaṣṭir athôgramūrtiḥ. |

yakṣeśvar*āṇāṃ sa gaṇ*air[1]) anekair yuto 'nvagāt syandanasaṃsthitānām ‖38‖
vetālayakṣoragakiṃnarāṇāṃ padmena caikena tathârbud*ena*[1]). | [‖ 39 ‖
lakṣais tribhir dvādaśabhī rathānāṃ Somo 'py agāt[2]) tatra vivṛddhamanyuḥ
nakṣatra-Daityāsurasainyayuktaḥ Śanaiścar-Āṅgārakavṛddhatejāḥ. |
jagmur bhayaṃ sapta tathaiva lokā dharāvana[1]dvīpasamudragarbhāḥ[2]).‖40‖

---

rājac ca. 2) P.1P.2 sṛṣṭisat-. 3) P.2 -lokeṣu. 4) Mt. avāpa; P.1 sva-.

29 = Mt. 23.29; P.1 I. 12.23b, 24a; P.2 V. 12.33. 1) Mt.T. -ṇaiś ca. 2) P.1 -śobhām. 3) Mt. -khedāt. 4) Mt. -pasya bhaṅge.

30 = Mt. 23.30; P.1 I. 12.24b, 25a; P.2 V. 12.34 1) P.1 -bāṇabhi-.

31 = Mt. 23.31; P.1 I. 12.25b, 26a; P.2 V. 12.35 1) Mt. -mānasena.

32 = Mt. 23.32; P.1 I. 12.26b, 27a; P.2 V. 12.36. 1) Mt āsīc ca.

33 = Mt. 23.33; P.1 I. 12.27b, 28a; P.2 V. 12.37. 1) P.1 anekaiḥ.

34 = Mt. 23.34; P.1 I. 12.28b, 29a; P.2 V. 12.38. 1) Mt. dainyāt. 2) Mt. Tārāṃ. 3) P.1 -teḥ kāmavaśena mohitaḥ; P.2 -pārabaddhaḥ.

35 = Mt. 23.35; P.1 I. 12.29b, 30a: P.2 V. 12.39.

36 = Mt. 23.36; P.1 I. 12.30b, 31a; P.2 V. 12.40. 1) P.2 -āñcita-. 2) Mt. -patisne-. P.2T. -tes tad vacasâpi.

37 = Mt. 23.37; P.1 12.31b, 32a; P.2 V. 12.41. 1) P.1 -dīptas.

38a = Mt. 23.38a. | 38a = P.1 I. 12.32b; P.2 V. 12.42a.

38b = Mt. 23.38b; P.1 I. 12.33a; P.2 V. 12.42b. 1) Mt. yakṣeśvaraḥ koṭiśatair.

39 = Mt. 23.39; P.1 I. 12.33b, 34a; P.2 V. 12.43. 1) P.1P.2 -budānām. 'bhyagāt.

40 = Mt. 23.40; P.1 I. 12.34b II. 1, 35a; P.2 V. 12.44. 1) Mt.T. -kāś cacāla bhūr; V. -kās cacāla. 2) Mt. -garbhā.

sa Somam evâbhyagamat Pinākī gṛhītadīptāstraviśālavahniḥ, |
athâbhavad bhīṣaṇa-Bhīma-*Soma*[1]sainyadvayasyâ*sya*[2]) mahāhavo 'sau ‖ 41 ‖
aśeṣasattvakṣayakṛt pravṛddhas tīkṣṇ*āyudhāstra*[1]jvalanaikarūpaḥ. |
śastrair[2]) athânyonyam aśeṣasainyaṃ dvayor jagāma kṣayam ugratīkṣṇaiḥ,
patanti śastrāṇi tathôjjvalāni svarbhūmipātālatalaṃ[1]) dahanti. | [‖ 42 ‖
Rudraḥ krodhād[2]) brahmaśiro[3]) mumoca, Somo 'pi somāstram amogha-vīryam, ‖ 43 ‖
tayor nipātena samudrabhūmyor[1]) athântarikṣasya ca bhītir āsīt. |
tad astrayu*ddha*ṃ[2]) jagatāṃ kṣayāya pravṛddham ālokya Pitāmaho 'pi ‖ 44 ‖
antaḥ[1]) praviṣyâtha kathaṃ*cid eva*[2]) nivārayāmāsa suraiḥ sahaiva. |
akāraṇaṃ kiṃ kṣayakṛj janānāṃ Soma tvayâpî*da*m[3]) akār*y* *a*kāryam[4]) ? ‖ 45 ‖
yasmāt parastrīharaṇāya Soma tvayā kṛtaṃ yuddham atīva bhīmam, |

pāpagrahas tvaṃ bhavitā janeṣu	*pāpagrahas*[1]) tvaṃ bhavitā *jan*eṣu[2]),
śānto 'py alaṃ nūnaṃ atho 'sitānte, |	*śastropalambhe samayo 'pi nâsti*[3]),
bhāryām imām arpaya Vākpates tvaṃ,	bhāryām imām arpaya Vākpates tvaṃ,
na câvamāno 'sti parasvahāre! ‖ 46 ‖	*na mānamānyo 'sti parāpahāre*[4])! ‖ 46 ‖

tathêti côvāca Himāṃśumālī, yuddhād apākrāmad ataḥ praśāntaḥ. |
Bṛhaspatis *tām atha* gṛhya[1]) Tārāṃ hṛṣṭo jagāma svagṛhaṃ sa[2]-Rudraḥ. ‖ 47 ‖

---

41 = Mt. 23.41; P.1 I. 12.35b, 36a; P.2 V. 12.45. 1) Mt. -sena. 2) Mt. -yasyâpi; P.1 -yasyâtha.

42 = Mt. 23.42; P.1 I. 12.36b, 37a; P.2 V. 12.46. 1) P.1P.2V. tikṣṇapradhāno-. 2) P.1T. astrair.

43 = Mt. 23.43; P.1 I. 12.37b, 38a; P.2 V. 12.47. 1) Mt.T. -tālam atho; P.1 -tālam alam. 2) Mt.T. kopād. 3) Mt.T. -śīrṣaṃ.

44 = Mt. 23.44; P.1 I. 12.38b, 39a; P.2 V. 12.48. 1) P.2 -bhūmer. 2) Mt. astrayugmaṃ; P.1 āsuyuddhaṃ.

45 = Mt. 23.45; P.1 I. 12.39b, 40a; P.2 V. 12.49. 1) P.1 tataḥ. 2) Mt. -tha kathaṃ kathaṃcin. 3) Mt. tvayâpîttham. 4) Mt. akāri kāryam.

46a = Mt. 23.46a; P.1 I. 12.40b; P.2 V. 12.50a.

46bc = Mt. 23.46bc.	46bc = P.1 I. 12.41; P.2 V. 12.50bc. 1) P.2 sāpatrapas. 2) P.2 nijeṣu. 3) P.1 pāpo 'sy alaṃ vahnimukhāśināṃ tvam. 4) P.1 pramāṇayan eva madīyavācam.

47 = Mt. 23.47; P.1 I. 12.42; P.2 V. 12.51. 1) Mt. -tiḥ svām apagṛhya. 2) P.1 ca.

B.

(Mt. 24.1—71; Mh. I. 3156b—3182; P.1 I. 12.43—98a; P.2 V. 12.52—109.)

tataḥ saṃvatsarasyânte dvādaśādityasaṃnibhaḥ |
divyapītāmbaradharo divyābharaṇa[1]bhūṣitaḥ || 1 ||
Tārodaraviniṣkrāntaḥ kumāraḥ sūrya[1]saṃnibhaḥ |
sarvārthaśāstravid vidvān[2]) hastiśāstrapravartakaḥ. || 2 ||
nāma yad rājaputrīyaṃ[1]) viśrutaṃ[2]) rājavaidyakam[3])
rājñaḥ Somasya putratvād rājaputro Budhaḥ smṛtaḥ. || 3 ||
jā*tamātraḥ* sa[1]) tejāṃsi sarvāṇy evâkṣipad[2]) balī,
Brahmādyās tatra câjagmur devā devarṣibhiḥ[3]) saha. || 4 ||
Bṛhaspatigṛhe sarve jātakarmotsave tadā |
prapracchus[1]) te surās[2]) Tārāṃ: kena jātaḥ kumārakaḥ? || 5 ||
tataḥ sā lajjitā teṣāṃ na kiṃcid avadat tadā. |
punaḥ punas tadā pṛṣṭā lajjayantī varāṅganā || 6 ||
Somasyêti cirād āha[1]), tato 'gṛhṇād Vidhuḥ sutam, |
Budha ity akaron nāma[2]) prādād rājyaṃ ca bhūtale. || 7 ||
abhiṣekaṃ tataḥ kṛtvā pradānam akarod vibhuḥ, |
*gra*ha[1]sāmyaṃ[2]) pradāyâtha Brahmā brahmarṣisaṃ[3]yutaḥ || 8 ||
paśyatāṃ sarva*bhūtā*nāṃ[1]) tatraivântaradhīyata. |
Ilodare ca dharmiṣṭhaṃ Budhaḥ putram ajījanat, || 9 ||
aśvamedhaśataṃ sāgram akarod yaḥ svatejasā, |
Purūravā iti khyātaḥ sarvalokanamaskṛtaḥ. || 10 ||

Himavacchikhare ramye samārādhya Janārdanam	Himavacchi[1]khare ramye[2]) samārādhya[3]) Pitāmaham |

---

1 = Mt. 24.1; P.1 I. 12.43; P.2 V. 12.52. 1) P.2 -raḥ pītāmbaravi-.
2 = Mt. 24.2; P.1 I. 12.44; P.2 V. 12.53. 1) Mt.T. -raś candra-. 2) Mt.T. -d dhīmān.
3 = Mt. 24.3; P.1 I. 12.45; P.2 V. 12.54. 1) P.1.P.2T. -putro 'yaṃ. 2) P.1P.2T. -śruto. 3) P.1P.2T. -dyakaḥ.
4 = Mt. 24.4; P.1 I. 12.46; P.2 V. 12.55. 1) P.1 janānāṃ tu sa; P.2 janānām ugra-. 2) Mt.T. evâjayad. 3) P.2 brahmarṣibhiḥ.
5 = Mt. 24.5; P.1 I. 12.47; P.2 V. 12.56. 1) Mt. apṛcchaṃs. 2) P.2 tadā.
6 = Mt. 24.6; P.1 I. 12.48; P.2 V. 12.57.
7 = Mt. 24.7; P.1 I. 12.49; P.2 V. 12.58. 1) P.2 -t prāha 2) Mt. nāmnā.
8 = Mt. 24.8; P.1 I. 12.50; P.2 V. 12.59. 1) Mt. gṛha-. 2) P.1 -madhyaṃ. 3) P.1 -arṣibhir.
9 = Mt. 24.9; P.1 I. 12.51; P.2 V. 12.60. 1) Mt. -devānāṃ.
10 = Mt. 24.10; P.1 I. 12.52; P.2 V. 12.61b, 62a.

11a — Mt. 24.11a.

11a = P.1 I. 12.53a; P.2 V. 12.62b. 1) P.2 Himādriśi-. 2) P.2T. ramya. 3) P.2 ārādhya sa.

lokaiśvaryam agād rājā[1]) saptadvīpapatis tadā. || 11 ||

Keśi-prabhṛtayo Daityāḥ	Keśi-prabhṛtayo Daityās
koṭiśo yena dāritāḥ, |	tadbhṛtyatvam *upā*gatāḥ[1]), |

Urvaśī yasya patnītvam agamad rūpamohitā, || 12 ||
saptadvīpā vasumatī saśailavanakānanā |
dharmeṇa pālitā tena sarvalokahitaiṣiṇā. || 13 ||
cāmaragrāhiṇī[1]) Kīrtiḥ *svayaṃ*[2]) caivâṅgavāhikā. |

Viṣṇoḥ prasādād devendro	Brahmaprasādād devendro
dadāv ardhāsanaṃ tadā. || 14 ||	dadāv ardhāsanaṃ tadā. || 14 ||

dharmārthakāmān dharmeṇa sama*veto* 'bhya[1]pālayat; |
Dharm-Ārtha-Kāmā*s taṃ*[2]) draṣṭum ājagmuḥ[3]) kautukā*nvitāḥ*[4])|| 15||
jijñāsavas taccaritaṃ: kathaṃ paśyati naḥ samam? |
bhaktyā cakre tatas teṣām arghya[1]pādyādikaṃ *nṛpa*ḥ[2]). || 16 ||
āsanatrayam ānīya[1]) divyaṃ kanakabhū*ṣaṇa*m[2]) |
niveśyâthâkarot pūjām īṣad, Dharme 'dhikāṃ[3]) punaḥ. || 17 ||
jagmatus *tau ca*[1]) Kām-Ārthāv âtikopaṃ nṛpaṃ prati; |
Arthaḥ śāpam adāt tasmai: lobhāt tvaṃ nāśam eṣyasi! || 18 ||
Kāmo 'py āha: tavônmādo bhavitā Gandhamādane |
Kumāravanam āśritya[1]) viyogāc c-Ôrva[2]śībhavāt. || 19 ||
Dharmo 'py āha: cirāyus tvaṃ dhārmikaś ca bhaviṣyasi, |
saṃtatis tava rājendra yāva*ccandrārka*tārakam[1]) || 20 ||
śataśo[1]) vṛddhim āyāt*i*[2]), na nāśaṃ bhuvi yāsyati. |
 ṣaṣṭi[1]varṣāṇi cônmāda Urvaśīkāmasaṃbhavaḥ, || 201 ||
 acirād eva *bhāryâpi*[1]) vaśaṃ eṣyati *câ*psarā*ḥ*[2]). |

11b = Mt. 24.11b; P.1 I. 12.53b; P.2 V. 12.63a. 1) P.1P.2 rājan.

12a = Mt. 24.12a.	12a = P.1 I. 12.54a; P.1 V. 12.63b. 1) P.1 samāgatāḥ.

12b = Mt. 24.12b; P.1 I. 12.54b; P.2 V. 12.64a.
13 = Mt. 24.13; P.1 I. 12.55; P.2 V. 12.64b, 65a.
14a = Mt. 24.14a; P.1 I. 12.56a; P.2 V. 12.65b. 1) P.1 -grahaṇā. 2) Mt. sadā.

14b = Mt. 24.14b.	14b = P.1 I. 12.56b; P.2 V. 12.66a.

15 = Mt. 24.15; P.1 I. 12.57; P.2 V. 12.66b, 67a. 1) Mt. samam evâbhya-. 2) Mt. -āḥ saṃ-. 3) P.2 āgatāḥ. 4) Mt. -tukāt purā.
16 = Mt. 24.16; P.1 I. 12.58; P.2 V. 12.67b, 68a. 1) P.2 -ghā-. 2) P.1P.2V. tataḥ; P.2T. tathā.
17 = Mt. 24.17; P.1 I. 12.59; P.2 V. 12.68b, 69a. 1) P.2 ādāya. 2) Mt. -bhūṣitam. 3) P.2 -mādhikāṃ.
18 = Mt. 24.18; P.1 I. 12.60; P.2 V. 12.69b, 70a. 1) Mt. tena.
19 = Mt. 24.19; P.1 I. 12.61; P.2 V. 12.70b, 71a. 1) P.2 āgatya. 2) Mt. -gad Urva-.
20 = Mt. 24.20; P.1 I. 12.62; P.2 V. 12.71b, 72a. 1) P.1P.2 -vad ācandratārakam.
21a = Mt. 24.21a; P.1 I. 12.63a; P.2V. 12.72b. 1) P.2T. satatam. 2) Mt. āyātu.
 201b = P.1 I. 12.63b; P.2 V. 12.73a. 1) P.1 -ṭhiṃ.
 21a = P.1 I. 12.64a; P.2 V. 12.73b. 1) P.2 tenâśaṃ(śu). 2) P.2 te 'psarā. 3) P.1 tadân-.

ity uktvântardadhuḥ sarve; rājā rājyaṃ tad an[3]vabhūt, || 21 ||
ahany ahani devendraṃ draṣṭuṃ yāti *Purūravāḥ*[1]). |
kadācid āruhya rathaṃ dakṣiṇāmbaracāriṇ*am*[2]) || 22 ||
sārdhaṃ *Śakre*ṇa[1]) so 'paśyan nīyamānām athâmbare |
Keśinā Dānavendreṇa Citralekhām ath Ôrvaśīm. || 23 ||
taṃ vinirjitya samare vividhāyudhapā*tanaiḥ*[1]) |
Budhaputreṇa Vāyavyam astraṃ muktvā yaśorthinā. || 24 ||
purā[1]) Śakro 'pi samare yena v*ajrī*[2]) vinirjitaḥ |
mitratvam agamat *tena*[3]) *prā*dād[4]) Indrāya c-Ôrvaśīm. || 25 ||
tataḥ prabhṛti mitratvam agamat Pākaśāsanaḥ |

sarvalokātiśāyitvaṃ	sarvalok*ā*[1]tiśayitaṃ
balam ūrjo yaśaḥ śriyam || 26 ||	Purūravasam eva tam || 26 ||
prādād Vajrī *tu*[1]) saṃtuṣṭo	prāha Vajrī tu saṃtuṣṭo:
geyatāṃ Bharatena ca.		nīyatāṃ *niyamena*[1]) tu.	

sā Purūravasaḥ prīty*ai*[1]) gāyantī[2]) caritaṃ mahat || 27 ||
Lakṣmīsvayaṃvaraṃ nāma Bharatena pravartitam. |
Menakām Urvaśīṃ[1]) Rambhāṃ nṛtya*dhvam iti cā*[2]*diśat*. || 28 ||
nanarta salayaṃ tatra Lakṣmīrūpeṇa c-Ôrvaśī; |
sā Purūravasaṃ dṛṣṭvā nṛtyantī[1]) kāmapīḍitā || 29 ||
vismṛtâbhinayaṃ sarvaṃ, yat purā*tanave*[1]ditam. |
śaśāpa Bharataḥ krodhād[2]) viyogāt tasya[3]) bhūtale: || 30 ||
pañcapañcāśad abdāni latā*bhūtā*[1]) bhaviṣya*ti*[2]), |
Purūravāḥ piśācatvaṃ tatraivânu[3]bhaviṣyati. || 31 ||
tatas tam Urvaśī gatvā bhartāram akaroc ciram, |

21b = Mt. 24.21b; P.1 I. 12.64b; P.2 V. 12.74b.
22 = Mt. 24.22; P.1 I. 12.65; P.2 V. 12.75. 1) Mt. sa rājarāṭ. 2) P.1 -riṇā; P.2 dakṣiṇāyudhadhāriṇā.
23 = Mt. 24.23; P.1 I. 12.66; P.2 V. 12.76. 1) Mt. arkeṇa.
24 = Mt. 24.24; P.1 I. 12.67a = a; P.2 V. 12.77. 1) Mt. -dhapāṇinā.
25 = Mt. 24.25; P.1 I. 12.67b, 68a; P.2 V. 12.78. 1) Mt.P.2V. tathā. 2) Mt. caivaṃ; P.2T. cakrī. 3) Mt. -mad devair. 4) Mt. dadāv.
26a = Mt. 24.26a; P.1 I. 12.68b; P.2 V. 12.79a.

26b = Mt. 24.26b.	26b = P.1 12.69a; P.2 V. 12.79b. 1) P.1 -loke 'ti-.
27a = Mt. 24.27a. 1) Mt. -rīti.	27a = P.1 I 12.69b; P.2 V. 12.80a. 1) P.1 iyam eva.

27b = Mt. 24.27b; P.1 I. 12.70a; P.2 V. 12.80b. 1) Mt. prītyā. 2) P.1 câgāyac.
28 = Mt. 24.28; P.1 I. 12.70b, 71a; P.2 V. 12.81. 1) P.1P.2 c-Ôrvaśīṃ. 2) Mt. nṛtyatêti tadâ-.
29 = Mt. 24.29; P.1 I. 12.71b, 72a; P.2 V. 12.82. 1) P.2T. kāminī.
30 = Mt. 24.30; P.1 I. 12.72b, 73a; P.2 V. 12.83. 1) Mt. purā Bharato-; P.1 -co- 2) P.2 kopād. 3) Mt. -ād asya.
31 = Mt. 24.31; P.1 I. 12.73b = a; P.2 V. 12.84. 1) Mt. latā sūkṣmā. 2) P.1 -si. 3) P.2 -vāpto
32 = Mt. 24.32; P.1 I. 12.74; P.2 V. 12.85. 1) Mt. śāpânte Bharatasyâtha; P.1 ca. 2) Mt. -sūnutaḥ

śāpān*ubhavanānte tu*[1]) Urvaśī Budhas*ūnunā*[2]) || 32 ||
ajījanat sutān aṣṭau, nāmatas tān nibodhata[1]): |
Āyur Dṛḍhāyur *Vaśy*āyur[2]) Dhanāyur[3]) Dhṛtimān[4]) Vasuḥ || 33 ||
Divijātaḥ[1]) Śatāyuś[2]) ca, sarve divyabalaujasaḥ. |
Āyuṣo Nahuṣaḥ putro Vṛddhaśarmā tathaiva ca || 34 ||
Rajir Dambho[1]) Vipāpmā[2]) ca vīrāḥ pañca mahārathāḥ. |
Rajeḥ putraśataṃ jajñe Rājey*am*[3]) iti viśruta*m*[4]). || 35 ||
Rajir ārādhayāmāsa Nārāyaṇam akalmaṣam; |
tapasā toṣito Viṣṇur varaṃ[1]) prādān mahīpateḥ[2]). || 36 ||
devāsuramanuṣyāṇām abhūt sa vijayī tadā. |
atha devāsuraṃ yuddham abhūd varṣa[1]śatatrayam || 37 ||
Prahlāda-Śakrayor bhīmaṃ, na kaścid vijayī tayoḥ. |
tato devāsuraiḥ pṛṣṭaḥ prāha[1]) devaś Caturmukhaḥ: || 38 ||
anayor vijayī kaḥ syād? Rajir yatrêti so 'bravīt. |
jayāya prārthito rājā: sahāyas tvaṃ bhavasva naḥ! || 39 ||
Daityaiḥ prāha: yadi svāmī vo bhavāmi. tatas tv alam |
nâsuraiḥ pratipannaṃ tat, pratipannaṃ surais tathā[1]): || 40 ||
svāmī bhava tvam asmākaṃ, *balaṃ*[1]) nāśaya *vi*dviṣaḥ[2])! |
tato vināśitāḥ sarve, ye 'vadhyā Vajrapāṇina*ḥ*[3]). || 41 ||
putratvam agamat tuṣṭas tasy-Êndraḥ karmaṇā *vibhuḥ*[1]). |
dattv-Êndrāya *purā*[2]) rājyaṃ jagāma tapase Rajiḥ. || 42 ||
Rajiputrais tadā chinnaṃ balād Indrasya vai*bhavam*[1]) |
yajñabhāgaṃ[2]) ca rājyaṃ ca tapobalaguṇānvitaiḥ. || 43 ||
rājyabhraṣṭas tadā[1]) Śakro Raji-putr*a*[2]nipīḍitaḥ |
prāha Vācaspatiṃ dīnaḥ: pīḍito 'smi Rajeḥ sutaiḥ, || 44 ||
na yajñabhāgo rājyaṃ me nirjita*sya*[1]) Bṛhaspate, |
rājyalābhāya me yatnaṃ vidhatsva Dhiṣaṇādhipa! || 45 ||

---

33 = Mt. 24.33; P.1 I. 12.75; P.2 V. 12.86. 1) P.1 -bodha me. 2) Mt. Aśvāyur. 3) P.1 Balāyur. 4) P.2 Vṛttimān.
34 = Mt. 24.34; P.1 I. 12.76; P.2 V. 12.87. 1) Mt.T. Śucividyaḥ; P.1 Divyajāyuḥ. 2) P.2 Subāhuś.
35 = Mt. 24.35; P.1 I. 12.77; P.2 V. 12.88. 1) P.1 Daṇḍo. 2) P.1 Viśākhaś. 3) P.1P.2 -jeyā. 4) P.1P.2 -śrutāḥ.
36 = Mt. 24.36; P.1 I. 12.78; P.2 V. 12.89. 1) Mt. -rān. 2) P.2 -pate.
37 = Mt. 24.37; P.1 I. 12.79; P.2 V. 12.90. 1) P.2 babhūvâbda-.
38 = Mt. 24.38; P.1 I. 12.80; P.2 V. 12.91. 1) P.1 pṛthag.
39 = Mt. 24.39; P.1 I. 12.81; P.2 V. 12.92.
40 = Mt. 24.40; P.1 I. 12.82; P.2 V. 12.93. 1) P.1 tadā.
41 = Mt. 24.41; P.1 I. 12.83; P.2 V. 12.94. 1) Mt. saṃgrāme; P.2.T. raṇe. 2) Mt. dviṣaḥ. 3) Mt. -pāṇinā.
42 = Mt. 24.42; P.1 I. 12.84; P.2 V. 12.95. 1) P.1P.2V. tataḥ. 2) Mt. tadā.
43 = Mt. 24.43; P.1 I. 12.85; P.2 V. 12.96. 1) P.1 vai yadā; P.2T. vai padam; P.2V. vai tadā. 2) P.1 -bhāgaś.
44 = Mt. 24.44; P.1 I. 12.86; P.2 V. 12.97. 1) P.1 tatah. 2) Mt. -putrair.
45 = Mt. 24.45; P.1 I. 12.87; P.2 V. 12.98. 1) Mt. nirjitaś ca; P.1 pīḍitasya.

tato Bṛhaspatiḥ Śakram akarod baladarpitam |
grahaśāntividhānena pauṣṭikena ca karmaṇā. || 46 ||
gatvâtha mohayāmāsa Rajiputrān Bṛhaspatiḥ |
| svaṃ vimānaṃ samāsthāya devarājyāya vedavit. || 47 ||
jinadharmaṃ samāsthāya vedabāhyaṃ sa *veda*vit[1]) |
vedatrayīparibhraṣṭāṃś cakāra Dhiṣaṇādhipaḥ. || 48 ||
vedabāhyān parijñāya hetuvādasamanvitān |
jaghāna Śakro vajreṇa sarvān dharmabahiṣkṛtān. || 49 ||
Nahuṣasya pra[1]vakṣyāmi putrān saptaiva dhārmikān: |
Yatir Yayātiḥ Saṃyātir[2]) Udbhavaḥ[3]) *Para*[4]) eva ca || 50 ||
Śaryātir[1]) Meghajātiś ca[2]) *s*aptaite vaṃśavardhanāḥ. |
Yatiḥ kumārabhāve 'pi yogī vaikhānaso 'bhavat. || 51 ||
Yayāti*r a*[1]karod rājyaṃ dharmaikaśaraṇaḥ sadā |
Śarmiṣṭhā tasya bhāryâbhūd duhitā Vṛṣaparvaṇaḥ || 52 ||
Bhārgavasyâtmajā *caiva*[1]) Devayānī ca suvratā. |
Yayāteḥ pañca dāyādās, tān pravakṣyāmi nāmataḥ: || 53 ||
Devayānī Yaduṃ putraṃ Turvasuṃ câpy ajījanat, |
tathā Druhy*u*m[1]) Anuṃ[2]) Pūruṃ[3]) Śarmiṣṭhâjanayat sutān. || 54 ||
Yaduḥ Pūruś[1]) câbhavatāṃ[2]) teṣāṃ[3]) vaṃśavivardhanau[4]). || 55 ||

Yayātir Nāhuṣaś *câsīd rājā*[1]) satyaparākramaḥ, |
pālayāmāsa sa[2]) mahīm īje ca *vidhivan*[3]) makhaiḥ. || 55₁ ||
atibhaktyā pitṝn arcan[1]) devāṃś ca prayataḥ sadā |
athâjayat prajāḥ sarv*ā*[2]) Yayātir aparājitaḥ. || 55₂ ||
sa śāśvatīḥ samā rājā prajā dharmeṇa pālayan |
jarām ārcchan mahāghorāṃ Nāhuṣo rūpanāśinīm. || 55₃ ||
jarābhibhūtaḥ putrān sa rājā[1]) vacanam abravīt |
Yaduṃ Pūruṃ Turvasuṃ ca Druhyuṃ c-Ânuṃ ca *pārthivaḥ*[1]): || 55₄ ||

46 = Mt. 24.46; P.2 I. 12.88; P.2 V. 12.99.
47 = Mt. 24.47a; P.1 I. 12.89a; P.2 V. 12.100.
48 = Mt. 24.47b, 48a; P.1 I. 12.89b, 90a; P.2 V. 12.101. 1) P.1, P.2T. dharmavit.
49 = Mt. 24.48b, 49a; P.1 I. 12.90b, 91a; P.2 V. 12.102.
50 = Mt. 24.49b, 50a; P.1 I. 12.91b, 92a; P.2 V. 12.103. 1) P.2 ca. 2) P.1 Śaryātir. 3) P.1 Uttaraḥ. 4) Mt. Pācir.
51 = Mt. 24.50b, 51a; P.1 I. 12.92b, 93a; P.2 V. 12.104. 1) P.1 Ayatir; P.2 Viyatir. 2) P.1 Viyatiś caiva; P.2 Vidyasātiś ca.
52 = Mt. 24.51b, 52a; P.1 I. 12.93b, 94a; P.2 V. 12.105. Mt. -tiś câ-.
53 = Mt. 24.52b, 53a; P.1 I. 12.94b, 95a; P.2 V. 12.106. 1) Mt. tadvad.
54 = Mt. 24.53b, 54a; P.1 I. 12.95b, 96a; P.2 V. 12.107. 1) P.1P.2 Druhyam. 2) P.1 -ṇum. 3) P.2 Purum.
55 = Mt. 24.54b; P.1 I. 12.96b; P.2. V. 12.108a. 1) P.2 Puruś. 2) P.1 Bharatas; P.2 bhavatas. 3) P.1 te vai. 4) P.1 -nāḥ.

55₁ = Mt. 24.55; Mh. I. 3156b, 3157a. 1) Mh. -ṣaḥ samrāḍ āsīt. 2) Mh. sa pāl-. 3) Mh. bahubhir.
55₂ = Mt. 24.56; Mh. I. 3157b, 3158a. 1) Mt. arcya. 2) Mh. anvagṛhṇāt prajāṃ sarvāṃ.
55₃ = Mt. 24.57; Mh. I. 3160b, 3161a. 1) Mh. rājan.
55₄ = Mt. 24.58; Mh. I. 3161b, 3162a. 1) Mh. Bhārata.

yauvanena *caran*[1]) kāmān yuvā yuvatibhiḥ saha |
vihartum aham icchāmi sāhāyyaṃ kuru*tâtmajāḥ*[2])! || 555 ||
taṃ putro Daiva[1]yāneyaḥ pūrvajo *Yadur*[2]) abravīt: |
*sāhāyy*aṃ[3]) bhavataḥ kāryam as*mābhir*[4]) yauvanena *kim*[5])? || 556 ||
Yayātir abravīt *putrāñ*[1]): jarā me pratigṛhyatām! |
yauvane*nâtha bhavatāṃ*[2]) careyaṃ viṣayān aham, || 557 ||
yajato dīrghasatrair me śāpāc c-Ôśanaso muneḥ |
kāmārthaḥ parihīno *me*[1]), *'tṛpto 'haṃ*[2]); tena putrakāḥ. || 558 ||
*mamak*ena[1]) śarīreṇa *rājyam ekaḥ*[2]) praśāstu vaḥ, |
ahaṃ tanvâbhinavayā yuvā kā*mān*[3]) avāpnuyām. || 559 ||
na *te 'sya*[1]) pratyagṛhṇ*anta*[2]) Yadu-prabhṛtayo jarām, |
caturas tān sa rājarṣir aśapac cêti naḥ śrutam. || 5510 ||
tam abravīt tataḥ Pūruḥ kanīyān satyavikramaḥ: |
rājaṃś carâbhi[1]navayā tanvā me yauvan*āt sukhī*[2]), || 5511 ||
ahaṃ jarāṃ *tav*[1]âdāya rājye sthāsyāmi *câ*ñayā[2])! |
evam uktaḥ sa rājarṣis tapovīryasamāśrayāt || 5512 ||
saṃ*sthāpa*[1]yāmāsa jarāṃ tadā putre mahātmani. |
Pauraveṇâtha vayasā rājā yauvanam āsthitaḥ, || 5513 ||
Yayāte*ś câtha*[1]) vayasā rājyaṃ Pūrur akārayat. |
tato varṣasahasrānte Yayātir aparājitaḥ || 5514 ||
sthitaḥ sa nṛpaśārdūlaḥ śārdūlasamavikramaḥ. |
Yayātir api patnībhyāṃ dīrghakālaṃ vihṛtya ca || 5515 ||
Viśvācyā sahito reme punaś Caitrarathe vane: |
nâdhyagacchat tadā tṛptiṃ kāmānāṃ sa mahāyaśāḥ, || 5516 ||
avetya manasā rājann imāṃ gāthāṃ tadā jagau: |
na jātu kāmaḥ kāmānām upabhogena śāmyati, || 5517 ||

---

555 = Mt. 24.59; Mh. I. 3162b, 3163a. 1) Mt. calān. 2) Mh. sāhyaṃ kuruta putrakāḥ.
556 = Mt. 24.60; Mh. I. 3163b, 3164a. 1) Mt. Deva-. 2) Mh. vākyam. 3) Mh. kiṃ kāryaṃ. 4) Mh asmākaṃ. 5) Mh. te.
557 = Mt. 24.61; Mh. I. 3164b, 3165a. 1) Mh. taṃ vai. 2) Mh. -nena tvadīyena.
558 = Mt. 24.62; Mh. I. 3165bc. 1) Mh. 'yaṃ. 2) Mh. tapyeyaṃ.
559 = Mt. 24.63; Mh. I. 3166. 1) Mt. svakīyena. 2) Mt. jarām. enāṃ. 3) Mh. -mam.
5510 = Mt. 24.64; Mh. I. 3167a = a. 1) Mh. te na tasya. 2) Mh. pratyagṛhṇan.
5511 = Mt. 24.65; Mh. I. 3167b, 3168a. 1) Mt. jarāṃ mā dehi. 2) Mh. t. yauvanagocaraḥ.
5512 = Mt. 24.66; Mh. I. 3168b, 3169a. 1) Mh. sam-. 2) Mh. te jñayā.
5513 = Mt. 24.67; Mh. I. 3169b, 3170a. 1) Mh. saṃcāra-.
5514 = Mt. 24.68; Mh. I. 3170b; 3171a. 1) Mh. Yāyātenâpi.
5515 = Mh. I. 3171b, 3172a.
5516 = Mh. I. 3172b, 3173a.
5517 = Mh. I. 3173b, 3174a.

haviṣā kṛṣṇavartmêva bhūya evâbhivardhate. |
pṛthivī ratnasaṃpūrṇā hiraṇyaṃ paśavaḥ striyaḥ, || 55₁₈ ||
nâlam ekasya tat sarvam, iti matvā śamam vrajet. |
yadā na kurute pāpaṃ sarvabhūteṣu karhicit || 55₁₉ ||
karmaṇā manasā vācā, brahma saṃpadyate tadā. |
yadā câyaṃ na bibheti, yadā câsmān na bibhyati, || 55₂₀ ||
yadā nêcchati na dveṣṭi, brahma saṃpadyate tadā. | ;
ity avekṣya mahāprājñaḥ kāmānāṃ phalgutāṃ nṛpaḥ[1] || 55₂₁ ||
samādhāya mano buddhyā pratyagṛhṇāj jarāṃ sutāt. |
dattvā ca yauvanaṃ rājā Pūruṃ rājye 'bhiṣicya ca || 55₂₂ ||
atṛpta *iva*[1]) kāmānāṃ Pūruṃ putram uvāca ha: |
tvayā dāyādavān asmi, tvaṃ me vaṃśakaraḥ sutaḥ, || 55₂₃ ||
Pauravo vaṃśa it*y eṣa*[1]) khyātiṃ loke gamiṣyati. |
tataḥ sa nṛpaśārdūla*ḥ*[2]) Pūruṃ rājye 'bhiṣicya ca || 55₂₄ ||
tapaḥ sucaritaṃ kṛtvā Bhṛgutuṅge mahātapāḥ |
kālena mahatā paścāt kāladharmam upeyivān. |
kārayitvā tv anaśanaṃ sadāraḥ svargam āptavān. || 55₂₅ ||

Pūruvaṃśaṃ pravakṣyāmi
śṛṇudhvaṃ ṛṣisattamāḥ, |
yatra te Bhāratā jātā
Bharatānvayavardhanāḥ! || 56 ||

Pūror vaṃśaṃ pravakṣyāmi,
yatra jāto 'si pārthiva, |
Yados tu Yādavā jātā
yatra[1]) tau Bala-Keśavau |
bhārāvataraṇārthāya
Pāṇḍavānāṃ hitāya ca. || 56 ||

55₁₈ = Mh. I. 3174ᵇ, 3175ᵃ.
55₁₉ = Mh. I. 3175ᵇ, 3176ᵃ.
55₂₀ = Mh. I. 3176ᵇ, 3177ᵃ.
55₂₁ = Mh. I. 3177ᵇ, 3178ᵃ. 1) Mh. T. nṛpa.
55₂₂ = Mh. I. 3178ᵇ, 3179ᵃ.
55₂₃ = Mh. I. 3179ᵇ, 3180ᵃ; Mt. 24.69 1) Mh. eva.
55₂₄ = Mh. I. 3180ᵇ, 3181ᵃ; Mt. 24 70. 1) Mh. iti te. 2) Mh. -dūla.
55₂₅ = Mh. I. 3181ᵇ, 3182; Mt. 24.71ᵃ = b.

56 = Mt. 24.71ᵇᶜ.

56 = P 1 I. 12 97, 98ᵃ; P.2 V. 12.108ᵇ, 109. 1) P 2 -tās tatra.

[Mt. 25.1—3, 25.4—42.29 = Mh. I. 3183—3690; Mt. 43.1—4.]

4. Kapitel.

A.

(Bḍ. II. 69.1—57; Br. 13.153b—212a; H. 1842—1903; L. 68.1—20; Mt. 43.5—53; P.1 I. 12.98b—140; P.2 V. 12.110—152; Vā. 94.1—56; cfr. A. 275.1—11; Bhg. IX. 23.19—30a; Ga. 139.19—24; Kū. 22.12b—23.4; Vi. IV. 11.1—7.)

Yador vaṃśaṃ pravakṣyāmi jyeṣṭhasyôttamatejasaḥ |
vistareṇânupūrvyā[1]) ca gadato me nibodhata[2])! || 1 ||
Yadoḥ putrā babhūvur hi[1]) pañca devasutopamāḥ: |

Sahasr*a*daḥ[1]) Payodaś ca
Kroṣṭā Nīlo 'ñjikas tathā. || 2 ||

Sahasrara[1]dasya dāyādās
trayaḥ paramadhārmikāḥ: || 3 ||

Sahasraji*d*[1]) *a*tha[2]) *jy*eṣṭhaḥ[3])
Kroṣṭur[4]) Nīlo 'ñjiko[5]) *L*aghuḥ[6])||2||
Sahasraj*it-sutaḥ śrīmāñ*[1])
Śatajin[2]) nāma pārthivaḥ. |
Śataj*itaś ca dāyād*ās[3])
trayaḥ paramadhārmikāḥ[4]): || 3 ||

---

1 = Bḍ. II. 69.1; H. 1842; L. 68.1; Mt. 43.5; Vā. 94.1. 1) L. saṃkṣepeṇânupūrvyāc. 2) H. nibodha tam.

2a = Bḍ. II. 69.2a; Br. 13.153b; H. 1843a; Kū. 22.12b; L. 68.2a; Mt. 43.6a; P.1 I. 12.98b; P.2 V. 12.110a; Vā. 94.2a. 1) Br.H. babhūvus tu Yadoḥ putrāḥ; Kū. Yador apy abhavan putrāḥ; P.1 -vuś ca.

2b = Br. 13.154a; H. 1843b. 1) Br. Sahasrādaḥ.

3 = Br. 13.154b; H. 1844a. 1) Br. -rā-.

2b = Bḍ. II. 69.2b; Kū. 22.13a; L. 68.2b; Mt. 43.7a; P.1 I. 12.99a; P.2 V. 12.110b; Vā. 94.2b. 1) Mt. jir. 2) Kū.P.1P.2 tathā; L. suto; Mt. atho. 3) Bḍ.Kū.Vā. śreṣṭhaḥ. 4) P.1P.2 Kroṣṭā. 5) Kū. Jino; L. Jako; Vā. Jito; Mt.T. 'ntiko. 6) Kū.P.1P.2 Raghuḥ.

3 = Bḍ. II. 69.3; Kū. 22.13b, 14a; L. 68.3; Mt. 43.7b, 8a; P.1 I. 12.99b, 100a; P.2 V. 12.111; Vā. 94.3. 1) Kū.L. -tas tadvac; Mt. -srajes tu dāyādo; P.1P.2 -jito dāyādaḥ. 2) Mt. -jir. 3) Bḍ. -jittanayāḥ khyātās; Kū. sutāḥ Śatajito 'py āsaṃs; L. sutāḥ Śatajitaḥ khyātāḥ; Mt. -jer api d.; Vā. Śatajitsutā vikhyātās. 4) L.Mt. paramakīrtayaḥ.

Haihayaś ca Hayaś caiva *rājā*[1]) Veṇuhayas *tathā*[2]). |
Haihayasy*a tu dāyādo*[3]) Dharman*etra iti* śrutaḥ[4]), || 4 ||

Dharmanetrasya Kārtas tu,
Sāhañjas tasya câtmajaḥ; |
[Sāhañjanī nāma purī
tena rājñā niveśitā. |]

Dharmanetrasya[1]) K*un*tis[2]) tu,
*Sāha*ñjas[3]) tasya câtmajaḥ[4]). |

Sāhañjasya[1]) tu dāyādo Mahiṣmān[2]) nāma pārthivaḥ[3]), || 5 ||
[Māhiṣmatī nāma purī
yena rājñā niveśitā. |]
āsīn Mahiṣmataḥ putro[1]) Bhadra*śreṇya*ḥ[2]) pratāpavān[3]) |
Vārāṇasya[4]*dhipo*[5]) rājā kathitaḥ[6]) pūrvam[7]) eva *hi*[8]). || 6 ||
Bhadra*śreṇya*sya[1]) dāyādo[2]) Dur*damo*[3]) nāma *pārthiva*ḥ[4]), |
Dur*dama*sya[5]) suto[6]) dhīmān[7]) Kanako[8]) nāma *vīryavān*[9]). || 7 ||
Kanakasya[1]) tu dāyādāś[2]) catvāro lokaviśrutāḥ[3]): |

---

4 = Bḍ. II. 69.4; Br. 13.155; H. 1844b, 1845a; Kū. 22.14b, 15a1bII; L. 68.4abI, 5aII; Mt. 43.8b, 9a; P.1 I. 12.100b, 101a; P.2 V. 12.112; Vā. 94.4. 1) Mt.P.1 tathā. 2) Kū.L.Mt.Vā. -yaś ca yaḥ; P.1 Tālahayaś ca yaḥ; P.2 tath-Ôtālahayaś ca yaḥ. 3) Br.H.Kū. -syâbhavat putro. 4) Kū. pratāpavān; Mt.P.1P.2 -netraḥ pratiśrutaḥ; Vā. Dharmatantra iti śrutiḥ.

5a [] = Br. 13.156; H. 1845b, 1846a.

5a = Bḍ. II. 69.5; Kū. 22.16a; L.68.5b; Mt. 43.9b; P.1 I. 12.101b; P.2 V. 12.113a; Vā. 94.5a. 1) Vā. -matantrasya. 2) Kū.L.Vā. Kīrtis; P.2 Kumbhis. 3) Bḍ.Vā. Saṃjñeyas; Kū Saṃjitas; L. Saṃjayas. Mt P.1P.2 Saṃhatas. 4) Kū. tatsuto 'bhavat.

5b = Bḍ. II. 69.5b; H. 1846b; L. 68.6a; Mt. 43.10a; P.1 I. 12.102a; P.2 V. 113b; Vā. 94.5b. 1) Bḍ.Vā. Saṃjñeyasya; L. Saṃjayasya; Mt.P.1P.2 Saṃhatasya. 2) P.2T. -himā. 3) L. dhārmikaḥ.

[] = H. 1847a.

6 = Bḍ. II. 69.6; Br. 13.157a = a; H. 1847b, 1848a; Kū. 22.16b = a; L. 68.6b = a; Mt. 43.10b, 11a; P.1 I. 12.102b, 103a; P.2 V. 12.114; Vā. 94.6. 1) Kū. Mahiṣmaḥ Saṃjitasyâbhūd. 2) Bḍ. P.1P.2 -senaḥ; Mt. Rudraśreṇyaḥ. 3) Kū. -yas tadanvayaḥ. 4) Bḍ. -syā-. 5) Mt P.1P.2 -syām abhūd. 6) Mt. -thitam. 7) Bḍ. Vā. -va. 8) H.Mt. tu.

7 = Bḍ. II. 69.7; Br. 13.157b, 158a; H. 1848b, 1849a; Kū. 22.17; L. 68.7; Mt. 43.11b, 12a; P.1 I. 12.103b, 104a; P.2 V. 12.115; Vā. 94.7. 1) Bḍ. P.1P.2 -drasenasya; Mt. Rudraśreṇyasya. 2) Mt.P.2 putro 'bhūd; P.1 putras tu. 3) Bḍ.Vā. Durmado; P.2T. Durdarśo. 4) Br.H. viśrutaḥ; P.1 dhārmikaḥ. 5) Bḍ.Vā. Durmadasya; P.2T. Durdarśasya. 6) Vā. tato. 7) H. rājā; P.1 bhīmo; P.2 bhīmaḥ. 8) Kū. Andhako; L.P.1 Dhanako. 9) Bḍ.Vā.T. viśrutaḥ; Br.H. nāmataḥ; L. viśrutaḥ; P.2 budhimān.

8 = Bḍ. II. 69.8; Br. 13.158b, 159a; H. 1849b, 1850a; Kū. 22.18; L. 68.8;

Kṛtavīryaḥ[4]) Kṛtāgniś ca[5]) Kṛtavarmā[6]) tathaiva ca[7]) || 8 ||
Kṛt*aujāś* ca[1]) caturtho 'bhūt[2]), Kṛtavīry*āt*[3]) *tato* 'rjunaḥ[4]) |
jajñe[5]) bāhu[6]sahasreṇa saptadvīpeśvaro *nṛpaḥ*[7]). || 9 ||

[jigāya pṛthivīm eko rathenâdityavarcasā. |]	
sa hi varṣāyutaṃ taptvā tapaḥ paramaduścaram |	varṣāyutaṃ tapas tepe duścaraṃ pṛthivīpatiḥ, |

Dattam ārādhayāmāsa Kārtavīryo 'trisaṃbhavam. || 10 ||
tasmai Datto varān prādāc caturo bhūritejasaḥ[1]): |
pūrvaṃ bāhusahasraṃ tu *sa vavre*[2]) *prathamaṃ*[3]) varam[4]), || 11 ||
adharme[1]) *dhyā*yamānasya[2]) sadbhis[3]) *tatra*[4]) nivāraṇam, |
*dharme*ṇa[5]) pṛthivīṃ jitvā dharmeṇaivânu*pālanam*[6]), || 12 ||
saṃgrāmā*n* *su*[1]bahūñ jitvā hatvā câriṇ sahasraśaḥ |
saṃgrāme *varta*[2]mānasya *vadhaś*[3]) câbh*y*adhikād *raṇe*[4]). || 13 ||

Mt. 43.12b13a; P 1 I. 12 104b, 105a; P.2 V. 12.116; Vā. 94.8. 1) Kū. Andhakasya; L.P.1 Dhanakasya. 2) P 1P.2 sutā hy āsaṃś. 3) Kū L. lokasaṃmatāḥ. 4) H. -viryāḥ; P.1P.2 Kṛtāgniḥ. 5) Br.H. Kṛtaujāś ca; P.1P 2 Kṛtavīryaś; Vā. Kārtivīryaḥ. 6) Br. Kṛtadhanvā; P.1P.2 Kṛtadharmā. 7) Kū ca tatsutaḥ.

9 = A. 275.4b = a; Bd. II. 69.9; Br. 13.159b, 160a; H 1850b, 1851a; Kū. 2?.19a = a; L. 68 9; Mt. 43 18b, 14a; P.1 I. 12.105b, 106a; P 2 V. 12 117; Vā. 94.9. 1) Br.H. Kṛtāgnis tu; Vā. Kṛtojātaś. 2) P.2 -thas tu. 3) Kū.L. Kārtavīryas. 4) A. tu so 'rjunaḥ; Bd. -vīryātmajo 'rjunaḥ; Br.H. -yād ath-Ârjunaḥ; Kū. tath-Ârjunaḥ; P.1 -yāc ca so 'rjunaḥ; P.2 -yasya so 'rjunaḥ. 5) Br. yo 'sau; H. yaḥ sa; Mt. jātaḥ; P.1P.2 jāto. 6) Mt.T. kara-. 7) H. 'bhavat; L. -rottamaḥ.

[] = Br. 13.160b; H. 1851b.	
10a = Bd. II. 69.10a; Br. 13.161a; H. 1852a; Vā. 94.10a.	10a = Mt. 43.14b; P.1 I. 12.106b; P.2 V. 12.118a.

10 = Bd. II. 69.10b; Br. 13.161b; H. 1852b; Mt. 43.15a; P.1 I. 12.107a; P.2 V. 12.118b; Vā 94.10b.

11 = Bd. II. 69 11; Br. 13.162; H. 1853; Mt. 43.15b, 16a; P.1 I. 12.107b, 108a; P 2 V. 12.119; Va. 94.11. 1) Mt.T. t. dattā varās tena catvaraḥ puruṣottama; Mt V.P 1P 2 -raḥ puruṣottamaḥ. 2) Br.H prārthitaṃ. 3) Br.H. sumahad 4) Mt.P 1P.2 vavre rājasattamaḥ

12 = Bd. II 69.12; Br. 13.163; H. 1854; Mt. 43 16b, 17a; P.1 I. 12 108b, 109a; P 2 V. 12 120; Vā. 94.12. 1) Mt.P 1P.2.T. adharmaṃ. 2) Br.H. 'dhīyamānasya; Mt. caramāṇasya; Vā dīyamānasya. 3) P1 bhītiś; P.2T. sabdaiś. 4) Bd. -nasya sahasâsmā ; Mt.P1P.2 câpi; Vā. tasmān. 5) Br.H ugreṇa; Mt.P.1P.2 yuddhena. 6) Br.H. -ṇaivânurañjanam; P.1P.2 -meṇâvāpya vai balam.

13 = Bd. II 69 13; Br. 13.164; H 1855; Mt. 43.17b = b; P 1 I. 12 109b = b; P.2V. 12.121a = b; Vā 94.13. 1) Bd Vā saṃgrāmāṃs tu. 2) Bd. Vā. yudhya-. 3) Br.H. vadhaṃ. 4) Bd. syāt pradhane mama; Mt.P1P2 caivâdhikād bhavet; Vā. syād adhikād raṇe.

tenêyaṃ[1]) pṛthivī *sarvā*[2]) saptadvīpā sapattanā[3]) |

sasamudrā sanagarā	saptodadhiparikṣiptā
ugreṇa vidhinā jitā. ‖ 14 ‖	kṣātreṇa vidhinā jitā[1]). ‖ 14 ‖
tasya bāhusahasraṃ *tu*	jajñe bāhusahasraṃ vai[1])
yudhyataḥ kila dhīmataḥ[1]) |	icchatas tasya dhīmataḥ, |
yog*ād*[2]) yoge[3]śvarasyêva[4])	ratho dhvajaś ca saṃjajña,
prādurbhavati māyayā. ‖ 15 ‖	ity evam anuśuśruma. ‖ 15 ‖
tena saptasu dvīpeṣu	daśa yajñasahasrāṇi
sapta yajñaśatāni vai |	*teṣu*[1]) dvīpeṣu *saptasu*[2])
prāptāni[1]) vidhinā rājñā	nirargal*āni vṛttāni*[3])
śrūyante[2]) *munisattamāḥ*[3]). ‖16‖	śrūyante tasya dhīmataḥ. ‖ 16 ‖

sarve yajñā mahābāhos[1]) tasyâsan bhūri*dakṣiṇāḥ*[2]), |
sarve kāñcana*yūpās te*[3]), sarve[4]) *kāñcanavedikāḥ*[5]), ‖ 17 ‖
sarve[1]) devair mahā*bhāgair*[2]) vimānasthair alaṃkṛtāḥ[3]) |
gandharvair apsarobhiś ca nityam evôpaśobhitāḥ[4]). ‖ 18 ‖
y[1]asya *yajñe*[2]) jagau gāthāṃ gandharvo[3]) Nāradas tathā |

14a = Bḍ II. 69.14a; Br. 13.166a; H. 1857a; Mt. 43.18a; P.1 I. 12.110a; P.2 V. 12.121b; Vā. 94.14a. P.1P.2 etenêyaṃ. 2) Bḍ.Vā. kṛtsnā; P.1 vasumatī; P.2 mahī sarvā. 3) H Mt.T. saparvatā.

14b = Br. 13.166b; H. 1857b.	14b = Bḍ. II. 69.14b; Mt. 43.18b; P.1 12.110b; P 2 V. 12.122a; Vā. 94.14b. 1) Vā.T janāḥ.
15 = Bḍ. II. 69.15; Br. 13.165; H. 1856; Vā. 94.15 1) Bḍ. yogataḥ; Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata. 2) Bḍ -go. 3) Br. yogī; Vā. yauddho. 4) Vā. dhvajo rathaś caiva.	15 = Mt. 43.19; P.1 I 12.111a = a; P.2 V. 12.122b = a. 1) P.1P.2 ca.
16 = Bḍ. II. 69.16; Br. 13.167; H.1858. 1) Bḍ. kṛtāni. 2) Bḍ. śrūyate. 3) H. Janamejaya.	16 = Mt. 43.20; Vā. 94.16. 1) Mt. rājñāṃ. 2) Mt. vai tadā. 3) Vā. nirargalāḥ sma nirvṛttāḥ.

17 = Bḍ. II. 69.17; Br. 13.168; H. 1859; Mt. 43.21; P.1 I. 12.111b, 112a; P.2 V 12.123; Vā. 94.17. 1) Br. muniśreṣṭhāḥ; H. -bāho; Mt. mahārājñas. 2) Bḍ Vā. bhūritejasaḥ; Br H. sahasraśatadakṣiṇāḥ. 3) Bḍ Vā. kāñcanavedikāḥ; Br.H. -paś ca. 4) Mt. sarvāḥ. 5) Bḍ. Vā. -ve yūpaiś ca kāñcanaiḥ; Br.H. kāñcanavedayaḥ.

18 = Bḍ. II 69.18; Br. 13.169; H. 1860; Mt. 43.22; P.1 I. 12.112b, 113a; P.2 V. 12.124; Vā. 94.18. 1) Bḍ. sarvair. 2) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja; Mt. samaṃ prāptair; P1P2 -vaiś ca saṃprāptā. 3) Br. P.1 -kṛtaiḥ. 4) P.1 evâpi sevitāḥ; P.2 evôpasevitāḥ.

19a = Bḍ. II.69.19a; Br. 13.170a; H. 1861a; Mt. 43.23a; P.1 I. 12.113b; P.2 V. 12.125a; Vā. 94.19a. 1) Bḍ Mt.Vā. t-. 2) Bḍ.Vā. rājño. 3) P.2 -vau.

Varīdāsātmajo vidvān	*Kārtavīrya*sya[1]) rājarṣer
mahimnā tasya vismitaḥ: ‖ 19 ‖	mahimānaṃ nirīkṣya *saḥ*[2]): ‖ 19 ‖

na nūnaṃ[1]) Kārtavīryasya gatiṃ yāsyanti *pārthi*vāḥ[2]) |
yajñair dānais tapobhiś *ca*[3]) vikrameṇa[4]) śrutena[5]) ca[6]). ‖ 20 ‖

sa hi saptasu dvīpeṣu	dvīpeṣu saptasu sa vai
carmī khaḍgī[1]) śarāsanī |	khaḍgī *carmī*[1]) śarāsanī |
rathī dvīpān[2]) anucaran	rathī rājā *sā*nucaro[2])
yogī saṃdṛśyate nṛbhiḥ[3]). ‖ 21 ‖	*yo*gāc[3]) caivânudṛśyate. ‖ 21 ‖

anaṣṭadravyatā *câsīn*[1]), na śoko[2]) na ca vibhramaḥ |
ārabhāveṇa mahārājñaḥ prajā dharmeṇa rakṣataḥ[3]). ‖ 22 ‖
pañcāśītisahasrāṇi varṣāṇāṃ *sa*[1]) narādhipaḥ |
sa sarvaratnabhāk[2]) samrāṭ[3]) cakravartī babhūva ha. ‖ 23 ‖
sa *eva*[1]) paśupālo 'bhūt kṣetrapālaḥ *sa eva*[2]) ca[3]), |
sa eva vṛṣṭyā Parjanyo yogitvād Arjuno 'bhavat. ‖ 24 ‖
sa vai[1]) bāhusahasreṇa jyāghātakaṭhin*atvacā*[2]) |
bhāti raśmisahasreṇa śārad*enêva*[3]) bhāskaraḥ[4]). ‖ 25 ‖

19b = Br. 13.170b; H. 1861b.

19b = Bḍ. II. 69.19b; Mt. 43.23b; P.1 I. 12.114a; P.2 V. 125b; Vā. 64.19b. 1) Bḍ.Vā. caritaṃ tasya. 2) Bḍ.Vā. ca.

20 = A. 275.7b = a; Bḍ. II. 69.20; Br. 13.171; H. 1862; Mt. 43.24; P.1. I. 12. 114b, 115a; P.2 V. 12. 126; Vā. 94.20; Vi. IV. 11.4. 1) Vi. nūnaṃ na. 2) Bḍ.Vā. mānavāḥ; Mt. kṣatriyāḥ; A. vai nṛpāḥ. 3) H.P.2 Vi. -bhir vā. 4) Vi. praśrayeṇa. 5) Vi. damena. 6) H. vā.

21 = Br. 13.172; H. 1863; Mt. 43.25; P.1 I. 12.115b = b; P.2 V. 12.127a = b. 1) Mt. -ṣu khaḍgī cakrī. 2) Mt. dvīpāny; P.1P.2 sapta dvīpān. 3) Mt. -gī paśyati taskarān; P.1 vegena pavanopamaḥ; P.2 udyoge pavanopamaḥ.

21 = Bḍ II. 69.21; Vā. 94.21. 1) Bḍ. dhanvī khaḍgī; Vā.T. khaḍgī vara-. 2) Bḍ. sānucaro; Vā. 'py anucaro. 3) Vā. 'nyo 'gāc.

22 = Bḍ. II. 69.22; Br. 13.173; H. 1864; Vā. 94.22. 1) Br.H. cāiva; Vā.T. -dravyaś caivâsīn. 2) Bḍ. kleśo. 3) Bḍ. rakṣitaḥ.

23 = Bḍ. II. 69.23; Br. 13.174a = b; H. 1865; Mt. 43.26; P.1 I. 12.116; P.2 V. 12.127b, 128a; Vā. 94.23. 1) H. vai; P.1P.2 ca. 2) Vā. sa saptadvīpavān. 3) Mt. -ratnasampūrṇaś; P.1P.2 saptadvīpapṛthivyāś ca.

24 = Bḍ. II. 69.24; Br. 13.174b, 175a; H. 1866; Mt. 43.27; P.1 I. 12.117; P.2 V. 12.128b, 129a; Vā. 94.24. 1) Bḍ.Vā. eṣa. 2) Bḍ.Vā. -las tathaiva. 3) Mt.P.1P.2 hi.

25 = Bḍ. II. 69.25; Br. 13.175b, 176a; H. 1867; Mt. 43.28; P.1 I. 12.118; P.2 V. 12.129b, 130a; Vā. 94.25. 1) Mt.P.1P.2 yo 'sau. 2) Bḍ Vā. -kaṭhinena ca. 3) Bḍ. -denaiva; Br.H. śaradīva ca; P.2 śaradīva. 4) P.2 divākaraḥ.

sa hi[1]) nāg*ān*[2]) *manuṣyeṣu*[3]) Māhiṣmatyāṃ *mahādyut*iḥ[4]) |
Karkoṭakas*utāñ*[5]) jitvā pur*yāṃ*[6]) ta*tra*[7]) nyaveśayat. || 26 ||
sa vai[1]) vegaṃ samudrasya prāvṛtkāle 'mbujekṣaṇaḥ[2]) |
krīḍann *iva*[3]) *bhuj*odbhinna*ṃ*[4]) pra*tisrotaś*[5]) cakāra ha[6]). || 27 ||
lu*ṇṭh*itā[1]) krīḍatā tena *phena*sragdāma[2]mālinī |

caladūrmisahasreṇa	ūrmibhrukuṭisaṃ*nādā*[1]) |
śaṅkitâbhyeti[2]) Narmadā. || 28 ||	śaṅkitâbhyeti[2]) Narmadā. || 28 ||

eṣo[1]) *bhujasahasreṇa*[2]) avagā*ḍho*[3]) mahārṇavam[4]) |
cakārôd*dhṛta*[5]*velāṃ tāṃ*[6]) *Narmadāṃ*[7]) *prāvṛṣoddhatām*[8]). || 281 ||
tasya bāhusahasreṇa kṣobhya[1]māṇe mahodadhau |
bhay*ān nil*īnā[2]) niśceṣṭāḥ pātālasthā mahā[3]surāḥ. || 29 ||

---

26 = Bḍ. II. 69.26; Br. 13.176b, 177a; H. 1868; Mt. 43.29; P.1 I. 12.119a = a; P.2 V. 12.130b = a; Vā. 94.26. 1) Mt.P.1P.2 eṣa. 2) Bḍ.Vā. nāga-; Mt. nāgaṃ; P.1P.2 nāma. 3) Bḍ.Vā. -sahasreṇa. 4) Bḍ.Vā. narādhipaḥ. 5) Bḍ.Vā. -kasabhāṃ; Mt. -sutaṃ. 6) Bḍ.Vā. purīṃ. 7) Br.H. -tasyāṃ.

27 = Bḍ. II. 69.27; Br. 13.177b, 178a; H. 1869; Mt. 43.30; P.1 I. 12.119b, 120a; P.2 V. 12.131; Vā. 94.27. 1) Mt.P.1P.2 eṣa. 2) Mt.P.1P.2 -le bhajeta vai; Vā. -lāmbujekṣaṇaḥ. 3) Bḍ.H.Mt. eva; P.1 krīdate sva-. 4) Mt. sukhodbhinnaḥ; V. mukhodbhinnaḥ; P.1 svasukhāyevi-; V. -āyêti; P.2 mukhodgīrṇaḥ; Bḍ. sukhoḍvignaḥ; Vā. mukhodvignaḥ. 5) Bḍ.Vā. prāvṛtkālaṃ. 5) Mt.P.1P.2 -sroto. 6) Mt.P.1P.2 mahīpatiḥ.

28 = Bḍ. II. 69.28a; Br. 13.178b; H. 1870a; Mt. 43.31a; Pt. I. 12.120b; P.2 V. 12.132a; Vā. 94.28a. 1) Bḍ Vā. lulitā; Mt.T. lalatā; Mt.V.P.1P.2 lalanāḥ. 2) Bḍ.Vā. hemasragdāma-; Br.T. nadī tadgrāma-; V. phenaś côddāma-; Mt. pratisragdāma-; P.1P.2 pratibaddhormi-; P2V. pratisrotormi-.

28b = Br. 13.179a; H. 1870b.

28b = Bḍ. II. 69.28b; Mt. 43.31b; P.1 I. 12.121a; P.2 V. 12.132b; Vā. 94.28b. 1) Bḍ. ūrmimuktārtasaṃnādā; Mt. -kuṭisaṃtrāsāc; P.1P.2 -kuṭimālā sā. 2) Mt. cakitâbhyeti.

281 = Bḍ. II. 69.29; Mt. 43.32; P.1 I. 12.121b, 122a; P.2 V. 12.133; Vā. 94.29. 1) Bd.Vā. purā; Mt. eko 2) Mt. bahus-; P.1P.2 eṣa eva Manor vaṃśe; Vā. sa tām anusaran. 3) Bḍ. sa jagāhe; Mt.T. vagāhe sa; V. apagādho; P.1P.2 tv avagāhen. 4) Bḍ. -ṇave. 5) Bḍ. -rôdvṛtta-; Mt. karoty utvṛtta-; P.1P.2 kareṇôddhṛtya; Vā. -rôddhṛtya. 6) Bḍ. -velaṃ taṃ; Mt. -vegāṃ tu; P.1P.2 vegaṃ tu. 7) Bḍ. akāle; Vā. sa kālaṃ. 8) Bḍ. mārutoddhatam; Mt. prāvṛḍuddhatām; P.1P.2 kāminīprīṇanena tu; Vā. prāvṛṣodvanam.

29 = Bḍ. II. 69.30; Br. 13.179b, 180a; H. 1871; Mt. 43.33; P.1 I. 12.122b, 123a;

cūrṇīkṛtamahāvīciṃ *calan*[1]mīnamahā*timim*[2]) |
māruta[3]viddhaphenaugham āvart akṣ*obha*[3]duḥsaham[5]) || 30 ||

prāvartayat tadā rājā
sahasreṇa ca bāhunā |
devāsurasamākṣiptaḥ
kṣīrodam iva Mandaraḥ. || 31 ||

cakāra kṣobhayan rājā[1])
doḥsahasreṇa sāgaram |
devāsuraparikṣiptaṃ
kṣīrodam iva sāgaram. || 31 ||

Mandara[1]kṣobhacakitā[2]) amṛtotpādaśaṅkitāḥ[3]) |
sahasôtpa*t*itā[4]) bhītā bhīmaṃ dṛṣṭvā nṛpottamam || 32 ||
natā niścala[1]mūrdhāno babhūvus[2]) *te*[3]) mahoragāḥ |
sāyāhne kadalīkhaṇḍā[4]) *nirvāta*[5]*stimitā iva*[6]). || 33 ||
sa vai[1]) baddhvā[2]) dhanur[3]) jyā*bhir*[4]) utsiktaṃ[5]) pañcabhiḥ śa*r*aiḥ[6]) |
Laṅk*eśaṃ*[7]) mohayitvā tu[8]) sabalam Rāvaṇaṃ balāt |
nirjitya *vaśaṃ* câ[9]nīya Māhiṣmatyāṃ babandha tam[10]). || 34 ||
| śrutvā tu baddhaṃ Paulastyaṃ Rāvaṇaṃ tv Arjunena *ca*[1])
tato gatvā[1]) Pulastyas *tam*[2]) Arjunaṃ *saṃprasādayan*[3]) |

P.2 V. 12.134; Vā. 94.30. 1) Br. kṣipya-; H. kṣubhya-. 2) Bd.P.1 P.2Vā. bhavanti līnā; Mt. bhavanty atīva. 3) Br. mahī-.

30 = Bd. II. 69.31; Br. 13.180b, 181a; H. 1872; Mt. 43.34; Vā. 94.31. 1) Bd. Mt.Vā. -vīcilīna-. 2) Bd.Vā.T. -mahāviṣam; Vā.T. -āviṣāḥ. 3) Bd.Vā. patitā-. 4) Bd.Mt.Vā. -takṣipta-. 5) Br.T. -saṃkulam.

31 = Br. 13.181b, 182a; H. 1873.

31 = Bd. II. 69.32; Mt. 43.35a = a; Vā. 94.32. 1) Mt. karoty āloḍayan eva.

32 = Bd. II. 69.33; Br. 13.182b, 183a; H. 1874; Mt. 43.35b = a; P.1 I. 12.123b = a; P.2 V. 12.135a = a; Vā. 94.33. 1) P.1 tadūru-. 2) Bd. -kṣobhaṇabhrāntam; Mt. -kitā hy; Vā. -kṣobhaṇakṛtā hy. 3) Bd. amṛtot pattihetave; P.2 amṛtotthānaśaṅkitāḥ; Vā. amṛtodakaśaṅkitāḥ. 4) Bd. sahasā vidrutā; Vā. sahasôtpād(ṭ)itā.

33 = Bd. II. 69.34; Br. 13.183b, 184a; H. 1875; Mt. 43.36; P.1 I. 12.124a = a; P.2 V. 12.135b = a; Vā. 94.34. 1) Bd. niścitaṃ nata-; Mt.T. tadā niścala-; Vā. nataniścala-. 2) Mt.P.1P.2 bhavanti. 3) Bd.Vā. -vuś ca; Mt.P.1P.2 ca. 4) Br. -khaṇḍāḥ; H. -ṣaṇḍe; Vā. -ṣaṇḍā. 5) Bd. nivāta-; Br. kampitā; H. kampitās. 6) Br. iva Vāyunā; H. tasya Vāyunā.

34 = Bd. II. 69.35, 36a; Br. 13.184b, 185; H. 1876, 1877a; Mt. 43.37, 38a; P.1 I. 12.125, 126a; P.2 V. 12.136b, 137; Vā. 94.35. 1) Mt.V.P.1P.2 eṣa; Mt.T. evaṃ. 2) Bd. jyām āropya; P1.P.2 dhanvī. 3) Bd. dṛḍhe. 4) Bd. cāpe; Mt. jyāyām; P.1P.2 gṛhya; Va.T. yānā; V. jyānām. 5) Bd. sāyakaiḥ; Vā. utsiktaḥ. 6) Bd.Vā. śataiḥ. 7) Mt.P.2Vā. Laṅkāyāṃ. 8) P.2 sa. 9) Bd. -śaṃ ā-; H. nirjityaiva samā-; Mt.Vā. nirjitya baddhvā câ-; P.1P.2 nirjitya baddhvā tv. 10) Mt. ca; P.2 ha.

35a = Br. 13.186a; H. 1877b. 1) H. tu. |

35b(a) = Bd. II. 69.36b; Br. 13.186b; H. 1878a; Mt. 43.38b; P.1 I. 12.126b;

mumoca rājā[1]) Paulastyaṃ | mumoca rājan[1]) pautraṃ me[2])
Pulastyenânuyācitaḥ[2]). ‖ 35 ‖ | sakhyaṃ kṛtvā[3]) tu[4]) pārthivaḥ. ‖ 35 ‖
ta[1]sya bāhusahasrasya[2]) babhūva jyātalasvanaḥ |
yugānte *tv* ambuda*syêva*[1]) | yugāntāgneḥ[1]) pravṛttasya
sphuṭ*ato hy* aśaner[2]) iva. ‖ 36 ‖ | yathā[2]) jyātalaniḥsvanaḥ. ‖ 36 ‖
aho *bata*[1]) m*ṛdhe*[2]) vīryaṃ[3]) Bhārgava*sya*[4]), *yad*[5]) *a*cchinat[6]) |
mṛdhe[7]) *sahasraṃ bāhūnāṃ*[8]) h*aima*ṃ[9]) tālavanaṃ yathā.! ‖ 37 ‖
tṛṣitena kadācit sa bhikṣitaś Citrabhānunā, |
sa bhikṣām adadād[1]) vīraḥ | sapta dvīpāṃś Citrabhānoḥ
sapta dvīpān Vibhāvasoḥ. ‖ 38 ‖ | prādād bhikṣāṃ viśāṃpatiḥ. ‖ 38 ‖
purāṇi grāmaghoṣāṃś[1]) ca viṣayāṃś caiva[2]) sarvaśaḥ |
jajvāla tasya *sarvāṇi*[3]) Citrabhānur didhakṣayā[4]). ‖ 39 ‖

P.2 V. 12.138a; Vā. 94.36a. 1) P.1P.2 gato. 2) Mt. tu hy; P.1 hantasyâgre; P.2T. 'haṃ tatrâśu; Vā. -tyas tu. 3) Bḍ. ca prasādhayat; Br.H. dadṛśe svayam; Vā. ca prasādayat; V. dayan.

35c = Bḍ. II. 69.37a; Br. 13.187a; H. 1878b; Mt. 43.39a; Vā. 94.36b. 1) Br.H.Mt. rakṣaḥ. 2) Br. -nâbhiyācitaḥ; Mt. -tyenêha sāntvitam; Vā. -nânupālitam; V. -ta

35b = P.1 I. 12.127a; P.2 V.12.138b. 1) P.2T. pautram; V. bhavaiḥ. 2) P.2T. me rājan. 3) P.2 kṛtvā. sakhyaṃ. 4) P.1 ca.

36a = Bḍ. II. 69.37b; Br. 13.187b; H. 1879a; Mt. 43.39b; P.1 I. 12.127b; P.2 V. 12.139a; Vā. 94.37a. 1) Br.H. ya-. 2) Mt. -sreṇa.

36b = Bḍ. II. 69.38a; Br 13.188a; H. 1879b; Mt. 43.40a; Vā. 94.37b. 1) Bḍ. 'mbudavṛndasya; Br. toyadasyêva; Mt. -tābhrasahasrasya; Vā. 'mbudavṛkṣasya. 2) Bḍ.Vā. spuṭitasyâśaner; Mt. āsphoṭas tv aśaner.

36b = P.1 I. 12.128a; P.2 V. 12.139b. 1) P.2 -tāgni-. 2) P.2 rājño.

37 = Bḍ. II. 69.38b, 39a; Br. 13.188b, 189a; H. 1880; Mt. 43.40b, 41a; P.1 I. 12.128b, 129a; P.2 V. 12.140; Vā. 94.38. 1) Bḍ.Va mṛdhe; P.1 balaṃ; 2) Bḍ.Vā. mahā-; Mt.P.1P.2 vidher. 3) Bḍ. -vīryo. 4) Bḍ. -vas tasya; Mt. -vo 'yaṃ; P.1P.2 -vaḥ sa; Vā. -vo yasya. 5) Bḍ. yo 'cchi-; Mt.P.1P.2 yadâcchi-; Vā. so 'cchi-. 7) Br.H. rājño; Mt. tad vai. 8) Br. bāhusahasrasya; H. bāhusahaṣraṃ tu. 9) Bḍ. Mt.T.Vā. hema-.

38a = Bḍ. II. 69.39b; Br. 13.189b; H. 1881a; Vā. 94.39a.

38b = Br. 13.190a; H. 1881b. 1) H. adadad.

38b = Bḍ. II. 69.40a; Vā. 94.39b.

39 = Bḍ. II. 69.40b, 41a; Br. 13.190b, 191a; H. 1882; Vā. 94.40. 1) Bḍ.Vā. ghoṣān grāmāṃś. 2) Bḍ.Vā. pattanāni ca. 3) Bḍ.Vā. bāṇeṣu. 4) Br. didṛkṣayā.

sa tasya puruṣendrasya pra*bhāve*ṇa[1]) mahā*tmana*ḥ[2]) |
dadāha Kārtavīryasya śailāṃś *caiva*[3]) vanāni ca. || 40 ||
sa śūnyam āśramaṃ *ramya*ṃ[1]) Varuṇasyâtmajasya vai |
dadāha *savanadvīpāṃś*[2]) Citrabhānuḥ sa-Haihayaḥ. || 41 ||
yaṃ[1]) lebhe Varuṇaḥ putraṃ purā bhāsvantam[2]) uttamam |
Vasiṣṭha*ṃ* nām*a*[3]), sa muniḥ khyāta Āpava ity uta. || 42 ||
t[1]atr-Āpavas[2]) *tu taṃ*[3]) krodh*ād*[4]) Arjunaṃ śaptavān[5]) *vi*bhuḥ[6]): |

yasmān na varjitam idaṃ vanaṃ te mama Haihaya, || 43 ||	yasmād vanaṃ pradagdhaṃ te[1]) viśrutaṃ mama Haihaya, || 43 ||

tasmāt te duṣkaraṃ[1]) karma k*r*tam anyo haniṣyati[2]), |

Rāmo nāma mahābāhur Jāmadagnyaḥ pratāpavān. || 44 ||	Arjuno nāma Kaunteyo na[1]) ca rājā bhaviṣyati. || 44 ||

| [Arjun*a tvāṃ*[1]) mahāvīryo Rāmaḥ praharatāṃ varaḥ |]
chittvā bāhusahasraṃ *te*[1]) pramathya[2]) tarasā balī |
tapasvī brāhmaṇaś *ca* tvāṃ[3]) vadhiṣyati[4]) *sa Bhārgava*ḥ[5]). || 45 ||
cfr. Śl. 56. { anaṣṭadravyatā yasya babhūvâmitrakarṣiṇaḥ[1]) |
pra*tāp*ena[2]) narendrasya prajā dharmeṇa rakṣataḥ. || 45₁ ||

---

40 = Bḍ. II. 69.41b, 42a; Br. 13.191b, 192a; H. 1883; Vā. 94.41. 1) Bḍ.Vā.T. pratāpena. 2) Bḍ.Vā. mahāyaśāḥ. 3) Bḍ.Vā. câpi; Br. caiṣa.

41 = Bḍ. II. 69.42b, 43a; Br. 13.192b, 193a; H. 1884; Vā. 94.42. 1) Bḍ.Vā. sarvaṃ. 2) Bḍ. savanāṭopaṃ; Br. balavad bhītaś; H. vanavad bhītaś.

42 = Bḍ. II. 69.43b, 44a; Br. 13. 193b, 194a; H. 1885; Vā. 94.43. 1) Vā. sa. 2) Vā. bhāsvinam. 3) Bḍ.Vā. Vasiṣṭhanāmā.

43a = Bḍ. II. 69.44b; Br. 13.194b; H. 1886a; Mt. 43.41b; P.1 I. 12.129b; P.2 V. 12.141a; Vā. 94.44a. 1) Br.T.H.M. y-. 2) P.1P.2 yaṃ Vasiṣṭhas. 3) Bḍ.Vā. tadā. 4) Mt.T.P.1P.2 saṃkruddho hy; Mt.V. saṃkrodhād. 5) Br.H. -dhāc chaptavān Arjunaṃ. 6) H.Mt.P.2 prabhuḥ.

43b = Bḍ. II. 69.45a; Br. 13.195a; H. 1886b; Vā. 94.44b.	43b = Mt. 43.42a; P.1 I. 12.130a; P.2 V. 12.141b. 1) Mt. vai.

44a = Bḍ. II. 69.45b; Br. 13.195b; H. 1887a; Mt. 43.42b; P.1 I. 12.130b; P.1 V. 12.142a; Vā. 94.45a. 1) P.1P.2 duṣkṛtaṃ. 2) Mt. hariṣyati.

44b = Br. 13.196a; H. 1887b.	44b = Bḍ. II. 69.46a; Mt. 43.42b(); Vā. 94.45b. 1) Bḍ. -teyaḥ sa.

| [ ] = Bḍ. II. 69.46b; Vā. 94.46a. 1) Bḍ. Arjunaṃ ca.

45 = Bḍ. II. 69.47; Br. 13.196b, 197a; H. 1888; Mt. 43.43; P.1 I. 12.131; P.2 V. 12.142b, 143a; Vā. 94.46b, 47a. 1) Bḍ.Vā. vai. 2) Mt. prathamaṃ. 3) Bḍ.Vā. -ṇaś caiva; Br. tvāṃ tu; P.1 tvāṃ vai. 4) Br. haniṣyati. 5) Bḍ.Vā. mahābalaḥ; Mt. sa vadhiṣyati Bhārgavaḥ.

| 45₁ = Br. 13.197b, 198a; H. 1889. 1) H. -trakarṣaṇa. 2) H. -bhaveṇa.

Rāmāt[1]) tato 'sya mṛtyur vai tasya śāpān *mahāmuneḥ*[2]), |	tasya Rāmas tadā *hy*[1]) āsīn[2]) mṛtyuḥ[3]) śāpena dhīmataḥ[4]), |

varas tathaiva[1]) *rājarṣeḥ*[2]) svayam eva vṛtaḥ purā. \|
tasya putraśataṃ *tv* āsīt[3]), pañca *tatra*[4]) mahā*rathāḥ*[5]) ‖ 46 ‖
kṛtāstrā balinaḥ śūrā dharmātmāno yaśasvinaḥ[1]): \|
Śūrasenaś ca Śūraś[2]) ca *Dhṛṣṇo vai*[3]) *Kṛṣṇa*[4]) eva ca[5]) ‖ 47 ‖

Jayadhvajaś ca nāmnâsīd Āvantyo nṛpatir mahān | Kārtavīryasya tanayā vīryavanto mahābalāḥ. ‖ 48 ‖	Jayadhvaja*ś ca vai* kartā[1]) Avant*iṣu*[2]) viśāṃpatiḥ[3]). ‖ 48 ‖

46[a] = Br. 13.198[b]; H. 1890[a]. 1) Br. prāptas. 2) H. muner nṛpa.

46[a] = Bḍ. II. 69.48[a]; Kū. 22.(20[a]); L. 68.10[a]; Mt. 43.44[a]; P.1 I. 12.132[a]; P.2 V. 12.143[b]; Vā. 94.47[b]. 1) Kū. -mo 'bhavan; Mt L. -dā tv. 2) Kū. mṛtyur; P.1 Rāmo 'tha hantâsīn; P.2 -maś ca hantâsīn. 3) P.1P.2 muni-. 4) Kū. Jāmadagnyo Janārdanaḥ; L. -yur Nārāyaṇātmakaḥ.

46[bc] = Bḍ. II. 69.48[b], 49[a]; Br. 13.199; H. 1890[b], 1891[a]; Kū. 22.20[b] = c; L. 68.10[b] = c; Mt. 43.44[b], 45[a]; P.1 I. 12.132[b] = c; P.2 V. 12.144[a] = c; Vā. 94.48. 1) H. tathaiṣa; Mt. -raś caiva tu. 2) Br. bho viprāḥ; H. Kauravya; BḍVā. rājñā tena varaś caiva. 3) H. -putraṣatasyâsan; Kū.L. -śatāny āsan (L. āsīt); Vā. -śataṃ hy āsīt. 4) Br.H. śeṣā. 5) Br.H. mahātmanaḥ.

47 = A. 275.9[a] = b; Bḍ. II. 69.49[b], 50[a]; Br. 13.200; H. 1891[b], 1892[a]; Kū. 22.21[ab]; L. 68.11, cfr. 18[a]; Mt. 43.45[b], 46[a]; P.1 I. 12.133; P.2 V. 12.144[b], 145[a]; Vā. 94.49. 1) Kū.L. manasvinaḥ; Mt. mahābalāḥ; P.1 mahābala; P.2 mahāvratāḥ. 2) Bḍ.L.Vā. Śūraś ca Śūrasenaś. 3) A. Dhṛṣṭoktaḥ; Bḍ. Vṛṣāsyo; Br. Vṛṣaṇo; H. Dhṛṣṇoktaḥ; Kū. Kṛṣṇo; L.Mt. Dhṛṣṭaḥ; P.1P.2 -ṭo vai; Vā. Vṛṣṭyādyaṃ. 4) Bḍ. Vṛṣa; Vā. Vṛṣa; V. Vṛṣṇa. 5) Br. Madhupadhvajaḥ; Kū. Dhṛṣṇas tathaiva ca; L. Kṛṣṇas tathaiva ca; Mt. Kroṣṭus tathaiva ca.

48 = Br. 13.201; H. 1892[b], 1893[a].

48 = A. 275.9[b]; Bḍ. II. 69.50[b]; Kū. 22.21[bI] = I; L. 68.12[a], cfr. 18[b]; Mt. 43.46[b]; P.1 I. 12.134[a]; P.2 V. 12.145[b]; Vā. 94.50[a]. 1) A. ca nāmâsīd; Bḍ. -jo vaṃśakartā; Kū. ca balavān; L. -jaś ca rājâsīd; P.1P.2 -jaḥ sa vai kartā; Vā.T. ca vai putrā; V. ca vaikartā. 2) A. Avantyo; L. Avantīnāṃ; Mt.P.1P.2 Avantiś ca. 3) A. nṛpatir mahān; Mt. -pate; P.1 P.2V. rasāpatiḥ; P.2T. niśāpatiḥ; Vā.T. -pateḥ.

Jayadhvajasya putras tu[1]) Tālajaṅgho *mahābalaḥ*[2]), |
tasya putra[3]śataṃ *tv eva*[4]) Tālajaṅghā iti *smṛtāḥ*[5]). || 49 ||
teṣāṃ *pañca*[1]) *gaṇāḥ* khyātā[2]) Haihayānāṃ mahātmanām: |
Vītihotrāś[3]) ca *Saṃ*jātā[4]) Bhojāś c-Âvantayas[5]) *tathā*[6]) || 50 ||
T*auṇḍi*[1]kerāś ca vi*krānt*ās[2]) Tālajaṅghās tathaiva ca[3]) |
| Bharatāś ca Sujā*t*āś[1]) ca bahutvān nânukīrtitāḥ. || 51 ||

| Vṛṣaprabhṛtay*aś* c*ânye*[1]) Yādavāḥ[2]) puṇyakarmiṇaḥ[3]), |
| Vṛṣo vaṃśadharas[4]) t*eṣāṃ*[5]), tasya putro 'bhavan Madhuḥ. ||52||
| Madhoḥ putraś*a*taṃ tv āsīd[1]), Vṛṣaṇas tasya[2]) vaṃśakṛt[3]); |
| Vṛṣaṇād[4]) Vṛṣṇayaḥ sarve, Madhos tu[5]) Mādhavāḥ smṛtāḥ. ||53||
| Yādavā Yadu*nāmnā* *te*[1]) nirucyante *ca*[2]) Haihayāḥ. || 54 ||

---

49 = Bḍ. II. 69.51; Br. 13.202; H. 1893b, 1894a; Kū. 23.1; L. 68.12b, 13a; Mt. 43.47; P1 I. 12.134b, 135a; P2 V. 12.146; Vā. 94.50b, 51a. 1) Kū. L. putro 'bhūt. 2) Bḍ.Vā. -ghaḥ pratāpavān; Kū. -gha iti smṛtaḥ. 3) H P.1 tasya putrāḥ; Kū.L. śa aṃ putrās. 4) Bḍ. -taṃ tv evaṃ; Br.H. -taṃ khyātās; Kū. -trās tu tasyâsan; L. -trās tu tasyêha; Mt.P.1P.2 -śatāny eva; Vā. -taṃ hy eva. 5) Bḍ.Vā.T. śrutam; L. -ghāḥ prakīrtitāḥ; H.Mt.P.2 śrutāḥ.

50 = Bḍ. II. 69.52; Br. 13.203; H. 1894b, 1895a; Kū. 23.2a = aI, bI; L. 68.16, 17a; Mt 43.48; P.1 12.135b, 136a; P.2 V. 12.147; Vā. 94.51b, 52a. 1) Br.H. kule; Kū. jyeṣṭho. 2) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja; Kū. mahāvīryo; Mt.P.1 kulāḥ khyātā; P.1 kulāny āsan; P.2 kulāny eva. 3) L. hy ete; P.2 -traś; Vā. Vīrahotrā. 4) Br.H. -trāḥ Sujātāś ca; Kū. -tro 'bhavan nṛpaḥ; L. Haryātā; Mt. ca Śāryātā; P.2 ca Saṃjāto; Vā. -trā hy asaṃkhyātā. 5) Vā c-Âvartayas. 6) Br.H. smṛtāḥ.

51(a) = Bḍ. II. 69.53a; Br. 13.204a; H 1895b; L. 68.17b; Mt. 43.49a; P.1 I. 12.136b; P.2 V.-12.148a; Vā. 94.52b. 1) Bḍ P.2Vā. Tuṇḍi-; Mt. Kuṇḍi-; P.1 Tuṇḍa-. 2) Br H vikhyātās; L. Śūrasenās tu vikhyātās. 3) P.1 -ghāḥ prakīrtitāḥ; P2 -ghāś ca kīrtitāḥ.

| 51b = Br. 13.204b; H. 1896a. 1) H. Sujātyāś.

| 52 = Br. 13.205; H. 1896b, 1897a; Kū. 23.2b, 3a; L. 68.14. 1) Br. -yo viprā; H. -yo rājan. 2) L. tatsutāḥ. 3) L.-maṇaḥ. 4) Kū.L. -karas. 5) Br H. tatra.
| 53 = Br. 13.206; H. 1897b, 1898a; Kū. 23.3b = a; L. 68.15ab. 1) L. câsīd. 2) L. Vṛṣṇis tasya tu. 3) Kū.L. vaṃśabhāk. 4) L. Vṛṣṇes tu. 5) L. Madhor vai.
| 54 = Br. 13.207a; H. 1898b; L. 68.15c. 1) H. Yadunā câgre; L. Yaduvaṃśena. 2) L. tu.

cfr. Śl. 45.

Vīti[1]hotrasutaś câpi Ananto[2]) nāma[3]) *pārthivaḥ*[4]), |
Durj*a*yas[5]) tasya putras tu[6]) babhūvâmitrakarṣaṇaḥ[7]). || 55 ||
anaṣṭadravyatā caiva tasya rājño babhūva ha |
*prabh*āveṇa[1]) mahārājaḥ[2]) prajā*s tāḥ pary*apālayat[3]). || 56 ||
[Kārtavīry-Ārjuno nāma rājā bāhusahasravān[1]), |
yena sāgaraparyantā dhanuṣā nirjitā mahī. |
yas tasya kīrtayen nāma kalyam[2]) utthāya mānavaḥ] || 57 ||

na tasya vittanāśaḥ syān[1]) naṣṭaṃ pratilabhec ca saḥ[2]), |
Kārtavīryasya yo janma kathayed iha *dhīmat*aḥ[3]). || 58 ||
vittavān bhavate 'traiva[1]) dharmaś câsya vivardhate, |
yathā yaṣṭā[2]) yathā dātā[3]), tathā svarge[4]) mahīyate. || 58₁ ||

ete Yayātiputrāṇāṃ pañca vaṃśā *dvijottamāḥ*[1]) |
kīrtitā lokavīrāṇāṃ, ye lokān dhārayanti vai. || 58₂ ||
bhūtānîva *muniśreṣṭhāḥ*[1]) pañca sthāvarajaṅgamān |
śrutvā pañca visargāṃś *ca*[2]) rājā dharmārthakovidaḥ || 58₃ ||
vaśī bhavati pañcānām ātmajānāṃ tathêśvaraḥ |
labhet pañca varāṃś caiva durlabhān iha laukikān. || 58₄ ||
āyuḥ kīrtiṃ tathā putrān aiśvaryaṃ bhūtim evā ca |
dhāraṇāc chravaṇāc caiva pañcavargasya bho dvijāḥ[1]). || 58₅ ||

---

55 = Bḍ. II. 69.53b, 54a; Kū. 23.4; L. 68.20; Mt. 43.49bc; P.1 I. 12.137; P.2 V. 12.148b, 149a; Vā. 94.53. 1) Vā. Vīra-. 2) Kū.L. viśruto; Mt. Ānarto. 3) Kū. 'nanta; L. 'nartta. 4) Kū.L. ity uta; Mt.P.1P.2 vīryavān. 5) Mt. -jeyas. 6) K.P.2 putro 'bhūt; L. Kṛṣṇaputras tu. 7) Kū. sarvaśāstraviśāradaḥ; Vā. -tradarśanaḥ; P.2 sa caivâmitra karṣaṇaḥ.

56 = Bḍ. II. 69.54b, 55a; Mt. 43.50a = b; P.1 I. 12.138a = b; P.2 V. 12.149b = b; Vā. 94.54. 1) Mt P.1P.2 sadbhāvena. 2) Mt. -rāja. 3) Mt.P.1P.2 -jā dharmeṇa pālayan.

57 = Mt. 43.50b, 51; P.1 I. 12.138b, 139; P.2 V. 12.150, 151a. 1) P.1 -sradhṛt. 2) P.2 prātar.

---

58 = Bḍ. II. 69.55b, 56a; Br. 13.207b, 208a; H. 1899; Mt. 43.52ab; P.1 I. 12.140ab; P.2 V. 12.151b, 152a; Vā. 94.55. 1) Bḍ. syād; H. -nāśo 'sti; Vā. -śaś ca. 2) Vā.T. pratilabheta saḥ; Mt.P.1P.2 -ṣṭaṃ ca labhate punaḥ. 3) Br.H. nityaśaḥ.

58₁ = Bḍ. II 69.56b, 57; Mt. 53.52c = b; P.1 I. 12.140c = b; P.2 V. 12.152b = b; Vā. 94.56. 1) Bḍ. vardhante vibhavāḥ śaśvad. 2) P.2 iṣṭvā yajñān; Vā. Tvaṣṭā. 3) Mt. yathāvat sviṣṭapūtātmā. 4) P.1P.2 svargaloke.

58₂ = Br. 13.208b, 209a; H. 1900. 1) H. viśāṃ pate.
58₃ = Br. 13.209b, 210a; H. 1901. 1) H. mahārāja. 2) Br. -gāṃs tu.
58₄ = Br. 13.210b, 211a; H. 1902.
58₅ = Br. 13.211b, 212a; H. 1903. 1) H. Bhārata.

Jayadhvajasya putras tu[1]) Tālajaṅgho *mahābalaḥ*[2]), |
tasya putra[3]śataṃ *tv eva*[4]) Tālajaṅghā iti *smṛtāḥ*[5]). || 49 ||
teṣāṃ *pañca*[1]) *gaṇāḥ* khyātā[2]) Haihayānāṃ mahātmanām: |
Vītihotrāś[3]) ca *Saṃ*jātā[4]) Bhojāś c-Âvantayas[5]) *tathā*[6]) || 50 ||
T*auṇḍi*[1]kerāś ca vi*krānt*ās[2]) Tālajaṅghās tathaiva ca[3]) |
| Bharatāś ca Sujā*t*āś[1]) ca bahutvān nânukīrtitāḥ. || 51 ||

Vṛṣaprabhṛtay*aś cânye*[1]) Yādavāḥ[2]) puṇyakarmiṇaḥ[3]), |
Vṛṣo vaṃśadharas[4]) t*eṣām*[5]), tasya putro 'bhavan Madhuḥ. ||52||
Madhoḥ putraś*a*taṃ tv āsīd[1]), Vṛṣaṇas tasya[2]) vaṃśakṛt[3]); |
Vṛṣaṇād[4]) Vṛṣṇayaḥ sarve, Madhos tu[5]) Mādhavāḥ smṛtāḥ. ||53||
Yādavā Yadu*nāmnā* *te*[1]) nirucyante *ca*[2]) Haihayāḥ. || 54 ||

---

49 = Bḍ. II. 69.51; Br. 13.202; H. 1893b, 1894a; Kū. 23.1; L. 68.12b, 13a; Mt. 43.47; P.1 I. 12.134b, 135a; P.2 V. 12.146; Vā. 94.50b, 51a. 1) Kū. L. putro 'bhūt. 2) Bḍ.Vā. -ghaḥ pratāpavān; Kū. -gha iti smṛtaḥ. 3) H P.1 tasya putrāḥ; Kū.L. śa aṃ putrās. 4) Bḍ. -taṃ tv evaṃ; Br.H. -taṃ khyātās; Kū. -trās tu tasyâsan; L. -trās tu tasyêha; Mt.P.1P.2 -śatāny eva; Vā. -taṃ hy eva. 5) Bḍ.Vā.T. śrutam; L. -ghāḥ prakīrtitāḥ; H.Mt.P.2 śrutāḥ.

50 = Bḍ. II. 69.52; Br. 13.203; H. 1894b, 1895a; Kū. 23.2a = aI, bI; L. 68.16, 17a; Mt 43.48; P.1 12.135b, 136a; P.2 V. 12.147; Vā. 94.51b, 52a. 1) Br.H. kule; Kū. jyeṣṭho. 2) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja; Kū. mahāvīryo; Mt.P.1 kulāḥ khyātā; P.1 kulāny āsan; P.2 kulāny eva. 3) L. hy ete; P.2 -traś; Vā. Vīrahotrā. 4) Br.H. -trāḥ Sujātāś ca; Kū. -tro 'bhavan nṛpaḥ; L. Haryātā; Mt. ca Śāryātā; P.2 ca Saṃjāto; Vā. -trā hy asaṃkhyātā. 5) Vā c-Âvartayas. 6) Br.H. smṛtāḥ.

51(a) = Bḍ. II. 69.53a; Br. 13.204a; H 1895b; L. 68.17b; Mt. 43.49a; P.1 I. 12.136b; P.2 V.-12.148a; Vā.94.52b. 1) Bḍ P.2Vā. Tuṇḍi-; Mt. Kuṇḍi-; P.1 Tuṇḍa-. 2) Br H vikhyātās; L. Śūrasenās tu vikhyātās. 3) P.1 -ghāḥ prakīrtitāḥ; P.2 -ghāś ca kīrtitāḥ.

| 51b = Br. 13.204b; H. 1896a. 1) H. Sujātyāś.

| 52 = Br. 13.205; H. 1896b, 1897a; Kū. 23.2b, 3a; L. 68.14. 1) Br. -yo viprā; H. -yo rājan. 2) L. tatsutāḥ. 3) L.-maṇaḥ. 4) Kū.L. -karas. 5) Br H. tatra.
| 53 = Br. 13.206; H. 1897b, 1898a; Kū. 23.3b = a; L. 68.15ab. 1) L. câsīd. 2) L. Vṛṣṇis tasya tu. 3) Kū.L. vaṃśabhāk. 4) L. Vṛṣṇes tu. 5) L. Madhor vai.
| 54 = Br. 13.207a; H. 1898b; L. 68.15c. 1) H. Yadunā câgre; L. Yaduvaṃśena. 2) L. tu.

Vītihotrasutaś câpi Ananto[2]) nāma[3]) *pārthivaḥ*[4]), |
Durjayas[5]) tasya putras tu[6]) babhūvâmitrakarṣaṇaḥ[7]). || 55 ||
anaṣṭadravyatā caiva tasya rājño babhūva ha |
*prabh*āveṇa[1]) mahārājaḥ[2]) prajās *tāḥ pary*apālayat[3]). || 56 ||
[Kārtavīry-Ārjuno nāma rājā bāhusahasravān[1]), |
yena sāgaraparyantā dhanuṣā nirjitā mahī. |
yas tasya kīrtayen nāma kalyam[2]) utthāya mānavaḥ] || 57 ||

cfr. Śl. 45.

na tasya vittanāśaḥ syān[1]) naṣṭaṃ pratilabhec ca saḥ[2]), |
Kārtavīryasya yo janma kathayed iha *dhīmat*aḥ[3]). || 58 ||
vittavān bhavate 'traiva[1]) dharmaś câsya vivardhate, |
yathā yaṣṭā[2]) yathā dātā[3]), tathā svarge[4]) mahīyate. || 58₁ ||

ete Yayātiputrāṇāṃ pañca vaṃśā *dvijottamāḥ*[1]) |
kīrtitā lokavīrāṇāṃ, ye lokān dhārayanti vai. || 58₂ ||
bhūtānîva *muniśreṣṭhāḥ*[1]) pañca sthāvarajaṅgamān |
śrutvā pañca visargāṃś *ca*[2]) rājā dharmārthakovidaḥ || 58₃ ||
vaśī bhavati pañcānām ātmajānāṃ tathêśvaraḥ |
labhet pañca varāṃś caiva durlabhān iha laukikān. || 58₄ ||
āyuḥ kīrtiṃ tathā putrān aiśvaryaṃ bhūtim evā ca |
dhāraṇāc chravaṇāc caiva pañcavargasya bho dvijāḥ[1]). || 58₅ ||

---

55 = Bd. II. 69.53b, 54a; Kū. 23.4; L. 68.20; Mt. 43.49bc; P.1 I. 12.137; P.2 V. 12.148b, 149a; Vā. 94.53. 1) Vā. Vīra-. 2) Kū.L. viśruto; Mt. Ānarto. 3) Kū. 'nanta; L. 'nartta. 4) Kū.L. ity uta; Mt.P.1P.2 vīryavān. 5) Mt. -jeyas. 6) K.P.2 putro 'bhūt; L. Kṛṣṇaputras tu. 7) Kū. sarvaśāstraviśāradaḥ; Vā. -tradarśanaḥ; P.2 sa caivâmitra karṣaṇaḥ.

56 = Bd. II. 69.54b, 55a; Mt. 43.50a = b: P.1 I. 12.138a = b; P.2 V. 12.149b = b; Vā. 94.54. 1) Mt P.1P.2 sadbhāvena. 2) Mt. -rāja. 3) Mt.P.1P.2 -jā dharmeṇa pālayan.

57 = Mt. 43.50b, 51; P.1 I. 12.138b, 139; P.2 V. 12.150, 151a. 1) P.1 -sradhṛt. 2) P.2 prātar.

---

58 = Bd. II. 69.55b, 56a; Br. 13.207b, 208a; H. 1899; Mt. 43.52ab; P.1 I. 12.140ab; P.2 V. 12.151b, 152a; Vā. 94.55. 1) Bd. syād; H. -nāśo 'sti; Vā. -śaś ca. 2) Vā.T. pratilabheta saḥ; Mt.P.1P.2 -ṣṭaṃ ca labhate punaḥ. 3) Br.H. nityaśaḥ.

58₁ = Bd. II 69.56b, 57; Mt. 53.52c = b; P.1 I. 12.140c = b; P.2 V. 12.152b = b; Vā. 94.56. 1) Bd. vardhante vibhavāḥ śaśvad. 2) P.2 iṣṭvā yajñān; Vā. Tvaṣṭā. 3) Mt. yathāvat sviṣṭapūtātmā. 4) P.1P.2 svargaloke.

58₂ = Br. 13.208b, 209a; H. 1900. 1) H. viśāṃ pate.
58₃ = Br. 13.209b, 210a; H. 1901. 1) H. mahārāja. 2) Br. -gāṃs tu.
58₄ = Br. 13.210b, 211a; H. 1902.
58₅ = Br. 13.211b, 212a; H. 1903. 1) H. Bhārata.

B.

(Bḍ. II. 70.1—49; Br. 13.212b—213, 15.1—29; H. 1904—1905, 1969—1998; L. 68.21—51; Mt. 44.1—46; P.1 I. 13.1—30; P.2 V. 13.1—30; Vā. 95.1—48; cfr. A. 275.12 23; Bhg. IX. 23.30b—24.5; Gā. 139.25—35; Kū. 24.1—32; Vi. IV. 12.1—17.)

Ṛṣaya ūcuḥ:
kimarthaṃ *tu* vanaṃ[1]) dagdham Āpavasya mahātmanaḥ |
Kārtavīryeṇa vikramya *tan naḥ*[2]) prabrūhi *pṛcchatām*[3]). | 11 ||
rakṣitā sa tu rājarṣiḥ prajānāṃ iti naḥ śrutam, |
kathaṃ sa[1]) rakṣitā bhūtvā *adahat tat*[2]tapovanam? || 12 ||
sūta uvāca:
Ādityo *vipra*[1]rūpeṇa Kārtavīryam upasthitaḥ |
tṛpti*kāmaḥ*[2]): prayacch*ānnam*[3]), Ādityo 'haṃ na saṃśayaḥ[4]). || 13 ||
rājôvāca:
bhagavan kena te tṛptir[1]) bhav*ed, brūhi*[2]) divākara, |
kīdṛśaṃ bhojanaṃ dadmi, śrutvā *ca*[3]) vidadhāmy aham! || 14 ||
Āditya uvāca:
sthāvaraṃ dehi me sarvam āhāraṃ dadatāṃ vara, |
tena tṛpto bhaveyaṃ vai, *na*[1]) *tṛpye 'nyena*[2]) pārthiva! || 15 ||
rājôvāca:
na śaky*aṃ*[1]) sthāvar*aṃ*[2]) sarv*aṃ*[3]) tejasā *mānuṣeṇa tu*[4]) |
nirdagdhuṃ tap*a*tām[5]) śreṣṭha, *tvām eva*[6]) praṇamāmy aham. || 16 ||
Āditya uvāca:
tuṣṭas te 'haṃ śarān dadmi akṣayān sarvatomukhān[1]), |
ye kṣiptāḥ[2]) prajva[3]liṣyanti mama tejaḥsamanvitāḥ. || 17 ||

---

11 = Bḍ. II. 70 1; Mt. 44.1; Vā. 95.1. 1) Mt. tadvanaṃ; Vā. bhuvanaṃ. 2) Mt. sūta. 3) Mt. tattvataḥ.

12 = Bḍ. II. 70 2; Mt. 44.2; Vā. 95.2. 1) Mt. sa kathaṃ. 2) Bḍ. Vā.V. nāśayeta; Va.T. -tvânāśayat tat.

13 = Bḍ. II. 70 3; Mt. 44.3; Vā. 95.3. 1) Mt. dvija- 2) Mt. tṛptim ekāṃ. 3) Mt. -yacchasva. 4) Mt. nareśvara.

14 = Bḍ. II. 70.4; Mt. 44.4; Vā. 95.4. 1) Mt. tṛptis te; Vā.T. te tuṣṭir. 2) Mt. bhavaty eva. 3) Mt. tu.

15 = Bḍ. II. 70.5; Mt. 44.5; Vā. 95.5. 1) Vā. na tuṣye. 2) Mt. vai sā me tṛptir hi.

16 = Bḍ II. 70.6; Mt. 44.6; Vā. 95 6. 1) Bḍ. -kyaḥ; Mt. -kyāḥ. 2) Bḍ. -raḥ; Mt. -rāḥ. 3) Bḍ. -vas; Mt. -ve. 4) Mt. -sā ca balena ca 5) Bḍ.Vā.V. -pasāṃ. 6) Mt. tena tvāṃ.

17 = Bḍ. II. 70.7; Mt. 44.7; Vā. 95.7. 1) Vā. -vataḥ sukhān. 2) Vā.T. prakṣiptāḥ. 3) Mt.T. ye prakṣiptā jva-.

āviṣṭaṃ[1]) tejasā me 'dya[2]) sthāvaraṃ śoṣam eṣyati[3]), |
śuṣkaṃ[4]) bhasma kariṣyāmi[5]), tena tṛptir[6]) narādhipa[7]). || 18 ||
sūta uvāca:
tataḥ śarān ath[1]-Âdityas tv Arjunāya prayacchata[2]), |
tato dadāha saṃprāpya[3]) sthāvaraṃ[4]) sarvam eva hi[5]): || 19 ||
āśramān atha grāmāṃś cā ghoṣāṃś ca[1]) nagarāṇi ca |
tapovanāni ramyāṇi vanāny upavanāni ca. || 110 ||
evaṃ prācīṃ samadahat[1]), tataḥ sarvāṃ sa dakṣiṇām[2]), |
nirvṛkṣā nistṛṇā bhūmir dagdhā[3]) saureṇa[4]) tejasā. || 111 ||
etasminn eva kāle tu Āpavo jalam[1]) āsthitaḥ[2]). |
daśavarṣasahasrāṇi jalavāsān[3]) mahān ṛṣiḥ || 112 ||
pūrṇe vrate mahātejā udatiṣṭhat[1]) tapodhanaḥ. |
so 'paśyad āśramaṃ dagdham Arjunena mahān ṛṣiḥ[2]), |
krodhāc chaśāpa rājarṣiṃ, kīrtitaṃ vo yathā mayā. || 113 ||

Kroṣṭoḥ[1]) śṛṇuta[2]) rājarṣer[3]) vaṃśam uttamapauruṣam[4]), |
[Yador vaṃśadharasyâtha yajvanaḥ[1]) puṇyakarmiṇaḥ |
Kroṣṭu[2])-vaṃśaṃ hi śrutvaiva[3]) sarvapāpaiḥ pramucyate. |]
yasyânvavāye saṃbhūto[1]) Viṣṇur[2]) Vṛṣṇikulodvahaḥ. || 2 ||

---

18 = Bd. II. 70.8; Mt. 44.8; Vā. 95.8. 1) Bd. āviddhaṃ; Mt. āviṣṭā; Vā. ādiṣṭaṃ. 2) Mt. mama tejobhiḥ; Vā. -sā megha-. 3) Mt. śoṣayiṣyanti sthāvarān; Va.T. -sāgaraṃ śoṣayiṣyati; V. śoṣam eṣyati. 4) Mt. śuṣkān. 5) Mt.T. bhasmīkariṣyanti; V. -kariṣyāmi. 6) Bd. kṣaṇenaiva; Vā. tena prīto. 7) Bd. -paḥ.

19 = Bd II. 70.9; Mt 44.9; Vā. 95.9. 1) Mt. -rāṃs tad-. 2) Bd. yâdadāt prabhuḥ. 3) Bd. tataḥ saṃprāpya sa śarān; Mt.T. -ha saṃprāptān; Vā. tataḥ saṃprāpya sumahat. 4) Mt. sthāvarān. 5) Mt. ca.

110 = Bd. II. 70.10; Mt. 44.10; Vā. 95.10. 1) Mt. grāmāṃs tathâśramāṃś caiva ghoṣāṇi.

111 = Bd. II. 70 11; Mt. 44.11; Vā. 95.11. 1) Bd. taccāpakṣiptabāṇaughā; Mt.T. -cīm anvadahat; Vā. -vaṃ prācīnam adahat. 2) Bd. adahan sthāvarān nṛpa; Vā.T. sūryapradakṣiṇam; V. sarvapra-. 3) Mt. hatā. 4) Vā. sūryeṇa; Mt. ghoreṇa.

112 = Bd. II. 70.12: Mt. 44.12; Vā. 95.12. 1) Bd) 'nalam; Vā. niyama-. 2) Bd.Vā.V. āśritaḥ; Vā.V. -sthitaḥ. 3) Mt. -tatrâste sa; Vā. -vāsā.

113 = Bd. II. 70.13, 14a; Mt. 44.13, 14a; Vā. 95.13. 1) Mt. -ṣṭhaṃs. 2) Mt. -hāmuniḥ.

2a = Bd. II. 70.14b; Br. 13.212b; H. 1904a; L. 68.21a; Mt. 44.14b; P.1 I. 13.1a; P.2 V. 13.1a; Vā. 95.14a. 1) L. -ṣṭuś. 2) Br. -ṭor vaṃśaṃ; H. -ṭos tu śṛṇu; L. ca śṛṇu; P.1 śṛṇu tvaṃ; P.2 śṛṇuṣva. 3) Br. muniśreṣṭhāḥ; H.P.1P.2 rājendra. 4) Bd.P.1P.2Vā. -pūruṣam; Br. śṛṇudhvaṃ gadato mama.

[ ] = Br. 13.213ab; H. 1904b, 1905a. 1) Br. -vinaḥ. 2) Br. -ṣṭor. 3) H. -tvêmaṃ.

2b = Bd. II. 70.15a; Br. 13.213c; H. 1905b; L. 68.21b; Mt. 44.15a; P.1 I.

Kroṣṭor *evâ*[1]bhavat putro Vṛjinīvān[2]) mahāyaśāḥ[3]), |
Vārjinīvatam icchanti Svāhiṃ svāhākṛtāṃ[4]) varam[5]) || 3 ||
Svāheḥ[1]) putro 'bhavad rājā[2])
*Uṣadg*ur[3]) *v*adatāṃ[4]) varaḥ, |
tasya putro 'bhavat Svātiḥ[1]),
*Kuś*aṅkus[2]) tatsuto 'bhavat. |
tataḥ[1]) prasūtim[2]) iccha*n vai*[3]) *Uṣadg*uḥ[4]) so 'gryam ātmajam[5]) || 4 ||
mahākratubhir īje *sa*[1]) vividhair *āpta*[2]dakṣiṇaiḥ; |
jajñe[3]) Citrarathas tasya[4]) putraḥ[5]) karmabhir anvitaḥ[6]). || 5 ||
āsīc[1]) Caitrarathir[2]) vīro
yaj*vā*[3]) vipuladakṣiṇaḥ[4]) |
Śaśabinduḥ paraṃ vṛttaṃ[5])
rājarṣīṇām anuṣṭhitaḥ[6]) |
cakravartī[7]) mahāsattvo
mahāvīryo bahuprajaḥ[8]). || 6 ||
Śaśabindur iti khyātaś
cakravartī babhūva ha. || 6 ||

13.1b; P.2 V. 13.1b; Vā. 95.14b. 1) Br.H. -vavāyajo Viṣṇur; L. yasyânvaye tu. 2) Bḍ.Vā. Vṛṣṇir; Br. H. Harir.

3 = Bḍ. II. 70.15b, 16a; Br. 15.1; H. 1969; Kū. 24.1a = a; L. 68.22a = a; Mt. 44.15b, (16a); P.1 I. 13.2a = a; P.2 V. 13.2a = a; Vā. 95.15. 1) Bḍ.Kū.L.Vā. eko'; Br. athâ-. 2) Kū. Vajravān iti. 3) Kū. viśrutaḥ; Mt. -rathaḥ; P.2T. -manāḥ. 4) Bḍ.Vā. -hāvatāṃ. 5) Mt. Vṛjinīvataś ca putro 'bhūt Svāho nāma mahābalaḥ.

4a = Bḍ.II.70.16b; Br.15.2a; H.1970a; Mt. 44.16b; Vā. 95.16a. 1) Br. Svāhi-; Mt Svāha-. 2) Mt. rājan. 3) Bḍ. Ruśekur; Vā. Raśādur; Mt. Uṣaṅgur. 4) Bḍ. Vā. dadatāṃ.

4a = Kū. 24.1b; L. 68.22b; P.1 I. 13 2b; P.2 V. 13.2b. 1) Kū. -vac Chāntiḥ; L. Svātī; P.2 Svātī (Cchvāhī). 2) Kū. Kaśikas; P.2 -kus (Ruśekus).

4b = Bḍ. II. 70.17a; Br. 15.3a; H. 1971a; L. 68.23a; Mt. 44.17a; Vā. 95.16b. 1) Bḍ. suta-; L. atha; Mt. sa tu; Vā. sutaṃ. 2) Vā. -sutam. 3) Bḍ. icchaṃs tu; Vā. icchanti. 4) Bḍ Ruśekuḥ; L. Kuśaṅkuḥ; Mt. Ruṣaṅguḥ; Vā. Raśādor. 5) Bḍ. prayatātmavān; L. sumahābalaḥ; Mt.T. saumyam āt-; Vā. agryam āt-.

5 = Bḍ. II. 70.17b, 18a; Br. 15.2b, 3b; H. 1970b, 1971b; L. 68.23b, 24a; Mt. 44.17b = b; P.1 I. 13.(3a) = b; P.2 V. 13.(3a) = b; Vā. 95.17. 1) Br. H. yo; L. 'sau. 2) Br H. bhūri-. 3) Mt. citraś; Vā. citraiś. 4) Mt. câsya. 5) Vā. -tra-. 6) P.1P.2 Kuśaṅkor abhavat putro nāmnā Citraratho 'sya tu.

6 = Bḍ. II. 70.18b, 19; Br. 15.4 = ab; H. 1972 = ab; Mt. 44 18a = a; L. 68.24b, 25a(b); Vā. 95.18, 19a. 1) Bḍ. jajñe; L.Mt. atha; Vā. evaṃ. 2) Vā Citraratho. 3) Mt. jajñe; Vā. yajñān. 4) Vā. -ṇān. 5) Vā. vṛtto. 6) L. -dus tu vai rājā anvayād vratam uttamam. 7) Bḍ. -tī. 8) L. -prajāḥ.

6 = Mt. 44.18b; P.1 I. 13.3b; P.2 V. 13.3b.

atrâ[1]nuvaṃśaśloko 'yaṃ yasmin gītaḥ[2]) purātanaiḥ[3]): |
Śaśabindos tu[4]) putrāṇāṃ śatānāṃ abhavac[5]) chatam || 7 ||
dhī[1]matām anu[2]rūpāṇāṃ bhūridraviṇatejasām, |
teṣāṃ ṣaṭ ca[3]) pradhānās tu[4]) pṛthusāhvā[5]) mahābalāḥ: || 8 ||

Pṛthuśravāḥ Pṛthuyaśā
rājâsīc(!) Chāśabindavaḥ[1]). || 9 ||

Pṛthuśravāḥ Pṛthuyaśāḥ
Pṛthudharmā[1]) Pṛthuṃjayaḥ[2]) |
Pṛthukīrtiḥ Pṛthuṃdātā[3])
rājānaḥ Śāśa[4]bindavaḥ. || 9 ||

śaṃsanti ca purāṇajñāḥ[1]) Pārtha[2]śravasam Antaram[3]), |
Antarasya[4]) Suyajñas tu[5]), Suyajñatanayo[6]) 'bhavat[7]) || 10 ||

Uśanā[1]) yajñam akhilaṃ
svadharmam uṣatāṃ varaḥ[2]) |
Śineyur[3]) abhavat[4]) putra[5])
Auśanaḥ[6]) śatrutāpanaḥ[7]), || 11 ||

Uśanā[1]) sa tu dharmātmā
avāpya[2]) pṛthivīm[3]) imām |
ājahārâśvamedhānāṃ
śatam uttamadhārmikaḥ[4]). || 11 ||

7 = Bḍ. II. 70.20; L. 68.26a = b; Mt. 44.19; P.1 I. 13.4; P.2 V. 13.4; Vā. 95.19b, 20a. 1) Bḍ Vā. tatrâ-. 2) Mt.P.2 gītas tasmin; P.1 gītas tasya. 3) Mt.P.1P.2 purâbhavat; Vā. purāvidaiḥ. 4) Vā. -bindo 'stu. 5) L. -ṇāṃ sahasrāṇām abhūc.
8 = Bḍ. II 70.21; Mt. 44.20; P.1 I. 13.5; P.2 V. 13.5; Vā. 95.20b, 21a. 1) Bḍ. śrī-. 2) Mt. câbhi-; P.1P.2 câru-. 3) Bḍ. vai. 4) Mt P.1P.2 śatapradhānānāṃ. 5) Bḍ. -thusvāhā.

9 = Br. 15.5a; H. 1973a. 1) H. Chaśabindujāḥ; Br.V. -jaḥ.

9 = Bḍ. II. 70.22; Mt. 44.21; P.1 I. 13.6; P.2 V. 13.6; Vā. 95.21b, 22a. 1) Bḍ. Pṛthukarmā; P.1P.2 -thutejāḥ. 2) P.1P.2 -thūdbhavaḥ. 3) Bḍ. -dāto; Mt -thumanā; P.1 -thumato; P.2 -matī. 4) Bḍ.Mt. P.1 Śaśa-.

10 = Bḍ. II. 70.23; Br. 15.5b, 6a; H. 1973b, 1974a; L. 68.26b, 27a; Mt. 44.22; P.1 I. 13.7a = a; P. V. 13.7a⟨⟩; Vā. 95.22bc. 1) L. -ti tasya putrāṇāṃ; Vā. purāṇāni. 2) Mt P.1P.2 Pṛthu-. 3) H. uttaram; L. Anantakam anuttamam; Mt P.1P.2 uttamam. 4) Bḍ. Akṣarasya; H. anantaraṃ; L. Anantakāt; P.2 Anantasya; Vā.T. Antaraḥ sa. 5) L. suto Yajño; Mt. Sujajñasya; P.2 parā syāt su; Vā. purā yas tu. 6) Bḍ. Uśanās tatsuto; L.Vā. Yajñasya tanayo; Mt. P.2 Suyajñas tanayo. 7) L. Dhṛtiḥ.

11 = Br. 15.6b, 7a; H. 1974b, 1975a; Mt. 44.24a = b; P.1 I. 13.7b, (8a); P.2 V. 13.7b, (8a). 1) Br. uṣataḥ; H. uṣan yo. 2) Br.T. -dharme ca kṛtādaraḥ; V. -mam(s)ukhatāṃ varaḥ. 3) Mt. Titikṣur. 4) P.1P.2 tataś câsyâbhavat

11 = Bḍ. II. 70.24; L. 68.(27b), 28a; Mt. 44.23; Vā. 95.23. 1) Bḍ. -nāḥ; L. -nās. 2) Mt. -nā tu Suyajñasya yo rakṣan. 3) L. -nās tasya tanayaḥ saṃprāpya tu mahīm. 4) Bḍ. -madakṣiṇam.

Maruttas[1]) tasya tanayo rājarṣī*ṇām anuttama*ḥ[2]). |

Marutto[1]) 'labhata jyeṣṭhaṃ sutaṃ Kambalabarhiṣam. ‖ 12 ‖	vīraḥ[1]) Kambalabarhis tu Maruttatanayaḥ[2]) smṛtaḥ[3]), ‖ 12 ‖
cacāra vipulaṃ dharmam amarṣāt pretya[1]bhāg api. | Śata[2]prasūtim iccha*nti*[3]) sutam Kambalabarhiṣaḥ, ‖ 12₁ ‖ babhūva Rukmakavacaḥ Śataprasavataḥ sutaḥ. |	 putras tu Rukmakavaco vidvān Kambalabarhiṣaḥ[1]). |

nihatya Rukmakavacaḥ *purā*[1]) kavaci*no*[2]) raṇe[3]) ‖ 13 ‖
dhanvi*no*[1]) niśitair[2]) bāṇair avāpa[3]) śriyam uttamām[4]), |
| *aśvamedhe* dadau[5]) *rājā brāhmaṇebhyas tu*[6]) *dakṣiṇām*[7]). ‖14‖
jajñe[1]) *tu*[2]) Rukmakavacāt Parā*vṛt*[3]) paravīrahā[4]), |

(P.1 -van). 5) P.1 -trāḥ. 6) Br. H. Uṣataḥ; P 1P.2 Uśanā. 7) P.1P.2 putraś c-Ôśanasas tasya Śineyur nāma sattamaḥ.

12a = Bd. II. 70.25a; Br. 15.7b; H. 1975b; L. 68.29a; Mt. 44.24b; Vā 95.24a. 1) Br. -tas. 2) Bd. anuvrataḥ; Br.H. -ṣir abhavan nṛpaḥ (H. -pa); L. -ṛṣivaṃśavardhanaḥ; Vā. anuṣṭhitaḥ.'

12b = Br. 15.8a; H. 1976a. 1) Br. -to.

12b = Bd. II. 70.25b; L. 68.29b; Mt. 44.25a; Vā. 95.24b. 1) Bd. -ra-. 2) L. tu Marus tasyâtmajaḥ. 3) Mt. āsīn Maruttatanayo vīraḥ Kambalabarhiṣaḥ.

12₁ = Br. 15.8b, 9a; H. 1976b, 1977a. 1) Br.T. pratya-. 2) Br.T. sa sat-. 3) Br.T. icchan vai.

13a = Br. 15.9b; H. 1977b.

13a = Bd. II. 70.26a; L. 68.30a; Mt. 44.25b; P.1 I. 13.(8b); P.2 V. 13.(8b); Vā. 95.25a. 1) P.1P.2 āsīc Chineyoḥ putro yaḥ sa Rukmakavaco mataḥ.

13b = Bd. II. 70.26b; Br. 15.10a; H. 1978a; L. 68.30b; Mt. 44.26a; P.1 I. 13.9a; P.2 V. 13.9a; Vā. 95.25b. 1) Br.H. śataṃ; L. -co vīrān; Mt. parān; P.1 -co yuddhe. 2) Br.H. -cināṃ. 3) Mt. kavacadhāriṇaḥ; P.1 -dhe yuddhaviśāradaḥ; P.2 -caḥ parānīkavināśanaḥ.

14 = Bd II. 70.27a(b); Br. 15.10b = a; H. 1978b = a; L. 68.31a(b); Mt. 44 26b, 27a; P.1 I. 13 9b, 10a; P.2 V. 13.9b, 10a; Vā. 95.26a(b). 1) Br.H. dhanvināṃ. 2) Mt.P 1P 2 vividhair. 3) Mt P.1 avāpya; P.2 -ṇaiś câvāpya. 4) Mt.P.1P 2 pṛthivīm imām. 5) P.1 'dadād. 6) P.1 -yaś ca; P 2 -yaḥ sa. 7) Bd.Vā. brāhmaṇebhyo dadau vittam aśvamedhe mahāyaśāḥ; L. -dhe tu dharmātmā ṛtvigbhyaḥ pṛthivīṃ dadau.

15 = Bd. II. 70.28; Br. 15.11; H. 1979; L. 68.32; Mt. 44.27b, 28a; P.1 I. 13.10b, 11a; P.2 V. 13.10b, 11a; Vā. 95.27. 1) Bd Vā rājñas; Mt.P.2 yajñe. 2) Br.P.2 ca; H. 'tha. 3) Bd. Parāvit; Br.V.H. Parājit;

jajñire pañca putrās tu[5]) mahā*vīryāḥ Parāvṛtaḥ*[6]): || 15 ||
Rukmeṣuḥ Pṛthurukmaś ca Jyāmaghaḥ Pari*gho*[1]) Hariḥ. |
Pari*gha*ṃ[2]) ca Hariṃ caiva Videhe *'sthāpayat pitā*[3]); || 16 ||
Rukmeṣur[1]) abhavad rājā Pṛthurukmas *tad*āśrayaḥ[2]). |
tābhyāṃ[3]) pravrājito[4]) rāj*yāj*[5]) Jyāmagho 'vasad[6]) āśrame || 17 ||
praśāntaś *câśramasthaś ca*[1]) brāhmaṇ*aiś câv*abo[2]dhitaḥ. |
jagāma dhanur[3]) ādāya deśam anyaṃ[4]) dhvajī rathī[5]). || 18 ||
Narmadā*ṃ nṛpa*[1]) ekākī *Meka*lā*ṃ*[2]) *Mṛttikāvatīm*[3]) |
Ṛkṣavantaṃ giriṃ *ga*tvā[4]) *Śu*kt*i*mat*yām*[5]) *uvāsa saḥ*[6]). || 19 ||
Jyāmaghasyâbhavad bhāryā Śaibyā[1]) *balavatī*[2]) *satī*[3]), |
aputro 'pi sa vai rājā[4]) bhāryām[5]) *a*nyā*ṃ*[6]) *na* vindat*i*[7]). || 20 ||
tasyâsīd vijayo yuddhe, tat*ra*[1]) kanyām avāpa[2]) saḥ, |

Br.T. Parajit; Mt.P.2 -caḥ kadācit. 4) Vā. -cād aparāvṛtya vīrahāḥ. 5) P.1 tat putrā jajñire pañca. 6) Bḍ.Vā. -sattvā mahābalāḥ; Br.T.H. -vīryāḥ Parājitaḥ; L. -sattvāḥ Parāvṛtaḥ; Mt. -vīryā dhanurbhṛtaḥ; Br.V.P.1P 2 -vīryaparākramāḥ.

16 = Bḍ II. 70.29; Br. 15.12; H. 1980; L. 68.33; Mt. 44.28b, 29a; P.1 I. 13.11b, 12a; P 2 V. 13.11b, 12a; Vā. 95.28. 1) Br.H. Pālito. 2) Br.H. Pālitaṃ. 3) Br.H. -hebhyaḥ pitā dadau; L. -heṣu pitā nyasat.

17 = Bḍ. II. 70.30; Br. 15.13; H. 1981; L. 68.34; Mt. 44.29b, 30a; P. I. 13.12b, 13a; P.2 V. 13.12b, 13a; Vā. 95.29. 1) Vā. Brahmeṣur. 2) Br.H. -masya saṃśrayāt; L. -śrayāt; P 1 tathāśrayaḥ. 3) Bḍ. Mt.Vā. tebhyaḥ; L. tais tu. 4) Bḍ. parājito; Vā. -vrajito. 5) Bḍ Br.T.L P 2 rājā. 6) Mt. tu tadâ-; Vā. 'bhavad.

18 = Bḍ. II. 70.31; Br. 15.14; H. 1982; L. 68.35; Mt. 44.30b, 31a; P.1 I. 13 13b, 14a; P 2 V. 13.13b, 14a; Vā. 95.30. 1) Bḍ.Vā. -tas tu vane ghore; Br.T. ca tadā rājā; V. -teḥ savarasthaś ca; H. câpraśāntaś ca; L. -taḥ sa vanastho 'pi; P.1 -sthas tu; P.2 -taḥ svāśramasthas tu. 2) Bḍ. -ṇena viro-; P 1 -ṇena vibo-; L. -ṇair eva; Mt.P.2Vā. -ṇenâvabo-. 3) Br. punar. 4) Vā deśamadhyaṃ 5) Bḍ.Vā. rathī dhvajī.

19 = Bḍ II. 70.32; Br. 15.15; H. 1983; L. 68.36; Mt. 44.31b, 32a; P.1 I. 13.14b, 15a; P 2 V. 13 14b, 15a; Vā. 95.31. 1) Br.H. -dākūlam; L. -dātīram; P 1P 2 -dātaṭa; Vā.T. -dānūpa. 2) L·Mt P 1P.2 kevalaṃ. 3) Bḍ. -lānmirikāvanam; L. bhārvavā yutaḥ; Mt. vṛttikāmataḥ; P.1P.2 vṛttikarṣitaḥ; Vā T. mekalāvṛttikā api. 4) Br H. jitvā. 5) Bḍ. Muktimantam; L. tyaktam anyair; Mt. bhuktam anyair; P.1 muktam anyair; P.2 bhuktavanya; Vā. Śuktimanyām. 6) Bḍ Vā. athâviśat; Mt.P.1P 2 upāviśat.

20 = Bḍ. II. 70.33; Br. 15.16; H 1984; L 68 37a = a; Mt. 44.32b, 33a; P 1 I. 13.15b, 16a; P.2 V. 13.15b, 16a; Vā. 95.32. 1) Mt. Caitrā; Vā. Saivyā. 2) L. śīlavatī; Mt P.1P 2 pariṇatā. 3) Vā. bhṛśam. 4) Br. 'pi sa rājā vai; H. 'pi ca rājā sa; Mt. -tro nyavasad r.; P.1P.2 'py abhavad r. 5) Br.H. nânyāṃ. 6) Br H. bhāryām. 7) Br.H. avindata; Mt.T. na vindata; P.1 acintayan.

bhāryām uvāca saṃtr*astaḥ*[3]) snuṣêti *sa*[4]) *janeśvaraḥ*[5]). || 21 ||
evam[1]) *uk*tâ[2]bravīd *enaṃ*[3]): kasyêyaṃ te[4]) snuṣêti *vai*[5])? |
| abravīt tad upaśrutya Jyāmagho rājasattamaḥ: |
yas te janiṣyate putras, tasya bhāry*ā* *bhaviṣyati*[1]). || 22 ||

ugreṇa tapasā tasyāḥ | kanyāyāḥ sā[1]) vyajāyata |

tasy*āḥ*[1]) sā[2]) tapasôgreṇa | *Śaibyā*[3]) *vai* saṃpra[4]sūyata |

putraṃ[1]) Vidarbhaṃ subhagā[2]) Śaibyā[3]) pariṇatā satī. || 23 ||
rājaput*rau*[1]) *tu*[2]) vidvāṃsau[3]) snuṣāyāṃ Kratha-Kaiśikau[4]) |
paścād[5]) Vidarbho 'janayac[6]) chūr*au*[7]) raṇaviśārad*au*[8]) 24 ||
|Lomapāda*ṃ*[1]) tṛtīya*ṃ*[2]) *tu*[3]) *putraṃ parama*[4]*dhārmikam*[5]). |
|Lomapād*ātmajo*[6]) Babhrur[7]), *Dhṛ*tis[8]) tasya *tu* cât[9]majaḥ[10]), || 25 ||

---

21 = Bḍ. II. 70.34; Br. 15.17; H. 1985; Mt. 44 33b, 34a; P.1 I. 13.16b, 17a; P.2 V. 13.16b, 17a; Va. 95.33. 1) Bḍ.Vā. tataḥ. 2) Mt P.1 avāpya. 3) Bḍ. bhītaḥ san; Mt.P.1P.2 saṃtrāsāt; Vā. rājā sa. 4) Bḍ.Vā. tu; Br.V.Mt.P.1P.2 snuṣêyaṃ te. 5) Mt.P.1P.2 śucismite; Bḍ.Vā. nareśvaraḥ.

22a = Bḍ. II. 70.35a; Br. 15.18a; H. 1986a; Mt. 44.34b; P.1 I. 13.17b; P.2 V. 13.17b; Vā. 95.34a. 1) Bḍ H. etac. 2) Br.H. chrutvâ-; P.1 uktvâ-. 3) Bḍ. evaṃ; Br.H. devī. 4) Br. deva; H.Mt. -ya cêyaṃ; P.1P.2 -ya kêyaṃ. 5) Bḍ.Vā. sā; Mt. ca.

| 22b = Br. 15.18b; H. 1986b.

22c = Bḍ. II. 70.35b; Br. 15.19; H. 1987a; Mt. 44.35a; P.1 I. 13.18a; P.2 V. 13.18a; Vā. 95.34b. 1) Br. bhāryôpapāditā; H. bhāryôpadānavī.

23a = Br. 15.20a; H. 1987b. 1) H. sa.

23a = Bḍ. II. 70.36a; L. 68.37b; Mt. 44.35b; P.1 I. 13.18b; P.2 V. 13.18b; Vā. 95.35a. 1) Mt.T. tasmāt; V. tasyāṃ; Vā. tasya. 2) L. sā caiva. 3) Vā. Saivyā. 4) Bḍ. caiva hy a-; Mt.P.1 kanyāyāḥ saṃpra-; P.2 kanyāyāḥ sama-; Vā.T. vaiśaṃ pra-.

23b = Bḍ II. 70.36b; Br. 15.20b; H. 1988a; L. 68.a; Mt. 44.36a; P.1 I. 13.19a; P.2 V. 13.19a; Vā. 95.35b. 1) L. sutaṃ. 2) P.1P.2 -gaṃ. 3) L. vayaḥ-; Mt. Caitrā; Vā. Saivyā.

24 = Bḍ. II. 70.37; Br. 15.21; H. 1988b, 1989a; L. 68.38b, 39a; Mt. 44.36b, 37a; P.1 I. 13.19b, 20b; P.2V. 13.19b, 20b; Vā. 95.36. 1) Bḍ. -putras; Br. T.H.Mt.P.1 -putryāṃ. 2) Mt. ca; P.2 su-. 3) L. -trasutāyāṃ tu; Mt.T. vidvān sa. 4) Br.H.P.1Vā.T. -Kauśikau; L. vidvāṃsau Kratha-Kaiśikau. 5) Bḍ L.Vā. putrau; Mt. tasyāṃ. 6) L. -bharājasya. 7) Mt.P.2 -rān; P.1 -raṃ. 8) Mt P.2 -dān; P.1 -dam.

| 25 = Bḍ. II. 70.38; Kū. 24.(6c)=a; L. 68.(39b, 40a); Mt. 44.36c, 37b; P.1 I. 13.20a, 21a; P.2 V. 13.20a, 21a; Vā. 95.37. 1) Kū. -das; L. Romapādas. 2) Kū. -yas; L. -yaś. 3) L. ca. 4) Bḍ. Vā. tu paścāj jajñe su-. 5) Kū.L. Babhrus tasyâtmajo nṛpaḥ (L. -jaḥ smṛtaḥ). 6) Bḍ. -pādasuto; Mt. -pādān

| Kai[1]śikasya *Cidiḥ* [2]) *putras*[3]), tasmāc Caidyā[4]) nṛpāḥ smṛtāḥ[5]). |

Bhīmo Vidharbhasya sutaḥ, | Kratho Vidarbhaputras tu[1]),
Kuntis tasyâtmajo 'bhavat, ‖ 26 ‖ | Kuntis tasyâtmajo 'bhavat, ‖ 26 ‖

Kunter Dhṛṣṭaḥ[1]) *suto*[2]) jajñe raṇa[3]dhṛṣṭaḥ[4]) pratāpavān. |

Dhṛṣṭasya jajñire śūrās | Dhṛṣṭasya[1]) putro dharmātmā[2])
trayaḥ paramadhārmikāḥ: ‖ 27 ‖ | Nirvṛtiḥ[3]) paravīrahā, ‖ 27 ‖
Āvantaś ca Daśārhaś ca | *tasya putro Daśārhas tu*[1])
balī Viṣaharaś ca yaḥ[1]). | | *mahābalaparākramaḥ*[2]). |

Daśārh*asya* suto[1]) Vyomā[2]), V*yomno*[3]) Jīmūta ucyate[4]), ‖ 28 ‖

Manuḥ. 7) Mt. putro; Vā. Vastur. 8) Bḍ. Ākṛtis; Mt. Jñātis; P.2 Hetis; Vā. Āhṛtis. 9) Bḍ.Vā. -sya. câ-. 10) L Sudhṛtis tanayas tasya vidvān paramadhārmikaḥ.

26a = A. 275.18b; Bḍ. II. 70.39a; L. 68.40b; Mt. 44.38a; P.1 I. 13.21b; P.2 V. 13.21b; Vā. 95.38a. 1) A.Bḍ.L.P.1Vā. Kau-. 2) L. -śikas tanayas. 3) L. tasmāt; P.1 -kasyâtmajaś Cedis. 4) P.1 -ya. 5) L. -dyānvayaḥ smṛtaḥ.

26b = Br. 15.22a; H. 1989b.

26b = Bḍ. II. 70.39b; L. 68.41a; Mt. 44.38b; P.1 I. 13.22a; P.2 V. 13.22a; Vā. 95.38b. 1) L. -bhasya sutaḥ; P.1 -tro yaḥ.

27a = Bḍ. II. 70.40a; Br. 15.22b; H. 1990a; L. 68.41b; Mt. 44.39a; P.1 I. 13.22b; P.2 V. 13.22b; Vā. 95.39a. 1) L. Vṛtaḥ; Vā. -ṣṭa-. 2) L. P.1P.2 tato. 3) Bḍ. raṇe; P.1P.2 Dhṛṣṭāt; Vā. puro. 4) P.1 Sṛṣṭaḥ; P.2 Pṛṣṭaḥ.

27b = Br. 15.23a; H. 1990a.

27b = Bḍ. II. 70.40b; L. 68.42a; Mt. 45.39b; P.1 I. 13.23a; P.2 V. 13.23a; Vā 95.39b. 1) P.1 Sṛṣṭasya; P.2 Pṛṣṭasya. 2) L. raṇadhṛṣṭasya ca suto. 3) L. Nidhṛtiḥ; Mt. P.1 Nivṛtiḥ.

28a = Br. 15.23b; H. 1990a. 1) Br.T. saḥ.

28a = Bḍ. II. 70.41a; L 68.(42b); Mt. 44.(40a); P.1 I. 13.23b; P.2 V. 13.23b; Vā. 95.40a. 1) L. Daśārho Naidhṛto nāmnā; Mt. tad eko Nirvṛteḥ putro; P.1 Nivṛttiputro Dāśārho; P.2 Dāśārho Nirvṛteḥ putro. 2) L. mahāriganasūdanaḥ; Mt.P.1P.2 nāmnā sa tu Vidūrathaḥ.

28b = A. 275.19a = b; Bḍ. II. 70.41b; Br. 15.24a; H. 1991b; L. 68.43a; Mt. 44.40(b)c; P.1 I. 13.24a; P.2 V. 13.24a; Vā. 95.40b. 1) P.1P.2 Da(ā)śārhaputro; Mt. Daśārhas tasya vai putro Vyomas tasya ca vai smṛtaḥ; Dāśārhāc caiva. 2) A.Bḍ. Vyomas; L. Vyāpto; Mt. Vyomāt tu; P.1 Bhīmas tu; P.2 Vyomnas tu. 3) A. Vyomāt; Bḍ. Vā. tato; Mt. putro; P.1 Bhīmāj; P.2 Vyomnâj. 4) L. -pto Jīmūta iti tatsutaḥ.

Jīmūtaputro Vik*ṛtis*[1]), tasya Bhīmarathaḥ sutaḥ[2]), |
atha[3]) Bhīmarathasyâ*sīt*[4]) putro[5]) *Navarath*aḥ[6]) kila[7]) || 29 ||

dāna[1]dharmarato nityaṃ *satya*śīla[2]parāyaṇaḥ, |
tasya putro Navarathas, tato Daśarathaḥ smṛtaḥ. || 291 ||

tasya *câsīd* Daśarathaḥ[1]), Śakunis tasya câtmajaḥ. |

tasmāt Karambhaḥ, Kārambhir[1])
Devarāto 'bhavan nṛpaḥ[2]) || 30 ||

tasmāt Karambha*ko dhanvī*[1]),
Devarāto *'bhavat tataḥ* || 30 ||

Devakṣatro 'bhavad[1]) *rājā*[2]) D*ai*varātir[3]) mahāyaśāḥ, |

deva*garbha*[1]samo[2]) jajñe
Devakṣatrasya[3]) nandanaḥ[4]). ||31||

Devakṣatrasuto jajñe
Devanaḥ kṣatranandanaḥ, |
Devanāt ca[1]) Madhur jajñe,
yasya medhārthasaṃbhavaḥ[2])||31||

Madhūnāṃ vaṃśakṛd rājā
Madhur madhuravāg api[1]), |
Madhor jajñe 'tha Vaidarbhyāṃ[2])
Purudvān[3]) puruṣottamaḥ. || 32 ||

Madh*ur nāma*[1]) mahātejā,
Madhoḥ[2]) *K*uruva*ś*as[3]) tathā[4]), |
āsīt *K*uruva*ś*āt[5]) putraḥ
Puru*dvān*[6]) puruṣottamaḥ[7]). ||32||

---

29 = A. 275.19b = a; Bḍ. II. 70.42; Br. 15.24b, 25a; H. 1992; L. 68.43b,44a Mt. 44.41; P.1 I. 13.24b, 25a; P.2 I. 13.24b, 25a; Vā. 95.41. 1) A.P.2 -kalas; H. Vṛkatis; Mt. -malas. 2) Br. smṛtaḥ. 3) Mt. suto. 4) P.1P.2 -syâpi. 5) Mt. smṛto. 6) Bḍ.Vā. Rathavaraḥ. 7) Br. H. tathā.

291 = Bḍ. II. 70.43; L. 68.44b = a; Vā. 95.42. 1) Vā.T. dātā. 2) Bḍ. śīlaśruta-.

30a = Bḍ. II. 70.44a; Br. 15.25b; H. 1993a; L. 68.45a; Mt. 44.42a; P.1 I. 13.25b; P.2 V. 13.25b; Vā. 95.43a. 1) L.Mt.P.2T. Dṛḍharathaḥ; Bḍ. Vā. -ya ç-Aikādaśarathaḥ.

30b = Br. 15.26a; H. 1993b; Mt. 44.42b; P.1 I. 13.26a; P.2 V. 13.26a. 1) P.1P.2 -bhas tasmāc ca. 2) Mt.P.1P.2 -to babhūva ha.

30b = Bḍ. II. 70.44b; L. 68.45b; Va. 95.43b. 1) L. -bhaḥ saṃbhūto.

31a = Bḍ. II. 70.45a; Br. 15.26b; H. 1994a; L. 68.46a; Mt. 44.43a; P.1 I. 13.26b; P.2 V. 13.26b; Vā. 95.44a. 1) L. -rātād abhūd. 2) Br.H. -vat tasya. 3) Bḍ.L.Vā. Devarātir; Br. Vṛddhakṣatro; H. Daivakṣatrir; P.1 Devarātān.

31b = Br. 15.27a; H. 1994b; L. 68.46b; Mt. 44.43b; P.1 I. 13.27a; P.2 V. 13.27a. 1) H. -varga-. 2) L. -bhopamo. 3) L. yo devakṣatra-; Mt. Devanakṣatra-. 4) L. -nāmakaḥ; Mt. -tranandanaḥ.

31bc = Bḍ. II. 70.45b, 46a; L. 68.(47a) = c; Vā. 95.44b, 45a. 1) Bḍ.Vā. sa. 2) L. Devakṣatrasutaḥ śrīmān Madhur nāma mahāyaśāḥ.

32 = Br. 15.27b, 28a; H. 1995; L. 68. 47b, 48a. 1) L. Madhos tu Kuruvaṃśakaḥ. 2) L. Kuruvaṃśād Anus tasmāt. 3) L. Purutvān.

32 = Bḍ. II. 70.46b, 47a; Mt. 44.44; P.1 I. 13.27b, 28a; P.2 V. 13.27b, 28a; Vā. 95.45b, 46b, cfr. 46a. 1) Bḍ. Nandanaś ca; Vā. Madhoś

*Aṃś*ur[1]) jajñe 'tha[2]) Vaidarbhyāṃ	jajñe Purudvataḥ putro
Bhadravatyāṃ[3]) *Kurūdvahaḥ*[4]).	Bhadravatyāṃ Purūdvahaḥ. |

Aikṣvākī[1]) câ[2]bhavad[3]) bhāryā[4]) *Aṃśos*[5]), tasyāṃ[6]) vyajāyata[7]) |
Sattvān[8]) *sarvaguṇopeta*ḥ[9]) Sāttvat*āṃ*[10]) kīrti[11]vardhanaḥ. || 33 ||
imāṃ visṛṣṭiṃ vijñāya Jyāmaghasya mahātmanaḥ[1]) |

yujyate paramaprītyā	prajāvān[1]) eti sāyujyaṃ[2])
prajāvāṃś ca bhavet sadā[1]). ||34||	rājñaḥ Somasya dhīmataḥ[3]). ||34||

33a = Br. 15.⟨⟩; H. 1995bI, 1996aII; L. 68.48b; Mt. 44.45a; P.1 I. 13.28b; P.2 V. 13.28b. 1) Br. Madhur; H. Madhor; Mt.P.2T. Jantur. 2) L. ca. 3) Mt. Bhadrasenyāṃ; P.1 Dravantyāṃ. 4) H. -ha; L. Purutvataḥ; Mt. Purudvataḥ; P.1 Puruhotrataḥ; P.2 Purudvasuḥ.

câpi. 2) Vā. Manur. 3) Bd. Puruvasus; Mt. Puravasas; Vā. Manuvaśas. 4) P.1 smṛtaḥ. 5) Bd. Puruvasoḥ; Mt. Puravasāt; Vā. Puruvaśāt. 6) P.1 Puruhotraḥ; P.2 puruṣaḥ. 7) P.1 pratāpavān.
33a = Bd. II. 70.47b; Vā. 95.47a.

33bc = Bd. II. 70.48; Br. 15.28b, 29a; H. 1996b, 1997a; L. 68.49; Mt. 44.45b, 46a; P.1 I. 13.29; P.2 V. 13.29; Vā. 95.47bc. 1) L. -kīm; P.1P.2 Vetrakī. 2) Bd.P.1P.2 tv a-. 3) L. avahac. 4) L. câṃśuḥ. 5) Bd.L.Vā. Sattvas; Br. Madhos; H. Sattvāṃs; Mt.P.2T. Jantos. 6) H. tasyā; L. tasmād. 7) Bd.L.Mt.Vā. ajāyata. 8) Bd. tasmāt; Br.V.L.Vā. Sattvāt; Mt.P.1P.2 Sātvataḥ. 9) Bd.Br.V.Vā. sattvagu-. Mt. sattvasaṃyuktaḥ; P.1P.2 sattvasampannaḥ. 10) Bd.L.Vā. Sāttvataḥ; Br. sātvatā; H. sattvatāṃ; P.1 -tvatān. 11) L. kula-.

34a = Bd. II. 70.49a; Br. 15.29b; H. 1997b; L. 68.(50b); Mt. 44.46b; P.1 I. 13.30a; P.2 V. 13.30a; Vā. 95.48a. 1) L. yaḥ paṭhec chṛṇuyād vâpi nisṛṣṭiṃ Jyāmaghasya tu.

34b = Br. 15.29c; H. 1998. 1) H. tathā.

34b = Bd. II. 70.49b; L. 68.(51); Mt. 44.46c; P.1 I. 13.30b; P.2 V. 13.30b; Vā. 95.48b. 1) L. prajīvaty. 2) L. vai svargaṃ. 3) L. rājyaṃ saukhyaṃ ca vindati.

C.

(Bḍ. II. 71.1—21a; Br. 15.30—45a, 16.9—11; H. 1999—2014a, 2040—2042; L. 69.1—12b; Mt. 44.47—45.3; P.1 I. 31.31—72; P.2 V. 13.34—75a; Vā. 96.1—20a; cfr. A. 275.24—26, 38b—40a; Bhg. IX. 24.6—13a; Ga. 139.36—39; Kū. 24.33—39; Vi. IV. 13.1—8.)

Sāttv*atān*[1]) *sattv*asampannān[2]) Kauś[3]alyā[4]) suṣuve sutān[5]): |
bhajinaṃ[6]) Bhajamānaṃ *ca*[7]) divyaṃ[8]) Devāvṛdhaṃ[9]) nṛpam[10]) || 1 ||
Andhakaṃ ca mahā-*Bhoj*aṃ[1]) Vṛṣṇiṃ ca Yadunandanam[2]). |
teṣāṃ *vi*sargāś[3]) catvāro[4]), vistareṇ*aiva*[5]) *tāñ śṛṇu*[6]): || 2 ||
Bhajamānasya Sṛñjayy*au*[1]) Bāhya*kā c*-[2]*Ôpa*bāhyakā[3]) |

āstāṃ bhārye, tayos tasmāj	Sṛñjayasya sute dve[1]) tu
jajñire bahavaḥ sutāḥ: || 3 ||	Bāhyake[2]) *te*[3]) *udāvahat*[4]). || 3 ||

---

1 = Bḍ. II. 71.1; Br. 15.30; H. 1999; L. 69.1; Mt. 44.47; P.1 I. 13.31a = a; P.2 V. 13.31; Vā. 96.1. 1) Bḍ. Sāttvatāj; Br.T. Sattvataḥ; L. Sāttvataḥ; P.2 Sāttvatāt; Vā. Sāttvatī. 2) Bḍ jajñire putrāḥ; L. satyasampannaḥ; P.1 -pannā; P.2 -pannāt; Vā. rūpasampannā. 3) P.1 Kausa-. 4) L. prajajñe. 5) Bḍ. -lyāyāṃ mahābalāḥ; L. caturaḥ sutān. 6) Bḍ. Bhajamāno; Br.T. Bhāginaṃ; L. Bhajanaṃ. 7) Mt.P.2 tu; Bḍ. Bhajir Divyo; L. Bhrāja-. 8) Bḍ. Vṛṣṇir. 9) Bḍ. -vṛdho. 10) Bḍ. 'ndhakaḥ; Mt. nṛpa.

2 = Bḍ. II. 71.2(a)b; Br. 15.31; H. 2000; L. 69.2; Mt. 44.48; P.1 I. 13.31b = b; P.2 V. 13.32; Vā. 96.2. 1) Bḍ. Mahābhojaś ca vikhyāto; Br. H. mahābāhuṃ; L.P.2V. mahābhāgaṃ. 2) Bḍ. brahmaṇyaḥ satyasaṅgaraḥ; P.2 ca tadanantaram. 3) Bḍ Vā. hi sargāś; L. nisargāṃś; Mt. tu sargāś; P.1P.2 sargāś ca. 4) L. caturaḥ. 5) Br.H. -reṇêha. 6) Bḍ.L.Vā. -raḥ śṛṇudhvaṃ vistareṇa vai; Br. -êha kīrtitāḥ; Mt. -va tac chṛṇu.

3a = Bḍ. II. 71.3a; Br. 15.32a; H. 2001a; Mt. 44.49a; P.1 I. 13.32a; P.2 V. 13.33a; Vā. 96.3a. 1) Bḍ. -yyo; H. -jaryyau; Mt P.1P.2 -jayyāṃ; Vā. Sṛñjayyāṃ. 2) Br H. 'th-. 3) Mt. Bāhyakāyāṃ ca Vāhyakāḥ; P.1P.2 Bhājanāmā suto 'bhavat; Vā. Bāhyaś c-Ôparibāhyakaḥ.

3b = Br. 15.32b; H. 2001b.

3b = Bḍ. II. 71.3b; Mt. 44.49b; P.1 I. 13.32b; P.2 V. 13.33b; Vā. 96.3b. 1) P.1P.2 sutāyāṃ. 2) Mt. Vāhyakās; P.1P.2 Bhājakās; Vā. Bāhyakas. 3) Mt.P.1P.2 tu. 4) Mt. tadâbhavan; P.1P.2 tato 'bhavan.

Kṛmiś[1]) ca Kramaṇaś caiva | tasya bhārye[1]) bhaginyau te[2])
Dhṛṣṇaḥ[2]) Śūraḥ puraṃjayaḥ, | prasūte tu[3]) sutān bahūn[4]): |
Nimiś ca[5]) Kṛkaṇaś[6]) caiva
Vṛṣṇiḥ[7]) parapuraṃjayaḥ[8]), |

ete[1]) Bāhyakasṛñjayyāṃ[2]) Bha[3]jamānād vijajñire. || 4 ||
A[1]yutājit Sahasrājic Chatājid[2]) atha[3]) Dāsakaḥ[4]) |
Upabāhyakasṛñjayyāṃ[5]) Bhajamānād vijajñire. || 5 ||
teṣāṃ[1]) Devāvṛdho rājā[2]) cacāra paramaṃ[3]) tapaḥ: |
putraḥ sarvaguṇopeto mama bhūyād iti spṛhan[4]). || 6 ||
saṃyojyâ[1]tmānam[2]) evaṃ sa[3]) Parṇāśājalam[4]) aspṛśat[5]) |
sadôpasparśanāt[6]) tasya cakāra priyam[7]) āpagā[8]). || 7 ||

4a = Br. 15.33a; H. 2002a. 1) Br. Krimiś. 2) Br. Dhṛṣṭaḥ.

4ab = Bd. II. 71.4; Mt. 44.50ab; P.1 I. 13.33; P.2 V. 13.34; Vā. 96.4. 1) P.1P.2 Bhājasya. 2) Mt.P.1P.2 bhārye dve. 3) Mt.P.1P.2 suṣuvate; Vā. -têti. 4) Mt. bahūn sutān. 5) Bd. Nimlociḥ; Mt.P.1 Nemiṃ ca; P.2 Vinayaṃ. 6) Bd. Kiṃkaṇaś; Mt. Kṛmilaṃ; P.1 -ṇaṃ; P.2 Karuṇaṃ; Vā. Paṇavaś. 7) Bd. Dhṛṣṭiḥ; Mt.P.1P.2 Vṛṣṇiṃ. 8) Mt.P.1P.2 -jayam.

4b(c) = Bd. II. 71.5a; Br. 15.33b; H. 2002b; L. 69.3a; Mt. 44.50c; P.1 I. 13.34a; P.2 V. 13.35a; Vā. 96.5a. 1) Bd.Mt.P.1P.2 te; Vā. ye. 2) Bd.Mt.Vā. Bāhyakāyāṃ Sṛñjayyāṃ; H. -sṛñjaryyāṃ; L. Sṛñjayyāṃ Bhajanāc caiva; P.1P.2 Bhājakāḥ smṛtā yasmād; Vā. Bāhyakāryaśṛñjayyāṃ. 3) L. Bhrā-.

5 = Bd. II. 71.5b, 6a; Br. 15.34; H. 2003; L. 69.(3b); Vā. 96.5b, 6a. 1) Br. Ā-. 2) L. Ayutāyuḥ Śatāyuś ca balavān; Vā. Ayutāyutasāhasraśatajid. 3) Br. tv atha. 4) Bd. iti nāmatas; L. Harṣakṛt smṛtaḥ; Vā. atha Vāmakaḥ. 5) Bd. Bāhyakāyāṃ bhaginyāṃ te; H. -jaryyāṃ; Vā. Bāhyakāryābhaginyāṃ ye.

6 = Bd. II. 71.6b; Br. 15.35; H. 2004; Kū. 24.35; L. 69.4; Mt. 44.51aIbII, c; P.1 I. 13.34bI, 35aII, b; P.2 V. 13.35bI, 36aII, b; Vā. 96.6b, 7a. 1) Br.H. yajvā; Mt. yajñe. 2) P.1P.2 Devāvṛdhaḥ Pṛthur nāma. 3) Br.H. vipulaṃ. 4) Bd.Vā. sma ha; Br.H. syād iti niścitaḥ; Kū. prabhuḥ; L. smaran.

7 = Bd. II. 71.7, 8a; Br. 15.36; H. 2005; Mt. 44.52; P.1 I. 13.36; P.2 V. 13.37; Vā. 96.7b, 8a. 1) H. saṃyujyâ-. 2) Br. saṃyujyamānas; Mt. -yojya mantram; P.1P.2 -yojya kṛṣṇam. 3) Br. tapasā; H. evaṃ tu; Mt.P.1P.2 evâtha. 4) Bd. -ṇāśa-; Br.H.P.1P.2 -ṇāśāyā jalaṃ; Vā. evaṃ savarṇā sā jalam. 5) Br.P.1P.2 spṛśan; H. spṛśat. 6) Bd.Vā. sā côpasparśanāt; Br.H. sadôpaspṛśatas tasya; Mt. tadôpasparśanāt; P.1 sā toyasparśanāt. 7) Vā. ṛṣiṃ.[1] 8) P.1 sāṃnidhyaṃ nimnagā hy agāt.

kalyāṇatvān[1]) narapates[2]) tasya[3]) sā nimnagottamā[4]) |
cintayâ*bh*iparītā *sā*[5]) jagāmâtha vi[6]niścayam[7]): || 8 ||
nâdhigacch*āmi*[1]) tāṃ nārīṃ[2]), yasyām evaṃvidhaḥ sutaḥ |

	bhavet sarvaguṇopeto
	rājño Devāvṛdhasya hi, |
bhavet[1]), tasmāt svayaṃ gatvā	*tasmād asya svayaṃ cāhaṃ*[1])
bhavāmy asya sahavratā[2]). || 9 ||	bhavāmy adya[2]) sahavratā[3]). || 9 ||

atha bhūtvā kumārī sā[1]) bibhratī[2]) paramaṃ vapuḥ[3]) |
varayā[4]māsa *rājānaṃ*[5]), tām iyeṣa *ca sa prabhuḥ*[6]). || 10 ||
tasyām ādhatta garbhaṃ[1]) sa[2]) tejasvinam udāradhīḥ, |
atha sā *nava*me[3]) māsi suṣuve saritāṃ varā || 11 ||
putraṃ sarvaguṇopetaṃ Babhruṃ[1]) Devāvṛdhā*n* *nṛpā*t[2]) |
*a*tra[3]) vaṃśe[4]) purāṇajñā gāyantîti[5]) pariśrutam[6]) || 12 ||
guṇān Devāvṛdhasyâ*pi*[1]) kīrtayanto mahātmanaḥ: |

---

8 = Bḍ. II. 71.8b, 9a; Br. 15.37ba; H 2006ba; Mt. 44.53; P.1 I. 13.37; P.2 V. 13.38; Vā. 96.8b, 9a. 1) Vā. -yāṇāṃ ca. 2) P.1P.2 -yāṇaṃ caratas tasya. 3) Mt. tasmai. 4) P.1P.2 śuśoca nimnagā tataḥ. 5) Bḍ.Vā. -parītāṅgī; Mt.P.1P.2 cintayâtha parītātmā. 6) Br. na jagāmaiva; H. -gamaika-. 7) Br. niścayam.

9a = Bḍ. II. 71.9b; Br. 15.38a; H. 2007a; Mt. 44.54a; P.1 I. 13.38a; P.2 V. 13.39a; Vā. 96.9b. 1) Bḍ. -bhig-; Br. nâdhyagacchat tu; H. nâdhyagacchata. 2) Mt. -gacchāmy ahaṃ nārīṃ; P.1P.2T. bhūtvā gacchāmy ahaṃ nārī.

9b = Br. 15.38b; H. 2007b. 1) H. jāyet. 2) Br.T. sahānugā.

9b = Bḍ. II. 71.10; Mt. 44.(54b) = b; P.1 I. 13.(38b) = b; P.2 V. 13.(39b) = b; Vā. 96.10ab. 1) Mt.P.1P.2 jāyeta tasmād adyâhaṃ. 2) Mt. atha; P.1P.2 asya. 3) Mt. sahasraśaḥ; P.1P.2 sutapradā.

10 = Bḍ. II. 71.11b, 12a; Br. 15.39; H. 2008; Mt. 44.55; P.1 I. 13.39; P.2 V. 13.40; Vā. 96.11. 1) Bḍ.Vā. tu. 2) Vā Sāvitrī. 3) Vā. vacaḥ; Bḍ. -rī tu sā cintāparam eva ca. 4) Mt.P.1P.2 jñāpa-; Vā. cintayā-. 5) Br.H. nṛpatiṃ. 6) Bḍ.Vā. -ṣa sa pārthivaḥ; Mt.T. -ṣa mahāvrataḥ; V. mahīpatiḥ; P.1P.2 -ṣa nṛpas tataḥ.

11 = Bḍ. II. 71.12b, 13a; Br. 15.40; H. 2009; Mt. 44.56a = b; P.1 I. 13.40a = b; P.2 V. 13.41a = b; Vā. 96.12. 1) Bḍ. -bhe. 2) H. ca. 3) Br.H. daśame.

12 = Bḍ. II. 71.13b, 14a; Br. 15.41; H. 2010; L. 69.5b = b; Mt. 44.56b, 57a; P.1 I. 13.40b, 41a; P.2 V. 13.41b, 42a; Vā. 96.13. 1) Vā. yathā. 2) Bḍ. -dhāt tadā; Br. -dhaṃ dvijāḥ; P.1P.2 -dhāt param; Vā. -dhepsitaḥ. 3) Bḍ.Vā. tatra; L.Mt. anu-. 4) L. -śa-. 5) P.1 bravantîti. 6) Bḍ.Vā. -jñā gāthāṃ gāyanti vai dvijāḥ.

13 = A. 275.26a = b; Bḍ. II. 71.14b, 15a; Bhg. IX. 24.9b = b; Br. 15.42; H. 2011; L. 69.6; Mt. 44.57b, 58a; P.1 I. 13.41b = a; P.2 V. 13.42b = a;

yathaiva *śṛṇumo*[2]) dūrāt *sam*paśyāmas[3]) tathântikāt[4]), || 13 ||
Babhruḥ śreṣṭho manuṣyāṇāṃ, devair Devāvṛdhaḥ samaḥ. |

ṣaṣṭiś *ca ṣaṭ ca*[1]) puruṣāḥ[2]) sahasrāṇi ca sapt*a ca*[3]) |	puruṣāḥ pañcaṣaṣṭiś ca[1]) sahasrāṇi ca saptatiḥ[2]) |

ete[1]) 'mṛtatvaṃ *sam*prāptā[2]), Babhror[3]) Devāvṛdhād[4]) api[5]). || 14 ||
yajvā dānapatir[1]) *dhīro*[2]) brahmaṇyaḥ *su*[3]*dṛḍhavrata*ḥ[4]) |

kīrtimāṃś ca mahābh*āga*ḥ[1]) Sattvatānāṃ mahārathaḥ | tasyânvavāyaḥ[2]) sumahān[3]), Bhojā[4]) ye[5]) *Mārttikāvat*āḥ[6]). ||15||	rūpavān *su*[1]mahātejā Bhojo *'to Mṛttakāvatīm*[2]). || 15 ||

Gāndhārī caiva Mādrī ca *Vṛṣṇ*er[1]) bhārye babhūvatuḥ. |
Gāndhārī janayāmāsa *Su*mitraṃ[2]) *mitranandan*am[3]), || 16 ||

Vā. 96.14; Vi. IV. 13.4a = b. 1) H L.P.1P.2 -syâtha. 2) Br.H. -vâgre tathā; Vā. -va śṛṇute. 3) Br. paśyāmas; H. apaśyāma; Mt.Vi. apaśyāmas; Vā. sampaśyati. 4) A. guṇāṃs tadvat samantikāt; Br. tāvad antikāt.

14a = A. 275.26b; Bd. II. 71.15b; Bhg. IX. 24.10a; Br. 15.43a; H. 2012a; L. 69.7a; Mt.44.58b; P.1 I. 13.42a; P.2 V. 13.43a; Vā. 96.15a; Vi. IV. 13.4b.

14b = Br. 15.43b; H. 2012b; Mt. 44.59a; P.1 I. 13.42b; P.2 V. 13.43b. 1) Mt. pūrva-; P.1P.2 -tiḥ śataṃ ca. 2) P.1 putrāṇāṃ. 3) Mt. P.1P.2 ca saptatiḥ.

14b = Bd. II. 71.16a; Bhg. IX. 24.10b; L. 69.7b; Vā. 96.15b; Vi. IV. 13.5a. 1) L. tu; Vi. puruṣāḥ ṣaṭ ca ṣaṣṭiś ca. 2) Bhg.L.Vi. ṣaṭ sahasrāṇi câṣṭa ca.

14c = Bd. II. 71.16b; Bhg. IX. 24.11a; Br. 15.44a; H. 2013a; L. 69.8a; Mt. 44.59b; P.1 I. 13.43a; P.2 V. 13.44a; Vā. 96.15c; Vi. IV. 13.5b. 1) Bd.Bh.L.Vā.Vi. ye. 2) Bd Bhg.L.Vā.Vi. anuprāptā; Br. prāptā vai. 3) H. -ru-; Vā. -rur. 4) H. -Devāvṛdhāv; Mt. -vṛdhān. 5) Mt. nṛpa.

15a = Bd. II. 71.17a; Br. 15.44b; H. 2013b; L. 69.8b; Mt. 44.60a; P.1 I. 13.43b; P.2 V. 13.44b; Vā. 96.16a. 1) L. -matir; P.1P.2 yajñadānatapo. 2) Br.T.P.1 dhīmān; Br.V.H. vidvān; L.Mt.Vā T. vīro. 3) L. tu; Mt. ca; Bd.Vā. satyavāg budhaḥ; Br.H. -dhāyudhaḥ.

15bc = Bd. II. 71.17b, 18a; Br. 15.45a=c; H. 2014a=c; L. 69 9; Vā.96.16b, 17a. 1) Bd -bhojaḥ; L. -tejâḥ. L.Vā. -vāye. 3) L. ye saṃbhūtā; Vā. -mahā-. 4) Vā. -ja-. 5) L. vai. 6) Bd bhuvi viśrutāḥ; Br. sār-; L. daivatopamāḥ; Vā -kābalāḥ.

15b = Mt. 44.60b; P.1 I. 13.44a; P.2 V. 13 45a. 1) P.1P.2 -vāṃś ca. 2) Mt. śrutavīryadharas tathā.

16 = A. 275.38b = a; Bd. II. 71.18b, 19a; Br. 16.9; H. 2040; L. 69.10; Mt. 45.1; P.1 I. 13.70; P.2 V. 13.72b, 73a; Vā. 96.17b, 18a. 1) A. Dhṛṣṭa-; Bd. Dhṛṣṭer; Br. Kroṣṭu-; H.P.1P.2 Kroṣṭor; L.Mt. Vṛṣṇi-. 2) Br.H. Anamitraṃ; P.1 Sunitraṃ. 3) Br.H. mahābalam; P.1 mitravatsalam.

Mādrī Yudhājitaṃ[1]) putraṃ, tato[2]) vai[3]) Devamīḍhuṣam[4]) |

Anamitram amitrāṇāṃ[1])	Anamitraṃ Śiniṃ[1]) caiva
jetāram aparājitam. ‖ 17 ‖	*tāv ubhau*[2]) *puruṣottam*au[3]). ‖17‖

Anamitrasuto[1]) Nighno, Nighnasya[2]) dvau[3]) babhūvatuḥ[4]): |

Prasenaś câtha Satrājic	Prasenaś ca[1]) mahā*bhāg*aḥ[2])
chatru[1]senājitāv ubhau. ‖ 18 ‖	*Satrājic*[3]) *ca su*tāv[4]) ubhau[5]). ‖18

17a = Bḍ. II. 71.19b; Br. 16.10a; H. 2041a; L. 69.11a; Mt. 45.2a; P.1 I. 13.71a; P.2 V. 13.73b; Vā. 96.18b. 1) L. lebhe ca taṃ. 2) L. tataḥ; Vā. sā tu. 3) L. sā. 4) Bḍ. Mīḍhvāṃsam eva ca.

17b = Br. 16.10b; H. 2041b. 1) Br.V. ca śatrūṇām.

17b = Bḍ. 71.20a; L. 69.11b; Mt. 45.2b; P.1 I. 13.71b; P.2 V. 13.74a; Vā. 96.19a. 1) Bḍ. -naṃ; Mt.T. Śibiṃ; Vā. Śitim; Vā.T. sutam; V. Śataṃ. 2) Mt. pañcamaṃ; P.1P.2 pañcâtra. 3) Mt.P.1P.2 kṛtalakṣaṇam (-ṇāḥ).

18a = A. 275.40a; Bḍ. II. 71.20b; Br. 16.11a; H. 2042a; Kū. 24.39a; L. 69.12a; Mt. 45.3a; P.1 I. 13.72a; P.2 V. 13.74b; Vā. 96.19b. 1) Kū. -trād abhūn. 2) Br. -ghnato. 3) A.Mt.P.1P.2 -syâpi. 4) A. Prasenakaḥ; Mt.P.1 tu (P.1 ca) dvau sutau; P.2 sutāv ubhau.

18b = Br. 16.11b; H. 2042b. 1) H. chatra-.

18b = Bḍ. II. 71.21a; Kū. 24.39b; L. 69.12b; Mt. 45.3b; P.1 I. 13.72b; P.2 V. 13.75a; Vā. 96.20. 1) Kū. tu. 2) Mt.P.1P.2 -vīryaḥ. 3) Mt.P.1P.2 Śaktisenaś; Vā. Śakrajic. 4) Mt.P.1P.2 tāv. 5) Kū. -jin nāma côttamaḥ.

D.

Textgruppe I.

(Bḍ. II. 71.21b—99; Br. 16.12—49a, 58b—59, 17.1—40; H. 2043—2080a, 2089—2130; L. 69.13—15a; Vā. 96.20b—98; cfr. A. 275.40b—44; Vi. IV. 13.9—71.)

| Praseno Dvāravatyāṃ tu niv*asan yo*[1]) mahāmaṇim |
| divyaṃ Syamantakaṃ nāma sa *sūry*ād[2]) upalabdhavān || 1 ||

---

tasya Satrājitaḥ[1]) Sūryaḥ sakhā prāṇasamo 'bhavat. |
sa kadācin niśāpāye rathena rathināṃ varaḥ || 1 ||
toyaṃ kūlād[1]) upaspraṣṭum[2]) upasthātuṃ yayau ravim. |
tasyôpatiṣṭhataḥ sūryaṃ[3]) Vivasvān agrataḥ sthitaḥ || 2 ||
a[1]spaṣṭamūrtir bhagavāṃs tejomaṇḍalavān vibhuḥ[2]). |
atha rājā Vivasvantam uvāca sthitam agrataḥ[3]): || 3 ||
yathaiva vyomni paśyāmi *sadā* tvāṃ[1]) jyotiṣāṃ pate |
tejomaṇḍalinaṃ d*evaṃ*[2]) tathaiva *pur*ataḥ[3]) sthitam, || 4 ||
ko viśeṣo *'sti me tvattaḥ*[1]) sakhyenôpagatasya[2]) vai? |
etac chrutvā sa[3]) bhagavān maṇiratnaṃ Syamantakam || 5 ||
svakaṇṭhād avamucyâtha[1]) *ekānte nyastavān vibhuḥ*[2]). |
tato vigrahavantaṃ taṃ dadarśa nṛpatis tadā. || 6 ||

| 11 = Br. 16.12; H. 2043. 1) H. niviśantyāṃ. 2) Br.V.H. samudrād.

1 = Bḍ. II. 71.21b, 22a; Br. 16.13; H. 2044; L. 69.13a = a; Vā. 96.20b, 21a. 1) Vā.T. Śakrajitaḥ.

2 = Bḍ. II. 71.22b, 23a; Br. 16.14; H. 2045; Vā. 96.21b, 22a. 1) Br. toyakūlam; H. toyaṃ kūlam; Vā. -yakūlād. 2) Bḍ. -lāt samuddhartum; Br.Vā. apaḥ spraṣṭum. 3) Vā. sūryo.

3 = Bḍ. II. 71.23b, 24a; Br. 16.15; H. 2046; Vā. 96.22b, 23a. 1) Bḍ. su-; Br. vi-. 2) H. prabhuḥ.

4 = Bḍ. II. 71.24b, 25a; Br. 16.16; H. 2047; Vā. 96.23b, 24a. 1) Bḍ.Vā. tvām ahaṃ. 2) Bḍ.Vā. caiva. 3) Bḍ.Vā. -vâpy agrataḥ.

5 = Bḍ. II. 71.25b, 26a; Br. 16.17; H. 2048; Vā. 96.24b, 25a. 1) Bḍ.Vā. -ṣo Vivasvaṃs te. 2) Vā. -gatena. 3) Br. tu; H. ca.

6 = Bḍ. II. 71.26b, 27a; Br. 16.18; H. 2049; Vā. 96.25b, 26a. 1) H. -cyainam. 2) Bḍ.Vā. -tha babandha nṛpates tadā.

7 = Bḍ. II. 71.27b, 28a; Br. 16.19; H. 2050; Vā. 96.26b, 27a. 1) Vā. pratimān. 2) Vā. tāṃ. 3) Vā. -vāṃs tathā. 4) Vā. ati-. 5) Vā. Śakrajit.

prītimān[1]) atha taṃ[2]) dṛṣṭvā muhūrtaṃ kṛtavān kathām[3]). |
tam abhi[4]prasthitaṃ bhūyo Vivasvantaṃ sa Satrajit[5]) || 7 ||
lokān udbhāsayasy etān[1]) | provācâgnisavarṇaṃ tvām[1]),
yena tvaṃ satataṃ prabho, | yena lokaḥ[2]) prapaśyati[3]), |
tad etan[1]) maṇiratnaṃ me bhagavan[2]) dātum arhasi[3])! || 8 ||
tataḥ Syamantakamaṇiṃ[1]) dattavāṃs tasya bhāskaraḥ[2]). |
sa tam ābadhya[3]) nagarīṃ[4]) praviveśa mahīpatiḥ. || 9 ||
taṃ janāḥ paryadhāvanta: sūryo 'yaṃ gacchatîti ha! |
svāṃ purīṃ *sa visiṣmāya*[1]) *rājā* tv[2]) antaḥpuraṃ tathā[3]). || 10 ||
taṃ[1]) Prasenajite[2]) divyaṃ maṇiratnaṃ Syamantakam |
dadau bhrātre narapatiḥ premṇā Satrājid[3]) uttamam. || 11 ||
sa maṇiḥ syandate rukmaṃ | Syamantako nāma maṇir
Vṛṣṇy-Andhakaniveśane, | yas*min*[1]) rāṣṭre sthito bhavet, |
kāla[1]varṣī ca Parjanyo na ca vyādhibhayaṃ hy *abhūt*[2]). || 12 ||
lipsāṃcakre Prasenāt tu[1]) maṇiratn*e*[2]) Syamanta*ke*[3]) |
Govindo, na ca taṃ lebhe, śakto 'pi na jahāra saḥ[4]). || 13 ||
kadācin mṛgayāṃ yātaḥ Prasenas tena bhūṣitaḥ[1]) |
Syamantakakṛte siṃhād vadhaṃ prāpa[2]) *vanecarāt*[3]). || 14 ||

8a = Br. 16.20a; H 2051a. 1) Br.T. bhāsayase sarvān. | 8a = Bd. II. 71.28b; Vā. 96 27b. 1) Vā. -varṇā (V. -ṇo) tvaṃ. 2) Vā. -kān. 3) Vā. prayāsyati

8b = Bd. II. 71 29a; Br. 16.20b; H. 2051b; Vā 96.27c. 1) Vā. tadaiva. 2) H. -gavān; Vā. tan māṃ bhavān. 3) Vā. -hati.

9 = Bd. II. 71.29b, 30a; Br. 16.21; H. 2052; L. 69.13b = a; Vā. 96.28. 1) Bd.Vā. syamantakaṃ nāma maṇiṃ; L. syamantako nāma maṇir. 2) Br. -vān bhāskaras tadā; L. dattas tasmai Vivasvatā. 3) Bd. āmucya. 4) Vā. -raṃ.

10 = Bd. II. 71.30b = b; Br. 16.22; H. 2053; Vā. 96.29. 1) Bd. vismāpayitvâ'ha tataḥ; H. visismāya; Vā. sa tān vismāpayitvâtha. 2) Bd Vā. purīṃ. 3) Bd. yayau.

11 = Bd. II. 71.31; Br. 16.23; H. 2054; Vā. 96.30. 1) Bd. sa; H. tat. 2) Bd. Prasenāya tad; Br. -jitaṃ. 3) Vā. Śakrajid.

12a = Br. 16.24a; H. 2055a. | 12a = Bd. II. 71.32a; Vā. 96.31a. 1) Vā. yasya.

12b = Bd. II. 71.32b; Br. 16.24b; H. 2055b; Vā. 96 31b. 1) Bd. kāma-. 2) Bd. tathā; Vā. tadā.

13 = Bd. II. 71.33; Br. 16.25; H. 2056; Vā. 96.32. 1) Br.T. -senasya. 2) Bd.Vā. -ratnaṃ. 3) Bd.Vā. -takam. 4) Bd.Vā. ca.

14 = Bd. II. 71.34; Br. 16.26; H. 2057; L. 69.14b, 15a; Vā. 96 33. 1) L. Prasenena sahaiva saḥ. 2) Vā T. prāptaḥ; V. prāpya. 3) Bd. Vā. sudāruṇam; L. vadhaṃ prāpto 'sahāyaś ca siṃhād eva sudāruṇāt.

atha siṃhaṃ pradhāvantaṃ
ṛkṣarājo mahābalaḥ |
nihatya maṇiratnaṃ tad
ādāya bilam *ā*viśat[1]. || 15 ||
tato Vṛṣṇy-Andhakāḥ Kṛṣṇaṃ
Prasenavadhakāraṇāt |
prārthanāṃ tāṃ maṇer buddhvā
sarva eva śaśaṅkire. || 16 ||
sa śaṅkya[1]māno dharmātmā
akārī[2]) tasya karmaṇaḥ, |
āhariṣye maṇim iti
pratijñāya vanaṃ yayau. || 17 ||

Jāmbavān ṛkṣarājas tu
taṃ siṃhaṃ nijaghāna vai |
ādāya ca maṇiṃ divyaṃ
svaṃ[1]) bilaṃ praviveśa ha. ||15||
tat karma Kṛṣṇasya tato
Vṛṣṇy-Andhakamahattarāḥ |
maṇau[1]) gṛdhnos[2]) tu manvānās
tam eva viśaśaṅkire. || 16 ||
mithyā*bhiśastiṃ*[1]) tebhyas *tāṃ*[2])
balavān arisūdanaḥ |
amṛṣyamāṇo bhagavān
vanaṃ sa vicacāra ha. || 17 ||

yatra[1]) Praseno mṛgayām acarat[2]) tatra[3]) câpy atha |
Prasenasya padaṃ gṛhya puruṣair āptakāribhiḥ[4]). || 18 ||
Ṛkṣavantaṃ girivaraṃ Vindhyaṃ ca *giri*m[1]) uttamam |
anveṣayan[2]) pariśrāntaḥ sa dadarśa mahāmanāḥ || 19 ||
sāśvaṃ hataṃ Prasenaṃ *tu*[1]), nâvinda*ta ca taṃ*[2]) maṇim. |
atha siṃhaḥ Prasenasya śarīrasyâvidūrataḥ || 20 ||
ṛkṣeṇa nihato dṛṣṭaḥ. pa[1]dair ṛkṣa*s tu*[2]) sūcitaḥ. |
pada*is tair anviyāyâtha*[3]) guhām ṛkṣasya *Mādh*ava*ḥ*[4]). || 21 ||
mahaty[1]) *ṛkṣa*[2]bile vāṇīṃ śuśrāva pramaderitām |
dhātryā kumāram ādāya sutaṃ Jāmbavato dvijāḥ[3]) |
krīḍa*yantyâtha*[4]) maṇinā mā rodīr ity *udī*ritām[5]). || 22 ||

---

15 = Br. 16.27; H. 2058. 1) Br. -ya prāviśad guhām; V. bilam.
16 = Br. 16.28; H. 2059.
17 = Br. 16.29; H. 2060. 1) Br.V.H. śaṅkya-. 2) H. na kārī.

15 = Bḍ II. 71.35; Vā. 96.34. 1) Bḍ. sva-.
16 = Bḍ. II. 71.36; Vā. 96.35. 1) Bḍ. -ṇiṃ 2) Vā. gṛdhnuṃ.
17 = Bḍ. II. 71.37; Vā. 96.36. 1) Bḍ. -thyāpavādaṃ. 2) Bḍ. tam.

18 = Bḍ. II. 71.38; Br. 16.30; H. 2061; Vā. 96.37. 1) Bḍ.Vā. sa tu. 2) Br. vyacarat. 3) Bḍ. yatra. 4) Bḍ. grāhyaṃ puraṃ paurāptakāribhiḥ
19 = Bḍ. II. 71.39; Br. 16.31; H. 2062; Vā. 96.38. 1) Bḍ.Vā. nagam. 2) Vā. -veṣaṇa-.
20 = Bḍ. II. 71.40; Br. 16.32; H. 2063; Vā. 96.39. 1) Bḍ.Vā. taṃ. 2) Bḍ.Vā -vindat tatra vai.
21 = Bḍ II. 71.41; Br. 16.33; H. 2064; Vā. 96.40. 1) Br.V.Vā. pā-. 2) Bḍ.Vā. ṛkṣasya; H. -ṣaś ca. 3) Bḍ.Vā. -dair anveṣayāmāsa. 4) Bḍ.Vā. Yādavaḥ.
22 = Bḍ. II. 71.42; Br. 16.34, 35; H. 2065, 2066; Vā. 96.41. 1) Br. sa hi. 2) Bḍ. antar-. 3) Vā. api. 3) H. nṛpa. 4) Br. -tyā ca; H. krīḍāpayantyā; Vā. prītimatyâtha. 5) Bḍ. -tam; Br.H. athêritām.

siṃhaḥ Prasenam avadhīt[1]), siṃho Jāmbavatā hataḥ, |
sukumāraka mā rodīs, tava hy eṣa Syamantakaḥ! || 23 ||
vyaktīkṛtaś[1]) ca[2]) śabdaḥ sa[3]) tūrṇaṃ câpi[4]) bilaṃ yayau[5]) |
| [apaśyac ca bilābhyāśe Prasenam avadāritam. |]
praviśya *tatra*[1]) bhagavāṃs tad[2]) ṛkṣabilam añjasā || 24 ||

sthāpayitvā biladvāre	
Yadūṃl[1]) Lāṅgalinā saha		
śārṅgadhanvā bilasthaṃ tu	dadarśa ṛkṣarājānaṃ
Jāmbavantaṃ dadarśa *ha*[2]). ||25||	Jāmbavantam udāradhīḥ. || 25 ||

yuyudhe Vāsudevas tu bile Jāmbavatā saha |
bāhubhyām eva Govindo divasān ekaviṃśatim. || 26 ||
praviṣṭe *tu*[1]) bilaṃ[2]) Kṛṣṇe *Vāsu*[3]devapuraḥsarāḥ |
pu*nar*[4]) Dvāravatīm etya[5]) hataṃ Kṛṣṇaṃ nyavedayan. || 27 ||
Vāsudevas tu[1]) nirjitya Jāmbavantaṃ mahābalam |
lebhe Jāmbavatīṃ kanyām ṛkṣarājasya saṃmatām. || 28 ||
| bhagavattejasā grasto Jāmbavān prasabhaṃ maṇim |
| sutāṃ Jāmbavatīm āśu Viṣvaksenāya dattavān. || 281 ||
maṇiṃ Syamantakaṃ caiva jagrāhâtmaviśudhaye, |
anunīyarkṣa[1]rājaṃ tu[2]) niryayau ca ta*to*[3]) bilāt. || 29 ||
| upāyād Dvārakāṃ Kṛṣṇaḥ sa vin*ā* taiḥ[1]) puraḥsaraiḥ. |
evaṃ sa maṇim āhṛtya[1]) viśodhyâtmānam *Acyutaḥ*[2]) |
dadau Satrājite[3]) taṃ vai[4]) *sarva-*[5]Sāttvatasaṃ*sadi*[6]): || 30 ||

---

23 = Bḍ. II. 71.43, 44a; Br. 16.36; H. 2067; Vā. 96.42. 1) Bḍ.Vā. Prasenam avadhīt siṃhaḥ.
24a = Bḍ. II. 71.44b; Br. 16.37a; H. 2068a; Vā. 96.43a. 1) Br.T. vyaktitas; Vā.T. -kṛtaṃ. 2) Br.T. tasya. 3) Br. -dasya; Vā.T. -daṃ taṃ. 4) Br. eva; Vā.T. so 'pi; V. vâpi. 5) Bḍ.Vā. yayau bilam.
| [] = Bḍ. II. 71.45a; Vā. 96.43b.
24b = Bḍ. II 71.45b; Br. 16.37b; H. 2068b; Vā. 96.44a. 1) Bḍ.Vā. câpi. 2) Bḍ. -vān sa; H. -tam.
25 = Br. 16.38; H. 2069. 1) H. -dvāri Yadūn. 2) Br. saḥ. | 25 = Bḍ. II. 71.46a; Vā. 96.44b.
26 = Bḍ. II. 71.46b, 47a; Br. 16.39; H. 2070; Vā. 96.45.
27 = Bḍ. II. 71.47b, 48a; Br. 16.40; H. 2071; Vā. 96.46. 1) Bḍ.Vā. ca; Br. 'tha. 2) Br. bile. 3) Bḍ. Vasu-; Br. Bala-. 4) Br.H. purīṃ. 5) Bḍ. caitya.
28 = Bḍ. II. 71.48b, 49a; Br. 16.41; H. 2072; Vā. 96.47. 1) Br. -vo 'pi.
| 281 = Bḍ. II. 71.49b, 50a; Vā. 96.48.
29 = Bḍ. II. 71.50b, 51a; Br. 16.42; H. 2073; Vā. 96.49. 1) Vā. -ya ṛkṣa-. 2) Bḍ. tam. 3) Bḍ.Va. tadā.
| 30a = Br. 16.43a; H. 2074a. 1) Br. vinītaiḥ.
30bc(ab) = Bḍ. II. 71.51b, 52a; Br. 16.43b, 44a; H. 2074b, 2075a; Vā. 96.50.

evaṃ mithyābhiśastena
Kṛṣṇenâmitraghātinā |
ātmā viśodhitaḥ pāpād
vinirjitya Syamantakam. || 31 ||

kanyāṃ punar Jāmbavatīm
uvāha Madhusūdanaḥ, |
tasmān mithyābhiśāpāt *sa*[1])
vya*mucyata Janārd*anaḥ[2]). || 31 ||

imāṃ mithyābhiśa*stiṃ*[1]) yaḥ Kṛṣṇasyêha vyapohitām |
veda, mithyābhiśa*stiṃ*[2]) sa nâbhi*spṛś*ati[3]) karhicit. || 31₁ ||

Satrājito daśa tv āsan[1]) bhāryās, *tāsāṃ*[2]) *śa*taṃ[3]) sutāḥ, |
khyātimantas trayas teṣāṃ: Bhaṅga[4]kāras tu pūrvajaḥ || 32 ||
vīro Vāta[1]patiś caiva *Upasvāvāṃs*[2]) *tathaiva ca*[3]). |

kumāryaś câpi tisro vai
dikṣu khyātā *dvijottamāḥ*[1]). ||33||

atha *Dvā*ravatī[1]) nāma
Bhaṅgakārasya supra*jāḥ*[2]) |
suṣuve sā kumārīs tu
tisro rūpaguṇānvitāḥ. || 33 ||

Satyabhāmôttamā strīṇāṃ[1]) Vratinī ca dṛḍhavratā |
tathā *Pra*svā*pi*nī[2]) caiva, *bhāryāḥ*[3]) Kṛṣṇāya[4]) tā[5]) dadau. || 34 ||

Sabhākṣo Bhaṅgakāris[1]) tu Nāreyaś[2]) ca narottamau |
jajñāte guṇasaṃpannau viśrutau rūpasaṃpadā. || 34₁ ||

yat *tat*[1]) Satrājite[2]) Kṛṣṇo maṇiratnaṃ Syamantakam |
dadāv[3]), *ahāraya*d[4]) Babhrur[5]) Bhojena[6]) Śatadhanvanā. || 35 ||

---

1) Vā. ādāya. 2) Bḍ.Vā. ātmanā. 3) Vā.T. Śakrajite. 4) Bḍ. ratnaṃ. 5) Bḍ Vā. maṇiṃ. 6) Bḍ.Vā. -saṃnidhau.

31 = Br. 16.44ᵇ, 45ᵃ; H. 2075ᵇ, 2076ᵃ.

31 = Bḍ. II. 71.52ᵇ, 53ᵃ; Vā. 96.51. 1) Bḍ. tu. 2) Bḍ. vyaśudhyan Madhusūdanaḥ.

31₁ = Bḍ. II. 71.53ᵇ, 54ᵃ; Vā. 96.52. 1) Bḍ. -śaptiṃ. 2) Bḍ. -śaptiṃ; Vā. -śasteḥ. 3) Vā. nâbhiśasyati.

32 = Bḍ. II. 71.54ᵇ, 55ᵃ; Br. 16.45ᵇ, 46ᵃ; H. 2076ᵇ, 2077ᵃ; Vā. 96.53(a)ᵇ. 1) Bḍ. daśa tv āsan Satrajito. 2) Vā. daśa svasṛbhyo bhāryābhyaḥ Śatrujittaḥ. 3) Bḍ. tasyâyutaṃ. 3) Br. Bhagaṃ-.

33ᵃ = Bḍ. II. 71.55ᵇ; Br. 16.46ᵇ; H. 2077ᵇ; Vā. 96.53ᶜ. 1) Vā. Vrata-. 2) Bḍ. tapasvī ca; Br.T. Vasumedhas; V. Upaśrāvas; Vā. hy apasv antaś ca. 3) Bḍ. bahupriyaḥ; Vā. ca supriyaḥ.

33ᵇ = Br. 16.47ᵃ; H. 2078ᵃ. 1) H. narādhipa.

33ᵇᶜ = Bḍ. II. 71.56; Vā. 96.54. 1) Bḍ Vīravatī. 2) Bḍ. tu prasūḥ.

34 = Bḍ. II. 71.57; Br. 16.47ᵇ, 48ᵃ; H. 2078ᵇ, 2079ᵃ; Vā 96.55. 1) Br.T. tāsāṃ. 2) Bḍ.Vā. Tapasvinī. 3) Bḍ.Vā. pitā; Br. bhāryāṃ. 4) Vā. -ṇasya. 5) Br.Vā. tāṃ.

34₁ = Br. 16.48ᵇ, 49ᵃ; H. 2079ᵇ, 2080ᵃ. 1) H. -kārāt. 2) Br. Nāveyaś; V. Tāreyaś.

35 = Bḍ. II. 71.58; Br. 17.1; H. 2091; Vā. 96.56. 1) Bḍ. na ca; Br. tu. 2) Bḍ. -jitaḥ; Vā.T. -c Chakrajite. 3) Bḍ. ādatta; H. adāt; Vā. T. prādāt; V. dadau. 4) Vā.T. tad dhārayad; V. tad āharad. 5) Bḍ. tad upaśrutya; H. tad dhārayāmāsa. 6) H. Babhrave.

sadā[1]) hi prārthayāmāsa Satyabhāmām aninditām |
Akrūro *'ntar*am[2]) anvicchan[3]) maṇiṃ caiva Syamantakaṃ. || 36 ||
Satrājitaṃ[1]) tato hatvā Śatadhanvā mahābalaḥ |
rātrau taṃ maṇiṃ ādāya tato 'krūrāya dattavān. || 37 ||
Akrūras tu tadā ratnam[1]) ādāya *sa nararṣabhaḥ*[2]) |
samayaṃ kārayāṃ[3]cakre: *nâv*edyo *'haṃ*[4]) tvayêty[5]) uta, || 38 ||
vayam abhy*upapat*syāmaḥ[1]) Kṛṣṇena tvāṃ pradharṣitam[2]), |
mam*âdya*[3]) Dvārakā sarvā vaśe tiṣṭhaty asaṃśayam. || 39 ||
hate pitari duḥkhārtā Satyabhāmā *man*asvinī[1]) |
prayayau ratham āruhya nagaraṃ Vāraṇâvatam. || 40 ||
Satyabhāmā tu tad vṛttaṃ Bhojasya Śatadhanvanaḥ |
bhartur nirvedya duḥkhārtā pārśvasthâśrūṇy avartayat. || 41 ||
Pāṇḍavānāṃ tu[1]) dagdhānāṃ Hariḥ kṛtvôdakakriyām |
kulyārthe[2]) *câpi Pāṇḍūn*āṃ[3]) n*ya*yojayat*a*[4]) Sātyakim. || 42 ||
tatas tvaritam āgamya[1]) Dvārakāṃ Madhusūdanaḥ |
pūrvajaṃ Halinaṃ śrīmān idaṃ vacanam abravīt: || 43 ||
hataḥ Prasenaḥ siṃhena Satrājic[1]) Chatadhanvanā, |
Syamantak*as tu*[2]) *madgāmī*[3]), tasya prabhur ahaṃ[4]) *vi*bho[5]). ||44||
tad āroha rathaṃ śīghraṃ Bhojaṃ hatvā mahār*ath*am[1]) |
Syamantako[2]) mahābāho asmākaṃ *sa*[3]) bhaviṣyati! || 45 ||
tataḥ pra*va*vṛte yuddh*aṃ*[1]) tumul*aṃ*[2]) Bhoja-Kṛṣ[3]ṇayoḥ, |
Śatadhanvā ta*to*[4]) 'krūraṃ sarvatodiśam aikṣata[5]). || 46 ||

---

36 = Bḍ. II. 71.59; Br. 17.2; H. 2092; Vā. 96.57. 1) Bḍ.Vā. tadā. 2) Bḍ. dhanam; Vā. ratnam. 3) Br. anviṣyan.
37 = Bḍ. II. 71.60; Br. 17.3; H. 2093; Vā. 96.58. 1) Vā. Bhadrakāram.
38 = Bḍ. II. 71.61; Br. 17.4; H. 2094; Vā. 69 59. 1) Br. viprā. 2) Br. ratnam ādāya côttamam; H. ādāya Bharatarṣabha. 3) Vā. kāraṇam. 4) Vā. bodhyo nânyas. 5) Bḍ bodhyo nânyasya cety.
39 = Bḍ. II. 71.62; Br. 17.5; H. 2095; Vā. 96.60. 1) Bḍ. -payotsyāmaḥ; Br. abhyutprapatsyāmaḥ; H. -pagacchāmaḥ. 2) Vā.T. tvaṃ pradharṣitaḥ. 3) Bḍ. -ma vai; Vā. -ma ca.
40 = Bḍ. II. 71.63; Br. 17 6; H. 2096; Vā. 96.61. 1) Bḍ.Vā. yaśasvinī.
41 = Bḍ. II. 71.64; Br. 17.7; H. 2097; Vā. 96.62.
42 = Bḍ. II. 71.65; Br. 17.8; H. 2098; Vā. 96.63. 1) Br. ca. 2) Vā. tul-. 3) Bḍ Vā. caiva bhrātṝṇām. 4) Vā. niyojayati.
43 = Bḍ. II. 71.66; Br. 17.9; H. 2099; Vā. 96.64. 1) Bḍ. āgatya.
44 = Bḍ II. 71.67; Br. 17.10; H 2100; Vā. 96.65. 1) Vā. Śatrujic. 2) H. -kaḥ sa. 3) Bḍ. -ko mārgaṇīyaḥ; Vā. -kam ahaṃ mārge. 4) Vā. prahara he. 5) Bḍ.Vā. prabho.
45 = Bḍ. II. 71.68; Br. 17.11; H. 2101; Vā. 96.66. 1) Bḍ.Vā. mahābalaṃ. 2) Bḍ. -kaṃ. 3) Bḍ. sāmānyaṃ vo; Vā. tadâsmākam.
46 = Bḍ. II. 71.69; Br. 17.12; H. 2102; Vā. 96.67. 1) Bḍ.Vā. pravṛtte

saṃrabdhau tāv ubhau[1]) *tatra dṛṣṭvā*[2]) Bhoja-Janārdanau |
śakto 'pi *śāṭhyād*[3]) dHārdikyam[4]) Akrūro *nânva*padyata[5]). || 47 ||
apayāne[1]) tato buddhiṃ *Bhojaś*[2]) cakre bhayā*rd*itaḥ[3]), |
yojanānāṃ śataṃ sāgraṃ *Hṛdayā*[4]) pratyapadyata. || 48 ||
vikhyātā[1]) Hṛdayā nāma śatayojanagāminī |
Bhojasya vaḍavā *divyā*[2]), yayā Kṛṣṇam ayodhayat. || 49 ||
kṣīṇāṃ javena Hṛdayām[1]) adhvanaḥ[2]) śatayojane[3]) |
dṛṣṭvā rathasya *svāṃ*[4]) vṛddhiṃ Śatadhanvānam *ārdayat*[5]). || 50 ||
tatas tasyā hayāyās[1]) tu śramāt khedāc ca *vai* dvijāḥ[2]) |
kham utpetur atha prāṇāḥ, Kṛṣṇo Rāmam athâbravīt: || 51 ||
tiṣṭhê*ha tvaṃ*[1]) mahābāho, dṛṣṭadoṣā hayā mayā[2]), |
padbhyāṃ gatvā hariṣyāmi maṇiratnaṃ Syamantakam. || 52 ||
padbhyām eva tato gatvā Śatadhanvānam Acyutaḥ |
Mithilā*m abhito*[1]) *taṃ vai*[2]) jaghāna paramāstravit. || 53 ||
Syamantakaṃ *ca nâ*[1]paśyad dhatvā Bhojaṃ mahābalam, |
nivṛttaṃ câbravīt Kṛṣṇaṃ ratnaṃ[2]) dehîti Lāṅgalī. || 54 ||
nâstîti Kṛṣṇaś cô[1]vāca, tato Rāmo ruṣânvitaḥ |
dhikśabdapūrvam asakṛt praty[2]uvāca Janārdanam: || 55 ||
bhrātṛtvān marṣayāmy eṣa, svasti te 'stu, vrajāmy aham, |

---

yuddhe tu. 2) Bḍ.Vā. -mule. 3) H. Vṛṣ-. 4) Bḍ.Vā.V. tam A-; Vā.T. na c-Â-. 5) Bḍ.Vā. avaikṣat sarvato diśam (Vā.T. diśi).

47 = Bḍ. II. 71.70; Br. 17.13; H. 2103; Vā. 96.68. 1) Bḍ. anālabdhāvahārau tu; Vā. anaṣṭāśvāvarohaṃ tu. 2) Bḍ.Vā. kṛtvā; H. dṛṣṭvā tatra. 3) Bḍ. śāṭhād; Br. śāpād; Vā. sādhyād. 4) Bḍ.Vā. -dikyo. 5) Bḍ Vā. n-Âkrūro 'bhyupapadyata.

48 = Bḍ. II. 71.71; Br. 17.14; H. 2104; Vā. 96.69. 1) Bḍ -yāte. 2) Bḍ. Vā. bhuyaś. 3) Bḍ Vā. -yānvitaḥ. 4) H. vaḍavā; Vā yathā ca.

49 = Bḍ. II. 71 72; Br. 17.15; H. 2105; Vā. 96.70. 1) Vā. vijñāta-. 2) Br. viprā; H. rājan.

50 = Bḍ. II. 71.73; Br. 17.16; H. 2106; Vā 96.71. 1) Vā pravṛddhavegā vaḍavā tv. 2) Vā -nāṃ. 3) Vā. -nam. 4) Bḍ.Vā. tāṃ. 5) Bḍ. -vā samudravat; Br. adrayat; Vā. -vānam arhayat.

51 = Bḍ II. 71.74; Br. 17.17; H. 2107; Vā. 96.72. 1) Br. hatāyās. 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

52 = Bḍ. II. 71.75; Br. 17.18; H. 2108; Vā. 96.73. 1) Bḍ.Vā. tiṣṭhasvêha. 2) Bḍ Vā mayā hayā.

53 = Bḍ. II. 71.76; Br. 17.19; H. 2109; Vā. 96.74. 1) Bḍ. -lopavane; Vā. -lādhipatiṃ. 2) Br. viprā; H. rājan.

54 = Bḍ. II. 71.77; Br. 17 20; H. 2110; Vā. 96.75. 1) Bḍ Vā. na câ-. 2) Br.T. maṇiṃ.

55 = Bḍ. II. 71.78; Br. 17.21; H. 2111; Vā. 96.76. 1) H. pro-. 2) Vā. -dam asakṛt pūrvaṃ praty-.

kṛtyaṃ na me Dvārakayā na tvayā na ca Vṛṣṇibhiḥ! ‖ 56 ‖
praviveśa tato Rāmo Mithilām arimardanaḥ |
sarvakāmair upahṛtair Mithilenâbhi[1]pūjitaḥ. ‖ 57 ‖
etasminn eva kāle tu Babhrur matimatāṃ varaḥ. |
nānārūpān kratūn sarvān ājahāra nirargalān. ‖ 58 ‖
dīkṣām ayaṃ saka[1]vacaṃ rakṣārthaṃ praviveśa ha |
Syamantakakṛte prājño[2]) Gāndī[3]putro mahāyaśāḥ[4]). ‖ 59 ‖
atha[1]) ratnāni câ*nyā*ni[2]) *dhanā*ni[3]) vividhāni ca |
ṣaṣṭi*ṃ* varṣ*āṇ*i *dharmātmā* yajñeṣ*v* *eva*[4]) nyayojayat. ‖ 60 ‖
Akrūrayajñā iti te[1]) khyātās tasya mahātmanaḥ |
bahvannadakṣiṇāḥ sarve sarvakāmapradāyinaḥ. ‖ 61 ‖
atha Duryodhano rājā gatvā sa[1]) Mithilāṃ prabhuḥ |
gadāśikṣāṃ tato divyāṃ Balabhadrād[2]) avāptavān. ‖ 62 ‖
prasādya tu[1]) tato[3]) Rāmo Vṛṣṇy-Andhaka-mahārathaiḥ |
ānīto Dvārakām eva Kṛṣṇena ca mahātmanā. ‖ 63 ‖
Akrūras *tv* An[1]dhakaiḥ sārdham *apā*yāt[2]) puruṣarṣabhaḥ[3]) |

hatvā Satrājitaṃ yuddhe[1])	yuddhe hatvā tu Śatrughnaṃ
sahabandhuṃ mahābalaḥ[2]). ‖ 64 ‖	saha Bandhumatā balī ‖ 64 ‖

Svaphalka[1]tanayāyāṃ tu Narāyāṃ narasattamau |
Bhaṅgakārasya tanayau viśrutau sumahābalau ‖ 64₁ ‖
jajñāte 'ndhaka-mukhyasya Śatrughno Bandhumāṃś ca tau. |
vadhe *ca*[1]) Bhaṅgakārasya Kṛṣṇo na prītimān abhūt[2]). ‖ 64₂ ‖
jñātibhedabhayāt *Kṛṣṇ*as[1]) tam upekṣitavāṃs tathā[2]). |

---

56 = Bḍ. II. 71.79; Br. 17.22; H. 2112; Vā. 96.77.
57 = Bḍ. II. 71.80; Br. 17.23; H. 2113; Vā. 96.78. 1) Bḍ.Vā. Maithilenaiva.
58 = Bḍ. II. 71.81; Br. 17.24; H. 2114; Vā. 96.79.
59 = Bḍ. II. 71.82; Br. 17.25; H. 2115; Vā. 96.80. 1) Bḍ.Vā. saka-. 2) Vā. rājā. 3) Vā. Gādhi-. 4) Bḍ. Gāndīnījo mahāmanāḥ.
60 = Br. 17.26; H. 2116; Vā 96.81. 1) Vā. arthān. 2) Vā. câgryāṇi. 3) Vā. dravyāṇi. 4) Vā. ṣaṣṭivarṣagate kāle yajñeṣu vi-.
61 = Bḍ. II. 71.83; Br. 17.27; H. 2117; Vā. 96.82. 1) Vā. ity ete.
62 = Bḍ. II. 71.84; Br. 17.28; H. 2118; Vā. 96.83. 1) Bḍ.Vā. gatvâtha. 2) Br. Baladevād.
63 = Bḍ. II. 71.85; Br. 17.29; H. 2119; Vā. 96.84. 1) Br. saṃprasādya. 2) H. tadā.
64ᵃ = Bḍ. II. 71.86ᵃ; Br. 17.30ᵃ; H. 2120ᵃ; Vā. 96.85ᵃ. 1) Bḍ.Br. -raś c-Ân-. 2) Bḍ. athâyāt; Br. āyātaḥ; Vā. upāyāt. 3) H. -bha.

64ᵇ = Br. 17.30ᵇ; H. 2120ᵇ. 1) Br.T. suptaṃ. 2) H. -laṃ.	64ᵇ = Bḍ. II. 71.86ᵇ; Va. 96.85ᵇ.

64₁ = Bḍ. II. 71.87; Vā. 96.86. 1) Bḍ. Suyajña-.
64₂ = Bḍ. II. 71.88; Vā. 96.87. 1) Vā. vadhārthaṃ. 2) Vā. bhavet.
65 = Bḍ. II. 71.89; Br. 17.31; H. 2121; Vā. 96.88. 1) Bḍ.Vā. -yād bhītas. 2) Bḍ. -vān atha; Br. tadā. 3) Bḍ. tato '; Br. tadâ-.

apayāte tath-Â[s]krūre nâvarṣat Pākaśāsanaḥ, || 65 ||
anāvṛṣṭyā *tadā*[1]) rāṣṭram abhavad bahudhā *kṛśam*[2]). |
tataḥ prasādayāmāsur Akrūraṃ Kukur-Āndhakāḥ. || 66 ||
punar Dvāravatīṃ prāpte ta*smin*[1]) dānapatau ta*taḥ*[2]) |
pravavarṣa Sahasrākṣaḥ k*a*kṣ*e*[3]) jalanidhes tataḥ[4]). || 67 ||
kanyāṃ ca[1]) Vāsudevāya svasāraṃ śīlasaṃmatām |
Akrūraḥ pradadau *śrī*mān[2]) prītyarthaṃ *Yadupuṃgavaḥ*[3]). || 68 ||
atha vijñāya yogena Kṛṣṇo Babhrugataṃ maṇim |
sabhāmadhy*agataṃ*[1]) prāha tam Akrūraṃ Janārdanaḥ: || 69 ||
yat tad[1]) ratnaṃ maṇivaraṃ tava hastagataṃ *vi*bho[2]), |
tat prayacchasva[3]) mānārha, mayi mânāryakaṃ[4]) kṛthāḥ! || 70 ||
ṣaṣṭivarṣagate kāle yad[1]) roṣo 'bhūt *tadā mama*[2]) |
sa[3]) saṃrūḍho 'sakṛt[4]) prāptas tadā[5]) kālātyayo[6]) mahān. || 71 ||
tataḥ Kṛṣṇa*sya*[1]) vacanāt sarva-Sāttvatasaṃsadi |
pradadau taṃ maṇiṃ Babhrur akleśena mahāmatiḥ. || 72 ||
tatas tam ārjavaprāptaṃ[1]) Babhror[2]) hastād ariṃdamaḥ |
dadau hṛṣṭamanāḥ *Kṛṣṇ*as[3]) taṃ maṇiṃ Babhrave punaḥ. || 73 ||
sa Kṛṣṇahastāt saṃprāpya[1]) maṇiratnaṃ Syamantakam |
ābadhya Gāndinīputro virarājâṃśumān iva. || 74 ||

imāṃ mithyābhiśastiṃ yaḥ Kṛṣṇasya samudāhṛtām |	imāṃ mithyābhiśa*s*tiṃ[1]) yo viśuddh*i*m[2]) api côttamām |

66 = Bḍ. II. 71.90; Br. 17.32; H. 2122; Vā. 96.89. 1) Bḍ.Vā. hataṃ. 2) Bḍ.Vā.V. yataḥ; Vā.T. tadvadhodyatam.
67 = Bḍ. II. 71.91; Br. 17.33; H. 2123; Vā. 96.90. 1) Bḍ.Vā. tadā. 2) Bḍ.Vā tathā. 3) Bḍ.Vā. kukṣau. 4) Br. tadā.
68 = Bḍ. II. 71.92; Br. 17.34; H. 2124; Vā. 96.91. 1) Bḍ. vai. 2) Br.T. H. dhīmān. 3) Bḍ. munipuṅgavāḥ; Br. munisattamāḥ; H. Kurunandana.
69 = Bḍ. II 71.93; Br. 17.35; H. 2125; Va. 96.92. 1) Bḍ.Vā. -dhye tadā; Br.T. -gataḥ.
70 = Bḍ. II. 71 94; Br. 17.36; H. 2126; Vā. 96.93. 1) Vā. yac ca. 2) Bḍ. Vā. prabho. 3) Br. -cha ca. 4) Vā. vimatim atra mā.
71 = Bḍ. II. 71 95; Br. 17.37; H. 2127; Vā. 96.94. 1) Br.T. yo. 2) Br.H. 'bhūn mamânagha. 3) Bḍ.Vā. su-. 4) Vā. -aḥ sakṛt. 5) Br.T. tataḥ. 6) Vā. tatkālāśritya yo.
72 = Bḍ. II. 71.96; Br. 17.38; H. 2128; Vā. 96.95. 1) Br.H. sa tataḥ Kṛṣṇa-.
73 = Bḍ. II. 71.97; Br. 17.39; H. 2129; Vā. 96.96. 1) Br. ārjavāt prāptaṃ (Vā. -ta-); H ārdavaprāptaṃ. 2) Vā. tata ārjavasaṃprāpta-Babhru-. 3) Bḍ Vā.V. tuṣṭas; Vā.T. dadau prahṛṣṭamanasā.
74 = Bḍ. II. 71.98; Br. 17.40; H. 2130; Vā. 96 97. 1) Br.T.H. -prāptaṃ.

veda, mithyābhiśāpās tam na spṛśanti kadācana. ‖ 75 ‖	veda, mithyābhiśastim[4]) sa na *labheta* kathaṃcana. ‖ 75 ‖

Textgruppe II.

(Mt. 45.4–21; P.1 I. 13.73–94; P.2 V. 13.75b–95.)

Syamantakam[1]) Prasenasya maṇiratnam anuttamam |
pṛthivyāṃ sarva[2]ratnānāṃ rājêti *samudāhṛtam*[3]) ‖ 1 ‖
hṛdi kṛtvā *tu*[1]) bahuśo maṇiṃ tam abhy*ayācata*[2]), |
Govind*aś ca*[3]) na *tam* lebhe, śakto 'pi na jahāra saḥ. ‖ 2 ‖
kadācin mṛgayāṃ yātaḥ Prasenas tena bhūṣitaḥ |
bile[1]) śabdaṃ sa śuśrāva *kṛtam*[2]) sattvena *kenacit*[3]). ‖ 3 ‖
tataḥ praviśya sa bilaṃ Praseno hy[1]) ṛkṣam *aikṣata*[2]) |
ṛkṣaḥ Prasenaṃ ca tathā, ṛkṣ*aś câpi*[3]) Prasena-jit. ‖ 4 ‖
hatvā ṛkṣaḥ Prasenaṃ tu[1]) tatas taṃ maṇim ādadāt, |

adṛṣṭas tu hatas tena antarbilagatas tadā. ‖ 5 ‖	guhāntasthaṃ vinirhṛtya Prasenam ṛkṣa āviśat. ‖ 5 ‖

Prasenaṃ tu hataṃ *jñātvā*[1]) Govindaḥ pariśaṅkitaḥ |
[Satrājitā tu tadbhrātrā Yādavaiś ca tathâparaiḥ: |]
Govindena hato *vyaktam*[2]) Praseno maṇikāraṇāt ‖ 6 ‖
Prasenas tu gato 'raṇyaṃ maṇiratnena bhūṣitaḥ, |

---

75 = Br. 16.58b, 59; H. 2089b, 2090.	75 = Bd. II. 71.99; Vā. 96.98. 1) Bd. -śaptim. 2) Vā. viśuddhām. 3) Vā. vracec ca.

---

1 = Mt. 45.4; P.1 I. 13.73; P.2 V. 13.75b, 76a. 1) Mt. -kaḥ. 2) P.2 maṇi-. 3) Mt.T. rājā vai so 'bhavan maṇiḥ.
2 = Mt. 45.5; P.1 I. 13.74a, 75a; P.2 V. 13.76b, 77a. 1) P.1 su-; P.2 sa. 2) Mt. abhiyācitaḥ; P.1 sa vyarājata. 3) Mt. -do 'pi.
3 = Mt. 45.6; P.1 I. 13.75b, 76a; P.2 V. 13.77b, 78a. 1) Mt.T. yathā-; P.2 T. pada-. 2) Mt. bile; P.2 bilāt. 3) Mt. -pūrite; P.2 kāritam.
4 = Mt. 45.7; P.1 I. 13.76b, 77a; P.2 V. 13.78b, 79a. 1) P.2 -na. 2) P.1P.2 āsadat. 3) Mt. caiva; P.1 -kṣaṃ câpi.
5a = Mt. 45.8a; P.1 I. 13.78a; P.2 V. 13.79b. 1) P.1 ca.

5b = Mt. 45.9b.	5b = P.2 V. 13.80a.

6 = Mt. 45.9 = ac; P.1 I. 13.78b, 79; P.2 V. 13.80b, 81a = ac. 1) P.1P.2V. śrutvā. 2) P.1P.2V. nūnam.
7a = Mt. 45.10a; P.1 I. 13.80a; P.2 V. 13.81b.

tam dṛṣṭvā sa hatas tena.
Govindaḥ pratyuvāca ha: |

tam dṛṣṭvā ni*hatas tena*[1])
na tyajau taṃ Syamantakam. |

hanmi cainaṃ durā*cāra*ṃ śatrubhūtaṃ hi *Vṛṣṇiṣu*[1]). || 7 ||
atha dīrgheṇa kālena mṛgayāṃ nirgataḥ punaḥ |
yadṛcchayā ca Govindo bilābhyāśam[1]) athâgamat[2]). || 8 ||

taṃ dṛṣṭvā tu mahāśabdaṃ
sa cakre ṛkṣarāḍ balī. |

tataḥ śabdaṃ yathāpūrvaṃ
sa cakre ṛkṣarāḍ balī. |

śabdaṃ śrutvā tu Govindaḥ khaḍgapāṇiḥ praviśya *saḥ*[1]) |
apaśyaj Jāmbavantaṃ *tam*[2]) ṛkṣarājaṃ mahābalam. || 9 ||
tatas tūrṇaṃ Hṛṣīkeśas tam ṛkṣ*am atiraṃh*asā[1]) |
Jāmbavantaṃ sa jagrāha krodhasaṃraktalocanaḥ. || 10 ||

dṛṣṭvā cainaṃ[1]) tadā ṛkṣaḥ
karmabhir Vaiṣṇavaiḥ prabhum, |

tatas tuṣṭas tu bhagavān
vareṇainam arocayat: || 11 ||

dṛṣṭvā cainaṃ tathā Viṣṇuṃ |
karmabhir Vaiṣṇavīṃ tanum |
tuṣṭāva ṛkṣarājo 'pi
Viṣṇusūktena satvaram. |
tatas tu bhagavāṃs tuṣṭo
vareṇa samarocayat: || 11 ||

icche[1]) cakraprahāreṇa tvatto 'haṃ[2]) maraṇaṃ *prabho*[3]), |
kanyā cêyaṃ mama śubhā[4]) bhartāraṃ tvām avāpnuyāt! || 12 ||
yo 'yaṃ maṇiḥ Prasen*aṃ*[1]) tu hatvā prāpto mayā[2]) *prabho*[3]), |
| sa tvayā gṛhyatāṃ nātha, maṇir eṣo *'tra*[1]) vartate. || 13 ||
tataḥ sa[1]) Jāmbavantaṃ *taṃ*[2]) hatvā cakreṇa vai *prabhuḥ*[3]) |
kṛtak*armā*[4]) mahābāhuḥ *sakanyaṃ maṇim āharat*[5]). || 14 ||

dadau Satrājitāyainaṃ

tataḥ Satrājite cai*naṃ*[1])
maṇiratnaṃ sa vai dadau, |

7b = Mt. 45.10b.

7b = P.1 I. 13.80b; P.2 V. 13.82a.
1) P.1 nijaghānâtha.

7c = Mt. 45.10c; P.1 I. 13.(81a); P.2 V. 13.82b. 1) P.2 śatrubhūtaṃ durātmānaṃ hi Keśavaḥ; P.1 jaghānaivâpradānena śatrubhūtaṃ ca Keśavaḥ.

8 = Mt. 45.11; P.1 I. 13.82; P.2 V. 13.83. 1) Mt.T. bilasyâbhyāsam. 2) Mt.T. āgamat; V. athâgataḥ.

9a = Mt. 45.12.

9a = P.1 I. 13.83a; P.2 V. 13.84a.

9bc = Mt. 45.12bc; P.1 I. 13.83b, 84a; P.2 V. 13.84b, 85a. 1) P.1P.2 ca. 2) P.1P.2 ca.

10 = Mt. 45.13; P.1 I. 13.84b, 85a; P.2 V. 13.85b, 86a. 1) Mt. rkṣapatim añjasā.

11 = Mt. 45.14. 1) Mt.T. tuṣṭāvainaṃ. | 11 = P.1 I. 13.85b, 86; P.2 V. 13.86b, 87.

12 = Mt. 45.15ab; P.1 I. 13.87; P.2 V. 13.88. 1) P.1 iṣṭaṃ. 2) P.1 me. 3) P.1 śubhaṃ; P.2 vibho. 4) P.1P.2 sutā.

13a = Mt. 45.15c; P.1 I. 13.88a; P.2 V. 13.89a. 1) P.1P.2 -nāt. 2) P.1 caivâptavān; P.2 vai prāptavān. 3) P.1P.2 aham.

| 13b = P.1 I. 13.88b; P.2 V. 13.89b. 1) P.2 eṣa pra-.

14 = Mt. 45.16; P.1 I. 13.89; P.2 V. 13.90. 1) P.1 ity ukto; P.2 tatas tu. 2) P.1P.2 vai. 3) P.1P.2 Keśavaḥ. 4) P.1P.2 -kāryo. 5) P.1 kanyāṃ caivâdadau tadā; P.2 kanyāṃ câdāya vai Hariḥ.

15 = Mt. 45.17a.

15 = P.1 I. 13.90; P.2 V. 13.91. 1) P.1 caitaṃ. 2) P.2 yo labdha. 3) P.1 -saṃnidhau.

	yal labdh*am*[2]) ṛkṣarājāc, ca
sarva-Yādava-saṃsadi. ‖ 15 ‖	sarva-Yādava-saṃ*sadi*[3]) ‖ 15 ‖

tena mithyāpa[1]vādena saṃtapto 'yaṃ Janārdanaḥ, |
tatas te Yādavāḥ sarve Vāsudevam athābruvan: ‖ 16 ‖
asmākaṃ *manasi*[1]) hy āsīt: Prasenas tu tvayā hataḥ. |
Kaikeyasya sutā bhāryā[2]) daśa Satrājitaḥ *śubhāḥ*[3]), ‖ 17 ‖
tāsūt[1]pannāḥ sutās tasya śatam ekaṃ ca viśrutāḥ |
khyātimanto[2]) mahāvīryā, Bhaṅgakāra*s tu*[3]) pūrvajaḥ. ‖ 18 ‖
atha[1]) Vratavatī t*asmād*[2]) Bhaṅgakār*āt tu*[3]) pūrvaj*āt*[4]) |

suṣuve sukumārīs tu	suṣuve *sā*[1]) kumārāṃś ca
tisraḥ kamalalocanāḥ: ‖ 19 ‖	*mahābalaparākramān*[2]). ‖ 19 ‖

Satyabhāmā varā strīṇāṃ Vratinī ca dṛḍhavratā |
tathā Padmāvatī caiva, tāś ca Kṛṣṇāya so 'dadāt. ‖ 19ı ‖

---

16 = Mt. 45.17b, 18a; P.1 I. 13.91; P.2 V. 13.92. 1) P.1 -pra-.

17 = Mt. 45.18b, 19a; P.1 I. 13.92; P.2 V. 13.93. 1) Mt. tu matir. 2) P.1 ekaikasyās tu sundaryo; P.2 ekaikasyāṃ ca s(a)undaryāṃ. 3) P.1P.2 sutāḥ.

18 = Mt. 45.19bc; P.1 I. 13.93; P.2 V. 13.94. 1) P.1 satyot-; P.2T. suptot-; V. sattvot-. 2) P.1 vikhyātāś ca; P.2 khyāpitās tu. 3) P.1 -raś ca.

19a = Mt. 45.20a; P.1 I. 13.94a; P.2 V. 13.95a. 1) P.1P.2 V. Satyā. 2) P.1 P.2 V. Svapnā; P.2T. tasya. 3) P.1P.2 -kārasya. 4) P.1P.2 -jā.

19b = Mt. 45.20b.	19b = P.1 I. 13.94b; P.2 V. 13.95b. 1) P.1 suṣuvus tāḥ. 2) P.1 śinīvālaḥ pratāpavān.
19ı = Mt. 45.21.	

E.

Textgruppe I.

(Bḍ. II. 71.100—195; Br. 14.3—57, 15.45b—62, 16.1—8, 49b—58a; H. 1908—1968, 2014b—2039, 2080b—2089a; L. 69.15b—42a; Vā. 96.99—191; cfr. A. 275.27—38a, 45—51; Bhg. IX. 24.13b—67; Ga. 139.40—62; Kū. 24.40—69; Vi. IV. 14.1—15.)

Anamitrāc Chinir[1]) jajñe kaniṣṭhād[2]) Vṛṣṇinandanāt, |

Śaineyaḥ Satyakas, tasmād
Yuyudhānaś ca Sātyakiḥ. || 1 ||

satyavāk [1]) satyasampannaḥ
Satyakas tasya câtmajaḥ[2]), || 1 ||
Sātyakir Yuyudhānaś ca[1]),
tasya Bhūtiḥ suto[2]) 'bhavat[3]), |
Bhūter[4]) Yugaṃdharaḥ putra
iti Bhautyaḥ[5]) prakīrtitaḥ[6]). || 1₁ ||

Mādryāḥ putrau tu[1]) jajñāte[2])
*śru*tau[3]) Vṛṣṇy-Andhakāv ubhau,[4] |

Mādryāḥ sutasya[1]) jajñe tu[2])
suto Vṛṣṇir[3]) Yudhājitaḥ[4]), |

jajñāte tanayau Vṛṣṇeḥ[1]) Śvaphalkaś[2]) Citrakas *tathā*[3]). || 2 ||

1a = Bḍ. II. 71.100a; Br. 14.24b; H. 1934b; Kū. 24.40a; L. 69.15b; Vā. 96.99a. 1) Kū.T. Sinir; L. atha putraḥ Śiter. 2) Kū. -ṣṭho.

1b = Br. 14.25a; H. 1935a.

1b = Bḍ. II. 71.100b; Kū. 24.40b; L. 69.16a; Vā. 96.99b. 1) Bḍ. satyavān. 2) Kū. -kas tatsuto 'bhavat.

1₁ = Bḍ. II. 71.101; Kū. 24.41a = a; L. 69.16b, 17; Vā. 96.100. 1) Kū. tu; L. tu Śiter naptā pratāpavān | Asaṅgo Yuyudhānasya. 2) L. Kuṇis tasya suto. 3) Kū. tasy-Âsaṅgo 'bhavat sutaḥ. 4) L. Kuṇer. 5) L. -traḥ Śaineyā; Vā. -tyāḥ. 6) L. iti kīrtitāḥ; Vā. -tāḥ.

2a = Br. 14.3a; 16.49b; H. 1908a, 2080b. 1) Br. 16.49b tro 'tha; H. 2080 -tras tu. 2) Br. 16.49b, H. 2080 -jñe 'tha. 3) Br. 16.49b Vṛṣṇi-; H. 1908 smṛtau; H. 2080 Pṛśniḥ. 4) Br. 16.49b, H. 2080 putro Yudhājitaḥ.

2a = Bḍ. II. 71.102a = a; Kū. 24.(42a); L. 69.18a; Vā. 96.101a. 1) Vā. Mādhryāsutasya. 2) L. saṃjajñe. 3) L. suto Vārṣṇir; Vā. sutaḥ Pṛśnir. 4) Kū. -yāṃ Vṛṣṇiḥ suto jajñe Vṛṣṇer vai Yadunandanaḥ.

2b = Bḍ. II. 71.102b; Br. 14.3b, 16.50a; H. 1908b; 2081a; Kū. 24.42b; Vā. 96.101b. 1) H. 2081, Vā. Pṛśneḥ. 2) Bḍ.Vā. Sva-. 3) Bḍ.Vā. -kaś ca yaḥ; Kū. tu hi.

Śvaphalkas tu[1]) mahārājo[2]) dharmātmā yatra vartate, |
nâsti vyādhi[3]bhayaṃ tatra na câvṛṣṭibhayaṃ tathā[4]). || 3 ||
kadācit Kāśirājasya vibhos *tu*[1]) *dvija*sattamāḥ[2]) |
trīṇi varṣāṇi viṣaye[3]) nâvarṣat Pākaśāsanaḥ. || 4 ||
sa tatra vāsa[1]yāmāsa Śvaphalkaṃ paramārcitam, |

Śvaphalkaparivarte*na*[1])	Śvaphalkaparivāsena
vavarṣa Harivāhanaḥ. || 5 ||	prā[1]varṣat Pākaśāsanaḥ. || 5 ||

Śvaphalkaḥ Kāśirājasya sutāṃ bhāryām avindata[1]) |
Gāndinīṃ nāma, gāṃ sā *hi*[2]) dadau viprāya[3]) nityaśaḥ[4]). || 6 ||
sā mātur udarasthā *vai*[1]) bahūn[2]) varṣa*ga*ṇān[3]) kila |
nivasantī[4]) na vai[5]) jajñe, garbhasthāṃ[6]) tāṃ pitâbravīt: || 7 ||
jāyasva śīghraṃ, bhadraṃ te, kimarthaṃ vâ*p*i[1]) tiṣṭhasi? |
provāca cainaṃ garbhasthā sā kanyā: gāṃ[2]) dine dine[3]) || 8 ||
yadi dadyā*s*[1]), tato *garbhād*[2]) *bahiḥ*[3]) *syām īhite* pitaḥ[4]). |
tathêty uktvā ca[5]) tāṃ tasyāḥ[6]) pitā kāmam[7]) apūrayat[8]). || 9 ||
dātā yajvā ca *śū*raś[1]) ca[2]) śrutavān atithipriyaḥ[3]) |

---

3 = Bd. II. 71.103; Br. 14.4; H. 1909; L. 69.19; Vā. 96.102. 1) L. -kaś ca. 2) Br. muniśreṣṭhā; H. -rāja. 3) Vā. -dhir. 4) Br.T. nâvarṣas tapam eva ca; H. nâvarṣabhayam acyuta; L. nâvṛṣṭihayam apy uta.

4 = Bd. II. 71.104; Br. 14.5; H. 1910; Vā. 96.103. 1) Br. viṣaye. 2) Br. munisattamāḥ; H -bhor Bharatasattama. 3) Br. pūrṇāni.

5a = Bd. II. 71.105a; Br. 14.6a; H. 1911a; Vā. 96.104a. 1) Br.T. câna-.

5a = Br. 14.6b; H. 1911b. 1) H. -varte ca. | 5b = Bd. II. 71.105b; Vā. 96.104b. 1) Bd. pra-.

6 = Bd. II. 71.106; Br. 14.7, 16.50b, 51a; H. 1912; 2081b, 2082a; Kū. 24.43a = a; L. 69.20; Vā. 96.105. 1) L. avāpa saḥ; Vā. aninditām. 2) Br. 14.7 sā ca; Br. 16.50b tasyāś ca; H. 1912 sā gās tu; 2082 tasyâtha; L. Kāśyo hi. 3) H. 1912 vipreṣu; L. tasmai. 4) Br. 16.51a; H. 2082 gāḥ sadā pradadau pitā; L. svakanyakām.

7 = Bd. II. 71.107; H. 1913; L. 69.21; Vā. 96.106. 1) H. tu. 2) Vā. bahu-. 3) Bd.Vā. -ṣaśatān. 4) L. vasantī; Vā.T. vasati sma. 5) L. na ca saṃ-. 6) L. -sthā.

8 = Bd. II. 71.108; H. 1914; L. 69.22; Vā. 96.107. 1) H. iha; L. câbhi-; Vā. câpi. 2) H. kanyā gāṃ ca; Vā.T. -yā gaur. 3) L. -yā Gāndinī tadā.

9 = Bd. II. 71.109; H. 1915; L. 69.23b, 24a; Vā. 96.108. 1) H. -yāṃ; Vā. dattā. 2) H. tato jāye; L. tataḥ kukṣer; Vā. tadā syāṃ hi. 3) Vā. yadi. 4) Bd. syāṃ hâyanais tribhiḥ; H. pitaraṃ pratyuvāca ha; L. nirgamiṣyāmy ahaṃ pitaḥ; Vā.T. syām īhitāṃ pitaḥ. 5) Bd. L.Vā. uvāca. 6) H. tāṃ câsyāḥ; L. tasyā vai. 7) Bd. -tākām -a-. 8) Vā.T. apūpurat.

10a = Bd. II. 71.110a; Br. 14.8a, 16.51b; H. 1916a, 2082b; L. 69.24b; Vā. 96.109a.

Akrūraḥ suṣuve tasmāc | tasyāḥ putraḥ smṛto 'krūraḥ
Chvaphalkād bhūri[1]dakṣiṇaḥ, ||10|| | Śvāphalko[1]) bhūridakṣiṇaḥ, || 10 ||
Upama*dg*us[1]) tathā Ma*dg*ur[2]) M*u*d*a*raś[3]) c-Ârimejayaḥ[4]) |
*Girirakṣ*as[5]) ta*th-Ôp*ekṣaḥ[6]) Śatrughno[7]) '*th*-Ârimardanaḥ[8]) || 11 ||
Dharmabhṛ*d*[1]) *Y*a*tidh*armā[2]) ca Gṛ*dhramojāntakas*[3]) tathā[4]) |
Āvāha-Prativāhau ca *Sundarī*[5]) *ca* varāṅganā, || 12 ||

| Viśrutāśvasya[1]) mahiṣī, kanyā câsya Vasuṃdharā |
| rūpayauvanasaṃpannā sarvasattvamanoharā. || 12₁ ||

Akrūr*ād*[1]) *Ug*[2]rasenyāṃ *tu*[3]) sut*au* *dvau*[4]) *kulanandanau*[5]) |
Devavān *U*pa[6]devaś ca jajñāte deva*saṃnibh*au[7]). || 13 ||
Citrakasyâbhavan putrāḥ[1]) Pṛthur Viprthur[2]) eva ca |
Aśvagrīvo[3]) 'śvabāhuś[4]) ca Su[5]pārśvaka-Gaveṣaṇau[6]) || 14 ||

---

1) Br. 14.8; H. 1916; vīraś. 2) Br. 16.51b; H. 2082 tasyāṃ jajñe mahābāhuḥ; L. dātā śūraś ca yajvā ca. 3) H. 2082 iti viśrutaḥ.

10b = Br. 14.8b, 16.52a; H. 1916b, 2083a. 1) Br. 16.52a; H. 2083 Akrūro 'tha mahābhāgo jajñe (H. yajvā) vipula-.

10b = Bḍ. II. 71.110b; L. 69.25a; Vā. 96.109b. 1) Śvaphalkād; Vā. Śvaphalko.

11 = Bḍ. II. 71.111; Br. 14.9, 16.52b, 53a; H. 1917, 2083b, 2084a; L. 69.26b, 27a; Vā. 96.110. 1) Bḍ.Vā. -maṅgus; L.Br. 14.9 V. Upamanyus. 2) Bḍ.Br. 14.9 V., Vā. Maṅgur. 3) Bḍ.Vā. Mṛduraś; Br. 14.9 T. Meduraś; L. Maṅguvṛtas tu. 4) Br. 16.9; H. 2083 c-Ârimardanaḥ; L. Janamejayaḥ. 5) Br. 14.9 Avikṣitas; V. Arikṣikas; H. 1917 Avikṣipas; Br. 16.53a T. Ārikṣepas; V. Girikṣepas; H. 2084 Girikṣipas. 6) Bḍ.Vā. tato Yakṣaḥ; Br. 14.9 T. tath-Âkṣepaḥ; H. 1917 tatokṣepaḥ. 7) Br. 16.53a; H. 2084 Śatruhā. 8) Br. 16.53a, H. 2084 c-Ârimejayaḥ; Br. 14.9 -naś c-Âri-; L. -no yo 'ri-; Vā. -no v-Âri-.

12 = Bḍ. II. 71.112; Br. 14.10, 16.53b, 54a; H. 1918; 2084b, 2085a; L. 69.27b, 28a; Vā. 96.111. 1) Br. 14.10; H. 1918 -madhṛg. 2) Bḍ. -mavṛddhaḥ Śukarmā; Br. 16.53b V.; H. 2084 -bhṛc câpi Dharmī; Br.T. -mā; L. Vṛṣṭadharmā; Vā. -bhṛc ca Śṛṣṭucayo. 3) Br. 14.10 T. Dharmokṣ-Ândhakarus; 16.53 -bhojāndhakas; V. Gṛdhramo Jāntukas; L. Godhāno 'tha varas. 4) Bḍ. Gandhamādas tathâparaḥ; Vā. Varga- (V. Gandha-) mocas tathâparaḥ. 5) Bḍ.Vā. Vasudevā; L. Sudhārā.

| 12₁ = Br. 16.54b, 55a; H. 2085b, 2086a. 1) H. -śrutā Śāmba-.

13 = Bḍ. II. 71.113; Br. 14.11, 16.55b, 56a; H 1919; 2086b, 2087a; L. 69.28b, 29a; Vā. 96.112. 1) Br.H. Akrūreṇ-*Ô*-; L. -rasy-Ô-. 2) Bḍ. Aug-. 3) Br.H. 1919 -senāyāṃ. 4) Br. 14.11, H. 1919 sugātryāṃ; Br. 16.55b sutau vai; L. putrau dvau. 5) Bḍ.Vā. -nandinau; Br. 14.11 T. dvijasattamāḥ; V. Kurunandanau; H. Kurunandana. 6) Br. 14.11; H. 1919 Prasenaś c-Ôpa-; Br. 16.56a Vasudevaś c-Ôpa-; H. 2087 Sudevaś c-Ôpa-; V.T. Devaś c-Ânupa-. 7) Br.H. devavarcasau; L. -saṃmatau; Vā. -saṃmitatu.

14 = Bḍ. II. 71.114; Br. 14.12, 16.56b, 57a; H. 1920; 2087b, 2088a; Kū. 24.45b, 46a; L. 69.30; Vā. 96.113. 1) Kū. -vat putraḥ. 2) L. Vipṛthuḥ

Ariṣṭanemir Aśvaś ca[1]) Su*dh*armā[2]) *Dh*armabhṛt tathā[3]) |
Subāhur[4]) Bahub*āhuś*[5]) ca Śraviṣṭhā[6]-Śravaṇe striyau. || 15 ||
*Andh*akāt[1]) Kāś*ya*duhitā[2]) lebh*e sā*[3]) catur*aḥ sut*ān[4]): |
Kukuraṃ[5]) Bhajamānaṃ ca Śa*miṃ*[6]) Kambalabarhiṣam[7]). || 16 ||
Kukura[1]sya suto Vṛṣṇir[2]), Vṛṣṇes[3]) *tu* tanayo[4]) *'bhavat*[5]) |
Kapotaromā, tasyâtha[6]) *Tittiris*[7]) *tanayo 'bhavat*[8]). || 17 ||

| tasyâsīt Tumburusakhā[1]) vidvān putro *Nalaḥ*[2]) kila, |
| khyāyate yasya nāmnā[3]) sa[4]) Candanodakadundubhiḥ[5]). ||17₁||

jajñe Punarvasus tasmād Abhijic ca Punarvasoḥ. || 18 || | tas*mād apy* Abhijit[1]) putra utpannas tu[2]) Punarvasuḥ. |
| aśvamedha*ṃ tu*[1]) putrārtham[2]) ājahāra narottamaḥ. || 18 ||

Pṛthur. 3) Br. 16.57a V.H. 2088 -seno. 4) Bḍ. -vāhaś; Kū.L. -vaḥ Su-. 5) Br. 14.12 Sva-. 6) Kū.T. Sudhāśvaka-Gavekṣakau; L. Sudhāsūka-Gavekṣaṇau.

15 = Bḍ. II. 71.115; Br. 14.13, 16.57b, 58a; H. 1921; 2088b, 2089a; L. 69.31; Vā. 96.114. 1) Bḍ. -mir Aśvāsyaḥ; Br. 16.57b, H. 2088 -meś ca sutā. 2) Bḍ.Vā. Suvarmā; Br. 16.57b; L. Dharmo; H. 2088 Dharmā. 3) Br. 16.57b; H. 2088, L. -bhṛd eva ca; Bḍ. Var-; Vā.T. Carmavarmabhṛt; V. Varmacarmabhṛt. 4) Bḍ.Vā. Abhūmir; L. Subhūmir. 5) Bḍ.L.Vā. -bhūmiś. 6) H. 2089 -ṣṭha.

16 = A. 275.27b = b; Bḍ. II. 71.116; Br. 15.45b, 46a; H. 2014b, 2015a; Kū. 24.46b, 47a; L. 69.32; Vā. 96.115. 1) Bḍ.Vā. Satyakāt; Kū.T. Andhakasya. 2) Bḍ.Vā. Kāśidu-: Kū.T. sutāyāṃ tu; V. Kāsyadu-. 3) Bḍ. yā; Kū.L. ca. 4) Br.H. caturo 'labhatâtmajān. 5) A. -kuro; Vā. -kudaṃ. 6) A. -nas tu Śiniḥ; Bḍ.L. Śuciṃ; Br.T. Sasakaṃ; V. Samakaṃ; H. Śamaṃ; Kū. Śamīkam. 7) A. -ṣaḥ; Br.H. Balabarhiṣaṃ; Kū. balagarvitam; Vā. Śamī-Kambalabarhiṣau.

17 = A. 275.28a = a; Bḍ. II. 71.117; Br. 15.46b, 47a; H. 2015b, 2016a; Kū. 24.47b, 48a; L. 69.33; Vā. 96.116. 1) Vā. Kakuda-. 2) A.H. Dhṛṣṇur; Br.Vā.T. Vṛṣṭir. 3) A.H. Dhṛṣṇos; Br.Vā.T. Vṛṣṭes. 4) L. Vṛṣṇeḥ Śūras tato. 5) A. Dhṛtiḥ; Br.H. -yas tathā. 6) Kū. -romā vikhyātas; L. -româtibalas. 7) Br.T. Tiliris; Bḍ. Vilomâ-; H. Tai-; Vā. Revato. 8) Kū.L. tasya putro Vilomakaḥ; Bḍ.Vā. 'bhavad ātmajaḥ.

| 17₁ = Bḍ. II. 71.118; Kū. 24.48bc; L. 69.34; Vā. 96.117. 1) L. -sakho. 2) Bḍ. -ndhakaḥ; Kū.T. -tras Tamaḥ; Vā. -tro 'bhavat. 3) Kū. Tamasyâpy abhavat putras; L. sa sunāmnā. 4) L. tu. 5) Bḍ. nāmânyac Candanodakadundubhiḥ; Kū. tathaiv-Ânakadundubhiḥ; L. Candanānakadundubhiḥ.

18 = Br. 15.47b; H. 2016b. | 18a = Bḍ. II. 71.119a; L. 69.35a; Vā. 96.118a. 1) Bḍ. tasy-Âbhijit tataḥ; Vā. -māc c-Âbhijitaḥ. 2) L. -no 'sya.

| 18b = Bḍ. II. 71.119b; L. 69.35b; Vā. 96.118b. 1) Vā. -tha. 2) L. sa.

| tasya madhye 'tirātrasya sadomadhyāt samutthitaḥ[1]) |
| tatas tu vidvān dharmajño[2]) dātā yajvā Punarvasuḥ. || 18₁ ||
tathā *vai*[1]) putramithunaṃ babhūv-Âbhijitaḥ[2]) kila: |
Āhukaś c-Âhukī[3]) caiva khyātau khyāti[4]matāṃ varau. || 19 ||
imāṃś[1]) côdāharanty atra *ślokān*[2]): prati tam Āhukam |
sopāsaṅ[3]gānukarṣāṇāṃ *sadhvajānāṃ* va[4]rūthinām || 20 ||
rathānāṃ meghaghoṣāṇāṃ sahasrāṇi daśaiva tu. |

nâputravān nâśatado
nâsahasraśatāyu*dh*aḥ[1]) || 21 ||
nâśuddhakarmā nâyajvā,
yo Bhojam abhito vrajet. |

nâsatyavādī câ[1]sīt tu
nâyaj*vā*[2]) nâsahasradaḥ |
nâśucir nâpy adharmātmā
nâvidvān na kṛśo 'bhavat. || 21 ||
Ā*hu*kasya[1]) Dhṛtiḥ putra[2])
ity evam anuśuśruma. |

śvetena[1]) parivāreṇa[2]) kiśorapratim*o* ma*h*ān[3]) || 22 ||
aśīti*carmaṇā*[1]) yukt*a*[2]) Āhukaḥ prathamo[3]) vraje*t*[4]). |
pūrvasyāṃ diśi nāgānāṃ Bhojasya pra*yayuḥ kila*[5]) || 23 ||
r*āu*p[1]yakāñcanakakṣāṇāṃ sahasrāṇy ekaviṃśatiḥ, |
tāvanty[2]) eva sahasrāṇi[3]) uttarasyāṃ tathā diśi. || 24 ||

ābhūmipālā*n*[1]) Bhojā*n* tu[2])
*s*âtiṣṭhat kiṅkiṇī ki*la*[3]) |

bhūmipālasya Bhojasya
uttiṣṭhet kiṅkiṇī kila |

| 18₁ = Bḍ. II. 71.120; L. 69.36; Vā. 96.119. 1) Bḍ. -ucchritaḥ. 2) L. sarvajño.

19 = Bḍ. II. 71.121; Br. 15.48; H. 2017; L. 69.37; Vā. 96.120. 1) Bḍ. tasyâtha; L.Vā. tasyâpi. 2) Vā. Bāhubāṇājitaḥ. 3) Br.T. Śvāhukaś. 4) Bḍ.Vā. mati-; L. kīrti-.

20 = Bḍ. II. 71.122; Br. 15.49a, 52a; H. 2018a, 2021a; Vā. 96.121. 1) Br. -māṃ. 2) Br. gāthāṃ; H. gāthāḥ. 3) Bḍ. sopāsāṅ-; Br. Somāt saṅ-. 4) Br.H. dhvajināṃ sava-.

21a = Bḍ. II. 71.123a; Br. 15.52b; H. 2021b; Vā. 96.122a.

21b = Br. 15.50b; H. 2019b. 1) Br. -yuṣaḥ.

22a = Br. 15.51a; H. 2020a.

21bc = Bḍ. II. 71.123b, 124a; Vā. 96.122b, 123a. 1) Vā. tv ā-. 2) Bḍ. nâyajño.

22a = Bḍ. II. 71.124b; Vā. 96.123b. 1) Bḍ. Ārdrakasya.

22b = Bḍ. II. 71.125a; Br. 15.49b; H. 2018b; Vā. 96.124a. 1) Bḍ. sa tena. 2) Vā. -cāreṇa. 3) Bḍ.Vā. -mān hayān.

23 = Bḍ. II. 71.125b, 126a; Br. 15.50a, 51b; H. 2019a, 2020b; Vā. 96.124b, 125a. 1) Br.T. -varmaṇā. 2) Bḍ.Vā. aśītim aśvaniyutāny. 3) Br.H. -mam; Bḍ. -ko 'pratimo; Vā. -kapratimo. 4) Bḍ. vrajan; Vā. 'vrajat. 5) Bḍ. -ya tv atibhāvayan; Vā. -ya pratimo 'bhavat.

24 = Bḍ. II. 71.126b, 127a; Br. 15.53; H. 2022; Vā. 96.125b, 126a. 1) Bḍ. Vā. rūp-. 2) Br. tāvaty. 3) H. -ṇi hy.

25 = Br. 15.54; H. 2023. 1) Br. -lā. | 25 = Bḍ. II. 71.127b, 128a; Vā. 96.126b,

Āhukīṃ[4]) câpy Avantibhyaḥ	Āhukaś câpy Avantīṣu[1])
svasāraṃ dadur Andhakāḥ. ‖ 25 ‖	svasāraṃ tv Āhukīm dadau. ‖ 25 ‖
Āhukasya tu Kāśyāyāṃ	Āhukāt Kāśyaduhitur[1])
dvau putrau saṃbabhūvatuḥ: ǀ	dvau putrau saṃbabhūvatuḥ: ǀ

Devakaś c-Ôgrasenaś ca devagarbhasamāv ubhau. ‖ 26 ‖

Devakasyâbhavan putrāś	Devakasya sutā vīrā[1])
catvāras tridaśopamāḥ: ǀ	jajñire tridaśopamāḥ: ǀ

Devavān Upadevaś[1]) ca Sudevo[2]) Devarakṣitaḥ[3]). ‖ 27 ‖

kumāryaḥ sapta câsyâsan[1]),	teṣāṃ svasāraḥ saptâsan,
Vasudevāya tā dadau: ǀ	Vasudevāya tā dadau: ǀ
Devakī Śāntidevā ca	Vṛka[1]dev-Ôpadevā ca
Su[2]devā Devarakṣitā ‖ 28 ‖	tathânyā Devarakṣitā ‖ 28 ‖
Vṛkadevy Upadevī ca	Śrīdevā Śāntidevā[1]) ca
Sunāmnī caiva saptamī. ǀ	Sahadevā[2]) tathâparā[3]), ǀ
	saptamī Devakī tāsāṃ[4])
	sunāmā[5]) carudarśanā[6]). ǀ

---

2) Br. Bhojās tu; H. -jān svān. 3) Br.T. santi jyākinkiṇīkinaḥ; V. sâtiṣṭhan kiṅkinī kila; H. ātiṣṭhat kiṅkiṇīkinaḥ. 4) Br. T. āhuḥ kiṃ.

127a. 1) Vā.T. -kaś c-Âhukāndhāya; V. -kaś câpy avatiṣṭhan.

26a = Br. 15.55a; H. 2024a.

26a = Bḍ. II. 71.128b; L. 69.38a; Vā. 96.127b. 1) Vā.T. Āhukāndhasya duhitā; V. -kāt Kāśyadu hitā.

26b = Bḍ. II. 71.129a; Br. 15.55b; H. 2024b; L. 69.38b; Vā. 96.128a.

27a = Br. 15.56a; H. 2025a.

27a = Bḍ. II. 71.129b; Kū. 24.62b; L. 69.39a; Vā. 96.128b. 1) L. rājño.

27b = Bḍ. II. 71.130a; Br. 15.56b; H. 2025b; Kū. 24.62c; L. 69.39b; Vā. 96.129a. 1) Vā. Devānām api Devaś. 2) Br.H. Saṃdevo. 3) Vā. -rañjitā.

28 = Br. 15.57; H. 2026. 1) Br. câsyâtha. 2) H. Saṃ-.

28 = A. 275.31a = a; Bḍ. II. 71.130b, 131a; Kū. 24.63ab; L. 69.40; Vā. 96.129b, 130a. 1) Bḍ.Kū. Dhṛta-; L. Vṛṣa-.

29a = Br. 15.58a; H. 2027a.

29ab = A. 275.32a = a; Bḍ. II. 71.131b, 132a; Kū. 24.63cd; L. 69.41; Vā. 96.130b, 131a. 1) A. -vī Satyadevī. 2) A. Surāpī cêti; Vā. Mahādevā. 3) A. saptamī; Kū. ca suvratā. 4) Kū.L. Devakī câpi tāsaṃ tu (ca). 5) Bḍ. sânujā. 6) Kū.L. variṣṭhâbhūt sumadhyamā.

nav-Ôgrasenasya sutās, teṣāṃ Kaṃsas[1]) tu[2]) pūrvajaḥ || 29 ||
Nyagrodhaś ca Sunāmā ca Kaṅkaḥ Śaṅkuḥ[1]) Subhūṣaṇaḥ[2]) |

Rāṣṭrapālo 'tha Sutanur	Sutanū Rāṣṭrapālaś ca
Anādhṛṣṭis[1]) tu puṣṭimān. || 30 ||	Yuddha*muṣṭiḥ*[1]) *su*puṣṭimān[2]). ||30||

teṣāṃ svasāraḥ pañc*âsan*[1]): Kaṃsā Kaṃsavatī[2]) tathā |
Sutanū[3]) Rāṣṭrapālī[4]) ca Kaṅkā[5]) caiva varāṅganā. || 31 ||
Ugrasenaḥ sahā[1]patyo vyā[2]khyātaḥ Kukurodbhavaḥ. |
Kukurāṇām imaṃ vaṃśaṃ dhārayan amitaujasām |
ātmano vipulaṃ vaṃśaṃ prajāvā*n āpnuyān*[3]) naraḥ. || 32 ||
Bhajamānasya putro *'tha*[1]) rath*i*[2]mukhyo Vidūrathaḥ, |
Rājā[3]dhidevaḥ[4]) śūra*ś ca*[5]) Vidūratha[6]suto 'bhavat. || 33 ||

Rājādhidevasya sutā[1])	tasya Śūrasya tu sutā
jajñire vīryavattarāḥ: |	jajñire balavattarāḥ |
Datt-Ātidattau balinau	Vātaś caiva Nivātaś ca
Śoṇāśvaḥ Śvetavāhanaḥ || 34 ||	Śoṇāśvaḥ[1]) Śvetavāhanaḥ. || 34 ||
Śa[1]mī ca Da*tta*[2]śarmā ca	Śamī ca Gadavarmā ca
Da*n*ta[3]śatruś ca Śatrujit |	Nidā*n*taḥ[1]) *khalu* Śatrujit[3]). || 35 ||
Śravaṇā ca Śraviṣṭhā ca	
svasārau saṃbabhūvatuḥ. || 35 ||	

29b(c) = A. 275.32b; Bḍ. II. 71.132b; Br. 15.58b; H. 2027b; L. 69.42a; Vā. 96.131b. 1) A.V.Bḍ.Vā. -tāḥ Kaṃsas teṣāṃ; A.T. tāsāṃ. 2) A. ca.

30a = A. 275.33a; Bḍ. II. 71.133a; Br. 15.59a; H. 2028a; Vā. 96.132a. 1) Bḍ. Kaṅka-Śaṅku-; Br. tathā Kaṅkaḥ; Vā. Kadvaśaṅkuś. 2) Bḍ. -Subhūmayaḥ; Vā. ca Bhūmayaḥ; A. -kuś ca bhūmipaḥ.

30b = Br. 15.59b; H. 2028b. 1) Br.T. Anāvṛṣṭis.

30b = A 275.33b; Bḍ. II. 71.133b; Vā. 96.132b. 1) Bḍ.Vā.T. Yuddha-(s) tuṣṭaś; Vā V. yuddhe tuṣṭaḥ. 2) A. Sumuṣṭikaḥ; Bḍ. ca Tuṣṭimān.

31 = Bḍ. II. 71.134; Br. 15.60; H. 2029; Vā. 96.133. 1) Bḍ.Vā. pañcaiva. 2) Vā. karmadharmavatī. 3) Vā. Śatāṃkrū. 4) Vā.T. -lā. 5) Vā. Kavhā.

32 = Bḍ. II. 71.135, 136a; Br. 15.61, 62; H. 2030, 2031; Vā. 96.134. 1) Bḍ. Vā.T. -seno mahā-. 2) Vā. vi-. 3) Bḍ.Vā. -vāṃś ca bhaven.

33 = A. 275.34; Bḍ. II. 71.136b, 137a; Br. 16.1; H. 2032; Vā. 96.135. 1) Bḍ.Vā. -tras tu. 2) A.Br.H.Vā.V. ratha-. 3) Vā. Rājyā-. 4) H. -deyaḥ. 5) Br.H. -ras tu. 6) Vā. Vidūraś ca.

34 = A. 275.35a = aIbII; Br. 16.2; H. 2033. 1) A. -va putrau dvau.

35 = Br. 16.3; H. 2034. 1) H. Sa-. 2) Br. Daṇḍa-. 3) H. Datta-.

34 = Bḍ. II. 71.137b, 138a; Va. 96.136. 1) Bḍ.Vā.T. Śoṇitaḥ.

35 = Bḍ. II. 71.138b; Vā. 96.137a. 1) Vā. -dātaḥ. 2) Vā. Śakraśakrajit.

Śami[1]putraḥ Pratikṣatraḥ[2]), Pratikṣatrasya[3]) câtmajaḥ[4]) |
Svayambhojaḥ, Svayambhojād dHṛdikaḥ[5]) sambabhūva ha. || 36 ||

tasya putrā babhūvur hi
sarve bhīmaparākramāḥ: |

Hṛdikasya sutās tv āsan
daśa bhīmaparākramāḥ: |

Kṛtavarmâgrajas[1]) teṣām, Śatadhanvā tu madhyamaḥ, || 37 ||

Dev*ānta*ś *ca Narānta*ś *ca*[1])
Bhiṣag Vaitaraṇaś ca yaḥ |
Sud*ā*ntaś[2]) c-Âtid*ā*ntaś[3]) ca
Nikāśyaḥ[4]) Kāmad*ambhakaḥ*[5]).||38||

Dev*ā*rhaś *cā*[1]) Subāhuś[2]) ca
Bhiṣa*g Vaitaraṇ*aś[3]) ca yaḥ |
Sudāntaś c-Âdhi*d*āntaś[4]) ca
Kanakaḥ[5]) Kanakodbhavaḥ.||38||

Dev*āntasyâbhavat* putro
vidvān[1]) Kambalabarhiṣaḥ, |

Devā*rhasya*[1]) suto vidvāñ
jajñe Kambalabarhiṣaḥ, |

Asamaujāḥ sutas tasya *Nā*[1]samaujāś ca tāv ubhau[2]). || 39 ||
ajāta[1]putrāya sutān[2]) pra*dadāv Asamaujase*: |
Sudaṃṣtram[3]) ca Sucā*ru*ṃ[4]) ca Kṛṣṇa*m*[5]). ity Andhakāḥ śmṛtāḥ[6]).||40||

| Andhakānām imaṃ vaṃśaṃ kīrtay*ed yas*[1]) tu nityaśaḥ, |
| ātmano vipulaṃ vaṃśaṃ *labhate nâtra saṃśayaḥ.* || 40ı ||

Aśmakyāṃ[1]) janayāmāsa Śūraṃ[2]) vai Devamīḍhuṣam[3]), |
m*ah*iṣyāṃ[4]) jajñire Śūrād[5]) Bhojāyāṃ[6]) puruṣā daśa. || 41 ||

---

36 = A. 275.36a = a; Bḍ. II. 71.139; Br. 16.4; H. 2035; Vā. 96.137b, 138a. 1) A. Śamī-. 2) Vā.T. -kṣiptaḥ. 3) A. -kṣetrasya; Vā.T. -kṣiptasya. 4) A. Bhojakaḥ. 5) Br.T. Bhadikaḥ.

37a = Br. 16.5a; H. 2036a. | 37a = Bḍ. II. 71.140a; Vā. 96.138b.

37b = Bḍ. II. 71.140b; Br. 16.5b; H. 2036b; Vā. 96.139a. 1) Vā. -mā kṛtas.

38 = Br. 16.6; H. 2037. 1) H. Devarṣeś Cyavanāt tasya. 2) H. Sudattaś. 3) H. -dattaś. 4) Kāmadā. 5) H. -dattikā.

38 = Bḍ. II. 71.141; Vā. 96.139b, 140a. 1) Bḍ. Devabāhuḥ. 2) Vā. Vanārhaś. 3) Bḍ. -śak Śvetarathaś; Vā. Dvaitarathaś. 4) Vā. ca Dhiyāntaś. 5) Vā.T. Nakavān; V. Kanakāt.

39a = Br. 16.7a; H. 2038a. 1) H. Devavān Dattako nāma putraḥ.

39a = Bḍ. II. 71.142a; Vā. 96.140b. 1) Bḍ. Devabāhoḥ; Vā. Devārhaś ca.

39b = Bḍ. II. 71.142b; Br. 16.7b; H. 2038b; Vā. 96.141a. 1) Bḍ.Vā. Su-. 2) Bḍ.Vā. viśrutaḥ.

40 = Bḍ. II. 71.143; Br. 16.8; H. 2039; Vā. 96.141bc. 1) Vā. -jāva-. 2) Bḍ.Vā. tataḥ. 3) Bḍ. Sucandram; Br. Sudaṃṣṭraś. 4) Bḍ. Vasurūpam; Br. Sucāruś; Vā. ca Surūpam. 5) Bḍ.Br.Vā. -ṇa. 6) H. -kās trayaḥ.

| 40ı = Bḍ. II. 96.144; Vā. 96.142. 1) Vā. -yānas tu.

41 = Bḍ. II. 96.145; Br. 14.14; H. 1922; Vā. 96.143a, 144a. 1) Br.T. Asiknyām. 2) Vā. Śūro. 3) H. -ṣaḥ. 4) Bḍ. Māriśyām; Vā. Bhāṣyāṃ tu. 5) Br. -rā. 6) Br.H. -jyāyām.

Vasudevo mahābāhuḥ pūrvam Ānakadundubhiḥ |
jajñe, yas[1]ya prasūtasya dundubh*yaḥ*[2]) prāṇada*n*[3]) divi; || 42 ||
ānakānāṃ ca saṃbrādaḥ sumahān abhavad divi, |
papāta puṣpavarṣaṃ[1]) ca Śūrasya bhavane mahat[2]). || 43 ||
manuṣyaloke kṛtsne 'pi rūpe nâsti samo bhuvi, |
yasyâsīt puruṣāgryasya k*ān*[1]tiś candramaso yathā. || 44 ||
Devabhāgas tato jajñe, ta*to*[1]) Devaśravāḥ punaḥ |

Anādhṛṣṭiḥ Kanavako
Vatsavān atha Gṛñja[1]maḥ || 45 ||

Anādhṛṣṭi*vṛk*aś[1]) caiva
Nandanaś caiva *Sṛ*ñjayaḥ[2]) || 45 ||

Śyāmaḥ Śamīko Gaṇḍūṣaḥ, *pañca câsya*[1]) varāṅganāḥ: |

Pṛthukīrtiḥ Pṛthā caiva
Śrutadevā Śrutaśravā || 46 ||

Pṛthā ca Śrutadevā[1]) ca
Śrutakīrtiḥ Śrutaśravā[2]) || 46 ||

Rājādhidevī ca tathā pañcaitā vīramātaraḥ. |
Pṛthāṃ duhitaraṃ *cak*re[1]) Kuntis, tāṃ *Pāṇḍur āvahat*[2]). || 47 ||
*Śūraḥ pūjy*āya[1]) vṛddhāya[2]) Kuntibhojāya tāṃ[3]) dadau |
tasmāt Kuntîti vikhyātā[4]) Kuntibhojātmajā Pṛthā[5]). || 48 ||

Kuruvīraḥ Pāṇḍumukhyas tasmād bhāryām avindata. |
Pṛthā jajñe tataḥ putrāṃs trīn agnisamatejasaḥ |
loke 'pratirathān vīrāñ Śakra-tulyaparākramān: || 48₁ ||

yasyāṃ sa dharmavid rājā
Dharm*āj*[1]) jajñe Yudhiṣṭhiraḥ |

Dharmād Yudhiṣṭhiraṃ putraṃ
Mārutāc ca Vṛkodaram |

---

42 = Bḍ. II. 71.146; Br. 14.15; H. 1923; Vā. 96.144b, 145a. 1) Bḍ.Vā. tas-. 2) Bḍ.Vā. -bhiḥ. 3) Bḍ.Vā. -dad.
43 = Bḍ. II. 71.147; Br. 14.16; H. 1924; Vā. 96.145b, 146a. 1) Br.T. -ṣaś. 2) Br.T. janane mahān.
44 = Bḍ. II. 71.148; Br. 14.17; H. 1925; Vā. 96.146b, 147a. 1) Bḍ.Vā. kīr-.
45a = Bḍ. II. 71.149a; Br. 14.18a; H. 1926a; Vā. 96.147b. 1) Br.H. tathā.
45b = Br. 14.18b; H. 1926b. 1) H. -ji-.
45b = Bḍ. II. 71.149b; Vā. 96.148a. 1) Vā. -kaḍaś. 2) Vā. Bhṛñjinaḥ.
46a = Bḍ. II. 71.150a; Br. 14.19a; H. 1927a; Vā. 96.148b. 1) Bḍ. svasāras tu; Vā. catvāras tu.
46b = Br. 14.19b; H. 1927b.
46b = Bḍ. II. 71.150b; Vā. 96.149a. 1) Vā. -vedā. 2) Bḍ. -vāḥ.
47 = Bḍ. II. 71.151a = a; Br. 14.20a = a; H. 1928; Vā. 96.149b, 150a. 1) H. vavre. 2) H. Kurunandana.
48 = Bḍ. II. 71.151b, 152a; H. 1929; Vā. 96.150b, 151a. 1) Vā. anapatyāya. 2) Bḍ. Pṛthāṃ duhitaraṃ Śūraḥ. 3) Bḍ. vai. 4) Bḍ. -māt sā tu smṛtā Kuntī. 5) Vā. tathā.
| 48₁ = Bḍ. II. 71.152b, 153; Vā. 96. 151b, 152.
49 = Br. 14.23, 24a; H. 1933, 1934a. 1) Br. -mo.
48₂ = Bd. II. 71.154; Vā. 96.153.

Bhīmasenas tathā Vātād Indrāc caiva Dhanaṃjayaḥ | loke 'pratiratho vīraḥ Śakratulyaparākramaḥ. || 49 ||	Indrād Dhanaṃjayaṃ caiva Pṛthā putrān ajījanat. || 48₂ || Mādravatyām[1]) tu janitāv Āśvināv iti viśrutam: | Nakulaḥ Sahadevaś ca rūpasattvaguṇānvitau. || 49 ||
Pṛthukīrtyāṃ tu saṃjajñe tanayo Vṛddhaśarmaṇaḥ |	jajñe *tu*[1]) Śrutadevāyāṃ tanayo Vṛddha*ś*armaṇaḥ |

Karūṣādhipatir[1]) vīro Dantavakro mahābalaḥ. || 50 ||

Kaikeyyām[1]) Śruta²kīrtyāṃ tu jajñe Saṃtardano *balī*[3]) |
Cekitāna-Bṛhatkṣatrau tathaivânyau mahābalau: |
Vind-Ānuvindāv Āvantyau bhrātarau sumahābalau. || 50₁ ||

Śrutaśravāyāṃ Caidyas tu[1]) Śiśupālo *babhūva ha*[2]), |

Hiraṇyakaśipur yo 'sau
Daityarājo 'bhavat purā. || 51 ||

Damaghoṣasya rājarṣeḥ putro vikhyātapauruṣaḥ, |
yaḥ purā *sa*[1]) Daśagrīvaḥ saṃbabhūvârimardanaḥ; |
*Vaiś*rava*ṇā*²nujas tasya *Kumbha*kar*ṇo* 'nujas[3]) tathā. || 51₁ ||

Vasudevasutān vīrān kīrtayiṣyāmy ataḥ param[1]), |
Vṛṣṇes trividham evaṃ tu bahuśâkhaṃ mahaujasam |
dhārayan vipulaṃ vaṃśaṃ nânarthair iha yujyate. || 51₂ ||

yāḥ patnyo Vasudevasya caturdaśa varāṅganāḥ:	patnyas tu Vasudevasya trayodaśa varāṅganāḥ:

Pauravī Rohiṇī *nāma*[1]) Madirā *câparā tathā*[2]) |
Vaiśākhī *ca* tath*ā* Bhadrā[3]) Sunāmnī caiva pañcamī[4]) || 52 ||

---

49 — Bḍ. II. 71.155; Vā. 96.154. 1) Bḍ. -yā.

50a = Br. 14.21b; H. 1931b. | 50a = Bḍ. II. 71.156a; Vā. 96.155a. 1) Vā. ca.

50b = Bḍ. II. 71.156b; Br. 14.22a; H. 1932a; Vā. 96.155b. 1) Bḍ. -ter.

50₁ = Bḍ. II. 71.157, 158a; Vā. 96.156, 157a. 1) Bḍ. -yāc Ch-. 2) Bḍ. -ti-. 3) Vā. -naḥ punaḥ.

51a = Bḍ. II. 71.158b; Br. 14.20b; H. 1930b; Vā. 96.157b. 1) H. -yasya. 2) Br. 'bhavan nṛpaḥ; H. mahābalaḥ.

51b = Br. 14.21a; H. 1931a.

51₁ = Bḍ. II. 71.159, 160a; Vā. 96.158, 159a. 1) Vā. -râsīt. 2) Vā. Paṭuśravā-. 3) Vā. Rucakanyānujas.

51₂ = Br. 14.34b, 35; H. 1945, 1946. 1) H. -mi tāñ chṛṇu.

52a = Br. 14.36a; H. 1947a. | 52a = Bḍ. II. 71.160b; Vā. 96.159b.

52bc = Bḍ. II. 71.161; Br. 14.36b, 37a; H. 1947b, 1948a; Vā. 96.160abI. 1) Bḍ.Vā. caiva. 2) Br. Madirādi(s) tathâvarā; H. Madirâpi tathā Dharā. 3) Bḍ.Vā. tathaiva Bhadrā Vaiśākhī. 4) Bḍ. --mnī pañcamī tathā.

Sahadevā Śāntidevā Śrī[1]devā[2]) Devarakṣitā |
Vṛka[3]dev-Ôpadevā[4]) ca Devakī *caiva* saptamī[5]). |

Sutanur Vaḍavā caiva
dve ete paricārike. || 53 ||

Sugandhī[1]) Vanarājī ca
dve cânye paricārike. || 53 ||

Pauravī Rohiṇī[1]) *nāma*[2]) Bāhlī[3]kasyâ*tma*[4]jâbhavat |
jyeṣṭhā patnī mahā*bhāgā*[5]) dayit-Ânakadundubheḥ. || 54 ||
lebhe jyeṣṭhaṃ[1]) sutaṃ Rāmam Sāraṇaṃ[2]) Śaṭham *eva ca*[3]) |
Durdamaṃ Damanaṃ Śu[4]bhraṃ Piṇḍāraka*m* *Uśīnaram*[5]) || 55 ||
Citrāṃ[1]) nāma kumārīṃ[2]) ca, Rohiṇ*ītanayā nava*[3]). |

Vasudevāc ca Devakyāṃ
jajñe Śaurir mahāyaśāḥ, |
Rāmāc ca Niśaṭho jajñe
Revatyāṃ dayitaḥ sutaḥ. || 56 ||

pu[1]trau Rāmasya jajñāte
vijñātau Niśaṭh-*Ulm*ukau[2]) || 56 ||

Pārśvī ca Pārśvamardī[1]) ca Śiśuḥ Satyadhṛtis tathā |
Manda*bā*[2]hyo 'tha Rāmāṇa[3]-Girikau[4]) Girir[5]) eva ca || 56_1 ||
Śulkagulmo 'tig[1]ulmaś ca Daridrāntaka eva ca. |
kumāryaś câpi pañcâ*n*yā[2]), nāmatas tā nibodhata: || 56_2 |
Arciṣmatī Sunandā ca Surasā Suvacās tathā |
tathā Śatabalā caiva. Sāraṇasya sutās tv imāḥ: || 56_3 ||
Bhadrāśvo Bhadraguptiś ca Bhadraviṣṭas[1]) tathaiva ca |
Bhadrabāhur Bhadraratho Bhadrakalpas tathaiva ca || 56_4 ||

53^{ab} = Bḍ. II. 71.162; Br. 14.37^{b}, 38^{a}; H. 1948^{b}, 1949^{a}; Vā. 96.160^{bII} = b^{II}. 1) H. San-. 2) Br. -vī. 3) Bḍ. Dhṛta-. 4) Br.H. -vy Upadevī. 5) Bḍ.Vā. -kī saptamī tathā.

53^{c} = Br. 14.38^{b}; H. 1949^{b}.

53^{c} = Bḍ. II. 71.163^{a}; Vā. 96.161^{a}. 1) Bḍ. -dhā; Vā. -dhir.

54 = Bḍ. II. 71.163^{b}, 164^{a}; Br. 14.39; H. 1950; Vā. 96.161^{b}, 162^{a}. 1) Bḍ. Vā. Rohiṇī Pauravī. 2) Bḍ.Vā. caiva. 3) Br. -li-; Vā. Vālmī-. 4) Bḍ. yânu-. 5) Bḍ. -ga; Br. muniśreṣṭhā; H. -rāja.

55 = Bḍ. II. 71.164^{b}, 165^{a}; Br. 14.40; H. 1951; Vā. 96.162^{b}, 163^{a}. 1) Bḍ. Vā. jy. lebhe. 2) Br. Śāraṇyaṃ; H. Śa-. 3) Bḍ. hi. Ś. tathā; Vā. Niśavaṃ tathā. 4) H. Śva-. 5) Bḍ.Vā. -Kuśītakau.

56^{a} = Bḍ. II. 71.165^{b}; Br. 14.41^{a}; H. 1952^{a}; Va. 96.163^{b}. 1) Br. -trā. 2) Br. -rī. 3) Bḍ. -ṇy aṣṭau vyajāyata; H. daśa.

56^{bc} = Br. 14.42; H. 1953.

56^{b} = Bḍ. II. 71.166^{a}; Vā. 96.164^{a}. 1) Vā. pau-. 2) Vā. Niśitọt-sukau.

56_1 = Bḍ II. 71.166^{b}, 167^{a}; Vā. 96.164^{b}, 165^{a}. 1) Vā.T. -nandī. 2) Vā. -vā-. 3) Bḍ. -ṇāṃ. 4) Bḍ. -ko. 5) Vā.T. -ra.

56_2 = Bḍ. II. 71.167^{b}, 168^{a}; Vā. 96 165^{b}, 166^{a}. 1) Vā. -mêti G-.

56_3 = Bḍ II. 71.168^{b}, 169^{a}; Vā. 96.166^{b}, 167^{a}. [2) Vā. -câdyā

56_4 = Bḍ. II. 71.169^{b}, 170^{a}; Vā. 96.167^{b}, 168^{a}. 1) Vā.T. -vidyas V. -vighnas.

| Supārśvakaḥ Kīrtimāṃś ca Rohitāśva*ḥ* *Śaṭhātmajāḥ*[1]) ||
| Dur*damaś*-*c*Â[2]bhibhūtaś ca Rohiṇyāḥ kulajāḥ smṛtāḥ. |
| Nand-Upanandau Mitraś ca Kukṣimitras tathā *B*alaḥ[3]) || 56_5 ||
| Citr-Opacitr*au*[1]) Kṛtakas Tuṣṭiḥ[2]) Puṣṭir athâpsaraḥ |
| Madirāyāḥ sutā *hy* e[3]te *Vasudevād*[4]) vijajñire. || 56_6 ||
| Upabimbo 'tha Bimbaś ca Sattvadanta-Mahaujasau |
| catvāra ete vikhyātā Bhadrāputrā mahābalāḥ. || 56_7 ||
| Vaiśā*kh*yām[1]) *adadhā*c[2]) Chauriḥ putraṃ Kauśikam uttamam, |
| Devakyāṃ jajñire Śaureḥ[3]): Suṣeṇaḥ Kīrtimān api || 56_8 ||
| *Udāyī*[1]) Bhadrasenaś ca *Ṛ*ju[2]dāya*ś* ca pañcamaḥ |
| ṣaṣṭho Bhadra*vi*de*h*aś ca[3]), Kaṃsaḥ sarvāñ jaghāna tān. || 56_9 ||
| atha tasyām avasthāyām āyuṣmān saṃbabhūva ha |
| lokanāthaḥ punar Viṣṇuḥ pūrva*m*[1]) Kṛṣṇaḥ prajāpatiḥ, ||
| anujātâbhavat Kṛṣṇā[2]) Subhadrā bhadrabhāṣiṇī || 56_{10} ||

*Kṛṣṇ*ā[1]) Subhadrêti punar v*yā*[2]khyātā *Vṛṣṇinandinī*[3]). |
Subhadrāyāṃ rathī Pārthād Abhimanyur ajāyata. || 57 ||
| [Akrūrāt Kāśikanyāyāṃ Satyaketur ajāyata.]
Vasudevasya bhāryāsu mahābhāgāsu saptasu |
ye putrā jajñire śūrā, nāmatas[1]) tān nibodhata[2]): || 58 ||
| Pūrv*ādyāḥ*[1]) Sahadevāyāṃ Śū*rād vai*[2]) *jajñire sutāḥ*[3]), |
| *Śānti*devā Jana*s*[4]tamba*ṃ*[5]) Śaur*er*[6]) jajñe kulodvaham, || 58_1 ||

| 56_5 = Bḍ. II. 71.170b, 171; Vā. 96.168b, 169. 1) Vā. -śvaś ca Bhadrajaḥ. 2) Bḍ. -masy-Â-; Vā. -madaś c-Â-. 3) Vā. Calaḥ.
| 56_6 = Bḍ. II. 71.172; Vā. 96.170. 1) Vā. -tre. 2) Vā. kanye ca sthitaḥ. 3) Bḍ. -tā e-. 4) Vā. Sudevo 'tha.
| 56_7 = Bḍ. II. 71.173; Vā. 96.171.
| 56_8 = Bḍ. II. 71.174; Vā. 96.172. 1) Bḍ. Vaiśālyām. 2) Vā.T. samadāc; V. adadāc. 3) Vā. -riḥ.
| 56_9 = Bḍ. II. 71.175; Vā. 96.173. 1) Bḍ. Udarṣir; Vā.T. Tadayo, V. Tadāyī. 1) Vā. Yaju-. 3) Bḍ. -ṭho hi Bhadradevaś ca; Vā. -ṭho Bhadravidekasya.
| 56_{10} = Bḍ. II. 71.176, 177a; Vā. 96.174, 175a. 1) Vā. -va-. 2) Bḍ. -ṇāt.

57 = Bḍ. II. 71.177b, 178a; Br. 14.41b, 43a; H. 1952b, 1954a; Vā. 96.175b, 176a. 1) Br.H. Citrā. 2) Br.H. vi-. 3) Br. munisattamāḥ; H. Kurunandana.
| [] = Br. 14.43b; H. 1954b.

58 = Bḍ. II. 71 178b, 179a; Br. 14.44; H. 1955; Vā. 96.176bc. 1) Br. -rāḥ samastāṃs. 2) H. -dha me.
| 58_1 = Bḍ. II. 71.179b, 180a; Vā. 96.177. 1) Vā. ato 'sya. 2) Vā. -ro jajñe. 3) Vā. Bhayāsakhaḥ. 4) Vā. Śārṅgadevâjanat. 5) Vā. -bum. 6) Vā. -rī.

| Upa[1]saṅgaṃ Vasuṃ câpi tanayau Devarakṣitā[2]). |
| evaṃ daśa sutās tasya, Kaṃsas tān apy aghātayat. || 58₂ ||

Bhojaś ca Vijayaś caiva
Śāntidevā-sutāv ubhau, |
Vṛkadevaḥ Sudevāyāṃ[1])
Gadaś câstāṃ sutāv ubhau. || 59 ||

Vijayaṃ Rocanaṃ caiva
Vardhamānaṃ ca *Devalam*[1]) |
etān *sarvān mahābhāgān*
Upadevā vyajāyata[2]). || 59 ||

Agāvahaṃ[1]) mahātmānaṃ[2]) Vṛkadevī *vya*[3]jāyata. |

kanyā Vigartarājasya
bh*āryā*[1]) vai Śiśirāyaṇ*eḥ*[2]). || 60 ||

Śrīdevāyāṃ svayaṃ jajñe
Mandako nāma nāmataḥ[1]). || 60 ||

| saptam*ī*[1]) Devakī putraṃ sunām*ā*[2]) *suṣuve sutam*[3]) |
| Gaveṣaṇaṃ mahābhāgaṃ saṃgrāme citrayodhinam. || 60₁ ||
| Śrāddhadevyāṃ pur*odyāne*[1]) vane[2]) *tu vicaran*[3]) dvijāḥ |
| *Vaiśyā*[4]yām adadhāc Chauriḥ putraṃ Kauśikam avyayam. ||60₂||
| Sugandhī Vanarājī ca Śaurer āstāṃ parigrah*au*[1]), |
| Puṇḍraś ca Kapilaś caiva *Sugandhyāś ca*[2]tmajau tu tau, |
| tayo rājâbhavat Puṇḍraḥ, Kapilas tu vanaṃ yayau. || 60₃ ||
| *anya*syām a[1]bhavad vīro Vasudevātmajo balī |
| *Jarā*[2]) nāma Niṣādo 'sau prathamaḥ sa dhanurdharaḥ. || 60₄ ||

Uddhavo[1]) Devabhāgasya[2]) mahābhāgaḥ suto 'bhavat, |
paṇḍitānāṃ *para*ṃ[3]) prāhur Devaśravasam u*ttamam*[4]). || 65 ||

| 58₂ = Bd. II. 71.181b, 182a; Vā. 96.178. 1) Bd. -pā-. 2) Vā. -tau.

59 = Br. 14.45; H. 1956. 1) H. Sunāmāyāṃ.

59 = Bd. II. 71.182b, (183a); Vā. 96.179. 1) Vā. tathaiva ca. 2) Bd. etān mahātmanaḥ putrān suṣāva Śiśirāvatī.

60a = Bd. II. 71.180b; Br. 14.46a; H. 1957a; Vā. 96.180a. 1) Bd. Āgāvaho; Vā.T. Svagāhavaṃ; V. Āgahavaṃ. 2) Bd. -mā ca. 3) Bd. -devyām a-; Vā- -vī tv a-.

60b = Br. 14.46b; H. 1957b. 1) Br.V. H. bhartā. 2) H. -ṇaḥ.

60b = Bd. II. 71.181a; Vā. 96.(180b). 1) Va. Āgāhī ca svasā caiva surūpā Śiśirāyiṇī.

| 60₁ = Bd. II. 71.183b, 184a; Vā. 96.181. 1) Vā. -maṃ. 2) Vā.T. -nāsā. 3) Bd. -mānam asūyata; Vā.T. Bhuvam.
| 62₂ = Bd. II. 71. 184b, 185a; Vā. 96.182. 1) Vā. -devaṃ purā yena. 2) Vā.T. -naṃ. 3) Vā. viracitaṃ. 4) Vā. Saivyā-.
| 60₃ = Bd. II. 71.185b, 186; Vā. 96.183. 1) Vā. -haḥ. 2) Vā. Vasudevā-.
| 60₄ = Bd. II. 71.187; Vā. 96.184. 1) Vā. tasyāṃ sama-. 2) Vā. rājā.

65 = Bd. II. 71.188; Br. 14.25b, 26a; H. 1935b, 1936a; Vā. 96.185. 1) Bd. Vā. vikhyāto. 2) Vā. -rātasya. 3) Bd.Vā. matam. 4) Bd.Vā. -vasamudbhavam; H. -vasamuddhavam.

Aśmakyāṃ[1]) *prāptavān*[2]) putram Anādṛṣṭir[3]) yaśasvinam |
nivṛttaśatruṃ[4]) Śatrughnaṃ Ś*rāddh*adeva*ṃ mahābalam*[5]). || 66 ||
a[1]*jāyata Śrāddhadevo*[2]), Naiṣādhir[3]) yaḥ pari[4]śrutaḥ, |
Ekalavyo mahā*vīryo*[5]) Niṣādhaiḥ[6]) parivardhitaḥ. || 67 ||

Gaṇḍūṣāya *tv*[1]) aputrāya
Viṣvakseno dadau sutān: |
Cārudeṣṇaṃ Su*deṣṇaṃ*[2]) ca |
Pañcālaṃ kṛtalakṣaṇam. || 68 ||

Gaṇḍūṣāyânapatyāya
Kṛṣṇas tuṣṭo 'dadāt sutau |
Cārudeṣṇaṃ ca Sāmbaṃ ca
kṛtāstrau śastalakṣaṇau. || 68 ||

asaṃgrāmeṇa yo vīro nâvartata kadācana |
Raukmiṇeyo mahābāhuḥ kanīyān *dvijasattamāḥ*[1]), || 68₁ ||
vāyasānāṃ sahasrāṇi yaṃ yāntaṃ pṛṣṭhato 'nvayuḥ |
cārū*n adyôpabh*okṣ[1]yāmaś Cārudeṣṇahatān *iti*[2]). || 68₂ ||

Tan*tri*[1]jas Tan*tri*[1]pālaś ca
sutau Kanavakasya tau[2]), |

*Tantijas T*antipālaś[1]) ca
*d*vau[2]) putrau *Nandan*[3]asya *tu*[4]). |

Vṛkāya vai[1]) tv aputrāya Vasudevaḥ pratāpavān || 69 ||
Saumiṃ[1]) dadau sutaṃ vīraṃ Śauriḥ[2]) Kauśikam *eva ca*[3]), |

Vīr*uś*[1]) c-Âśvahanuś caiva
vīrau tāv atha Gṛñjimau. || 70 ||
Śyāmaputraḥ Śamīkas tu,
Śamīko rājyam āvahat, |

Sṛñjayasya Dhanuś[1]) caiva
Virajā*ś ca sutāv* imau[2]). || 70 ||
anapatyo 'bhavac Chyāmaḥ,
Ś*amī*[1]kas tu vanaṃ yayau |

---

66 = Bḍ. II. 71.189; Br. 14.26b, 27a; H. 1936b, 1937a; Vā. 96.186. 1) Br.T. -kyaṃ. 2) Bḍ.Vā. labhate. 3) Vā. -ṭiṃ. 4) H. ninartaśatruṃ; Vā. Nivartaḥ Śakra-. 5) Br. Śrutadevā tv ajāyata; H. Devaśravā vyajāyata.

67 = Bḍ. II. 71.190; Br. 14.27b, 28a; H. 1937b, 1938a; Vā. 96.187. 1) Bḍ. vya-. 2) Br. Śrutadevātmajās te tu; H. Śrutadevāprajātas tu. 3) Br. -ṣādir; Vā. -dhādir, V. Naiṣadhādir. 4) H. prati-; Vā. yataḥ. 5) Bḍ. -bhāgo; Br. muniśreṣṭhā; H. -rāja. 6) Bḍ.H. -daiḥ.

68 = Br. 14.29; H. 1939, 1940a. 1) Br. hy. 2) H. -cāruṃ.

68 = Bḍ. II. 71.191; Vā. 96.188.

68₁ = Br. 14.30; H. 1940b, 1941a. 1) H. Bharatarṣabha.

68₂ = Br. 14.31; H. 1941b, 1942a. 1) H. cārumāsani yokṣ-. 2) H. -tāni tu.

69a = Br. 14.32a; H. 1942b. 1) H. -dri-. 2) H. tu.

69a = Bḍ. II. 71.192a; Vā. 96.189a. 1) Bḍ. Rantiś ca Rantipālaś; Vā. -mālaś. 2) Vā. sva-. 3) Vā Kanak-. 4) Bḍ. ca.

69b = Bḍ. II. 71.192b; Br. 14.28b; H. 1938b; Vā. 96.189b. 1) Br. Vatsavate; H. Vatsāvates; Vā. Vastāvanes; V. Vatsā-.

70a = Bḍ. II. 71.193a; Br. 14.28c; H. 1939a; Vā. 96.189c. 1) Br.H. adbhir; Vā.T. Sautir; V. Saumir. 2) Vā. -riṃ. 3) Br.H. aurasam.

70b = Br. 14.32b; H. 1943a. 1) H. -raś.

70b = Bḍ. II. 71.193b; Vā. 96.190a. 1) Vā. Tapāś ca Kodhanuś. 2) Vā. -jāḥ Śyāma-Sṛñjimau.

jugupsamāno Bhojatvād rājasūyam avāpa saḥ. ‖ 71 ‖ Ajātaśatruḥ śatrūṇāṃ jajñe tasya vināśanaḥ. ‖ 71 ‖	jugupsamāno Bhojatvaṃ rājarṣitvam avāp*tavān* [2]).

jijñāsāṃ pauruṣe cakre, na caskande *ca*[1]) paurus*am*[2]) |
kṛṣṇāyasasamaprakhyo varṣe dvādaśame tathā. ‖ 71₁ ‖
mithyābhiśasto Gārgyas tu manyunâ*bh*[1]isamīritaḥ |
gopa[2]kanyām upādāya maithunāyôpacakrame. ‖ 71₂ ‖
gopālī *tv ap*[1]sarās tasya gopastrīveṣadhāriṇī |
dhārayāmāsa Gārgyasya garbhaṃ durdharam acyut*am*[2]). ‖ 71₃ ‖
mānuṣyāṃ *Gārgya*[1]bhāryāyāṃ niyogāc Chūlapāṇinaḥ |
sa Kālayavano nāma jajñe rājā mahābalaḥ. ‖ 70₄ ‖
vṛṣa[1]pūrvārdhakāyās *tam*[2]) *avahan vājino raṇe*[3]), |
aputrasya sa rājñas tu vavṛdhe 'ntaḥpure śiśuḥ. ‖ 70₅ ‖
Yavanasya m*uniśreṣṭhāḥ*[1]) sa Kālayavano 'bhavat. |
sa yuddha*kāmo*[2]) nṛpatiḥ paryapṛcchad dvijottamān[3]), ‖ 70₆ |
Vṛṣṇy-Andhakakulaṃ tasya Nārado 'kathayad vibhuḥ. |
akṣauhiṇyā tu sainyasya Mathurām abhyayāt tadā, ‖ 70₇ ‖
dūtaṃ sampreṣayāmāsa Vṛṣṇy-Andhaka-niveśanam. |
tato Vṛṣṇy-Andhakāḥ Kṛṣṇaṃ puraskṛtya mahāmatim ‖ 70₈ ‖
sametā mantrayāmāsur Yavanasya bhayāt tadā, |
kṛtvā *ca*[1]) niścayaṃ sarve palāyanam arocayan. ‖ 70₉ ‖
vihāya Mathurāṃ ramyāṃ mānayantaḥ Pinākinam |
Kuśasthalīṃ Dvāravatīṃ niveśayitum īpsavaḥ. ‖ 70₁₀ ‖

iti Kṛṣṇasya janmêdaṃ yaḥ śucir niyatendriyaḥ | parvasu śrāvayed vidvān anṛṇaḥ, s*a* *su*[1]khī bhavet. ‖ 72 ‖	ya idaṃ janma Kṛṣṇasya paṭheta[1]) niyatavrataḥ | śrāvayed brāhmaṇa*ś* câpi[2]), *su*[3]mahat sukham āpnuyāt. ‖ 72 ‖

71 = Br. 14.33, 34a; H. 1943b, 1944. | 71 = Bd. II. 71.194; Vā. 96.190bc. 1) Vā. Śyāma-. 2) Vā. -nuyāt.

71₁ = Br. 14.47; H. 1958. 1) H. -dhe 'tha. 2) H. -ṣe.
71₂ = Br. 14.48; H. 1959. 1) Br. -nâti-. 2) Br.T. ghoṣa-.
71₃ = Br. 14.49; H. 1960. 1) Br. câp-. 2) H. -ta.
70₄ = Br. 14.50; H. 1961. 1) Br. Garga-.
70₅ = Br. 14.51; H. 1962. 1) Br.T. vṛtta-. 2) Br. -yas tu. 3) Br. siṃhasaṃhanano yuvā.
70₆ = Br. 14.52; H. 1963. 1) H. mahārāja. 2) Br. āyudhyamāno. 3) Br.T. -mam.
70₇ = Br. 14.53; H. 1964.
70₈ = Br. 14.54; H. 1965.
70₉ = Br. 14.55; H. 1966. 1) Br. vi-.
70₁₀ = Br. 14.56; H. 1967.

72 = Br. 14.57; H. 1968. 1) H. su- mu-. | 71 = Bd. II. 71.195; Vā. 96.191. 1) Bd. -ṭhate. 2) Bd. -ṇaṃ vâpi. 3) Bd. sa-.

Textgruppe II.

(Mt. 45. 22—33, 44.61—85, 46.1—29; P.1 I. 13.96b—106a; 44b—69; 107b—134; P.2 V. 13.97b—107a; 45b—72a; 108b—138).

Anamitrāc Chinir jajñe kaniṣṭhād[1]) Vṛṣṇinandan*āt*[2]), |
Satyakas tasya putras tu, Sātyakis tasya câtmajaḥ. || 1 ||
satyavān Yuyudhānas tu Śiner naptā pratāpavān, |
Asaṅgo Yuyudhānasya, Dyumnis tasyâtmajo 'bhavat. || 2 ||
Dyumner Yugaṃdharaḥ putra, iti Śainyāḥ prakīrtitāḥ, |
Anamitrānvayo hy eṣa vyākhyāto Vṛṣṇivaṃśajaḥ. || 3 ||
Anamitr*āc ca*[1]) saṃjajñe *Vṛṣṇi*[2]vīro Yudhājitaḥ, |
anyau tu[3]) tanayau vīrau *Vṛṣa*[4]bh*aḥ Kṣa*tra[5]) eva ca. || 4 ||
Vṛṣa[1]bhaḥ Kāśirājasya sutāṃ bhāryām avindata[2]), |
Jayantas *tu*[3]) Jayantyāṃ tu[4]) putraḥ samabhavac chubhaḥ[5]) || 5 ||
sadāyaj*vā*[1]ti*dhī*[2]raś ca śrutavān atithipriyaḥ. |
Akrūraḥ suṣuve tasmāt *sudakṣo*[3]) *bhūri*[4]dakṣiṇaḥ, || 6 ||
Ratn*ā*[1]) kanyā ca Śaiby*asya*[2]), Akrūras tām avāptavān. |
putrān utpādayāmāsa ekādaśa mahābalān: || 7 ||
Upalambha*ṃ*[1]) Sadālambha*ṃ* Ut*ka*la*ṃ*[2]) c-*Ā*rya*śaiśavam*[3]) |
Sad*hī*ra*ṃ ca*[4]) Sadāpakṣaṃ[5]) Śatrughn*aṃ*[6]) Vārimejaya*m*[7]) || 8 ||
Dharmabhṛd-Dharmavarmāṇau[1]) *Dhṛṣṭamānaṃ*[2]) tathaiva ca. |
sarve *te*[3]) pratih*o*tāro[4]) Ratnā*y*āṃ[5]) jajñire ca[6]) te. || 9 ||

---

1 = Mt. 45.22; P.1 I. 13.96b = a; P.2 V. 13.97b = a. 1) P.1 -ṭho. 2) P.1P.2 -naḥ.
2 = Mt. 45.23.
3 = Mt. 45.24.
4 = Mt. 45.25; P.1 I. 13.97; P.2 V. 13.98. 1) Mt. -trasya. 2) Mt. Pṛthvyāṃ. 3) P.1 ca. 4) P.1P.2 -rāv Ṛṣa-. 5) P.1P.2 V. -bhaś Citra.
5 = Mt. 45.26; P.1 I. 13.98a, 99a; P.2 V. 13.99a, 100a. 1) P.1P.2 Ṛṣa-. 2) P.1 aninditām. 3) P.1P.2 -tasya. 4) P.1 vai; P.2 -tyās tu. 5) P.1 -vat tataḥ.
6 = Mt. 45.27; P.1 I. 13.99b, 100a; P.2 V. 13.100b, 101a. 1) Mt. -yajño. 2) Mt. 'tivī-. 3) Mt. sadāyajño; P.2 T. -dīkṣo. 4) Mt. 'ti-.
7 = Mt. 45.28; P.1 I. 13.100b, 101a; P.2 V. 13.101b, 102a. 1) P.1P.2 -na-. 2) P.1P.3 -yā ca.
8 = Mt. 45.29; P.1 I. 13.101b, 102a; P.2 V. 13.102b, 103a. 1) Mt. -bhaḥ. 2) Mt. -bho Vṛkalo. 3) Mt. Vīrya eva ca. 4) Mt. Savītaraḥ. 5) Mt. -ṣaḥ; P.1 -yakṣaṃ. 6) Mt. -no. 7) Mt. -yaḥ.
9 = Mt. 45.30; P.1 I. 13.102b, 103a; P.2 V. 13.103b, 104a. 1) P.1P.2 Dharmavṛṣṭiṃ (P.1P.2 V. -dṛṣṭiṃ) ca Dharmaṃ ca. 2) Mt. -nas; P.1

Akrūrād *Ug*ra[1]senāyāṃ sutau dvau kula*vardh*anau[2]) |
Devavān Upadevaś ca jajñāte devasaṃnibhau[3]). || 10 ||
Aśvinyāṃ *ca tataḥ*[1]) putrāḥ: Pṛthur Vipṛthur eva ca |
Aśva*tthāmā*[2]) *Su*[3]bāhuś ca Supārśvaka-Gaveṣaṇau || 11 ||

Vṛṣṭinemiḥ Sudharmā ca tathā Śaryātir eva ca |	Riṣṭanemiḥ Suvarcā ca Sudharmā Mṛdur eva ca

Su[1]bhūmir *Bahu*[2]bhūmiś ca Śraviṣṭhā-Śravaṇe striyau[3]). || 12 ||

---

*Andh*akāt *Kāś*ya[1]duhitā suṣuve caturaḥ sutān: |
Kukuraṃ Bhajamānaṃ ca Śamiṃ[2]) Kambalabarhiṣam. || 13 ||
Kukurasy*a suto*[1]) Vṛṣ*ṇ*ir[2]), Vṛṣ*ṇ*es[3]) tu tanayo Dhṛtiḥ, |
Kapotaromā tasyâtha[4]), Tittiris[5])| tasya câtmajaḥ. || 14 ||
tasyâsīt T*umburus*a*khā*[1]) vidvān putro Na*l*aḥ[2]) kila |
khyāyate tasya nām*nā sa*[3]) Candanodaka[4]dundubhiḥ. || 15 ||
asyâsīd Abhijit putras, tato[1]) *jātaḥ* Punarvasuḥ, |
| aputro hy Abhijit pūrvam ṛṣibhiḥ prerito mudā, |
aśvamedhaṃ tu putrārtham ājahāra[1]) narottamaḥ. || 16 ||

Sṛṣṭimauliṃ; P.2 Sṛṣṭamauliṃ. 3) P.1P.2 ca. 4) P.1P.2 -hartāro. 5) P 1P.2 -nānāṃ. 6) P.2 tu.

10 = Mt. 45.31; P.1 I. 13.103b, 104a; P.2 V. 13.104b, 105a. 1) P.1P.2 Aṅkurāc Chūra-. 2) P.1P.2 -nandanau. 3) P.1P.2 -saṃmatau.

11 = Mt. 45.32; P.1 I. 13.104b, 105a; P.2 V. 13.105b, 106a. 1) P.1P.2 tricatuḥ 2) P.1P.2 -grīvo. 3) P.1P.2V. 'śva-.

12a = Mt. 45.33a. | 12a = P.1 I. 13.105b; P.2 V. 13.106b.

12b = Mt. 45.33b; P.1 I. 13.106a; P.2 V. 13.107a. 1) Mt.P.1P.2 A-. 2) Mt. Varja-. 3) Mt. Sramiṣṭhaḥ Śravaṇas tathā; P.2T. Sthaviṣṭho 'nuvitas tathā.

---

13 = Mt. 44.61; P.1 I. 13.44b, 45a; P.2 V. 13.45b, 46a. 1) Mt. atha Kaṅkasya; P.1P.2 Sarakāntasya. 2) Mt.T. Śaśiṃ; V. Śami-; P.1 Śyāmaṃ; P.2 Samī-; V. Śyāmā-.

14 = Mt. 44.62; P.1 I. 13.45b, 46a; P.2 V. 13.46b, 47a. 1) P.1P.2 -rasyâtmajo. 2) P.1P.2 V. Vṛṣṭir; P.2T. Dhṛṣṇur. 3) P.1P.2 V. Vṛṣṭes; P.2T. Dhṛṣṇos. 4) P.1 -yāpi. 5) Mt. Taittiris; P.2T. Naimittis.

15 = Mt. 44.63; P.1 I. 13.46b, 47a; P.2 V. 13.47b, 48a. 1) Mt. tanujaḥ sarpo; P.1 Bahuputras tu; P.2 susutas tasmād. 2) P.1P.2 Nariḥ. 3) P.1 P.2 nāmânyac. 4) Mt.T. Nandanodara-.

16a = Mt. 44.64a; P.1 I. 13.47b; P.2 V. 13.48b. 1) Mt. tasmin pravitate jajñe abhi-.

| 16b = P.1 I. 13.48a; P.2 V. 13.49a.

16b(c) = Mt. 44.64b; P.1 I. 13.48b; P.2 V. 13.49b. 1) P.1 -juhāva.

tasya madhye '*tirātrasya*[1]) sabhāmadhyāt samutthitaḥ |
atas[2]) tu vidvān dhar[3]majño yajvā[4]) dātā[5]) Punarvasuḥ. || 17 ||
tasyâsīt putramithunaṃ *babhūv-Âbhi*jitaḥ[1]) kila: |
Āhukaś c-Âhukī caiva khyātau[2]) matimatāṃ varau[3]). || 18 ||
imāṃś côdāharanty atra ślokān: *prati tam Āhukam*[1]) |
sopāsaṅgānukarṣāṇāṃ *sadhva*jānāṃ[2]) varūthinām || 19 ||
rathānāṃ meghaghoṣāṇāṃ sahasrāṇi daśaiva tu. |
nâsatyavādī nâtejā nâyajvā[1]) nâsahasradaḥ[2]) || 20 ||

nâśucir nâpy avidvān hi,	nâśucir nâpy avidvāṃso
yo Bhojeṣv abhyajāyata. |	na Bhojād adhiko 'bhavat. |
Āhukasya bhṛtiṃ prāptā,	Āhukāntam anuprāptā[1]),
ity etad vai tad ucyate! || 21 ||	ity eṣo[2]) 'nvaya ucyate. || 21 ||

Āhukaś câpy Avantīṣu svasāraṃ c-Âhukīṃ dadau. |
Āhukāt *Kāśya*[1]duhitā dvau putrau[2]) samasūyata: || 22 ||
Devakaṃ[1]) c-Ôgrasenaṃ[2]) ca devagarbhasamāv ubhau. |
Devakasya sutā vīrā[3]) jajñire tridaśopamāḥ: || 23 ||
Devavān Upadevaś ca Su[1]devo Devarakṣitaḥ. |
teṣāṃ svasāraḥ sapt*âsan*[2]), Vasudevāya tā dadau: || 24 ||

Devakī Śrutadevī ca	Devakī Śrutadevā ca
Mitradevī Yaśodharā |	Yaśodā ca Śrutiśravā |
Śrīdevī Satyadevī ca	Śrīdevā c-Ôpadevā ca
Sutāpī[1]) cêti saptamī. || 25 ||	Surūpā[1]) cêti saptamī. || 25 ||

---

17 = Mt. 44.65; P.1 I. 13.49; P.2 V. 13.50. 1) P.1P.2 vicarataḥ. 2) P.1P.2 andhas. 3) Mt. kar-. 4) P.1P.2 yajña-. 5) P.2 -dānāt.

18 = Mt. 44.66; P.1 I. 13.50; P.2 V. 13.51. 1) Mt. -câvijitaṃ; P.1P.2 vasoś c-Ârijitaḥ. 2) Mt.T. taṃ; P.1P.2 -tā. 3) Mt.T. -raṃ; P.1 P.2 -ra.

19 = Mt. 44.67; P.1 I. 13.51; P.2 V. 13.52, 53a. 1) P.1P.2 -kāṃs câtirasātmakān. 2) P.1P.2 tanutrāṇāṃ.

20 = Mt. 44.68; P.1 I. 13.52; P.2 V. 13.53b, 54a. 1) P.1 -vādino Bhojā nâyajñā; P.2 nâyajño. 2) P.1 -dāḥ.

21 = Mt. 44.69.	21 = P.1 I. 13.53; P.2 V. 13.54b, 55. 1) P.1 -ta. 2) P.2T. ete.

22 = Mt. 44.70; P.1 I. 13.54; P.2 V. 13.56. 1) P.1P.2 -kasyaiva. 2) P.1P.2 putrau dvau.

23 = Mt. 44.71; P.1 I. 13.55; P.2 V. 13.57. 1) P.1P.2 -kaś. 2) Mt.T. -naś. 3) P.1 -tāś caiva.

24 = Mt. 44.72; P.1 I. 13.56; P.2 V. 13.58. 1) P.2 V. Saṃ-. 2) P.1P.2 -taiva.

25 = A. 275.31b, 32a; Mt. 44.73. 1) A. -rāpī.	25 = P.1 I. 13.57; P.2 V. 13.59. 1) P.2T. Surāpī.

nav-Ôgrasenasya sutāḥ, Kaṃsas teṣāṃ tu[1] pūrvajaḥ |
Nyagrodhaś ca[2] Sunāmā ca Kaṅkaḥ Śaṅku*ḥ* *Su*bhū*ṣa*ṇaḥ[3] ‖ 26 ‖
Ajabhū[1] Rāṣṭrapālaś ca *Yu*ddha[2]muṣṭiḥ Sumuṣṭikaḥ[3]. |
teṣāṃ svasāraḥ pañcâsan: Kaṃsā Kaṃsavatī tathā ‖ 27 ‖
Su*tanū*[1] Rāṣṭrapālī ca Kaṅkā cêti varāṅganāḥ. |
Ugrasenaḥ sahāpatyo vyākhyātaḥ Kukurodbhavaḥ. ‖ 28 ‖
Bhajamānasya putro *'tha*[1] rathimukhyo Vidūrathaḥ, |
Rājādhidevaḥ śūraś ca Vidūrathasuto 'bhavat. ‖ 29 ‖
Rājādhidevasya sutau jajñāte vīra[1]samma[2]tau |
*niyama*vrata*pradhāna*u[3] Śoṇāśvaḥ Śvetavāhanaḥ. ‖ 30 ‖
Śoṇāśvasya sutāḥ pañca śūrā raṇaviśāradāḥ: |
Śamī ca Gadaś[1]armā ca Ni*kun*taḥ[2] Śa*truji*c[3] *Chuciḥ*[4]. ‖ 31 ‖
Śami[1]putraḥ Pratikṣatraḥ, Pratikṣatrasya câtmajaḥ |
Pratikṣatra[2]suto Bhojo, Hṛdī[2]kas tasya câtmajaḥ. ‖ 32 ‖
Hṛdī[1]kasyâbhavan putrā daśa bhīmaparākramāḥ: |
Kṛtavarmâgrajas teṣā*ṃ* Śatadhanvā ca *madhya*maḥ[2], ‖ 33 ‖
Devārhaś *caiva* *Nābhaś*[1] ca Bhīṣaṇaś ca mahābalaḥ |
Ajātaś c-*Ā*vi[2]jātaś ca Ka*nīya*ka[3]-Karam*bhakau*[4]. ‖ 34 ‖
Devārhasya suto vidvāñ jajñe Kambalabarhiṣaḥ, |
Asama*uj*āḥ[1] su[2]tas tasya Samaujāś *ca* *su*tāv ubhau[3]. ‖ 35 ‖

| ajātaputrasya sutau
| prajāyete Samaujasau |

---

26 = Mt. 44.74; P.1 I. 13.58; P.2 V. 13.60. 1) P.1 ca. 2) P.1 tu. 3) Mt. -kuś ca Bhūyasaḥ; P.1P.2 Subhūś ca yaḥ.

27 = Mt. 44.75; P.1 I. 13.59; P.2 V. 13.61. 1) P.1P.2 anyas tu. 2) P.1P.2 Baddha-. 3) Mt. -daḥ; P.1 Samuṣṭikaḥ.

28 = Mt. 44.76; P.1 I. 13.60; P.2 V. 13.62. 1) Mt.T. -tantū; P.1P.2 Surabhī.

29 = Mt. 44.77; P.1 I. 13.61; P.2 V. 13.63. 1) P.1P.2 'bhūd.

30 = Mt. 44.78; P.1 I. 13.62; P.2 V. 13.64. 1) Mt.T. deva-. 2) Mt. -mi-. 3) P.1P.2 kṣatravrate 'tiniratau.

31 = Mt. 44.79; P.1 I. 13.63; P.2 V. 13.65. 1) Mt.T. Devaś-; P.1P.2 V. Rājaś-; P.2T. Gadac-. 2) P.1P.2 Nimūrtaḥ. 3) P.2T. Cakra-. 4) Mt. Śakraśatrujit.

32 = Mt. 44.80; P.1 I. 13.64ab; P.2 V. 13.66. 1) P.1P.2 Śamī-. 2) Mt. -kṣetraḥ. 3) P.2 -di-.

33 = Mt. 44.81; P.1 I. 13.64c, 65a; P.2 V. 13.67. 1) P.2 -di-. 2) P.1P.2 sattamaḥ.

34 = Mt. 44.82; P.1 I. 13.65b, 66a; P.2 V. 13.68. 1) P.1P.2 ca Subhānuś. 2) Mt.T. -to Vana-; P.1P.2 ca Vi-. 3) P.1 Karakaś ca; P.2 Kārakaś ca. 4) P.1P.2 V. Karaṃdhamaḥ; P.2T. -kaḥ.

35 = Mt. 44.83; P.1 I. 13.66b, 67a; P.2 V. 13.69. 1) Mt. Asāmañjāḥ. 2) P.1 P.2 -jās ta-. 3) Mt.T. tamojātasya câtmajaḥ; V. Samojās tasya tāv ubhau.

ajātaputrā vikrāntās trayaḥ paramakīrtayaḥ: |	Samauja[1]putrā vi*khyā*[2]tās trayaḥ paramadhārmikāḥ: |

Sudaṃ*ṣṭraś*[1] ca Su*nābhaś*[2] ca Kṛṣṇa ity A*ndhakā mataḥ*[3]. ‖ 36 ‖
Andhakānām imaṃ vaṃśaṃ yaḥ[1] kīrtayati[2] nityaśaḥ, |
ātmano vipulaṃ vaṃśaṃ prajā*vān* āpn*ute naraḥ*[3]. ‖ 37 ‖

Aikṣvākī suṣuve *put*raṃ[1] *Śūra*ṃ[2] *vai Deva*[3]mīḍhuṣam. |
*Mīḍh*uṣāj[4] jājñier Śūrād[5] Bhojāyāṃ pu*ruṣā*[6] daśa: ‖ 38 ‖
Vasudevo mahābāhuḥ pūrvam Ānakadundubhiḥ, |
Devabhāgas[1] ta*to*[2] jajñe, tato[3] Devaśravāḥ punaḥ ‖ 39 ‖
Anādhṛṣṭiḥ[1] *Śi*niś[2] caiva Nand*aś*[3] caiva sa-Sṛñjayaḥ[4] |
Śyāmaḥ Śamīkaḥ[5] Sa*ṃyūpaḥ*[6]; pañca câsya varāṅganāḥ: ‖ 40 ‖
Śrutakīrtiḥ Pṛthā caiva Śruta[1]devī Śrutaśravāḥ |
Rājādhidevī ca tathā pañcaitā vīramātaraḥ. ‖ 41 ‖

Kṛtasya tu Śruta[1]devī Sugrīvaṃ suṣuve sutam, |	Vṛddhasya Śrutadevī tu Kārūṣaṃ suṣuve nṛpam, |

Kaikeyyā*ṃ*[1] Śrutakīrt*yāṃ*[2] tu jajñe Saṃtardano[3] nṛpaḥ. ‖ 42 ‖
Śrutaśravasi Caidyasya Sunīthaḥ samapadyata, |

bahuśo dharmacārī sa sambabhūvârimardanaḥ. ‖ 43 ‖	Rājādhidevyāḥ sambhūto dharmād bhayavivarjitaḥ[1]. ‖ 43 ‖

36a = Mt. 44.84a.	36bc = P.1 I. 13.67b, 68a; P.2 V. 13.70. 1) P.2 -jaḥ-. 2) P.2 vikrān-.

36b(c) = Mt. 44.84b; P.1 I. 13 68b; P.2 V. 13 71a. 1) P.1P.2 V. -daṃśaś; P.2T. -dṛśaś. 2) P.1P.2V. Suvaṃśaś; P.2T. Surāṃśaś. 3) P.1P.2 ity anunāmataḥ.
37 = Mt. 44.85; P.1 I. 13.69; P.1 V. 13 71b. 72a. 1) P.2 ye. 2) P.2 -yanti. 3) P.1 -jām āpnoty ayaṃ tataḥ; P.2 -jām āpnuvate tataḥ.

---

38 = Mt. 46.1; P.1 I. 13.107b, 108a; P.2 V. 13.108b, 109a. 1) Mt. Śūraṃ. 2) Mt. khyātam. 3) Mt.T.P.1P.2 Adbhuta-. 4) Mt. Pauruṣāj; P.1 -ṣā. 5) P.1 -rā. 6) Mt. putrakā.
39 = Mt. 46.2; P.1 I. 13.108b, 109a; P.2 V. 13.109b, 110a. 1) Mt. -mārgas. 2) P.1P.2 tathā. 3) P.1 tathā.
40 = Mt. 46 3; P.1 I. 13.109b, 110a; P.2 V. 13.110b, 111a. 1) P.1 -tiṃ. 2) P.1P.2 Kuniś. 3) P.1P.2 -diś. 4) P.1 sakṛdyaśāḥ; P.2 -śaḥ. 5) P.2 Samīḍhuḥ. 6) P.1P.2 V. Saptâkhyaḥ; P.2T Śaṃsasyuḥ.
41 = Mt. 46.4; P.1 I. 13.110b, 111a; P.2 V. 13 111b, 112a. 1) Mt.T. -tā-.

42a = Mt. 46.5a. 1) Mt T. -tā-.	42a = P.1 13.111b; P.2 V. 13.112b.

42b = Mt. 46.5b; P.1 I. 13.112a; P.2 V. 13.113a. 1) P.1P.2 -yāc. 2) P.1P.2 -tes. 3) Mt. so 'nuvrato; P.2T. Saindhavako.
43a = Mt. 46.6a; P.1 I. 13.112b; P.2 V. 13.113b.

43b = Mt. 46.6b.	43b = P.1 I. 13.113a; P.2 V 13.114a. 1) P.2T. -mabhāryābhimarditā; V. -yā visarjitaḥ.

atha[1]) sakhyena vṛddhe[2]) 'sau Kuntibhoje *Pṛthāṃ*[3]) dadau, |
evaṃ Kuntī samākhyātā[4]) Vasudevasvasā Pṛthā. || 44 ||

Vasudevena sā dattā	Kuntibhojo 'dadāt tāṃ tu
Pāṇḍor bhāryā hy aninditā, |	Pāṇḍor bhāryām aninditām. |

Pāṇḍor arthe*na sā*[1]) *jajñe*[2]) devaputrān mahārathān: || 45 ||
Dharmād Yudhiṣṭhiro jajñe, Vātāj[1]) jajñe[2]) Vṛkodaraḥ |
Indrād Dhanaṃjayaś caiva Śakratulyaparākramaḥ. || 46 ||

yo 'sau tripuruṣāj jātas tribhir aṃśair mahārathaḥ |
devakāryakaraś caiva sarva-Dānava-sūdanaḥ || 46_1 ||
avadhyāś[1]) câpi Śakrasya Dānavā yena ghātitāḥ, |
sthāpitaḥ sa tu[2]) Śakreṇa labdhavarcās triviṣṭape || 46_2 ||

Mādravatyāṃ tu janitāv *Āśvināv*[1]), iti *naḥ* śru*tam*[2]), |
Nakulaḥ Sahadevaś ca rūpasattvaguṇānvitau. || 47 ||
Rohiṇī Pauravī nāma bhāryā *c*-Ā[1]nakadundubheḥ |
lebhe jye[2]ṣṭhaṃ sutaṃ Rāmaṃ Sāraṇaṃ ca *raṇa*priyam[3]) |
Dur*damaṃ*[4]) Damanaṃ *Subhrum*[5]) Piṇḍāraka-Mahāhanū[6]). || 48 ||

Citrākṣyau dve kumāryau tu Rohiṇyāṃ jajñire tadā. |
Devakyāṃ jajñire Śaureḥ Suṣeṇaḥ Kīrtimān api || 48_1 ||
Udāsī Bhadrasenaś ca Ṛṣivāsas tathaiva ca |
ṣaṣṭho Bhadravidehaś ca, Kaṃsaḥ sarvān aghātayat. || 48_2 ||

prathamā yā amāvāsyā	atha Māyā tv amāvāsyā
vārṣikī tu bhaviṣyati, |	Devakī yā bhaviṣyati, |

tasyāṃ jajñe mahābāhuḥ pūrvaṃ *Kṛṣṇaḥ*[1]) prajāpatiḥ. || 49 ||

---

44 = Mt. 46.7; P.1 I. 13.113b, 114a; P.2 V. 13.114b, 115a. 1) P.1P.2T. Śūraḥ; P.2V. atra. 2) P.1P.2 baddho. 3) Mt. sutāṃ. 4) P.2 -yā ca.

45a = Mt. 46.8a. | 45a = P.1 I. 13.114b; P.2 V. 13.115b.

45b = Mt. 46.8b; P.1 I. 13.115a; P.1 V. 13.116a. 1) P.1 -ḍvarthe 'sūta; P.2 -the 'sūta. 2) P.1P.2 devī.

46 = Mt. 46.9; P. I 13.115b, 116a; P.2 V. 13.116b, 117a. 1) Mt.T. Vāyor. 2) P.2 jāto.

46_1 = P.1 I. 13.116b, 117a; P.2 V. 13.117b, 118a.

46_2 = P.1 I. 13.117b, 118a; P.2 V. 13.118b, 119a. 1) P.2 -yaś. 2) P.2 -to yaḥ sa.

47 = Mt. 46.10; P.1 I. 13.118b, 119a; P.2 V. 13.122b, 123a. 1) Mt. Aśvibhyām; P.1P.2 Aś-. 2) Mt.T. śuśruma.

48 = Mt. 46.11, 12a; P.1 I. 13.119b, 120; P.2 V. 13.123b, 124. 1) Mt. -yā hy. 2) P.1 ce-. 3) Mt. sutaṃ priyam. 4) P.1P.2 -dharaṃ. 5) P.1P.2 caiva. 6) P.1P.2 -num.

48_1 = Mt. 46.12b, 13a.

48_2 = Mt. 46.13bc.

49a = Mt. 46.14a. | 49a = P.1 I. 13.121a; P.2 V. 13.125a.

49b = Mt. 46.14b; P.1 I. 13.121b; P.2 V. 13.125b. 1) P.1P.2 tu sa.

anujā*tâ*[1]*bh*avat Kṛṣṇā [2]) Subhadrā bhadrabhāṣiṇī. || 50 ||
| Devakyāṃ tu mahātejā jajñe Śūrī mahāyaśāḥ, |
| Sahadevas tu Tāmrāyāṃ jajñe Śauriḥ kulodvahaḥ. || 50₁ ||
| Upāsaṅgadharaṃ lebhe tanayaṃ Devarakṣitā |
| ekāṃ kanyāṃ ca subhagāṃ, Kaṃsas tām apy aghātayat. || 50₂ ||
Vijay*o* [1]) Rocamāna*ś* *ca*[2]) Vardhamāna*ś*[3]) ca[4]) Devala*ḥ*[5]): |
ete sarve mahātmān*o* *hy* U[6]padevyāṃ prajajñire. | 51 |
A*gāva*haṃ[1]) mahātmā*naṃ*[2]) Vṛka[3]devī *vya*[4]jāyata, |
Vṛka[3]devyāṃ svayaṃ jajñe *M*an[5]dako nāma nāmataḥ. 52 ||
saptamaṃ Devakī putraṃ *Madana*ṃ[1]) suṣuve sutam[2]) |
Gaveṣaṇaṃ mahābhāgaṃ saṃgrāmeṣv aparājitam. || 53 ||
Śraddhādevyā [1]) vihāre tu vane *hi* vicaran[2]) purā |
Vaiśyāyām *ad*adhāc[3]) Chauriḥ putraṃ Kauśikam agrajam. || 54 ||
Sutanū Vana[1]rā*j*ī *ca*[2]) Śaurer *āstāṃ*[3]) parigrah*au*[4]), |
Pu*ṇḍ*ra*ś*[5]) ca Kapila*ś*[6]) caiva Vasudevātmaj*au*[7]) bal*au*[8]). || 55 ||
Jar*ā* nā*ma*[1]) *Niṣādo*[2]) 'bhūt prathamaḥ sa dhanurdharaḥ, |
Saubhadraś ca[3]) Bhavaś caiva mahāsattvau babhūvatuḥ. || 56 ||
Devabhāgasutaś câpi *nāmnâsāv Uddhava*ḥ[1]) smṛtaḥ, |
paṇḍitaṃ prathamaṃ *prā*hur[2]) Devaśravasam u*tta*mam[3]). || 57 ||
*Ai*kṣvāk*y* *alabhatâpatyam*[1]) Anādhṛṣṭer[2]) yaśasvinī |

---

50 = Mt. 46.15a; P.1 I. 13.122a; P.2 V. 13.126a. 1) Mt. tv a-; P.1P.2 -to '. 2) P.2 -ṇaḥ.
| 50₁ = Mt. 46.15b, 16a.
| 50₂ = Mt. 46.16bc.

51 = Mt. 46.17; P.1 I. 13.122b, 123a; P.2 V. 13.126b, 127a. 1) Mt. -yaṃ. 2) Mt. -naṃ ca; P.1P.2 -nas tu. 3) Mt. -naṃ. 4) Mt. tu. 5) Mt. P.2 -lam. 6) P.1P.2 -na U-.

52 = Mt. 46.18; P.1 I. 13.123b, 124a; P.2 V. 13.127b, 128a. 1) Mt. Avagāho. 2) Mt. -mā ca. 3) P.1 Bṛhad-. 4) Mt.P.2 -vyām a-. 5) Mt. Nan-.

53 = Mt. 46.19; P.1 I. 13.124b, 125a; P.2 V. 13.128b, 129a. 1) P.1P.2 Remantaṃ. 2) Mt.P.2 nṛpa.

54 = Mt. 46.20; P.1 I. 13.125b, 126a; P.2 V. 13.129, 130a. 1) P.1P.2V. Śrutadevyā; P.2T. -vyāṃ. 2) P.1P.2 -ne vicaratā. 3) P.1P.2 samadhāc.

55 = Mt. 46.21; P.1 I. 13.126b, 127a; P.2 V. 13.130b, 131a. 1) Mt. Ratha-; P.1P.2 Śrutaṃdharā tu(-tha). 2) P.1P.2 rājñī tu. 3) P.1P.2 Sauragandha-. 4) P.1P.2 -haḥ. 5) P.1P.2 putraṃ. 6) P.1P.2 -laṃ. 7) P.1P.2 -jo. 8) P.1P.2 -lī.

56 = Mt. 46.22; P.1 I. 13.127b, 128a; P.2 V. 13.131b, 132a. 1) P.1P.2V. janānāṃ ca; P.2T. -nām A-. 2) P.1 Viṣādo; P.2 Abhiṣaṅgo. 3) P.1 P.2 c-Â-.

57 = Mt. 46.23; P.1 I. 13.128b, 129a; P.2 V. 13.132b, 133a. 1) P.1P.2 prastāvaḥ sa Budhaḥ. 2) P.1P.2 Bāhu-. 3) Mt.T.P.2V. -samudbhavam.

58 = Mt. 46.24; P.1 I. 13.129b, 130a; P.2 V. 13.133b, 134a. 1) P.1 Ikṣvākukulato yasya; P.2 jajña Ikṣvākukulato. 2) P.1P.2 V. manasvinyā. 3) Mt.

nivṛttaśatruṃ[3]) Śatrughnaṃ[4]), Śrāddhas[5]) tasmād ajāyata. || 58 ||
Gaṇḍū[1]ṣāyânapatyāya[2]) Kṛṣṇas tuṣṭaḥ[3]) su[4]taṃ dadau |
Su[5]candraṃ tu mahābhāgaṃ vīryavantaṃ mahābalam. || 59 ||
| Jāmbavatyāḥ sutāv etau dvau ca satkṛtalakṣaṇau |
| Cārudeṣṇaś ca Sāmbaś ca vīryavantau mahābalau. || 59ı ||
*R*anti[1]pālaś ca *R*antiś[2]) ca Nandanasya sutāv ubhau. |
Śa[3]mīkaputrāś catvāro vikrāntāḥ sumahābalāḥ: || 60 ||
Vir*a*[1]jaś ca Dhanuś caiva Śyāma*ś* *ca* Sṛñjayas *tathā*[2]). |
anapatyo 'bhavac *Chyā*maḥ[3]), *Śamīkas tu*[4]) *vanaṃ yayau*[5]) |
jugupsa[6]māno Bhojatvaṃ rājarṣitvam avāptavān. || 61 ||
Kṛṣṇasya janmābhyudayaṃ yaḥ kīrtayati nityaśaḥ |
śṛṇoti vā naro[1]) nityaṃ, sarvapāpaiḥ pramucyate. || 62 ||

---

nidhūtasattvaṃ; P.1P.2 nivṛttaśatruḥ. 4) P.1P.2 -ghnaḥ. 5) P.1 -dha; P.2 śuddhāt.
59 = Mt. 46.25; P.1 I. 13.130b, 131a; P.2 V. 13.134b, 135a. 1) Mt. Karū-. 2) P.1P.2 -ṣāyām apatyāni. 3) P.2 tuṣṭaḥ Kṛṣṇaḥ. 4) P.1P.2 śa-. 5) P.1 Sa-.
| 59ı = Mt. 46.26.
60 = Mt. 46.27ab; P.1 I. 13.131b, 132a; P.2 V. 13.135b, 136a. 1) Mt. Tanti-; P.2 Rati-. 2) Mt. Tantiś; P.2T. Rakṣiś. 3) P.2 Sa-.
61 = Mt. 46.27c, 28; P.1 I. 13.132b, 133; P.2 V. 13.136b, 137. 1) Mt. -rā-. 2) P.1P.2 Vyomas tasya sa-Sṛñjayaḥ. 3) P.1P.2 Vyomaḥ. 4) P.1 P.2 Sṛñjayasya. 5) P.1P.2 Dhanaṃjayaḥ. 6) P.1P.2 yo jāya-.
62 = Mt. 46.29; P.1 I. 13.134; P.2 V. 13.138. 1) Mt.T. mānavo.

---

5. Kapitel.

A.

(Bḍ. II. 71.196a—265; Mt. 47.1—29; P.1 I. 13.135—167; P.2 V. 139—170; Vā. 96.192—258; cfr. A. 276.1—8; L. 69.43—94; Vi. IV. 15.1—26.

Atha devo[2]) mahā*devaḥ*[3]) pūrvaṃ Kṛṣṇaḥ prajāpatiḥ |

vihārārthaṃ sa deve*śo*[1])	vihārārthaṃ manuṣyeṣu
mānuṣeṣv *apy a*jāyata[2]). ‖ 1 ‖	jajñe Nārāyaṇaḥ prabhuh. ‖ 1 ‖

Devakyāṃ Vasudevena[1]) tapasā puṣkarekṣaṇaḥ |
caturbāhus tu saṃjajñe[2]) divyarūpa*ḥ*[3]) śrīy*ânvitaḥ*[4]). ‖ 2 ‖

prakāśo[1]) bhagavān yogī Kṛṣṇo mānuṣa*tāṃ* gataḥ[2]) |
avyakto vyaktaliṅga*ś ca*[3]) sa eva bhagavān prabhuḥ, ‖ 21 ‖
Nārāyaṇo, yataś cakre *vyayaṃ*[1]) *caivâ*vyayaṃ[2]) hi *yat*[3]), |
devo Nārāyaṇo bhūtvā Harir āsīt sanātanaḥ. ‖ 22 ‖
yo *'mbujāc*[1]) câdipuruṣaṃ purā cakre prajāpatim |
Aditer api putratvam etya Yādavanandanaḥ ‖ 23 ‖
devo Viṣṇur iti khyātaḥ Śakrād avarajo 'bhavat, |
prāsāda*yan yaṃ* ca vibh*uṃ hy* Adityāḥ putrakāraṇe[1]) ‖ 24 ‖
vadhārthaṃ suraśatrūṇāṃ Daitya-Dānava-rakṣasām |
Yayātivaṃśajasyâtha Vasudevasya dhīmataḥ |
kulaṃ puṇyaṃ yat*o jan*ma[1]) bheje Nārāyaṇaḥ prabhuḥ. ‖ 25 ‖

1a = Bḍ. II. 71.196a; Mt. 47.1a; P.2 13.135a; P.2 V. 13.139a; Vā. 96.192a.
1) Bḍ.Vā. devadevo. 2) Bḍ.Vā. mahātejāḥ.

1b = Mt. 47.1b; P.1 I. 13.135b; P.2 V. 13.139b. 1) P.1 devo 'sau. 2) Mt. iha jāyate.

1b = Bḍ. II. 71.196b; Vā. 96.192b.

2 = Bḍ. II. 71.197; Mt. 47.2; P.1 I. 13.136; P.2 V. 13.140; Vā. 96.193.
1) Mt. Vasudevasya. 2) Mt. tadā jāto; P.1P.2 -jāto. 3) Bḍ. -rūpa-; Mt.P.1P.2 -rūpo. 4) Mt. jvalañ śriyā; P.1 janāśrayaḥ; P.2 janapriyaḥ.

21 = Bḍ. II. 71.198; Vā. 96.194. 1) Bḍ. -kāśyo. 2) Vā. mānuṣam āgataḥ. 3) Vā. -liṅgasthaḥ.

22 = Bḍ. II. 71.199; Vā. 96.195. 1) Vā. prabhavaṃ. 2) Vā.T. câvyayo, V. câvyayaṃ. 3) Vā.T. saḥ.

23 = Bḍ. II. 71.200; Vā. 96.196ab. 1) Vā. yo 'sṛjac.

24 = Bḍ. II. 71.201; Vā. 96.196c, 197a. 1) Vā. prasādajaṃ yasya vibhor Adityāḥ putrakāraṇam.

25 = Bḍ. II. 71.202, 203a; Vā. 96.197b, 198. 1) Vā. yataḥ karma.

sāgarāḥ samakampanta, celuś ca dharaṇīdharāḥ, |
jajvaluś *cā*[1]gnihotrāṇi jāyamāne Janārdane. || 2₆ ||
śivāś ca pravavur vātāḥ, praśāntam abhavad rajaḥ, |
jyotīṃṣy abhyadhikaṃ rejur jāyamāne Janārdane. || 2₇ ||
Abhijin nāma nakṣatraṃ, Jayantī nāma śarvarī |
muhūrto Vijayo nāma, yatra jāto Janārdanaḥ. || 2₈ ||
avyaktaḥ śāśvataḥ Kṛṣṇo Harir Nārāyaṇaḥ prabhuḥ |
*jajñe tatha*iva[1]) bhagavān *māyayā*[2]) mohayan prajāḥ. || 2₉ ||
ākāśāt puṣpavṛṣṭi*ṃ*[1]) ca vavarṣa Tridaśeśvaraḥ, |
gīrbhir maṅgalayuktābhiḥ stuvanto Madhusūdanam || 2₁₀ ||
maharṣayaḥ sa-gandharvā upatasthuḥ sahasraśaḥ. |
Vasudevas tu taṃ rātrau jātaṃ putram adhokṣajam || 2₁₁ ||
śrīvatsalakṣaṇaṃ d*evaṃ*[1]) *dṛṣṭvā*[2]) divyaiś[3]) *ca* lakṣaṇaiḥ[4]) |
uvāca Vasudevas taṃ[5]): rūpaṃ saṃhara vai prabho! || 3 ||
bhīto 'haṃ Kaṃs*atas tāta*[1]), ta*tas* tv[2]) *evaṃ*[3]) bravīm*y aham*[4]), |
mama putrā hatās tena jyeṣṭhās[5]) te[6]) *'dbhutadarśanāḥ*[7]). || 4 ||
Vasudevavacaḥ śrutvā rūpaṃ saṃ*hṛtavān*[1]) prabhuḥ[2]). |
anujñā*taḥ*[3]) *pitā*[4]) *tv enaṃ*[5]) Nandagopagṛh*e*[6]) 'nayat[7]). || 5 ||
Ugrasena*mate*[1]) tiṣṭha*n*[2]) Yaśodāyai tadā dadau. || 5₁ ||
tulyakālaṃ tu garbhiṇyau Yaśodā Devakī tathā; |
Yaśodā Nandagopasya patnī sā Nandagopateḥ. || 5₂ ||

2₆ = Bḍ. II. 71.203ᵇ, 204ᵃ; Vā. 96.199. 1) Bḍ. tv a-.
2₇ = Bḍ. II. 71.204ᵇ, 205ᵃ; Vā. 96.200.
2₈ = Bḍ. II. 71.205ᵇ, 206ᵃ; Vā. 96.201.
2₉ = Bḍ. II. 71 206ᵇ, 207ᵃ; Vā. 96.202. 1) Vā. jāyate smaiva. 2) Vā. nayanair.
2₁₀ = Bḍ. II. 71 207ᵇ, 208ᵃ; Vā. 96.203ᵃᵇ. 1) Vā. -vṛṣṭīś.
2₁₁ = Bḍ. II. 71.208ᵇ, 209ᵃ; Vā. 96.203ᶜ, 204ᵃ.

3 = Bḍ. II. 71.209ᵇ, 210ᵃ; Mt. 47.3; P.1 I. 13.137; P.2 V. 13.141; Va. 96.204ᵇᶜ. 1) Bḍ.Vā. dṛṣṭvā. 2) Bḍ. hṛdi; Vā. divi. 3) P.1P.2 devaiḥ. 4) Bḍ. svalakṣ-; P.1P.2 salakṣaṇam; Vā. -yaiḥ sulakṣaṇaiḥ. 5) Vā.T. -devaḥ svam.

4 = Bḍ II. 71.210ᵇ, 211ᵃ; Mt. 47.4; P.1 I. 13.138; P.2 V. 13.142; Vā. 96.205. 1) Mt.P.1 deva Kaṃsasya; P.3 Kaṃsadevasya. 2) Bḍ. tasmād; Vā. etad. 3) Mt.P.1P.2 etad; Vā -tad eva. 4) Mt.P.1P.2 bravīmi-te. 5) P.1P.2 śreṣṭhāḥ. 6) P.1P.2 ṣaḍ. 7) Mt.P.1P.2 V. bhīmavikramāḥ; P.T. P.2T. bhīmadarśanāḥ.

5 = Bḍ. II. 71.211ᵇ, 212ᵃ; Mt. 47.5; P.1 I. 13.139; P.2 V. 13.143; Vā. 96.206ᵃᵇ. 1) Mt. saṃharate; P.1P.2 saṃharad. 2) Mt. 'cyutaḥ; P.1P.2 Acyutaḥ. 3) Mt.P.1P.2 anujñāpya. 4) Mt. tataḥ; P.1P.2 tu taṃ. 5) Mt. Śauriṃ; P.1P.2 Śaurir. 6) Bḍ.P.2Vā. -gṛhaṃ. 7) Bḍ.P.2 nayat; Vā. gataḥ; V. nayan.

5₁ = Bḍ. II. 71.212ᵇ, Vā. 96.206ᶜ. 1) Bḍ. -senagṛhe. 2) Bḍ. 'tiṣṭhad.
5₂ = Bḍ. II. 71.213; Vā. 96.207.

yām eva rajanīṃ Kṛṣṇo jajñe Vṛṣṇikule[1]) prabhuḥ, |
tām eva rajanīṃ kanyā[2]) Yaśodāyām[3]) vyajāyata. || 53 ||
taṃ jātaṃ rakṣamāṇas tu Vasudevo mahāyaśāḥ |
prādāt putraṃ Yaśodāyai, kanyāṃ tu jagṛhe svayam. || 54 ||

dattvainaṃ[1]) Nandagopasya[2]) rakṣyatām[3]) iti câbravīt, |
sutas[4]) te[5]) sarvakalyāṇam[6]) Yādavānāṃ bhaviṣyati, || 6 ||

ayaṃ tu garbho Devakyā
yāvat Kaṃsaṃ haniṣyati, |
tāvat pṛthivyāṃ bhavitā
kṣe[1]mo bhāravahaḥ param. || 7 ||
ye tu[1]) duṣṭāś ca[2]) rājānas,
tāṃs tu sarvān haniṣyati. |
Kauravāṇāṃ raṇe bhūte
sarvakṣatrasamāgame || 71 ||
sārathyam Arjunasyaiṣa[1])
svayaṃ devaḥ kariṣyati. |
niḥkṣatriyāṃ dharāṃ kṛtvā
bhokṣyate śeṣatāṃ gatām |
sarvaṃ Yadukulaṃ caiva
devalokaṃ nayiṣyati. || 72 ||

ayaṃ sa[1]) garbho Devakyā[2]),
yo naḥ[3]) kleśān[4]) hariṣyati[5]). || 7 ||

Ugrasenātmajāyâtha[1])
kanyām[2]) Ānakadundubhiḥ |
nivedayāmāsa tadā:
kanyêti śubhalakṣaṇā[3])! || 71 ||
svasus tu[1]) tanayaṃ[2]) Kaṃso
jātaṃ[3]) naivâvadhārayat. |
atha tām api duṣṭātmā hy
utsasarja mudânvitaḥ: || 72 ||

tavaiṣā hi yathā kanyā, tathā mama na saṃśayaḥ[1]), |
na hanmîmāṃ mahābāho, vrajatv eṣā yathāruci. || 73 ||

---

53 = Bḍ. II. 71.214; Vā. 96.208. 1) Vā. -kula-. 2) Vā. kanyāṃ. 3) Vā. Yaśodâpi.
54 = Bḍ. II. 71. 215; Vā. 96.209.

6 = Bḍ. II. 71.216; L. 59.53a, 55b; Mt. 47.6ab; P.1 I. 13.140; P.2 V. 13.144; Vā. 96.210ab. 1) Bḍ. dattvêmaṃ; P.1P.2 dattvā taṃ. 2) P.1P.2 Nandagopāya. 3) Bḍ. rakṣêmam; L. rakṣatām; Vā. rakṣa mām. 4) Mt.P.1P.2 atas; L. ato. 5) Mt.P.1P.2 tu; L. vai. 6) Bḍ.Vā. -kalyāṇo.

7 = P.1 I. 13.141; P.2 V. 13.145. 1) P.2 -tâkṣe-.

71 = P.1 I. 13.142; P.2 V. 13.146. 1) P.1 vai. 2) P.1 -ās tu.

72 = P.1 I. 13.143, 144a; P.2 V. 13.147. 1) P.1 -syâyaṃ.

7 = Bḍ. II. 71.217a; L. 69.56a; Mt. 47.6c; Vā. 96.210c. 1) Mt.T. tu. 2) Mt.T. Devakyāṃ. 3) Bḍ. mama; Mt.T. jātaḥ; V. yas tu; Vā. asmat-. 4) Mt. Kaṃsaṃ. 5) Mt.Vā. haniṣyati.

71 = Bḍ. II. 71.217b, 218a; L. 69.56b, 57a; Vā. 96.211. 1) Vā. -ātmaje tāṃ ca; V. -ātmajāyāṃ. 2) L. Kaṃsāy-Â-. 3) L. jātāṃ kanyāṃ sulakṣaṇām.

72 = Bḍ. II. 71.218b, 219a; Vā. 96.212. 1) Vā. svasāyāṃ. 2) Vā.T. -yāṃ. 3) Vā.T. jātāṃ.

73 = Bḍ. II. 71.219bc; Vā. 96.(213a). 1) Vā. hatā vai yā yadā kanyā japaty eṣa vṛthāmatiḥ.

kanyā sā vavṛdhe tatra Vṛṣṇisadmani pūjitā, |
putravat pālay*āmāsa*[1]) devī[2]) dev*īṃ*[4]) *mu*dā[6]) tadā. || 74 ||
tam[1]) evaṃ[2]) vidhinôtpann*am*[3]) āhuḥ K*ṛṣṇa*ṃ[4]) prajāpatim, |
Ekādaśā tu jajñe vai rakṣārthaṃ Keśvasya ha. || 75 ||
etāṃ[1]) cai*kāgra*manasaḥ[2]) pūjayiṣyanti Yādavāḥ: |
devadevo divyavapuḥ Kṛṣṇaḥ saṃrakṣito 'nayā. || 76 ||

ṛṣaya ūcuḥ:

kimarthaṃ Vasudevasya Bhojaḥ Kaṃso narādhipaḥ |
jaghāna putrān bālān vai, tan no vyākhyātum arhasi! || 77 ||

sūta uvāca:

śṛṇudhvaṃ vai, yathā Kaṃsaḥ putrān Ānakadundubheḥ |
jātān jātā*ṃs tu tān*[1]) sarvān niṣpipeṣa vṛthāmatiḥ, || 78 ||
bhayād yathā mahābāh*or*[1]) jātaḥ Kṛṣṇo vivāsitaḥ, |
yathā[2]) ca goṣu Govindaḥ saṃvṛddhaḥ puruṣottamaḥ. || 79 ||
u*dvā*he[1]) kila Devakyā Vasudevasya dhīmataḥ |
sārathyaṃ kṛtavān Kaṃso, yuvarājas tadâbhavat. || 710 ||
tato 'ntarikṣe vāg āsīd divyā bhūtasya[1]) kasyacit |
Kaṃsa*m atyantamā*treṇa[2]) puṣkalā lokasākṣiṇī: || 711 ||
yām etāṃ vahase Kaṃsa rathena p*ara*[1]kāraṇāt, |
tas[2]yā ya*ḥ sap*tamo[3]) garbhaḥ, sa te mṛtyur bhaviṣyati! || 712 ||
tāṃ śrutvā vyathito vāṇīṃ tadā Kaṃso vṛthāmatiḥ |
niṣkṛṣya khaḍgaṃ tāṃ kanyāṃ hantukāmo 'bhavat tadā. || 713 ||
tam uvāca mahābāhur Vasudevaḥ pratāpavān |
Ugrasenātmajaṃ Kaṃsaṃ sauhṛdāt praṇayena *vā*[1]): || 714 ||
na striyaṃ kṣatriyo jātu hantum arhati[1]) kaścana, |
upāyaḥ paridṛṣṭo 'tra mayā Yādavanandana: || 715 ||

---

74 = Bḍ. II. 71.220; Vā. 96.213b, 214a. 1) Vā. paripālyāuto. 2) Vā. devā. 3) Vā. devān. 4) Vā. yathā, V. yadā.
75 = Bḍ. II. 71.221; Vā. 96.214b, 215a. 1) Vā. tām. 2) Vā.T. eva. 3) Vā. -pannāṃ. 4) Vā. kanyāṃ.
76 = Bḍ. II. 71.222; Vā. 96.215bc. 1) Vā. tāṃ. 2) Vā. vai sarve sumanasaḥ, V. caika sarvama-.
77 = Bḍ. II. 71.223; Vā. 96.216.
78 = Bḍ. II. 71.224; Vā. 96.217. 1) Vā. jātān jātāñ śiśūn.
79 = Bḍ. II. 71.225; Vā. 96.218. 1) Bḍ. -bāho; Vā. -bāhur; V. -bāho. 2) Vā.T. tathā.
710 = Bḍ. II. 71.226; Vā. 96.219. 1) Vā. uktaṃ hi.
711 = Bḍ. II. 71.227; Vā. 96.220. 1) Bḍ. divyâbhūd yasya. 2) Bḍ. Kaṃsasya nāmamātreṇa; Vā.T. Kaṃso yathā sadā bhītaḥ, V. Kaṃsam atyantagotreṇa, K. atyantagātreṇa, K. apy ambhagotreṇa.
712 = Bḍ. II. 71.228; Vā. 96.221. Cfr. L. 69.57b, Vi.V. 1.8. 1) Bḍ. priya-. 2) Vā. as-. 3) Bḍ. yaś câṣṭamo.
713 = Bḍ. II. 71.229; Vā. 96.222.
714 = Bḍ. II. 71.230; Vā. 96.223. 1) Vā. ca.
715 = Bḍ. II. 71.231; Vā. 96.224. 1) Bḍ. arhasi.

yo 'syāḥ saṃ*bhav*ate[1]) garbhaḥ *sapt*amaḥ[2]), pṛthivīpate, |
tam ahaṃ te prayacchāmi, tatra kuryā yathākramam. || 716 ||
na[1]) tv idānīṃ yatheṣṭa*ṃ* tvaṃ[2]) vartethā bhūridakṣiṇa, |
sarvān a*p*y a*tha vā*[3]) garbhān *pṛthaṅ*[4]) neṣyāmi te vaśam, || 717 ||
evaṃ mithyā naraśreṣṭha vāg eṣā na bhaviṣyati. |
evam ukto 'nunītaḥ sa jagrāha *tanayāṃs*[1]) tadā; || 718 ||
Vasudevaś ca tāṃ bhāryām avāpya mudito 'bhavat, |
Kaṃsas t*v* asyâ[1]vadhīt putrān pāpakarmā vṛthāmatiḥ. || 719 ||
ṛṣaya ūcuḥ:

ka eṣa Vasudevas tu[1]) Devakī ca[2]) yaśasvinī |
Nandagopa*ś ca*[3]) kas tv eṣa[4]) Yaśodā ca[5]) mahā*vratā*[6]), || 8 ||
yo[1]) Viṣṇuṃ janayāmāsa[2]), yaṃ[3]) ca[4]) tātêty[5]) abhāṣata, |
yā garbhaṃ janayāmāsa, yā cainaṃ[6]) *tv a*bhyavardhayat[7])? || 9 ||
sūta uvāca:
puruṣaḥ[1]) Kaśyapas *tv* ās*īd*[2]), Aditis[3]), *tat*[4]priyā[5]) *smṛtā*[6]), |
Kaśyapo Brahmaṇo 'ṃśas *tu*[7]), Pṛthivyā[8]) Aditis tathā, || 10 ||
Nando Droṇaḥ samākhyāto, Yaśodā *ca*[1]) Dharâbhavat. |
atha kāmān mahābāhur Devakyāḥ sama*pūr*ayat[2]), || 11 ||
| ye[1]) tayā kāṅkṣitā*ḥ*[2]) *pūr*vam[3]) ajātasya[4]) mahātmanaḥ. |

---

716 = Bḍ. II. 71.232; Vā. 96.225. 1) Bḍ. saṃjāyate. 2) Bḍ. hy aṣṭamaḥ.
717 = Bḍ. II. 71.233; Vā. 96.226. 1) Vā. tvaṃ. 2) Vā. yatheṣṭatvaṃ. 3) Vā. asyās tu vai. 4) Vā. satyaṃ; V. saptaṃ.
718 = Bḍ. II. 71.234; Vā. 96.227. 1) Bḍ. vacanaṃ.
719 = Bḍ. II. 71.235; Vā. 96.228. 1) Bḍ. -sas tasyâ-; Vā. -saś câsyā-.

8 = Bḍ. II. 71.236; Mt. 47.7; P.1 I. 13.144b, 145a; P.2 V. 13.148; Vā. 96.229ab. 1) Vā. -vaś ca. 2) P.1P.2 kā. 3) Bḍ.Vā. -pas tu. 4) P.1P.2 kaś caiv(ṣ)a. 5) P.1P.2 kā. 6) Bḍ.Vā. mahāyaśāḥ.

9 = Bḍ. II. 71.237; Mt. 47.8; P.1 I. 13.145b, 146a; P.2 V. 13.149; Vā. 96.229c = aIbII. 1) P.1P.2 yā. 2) P.1P.2 poṣitavatī. 3) P.1P.2 yāṃ. 4) P.1 sa. 5) P.1P.2 mātêty. 6) Bḍ. vainaṃ. 7) Bḍ.Vā. câbhya-; P.1P.2 samavardhayat.

10 = Bḍ. II. 71.238; Mt. 47.9; P.1 I. 13.146b, 147a; P.2 V. 13.150; Vā. 96.230a = a. 1) Vā. puruṣāḥ. 2) P.2P.2 -paś câsāv; Vā. -pasyâsan. 3) Vā. Ādityās. 4) Mt.P.2Vā. tu. 5) Vā. striyaḥ. 6) Bḍ.Vā. tathā. 7) Mt.P.2 Brahmaṇaḥ Kaśyapas tv aṃśaḥ; Bḍ. -śaś ca. 8) Mt. P.2 pṛthivyās tv.

11 = Bḍ. II. 71.239; Mt. 47.10a = b; P.1 I. 13.147b, 148a; P.2 V. 13.151; Vā. 96.230b = b. 1) P.1P.2 Yaśodâtha. 2) Bḍ. sampravardhayan; Vā. samavardhayat.

12a = Mt. 47.10b; P.1 I. 13.148b; P.2 V. 13.152a. 1) P.2 yat. 2) Mt. -tā; P.2 -taṃ. 3) Mt. nityam. 4) P.1 ajāt tasmān.

acarat sa[1]) mahīm[2]) devaḥ praviṣṭo mānuṣīṃ tanum |
mohayan sarvabhūtāni yogātmā yogamāyayā[3]). || 12 ||
naṣṭe dharme[1]) ta*dā*[2]) jajñe[3]) Viṣṇur Vṛṣṇikule *prabhuḥ*[4]) |
kartuṃ dharmavyavasthānam[5]) asurāṇāṃ praṇāśanam. || 13 ||

Rukmiṇī Satyabhāmā ca
Satyā Nāgnajitī tathā[1]) |
Su*bhāmā*[2]) ca tathā Śaibyā[3])
Gāndhārī Lakṣmaṇā tathā || 14 ||
Mitravindā ca Kālindī
devī Jāmbavatī tathā |
Su*śīlā*[1]) ca tathā Mādrī
Kauśalyā[2]) Vijayā tathā[3]), || 15 ||

Vaidarbhī[1]) Rukmiṇī kanyā
Satyā Nagnajitas tadā |
S*ā*trājit*ī*[2]) Satyabhāmā
Jāmbavaty api Rohiṇī || 14 ||
Śaibyā Sudevī Mādrī ca
Suśīlā nāma câparā |
Kālindī Mitravindā ca
Lakṣmaṇā Jālavāsinī, || 15 ||

evamādīni[1]) devīnāṃ sahasrāṇi ca[2]) ṣoḍaśa. || 16 ||

caturdaśa tu ye proktā gaṇās *tv*[1]) *a*psarasāṃ divi, |
vic*int*ya[2]) devaiḥ Śakreṇa viśiṣṭās tv iha preṣitāḥ || 16₁ ||
patnyartham Vāsudevasya utpannā rājaveśmasu, |
etāḥ patnyo mahābhāgā Viṣvaksenasya viśrutāḥ. || 16₂ ||

Rukmiṇī janayāmāsa
putrān raṇa[1]viśāradān: |
Cārudeṣṇaṃ raṇe śūraṃ
Pradyumnaṃ ca mahābalam ||17||

Pradyumnaś Cārudeṣṇaś ca
Sude*ṣṇ*aḥ[1]) Śarabhas tathā |
Cāruś ca Cārubhadraś ca
Bhadracārus tathâparaḥ || 17 ||

12ab(bc) = Bḍ. II. 71.240, cfr. II. 73.98, 97c; Mt. 47.11; P.1 I. 13.149; P.2 V. 13.152b, 153a; Vā. 96.231, cfr. 98.99a, 98b. 1) Mt. so 'vatīrṇo; P.1P.2 aciraṃ sa. 2) P.1P.2 mahā-. 3) P.1P.2 yogād yogī samāyayau.

13 = Bḍ. II. 71.241, cfr. II. 73.97ab; Mt. 47.12, cfr. 47.247a; P.1 I. 13.150; P.2 V. 13.153b, 154a; Va. 96.232, cfr. 98.97b, 98a. 1) P.2 yajñe. 2) Mt. P.1P.2 tathā. 3) P.1 yajñe; P.2 dharme. 4) Bḍ.Vā. svayam; P.1 vibhuḥ. 5) Mt. dharmasya saṃsthānam.

14 = A. 276.3; Mt. 47.13; P.1 I. 13.151; P.2 V. 13.154b, 155a. 1) A. priyā. 2) P.1P.2 Sumitrā. 3) A. Satyabhāmā Hareḥ sevyā.

15 = A. 277.4; Mt. 47.14ab; P.1 I. 13.152a = b; P.2 V. 13.155b = b. 1) P.1P.2 Subhīmā. 2) P.1 -salyā. 3) A. Jayā; P.2T. Virajā ca yā.

14 = Bḍ. II. 71.242; Vā. 96.233. 1) Vā. āhṛtā. 2) Bḍ. Satrājitaḥ.

15 = Vā. 96.234; cfr. Bḍ. II. 71.243aI.

16 = A. 277.5a; Bḍ. II. 71.243a; Mt. 47.14c; P.1 I. 13.152b; P.2 V. 13.156a; Vā. 96.235a. 1) Bḍ. Śaivyā dhanyāni. 2) A. tu.

16₁ = Bḍ. II. 71.243b, 244a; Vā. 96.235bc. 1) Vā. -nāś câ-. 2) Bḍ. vicārya.

16₂ = Bḍ. II. 71.244b, 245a; Vā. 96.236.

17 = Mt .47.15; P.1 I. 13.153; P.2 V. 13.156b, 157a. 1) P.1 śṛṇu.

17 = Bḍ. II. 71.245b, 246a; Vā. 96.237. 1) Bḍ. Sudevaḥ.

Sucārum Bhadracārum[1]) ca
Sudeṣṇam[2]) Bhadram[3]) eva ca |
Paraśum[4]) Cāruguptam ca
Cārubhadram *ca* Cā[5]rukam || 18 ||
Cāruhāsam kaniṣṭham ca
kanyām Cārumatīm tathā. |
jajñire Satyabhāmāyā[1]): [||18₁||
Bhānur[2]) Bhīmarathaḥ Kṣaṇaḥ[3])
Rohito Dīptimāṃś caiva
Tāmra*bandho*[1]) Jalamdhamaḥ, |
catasro[2]) jajñire teṣām
svasāraś[3]) *ca*[4]) yavīyasīḥ[5]). || 19 ||

Jāmbavatyā[1]) suto jajñe
Sāmba*ḥ samiti*[2]śobhanaḥ. |

Cāruvid[1]yaś ca Rukmiṇyām
kanyā Cārumatī[2]) tathā |
Sānur Bhānus tath-Âkṣaś ca
Rohito Mantra*vit*[3]) tathā || 18 ||
Jar*ān*[1]dhakas Tāmra*v*ak*ṣā*[2])
*Bhaumar*iś[3]) ca Jaraṃdharaḥ[4]) |

catasro jajñire teṣām
svasāro Garuḍadhvajāt: || 19 ||
Bhānu*ḥ Saubh*arikā[1]) caiva
Tāmraparṇī Jaraṃdha*m*ā[2]) |
Satyabhāmāsutā et*e*[3]).
Jāmbavatyāḥ[4]) prajāḥ śṛṇu: ||19₁||
Bhadraś ca Bhadraguptaś ca
Bhadra*vind*as[1]) tathaiva ca |
*Bhadr*a[2]bāhuś ca vikhyātaḥ
kanyā Bhadrāvatī tathā || 19₂ ||

---

18 = Mt. 46.16ab; P.1 I. 13.154; P.2 V. 13.157b, 158a. 1) P.1P.2 Cārubhadram. 2) P.1P.2 Sudaśvam. 3) P.1P.2 Hrasvam. 4) P.1P.2 saptamam. 5) Mt. Sucā-.

18₁ = Mt. 47.16c, 17a; P.1 I. 13.155; P.2 V. 13.158b, 159a. 1) Mt. -māyām; P.2T. -māyāḥ. 2) P.2T. sapta. 3) Mt.T. Bhramaratekṣaṇaḥ; V. Bhīmarathekṣaṇaḥ; P.2T. Bhīmarathakṣamāḥ.

19 = Mt. 47.17b, 18a; P.1 I. 13.156; P.2 V. 13.159b, 160a. 1) Mt. Tāmraś Cakro. 2) P.2 svasvāram. 3) P.2 tatas te. 4) Mt. -ras tu. 5) P.2 -yasī.

19₁ = Mt. 47.18b; P.1 I. 13.157a; P.2 V. 13.160b. 1) Mt. -yāḥ; P.2 -yām. 2) P.1 -baś caivâti-; P.2 -ba ity eva.

18 = Bḍ. II. 71.246b, 247a; Vā. 96.238. 1) Vā. -vindh-. 2) Vā.T. -mahī. 3) Vā. Mantrayas.

19a = Bḍ. II. 71.247b; Vā. 96.239a. 1) Bḍ. Jaron-. 2) Bḍ. -racakrau. 3) Bḍ. Saubhariś. 4) Vā.T. Jaraṃdhamaḥ.

19b = Bḍ. II. 71.248a; Vā. 96.239b.

19₁ = Bḍ. II. 71.248b, 249a; Vā. 96.240. 1) Vā. -nur Bhaumarikā. 2) Bḍ. -dharā. 3) Vā. -sutān etāñ. 4) Bḍ. -vatyā.

19₂ = Bḍ. II. 71.249b, 250a; Vā. 96.241ab. 1) Bḍ. -citras; Vā.T. -vindras. 2) Vā. Sapta-.

	Saṃbodhanī ca vikhyātā
	jñeyā Jāmbavatīsutāḥ[1]). |
	Saṃgrāmajic ca Śatajit |
	tathaiva ca Sahasrajit || 19₃ ||
	ete putrāḥ Sudevyāś[1]) ca
	Viṣvaksenasya kīrtitāḥ. |
Mitravān Mitravindaś[1]) ca	Vṛko Vṛkā[2]śvo Vṛkajid
Mitravindā[2]) *varāṅganā*[3]) || 20 ||	Vṛjinī ca *var*[3]āṅganā || 20 ||

Mitrabāhuḥ[1]) Sunīthaś[2]) ca Nāgnajityāḥ prajā*s tv iha*[3]). |
evamādīni putrāṇāṃ sahasrāṇi nibodhata[4]), || 21 ||

śataṃ śatasahasrāṇāṃ	prayutaṃ tu samākhyātaṃ,
putrāṇāṃ tasya dhīmataḥ |	Vāsudevasya ye sutāḥ |
aśītiś ca sahasrāṇi[1])	ayutāni *t*[1]athâṣṭau ca
Vāsudevasutās tathā[2]) |	śūrā raṇaviśāradāḥ. |
lakṣam ekaṃ tathā proktaṃ	Janārdanasya vaṃśo vaḥ
putrāṇāṃ ca dvijottamāḥ. || 22 ||	kīrtito 'yaṃ yathātatham. || 22 ||

Bṛhatī *Purubhāryâsīt sumadhyā sugatis*[1]) tathā, |
kanyā sā Bṛhadukthasya Śai[2]neyasya mahātmanaḥ. || 22₁ ||
tasyāḥ putrās tu vikhyātās trayaḥ samitiśobhanāḥ: |
Aṅgadaḥ *Kumudaḥ*[1]) Śvetaḥ kanyā Śvetā tathaiva ca || 22₂ ||
Avagāha*ś ca*[1]) Citraś ca Śūraś Citrarathaś[2]) ca yaḥ |
Citrasenaḥ *sutaś*[3]) câsya kanyā Citravatī tathā |
Tumbaś ca Tumba*bāṇ*aś[4]) ca J*anastambaś ca*[5]) tāv ubhau. || 22₃ ||

Upāsaṅgas*u*tau[1]) dvau tu[2]) Vajr*āraḥ* Kṣip*ra*[3]) eva ca |

19₃ = Bḍ. II. 71.250b, 251a; Vā. 96.241c, 242a. 1) Vā. -sutā.

20 = Mt. 47.19a; P.1 I. 13.159a; P.2 V. 13.162b. 1) P.1P.2 Sumitraṃ Cārumitraṃ. 2) P.2 -vindaṃ. 3) P.1 vyajāyata; P.2 varāśanaṃ.

20 = Bḍ. II. 71.251b, 252a; Vā. 96.242b, 243a. 1) Bḍ. -vyāṃ. 2) Vā. -ka-. 3) Vā. sur-.

21 = Bḍ. II. 71.252b, 253a; Mt. 47.19b, 20a; P.1 I. 13.159b, 160a; P.2 V. 13.163; Vā. 96.243b, 244a. 1) P.2 -bāhum. 2) P.2 -thaṃ. 3) Mt. prajā hi sā; P.1 -tyāṃ babhūvatuḥ; P.2 -tyāḥ sutā amī. 4) P.1 niśāmaya.

22 = A. 277.6b, 7a = ab; Mt. 47.20b, 21; P.1 I. 13.160b = b; P.2 V. 13.164a = b. 1) P.1P.2 -srāṇāṃ. 2) A. Yādavāḥ Kṛṣṇarakṣitāh.

22 = Bḍ. II. 71.253b, 254; Vā. 96.244b, 245. 1) Bḍ. y-.

22₁ = Bḍ. II. 71.255; Vā. 96.246. 1) Vā. -tī nartakonnevī; sunaye saṃgatā. 2) Vā.T. Śau-.

22₂ = Bḍ. II. 71.256; Vā. 96.247. 1) Bḍ. Kanakaḥ.

22₃ = Bḍ. II. 71.257, 258a; Vā. 96.248, 249a. 1) Bḍ. -gāvahasyaṃ. 2) Vā.T. Citravaraś. 3) Bḍ. smṛtaś. 4) Bḍ. Tumbavarcāś. 5) Bḍ. jātau Tumbasya.

23 = Bḍ. II. 71.258, 259b; Mt. 47.22; Vā. 96.249b, 250a. 1) Vā. Upāṅgasya

Bhūrīndraseno Bhūriś ca Gaveṣaṇa[4]sutāv ubhau. || 23 ||

Pradyumnasya *tu*[1]) dāyādo Vaidarbhyāṃ buddhisattamaḥ | Aniruddho raṇe *'ruddho*[2]), jajñe 'sya Mṛgaketanaḥ[3]). || 24 ||	Yudhiṣṭhirasya kanyā *tu*[1]) Sutanur nāma viśrutā, | tasyām Aśvasuto jajñe Vajro nāma mahāyaśāḥ, | Vajrasya Pratibāhus tu, Sucārus[2]) tasya câtmajaḥ. || 24 ||

Kāśyā[1]) Supārśvam tanayam[2]) Sāmbāl lebhe[3]) tarasvinam[4]). |
satya[5]prakṛtayo devāḥ pañca vīrāḥ[6]) prakīrtitāḥ || 25 ||
tisraḥ koṭyaḥ *pravīrāṇāṃ*[1]) Yādavānāṃ mahātmanām |
ṣaṣṭiḥ[2]) śatasahasrāṇi vīryavanto mahābalāḥ, || 26 ||
devāṃśāḥ[1]) sarva evêha ut[2]pannās te mahaujasaḥ |
dai[3]vāsure hatā ye *ca*[4]) asurā *vai*[5]) mahābalāḥ[6]) || 27 ||
ihô[1]tpannā manuṣyeṣu bādhante sarva[2]mānavān[3]), |
teṣām utsādanār[4]thāya[5]) utpannā[6]) Yādave[7]) kule. || 28 ||
kulānām *śatam* ekaṃ ca[1]) Yādavānāṃ mahātmanām. |
sarvam eka[2]kulaṃ[3]), yāvad[4]) vartate[5]) Vaiṣṇave[6]) kule || 29 ||

---

smṛtau. 2) Mt. Upasaṅgasya tu sutau. 3) Mt. Vajraḥ Saṃkṣipta. 4) Vā. -veṣasya.

24 = Mt. 47.23; P.1 I. 13.161; P.2 V. 13.164b, 165a. 1) P.1P.2 ca. 2) P.1P.2 yoddhā. 3) P.2 mṛgaketanī.	24 = Bd. II. 71.259bI. II = aI, cII; Vā. 96.250b, 251. 1) Bd. kanyāyāṃ. 2) Bd. Sudhanus.

25 = Bd. II. 71.260; Mt. 47.24; P.1 I. 13.162; P.2 V. 13.165b, 166a; Vā. 96.252a = a. 1) Bd. -śyāṃ; Mt.V.P.1P.2 Kāmyā; Vā.T. Kāśmā. 2) Bd. tu pañca tanayāṃl; Mt.P.1P.2 Supārśvatanayā. 3) Bd. lebhe Sāmbāt; P.2 Sāmbaṃ lebhe; Vā. jajñe Sāmbā. 4) Bd.Mt.T. -vinaḥ. 5) P.1 sattva-; P.2 sapta; V. sattva-. 6) P.1P.2 parāḥ pañca.

26 = Bd. II. 71.261a = a; Mt. 47.25; P.1 I. 13.163; P.2 V. 13.166b, 167a; Vā. 96.252b, 253a. 1) Bd.Vā.V. tu pautrāṇāṃ; Vā.V. putrāṇāṃ. 2) Vā. T. ṣaṣṭi-; V. -ṭhiṃ.

27 = Bd. II. 71.263a = b; Mt. 47.26; P.1 I. 13.164; P.2 V. 13.167b, 168a; Vā. 96.253b, 254a; Vi. IV. 15.23a = b. 1) P.2 te devāḥ. 2) Mt. hy ut-. 3) Bd.Mt.P.2Vi. de-. 4) Bd. devāsurāhavahatā; Mt. ca tv; P.1 ye vā; Vi. -surahatā ye tu. 5) Bd.Mt. -rā ye; P.1 -rās tu; Vi. Daiteyāḥ su-. 6) Vā. -tapāḥ.

28 = Bd. II. 71.263b, 264a; Mt. 47.27; P.1 I. 13.165; P.2 V. 13.168b, 169a; Vā. 96.254bc; Vi. IV. 15.23b, 24a. 1) Vi. te cô-. 2) Bd. -te te tu m-. 3) Vi. -ṣu janopadravakāriṇaḥ. 4) P.1 uddharaṇār-. 5) Vā. -ārthaṃ tu. 6) Mt P.2 -panno. 7) Vi. -thāya bhuvi deva Yadoḥ.

29 = Bd. II. 71.264b, 261b; Mt. 47.28; P.1 I. 13 166a = a; P.2 V. 13.169b, 170a; Vā. 96.255. 1) Bd. samutpannaṃ kulaśataṃ; Vā. kulāni daśa caikaṃ ca. 2) Bd. eva; Mt.P.2 etat. 3) P.2 kule. 4) Bd. yac ca;

Viṣṇus teṣāṃ pra*māṇe*[1]) ca prabhutve ca vyavasthitaḥ. |

nideśasthāyinas tasya	nideśasthāyibhis tasya
*kathy*ante[1]) sarva-Yādavāḥ. ‖ 30 ‖	badhyante *sarva*[1]mānuṣāḥ. ‖ 30 ‖

iti prasūtir Vṛṣṇīnāṃ samāsavyāsayogataḥ |
kīrtitā kīrtanī*yā sā*[1]) kīrtisiddhim abhīpsi*tā*[2]). ‖ 30₁ ‖
ya imaṃ Kṛṣṇavaṃśasya sucaritrasya dhīmataḥ |
svargāpavargadaṃ śreṣṭhaṃ mahāpātakanāśanam, |
aputro labhate putraṃ vittārthī vittam āpnuyāt. ‖ 30₂ ‖

Mt. yāvad; P.2 jātaṃ. 5) Bḍ. -tante; P.2 vardhane. 6) Bd. caiva ye.

30a = Bḍ. II. 71.262a; Mt. 47.29a; P.1 I. 13.166b; P.2 V. 13.170b; Vā. 96.256a; Vi. IV. 15.25a. 1) Mt.P.1P.2 praṇetā.

30b = Mt. 47.29b; P.1 I. 13.167a; P.2 V. 13.170c; Vi. IV. 15.25b. 1) P.1 P.2 ṛddhyante; Vi. babhūvuḥ.

30b = Bḍ. II. 71.262b; Vā. 96.256b. 1) Vā. sura-.

30₁ = Bḍ. II. 71.265; Vā. 96.257. 1) Vā. kīrtanāc caiva. 2) Vā. -psitām.

30₂ = Vā. 96.258.

B.

(Bḍ. II. 71.1—195; H. 2136—2198; Mt. 47.30—168; P.1 I. 13.167b—267; P.2 V. 13.171—272a; Vā. 97.1—203; cfr. A. 276.9—25.)

| Manuṣyaprakṛtīn devān kīrtyamānān nibodhata:
| Saṃkarṣaṇo Vāsudevaḥ Pradyumnaḥ Sāmba eva *ca* |
| Aniruddhaś ca pañcaite vaṃśavīrāḥ prakīrtitāḥ || 1₁ ||

Saptarṣayaḥ Kuberaś ca yakṣo[1]) Maṇi*va*[2]ras tathā |
Śā*l*akir[3]) Nāradaś[4]) caiva *vidvān*[5]) Dhanvantaris tathā || 1 ||
| Nandinaś ca mahādevaḥ Śā[1]laṅkāyana *eva ca*[2]) |
ādidevas ta*thā*[1]) Viṣ[2]ṇur ebhi*ś ca*[3]) saha daivataiḥ. || 2 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Viṣṇuḥ kimarthaṃ saṃbhūt*aḥ*[1]), smṛtāḥ[2]) saṃbhūtayaḥ kati[3]) |
bhaviṣyāḥ kati *cāivâ*nye[4]) prādurbhāvā mahātmanaḥ, || 3 ||
brahma[1]kṣetreṣu *śānt*[2]eṣu kimartham iha jāyate? |
| [yadartham iha saṃbhūto Viṣṇur Vṛṣṇy-Andhak*e kule*[1])] |
punaḥ punar manuṣyeṣu, tan naḥ pra[1]brūhi pṛcchatām[2])! || 4 ||

| 1₁ = Bḍ. II. 72.1, 2a; Vā. 97.1, 2a.
1 = Bḍ II. 72.2b, 3a; Mt. 47.30; P.1 I. 13.167b, 168a; P.2 V. 13.171; Vā. 97.2b, 3a. 1) Bḍ. yajño. 2) Mt. Māṇica-; P.1P.2 -dha-. 3) Bḍ. -lūkir; P.1P.2 Sātyakir; Vā. -lakī. 4) Vā. Varadaś. 5) Mt.P.2T. siddho; P.1P.2V. śivo; P.2T. siddhā.
| 2a = Bḍ. II. 72.3b; Vā. 97.3b. 1) Bḍ. Sā-. 2) Vā. ucyate.
2b = Bḍ. II. 72.3c; Mt. 47.31a; P.1 I. 13.168b; P.2 V. 13.172a; Vā. 97.3c. 1) Bḍ.Vā. -dā. 2) Vā.T. jiṣ-. 3) Mt.P.1P.2 -bhis tu.
3 = Bḍ. II. 72.4; Mt. 47.31b, 32a; P.1 I. 13.169; P.2 V. 13.172b, 173a; Vā 97.4. 1) Mt. kimarthaṃ saṃghaśo bhūtāḥ; P.1P.2 kimarthaṃ saha saṃbhūtāḥ. 2) P.1P.2 sura-. 3) P.1P.2 kṣitau. 4) Bḍ. câṇye[tu]; P.1 vā câsya; Vā. vânye tu.
4a = Bḍ. II. 72.5a; Mt. 47.32b; P.1 I. 13.170a; P.2 V. 13.173b; Va. 97.5a. 1) P.1 sarva-. 2) Bḍ. śast-; P.1P.2 sarv-; Vā. -tre yugānt-.
| 4b = Mt. 47.33a; P.1 I. 13.170b; P.2 V. 13.174a. 1) Mt. -kottamaḥ.
4b(c) = Bḍ. II. 72.5b; Mt. 47.33b; P.1 I. 13.171a; P.2 V. 13.174b; Vā. 97.5b. 1) P.1P.2 me tvam. 2) P.1P.2 -taḥ.

vistareṇaiva sarvāṇi karmāṇi[1]) ripughātinaḥ |
śrotum icchāma*he samyag*[2]), *vada*[3]) Kṛṣṇasya dhīmataḥ! || 5 ||
karmaṇām ānupūrv*yā*[1]) ca prādurbhāvāś ca ye *pra*bhoḥ[2]), |
yā câ[3]sya prakṛtiḥ *tāta*[4]), tāṃ *câsmān vak*tum[5]) arhasi! || 6 ||
kathaṃ *sa*[1]) bhagavān Viṣṇuḥ sureṣ*v ariniṣ*ūdanaḥ[2]) |
Vasudevakule dhīmān Vāsudevatvam āgataḥ, || 7 ||
amarair āvṛtaṃ[1]) puṇyaṃ puṇyakṛdbhir alaṃkṛtam |
devalokaṃ sam[2]utsṛjya martyalokam ihâgataḥ? || 8 ||
devamānuṣayor netā bhūr-bhuvaḥ[1]-prasavo *Hariḥ*[2]) |
kimarthaṃ divyam ātmānaṃ mānuṣye[3]) sam*aveś*ayat[4])? || 9 ||
yaś cakraṃ vartayaty eko manuṣyāṇāṃ *mano*[1]mayam, |
mā[2]nuṣye sa kathaṃ buddhiṃ cakre cakrabhṛtāṃ varaḥ? || 10 ||
gopāyanaṃ yaḥ kurute jagat*aḥ*[1]) sārvalauki[2]kam, |
sa kathaṃ gāṃ gato Viṣṇur gopatvam *akarot*[3]) prabhuḥ? || 11 ||
mahābhūtāni bhūtātmā yo dadhāra cakāra *ha*[1]) |
śrīgarbhaḥ sa kathaṃ garbhe striyā bhūcarayā dhṛ[2]taḥ? || 12 ||
yena lokān kramair jitvā tribhis trīṃs tridaśe*cchayā*[1]) |
sthāpitā jagato mārgās trivargapra*bhavās*[2]) trayaḥ[3]), || 13 ||
yo 'ntakāle jagat pītvā kṛtvā toyamayaṃ vapuḥ |
lokam ekārṇavaṃ cakre dṛśyādṛśyena vartmanā, || 14 ||
yaḥ purāṇe purāṇātmā vārāhaṃ *rūpam*[1]) āsthitaḥ |
viṣāṇāgreṇa vasudhām ujjahārârisūdanaḥ, || 15 ||
yaḥ purā Puruhūtārthe trailokyam idam avyayam |
dadau jitvā[1]) vasumatīṃ surāṇāṃ surasattamaḥ, || 16 ||
yena saiṃhaṃ vapuḥ kṛtvā dvidhā kṛtvā ca tat[1]) punaḥ |
pūrva-Daityo mahāvīryo Hiraṇyakaśipur hataḥ, || 17 ||

---

5 = Bd. II. 72.6; H. 2136; Vā. 97.6. 1) H. karmāṇi sarvāṇi. 2) H. -my aśeṣeṇa. 3) H. Hareḥ; Vā. dehaiḥ.
6 = Bd. II. 72.7; H. 2137; Vā. 97.7. 1) Bd. -vīṃ; Vā. -vyaṃ. 2) Bd. Vā.V. -bho; H. vibhoḥ. 3) Bd. vâ-. 4) H. Brāhmī; Vā. sūta. 5) H. ca vyākhyātum.
7 = Bd. II. 72.8; H. 2138; Vā. 97.8. 1) H. ca. 2) H. -ṣo ripusūdanaḥ
8 = Bd. II. 72.9; H. 2139; Vā. 97.9. 1) Vā. -raiḥ sūta kiṃ. 2) Bd. kim.
9 = Bd. II. 72.10b, 11a; H. 2140; Vā. 97.10. 1) Bd. dhātur yaḥ. 2) H. -bhavo vibhuḥ. 3) Vā. -ṣe. 4) H. saṃnyayojayat.
10 = Bd. II. 72.11b, 12a; H. 2141; Vā. 97.11. 1) H. mānuṣāṇām anā-. 2) Vā. ma-.
11 = Bd II. 72.12b, 13a; H. 2142: Va. 97.12. 1) Vā. -tāṃ. 2) Bd. -kali-. 3) H. agamat.
12 = Bd. II. 72.13b, 14a; H. 2143; Vā. 97.13. 1) H. ca. 2) Bd. vṛ-.
13 = Bd. II. 72.14b, 15a; H. 2144; Vā. 97.14. 1) Bd. saśrīkās tridaśāḥ kṛtāḥ; Vā. -śepsayā. 2) Bd. trikramaṃ vapur; Vā. -pravarās. 3) Bd. āhṛtam.
14 = H. 2145; Vā. 97.15.
15 = H. 2146; Vā. 97.16a = a. 1) Vā. vapur.
16 = Bd. II. 72 15b = b; H. 2147: Vā. 97.16b = b. 1) Bd. -tāṃ.
17 = Bd. II. 72.16; H. 2148; Vā. 97.17. 1) Vā. yat.

yaḥ purā hy analo bhū[1]*tvā* Aurvaḥ saṃvartako vibhuḥ |
Pātālāstho 'rṇavagata*ḥ*[2]) papau toyamaya*ṃ* ha*v*iḥ[3]), || 18 ||
sahasra*caraṇa*ṃ[1]) *devaṃ*[2]) sahasrā*ṃśu*ṃ[3]) sahasra*śaḥ*[4]) |
sahasra*śirasa*ṃ[5]) devaṃ yam āhur vai yuge yuge, || 19 ||
nābhyā[1]raṇyāṃ samu*dbhūta*ṃ[2]) yasya paitāmahaṃ gṛham |
ekārṇavagate *loke*[3]) tatpaṅkajam apaṅkajam, || 20 ||
yena te nihatā Daityāḥ saṃgrāme Tārakāmaye |
sarvadevamayaṃ kṛtvā sarvāyudhadharaṃ vapuḥ, || 21 ||
Garuḍasthena cô[1]tsiktaḥ Kālanemir nipātitaḥ |
nirjitaś ca, mahā-Daityas Tārakāś ca mahāsuraḥ, || 22 ||
uttarā*ṃśe*[1]) samudrasya kṣīrodasyâmṛtodadheḥ |
yaḥ śete śāśvataṃ yogam āsthāya[2]) timiraṃ mahat, || 23 ||
su[1]rāraṇī garbham adhatta divyaṃ tapaḥprakarṣād Aditiḥ[2]) purā yam, |
Śakraṃ ca yo Daityagaṇāva[3]ruddhaṃ garbhāvamā[4]nena bhṛśaṃ cakāra ha, [||24||]
padāni yo[1]) loka*padā*ni *kṛ*[2]tvā cakāra Daityān salileśay*āṃs tān*[3]), |
kṛtvā ca devāṃs[4]) tridivasya devāṃś cakre sureśaṃ *Puruhūtam eva*[5]),||25||
gārhapaty*ena*[1]) vidhinā anvāhārye*ṇa*[2]) karmaṇ*ā*[3]) |
agnim āhavanīyaṃ ca vedīṃ[4]) caiva kuśaṃ sruvam[5]) || 26 ||
prokṣaṇīyaṃ *śrutaṃ*[1]) caiva ā[2]vabhṛthyaṃ tathaiva ca |
atha *trīn iha*[3]) yaś cakre havya*bhāga*[4]pradān makhe || 27 ||
havyādāṃś ca surāṃś cakre kavyādāṃś ca pitṝn api, |
bhogārtha*ṃ yajña*[1]vidhinā yo *yajño*[2]) yajñakarmaṇi, || 28 ||
yūpān samitsruvaṃ somaṃ *pavitraṃ paridhīn api*[1]) |
yajñiyāni ca dravyāṇi yajñ*iy*āṃś ca *tath*ânalān[2]) || 29 ||
sadasyān yajamānāṃś ca a[1]*śvamedhān*[2]) kratūttamān |

---

18 = Bḍ. II. 72.17; H. 2149; Vā. 97.18. 1) Bḍ. bhātvā tv; Vā. bhātvā 2) H. -taṃ. 3) H. -ya- Hariḥ.

19 = Bḍ II. 72.18; H. 2150; Vā. 97.19. 1) H. -śirasaṃ. 2) H. brahman. 3) H. -srāraṃ. 4) H. -dam. 5) H. caraṇaṃ.

20 = Bḍ. II. 72.19; H. 2151; Vā. 97.20. 1) Bḍ. -ya-. 2) H. -utpannaṃ. 3) H. kāle.

21 = Bḍ. II. 72.20; H. 2152; Vā. 97.21.

22 = Bḍ. II. 72.21a = a; H. 2153; Vā. 97.22a = a. 1) Bḍ. mahābalena vô-.

23 = Bḍ. II. 72.21bc; H. 2154; Vā. 97.22bc. 1) H. -rānte. 2) ācchādya.

24 = Bḍ. II. 72.22; H. 2155; Vā. 97.23. 1) Vā.T. pu-. 2) H. -iti. 3) Bḍ. -ṇaṃ ca. 4) H. -dhā-.

25 = Bḍ. II. 72.23; H. 2156; Vā. 97.24. 1) Vā. yadânilo. 2) H. -mayāni kṛ-; Vā.T. hṛ-. 3) H. -yasthān. 4) Vā. -vâdidevas. 5) H. tridaśādhipatye.

26 = Bḍ. II. 72.24, 25a; H. 2157b, 2158a; Vā. 97.25. 1) H. -yaṃ ca. 2) H. -yaṃ ca. 3) H. -ṇām. 4) Vā.T. -diṃ 5) Vā. -śasrucam.

27 = Bḍ. II. 72.25b, 26a; H. 2158b, 2159a; Vā. 97.26. 1) H. dhruvaṃ; Vā. sruvaṃ. 2) Vā. a-. 3) Bḍ. atharṣīṃś caiva; H. āvāṃs trīṇi ca. 4) H.-kavya-.

28 = Bḍ. II. 72.26bc; H. 2159b, 2160a; Vā. 97.27. 1) H. -the mantra-. 2) H. yaś cakre.

29 = Bḍ. II. 72.27; H. 2160b, 2161a; Vā. 97.28. 1) H. -mam ārdrāś ca samidhas tathā. 2) H. -ñāṃś ca sacayānalān.

vibabhāja[3]) purā *yaś ca*[4]) pārameṣṭhyena karmaṇā, || 30 ||
yugānurūpaṃ[1]) yaḥ kṛtvā *trīṃl*[2]) *lokān hi yathā*[3]kramam[4]) |
kṣaṇā *nimeṣāḥ*[5]) kāṣṭhāś ca kalās traikālyam[6]) eva ca || 31 ||
muhūrtās tithayo māsāḥ *pakṣāḥ*[1]) saṃvatsa*rās*[2]) tathā |
ṛtavaḥ kālayogāś ca pramāṇaṃ trividhaṃ tri[3]ṣu || 32 ||
āyuḥ kṣetrāṇy upacay*aṃ*[1]) lakṣaṇaṃ[2]) rūpasauṣṭhavam |
| medhā*vitva*ṃ[3]) ca śauryaṃ ca śāstrasyaiva ca pāraṇam || 33 ||
trayo varṇās trayo lokās traividyaṃ pāvakās trayaḥ |
traikālyaṃ trīṇi karmāṇi *tisro*[1]) *'pā*yās[2]) trayo guṇāḥ[3]) || 34 ||
sṛṣṭā lokāḥ *surāś*[1]) *caiva*[2]) yenânantyena[3]) *kar*[4]maṇā |
sarvabhūtagaṇāḥ sṛṣṭāḥ sarvabhūtag*a*[5]ṇātma*nā*[6]), || 35 ||
nṛṇām indriyapūrveṇa[1]) yogena ramate ca yaḥ, |
gatāga*tānāṃ*[2]) yo netā sarvatra *vividheś*[3]varaḥ, || 36 ||
yo gatir dharmayuktānāṃ, agatiḥ pāpakarmaṇām, |
cāturvarṇyasya prabhavaś, cātur*hotṛ*[1]asya rakṣitā, || 37 ||
cāturvidyasya yo vettā cāturāśramyasaṃśrayaḥ |
digantar*aṃ*[1]) nabho bhūmir āpo vāyur vibhāvasuḥ, || 38 ||
yaś candrasūry*ayor*[1]) jyotir yugeśaḥ[2]) kṣaṇadā*ntak*aḥ[3]), |
yaḥ paraṃ[4]) śrūyate *devo*[5]), yaḥ paraṃ śrūyate ta*ma*ḥ[6]), || 39 ||
yaḥ paraṃ *tama*[1]*saḥ prāhur*[2]), yaḥ paraṃ[3]) paramātma*vān*[4]), |
Ādityādi*s tu*[5]) yo devo[6]), yaś ca Daityāntako vibhuḥ[7]), || 40 ||
yugānteṣv antako yaś ca, yaś ca lokāntakāntakaḥ, |

---

30 = Bḍ. II. 72.28; H. 2161b, 2162a; Vā. 97.29. 1) Bḍ. ca hy a-. 2) H. medhādīṃś ca. 3) Vā. -bhrāja. 4) Bḍ. vicitrān rājasūyādīn; H. -rā sarvaṃ.

31 = Bḍ. II. 72.29; H. 2162b, 2163a; Vā. 97.30. 1) Bḍ. udgātrādīṃś ca. 2) Bḍ. yajñaṃl; H. lokān. 3) Bḍ. -kān anu-. 4) H. -kān anuprikramāt. 5) H. lavāś ca. 6) Vā.T. -lam.

32 = Bḍ II. 72.30; H. 2163b, 2164a; Vā. 97.31. 1) Bḍ. -sā dinaṃ; Vā. sā dina-. 2) Bḍ.Vā. -raṃ. 3) Vā. nṛ-.

33 = Bḍ. II. 72.31; H. 2164b = a; Vā. 97.32. 1) H. -yo. 2) Bḍ. atha balaṃ kṣaṇaṃ yad. 3) Vā. -dhā vittaṃ.

34 = Bḍ. II. 72.32; H. 2165; Vā. 97.33. 1) H. trayo. 2) Bḍ. mātrā; Vā. māyās. 3) Bḍ. guṇās trayaḥ.

35 = Bḍ. II. 72.33; H. 2166; Vā. 97.34. 1) Bḍ. -keśvarāś; H. kās trayo. 2) H. 'nantā. 3) Bḍ. yena yena ca. 4) H. vart-. 5) H. -gu-. 6) H. -guṇātmakāḥ.

36 = Bḍ. II. 72.34; H. 2167; Vā. 97.35. 1) Bḍ. kṣaṇaṃ saṃdhāya. 2) H. -gatibhyāṃ. 3) H. jagatīś-.

37 = Bḍ. II. 72.35; H. 2168; Vā. 97.36. 1) Bḍ.Vā. -varṇy-.

38 = Bḍ. II. 72.36; H. 2169; Vā. 97.37. 1) H. -ro.

39 = Bḍ. II. 72.37; H. 2170; Vā. 97.38. 1) Bḍ.Vā. candrasūryadvayaṃ. 2) Bḍ. -śāḥ; H. yogīśaḥ. 3) Bḍ. -dācarāḥ; Vā. -dācaraḥ. 4) Vā. -raḥ. 5) H. jyotir. 6) Bḍ.Vā. -paḥ.

40 = Bḍ. II. 72.38; H 2171a, 2173b; Vā. 97.39. 1) Vā. tapa-. 2) H. -raṃ prāhur aparaṃ. 3) H. -raḥ. 4) H. -naḥ. 5) H. -diś ca. 6) H. divyo. 7) Vā. yaḥ paraṃ śrūyate tapaḥ.

setur yo lokasetūnāṃ, medhyo[1]) yo medhyakarmaṇām, || 41 ||
vedyo yo vedaviduṣāṃ, prabhur yaḥ[1]) prabhavātmanām, |
Somabhūtas tu *Saumya*nām[2]), Agnibhūto 'gnivar*casā*m[3]), || 42 ||
manuṣyāṇāṃ mano[1]bhūtas, tapobhūtas tapasvinām, |
vinayo naya*vṛttā*[2]nāṃ, tejas tejasvinām api, || 43 ||
vigraho vigrahā*rhāṇāṃ*[1]), gatir gatimatām api. |
ākāśaprabhavo vāyur, vāyuprāṇo hutāśanaḥ, || 44 ||
devā hutāśanaprāṇāḥ, prāṇo 'gner Madhusūdanaḥ. |
rasāc choṇita*saṃ*bhūt*iḥ*[1]), śoṇitān māṃsam ucyate, || 45 ||
māṃsāt tu medaso janma, medaso 'sthi nirucyate[1]), |
asthno majjā samabhavan, majjātaḥ śukrasaṃbhavaḥ, || 46 ||
śukrād garbhaḥ samabhavad rasamūlena karmaṇā. |
tatrâp*aḥ*[1]) prathamo[2]) *bhāg*aḥ[3]), *sa*[4]) saumyo[5]) rāśir ucyate. || 47 ||
garbhoṣma[1]saṃbhavo *'gnir* yo[2]), dvitīyo rāśir ucyate. |
śukraṃ somātmakaṃ vidyād ārtavaṃ pāvakātmakam, || 48 ||
bhāvau[1]) rasā*nugāv etau*[2]) vīrye[3]) ca śaśipāvakau! |
khaphavarge 'bhavac[4]) chukraṃ pittavarge ca śoṇitam, || 49 ||
kaphasya hṛdayaṃ sthānaṃ, nābhyāṃ pittaṃ[1]) pratiṣṭhitam. |
dehasya madhye hṛdayaṃ, sthānaṃ *taṃ*[2]) manasaḥ smṛtam, || 50 ||
nābhīkoṣṭhāntaraṃ yat[1]) tu, tatra devo Hutāśanaḥ. |
manaḥ prajāpatir jñeyaḥ, kaphaḥ Somo vibhāvyate, || 51 ||
pittam Agniḥ smṛto hy *evam*[1]) agnīṣomātmakaṃ jagat. |
evaṃ pravartite[2]) garbhe[3]) var*dhi*te[4]) 'mbuda[5]saṃnibhe[6]) || 52 ||
vāyuḥ praveśanaṃ cakre saṃgataḥ paramātmanā. |

---

41 = Bḍ. II. 72.39; H. 2174; Vā. 97.40. 1) H. -yaṃ.
42 = Bḍ. II. 72.40; H. 2175; Vā. 97.41. 1) H. yaḥ prabhur. 2) Bḍ.Vā. bhūtānām. 3) H. -vartmanāṃ.
43 = Bḍ. II. 72.41; H. 2176; Vā. 97.42. 1) Bḍ. manur. 2) Bḍ.Vā. nayatṛptā-.
44 = Bḍ. II. 72.42; H. 2177b, 2178a; Vā. 97.43. 1) Bḍ.Vā. -hāṇāṃ yo.
45 = Bḍ. II. 72.43; H. 2178b, 2179a; Vā. 97.44. 1) H. -sād vai śoṇitaṃ bhūtaṃ.
46 = Bḍ. II. 72.44; H. 2179b, 2180a; Vā. 97.45. 1) Vā.T. -rūpyate.
47 = Bḍ. II. 72.45; H. 2180b, 2181a; Vā. 97.46. 1) Bḍ. -trâpāṃ; Vā. -trâpi. 2) Bḍ. -māv; Vā. -maṃ. 3) Bḍ. āpaḥ; Vā. câpas. 4) Vā. tāḥ. 5) Vā. -ya-.
48 = Bḍ. II. 72.46; H. 2181b, 2182a; Vā. 97.47. 1) Bḍ. 'śma-. 2) Bḍ.Vā. jñeyo.
49 = Bḍ. II. 72.47; H. 2182b, 2183a; Vā. 97.48. 1) H. -vā. 2) H. -sātmakās teṣāṃ. 3) H. -yaṃ. 4) Bḍ. bhavec.
50 = Bḍ. II. 72.48; H. 2183b, 2184a; Vā. 97.49. 1) H. pittaṃ nābhyāṃ. 2) Bḍ.Vā. tu.
51 = Bḍ. II. 72.49; H. 2184b, 2185a; Vā. 97.50. 1) Bḍ. -bhiś côdarasaṃsthā.
52 = Bḍ. II. 72.50; H. 2185b, 2186a; Vā. 97.51. 1) Bḍ. hy etad; Vā. -tāv etāv. 2) Vā. -to. 3) Vā. -bho. 4) Bḍ. vṛtte; Vā. vartate. 5) Bḍ. karkaṃdhu-. 6) Vā. -bhaḥ.

sa pañcadhā śarīrastho *bh*id[1]yate vardhay*an*[2]) punaḥ: || 53 ||
prāṇ*ā*[1]pān*au*[2]) samānaś ca u[3]dāno vyāna eva ca. |
prāṇo 'sya param*aṃ sthān*aṃ[4]) vardhayan parivar*dh*ate[5]), || 54 ||
apānaḥ paścimaṃ kāyam udānor(!)dhvaṃ[1]) śarīriṇaḥ[2]), |
vyāno vyān*ī*y*ate[3]) yena, samānaḥ *sarvasaṃdhiṣu*[4]). || 55 ||
bhūtāvāptis tatas tasya jāyatêndriyagocar*ā*[1]): |
pṛthivī vāyur ākāśam āpo jyotiś ca pañcamam, || 56 ||
*sarv*en[1]driya[2]niviṣṭ*āni*[3]) svaṃ svaṃ[4]) yogaṃ pracakrire. |
pārthivaṃ deham āhus tu[5]), prāṇātmānaṃ ca mārutam, || 57 ||
chidrāṇy ākāśayonīni, jalāt śrāvaḥ[1]) pravartate, |
jyotiś[2]) cakṣu*s teja ātmā*[3]), teṣāṃ yan*tṛ manaḥ*[4]) smṛtam, || 58 ||
grām*āś ca*[1]) viṣayāś[2]) caiva yasya vīryāt pravartitāḥ. — |
ity etān Puruṣaḥ sarvān sṛja*ṃl*[3]) lokān[4]) sanātan*aḥ*[5]) || 59 ||
naidhane 'smin kathaṃ loke naratvaṃ Viṣṇur āgataḥ? |
eṣa *naḥ*[1]) saṃśayo *dhī*[2]man, eṣa *vai*[3]) vismayo mahān! || 60 ||
kathaṃ gatir gatimatām āpanno mānuṣīṃ tanum, |
śrotum icchāmahe[1]) Viṣṇo*ḥ karmāṇi ca*[2]) yathākramam. || 61 ||
āścaryaṃ paramaṃ[1]) Viṣṇur devair[2]) D*aity*aiś[3]) ca kathyate, |
Viṣṇor utpattim āścaryaṃ *kathayas*va[4]) mahām*ate*[5])! || 62 ||
etad āścaryam ākhyānaṃ[1]) kathy*atāṃ* vai[2]) sukhāvaham, |
prakhyātabalavīryasya *prādurbhāvān*[3]) *mahātman*aḥ[4]) |
karmaṇâścaryabhūtasya Viṣṇoḥ sattvam ihôcyatām[5])! || 63 ||

---

53 = Bḍ. II. 72.51; H. 2186b, 2187b; Vā. 97.52. 1) Bḍ.Vā. vid-. 2) Bḍ. Vā. -yet.

54 = Bḍ. II. 72.52; H. 2188; Vā. 97.53. 1) H. -ṇo. 2) H. -naḥ. 3) Bḍ. ca hy ud-. 4) Bḍ.Vā. -mātmānaṃ. 5) Bḍ.Vā. -vartate.

55 = Bḍ. II. 72.53; H. 2189; Vā. 97.54. 1) Vā.T. -dhva-. 2) Vā. -ragaḥ. 3) H. vyāyacchate; Va. vyānasyate. 4) H. saṃnivartate.

56 = Bḍ. II. 71.54; H. 2190; Vā. 97.55. 1) Vā. -re.

57 = Bḍ. II. 72.55; H. 2191; Vā. 97.56. 1) H. tasyên-. 2) Vā.T. -yā-. 3) Bḍ. -ṭās te; Vā. -ṭās taṃ. 4) Bḍ. svasva-; H. srāvaḥ. 5) Vā. T. taṃ.

58 = Bḍ. II. 72.56; H. 2192; Vā. 97.57ab. 1) Vā. jalāśrāvaṃ. 2) Vā. tejaś. 3) Bḍ. -ṣuṣi koṣṭho 'smāt; Vā. -kṣuṣv itā jyotsnā. 4) Bḍ. Vā. -śāṃ yan nāmataḥ.

59 = Bḍ. II. 72.57; H. 2193; Vā. 97 57c, 58a. 1) Bḍ. saṃgrāhya; Vā. saṃgrāmā. 2) Bḍ. -yāṃś. 3) Vā. -jal. 4) Bḍ. sṛjaty ekaḥ. 5) H. -nān.

60 = Bḍ. II. 72.58; H. 2194; Vā. 97.58b, 59a. 1) H. me. 2) H. brah-. 3) H. me.

61 = Bḍ. II. 72.59; H. 2195a, 2196a; Vā. 97.59b, 60a. 1) H. -mi. 2) H. -ṇos tu Vṛṣṇīṇāṃ.

62 = Bḍ. II. 72.60; H. 2196b, 2197a; Vā. 97.60b, 61a. 1) Vā.T. -yāṇi paraṃ. 2) Bḍ. vedair; Vā.T. veda-, V. deva-. 3) Bḍ.Vā. devaiś. 4) H. mamâcakṣva. 5) H. -mune.

63 = Bḍ. II. 72.61; H. 2197b, 2198; Vā. 97.61b, 62. 1) Bḍ. -taṃ. 2) H -sva. 3) Vā.T. -vā. 4) H. Viṣṇor amitatejasaḥ. 5) Bḍ. -yate.

sūta uvāca:

| aham vaḥ kīrtayiṣyāmi prādurbhāvam mahātmanaḥ, |
| yathā *sa* bhagavāñ *jāto*[1]) mānuṣeṣu mahātapāḥ. || 63₁ ||
| *Bhṛgustrīvadhadoṣeṇa*[1]) Bhṛguśāpena mānuṣe |

śṛṇu bhūpa, pravakṣyāmi, rahasyātirahasyakam! | *tyaktvā*[1]) divyām[2]) tanum[3]) Viṣṇur mā[4]nuṣeṣv iha jāyate. |

jāyate ca yugānteṣu devakāryārthasiddhaye, || 63₂ || tasya divyām[1]) tanum Viṣṇor gadato me nibodhata! |

yug*adharme*[1]) parā[2]vṛtte kāle *ca*[3]) śithile prabhuḥ || 64 ||
kartum dharmavyavasthānam[1]) jāyate mānuṣeṣv iha |
Bhṛgoḥ śāpanimitt*am* *tu*[2]) devāsurakṛte *tadā*[3]). || 65 ||

ṛṣaya ūcuḥ:

katham devāsurakṛte *adhyāhāram*[1]) avāptavān[2]) |

d*e*[1]vāsuram yathā vṛttam, tan *naḥ prabrūhi pṛcchatām*[2])! ||66||

etad veditum icchāmo, vṛttam d*e*[1]vāsuram katham! || 66 ||

sūta uvāca:

devāsura*vimard*eṣu[1]) jāyate Harir īśvaraḥ. |

de[1]vāsuram yathā vṛttam bruvatas tan nibodhata! |

Hiraṇyakaśipur[1]) Daityas[2]) trailokyam prāk[3]) praśāsati[4]). || 67 ||

63₁ = Bḍ. II. 72.62, 63a; Vā. 97.63. 1) Bḍ. -thā babhūva bhagavān.

63₂ = Bḍ. II. 72.63b, 64a; Vā. 97.64. 1) Vā. saptasaptatayaḥ proktā.

64ab = Mt. 47.34a = b; P.1 I. 13.171bc; P.2 V. 13.175. 1) P.1P.2 yathā. 2) P.1P.2 -ya-. 3) P.1P.2 -nur. 4) Mt. ma.

64a = Bḍ. II. 72.64b; Vā. 97.65a. 1) Vā -ya-.

64c(b) = Bḍ. II. 72.65a; Mt. 47.34b; P.1 I. 13.172a; P.2 V. 13.176a; Vā. 97.65b. 1) Mt. -ge tv atha; P.1P.2 -gānte tu. 2) P.1P.2 purā. 3) Mt.P.1 P.2 pra-.

65 = Bḍ. II. 72.65bc; Mt. 47.39; P.1 I. 13.176b, 177a; P.2 V. 13.180bc; Vā. 97.66. 1) P.1 -sthām ca. 2) Bḍ.Vā. -tena. 3) Bḍ.Vā. -tena ca.

66a = Bḍ. II. 72.66a; Mt. 47.40a; P.1 I. 13.177b; P.2 V. 13.181a; Vā 97.67a. 1) Bḍ. tadvyāhāram; Mt. vyāpāram; P.1P.2T. Harir deham; P.2 V. vyavahāram. 2) Bḍ āptavān; Mt. prāptavān svataḥ.

66b = Mt. 47.40b, P.1 I. 13.178a; P.2 V. 13.181b. 1) P.1 dai-. 2) P.1P.2 tan me kathaya suvrata.

66b = Bḍ. II. 72.66b; Vā. 97.67b. 1) Vā.T. dai-.

67a = Mt. 47.35a; P.1 I. 13.172b; P.2 V. 13.176b. 1) P.1P.2 -ramanuṣyeṣu.

67a = Bḍ. II. 72.67; Vā. 97.68a. 1) Vā. dai-.

67b — Bḍ. II. 72.68a; Mt. 47.35b; P.1 I. 13.173a; P.2 V. 13.177a; Vā. 97.68b. 1) Mt. -pau. 2) Mt. -ye. 3) P.1P.2 -kyasya. 4) P.1P.2 -śāsitā.

Balinâdhiṣṭhit*aṃ*[1]) *rājyaṃ*[2]) punar[3]) lokatraye kramāt, |
sakhyam āsīt par*aṃ teṣāṃ*[4]) devānām asuraiḥ saha[5]). || 68 ||
yugākhyā[1]) daśa[2]) saṃpūrṇā[3]) āsīd avyā*hat*aṃ[4]) jagat, |
nideśasthāyinaś *caiva*[5]) tayor devāsurā*ḥ samam*[6]). || 69 ||
baddhe Balau[1]) vi*mar*do 'yaṃ[2]) saṃpravṛttaḥ[3]) sudāruṇaḥ, |
devā*surāṇāṃ ca tadā*[4]) ghoraḥ[5]) kṣayakaro mahān. || 70 ||
teṣāṃ *dāya*[1]nimittaṃ vai[2]) saṃgrāmā *bahavo*[3]) *'bhavan*[4]), |
Varāh*e 'smin*[5]) daśa dvau ca Ṣaṇḍā-Markāṇṭa*gāḥ*[5]) smṛtāḥ. || 71 ||
nāmatas tu[1]) samāsena śṛṇu*dhvaṃ*[2]) tān vivakṣataḥ[3]) |
prathamo Nārasiṃhas tu, dvitīyaś câpi Vāmanaḥ[4]), || 72 ||
tṛtīyaḥ sa tu[1]) Vārāhaś[2]), caturtho 'mṛtamanthanaḥ, |
saṃgrāmaḥ pañcamaś caiva sughoras[3]) Tārakāmayaḥ, || 73 ||
ṣaṣṭho hy Āḍīv[1]ak*ākhyaś ca*[2]), saptamas Traipuras *tathā*[3]), |
Andhakā*khyo*[4]) 'ṣṭamas teṣāṃ[5]), *Dhvajaś ca navamaḥ smṛta*ḥ[6]), || 74 ||
Vārtraś[1]) ca[2]) daśama*ś caiva*[3]), tato Hālāhalaḥ smṛtaḥ[4]), |

---

68 = Bḍ. II. 72.68b, 69a; Mt. 47.36; P.1 I. 13.173b, 174a; P.2 V. 13.177b, 178a; Vā. 97.69. 1) Mt.P.1P.2 -te. 2) Mt.P.1P.2 caiva; Vā.T. rāṣṭraṃ. 3) Mt. purā. 4) Mt.P.1P.2 -ramakaṃ. 5) P.2 samam.

69 = Bḍ. II. 72.69b, 70a; Mt. 47.37; P.1 I. 13.174b, 175a; P.2 V. 13.178b, 179a; Vā. 97.70. 1) Vā.T. -gaṃ vai. 2) Mt. -khyāsura-. 3) Bḍ. -ṇā hy; Mt. -ṇaṃ hy; Vā. saṃkīrṇam, V. -ṇā. 4) Mt.T. atyākulaṃ; Mt.V. P.1P.2 avyākulaṃ. 5) Mt.P.1P.2 câpi. 6) Bḍ.Vā. -râbhavan; P.1 P.2 svayam.

70 = Bḍ. II. 72.70b, 71a; Mt. 47.38; P.1 I. 13.175b, 176a; P.2 V. 13.179b, 180a; Vā. 97.71. 1) Mt. mṛdho Bali-; P.1 -dho Balir; Vā.T. balavān vai, V. Balau baddhe. 2) Bḍ. vivādo 'tha; Mt. -vimārdāya; Vā. vivādo 'yaṃ. 3) Mt. -vṛddhaḥ; P.1 susaṃvṛttaḥ. 4) Mt.P.1P.2 -vānām asurāṇāṃ ca. 5) Vā. -ra-.

71 = Bḍ. II. 72.71b, 72a; Mt. 47.41; P.1 I. 13.178b, 179a; P.2 V. 13.182; Vā. 97.72. 1) Bḍ. dvīpa-; P.1P.2 jaya-. 2) Mt. te. 3) Mt. -mās tu; P.1P.2 -māḥ syuḥ. 4) Mt.P.1P.2 sudāruṇāḥ. 5) Mt. Varāhādyā; P.1P.2 avatārā. 6) Mt. -kāntare; P.1P.2 śuddhā manvantare.

72 = A. 276.10b = b; Bḍ. II. 72.72b, 73a; Mt. 47.42; P.1 I. 13.179b, 180a; P.2 V. 13.183; Vā. 97.73. 1) P.1 nāmadheyaṃ. 2) Mt. -taiṣāṃ; P.1P.2 -ṇu teṣāṃ. 3) P.1P.2 -tam. 4) A. -yo Vāmano raṇe.

73 = A. 276.11a = a; Bḍ. II 72.73b, 74a; Mt. 47.43; P.1 I. 13.180b, 181a; P.2 V. 13.184; Vā. 97.74. 1) A. saṃgrāmas tv atha; Mt.P.1P.2 -yas tu. 2) Mt.P.1P.2 Varāhaś ca. 3) Mt. saṃjātas.

74 = Bḍ. II. 72.74b, 75a; Mt. 47.44; P.1 I. 13.181b, 182a; P.2 V. 13.185; Vā. 97.75. 1) P.2 Ājī-. 2) Bḍ.Vā. -kas teṣāṃ; Mt. -yas tu. 3) Bḍ.Vā. smṛtaḥ. 4) Bḍ.Vā. -kāro. 5) P.1P.2 aṣṭamaś c-Ândhakavadho. 6) Mt.P.1P.2 navamo Vṛtraghātakaḥ.

75 = Bḍ. II. 72.75b, 76a; Mt. 47.45; P.1 I. 13.182b, 183a; P.2 V. 13.186; Vā. 97.76. 1) Mt. Dhātraś; P.1 Dhvajaś; P.2 Pātas; Vā. Vārtaś.

*smṛ*to[5]) dvādaś*amas*[6]) teṣāṃ ghoraḥ[7]) Kolāhal*o* *'paraḥ*[8]). || 75 ||
Hiraṇyakaśipur Daityo Na[1]rasiṃhena sūditaḥ[2]), |
Vāmanena Balir baddhas trailokyākramaṇe *kṛte*[3]), || 76 ||
Hiraṇyākṣo hato dvandve prativāde[1]) tu[2]) daivataiḥ[3]), |
| mahābalo mahāsattvaḥ saṃgrāmeṣv aparājitaḥ, |
daṃṣṭrayā[1]) tu Varāheṇa samudra*s*[2]) *tu*[3]) dvidhākṛtaḥ[4]), || 77 ||
Pra[1]hlādo nirjito yuddha Indreṇâmṛtamanthane, |
Virocanas tu Prāhlādir nityam Indravadhodyataḥ, || 78 ||
Indreṇaiva *sa*[1]) vi[2]kramya nihatas Tārakāmaye, |
| Bhavād avadhyatāṃ prāpya viśeṣāstrādibhis tu yaḥ, |
| *sa Jambho*[1]) nihataḥ ṣaṣṭhe Śakrāviṣṭena Viṣṇunā. || 79 ||
aśaknuva*tsu*[1]) deveṣu[2]) *puraṃ*[3]) soḍhuṃ[4]) *sa*[5]daivatam[6]) |
nihatā Dānavāḥ sarve Tri*pur*e[7]) Tryambakeṇa tu || 80 ||

asurāś ca piśācāś ca
Dānavāś c-Ândhak*āhave*[1]) |

*atha Daity*ā[1]surāś caiva
rākṣasās *tv A*[2]ndhakārik*e*[3]) |

*ha*tā[1]) devamanuṣyais[2]) te[3]) pitṛbhiś caiva sa*rvaśaḥ*[4]). || 81 ||

---

2) P.2 tu. 3) Bḍ. ghoras; P.1 teṣāṃ; Vā. -mo jñeyas. 4) P.1 -ṣāṃ H. tataḥ param. 5) Mt.P.P.2 prathito. 6) Bḍ. -kas; Mt.P.1P.2 -daśas. 7) Vā.T. -ra-. 8) Mt.P.1P.2 -las tathā.

76 = Bḍ. II. 72.76b, 77a; Mt. 47.46; P.1 I. 13.183b, 184a; P.2 V. 13.187; Vā. 97.77. 1) Mt.T. Nā. 2) Mt.T. pātitaḥ. 3) Mt.P.1P.2 purā.

77a = Bḍ. II. 72.77b; Mt. 47.47a; P.1 I. 13.184b, P.2 V. 13.188a; Vā. 97.78a. 1) Mt.T. -ghāte, V. -vādas. 2) Bḍ. ca. 3) Bḍ. -te.

| 77b = Bḍ. II. 72.78a; Vā. 97.78b.

77b(c) = Bḍ. II. 72.78b; Mt. 47.47b; P.1 I. 13.185a; P.2 V. 13.188b; Vā. 97.79a 1) Vā. -ṭrāyāṃ. 2) Bḍ. sa Daityas; P.1P.2 -dra-; Vā.T. -drād, V. -drās. 3) P.1P.2 -stho; Vā.T. bhūr. 4) Vā. yadā kṛtā.

78 = Bḍ. II. 72.79; Mt. 47.48; P.1 I. 13.185b, 186a; P.2 V. 13.189; Vā. 97.79b, 80a. 1) Vā. Prā-.

79(a) = Bḍ. II. 72.80a; Mt. 47.49a; P.1 I. 13.186b; P.2 V. 13.190a; Vā. 97.80b. 1) Mt. tu; P.1 ca. 2) P.2 vyati-.

| 79bc = Bḍ. II. 72.80b, 81a; Vā. 97.81. 1) Vā. saṃgrāme, V. Saṃjabho.

80 = Bḍ. II. 72.81b, 82a; Mt. 47.49b, 50a; P.1 I. 13.187a, 188b; P.2 V. 13.190b, 191a; Vā. 97.82. 1) Mt. -van sa; Vā. -vanto. 2) Mt. devānāṃ. 3) Bḍ. paraṃ; Mt. sarvaṃ. 4) Vā.T. goptuṃ. 5) Bḍ. a-; Vā. tri-. 6) P.1 tripuraṃ soḍhum āsuram; P.2 gocare Tripure vasan. 7) Mt.P.1P.2 trailokye; Vā. Tripuras.

81a = Mt. 47.50b; P.1 I. 13.189a; P.2 V. 13.191b. 1) P.1P.2 -ke vadhe.

81a = Bḍ. II. 72.82b; Vā. 97.83a. 1) Vā. aṣṭame tv a-. 2) Vā. -sāś c-Â-. 3) Vā. -kāḥ.

81b = Bḍ. II. 72.83a; Mt. 47.51a; P.1 I. 13.189b; P.2 V. 13.192a; Vā. 97.83b. 1) Bḍ.Vā.V. jitā, Vā.T. jita-. 2) Mt. -nuṣye. 3) Mt. sve; Vā. tu. 4) Bḍ. saṃgatāḥ; Vā. saṃgatān.

saṃpṛkto[1]) Dānavair Vṛtro ghore[2]) *Hā*lāhale[3]) hataḥ | sa-Vṛtrān[1]) Dānavāṃś caiva saṃgatān kṛtsnaśaś ca tān |
ta*dā*[1]) Viṣṇusahāyena Mahendreṇa ni*var*titaḥ[2]). || 82 ||
hato[1]) Dhvaje[2]) Mahendreṇa māyāchannas[3]) tu[4]) yogavit[5]) |
Dhvaja[6]lakṣ*aṇ*am[7]) āviśya Vipracittiḥ sahānujaḥ[8]). || 83 ||
Daityāṃś[1]) ca Dānavāṃś[2]) caiva saṃ*h*atān[3]) kṛtsnaśaś ca tān[4]) |
jayan[5]) *Ko*[6]lāhale sarv*air*[7]) devaiḥ parivṛto *Vṛṣā*[8]) |
yajñasyâvabhṛthe jitvā[9]) Śaṇ[10]ḍā-Markau[11]) tu daivataiḥ. 84 ||
ete de[1]vāsurā[2]) vṛttāḥ saṃgrāmā dvādaśaiva tu |
devā[3]surakṣayakarāḥ prajānāṃ *ca*[4]) *hitāya vai*[5]). || 85 ||
Hiraṇyakaśipū rājā[1]) varṣāṇāṃ arbudaṃ babhau[2]) |
dvisaptatiṃ[1]) tathânyāni niyutāny adhikāni ca[2]) | tathā śatasahasrāṇi hy adhikāni dvisaptatiḥ |
aśīti*ṃ*[1]) ca sahasrāṇi trailoky*asyê*śvaro *'bhavat*[2]). || 86 ||

82a = Mt. 47.51b; P.1 I. 13.190a; P.2 V. 13.192b. 1) P.2 -te. 2) Mt. -ro. 3) P.1P.2 Kolāhale.

82a = Bḍ. II. 72.83b; Vā. 97.84a. 1) Vā. saṃvṛtān.

82b = Bḍ. II. 72.84a; Mt. 47.52a; P.1 I. 13.190b; P.2 V. 13.193a; Vā. 97.84b. 1) Bḍ. jaghne; Vā. tathā. 2) Bḍ. -dras tena vardhitaḥ; P.1P.2 nipātitaḥ; Vā. nibarhitāḥ.

83 = Bḍ. II. 72.84b, 85a; Mt. 47.52b, 53a; P.1 I. 13.191; P.2 V. 13.193b, 194a; Vā. 97.85. 1) P.1 -tas; P.2 -te. 2) P.1 tato; Vā. -jo. 3) Bḍ. -chatraś. 4) Bḍ.Vā. -aś ca. 5) Vā. yodhayan. 6) Vā. -je. 7) Bḍ. -jalakṣaṃ sam-; P.1 vajreṇa kṣaṇam; P.2T. Dhvajena kṣaṇam; Vā. -je lakṣyaṃ sam-. 8) P.1P.2 -gaḥ; Vā. -tir mahābhujaḥ.

84 = Bḍ. II. 72.85b, 86a, 87a; cfr. 86b; Mt. 47.53, 54a; P.1 I. 13.192a = a; P.2 V. 13.194b, 195; Vā. 97.86. 1) P.1P.2 -yāś. 2) P.1P.2 -vāś. 3) Mt. -yatān; P.1 -yutāḥ; P.2 -jātāḥ. 4) Mt. kila saṃyutān; P.1P.2 -śas tu te. 5) Bḍ. jayad; Bḍ. II. 72.86b, Vā. Rajiḥ; P.2 -ya-. 6) Bḍ. Dhā-. 7) Bḍ. II. 72.86b, Mt.T.Vā. -vān. 8) Bḍ. II. 72.86b Daityān parivṛto 'jayat; P.2 -ṣaḥ; Vā. 'jayat. 9) Mt. dṛśyau; Vā. yajñāmṛtena vijitau. 10) Bḍ.Vā. Ṣaṇ-. 11) P.2 -kās.

85 = Bḍ. II. 72.87b, 88a; Mt. 47.54b, 55a; P.1 I. 13.192b, 193a; P.2 V. 13.196; Vā. 97.87. 1) P.1 dai-. 2) Mt. -re; Vā. -vāḥ purā. 3) Bḍ. surā-. 4) Mt. tu. 5) Bḍ. -nām aśivaś ca ha; Vā. aśivāya ca.

86a = Bḍ. II. 72.88b; Mt. 47.55b; P.1 I. 13.193b; P.2 V. 13.197a; Vā. 97.88a. 1) P.2 -po rājyaṃ. 2) P.2 -dadvayam.

86b = Mt. 47.56a; P.1 I. 13.194a; P.2 V. 13.197b. 1) Mt. -ti; P.2 -tis. 2) P.1 tu.

86b = Bḍ. II. 72.89a; Vā. 97.88b.

86c = Bḍ. II. 72.89b; Mt. 47.56b; P.1 I. 13.194b; P.2 V. 13.198a; Vā. 97.88c. 1) Bḍ.P.2 -tiś. 2) Mt. -yaiśvaryatāṃ gataḥ; P.1 -yaiśvaryavān abhūt; P.2 -yaiśvaryatâbhavat.

paryāyeṇa tu rājâ*bhūd*[1]) Balir varṣārbudaṃ[2]) punaḥ |

ṣaṣṭiś[1]) *caiva*[2]) sahasrāṇi	ṣaṣṭi*ś* caiva sahasrāṇi
niyutāni ca viṃśatiḥ[3]). ‖ 87 ‖	triṃśac ca niyutāni ca. ‖ 87 ‖

Bale[1]) rājyādhikāras[2]) tu yāvatkālaṃ babhūva ha[3]), |

tāvatkālaṃ tu Prahlādo	Prahlād*o nirji*to 'bhūc *ca*[1])
nivṛtto[1]) hy asuraiḥ saha. ‖ 88 ‖	tāvatkālaṃ *sahâ*[2]suraiḥ. 88 ‖

indrās trayas te[1]) vi*khyātā*[2]) a[3]surāṇāṃ mahaujasaḥ[4]); |
Daityasaṃstham idaṃ sarvam āsīd daśayugaṃ *kila*[5]). ‖ 89 ‖
asapatnaṃ[1]) *tataḥ*[2]) sarvaṃ[3]) *rāṣṭraṃ*[4]) daśayugaṃ[5]) punaḥ[6]) |
trailokyam idam avyagram[7]) Mahendreṇânu[8]pālyate[9]). ‖ 90 ‖
Prahlādasya *hṛ*te[1]) *hy* asmiṃs[2]) trailokye[3]) kāla[4]paryayāt |
paryāyeṇ*aiva*[5]) saṃprāpte[6]) trailoky*aṃ*[7]) Pākaśāsan*e*[8]) ‖ 91 ‖
tato 'surān parityajya Yajño[1]) devān[2]) *upāgam*at[3]). |
Yajñe devān atha gate[4]) *Ditijāḥ Kāvyam a*bruvan[5]): ‖ 92 ‖
hṛtaṃ[1]) no miṣatāṃ[2]) rā*ṣṭr*aṃ[3]) tyaktvā Yajña*ḥ*[4]) *surān*[5]) gataḥ[6]) |

87a = Bḍ. II. 72.90a; Mt. 47.57a; P.1 I. 13.195a; P.2 V. 13.198b; Vā. 97.89a. 1) Bḍ. pāraṃparyeṇa rājā tu; Vā. paryāye tasya rājânu. 2) Mt. -ṣāyutaṃ.

87b = Mt. 47.57b; P.1 I. 13.195b; P.2 V. 13.199a. 1) Mt. -tir; P.1 -tiṃ. 2) Mt. varṣa-. 3) P.1 -tim.	87b = Bḍ. II. 72.90b; Vā. 97.89b.

88a = Bḍ. II. 72.91a; Mt. 47.58a; P.1 I. 13.196a; P.2 V. 13.199b; Vā. 97.90a. 1) P.1 -li. 2) P.1 -re. 3) P.1 -laś ca kīrtitaḥ.

88b = Mt. 47.58b; P.1 I. 13.196b; P.2 V. 13.200a. 1) P.2 -vṛto.	88b = Bḍ. II. 72.91b; Vā. 97.90b. 1) Vā. -dena gṛhīto 'bhūt. 2) Vā. tadâ-.

89 = Bḍ. II. 72.92; Mt. 47.59; P.1 I. 13.197a = a; P.2 V. 13.200b = a; Vā. 97.91. 1) P.1 jayārtham ete; P.2 Indrārtham ete. 2) Mt.P.1P.2 vijñeyā. 3) Bḍ. hy a-. 4) P.2 -sām. 5) Mt. punaḥ.

90 = Bḍ. II. 72.93; Mt. 47.60ba; P.1 I. 13.198a, 197b; P.2 V. 13.201ba; Vā. 97.92. 1) Bḍ. aśapat tu; P.1P.2 asaṃpannam. 2) Mt.P.1P.2 idaṃ. 3) Bḍ. Śukro. 4) Mt. āsīd; P.1P.2 yāvad. 5) P.1P.2 varṣāyutaṃ. 6) Vā.T. purā. 7) Vā. avyayam idaṃ. 8) Vā. -ṇa tu. 9) Bḍ. -dro hy abhyayād Baleḥ.

91 = Bḍ. II. 72.94; Mt. 47.61ab; P.1 I. 13.198b = b; P.2 V. 13.202; Va. 97.93. 1) Mt.T. hate; P.2Vā.V. kṛte; Vā.T. tātaś. 2) Bḍ.Mt. tasmiṃs; Vā.T. câdas. 3) Vā. -yaṃ. 4) P.1 kārya-. 5) Mt. -ṇa tu; Vā.T. -ṇa ca. 6) Bḍ. -taṃ. 7) P.2Vā. -ye. 8) Bḍ. -nam; Vā. -naḥ.

92 = Bḍ. II. 72.95; Mt. 47.61c, 62a; P.1 I. 13.199; P.2 V 13.203; Vā. 97.94. 1) Mt.T. Śukro; Vā.T. yajñe. 2) Vā.T. -vā. 3) Mt.P.1P.2 agacchata; Vā.T. -man. 4) Mt.T. -taṃ. 5) Bḍ.Vā. Kāvyaṃ te hy asurābruvan; Mt.T. āhvayan.

93 = Bḍ. II. 72.96; Mt. 47.62b, 66a; P.1 I. 13.200; P.2 V. 13.204; Vā. 97.95. 1) Bḍ. kiṃ tan; Mt. kim tvaṃ; Vā.T. hataṃ. 2) P.1P.2 Magha-

sthātuṃ na śaknumo hy *atra*[7]), praviśāmo[8]) Rasātalam. || 93 ||
evam ukto 'bravīd etān[1]) viṣaṇ*ṇān*[2]) sāṃtvayan girā: |
mā bhaiṣṭa, dhārayiṣyāmi tejasā svena *vo* '[3]*s*urāḥ! || 94 ||
vṛṣṭir[1]) o[2]ṣadhayaś caiva rasā vasu[3]) ca yat[4]) param[5]) |
kṛtsnāni mayi[6]) tiṣṭhanti[7]), pādas teṣāṃ[8]) sureṣu vai. |

tat sarvaṃ vaḥ[1]) pradāsyāmi	yuṣmadarthaṃ pradāsyāmi,
yuṣmadarthe dhṛtaṃ[2]) mayā.||95||	tat sarvaṃ dhāryate mayā. || 95 ||

tato devā*s tu tā*n[1]) dṛṣṭvā dhṛ[2]tān Kāvyena dhīmatā |
amantray*aṃs*[3]) tad*ā te*[4]) vai saṃvi*g*nā[5]) *vijig*īṣayā[6]): || 96 ||
eṣa Kāvya[1]) idaṃ sarvaṃ vyāvartayati no balāt, |
sādhu gacchāmahe tūrṇaṃ, yāvan n*âpyāyayet tu tān*[2]), |
prasahya ha[3]tvā śiṣṭāṃs tu[4]) Pātālaṃ prāpayāmahe. || 97 ||
tato devās tu[1]) saṃrabdhā Dānavān *upa*[2]sṛtya ha[3]) |
jahnus, *tair*[4]) vadhyamānās *tu*[5]) Kāvyam evâbhidudruvuḥ. || 98 ||
tataḥ Kāvyas tu tān dṛṣṭvā tūrṇaṃ devair abhidrutān |
*samar*akṣ*ata*[1]) *saṃtrastān*[2]) devebhyas tān Diteḥ sutān[3]). || 99 ||

---

vatā. 3) Mt.P.1P.2 rājyaṃ. 4) Mt.Vā. -ñaṃ. 5) Mt.Vā. punar. 6) Vā. -tāḥ. 7) Bḍ.Vā. adya. 8) Bḍ. -ma.

94 = Bḍ. II. 72.97; Mt. 47.63b, 64a; P.1 I. 13.201; P.2 V. 13.205; Vā. 97.96. 1) Mt. Daityān. 2) Bḍ.Vā. -ṇaḥ. 3) Bḍ. vaḥ; Vā. câ-.

95ab = Bḍ. II. 72.98; Mt. 47.64b, 65a; P.1 I. 13.202; P.2 V. 13.206; Vā. 97.97ab. 1) Mt.P.1 mantrāś; P.2 iṣṭiś. 2) Mt.P.1P.2 cau-. 3) Bḍ. vastu; P.1P.2 dharāyāṃ. 4) P.1 yat tu; P.2 yac ca. 5) P.1P.2 vartate; Vā. yad vayam. 6) Bḍ. -ni hy api; P.1P.2 mayi tiṣṭhati; Vā. -nā mayi ca. 7) P1.P.2 tat sarvaṃ; Vā.T. -tu. 8) P.1P.2 pādamātraṃ.

95c = Mt. 47.65b; P.1 I. 13.203a; P.2 V. 13.207a. 1) P.1 ca. 2) Mt.T. P.2 -tā.	95c = Bḍ. II. 72.99a; Vā. 97.97c.

96 = Bḍ. II. 72.99b, 100a; Mt. 47.66; P.1 I. 13.203b, 204a; P.2 V. 13.207b, 208a; Vā. 97.98. 1) Bḍ.Vā. -vāsurān. 2) Mt.T. vṛ-. 3) Mt. sammantrayanti; P.1P.2 āmantrayanta. 4) Mt.P.1P.2 devā. 5) Mt. -jñās tu; P.1 -nas taj; P.2 sajjāḥ sarve. 6) Mt.P.1P.2 jighṛkṣyā.

97 = Bḍ. II. 72.100b, 101; Mt. 47.67, 68a; P.1 I. 13.204b, 205; P.1 V. 13.208b, 209; Vā. 97.99. 1) Mt.P.1P.2 Kāvyo hy eṣa. 2) Mt. nâdhyāpayiṣyati; P.1P.2 na cyāvayeta vai; Vā. kṣīṇān apy āyayasva tān. 3) P.1 ji-. 4) Vā.T. -ṭān vai.

98 = Bḍ. II. 72.102; Mt. 47.68b, 69a; P.1 I. 13.206; P.2 V. 13.210; Vā. 97.100. 1) Vā.T. -vāḥ su-. 2) Mt.P.1P.2 abhi-. 3) Bḍ.Vā. vai. 4) Mt.P.1 P.2 tatas ta. 5) Bḍ.Vā. te; P.1 taiḥ.

99 = Bḍ. II. 72.103; Mt. 47.69b, 70a; P.1 I. 13.207; P.2 V. 13.211; Vā. 97.101. 1) Mt. rakṣāṃ Kāvyena; P.1P.2 rakṣākāryeṇa. 2) Mt.P.1P.2 saṃhṛtya; Vā.T. -re 'strakṣatārtās tān: V. -rakṣataśāstrārtān. 3) Mt. devās te 'py asurārditāḥ; P.1P.2 -yas tān surārditān.

Kāvyaṃ dṛṣṭvā sthitaṃ devā niḥśaṅkam asurāñ[1]) jahuḥ. | tataḥ Kāvyo 'nu[2]cintyâtha[3]) Brahmaṇo vacanaṃ hitam |	Kāvyo dṛṣṭvā sthitān devāṃs tatra daivam a[1]cintayat. |

tān uvāca tato dhyātvā[1]) pūrva[2]vṛttam anusmaran: ‖ 100 ‖
trailokyaṃ vijitaṃ[1]) sarvaṃ Vāmanena tribhiḥ kramaiḥ, \|
Balir baddho, hato Jambho, nihataś ca Virocanaḥ. ‖ 101 ‖
mahāsurā[1]) dvādaśasu saṃgrāmeṣu surair hatāḥ, \|
tais tair upāyair bhūyiṣṭhā[2]) nihatā ye[3]) pradhānataḥ. ‖ 102 ‖

kiṃ[1]cicchiṣṭās tu[2]) yūyaṃ vai[3]), yuddhaṃ mâstv iti[4]) me matam, | nîtiṃ vo 'rthe vidhāsyāmi[5]), tiṣṭhadhvaṃ[6]) kālaparyayāt[7]) |,	kiṃcicchiṣṭās tu vai yūyaṃ yuddheṣv alpeṣu[1]) vai svayam, | nītiṃ vo hi vidhāsyāmi, kālaḥ kaścit pratīkṣyatām, |

yāsyāmy ahaṃ Mahādevaṃ mantrārthe[1]) vijayāvaham[2]). ‖ 103 ‖

agnim āpyāyayed dhotā, mantrair eṣa dahiṣyati[1]), \|
tato yāsyāmy ahaṃ devaṃ mantrārthe Nīlalohitam. ‖ 103₁ ‖
yuṣmān anugrahīṣyāmi punaḥ paścād ihâgataḥ, \|
yūyaṃ tapaś caradhvaṃ vai saṃvṛtā valkalair vane! \|
na vai devā vadhiṣyanti, yāvad āgamanaṃ mama. ‖ 103₂ ‖

100ab = Mt. 47.70b, 71a; P.1 I. 13.208; P.2 V. 13.212. 1) P.1P.2 nirviśaṅkās tu te. 2) P.2 vi-. 3) Mt. -yârthaṃ.	100a = Bd. II. 72.104a; Vā. 97.102a. 1) Vā. devo 'bhya-.

100b(c) = Bd. II. 72.104b; Mt. 47.71b; P.1 I. 13.209a; P.2 V. 13.213a; Vā. 97.102b. 1) Mt.P.1P.2 -taḥ Kāvyaḥ. 2) Mt. -vaṃ.

101 = Bd. II. 72.105; Mt. 47.72; P.1 I. 13 209b, 210a; P.2 V. 13.213b, 214a; Vā. 97.103. 1) Mt. vo hataṃ; P.1P.2 vo hṛtaṃ

102 = Bd. II. 72.106; Mt. 47.73; P.1 I. 13.210b, 211a; P.2 V. 13.214b, 215a; Vā. 97.104. 1) Vā. mahārheṣu. 2) Mt. -ṭhaṃ; P.2 V. -ṭhair. 3) Mt. vaḥ; P.1P.2 -tās tu.

103ab = Mt. 47.74; P.1 I. 13.211b, 212a; P.2 V. 13.215b, 216a. 1) P.1P.2 ke-. 2) P.1 -ṭāś ca. 3) P.2 hi. 4) P.1P.2 nâstîti. 5) Mt.T. yāṃ vo 'bhidhāsyāmi; P.1 -tayo vo vidhātavyā; P.2 tāṃ nītiṃ vo vidhāsyāmi. 6) P.1 upāse; P.2 upāsye. 7) P.2 -yam.	103ab = Bd. II. 72.107; Vā. 97.105. 1) Bd. -dhe svalpe tu; Vā.T. -ṣv antyeṣu.

103c = Bd. II. 72.108a; Mt. 47.75a; P.1 I. 13.212b; P.2 V. 13.216b; Vā. 97.106a. 1) Mt.P.1 -thaṃ. 2) Bd. -yāya ca; Vā. -yāya vaḥ

103₁ = Bd II. 72.108b, 109a; Vā. 97.106b, 107a. 1) Vā. eva Bṛhaspatiḥ.

103₂ = Bd. II. 72.109b, 110; Vā. 97.107b, 108.

apratīpāṃs tato mantrān devāt[1]) prāpya Maheśvarāt: |
yotsyā[2]mahe[3]) punar devāṃs[4]), tataḥ prāpsyatha vai jayam! || 104 ||
tatas te kṛtasaṃvādā devān ūcus ta*dâ*[1]surāḥ: |

nyastaśastrā vayaṃ sarve
niḥsaṃnāhā rathair[1]) vinā, || 105 ||

nyastaśastrā[1]) vayaṃ sarve,
lokān yūyaṃ kramantu vai, || 105 ||

vayaṃ tapaś cariṣyāmaḥ saṃvṛtā valkalair vane[1]). |
Prahlādasya[2]) vacaḥ śrutvā satya*ābhi*[3]vyāhṛtaṃ[4]) tu tat[5]) || 106 ||
tato devā nyavartanta[1]) vijvarā muditāś ca *ha*[2]). |
nyastaśastreṣu Daityeṣu *svān vai jagmur yathāgatān*[3]). || 107 ||
tatas tān abravīt Kāvyaḥ: kaṃcit kālam upāsy*atām*[1]) |
nirutsu*kās*[2]) tapoyuktāḥ[3]), kāl*aḥ*[4]) kāryārthasādhak*aḥ*[5]). || 108 ||
pitur mamâśrama[1]sthā vai *māṃ*[2]) pratīkṣata[3]) Dānavāḥ[4]). |
sa saṃ[5]diśyâsurān Kāvyo Mahādevaṃ pra[6]padya*ta*[7]). || 109 ||
| praṇamyai*n*am[1]) uvācâ*tha*[2]) jagatprabhavam Īśvaram: |
mantrān icchāmy ahaṃ[1]) deva, ye na santi Bṛhaspatau, |
parābhavāya devānām asur*āṇāṃ* *jayāya ca*[2]). || 110 ||

evam ukto 'bravīd devo:
vrataṃ tvaṃ cara Bhārgava! 111 ||

evam ukto 'bravīd devo:
mantrān icchasi vai dvija, |

---

104 = Bḍ. II. 72.111; Mt. 47.75bc; P.1 I. 13.213; P.2 V. 13.217; Vā. 97.109.
1) P.1 devān mantrān. 2) Mt.T. yudhyā-. 3) P.2T. saṃyotsyadhve. 4) P.1P.2 -vais.

105a = Bḍ. II. 72.112a; Mt. 47.76a; P.1 I. 13.214a; P.2 V. 13.218a; Vā. 97.110a.
1) Bḍ.Vā. tato '.

105b = Mt. 47.46b; P.1 I. 13.214b; P.2 V. 13.218b. 1) P.2 -thaṃ.

105b = Bḍ. II. 72.112b; Vā. 97.110b. 1) Vā. -vādā.

106 = Bḍ. II. 72.113; Mt. 47.77; P.1 I. 13.215; P.2 V. 13.219; Vā. 97.111.
1) P.1P.2 -lais tathā. 2) P.1 devās teṣāṃ. 3) Bḍ. -yānu-. 4) Vā. -yavyāharaṇaṃ. 5) P.1P.2 tataḥ.

107 = Bḍ. II 72.114; Mt. 47.78; P.1 I. 13.216; P.2 V. 13.220; Vā. 97.112.
1) P.1P.2 -to nyavartayan sarve; Vā. -vā nivṛttā vai. 2) Bḍ.Vā. ha; Mt. te; P.2 ye. 3) Mt.P.1P.2 vinivṛttās tadā surāḥ.

108 = Bḍ. II. 72.115; Mt. 47.79; P.1 I. 13.217; P.2 V. 13.221; Vā. 97.113ab.
1) Bḍ. pratīkṣyatām; Mt. upāsyatha; P.2 upāsitāḥ; P.1 -ya upādhvan tapasi sthitāḥ. 2) Mt.T.P.1P.2 -siktās; Vā. -sukais. 3) Vā. -taiḥ. 4) Mt.Vā. -laṃ; P.2 -la-. 5) Mt. -kam; P.2 -kāḥ; Vā. -kaiḥ.

109 = Bḍ. II. 76.116; Mt. 47.80; P.1 I. 13.218; P.2 V. 13.222; Vā. 97.113c, 114a.
1) P.1P.2 āśramasaṃsthā. 2) Bḍ. saṃ-. 3) Mt.V.P.1P.2 -tha. 4) Vā. sarve devāḥ sa- Vāsavāḥ. 5) Mt. tat saṃ-; P.1P.2 tān ud-. 6) P.1 prā-; P.2 a-. 7) Bḍ.Vā. -ya ca.

| 110a = Bḍ. II. 72.117a; Vā. 97.114b. 1) Bḍ. -vam. 2) Bḍ. -câyaṃ.

110ab(bc) = Bḍ. II. 76.117b, 118a; Mt. 47.81; P.1 I. 13.219; P.2 V. 13.223; Vā. 97.115. 1) Bḍ. -mi he. 2) Bḍ.Vā. -reṣv abhayāvahān.

111 = Mt. 47.82a; P.1 I. 13.220a; P.2 V. 13.224a.

111 = Bḍ. II. 72.118b, 119a; Vā. 97.116.

vratam cara mayôddiṣṭam
brahmacārī samāhitaḥ. || 111 ||
pūrṇam varṣasahasram *tu*[1]) k*uṇḍ*a[2]dhūmam avāk[3]śirāḥ |
yadi pāsyasi[4]), bhadram te, *tato*[5]) mantr*ān*[6]) avāpsyasi. || 112 ||
tathêti samanujñāpya
Śukras tu Bhṛgunandanaḥ |
tathôkto devadevena
sa Śukras tu mahātapāḥ |
pādau saṃspṛśya devasya bāḍham ity *abhyabhāṣata*[1]): || 113 ||
vratam carāmy aham deva[1]), *yathôd*[2]diṣṭo *'smi*[3]) vai prabho! |
tato ni*yuk*to[4]) devena kuṇḍadhāro 'sya dhūmakṛt[5]). || 114 ||
tadā tasmin gate Śukre hy
a[1]surāṇām hitāya vai |
asurāṇām hitārthāya
tasmiñ Śukre gate tadā |
mantrārtham tatra vasati[1]) brahmacaryam Maheśvare. || 115 ||
tad buddhvā nītipūrvam tu[1]) rājy*am*[2]) nyast*am*[3]) tadâsuraiḥ[4]) |
tas[5]miñ chidre tadâmarṣād devās tān *samabhi*dravan[6]) |
pragṛhītā[7]yudhāḥ sarve Bṛhaspatipur*ogam*āḥ[8]). || 116 ||
dṛṣṭvâsuragaṇā devān pragṛhītāyudhān punaḥ |
utpetuḥ sahasā sarve[1]), saṃtrastās te[2]) *tato*[3]) 'bruvan[4]): || 117 ||
nyast*e*[1]) śastre[2]) *'bh*aye[3]) datta[4]) ā[5]cārye vratam āsthite |

---

112 = Bḍ. II. 76.119b, 120a; Mt. 47.82bc; P.1 I. 13.220b, 221a; P.2 V. 13.224b, 225a; Vā. 97.117. 1) Bḍ.Vā. vai. 2) Mt.P.1P.2 kaṇa-. 3) P1.P.2 adhaḥ- 4) Bḍ. -ti; P.2 paśyasi. 5) Bḍ.Vā. matto. 6) Bḍ.Vā. -tram.

113a = Mt. 47.83a; P.1 I. 13.221b; P.2 V. 13.225b. | 113a = Bḍ. II. 72.120b; Vā. 97.118a.

113b = Bḍ. II. 72.121a; Mt. 47.83b; P.1 I. 13.222a; P.1 V. 13.226a; Vā. 97.118b. 1) Mt.P.1P.2 abravīd vacaḥ.

114 = Bḍ. II. 72.121b, 122a; Mt. 47.83c, 84a; P.1 I. 13 222b, 223a; P.2 V. 13.226b, 227a; Vā 99.119. 1) Vā. śeṣam. 2) Mt.P.1P.2 tvayâ-. 3) Mt.P.1 'dya; P.2 'tha. 4) Mt. 'nusṛṣṭo; P.1P.2 ādiṣṭo deva-. 5) P.1P.2 kṛtavān Bhārgavo muniḥ.

115a = Mt. 47.84b; P.1 I. 13.223b; P.2 V. 13.227b. 1) P.1P.2 -kre a-. | 115a = Bḍ. II. 72.122b; Vā. 97.120a.

115b = Bḍ. II. 72.123a; Mt. 47.84c; P.1 I. 13.224a; P.2 V. 13.228a; Vā. 97.120b. 1) P.1P.2 -the tanute Kāvyo. 2) P.1P.2 -rāt.

116 = Bḍ. II. 72.123b, 124; Mt. 47.85, 86; P.1 I. 13.224b, 225; P.2 V. 13.228b, 229; Vā. 97.121. 1) P.1 vai. 2) Bḍ. rāṣṭram; Mt. rājye. 3) Mt.P.2 -te. 4) P.1P.2 rājanyās tu tadā sukham. 5) Mt.P.1P.2 as-. 6) Mt. samupādravan; P.1P.2 abhidudruvuḥ. 7) Mt.P.1P.2 daṃśitāḥ sā-; Vā. niśitāttā-. 8) Mt.P.1P.2 -rahsarāḥ.

117 = Bḍ. II. 72.125; Mt. 47.87; P.1 I. 13.226; P.2 V. 13 230; Vā. 97.122. 1) Mt. te vai. 2) Mt.P.1 tān; P.2 sahatrāsā. 3) Mt.P.1P.2 vaco. 4) Bḍ.Vā. 'bhavan.

118a = Bḍ. II. 72.126a; Mt. 47.88a; P.1 I. 13.227a; P.2 V. 13.231a; Vā. 97.123a.

dattvā bhavant*as tv*[1]) abhayaṃ	saṃtyajya samayaṃ devās
saṃprāptā no jighāṃsayā. ‖ 118 ‖	te sapatnajighāṃsavaḥ ‖ 118 ‖
anā*cāryā*[1]) vayaṃ *devās*[2])	anācāryās tu bhadraṃ vo
tyaktaśastrā*ś ca saṃ*[3]sthitāḥ ǀ	viśvastās tapasi[1]) sthitāḥ ǀ

cīra*valkā*[1]jinadharā niṣkriyā niṣparigrahāḥ. ‖ 119 ‖
raṇe vijetuṃ devā*ṃs ca*[1]) na śakṣyāmaḥ kathaṃcana, ǀ
ayuddhena[2]) prapat*s*yā[3]maḥ śaraṇaṃ Kāvyamātaram. ‖ 120 ‖
jñā[1]payāmaḥ kṛc*chr*am[2]) idaṃ, yāva*d a*[3]*bhyeti no* guru*ḥ*[4]), ǀ
nivṛtte *ca* ta*thā Śukr*e yotsyāmo *daṃśitāyudhāḥ*[5]). ‖ 121 ‖
evam uktvā *tato*[1]) *'nyon*yaṃ[2]) śaraṇaṃ Kāvyamātaram ǀ

prāpadyanta tato bhītās,	prāpadyanta tato bhītās,
tebhyo 'dād a[1]bhayaṃ tu sā: ‖122‖	ta*y*ā[1]) caiva tadâbhayam ǀ
	dattaṃ teṣāṃ tu bhītānāṃ
	Daityānām abhayārthinām: ‖122‖

na bhetavyaṃ, na bhetavyaṃ, bhayaṃ tyajata[1]) Dānavāḥ ǀ
matsaṃnidhau vartatāṃ, vo na bhīr bhavitum arhati! ‖ 123 ‖
tayā[1]) câ*bh*y[2]upa[3]pannāṃs tān[4]) dṛṣṭvā devā*s tadâ*[5]surān[6]) ǀ
abhija*ghn*uḥ[7]) prasahyaitān avicārya[8]) balābalam. ‖ 124 ‖
tatas tān[1]) vadhyamānāṃs *tu*[2]) devair dṛṣṭvâsurāṃs tadā[3]) ǀ

---

1) P.1P.2Vā. -ta-. 2) P.1P.2 -trā. 3) P.1P.2 vayaṃ; Vā. jaye. 4) Mt. -ta; P.1P.2 devā. 5) Bd. hy ā-.

118b = Mt. 47.88b; P.1 I 13.227b; P.2 V. 13.231b. 1) Mt. -to hy.
119a = Mt. 47.89a; P.1 I. 13.228a; P.2 V. 13.232a. 1) P.1P.2 anamarṣā. 2) P.1 P.2. sarve. 3) Mt. -trās tv ava-.

118b = Bd. II. 72.126b; Vā. 97.123b.
119a = Bd. II. 72.127a; Vā. 97.124a. 1) Bd. -se.

119b = Bd. II. 72.127b; Mt. 47.89b; P.1 I. 13.228b; P.2 V. 13 232b; Vā. 97.124b. 1) Mt.P.1P.2 -kṛṣṇā-.
120 = Bd. II. 72.128; Mt. 47.90; P.1 I. 13.229; P.2 V. 13.233; Vā. 97.125. 1) Bd.Vā. -vān vai. 2) Vā. aśuddhena. 3) Bd.Vā. -padyā-.
121 = Mt. 47.91; P.1 I. 13.230; P.2 V. 13.234; Vā. 97.126a(b). 1) Mt. yā-. 2) Vā. kṛtsnam. 3) P.1P.2 -van nâ-. 4) Vā -vad āgamanaṃ guroḥ. 5) Vā. vinivṛtte tataḥ Kāvye yotsyāmo yudhi tān surān.
122a = Mt. 47.92a; P.1 I. 13.231a; P.2 V. 13.235a; Vā. 97.127a. 1) P.1P.2 ca te; Vā. -vâsurān. 2) Vā. yogyaṃ.

122b = Mt. 47.92b; P.1 I. 13.231b; P.2 V. 13.235b. 1) P.2 dattvâ.
122bc = Bd. II. 72.129; Vā. 97.127b, 128a. 1) Vā. tadā.

123 = Mt. 47.93; P.1 I. 13.232; P.2 V. 13.236; Va. 97.128b, 129a. 1) P.2 -tha.
124 = Bd. II. 72.130; Mt. 47.94; P.1 I. 13.233; P.2 V. 13.237; Vā. 97.129b, 130a. 1) Vā. bhayāc. 2) P.2Vā. câpy. 3) Vā. abhi-. 4) P.1 tayâbhirakṣitāṃs tāṃś ca. 5) Mt. tato '-. 6) P.2 tu Dānavān; Vā. -vâsurāṃs tadā. 7) Mt.P.1P.2 -jagmuḥ. 8) Bd. vicārya ca.
125 = Bd. II. 72.131; Mt. 47.95; P.1 I. 13.234; P.2 V. 13.238; Vā. 97.130b, 131a.

devī kruddhâbravīd *devān*[4]: anindr*atvaṃ*[5] karomy[6] aham! ||125||

saṃbhṛtya[1] sarvasaṃbhārān
Indraṃ sâbhyacarat tataḥ[2], |
tastambha[3] devī bal*avad*[4]
yogayuktā tapodhanā. || 126 ||

saṃstabhya śīghraṃ saṃrambhād
Indraṃ sâbhyacarat tataḥ. ||126||

tata*ḥ sa*ṃ[1]*stambhitaṃ dṛṣṭvā *Śak*raṃ[2] devā*s tu*[3] mūḍhavat[4] |
*vy*a[5]dravanta tato bhītā dṛṣṭvā *Śak*raṃ[6] vaśīkṛtam. || 127 ||
gateṣu surasaṃgheṣu Viṣṇur Indram[1] abhāṣata: |
māṃ tvaṃ praviśa, bhadraṃ te, ne*ṣyāmi*[2] tvāṃ sure*śvara*[3]! ||128||
evam uktas tato Viṣṇuṃ[1] praviveśa Puraṃdaraḥ. |
Viṣṇunā[2] rakṣitaṃ dṛṣṭvā devī kruddhā vaco *'bravīt*[3]: || 129 ||
eṣā tvāṃ Viṣṇunā sārdhaṃ dahāmi Maghavan balāt[1] |
miṣatāṃ sarvabhūtānāṃ, dṛśyatāṃ me tapobalam. || 130 ||
ta[1]yâbhibhūtau tau devāv Indrā[2]-Viṣṇū *babhū*vatuḥ[3]. |
kathaṃ mucyêva[4] sahitau[5]? Viṣṇur Indram abhāṣata. || 131 ||
Indro 'bravīj: jah*i hy*[1] enāṃ, yāvan nau na[2] dahed *vi*[3]bho! |
viśeṣeṇâbhibhūto *'ham*[4], *imāṃ taj*[5] jahi māciram! || 132 ||

---

1) P.2 -taḥ sâ; Vā. tāṃs trastān. 2) Mt. bādhya-; P.2 tān; Vā. -nāṃś ca. 3) P.2 tathā. 4) Bḍ.Vā. enān. 5) Mt. -drān vaḥ. 6) P.1P.2 nidrayā mohayāmy.

126 = Mt. 47.96; P.1 I. 13.235; P.2 V. 13.239. 1) P.2T. -vṛtya. 2) P.1 P.2 nidrāṃ sā vyasṛjat tadā. 3) P.2 saṃstabhya. 4) P.1 ca balād; P.2 vyacarad.

126 = Bḍ. II. 72.132a; Vā. 97.131b.

127 = Bḍ. II. 72.132b, 133a; Mt. 47.97; P.1 I. 13.236; P.2 V. 13.240ab; Vā. 97.132. 1) Mt.P.1P.2 -tas taṃ. 2) Mt.P.1P.2 Indraṃ. 3) Mt.P.1P.2 -vāś ca. 4) Mt. mūkavat; Vā. yūpavat. 5) Mt.P.1P.2 prā-. 6) Mt.P.1P.2 Indraṃ dṛṣṭvā.

128 = Bḍ. II. 72.133b, 134a; Mt. 47.98; P.1 I. 13.237; P.2 V. 13.240c, 241a; Vā. 97.133. 1) Mt. Śakraṃ Viṣṇur. 2) Mt.P.2 nayiṣye; P.1 rākṣasye. 3) Mt.P.1P.2 -rottama.

129 = Bḍ. 72.134b, 135a; Mt. 47.99; P.1 I. 13.238; P.2 V. 13.241b, 242; Vā. 97.134. 1) Bḍ. -ṇuḥ. 2) P.1 -nusaṃ-. 3) Bḍ.Vā. -co 'vadat; P.2 -dhâbravīd vacaḥ.

130 = Bḍ. II. 72.135b, 136a; Mt. 47.100; P.1 I. 13.239; P.2 V. 13.243; Vā. 97.135. 1) Vā. -vān iva.

131 = Bḍ. II. 72.136b, 137a; Mt. 47.101; P.1 I. 13.240; P.2 V. 13.244; Vā. 97.136. 1) P.2 bha-. 2) P.1P.2 -dra-. 3) Bḍ.Vā. jajalpatuḥ. 4) P.1 -cyêya. 5) P.1 -to.

132 = Bḍ. II. 72.137b, 138a; Mt. 47.102; P.1 I. 13.241; P.2 V. 13.245; Vā. 97.137. 1) P.2 Vā. jahīhy. 2) Bḍ. no na. 3) Mt.P.1P.2 -het pra-. 4) Mt. P.1P.2 'smi. 5) Mt. tvatto 'haṃ; P.1 jahīmāṃ; P.2 tad imāṃ; Vā. atas tvaṃ.

tataḥ samīkṣya tāṃ Viṣṇuḥ[1]) strīvadh*aṃ*[2]) k*artu*m[3]) āsthitaḥ. |
abhidhyāya tataś ca[4]kram āpannaṃ[5]) satvaraṃ prabhuḥ[6]). || 133 ||

tata*ḥ* *sa*[1]) tvarayā yuktaḥ	tasyāḥ sa[1]) tvaramāṇāyāḥ
śīghrakārī bhayānvitaḥ |	śīghra[2]kārī surārihā |
jñātvā Viṣṇus tatas tasyāḥ	*striyā*[3]) Viṣṇus tato devyāḥ[4])
krūraṃ devyāś cikīrṣitam || 134 ||	krūraṃ buddhvā cikīrṣitam ||134||

kruddhas *tad*[1]) astram *āvidhya*[2]) śiraś ciccheda *vai bhayāt*[3]). |
taṃ dṛṣṭvā strīvadhaṃ ghoraṃ cuk*opa*[4]) Bhṛgur īśvaraḥ, || 135 ||
tato 'bhi[1]śapto Bhṛguṇā Viṣṇur bhāryāvadhe *tadā*[2]): |
yasmāt te[3]) jānatā[4]) dharm*ān*[5]) avadhyā strī niṣūditā, || 136 ||
tasmāt tvaṃ saptakṛtv*o vai*[1]) mānuṣeṣ*ûp*apa*ts*yase[2])! |
tatas tenâbhiśāpena naṣṭe dharme punaḥ punaḥ || 137 ||
lok*e sarva*[1]hitārthāya jāyate mānuṣeṣv iha. |
anu[2]vyāhṛtya Viṣṇuṃ sa tad ādāya śiraḥ svayam[3]) || 138 ||
samānīya tataḥ kāy*e*[1]) *apo*[2]) gṛhyê[3]dam abravīt: |
eṣa[4]) tv*ā*ṃ[5]) Viṣṇunā *satyaṃ*[6]) hatā*ṃ*[7]) saṃjīvayāmy aham, || 139 ||
yadi kṛtsno mayā dharma*ś* carito jñāyate[1]) 'pi vā; |
tena satyena jīvasva[2]), yadi satyaṃ bravīmy[3]) aham! || 140 ||

---

133 = Bḍ. II. 72.138b, 139a; Mt. 47.103; P.1 I. 13.242; P.2 V. 13.246; Vā. 97.138. 1) Mt.P.1P.2 -ṇus tāṃ. 2) Mt.P.1P.2 -dhe. 3) Mt.P.1P.2. kṛcchram. 4) P.1 -taḥ Śa-. 5) Vā. -naḥ. 6) Mt. āpad uddharaṇe tu tat.

134 = Mt. 47.104ab; P.1 I. 13.243; P.2 V. 13.247. 1) Mt. -tas tu.

134 = Bḍ. II. 72.139b, 140a; Vā. 97.139ab. 1) Bḍ. saṃ-. 2) Bḍ. -ghraṃ-. 3) Bḍ. tridhā. 4) Bḍ.Vā.V. devaḥ.

135 = Bḍ. II. 72.140b, 141a; Mt. 47.104c, 105a; P.1 I. 13.244; P.2 V. 13.248ab; Vā. 97.139c, 140a. 1) Mt. svam. 2) Mt. ādāya; P.1 ca cakram ādāya; P.2 cakraṃ samādāya. 3) Bḍ.Vā. Māghavaḥ; Mt. vai bhīyā. 4) Mt.P.1.P.2 cukrodha.

136 = Bḍ. II. 72.141b, 142a; Mt. 47.105b, 106a; P.1 I. 13.245; P.2 V. 13.248c, 249a; Vā. 97.140b, 141a. 1) P.1 hi. 2) P.1P.2 kṛte. 3) P.1 yat tvayā. 4) Mt. -to. 5) Mt.P.1P.2 -mam.

137 = Bḍ. II. 72.142b, 143a; Mt. 47.106b, 107a; P.1 I. 13.246; P.2 V. 13.249b, 250a; Vā. 97.141b, 142a. 1) Mt. -vêha; P.1 -vo hi; P.2 -vo ha. 2) Bḍ. -ṣu prapadyase; P.1P.2T. -payāsyasi; Vā. -ṣu pravatsyasi.

138 = Bḍ. II. 72.143b, 144a; Mt. 47.107b, 108a; P.1 I. 13.247; P.2 V. 13.250b, 251a; Vā. 97.142b, 143a. 1) Bḍ. sarvaloka-; Mt.P.1P.2 lokasya ca. 2) P.1 P.2 atha. 3) Mt. tvaran.

139 = Bḍ. II. 72.144b, 145a; Mt. 47.108b, 109a; P.1 I. 13.248; P.2 V. 13.251b, 252a; Vā. 97.143b, 144a. 1) Mt.P.1P.2 -yaṃ; Vā.T. kāryaṃ. 2) Mt. asau, P.1P.2 pāṇau. 3) Bḍ. samāyojyê-. 4) Bḍ. etāṃ; Mt.P.1P.2 eṣā. 5) Mt.P.1P.2 tvaṃ. 6) Mt.P.1P.2 devi; Vā. satye. 7) Mt.P.1P.2 -tā.

140 = Bḍ. II. 72.145b, 146a; Mt. 47.110; P.1 I. 13.249; P.2 V. 13.252b, 253a; Vā.

ta*tas*[1]) tāṃ prokṣya śītābhir adbhir[2]) jīvêti so 'bravīt. |
satyā[3]bhivyāhṛt*e*[4]) tasya[5]) devī saṃjīvitā tadā. || 141 ||
ta*tas* tāṃ sarvabhūtāni[1]) dṛṣṭvā suptotthitām iva |
sādhu sādhv! ity *adṛśyānāṃ*[2]) vācas tāḥ[3]) *sasvanur* diś*aḥ*[4]). ||142||
dṛṣṭvā saṃjīvitāṃ evaṃ[1]) dev*īṃ tāṃ*[2]) Bhṛguṇā tadā |
miṣatāṃ *sarvabhū*tānāṃ[3]), tad adbhutam ivâbhavat. || 143 ||
asaṃbhrāntena Bhṛguṇā patn*īṃ*[1]) saṃjīvit*āṃ*[2]) *punaḥ*[3]) |
dṛṣṭvā *Śak*ro n*a* lebh*e 'tha*[4]) śarma Kāvyabhayāt *tat*aḥ[5]). || 144 ||
prajāgare tataś c-Êndro Jayantīm *idam abravīt*[1]) |
saṃcintya[2]) matimān[3]) vākyaṃ svāṃ kanyāṃ Pākaśāsanaḥ: || 145 ||
eṣa Kāvyo hy anindrāya[1]) *vrataṃ* carat*i* dāruṇam[2]), |
tenâhaṃ vyākulaḥ putri kṛto *ma*[3]timatā dṛḍham[4]). || 146 ||
gaccha, saṃ*bhāva*ya[1]svainaṃ śramāpanayanaiḥ śubhaiḥ[2]) |
tais tair manonukūlaiś ca hy u[3]pacārair atandritā! || 147 ||

ārādhaya *tathā putri*[1]), yathā tuṣyeta *sa*[2]) dvijaḥ, |
gaccha tvaṃ, tasya dattâsi, prayatnaṃ kuru matkṛte[3])! || 147 ||
evam uktā Jayantī sā vacaḥ saṃgṛhya vai[1]) pituḥ |

97.144bc. 1) Mt.P.1P.2 -mo jñāyate carito. 2) Vā. -vasya. 3) Mt. vadāmy.

141 = Bḍ. II. 72.147a, 146b; Mt. 47.111; P.1 I. 13.250; P.2 V. 13.253b, 254a; Vā. 97.145ba. 1) BḍVā. -dā. 2) P.1 śītādbhir jīva. 3) Mt.P.1P.2 tato '-. 4) Bḍ. -tāt; Vā. -tā. 5) P.1P.2 -min.

142 = Bḍ. II. 72.147b, 148a; Mt. 47.112; P.1 I. 13.251; P.2 V. 13.254b, 255a; Vā. 97.146. 1) Bḍ. -nāṃ. 2) Mt. cakrus te; P.1P.2 -ti dṛṣṭvaiva. 3) Mt. vacasā; P.1 vacas tāṃ. 4) Mt. sarvatodiśam; P.1P.2 sarvato 'bruvan.

143 = Bḍ. II. 72.148b, 149a; Mt. 47.113; P.1 I. 13.252; P.2 V. 13.255b, 256a; Vā. 97.147. 1) Mt.P.1P.2 evaṃ pratyāhṛtā tena. 2) Mt. P.1P.2 -vī sā. 3) Mt.P.1P.2 de(ai)vatānāṃ hi.

144 = Bḍ. II. 72.149b, 150a; Mt. 47.114ab; P.1 I. 13.253; P.2 V. 13.256b, 257a; Vā. 97.148. 1) Mt.P.1P.2 -nī. 2) Mt.P.1P.2 -tā. 3) Bḍ.Vā. tataḥ. 4) Mt.P1P.2 c-Êndro nâlabhata. 5) Mt.P1.P.2 punaḥ.

145 = Bḍ. II 72.150b, 151a; Mt. 47.114c, 115a; P.1 I. 13.254; P.2 V. 13.257b, 258; Vā. 97.149. 1) Bḍ.Vā. ātmanaḥ sutām. 2) Bḍ.Vā. provāca. 3) P.1 P.2 saṃdhikāmo 'bhyadhād.

146 = Bḍ. II. 72.151b, 152a; Mt. 47.115bc; P.1 I. 13.255; P.2 V. 13.259; Vā. 97.150. 1) Mt. amitrāya. 2) Bḍ.Vā. carate dāruṇaṃ tapaḥ. 3) Bḍ.Vā. dhṛ-. 4) Mt. bhṛśam.

147 = Bḍ. II. 72.152b, 153a; Mt. 47.116; P.1 I. 13.256a = a; P.2 V. 13.260(a)b; Vā. 97.151. 1) Mt. saṃsādhaya-. 2) Bḍ. -bhe; P.2 gaccha mohaya taṃ Kāvyaṃ śīghram āyatalocane. 3) P.1P.2 ca u-.

147₁ = Mt. 47.117; P.1 I. 13.256b, 257a; P.2 V. 13.261. 1) Mt. Kāvyam ārādhayasvainaṃ. 2) P.2 te. 3) P.2T. suvrate.

147₂ = Mt. 47.118; P.1 I. 13.257b, 258a; P.2 V. 13.262. 1) P.2 tat. 2) Mt. -pa ā-.

| agacchad, yatra ghoraṃ sa tapo *hy* ā[2]rabhya tiṣṭhati. || 147₂ ||
tam dṛṣṭvā tu[1]) pibantaṃ sā kaṇadhūmam *adho*[2]mukham |
yakṣeṇa pāt[3]yamānaṃ ca kuṇḍadhāreṇa pā*va*naṃ[4]) || 147₃ ||

dṛṣṭvā *ca* taṃ *pāty*amānaṃ[1]) devī Kāvyam avasthitam | *svarūpadhyāna*[2]śāmyantaṃ[3]) durbala*m bhūti*m[4]) āsthitam || 148 ||

devī sā h-Îndraduhitā Jayantī śubhacāriṇī | *susva*rūpadharâ*gāt ta*ṃ[1]) dur*vaha*ṃ[2]) *vrata*m[3]) āsthitam. 148

pitrā yathô[1]ktaṃ vākyaṃ[2]) sā Kāvye kṛtavatī tadā |
gīrbhiś caivânukūlābhiḥ stuvantī[3]) valgubhāṣiṇī. || 149 ||
gātrasaṃvāhanaiḥ kāle sevamānā tvacaḥ[1]) sukhaiḥ[2]) |
śuśrūṣanty anukūlā *ca*[3]) uvāsa[4]) bahulāḥ samāḥ. || 150 ||
pūrṇe dhūma[1]vrate *tasmin*[2]) ghore varṣasahasrake[3]) |
vareṇa chandayāmāsa Kāvyaṃ[4]) prīto Bhavas[5]) tadā: || 151 ||
etad vrataṃ[1]) tvayaikena cīrṇaṃ nânyena kenacit, |
tasmā*t tvaṃ*[2]) tapasā buddhyā śrutena ca balena[3]) ca || 152 ||
te[1]jasā *câ*[2]*pi vibudhān*[3]) *sarvān a*[4]bhibhaviṣyasi. |
yac ca kiṃcin ma*ma*[5]) brahman[6]) vidyate Bhṛgunandana || 153 ||
| sāṅgaṃ ca sarahasyaṃ ca yajñopaniṣad*as*,[1]) tathā, |

| 147₃ = Mt. 47.119; P.1 I. 13.258b, 259a; P.2 V. 13.263. 1) P.1P.2 ca. 2) Mt. avāṅ-. 3) P.2 yajñena yāp-. 4) Mt. pātitam.

148 = Mt. 47.120ab; P.1 I. 13.259b, 260a; P.2 V. 13.264. 1) P.1P.2 -ṭvā taṃ yatamānaṃ tu. 2) P.1 śatrūpaghāte; P.2 śatrūpadhānaṃ. 3) Mt.V. svasvarūpadharaṃ dṛṣṭvā; P.1P.2 śrāmyantaṃ. 4) P.1P2 -lasthitim.

148 = Bd. II. 72.153b, 154a; Vā. 97.152. 1) Vā.T. yuktadhyānaṃ ca śāṃyantaṃ, V. śuṇḍarūpadharaṃ sāmyaṃ. 2) Vā. -balaṃ. 3) Vā. dhṛtim.

149 = Bd. II. 72.154b, 155a; Mt. 47.120c, 121a; P.1 I. 13.260b, 261a; P.2 V. 13.265; Vā. 97.153. 1) Vā. Kāvyaṃ. 2) P.2 yad u-. 3) Mt.Vā.T. -vatī.

150 = Bd. II. 72.155b, 156a; Mt. 47.121bc; P.1 I. 13.261b, 262a; P.2 V. 13.266; Va. 97.154. 1) Bd. tvacā-. 2) Vā. sukhāvahaiḥ. 3) Mt.P.1P.2 vratacaryānukūlābhir. 4) P.1P.2 upāsya.

151 = Bd. II. 72.156b, 157a; Mt. 47.122; P.1 I. 13.262b, 263a; P.2 V. 13.267; Vā. 97.155. 1) Vā. -mra-. 2) Bd.Vā. câpi. 3) Vā. -rike. 4) P.1P.2 Śivaḥ. 5) P.1P.2 'bhavat.

152 = Bd. II. 72.157b, 158a; Mt. 47.123; P.1 I. 13.263b, 264a; P.2 V. 13.268; Vā. 97.156. 1) Vā. evaṃ bruvaṃs. 2) Mt.P.1P.2 -mād vai. 3) P.2 damena.

153 = Bd. II. 72.158b, 159a; Mt. 47.124; P.1 I. 13.264b, 265a; P.2 V. 13.269; Vā. 97.157. 1) P.2 o-. 2) Bd. vâ-. 3) Mt.P.1P.2 ca surān sarvāṃs. 4) Mt.P.1P.2 tvam eko '-. 5) Mt. câbhilaṣitaṃ; P.1P.2 mayi. 6) Bd. -ma.

| 154a = Bd. II. 72.159b; Vā. 97.158a. 1) Vā. -dāṃ.

prati*bh*āsya*ti*[1]) *te*[2]) sarvaṃ, *tad* vācyaṃ *tu* na[3]) kasyacit; |
sarvābhibhāvī tena tvaṃ dvij*aśreṣṭho bh*aviṣyasi[4]). || 154 ||
evaṃ[1]) dattvā[2]) varāṃs[3]) tasmai[4]) Bhārgavāya Bhavaḥ[5]) punaḥ |
prajeśa[6]tvaṃ dhaneśatvaṃ avadhyatvaṃ ca vai dadau. || 155 ||
etāṃl labdhvā varān Kāvyaḥ saṃprahṛṣṭatanūruhaḥ |

---

harṣāt prādurbabhau tasya divya[1]stotraṃ Maheśvar*e*[2]). || 156 ||
ta*dā*[1]) tiryaksthitas *tv evaṃ*[2]) tuṣṭuve Nīlalohitam: |
namo' 'stu Śitikaṇṭhāya *surād*yāya[3]) suvarcase || 157 ||
leli[1]hānāya *lehy*[2]āya vatsarāy*a jagat*[3]*pat*e |
kapardine *hy ūrdhvaromṇe*[4]) haryakṣ*ṇe*[5]) varadāya[6]) ca || 158 ||
saṃstu[1]tāya sutīrthāya devadevāya raṃhase |
uṣṇīṣiṇe suvaktrāya sahasrākṣāya mīḍhuṣe || 159 ||
vasuretāya Rudrāya tapase cī[1]ravāsase |
h*ras*[2]vāya muktakeśāya senānye rohitāya ca || 160 ||
kavaye rājavṛ*ddh*āya[1]) takṣakakrīḍanāya ca |
Giriśāy*ârkanetr*āya *yatay*e[2]) *câ*[3]jyapāya[4]) ca || 161 ||
su*vṛtt*āya su*h*astāya[1]) dhanvine Bhārgavāya ca |
| sahasrabāhave caiva sahasrāmalacakṣuṣe || 162 ||

154bc(ab) = Bḍ. II. 72.160; Mt. 47.125; P.1 I. 13.265b, (266a); P.2 V. 13.270a(b); Vā. 97.158b, 159a. 1) Mt. prapatsyase tu; P.1P.2 pratidāsyāmi. 2) Mt.P.1P.2 tat. 3) Mt. nânuvācyaṃ tu; P.1P.2 tvayā vācyaṃ; Vā. tac câdyantaṃ. 4) Mt. tvaṃ bhaviṣyasi dvijottama; P.1P.2 kiṃ bhāṣitena bahunā avadhyas tvaṃ bhaviṣyasi.

155 = Bḍ. II. 72.161; Mt. 47.126; P.1 I. 13.266b, 267a; P.2 V. 13.271; Va. 97.159b, 160a. 1) Mt.P.2 etān; P.1 tān. 2) P.1 -vā tu. 3) Bḍ.P.2 -raṃ. 4) Bḍ. -yai. 5) P.1Vā. punaḥ. 6) Vā. ajeya-.

156 = Bḍ. II. 72.162; Mt. 47.127ab; P.1 I. 13.267b = a; P.2 V. 13.272a = a; Vā. 97.160b, 161a. 1) Bḍ. -yaṃ; Vā. deva-. 2) Bḍ. -heśituḥ; Vā. -ram.

157 = Bḍ. II. 72.163; Mt. 47.127c, 128a; Vā. 97.161b, 162a. 1) Mt. tathā. 2) Mt. -taś caiva. 3) Mt. kaniṣṭhāya; Vā. surūpāya.

158 = Bḍ. II. 72.164; Mt. 47.128b, 129a; Vā. 97.162b, 163a. 1) Vā.T. Riri-, V. Reri-. 2) Mt. kāvy-; Vā. lop-. 3) Mt. -yândhasaḥ-. 4) Mt. karālāya. 5) Bḍ. -kṣa-; Vā. hayāya. 6) Vā. karaṇāya.

159 = Bḍ. II. 72.165; Mt. 47.129b, 130aI, 132aII; Vā. 97.163b, 164a. 1) Vā. -skṛ-.

160 = Bḍ. II. 72.166; Mt. 47.130b, 131a; Vā. 97.164b, 165a. 1) Mt. cit-. 2) Bḍ. nis-; Mt. hlas-.

161 = Bḍ. II. 72.167; Mt. 47.131b, 133a; Vā. 97.165b, 166a. 1) Mt. -vṛkṣāya. 2) Mt. -śāya namo 'rkāya baline; Vā. yatine. 3) Mt. ā-. 4) Vā. Jāmbavāya.

162a = Bḍ. II. 72.168a; Mt. 47.133b; Vā. 97.166b. 1) Mt. -tṛptāya suvastrāya.

| 162b = Bḍ. II. 72.168b; Vā. 97.167a.

| sahasrakukṣaye caiva sahasracaraṇāya ca |
sahasraśirase caiva bahurūpāya vedhase || 162$_1$ ||
Bhavāya *viśva*[1]rūpāya śvetāya puruṣāya ca |
niṣaṅgiṇe *kavacine*[2]) *sūkṣm*[3]āya kṣapaṇāya ca || 163 ||
tāmrāya caiva Bhīmāya Ugrāya ca Śivāya ca |
Mahādevāya Śar[1]vāya viśvarūpaśivāya ca || 164 ||
hiraṇyāya *vas*iṣṭhā[1]ya jyeṣṭhāya[2]) madhyamāya ca |
babhrave ca[3]) piśaṅgāya piṅgalāyâruṇāya ca || 165 ||
Pinākine cêṣumate citrāya rohitāya ca |
dundubhyāyaikapādāya *arh*āya buddh*aye tathā*[1]) || 166 ||
mṛgavyādhāya *Śarv*āya[1]) Sthāṇave bhīṣaṇāya ca |
bahurūpāya[2]) c-*Ôgr*āya[3]) trinetrāy-Êśvarāya ca || 167 ||
Kap*ilāyai*ka[1]vīrāya mṛtyave Tryambakāya ca |
Vāstoṣpate pinākāya Śaṅkarāya Śivāya ca || 168 ||
āraṇyāya gṛhasthāya yataye[1]) brahmacāriṇe |
sāṃkhyāya caiva yogāya *dhyān*ine[2]) dīkṣitāya ca || 169 ||
antarhi[1]tāya Śar[2]vāya *tapy*āya[3]) *vyāpine*[4]) *tathā*[5]) |
buddhāya caiva śuddhāya mukt*āya*[6]) kevalāya ca || 170 ||
rodhase ce[1]kitānāya brahmiṣṭhāya maharṣaye |
catuṣpā[2]dāya medhyāya *varm*iṇe[3]) śīghragāya ca || 171 ||
śikhaṇḍine ka*pā*[1]lāya daṃṣṭriṇe[2]) viśvamedhase |

| 162$_1$a = Bḍ. II. 72 169a; Vā. 97.167b.
162$_1$b = Bḍ. II. 72.169b; Mt. 47.132aI, 130aII; Vā. 97.168a.
163 = Bḍ. II. 72.170; Mt. 47.132b, 134a; Vā. 97.168b, 169a. 1) Mt. varāya bhavya-. 2) Mt. ca tārāya. 3) Mt. svakṣ-.
164 = Bḍ. II. 72.171; Mt. 47.134b, 135a; Vā. 97.169b, 170b. 1) Bḍ. Sar-.
165 = Bḍ. II. 72.172; Mt. 47.135b, 138a; Vā. 97.171ab. 1) Mt.T. vari-, V. viśiṣṭā; Vā.T. ca śiṣṭā-. 2) Bḍ. varṣāya; Vā.T. śreṣṭhāya. 3) Bḍ. dhāmne caiva.
166 = Bḍ. II. 72.173ab; Mt. 47.138b, 139a; Vā. 97.171c, 172a. 1) Mt. ajāya buddhidāya ca.
167 = Bḍ. II. 72.173c, 174a; Mt. 47.136b, 137a; Vā. 97.172b, 173a. 1) Mt. dakṣāya; Vā. sarpāya. 2) Mt.T. -netrāya. 3) Mt. dhuryāya.
168 = Bḍ. II. 72.174b, 175a; Mt. 47.137b, 136aI = abI; Vā. 97.173b, 174a. 1) Mt. Kapāline ca.
169 = Bḍ. II. 72.175b, 176a; Mt. 47.139b, 140a; Vā. 97.174b, 175a. 1) Bḍ. yatine. 2) Mt. vyāpine.
170 = Bḍ. II. 72.176b, 177a; Mt. 47 140b, 136aII = abII; Vā 97.175b, 176a. 1) Mt.T. anāha-. 2) Bḍ. Sar-. 3) Mt. bhavyeśāya; Vā. mānyāya. 4) Mt. Yamāya; Vā. māline. 5) Mt. ca. 6) Mt. muktaye.
171 = Bḍ. II. 72.177b, 178a; Mt. 47.141; Vā. 97.177b, 178a. 1) Bḍ. cai-. 2) Mt. -pa-. 3) Mt. rakṣiṇe; Vā. dharmiṇe.
172 = Bḍ. II. 72.178b, 179a; Mt. 47.142; Vā. 97.178b, 179a. 1) Mt. karā-.

apratī[3]tāya dīptāya bhās*kar*āya[4]) sumedhase || 172 ||
krūrāya vi[1]kṛtāyaiva *bībhats*āya[2]) Śivāya ca |
saumyāya caiva puṇyāya[3]) dhārmikāya śubhāya ca || 173 ||
avadhyāyâmṛtā*yaiva*[1]) nityāya śāśvatāya ca |
ka*ṭyāya śarabhāy*aiva[2]) śūline *ca tri*[3]cakṣuṣe || 174 ||
somapāyâjyapāyaiva dhūmapāyôṣmapāya ca |
śucaye paridhānāya[1]) sadyojātāya mṛtyave || 175 ||
piśitāśāya Śar[1]vāya meghā[2]ya vaidyutāya ca |
vyāśritāya[3]) *śrav*iṣṭhāya[4]) bhar*i*tāy*a tar*akṣ*av*e[5]) || 176 ||
kṣe[1]māya sahamānāya satyāya *tapanā*ya[2]) ca |
Tripuraghnāya dīptāya ca[3]krāya romaśāya ca || 177 ||
tigmāyudhāya *medh*[1]yāya siddhāya *ca*[2]) Pulastaye |
rocamānāya *ca*ṇ[3]ḍāya sphītāya ṛṣabhāya ca || 178 ||
*vrat*ine[1]) yuñjamānāya *śucaye* côr[2]dhvaretase |
a*gh*a[3]ghnāya makha[4]ghnāya mṛty*ughne*[5]) yajñiyāya ca || 179 ||
kṛśānave pracetāya vahnaye *nirm*alāya[1]) ca |
| sikatyāya prasannāya vareṇyayaiva cakṣuṣe || 180 ||
| kṣipragave sudhanvāya pramedhyāya pivāya ca |
rakṣoghnāya paśughnāy*â*[1]vighnāya *śvasit*āya[2]) ca || 180₁ ||

---

2) Bḍ. daṇḍine. 3) Vā. apratīghā-. 4) Mt. bhāsvarāya pratītāya sudīptāya.

173 = Bḍ. II. 72.179b = a; Mt. 47.143; Vā. 97.178b, 179a. 1) Mt. -yâ-. 2) Mt. bhīṣaṇāya. 3) Mt.T. mukhyāya.

174 = Mt. 47.144a, 145b; Vā. 97.179b, 180a. 1) Vā. -tāṅgāya. 2) Mt. kartre paraśave caiva. 3) Mt. divya-.

175 = Bḍ. II. 72.180a = b; Mt. 47.146; Vā. 97.180b, 181a. 1) Vā. rerihāṇāya.

176 = Bḍ. II. 72.180b = a; Mt. 47.147, cfr. 144b = b; Vā. 97.181b, 182a. 1) Mt. sâr-; Vā. -khar-. 2) Vā. medhā-. 3) Mt. 47.144b T. vyāpṛtāya, V. 47.147 vyāvṛttāyā. 4) Mt. 47.144 visiṣṭhāyā; 47.147 variṣṭhāya. 5) Mt. 47.144b Bharatāya ca sākṣiṇe; Vā. Bhāratāyântarikṣaye, V. -kṣave.

177 = Mt. 47.145a, 148a; Vā. 97.182b, 183a. 1) Vā. kṣa-. 2) Mt. câmṛtāya. 3) Mt.T. tīrthāyâva-.

178 = Mt. 47.148b, 149a; Vā. 97.183b, 184a. 1) Mt. vyākh-. 2) Mt. susiddhāya. 3) Vā. khaṇ-.

179 = Mt. 47.149b, 150a; Vā. 97.184b, 185a. 1) Vā. bhogine. 2) Vā. śāntāyaivôr-. 3) Mt. asura-. 4) Mt.T. svā-. 5) Vā. -tyave.

180a = Mt. 47.150b; Vā. 97.185b. 1) Vā. kiśalāya.
| 180b = Vā. 97.186a.
| 180₁a = Vā. 97.186b.

180₁b = Mt. 47.151a; Vā. 97.187a. 1) Vā. -ya. 2) Vā. śayanāya.

vibhrāntāya mahāntāya *atyantaṃ*[1]) durgamāya ca |
dakṣāya[2]) ca ja*gh*an*y*āya[3]) lokānām īśvarāya ca || 181 ||
anāmayāya[1]) cêdhmāya[2]) sam*atvā*[3]dhiṣṭhitāya ca |
hiraṇyabāhave caiva *saty*āya[4]) *ś*ama*n*āya[5]) ca || 182 ||

| asikalpāya māghāya *h*iraṇ[1]yāyaikacakṣuṣe |
| śreṣṭhāya Vāmadevāya Īśānāya ca dhīmate || 182i ||

mahāk*alp*āya[1]) dīptāya rodanāya *h*a*s*āya[2]) ca |
dṛḍhadhanvine kavacine rathine ca varūthine || 183 ||
Bhṛgunāthāya Śukrāya gahvari[1]ṣṭhāya *dhīmate*[2]) |
amoghāya praśāntāya[3]) *sadā vipra*[4]*priy*āya[5]) ca! || 184 ||
namo 'stu tubhyaṃ bhagavan digvāsaḥkṛttivāsāya
viśvāya kṛttivāsase! | | bhagaghnāya namo 'stu te! |
paśūnāṃ pataye *caiva*[1]) bhūtānāṃ pataye namaḥ! || 185 ||
praṇave[1]) ṛgyajuḥsāmne svāhāyai[2]) ca s*u*dhāya[3]) ca |
vaṣaṭkāratamā*y*aiva[4]) tubhyaṃ mantrā[5]tmane namaḥ! || 186 ||
sra[1]ṣṭre dhātre tathā kar[2]tre *hartre ca kṣapaṇ*āya[3]) ca |
bhūtabhavyabhav*eśāya*[4]) tubhyaṃ k*armā*[5]tmane namaḥ! || 187 ||
Vasave caiva sādhyāya Rudr-Ādity-Āśvināya[1]) ca |
Vi*ś*vāya M*a*rut*e* caiva[2]) tubhyaṃ devātmane namaḥ! || 188 ||
agnīṣomavidhijñāya[1]) paśumantrauṣadhāya ca |

---

181 = Bḍ. II. 72.181a = b; Mt. 47.151b, 152a; Vā. 97.187b, 188a. 1) Mt.T. arṇave; Vā. antaye. 2) Mt. kṛṣṇāya 3) Mt. jayantāya.

182 = Bḍ. II. 72.181bI = aI; Mt. 47.152b, 153a; Vā. 97.188b, 189a. 1) Mt. anāśritāya. 2) Mt. vedhyāya; Vā. côrdhvāya. 3) Vā. samhatyâ-. 4) Mt. vyāptāya. 5) Mt. ca mahāya.

| 182i = Bḍ. II. 72.181bII, 182a = aIIb; Vā. 97.189b, 190a. 1) Vā. rī(i)riṇ-.

183 = Bḍ. II. 72.182b, 183a; Mt. 47.155; Vā. 97 190b, 191a. 1) Mt. -kāyāya. 2) Mt.Vā.V. sahāya.

184 = Bḍ. II. 72.183b, 184a; Mt. 47.156; Vā. 97.191b, 192a. 1) Mt. -re; Vā. vahniri-. 2) Mt. vedhase. 3) Vā. aghāya aghasaṃsāya. 4) Vā. vipriyāya. 5) Mt. sumedhāya vṛṣāya.

185a = Mt. 47.157a. | 185a = Bḍ. II. 72.184b; Va. 97.192b.

185b = Bḍ. II. 72.185a; Mt. 47.157b; Vā. 97.193a. 1) Mt. tubhyaṃ.

186 = Bḍ. II. 72 185b, 186a; Mt. 47.158; Vā. 97.193b, 194a. 1) Bḍ. prabhave. 2) Mt. -ya; Vā. svadhāyai. 3) Mt. svadhāya. 4) Mt. -rātmane caiva. 5) Vā. antāt-.

187 = Bḍ. II. 72.186b, 187a; Mt. 47.159; Vā. 97.194b, 195a. 1) Mt. Tva-. 2) Vā. ho-. 3) Mt cakṣuḥśrotramayāya. 4) Vā. -vāyaiva. 5) Vā. kālā-.

188 = Bḍ. II. 72.187b, 188a; Mt. 47.160; Vā. 97.195b, 196a. 1) Mt.T. -yasurāya. 2) Mt. viṣāya mārutāyaiva.

189 = Bḍ. II. 72.188b, 189a; Mt. 47.161ac; Vā. 97.196b, 197a. 1) Vā. -martvigijyāya. 2) Mt. prajānāṃ pataye caiva· 3) Mt. brahmā-.

*dakṣiṇāvabhṛtāy*aiva[2]) tubhyaṃ *yajñā*[3]tmane namaḥ! || 189 ||

ātmeśāyâtmavaśyāya
sarveśâtiśāya ca || 190 ||

tapase caiva satyāya
tyāgāya ca śamāya ca |
ahiṃsāyâ*py* a[1]lobhāya
suveśāyâ*ti*[2]śāya ca || 190 ||

sarvabhūtātma[1]bhūtāya tubhyaṃ *yog*ā[2]tmane namaḥ! |
pṛthivyai câiitarikṣāya divāya ca mahāya[3]) ca || 191 ||
janastapāya satyāya tubhyaṃ lokātmane namaḥ! |
avyaktāy*âtha*[1]) mahate bhūtā*yaivên*[2]driyāya ca || 192 ||
tanmātrāyâtha mahate[1]) tubhyaṃ *tatt*vā[2]tmane namaḥ! |
nityāya câ*py* a[3]liṅgāya sūkṣmāya cêtarāya[4]) ca || 193 ||
*ś*u[1]ddhāya vibhave caiva tubhyaṃ *nity*ā[2]tmane namaḥ! |
namas te triṣu lokeṣu *svaranteṣu bhuvā*[3]*d*iṣu[4]) || 194 ||
satyānteṣu mahā*dy*eṣu[1]) caturṣu ca namo 'stu te! |
namaḥ[2]stotre mayā hy asmin yad[3]) *asad*[4]) vyāhṛtaṃ *prabho*[5]), |
madbhakta iti brahmaṇya sarvaṃ tat[6]) kṣantum arhasi! || 195 ||

---

190 = Mt. 47.162a.

190 = Bḍ. II. 72.189b, 190a; Vā. 97.197b, 198a. 1) Bḍ.Vā.V. -yâtha. 2) Bḍ. -yâni-.

191 = Bḍ. II. 72.190b, 191a; Mt. 47.162b, 164a; Vā. 97.198b, 199a. 1) Bḍ. -tāt pra-; Mt.T. -tāṅga-. 2) Mt. bhūtā-. 3) Bḍ. mahase tridivāya.

192 = Bḍ. II. 72.191b, 192a; Mt. 47.164b, 165a; Vā. 97.199b, 200a. 1) Mt. -ya ca. 2) Mt. -tāder in-.

193 = Bḍ. II. 72.192b, 193a; Mt. 47.165b, 166a; Vā. 97.200b, 201a. 1) Mt. ātmajñāya viśeṣāya; Vā. -trāya mahāntāya. 2) Mt. sarvā-. 3) Mt. câtma-; Vā.T. câtha. 4) Mt.T. -yaivêtarāya; Vā. cetanāya.

194 = Bḍ. II. 72.193b, 194a; Mt. 47.166b, 167a; Vā. 97.201b, 202a. 1) Mt. bu-. 2) Mt. mokṣā-. 3) Vā. bhavā-. 4) Mt. namas te paratas triṣu.

195 = Bḍ. II. 72.194b, 195; Mt. 47.167b, 168; Vā. 97.202b, 203. 1) Bḍ. -yāntamaharādyeṣu; Vā. mahānteṣu. 2) Bḍ. -ma-. 3) Vā. sad-. 4) Mt. yadi na; Vā. asa-. 5) Mt. bhavet; Vā. vibho. 6) Mt. tat sarvaṃ.

C.

(Bḍ II. 73.1—126; Br. 13.141b; H. 2359—2373a, 1829b; Mt. 47.169—263: P.1 I. 13.268—279; P.2 V. 13.272b—284a; Vā. 98.1—126.)

Evam *ārādh*[1]ya deveśam Īś*ānaṃ*[2]) Nīlalohitam |
prahvo '*ti*[3]praṇatas[4]) tasmai prāñjalir vā*kyam*[5]) *ab*rav*ī*t[6]). || 1 ||
Kāvyasya gātraṃ saṃspṛśya hastena prītimān Bhavaḥ |
nikāmaṃ darśanaṃ dattvā tatraivântaradhīyata[1]). || 2 ||
tataḥ so 'ntarhite tasmin[1]) deve *sā*[2]nucar*e*[3]) tadā |
tiṣṭhantīṃ p*rāñjalir bhū*tvā[4]) Jayantīm idam abravīt: || 3 ||
kasya tvaṃ su[1]bhage kā vā duḥkhite mayi duḥkhitā, |
mahatā tapasā yukt*aṃ*[2]) kimarthaṃ māṃ jig*ī*ṣasi[3])? || 4 ||
anayā sa*tataṃ*[1]) bhaktyā praśrayeṇa damena ca |
snehena caiva suśroṇi prīto 'smi varavarṇini! || 5 ||
kim icchasi varārohe, kas te kāmaḥ samṛdhyatām[1])? |
taṃ[2]) te saṃp*ūra*[3]yāmy adya, yady api syāt sudu*rlabhaḥ*[4]). || 6 ||
evam uktâbravīd enaṃ: tapasā jñātum arhasi |
cikīrṣitaṃ me, brahm*iṣṭha*[1]), tvaṃ hi vettha[2]) yathātatham. || 7 ||

---

1 = Bḍ II. 73.1; Mt. 47.169; P.1 I. 13.268; P.2 V. 13.272b, 273a; Vā. 98.1. 1) Mt.P.1P.2 ābhāṣ-. 2) Mt.P.1P.2 Īśvaraṃ. 3) Mt. -vo 'bhi-; Vā. brahmêti. 4) P.2 prajñānvitas tatas; P.2 prahvaḥ kavis tatas. 5) Mt. vāgyato; P.1P.2 praṇato. 6) Mt.P.1P.2 'bhavat.

2 = Bḍ. II. 73.2; Mt. 47.170; Vā. 98.2. 1) Bḍ. -adhād dHaraḥ.

3 = Bḍ. II. 73.3; Mt. 47.171; P.1 I. 13.269a = $a^{I}b^{II}$; P.2 V. 13.273b = $a^{I}b^{II}$; Vā. 98.3. 1) P.1P.2 deve. 2) Mt. -veśe '; Vā. -veśā-. 3) Mt. -carīṃ. 4) Mt. pārśvato dṛṣṭvā.

4 = Bḍ. II. 73.4; Mt. 47.172; P.1 I. 13.269b, 270a; P.2 V. 13.274; Vā. 98.4. 1) Bḍ. śu-. 2) Mt.P.1P.2 -tā. 3) Mt.T. niṣevase; P.2 jugupsasi; Vā. jugopasi.

5 = Bḍ. II. 73.5; Mt. 47.173; P.1 I. 13.270b, 271a; P.2 V. 13.275; Vā. 98.5. 1) Mt.T. saṃstuto, V. -sthito; P.1P.2 saṃsthitā.

6 = Bḍ. II. 73.6; Mt. 47.174; P.1 I. 13.271b, 272a; P.2 V. 13.276; Vā. 98.6. 1) P.1 samudyataḥ; P.2 samuddhṛtaḥ. 2) Mt.P.2 tat. 3) Mt.P.1P.2 -pāda-. 4) Mt.T. -duṣkaraḥ; Mt.V.P.1P.2 -duṣkaram; Vā. -bham.

7 = Bḍ. II. 73.7; Mt. 47.175; P.1 I. 13.272b, 273a; P.2 V. 13.277; Vā. 98.7. 1) Mt.P.1P.2 -taṃ hi me brahmaṃs. 2) P.1 vai vada; P.2 hi veda.

evam ukto 'bravīd enāṃ dṛṣṭvā divyena cakṣuṣā: |
| Māhendrī tvaṃ varārohe maddhitārtham ihâgatā! || 8 ||
mayā saha tvaṃ suśroṇi daśa[1]) varṣāṇi bhāmini |
adṛśyaṃ[2]) sarvabhūtais tu[3]) saṃprayogam ihêcchasi. || 9 ||

devi cên[1]dīvaraśyāme	devîndranī[1]lavarṇābhe
varārhe vāmalocane		varārohe sulocane	

imaṃ vṛṇīṣva[1]) kāmaṃ[2]) tvaṃ[3]) matto[4]) vai valgubhāṣiṇi[5])! || 10 ||
evaṃ bhavatu, gacchā*vo*[1]) gṛh*ān*[2]) me[3]) mattakāśini[4])! |
tataḥ sva[5]gṛham āga*m*ya[6]) Jayantyā sah*itaḥ prabhuḥ*[7]) || 11 ||
tayā sa*hâ*vasad[1]) devyā daśa[2]) varṣāṇi Bhārgavaḥ[3]) |
adṛśyaḥ sarvabhūtānāṃ māyayā saṃvṛtas *tadā*[4]). || 12 ||
kṛtārtham āgataṃ *jñāt*vā[1]) Kāvyaṃ[2]) sarve Diteḥ sutāḥ |
abhijagmur gṛhaṃ tasya muditās te[3]) didṛkṣavaḥ. || 13 ||
gatā yadā[1]) na[2]) paśyanti[3]) *māya*yā[4]) saṃvṛtaṃ gurum, |
lakṣaṇaṃ[5]) tasya tad buddhvā[6]) pratijagmur yathāgatam[7]). || 14 ||

8a = Bd. II. 73.8a; Mt. 47.176a; P.1 I. 13.273b; P.2 V. 13.278a; Vā. 98.8a.
1) P.2T. etac chrutvâ-.
| 8b = Bd. II. 73.8b; Vā. 98.8b.

9 = Bd. II. 73.9; Mt. 47.176b, 177a; P.1 I. 13.274; P.2 V. 13.278b, 279a; Vā. 98.9. 1) P.1P.2T. śata. 2) Mt.P.1P.2 sarvabhūtair. 3) Mt. adṛśyā ca; P.1 adṛśyāntaḥ; P.2 adṛśyā naḥ.

10a = Mt. 47.177b; P.1 I. 13.275a; P.2 V. 13.279b. 1) P.1P.2 -vi in-.

10a = Bd. II. 73.10a; Vā. 98.10a. 1) Vā. -vendrānala-.

10b = Bd. II. 73.10b; Mt. 47.177c; P.1 I. 13.275b; P.2 V. 13.280a; Vā. 98.10b. 1) Mt.P.1P.2 evaṃ vṛṇoṣi. 2) P.1P.2 -māṃs. 3) Vā.T. te, V. taṃ. 4) P.1 dade; P.2 yadi. 5) P.1 -ṣite.

11 = Bd. II. 73.11; Mt. 47.178; P.1 I. 13.276; P.2 V. 13.280b, 281a; Vā. 98.11. 1) Mt.Vā. -mo; P.1 -va. 2) P.1P.2 -haṃ. 3) Mt. no; Vā. vai. 4) Bd. mattebhagāmini. 5) P.1P.2 sa. 6) Mt.P.2 -tya. 7) Mt.T. -yāḥ pāṇiṃ udvahan, V. sahit-Ōśanāḥ; P.1P.2 saha c-Ôśanā.

12 = Bd. II. 73.12; Mt. 47.179; P.1 I. 13.277; P.2 V. 13.281b, 282a; Vā. 98.12. 1) Bd. sa tayā câvasad; P.2 tayâvasat samaṃ; Vā. sa tayā saṃvased (V. -sad). 2) P.1P.2T. śata. 3) Vā.T. bhāgaśaḥ. 4) Mt. -taḥ prabhuḥ; P.1P.1 saṃśitavrataḥ.

13 = Bd. II. 73.13; Mt. 47.180; P.1 I. 13.278; P.2 V. 13.282b, 283a; Vā. 98.13. 1) Mt.Vā. dṛṣṭvā. 2) P.1P.2 Śukraṃ. 3) P.2 -tāś ca.

14 = Bd. II. 73.14; Mt. 47.181; P.1 I. 13.279; P.2 V. 13.283b, 284a; Vā. 98.14. 1) Mt. yadā gatā. 2) P.2 -tā ye naiva. 3) Vā. -to. 4) Bd.Vā. Jayantyā. 5) Vā. dākṣiṇyaṃ. 6) P.1 câbuddhvā; P.2 saṃbudhya. 7) P.1P.2 nâdyâgacchati no guruḥ.

Bṛhaspatis tu saṃruddhaṃ jñātvā Kāvyaṃ[1]) vareṇa[2]) ha[3]) |
*pitr*arthe[4]) daśa varṣāṇi Jayantyā hitakāmyayā || 15 ||
buddhvā tad antaraṃ so 'tha[1]) *devā*[2]nām *Ind*raco[3]ditaḥ |
Kāvyasya rūpam āsthāya *so* 'su[4]rān sam*abhāṣata*[5]): || 16 ||
tataḥ *samā*[1]gatān dṛṣṭvā Bṛhaspātir uvāca *tān*[2]): |
svāgataṃ mama yājyānāṃ *saṃ*prāpto *'smi*[3]) hitāya ca || 17 ||
ahaṃ vo 'dhyāpayiṣyāmi, prāptā vidyā *mayā hi sā*[1]). |
tatas te hṛṣṭamanaso vidyārtham upapedire. || 18 ||
pūrṇe[1]) Kāv[2]yas tadā tasmin samaye daśavārṣike |
| [yayau ca samakālaṃ ca Sadyotpannamatis tadā] |
— samayānte Devayānī[1]) *Sadyojātamatis*[2]) *tadā* — |
buddhiṃ cakre tataś *câpi*[3]) yājyānāṃ pratyavekṣaṇe. || 19 ||
Śukra uvāca:
devi gacchāmy ahaṃ[1]) draṣṭuṃ *tava*[2]) yājyāñ śucismite |
vibhrānta*prek*ṣite[3]) sādhvi trivarṇāyatalocane! || 20 ||
evam uktâbravīd *devī*[1]): bhaja bhaktān[2]) mahāvrata, |
eṣa brahman satāṃ dharmo[3]), na dharmaṃ lopayāmi te! || 21 ||
tato gatvâsurān dṛṣṭvā devācāryeṇa dhīmatā |
vañcitān Kāvyarūpeṇa *vacasā punar* abravīt[1]): || 22 ||
Kāvyaṃ māṃ *anu*[1]jānīdhvam, eṣo hy Āṅgiraso muniḥ[2]), |
vañcitā bata yūyaṃ vai *mayi sa*[3]*kte tu*[4]) Dānavāḥ! || 23 ||

---

15 = Bḍ. II. 73.15; Mt. 47.182; Vā. 98.16. 1) Mt. Kāvyaṃ jñātvā. 2) Vā. cakāra. 3) Mt. tu. 4) Bḍ. prītyarthe; Mt.T. tuṣṭyarthaṃ; V. pitryārthaṃ.
16 = Bḍ. II. 73.16; Mt. 47.183; Vā. 98.16. 1) Mt. 'pi. 2) Mt.T.Vā. Daityā-. 3) Bḍ. mantraco-; Mt. -drano-; Vā. iva co-. 4) Mt. asu-. 5) Mt. samupāhvayat.
17 = Bḍ. II. 73.17; Mt. 47.184; Vā. 98.17. 1) Bḍ. so 'bhyā-; Mt. -tas tān ā-. 2) Mt. ha. 3) Mt. -nāṃ prāpto 'haṃ vo.
18 = Bḍ. II. 73.18; Mt. 47.185; Vā. 98.18. 1) Bḍ. yāḥ; Mt. vidyāḥ prāptās tu yā mayā.
19a = Bḍ. II. 73.19a; Mt. 47.186a; Vā. 98.19a. 1) Vā. pūrvaṃ. 2) Vā. Kām-.
| [] = Vā. 98.19b.
19bc = Bḍ. II. 73.19b, 20a; Mt. 47.186bc; Vā. 98.20. 1) Bḍ. -yājī. 2) Vā. -tā sutā; Mt. tadôtpannā iti śrutiḥ. 3) Mt. -taḥ so 'tha.
20 = Bḍ. II. 73.20b, 21a; Mt. 47.187; Vā. 98.21. 1) Vā. -mahe. 2) Mt. mama. 3) Mt. -tavīkṣite.
21 = Bḍ. II. 73.21bc; Mt. 47.188; Vā. 98.22. 1) Mt. enaṃ. 2) Bḍ. -tāṃ. 3) Mt. eṣa dharmaḥ satāṃ brahman.
22 = Bḍ. II. 73.22, 23a; Mt. 47.189; Vā. 98.23. 1) Mt. tataḥ Kāvyo 'bravīt tu tān; Vā. vedhasâsuram abravīt.
23 = Bḍ. II. 73.23b, 24a; Mt. 47.190; Vā. 98.24. 1) Mt. vo vi-; Vā. tāta.

śrutvā tathā bruvāṇaṃ taṃ sambhrāntā *Ditijās tadā*[1]) |
prekṣante tāv[2]) ubhau tatra sthitā[3]sīnau[4]) śucismitāḥ[5]). || 24 ||
sampramūḍhāḥ *sthitāḥ*[1]) sarve prā*pa*dyanta na[2]) kiṃcana; |
ta*tas teṣu* pra[3]mūḍheṣu Kāvyas tān punar abravīt[4]): || 25 ||
ācāryo vo[1]) hy ahaṃ[2]) Kāvyo, devācāryo 'yam Aṅgirāḥ; |
anugacchata māṃ *sarve*[3]), tyajatainaṃ Bṛhaspatim! || 26 ||
evam ukte *tu te sarve*[1]) tāv ubhau samavekṣya ca |
ta[2]*dâsurā* viśeṣaṃ tu na *vyajānaṃs tayor dv*ayoḥ[3]). || 27 ||
Bṛhaspatir uvācainān[1]): asambhrānt*o 'yam Aṅgirāḥ*[2]) |
Kāvyo 'haṃ vo[3]) gurur Daityā, madrūpo 'yaṃ Bṛhaspatiḥ || 28 ||
saṃ[1]mohayati rūpeṇa māmakenaiṣa vo 'surāḥ! |
śrutvā tasya *vacas*[2]) te vai saṃm*antryâtha vaco*[3]) 'bruvan[4]): || 29 ||
ayaṃ no daśa varṣāṇi satataṃ śāsti vai prabhuḥ, |
eṣa vai gurur asmākam, antarepsur ayaṃ dvijaḥ[1]). || 30 ||
tatas te Dānavāḥ sarve praṇipatyâbhivādya[1]) ca |
vacanaṃ jagṛhus tasya cirā[2]bhyāsena mohitāḥ. || 31 ||
ūcus tam asurāḥ sarve kr*uddhāḥ*[1]) saṃraktalocanāḥ: |
ayaṃ gurur hito 'smākaṃ, gaccha, tvaṃ nâsi no guruḥ! || 32 ||
Bhārgav*o v-Âṅ*[1]gir*o*[2]) vâ*pi*[3]) bhaga*vān*, eṣa[4]) no guruḥ, |
sthitā vayaṃ nideśe 'sya, gaccha[5]) tvaṃ sādhu[6]) māciram! || 33 ||
evam uktvâ[1]surāḥ sarve prāpadyanta Bṛhaspatim. |

---

2) Mt.T. toṣito Giriśo vibhuḥ, V. ayam Āṅgiraso muniḥ; Vā. bhuvi. 3) Vā. śa-. 4) Mt. sarve śṛṇuta.

24 = Bḍ. II. 73.24b, 25a; Mt. 47.191; Vā. 98.25. 1) Mt. -tās te tadâbhavan; Bḍ.Vā. tataḥ. 2) Bḍ. sampraikṣantāv; Mt.T. -tas tav; Vā. -te sma hy. 3) Bḍ. sthirā-; Vā. -tāḥ. 4) Vā. khinnāḥ. 5) Bḍ. -tau.

25 = Bḍ. II. 73.25b, 26a; Mt. 47.192; Vā. 98.26. 1) Mt. tataḥ. 2) Mt. na prābudhyanta. 3) Mt. abravīt saṃ-. 4) Mt. tān asurāṃs tadā.

26 = Bḍ. II. 73.26b, 27a; Mt. 47.193; Vā. 98.27. 1) Bḍ. yo. 2) Bḍ. ayaṃ. 3) Mt. Daityās.

27 = Bḍ. II. 73.27b, 28a; Mt. 47.194; Vā. 98.28. 1) Mt. ity uktā hy asurās tena; Vā. evam uktâsurāḥ sarve. 2) Mt. ya-. 3) Mt. na jānanty ubhayos tayoḥ.

28 = Bḍ. II. 73.28b, 29a; Mt. 47.195; Vā. 98.29. 1) Bḍ. -nām; Vā. -tān. 2) Mt. -tas tapodhanaḥ. 3) Mt. vo 'haṃ.

29 = Bḍ. II. 73.29b, 30a; Mt. 47.196; Vā. 98.30. 1) Vā. sa. 2) Mt.Vā. tatas. 3) Mt. sametya tu tato; Vā. -mantryârthavaco. 4) Vā. 'bravīt.

30 = Bḍ. II. 73.30b, 31a; Mt. 47.197; Vā. 98.31. 1) Bḍ. -jāḥ.

31 = Bḍ. II. 73.31b, 32a; Mt. 47.198; Vā. 98.32. 1) Mt. -nandya. 2) Bḍ. vidyā-.

32 = Bḍ. II. 73.32b, 33a; Mt. 47.199; Vā. 98.33. 1) Mt. krodha-.

33 = Bḍ. II. 73.33b, 34a; Mt. 47.200; Vā. 98.34. 1) Bḍ.Vā. -vo 'ṅ-. 2) Bḍ. Vā. -raso. 3) Bḍ.Vā. vâyaṃ. 4) Bḍ.Vā. bhavatv eṣaiva. 5) Mt. sādhu. 6) Mt. gaccha.

yadā na pratyapadyanta[2]) *t*enôktaṃ *tan*[3]) mahad dhitam, || 34 ||
cukopa Bhārgavas teṣām avalepena *vai tadā*[1]): |
bodhitâ*pi*[2]) mayā yasmān na māṃ bhaja*ta*[3]) Dānavāḥ, || 35 ||
tasmāt pranaṣṭasaṃjñā vai parābhavam avāps[1]yatha! |
iti vyāhṛtya tān Kāvyo jagāmâtha yathāgatam. || 36 ||
śaptāṃs tān asurāñ jñātvā[1]) Kāvyena tu Bṛhaspatiḥ |
kṛtārthaḥ sa tadā hṛṣṭaḥ svarūpaṃ pratyapadyata;
buddh*v*â[2]surā*ms tadā bhraṣṭān*[3]) kṛtārtho 'ntaradhīyata[4]). || 37 ||
tataḥ pranaṣṭe tasmiṃs *tu*[1]) vibhrāntā Dānavā*s tadā*[2]), |
aho *dhig*[3]) vañcitāḥ smê*ti*[4]) parasparam athâbruvan: || 38 ||
pṛṣṭhato *vi*[1]mukhāś caiva tāḍitā[2]) *vedhasā vayam*[3]) |
*dagdhāś caivô*padhā*yogāt*[4]) sve sve *kārye tu*[5]) māyayā. || 39 ||
ta*to 'surāḥ* pari*trastā devebhyas*[1]) tvaritā yayuḥ |
Prahrādam agrataḥ kṛtvā Kāvyasyânu*gam*aṃ[2]) punaḥ; || 40 ||
tataḥ Kāvyaṃ samāsādya *abhi*[1]tasthur avāṅmukhāḥ. |
tān[2]) āgatān punar dṛṣṭvā Kāvyo yājyān uvāca ha: || 41 ||
mayā saṃ[1]bodhitāḥ *kāl*e[2]) ya*to* mā*ṃ*[3]) nâbhi[4]nandatha, |
tatas tenâva*lep*ena[5]) gatā yūyaṃ parābhavam. || 42 ||
| evaṃ bruvāṇaṃ Śukraṃ tu bāṣpasaṃdigdhayā girā |
Prahrādas tam a*th*ô[1]vāca: mā nas[2]) tvaṃ tyaja Bhārgava |
svā*n yāj*yān[3]) bhajamānāṃś ca bhaktāṃś *caiva viśeṣat*aḥ[4]); || 43 ||

---

34 = Bḍ. II. 73.34b, 35a; Mt. 47.201; Vā. 98.35. 1) Bḍ. -tâ-. 2) Bḍ.Vā. pratipadyante. 3) Mt. Kāvenôktaṃ.
35 = Bḍ. II. 73.35b, 36a; Mt. 47.202; Vā. 98.36. 1) Mt. tena tu. 2) Mt. -tā hi. 3) Mt. -jatha.
36 = Bḍ. II. 73.36b, 37a; Mt. 47.203; Vā. 98.37. 1) Vā. gamiṣ-.
37 = Bḍ. II. 73.37b, 38; Mt. 47.204, 205a; Vā. 98.38. 1) Vā. jñātvâbhiśastān asurān. 2) Mt. -dhyâ-. 3) Mt. -rān hatāñ jñātvā. 4) Bḍ. 'ntardhim āgamat.
38 = Bḍ. II. 73.39; Mt. 47.205b, 206a; Vā. 98.39. 1) Bḍ.Vā. te. 2) Mt. -vâbhavan. 3) Mt. vi-. 4) Bḍ. snehāt; Vā.T.-tās tena, V. smêha.
39 = Bḍ. II. 73.40; Mt. 47.206b, 207a; Vā. 98.40. 1) Bḍ. dharmato vi-; Mt. 'bhi-. 2) Bḍ. kāritā. 3) Mt. -t-Âṅgirasena tu. 4) Mt. vañcitāḥ sopadhānena; Vā.T. -vôpayogāc ca. 5) Mt. vastuni; Vā. cârtheṣu.
40 = Bḍ. II. 73.41; Mt. 47.207bc; Vā. 98.41. 1) Mt. tatas tv aparituṣṭās te tam eva. 2) Mt. -nupadaṃ.
41 = Bḍ. II. 73.42; Mt. 47.208; Vā. 98.42. 1) Bḍ. hy abhi-; Mt. upa-. 2) Mt. sam-.
42 = Bḍ. II. 73.43; Mt. 47.209; Vā. 98.43. 1) Vā. mayâpi. 2) Mt. sarve. 3) Mt. yasmān mā. 4) Bḍ. -bhya-. 5) Mt. -vamānena.
| 43a = Mt. 47.210a.
43bc(ab) = Bḍ. II. 73.44; Mt. 47.210b, 211a; Vā. 98.44. 1) Mt. tadô-. 2) Vā. mānaṃ. 3) Mt. svāśrayān. 4) Mt. -tāṃs tvaṃ bhaja Bhārgava.

tvayy adṛṣṭe[1]) vayaṃ tena devācāryeṇa mohitāḥ. |
bhaktān arhasi *nas trātuṃ jñātvā*[2]) dīrgheṇa cakṣuṣā! || 44 ||
yadi nas tvaṃ na kuruṣe prasādaṃ Bhṛgunandana, |
apadhyātās tvayā hy adya prave*kṣyā*mo[1]) Rasātalam. || 45 ||
jñātvā Kāvyo yathātattvaṃ kāruṇy*enâ*nukampayā[1]) |
evaṃ *Śukro* 'nunīt*aḥ sa*[2]) tataḥ kopaṃ n*yayacchata*[3]). || 46 ||
uvāc*êdaṃ*[1]): na bhetavyaṃ, na gantavyaṃ[2]) Rasātalam, |
avaśyaṃbhāv*ī hy* artho *'yaṃ* prāpto *vo*[3]) mayi jāgrati. || 47 ||
na śakyam anyathā kartuṃ, diṣṭaṃ hi[1]) balavattaram, |
saṃjñā pranaṣṭā yā vo 'dya[2]), kā*maṃ* tāṃ[3]) prati*lapsyatha*[4]). || 48 ||
| devāñ jitvā sakṛc câpi Pātālaṃ pratipatsyatha. |
prāptaḥ[1]) paryāyakālo[2]) *va*[3]) iti[4]) Brahmâbhyabhāṣata, |
matprasādāc ca yuṣmābhir[5]) bhuktaṃ trailokyam[6]) ūrjitaṃ. || 49 ||
yugākhyā daśa saṃpūrṇā devān ākramya mūrdhani |
tāvantam *eva*[1]) kālaṃ vai Brahmā rājyam abhāṣata: || 50 ||
Sāvarṇike punas[1]) tubhyaṃ rājyaṃ[2]) kila bhaviṣyati, |
lokānām īśvaro bhāv*ī*[3]) pautras tava[4]) punar Baliḥ. || 51 ||
evaṃ k*ā*lam[1]) a*yaṃ*[2]) proktaḥ pautras te *Brahmaṇ*ā[3]) svayam. |
ta*thā*[4]) hṛ[5]teṣu lokeṣu ta*po* 'sya[6]) *na* kilâbhava*t*[7]). || 52 ||
yasmāt pravṛttayaś câsya *na* kā*mān*[1]) abhisandhitāḥ, |
tasmād *aj*ena[2]) prītena *dattaṃ Sāvarṇike 'ntare*[3]). || 53 ||

---

44 = Bd. II. 73.45; Mt. 47.211bc; Vā. 98.45. 1) Vā. tvayā pṛṣṭā. 2) Mt. -si vai jñātuṃ tapo.
45 = Bd. II. 73.46; Mt. 47.212; Vā. 98.46. 1) Mt. -viśāmo.
46 = Bd. II. 73.47; Mt. 47.213ab; Vā. 98.47. 1) Bd. -yena mahīyasā; Mt. -yād anukampayā. 2) Bd. saṃs; Mt. pratyanunīto vai. 3) Bd. nyavartayat; Mt. niyamya saḥ.
47 = Bd. II. 73.48; Mt. 47.213c, 214a; Vā. 98.48. 1) Mt. -caitān. 2) Bd. gantavyaṃ na. 3) Mt. -vino hy arthāḥ prāptavyā.
48 = Bd. II. 73.49; Mt. 47.214b, 215a; Vā. 98.49. 1) Vā. adṛṣṭaṃ. 2) Bd. yā cêyaṃ. 3) Mt.T. tām etāṃ, V. kāle tāṃ. 4) Mt. -patsyatha. | 49a = Mt. 47.215b.
49bc(ab) = Bd. II. 73.50; Mt. 47.216; Vā. 98.50. 1) Mt.T. -te, V. -taḥ. 2) Mt.T. -le, V. karyāyakālo. 3) Bd. vā; Mt. ca. 4) Mt. hîti. 5) Mt. trailokyaṃ. 6) Mt. yuṣmābhir.
50 = Bd. II. 73.51; Mt. 47.217; Vā. 98.51. 1) Mt. etāvantaṃ ca.
51 = Bd. II. 73.52; Mt. 47.218; Vā. 98.52. 1) Mt. rājyaṃ Sāvarṇike. 2) Mt. punaḥ. 3) Mt. -vyas; Vā. -vo. 4) Mt. tava pautras.
52 = Bd. II. 73.53; Mt. 47.219; Vā. 98.53. 1) Mt. kila: Vā. kilam. 2) Mt. mithaḥ; Vā. ahaṃ. 3) Mt. Viṣṇunā. 4) Mt.T. vācā, V. tadā. 5) Vā.T. kṛ-. 6) Bd. na śoko. 7) Mt. tās tās tasyâbhavan kila.
53 = Bd. II. 73.54; Mt. 47.220; Vā. 98.54. 1) Bd. kāmair; Mt. sakāśād. 2) Mt. vṛttena. 3) Mt. tubhyaṃ dattaṃ Svayaṃbhuvā.

devarājyam[1]) Baler[2]) bhāvyam[3]), iti mām Īśvaro 'bravīt, |
tasmād adṛśyo bhūtānāṃ kālākāṅkṣī[4]) sa tiṣṭhati. || 54 ||
prītena câmaratvaṃ vai[1]) dattam[2]) tubhyaṃ Svayaṃbhuvā, |
tasmān nirutsukas tvaṃ vai paryāyaṃ sahasâkulaḥ[4]), || 55 ||
na ca[1]) śakyaṃ mayā tubhyaṃ purastād vai visarpitum[2]). |
Brahmaṇā pratiṣiddho 'smi[3]) bhaviṣyaṃ jānatā prabho[4]). || 56 ||
imau ca śiṣyau dvau mahyaṃ tulyāv[1]) etau Bṛhaspateḥ |
daivataiḥ saha saṃrabdhān[2]) sarvān vo dhārayiṣyataḥ. || 57 ||
evam uktās tu Daiteyāḥ[1]) Kāvyenâkliṣṭakarmaṇā |
tatas tābhyāṃ[2]) yayuḥ sārdhaṃ Prahrādapramukhās tadā[3]). || 58 ||
avaśya[1]bhāvyam[2]) arthaṃ tam[3]) śrutvā Śukrāc ca[4]) Dānavāḥ[5]) |
sakṛd ā[6]śaṃsamānās te[7]) jayaṃ Kāvyena[8]) bhāṣitam || 59 ||
daṃśitāḥ sāyudhāḥ sarve tato devān samāhvayan. |
devās tadâ[1]surān dṛṣṭvā saṃgrāme samupasthitān || 60 ||
tataḥ saṃvṛttasaṃnāhā[1]) devās tān samayodhayan. |
dai[2]āsure tatas[3]) tasmin vartamāne śataṃ samāḥ || 61 ||
ajayann a[1]surā devān, bhagnā[2]) devā a[3]mantrayan: |
| Ṣaṇ[1]ḍā-Markaprabhāveṇa[2]) jitāḥ smas[3]) tv asurair vayam||62||
| tasmād yajñaṃ samuddiśya kāryaṃ câtmahitaṃ ca yat. |
yajñenôpāhvayāmas tau[1]) tato[2]) jeṣyāmahe 'surān. || 62₁ ||

---

54 = Bḍ. II. 73.55; Mt. 47.221; Vā. 98.55. 1) Mt. -ye. 2) Mt. -lir. 3) Mt. -ya. 4) Mt. -pekṣaḥ.

55 = Bḍ. II. 73.56; Mt. 47.222; Vā. 98.56. 1) Mt. câparo datto. 2) Mt. varas. 3) Vā. mâ-. 4) Mt. sahito 'suraiḥ.

56 = Bḍ. II. 73.57; Mt. 47.223; Vā. 98.57. 1) Mt. hi. 2) Mt. viprabhāṣitum. 3) Mt. 'haṃ. 4) Mt. vibho.

57 = Bḍ. II. 73.58; Mt. 47.224; Vā. 98.58. 1) Mt. samāv. 2) Mt. saṃsṛṣṭān

58 = Bḍ. II. 73.59; Mt. 47.225; Vā. 98.59. 1) Mt. ity uktā hy asurāḥ sarve. 2) Mt. hṛṣṭās tena. 3) Mt. -dena mahātmanā.

59 = Bḍ. II. 73.60; Mt. 47.226ab; Vā. 98.60. 1) Mt.Vā.T. -yaṃ. 2) Vā. -bhāvam. 3) Mt. tu; Vā. -tvaṃ. 4) Bḍ. Daiteya-; Mt. Śukreṇa. 5) Mt. bhāṣitam. 6) Bḍ. sahasā. 7) Mt. tu. 8) Mt. Śukreṇa.

60 = Bḍ. II. 73.61; Mt. 47.226c, 227a; Vā. 98.61. 1) Bḍ.Vā. atha devâ-.

61 = Bḍ. II. 73.62ab; Mt. 47.227b, 228a; Vā. 98.62ab. 1) Bḍ. -vṛta-; Mt. sarve saṃbhṛtasaṃbhārā. 2) Mt. de-. 3) Mt. tadā.

62a = Bḍ. II. 73.62c; Mt. 47.228b; Vā. 98.62c. 1) Bḍ. -tâ-. 2) Bḍ. nagnā; Mt. -vāṃs tato. 3) Mt. hy a-.

| 62b = Bḍ. II. 73.63a; Vā. 98.63a. 1) Vā. Ṣaṇ-. 2) Vā.T. -vaṃ na. 3) Vā.T. jānīmas; V. jīyāmas.
| 62₁a = Bḍ. 73.63b; Vā. 98.63b.

62₁b = Bḍ. II. 73.64a; Mt. 47.229a; Vā. 98.64a. 1) Bḍ. -yiṣyāmas; Vā. tajjñānāpahṛtāv etau. 2) Vā. kṛtvā.

a*th*ô[1]pāmantrayan devāḥ Śaṇ[2]ḍā-Markau tu tāv ubhau; |
yajñe câhūya tau proktau[3]): tyaj*e*tām[4]) asurān[5]) dvijau, || 63 ||
*graha*ṃ *t*u vāṃ[1]) *grah*īṣyāmo *hy anuj*itya[2]) tu Dānavān! |
evaṃ *tatyajatus tau tu*[3]) Śaṇḍā-Markau tadâsurān[4]). || 64 ||
tato devā jayaṃ prāp*tā*[1]) Dānavāś ca parā*bhavaṃ*[2]), |
Śaṇḍā-Markaparityaktā
Dānavā hy abalās tathā; |
evaṃ Daityāḥ purā Kāvya-
śāpenâbhihatās tadā. || 65 ||

devâsurān parābhāvya
Śaṇ[1]ḍā-Markāv upāgaman. || 65 ||

Kāvyaśāpābhibhūtā*ś ca a*n[1]ādhārāś ca *te puna*ḥ[2]) |
bādh[3]yamānā*s tadā* deva*ir*[4]) viviśus te Rasātalam[5]). || 66 ||
evaṃ nirudyamās *t*e vai[1]) kṛtāḥ *Śak*[2]reṇa Dānavāḥ, |
tataḥ prabhṛti sāpena Bhṛg*u*[3]naimittikena *ca*[4]). || 67 ||
ja[1]jñe punaḥ punar Viṣṇur *yajñ*e *c*a[2]) śithile prabhuḥ |
k*artuṃ*[3]) dharmavyavasthānam *adharmasya*[4]) pra[5]ṇāśanam. || 68 ||
Prahrādasya nideśe tu *ye* 'surā *na vyavasthitāḥ*[1]), |
manuṣyavadhyā*ṃ*s *tān* sarv*ān*[2]) Brahm*ā* vyāharat*a*[3]) prabhuḥ. ||69||
dharmān Nārāyaṇa*s tasmāt*[1]) saṃbhūtaś Cākṣuṣe 'ntare, |
yajñaṃ *pra*[2]vartayāmās*a Vainyo*[3]) Vaivasvate 'ntare. || 70 ||
prādurbhāve t*u Vainy*asya Brahm*aivâ*[2]sīt purohitaḥ. |
caturthyāṃ tu yugākhyāyām[3]) āpanneṣu[4]) sureṣ*v atha*[5]) || 71 ||

---

63 = Bḍ. II. 73.64b, 65; Mt. 47.229b, 230a; Vā. 98,64b, 65a. 1) Mt. tadô-. 2) Vā. Ṣaṇ-. 3) Vā. samāhvayiṣyāmas. 4) Bḍ. -jantām, Vā. atām. 5) Bḍ. -rā.

64 = Bḍ. II. 73.66; Mt. 47.230b, 231a; Vā. 98.65b, 66a. 1) Vā. taṃ vā. 2) Mt. vayaṃ yuvāṃ bhaviṣyāmaḥ saha jitvā. 3) Mt. evaṃ kṛtābhisandhī tau. 4) Mt. surās tathā.

65a = Bḍ. II. 73.67a; Mt. 47.231b; Vā. 98.66b. 1) Mt. prāpur. 2) Mt. parājitāḥ; Vā. -van.

65bc = Mt. 47.232.

65b = Bḍ. II. 73.67b; Vā. 98.67a. 1) Vā. Ṣaṇ-.

66 = Bḍ. II. 73.68; Mt. 47.233; Vā. 98.67b, 68a. 1) Mt. -tās te nir-. 2) Mt. sarvaśaḥ. 3) Vā. badh-. 4) Mt. nirasyamānā devaiś ca. 5) Vā. -le.

67 = Bḍ. II. 73.69; Mt. 47.234; Vā. 98.68bc. 1) Mt. -mā devaiḥ. 2) Mt. kṛcch-. 3) Mt. -gor. 4) Mt. tu.

68 = Bḍ. II. 73.70; Mt. 47.235; Vā. 98.69. 1) Bḍ. ya-. 2) Bḍ. yajñaitha; Mt. dharme pra-. 3) Mt. kurvan. 4) Mt. asurāṇāṃ. 5) Vā.T. ca.

69 = Bḍ. II. 73.71; Mt. 47.236; Vā. 98.70. 1) Mt. na sthāsyanty asurāś ca ye. 2) Mt. -yās te sarve. 3) Mt. -mêti vyāharat; Vā. -mânuvyāharat.

70 = Bḍ. II. 73.72; Mt. 47.237; Vā. 98.71. 1) Mt. -ṇasyâṃśaḥ. 2) Mt. vai. 3) Mt. -māsur devā; Vā. -māsa caitye, V. -yo.

71 = Bḍ. II. 73.73; Mt. 47.238; Vā. 98.72. 1) Mt. tatas tasya; Vā. tadân-

saṃbhūtah *sa*[1]) samudrānt*ar*[2]) Hiraṇyakaśipor vadhe. |
dvitīyo[3]) Narasiṃho 'bhūd[4]), Rudr*o*[5]) *hy āsīt* pur*ohit*aḥ[6]). || 72 ||
Balisaṃstheṣu lokeṣu tretāyāṃ saptam*e yuge*[1]) |

tṛtīye Vāmanaśyârthe	Daityais trailokya ākrānte
Dharmeṇa tu purodhasā. || 73 ||	tṛtīyo Vāmano 'bhavat. || 73 ||

saṃkṣipyâtmānam aṅgeṣu Bṛhaspatipuraḥsaram |
yajamānaṃ tu Daityendram Adityāḥ kulanandanaḥ || 73₁ ||
dvijo bhūtvā śubhe kāle Baliṃ Vairocanaṃ *jagau*[1]) |
trailokyasya bhavān rājā: tvayi sarvaṃ pratiṣṭhitam, || 73₂ ||
dātum arhasi me rājan vikramāṃs trīn iti prabhuḥ! |
dadāmîty eva taṃ rājā Balir Vairocano 'bravīt. || 73₃ ||
vāmanaṃ taṃ ca vijñāya tato *'dān*[1]) muditaḥ svayam. |
sa vāmano divaṃ khaṃ ca pṛthivīṃ ca dvijottamāḥ || 73₄ ||
tribhiḥ kramair viśvam idaṃ jagad ākrāmata prabhuḥ. |
atyaricyata bhūtātmā bhāskaraṃ svena tejasā | 73₅ ||
prakāśayan diśaḥ sarvāḥ pradiśaś ca mahāyaśāḥ. |
śuśubhe sa mahābāhuḥ sarvalokān prakāśayan || 73₆ ||
āsurīṃ śriyam āhṛtya trīṃl lokāṃś ca Janārdanaḥ. |
saputrapautrān asurān Pātālatalaṃ ānayat[1]). || 73₇ ||
Namuciḥ Śambaraś caiva Prahrādaś caiva Viṣṇunā |
krūrā hatā, vinirdhūtā diśaḥ saṃpratipedire. || 73₈ ||
mahābhūtāni bhūtātmā saviśeṣāṇi Mādhavaḥ |
*B*aliṃ[1]) ca sa*b*a[2]laṃ viprās[3]) tatrâdbhutam adarśayat: || 73₉ ||
tasya gātre jagat sarvam ātmānam anupaśyati, |
na kiṃcid asti lokeṣu, yad avyāptaṃ mahātmanā. || 73₁₀ ||
tad vai rūpam Upendrasya deva-Dānava-mānavāḥ |
dṛṣṭvā saṃmumuhuḥ sarve Viṣṇutejovimohitāḥ. || 73₁₁ ||

---

yasya. 2) Mt. -mā hy ā-. 3) Mt. yugākhyāyāṃ caturthyāṃ tu. 4) Vā. -ṣv a-. 5) Mt. -ṣu vai.

72 = Bḍ. II. 73.74; Mt. 47.239; Vā. 98.73. 1) Mt. -tas tu. 2) Mt. -te. 3) Mt. -ye. 4) Mt.T. -hākhye. 5) Bḍ. Raudraḥ. 6) Bḍ. sutapuraḥsaraḥ; Vā. -raḥ surapuraḥsaraḥ.

73a = Mt. 47.240a; Vā. 98.74a. 1) Mt. -maṃ prati.

73b = Mt. 47.240b. | 73b = Vā. 98.74b.

73₁ = Bḍ. II. 73.75a = b; Vā. 98.75ab.
73₂ = Bḍ. II. 73.75b, 76a; Vā. 98.75c, 76a. 1) Vā. purā.
73₃ = Bḍ. II. 73.76b, 77a; Vā. 98.76b, 77a.
73₄ = Bḍ. II. 73.77b, 78a; Vā. 98.77b, 78a. 1) Vā. 'nu-.
73₅ = Bḍ. II. 73.78b, 79a; Vā. 98.78b, 79a.
73₆ = Bḍ. II. 73.79b, 80a; Vā. 98.79b, 80a.
73₇ = Bḍ. II. 73.80b, 81a; Vā. 98.80bc. 1) Bḍ. -yan.
73₈ = Bḍ. II. 73.81b, 82a; Vā. 98.81.
73₉ = Bḍ. II. 73.82b, 83a; Vā. 98.82. 1) Vā. kālaṃ. 2) Vā. saka-. 3) Vā. -prāṃs.
73₁₀ = Bḍ. II. 73.83b, 84a; Vā. 98.83.
73₁₁ = Bḍ. II. 73.84b, 85a; Vā. 98.84.

Baliḥ sito mahāpāśaiḥ sabandhuḥ sasuhṛdgaṇaḥ, |
Virocanakulaṃ sarvaṃ Pātāle saṃniveśitam. || 73₁₂ ||
tataḥ sarvāmaraiśvaryaṃ dattv-Êndrāya mahātmane |
mānuṣeṣu mahābāhuḥ prādurāsīj[1]) Janārdanaḥ. || 73₁₃ ||

etās tisraḥ smṛtās tasya divyāḥ saṃbhūtay*aḥ* *śubhāḥ*[1]), |
mānuṣ*yā*ḥ[2]) sapta yā*s* *tasya*[3]), śāpajās[4]) tā[5]) nibodhata: || 74 ||
tretāyuge tu *daśa*[1]me Dattātreyo babhūva ha, |
naṣṭe dharme caturth*aś* *ca*[2]) Mārkaṇḍeyapuraḥsaraḥ. || 75 ||
pañcamaḥ pañcadaśyāṃ *tu*[1]) tretāyāṃ saṃbabhūva ha |
Māndhātā[2]) cakravartit*ve*[3]) tas*y*-*Ôtathy*aḥ[4]) puraḥsar*aḥ*[5]). || 76 ||
ekonaviṃśyāṃ[1]) tretāyāṃ sarvakṣatrāntakṛd vibhuḥ[2]) |
Jāmadagnyas tathā[3]) ṣaṣṭho[4]) Viśvāmitrapuraḥsaraḥ. || 77 ||
caturviṃśe yuge Rāmo Vasiṣṭhena purodhasā |
saptamo Rāvaṇasyârthe jajñe Daśarathātmajaḥ. || 78 ||
aṣṭamo[1]) dvāpare Viṣṇur[2]) aṣṭāviṃśe Parāśarāt[3]) |
Vedavyāsas ta*to*[4]) jajñe Jātukarṇa[5]puraḥsaraḥ. || 79 ||

Budho navamako jajñe tapasā puṣkarekṣaṇaḥ | Devasundararūpeṇa Dvaipāyanapuraḥsaraḥ. || 80 ||	tathaiva navam*o*[1]) Viṣṇur Ādityāḥ Kaśyapātmajaḥ | Devakyā*ṃ*[2]) Vasudevāt tu *jāto*[3]) Gārgyapuraḥsaraḥ. || 80 ||

aprameyo niyo*jya*ś[1]) ca yatra[2]) kāmacaro[3]) vaśī |
krīḍate bhagavāṃl loke bālaḥ krīḍanakair iva, || 80₁ ||
na pramātuṃ mahābāhuḥ śakyo 'sau Madhusūdanaḥ, |

73₁₂ = Bḍ. II. 73.85b, 86a; Vā. 98.86.
73₁₃ = Bḍ. II. 73.86b, 87a; Vā. 98.87. 1) Bḍ. -sa.

74 = Bḍ. II. 73.87b, 88a; Mt. 47.241; Vā. 98.88. 1) Mt. -yo dvijāḥ. 2) Bḍ. -yaḥ; Mt. -nuṣāḥ. 3) Mt. yânyās tu. 4) Bḍ. sāgragās; Mt. -jās; Vā. -jāṃs. 5) Vā. tān.

75 = Bḍ. II. 73.88b, 89a; Mt. 47.242; Vā. 98.89. 1) Mt. pratha-. 2) Mt. -thāṃśe.

76 = Bḍ. II. 73.89b, 90a; Mt. 47.243; Vā. 98.90. 1) Mt. ca. 2) Vā. -tuś. 3) Mt. -tī tu. 4) Mt. tad-Ôttaṅka-; Vā.T. tasthau Tathya-. 5) Mt. -re.

77 = Bḍ. II. 73.90b, 91a; Mt. 47.244; Vā. 98.91. 1) Vā. -śe. 2) Vā. -ko 'bhavat. 3) Bḍ. tadā. 4) Bḍ. -ṭhe.

78 = Bḍ. II. 73.91b, 92a; Mt. 47.245; Vā. 98.92.

79 = Bḍ. II. 73.92b, 93a; H. 2364; Mt. 47.246; Vā. 98.93. 1) H. navame; Mt. aṣṭame. 2) H. -ṇor. 3) H. purâbhavat. 4) H.Mt. tathā. 5) Mt. -ṇya-.

80 = Mt. 47.247bc.

80 = Bḍ. II. 73.93b, 94a; Vā. 98.94. 1) Bḍ. -me. 2) Vā. -kyā. 3) Vā. Brahmar.

80₁ = Bḍ. II. 73.94b, 95a; Vā. 98.95. 1) Bḍ. -yogaś. 2) Bḍ. yata-. 3) Bḍ. kāmavaro.

| paraṃ *hy* avaram[1]) etasmād viśvarūpān na vidyate. || 80₂ ||
| aṣṭāviṃśatime[1]) tadvad dvāparasyâ*ṃśa*[3]saṃkṣaye |
| naṣṭe dharme tadā jajñe Viṣṇur Vṛṣṇikule prabhuḥ || 80₃ ||

kartuṃ dharmavyavasthānam asurāṇāṃ praṇāśanam |
| mohayan sarvabhūtāni
| yogātmā yogamāyayā. || 84 ||

---

aparaḥ Keśavasyâyaṃ	praviṣṭo mānuṣīṃ yoniṃ
prādurbhāvo mahātmanaḥ		pracchannaś carate mahīm	
vikhyāto Māthure kalpe	vihārārthaṃ manuṣyeṣu
sarvalokahitāya vai, || 85 ||	Sāndīpanipuraḥsaraḥ[1]), || 85 ||
yatra Śālvaṃ ca Maindaṃ ca	yatra Kaṃsaṃ ca Śāl[1]vaṃ ca
Kaṃsaṃ Dvividam eva ca		Dvividaṃ ca mahāsuram	
Ariṣṭaṃ Vṛṣabhaṃ Keśiṃ	Ariṣṭaṃ Vṛṣabhaṃ caiva
Pūtanāṃ Daityadārikām || 86 ||	Pūtanāṃ Keśinaṃ Hayam || 86 ||
nāgaṃ Kuvalayāpīḍaṃ	nāgaṃ Kuvalayāpīḍaṃ
Cāṇūraṃ Muṣṭikaṃ tathā		Mallaṃ[1]) rājagṛhādhipam	

Daityān mānuṣadehasthān sūdayāmāsa vīryavān. || 87 ||
chinnaṃ bāhusahasraṃ ca Bāṇasyâdbhutakarmaṇaḥ[1]), |
Narakaś ca hataḥ saṃkhye Yavanaś ca mahābalaḥ, || 88 ||
hṛtāni ca mahīpānāṃ sarvaratnāni tejasā, |
durācārāś[1]) ca nihatāḥ pārthivā, ye *mahī*[2]tale. || 89 ||
ete lokahitārthāya prādurbhāvā mahātmanaḥ |

atītāḥ kathitā, rājan,	as[1]minn eva yuge kṣīṇe
kathyante câpy anāgatāḥ. || 90 ||	saṃdhyāśiṣ[2]ṭe bhaviṣyati || 90 ||

| 80₂ = Bḍ. II. 73.95b, 96a; Vā. 98.96. 1) Vā. paramam.
| 80₃ = Bḍ. II. 73 96b, 97a; Vā. 98 97. 1) Bḍ. -ke. 2) Bḍ. -yâtha.
84a = Bḍ. II. 73.97b; Mt. 47.247a; Vā. 98.98a.
| 84b = Bḍ. II. 73.97c; Vā. 98.98b.

---

85 = H. 2359	85 = Bḍ. II. 73.98, 99a; Vā. 98.99. 1) Vā. -ram.
86 = H. 2360.	86 = Bḍ. II. 73.99b, 100a; Vā. 98.100. 1) Vā. Sāl-.
87a = H. 2361a.	87a = Bḍ. II. 73.100b; Vā. 98.101a. 1) Vā. -la-.

87b = Bḍ. II. 73.101a; H. 2361b; Vā. 98.101b.
88 = Bḍ. II. 73.101b, 102a; H. 2362; Vā. 98.102. 1) Bḍ. -ṇā.
89 = Bḍ. II. 73.102b, 103a; H. 2363; Vā. 98.102₁. 1) Bḍ. Kuruvīrāś.
2) Bḍ.Vā. Rasā-.
90a = Bḍ. II. 73.103b; H. 2366a; Vā. 98.103a.

90b = H. 2366b.	90b = Bḍ. II. 73 104a; Mt. 47.248a; Vā. 98.103b. 1) Mt. tas-. 2) Vā. -śliṣ-.

Kalkī Viṣṇuyaśā nāma	Kalkir Viṣṇuyaśā nāma[1])
Sambhalagrāmako dvijaḥ |	Pārāśaryaḥ *pratāpavān*[2]) |

daśamo bhāvyasaṃbhūtau[1]) Yājñavalkyapuraḥsaraḥ, || 91 ||

---

sarvāṃś ca bhūtāṃs timitān	anukarṣan sa vai[1]) senāṃ
pāṣaṇḍāṃś caiva sarvaśaḥ	hastyaśvarathasaṃkulām |

pragṛhītāyudhair viprair vṛtaḥ śatasahasraśaḥ. || 92 ||

nâtyarthaṃ dhārmikā ye ca ye ca dharmadviṣaḥ kvacit, |
udīcyān madhyadeśāṃś ca tathā Vindhyāparāntikān || 92₁ ||
tathaiva Dākṣiṇātyāṃś ca Dravidān Siṃhalaiḥ saha |
Gāndhārān Pāradāṃś caiva Pahlavān Ya[1]vanāñ Śakān || 92₂ ||
Tuṣ*ā*rāñ[1]) *Cha*barāṃś[2]) cāiva Pulindān *Da*[3]radān *Kha*[4]sān |
Lampākān *A*n[5]dhrakān *P*u*ṇ*ḍrān[6]) Kirātāṃś caiva sa prabhuḥ. ||92₃||
pravṛttacakro balavān Mlecchānām antakṛd balī |
adṛśyaḥ sarvabhūtānāṃ pṛthivīṃ vicariṣyati. || 92₄ ||
mānavaḥ sa tu saṃjajñe devas*yāṃśena*[1]) dhīmataḥ, |
pūrvajanmani Viṣṇur yaḥ Pramitir nāma vīryavān. || 92₅ ||
gātreṇa vai candra*sam*aḥ[1]) pūrṇe kaliyuge 'bhavat, |
ity etās tasya devasya daśa saṃbhūtayaḥ smṛtāḥ. || 92₆ ||

niḥśeṣāñ śūdrarājñas tu	taṃ taṃ kālaṃ ca kāyaṃ ca
tadā sa tu kariṣyati |	tad tad uddiśya kāraṇam |
brahmadviṣaḥ sapatnāṃs tu	aṃśena triṣu lokeṣu
saṃhṛtyaiva ca tadvapuḥ. || 93 ||	tās tā yonīḥ prapatsyate. || 93 ||

91ᵃ = H. 2367ᵃ. | 91ᵃ = Bd. II. 73.104ᵇ; Mt. 47.248ᵇ; Vā. 98.104ᵃ. 1) Mt. -kī tu Viṣṇuyaśasaḥ. 2) Mt. -yapuraḥsaraḥ.

91ᵇ = Bd. II. 73.105ᵃ; H. 2368ᵃ; Mt. 47.249ᵃ; Vā. 98.104ᵇ. 1) H. -saṃpanno; Mt.Vā. -bhūto.

92ᵃ = Mt. 47.249ᵇ. | 92ᵃ = Bd. II. 73.105ᵇ; Vā. 98.105ᵃ. 1) Vā.T. sarva-.

92ᵇ = Bd. II. 73.106ᵃ; Mt. 47.249ᶜ; Vā. 98.105ᵇ.

92₁ = Bd. II. 73.106ᵇ, 107ᵃ; Vā. 98.106.

92₂ = Bd. II. 73.107ᵇ, 108ᵃ; Vā 98.107. 1) Bd. Pa-.

92₃ = Bd. II. 73.108ᵇ, 109ᵃ; Vā. 98.108. 1) Bd. Tubarāñ. 2) Vā. Barbarāṃś. 3) Bd. Ba-. 4) Bd. Va-. 5) Bd. Ān-; Vā.T. -pakān An-. 6) Vā. Rudrān.

92₄ = Bd. II. 73.109ᵇ, 110ᵃ; Vā. 98.109.

92₅ = Bd. II. 73.110ᵇ, 111ᵃ; Vā. 98.110. 1) Bd. -vasenasya.

92₆ = Bd. II. 73.111ᵇ, 112ᵃ; Vā. 98.111. 1) Bd. -dramasaḥ.

93 = Mt. 47.250. | 93 = Bd. II. 73.112ᵇ, 113ᵃ; Vā. 98.112.

pañcaviṃśe sthitaḥ Kalkiś
caritārthaḥ sasainikaḥ |
śūdrān saṃśodhayitvā tu
samudrāntaṃ ca vai svayam||94||
pravṛttacakro balavān
saṃhāraṃ tu kariṣyati. |

pañcaviṃś*e* *sthitaḥ*[1]) kalpe
pañcaviṃśat *sa*[2]) vai samāḥ |
vinighnan sarvabhūtāni
mānuṣān eva sarvaśaḥ. || 94 ||
kṛtvā bījāvaśeṣāṃ tu
mahīṃ krūreṇa karmaṇā |

*saṃśāt*ayitvā[1]) vṛṣalān prāyaśas tān adhārmikān |
tataḥ sa vai tadā[2]) Kalkiś caritārthaḥ sasainikaḥ. || 95 ||

prajās taṃ sādhayitvā tu
samṛddhās tena vai svayam

karmaṇā nihatā ye tu,
siddhās te tu punaḥ svayam |

akasmāt ku[1]pitânyonyaṃ bhayiṣyant*i* *ca*[2]) mohitāḥ. || 96 ||
kṣapayitvā tu tān[1]) sarvān[2]) bhāvinârthena coditaḥ[3]) |
Gaṅgā-Yamunayor madhye niṣṭhāṃ prāpsyati sānugaḥ. || 97 ||
tato vyatīte k*alpe*[1]) tu sāmātye[2]) sahasainike[3]) |
nṛpeṣv atha *vi*[4]naṣṭeṣu tadā tv apragrahāḥ prajāḥ[5]). || 98 ||
rakṣaṇe vinivṛtte tu[1]) hatvā cânyonyam āhave |
parasparahṛtasvāś ca[2]) nirākrandāḥ[3]) suduḥkhitāḥ || 99 ||
purāṇi hitvā grāmāṃś ca tuly*ās* *tā*[1]) niṣparigrahāḥ |
pranaṣ*ṭaśruti*[2]*dh*armāś ca naṣṭ*adharm*ā[3]śramās tathā, || 100 ||

| aṭṭaśūlā jānapadāḥ śivaśūlāś catuṣpathāḥ |
| pramadāḥ keśaśūlāś ca bhaviṣyanti yugakṣaye. || 100ı ||

hrasva*dehā*[1]yuṣaś caiva bhaviṣyanti vanaukasaḥ. |

---

94 = Mt. 47.251.

94 = Bḍ. II. 73.113b, 114a; Vā. 98.113. 1) Vā. -śotthite. 2) Vā.T. -ti vai.

95a = Mt. 47.252a.

95a = Bḍ. II. 73.114b; Vā. 98.114a.

95bc = Bḍ. II. 73.115; Mt. 47.252b, 253a; Vā. 98.114b, 115a. 1) Bḍ. śāntayitvā tu; Mt. utsādayitvā. 2) Mt. -tas tadā sa vai.

96a = Mt. 47.253b.

96a = Bḍ. II 73.116a; Vā. 98.115b.

96b = Bḍ. II. 73.116b; Mt. 47.254a; Vā. 98 116a. 1) Mt. ko-. 2) Mt. -tīha.

97 = Bḍ. II. 73.117; H. 2368b, 2369a; Mt. 47.254b = a; Vā. 98.116b, 117a. 1) H. ca tān; Mt. tu te. 2) Mt. 'nyonyaṃ. 3) Vā.T. -tān.

98 = Bḍ. II. 73.118; H. 2369b, 2370a; Mt. 47.255; Vā. 98.117b, 118a. 1) H. -taḥ kule vyatīte; Mt. -taḥ kāle vyatīte; Vā. v. Kalkau. 2) Bḍ. samāpte; Mt. sa devo; Vā.T. sāmānyaiḥ. 3) Mt. 'ntaradhīyata; Vā. -kaiḥ. 4) H.Mt. pra-. 5) Mt. prajānāṃ saṃgrahāt tadā.

99 = Bḍ. II. 73.119; H. 2370b, 2371a; Mt. 47.256; Vā. 98.118b, 119a. 1) H. kṣaṇena nirvṛte caiva. 2) Mt. -raṃ ca hatvā tu; Vā. -hṛtāśvāsa. 3) Bḍ. -ānandāḥ.

100 = Bḍ. II. 73.120; Mt. 47.257; Vā. 98 119b, 120a. 1) Mt. -yatve. 2) Mt. -ṭāśrama-. 3) Mt. -ṭavarṇā-.

| 100ı = Mt. 47.258.

101 = Bḍ. II. 73.121, 122a; Mt. 47.259, 260a; Vā. 98.120b, 121a. 1) Bḍ.Vā. -vā

saritparvata*sevi*[2]nyaḥ patramūla[3]phalāśanāḥ |
cīra*patrā*[4]jinadharāḥ saṃkaraṃ ghoram ā*sth*itāḥ[5]) || 101 ||
utpātaduḥkhāḥ svalpārthā | alpāyuṣo naṣṭavārtā
bahubādhāś ca tāḥ prajāḥ. | bahvābādhāḥ suduḥkhitāḥ. |
evaṃ kaṣṭam[1]) anuprāptāḥ kali[2]saṃdhyāṃśake tadā |
prajāḥ[3]) kṣayaṃ prayās[4]yanti sārdhaṃ kaliyugena tu[5]). || 102 ||
kṣīṇe kaliyuge tasmiṃs *tataḥ* kṛta*yugaṃ*[1]) punaḥ[2]) |
pra*var*tsyate[3]) yathānyāyaṃ svabhāvād eva nânyathā. || 103 ||
ity etat kīrtitaṃ *sarvaṃ*[1]) devāsuraviceṣṭitam, |
Yaduvaṃśaprasaṅgena *mahad vo*[2]) Vaiṣṇavaṃ yaśaḥ. || 104 ||

Turvasos tu[1]) pravakṣyāmi Pūror Druhyor Anos tathā[2]). || 105 ||

---

alpā-. 2) Mt. -vāsi-. 3) Mt. -nyo mūlapatra-. 4) Mt. -carmā-. 5) Mt. āśritāḥ.

102a = Mt. 47.260b. | 102a = Bd. II. 73.122b; Vā. 98.122a.

102bc = Bd. II. 73.123; H. 2371b, 2372a; Mt. 47.261; Vā. 98.122b, 123a.
1) Bd.Vā.V. kāṣṭām. 2) Mt. kāle. 3) Mt. tataḥ. 4) Mt. gamiṣ-. 5) H. ha.

103 = Bd. II. 73.124; H. 2372b, 2373a; Mt. 47.262a = a; Vā. 98.123b, 125a.
1) Bd.Vā. -min pravṛtte ca kṛte. 2) Mt. kṛtam avartata.
3) Bd.Vā. prapatsyante.

104 = Bd. II. 73.125; Mt. 47.262b, 263a; Vā. 98.125b, 126a. 1) Mt. samyag.
2) Mt. samāsād.

---

105 = Bd. II. 73.126; Br. 13.141b; H. 1829b; Mt. 47.263b; Vā. 98.126b.
1) H. ca. 2) Br.H. Druhyoś c-Ânor Yados tathā; Mt. -yos tathā hy Anoḥ.

6. Kapitel.

A.

(Bḍ. II. 74.1—103; Br. 13.14b—49, 142—153a; H. 1668b—1711, 1830—1841; Mt. 48.1—108; Vā. 99.1—119a; cfr. A. 277.1—17; Bhg. IX. 23.1—18a; Ga. 139.63—74; Mh. I. 4179—4222; Vi. IV. 16—18.8.)

Turvasos *tu*[1]) suto Vahnir[2]), *Gobhānus tasya* câ[3]tmajaḥ, |
Gobhānos tu suto *vīras*[4]) Tr*ai*sānur[5]) aparājitaḥ, || 1 ||
Karaṃdhamas tu Traisāno*r*[1]), Maruttas[2]) tasya[3]) câtmajaḥ; |
— anyas[4]) tv Āvikṣito[5]) rājā Maruttaḥ kathitaḥ *purā*[6]) —. || 2 ||

anapatyo 'bhavad rājā[1])
yajvā vipuladakṣiṇaḥ, |
duhitā Saṃ*y*atā[2]) nāma[3])
tasyâsīt pṛthivīpateḥ; || 2I ||
dakṣiṇārthe[1]) tu sā dattā
Saṃvartāya mahātmane. |

anapatyo Maruttas tu
sa rājâsīd iti śrutam[1]). |

Duṣyantaṃ[1]) Pauravaṃ câpi[2]) *sa vai*[3]) putram akalpayat[4]). || 3 ||
evaṃ Yayāti[1]śāpena jarāsaṃkramaṇe *purā*[2]) |
Turvasoḥ Pauravaṃ[3]) vaṃśaṃ[4]) praviveśa *purā kila*[5]). || 4 ||

---

1 = A. 277.1a = a; Bḍ. II. 74.1; Br. 13.142, 121⟨⟩; H. 1830; Mt. 48.1; Vā. 99.1. 1) A.Br. 13.121⟨⟩H. -soś ca. 2) A. Vargo; Mt.T. Garbho. 3) Bḍ.Vā. Vahner Gobhānur ā-. 4) Br.H. rājā. 5) Bḍ.Vā. Trisānur; Br. Aiśānur; Mt. Trisārir; Vā.T. Traiśano.

2 = Bḍ. II. 74.2; Br. 13.143, 121⟨⟩; H. 1831; Mt. 48.2a = a; Vā. 99.2. 1) Br.H. Traisānor; Br.T. Aiśānor; Mt. Traisārir; Vā.T. Trisānos tu, Bḍ.Vā.V. tu Traiśano. 2) Mt. Bharatas; Vā. Marut. 3) Vā. tasya tu. 4) H. anyas. 5) Bḍ. Āvijñito; Br. 13.121⟨⟩ Avijito. 6) Br. 13.121⟨⟩ H. -tas tava; Br. -to mayā.

2I = Br. 13.144, 121⟨⟩; H. 1832. 1) H. Sammatā.

3a = Br. 13.145a, 121⟨⟩; H. 1833a. 1) Br. 13.121⟨⟩ rājā ca paramāyuś ca. 2) Br. -thaṃ. 3) Br. 13.121⟨⟩ -nī.

3a = Bḍ. II. 74.3a; Vā. 99.3a. 1) Vā. -taḥ.

3b = Bḍ. II. 74.3b; Br. 13.145b, 121⟨⟩; H. 1833b; Mt. 48.2b; Vā. 99.3b. 1) Bḍ. Duṣkantaṃ; H. Duṣmantaṃ; Mt. Duṣyantaḥ; Vā.T. Duṣkṛtaṃ. 2) Mt. -vasyâpi. 3) Br.H. lebhe; Mt. tasya; Vā. sarve. 4) Br.H. akalmaṣam; Mt. -tro hy akalmaṣaḥ; Vā. akalpayan.

4 = Bḍ. II. 74.4; Br. 13.146, 121⟨⟩; H. 1834; Mt. 48.3; Vā. 99.4. 1) Br.H. -teḥ. 2) Br.H. tadā; Vā.T. jarāyāḥ saṃkrameṇa tu. 3) Br.H. Pauravaṃ Turvasor. 4) H. -śaḥ. 5) Br. dvijottamāḥ; H. nṛpottama; Br. 13.121⟨⟩ -maḥ.

Duṣyantasya[1]) tu dāyādo *Varūtho*[2]) *nāma pārthivaḥ*[3]), |
Varūthāt[4]) *tu tath-Āṇḍīraś*[5]), catvāras[6]) tasya câtmajāḥ[7]): || 5 ||
Pāṇḍyaś[1]) ca Keralaś caiva *C*olaḥ[2]) *Ku*lyas[3]) *tathaiva ca*[4]), |
teṣām janapadāḥ *Kulyāḥ*[5]) Pāṇḍyāś Colāś sa-Keralāḥ. || 6 ||

Druhyoś ca[1]) tanayau[2]) *vīrau*[3]) Babhruḥ Setuś[4]) ca *viśrutau*[5]), |
*A*r*uddh*aḥ[6]) Setuputras *tu*[7]), *Bābhravo Ripur*[8]) ucyate. || 7 ||
Yauvanāśvena sam*are*[1]) kṛcchreṇa nihato balī, |
yuddham sumahad āsīt *tu*[2]) māsān pari catur[3]daśa. || 8 ||
A*ruddh*asya tu[1]) dāyādo[2]) Gāndhāro nāma pārthivaḥ[3]), |
khyāyate yasya nāmnā *vai*[4]) Gāndhāraviṣayo mahān. || 9 ||
Gāndhāra[1]deśajāś *caiva*[2]) Turagā vājinām varāḥ, |
G*āndhāra*[3]putro Dharm*as tu*[4]), *Gh*ṛtas[5]) tasy*âtmaj*o[6]) 'bhavat.||10||
Ghṛtāc[1]) ca[2]) *Durdamo*[3]) jajñe, Pracetās tasya câtmajaḥ, |
Pracetasaḥ *putraśatam rājānaḥ sarva eva te*[4]), || 11 ||
Mlecchar̄āṣṭrādhipāḥ sarve[1]) udīcīm diśam āśr[2]itāḥ. |

5 = Bd. II. 74.5; Br. 13.147, 121⟨⟩; H. 1835; Mt. 48.4; Vā. 99.5. 1) Bd. Vā.V. Duṣkantasya; H. -mantasya; Vā.T. -kṛtasya. 2) Bd. Sarūpyo; Br. Karūromaḥ; 121⟨⟩ Karūṣaḥ sa; H. Karutthāmaḥ; Vā. Śarūtho. 3) Br.H. prajeśvaraḥ. 4) Bd. Sarūpyāt; Br. Karūromād; Br.V. Karūṣāmād; 121⟨⟩ Karūṣad; H. Karutthāmād; Vā. Śarūthāt. 5) Br. ath-Âhrīdaś; 121⟨⟩, H. ath-Âkrīḍaś; Vā.T. Janāpīḍaś. 6) Mt. Saṃdhānas. 7) Mt. -jaḥ.

6 = Bd. II. 74.6; Br. 13.148a = a, 13.121⟨⟩; H. 1836; Mt. 48.5; Vā. 99.6. 1) Br. 13.121⟨⟩ Yāmaś. 2) Br. Kālaś; Br.H. Kolaś. 2) Br.H. Colaś; Mt. Karṇas. 3) Br.H. -ca pārthivaḥ. 4) Br.H.Mt. sphītāḥ.

7 = Bd. II. 74.7; Br. 13.148b, 149a, 121⟨⟩ = a; H. 1837; Mt. 48.6a = a; Vā. 99.7. 1) Mt. tu; Vā. Druhyasya. 2) Br. tanayo. 3) Br. 13.148bH. rājan, Br. 13.121⟨⟩ viprā; Mt. śūrau. 4) Br. 13.148b Babhrusetuś, 13.121⟨⟩ Badhruḥ Seruś; Mt. Setuḥ Ketus. 5) Br.H. pārthivaḥ; Mt. tathaiva ca. 6) Br. Aṅgāra-; H. Aṅgāraḥ. 7) H. ca; Br. -setus tat putro. 8) Br.H. marutām patir.

8 = Bd. II. 74.8; Br. 13.149b, 150a; H. 1838; Vā. 99.8. 1) Bd. samitau; Vā. samiti. 2) Br. apy āsīn; H. asyâsīn. 3) Br.T. -sān paricarad.

9 = Bd. II. 74.9; Br. 13.150b, 151a; H. 1839; Mt. 48.6b, 7a; Vā. 99.9. 1) Br. Aṅgārasetor; H. Aṅgārasya tu; Mt. Setuputraḥ. 2) Mt. Śaradvāṃs tu. 3) Mt. -ras tasya câtmajaḥ. 4) Bd.Vā. tu; Mt. -nâsau.

10 = Bd. II. 74.10; Br. 13.151b, 152a; H. 1840; Mt. 48.7b, 8a; Vā. 99.10. 1) Mt. Āraṭṭa-. 2) Bd.Vā. câpi; Mt. tasya. 3) Br.H. Anos tu. 4) Br.H. -mo 'bhūd. 5) Bd.Vā.T. Dhṛtas; Br.T. Dyutas. 6) Bd.Vā. tasya suto.

11 = Bd. II. 74.11; Br. 13.152b, 153a; H. 1841; Mt. 48.8b, 9a; Vā. 99.11. 1) Br.T. Dyutād. 2) Bd.Vā.T. Dhṛtasya, Vā.V. Ghṛ-; H. tu. 3) Br.T. Vanaduho; V. Chātadruho; H. Duduho; Mt. Viduṣo. 4) Br H. Sucetās tu kīrtitās tv (H. -tā hy) Anavo mayā.

12a = Bd. II. 74.12a; Mt. 49.9b; Vā. 99.12a. 1) Bd.Vā. -ve hy. 2) Bd. āsthi-.

Anoś caiva sutā vīrās[1]) trayaḥ *paramadhārmikā*ḥ[2]): || 12 ||
Sabhānaraś Cākṣuṣaś ca[1]) Param*anyus*[2]) tathaiva ca[3]). |
Sabhānarasya putras tu vidvān Kālānalo[4]) nṛpaḥ, || 13 ||
Kālānalasya[1]) dharm*ātmā*[2]) Sṛñjayo[3]) nāma *vai s*utaḥ[4]) |
Sṛñjayasyâ[5]bhavat putro vīro rājā[6]) Puraṃjayaḥ, || 14 ||
Janamejayo mahā*rāj*a[1]) Puraṃjayasuto 'bhavat. |
Janamejayasya rājarṣer[2]) Mahāśālo 'bhavat sutaḥ[3]), || 15 ||
deveṣu sa parijñātaḥ | āsīd Indra-samo rājā
pratiṣṭhitayaśā bhuvi. | | pratiṣṭhitayaśā *divi*[1]). |
Mahāmanāḥ suta*s*[1]) *tasya*[2]) Mahāśālasya dhārmikaḥ[3]) || 16 ||
jajñe vīraḥ suragaṇaiḥ | saptadvīpeśvaro rājā[1])
pūjitaḥ sumahāmanāḥ. | | cakravartī mahā*yaś*āḥ[2]). |
Mahāmanās tu putrau dvau[1]) janayāmāsa *viśrutau*[2]): || 17 ||
Uśīnaraṃ ca dharmajñaṃ[1]) Titikṣuṃ c*a mahābal*am[2]). |
Uśīnarasya patnyas[3]) tu pañca rājarṣivaṃśajāḥ[4]): || 18 ||
Nṛgā[1]) Kṛm*ir*[2]) Navā Darvā[3]) pañcamī ca[4]) Dṛṣad[5]vatī. |
Uśīnarasya putrās[6]) tu pañca tāsu[7]) kulodvahāḥ || 19 ||

12b = Bḍ. II. 74.12b; Br. 13.14b; H. 1668b; Mt. 48.10a; Vā. 99.12b. 1) Br.H. Kakṣeyos tanayās tv āsaṃs; Vā. Anoḥ putrā mahātmānas. 2) Br. H. -ya eva mahārathāḥ.

13 = Bḍ. II. 74.13; Br. 13.15; H. 1669; Mt. 48.10b, 11a; Vā. 99.13. 1) Bḍ. Kālacakṣuḥ; Vā. ca Pakṣaś ca. 2) Mt. Parameṣus; Vā. Parapakṣas. 3) Bḍ. Parākṣaś cêti viśrutāḥ. 4) Mt. Kolāhalo.

14 = Bḍ. II. 74.14; Br. 13.16; H. 1670; Mt. 48.11b, 12a; Vā. 99.14. 1) Mt. Kolāhalasya. 2) Br.H. -majñaḥ. 3) Mt. Saṃjayo. 4) Bḍ.Mt. viśrutaḥ; Vā. dhārmikaḥ. 5) Mt. Saṃjayasyâ-. 6) Bḍ. nāmnā; Mt. nāma.

15 = Br. 13.17; H. 1671; Mt. 48.12b, 13a; Vā. 99.15. 1) Br. muniśreṣṭhāḥ; Vā. mahāsattvaḥ. 2) H. -ṣir. 3) Vā. -van nṛpaḥ.

16a = Br. 13.18a; H. 1672a. | 16a = Bḍ. II. 75.15a; Mt. 48.13b; Vā. 99.16a. 1) Mt. -yaśâbhavat.

16b = Bḍ. II. 74.15b; Br. 13.18b; H. 1672b; Mt. 48.14a; Vā. 99.16b. 1) Br. T.H. -nā nāma. 2) Br.T. suto; Br.V. suto jajñe. 3) Br.T. viśrutaḥ.

17a = Br. 13.19a; H. 1673a. | 17a = Bḍ. II. 74.16a; Mt. 48.14b; Vā. 99.17a. 1) Mt. jajñe. 2) Mt. -manāḥ.

17b = Bḍ. II. 74.16b; Br. 13.19b; H. 1673b; Mt. 48.15a; Vā. 99.17b. 1) Bḍ.Mt. dvau putrau. 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

18 = Bḍ. II. 74.17; Br. 13.20; H. 1674; Mt. 48.15b, 16a; Vā. 99.18. 1) H. -jña. 2) Bḍ.Vā. -ṣuṃ caiva dhārmikam; Mt. caiva tāv ubhau. 3) H. putrās. 4) Mt. -ṣisaṃbhavāḥ.

19 = Bḍ. II. 74.18; Br. 13.21; H. 1675; Mt. 48.16b, 17a; Vā. 99.19ab. 1) Mt.

tapasā *caiva*[1]) mahatā[2]) jātā vṛddhasya[3]) *dhārmikāḥ*[4]): |

Nṛgāyās tu Nṛgaḥ putraḥ,
Kṛmyāḥ[1]) Kṛmir ajāyata, || 20 ||
Navā[1]*yās tu Navaḥ putro*[2]),
Darvā[3]yāḥ Suvrato 'bhavat, |
Dṛṣa[1]dva*tyāḥ sutaś câpi*[2]) Śibir[3])
Śib[1]es tu Śib[1]ayo, *viprā*[2])!
Yaudheyās tu Nṛgasya ha, |

Nṛgā[1]yās tu Nṛ[2]gaḥ putro,
Navāyā Nava eva tu[3]), || 20 ||
Kṛmyāḥ Kṛmis tu, Darvāyāḥ
Suvrato nāma dhārmikaḥ, |
Auśīnaro *nṛpaḥ*[4]). || 21 ||
Śibeḥ Śivapuraṃ khyātam,
Yaudheyaṃ tu Nṛ[1]gasya *ca*[2]), |

Navasya Navarāṣṭraṃ tu, Kṛmes tu Kṛmilā purī, || 22 ||
Suvratasya tath-Âmbaṣṭhā[1]); Śib[2]iputrān nibodhata[3])! |
Śib[2]es tu Śib[2]ayaḥ putrāś catvāro loka*viśru*tāḥ[4]): || 23 ||
Vṛṣa[1]darbhaḥ Suvīraś *ca*[2]) Kekayo[3]) Ma[4]drakas tathā, |
teṣāṃ janapadāḥ[5]) sphītāḥ[6]) Kekayā[7]) Ma[8]drakās tathā || 24 ||
Vṛṣadarbhāḥ Suvīrāś ca[1]). Titikṣ*os tu prajās tv im*āḥ[2]): |
Titikṣur a[3]bhavad rājā pūrvasyāṃ diśi *viśrutaḥ*[4]), || 25 ||
Uṣ[1]adratho mahā*bāhus*[2]), tasya *Hem*aḥ[3]) suto 'bhavat[4]), |

Bhṛśā; Vā.T. Mṛgā. 2) Bd.Vā. -mī; Mt. Kṛśā. 3) Mt. -śā. 4) Mt. yā ca devī. 5) H. -śad-. 6) Bd. putryas. 7) Mt. tāsu jātāḥ.

20a = Bd. II. 74.19a; Br. 13.22a; H. 1676a; Mt. 48.17b; Vā. 99.19. 1) Bd. -syataḥ su-; Mt. -sā te tu; Vā. -sā te su-. 2) Bd. -to. 3) Vā. -tavorddhāś ca. 4) Br.H. câtmajāḥ.

20b = Br. 13.22b; H. 1676b. 1) Br.T. -yāṃ; H. -yā.

20b = Bd. II. 74.19b; Mt. 48.18a; Vā. 99.20a. 1) Mt.T. Bhṛśā-; Vā. Mṛgā-. 2) Vā. Mṛ-.

21a = Br. 13.23a; H. 1677a; Mt. 48.18b. 1) Mt. Kṛśā-. 2) Mt. Kṛśo jajñe. 3) Mt. -śā-.

21a = Bd. II. 74.20a; Vā. 99.20b.

21b = Bd. II. 74.20b; Br. 13.23b; H. 1677b; Mt. 48.18c; Vā. 99.21a. 1) H. -śa-. 2) Bd.Vā. -tīsutaś câpi; Br.H. -tyās tu saṃjajñe. 3) H. -vir. 4) Bd.Vā. dvijāḥ.

22a = Br. 16.24a; H. 1678a. 1) H. Śivayas. 2) H. tāta.

22a = Bd. II. 74.21a; Vā. 99.21b. 1) Vā.T. Mṛ-. 2) Vā. tu.

22b = Bd. II. 74.21b; Br. 13.24b; H. 1678b; Vā. 99.22a.

23 = Bd. II. 74.22; Br. 13.25; H. 1679; Mt. 48.21a, 19a; Vā. 99.22b, 23a. 1) Br. -ṭhāḥ. 2) H. Śiv-. 3) H. -dha me; Mt. Kṛśasya Vṛṣalā purī. 4) Bd.Vā. -saṃmatāḥ.

24 = Bd. II. 74.23; Br. 13.26; H. 1680; Mt. 48.19b, 20a; Vā. 99.23b, 24a. 1) Mt. Pṛthu-. 2) Bd.Vā. tu. 3) H.Mt.V. Kaikeyo. 4) Mt. Bha-. 5) H. -dā. 6) Br. -tā. 7) H. Kaikeyā. 8) Br.H. Ma-; Mt. Bha-.

25 = Bd. II. 74.24; Br. 13.27; H. 1681; Mt. 48.21b, 22a; Vā. 99.24b, 25a. 1) Mt. Navasya navarāṣṭraṃ tu; Vā. -bhāḥ Sūcīdarbhās. 2) Bd. Vā. -ṣoḥ śṛṇuta prajāḥ; H. -jāḥ śṛṇu; Mt. -jāṃ śṛṇu. 3) Br.V.H. Taitikṣavo '; Vā. Taitikṣur. 4) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

26 = Bd. II. 74.25; Br. 13 28; H. 1682; Mt. 48.22b, 23a; Vā. 99.25b, 26a. 1) Bd.Vā.Uś-; Mt. Bṛh-. 2) Br. -vīryaḥ; H. -rājā; Mt. sutas tasya.

*Hem*asya[5]) Sutapā jajñe, sutaḥ[6]) Sutapaso[7]) Baliḥ[8]). || 26 ||

jāto mānuṣayonau tu	jāto manuṣya[1]yonyāṃ *tu*[2])
sa rājā kāñcaneṣudhiḥ, |	kṣīṇe vaṃśe praj*eps*ayā[3]) |
mahāyogī sa tu Balir	mahāyogī sa tu Balir
babhūva nṛpatiḥ purā. || 27 ||	baddho *yaḥ sa* mahāmanāḥ[4]).||27||

putrān utpādayāmāsa *pañca* va*ṃśa*[1]karān bhuvi[2]): |
Aṅga*ṃ sa janayāmāsa*[3]) Vaṅga*ṃ*[4]) Suhma*ṃ*[5]) tathaiva ca || 28 ||
Puṇḍra*ṃ*[1]) Kaliṅga*ṃ*[2]) ca tathā. Bāleyaṃ kṣa[3]tram ucyate: |
Bāleyā brāhmaṇāś caiva tasya vaṃśakarā*ḥ prabhoḥ*[4]). || 29 ||
Bales tu[1]) Brahmaṇā datt*o*[2]) var*aḥ*[3]) prītena *dhīmataḥ*[4]): |
mahāyogitvam āyuś ca kalpasya[5]) parimāṇaka*m*[6]) || 30 ||
saṃgrāme câpy ajeyatvaṃ dharme caiva pra*dhān*atā[1]) |
trailok[2]yadarśanaṃ *caiva*[3]) prādhānyaṃ prasave tathā || 31 ||
bale[1]) câpratimatvaṃ *vai* dharma[2]tattvārthadarśanam, |
caturo niyatān varṇāṃs tvaṃ[3]) vai[4]) sthāpayitêti ca[5]). || 32 ||
ity ukto vibhunā rājā Baliḥ śāntiṃ parāṃ yayau, |
kālena mahatā *vidvān*[1]) svaṃ ca[2]) sthānam upāga*taḥ*[3]). || 33 ||
teṣāṃ janapadāḥ *pañca*[1]): Aṅgā[2]) Vaṅgāḥ *sa*[3]-Suhmakāḥ[4]) |

---

3) Br.H. Phenas tasya; Mt. tasya Seno. 4) Mt. 'bhavat sutaḥ. 5) Br. Phenasya; H. Phenāt tu; Mt. Senasya. 6) Br. tataḥ. 7) Mt. -jñe Sutapas tanayo; Vā. -yaśā. 8) Vā. balī.

27 = Br. 13.29; H. 1683.

27 = Bd. II. 74.26; Mt. 48.23b, 24a; Vā. 99.26b, 27a. 1) Mt. mānuṣa-. 2) Bd.Vā. vai. 3) Mt. -jecchayā. 4) Mt. -dho bandhair mahātmanā.

28 = Bd. II. 74.27; Br. 13.30; H. 1684; Mt. 48.24b, 25a; Vā. 99.27b, 28a. 1) Bd.Vā. cāturvarṇya-. 2) Mt. kṣetrajān pañca pārthivān. 3) Br.H. -gaḥ prathamato jajñe. 4) Br.H. -gaḥ. 5) Br.H. -mas.

29 = Bd. II. 74.28; Br. 13.31; H. 1685; Mt. 48.25bc; Vā. 99.28b, 29a. 1) Bd. Yuddhaṃ; Br.H. -draḥ. 2) Br.H. -gaś. 3) Mt. kṣe-. 4) Br.T.H. -rā bhuvi; Br.V. -śasamudbhavāḥ.

30 = Bd. II. 74.29; Br. 13.32; H. 1686; Mt. 48.26; Vā. 99.29b, 30a. 1) Br. -leś ca. 2) Bd.Vā. -tā. 3) Bd.Vā. -rāḥ. 4) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Vā.T. dharmataḥ. 5) Vā. -pāyuḥ. 6) Br.H. -taḥ.

31 = Bd. II. 74.30; Br. 13.33b, 34a; H. 1687; Mt. 48.27; Vā. 99.30b, 31a. 1) Bd. -bhāvataḥ; Br. -natām; Mt. caivôttamā matiḥ; Vā. prabhāvanā. 2) Mt. -kāl-. 3) Br.H. câpi.

32 = Bd. II. 74.31; Br. 13.33a, 34b; H. 1688; Mt. 48.28; Vā. 99.31b, 32a. 1) Bd. Baleś; Mt. jayaṃ. 2) Mt. -timaṃ yuddhe dharme. 3) Mt. -ṇān sa. 4) Br.H. ca. 5) Bd. vai; H. -ha; Mt. -tā prabhuḥ.

33 = Bd. II. 74.32; Br. 13.35; H. 1689a, 1692a; Vā. 99.32b, 33a. 1) Br. viprāḥ; H. rājan. 2) Vā.T. vai. 3) Br.H. -gamat.

34a = Bd. II. 74.33a; Br. 13.36a; H. 1692b; Mt. 48.29a; Vā. 99.33b. 1) Bd.

Kaliṅgāḥ Puṇḍrakāś caiva	Puṇḍrāḥ Kaliṅgāś ca tathā,
prajās tv Aṅgasya *sāṃpratam* [1]).	*teṣāṃ vaṃśaṃ* [1]) nibodhata! ||34||

tasya te tanayāḥ sarve kṣetrajā munisaṃbhavāḥ |
saṃbhūtā Dīrghatamasaḥ Sudeṣṇāyāṃ mahaujasaḥ. || 341 ||

ṛṣaya (munaya) ūcuḥ:

katham Baleḥ sutā jātāḥ	katham Baleḥ sutāḥ pañca
pañca tasya mahātmanaḥ, |	janitāḥ kṣetrajāḥ prabho |
kiṃnāmnī mahiṣī tasya	ṛṣiṇā Dīrghatamasā [1]),
janitā, katama ṛṣiḥ, || 35 ||	eta*t* *pra*[2]brūhi pṛcchatām! || 35 ||
katham côdpāditās tena,	
tan naḥ prabrūhi pṛcchatām, |	
māhātmyaṃ ca prabhāvaṃ ca	
nikhilena vadasva tat! || 351 ||	

sūta uvāca:

ath-Ôtathya iti [1]) khyāta āsīd *dhīmān* [2]) ṛṣiḥ purā |
bhāryā [3]) vai Mamatā nāma babhūvâsya mahātmanaḥ. || 36 ||
*Utathya*sya [1]) *kanīyāṃs tu* [2]), *purodha yo divaukasām* [3]), |
Bṛhaspatir bṛhattejā [4]) Mamatāṃ *so 'bhyapadya*ta [5]). || 37 ||
uvāca Mamatā taṃ tu *Bṛhaspatim anicchatī* [1]): |
antarvatny asmi te bhrātur jyeṣṭhasya *tu viramyatām* [2]). || 38 ||

ayaṃ tu me mahābhāga	ayaṃ hi me mahā[1]garbho
garbhaḥ ku*kṣau* [1]) Bṛhaspate |	ro*ravīti* [2]) Bṛhaspate |
Au*tathyo* [2]) bhrātṛjanyas te	a*jasra*ṃ [3]) brahma câbhyasya
sopāṅgaṃ vedam udgiran. || 39 ||	ṣaḍaṅgaṃ vedam udgiran. || 39 ||

amogharetās tvaṃ câpi, na māṃ bhajitum arhasi, |

Vā. sphītā; Mt. -ṣāṃ ca pañca dāyādā. 2) Bḍ. -ga-. 3) Bḍ. -gāś cā; Mt.Vā. Vaṅg-Āṅgāḥ (Vā. -ga-). 4) Mt.Vā. Suhmakās tathā.

34b = Br. 13.36b; H. 1693a. 1) H. me śṛṇu.

34b = Bḍ. II. 74.33b; Mt. 48.29b; Vā. 99.34a. 1) Mt. Aṅgasya tu.

| 341 = Bḍ. II. 74.34; Vā. 99.34bc.

---

35 = Mt. 48.30.

35 = Bḍ. II. 74.35; Vā. 99.35. 1) Bḍ. -sa hy. 2) Vā. etan no.

351 = Mt. 48.31.

36 = Bḍ. II. 74.36; Mt. 48.32; Vā. 99.36. 1) Bḍ. Uśijo nāma vi-; Mt. ath-Ôśija; Va. Aśijo nāma vi-. 2) Mt. vidvān. 3) Mt. patnī.

37 = Bḍ. II. 74.37; Mt. 48.33; Vā. 99.37. 1) Bḍ. Uśijasya; Vā. Aśijasya. 2) Mt. yavīyān vai. 3) Mt. bhrātṛpatnīm akāmayat. 4) Mt.T. mahātejā. 5) Mt. -tām etya kāmataḥ.

38 = Bḍ. II. 74.38; Mt. 48.34; Vā. 99.38. 1) Mt. devaraṃ varavarṇinī. 2) Bḍ. -syâsya ca bhāminī; Vā. -syâṣṭamitā iti.

39 = Mt. 48.35. 1) Mt.T. kupyed; V. kukṣo. 2) Mt. Auśijo.

39 = Bḍ. II. 74.39; Vā. 99.39. 1) Bḍ. -hān. 2) Vā. rocate 'ti, V. rodate. 3) Vā. aśijaṃ.

asminn eva[1]) *gate*[2]) kāle yathā vā manyase *pra*[3]bho. || 40 ||
evam uktas tayā[1]) samyag bṛhatejā Bṛhaspatiḥ |
kāmātmā*naṃ*[2]) mahātmâpi nâtmānaṃ[3]) so 'bhya*dhā*[4]rayat; || 41 ||
saṃbabhūvaiva dharmātmā tayā sārdhaṃ *akāmayā*[1]). |
utsṛjantaṃ *tu tad*[2]reto *garbhasthaḥ so*[3]) 'bhyabhāṣata: || 42 ||
bhos tāta vācām adhipa[1]), dvayor nêhâsti saṃ*bhavaḥ*[2]), |
amogharetās tvaṃ câ[3]pi pūrvaṃ câhām ihâgataḥ. || 43 ||
śaśāpa[1]) taṃ tadā[2]) kruddha evam ukto Bṛhaspatiḥ |
*Utathya*sya[3]) *sutaṃ*[4]) bhrātur garbhasthaṃ bhagavān ṛṣiḥ: || 44 ||
(cfr. 6. K. B. Śl. 27b, 28a.) yasmāt tvam īdṛśe kāle *sarvabhūtepsite sati*[1]) |
mām evam uktavā*n moh*āt[2]), tamo dīrghaṃ pravekṣyasi. || 45 ||
tato Dīrghatamā nāma śāpād ṛṣir ajāyata. |
ath-Autathyo[1]) bṛhatkīrtir Bṛhaspatir ivaujasā || 46 ||
ūrdhvaretās tata*ś câpi nya*vasa*d*[1]) bhrātur āśrame, |
godharmaṃ Saurabheyā*t*[2]) tu Vṛṣabhāc chrutavā*n prabhoḥ*[3]). || 47 ||
tasya bhrātā pitṛvy*as tu*[1]) cakāra bhava*na*ṃ[2]) tadā; |
tasmin *hi tatra vasati*, yadṛcchā*bhyāgato*[3]) Vṛṣaḥ || 48 ||
darśā[1]rtham āhṛ[2]tān darbhāṃś cacāra Surabhī*sutaḥ*[3]), |
jagrāha taṃ Dīrghatamā *visphurantaṃ tu*[4]) śṛṅgayoḥ[5]). || 49 ||
sa tena[1]) nigṛhīta*s tu*[2]) na cacāla padāt padam, |
tato 'bravīd Vṛṣas taṃ vai: muñca māṃ balināṃ vara! || 50 ||
na mayâsāditas tāta balavāṃs tva*d*[1]*vidh*aḥ[2]) kvacit, |

---

40 = Bḍ. II. 74.40; Mt. 48.36; Vā. 99.40. 1) Mt. -vaṃ. 2) Bḍ. yathā-. 3) Bḍ. vi-.

41 = Bḍ. II. 74.41; Mt. 48.37; Vā. 99.41. 1) Mt.T. tathā. 2) Mt. -mā sa. 3) Mt.T. na manaḥ. 4) Mt. -vā-.

42 = Bḍ. II. 74.42; Mt. 48.38; Vā. 99.42. 1) Bḍ.Vā. Bṛhaspatiḥ. 2) Bḍ. Vā. tadā. 3) Mt. vācaṃ garbho.

43 = Bḍ II. 74.43; Mt. 48.39; Vā. 99.43. 1) Bḍ. śukraṃ tyākṣīś ca mā jīva; Vā. nôsnātaka nyase hy asmin. 2) Mt. nâstîha saṃsthitiḥ. 3) Bḍ. vâ-.

44 = Bḍ. II. 74.44; Mt. 48.40; Vā. 99.44. 1) Mt. so 'śapat. 2) Mt. -taḥ. 3) Bḍ. Uśijasya; Vā. Aśijaṃ taṃ. 4) Mt. putraṃ jyeṣṭhasya vai.

45 = Bḍ. II. 74.45; Mt. 48.41; Vā. 99.45. 1) Mt. garbhastho 'pi niṣedhasi. 2) Mt. -vāṃs tasmāt.

46 = Bḍ. II. 74.46; Mt. 48.42; Vā. 99.46. 1) Bḍ. -Auśijo; Mt. T. ato 'ṃśajo, V. Utathya jo; atho Ausijo; Vā. -Âśijo.

47 = Bḍ. II. 74.47; Mt. 48.43; Vā. 99.47. 1) Mt. tato 'sau vai vasate. 2) Mt. sa dharmān Saurabheyāṃs, Vā. godhar-. 3) Mt. vāṃs tataḥ; Vā. -bho.

48 = Bḍ. II. 74.48; Mt. 48.44; Vā. 99.48. 1) Mt. -vyo yaś. 2) Mt. -raṇaṃ. 3) Mt. -min nivasatas tasya yadṛcchātas tu vai.

49 = Bḍ. II. 74.49; Mt. 48.45; Vā. 99.49. 1) Mt. yajñā-. 2) Bḍ. āstṛ-. 3) Vā. -vṛtaḥ. 4) Vā. ca. 5) Mt. śṛṅgayos tu catuṣpadam.

50 = Bḍ. II. 74.50; Mt. 49.46; Vā. 99.50. 1) Mt. tenâsau. 2) Mt -taś ca.

51a = Bḍ. II. 74.51a; Mt. 49.47a; Vā. 99.51a. 1) Bḍ. tad-. 2) Mt. -tsamaḥ.

mama cânyaḥ samo vâpi	Tryambakaṃ vahatā devaṃ
na hi me balasaṃkhyayā. ‖ 51 ‖	yato jāto 'smi bhūtale ‖ 51 ‖

muñca *māṃ balināṃ śreṣṭha*[1]), prītas te 'haṃ[2]), varaṃ vṛṇu! |
evam ukto 'bravīd enaṃ: jīvaṃs tvaṃ me[3]) kva yāsyasi? ‖ 52 ‖
tena tvâh*aṃ* na[1]) mokṣyāmi parasvādaṃ catuṣpadam. |
| tatas taṃ Dīrghatamasaṃ sa Vṛṣaḥ pratyuvāca ha: ‖ 53 ‖
nâsmākaṃ vidyate tāta pātakaṃ steyam eva ca[1]), |
bhakṣyābhakṣyaṃ *na jānīmaḥ*[2]) peyāpeyaṃ ca *sarvaśaḥ*[3]) ‖ 54 ‖
kāryākāry*aṃ* ca *vai vipra*[1]) gamyāgamy*aṃ*[2]) tathaiva ca. |
na pāpmāno vayaṃ vipra[3]), dharm*o hy* e[4]*ṣa* gavāṃ smṛ[5]taḥ. ‖ 55 ‖
gavāṃ nāma *sa*[1]) vai śrutvā saṃbhrāntas *tam amuñ*catā[2]) |

śaktyânnapānadānāt tu	bhaktyā cânuśravikayā
gopatiṃ saṃprasādayan[1]). ‖ 56 ‖	go*s*utaṃ[1]) vai prasādayau[2]). ‖ 56 ‖

prasādite gate tasmin[1]) godharmaṃ bhaktitas tu[2]) saḥ |
manasaiva *tadā* dadh*re*[3]) tanniṣṭhas[4]) tatparāyaṇaḥ[5]). ‖ 57 ‖
tato yavīyasaḥ patnīm *Autathy*asyâbhy*amany*ata[1]) |

	viceṣṭamānāṃ rudatīm
	daivāt saṃmūḍhacetanaḥ. ‖ 58 ‖
kṛtāvalepāṃ tāṃ matvā	avalepaṃ tu taṃ matvā
so 'nadvān iva na kṣamaḥ. ‖ 58 ‖	śara[1]dvāṃs tasya nâkṣamat |
godharmaṃ tu paraṃ matvā	godharmaṃ vai balaṃ kṛtvā
snuṣāṃ tāṃ abhyapadyata. ‖ 59 ‖	snuṣāṃ sa hy abhya[2]manyata. ‖ 59 ‖
nirbhartsyaṃ cainaṃ ruddhvā ca	viparyayaṃ tu taṃ dṛṣṭvā
bāhubhyāṃ saṃpragṛhya ca |	śaradvān pravicintya ca[1]) |

51b = Mt. 49.47b.	51b = Bḍ. II. 74.51b; Vā. 99.51b.

52 = Bḍ. II. 74.52; Mt. 49.47c, 48a; Vā. 99.52. 1) Mt. -ca tatêti ca punaḥ. 2) Bḍ. pratisnehaṃ. 3) Mt. -van me tvaṃ.

53a = Bḍ. II. 74.53a; Mt. 49.48b; Vā. 99.53a. 1) Mt. eṣa tvāṃ na vi-. | 53b = Bḍ. II. 74.53b; Vā. 99.53b.

54 = Bḍ. II. 74.54; Mt. 48.49; Vā. 99.54. 1) Vā. vā. 2) Mt. tathā caiva. 3) Mt. tathaiva ca.

55 = Bḍ. II. 74.55; Mt. 48.50(ba); Vā. 99.55. 1) Vā.T. na vai vidmo. 2) Mt. kāryā- kārye na vâgamyāgamanaṃ ca. 3) Mt. dvipadāṃ bahavo hy ete. 4) Mt. -ma e-. 5) Bḍ. śru-.

56a = Bḍ. II. 74.56a; Mt. 48.51a; Vā. 99.56a. 1) Mt. dharmaṃ tu. 2) Mt. -tas tu visṛjya tam; Vā. tv anumucya tam.

56b = Mt. 48.51b. 1) Mt.T. -yat.	56b = Bḍ. II. 74.56b; Vā. 99.56b. 1) Vā. goṣu taṃ. 2) Vā. -yat.

57 = Bḍ. II. 74.57(a)b; Mt. 48.52; Vā. 99.57. 1) Bḍ. prasādato vṛṣendrasya. 2) Bḍ. -maṃ jagṛhe 'tha. 3) Mt. samādadhyau; Vā.T. tadâdatte. 4) Bḍ. tadvidhas. 5) Mt.T. -paro hi saḥ.

58a = Bḍ. II. 74.58a; Mt. 48.53a; Vā. 99.58a. 1) Mt. Gautamasyâbhyapadyata.

58b = Mt. 48.53b.	58b = Bḍ. II. 74.58b; Vā. 99.58b.
59 = Mt. 48.54a.	59 = Bḍ. II. 74.59; Vā. 99.59. 1) Bḍ. sura-. 2) Vā.T. sa sama-.
60 = Mt. 48 54b, 55a.	60 = Bḍ. II. 74.60; Vā. 99.60. 1) Vā. T. pratyacintayat, V. praticin-

bhāvyam artham tu taṃ jñātvā māhātmyāt tam uvāca sā: ‖ 60 ‖ viparyayaṃ tu taṃ labdhvā anaḍvān iva vartase, ǀ	bhaviṣyam arthaṃ jñātvā ca mahātmā tv avamatya tam[2]) ‖ 60 ‖ provāca Dīrghatamasaṃ krodhāt saṃraktalocanaḥ: ǀ

gamyāgamyaṃ na jānīṣe godharmāt prārthayan snuṣām[1]). ‖ 61 ‖
durvṛttaṃ tvāṃ[1]) tyajāmy *eṣa*[2]), gaccha tvaṃ svena karmaṇā! ǀ
yasmāt tvaṃ andho vṛddhaś ca bhartavyo dura*nu*[3]ṣṭhitaḥ, ‖ 62 ‖
tenâsi tvaṃ parityakto, durācāro 'si me mataḥ[1]). ǀ
karmaṇy asmiṃs tataḥ krūre tasya buddhir ajāyata, ǀ
nirbhartsya caiva bahuśo bāhubhyāṃ parigṛhya ca ‖ 62ı ‖
koṣṭhe samudre[1]) prakṣipya Gaṅgāmbhasi samutsṛjat. ǀ

tam uhyamānaṃ vegena srotaso 'bhyāśam abhyagāt[1]). ǀ	uhyamānaḥ samudras tu saptāhaṃ srotasā tadā. ǀ taṃ sastrīko Balir nāma rājā dharmārthatattvavit ‖ 63 ‖ apaśyan majjamānaṃ tu srotaso[1]) 'bhyāśam āgatam. ǀ

taṃ *gṛhītvā*[1]) sa dharmātmā Balir Vairocanas tādā ǀ
antaḥpure jugopainaṃ bhakṣy*air*[2]) bhojyaiś ca tarpayan. ‖ 64 ‖
prītaḥ *sa vai*[1]) vareṇ*âtha*[2]) chandayāmāsa vai Balim, ǀ
sa ca tasmād[3]) varaṃ vavre putrārthī[4]) Dānavarṣabhaḥ. ‖ 65 ‖
saṃtānārthaṃ mahābhāga bhāryāyāṃ[1]) mama mānada ǀ
putrān dharmārtha*saṃyuktā*n[2]) utpādayitum arhasi. ‖ 66 ‖
evam ukt*as tu tena* r[1]ṣis tathâstv ity uktavān *hi tam*[2]), ǀ

sa tasya rājā svāṃ bhāryāṃ Sudeṣṇāṃ nāma prāhiṇot. ‖ 67 ‖	Sudeṣṇāṃ nāma bhāryāṃ svāṃ rājâsmai prāhiṇot tadā. ‖ 67 ‖

---

	tya yam. 2) Vā. ca na mṛtyutām.
61a = Mt. 48.55b.	61a = Bḍ. II. 74.61a; Vā. 99.61a.

61b = Bḍ. II. 74.61b; Mt. 48.56a; Vā. 99.61b. 1) Mt.T. sutām.
62 = Bḍ. II. 74.62; Mt. 48.56b, 57b; Vā. 99.62ab. 1) Vā. -tas tvaṃ. 2) Mt. adya. 3) Mt. -adhi-.
ǀ 62ı = Bḍ. II. 74.63, 64a; Vā. 99.62c, 63ab. 1) Vā. -tiḥ.
63a = Bḍ. II. 74.64b; Mt. 48.57a; Vā. 99.63c. 1) Mt.T. kāṣṭhe samudge, V. samudre.

	63bc = Bḍ. II. 74.65; Vā. 99.64ab.
64a = Mt. 48.58a. 1) Mt. āgataḥ.	64a = Bḍ. II. 74.66a; Vā. 99.64c. 1) Vā. -sâ-.

64bc = Bḍ. II. 74.66b, 67a; Mt. 48.58b, 59a; Vā. 99.65. 1) Mt. jagrāha tam. 2) Mt. -ya-.
65 = Bḍ. II. 74.67b, 68a; Mt. 48.59b, 60a; Vā. 99.66. 1) Mt. -taś caivaṃ. 2) Mt. -ṇaiva. 3) Mt. tasmāc ca sa. 4) Mt. -ṭhe.
66 = Bḍ. II. 74.68b, 69a; Mt. 48.60bc; Vā. 99.67. 1) Vā. -yā. 2) Mt. -tattvajñān.
67a = Bḍ. II. 74.69b; Mt. 48.61a; Vā. 99.68a. 1) Mt. -to 'tha devar-. 2) Mt. prabhuḥ.

67b = Mt. 48.61b.	67b = Bḍ. II. 74.70a; Vā. 99.68b.

andhaṃ vṛddhaṃ ca taṃ *dṛṣ*[1]*ṭvā* na sā devī jagāma ha, |
svāṃ ca[2]) dhātreyikāṃ[3]) tasmai *bhūṣayitvā vyasarjayat*[4]). || 68 ||

tasyāṃ Kākṣīvadādīṃś ca
śūdrayonāv ṛṣir vaśī |
janayāmāsa dharmātmā
putrān[1]) ity evam ādikān[2]). || 69 ||
uvāca taṃ Balī rājā
dṛṣṭvā Kākṣīvadādikān: |
pravīṇān ṛṣidharmasya
cêśvarān brahmavādinaḥ || 70 ||
vidvān pratyakṣadharmāṇāṃ
buddhimān vṛttimāñ śucīn. |
mamaiva cêti hôvāca
taṃ Dīrghatamasaṃ Baliḥ. || 71 ||
nêty uvāca munis taṃ vai,
mamaivam iti câbravīt, |
utpannāḥ śūdrayonau tu
bhavacchande su[1]rottama. || 72 ||

Kakṣīvac[1]-Cakṣuṣau tasyāṃ
śūdrayonyām ṛṣir vaśī |
janayāmāsa dharmātmā
putrāv etau mahaujasau. || 69 ||
Kakṣīva[1]-Cakṣuṣau tau tu
dṛṣṭvā rājā Balis tadā |
a[2]dhītau vidhivat samyag
īśvarau brahmavādinau || 70 ||
siddhau pratyakṣadharmāṇau
buddhau śreṣṭhatamāv api |
mamaitāv iti hôvāca
Balir Vairocanas tv ṛṣim. || 71 ||
nêty uvāca tatas taṃ tu,
mamaitāv iti câbravīt, |
utpannau śūdrayonau tu
bhavac*chad*mā[1]surottamau. || 72 ||

andhaṃ vṛddhaṃ ca māṃ *ma*[1]tvā Sudeṣṇā mahiṣī tava |
prāhiṇod avamān*ān* me[2]) śūdrāṃ dhātreyikāṃ[3]) *mama*[4]). || 73 ||
tataḥ prasādayāmāsa *punas*[1]) tam ṛṣisattamam |
Balir bhāryāṃ Sudeṣṇāṃ *ca*[2]) bhartsayāmāsa vai *prabhuḥ*[3]). || 74 ||
punaś caināṃ alaṃkṛtya ṛṣaye pratyapādayat, |
tāṃ sa Dīrghatamā devīm *abravīd*: *yadi māṃ śubhe*[1]) || 75 ||
dadhnā lavaṇamiśreṇa svabhya[1]ktaṃ *nagnakaṃ tathā*[2]) |
le[3]*hiṣyasy*[4]) ajugupsantī ā[5]pādatalamastakam, || 76 ||
tatas tvaṃ prāpsyase devi putrā*ṃś ca*[1]) manasêpsitān. |
tasya sā tad vaco devī sarvaṃ kṛtavatī ta*dā*[2]) |
apānaṃ *ca saṃ*[3]āsādya *jugupsantī hy*[4]) *avarjayat*[5]). || 77 ||

---

68 = Bḍ. II. 74.70b, 71a; Mt. 48.61c, 62a; Vā. 99.69. 1) Mt. jñā-. 2) Mt. śūdrāṃ. 3) Vā. -yakīṃ. 4) Mt. -māv andhāya prāhiṇot tadā.

69 = Mt. 48.62b, 63a. 1) Mt.T. śūdrān. 2) Mt.T. -kām.

70 = Mt. 48.63b, 64a.

71 = Mt. 48.64b, 65a.

72 = Mt. 48.65b, 66a. 1) Mt.V. na tava kṣetre na-.

69 = Bḍ. II. 74.71b, 72a; Vā. 99.70. 1) Vā. -va-.

70 = Bḍ. II. 74.72b, 73a; Vā. 99.71. 1) Vā. -va. 2) Vā. prā-.

71 = Bḍ. II. 74.73b, 74a; Vā. 99.72.

72 = Bḍ. II. 74.74b, 75a; Vā. 99.73. 1) Bḍ. -vataḥ kṣmā-.

73 = Bḍ. II. 74.75b, 76a; Mt. 48.66bc; Vā. 99.74. 1) Mt. jñā-. 2) Bḍ. -nīya; Vā. -nāya. 3) Vā. -treyakīṃ. 4) Mt. nṛpa.

74 = Bḍ. II. 74.76b, 77a; Mt. 48.67; Vā. 99.75. 1) Mt. Balis. 2) Mt. -liḥ Sudeṣṇāṃ tāṃ bhāryāṃ. 3) Mt. Dānavaḥ.

75 = Bḍ. II. 74.77b, 78a; Mt. 48.68; Vā. 99.76. 1) Mt. -vīṃ tathā kṛtavatīṃ tadā.

76 = Bḍ. II. 74.78b, 79a; Mt. 48.69ab; Vā. 99.77. 1) Mt. tv abhya-; Vā. svavya. 2) Mt. madhukena tu. 3) Vā. li-. 4) Mt. liha mām 5) Bḍ. hy ā-.

77 = Bḍ. II. 74.79b, 80; Mt. 48.69c, 70; Vā. 99.78, 79a. 1) Mt. -trān vai.

tām uvāca tataḥ *sarṣir*[1]): yat[2]) te parihṛtaṃ śubhe, |
vinâpānaṃ kumāraṃ *tvaṃ*[3]) janayiṣyasi pūrvajam. || 78 ||
| tatas taṃ Dīrghatamasaṃ sā devī pratyuvāca ha: |
nârhasi tvaṃ mahābhāga putraṃ dātuṃ *mamê*[1]dṛśam; || 79 ||
| toṣitaś ca yathāśakti prasādaṃ kuru me prabho! || 79ı ||
Dīrghatamā uvāca:

tavâpacārād devy eṣa
nânyathā bhavitā śubhe,
naiva dāsyati putras te,
pautro vai dāsyate phalam, || 80 ||

tavâparādho devy eṣa,
nânyathā bhavitā tu vai, |
devîd*ṛśaṃ*[1]) ca te pau[2]tram
ahaṃ dāsyāmi suvrate, || 80 ||

tasyâpānaṃ vinā caiva yogya[1]bhāvo bhaviṣyati. |
tāṃ sa[2]) Dīrghatamā*ś caiva*[3]) kukṣau spṛṣṭvêdam abravīt: || 81 ||

prāśitaṃ yad yad aṅgeṣu,
na sopasthaṃ śucismite, |
tena tiṣṭhanti te garbhe
paurṇamāsyām ivôḍurāṭ || 82 ||

prāśitaṃ dadhi yat te 'dya
mamâṅgād vai śucismite, |
tena te pūrito garbhaḥ
paurṇamāsyām ivôdadhiḥ. || 82 ||

bhaviṣyanti kumārās te[1]) pañca devasutopamāḥ |
tejasvinaḥ *parākrāntā*[1]) yajvāno dhārmik*ās tathā*[2]). || 83 ||
ta*to 'ṅg*as[1]) tu Sudeṣṇāyā jyeṣṭha[2]putro vyajāyata, |
*Vaṅ*gas ta*smāt*[3]) Kaliṅgas *tu*[4]) Puṇḍraḥ Suhmas[5]) tathaiva ca. || 84 ||
va*ṃśabh*ājas[1]) tu pañcaite Baleḥ kṣet*re 'bhavaṃs tadā*[2]), |
ity ete Dīrghatamasā Baler dattāḥ sutāḥ *purā*[3]). || 85 ||

pratiṣṭhām āgatānāṃ hi
brāhmaṇyaṃ kārayaṃs tataḥ, |

prajā *hy u*pa[2]hatās tasya
Brahmaṇā kāraṇaṃ prati: |
apatyam asya dāreṣu
sveṣu mā bhūn mahātmanaḥ. |

tato m*anuṣya*[1]yonyāṃ vai[2]) janayāmāsa sa[3]) prajāḥ. || 86 ||

---

2) Bḍ.Vā. tathā. 3) Mt. tasya sâpānam. 4) Vā. ny-. 5) Mt. devī paribarat tadā.

78 = Bḍ. II. 74.81; Mt. 48.71; Vā. 99.79bc. 1) Mt. so 'tha. 2) Bḍ. yas. | 79a = Bḍ. II. 74.82a; Vā. 99.80a. [3) Mt. tu.

79b(a) = Bḍ. II. 74.82b; Mt. 48.72a; Vā. 99.80b. 1) Mt. -traṃ me dātum ī-. | 79ı = Mt. 48.72b.

80 = Mt. 48.73.

80 = Bḍ. II. 74.83; Vā. 99.81. 1) Bḍ. -vîdānīṃ. 2) Vā. pu-.

81 = Bḍ. II. 74.84; Mt. 48.74; Vā. 99.82. 1) Vā. -yā-. 2) Mt. tasmād. 3) Mt. -māṅgeṣu.

82 = Mt. 48.75.

82 = Bḍ. II. 74.85; Vā. 99.83.

83 = Bḍ. II. 74.86; Mt. 48.76; Vā. 99.84. 1) Mt. tu. 2) Mt. suvṛttāś ca. 3) Mt. -kāś ca te.

84 = Bḍ. II. 74.87; Mt. 48.77; Vā. 99.85. 1) Mt. tadaṃśas. 2) Mt. -ṭhaḥ. 3) Mt. Aṅgas tathā. 4) Mt. -gaś ca. 5) Vā. -ḍro Brahmas.

85 = Bḍ. II. 74.88; Mt. 48.78; Vā. 99.86. 1) Mt. Vaṅgarājas. 2) Mt. -leḥ putrāś ca kṣetrajāḥ. 3) Mt. -tās tathā.

86a = Mt. 48.79a.

86ab = Bḍ. II. 74.89; Vā. 99.87. 1) Vā. -jās tv apa-.

86b = Bḍ. II. 74.90a; Mt. 48.79b; Vā. 99.88a. 1) Mt. mānuṣa-. 2) Mt. sa. 3) Mt. vai.

tatas taṃ Dīrghatamasaṃ	Surabhir Dīrghatamasam
Surabhir vākyam abravīt: |	atha prīto vaco 'bravīt: |
vicārya yasmād godharmaṃ	vicārya yasmād godharmaṃ
pramāṇaṃ te kṛtaṃ vibho || 87 ||	tvaṃ evaṃ kṛtavān asi || 87 ||
śaktyā cânanyayâsmāsu,	*bhaktyā cânanyayâsmāsu,*
tena prītâsmi te 'nagha; |	*mune*[1]) prīto 'smi tena te; |
tasmāt tubhyaṃ tamo dīrghaṃ	tasmāt tava tamo dīrghaṃ
āghrāyâpanudāmi te. || 88 ||	nistudāmy, adya paśya vai. || 88 ||
Bārhaspatyas tathaivaiṣa	Bārhaspatyaṃ ca yat te 'nyat
pāpmā vai tiṣṭhati tvayi, |	pāpaṃ saṃtiṣṭhate tanau, |

jarā[1]mṛtyu*bhayaṃ*[2]) caiva ā[3]ghrāya praṇu[4]dāmi te. || 89 ||

sadyaḥ sa ghrātamātras tu	āghrātamātr*aḥ* s*o*[1]) 'paśyat
asito munisattamaḥ |	sadyas tamasi nāśite |

āyuṣmāṃś ca *yuvā caiva*[1]) cakṣuṣmāṃś ca tato 'bhavat. || 90 ||

gobhyāhate tamasi vai	gavā *hṛta*[1]tamāḥ so 'tha
Gautamas tu tato 'bhavat. |	Gautamaḥ samapadyata. |

Kā[1]kṣīvāṃs tu tato gatvā saha pitrā Girivrajam[2]) || 91 ||

dṛṣṭvā spṛṣṭvā pitur vai sa	yathôddiṣṭaṃ hi pitr*â*tha[1])
hy upaviṣṭaś ciraṃ tapaḥ |	cacāra vipulaṃ tapaḥ. |

tataḥ kālena mahatā tapasā bhāvitaḥ sa *vai*[1]) || 92 ||

vidhūya mātṛjaṃ kāyaṃ	vidhūya sānujo doṣān
brāhmaṇyaṃ prāptavān vibhuḥ. |	brāhmaṇyaṃ prāptavān prabhuḥ. |

tato 'bravīt pitā *tv enaṃ*[1]): putravān asmy ahaṃ *prabho*[2]), || 93 ||
s*at*[1]putreṇa *tvayā tāta*[2]) kṛtārtho '*smi*[3]) yaśasvinā. |
*m*uktvâ[4]tmānaṃ[5]) tat*aḥ* s*o* '*tha*[6]) prāptavān Brahmaṇaḥ kṣayam. || 94 ||

---

87 = Mt 48.80.
88 = Mt. 48.81.

87 = Bd. II. 74.90b, 91a; Vā. 99.88b, 89a.
88 = Bd. II. 74.91b, 92a; Vā. 99.89b, 90a.
1) Vā. tena nyāyena mumuce aham.

89a = Mt. 48.82a.
89a = Bd. II. 74.92b; Vā. 99.90b.

89b = Bd. II. 74.93a; Mt. 48.82b; Vā. 99 91a. 1) Mt. -rām. 2) Mt. -yuṃ tamaś. 3) Bd. hy ā-. 4) Mt. -yâpanu-.

90a = Mt. 48.83a.
90a = Bd. II. 74 93b: Vā. 99.91b.
1) Bd. -tro 'sau.

90b = Bd. II. 74.94a; Mt. 48.83b; Vā. 99.92a. 1) Mt. vapuṣmāṃś ca.

91a = Mt. 48.84a.
91a = Bd. II. 74.94b; Vā. 99.92b.
1) Vā.T. dīrgha-, V. -vādgata-.

91b = Bd. II. 74.95a; Mt. 48.84b; Vā. 99.93a. 1) Vā. -prajām.

92a = Mt. 48.85a
92a = Bd. II. 74.95b; Vā. 99.93b.
1) Vā. -trarthe.

92b = Bd. II. 74.96a; Mt. 48.85b; Vā. 99.94a. 1) Mt. -tas tu saḥ.

93a = Mt. 48.86a.
93a = Bd. II. 74.96b; Vā. 99.94b.

93b = Bd. II. 74.97a; Mt. 48.86a; Vā. 99.95a. 1) Mt. taṃ vai; Vā. cainaṃ. 2) Mt. tvayā.

94 = Bd. II. 74 97b; 98a; Mt. 48.86b, 87a; Vā. 99.95b, 96a. 1) Bd. su-. 2) Mt. tu dharmajña. 3) Bd. -thaś ca; Mt. 'haṃ. 4) Bd.Vā. yuktā-. 5) Vā.T. -mā hi. 6) Mt. -to 'sau vai.

brahmaṇyaṃ prāpya *Kākṣī*[1]vān sahasram asṛjat sutān, |
Kūṣ[2]māṇḍā[3]) Gautamā*s te vai*[4]) smṛtāḥ Kakṣī[1]vataḥ sutāḥ. || 95 ||
ity eṣa Dīrghatamaso Baler Vairocanasya *vai*[1]) |
samāgama*ḥ samākhyā*taḥ[2]) saṃtāna*ś*[3]) côbhayos tathā[4]). || 96 ||
Balis tān abhi*ṣicyê*ha[1]) pañca putrān akalmaṣān |

kṛtārthaḥ so 'pi dharmātmā	kṛtārthaḥ so 'pi yogātmā
yogamāyāvṛtaḥ svayam |	yogam āśritya ca prabhuḥ |
adṛśyaḥ sarvabhūtānāṃ	adṛśyaḥ sarvabhūtānāṃ
kālāpekṣaḥ sa vai prabhuḥ. || 97 ||	kālākāṅkṣī caraty uta. || 97 ||

Aṅgaputro mahān asīd	tatr-Âṅgasya tu *dāyādo*[1])
rājendro Dadhivāhanaḥ, |	rājâsīd Dadhivāhanaḥ, |
	so 'parādhāt[2]) Sudeṣṇāyā
	Anapāno 'bhavan nṛpaḥ |

Dadhivāhana[1]putras tu rājā Divirath*o 'bhavat*[2]). || 98 ||

putro Divirathasyâsīc	putro Divirathasyâsīd[1])
Chakratulyaparākramaḥ |	vidvān Dharmaratho nṛpaḥ, |
vidvān Dharmaratho nāma,	sa *vai*[2]) Dharmarathaḥ śrīmā*n*
tasya Citrarathaḥ sutaḥ. || 99 ||	*y*e[3]na Viṣṇupade girau || 99 ||
tena Dharmarathenâtha	somaḥ Śakreṇa saha vai
tadā[1]) *Viṣṇupad*e[2]) girau |	*yaj*ñ*e*[1]) pīto mahātmanā, |
yajatā saha Śakreṇa	sūnur Dharmarathasyâpi
somaḥ pīto mahātmanā. || 100 ||	rājā Citraratho 'bhavat[2]). || 100 ||

atha Citrarathasyâpi *putro*[1]) Daśa[2]ratho 'bhavat |

---

95 = Bḍ. II. 74.98b, 99a; Mt. 48.87b, 88a; Vā. 99.96b, 97a. 1) Mt. Kākṣī-. 2) Mt. Kauṣ-. 3) Vā.T. kṛṣṇāṅgā. 4) Mt. -māś caiva.

96 = Bḍ. II. 74.99b, 100a; Mt. 48.89; Vā. 99 97b, 98a. 1) Mt. ca. 2) Mt. -mo vaḥ kathitaḥ. 3) Mt. -tatiś; Vā. -nāṃ. 4) Vā. tayoḥ.

97a = Bḍ. II. 74.100b; Mt. 48.90a; Vā. 99.98b. 1) Mt. -nandyâha.

97bc = Mt. 48.90b, 91a. | 97bc = Bḍ. II. 74.101; Vā. 99.99.

98a = Br. 13.37a; H. 1693b.

98ab = Bḍ. II. 74.102; Mt. 48.91b = a; Vā. 99.100. 1) Bḍ.Vā. rājarṣe. 2) Vā. sāparādha-.

98b(c) = Bḍ. II. 74.103a; Br. 13.37b; H. 1694a; Mt. 48.92a; Vā. 99.101a. 1) Bḍ.Vā. Anapānasya. 2) Bḍ.Mt.Vā. -thaḥ smṛtaḥ.

99 = Br. 13.38; H. 1694b, 1695a.

99 = Bḍ. II. 74.103b = a; Mt. 48.92b, 93a; Vā. 99.101b, 102a. 1) Mt. āsīd Divirathāpatyaṃ. 2) Mt. hi. 3) Mt. -māṃs te-.

100 = Br. 13.39; H. 1695b, 1696a. 1) H. tathā. 2) Br. Kālañjare.

100 = Mt. 48.93b, (94a); Vā. 99.102b, 103a. 1) Mt. vai rājñā saha. 2) Mt. atha Dharmarathasyâbhūt putraś Citrarathaḥ kila.

Lomapāda iti khyāto, ya[3]sya Śāntā sutâbhavat. || 101 ||
atha[1]) Dāśarathir vīraś Caturaṅgo mahāyaśāḥ[2]) |
Ṛṣyaśṛṅgaprasādena jajñe kula*vi*[3]vardhanaḥ. || 102 ||
Caturaṅgasya putras tu Pṛthulākṣa [1]) iti smṛ[2]taḥ |
Pṛthulākṣa[1]sutaś *câpi*[3]) Campo nāma[4]) *mahāyaśāḥ*[5]). || 103 ||
Campasya tu purī Campā[1]), yā Māliny abhavat *purā*[2]), |
Pūrṇabhadraprasādena Haryaṅgo 'sya suto 'bhavat. || 104 ||
tato Vaibhāṇḍak*is*[1]) tasya vāraṇaṃ Śakravāraṇam[2]) |
avatārayāmāsa[3]) mahīṃ mantrair vāhanam uttamam. || 105 ||
Haryaṅgasya tu dāyādo[1]) rājā[2]) Bhadrarathaḥ *smṛtaḥ*[3]), |
putro[4]) Bhadrarathasyâsīd Bṛhatkarmā prajeśvaraḥ[5]). || 106 ||
Bṛhad*bhānuḥ*[1]) sutas tasya, *y*as[2]māj jajñe Bṛhanmanāḥ[3]), |
Bṛhanmanās[4]) tu rājendro janayāmāsa vai sutam || 107 ||
nāmnā Jayadrathaṃ nāma[1]), *y*as[2]mād Dṛḍha[3]ratho nṛpaḥ, |
āsīd Dṛḍharathasyâpi[4]) viśvajij Janamejayaḥ[5]). || 108 ||

dāyādas tasya *vai* Karṇo[1]),
Vikarṇas tasya câtmajaḥ, |

dāyādas tasya c-Âṅgo *vai*[1]),
yas[2]māt Karṇo 'bhavan nṛpaḥ, |

---

101 = Br. 13.40; H. 1696b, 1697a; Mt. 48.(94b), 95a; Vā. 99.103bc. 1) Vā. rājā. 2) H. Dava-. 3) Mt. tasya Satyarathaḥ putras tasmād Daśarathaḥ kila. 3) Mt. -tas ta-.

102 = Br. 13.41; H. 1697b, 1698a; Mt. 48.95b, 96a; Vā. 99.104. 1) Br.H. tasya; Vā. sa tu. 2) Vā. -manāḥ. 3) Br. vaṃśavi-; Mt. svakula-; Vā. 'tha kula-.

103 = Br. 13.42; H. 1698b, 1699a; Mt. 48.96b, 97a; Vā. 99.105ab. 1) Vā -lāśva. 2) Vā. śru-. 3) Br.H. -to rājā. 4) Mt. -panāmā. 5) Mt.Vā. babhūva ha.

104 = Br. 13.43; H. 1699b, 1700a; Mt. 48.97b, 98a; Vā. 99.105c, 107c. 1) Vā. ramyā. 2) Mt. pūrvaṃ yā Mālinī bhavat; Vā. ramyā ramyā yā mālinī bhavat.

105 = Br. 13.44; H. 1700b, 1701a; Mt. 48.(98b), 99a; Vā. 99.108. 1) Vā. jajñe Vaitaṇḍikas. 2) Mt. yajñe Vibhāṇḍakāc câsya Vāraṇaḥ śatruvāraṇaḥ. 3) Vā. ānayāmāsa sa.

106 = Br. 13.45; H. 1701b, 1702a; Mt. 48.99b, 100a; Vā. 99.109. 1) Br. sutas tatra. 2) Mt. jāto. 3) Mt.Vā. kila. 4) Mt.Vā. atha. 5) Mt. janeśvaraḥ.

107 = Br. 13.46; H. 1702b, 1703a; Mt. 48.100b, 101a; Vā. 99.110. 1) Br.H. -darbhaḥ; Mt. -bhānuḥ; Vā. -rathaḥ. 2) Mt.Vā. tas-. 3) Mt. mahātmavān. 4) Mt. -haddhānus.

108 = Br. 13.47; H. 1703b, 1704a; Mt. 48.101b, 102a; Vā. 99.111. 1) H. vīraṃ. 2) Mt.Vā. tas-. 3) Mt. Bṛhad-. 4) Mt. Bṛhadrathāc caiva. 5) Br. -yī; H. -ya.

109 = Br. 13.48; H. 1704b, 1705a.
1) Karṇas tu.

109 = Mt. 48.102b, 103a; Vā. 99.112.
1) Vā. câṅgebhyo. 2) Mt. tas-. 3) Vā. Sura-. 4) Mt. Pṛthusenas tathâtmajaḥ.

tasya putraśataṃ tv āsīd | Karṇasya Vṛṣa[3]senas tu,
Aṅgānāṃ kulavardhanam. || 109 || | Dvijas tasyâtmajaḥ[4]) smṛtaḥ. 109

ṛṣaya ūcuḥ:
kathaṃ sūtātmajaḥ[1]) Karṇaḥ, katham Aṅ[2]gasya câtmajaḥ[3]), |
etad icchāmahe[4]) śrotum atyanta[5]kuśalo hy asi! || 109₁ ||

sūto uvāca:
Bṛhad*bhānu*[1]suto *jajñe*[2]) rājā nāmnā[3]) Bṛhanmanāḥ |
tasya patnīdvayaṃ câ[3]sīd *Vainateyasute* *ś*ubhe[5]): || 110 ||
Yaśodevī ca Satyā ca, tābhyāṃ[1]) vaṃśas tu *bhi*[2]dyate[3]). |
Jayadrathas[4]) tu rājendro[5]) Yaśodevyāṃ vyajāyata[6]), || 111 ||
brahmakṣa*trott*araḥ[1]) Satyāṃ[2]) Vijayo[3]) nāma viśrutaḥ[4]). |
Vijayasya Dhṛtiḥ[5]) putras, tasya putro Dhṛta[6]vrataḥ, || 112 ||
Dhṛtavratasya[1]) putras tu Satyakarmā mahāyaśāḥ[2]). |
Satyakarmaśutaś câpi[3]) sūtas tv A[5]dhirathas tu vai[5]), || 113 ||
yaḥ[1]) Karṇaṃ pratijagrāha, tena Karṇas tu sūtajaḥ. |
etad vaḥ kathitaṃ sarvaṃ[2]) Karṇaṃ prati *mahābal*am[3]). ||114||

Karṇasya Vṛṣasenas tu,
Vṛṣas tasyâtmajaḥ smṛtaḥ. |

ete 'ṅga[1]vaṃśajāḥ[2]) sarve rājānaḥ kīrtitā mayā, |
satyavratā mahātmānaḥ | vistareṇânupūrvyā[1]) ca
prajāvanto mahārathāḥ. || 115 || | Pūros tu śṛṇuta *pra*[2]jāḥ! |

109₁ = Mt. 48.104; Vā. 99.113. 1) Vā. sūtātmajaḥ katham. 2) Vā. c-Âṅ-. 3) Vā. vaṃśajaḥ. 4) Vā. -ma vai. 5) Vā. -arthaṃ.

110 = H. 1705ᵇ, 1706ᵃ; Mt. 48.105ab; Vā. 99.114. 1) H. -darbha-; Vā. -bhānoḥ. 2) H. yas tu. 3) Vā. nāmnā rājā. 4) Mt. hy ā-. 5) Mt. -sīc Chaivyasya tanaye hy ubhe; Vā. -sīc Caidyasyôbhe; ca te sute.

111 = H. 1706ᵇ, 1707ᵃ; Mt. 48.105c, 106a; Vā. 99.115. 1) Mt. tayor. 2) H. vi-. 3) Mt. -śaṃ ca me śṛṇu. 4) Mt. -thaṃ. 5) H. -dra; Mt. -jānaṃ. 6) Mt. -devī hy ajījanat.

112 = H. 1707ᵇ, 1708ᵃ; Mt. 48.106b, 107a; Vā. 99.116. 1) Vā. -trāntaraḥ Mt. sā Bṛhanmanasaḥ. 2) Mt. -tyā; Vā. -tya-. 3) Mt. -yaṃ. 4) Mt. -tam. 5) Mt. Bṛhat-. 6) Mt. Bṛhadrathaḥ.

113 = H. 1708ᵇ, 1709ᵃ; Mt. 48.107b, 108a; Vā. 99.117. 1) Mt. Bṛhadrathasya. 2) Mt. -manāḥ. 3) Mt.T. -maṇo 'dhirathaḥ. 4) Mt. c-Ā-. 5) Mt. -thaḥ smṛtaḥ.

114 = H. 1709ᵇ, 1710ᵃ; Mt. 48.108b, 109a; Vā. 99.118. 1) Vā. sa. 2) Mt.T. tac cêdaṃ sarvam ākhyātaṃ, V. etad vaḥ sarvam ākhyātaṃ. 3) Mt. yathôditam; Vā. -ṇe yad vai pracoditam.

115ᵃ = H. 1710ᵇ.

115ᵇ = Br. 13.49a; H. 1711ᵃ; Mt. 48.103b; Vā. 99.119a. 1) H. eteṣāṃ. 2) Mt. -ṅgasyâtmajāḥ.

115ᶜ = Br. 13.49b; H. 1711ᵇ.

1ᵃ = Mt. 48.103c; Vā. 99.119b. 1) Mt. T. -yāc. 2) Mt. dvi-.

B.

(Br. 13.3—14a, 50—64a, 80—82, 93—141a; H. 1655—1668a; 1712—1734a, 1754b—1756, 1777—1829a, 1053—1085a; Mt. 49.1—50.57; Vā. 99.119b—250a; cfr. A. 278.1—41; Bhg. IX. 20.1—22.33; Ga. 140.1—40; Vi. IV. 19.1—20.12.)

Pūroḥ putro mahā*vīryo*[1]) rājâsīj[2]) Janamejayaḥ, |
Praci*n*vā*ṃs*[3]) tu sutas tasya, yaḥ prācīm ajayad[4]) diśam. || 1 ||
*Pracinv*ataḥ Pra[1]vīro 'bhūn[2]), Manasyu*s tasya câtmajaḥ*[3]), |
rājā *c-Ā*[4]bhayado[5]) nāma Manasyor abhavat sutaḥ. || 2 ||

tathaiv-Âbhayadasyâsīt
Sudhanvā nāma pārthivaḥ[1]), |
Sudhanvano Bahugavaḥ,
Saṃpātis[2]) tasya câtmajaḥ. || 3 ||

dāyādas tasya câpy āsīd
Dhundhur nāma mahīpatiḥ, |
Dhundhor Bahu*gavī*[1]) putraḥ
Saṃ*pā*[2]tis tasya câtmajaḥ. || 3 ||

Saṃpātes tu Rahaṃ*pātī*[1]), *Rau*drā[2]śvas tasya *vai sutaḥ*[3]), |
*Rau*drā[2]śvasya Ghṛtācyāṃ *vai*[4]) daśâpsarasi sūnavaḥ: || 4 ||

Ṛceyuḥ prathamas teṣāṃ[1]),
Kṛkaṇeyus tathaiva ca |
Kakṣeyuḥ[2]) Staṇḍileyuś ca
Saṃnateyus tathaiva ca || 5 ||

*Ṛ*ce[1]juś ca *K*ṛte[2]yuś ca
Kakṣeyu*ḥ Sthaṇḍileyuś ca*[3]) |
Ghṛ[4]teyuś ca *Jale*[5]yuś ca
Sthaleyuś caiva saptamaḥ. || 5 ||

1ab(bc) = H. 1655; Mt. 49.1; Vā. 99.120. 1) Mt. -tejā; Vā. -bāhu. 2) Mt. -jā sa. 3) Mt. Prācītvataḥ; Vā. Aviddhas. 4) Mt. akarod.

2 = Br. 13.3; H. 1656; Mt. 49.2; Vā. 99.121. 1) Br. Puroḥ putraḥ Su-; Vā. Aviddhataḥ Pra-. 2) Vā. -ras tu; Mt. Prācītvatasya tanayo. 3) Mt. -yuś ca tathâbhavat; Vā. -yur abhavat sutaḥ. 4) Vā. -jâtho. 5) Mt. -jā. Pītāyudho; Vā.T. Jayado, V. Bhayado.

3 = Br. 13.4; H. 1657. 1) Br.V. -vā ca mahīpatiḥ. 2) Br. -naḥ Subāhuś ca Raudrāśvas.

3 = Mt. 49.3; Vā. 99.122. 1) Mt. -vidhaḥ. 2) Mt.V.Vā. -yā; Vā.T. -jā-.

4 = H. 1658; Mt. 49.4; Vā. 99.123(a)b. 1) Mt. -varcā. 2) Mt. Bhadrā-. 3) Mt. câtmajaḥ; Vā. Saṃjāter atha Raudrāśvas, tasya putrān nibodhata. 4) Mt.T. Dhṛtāyāṃ tu.

5 = Br. 13.5; H. 1659. 1) Br. Raudrāśvasya Daśārṇeyuḥ. 2) Br. -yu-.

5 = Mt. 49.5; Vā. 99.124. 1) Mt.T. Auce-, V. Rece-; Vā. Raje-. 2) Mt. Hṛṣe-. 3) Mt. -yuś ca Saneyukaḥ. 4) Mt. Dhṛ-. 5) Mt. Vine-. 6) Mt. sattamaḥ.

Daśārṇeyur[1]) Jaleyuś ca	Dharmeyuḥ Saṃnateyuś ca
Sthaleyuś ca mahābalaḥ |	*Vaneyur daśamas tu saḥ*[2]). ‖ 6 ‖
Dharmeyuś ca[2]) Vaneyuś ca	
putri[3]kāś ca daśa striyaḥ: ‖ 6 ‖	

Ru[1]drā Śūdrā ca Ma[2]drā ca Śaladā[3]) *Maladā*[4]) tathā |

Khaladā *ca tato viprā*[1])	Talā Khalā ca saptaitā
Naladā Surasâpi ca ‖ 7 ‖	yā ca Gopajalā smṛtā ‖ 7 ‖
tathā Gocapalā ca Strī-	tathā Tāmrarasā caiva
ratnakūṭā ca tā daśa, |	Ratnakūṭī ca tā daśa, |
ṛṣir jāto 'trivaṃśe *tu*[1]) tāsāṃ	Ātreyo vaṃśatas tāsāṃ
bhartā Prabhākaraḥ. ‖ 8 ‖	bhartā nāmnā Prabhākaraḥ. ‖ 8 ‖

*Ru*drā[1]yāṃ janayāmāsa sutaṃ Somaṃ yaśasvinam, |
Svarbhānunā hate sūrye patamāne divo mahīm ‖ 81 ‖
tamobhibhūte loke ca prabhā yena pravartitā, |
svasti te 'stv iti côkt*o*[1]) vai patamāno divākaraḥ ‖ 82 ‖
vacanāt tasya viprarṣer na papāta divo mahīm. |
Atriśreṣṭhāni gotrāṇi yaś cakāra mahātapāḥ. ‖ 83 ‖
yajñeṣv Atrer d*hana*ṃ[1]) caiva devair yasya pratiṣṭhitam[2]), |
sa tāsu janayāmāsa putrikā*su sanā*ma*k*ān[3]) ‖ 84 ‖
daśa putrān mahāsattvāṃs tapasy ugre ratāṃs *tathā*[1]), |
te tu gotrakarā *viprā*[2]) ṛṣayo *veda*[3]pāragāḥ. |
svasty Ātreyā iti khyātāḥ, kiṃ tv Atri[4]-dhanavarjitāḥ. ‖ 85 ‖
Ṛceyos tu *muniśreṣṭhā* Rau[1]drāśvatanayasya vai |
śṛṇud*hvaṃ saṃpravakṣyāmi vaṃśaṃ rājñas tu bho dvijāḥ*[2]). ‖ 86 ‖

anādhṛṣ*ya*s[1]) tu rājarṣir[2]) Ṛceyu*ś*[3]) *caikarāṭ sutaḥ*[4]), |
Ṛce[3]yor[5]) Jvalanā nāma bhāryā vai Takṣakātmajā. ‖ 9 ‖

---

6 = Br. 13.6; H. 1660. 1) Br. Ṛceyuś ca. 2) Br.T. Dhaneyuś ca; Br.V.H. Vananityo. 3) Br. -tra-.	6 = Mt. 49.6a; Vā. 99.125a. 1) Mt. Puṇyeyuś cêti te daśa.

7a = Br. 13.7a; H. 1661a; Vā. 99.125b. 1) Br.T. Bha-. 2) H. Bha-. 3) H. Maladā, Vā.T. Śubhā, V. Śalabhā. 4) H. Malahā; Vā.T. Jāmalajā, V. Malajā.

7b = Br. 13.7b; H. 1661b. 1) H. -dā caiva rājendra.	7b = Vā. 99.126a.
8 = Br. 13.8; H. 1662. 1) Br. ca.	8 = Vā. 99.126b, 127a.

81 = Br. 13.9; H. 1663. 1) Br. Bhadrā-.
82 = Br. 13.10; H. 1664. 1) Br. côktvā.
83 = Br. 13.11; H. 1665.
84 = Br. 13.12; H. 1666. 1) Br. balaṃ. 2) H. -vartitam. 3) Br. -kāsv ātmakāmajān.
85 = Br. 13.13, 14a; H. 1667, 1668a. 1) H. sadā. 2) H. rājan. 3) Br. deva-. 4) Br. ca tri-.
86 = Br. 13.50; H. 1712a(b). 1) H. mahārāja Bau-. 2) H. śṛṇu vaṃśam anuproktaṃ yatra yāto 'si pārthiva.

9 = H. 1714; Mt. 49.6b = b; Vā. 99.127b, 128a. 1) Vā. anādṛṣṭas. 2) Vā.

tasyām devyām sa rājarṣir[1])
Matināro mahīpatiḥ, |
Matinārasutās tv āsaṃs
trayaḥ paramadhārmikāḥ: || 10 ||
Ta*ṃ*sur ād*y*aḥ[1]) Pratirathaḥ
Subāhuś caiva dhārmikaḥ |

tas[1]yāṃ devyāṃ sa rājarṣī[2])
Rantināraṃ[3]) *tv ajījanat*[4]), |
Rantinā[3]*raḥ*[5]) *Sarasvatyā*ṃ[5])
putrān *ajanayac*[7]) chubhān: ||10||
Trasuṃ tathā Pra[1]*tirathaṃ*
*Dhruva*ṃ caiv*âti*[2]dhārmikam |

Gaurī kanyā ca vikhyātā[1]) Māndhāt*ur*[2]) jananī *śubhā*[3]) || 11 ||

| sarve vedavida*ś caiva*[1]) brahmaṇyāḥ satyavādinaḥ, |
| sarve kṛtāstrā balinaḥ sarve yuddhaviśāradāḥ. || 11ı ||

putraḥ[1]) Pratirathasyâ*pi*[2]) Kaṇ*va*ḥ[3]) *sama*bhavan[4]) nṛpaḥ[5]), |
Medhātithiḥ sutas tasya, yasmāt *Kāṇvāyanā* dvij*ā*ḥ[6]). || 12 ||

Il*inī* nāma[1]) yasyâsīt
kanyā vai *munisattamāḥ*[2]). |
brahmavādiny adhistrī sā[3]),
Taṃsus tām abhyagacchata. ||12ı||
Taṃsoḥ su*t*o *'tha*[1]) rājarṣir
Dharmanetraḥ pratāpavān |
brahmavādī parākrāntas,
tasya bhāry-Ôpadānavī. || 13 ||

*Il*inā *tu*[1]) Yamasyâsīt
kanyā, *s*â[2]janayat sutān. |
brahmavādaparākrāntāñ,
chubhadā tv Ilinā hy abhūt |
Trasoḥ sudayitaṃ putram
Aili[1]naṃ brahmavādinam || 13 ||

Upadānavī[1]) *sutāṃl*[2]) lebhe[3]) caturas[4]) tv *Ai*linātmajān[5]): |

-ṣī. 3) Vā.T. Rive-, V. Rice-. 4) Vā. tasya câtmajaḥ. 5) Mt. Auceyor.

10 = Br. 13.51; H. 1715. 1) Br. Ṛceyos tanayo rājā.

10 = Mt. 49.(7); Vā. 99.128b, 129a. 1) Vā. yas-. 2) Mt. sa janayāmāsa. 3) Mt.T. Antināraṃ; Vā.T. Rantiṃ nāma, V. -tirnāraṃ. 4) Mt. mahīpatiṃ. 5) Vā. -tirnāraḥ. 6) Mt. Manasvinyāṃ. 7) Mt. jajñe parāñ.

11a = Br. 13.52a; H. 1716a. 1) Br.T. Vasurodhaḥ; V. Tasurodhaḥ.

11a = Mt. 49.(8a); Vā. 99.129b. 1) Vā. -tho Âpra-. 2) Mt. Amūrtarayasaṃ vīraṃ Trivanaṃ caiva.

11b = H. 1716b; Mt. 49.8b; Vā. 99.130a. 1) Mt. tṛtīyā ca. 2) H. -tṛ-. 3) H. tathā.

| 11ı = Br. 13.52b = a; H. 1717. 1) H. -das tatra.

12 = H. 1718; Va. 99.130b, 131a. 1) Vā. Dhuryo '-. 2) H. -syâsīt. 3) Vā. Kaṇṭhas. 4) Mt. tasyâbhavat, V. -van. 5) Vā.T. sutaḥ. 6) H. Kaṇvo 'bhavad dvijaḥ; Mt. Kāṇṭhāyanā dvijāḥ.

12ı = Br. 13.53; H. 1719. 1) Br. Ilā nāma tu. 2) H. Janamejaya. 3) H. ca.

13 = Br. 13.54; H. 1720. 1) H. Surodho.

13ab = Mt. 49.9; Vā. 99.131b = a. 1) Vā. Itinānu-. 2) Mt. yâ-.

13c = Vā. 99.132a. 1) Vā. Mali-.

14 = Br. 13.55; H. 1721; Mt. 49.10; Vā. 99.132b, 133a. 1) Vā.T. Upadātaṃ.

Duṣyan[6]tam atha Suṣyan[7]tam Pravīram Anagham tathā. || 14 ||

| Duṣyan[1]tasya tu dāyādo Bharato nāma vīryavān, |
| sa Sarvadamano nāma nāgāyutabalo mahān. || 14ı ||

cakravartī *su*[1]to jajñe Duṣyan[2]*tasya mahātmanaḥ*[3]), |
Śakuntalāyāṃ Bharato[4]) yasya nāmnā *tu*[5]) Bhāratāḥ[6]). || 15 ||
 Duṣyantaṃ[1]) prati rājānaṃ vāg uvācâ[2]śarīriṇī: |
 mātā bhastrā, pituḥ putro, yena jātaḥ sa eva saḥ. || 16 ||
 bharasva putraṃ Duṣyan[1]ta, mâvamaṃsthāḥ Śakuntalām! |
 retodhāḥ[2]) putra unnayati[3]) naradeva[4]) Yamakṣayāt[5]), || 17 ||
 tvaṃ câsya dhātā garbhasya, satyam āha Śakuntalā. |

Bharatasya vinaṣṭeṣu
tanayeṣu mahīpateḥ[1]) |

mātṛṇāṃ *tu pra*[2]kopeṇa
mayā *tat* kathitaṃ *purā*[3]). ||18||

Bṛhaspater Aṅgirasaḥ
putro *vipro*[1]) mahāmuniḥ |

Bharatas tisṛṣu strīṣu
nava putrān ajījanat, |
nâbhyanandac ca tān rājā:
nânurūpān mamêty uta. || 18 ||
tatas tā mātaraḥ kruddhāḥ
putrān ninyur Yamakṣayam, |
tatas tasya narendrasya
vitathaṃ putrajanma tat. || 18ı ||
tato Marudbhir ānīya
putraḥ sa tu[1]) Bṛhaspateḥ |

---

2) Br. tataḥ; Vā. tato. 3) Br. putrāṃś. 4) Br. -ro '-. 5) Br. 'janayac chubhān; H. Ailikātmajān; Mt.T. Ilinātmajāt; V. -jān; Vā.T. iti sātmajān, V. Ilinātmajān. 6) H. Duṣman-; Mt. Ṛṣyan-; Vā. Suṣman-. 7) Br.H. Suṣman-; Mt. Duṣyan-; Vā. Duṣmau- (yan-).

| 14ı = Br. 13.56; H. 1722. 1) H. -man-.

15 = A. 278.7a = b; Br. 13.57; H. 1723; Mt. 49.11; Vā. 99.133b, 134a. 1) Mt.Vā. ta-. 2) H. -man-. 3) Mt. yajñe Duṣyantāt samitiṃjayaḥ; Vā. Dauṣm(y)antir nṛpasattamaḥ. 4) A. tu balī. 5) H. stha. 6) Vā. -tam.

16 = H. 1724; Mt. 49.12; Vā. 99.134b, 135a; Vi. IV. 19.2a = b. 1) H. Duṣmantaṃ; Mt. Dauṣyantiṃ. 2) Mt. ūce câ-.

17 = H. 1725; Mt. 49.13ab; Vā. 99.135bI, 136bII, 136a = ab; Vi. IV. 19.2b, 3a. 1) H.Vi. -man-. 2) Mt.T. -dhāṃ. 3) Br. -tram unnayati; Mt.T. nayate putraḥ, V. putraḥ unnayate; Vā. -dhāḥ putraṃ nayati. 4) Mt. paretāṃ. 5) Mt. Yamasādanāt.

18a = H. 1726a; Mt. 49.13c; Vā. 99.136bI, 135bII; Vi. IV. 19.3b.

18bc = Br. 13.58; H. 1726b, 1727a; Mt. 49.14a(b). 1) Mt. purā kila. 2) H. tāta. 3) H. yathā; Mt. putrāṇāṃ mātṛkāt kopāt sumahān saṃkṣayaḥ kṛtaḥ.

19a = Br. 13.59a; H. 1727b. 1) H. rājan.

18bc = Vā. 99.137.

18ı = Vā. 99.138.

19a = A. 278.8a; Mt. 49.15a; Vā. 99.139a. 1) Vā. -tras tu sa.

saṃkrāmito Bharadvājo Marudbhi*ḥ*[1]) *kratubhir vibhuḥ*[2]). || 19 ||
a[1]traivôdāharantî*da*ṃ[2]) Bharadvājasya dhīmataḥ |
dharma[3]saṃkramaṇaṃ câpi[4]) Marudbhir Bharatāya vai. || 20 ||

---

patnyām āp[1]annagarbhā[2]yām Uśi[3]jaḥ sa*ṃ*[4]sthitaḥ *kila*[5]) |
bhrātur bhāryāṃ sa dṛṣṭvâ*tha*[6]) Bṛhaspatir uvāca ha: || 21 ||
upatiṣṭha svalaṃkṛtya maithunāya ca māṃ śubhe! | alaṃkṛtya tanuṃ svāṃ tu maithunaṃ dehi me śubhe!
evam uktâbravīd enam: *antarvatnī hy ahaṃ vibho*[1]), || 22 ||
garbhaḥ pariṇataś câyaṃ brahma vyāharate girā |
amogharetās tvaṃ câpi dharma*ś*[1]) caiva vigarhita*ḥ*[2]). || 23 ||
evam ukto 'bravīd enāṃ *smayamāno*[1]) Bṛhaspatiḥ: |
vinayo nôpadeṣṭavyas[2]) tvayā *mama kathaṃcana*[3])! || 24 ||
har[1]ṣamāṇaḥ prasahyaināṃ maithunāyôpacakrame. |
tato Bṛhaspatiṃ garbho *ha*r[1]ṣamāṇam uvāca ha: || 25 ||
saṃniviṣṭo hy ahaṃ pūrvam iha *tāta*[1]) Bṛhaspate, |
amogharetāś ca bhavān, nâvakāś*o 'sti ca*[2]) dvayoḥ. || 26 ||
evam uktaḥ sa garbheṇa kupitaḥ pratyuvāca ha: |
cfr. 6. Kap. A. Śl. 45. {yasmān *mām*[1]) īdṛśe kāle sarvabhūtepsite sati || 27 ||
pratiṣedhasi[1]), tasmāt tvaṃ[2]) tamo dīrghaṃ pravekṣyasi! |
tataḥ kāmaṃ saṃnivartya tasyânandād Bṛhaspateḥ, || 20 || tadretas tv apatad bhūmau nivṛttaṃ śiśuko 'bhavat. | pādābhyāṃ tena tac channaṃ mātur dvāraṃ Bṛhaspateḥ, || 28 || tadretas tu tayor madhye 'nivāryaḥ śiśuko 'bhavat. |
sadyojātaṃ kumāraṃ *taṃ*[1]) dṛṣṭvā*tha*[2]) Mamatâbravīt: || 29 ||

19b = A. 278.8b; H. 1728a; Mt. 49.15b, cfr. 30b; Vā. 99.139b. 1) A. -jaḥ kratubhir. 2) A. vitatho 'bhavat; Mt. -bhir Bharatasya tu.
20 = H. 1728b, 1729a; Vā. 99.140. 1) Vā. ta-. 2) H. -tîmaṃ. 3) Vā. janma-. 4) Vā. caiva.

---

21 = Mt. 49.17; Vā. 99.141ab. 1) Vā. ās-. 2) Mt. -*s*attvā-. 3) Vā.T. Asi- V. Usi-. 4) Mt. sa. 5) Mt. -to bhuvi. 6) Mt. -ṭvā tu.
22a = Mt. 49.18a. | 22a = Vā. 99.141c.
22b = Mt. 49.18b; Vā. 99.142a. 1) Mt. svayam eva Bṛhaspatim.
23 = Mt. 49.19; Vā. 99.142b 143a. 1) Mt. -mam. 2) Mt. -tam.
24 = Mt. 49.20; Vā. 99.143b, 144a. 1) Mt. svayam eva. 2) Mt. nôpadeṣṭavyo vinayas. 3) Mt. me varavarṇini.
25 = Mt. 49.21; Vā. 99.144b, 145a. 1) Mt.T. ghar-.
26 = Mt. 49.22; Vā. 99.145b, 146a. 1) Mt. nāma. 2) Mt. -śa iha.
27 = Mt. 49.23ab; Vā. 99.146b, 147a. 1) 1) Mt. tvam.
28a = Mt. 49.23c; Vā. 99.147b. 1) Mt.T. abhiṣedhasi, V. pratiṣedhayase. 2) Vā.T. tat tasmāt.
28b = Mt. 49.24a. | 28b = Vā. 99.148a.
29a = Mt. 49.24b. | 29a = Vā. 99.148b.
29b = Mt. 49.25a; Vā. 99.149a. 1) Mt. tu. 2) Mt. -vā tam.

gamiṣyāmi gṛhaṃ svaṃ vai, bharasvainaṃ[1]) Bṛhaspate! |

evam uktvā gatā sā tu, gatāyāṃ so 'pi taṃ tyajat. || 30 ||	evam uktvā gatāyāṃ sa putraṃ tyajati tatkṣaṇāt, || 30 || bharasva bāḍham ity ukto Bharadvājas tato 'bhavat. |

mātāpitṛbhyāṃ *saṃ*tyaktaṃ[1]) dṛṣṭvâ*tha*[2]) Marutaḥ śiśum |
jagṛhus taṃ[3]) Bharadvājaṃ *Marutaḥ*[4]) kṛpayā *tataḥ*[5]). || 31 ||
tasmin kāle tu Bharato *ba*hubhiḥ[1]) *kra*tubhiḥ[2]) *kramāt*[3]) |
kāmya[4]naimittikair yajñair *a*yajat[5]) putralipsayā. || 32 ||
yadā sa yajamān*o vai*[1]) putr*aṃ*[2]) nâsādayat prabhuḥ, |
yajñaṃ tat*o*[3]) Marutsomaṃ putrārthe *punar* ā[4]harat. || 33 ||
tena te Marutas tasya Marutsomena toṣ*itāḥ*[1]) |
upaninyur Bharadvājaṃ putrārthaṃ Bharatāya vai, |
dāyādo 'ṅgirasaḥ sūnor aurasas tu Bṛhaspateḥ. || 34 ||

saṃkrāmito Bharadvājo Marudbhir Bharataṃ prati, |	Bharadvājaṃ tataḥ putraṃ Bārhaspatyaṃ manīṣiṇam

Bharatas tu Bharadvājaṃ putraṃ prāpya *tadâ*[1]bravīt: |
prajāyāṃ saṃhṛtāyāṃ vai[2]) kṛtārtho 'haṃ tvayā vibho. || 35 ||

ayājayad Bharadvājo
ma*ha*d[1]bhiḥ kratubhir *vibhuḥ*[2]). |
pūrvaṃ tu vitathe[1]) tas*ya*[2]) kṛte[3]) vai putrajanmani[4]) |
tat*o* '*tha*[5]) Vitatho nāma Bharadvāj*āt suto*[6]) 'bhavat. || 36 ||
tasmād *api*[1]) Bharadvājād[2]) brāhmaṇāḥ[3]) kṣatriyā[4]) bh*u*v*i*[5]) |
dvyāmuṣyāyaṇa*nāmānaḥ*[6]) smṛtā[7]) *dvipitaras tu vai*[8]). || 36ı ||

30a = Mt. 49.25b; Vā. 99.149b. 1) Vā. Bharadvājaṃ.
30b = Mt. 49.26a. | 30b = Vā. 99.150a. 31a = Vā. 99.150b.
31ab(bc) = Mt. 49.26b; Vā. 99.151. 1) Mt. tyaktaṃ tu. 2) Mt. -vā taṃ. 3) Vā. gṛhītvainaṃ. 4) Vā. jagmus te. 5) Mt. sthitāḥ.
32 = Mt. 49.27; Vā. 99.152. 1) Vā. Marudbhiḥ. 2) Mt. -bhir ṛtubhir. 3) Mt. vibhuḥ. 4) Mt.T. putra-. 5) Vā. yajate.
33 = Mt. 49.28; Vā. 99.153. 1) Mt. -nas tu. 2) Vā. -trān. 3) Mt. tataḥ kratuṃ. 4) Mt. samupā-.
34a = Mt. 49.29a; Vā. 99.154a. 1) Mt. tuṣṭuvuḥ.
34bc = Mt. 49.29b, 30a.
35 = Mt. 49.30b. | 35a = Vā. 99.154b.
35bc = Mt. 49.31; Vā. 98.155. 1) Mt. vibhur. 2) Mt. ādāv ātmahitāya tvaṃ.

36a = Br. 13.59b; H. 1729b. 1) H. marud-. 2) H. hi tam.
36bc(ab) = Br. 13.60; H. 1730; Mt. 49.32; Vā. 99.156. 1) Vā.T. -thaṃ. 2) Mt. tasmin. 3) Vā.T. -taṃ. 4) Vā.T. -janma hi. 5) Mt. -tas tu; Vā. -taḥ sa. 6) Mt. -jo nṛpo; Vā. -jas tathâ-.
36ı = Mt. 49.33; Vā. 99.157. 1) Vā. divyo. 2) Vā.T. -jo, V. -jā. 3) Vā.T. -manyāt, V. -ṇā. 4) Vā.T. -yo. 5) Vā.T. 'bhavat,

tato 'tha Vitathe jāte [1]) Bharatas tu [2]) divaṃ yayau, |

Vitathaṃ câbhiṣicyâtha	Bharadvājo divaṃ yāto
Bharadvājo vanaṃ yayau. ‖ 37 ‖	hy abhiṣicya sutam ṛṣiḥ. ‖ 37 ‖

sa câpi Vitathaḥ putrāñ janayāmāsa pañca vai |
Suhotraṃ ca Suhotāraṃ Gayaṃ Gargaṃ [1]) tathaiva ca |
Kapilaṃ ca mahātmānaṃ Su*h*otra*sya* [2]) sutadvayam: ‖ 37₁ ‖
Kāśikaś [1]) ca mahāsattvas [2]) tathā Gṛtsamatir nṛpaḥ [3]), |
tathā Gṛsamateḥ putrā brahmaṇāḥ kṣatriyā viśaḥ. ‖ 37₂ ‖

Vitathasy*a tu* dāyādo [1]) Bhuvamanyur *babhūva ha* [2]), |
mahābhūtopamā*ḥ putrāś* [3]) catvāro Bhuvamanyujāḥ [4]): ‖ 38 ‖
Bṛhatkṣatro Mahāvīryo Naro Gargaś [1]) ca vīryavān. |
Narasya Saṃ[2]kṛtiḥ putras, tasya putrau mah*aujasau* [3]): ‖ 39 ‖
Guru*dhī* R*anti*[1]devaś ca Sāṃkṛty*au* [2]) *tāv ubh*au [3]) smṛtau. |
Gargasya *caiva* dāyād*aḥ* Ś*inir* [4]) *vidvān ajāyata* [5]), |
smṛtāḥ Śai*n*yās [6]) tato Gārgāḥ [7]) kṣa[8]tropetā dvijātayaḥ. ‖ 40 ‖
*Ma*hāvīrya*sutaś* c*âpi* [1]) *dhīmān āsīt* U*ru*kṣayaḥ [2]), |
tasya bhāryā Viśālā tu suṣuve *vai suta*[3]trayam: ‖ 41 ‖
Tr*ayyāruṇ*iṃ Puṣkari*ṇaṃ* [1]) Kap*i*ṃ [2]) *caiva mahāyaśāḥ* [3]). |
[Urukṣayāḥ smṛtā hy ete sarve brāhmaṇatāṃ gatāḥ. |]
K*apeḥ kṣatr*a*varā* [4]) hy ete *tr*a*yaḥ* [5]) proktā maharṣayaḥ: ‖ 42 ‖
G*arg*āḥ [1]) Sāṃkṛtay*aḥ* [2]) *Kāp*yāḥ [3]) kṣa[4]tropetā dvijātayaḥ |
saṃ*śrit*[5]-Âṅgiras*aṃ* pakṣ*aṃ* [6]) Bṛhatkṣatrasya ca kṣiti*ḥ* [7]): ‖ 43 ‖

V. viśaḥ. 6) Mt. -kaulīnāḥ; Vā.T. dvimukhyāyananāmā sa, V. dvyāmukhyāyananāmānaḥ. 7) Mt. -tās; Vā.T. -to. 8) Mt. te dvividhena ca.

37ᵃ = Br. 13.61ᵃ; H. 1731ᵃ; Mt. 49.34ᵃ; Vā. 99.158ᵃ. 1) Mt. jāte hi Vitathe. 2) Mt. -taś ca; Vā. -taḥ sa.

37ᵇ = Br. 13.61ᵇ; H. 1731ᵇ. | 37ᵇ = Mt. 49.34ᵇ.

37₁ = A. 278.9, 10ᵃ; Br. 13.62, 63ᵃ; H. 1732, 1733ᵃ. 1) A. -bhaṃ. 2) A. Suketuṃ ca.

37₂ = Br. 13.63ᵇ, 64ᵃ; H. 1733ᵇ, 1734ᵃ. 1) Br. -kaṃ, H. -śakāś. 2) Br. -satyaṃ. 3) Br. -tiṃ nṛpam.

38 = Mt. 49.35; Vā. 99.158ᵇ, 159ᵃ. 1) Mt. dāyādo Vitathasyâsīd. 2) Mt. mahāyaśaḥ. 3) Vā. -māś câsaṃś. 4) Mt. -yavaḥ.

39 = Mt. 49.36; Vā. 99.159ᵇ, 160ᵃ. 1) Vā.T. Gāgraś. 2) Vā. Sāṃ-. 3) Mt. -tro mahāyaśāḥ.

40 = Mt. 49.37, 38ᵃ; Vā. 99.160ᵇ, 161(ᵃ)ᵇ. 1) Vā. Guruvīryas Tri-. 2) Mt. Satkṛtyāṃ. 3) Vā. -yāv avarau 4) Mt. Śibir. 5) Vā. dāyadāś câpi Gāgrasya Śinibaddhād babhūva ha. 6) Mt. Śaibyās; Vā. caite. 7) Mt. Gargāḥ; Vā.T. Gāgryāḥ. 8) Vā.T. kṣā-.

41 = Mt. 49.38ᵇ, 39ᵃ; Vā. 99.162. 1) Mt. āhāryatanayaś caiva. 2) Mt.T. -vaḥ, V. -taḥ; Vā. Bhīmas tasmād Ubhakṣayaḥ. 3) Mt putraka-.

42 = Mt. 49.39ᵇ, 40; Vā. 99.163 = ac. 1) Mt. Tryuṣaṇaṃ Puṣkariṃ caiva. 2) Mt. Kaviṃ. 3) Vā. tṛtīyaṃ suṣuve Kapim. 4) Mt. Kāvyānāṃ tu varā. 5) Vā. tayoḥ.

43 = Mt. 48.41; Vā. 99.164. 1) Vā. Gāgrāḥ. 2) Mt. Saṃ-; Vā. -yo.

Bṛhatkṣatrasya dāyādaḥ Suhotro nāma dhārmikaḥ, |
Suhotrasyâpi[1]) dāyādo Hastī nāma[2]) babhūva ha, |
tenêdaṃ nirmitaṃ pūrvaṃ puraṃ[3]) *vai*[4]) *Hastināpuram*[5]). || 44 ||

[Ājamīḍho 'paro vaṃśaḥ	
śrūyatāṃ dvijasattamāḥ:	]	
Suhotrasya Bṛhat putro,	Hastinaś câpi[1]) dāyādās
Bṛhatas tanayās trayaḥ:		trayaḥ paramadhārmikāḥ[2]):	

Ajamīḍho Dvimīḍhaś ca[1]) Purumīḍhaś *ca vīryavān*[2]). || 45 ||
A[1]jamīḍhasya patnyas tu tisro[2]) *vai yaśasânvitāḥ*[3]): |
Nīlinī[4]) Keśinī[5]) caiva Dhūminī[6]) ca varāṅganā[7]). || 46 ||

| *Ajamīḍhasya putrās tu tāsu jātāḥ kulodvahāḥ*[1]) |
| tapaso 'nte *sumahato*[2]) *rājño*[3]) vṛddhasya dhārmikāḥ || 461 ||
| Bharadvājaprasādena, śṛṇu*dhvaṃ tasya* vistaram[1])! |

Ajamīḍhasya Keśinyāṃ	A[2]jamīḍhasya Keśinyāṃ
jajñe Jahnuḥ pratāpavān, || 47 ||	Kaṇ*v*aḥ[3]) samabhavat kila, ||47 ||

Medhātithiḥ sutas tasya, tasmāt Kāṇvā[1]yanā dvijāḥ. |
Ajamīḍhasya Dhū[1]minyāṃ jajñe Bṛhadiṣur[2]) nṛpaḥ[3]), || 48 ||
| [Bṛhadanor Bṛhanto 'tha, Bṛhantasya Bṛhanmanāḥ, |
| Bṛhanmanaḥsutaś câpi Bṛhaddhanur iti śrutaḥ. || 481 ||]

---

3) Mt. Kāvyāḥ; Vā. vīryāḥ. 4) Vā.T. kṣā-. 5) Mt. saṃbhṛt-. 6) Mt. -so dakṣā. 7) Vā. vakṣyati.

44 = H. 1053, 1054a; Mt. 49.42 = bc; Vā. 99.165. 1) Mt. Bṛhatkṣatrasya. 2) Mt. -tināmā. 3) Vā.T. nāmnā. 4) Mt. tu. 5) H. Hastināpuram uttamaṃ; Mt. Gajasāhvayam.

[ ] = Br. 13.80a.
45a = A. 278.15a; Br 13.80b; H. 1754b.

45a = H, 1054b; Mt. 49.43a; Vā. 99.166a. 1) Mt. caiva. 2) Mt.Vā.V. -kīrtayaḥ.

45b = A. 278.15b; Br. 13.81a; H. 1055a, 1755a; Mt. 49.43b; Vā. 99.166b. 1) Vā. Dvijāmīḍhaḥ. 2) H. 1055, Mt.Vā. -dhas tathaiva ca.

46 = Br. 13.81b, 82a; H. 1755b, 1756a; Mt. 49.44; Vā. 99.167. 1) H. Ā-. 2) Mt. tisraḥ; Vā. śubhāḥ. 3) Mt.Vā. Kurukulodvahāḥ. 4) Br.H. -lī ca. 5) Mt. Dhūminī. 6) Mt. Keśinī. 7) Br. -nāḥ; Mt. caiva viśrutā.

| 461 = Mt. 49.45a(b); Vā. 99.168. 1) Mt. sa tāsu janayāmāsa putrān vai devarcasaḥ. 2) Mt. mahātejā. 3) Mt. jātā.

47 = A. 278.16a; Br. 13.82b; H. 1756b.

47 = Mt. 49.46; Vā. 99.169. 1) Mt. vistaraṃ teṣu me śṛṇu. 2) Mt. Ā-. 3) Vā. Kaṇṭhaḥ.

48a = Mt. 99.47a; Vā. 99.170a. 1) Vā. Kaṇṭhā-.
48b = H. 1055b; Mt. 49.47b; Vā. 99.170b. 1) Mt. Bhū-. 2) Mt. -hadanur; Vā.T. -vasur, V. -dhanur. 3) H. -pa.
| 481 = Mt. 49.48.

Bṛhaddhanur[1]) Bṛhadiṣoḥ[2]), putras tasya *Jayadrathaḥ*[3]), |
| Bṛhatkarmā sutas tasya, putras tasya Bṛhadrathaḥ. || 49 ||
Viś[1]vajit *tanayas tasya*[2]), Senajit *tasya câtmajaḥ*[3]), |
atha[4]) Senajit*aḥ putrāś*[5]) catvāro lokav*iśrutāḥ*[6]): || 50 ||
Rucirāśva*ś ca Kāvyaś*[1]) *ca rājā*[2]) *Dṛdharathas* tathā[3]) |
Vatsaś c-Âvan[4]tako rājā, yasyaite[5]) parivatsakāḥ[6]). || 51 ||
Rucir*āśva*sya[1]) dāyādaḥ Pṛthuṣeṇo[2]) mahāyaśāḥ, |
Pṛthuṣeṇa[2]sya Pā[3]ras tu, Pā[3]rān Nīpo 'tha jajñivān. || 52 ||
Nīpasyai[1]kaśataṃ *tv ā*[2]*sīt*[3]) putrāṇām amitaujasām[4]) |
Nīpā iti samākhyātā rājānaḥ sarva eva te. || 53 ||
teṣāṃ vaṃśakar*aḥ śrīmān*[1]) Nīpānāṃ[2]) kīrtivardhanaḥ |
Kāmpilye[3]) Samaro nāma, sa ce[4]ṣṭasamaro 'bhavat. || 54 ||
Samarasya Paraḥ Pāraḥ[1]) Sadaśva iti te[2]) trayaḥ |
putr*āḥ sarvaguṇopetāḥ*[3]), Pāra-putr*aḥ Pṛth*ur[4]) babhau[5]). || 55 ||
*Pṛth*os[1]) tu Sukṛto[2]) nāma[3]) sukṛtenêha karmaṇā |
jajñe sarvaguṇopeto, Vibhrājas tasya câtmajaḥ. || 56 ||
Vibhrājasya tu *dāyādas tv*[1]) Aṇuho nāma pārthivaḥ[2]) |
babh*ūva*[3]) Śuka[4]jāmātā Kṛtvī[5]bhartā mahāyaśāḥ || 57 ||
Aṇuhasya *tu dāyādo*[1]) Brahmadatto *mahīpatiḥ*[2]), |
yog*adattaḥ*[3]) *sutas* tasya[4]) Viṣvakseno *mahāyaśāḥ*[5]). || 58 ||

49ª = H. 1056ª; Mt. 49.49ª; Vā. 99.171ª. 1) Mt. -dhanor; Vā.T. -vasor, V. -dhanor. 2) Mt. -ṣuḥ; Vā. -viṣṇuḥ. 3) H. mahāyaśāḥ; Mt.V. Bṛhadrathaḥ; Vā. Mahābalaḥ.

| 49ᵇ = Vā 99.171ᵇ; cfr. H. 1056ᵇ, 1057ª. Bṛhaddharmêti vikhyāto rāja paramadhārmikaḥ | Satyajit tasya tanayo, Viśvajit tasya câtmajaḥ.

50 = H. 1057ᵇ, 1058ª; Mt. 49.49ᵇ, 50ª; Vā. 99.172. 1) Mt. Aś-. 2) H. putro Viśvajitaś câpi. 3) H. pṛthivīpatiḥ. 4) H. putrāḥ. 5) H. -taś câsaṃś. 6) H. -saṃmatāḥ.

51 = H. 1058ᵇ, 1059ª; Mt. 49.50ᵇ, 51ª; Vā. 99.173. 1) H. -raḥ Śvetaketuś. 2) Vā. Rāmo. 3) H. Mahimnāras tathaiva ca; Vā. -dhanus tathā. 4) Mt. -var-. 5) Vā. -ya te. 6) Vā. -rāḥ.

52 = H. 1059ᵇ, 1060ª; Mt. 49.51ᵇ, 52ª; Vā. 99.174. 1) H. -rasya tu. 2) Mt. -seno. 3) Mt. Pau-.

53 = H. 1060ᵇ, 1061ᵇ; Mt. 49.52ᵇ, 53ª; Vā. 99.175. 1) Vā. yasya cai-. 2) Vā. câ-. 3) H. tāta. 4) Vā. iti naḥ śrutam.

54 = H. 1062; Mt. 49.53ᵇ, 54ª; Vā. 99.176. 1) H. -karo rājā. 2) Vā. rājâsīt. 3) Mt. Kāvyāc ca. 4) Mt.T. sadê; V. save-.

55 = H. 1063; Mt. 49.54ᵇ, 55ªᵇI; Vā. 99.177. 1) Mt. Pāra-Saṃpārau. 2) Vā. Satvadaśva iti. 3) H. paramadharmajñāḥ. 4) Vā. -tro Vṛṣur. 5) Mt. -ta [jātā vai viśrutā bhuvi] Pāraputraḥ Pṛthur jātaḥ.

56 = H. 1064; Mt. 49.55ᵇII, 56ª = aIb; Vā. 99.178. 1) Vā. Vṛṣos. 2) Vā. -tir. 3) Mt. 'bhavat.

57 = H. 1065; Mt. 49.56ᵇ, 57ª; Vā. 99.179. 1) H. putro 'bhūd. 2) Mt. vīryavān. 3) H. babhau. 4) H. -kasya. 5) Vā. Ṛcī-.

58 = H. 1066; Mt. 49.57ᵇ, 58ª; Vā. 99.180. 1) H. suto 'ṇuhasya rājarṣir. 2) H. 'bhavat prabhuḥ; Vā. mahātapāḥ. 3) H. yogātmā; Mt.

Vibhrājaḥ punar[1]) ājātaḥ[2]) sukṛtenêha karmaṇā |
Viṣvaksenasya putr*as tu Udak*seno *babhūva ha*[3]). || 59 ||

Bhallāṭas tasya putras tu,	Bhallāṭ*as tasya dāyādo,*
	yena rājā purā hataḥ[1]), |
	Bhallāṭ*asya tu dāyādo*
tasyâsīj Janamejayaḥ; |	*rājâsīj Janamejayaḥ*[2]); |

Ugrāyudhena *tas*[1]yârthe sarve Nīpāḥ *pra*[2]ṇāśitāḥ. || 60 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Ugrāyudhaḥ kasya sutaḥ, kasmin[1]) vaṃśe sa[2]) *kīrtyate*[3]), |
kimarthaṃ caiva[4]) *Nīpās te*[5]) tena *sarve*[6]) *praṇāśitāḥ*[7])? || 61 ||

[sūta uvāca:
Ugrāyudhaḥ sūryavaṃśyas tapas tepe varāśrame |
sthāṇubhūto 'bdasāhasraṃ, taṃ bheje Janamejayaḥ. || 62 ||
tasya rājyaṃ pratiśrutya Nīpān ājaghnivān prabhuḥ |
uvāca śāntvaṃ vividhaṃ, jaghnus te vai hy ubhāv api. || 63 ||
hanyamānāgatān ūce: yasmād dhetor na me vacaḥ |
śaraṇāgatarakṣārthaṃ, tasmād evaṃ śapāmi vaḥ: || 64 ||
yadi me 'sti tapas taptaṃ, sarvān nayatu vo Yamaḥ! |
tatas tān kṛṣyamāṇāṃs tu Yamena purataḥ sa tu || 65 ||
kṛpayā parayâviṣṭo Janamejayam ūcivān: |
gatān etān imān vīrāṃs tvaṃ me rakṣitum arhasi! || 66 ||
Janamejaya uvāca:
are pāpā durācārā bhavitāro 'sya kiṃkarāḥ! |
tathêty uktas tato rājā Yamena yuyudhe ciram || 67 ||
vyādhibhir nārakair ghorair. Yamena saha tān balāt |

---

yugadattaḥ; Vā. yogasūnuḥ. 4) H. tasya tanayo. 5) H. -naḥ paraṃtapaḥ; Vā. 'bhavan nṛpaḥ.

59 = H. 1067a, 1070a; Mt. 49.58b, 59a; Vā. 99.181. 1) Vā.T. -japutrā. 2) Mt. -to(!); Vā. rājānaḥ. 3) H. -tro 'bhūd Daṇḍaseno mahīpatiḥ.

60a = Mt. 49.59b.

60ab = H. (1070b, 1071b); Vā. 99.182ab. 1) H. -ṭo 'sya kumāro 'bhūd. Rādheyena hataḥ purā. 2) H. -ṭaputro durbuddhir abhavac ca Yudhiṣṭhira.

60c = H. 1072b; Mt. 49.59c; Vā. 99.182c. 1) H. yas-. 2) H. -pā vi-.

61 = H. 1074; Mt. 49.60; Vā. 99.183. 1) Mt. kasya. 2) Vā. ca. 3) H. jajñivān; Mt. kathyate. 4) Mt. tena. 5) Mt. te Nīpāḥ. 6) Mt. -pāḥ sarve caiva. 7) H. bhavatā nihatas tad bravīhi me.

---

62 = Mt. 49.61. 1) T. ṣṭa-.
63 = Mt. 49.62.
64 = Mt. 49.63.
65 = Mt. 49.64.
66 = Mt. 49.65.
67 = Mt. 49.66.

vijitya munaye prādāt, tad adbhutam ivâbhavat. || 68 ||
Yamas tuṣṭas tatas tasmai muktijñānaṃ dadau param; |
sarve yathocitaṃ kṛtvā jagmus te Kṛṣṇam avyayam. || 69 ||
yeṣāṃ tu caritaṃ gṛhya hanyate nâpamṛtyubhiḥ, |
iha loke pare caiva sukham akṣayyam aśnute. || 70 ||]

---

*Dvi*mīḍhasya *tu*[1]) dāyādo[2]) vidvāñ jajñe[3]) Yavīnaraḥ, |
Dhṛtimāṃs tasya putras tu, tasya Satyadhṛtiḥ sutaḥ[4]) || 71 ||
atha[1]) Satyadhṛteḥ putro Dṛḍhanemiḥ pratāpavān, |
Dṛḍhanemisutaś câpi Sudharmā[2]) nāma pārthivaḥ. || 72 ||
āsīt Sudhar[1]manaḥ putraḥ[2]) Sārvabhaumaḥ pra*tāpavān*[3]), |
Sārvabhauma iti[4]) khyātaḥ pṛthivyām ekarāḍ *b*abh*au*[5]). || 73 ||
tasyânvavāye[1]) mahati Mah*ān*[2]) Pauravanandanaḥ, |
Mah*ataś câpi*[3]) putras tu rājā Rukmarathaḥ smṛtaḥ. || 74 ||
atha[1]) Rukmarathasyâpi[2]) Supārśvo nāma pārthivaḥ, |
Supārśvatanayaś cāpi Sumatir nāma dhārmikaḥ, || 75 ||
Sumater api dharmātmā *rājā* Saṃnati*mān prabhuḥ*[1]), |
tasy*âsīt*[2]) Saṃnat*imat*aḥ[3]) Kṛto nāma[4]) *suto mahān*[5]) || 76 ||
śiṣyo Hiraṇyanābh*asya*[1]) Kauśalyasya[2]) mahātmanaḥ; |
caturviṃśatidhā tena[3]) *proktā vai*[4]) sāmasaṃhitāḥ. || 77 ||
smṛtās te prācyasā[1]mānaḥ, kart*ā sāmnāṃ tu*[2]) sāmagāḥ |
Kārtir Ugrāyudhaḥ so 'tha vīraḥ Pauravanandanaḥ[3]). || 78 ||
babhūva, yena vikramya Pṛṣatasya pitāmahaḥ[1]) |
Nī*po*[2]) nāma mahā*tejāḥ*[3]) Pañcālādhipatir hataḥ[4]). || 79 ||

---

68 = Mt. 49.67.
69 = Mt. 49.68.
70 = Mt. 49.69.

---

71 = H. 1075; Mt. 49.70ab; Vā. 99.184. 1) H.Mt. Ajamīḍhasya tu, VāT. -ṭasya tu. 2) Mt. Dhūminyāṃ. 3) H. rājā. 4) Mt. smṛtaḥ.
72 = H. 1076; Mt. 49.70c, 71a; Vā. 99.185. 1) H. jajñe. 2) Vā. Suvarmā.
73 = H. 1077; Mt. 49.71b, 72a; Vā. 99.186. 1) Vā. Suvar-. 2) Mt. -mātanayaḥ. 3) H. prajeśvaraḥ. 4) Mt. -mêti vi-. 5) H. vibhuḥ.
74 = H. 1078; Mt. 49.72b, 73a; Vā. 99.187. 1) Vā.T. -yânvaye ca. 2) Mt. -hā-; Vā. -hat-. 3) Mt. Mahāpaurava-; Vā. Mahatpau-.
75 = H. 1079; Mt. 49.73b, 74a; Vā. 99.188. 1) H. putro. 2) Mt. -yâsīt.
76 = H. 1080; Mt. 49.74b, 75a; Vā. 99.189. 1) H. Saṃnatir nāma vīryavān; Mt. api. 2) H. -ya vai. 3) H. -teḥ putraḥ; Vā. Sanatir nāma. 4) Vā. -tas tasya. 5) H. mahābalaḥ; Vā. 'bhavat.
77 = H. 1081; Mt. 49.75b, 76a; Vā. 99.190. 1) Mt. Hiraṇyanābhinaḥ śiṣyaḥ; Vā. -bhes tu. 2) Vā. Kauthupasya. 3) Mt. yena. 4) H. saprācyāḥ; Vā. -tās tāḥ.
78 = H. 1082; Mt. 49.76b, 77a; Vā. 99.191. 1) Vā. -nā-. 2) H. kartayo nāma; Mt. -tā nāmêha. 3) Mt. -dho 'sau vai Mahāpauravavardhanaḥ.
79 = H. 1083; Mt. 49.77b, 78a; Vā. 99.192. 1) Mt. Pṛthukasya pitā hataḥ. 2) Mt.Vā. Nīlo. 3) Mt. -rājaḥ; Vā. -bāhuḥ. 4) Mt. vaśī.

Ugrāyudhasya dāyādaḥ Kṣem*yo*[1]) nāma mahāyaśāḥ, |
Kṣem*yā*t[2]) Suvīr*aḥ*[3]) *saṃjajñe*[4]), Suvīrāt tu[5]) Nṛpaṃjayaḥ, |
Nṛpaṃjayād *Bahu*[6]ratha ity ete Pauravāḥ smṛtāḥ. || 80 ||

Ajamīḍh*asya*[1]) Nīlinyāṃ[2]) Nīlaḥ samabhavan nṛpaḥ, |
Nīlasya tapasôgreṇa Suśāntir *udapady*ata[3]). || 81 ||

Purujātiḥ Suśānteś ca, Bāhyāśvaḥ Purujātitaḥ, | Bāhyāśvatanayāḥ pañca babhūvur amaropamāḥ[1]): || 82 ||	Purujānuḥ[1]) Suśāntes tu, *Pṛthus*[1]) tu Purujānujaḥ[3]), | *Bhadrāśvaḥ Pṛthu*[4]dāyādo, Bh*adrāśv*atanayāñ *c*hṛṇu[5]): ||82||

Mudga[1]laḥ *Sṛñ*[2]jayaś caiva rājā Bṛhadiṣus ta[3]thā |
Ya[4]vī*naraś ca*[5]) vikrāntaḥ[6]) K*ṛmilāśv*aś *ca*[7]) pañcamaḥ, |
pañcānāṃ[8]) rakṣaṇā*yâlaṃ*[9]) *deśānām*[10]) *iti viśrutāḥ*[11]). || 83 ||
pañcānāṃ *viddhi*[1]) Pañcālān[2]) sphīt*air*[3]) janapad*air*[4]) *vṛtān*[5]), |
alaṃ saṃrakṣaṇe teṣāṃ Pañcālā iti viśrutāḥ[6]). || 84 ||

Mudgalasya tu dāyādo Maudgalyaḥ sumahāyaśāḥ, | sarva ete mahātmānaḥ kṣatropetā dvijātayaḥ. || 85 ||	Mudgalasyâpi[1]) Maudgalyāḥ[2]) kṣā[3]tropetā[4]) dvijātayaḥ. || 85 ||

---

80 = H. 1084, 1085a; Mt. 49.78b, 79; Vā. 99.193. 1) Mt.Vā. -mo. 2) Mt. Vā. -māt. 3) H. -ro; Mt. Sunīthaḥ. 4) H. nṛpatir. 5) Mt. Sunīthasya; Vā. -vīrasya. 6) Mt. -yāc ca Vi-; Vā. -yād Vīra-.

---

81 = Br. 13.93a = aIbII; H. 1777a = aIbII; Mt. 50.1; Vā. 99.194. 1) Br.H. -ḍhāt tu. 2) Br.T. Nīlyāṃ vai. 3) Vā. abhyajāyata.

82 = Br. 13.93b, 94a; H. 1777b, 1778a. 1) Br.T. sphītā janapadāvṛtāḥ.

82 = Mt. 50.2; Vā. 99.195. 1) Vā.V. -jātaḥ. 2) Vā. Rikṣas. 3) Mt. T. -taḥ. 4) Vā. tatas tu Rikṣa-. 5) Vā. bhedāc ca tanayās tv ime.

83 = A. 278.20abI = abI; Br. 13.94b, 95; H. 1778b, 1779; Mt. 50.3 = ab; Vā. 99.196, 197a. 1) A. Muku-. 2) Mt. -laś ca; Vā. Śṛñ-. 3) Mt. -ṣur a-. 4) Mt. Ja-. 5) Vā. -vīyāṃś câpi. 6) A. Kṛmilaḥ. 7) Mt. Kapilaś caiva; Vā. Kāmpilyaś caiva. 8) Br.T.H. -caite. 9) Vā. -ṇārthāya. 10) Vā. pitaitān. 11) H. naḥ śrutam; Vā. abhyabhāṣata.

84 = A. 278.20bII = bII; Br. 13.96; H. 1780; Mt. 50.4; Vā. 99.197b, 198a. 1) Br. te tu; Mt. caiva. 2) Br. -lāḥ; Vā. pañcaitān. 3) Br.Vā. -tā; Mt. etāñ. 4) Br. -dā-; Mt. -dān; Vā. -dā-. 5) Br. -tāḥ; Mt. viduḥ; Vā. yutāḥ. 6) Mt. Pañcālarakṣiṇo hy ete deśānām iti naḥ śrutam.

85 = Br. 13.97a = a; H. 1781.

85 = A. 278.21a; Mt. 50.5a; Vā. 99.198b. 1) A. -kalasya tu. 2) A. Māukulyāḥ. 3) Mt. kṣa-. 4) Vā.T. -ta-.

ete hy Aṅgirasaḥ pakṣaṃ[1]) saṃśritāḥ Kāṇva[2]-Mudgalāḥ, |
M*u*dgalasya[3]) suto jyeṣṭho[4]) Brahm*iṣṭhaḥ*[5]) sumahāyaśāḥ, ||86||
Indrasenā yato garbhaṃ[1]) Vadhr*y*aśvaṃ[2]) pratyapadyata[3]). |
Vadhryaśvān[4]) mithunaṃ jajñe Menakāyām iti[5]) śrutiḥ: || 87 ||
Divodāsaś ca rājarṣir Ahalyā ca yaśasvinī. |
Śa[1]radvata*s* *tu*[2]) dāyādam Ahalyā sama[3]sūyata || 88 ||
Śatānandam ṛṣiśreṣṭhaṃ, tasyâpi sumahā*yaś*āḥ[1]) |
putrāḥ[2]) Satyadhṛtir nāma dhanurvedasya pāragaḥ. || 89 ||
tasya[1]) Satyadhṛte *reto*[2]) dṛṣṭvâpsarasam agrataḥ[3]) |
avaskannaṃ[4]) śarastambhe mithunaṃ samapadyata[5]). || 90 ||
kṛpayā tac ca jag*rā*ha[1]) Śaṃ[2]tanur mṛgayāṃ gataḥ, |
Kṛpaḥ smṛtaḥ sa vai tasmād Gautamī ca Kṛpī tathā[3]); || 91 ||
ete Śā[1]radvatāḥ proktā[2]) *ete te*[3]) Gautamā*ḥ* *smṛt*āḥ[4]). |
ata ūrdhvaṃ pravakṣyāmi Divodāsasya saṃtatim[5]): || 92 ||
Divodāsasya dāyādo brahm*arṣir*[1]) Mitrayur nṛpaḥ, |
M*aitrāyaṇas* tataḥ[2]) Somo[3]), Maitrey*ā*s[4]) tu[5]) tataḥ smṛt*ā*ḥ[6]);||93||

---

86 = H. 1782; Mt. 50.5b, 6a; Vā. 99.199. 1) Mt.V.Vā. -ṣe. 2) Vā. Kaṇṭha-. 3) H. Maudgalyasya. 4) Mt. jajñe. 5) H. -marṣiḥ.

87 = Br. 13.97b = a; H. 1783; Mt. 50.(6b), 7a; Vā. 99.200. 1) Mt. -naḥ sutas tasya. 2) Br.T. Vadhryaṃ ca; V. Vadhvaśraṃ; H. Vadhrasvaṃ; Mt.T. Vindhyāśvas, V. Vandhyāśvas; Vā.T. Badhyaśvaṃ; V. Vadh-. 3) Mt. tasya câtmajaḥ. 4) H. Vadhrasvān; Mt.T. Vindhyāśvān; Vā. Vadhyaśvān. 5) Vā. -kā iti naḥ.

88 = H. 1784; Mt. 50.7b, 8a; Vā. 99.201. 1) Vā. Śā-. 2) H. -taś ca. 3) Mt. sampra-.

89 = Br. 13.97b⟨⟩ = b; H. 1785; Mt. 50.8b, 9a; Vā. 99.202. 1) Mt. -tapāḥ. 2) Mt. sutaḥ.

90 = Br. 13.97b⟨⟩; H. 1786; Mt. 50.9b, (10); Vā. 99.203. 1) Mt. āsīt; Vā. atha. 2) Mt.Vā. -teḥ śukraṃ. 3) Mt. amoghaṃ dhārmikasya tu. 4) Vā. pracaskandhe. 5) Mt. skannaṃ retaḥ Satyadhṛter dṛṣṭvā câpsarasaṃ jale / mithunaṃ tatra sambhṛtaṃ tasmin sarasi sambhṛtam.

91 = Br. 13.97b⟨⟩; H. 1787; Mt. 50.11(a)b = a; Vā. 99.204. 1) Br. -gṛhe; Mt. tataḥ sarasi tasmiṃs tu kramamāṇaṃ mahīpatiḥ / dṛṣṭvā jagrāha kṛpayā. 2) H. Śāṃ-. 3) Br. smṛtā.

92 = Br. 13.97b⟨⟩; H. 1788; Mt. 50.12; Vā. 99.205. 1) Mt. Śa-. 2) Mt. -taḥ putrā. 3) Mt.T. ākhyātā; Mt.V.Vā.V. Autathyā; Vā.T. Ṛtathyā. 4) Mt. -mā varāḥ; Vā. -mānvayāḥ. 5) Mt. vai prajāḥ.

93 = Br. 13.97b⟨⟩; H. 1789; Mt. 50.13; Vā. 99.206. 1) Mt. dharmiṣṭho; Vā. brahmiṣṭho. 2) Br. Mitrayos tu; H. -ṇo (!); Vā. Maitreyas tu. 3) Mt. -ṇāvaraḥ so 'tha; Vā. tato jajñe tataḥ. 4) Mt. -yas. 5) Br. te. 6) Mt. -taḥ; Vā. smṛtā ete 'pi saṃśritāḥ.

ete 'pi[1]) saṃśritāḥ pakṣaṃ[2]) kṣa[3]tropetās[4]) tu Bhārgavāḥ[5]). |

āsīt Pañcajanaḥ putraḥ
Sṛñjayasya mahātmanaḥ, |
sutaḥ Pañcajanasyâpi
Somadatto mahīpatiḥ. || 94 ||
Somadattasya dāyādaḥ
Sahadevo mahāyaśāḥ, |
Sahadevasutaś câpi
Somako nāma *pārthivaḥ*[1]). || 95 ||

rajâpi *Cyavano vidvāṃs,*
tato 'pratiratho 'bhavat[1]). || 94 ||
atha *vai Cyavanād dhīmān*
Sudāsaḥ *samapadyata*[1]), |
Saudāsaḥ Sahadevaś ca
Somakas tasya câtmajaḥ. || 95 ||

Ajamīḍh*aḥ*[1]) punar[2]) jātaḥ kṣīṇe vaṃśe tu[3]) Somakaḥ, |
Somakasya suto Jantur, *yasya putra*śataṃ[4]) babhau[5]). || 96 ||
teṣāṃ yavīyān Pṛṣato Drupadasya pitā *prabhuḥ*[1]), |
Dhṛṣṭadyumnaḥ sutas tasya, Dhṛṣṭaketuś ca tatsutaḥ. || 97 ||
| Ājamīḍhāḥ smṛtāś *cai*[1]te mahātmānas tu Somakāḥ. |
putrāṇām Ajamīḍhasya Somaka*tvaṃ*[1]) mahātmanaḥ. |
mahiṣī tv A[2]jamīḍhasya Dhūminī putra*gṛd*dhinī[3]) || 98 ||
| *pativratā mahābhāgā kulajā munisattamāḥ*[1]) |
| sā *tu*[2]) putrārthinī devī vratacaryāsamanvitā. || 981 ||

tato[1]) varṣāyutaṃ taptvā
tapaḥ paramaduścaram |
hutvâgniṃ[1]) vidhivat *sā tu*[2]) pavitr*a*[3]mita[4]bhojanā || 99 ||

pu*trā*bhāve[1]) tapas tepe
śataṃ varṣāṇi duścaram |

94a = Br. 13.97b⟨⟩; H. 1790a; Mt. 50.14a; Vā. 99.207a. 1) H. vai. 2) Mt. ete vaṃśyā Yateḥ pakṣāḥ. 3) Mt.Vā.T. kṣā. 4) Br. -trotpannās. 5) Br. -vam.

94bc = Br. 13.98; H. 1790b, 1791a.

95 = Br. 13.99; H. 1791b, 1792a. 1) Br. viśrutaḥ.

94b = Mt. 50.(14b); Vā. 99.207b. 1) Mt. rājā Caidyavaro nāma Maitreyasya sutaḥ smṛtaḥ.

95 = Mt. 50.(15a) = a; Vā. 99.208. 1) Mt. atha Caidyavarād vidvān Sudāsas tasya câtmajaḥ.

96 = Br. 13.100; H. 1792b, 1793a; Mt. 50.15b, 16a; Vā. 99.209. 1) Br. -ḍha-; H. -ḍhāt. 2) Br. -suto. 3) Vā. sa. 4) Mt.Vā. hate tasmiñ śataṃ. 5) Vā. vibho.

97 = Br. 13.101a = a; H. 1793b, 1794a; Vā. 99.210b, 211a. 1) Vā. -tâbhavat. | 98a = Br. 13.101b; H. 1794b. 1) H. hy e-.

98bc = Br. 13.102a = c; H. 1795; Mt. 50.16b, 17a; Vā. 99.210a, 211b. 1) Mt. -kasye; Vā. -tve. 2) Vā. c-Â-. 3) Mt.T. -vardhinī; Vā. -gardhinī.

| 981 = Br. 13.102b, 103a; H. 1796(a)b. 1) H. tṛtīyā tava pūrveṣāṃ jananī pṛthivīpate. 2) Br. ca.

99a = Br. 13.103b; H. 1797a. 1) H. tepe.

99a = Mt. 50.17b; Vā. 99.212a. 1) Vā. punarbhave.

99b = Br. 13.104a; H. 1797b; Mt. 50.18a; Vā. 99.212b. 1) H. -nīn. 2) Mt.

agnihotra[1]kuśeṣv eva[2]) su[3]ṣvāpa *sumahāvratā*[4]). |

Dhūminyā sa tayā devyā tv Ajamīḍhaḥ samīyivān ‖ 100 ‖	tasyāṃ vai dhūmra[1]varṇāyām Ajamīḍhaḥ *samīyivān*[2]) ‖ 100 ‖

Ṛkṣaṃ saṃ[1]janayāmāsa dhūmra[2]varṇaṃ *sudarśanam*[3]). |
Ṛkṣāt Saṃvaraṇo jajñe, Kuruḥ Saṃvaraṇāt *tataḥ*[4]), ‖ 101 ‖
yaḥ Prayāgād[1]) *ati*[2]kramya Kurukṣetraṃ cakāra ha[3]) |
puṇyaṃ ca ramaṇīyaṃ ca puṇyakṛdbhir niṣevitam[4]). ‖ 102 ‖
tasyânvavāyaḥ sumahān, yasya nāmnâ*tha*[1]) Kauravāḥ[2]) |

Kuros *tu*[1]) putrāś catvāraḥ: Sudhanvā Sudhanus tathā ‖103‖	Kuros tu dayitāḥ putrāḥ: Sudhanvā Jahnur eva ca ‖ 103 ‖

Parīkṣic ca[1]) mahā*bāhuḥ*[2]) pra*varaś*[3]) c-Ârime*jaya*ḥ[4]). |
Sudhanvanas tu dāyādaḥ Suhotro matimān smṛtaḥ[5]), ‖ 104 ‖
Cyavanas tasya putras tu rājā[1]) dharmārthakovidaḥ[2]). |

Cyavanāt Kṛtayajñas tu iṣṭvā yajñai*ḥ sa*[1]) dharmavit.‖105‖	Cyavanasya Kṛ*taḥ*[1]) putra iṣṭvā[3]) yajñair[3]) mahātapāḥ.‖105‖

viśrutaṃ janayāmāsa putram Indrasakhaṃ[1]) nṛpaḥ[2]) |

---

samyak; Vā. hutāgny anidrā hy abhavat. 3) Br. -trā; Mt.T. trī-. 4) Mt. -kṛta-.

100a = Br. 13.104b; H. 1798a; Mt. 50.18b; Vā. 99.213a. 1) Vā. ahorātraṃ. 2) Mt.T. -trakrameṇaiva, V. -hotre kuśeṣv eva. 3) Mt. sā su-. 4) Br. munisattamāḥ; H. Janamejaya; Mt. mahāvratā.

100b = Br. 13.105a; H. 1798b.	100b = Mt. 50.19a; Vā. 99.213b. 1) Mt. -ma-. 2) Vā. -ḍhaś ca vīryavān.

101b = A. 278.26a = b; Br. 13.105b, 106a; H. 1799; Mt. 50.19b, 20a; Vā. 99.214. 1) Mt.Vā.T. sā. 2) Mt. -ma-. 3) Mt. śatāgrajam; Vā. sitāgrajam. 4) Br.H. -ṇāt tathā; Vā. -ṇād abhūt.

102 = A. 278.26b = a; Br. 13.106b, 107a; H. 1800; Mt. 50.20b, 22a; Vā. 99.215a, 216b. 1) Mt.Vā. -gaṃ. 2) A. apā-; Vā. padâ-. 3) A. hi; Mt. akalpayat. 4) Mt. Kurukṣetraṃ tu tat smṛtam.

103a = Br. 13.107b; H. 1801a; Mt. 50.22b; Vā. 99.217a. 1) H. -nā stha; Mt. -nā tu. 2) Vā. -yajāḥ khyātāḥ Kauravo nṛpasattamāḥ.

103b = Br. 13.108a; H. 1801b. 1) Br. -roś ca.	103b = Mt. 50.23a; Vā. 13.217b.

104 = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1802; Mt. 50.23b, 24a; Vā. 99.218. 1) Vā.T. -kṣito, V. kṣaś ca. 2) Mt. -tejāḥ; Vā. -rājaḥ. 3) Mt. prajanaś; Vā. putrakaś. 4) Mt.Vā. -mardanaḥ. 5) Mt. putro matimatāṃ varaḥ.

105a = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1803a; Mt. 50.24b; Vā. 99.219a. 1) H. -jan. 2) Mt. tattvavit.

105b = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1803b. 1) Br. -ñais tu.	105b = 50.25a; Vā. 99.219b. 1) Mt. Kṛmiḥ. 2) Mt. Ṛkṣāj. 3) Mt. jajñe.

106 = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1804; Mt. 50.(25b), 26a; Vā. 99.220. 1) H. -śamaṃ.

Caidy[3]oparica[4]raṃ vīraṃ Vasuṃ[5]) nāmâ[6]ntarikṣagam[7]). || 106 ||
Caid[1]yoparica[2]rāj jajñe Girikā sapta *mānavān*[3]): |
mahāratho Magadharāḍ[4]), viśruto yo Bṛhadrathaḥ, || 107 ||
Pratyagrahaḥ[1]) Kuśaś[2]) caiva, yam āhur Maṇivāhanam[3]), |
*Māruta*ś[4]) ca Yaduś caiva[5]) Matsyaḥ[6]) Kālī[7]) ca saptamaḥ[8]). ||108||
Bṛhadrathasya dāyādaḥ Kuśāgro nāma viśrutaḥ, |
Kuśāgrasyâtmaj*o vidvān*[1]) Ṛ[2]ṣabho nāma vīryavān. || 109 ||
Ṛ[1]ṣabhasyâpi[2]) dāyādaḥ Puṣpa[3]vān nāma dhārmikaḥ[4]), |
dāyādas[5]) tasya vikrānto[6]) rājā Satyahitaḥ smṛtaḥ[7]). || 110 ||
tasya putraḥ S*udhanvā ca*[1]), tasmād[2]) Ūrja*s tu* jajñivān[3]), |
Ūrja[4]sya *Nabhasa*ḥ[5]) putr*as*, *tasmāj* jajñe[6]) sa vīryavān[7]). ||111||
śakale dve sa vai jāto[1]) Jarayā saṃdhitas tu saḥ[2]), |
Jarayā saṃdhito yasmāj Jarāsaṃdhas tataḥ smṛtaḥ[3]). || 112 ||
sarvakṣatrasya jetâsau[1]) Jarāsaṃdho mahābalaḥ, |
Jarāsaṃdhasya putr*as tu*[2]) Sahadevaḥ pratāpavān. || 113 ||
Sahadevātmajaḥ śrīmān *Somādhiḥ*[1]) sa[2]) mahātapāḥ[3]), |
Somādhir[1]) janayāmāsa |
putraṃ paramadhārmikam |

---

2) Br. -pam; Mt. Kṛmeḥ putro mahāvīryaḥ khyātas tv Indrasamo vibhuḥ. 3) Vā.T. vidyo- 4) Br. -va-. 5) Mt. -ro vīro Vasur. 6) Br. -nâ-. 7) Mt. -gaḥ.

107 = Br. 13.108b⟨ ⟩; H. 1805; Mt. 50.26b, 27a; Vā. 99.221. 1) Vā.T. Vid-. 2) Br. -vā-. 3) Mt. vai sutān; Vā. sūnavaḥ. 4) Br. -dha iti.

108 = Br. 13.108b⟨ ⟩; H. 1806; Mt. 50.27b, 28a; Vā 99.222. 1) Br. -grathaḥ; Mt. -aśravāḥ. 2) Br. Krathaś. 3) Mt. caturtho Harivāhanaḥ. 4) Br. Śākalaś; Mt. pañcamaś; Vā. Māthailyaś. 5) Mt. -juś caiva; Vā. Lalitthaś ca. 6) H.Vā. -ya-. 7) Vā. -laś. 8) Mt. -mī-

109 = Br. 13.108b⟨ ⟩; H. 1807; Mt. 50.28b, 29a; Vā. 99.223. 1) Mt.Vā. -jaś caiva. 2) H.Mt. Vṛ-.

110 = H. 1808; Mt. 50.29b, 30a; Vā. 99.224. 1) H.Mt. Vṛ-. 2) Mt. -ya tu. 3) Mt.T. Puṇya-. 4) Mt. pārthivaḥ. 5) Vā. vikrāntas. 6) Mt. Puṇyaḥ Puṇyavataś caiva; Va. dāyādo. 7) Mt. -dhṛtis tataḥ.

111 = H. 1809; Mt. 50.(30b), 31a; Vā. 99.225. 1) H. sa dharmātmā. 2) H. nāmnā. 3) Vā. -jaḥ pratāpavān; Mt. dāyādas tasya Dhanuṣas tasmāt Sarvaś ca jajñivān. 4) Mt. Sarva-. 5) H. Saṃbhavaḥ. 6) H. -tro yasya jajñe; Mt. rājā. 7) Mt. Bṛhadrathaḥ.

112 = H. 1810; Mt. 50.31b, 32a; Vā. 99.226a(b). 1) Mt. dve tasya śakale jāte. 2) H. -taḥ sa tu; Mt. -taś ca saḥ. 3) Vā. Jarāsaṃdho mahābāhur jarayā saṃdhitas tu saḥ.

113 = H. 1811; Mt. 50.32b, 33a; Vā. 99.227. 1) Mt. jetā sarvasya kṣatrasya. 2) H. -tro vai.

114a = H. 1812a; Mt. 50.33b; Vā. 99.228a. 1) H. Udāpuḥ; Mt. Somavit. 2) Vā. su-. 3) H. -yaśāḥ.

114bc = H. 1812b, 1813a. 1) H. Udāpur. |

Śrutaśarmêti nāmānaṃ,	Śrutaśravās tu Somādher[1])
Magadhān yo 'vasat prabhuḥ.‖114‖	Māgadhaḥ[2]) parikīrtitaḥ[3]). ‖114‖

Parīkṣitas tu[1]) dāyādo dhārmiko[2]) Janamejayaḥ |

Śrutasen-Ograsen*au*[1]) *ca* Bhīmasenaś ca nāmataḥ. ete sarve mahābhāgā vikrāntā balaśālinaḥ. ‖ 115 ‖	
Janamejasya putr*au*[1]) tu Suratho Matimāṃs tathā, | Surathasya tu vikrāntaḥ putro jajñe Vidūrathaḥ. ‖ 116 ‖	Janemejayasya putras tu Suratho nāma bhūmipaḥ, | Surathasya tu dāyādo[1]) Bhīmaseno 'pi nāmataḥ. ‖ 115 ‖ Jahnus tv ajanayat putraṃ Surathaṃ[1]) nāma bhūmipam, | Surathasya tu dāyādo vīro rājā Vidūrathaḥ ‖ 116 ‖
Vidūrathasya dāyāda Ṛkṣa eva mahārathaḥ, | dvitīyas tv abhavad[1]) rājā[2]) nāmnā tenaiva viśrutaḥ. ‖ 117 ‖ dvāv Ṛkṣau *Soma*[1]vaṃśe 'smin dvāv eva ca Parī[2]kṣitau | Bhīmasenās trayo *viprā*[3]) dvau câpi Janamejayau. ‖ 118 ‖	Vidūrathasutaś câpi Sārvabhauma iti *smṛ*taḥ[1]), | Sārvabhaumāj Jayatsen*a*, *Ārādhis*[2]) tasya câtmajaḥ. ‖117‖ *Ārādhito** *mahāsattva* *Ayutāyus* tat*aḥ* *smṛtaḥ*[1]), | Akrodhano 'yutāyos *tu*[2]), tasmād Devātithiḥ smṛtaḥ. ‖118‖ Devātithes tu dāyād*a* *Ṛ*kṣa[1]) eva babhūva ha, |

114b = Mt. 50.34a; Vā. 99.228b. 1) Mt. -der. 2) Mt. -dhāḥ. 3) Mt. -tāḥ.

115a = A. 278.31b; Br. 13.109a; H. 1813b; Vâ. 99.229a. 1) A.Vā.T. -tasya. 2) Vā. babhūva.

115bc = A. 278.32b = b; Br. 13.109b, 110a; H. 1814b, 1815a. 1) Br. -no 'grasenaś.	115bc = Vā. 99.229bc.
116 = A. 278.33a = a; Br. 13.110b, 111a; H. 1815b, 1816a. 1) Br. tras.	116 = Br. 13.102b⟨ ⟩; Mt. 50.34b, 35a; Vā. 99.230. 1) Br. -tho.
117 = Br. 13.111b, 112a; H. 1816b, 1817a. 1) H. -yaḥ sa babhau. 2) Br. Bharadvājān.	117 = Mt. 50.35b, 36a; Vā. 99.231. 1) Vā. T. iti śrutiḥ," V. -taḥ. 2) Mt. -no Ruciras.
118 = Br. 13.112b, 113a; H. 1817b, 1818a. 1) H. tava. 2) H. -ri. 3) H. rājan.	118 = Mt. 50.(36b), 37a; Vā. 99.232. 1) Mt. Rucirāt tu tato Bhaumas, Tvaritāyus tato 'bhavat. 2) Mt.T. -nas tv Āyusutas, V. -yoś ca.

Ṛkṣasya tu[1]) dvitīyasya
Bhīmaseno 'bhavat sutaḥ, |
Pratīpo Bhīmasenāt tu,
Pratīpasya tu Śāṃ[2]tanuḥ || 119 ||
Devāpir Bāhlikaś caiva
traya eva mahārathāḥ[1]). |
Śāṃtanos *tv abhavad Bhīṣmas*
tasmin vaṃśe dvijottamāḥ[2]).||120||

Bhīmasenas ta*thā Ṛ*kṣād[2]),
Dilīpas tasya câtmajaḥ. || 119 ||
Dilīpa*sya*[1]) Pratīpas *tu*[2]),
tasya putrās trayaḥ smṛtāḥ: |
Devāpiḥ Śaṃtanuś caiva
Bāhlīkaś caiva te trayaḥ. || 120 ||

Bāhlīkasya tu *dāyādāḥ*[1]) sapta *Bāhlīśvarā nṛpāḥ*,[2]), |
Bāhlī[3]kasya sutaś caiva Somadatto mahāyaśāḥ[4]). || 121 ||
jajñire Somadattāt tu Bhūrir Bhūriśravāḥ Śalaḥ,' |
| Devāpis tu *pravavrāja*[1]) vanaṃ dharmaparīpsayā, |
upādhyāyas tu devānāṃ Devāpir[1]) abhavan muniḥ. || 122 ||
Cyavana*sya Kṛtaḥ* putra[1]) iṣṭa*ś câsīn*[2]) mahātmanaḥ. |
Śāṃ[3]tanus tv abhavad rājā *Kauravāṇāṃ dhuraṃdharaḥ*[4]).|| 123 ||

Śāṃtanoḥ saṃpravakṣyāmi
vaṃśaṃ trailokyaviśrutam[1]): |

imaṃ[1]) côdāharanty atra ślokaṃ prati mahābhiṣam[2]): |
yaṃ yaṃ kārābhyāṃ spṛśati[3]) jīrṇaṃ *roginam eva ca*[4]), |
punar yuvā *sa*[5]) bhavati, tasmāt *taṃ*[6]) Śaṃtanuṃ viduḥ. || 123₁ ||

---

119 = A. 278.34; Br. 13.113b, 114a; H. 1818b, 1819a. 1) H. ca. 2) A. Śaṃ-.
120 = A. 278.35a = a; Br. 13.114b, 115a; H. 1819b, 1820a. 1) A. Somadattas tu Saṃtanoḥ. 2) H. -noḥ prasavas tv eṣa, yatra jāto 'si pārthiva.

119 = Mt. 50.37b, 38a; Vā. 99.233. 1) Mt. -do Dakṣa. 2) Mt. tato Dakṣād.
120 = Mt. 50. 38b, 39a; Vā. 99.234. 1) Vā. -pasūnuḥ. 2)Vā. -tipas.

121 = A. 278.(35bI) = b; Br. 13.115b, 116a; H. 1820b, 1821a; Mt. 50.39b = a; Vā. 99.235ab. 1) Br. rājarṣer; H. rājyaṃ vai; Vā. vijñeyaḥ. 2) Br. vaṃśaṃ śṛṇuta bho dvijāḥ; H. saptavāhyaṃ nareśvara; Vā. -ro nṛpaḥ. 3) Br.H. -li-. 4) A. Bāhlikāt Somadatto 'bhūd.
122a = A. 278.35bII = aII; Br. 13.116b; H. 1821b; Vā. 99.235c.
| 122b = Mt. 50.39cI = I; Vā. 94.236a. 1) Mt. hy apadhyātaḥ.
122b(c) = Br. 13.117a; H. 1822a; Mt. 50.39cII = II; Vā. 99.236b. 1) Mt. prajābhir.
123 = Br. 13.117b, 118a; H. 1822b, 1823a; Mt. 50.42a = b; Vā. 99.237. 1) Br. -naputraḥ Kṛtaka; Vā. -no 'sya hi putras tu. 2) Br. iṣṭa āsīn; Vā. iṣṭakaś ca. 3) Mt.Vā. Śaṃ-. 4) Mt. vidvān sa vai mahābhiṣak; Vā. vidvān vai sa mahābhiṣaḥ.
123₁ = Br. 13.118b; H. 1823b. 1) H. yatra jāto 'si pārthiva.
| 123₁ = Mt. 50.42b, 43; Vā. 99.238, 239a; Vi. IV. 20.5a = b. 1) Mt. Vā.V. idaṃ. 2) Mt. -ṣak. 3) Vā. rājā spṛśati vai.

| tat *tasya*[1]) Śaṃtanutvaṃ *hi*[2]) prajā*bhir*[3]) iha *kīrtyate*[4]); ||
| *tato 'vṛṇuta bhāryārthaṃ*[5]) Śaṃtanur Jāhnavīṃ nṛpaḥ[6]). || 123₂ ||
*tasyā*ṃ[1]) Devavrataṃ nāma[2]) putraṃ so[3]) 'janayat pra[4]bhuḥ, |
sa tu[5]) Bhīṣma iti khyātaḥ Pāṇḍavānāṃ[6]) pitāmahaḥ. || 124 ||
Kālī[1]) Vicitravīryaṃ tu *Dāseyy a*[2]janay*at sutam*[3]) |
Śāṃ[4]tanor dayitaṃ putraṃ *dharm*ā[5]tmānam akalmaṣam[6]). || 125 ||
Kṛṣṇadvaipāyanaś[1]) caiva[2]) kṣetre Vaicitravīryake |
Dhṛtarāṣṭraṃ ca Pāṇḍuṃ ca Viduraṃ câpy ajījanat. || 126 ||
Dhṛtarāṣṭras[1]) tu Gāndhāryāṃ putrān ajanayac[2]) chatam, |
teṣāṃ Duryodhanaḥ śre[3]ṣṭhaḥ sarv*eṣām api*[4]) sa[5]) prabhuḥ. || 127 ||
| Mādrī *rājñī* Pṛthā[1]) caiva Pāṇḍor bhārye babhūvatuḥ |
| devadattāḥ sutās *tābhyāṃ*[2]) Pāṇḍor arthe *vi*[3]jajñire: || 127₁ ||
| Dharmād Yudhiṣṭhiro jajñe, *Vāyor jajñe*[1]) Vṛkodaraḥ, |
| Indrād Dhanaṃjayo *jajñe Śak*ra[2]tulyaparākramaḥ, |
| Nakula*ṃ* Sahadeva*ṃ* ca Mādr*y* Aśvibhyām *ajījanat*[3]). || 127₂ ||
| pañcai*va*[1]) Pāṇḍavebhya*ś ca*[2]) Draupadyāṃ jajñire sutāḥ: |
| Draupady ajanayaj *jye*[3]ṣṭhaṃ Prativindhyaṃ Yudhiṣṭhirāt, || 127₃ ||
| [Śrutasenaṃ Bhīmasenāc, Chrutakīrtiṃ Dhanaṃjayāt, |
| caturthaṃ Śrutakarmāṇaṃ Sahadevād ajāyata, || 127₄ ||
| Nakulāc ca Śatānīkaṃ; Draupadeyāḥ prakīrtitāḥ. |

| 4) Vā. -ṇaṃ samayato naram; Vi. yauvanam eti saḥ. 5) Mt. ca. 6) Vā. te. 7) -pa.
| 123₂ = Mt. 50.44; Vā. 99.239bc. 1) Vā. tato 'sya. 2) Vā. vai. 3) Vā. -jāsv. 4) Vā. pariśrutam. 5) Vā. sa tûpayeme dharmātmā. 6) Mt. -pa.

124 = Br. 13.119; H. 1824; Mt. 50.45a = a; Vā. 99.240. 1) Br.H. Gāṅgaṃ. 2) Vā. Bhīṣmaṃ. 3) Mt. kumāraṃ. 4) Mt. janayad vi-. 5) Vā. ca. 6) H. Kauravāṇāṃ.

125 = Br. 13.120; H. 1825; Mt. 50.45b, 46a; Vā. 99.241ab. 1) Vā. -le. 2) Mt. Dāśeyī janayat. 3) Br.H. janayāmāsa bho dvijāḥ (Bhārata). 4) Mt. Śaṃ-. 5) Mt. śāntā-. 6) Vā. prajāhitakaraṃ prabhum.

126 = A. 278.36b, 37a; Br. 13.121; H. 1826; Mt. 50.46b, 47a; Vā. 99.241c, 242a. 1) Br. -nāc. 2) Mt. -no nāma. 3) A. vai Cai-.

127 = Br. 13.122; H. 1827; Mt. 50.47b, 48a; Vā. 99.242b, 243a. 1) Vā. -ṭrāt. 2) Br. utpādayac; Vā. -dhārī putrāṇāṃ suṣuve. 3) Vā. -no jye-. 4) H. eva; Mt.Vā. -vakṣatrasya. 5) Mt. vai.

| 127₁ = Mt. 50.48b, 49a; Vā. 99.243b, 244a. 1) Mt. Kuntī tathā. 2) Mt. pañca. 3) Mt. 'bhi-.
| 127₂ = Mt. 50.49b, 50; Vā. 99.244b, 245a(b). 1) Mt. Mārutāc ca. 2) Mt. -yaś caiva Indra-. 3) Vā. Aśvibhyāṃ Sahadevaś ca Nakulaś câpi Mādrijau.
| 127₃ = Mt. 50.51; Vā. 99.246. 1) Mt. -caite. 2) Mt. -yas tu. 3) Mt. -yac chre-.
| 127₄ = Mt. 50.52.

tebhyo 'pare Pāṇḍaveyāḥ ṣaḍ evânye mahārathāḥ. || 127_5 ||
H*i*ḍambā[1]) Bhīmasenāt tu jajñe putr*aṃ*[2]) Ghaṭotkac*am*[3]), |
Kāś*yā punar* Bhīmas*enā*j[4]) jajñe *vai Sarvaga*ṃ[5]) sutam. || 127_6 ||
Suhotraṃ *Vijayā*[1]) Mādrī Sahadevād *ajā*[2]yata, |
Kare*ṇu*matyāṃ[3]) Cai[4]dyāyāṃ Niramitras tu Nākuliḥ. || 127_7 ||
Subhadrāyāṃ rathī Pārthād Abhimanyur ajāyata, |
Yaudhey*yāṃ*[1]) Devak*aś*[2]) caiva putr*o*[3]) jajñe Yudhiṣṭhirāt. || 127_8 ||

Pāṇḍor Dhanaṃjayaḥ putraḥ,
Saubhadras tasya câtmajaḥ, |
Abhimanyoḥ Parī[1]kṣit tu
pitā *Pārīkṣitasya ha*[2]). || 128 ||

Abhimanyoḥ Parīkṣit tu
putraḥ parapuraṃjayaḥ[1]), |
Parīkṣitas *tu dāyādo*
rājāsīj Janamejaḥ[2]). || 128 ||

[Pārīkṣitasya Kāśyāyāṃ dvau putrau saṃbabhūvatuḥ: |
Candrāpīḍas tu nṛpatiḥ Sūryāpīḍaś ca mokṣavit. || 128_1 ||
Candrāpīḍasya putrāṇāṃ śataṃ uttamadhanvinām, |
Jānamejayam ity evaṃ kṣātraṃ bhuvi pariśrutam. || 128_2 ||
teṣāṃ jyeṣṭhas tu tatrâsīt pure Vāraṇasāhvaye |
Satyakarṇo mahābāhur yajvā vipuladakṣiṇaḥ. || 128_3 ||
Satyakarṇasya dāyādaḥ Śvetakarṇaḥ pratāpavān, |
aputraḥ sa tu dharmātmā praviveśa tapovanam. || 128_4 ||
tasmād vanagatā garbhaṃ Yādavī pratyapadyata |
Sucāror duhitā subhrūr Mālinī grāhamālinī. || 128_5 ||
saṃbhūte sa ca garbhe ca Śvetakarṇaḥ prajeśvaraḥ |
anvagacchat kṛtaṃ pūrvaṃ mahāprasthānam acyutam. || 128_6 ||

127_5 = Mt. 50.53.
127_6 = Mt. 50.54; Vā. 99.247. 1) Mt. Haiḍambo. 2) Mt. putro jajñe. 3) Mt. -caḥ. 4) Mt. -śī baladharād Bhīmāj. 5) Vā. Sarvavṛkaṃ.
127_7 = Mt. 50.55; Vā. 99.248. 1) Mt. tanayaṃ. 2) Mt. asū-. 3) Vā.T. Kameratyāṃ tu, V. Karama-. 4) Vā.T. Vai-.
127_8 = Mt. 50.56; Vā. 99.249a = a. 1) Mt. -dheyaṃ. 2) Mt. -kī. 3) Mt. -traṃ.

128 = Br. 13.123; H. 1828. 1) H. -ri-. 2) H. tava janeśvara.

128 = Mt. 50.57a(b); Vā. 99.(249b), 250a. 1) Vā. Uttarāyāṃ tu Vairāṭyāṃ Parikṣid Abhimanyujaḥ. 2) Mt. Janamejayaḥ Parīkṣitaḥ putraḥ paramadhārmikaḥ.

128_1 = Br. 13.124.
128_2 = Br. 13.125.
128_3 = Br. 13.126.
128_4 = Br. 13.127.
128_5 = Br. 13.128.
128_6 = Br. 13.129.

sā tu dṛṣṭvā priyaṃ taṃ ca Mālinī pṛṣṭhato 'nvagāt |
Sucāror duhitā sādhvī vane rājīvalocanā. || 1287 ||
pathi sā suṣuve bālā sukumāraṃ kumārakam, |
tam apāsyâtha tatraiva rājānaṃ sânvagacchata || 1288 ||
pativratā mahābhāgā Draupadīva purā satī. |
kumāraḥ sukumāro 'sau giripṛṣṭhe ruroda ha, || 1289 ||
dayārthaṃ tasya meghās tu prādurāsan mahātmanaḥ. |
Śraviṣṭhāyās tu putrau dvau Paippalādiś ca Kauśikaḥ || 12810 ||
dṛṣṭvā kṛpānvitau gṛhya tau prākṣālayatāṃ jale. |
nighṛṣṭau tasya pārśvau tu śilāyāṃ rudhiraplutau, || 12811 ||
ajaśyāmaḥ sa pārśvābhyāṃ ghṛṣṭābhyāṃ susamāhitaḥ, |
ajaśyāmau tu tatpārśvau devena saṃbabhūvatuḥ. || 12812 ||
ath[1]-Âjapārśva iti vai cakrāte nāma tasya tau[2]), |
sa tu *R*e[3]makaśālāyāṃ dvijābhyām abhi[4]vardhitaḥ. || 12813 ||
*R*e[1]makasya tu bhāryā tam udvahat (!) putrakāraṇāt, |
Re[1]makyāḥ[2]) sa tu putro 'bhūd, brāhmaṇau sacivau *tu*[3]) tau.||12814||
teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca yugapat tulyajīvinaḥ. |
sa eṣa Pauravo vaṃśaḥ Pāṇḍavānāṃ mahātmanām[1]). || 12815 ||
śloko 'pi câtra gīto 'yaṃ Nāhuṣeṇa Yayātinā | |
jarāsaṃkramaṇe pūrvaṃ tadā[1]) prītena dhīmatā: || 12816 ||
acandrārkagrahā bhūmir bhaved iyam asaṃśayam[1]), |
a-Pauravā mahī naiva[2]) bhaviṣyati kadācana. || 12817 ||]

---

eṣa vaḥ[1]) Pauravo vaṃśo vikhyātaḥ kathito mayā[2]). || 12818 ||

1287 = Br. 13.130.
1288 = Br. 13.131.
1289 = Br. 13.132.
12810 = Br. 13.133.
12811 = Br. 13.134.
12812 = Br. 13.135.
12813 = Br. 13.136, 121〈〉. 1) Br. 13.121〈〉 tath-. 2) Br. 13.121〈〉 tasya nāma tat. 3) Br. 13.121〈〉 Ve-. 4) Br. 13.121〈〉 -janāṃ pari-.
12814 = Br. 13.137, 121〈〉. 1) Br. 13.121〈〉 Ve-. 2) Br. 13.137 -tyāḥ. 3) Br. 13.121〈〉 ca.
12815 = Br. 13.138, 121〈〉. 1) Br. 13.121〈〉 pratisthitaḥ.
12816 = Br. 13.139, 121〈〉. 1) Br. 13.121〈〉 bhṛśaṃ.
12817 = Br. 13.140, 121〈〉. 1) Br. 13.121〈〉 atra na saṃśayaḥ. 2) Br. 13.121〈〉 na tu mahī.

12818 = Br. 13.141a, 121〈〉; H. 1829a. 1) H. te. 2) H. yatra jāto 'si pārthiva.

Namenregister.

(Die grossen Ziffern geben die Seiten-, die kleinen die betreffende Ślokenzahl an; App. bedeutet „kritischer Apparat".)

Kurzes Sachregister.

(Die Zahlen geben die Seiten an.)

Verbesserungen und Nachträge.

p. 2, Śl. 5 wäre richtiger in kleiner Type gedruckt worden.
p. 9, Śl. 18b: karma statt karṃa.
p. 20, Kapitelüberschrift: Ga. 4.14b-19 statt 18.
p. 22, Śl. 17b: tu statt tū.
p. 29, Śl. 32a hätte in grosser Type gedruckt werden müssen.
p. 29, Śl. 35a ist nicht zu sperren.
p. 30, Śl. 38b ist zu sperren.
p. 35, Kapitelüberschrift: P.2 V. 3.153b—188a statt 187a.
p. 35, Śl. 2a und 6b sind zu sperren.
p. 36, Śl. 17b: Ākūtiṃ statt Ākutiṃ.
p. 38, Śl. 29a ist nicht zu sperren.
p. 42, Śl. 11a: Rajo-Gatr- statt Rajogātr-.
p. 72, Śl. 20a: smṛtāḥ statt smṛāṭḥ.
p. 74, Śl. 38b: Brahma- statt Brahama-.
p. 79, Kapitelüberschrift: Mr. 49.1-80 statt 59 . . .
p. 80, Śl. 24b: bhavanti statt bhāvanti.
p. 81, Śl. 30b: karmabhis statt kārmabhis.
p. 126, Śl. 78a: -Ôṣâtra statt -trā.
p. 127, Śl. 85b: namasyaś statt -yāś.
p. 128, Krit. App.: Bḍ. I. 11.1 bis 11.18 statt Bḍ. I. 12.1 bis I. 12.13.
p. 141, Schleife: Cfr. 1. Absch. statt Cfr. Absch.
p. 141, Śl. 13: varṣaśataṃ, nicht: -śata*ṃ*.
p. 142, Śl. 4a: Āyuṣmantam statt Ayuṣ-.
p. 161, Śl. 37a: Āpasya statt Apa-.
p. 163, Śl. 53b: manvantare statt -ṭare.
p. 174, Śl. 10b: Cākṣuṣasyâ- statt Cakṣu-.
p. 188, Śl. 2[]: Ākūtir statt Ākutir.
p. 197, Śl. 37 linke Spalte: Śambhoḥ statt Sam-.
p. 218, Śl. 41: Śaṅkhuromā statt Saṅku-.
p. 220, Śl. 16b: Manmathāyêti statt Mamna-.
p. 226, Kapitelüberschrift: Vi. I. 22.1-13 statt . . . 13a.
p. 229, Śl. 20bc Krit. App.: Vi. I. 22.13 statt 13a = a. 2) Bḍ.Vi. pari- statt Bḍ. pari-.
p. 249, Sl. 115 Krit. App.: Bḍ. I. 37 . . . statt 33.
p. 254, Śl. 4a: Auttamas statt Auttaṃas.
p. 256, Śl. 23b: Paraṃtapaḥ statt -tapāḥ; cfr. Krit. App.
p. 262, Śl. 509a: Saṃjñāsuto statt Saṃjña-.
p. 271, Zeile 15: 781 statt 78.
p. 277, Śl. 2b: Tāmasa statt Ta-.

p. 281, Śl. 4b: Śanaiścara statt Sa-.
p. 285, Śl. 7a: Āditya statt Aditya.
p. 294, hinter Śl. 50 rechte Spalte: 50_1 statt 52, ebenso im krit. App.
p. 316, Śl. 96_1b: smṛtaḥ statt smṛṭaḥ.
p. 331, Śl. 76b: Bhagīratha statt Bhā-.
p. 333, Śl. 84_2b: Aiḍaviḍaḥ[2]) statt ...[1]).
p. 336, Śl. 91a: Śala[2]- statt Śala[1]-.
p. 339, Śl. 98_{22}: Suśrutasya statt Śu-.
p. 355, Kapitelüberschrift: Br. 13.88-91b⟨ ⟩ statt 91a; H.... 1757—1776. Zu A. 274.12b-15 ist 278.16-18 hinzuzufügen.
p. 358, Śl. 37b: taṃ statt ṭaṃ.
p. 369, Kapitelüberschrift: Zu A. 274.16-19 ist 278.10-14 hinzuzufügen.
p. 432, Kapitelüberschrift: P.1 I. 13 ... statt ... 31.
p. 449, Śl. 2a: yudhājitaḥ statt Yu-.
p. 461: Śloka-Zählung 61—64 statt 60_1—60_4.
p. 462, Śl. 66: Anādhṛṣṭir statt Anādṛṣṭir.
p. 463, Śloka-Zählung: 71_4—71_{10} statt 70_4—70_{10}.
p. 475, Śl. 7_5: Keśavasya statt Keśvasya.
p. 482, Kapitelüberschrift: Bḍ. II. 72 ... statt II. 71 ...
p. 484, Śl. 22b: Tārakaś statt -kāś.
p. 493, Śl. 98b: jaghnus statt jahnus.
p. 505, Śl. 188a: Sādhyāya statt sā-.
p. 516, Śl. 80a: Adityāḥ statt Ādit-.
p. 530, Śl. 70a: Kakṣīvac- statt va-.
p. 533, Śl. 95a: Kakṣīvān statt Kākṣīvān.
p. 536, Śl. 5b: Sthaṇḍileyu statt Staṇ-.
p. 536, Śl. 5a rechte Spalte: Ṛceyuḥ statt Ṛcejuḥ.

Index: Einzufügen ist Jyotiṣa 161.34_1, Tāra 282.33 und Bradhna 271.77, 283.43.
p. 562 muss Aila nach Airāvatī (vīthī) und Kapotaroman vor Kambala,
p. 566 Caitya vor Caitra und Janastambha vor Janasthāna,
p 572 Pārīkṣita vor Pāriyātra aufgeführt werden.
p. 562 Airāvatī statt -vat.
p. 567 Yāhnavī statt -nav.
p. 595 Bābhrava statt Ba-.

---

1. Abschnitt, Textgruppe IIB, 9. Kapitel (p. 128 ff.) wäre besser in die Unterabteilungen A und B (Śl. 44 ff., p. 131) geschieden worden. Für B wäre noch die 3. Version Mt. 51.1 ff. zu vergleichen.